

6449

ΜΕΤΑ ΤΑ ΛΑΜΠΡΑ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΑ

1919

ΕΚΔΟΣΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ДИМОТИКН ВІВЛІОФІКН
ХАНІОН

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 — ΧΑΪΩΝ —
 Αδ. αριθ. 38.099
 Χρονολ. Είσαγ. 30-4-51
 Ειδικότης.
 Αριθ. 910 54/204

ΔΩΡΕΑ
 ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
 ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 1954

ΤΟ ΛΕΥ
 ΚΩΜΑ
 ΤΩΝ
 ΑΓΩΝΙ-
 ΣΤΩΝ

1912-1922

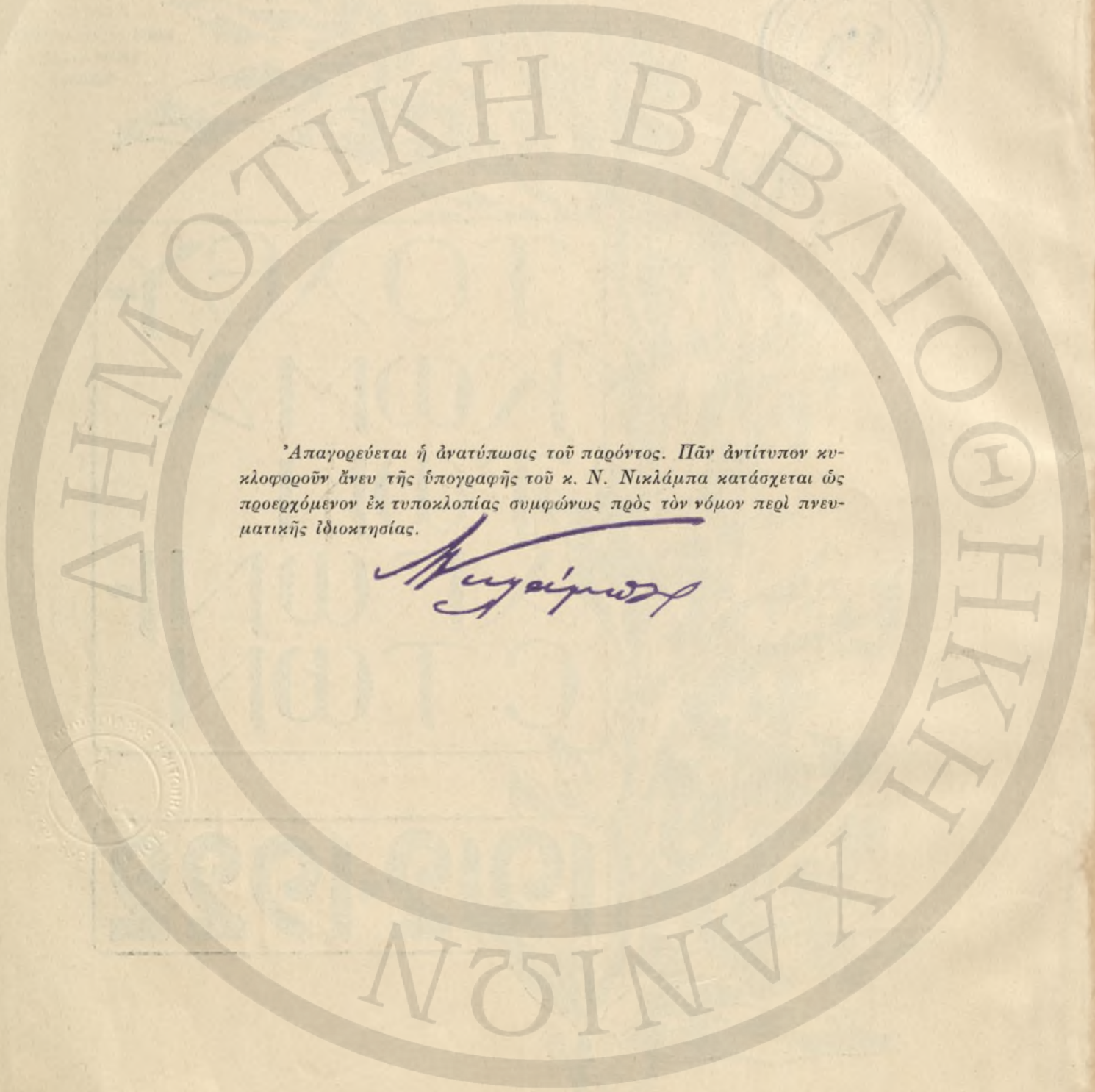
12-1912-22

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΜΟΥΣΕΙΟΝ —
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις τοῦ παρόντος. Πᾶν ἀντίτυπον κυκλοφοροῦν ἄνευ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ κ. Ν. Νικλάμπα κατάσχεται ὡς προερχόμενον ἐκ τυποκλοπίας συμφώνως πρὸς τὸν νόμον περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας.

N. Niklampa

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ «Λεύκωμα τῶν Ἀγωνιστῶν» ἀφιερῶται εἰς τὴν μνήμην τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος πεσόντων κατὰ τοὺς δεκαετίαι ἀγῶνας τοῦ ἔθνους.

Αἱ θυσίαι τῶν καὶ τὸ αἷμα τῶν ἐχάρισαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἑκατομύρια ἀλυτρώτων. Ὁ ἥρωϊσμός τὸν ὁποῖον ἐπέδειξαν ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν παρηγορίαν διὰ τὴν τελικὴν ἤτταν καὶ δικαιώνει τὰς ἐλπίδας δι' ἓν καλλίτερον μέλλον τῆς φυλῆς ἢ ὅποια ἐγέννησε τοιοῦτους ἥρωας.

Ἄλλ' αἱ θυσίαι καὶ οἱ ἥρωϊσμοὶ καὶ τῶν πεσόντων καὶ τῶν ἄλλων ἀξίων προμάχων τῆς πατρίδος κινδυνεύουν ν' ἀγνοηθοῦν εἰς τὸ πέρασμα τῶν χρόνων καὶ παραδίδονται καθημερινῶς καὶ περισσότερον εἰς τὴν λήθην ὑπὸ τὰ διδάγματα τῆς σκαιᾶς ὑλοφροσύνης καὶ ὑπὸ τὴν συστηματικὴν παραγνώρισιν καὶ διαστρέβλωσιν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς παλαιότερας καὶ τῆς προσφάτου.

Τὸ παρὸν Λεύκωμα δὲν πρόκειται βεβαίως ν' ἀποτελέσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων τῆς τελευταίας δεκαετίας, ἢ ὅποια οὔτε ἐγράφη οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ γραφῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Θ' ἀποτελέσῃ ἀπλῶς τὴν σιλλογὴν τοῦ ἀναγκαίου ὕλικου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οἰκοδομεῖται ἡ ἱστορία καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου αὕτη ζωντανεύει.

Ἡ προσπάθεια τῆς συγκεντρώσεώς τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ὕλικου συνεχίζεται ἤδη ἀπὸ ἐνός καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τοὺς ἱκανοὺς καὶ ἀρμοδίους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεργάτας τοῦ Λευκώματος. Καὶ ὅμως μόλις ἤδη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπολήξασα εἰς ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα. Διότι ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, οἱ πλείονες ἐκ τῶν δυναμένων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν συγκεντρωσιν τῶν ἀνεκδότων, ἀφηγήσεων αὐτοπτῶν, βιογραφιῶν, εἰκόνων κλπ., ἀντέταξαν ἐπίμονον ἀδιαφορίαν εἰς ὅλας τὰς σχετικὰς ἐκκλήσεις μας καὶ εἰς τὰς διαταγὰς ἔτι τῶν Ὑπουργείων τῶν Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν, τὰ ὅποια συνέστησαν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς προσπάθειας ταύτης.

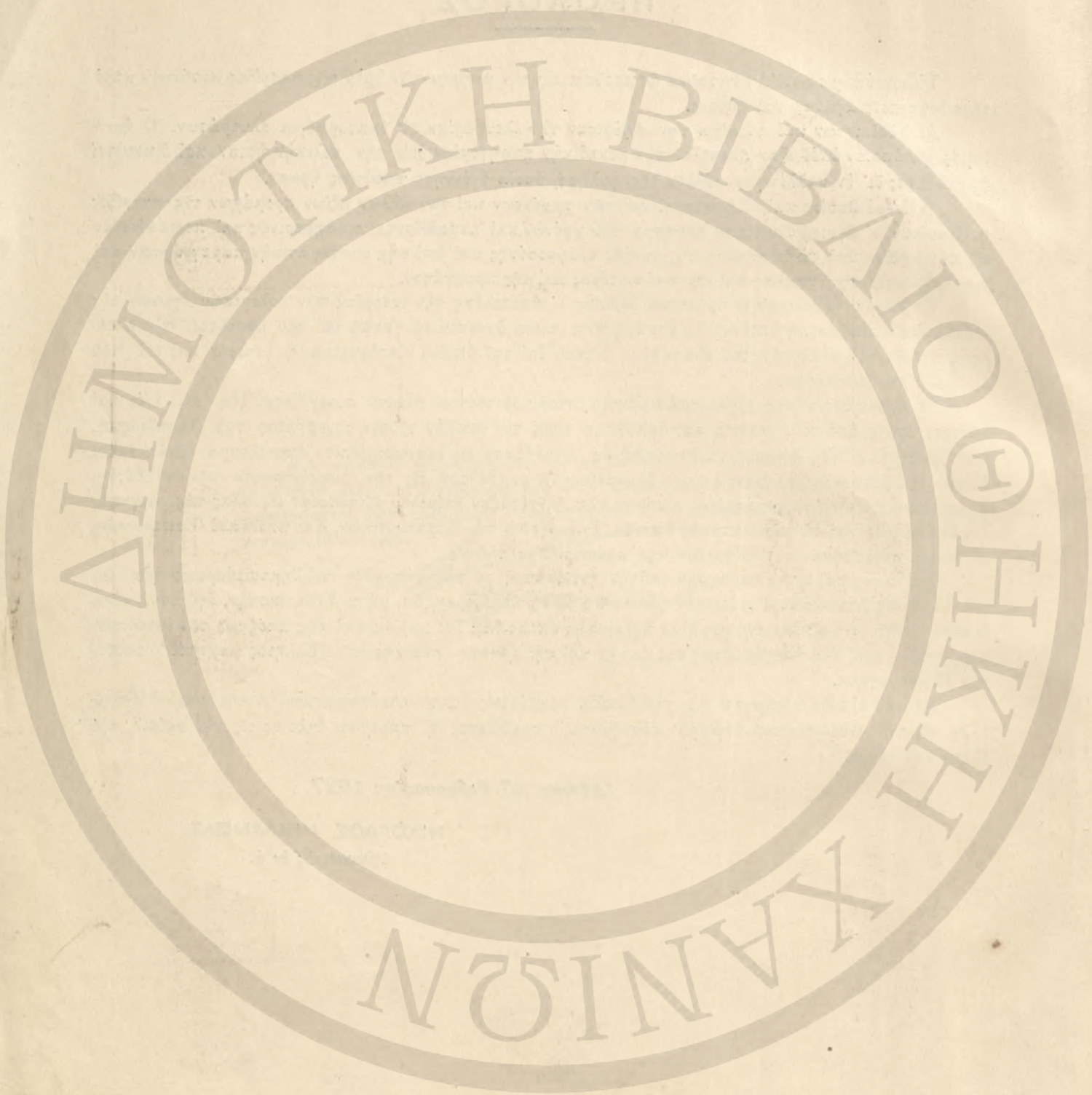
Καὶ ὅμως παρὰ τὴν σιωπηρὰν ταύτην ἀντίδρασιν, τὸ συγκεντρωθὲν καὶ δημοσιευόμενον ἤδη διὰ τοῦ παρόντος Λευκώματος ἱστορικὸν ὕλικόν θ' ἀδώσῃ ἐλπίζομεν, ἂν μὴ τι ἄλλο, πιστὴν, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν τοῦτο, τὴν εἰκόνα τῆς μεγάλης πολεμικῆς ἐποποιίας, ἔχι κυρίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀντοχῆς τοῦ Ἑλληνοῦ μαχητοῦ ὁ ὁποῖος τὴν ἐδημιούργησε.

Μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πρωτίστως ὅτι τὸ «Λεύκωμα τῶν Ἀγωνιστῶν» θ' ἀ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος παραδίδεται ἢ παροῦσα ἔκδοσις εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ.

Ἀθῆναι 25 Φεβρουαρίου 1927

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΙΚΛΑΜΠΑΣ

ἀξιωματικὸς ἐν ἀ.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ

ΜΙΚ. ΜΟΥΡΑΓΓΗΣ
Λοχ. πεζικού
*Έπασεν εις Λαϊβάδια
(25-5-1905)

Π. ΜΕΛΑΣ (Μίσης Ζέζας)
*Ανθ. πυροβολικού
*Έπασεν εις Σάτιστον
(13-10-1904)

Σ. ΦΡΑΓΚΟΝΟΥΛΟΣ
Υπολ. πεζικού
*Έπασεν εις Λαϊβάδια
(25-5-1905)

Ν. ΠΡΑΝΤΟΥΝΑΣ (Καφέλης)
*Ανθυπάρχος
*Έφανεύθη εις την Αίμνην
Γρανιτσών (21-4-1906)

*Ο Μητροπολίτης Γρεβενών
ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ
*Αγωνιζόμενος διά την απο-
λύτρωσιν της Μακεδονίας
έδολοφονήθη τῆ 4 *Οκτω-
βρίου 1911

ΖΑΧΑΡ. ΠΑΠΑΔΑΣ
(Φούφας)
*Ανθυπλ. πεζικού
*Έπασεν εις Παλ.ορθεϊ
(30-5-1907)

ΝΙΚΟΛ. ΤΣΟΤΑΚΟΣ
(Γέρμας)
*Ανθυπολ. πεζικού
*Έπασεν εις Καλογερικά
(16-6-1907)

*Τ. ΑΓΑΠΗΝΟΣ (*Άγρας)
*Εκπεσογγήθη υπό Βουλ-
γάρων εις Βλάντοβον
(7-7-1907)

ΑΝΤ. ΒΛΑΧΑΚΗΣ
(Αίτσα)
*Ανθυπολ. πεζικού
Έπασεν εις *Οσνίτσανην
(7-5-1906)

Ταγματάρχης ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ (Ρουμελιώτης)
 *Ήγωνίσθη εἰς Μακεδονίαν
 *Ἐπέσεν εἰς Λοϊράνην (5-9-1918)

Ὁ Γ. Ἀρχηγὸς τῆς περιφερείας Μοναστηρίου κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα
Γ. Τσόντος — **Βάρδας** μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ **Μιχαὴλ Τσόντιου** (ἀριστερὰ
 τοῦ ἀρχηγοῦ) καὶ ἀνδρῶν τοῦ σώματος του.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ εἰκότι Μακεδονομάχων οἱ Γεωρ. Κλάπας, (2ος ἐξ ἀριστ. πρὸς δεξιὰ) καὶ
 Παῦλος Πατρός (3ος ἐκ δεξ. πρὸς ἀριστερά), ἀμφότεροι ἐκ Κρήτης, ἐφρονεύθησαν εἰς συμπλοκὴν λαβοῦσαν
 χώραν εἰς Γκαμπρέσι.

ΝΙΚ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ (Μαλεβός) ἀνθυπὸς
 *Ήγωνίσθη εἰς μακρὸν ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἐν Μακεδονίᾳ, διακριθεὶς ἐπὶ τὴν πατριωτικὴν του δρασίαν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΞΗΡΑΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟΥ
ΟΡΜΗΣΑΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΛΑΥΤΡΩΤΩΝ ΕΘΝΟΥΣ

Προσάσπιζον την Μακεδονίαν από της απειλουμένης επίδρομης έδολοφονήθη εν Θεσ/νίκη τη 5 Μαρτίου 1913

Πρὸς τὸν Δαόν μου,

Αί ιεραί ύποχρεώσεις πρὸς τὴν φιλάτιν Πατρίδα, πρὸς τοὺς ύποδούλους ἀδελ-
φούς μας καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸ Κράτος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν
εἰρηγικῶν προσπαθειῶν του πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἔξασφαλίσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιο-

μάτων τῶν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν Χριστιανῶν, ὅπως διὰ τῶν ὄπλων θέσῃ τέρμα εἰς τὴν δυστυχίαν τὴν ὁποίαν οὗτοι ὑφίστανται ἀπὸ τόσων αἰῶνων.

Ἡ Ἑλλάς πάνοπλος μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῆς, ἐμπνεομένων ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ συνδεομένων διὰ κοινῶν ὑποχρεώσεων, ἀναλαμβάνει τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἐλευθερίας τῶν καταδυναστευομένων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατὸς ἡμῶν ἐν πλήρει συναισθήσει τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν χριστιανωσύνην, μνήμων τῶν Ἐθνικῶν αὐτοῦ παραδόσεων καὶ υπερήφανος διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὑπεροχὴν καὶ ἀξίαν ἀποδύεται μετὰ πίστεως εἰς τὸν ἀγῶνα ὅπως διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς τυραννομένους.

Ἡ Ἑλλάς μετὰ τῶν ἀδελφῶν συμμάχων κρατῶν θὰ ἐπιδιώξῃ πάσῃ θυσίᾳ τὸν ἱερὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐπικαλούμενοι δὲ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ὑψίστου ἐν τῷ δικαιοτάτῳ ἀγῶνι τοῦ πολιτισμοῦ ἀνακράζομεν :

Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

Ζήτω τὸ Ἔθνος!

Ἀθῆναι 5 Ὀκτωβρίου 1912

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ἐλ. Βενιζέλος

Δ. Κορομηλάς

Ἐμ. Ρέπουλης

Ἰω. Τσιριμῶκος

Ἀνδ. Μιχαλακίπουλος

Κ. Ρακτιβάν

Ἄ. Διομήδης

Ν. Στράτος

Ο ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΩΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Πρὸς τὸν Λαόν Μου,

Εἰς νέον ἀγῶνα καλῶ τὸν Λαόν Μου.

Συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Κρατῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν πασῶν ἀδελφῶν, ἠτύχησαμεν νὰ ἴδωμεν τὸν κοινὸν ἀγῶνα στεφανούμενον ὑπὸ τῆς Νίκης καὶ καταλύοντα τὴν τυραννίαν, τὰ Ἑλληνικὰ δὲ ὄπλα θριαμβεύοντα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἡ ἡττηθεῖσα Αὐτοκρατορία παρεχώρησεν ἀδαιρέτως εἰς τοὺς συμμάχους τὸ ἀπελευθερωθὲν ἔδαφος. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Ἑλλάς, δικαία καθὼς πάντοτε, συμφώνους ἔχουσα καὶ τοὺς δύο ἄλλους τῶν συμμάχων, ἠθέλησε φιλικὴν τὴν διανομὴν τοῦ ἀπελευθερωθέντος ἐδάφους, κατὰ λόγον τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου, προτείνασα καὶ τὴν ὑπὸ διαιτησίας κρίσιν τῶν διαφορῶν, ἀπληστος σύμμαχος, ἡ Βουλγαρία, ἀρνηθεῖσα πᾶσαν συνεννόησιν καὶ

δαιτησίαν, ἐπέζητησε νὰ σφετερισθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον μόνη αὐτὴ τοὺς καρποὺς τῆς κοινῆς νίκης, μῆτε δικαιώματα ἐθνολογικὰ ἀναγνωρίζουσα εἰς τοὺς ἄλλους, μῆτε τὰς θυσίας αὐτῶν, μῆτε οὐδεμίαν ἄλλην λογικὴν ἀνάγκην ἰσορροπίας. Καὶ μετελθοῦσα πάντα δόλον καὶ αὐθαιρεσίαν, ἐπιλήσιμων τῶν πρὸ τοὺς συμμάχους ὑποχρεώσεων, ἐπιλήσιμων τῶν διδαγμάτων τῆς πικρᾶς πείρας, ἣν ἔχουν οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Χερσοννήσου ἐκ τῶν διχονοιῶν των ἐν τῷ παρελθόντι καὶ τῶν λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων ἅτινα παρήγαγεν ἡ συνεργασία αὐτῶν, ἔφθασε νὰ ἐπιχειρήσῃ μισελεύθερον πόλεμον, στρέψασα τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τέως συμμάχων, ὅπως καταπατήσῃ καὶ ἰδιοποιηθῆ τὰ δικαιώματα τούτων, στιγματίζουσα τὴν ἱερότητα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος.

Ἐνώπιον τῆς ἀχαρακτηρίστου ταύτης συμπεριφορᾶς τῆς Βουλγαρίας τὸ καθῆκον τῶν λοιπῶν συμμάχων ἦτο σαφῶς διαγεγραμμένον. Ἐπεβάλλετο εἰς αὐτοὺς, πυκνοῦντες τὴν τάξιν, νὰ διατηρήσουν τὴν ἑνωσίν των, ὅπως ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῆς ἀκορέστου πλεονεξίας τῆς τέως συμμάχου καὶ ἀμυνθοῦν ὑπὲρ τῶν ζωτικῶν αὐτῶν συμφερόντων, πλήττοντες τὰς ἀξιώσεις πρὸς ἡγεμονίαν καὶ ἀσφαλιζόντες τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου, τόσον ἀναγκαίαν διὰ τὴν εἰρηνικὴν αὐτῶν συμβίωσιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ἐν στενῇ μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἀλληλεγγύῃ, πεποithῶς ἐπὶ τὴν ἱερότητα τοῦ σκοποῦ ἀναλαμβάνει τὰ ὄπλα εἰς νέον ἀγῶνα ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν.

Ὁ στρατός Μου τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὁ ἀναδείξας τὴν Ἑλλάδα μεγαλυτέραν, καλεῖται νὰ συνεχίσῃ τοὺς τετιμημένους ἀγῶνάς του καὶ σῶσῃ ἀπελευθερωθέντας ἐκ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας ἀδελφοὺς ἀπὸ τῆς ἀπειλουμένης νέας καὶ δεινοτάτης δουλείας.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, εἰς ἐδραϊαν στηριζόμενον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου του καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ στρατοῦ, τοῦ κλείσαντος τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἀναβιβάσαντος τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ὕψος τῶν ἡρωϊκῶν παραδόσεων καὶ τῆς περιλάμπρου αὐτῆς ἱστορίας, οὐδεμιᾶς καὶ πάλιν—εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος—θὰ φεισθῆ θυσίας εἰς εὐδωσιν καὶ τοῦ νέου ἀγῶνος τοῦ συμπληροῦντος καὶ ἐξασφαλιζόντος τὸ ἀπελευθερωτικὸν ἔργον τοῦ πρώτου.

Εἶναι καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος εὐλογητὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅσον καὶ ὁ πρῶτος, καὶ τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ ἐπικαλοῦμαι, «ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ τῷ ἐλέει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ».

Ζήτω ἡ μεγαλυνθεῖσα Ἑλλάς!

Ζήτω τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος!

Ἐν Μπάλτσα τῇ 20 Ἰουνίου 1913

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β΄.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος

Κ. Δ. Ρακτιβάν

Ἰ. Δ. Τσιριμῶκος

Ἄνδρ. Μιχαλακόπουλος

Δ. Ἀ. Κορομηλᾶς

Ἐ. Ρέπουλης

Ἀλ. Ν. Διομήδης

Ν. Α. Στράτος

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

(Φωτογραφία Φεβρουαρίου 1927)

Σήμα Ναυμαχίας της «Ελλης» (3ης Δ)βρίου 1912)

Πλοῖα Στόλου

Με τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Βασιλέως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου πλέω με ὁρμὴν ἀκατάσχετον καὶ με τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους.

Σήματα Ναυμαχίας τῆς Δήμου (5ης Ἰανουαρίου 1913)

(*Αὐτὸν Σήμα*)

Ὁ Ναύαρχος εὐχεται τὴν καλὴν ἡμέραν εἰς τὰ γενναῖα ἐπιτελεῖα καὶ τὰ πληρώματα.

(*Βοὴ Σήμα*)

Ἔχετε ὑπ' ὄψιν τὸ σῆμα τῆς 3ης Δεκεμβρίου. Ἡ σημερινὴ ναυμαχία θὰ κρίνῃ τὴν τύχην τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Φανῆτε λέοντες.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΕΜΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ

«*Παῦλος Κουντουριώτης, Ὑποναύαρχος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Αἰγαίου*». Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἦτο γνωστὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ναυτικοῦ πολέμου. Πράγματι ὅμως ἀπέβη ἀρχηγὸς ὁλοκλήρου τῆς ἐλληνικῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἰδίᾳ μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀποστολῆς τῆς δυτικῆς λεγομένης μοίρας, (ἀρχηγὸς πλοίαρχος Ἰωάν. Δαμιανὸς) ἐπελθοῦσαν διὰ τοῦ εἰσπλου τῶν κανονιοφόρων εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ τὴν μετὰ τοῦτο πτώσιν τῆς Πρεβέζης.

Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἐπεδείξατο διοικητικὴν ἰκανότητα, ἱκανοποιήσαντας τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, γενναιότητα δὲ ἀπαράμιλλον ἣτις πολλάκις προκάλεσε τὴν ἐκ μέρους τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἐπιτίμησιν διὰ τὸ παράφορον καὶ ὀυφοκίνδυνον τῆς ἐνεργείας. Τοῦτο ἰδίᾳ παρετηρήθη κατὰ τὴν πρώτην Ναυμαχίαν τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1912 συγκροτηθεῖσαν ἐγγὺς τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων καὶ παρὰ τὴν Ν. Δ. ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ὅτε ἡ ναυαρχὴς «Ἀβέρωφ», μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης καταστήσασα διὰ σήματος τὴν κίνησιν τῆς ἀνεξάρτητον πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ λοιποῦ στόλου, (πλέοντος πρὸς Μ. κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς) ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν 5.500 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐπακτίων ὄχρωμάτων τρέψασα μὲν εἰς ἄτακτον φυγὴν τὸν ἤδη τραπέντα ἐχθρικὸν στόλον, ὑποστᾶσα δὲ ζημίαν σοβαράν, ἐκ βλήματος μεγάλου διαμετρήματος (ἴσως τῶν 35^ο χ. μ.) κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ πλοίου παρὰ τὴν ἴσαλον γραμμὴν, ὀραγείσης μᾶς θωρηκτῆς πλακός.

Ὁ ὑποναύαρχος Κουντουριώτης, ἅμα τῇ καταλήψει τῆς νήσου Τενέδου (εἰς ἣν αὐτεπαγγέλτως προέβη, διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν πρὸ τῶν στενῶν περιπολούντων ἀντιτορπιλικῶν) γενομένην τῇ 24ῃ Ὀκτωβρίου, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν τοῦ Σουλτάνου τηλεγράφημα ἀγγέλλων ὅτι ἀναμένει πρὸ τῶν στενῶν τὴν ἔξοδον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

Ὅτε μετὰ τὴν λαθραίαν ἐκ τῶν στενῶν ἔξοδον τοῦ Τουρκικοῦ καταδρομικοῦ «Χαμιδιέ» διετάχθη νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Σῦρον [ἐνθα τὸ τουρκικὸν καταδρομικὸν κρατήσαν ἐβομβάρδισε τὸ ἠλεκτρικὸν ἐργοστάσιον τῆς πόλεως καὶ τὸ ἐν τῇ λιμένι ναυλοχοῦν ὑπερωκεάνειον «Μακεδονία»-κυβερνήτης Λ. Τσουκαλάς, ὑπαρχος Β. Ρεμουῦνδος], μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ στόλου, δὲν ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν ταύτην, λίαν συνετῶς σκεφθεὶς ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀλλὰ διέταξε τὰ ἀντιτορπιλικὰ «Λόγγη» «Θύελλα», «Δόξα» καὶ «Βέλος» νὰ πλεύσουν μεταξὺ τῶν νήσων Χίου καὶ Ψαρῶν καὶ νὰ ἀναμείνουν τὴν ἐπάνοδον τοῦ «Χαμιδιέ» ἐὰν τοῦτο ἤθελεν ἐπανέλθῃ εἰς τὰ στενὰ πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον του.

Ἡ σκέψις τοῦ ὑποναύαρχου αὕτη, ἢ μὴ ἀπομάκρυνσις δηλονότι ἀπὸ τοῦ ὀρμητηρίου Λήμνου τοῦ βαρέως στόλου καὶ δὴ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀπεδείχθη μετ' οὐ πολὺ ὅτι ἦτο σωτηρία· καθότι τὴν μεθεπομένην 5ην Ἰανουαρίου τοῦ 1913 ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐξέπλευσε τῶν στενῶν καὶ ἔπλευσε μέχρι τῆς νήσου Λήμνου πρὸς ἀποφασιστικὴν ναυμαχίαν. Ἐκ τῶν προηγουμένων δὲ αὐτοῦ ἐξόδων, περιοριζομένων μόλις ἐντὸς βολῆς τῶν ἐπακτίων τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου πυροβολείων, δεόν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην (5ην Ἰανουαρίου) ὁ Τοῦρκος Ναύαρχος ἐφρόνει, ὅτι ὁ βαρὺς στόλος, ἴσως δὲ καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» ἔπλευσε πρὸς καταδίωξιν τοῦ «Χαμιδιέ».

Ἡ δευτέρα αὕτη ναυμαχία διεξήχθη ἀπὸ ἀποστάσεως 6500—7000 μέτρων, τοῦ «Ἀβέρωφ» τηροῦντος διαρκῶς τὴν ἀπόστασιν ταύτην. Ἡ νίκη ὑπῆρξε πλήρης, τοῦ ἐχθροῦ καταστάντος ἀνισχύρου διὰ νέον πειραματισμόν.

Γενικῶς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἐπετέλεσε τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν μετὰ πάσης εὐσυνειδησίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων, εἰ καὶ ἐνίοτε ἐδείκνυτο ὀξύθυμος πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτόν.

Ὅτε τὴν 11ην Μαΐου 1913 διήρχετο πρὸ τῆς βουλγαροκρατουμένης Καβάλλας ὁ στόλος μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν «Ἀβέρωφ», οἱ Βούλγαροι ἔβαλον διὰ πυροβόλων μικρᾶς ὀγκῆς ἐναντίον του ἀπὸ πυροβολείων ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρισκομένων.

Ὁ ναύαρχος ἐξοργισθεὶς διέταξε πάραυτα νὰ σημάνη εἰς ἅπαντα τὸν στόλον πολεμικὴν ἔγερσιν καὶ νὰ στραφῶσι τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων ἐναντίον τῆς πόλεως. Εὐτυχῶς ἐγκαίρως ἀπέσχε τῆς ιδέας τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς Καβάλλας διὰ τὴν ἀναιδῆ καὶ θρασυδειλον πρόκλησιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἠρκέσθη νὰ ἀντιπαρέλθῃ πρὸ αὐτῶν ἐν πολεμικῇ ἐγέρσει. Κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου, ὅτε ὁ ἐν Δεδεαγάτς εὐρισκόμενος στόλος ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν λιμένα τοῦτον, ὁ ναύαρχος δυσανασχέτων καὶ ἀθυμῶν ἔδωκε τὴν διαταγὴν τοῦ ἀπόπλου.

Ἠγάπα καὶ ἐπολιτεύετο πατρικῶς πρὸς ἅπαντας τοὺς κατωτέρους του οὓς ἀντελαμβάνετο ὅτι ἐπετέλουν εὐόρκως τὸ καθήκον των.

Οὐαὶ δὲ καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ὑπέλιπτον εἰς τὴν ἀντίληψίν του ὅτι δὲν εἰργάζοντο ἢ ὅτι ἐδειλίων ἐναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του διήρχετο ἀναγινώσκων τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ἐξιστόρησιν τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ὅτε μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου συνεκεντρώθη ὁ στόλος ὁλόκληρος, ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ βασιλόπαιδες ἐπιστρέφοντες ἐκ τοῦ πολέμου, ὁ ναύαρχος, ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνομιλίᾳ συζητῶν περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ναυτικοῦ, ἐξέφρασε τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἀποσυρθῇ ἐκ τῶν τάξεων τοῦ Ναυτικοῦ, καθότι, ὡς ἔλεγεν, ἦσθάνετο μικρὰς τὰς δυνάμεις του ἵνα ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ναυτικοῦ τοῦ μεγαλυνθέντος Κράτους.

Ἡ δολοφονία τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου κατέπληξεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐβύθισεν εἰς λύπην ἄφατον, καθότι μεγάλην εἶχε πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ ἐκλιπόντος μονάρχου ἐκτίμησιν καὶ διὰ στενῆς συνεδέετο πρὸς αὐτὸν φιλίας ἅτε ἐπὶ μακρὸν διατελέσας ὑπασπιστῆς Αὐτοῦ.

(Ἐξ ἀφηγήσεως ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ μετασχόντος τῶν ναυμαχιῶν).

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

(βιογραφικαὶ σημειώσεις)

Γόνος ἱστορικῆς οἰκογενείας τῆς εὐάνδρου Ὑδρας γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1855. Κατὰ τὸ 1885 ὑποπλοίαρχος τότε, τὸ πρῶτον ἐκλεγείσ ὡς ἀρχικυβερνήτης τῶν κανονιοφόρων, ᾠδήγησε ταύτας ἐντὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ διελθῶν πρὸ τῶν ἰσχυρῶν τότε φρουριῶν τῆς Προβέξης «Παντοκράτορος, Ἀγ. Γεωργίου, Παληοσάραγας καὶ Βρυσούλας» περιφρονήσας πάντα κίνδυνον καὶ ἀρνηθεὶς νὰ διέλθῃ τῶν στενῶν νύκτα, διότι ἐθεώρει τοῦτο ταπεινώσιν ἀπέναντι τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὴν μαύρην ἐκείνην ἐποχὴν τῆς δουλείας, καθ' ἣν ἐν τῇ μεγαλονήσῳ Κρήτῃ ἐβομβαρδίζετο παρὰ τῶν τεραστῶν πλωτῶν φρουριῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἢ σημαία τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἣτις ὑπῆρξεν ὁ μόνος ἰσχυρὸς προμαχὼν τῶν ἀγωνιζομένων ἐπαναστατῶν, κυβερνήτης τυγχάνων τοῦ μικροσκοπικοῦ ἀπέναντι τῶν ἠνωμένων στόλων Ἑλλ. πολεμικοῦ «Μιαούλη», εἶχε τὸ θάρρος, ὅπερ ἦντις ἀπὸ τὸ δίκαιον τὸ ὅποιον ἐνίστε κατασυντρίβεται ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς, νὰ ὑψώσῃ σῆμα *συναίρων τὸ κατόρθωμα τῶν ἰσχυρῶν Ναυάρχων*, τὰ μεγάλα τηλεβόλα τῶν θωρηκτῶν τῶν ὁποίων ἐβαλλον μετὰ πείσματος κατὰ μιᾶς χούφτας ἐπαναστατῶν, ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ μόνης τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὅταν δὲ κάποιος τοῦ ἐπιτελείου ἀξιωματικὸς ἠρώτησεν : «*Ἐὰν Κε Κυβερνήτα μᾶς βουλιάζουν καὶ ἡμᾶς οἱ τρανοὶ αὐτοί;*» ἀπήντησεν, ὅτι «*Θὰ εὐρεθῇ τότε κανεὶς, ὡσὰν κι' ἡμᾶς, νὰ χειροκροτήσῃ καὶ τὸ δεύτερόν των κατόρθωμα*».

Διετέλεσε Κυβερνήτης τοῦ αὐτοῦ σκάφους ὅπερ κατὰ πρῶτον κατέπλευσεν εἰς Ἀμερικήν, ὅτε κατὰ πρῶτην φορὰν εἰς τοὺς λιμένας ταύτης ἐκνυμάτισεν ἐπὶ πολεμικοῦ Ἑλληνικοῦ σκάφους ἢ Ἐθνικῆς σημαίας

ὑπὸ τὴν ἀκράτητον συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν τῶν ὁμογενῶν μας, πρὸς οὓς ἐχορησίμεισε τὸ σκάφος αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπτεῖλει τμημα Ἑλλ. ἐδάφους, γενικῶς ὡς προσκύνημα τούτων.

Εἶναι δ' ἀλησμόνητος ὁ βαθμὸς τῆς ἀξιοπρεπειᾶς τῶν τε ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ναυτῶν μας κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦ κατάπλου τοῦ Ἑλλ. τούτου σκάφους εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Νέου Κόσμου, ὁ λαὸς τοῦ ὁποῖου ἐθαύμασε τὴν πειθαρχίαν καὶ ἐν γένει τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν ὑπὸ τοιοῦτον ὑπερῆφανον Κυβερνήτην Ἑλλήνων ναυτῶν.

Ἐκτοτε διηλθεν ὅλας τὰς ὑπηρεσίας ἐν ζηλευτῇ τάξει καὶ πειθαρχίᾳ, ὡς προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, ὡς ὑπασπιστῆς τοῦ ἀεινήστου Βασιλέως Γεωργίου, ὡς Κυβερνήτης μεγάλων σκαφῶν, ὡς ἀρχηγὸς στόλου.

Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἐξελέγη, πλοίαρχος ὢν, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ἀποπλεύσαντος ἐκ Φαλήρου κατὰ τῆς Τουρκίας Ἑλλ. Στόλου ἵνα ὀδηγήσῃ τούτον πρὸς τὴν δόξαν καὶ πρὸς τὸν θρίαμβον.

Καὶ ἀληθῶς, ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου Λήμνου προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον, ἤρως ἀνεδείχθη κατὰ τὸν Ναυτικὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν κατασυντρίβων διαρκῶς τὸν ἐχθρὸν ἐνέπνευσεν ἀφιθῶως τὸ θάρρος, τὴν καρτερίαν, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν πρὸς τοὺς Ἑλληνας ναύτας.

Ἐὰν ἠττήθη ἡ Τουρκία καθ' ὃν τρόπον ἠττήθη, καὶ ἐὰν ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος ὑπῆρξεν ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδοξος ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς, τοῦτο κατὰ πολὺ ὀφείλεται εἰς τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἰδίως εἰς τὰς παρὰ τῇ Ἑλλῃ καὶ Λήμνῳ νικηφόρους ναυμαχίας, καθ' ἃς μὲ τὸν σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας ἔδωσεν ἀπὸ τῆς Ναυαρχίδος του τὸ σύνθημα «**Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Βασιλέως ἀρξάτε πῦρ καὶ καταδιώξατε τὸν ἐχθρὸν**». Καὶ τὸν σταυρὸν, τὸ σῆμα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος ἐτοποθέτει ἐπὶ τοῦ χειριστηρίου τῶν διαταγῶν καὶ μάλιστα ἐξωθεν τοῦ τεθωρακισμένου ὄχρου ἄφου ὡς προμαχῶνα εἶχε πλέον τὸ ἀπόρθητον καὶ ἀκαταμάχητον τοῦτο σῆμα. Καὶ ποιῶν τὸ σῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ἐπιτίθεται καὶ μετ' αὐτὸν τὰ λοιπὰ σκάφη κατὰ τῆς ἡμισελήνου, τοῦ σήματος τῆς βαρβαρότητος καὶ ὡς λυσσαλέος λέων ὄρμῃ κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀρμίδας, τῶν ναυτῶν ὄλων τῶν σκαφῶν βροντοφωνούντων ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ, ὑπὸ τοὺς φοβεροὺς κρότους τῶν τηλεβόλων τῶν ὁποίων οἱ χειρισταὶ ἠμιλλῶντο τίς νὰ ἐπιφέρει περισσότερα πλήγματα εἰς τὰ σκάφη τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὸν ὀρητικὸν καὶ παράφορον αὐτὸν ἀγῶνα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποῖου ἐδοιοῦντο ἐκ τῶν ὀμοβροντιῶν αἱ πέριξ νῆσοι, εἰς τὰ κορφοβούνια τῶν νήσων τούτων εἶχον καταφύγει τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας γυναικόπαιδα ψάλλοντα τὸ «**Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου**»-ἦτο ἡ παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ἡ 5 Ἰανουαρίου 1913.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἐν περιλήψει ἢ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολυτιμωτάτη δρᾶσις τοῦ θαλασσομάχου Ναυάρχου Κουντουριώτου, ὅστις διὰ τῆς ἰταμότητος καὶ τῆς παραφόρου ὀρμῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν πληρωμάτων κατέστησε τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα ὑπερήφανον διὰ παντὸς, ὅπως καὶ διὰ παντὸς θὰ εἶνε χαραγμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του εἰς τὸ μητρῶον τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

Ἄθανάσιος Μπαρούτης.

Ἐθελοντῆς Μηχανικὸς τοῦ στόλου, μετασχὼν εἰς τὰς ναυμαχίας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΓΚΛΗΣ

Ἄρχηγός τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ
κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912

Ὁ στρατηγὸς Παναγιώτης Δαγκλῆς ἐγεννήθη τῷ 1854 ἐκ γονέων Σουλιωτῶν. Ἀνήκων εἰς στρατιωτικὴν οἰκογένειαν, ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἠγάπησε τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀφοῦ διήνυσε τὰς τάξεις τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων ἀντίοτε πρῶτος, ἐξελεθὼν κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικόν. Συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ Βέλγιον καὶ ἐπανελεθὼν διορίσθη ὑπασπιστὴς τοῦ πρώτου γάλλου ὀργανωτοῦ τοῦ στρατοῦ Στρατηγοῦ Vosseur. Ἐκτοτε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἀπελευθέρωσις τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Ἠπείρου ὑπῆρξεν ἡ μόνη του σκέψις καὶ ὁ μόνος πόθος τῆς ζωῆς του. Κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς στρατιᾶς Ἠπείρου, ἔλαβε δ' ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Γομπόβου.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἀρχίζει καὶ ἀπὸ τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ἐν τῷ στρατιωτικῷ σταδίῳ τοῦ στρατηγοῦ Δαγκλῆ.

Ἐπὶ μακρὸν διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πυροβολικῆς τέχνης ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, τῷ δὲ 1905 ἐφευρε νέον τύπον ὀρειβατικοῦ λυομένου πυροβόλου κατασκευασθέντος εἰς τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἐργοστάσια Σνάϊδερ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ πυροβόλου τούτου εἰς ἀκρίβειαν καὶ βλητικότητα ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε πλὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ παρεδέχθησαν αὐτὸ οἱ πλεῖστοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατῶν καὶ τὸ νέον τοῦτο σύστημα πυροβόλου ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἐφευρέτου του, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σνάϊδερ—Δαγκλῆ.

Ἀφοῦ οὕτως ἐπεστέφθη διὰ διεθνoῦς ἀναγνωρίσεως ἡ μακρὰ ἐπιστημονικὴ του ἐργασία ὁ στρατηγὸς Δαγκλῆς ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὰς ἐπιτελικὰς του ἀσχολίας καὶ ὑπηρετήσεν εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν καὶ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου.

Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁ Π. Δαγκλῆς, ὡς ὑποστράτηγος διορίσθη ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του κατεστρώθησαν τὰ σχέδια ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ἤγαγον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης.

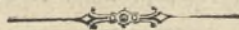
Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Μακεδονικῆς πρωτεύουσος ἀπεστάλη εἰς Λονδῖνον, εἰς τὸ συνέδριον τοῦ

είρήνης, ὡς στρατιωτικὸς ἀντιπρόσωπος. Ἐπανελθὼν δὲ ἐκεῖθεν ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐπιτελείου ἐν Ἠλείῳ εὐτυχήσας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μπιζανίου νὰ εἰσέλθῃ ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλεύθερα πλέον Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὸ ὄνειρον ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς του.

Ἐκεῖ προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον, παρέμεινεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἠπειροῦ ἐνδεδειγμένος ἐκ τῆς προσωπικότητός του καὶ τῆς καταγωγῆς του νὰ συμβολίσῃ διὰ τὸν Ἠπειρωτικὸν λαόν, τὸν πρώτον ἐναγκαλισμὸν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Περιβαλλόμενος ἀπὸ ἐξαιρετικὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὑπείκων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των ὅπως ἐκπροσωπήσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ Βουλῇ, ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου, καὶ ἐξελέγη κατὰ τὸ 1915 βουλευτὴς Ἰωαννίνων μετασχὼν ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν βραχύβιον Κυβέρνησιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1916 ὁ στρατηγὸς Λαγκλῆς μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀπέτελεσε μετὰ τῶν Ἑλ. Βενιζέλου καὶ Π. Κουντουριώτη τὴν τριμελῆ προσωρινὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὁ στρατηγὸς Λαγκλῆς διορίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὅστις παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπολέμησεν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ 1918 μέχρι τῆς ἀναχωρῆς.

Οἱ κόποι ὄμως καὶ αἱ πικρίαι τῆς τελευταίας ἰδίως τεταραγμένης περιόδου εἶχον ἤδη ὑποσκάψῃ τὴν ὑγείαν τοῦ στρατηγοῦ. Καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1924 ἡ νόσος ἣτις τὸν κατέτρυχεν ἔλαβε μορφήν ὀξυτέραν, ἐξ ἧς καὶ ὑπέκυψε τὴν 9ην Μαρτίου 1924 εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν.

ΝΩΣΙΝΧΑΝΙΩΝ

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ 1912-1913

ΒΙΚΤΩΡ ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ (ὁ εἰς τὸ βάθος 4ος ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ) Συμμετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ὡς Ἄρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου. Μετὰ τοὺς πολέμους τούτους καὶ βραδύτερον διετέλεσεν ἐπανειλημμένως ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ (ὁ β'. ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ.) Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὡς ἀξιωματικὸς ἐπιτελὴς ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Διετέλεσε κατόπιν ἐπανειλημμένως ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ.

ΞΕΝΟΦΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ (ὁ ε'. ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ.) Μετέσχεν ἀμφοτέρων τῶν πολέμων ὡς ἀξιωματικὸς ἐπιτελὴς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Κατὰ τὰς ἐν Μικρασίᾳ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1921 μέχρι τῆς πρὸς Ἀγκυραν ἐκστρατείας ὑποστράτηγος ὢν, διετέλεσε παρὰ τῇ ἐπιχειροῦσῃ Στρατιᾷ Μικρᾷ Ἀσίας ὡς στρατιωτικὸς σύμβουλος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΛΗΣ (ὁ α' ἐξ ἀριστερῶν) Ἐπιτελὴς ἀξιωματικὸς παρὰ τῷ Γενικῷ Στρατηγείῳ κατὰ τοὺς πολέμους 1912-1913.

Διετέλεσε κατόπιν ἐπιτελάρχης τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀναστ. Παπούλαν.

ΣΤΑΜΟΣ ΣΤΑΪΚΟΣ (ὁ γ'. ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ.) Ἀξιωματικὸς ἐπιτελὴς τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον ὑπηρέτησεν ἐπίσης κατὰ τοὺς δύο πρώτους πολέμους καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ **ΑΘ. ΕΞΑΔΑΚΤΥΛΟΣ**, ὅστις κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσεν Ἄρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Ἑσωτερικοῦ.

Κ. ΣΑΠΟΥΤΖΑΚΗΣ

Ἀντιστράτηγος—Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου

Ὁ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Στρατηγοῦ Σαπουτζάκη στρατὸς τῆς Ἠπείρου ἀποτελούμενος κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ 15ου Πεζικοῦ Συντάγματος, τεσσάρων εὐζωνικῶν ταγμάτων καὶ ἀναλόγου πυροβολικοῦ, προήλασεν ἀπὸ τῆς 6ης Ὀκτωβρίου 1912 ἐντὸς τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους φθάσας μετὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ Γριμπόβου, τῆς Κιάφας καὶ τῆς Κελπερίνας εἰς τὴν γραμμὴν Σφελένικον-Τσαγγαρόπουλον.

Βραδύτερον ἐνισχυθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος Κρητῶν (14ου πεζικοῦ) κατέλαβε μετὰ τριήμερον ἀγῶνα τὰ Πέντε Πηγιάδια, διὰ μικτοῦ δὲ ἀποσπάσματος ὑπὸ τὸν τότε ταγματάρχην τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου Παν. Σπηλιάδην, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 15ου Συντάγματος πεζικοῦ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Δημ. Δούλην, δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν καὶ ἐθελοντικῶν σωμάτων ὑπὸ τοὺς Κ. Μᾶνον καὶ Κώσταν Ζ. Τζώρτζην κατέλαβε μετὰ μάχην τὴν Πρέβεζαν.

Κατὰ τὴν 29 Νοεμβρίου 1912 ὁ στρατὸς τῆς Ἠπείρου ἐπετέθη κατὰ τῆς ὠχυρωμένης θέσεως τῶν Πεστῶν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβε μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπώθησεν εἰς τὴν πέριξ τῶν Ἰωαννίνων κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεώς των ἣτις ἦτο ἐνισχυμένη διὰ μονίμου ὀχυρώσεως.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Πεστῶν ὁ στρατὸς τῆς Ἠπείρου ἐνισχύθη κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς II Μεραρχίας, κατόπιν δὲ καὶ ὑπὸ τῆς IV καὶ VI Μεραρχίας. Διὰ τῶν ἐνισχύσεων δὲ τούτων, ὑπαχθεισῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντιστρατήγου Σαπουτζάκη περιέσφιξε τὸ φρουριακὸν συγκρότημα τῶν Ἰωαννίνων, ἐνήργησεν αἰματηροτάτας ἐπιθέσεις ἐπὶ τῆς Ἀετορράχης καὶ Μανωλιάσας, ἐνεκαρτέρησεν ὑπὸ ἀφορήτους κακουχίας εἰς χρονίζοντα ἀγῶνα χαρακωμάτων καὶ καθήλωσεν ἐν τέλει τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ τελευταῖα ἐρύματα τῶν συγκροτημάτων Μπιζανίου, Καστρίτσας καὶ Ἁγίου Νικολάου.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐπιχειρουσῶν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐλληνικῶν δυνάμεων, ὁ στρατηγὸς Σαπουτζάκης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τμήματος στρατιᾶς τοῦ δεξιοῦ, ἀποτελεσθέντος ἐκ τῆς VI καὶ τῆς VIII Μεραρχίας. Τὴν διοίκησιν δὲ ταύτην διετήρησε μέχρι τῆς πτώσεως τῶν Ἰωαννίνων.

N. N.

ΟΙ ΜΕΡΑΡΧΟΙ

Ὁ ἀντιστράτηγος
ΕΜ. ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας

καθ' ἣν τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ὀλόκληρον τὸ πυροβολικὸν τῆς Στρατιᾶς, κατώρθωσε διὰ τῆς ἰκανότητός του νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διέλευσιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῆς στενωποῦ μὲ ἀκεραίας τὰς δυνάμεις του ἔτοιμος καὶ πάλιν πρὸς μάχην.

Τὴν 17 Ἰουλίου 1913 ὑποβαλὼν μετὰ θάρρους καὶ εὐλιχνείας πρὸς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον πληροφορίας, πλήρως ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἐπηρέασε τὴν ὅλην διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Διότι ἐνῶ τινὲς τῶν διοικητῶν μονάδων παρεῖχον τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ὁ στρατὸς δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιτιθέμενος, ὁ Μανουσογιαννάκης, παραβλέπων τὰς ἐνδεχομένας εἰς βῆρος του παρεξηγήσεις ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Βασιλέα ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι πολὺ κουρασμένος ἀπὸ τὴν ταχεῖαν καὶ διαρκῆ προχώρησιν καὶ ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναστολῆς τῆς περαιτέρω ἐπιθετικῆς ἐνεργείας. Ἀπεδείχθη δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἡ γνώμη του αὕτη ἦτο ὀρθή.

ΚΩΝ. ΚΑΛΛΑΡΗΣ

Ὁ Κωνστ. Καλλάρης διώκει ἀπ' ἀρχῆς τῶν πολέμων τοῦ 1912 τὴν II Μεραρχίαν. Ἡ Μεραρχία μετέσχεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς δὲ ἐτέθη καὶ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν τῶν Μεραρχιῶν I, IV, καὶ V. Ἐπιτεθεῖσα

ΕΜ. ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

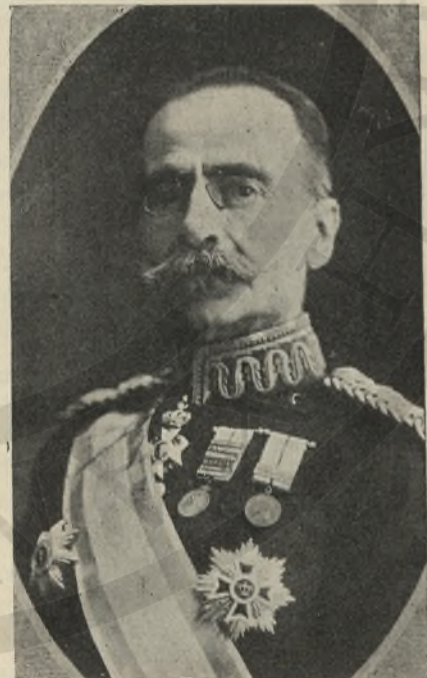
Ὁ Ἐμμ. Μανουσογιαννάκης κατήγετο ἐκ Σφακίων Κρήτης, ἐγεννήθη δὲ τῇ 13ῃ Ἀυγούστου 1853 καὶ ἐξῆλθεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Σχολείου τῶν Ἐδελπίδων τῷ 1877.

Ὁ Μανουσογιαννάκης εἶχε χαρακτῆρα ἀδαμάντινον. Ἦτο δὲ πρὸ παντὸς εὐθύς, δίκαιος, ἀδέκαστος καὶ φρονηματίας. Ἦτο ἐπίσης μελετηρότατος καὶ εἶχε καταστῆ εἰς τῶν μᾶλλον μορφωμένων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλλην. στρατοῦ.

Διοικητικώτατος φύσει, εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τὸ στράτευμα. Ὡς διοικητὴς τῆς 1ης Μεραρχίας διώκησε μετὰ τόσης ἰκανότητος ὥστε αὕτη ἐπωνομάσθη ἀπὸ ὄλους «ἡ Σιδηρᾶ Μεραρχία».

Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1878, 1886, 1897 καὶ 1912-1913 διακριθεὶς διὰ τὴν τόλμην του καὶ τὸ θάρρος του.

Διέπρεψεν ὅμως πρὸ παντὸς κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον διοικήσας τὴν «Σιδηρᾶν Μεραρχίαν» μὲ θάρρος, θέλησιν καὶ ἰκανότητα τοιαύτην ὥστε ἀναμφιβόλως ὁ Ἐμμ. Μανουσογιαννάκης πρέπει νὰ καταλεχθῆ μετὰ τῶν πρωταθλητῶν τῆς νίκης. Ἰδίᾳ κατὰ τὴν δίοδον ἐκ τῆς στενωποῦ τῆς Κρέσνας,

Ὁ ἀντιστράτηγος
ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΛΑΡΗΣ
Διοικητὴς τῆς II Μεραρχίας

κατὰ μέτωπον κατέλαβε τὰς προκεχωρημένας θέσεις τοῦ ἐχθροῦ συντελέσασα εἰς τὴν καθήλωσιν τῶν εἰς τὰ ἀμυντικῶς ὀργανωμένα ὑψώματα Βίγλας-Γλυκόβου τουρκικῶν δυνάμεων, αἵτινες κλονισθεῖσαι οὕτω ἐκ τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως, ἠναγκάσθησαν τέλος καὶ εἰς ἐγκατάλειψιν τῶν θέσεών των συνεπεῖα καὶ τῆς ἐνεργηθείσης ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας κυκλωτικῆς κινήσεως.

Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοῦ Στρατηγοῦ ἡ II Μεραρχία μετέσχε τῆς μάχης τῶν Γιαντισῶν συμβαλοῦσα ἐπίσης εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν ταύτης, ἣτις ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς Θεσσαλονίκης.

Μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μακεδονίας, ἡ II Μεραρχία μετεφέρθη εἰς Ἡπειρον ἔνθα διάφορα τμήματα αὐτῆς διεξήγαγον σκληροτάτους ἀγῶνας ἐπὶ τῆς Μανωλιάσας καὶ τοῦ κέντρου τῆς ἡμετέρας παρατάξεως. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐπιθέσεως τμήματα τῆς Μεραρχίας ταύτης κατέλαβον τὸν ἐγγύτατον τοῦ Μπιζανίου λόφον Αὐγὸ. Κατὰ δὲ τὴν ἐπίθεσιν ὁ διοικητὴς τοῦ 7ου Συντάγματος τῆς II Μεραρχίας ἠγήθη τῆς 3ης ἐπιθετικῆς φάλαγγος.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ἡ Μεραρχία αὕτη, τελοῦσα πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Καλλάρη, ἐνήργησε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Θεσσαλονίκης διὰ ραγδαίας καὶ ἐπιτυχοῦς δράσεως. Ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὴν ἐπορεύθη πρὸς Κιλίκι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην μάχην, ἐπιτεθεῖσα καὶ αὕτη κατὰ τῆς μάχης τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων μὲ κατεύθυνσιν ἀνατολικῶς Κιλίκι.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Κιλίκι ἡ II Μεραρχία ἐπελήφθη τῆς καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῶν ἄλλων Μεραρχιῶν συνάψασα πεισματώδεις καὶ αἱματηρὰς μάχας. Διαρκούσης τῆς καταδιώξεως ὁ Μέραρχος Κ. Καλλάρης, κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1913, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του καὶ ὑποστὰς κάταγμα, ἀντικατεστάθη μέχρι τέλους τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ 3ου πεζικοῦ συντάγματος Ἰω. Γιανακίτσα.

Ὁ Στρατηγὸς Κ. Καλλάρης διώκησε μετὰ τοὺς δύο πρώτους πολέμους ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα τὸ Ἀον Σῶμα Στρατοῦ.

N. N.

Κ. ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Ο ἀντιστράτηγος
Κ. ΔΑΜΙΑΝΟΣ
Διοικητής τῆς III Μεραρχίας

Ἦσε τὸν ἐχθρὸν, εἰς Γλύκοβον (Σαραντάπορον), συνέτριψεν αὐτὸν εἰς Γιαννιτσά, προήλασε ταχεῖα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, πρὸ τῆς ὁποίας ἐδέχθη πρώτη τοὺς κήρυκας τοῦ καταθέσαντος τὰ ὄπλα ἐχθροῦ, ἐστράφη ἄνευ ἀναπαύσεως πρὸς τὰ ὀπίσω πρὸς συνάντησιν τοῦ εἰς Μοναστήριον ἐχθροῦ, πληροφορηθεῖσα δὲ τὴν παράδοσιν τοῦ Μοναστηρίου εἰς τοὺς Σέρβους, διηυθύνθη πρὸς τὴν Καστορίαν, ἣν κατέλαβε τοῦ ἐχθροῦ τραπέντος εἰς φυγὴν. Μετὰ βραχεῖαν ἀνάπαυσιν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ εἰς Κορυτσάν καὶ Δεβόλι ἐχθροῦ ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐξεδίωξε πρὸς τὴν Κολώνιαν. Μετὰ ἐπαρκῆ παραμονὴν εἰς Κορυτσάν, ἔνθα ὁμοῦ οἱ κόποι τῶν ἀνδρῶν, παραμεινόντων ἐν προφυλακαῖς ὑπὸ βαρῶν χειμῶνα δὲν ἠλαττώθησαν, ἡ Μεραρχία κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν διὰ Κολωνίας, ἐστράφη πρὸς τὴν Προμετὴν ἣν καὶ κατέλαβε, τὴν δὲ ἐπομένην ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν εἰς Κλεισούραν, ἐκηδενίσασα καὶ διασκορπίσασα αὐτὸν μέχρι Βερατίου.

Ἄλλος ὁμοῦ ἐχθρὸς ἀναφαίνεται, ἐχθρὸς μέχρι τοῦδε σύμμαχος ἀλλὰ προαιώνιος ἐχθρός, ταχεῖα δὲ ἡ Μεραρχία διὰ μοναδικῆς πορείας ἔφθασεν ἐκ Προμετῆς εἰς Γιαννιτσά, ἐκεῖθεν εἰς Τοψίν, τεθεῖσα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν εἰς πόλεμον ὑπὲρ βομῶν καὶ ἐστιῶν προετοιμαζομένων Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων Ἡ ὥρα ἐσήμανε, τὰ γεγονότα διεδέχοντο ἄλληλα μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος. Μάχη, νίκη καὶ καταδίωξις τὴν ἡμέραν, προφυλακαὶ τὴν νύκτα. Ἴδου τὸ πρόγραμμα ὅπερ ἐπὶ μῆνα τακτικῶς ἠκολούθησαμεν εἰς Ἀβρὲτ-Ἰσάρ, Κιλκίς, Λοϊράνην, Μπέλες, Στρομίτσαν καὶ συνεστρίψαμεν τὸν ἐχθρὸν. Διὰ τῶν νικηφόρων μαχῶν Οὐμπλιανῆς καὶ Μπεζίς-Τεπέ, εἶδομεν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως τὰ παλαιὰ Τουρκο-Βουλγαρικὰ σύνορα, Μεμονωμένοι καὶ περι-

Ὁ Στρατηγὸς Δαμιανὸς διώκησε τὴν III Μεραρχίαν κατ' ἀμφοτέρους τοὺς πολέμους.

Ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν ἐξόχως χαρακτηριστικὴν τῆς πολεμικῆς δριύσεως τῆς Μεραρχίας του, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κλιτύς Ἀνατολικῶς Πετσόβου 26 Ἰουλίου 1913

Ὦρα 1 ἑσπέρας.

Διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 220

Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, συνέχεια ἄνευ ἀναπαύσεως τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων μακροῦ πολέμου, ἔληξε. Πλήρεις δόξης καὶ τιμῶν θὰ ἐπανέλθητε μετ' ὀλίγον εἰς τὰς ἐστίας σας. Εἰς πάντας ὑμᾶς, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους διετρέξαμεν νικηφόροι ἐκτάσεις μεγίστας ἐπὶ παντὸς εἴδους ὁδῶν καὶ ἐδάφους καὶ μὲ πάσας τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ ταχύτητος καὶ συνοχῆς ἀξιοθαυμάστου, εἰς πάντας ὑμᾶς ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου. Ἀναπολήσωμεν ἐν δυοῖς λέξεσι τὸ παρελθόν. Ἡ Μεραρχία διαβάσα τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα, ἐνί-

Ὁ ἀντιστράτηγος
Κ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ
Διοικητής τῆς IV Μεραρχίας

ζωσθέντες πανταχόθεν ὑπὸ ἰσχυροτάτων ἐχθρικών δυνάμεων, ὑπεχωρήσαμεν ἐπισπάσαντες τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς στιγμῆς τῆς ὑποχωρήσεως, καὶ τὴν τάξιν μεθ' ἧς ἐξετελέσθη αὕτη. «Ἴδου στρατεύματα ὀργανωμένον», ἀνέκραξεν ὁ Ἐπιτελάρχης τῶν ἀπέναντι ἡμῶν στρατευμάτων. «Ἵποχωροῦν, ἐμπνέει τὸν σεβασμὸν.» Ἐνθαρυνθεὶς ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης μᾶς προσέβαλε καὶ εἰς τὰς νέας θέσεις ἡμῶν. Ἐπανελθὼν ὅμως διὰ ταχέως βηματισμοῦ εἰς τὰς ἀρχικὰς του θέσεις ἐπέισθη πλέον τελείως ὅτι ὁ Ἕλλην στρατιώτης εἶναι πάντοτε ἐκείνος, ὃν συνήνησεν εἰς πάσας τὰς μέχρι τοῦδε μάχας καὶ ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἥτις καὶ τοῦ παρεχωρήθη ὑπὸ εὐνοϊκωτάτους δι' ἡμᾶς ὅρους.

Ἴδου ἡ μακρὰ καὶ πλήρης δόξης ἱστορία μας, σεῖς τὴν ἐχαράξατε καὶ εἰς σᾶς ἐκφράζω καὶ πάλιν τὰς εὐχαριστίας μου, εἰς πάντας ὑμᾶς ἀνεξαιρέτως, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ στήριγμά μου καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐνητένιζον εἰς πάσας τὰς περιστάσεις, εἴτε εὐχάριστοι, εἴτε δυσάρεστοι ἦσαν αὐταί. Ἐν ἔχω εἰσέτι νὰ προτιθέσω. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Εἰρήνης, ἥτις θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐργάζεσθε ἐνδελεχῶς, ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὑμῶν τὰ ἐκ τῶν πολέμων τούτων διδάγματα. Ἴσως κατὰ τὴν ταχεῖαν διαδοχὴν τῶν εὐτυχῶν γεγονότων δὲν ἐγένοντο τοῖς πᾶσιν ἀντιληπταὶ αἱ ἀτέλειαι ἡμῶν, ἔχομεν ὅμως τοιαύτας καὶ ταύτας πρέπει πάντες νὰ ἀνεύρωμεν κατὰ πρῶτον καὶ νὰ διορθώσωμεν εἰτα ἀμέσως. Εἶναι ἡ μεγίστη καὶ πρωτίστη ὑπηρεσία, ἣν πάντες ἔχομεν καθήκον νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν Πατρίδα.

Μὴ ἐπαρθῆτε ἀλλ' ἐργάζεσθε.

Ὁ Μέραρχος

Κ. ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Κ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Στρατηγὸς Κ. Μοσχόπουλος διόκησε τὴν IV Μεραρχίαν κατ' ἀμφοτέρους τοὺς πολέμους.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου ἡ IV Μεραρχία κατέλαβε τὸ Ράχοβον καὶ τὸν αὐχένα τῆς Βίγλας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπῆλθε ταχύτερα καὶ πλέον ἀτακτος ἡ ὑποχώρησις τῶν Τούρκων, οἵτινες καὶ ἕνεκα τῆς πλευρικῆς ταύτης ἀπειλῆς ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πλεῖστον τοῦ πυροβολικοῦ των.

Εἰς τὴν Μανωλιάσαν ἡ IV Μεραρχία διεξήγαγε σκληροὺς καὶ χρονίζοντας ἀγῶνας. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς ἄλλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ἀπέτελεσε τὴν 1ην ἐπιθετικὴν φάλαγγα τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἐκ τριῶν φαλάγγων ἐπιθετικῆς στρατιᾶς. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ἡ IV Μεραρχία ἠγωνίσθη ἐπίσης λαμπρῶς πρὸς ἄλλωσιν τῶν θέσεων τοῦ ὀχρωμένου ἐχθροῦ. Κυρίως δὲ λόγῳ τῆς καταλήψεως τῶν προεχωρημένων ἐρεισμάτων τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τῆς IV καὶ τῆς II Μεραρχίας, ἡ ὅλη παρατάξις τοῦ ἐχθροῦ ἐκάμφθη καὶ ὑπεχώρησε πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Κιλκίς-Δοϊράνης κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως, καθ' ἧς ὁσαύτως ἡ IV Μεραρχία ἐξηκολούθησε τὴν ἐπίθεσίν της μετὰ θαυμαστῆς τόλμης.

Μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Κιλκίς ἡ IV Μεραρχία συνεχίζουσα μετὰ τῶν ἄλλων τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, συμμετέσχε τῶν μαχῶν Στρομνίτης, Κρέσνας, Τζουμαγιάς, Τζαμί-τεπέ καὶ Μπέλες καταλαβοῦσα πλεῖστα ἐχθρικά πυροβόλα καὶ ἐπιδείξασα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου ἐξαιρετικὴν μαχητικότητα καὶ καρτερίαν. Μετὰ τοὺς πολέμους ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος διόκησεν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον τὸ Γ', σῶμα στρατοῦ.

N. N.

Δ. ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ ὑποστράτηγος
ΔΗΜ. ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

Διοικητής κατ' ἀρχάς τῆς V Μεραρχίας
καὶ κατόπιν τῆς VIII

σημαιοῦ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου 1912, καίτοι συνταγματάρχης μηχανικοῦ ἐκ τῶν νεωτάτων εἰς ἀρχαιότητα (μόλις εἶχε προαχθῆ), ἐκλήθη προτάσει τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς ὅπως μετὰ 4 ἐτέρων συναδέλφων του προπονηθῆ ὡς μέραρχος.

Καὶ ὄντως ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου ὁ Διάδοχος τὴν αὐτὴν ἔχων περὶ τοῦ Δ. Ματθαιοπούλου ἀντίληψιν, καίτοι ὡς εἴπομεν προηγούμενοι ἕτεροι ἀρχαιότεροι συνταγματάρχαι, τὸν ἐκάλεσεν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς V Μεραρχίας ὁμοίως μετὰ τῶν ὑποστρατῆγων διοικητῶν τῆς I, II, III, καὶ IV Μανουσογιαννίκῃ, Καλλάρη Δαμιανοῦ καὶ Μοσχοπούλου.

Εἰσελθούσης τῆς στρατιᾶς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ V Μεραρχία ἔδωκε τὴν μάχην τῶν Λαζαράδων ἣτις οὐκ ὀλίγον συνέτελεσεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Σαρανταπόρου. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἡ V Μεραρχία ἔλαβε διαταγὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου νὰ βαδίσῃ πρὸς τὰ ἀριστερὰ χρησιμοποιήσασα ὡς πλαγιοφυλακὴ τῆς κυρίας στρατιᾶς μετὰ τὴν προσθήκην ὅτι «αἱ ὑπάρχουσαι ἀριστερὰ Τουρκικαὶ δυνάμεις εἶναι ἀσήμαντοι». Ἀλλ' ἡ νίκη τοῦ Ναλμπάνκιοῦ ἦτο μία τῶν ὄρειοτάτων καὶ τεχνικωτέρων μαχῶν ἐξ ὧν ἔδωκεν ὁ νεώτερος Ἑλληνικὸς στρατὸς λόγῳ τοῦ ἐλιγμοῦ καὶ τῶν τακτικῶν αὐτῆς κινήσεων καὶ λόγῳ τῶν ἴσων δυνάμεων Ἑλληνικοῦ καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀνῆρσε τὰς πληροφορίας τοῦ Γενικοῦ στρα-

τοῦ Δημήτριος Ματθαιοῦ πλοῦς μετὰ πλήρη καρποφόρου δράσεως σταδιοδρομίαν ἔφθασεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου ὅτε διορίσθη καθηγητὴς τῆς ὀχρωτικῆς εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Ἐβελπίδων. Μετ' οὗ πολὺ τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Θεοτόκη ἡ μελέτη τῆς ὀχρωτικῆς τῆς Θεσσαλίας. Γνώστης ἀπαράμιλλος τῆς ὀχρωτικῆς καὶ μελετητὴς βαθῆς τοῦ ἐδάφους ὁ Δ. Ματθαιοῦ πλοῦς ἐξεπόνησε πλήρη μελέτην ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐπιτυχήν χάραξιν καὶ τὴν τελείαν χρῆσιν τοῦ ἐδάφους ἐγένετο μετὰ μακρὰς συζητήσεως καὶ ἀντιγνωμίας δεκτὴ καὶ μετ' οὗ πολὺ τῷ ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις δι' ἣν εἰργάσθη περὶ τὰ δύο ἔτη. Ἡ ἀγάπη μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν εἶναι ἀκόμη ἔκτυπος εἰς τὴν μνήμην τῶν συνεργατῶν του. Ἦτο ἀεικίνητος, ἡ δὲ τελειότης τῆς τεχνικῆς ἐκτελέσεως (διότι ὁ Δημ. Ματθαιοῦ πλοῦς ἦτο καὶ μηχανικὸς ἐκ τῶν ἀρίστων) καὶ ἡ ἀμειψτος καὶ στοργικὴ χρῆσις τοῦ Δημοσίου χρήματος θὰ μείνουν παροιμιώδεις.

Ὅσοι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ξένοι στρατιωτικοὶ ὡς καὶ ἡ τότε Γαλλικὴ ἀποστολὴ ἐμελέτησαν τὸ σχέδιον τῆς ὀχρωτικῆς ἐχαρκτήρισαν αὐτὸς ὡς διεθνὺς στρατιωτικῆς

Ὁ ἀντιστράτηγος

Κ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Διοικητὴς τῆς VI Μεραρχίας κατὰ τὸν
Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον

τηγείου, ἡ δὲ Μεραρχία νικήσασα μετὰ ἡμερησίαν συνεχῆ μάχην καὶ χάρις εἰς τὴν δεξιότητα καὶ τὸ ἐπιτυχὲς τῶν διαταγῶν τοῦ Μεράρχου τῆς, ἔλαβε διαταγὴν ὅπως ἐξακολουθήσῃ πορευομένη πρὸς τὰ βόρεια ὑψώματα τοῦ Σόροβιτς καὶ εἰ δυνατὸν πρὸς τὸ Μοναστήριον. Πάντως δὲ καὶ ἐὰν δὲν εἶχε τοιαύτην διαταγὴν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ καταλάβῃ τὴν Μπάνιτσαν σημεῖον διαχωρίσεως τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν ἐξ ὧν ἡ μία ἔφερε πρὸς τὴν Κοζάνην ἡ δὲ ἄλλη εὐθέως πρὸς τὰ νῶτα τῆς εἰς Γιαννιτσὰ εὐρισκομένης στρατιᾶς.

Ἐφθάσεν ἡ Μεραρχία μέχρι Μπανίτσης τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν ἐκτελοῦσα τὰς διαταγὰς. Εὐρέθη δὲ ἀμέσως ἀντιμέτωπος ἐχθροῦ πολὺ ὑπερέτερον δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ὑπελογίσθησαν εἰς 15.000, ἐκτὸς ἐννοεῖται τῶν ἀτάκτων Τουρκικῶν σιφῶν ἐκ τῶν πλησίον χωρίων ἅτινα παρέσχον σπουδαίας βοήθειας εἰς τὸ Τουρκικὸν στράτευμα. Σημειωτέον ὅτι πρὶν φθάσει ἡ Μεραρχία εἰς τὴν Μπάνιτσαν διέβη τὰ στενὰ τοῦ Κερλί-Δερβέν ὅπου συνεκρούσθη πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Κατόπιν τούτου καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἦσαν πολὺ ὑπέτεροι ὁ Μεραρχος ἔκρινε μετὰ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ σκόπιμον νὰ υποχωρήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ θέσεις ὅχι μόνον ὀχυράς, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰς ἵνα στεγάζωσι τὸν στρατὸν του, ὅστις ἦτο καταπεπονημένος καὶ ὑπέφερε πολὺ ἐκ τοῦ δριμυτάτου ψύχους. Ἡ ὀχύρωσις ἐγένετο εἰς Σωτήρ-Σόροβιτς, ὅπου διεξήχθησαν μάχαι συνεχεῖς ἐπὶ τριήμερον ἀπὸ τῆς Κυριακῆς (21ης Ὀκτωβρίου) μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς Τρίτης.

Περὶ τὰ ἐξημερώματα ὅμως τῆς Τετάρτης ὑπέστη ἡ Μεραρχία αἰφνιδιασμὸν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεώς τῆς ὅστις δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς πλήρη ἐξάντλησιν καὶ ἐκνευρισμὸν τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἐκ τῆς υπερκοπώσεως, τῆς αἰπνίας καὶ τοῦ ψύχους καίτοι εἰς τὸ ἀριστερὸν ἦτο τὸ δλίγον ἱππικὸν ὅπερ διέθεταν ἡ Μεραρχία, τέσσαρες λόχοι πεζικοῦ καὶ τρεῖς λόχοι μηχανικοῦ.

Ἀνασυνταχθεῖσης τῆς V Μεραρχίας, ὁ Μαθθαῖόπουλος διωρίσθη μεράρχος τῆς VIII Μεραρχίας ἣτις ἐπολέμησε γενναϊότατα εἰς τὴν Ἀετορράχην ὅπου οὗτος ἐκτιθέμενος συνεχῶς εἰς κινδύνους ἐτραυματίσθη ὑπὸ ὀβίδος. Κατόπιν ἡ VIII μεραρχία προήλασεν εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον καταλαβοῦσα τὸ Ἄργυροκάστρον, καὶ τὸ Τεπελένι.

Βραδύτερον ἡ VIII Μεραρχία διετάχθη νὰ ἐπιβιβασθῇ διὰ Καβάλλαν πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀν. Θράκης ἣν καὶ ἐνήργησε φθάσασα μέχρι Δεδεαγάτς.

Ἐπελθούσης τῆς Εἰρήνης ὁ Δημ. Μαθθαῖόπουλος μετετέθη εἰς τὰς Πάτρας. Τῷ 1917 ὑπέβαλε παραίτησιν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐπανελθὼν τῷ 1920 καὶ παραιτηθεὶς ἐκ νέου τῷ 1922. Ἀπομακρυνθεὶς δ' ἔκτοτε εἰς αὐστηρὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἀπέθανε τῇ 30 Δεκεμβρίου 1924.

Ἐλαβε μέρος εἰς 18 μάχας τὸ ὅλον.

Κ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Ἡ VI Μεραρχία ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Στρατηγοῦ Μηλιώτη Κομνηνοῦ μετέσχε κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον τῶν μαχῶν τοῦ Γκορνιτσόβου, τῶν Γιαννιτσῶν, τοῦ Ὀστρόβου καὶ τῶν περὶ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Κορυτσάν συναφθεισῶν.

Ἡ Μεραρχία αὕτη εἰσηλθε πρώτη εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἐδέσσης προλαβοῦσα κατὰ ἡμίσειαν ὥραν τοὺς ἐπίσης κατὰ τῆς πόλεως ἐκ βορρᾶ προελαινόντας Σέρβους. Μετέσχε δὲ καὶ τῆς πρὸς Κορυτσάν καταδιώξεως τῶν ἐκ Μοναστηρίου ὑποχωρούντων τουρκικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Τζαβῆτ Πασσᾶν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς Μακεδονικῆς ἐκστρατείας ἡ VI Μεραρχία μεταφέρθη εἰς τὴν Ἡπειρον καταλαβοῦσα τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐπιχειροῦσης στρατιᾶς.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων τὸ Ἴον Εὐζωνικὸν Σύνταγμα τῆς VI Μεραρχίας ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Παπαδόπουλον, ὑπαχθὲν εἰς τὴν ἐπιθετικὴν φάλαγγα ἔφθασε πρῶτον πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Ἰωαννίνων εἰς θέσιν Ἁγίου Ἰωάννης. Τὰ ὑπόλοιπα συντάγματα τῆς Μεραρχίας ταύτης παρέμειναν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως καὶ ἐναντι τοῦ ὀχυροῦ Καστρίτσης συντελέσαντα εἰς τὴν καθήλωσιν τῶν ἀντιμετώπων τουρκικῶν δυνάμεων.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ἡ VI Μεραρχία μεταφέρθη καὶ αὐτὴ εἰς Μακεδονίαν,

Ν. ΣΩΤΗΛΗΣ

Ὁ ἀντιστράτηγος
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΣΩΤΗΛΗΣ
Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας

Ὁ στρατηγὸς Ν. Σωτήλης διετέλεσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας καὶ ὀργανωτὴς τῆς μετόπισθεν ὑπηρεσίας. Ἀρχοῦντος τοῦ πολέμου τούτου ἀντικατέστησε τὸν τότε συνταγματάρχην Κ. Κλασιμένους εἰς τὴν διοίκησιν τῆς VII Μεραρχίας.

Ἡ Μεραρχία αὕτη ἐδοκιμάσθη κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς κηρύξεως τοῦ δευτέρου πολέμου αἰφνιδιαστικὰς καὶ ἀπίστους ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν περὶ τὸ Πιργαῖον χῶρον.

Κηρυχθέντος τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου ἡ VII Μεραρχία, ἐνισχυθεῖσα καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τὸν Μαθιαιοπούλου VIII, ἀπετέλεσε τὴν στρατιάν τοῦ δεξιοῦ. Ἡ στρατιὰ αὕτη, προσλάσασα κατέλαβε κατόπιν ἀγῶνων τὰς Σέρρας, τὴν Βροντοῦν καὶ τὸ Νευροκόπιον μετὰ μάχην σφοδράν, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν περὶ τὰ 22 πεδινὰ πυροβόλα. Προσλάσασα κατόπιν πρὸς βορρᾶν κατέλαβε τὴν Μαχομίαν καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν παλαιῶν Τουρκοβουλγαρικῶν συνόρων, ἔνθα ὄλιγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀνακομῆς συνῆψεν αἱματηροτάτασμα.

Ὁ Στρατηγὸς Σωτήλης διέφυκε μετὰ τοὺς πολέμους τὸ Ε'. Σῶμα Στρατοῦ.

N. N.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΕΝΝΑΔΗΣ

Τὸ ἀπόσπασμα Γεννάδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου μετέσχε μετὰ τῆς V Μεραρχίας τῆς μάχης τῶν Λαζαράδων. Ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος τὴν στιγμὴν τῆς κρίσεως τοῦ ἀγῶνος καθ' ἣν τμήματα τινὰ ἔδειξαν τάσεις κλονισμοῦ, προὐχώρησε μέχρι τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του καὶ τῆς ψυχραιμίας του κατώρθωσε ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς ἀκέραιον τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν τῶν ὑπ' αὐτόν. Κατόπιν τοῦ ἀτυχήματος τοῦ Σόροβιτς, ὁ Σ. Γεννάδης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς V Μεραρχίας, τὴν ὁποίαν ἀνασυντάξας, ὠδήγησεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Κομάνου.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ἡ V Μεραρχία, τελοῦσα πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γεννάδη ἐπετέθη μετ' ἄλλων τριῶν μεραρχιῶν κατὰ μέτωπον κατὰ τῆς κυρίας τοποθεσίας Κιλκίς καὶ ἠγωνίσθη τραχύτατον καὶ αἱματηρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ἀμυντικῶς ὀργανωμένας θέσεις. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὁ Μέραρχος ἀντιληφθεὶς πλευρικὴν κίνησιν τῆς III Μεραρχίας κατὰ τῶν πεισμώνως ἀνθισταμένων Βουλγάρων, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ διαθέσας δύο τάγματα ἐκ τοῦ ἐφεδρικοῦ Συντάγματός του ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς κατώρθωσε μετὰ σκληρὰν πάλην νὰ θέσῃ πόδα ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς θέσεως. Ἡ V Μεραρχία εἰσῆλθε πρώτη εἰς τὴν κοινόπολιν τοῦ Κιλκίς.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ἡ V Μεραρχία ἐπελήφθη μετὰ τῶν ἄλλων Μεραρχιῶν τῆς καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ συμμετασχούσα εἰς τὰς μέχρι τέλους τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου μάχας ἠγωνίσθη λαμπρῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

N. N.

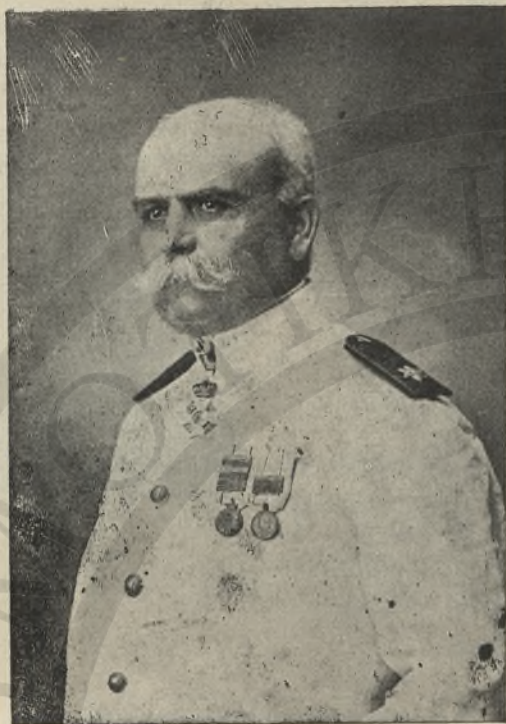
Ὁ ἀντιστράτηγος
ΣΤΕΦ. ΓΕΝΝΑΔΗΣ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ διέφυκε μὲν ἀπόσπασμα. Μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ Σόροβιτς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς V Μεραρχίας, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ Ἑλληνοβουλγαρ. πολέμου.

Ν. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ

Ὁ ἀντιστράτηγος
ΝΙΚΟΛ. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ

Διοικητὴς τοῦ 7ου πεζικοῦ Συντάγματος κατὰ τὸν
Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον καὶ τῆς VI Μεραρχίας
κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικόν.

τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 1ου Συντάγματος καὶ μίᾳ πυροβολαρχίας νὰ ἐπιβιβασθῆ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου. Πρὸ τῆς ἀποβάσεως εἰς τὴν νῆσον ἐκάλεσε τὸν διοικητὴν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς Ζιχνῆ-Βέην ἀντισυνταγματάρχην τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου εἰς παράδοσιν. Οὗτος ὅμως ἀπήντησε «μολὼν λαβέ.» Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ταχθείσης διώρου προθεσμίας ἤρξατο ἡ ἀπόβασις ὑπὸ τὰ σφοδρὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἀπόβασις ἐπετεύχθη μὲ 3 μόνον τραυματίας εἰς θέσιν Κοταρὶ περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 11ης Νοεμβρίου 1912 (εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εἶχε κάμει ἀπόβασιν κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν Ἀγῶνα καὶ ὁ φιλέλληνας συνταγματάρχης Φαββιέρος ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῆ ἐκεῖ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ). Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τὸ ἀπόσπασμα Δελαγραμμάτικα ἐγκατέστησε προφυλακὰς καὶ τὴν πρωΐαν ὤδευσε πρὸς τὴν πόλιν τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀπεσύρθη εἰς τὰς ὄχυρὰς θέσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ὀργανώσῃ ἀμυντικῶς. Ἐκεῖθεν ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἀντεπιθέσεις κατὰ τοῦ ἀποσπάσματος αἵτινες ἀπεκρούσθησαν. Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ζητηθειῶν ἐνισχύσεων, τὸ ἀπόσπασμα ἐνήργησε γενικὴν ἐπίθεσιν, ἣτις διήρκεσεν ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ πρὸς τὴν ἑσπέραν ὁ ἐχθρὸς ἔχων δύναμιν 2.500 ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ ἄνευ ὄρων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Χίου, τὸ ἀπόσπασμα Δελαγραμμάτικα μετεφέρθη εἰς Ἰωάννινα, μετασχὼν ἐκεῖ τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ τομέως Μανωλιάσας.

Τὴν 16 Φεβρουαρίου συνεκροτήθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιθετικὴ φάλαγξ, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 3 συνταγμάτων πεζικοῦ, 2 πυροβολαρχιῶν καὶ 1 λόχου μηχανικοῦ ἣτις ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ν. Δελαγραμμάτικα καὶ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ κάμῃ τὸν Ὀλύμπιον καὶ νὰ ἐπιτεθῆ νύκτωρ διὰ τοῦ Πλέσσα ἐναντίον τῆς Τσοῦκας, Ἀγ. Νικολάου καὶ Ντουρούτι. Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο μετὰ σπανίας ἐπιτυχίας καὶ τὴν 11ην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἡ φάλαγξ κατέλαβε τὰ ἄνω ὄχυρὰ καὶ τὴν Σαντοβίτσαν μετὰ 41 πυροβόλων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ὁ Δελαγραμμάτικας παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον

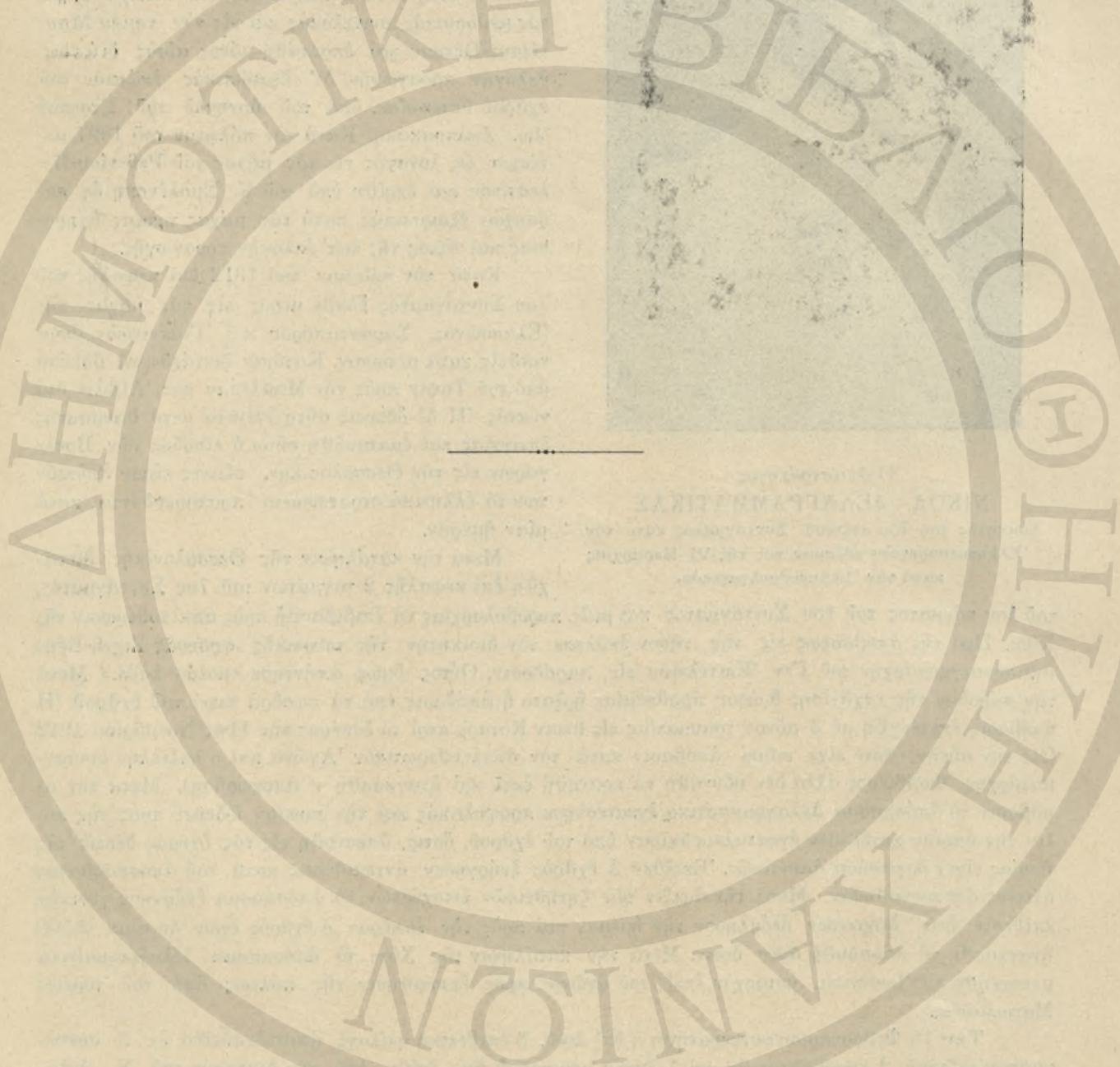
Ὁ Ν. Δελαγραμμάτικας ἔλαβε μέρος ὡς λοχίας κατὰ τὸ ἔτος 1878 εἰς τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν. Κατὰ τὸ ἔτος 1886 μετέσχεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὰς μεθοριακὰς συμπλοκὰς καὶ εἰς τὸν τομέα Μπανίτσης-Πέτρας καὶ ἐπροτάθη μόνος αὐτὸς διὰ κατ' ἐκλογὴν προαγωγὴν, δι' ἐξαιρετικὰς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ὑπηρεσίας, ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Ἰω. Ζυμπρακάκη. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχεν ὡς λοχαγὸς εἰς τὰς μάχας τοῦ Ρεβενίου-Βελεστίνου καὶ ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σμολένσκη ὡς παρασχὼν ἐξαιρετικὰς κατὰ τὰς μάχας ταύτας ὑπηρεσίας καὶ ἄξιός τῆς κατ' ἐκλογὴν προαγωγῆς.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ 7ου Συντάγματος ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου καὶ Γιαννιτσῶν ἀγωνισθεὶς κατὰ μέτωπον. Κατόπιν διατάχθη νὰ ὀδεύσῃ ἀπὸ τοῦ Τοῦβιν πρὸς τὴν Μπάλτσαν καὶ Ἀϊβάτι διὰ νυκτός. Ἡ δὲ ὀδευσις αὕτη ἐγένετο μετὰ θαυμαστῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐματαιώθη οὔτω ἡ εἴσοδος τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, οὔτινες εἶδον ἐνώπιόν των τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα προπορευθέντα κατὰ μίαν ἡμέραν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης διατάχθη ἐπὶ κεφαλῆς 2 ταγμάτων τοῦ 7ου Συντάγματος,

τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἵνα ὑποβάλῃ τὰ συγχαρητήριά του καὶ ἐδέχθη τὴν ἀπάντησιν: «Ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς συγχαρῶ». Ἀποκριθέντος δὲ τοῦ Δελαγραμματικά «ὅτι δὲν ἐξετέλεσε παρὰ μόνον τὸ σχέδιον τοῦ Ἀρχηγοῦ του,» ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπήντησε: «Σχέδια κάμνουν ὅλοι αὐτοὶ ποῦ κάθονται στὰ γραφεῖα, ἀλλὰ ἐγὼ θέλω πρὸ παντὸς ἐκτελεστὰς ἀξίους».

Κατόπιν ὁ Δελαγραμματικός διορίσθη διοικητὴς τῆς εἰς Προμετὴν VIII Μεραρχίας, ἀποφασισθέντος δὲ τοῦ Βουλγαρικοῦ πολέμου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς VI Μεραρχίας, ἣτις συνῆψε τὰς μάχας Καρατζάκιοι, Λιγζοβάνης, Λαχανᾶ, Δεμίρ-Ἰσσάρ, Μελενίκου καὶ Ἄνω Τζουμαγιάς.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΝΙΚΑΙ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΕΛΑΣΣΩΝΟΣ

(ἀπό τὴν ἐκθεσιν τῆς I Μεραρχίας)

ΙΩΑΝ. ΜΑΥΡΟΔΗΜΟΣ
ἐκ Λαμίας
ἀνθυπολοχαγός τοῦ πεζικοῦ

Τὴν 10ην ἑσπερινὴν ὥραν τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1912 τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐξέδωσεν ἐκ Τυρνάβου τὴν ἐξῆς διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς Στρατιάς διὰ τὴν ἐπομένην.

2) Ἡ Στρατιὰ θὰ προελάσῃ αὐριον καὶ θὰ καταλάβῃ τὰ βορείως τῆς γραμμῆς Τσαρίτσανη-Παλιούρι ὑψώματα μέχρι Κεφαλόβρυσσης.

3) Αἱ I, II, III, Μεραρχίαι θὰ διέλθωσι τὴν γραμμὴν διαβάσεως Μελοῦνας-Βελέσνικο-Μαγούλατὴν θὴν προῖνῃν. Ἡ I Μεραρχία θὰ προελάσῃ πρὸς Ἐλασσῶνα καὶ τὰ βορείως αὐτῆς ὑψώματα ἅτινα θὰ καταλάβῃ. Θὰ διευθύνῃ τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου ἐγκαίρως πρὸς τὸ βορείως τῆς Ἐλασσῶνος δάσος Τεκέ.

ΓΕΩΡ. ΓΑΤΡΙΑΔΗΣ
δεκανεὺς ἐκ Σπάρτης
Ἐφρονεύθη κατὰ τὴν
εἰσβολὴν εἰς τὸ
τουρκικὸν ἔδαφος

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

«Ἡ Μεραρχία κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἐντολῆς ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν ἐπιχειρήσεων κοινοποιηθεῖσαν τὴν 4.30' τῆς πρωΐας.

«Ἡ I Μεραρχία θὰ προελάσῃ πρὸς Ἐλασσῶνα καὶ τὰ Β. καὶ Β. Α. αὐτῆς ὑψώματα ἅτινα θὰ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΥΚΙΟΣ
ἀνθυπολοχαγός πεζικοῦ

καταλάβῃ. Προτίθεμαι διὰ μέρος τῶν δυνάμεων νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ μέτωπον καὶ διὰ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους νὰ φέρω τὴν κυρίαν ἐνέργειάν μου δεξιὰ ἐκτελῶν ὑπερκερωτικὴν κίνησιν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἐχθρικῆς τοποθεσίας. Συνεπῶς :

Ἡ Μεραρχία θὰ βαδίσῃ εἰς 2 φάλαγγας. Ἀριστερὰ φάλαγξ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ πρὸς τὴν Α. ἔξοδον Ἐλασσῶνος διερχόμενον Δ. τοῦ ὑψώματος 282. Δεξιὰ φάλαγξ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Συνταγμα-

τάρχου τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ θὰ βαδίση διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μελοῦνας ὑψ. 282 Τσαρίτσανη καὶ θὰ φροντίση νὰ συνδεθῆ μετὰ τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ . . . . .

Διάβασις Μελοῦνας ὑ Ὀκτωβρίου 1912 ὥρα 4.30' π. μ.

ΕΜ. ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς δεξιᾶς φάλαγγος διήλθε πράγματι τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τὴν 9.30', ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ (2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ) δὲν εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰσέτι, ὁ Μέραρχος διέταξε τὴν δεξιὰν φάλαγγα νὰ σταματήσῃ προεκαλυμμένη ὀπισθεν τοῦ ἀντερείσματος τοῦ καλύπτοντος τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Β. πρὸ τῆς ἐξόδου αὐτῆς εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλασσῶνος. Ἐσκέφθη δὲ νὰ τροποποιήσῃ τὴν ἀρχικὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων καὶ ἔδωκε τὰς προκαταρκτικὰς διαταγὰς ὅπως τὰ Συντάγματα 5ον καὶ 4ον ταχθῶσιν εἰς πρώτην γραμμὴν τὸ δὲ βραδύναγ 2ον τοιοῦτον ἀποτελέσῃ τὴν ἐφεδρείαν. Κατ' ἐκείνην ὥμως τὴν στιγμὴν (10ην προῖνὴν) ἐφάνη τὸ 2ον Σύνταγμα κατερχόμενον ἐκ τῶν ὑψωμάτων Γκριτζόβαλι πλὴν τοῦ 6ου λόχου αὐτοῦ ὃν ἀφῆκε πρὸς πολιορκίαν τοῦ Τουρκικοῦ Σταθμοῦ Προφήτου Ἡλίας. Ἡ βραδύτης ἐπῆλθε λόγῳ βραδύτητος τῆς μεταβιβάσεως τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ ἀπαιτηθέντος χρόνου πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ Συντάγματος. Οὕτω δὲ ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἔμεινεν ὡς ἀρχικῶς εἶχεν.

Τὰ δύο ὄθεν Συντάγματα 2ον καὶ 5ον ἐπροχώρησαν ὅπως ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰς ζῶνας ἐνεργείας αὐτῶν, ἔχοντα δύο τάγματα εἰς πρώτην γραμμὴν ἕκαστον καὶ τὸ τρίτον ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὰ τάγματα ἐσηματίσθησαν εἰς εὐρείας διπλᾶς φάλαγγας, μὲ τὸς λόχους των εἰς διμοιρίας κατὰ τετράδας εἰς παράταξιν.

Τὸν πρῶτον κανονιοβολισμὸν ἐδέχθη τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν τῆς Ἐλασσῶνος τοποθετημένου ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, τὴν 10ην προῖνὴν, μόλις τὰ πρῶτα τμήματα αὐτοῦ ἀπεκαλύφθησαν ἐκ τοῦ ἀντερείσματος ὅπου ἡ φάλαγξ ἦτο προεκαλυμμένη. Ἡ πρώτη αὕτη βολή, ὅλως κατὰ σύμπτωσιν, διότι δὲν συνέβη τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰς ἐπομένας, ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς καὶ ἤλθε καὶ ἔπρσσε κρουστικὴ ὀπισθεν τοῦ ἀντερείσματος ὅπου ἦσαν προεκαλυμμένα τὰ τμήματα. Ἀπετέλεσεν αὕτη τὸ βάπτισμα τοῦ πυρὸς διὰ τοὺς ἀνδρας τῆς Μεραρχίας καὶ ἡ ἀναπόφευκτος πρώτη συγκίνησις παρετηρήθη μετὰξὺ αὐτῶν. Ἡ ἐπέμβασις καὶ οἱ ἐνθαρρυντικοὶ λόγοι τῶν ἀξιωματικῶν ἐπανεφέρουν τὴν διαταραχθεῖσαν γαλήνην εἰς τὰ τμήματα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες κατόπιν συνελθόντες ὑπεδέχοντο διὰ ζητωκραυγῶν, τὰς ἐπομένας, μὴ ἐπιτυχεῖς ἄλλως τε βολὰς τοῦ ἐχθροῦ.

Πάραυτα ἐδόθη διαταγὴ πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Πυροβολικοῦ ὅπως τάξῃ μίαν Μοῖραν πρὸς πυροβολήσιν, βορείως τοῦ ὑψομέτρου 262 καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Τσαρίτσανην μὲ ἐντολὴν νὰ βάλῃ ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν προχώρησιν τοῦ ἡμετέρου Πεζικοῦ.

Τὸ Πυροβολικόν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεράρχου εἶχε κάμη λίαν προῖ, διὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Συντάγματος, ἀναγνώρισιν θέσεων πρὸς κατάληψιν, ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν πολὺ πλέον προχωρημένα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ καταληφθῶσιν ἄνευ προχωρήσεως προηγουμένως τοῦ Πεζικοῦ.

Οὕτως ἡ 1η Μοῖρα διανύσασα, ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῆς ἀπὸ τοῦ ἀντερείσματος τῆς προκαλύψεως, διάστημα περὶ τὰ 500 μέτρα ἀκάλυπτον καὶ βαλλόμενον ἐν καλπασμῷ, κατέλαβε τὴν ὀρισθεῖσαν θέσιν καὶ τὴν 10.30' ἔρριψε τὴν πρώτην βολήν.

Ἀμέσως κατόπιν διετάχθη καὶ ἡ ἑτέρα Μοῖρα (2α) νὰ καταλάβῃ θέσιν παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἐλασσῶνος τοῦθόπερ καὶ ἔπραξε παραταχθεῖσα περὶ τὰ 400 μ. Β. Α. τοῦ παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν καὶ Α. ταύτης φρέατος.

Καὶ ἡ Μοῖρα αὕτη κατὰ τὴν πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεώς της προέλασιν ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ ἀνεπιτυχῶς.

Τὰ ἐπὶ κεφαλῆς Συντάγματα τοῦ Πεζικοῦ προχωροῦσι μετ' ἀξιοθαυμάστου τάξεως, ἐλισσόμενα ὡς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἀσκήσεων, καίτοι τὸ ἔδαφος ἦτο ἐντελῶς ὀμαλὸν καὶ ἀκάλυπτον καὶ ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὴν 11ην ὥραν τὰ Συντάγματα εἶχον ἐμπλακῆ εἰς ἀγῶνα Πεζικοῦ.

Τὸ 5ον Σύνταγμα, ἐπειδὴ δὲν εἶχον καθορισθῆ ἐπακριβῶς τὰ ἄκρα τοῦ μετώπου τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως ἐπεξέτεινε τὸ δεξιόν του ἐπὶ τῶν λόφων τῶν Β. Α. τοῦ χωρίου Τσαρίτσανη, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου μόλις περὶ

τὴν μεσημβριάν ἐφάνη μακρὰν δεξιὰ ἡμῶν καὶ ὀπίσω, τὸ ἐχώριζον δὲ ἀρκεταὶ χαράδραι ὥστε νὰ εἶναι τὸ βέβαιον ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως.

Τὴν 11,45' ἡ Π Μοῖρα Πυροβολικοῦ προχωρήσασα περὶτάχθη ἐκεῖ ὅπου ἡ πρὸς Τσαρίτσανην ὁδὸς συναντᾷ τὸ ἐκ μωρεῶν δάσος καὶ ἔβαλλε διὰ τῆς μᾶς αὐτῆς πυροβολαρχίας ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὴν 1ην ἑσπερινὴν ὥραν τὰ ἐπὶ τῶν ὑπορειῶν τῶν λόφων προεχωρημένα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ εἶχον ὑποχωρήσῃ, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν Β. Α. τῆς Τσαρίτσανης λόφων ἀναρριχόμενοι λόχοι ἐκέρδιζον διαρκῶς ἔδαφος, καίτοι ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τῶν πυρῶν τῶν ἀκρον ἀριστερῶν τμημάτων τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν αὐτὴν ὥραν διετάχθη παρὰ τοῦ Μεράρχου νὰ προχωρήσῃ καὶ ἡ 1η μοῖρα Πυροβολικοῦ ὅπως βοηθήσῃ τὸ πλησίον πλέον τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἡμέτερον Πεζικόν, ἀλλὰ μέχρις ἀναγνωρίσεως θέσεως καὶ ἐκκινήσεως ἡ μάχη εἶχε λήξει καὶ ἡ κίνησις δὲν ἐξετελέσθη.

Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἀποτελοῦν μέρος τῆς δεξιᾶς φάλαγγος, ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Μεράρχου, προτοῦ ἀποκαλυφθῆ ἔν τῇ πεδιάδι τῆς Ἐλασσῶνος, νὰ βαδίσῃ διὰ τοῦ ἀντρεϊσματος Μενεξῆ πρὸς Τσαρίτσανην καὶ νὰ συνταχθῇ πλησίον τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἀθανάσιος ἀναμένον διαταγὰς. Ἐἴτα ἔλαβε διαταγὴν νὰ προχωρήσῃ διὰ τῶν Α. τῆς Τσαρίτσανης λόφων, μὲ κατεύθυνσιν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ ἀμυνομένου, ὅστις ὅμως ὑπεχώρησε πρὶν ἢ τὸ σύνταγμα περαιώσει τὴν κίνησιν αὐτοῦ ταύτην.

Ὁ ἐχθρὸς πιεζόμενος κατὰ μέτωπον καὶ ἀπειλούμενος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ αὐτοῦ, ἄλλως τε ὀλιγάριθμος σχετικῶς ὢν καὶ μὴ προτιθέμενος νὰ δώσῃ ἀποφασιστικὴν μάχην ἐν Ἐλασσῶνι, ἐγκατέλειψε τὰς θέσεις του καὶ ὑπεχώρησεν ἐγκαίρως, οὕτως ὥστε οὔτε ἡ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ νὰ εἶναι δυνατὴ, οὔτε ἡ διὰ τῶν πυρῶν καταδίωξις.

Τὴν 2αν ἑσπερινὴν ὥραν εἶχε παύσῃ πᾶς πυροβολισμός.

Ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε διὰ τῶν λόφων πρὸς Ἐλασσῶνα, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἐφάνη εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιάδων μέτρων φεύγων πρὸς Σαραντάπορον.

Ὁ ἐχθρὸς πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐνέτεινε τὸ πῦρ αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν δύο πολυβόλων αἵτινα, ὡς ἐφάνη εἶχεν.

Τὴν 2,30' ἑσπέρας τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰσῆλθεν εἰς Ἐλασσῶνα, καὶ διελθὼν δι' αὐτῆς συνετάχθη Β. αὐτῆς καὶ δι' ἑνὸς λόχου κατέλαβε τὰ πέραν τοῦ Ἐλασσωνίτικου (Ξηριᾶ) ὑψώματα.

Τὸ 5ον Σύνταγμα ἐξηκολούθησεν ὡσαύτως τὴν προέλασίν του καὶ τὴν 2,40' συνετάχθη εἰς τοὺς Α. τῆς Ἐλασσῶνος λόφους, τάξαν ἐπίσης προφυλακὰς.

Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη μάχη, ἣτις ἐὰν δὲν εἶχε σπουδαιότητα τινὰ ἀπὸ οἰασθήποτε ἄλλης ἀπόψεως, ἔσχεν ἐνρίστην τοιαύτην ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατεύματος, ὅπερ ἄρα, σχετικῶς ἀκόπως καὶ ἄνευ πολλῶν ἀπωλειῶν τὴν πρώτην νίκην καὶ ἐφαρμόσαν κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπακριβῶς τοὺς τακτικούς σχηματισμούς, ἐλιγμούς καὶ τρόπους προχωρήσεως κατὰ τὴν περίοδον τῶν πυρῶν τοῦ Πυροβολικοῦ ὡς καὶ τοῦ Πεζικοῦ ἀπέκτησεν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοὺς ἀξιωματικούς αὐτοῦ, οἵτινες πράγματι ἐπεδείξαντο παραδειγματικὴν, πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἀνδρῶν των, διαγωγὴν.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον κέρδος ἔξ ἴσου σημαντικὸν ἐκ τῆς πρώτης ταύτης νίκης προέκυψεν: ἡ πεποιθήσις τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἡ πεποίθησις τῶν ἀξιωματικῶν ἐπὶ τοὺς ἀνδρας αὐτῶν, ὡς καταλλήλων διὰ τὴν ἐπίθεσιν.

Ἀ π ὄ λ ε ι α ι

2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ:

Ἀξιωματικοὶ νεκροί: Ἀνθυπολοχαγὸς Μαυροδήμος Ἰωάννης.

ὀπλίται νεκροί: 4

ὀπλίται τραυματῆαι: 11

5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ:

Ἀξιωματικοὶ νεκροί: Ἀνθυπολοχαγὸς Μπούκιος Νικόλαος

ὀπλίται νεκροί: 1

ὀπλίται τραυματῆαι: 10

Ήυροβολικόν :

όπλιται τραυματία : 3

Ήτοι έν όλω :

Νεκροί	{	Ήξιωματικοί	2
		όπλιται	5
Τραυματία		όπλιται	24

Ο Μέραρχος Ε. ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΟΔΗΜΟΣ

(όρα σελ. 31)

«Μοῦ διηγήθησαν σήμερα μερικὰς λεπτομερείας τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Μαυροδήμου. Μοιάζει μὲ ποίημα. Οἱ Μαυροδημαῖοι εἶναι μία παλαιὰ στρατιωτικὴ οἰκογένεια τῆς Ἑλλάδος. Εἰς κάθε πόλεμον σκοτώνεται κι' ἀπὸ ἓνας Μαυροδήμος. Στὸ εἰκοσιένα, στὸ ὀγδοῆντα ἕξ, στὸ ἐνενηντα ἑπτὰ. . . . Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Μαυροδήμος μόλις εἶχε βγῆ ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον. Τὴν ἡμέραν, τοῦ ὁ λόχος του ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, ἐσηκώθηκε πρωῒ, ἔξυρσίθη, ἔκτενίσθη, διέταξε καὶ τοῦφεραν τὴ βαλίτσα μὲ τὰ πράγματά του, ἐφόρεσε τὴν καλὴ του στολή, τίς καινούργιες του τίς μπότες, τὰσπρα του γάντια, τέλος ἐστολίστηκε σὰν γαμπρός, ἐτάβηξε τὸ σπαθὶ καὶ εἶπε στοὺς ἄνδρας του : Ἐμπρὸς παιδιά . . . Καὶ σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς πρώτους». (Ἀνταπόκρισις Ἐφέδρου εἰς «Ν. Ἡμέραν 21-1-1913).

ΛΘ. Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Λημοδιάσκαλος ἐκ Λυραγίου Ἀρκαδίας
Ἐφονεύθη εἰς Λαζαράδες

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΥΚΙΟΣ

(όρα σελ. 31)

Κατετάχθη κατὰ τὸ 1904 18ετῆς εἰς τὸ ἐν Τρικαλῶν Πεζικὸν σύνταγμα ὡς ἐθελοντής. Κατὰ τὸ 1907 προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

Τὸ ὄν Σύνταγμα Τρικαλῶν ἐβάδιζεν ἐκ τῆς Μελούνας τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1912 κατὰ τῆς Ἐλασσῶνος ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπότεν τὰ ἐπὶ κεφαλῆς τμήματα ἐνέπεσαν εἰς τὰ θεριστικὰ πυρὰ τῶν ἐχθρικών πολυβόλων καθηλωθέντα. Ἡ ἡμετέρα διμοιρία πολυβόλων μὲ διμοιρίτην τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Μπούκιον καὶ βοηθὸν τὸν λοχίαν Λεσποτόπουλον Ἀρ. σπεύδει νὰ στήσῃ τὰ παρθένα εἰσέτι πολυβόλα ὑπὸ τὸ θεριστικὸν πῦρ τοῦ τουρκικοῦ πολυβόλου, ὅτε ὁ πρὸ πέντε βημάτων προτρέχων γενναῖος ἀνθυπολοχαγὸς πίπτει ἀνακράξας : «πρὸς πυροβόλησιν τὰ πολυβόλα» καὶ παραχρῆμα παρὰ τὸ πτώμα του στήνεται τὸ μόλις ἐκφορτωθὲν ἐν πολυβόλον ἵνα ἐκδικηθῆ τὸν ἐνδοξὸν θάνατον τοῦ πρώτου πεσόντος Ἑλλῆνος ἀξιωματικοῦ. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἐχθρικὸν πῦρ ἐσίγησε καὶ ἡ πρώτη πόλις Ἐλασσῶν ἠλευθεροῦτο.

Μετὰ ἔτος, τοῦ Συντάγματος ἐπαγεροχομένου νικηφόρου εἰς Τρίκαλα διὰ τῆς αὐτῆς ἐνδόξου ὁδοῦ, οἱ πολυβοληταὶ φόρον εὐλαβείας εἰς τὴν μνήμην του ἀποδίδοντες, ἔσπευσαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀξιωματικοῦ των, ραίνοντες, τοῦτον δι' ἀνθέων καὶ δακρῶν.

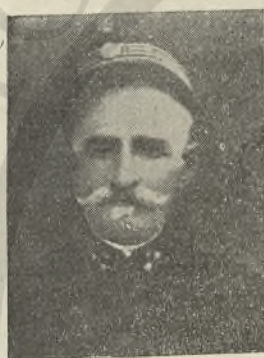
(Κατ' ἀφήγησιν ἀντισυνταγ. πεζ.
Ἀρ. Λεσποτοπούλου)

ΔΗΜ. ΣΒΟΡΩΝΟΣ
ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ
*Ἐπεσον εἰς Λαζαράδες (16-10-1912)

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ
ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ
*Ἐπεσον εἰς Λαζαράδες (9-10-1912)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΟΥΣΗΣ
λοχαγός Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη εἰς Κόμφην τῆς Φθιώτιδος τὸ 1856. Καταταχθεὶς εἰς νεαρὰν ἡλικίαν εἰς τὸν στρατόν, μετέσχε τῶν συγκρούσεων τοῦ 1886 καὶ τῆς διὰ τῆς λόγῃς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ σταθμοῦ Γκριτζόβαλι, ἐπιδείξας γενναϊότητα. Μετέσχεν ἐπίσης ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912 εὔρε τὸν Δεδούση ἐν ἀποστρατείᾳ. Συνεπεία ὅμως ἐπανειλημμένων αἰτήσεων του ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργειαν καὶ τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις λόχου εἰς Λαψίσταν καὶ ἡ καταδίωξις τοῦ Μπεκίρ Ἀγᾶ. Εἰς γενομένην δὲ πρὸς αὐτὸν σύγκρουσιν τὴν 1ην Νοεμβρίου 1912 ἐτραυματίσθη καὶ κινδυνεύον νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἠτύχησεν.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΑΤΣΙΩΤΗΣ

λοχαγός πεζικοῦ

*Ἐφονεύθη εἰς Λαζαράδες (9-10-1912)

ΔΗΜΟΣΦ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ
λοχαγός Πεζικοῦ

«Εἰς τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1912 κυρίως ἔδρασε τὸ 4ον τάγμα Εὐζώνων. Ἡ διλοχία τοῦ Μαγουλά καὶ ὁ γενναῖος Παπαηλίας μὲ τοὺς χωρικοὺς του προχωροῦν ἐκ τοῦ δεξιοῦ τῆς παρατάξεώς μας καὶ ἀνέροχονται τὸ βουνὸν τὸ κείμενον ὑπερθεῖν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὃν καὶ ἀπειλοῦσι δι' ὑπερφαραγγίσεως. Οἱ εἰς τὴν κοιλάδα εὔζωνοι προχωροῦν ἀκάθεκτοι. Ὁ ἐχθρὸς περισφιγγόμενος πανταχόθεν ἤρχισεν νὰ κλονίζεται. Πίπτει γενναίως μαχόμενος ὁ ἐκ Μισοῦ ἀπόστρατος λοχαγὸς Μανουσάκης».

(Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἐφ. ἀνθ. Παν. Σταυροπούλου)

«Διὰ τῶν χαραδρῶν ἐπιστρέφω περὶ τὴν 6 καὶ 30' τῆς 9ης Ὀκτωβρίου εἰς Λοζανί. Καθ' ὅδον καὶ ὑπὸ τὸ βαθύτατον σκότος καὶ τὴν βροχὴν, τὴν ὄλονεν ἐνδυναμωμένην συναντῶ ομάδα στρατιωτῶν μεταφερόντων ἐντὸς κουβέρτας τραυματίαν. Ἐρωτῶ ποῖος εἶναι καὶ πρὶν ἀκόμη οὗτοι μοὶ ἀπαντήσουν, ὁ τραυ-

ματίς ἀναγνωρίσας με ἐκ τῆς φωνῆς, μοι εἶπεν. « Ἐγὼ εἶμαι κύριε Σταυρόπουλε. Θά πεθάνω. » Ἦτο ὁ λοχαγὸς Κατσιώτης, γενναῖος καὶ μορφωμένος ἀξιωματικός, τραυματισθεὶς βαρύντα ἐς τὴν κοιλίαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς μάχης Λαζαράδων διὰ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του (βου) εἶχε ριφθῆ ἀκάθεκτος κατὰ τῶν ὤχρωσμένων Τούρκων. Προσεπάθησα νὰ τοῦ δώσω θάραχος, ὅσον ἠδυνάμην. Οἱ μεταφρονιες αὐτὸν στρατιῶται ἀποκαμώντες ἠγοῦντο νὰ τὸν μεταφέρωσιν ἐπὶ πλέον. Διὰ νὰ τοὺς φιλοτιμῶμαι ἐσήκωσα καὶ ἐγὼ ἐπὶ τῶν ὤμων μου εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν τὸ ἄκρον τῆς κουβέρτας. Ἦρκεσεν αὐτὸ διὰ νὰ δώσῃ δύναμιν εἰς τοὺς καταπεπονημένους στρατιώτας διὰ νὰ τὸν ἀναλάβουν καὶ τὸν μεταφέρουν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν μου μετὰ δίωρον περίπου εἰς Λοζανί. Τὸν ἀπεθέσαμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰδοποίησα τὸν ἰατρὸν. Δυστυχῶς τὴν δείλην τῆς ἐπομένης ἀπέθανεν. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ του ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπώλεσεν ἕνα τῶν διαπρεπεστέρων ἀξιωματικῶν του. Ἐνθυμοῦμαι μετὰ συγκινήσεως τὰ τελευταῖα λόγια ποῦ μοῦ εἶπε τὴν μεσημβρίαν περίπου πρὸ τῆς μάχης ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λοζανί. Εἶμεθα οἱ δύο μαζ καὶ ἀφοῦ ἐκνττάξαμεν μὲ τὸ τηλεσκόπιον τὴν ἀπέναντι ἐξαπλουμένην κοιλάδα καὶ τὰ εἰς τὸ βάθος διαγραφόμενα βουνὰ μοῦ εἶπε: Τί εὐτυχεῖς θὰ εἶμεθα ἐὰν ἐπαίρναμεν τὴν Βερολίνοιον γραμμὴν. Τὰ ὄνειρά μας τότε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπεκταθῶσι περισσότερον. Αἱ νίκαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τὸ σκότος τοῦ μέλλοντος. Ἐπέπρωτο διὰ τὸν ἀτυχῆ ἀξιωματικὸν αὐτὸς μὲν νὰ μείνῃ ἐκεῖ διὰ παντός, ἡμεῖς δὲ νὰ προχωρήσωμεν πολὺ πέραν τῶν ὀνείρων του καὶ τῆς ἀκτίνος ἦν διὰ τελευταίαν φορὰν διέγραψαν τὰ σβυσθέντα εἰς τὸ σκότος τοῦ θανάτου βλέμματά του.»

(ἀφήγησις μάχης Λαζαράδων ἀπὸ τὸ ἡμερολ. ἐφ. ἀνθ. Π. Σταυροπούλου.)

ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΝ

(*Αποψις τῆς ὁδοῦ τῆς διερχομένης διὰ τῶν στενωῶν)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΖΑΚΟΣ

ἑφ. ἀνθυπολοχαγός ἐκ Δημητσάνης
Ἐφρονεῖται εἰς Σαραντάπορον

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

[Ἐκ τῆς ἐκθεσιν τῆς I Μεραρχίας]

Ἡ ἀφ' ἐσπέρας ἐκδοθεῖσα διαταγή ἐπιχειρήσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διελάμβανε . . . . .

2) Ἀὔριον, 9ην Ὀκτωβρίου θὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

3) . . . . . ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς II Μεραρχίας . . . . . τίθεται καὶ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν τῶν I, IV καὶ V Μεραρχιῶν . . .

4) Ἡ I Μεραρχία θὰ ἐνεργήσῃ δεξιόθεν τῆς II Μεραρχίας ἐκ τῆς γραμμῆς Δούχλιστα-Δεμιράδες καὶ θὰ προχωρήσῃ μὲ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Βίγλαν. Θὰ διέλθῃ τὸ ἐκ Βλαχολείβαδου πρὸς Χάνι Χατζηγώγου ὁρῦμα τὴν 9ην πρωϊνῆν. Τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου θὰ ἐκκινήσῃ τὴν 6.30' πρωϊνῆν ἐκ Καλύβια καὶ θὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς τὸ Βλαχολείβαδον ἐκεῖθεν δὲ θὰ ἐνεργήσῃ πρὸς Νεοχώρι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν νότιων τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ πρώτη Μεραρχία ν' ἀποστείλῃ λίαν ἐνωρίς ἰσχυρὰν ἀναγνώρισιν ἵππικὴν πρὸς Πέτραν καὶ νὰ προσδιορίσῃ ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώρισεως ταύτης, καὶ ἀρνητικὸν ἀκόμη, νὰ μοι ἀποσταλῇ . . . . .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΔΑΧΟΣ

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς ἡ Μεραρχία ἐξέδωκε πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὴν Σώματα, τὴν 4ην πρωϊνῆν τὴν κάτωθι διαταγὴν.

Δεμιράδες 9 Ὀκτωβρίου ὥρα 4η πρωΐας.

Διαταγὴ ἐπιχειρήσεως ἀριθ. 8.

1) Ὁ ἐχθρὸς δυνάμει Μεραρχίας περίπου μετὰ 4-5 πυροβολορχιῶν κατέχει διὰ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς δυνάμεώς του τὰ ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ στενωποῦ τοῦ Σαραντάπορου ὑψώματα Βίγλαν καὶ Γλύκωβον μὲ προεχωρημένα μικρὰ τμήματα μέχρι Χανίου Χατζηγώγου. Μικρὰ ἀποσπάσματα εὑρίσκονται εἰς Βλαχολείβαδον καὶ εἰς τὰς διὰ Τσαμπουρνιάς-Μονῆς Ἁγίας Τριάδος διαβάσεις τῶν ὁρέων.

2) Ἡ στρατιὰ σήμερον θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ II Μεραρχία θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ μέτωπον ἀμφοτέρωθεν τῆς ἀμαξωτῆς ὁδοῦ Ἐλασσῶνος-Σερβίων

ΓΡΗΓ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
ἑφ. ἀνθυπίατρος ἐκ Γαρδικίου
Ἐφρονεῖται εἰς Σαραντάπορον

μέ τὸ δεξιὸν τῆς πρὸς τὴν Βίγλαν καὶ τὸ ἀριστερόν τῆς πρὸς Γλύκοβον. Ἡ Μεραρχία αὕτη θὰ διέλθῃ τὴν γραμμὴν ὕψωμα 1 1)2 χιλιόμετρον Β. Α. τοῦ ὑψοδείκτου 385 Λυκοῦδι τῆ 7η καὶ 30' πρωϊνῆ.

Ἡ I Μεραρχία θὰ ἐνεργήσῃ δεξιόθεν τῆς II ἐκ τῆς γραμμῆς Δούχλιστα-Δεμιράδες καὶ θὰ προχωρήσῃ μετὰ τὸ ἀριστερόν τῆς πρὸς Βίγλαν.

Τὸ 4ον Σύνταγμα ἀνακαλοῦν ἐγκαίρως τὰς προφυλακὰς του θὰ εἶναι συγκεντρωμένον τὴν ὥραν 7 1)2 πρωϊνῆν πλησίον τῆς βορείας παρυφῆς τοῦ χωρίου Δεμιράδες. Τὴν αὐτὴν ὥραν τὰ Συντάγματα 2ον καὶ 5ον καὶ ὁ λόχος τῶν Σκαπανέων θὰ εἶναι ἔτοιμα πρὸς ἐκκίνησιν.

Οἱ διοικηταὶ καὶ τῶν τριῶν Συνταγμάτων καὶ ὁ τοῦ λόχου Σκαπανέων θὰ ἔλθωσι παρ' ἐμοὶ τὴν 6 1)2 πρωϊνῆν ὥραν διὰ νὰ λάβωσι συμπληρωματικὰς προφορικὰς ὁδηγίας.

Τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου θὰ ἐκκινήσῃ τὴν 6 1)2 πρωϊνῆν ἐκ χωρίου Καλύβια καὶ θὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς τὸ Βλαχολεῖβαδον, ἐκεῖθεν δὲ θὰ ἐνεργήσῃ πρὸς Νεοχώρι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νότων τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ οὐλαμὸς ἱππικοῦ νὰ δώσῃ ἀνὰ τρεῖς ἱππεῖς εἰς ἕκαστον τῶν Συνταγμάτων διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς σύνδεσμοι καὶ ἀγγελιοφόροι.

Ἡ I Μεραρχία

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Εἰς τὴν ἡμιλαρχίαν ἐδόθη ἰδίᾳ διαταγή. Ἀνύμει τῆς διαταγῆς ταύτης εἰς οὐλαμὸς αὐτῆς ἐκκίνησας πολὺ ἔνωρὸς διηυθύνθη διὰ τῶν στενῶν Πέτρας εἰς Ἅγιον Δημήτριον καὶ ἀνέφερον εἰς τε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ τὴν Μεραρχίαν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖσε ἐχθρός. Παρέσχε συνάμα καὶ ἐκ πληροφοριῶν εἰδήσεις περὶ τοῦ εἰς Βλαχολεῖβαδον ἐχθροῦ. Ὁ ἕτερος οὐλαμὸς ἔκαμε νέαν ἀναγνώρισιν πρὸς Σαραντάπορον μεθ' ὃ ἐτάχθη ὀπισθεν προκεκαλυμμένος, τὸ δὲ ἐσπέρας διενευκτέρευσεν εἰς Δεμιράδες.

Τὴν ὀρθοθεΐσαν ἐν τῇ διαταγῇ ὥραν οἱ διοικηταὶ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ προσῆλθον παρὰ τῷ Μεράρχῳ εἰς τὸ χωρίον Δεμιράδες, ὅστις καθώρισεν ἐπὶ τόπου τὴν ζώνην ἐνεργείας ἐκάστου Συντάγματος, καὶ τὸ προσβλητέον ἐχθρικὸν μέτωπον, καθ' ὅσον τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ εὐρισκομένων ὑψηλά, ἐφαίνετο εὐκρινῶς ἐκ τῆς θέσεως τῆς συγκεντρώσεως τῶν σωματαρχῶν ὀλόκληρον τὸ περὶ αὐτὰς ἔδαφος.

Οὕτω τὰ 4ον καὶ 5ον Συντάγματα Πεζικοῦ εἰς πρώτην γραμμὴν, τὸ δὲ 2ον καὶ ὁ λόχος σκαπανέων ὡς ἐφεδρεία.

Καὶ τὸ μὲν 5ον Σύνταγμα θ' ἀπετέλει τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως τῆς Μεραρχίας, μετὰ τεύθυνσιν τοῦ ἀριστεροῦ τούτου πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς Βίγλας, ἡμεῖς ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως καὶ τὴν κλεῖδα τῆς ἀμυνομένης τοποθεσίας, τὸ δὲ 4ον δεξιὰ τοῦ 5ου μετὰ τὰ Τάγματα αὐτοῦ κατὰ διάταξιν κλιμακωτὴν μετὰ τὸ ἀριστερόν ἐμπρὸς καὶ μετὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν Ταγμάτων 300 μ. καὶ ἀποστάσεις 400 μ.

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐξησφαλίζετο τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας καὶ τῆς ὅλης στρατιᾶς κατὰ πάσης ἐναντίον αὐτοῦ προσβολῆς. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἢ ἐκ τοῦ 2ου Συντάγματος καὶ τοῦ λόχου σκαπανέων παραμείνασα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μεράρχου δύναμις ὡς ἐφεδρεία διατάχθη νὰ ἀκολουθῇ ὀπισθεν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἡ Μεραρχία δὲν διέθετε Πυροβολικόν, τοῦ ἰδικοῦ τῆς προσκολληθέντος εἰς τὴν II Μεραρχίαν.

Τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο γὰρ διανύσῃ ἢ Μεραρχία ὅπως φθάσῃ μέχρι τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ἐξετείνετο ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ κατανλισμοῦ κατὰ λοφοσειρὰς γῆινους καὶ ἀπεψιλωμένας, ἐχούσας κατεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας ἢ καὶ λοξὴν ἀπὸ Β. Α. πρὸς Ν. Α., ἐχωρίζοντο δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπὸ ὁμαλῶν σχετικῶς βαθειῶν γραμμῶν, αἵτινες ἐφ' ὅσον ἐπλησιάζομεν πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις μετεβάλλοντο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς χαράδρας βαθείας μετὰ πλευρὰς ἀποτόμους καὶ δυσβάτους καὶ κατήντων πλησίον τῶν ἐχθρικῶν τοποθεσιῶν βραχώδεις καὶ ἀποτομώτατοι.

Ἡ πορεία ὅθεν γενικῶς δὲν εἶχεν ὀδεύσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ κεκαλυμμένας, ἀλλ' ἐπέβαλλε τὴν δίοδον διὰ κορυφογραμμῶν καὶ τὴν κατάπτωσιν εἶτα ἐντὸς τῶν χαραδρῶν καὶ τὴν ἐκ νέου πάλιν ἐξ αὐτῶν ἄνοδον, καὶ ἢ μὲν πρώτη ἀπετέλει στόχον θανατασίως ἐκμεταλλευόμενον παρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ὡς ἔχοντος ἐπακριβῶς ἐπισημάνει ὅλας τὰς κορυφογραμμὰς δι' ὧν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διέλθῃ ὁ ἐπιτιθέμενος, αἱ δὲ ἐντὸς τῶν χαραδρῶν ἀναβάσεις καὶ χρόνον μέγαν καὶ κόπον

πολὺν ἀπήτουν καὶ ἀνάμειν καὶ ἀταξίαν περὶ τὴν πορείαν τῶν μονάδων ἐπέβαλλον μὴ οὐσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν ἐγκαρσίως διαβαταί.

Τὸ 5ον Σύνταγμα ἐξεκίνησε τὴν 8 30' πρωΐας τάξαν τὰ δύο τάγματα αὐτοῦ ἐν πρώτῃ γραμμῇ (2ον καὶ 3ον) καὶ τὸ ὑπόλοιπον (1ον) ὡς ἐφεδρείαν ὀπίσω καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο πρώτων ταγμάτων διάκεινον. Τὰ τάγματα ἦσαν ἐσχηματισμένα εἰς εὐθείας διπλᾶς φάλαγγας μετὰ τὰς διμοιρίας αὐτῶν κατὰ τετράδας εἰς παράταξιν.

Τὸ 4ον Σύνταγμα, ἐπειδὴ ἔχον τὰς προφυλακὰς εὐρίσκετο ὀλίγον ἐμπρός, ἐξεκίνησε τὴν 9ην μετὸν προφορικῶς ὀρισθέντα αὐτῷ σχηματισμὸν καὶ μετὰ τὸ 2ον Τάγμα αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς.

Οἱ ἄνδρες ἐξεκίνησαν ζωηροί, ἐνθουσιῶντες καὶ ζητωκραυγάζοντες.

Ἡ ὑγειονομικὴ Μοῖρα ἀναχωρήσασα ἐκ τοῦ καταυλισμοῦ τῆς (χωρίου Παζαρλῆ) τὴν 8 30' πρωΐας μετέβη, συμφώνως τῇ δοθείσῃ εἰς αὐτὴν διαταγῇ, εἰς τὴν Β. Δ. τοῦ χωρίου Δεμιράδες Μονὴν Παναγίας. Ἄμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει, κριθέντος ἀναγκαίου νὰ πλησιάζῃ περισσότερον πρὸς τὰ μαχόμενα τμήματα, τῇ ἐστάλῃ ἢ διαταγῇ:

Ἐναντὶ τῆς θέσεως «Μονὴ Παναγία» προχωρήσατε καὶ τοποθετηθῆτε ὀπίσθεν τοῦ ὑψηλοτέρου λόφου τοῦ δεσποζόντος τὸ ρεῦμα Χατζηγώγου.

ὁ Ἐπιτελάρχης
Χαρολάμπης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΙΝΑΣ
λοχαγὸς πεζικῶν
Ἐπισκεπὴν ἠρωτικῶς μαχόμενος
εἰς Σαραντάπορον

Εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Κωνσταντινόπουλον ἀπεστάλη ἡ ἐξῆς Διαταγή:

Δεμιράδες 9 Ὀκτωβρίου 1912 ὥρα 3 πρωΐας

Ἐναντὶ συνταγματάρχην Κωνσταντινόπουλον Κ.

Εἰς Καλύβια

1) Ὁ ἐχθρὸς δυνάμει Μερραχίας περὶ τοῦ μετὰ 4-5 πυροβολαρχιῶν κατέχει διὰ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς δυνάμει τῶν τὰ ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τῆς στενωποῦ τοῦ Σαρανταπόρου ὑψόμενα Βίγλας καὶ Γλυκόβου καὶ προκεχωρημένα μικρὰ τμήματα μέχρι Χανίου Χατζηγώγου. Μικρὰ ἀποσπάσματα εὐρίσκοντο εἰς Βλαχολείβαδον καὶ εἰς τὰς διὰ Ἰσαμπουρνιάς-Μο-

νής Ἁγίας Τριάδος διαβάσεις τῶν ὄρεων.

2) Σήμερον ἡ στρατιὰ θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ II Μεραρχία θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ μέτωπον ἀμφοτέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἐλασσῶνος-Σερβίων μετὰ τὸ δεξιὸν τῆς πρὸς Γλυκόβου.

Ἡ I Μεραρχία θὰ ἐνεργήσῃ δεξιόθεν τῆς II Μεραρχίας ἐκ τῆς γραμμῆς Δούλιτσα-Δεμιράδες καὶ θὰ προχωρήσῃ μετὰ τὸ ἀριστερόν τῆς πρὸς Βίγλαν. Θὰ διέλθῃ τὸ ἐκ Βλαχολείβαδου πρὸς Χάνι Χατζηγώγου ρεῦμα τὴν ἐνάτην πρωΐνην.

Τὸ ἐφ' ἡμᾶς ἀπόσπασμα θὰ ἐκκινήσῃ τὴν 9ην καὶ 30' ὥραν πρωΐας καὶ θὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς τὸ Βλαχολείβαδον, ἐκείθεν δὲ θὰ ἐνεργήσῃ πρὸς Νεοχώρι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νότων τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἡμιλαρχία τῆς Μεραρχίας διετάχθη νὰ ἐκτελέσῃ ἰσχυρὰν ἀναγνώρισιν πρὸς Πέτρον καὶ νὰ προσδιορίσῃ ἂν ὑπάρχουσιν ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου.

Ἄργότερα θὰ λάβητε καὶ τὴν ὅλην διαταγὴν τῆς Μεραρχίας.

Ἡ Μεραρχία
Μανουσogiαννάκης

Εἰς τὴν ἡμιλαρχίαν ἀπεστάλη ἐπίσης διαταγὴ ἔχουσα ὡς ἐξῆς
Δεμιράδες 9 8)βρίου 1912 Πρὸς τὸν Διοικητὴν
Τῆς ἡμιλαρχίας τῆς Μεραρχίας

1). Θὰ ἀφίσητε ἓνα οὐλαμὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου εἰς Δεμιράδες καὶ μετὰ τὸν ἕτερον οὐλαμὸν θὰ

Χ. ΒΛΑΧΑΚΗΣ
δικαιωτὸς ἐκ Λαρίσης
Ἐπισκεπὴν εἰς Σαραντάπορον

μεταβῆτε πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ὁδοῦ πρὸς Πέτραν, ἐκτείνοντες τὰς ἀναγνωρίσεις τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως, εἴτε συναντήσητε τὸν ἐχθρὸν εἴτε μὴ, θὰ μοι τὸ διαβιβά ητε πάραυτα.

Ἡ I. Μεραρχία

Ἐμμ. Μανουσογιαννάκης

(Ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν Προφυλακῶν)

Ἐπίσης ἡ συζυγαρχία πυρομαχικῶν πεζικοῦ, κατόπιν διαταγῆς ἐκκινήσασα τὴν 9ην πρωίαν ἐκ τοῦ χωρίου Παζαροῦ, ἦλθε καὶ ἐτάχθη νοτιῶς τοῦ χωρίου Δεμιράδες.

Αἱ θέσεις ἀφ' ὧν ἐκίνησε ἡ Μεραρχία ἀπεῖχον περὶ τὰ 8 χιλιόμετρα ἀπὸ τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Μεραρχία διῆλθε τὴν ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διατεταγμένην γραμμὴν τὴν ὀρισμένην ὥραν.

Ἡ II. ὅμως Μεραρχία, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ ἀριστερὰ καὶ ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῆς I, ἐβράδυνε κατὰ δύο σχεδὸν ὥρας καὶ οὕτω ὅταν τὰ ἡμέτερα Συντάγματα ἐπροχώρησαν εἰς ἀπόστασιν 5—5 1)2 χιλιόμετρα, περὶ τὴν 10 30' πρωίας, ἐπέσυρον ἐφ' ἑαυτὰ καὶ μόνον ὀλόκληρον τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἐβαλλεν ἀνενοχλήτως, τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ οἴψαντος τὴν πρώτην βολὴν μόλις τὴν 1ην ἑσπερινὴν ὥραν.

Τὸ πεζικὸν ὅμως ἐκέρδιζε διαρκῶς ἔδαφος μὲ πολὺν κόπον ὡς ἐκ τοῦ ἐδάφους μὲ ἀπωλείας ὡς ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀλλὰ πάντοτε μετὰ θάρρους καὶ ἠθικοῦ ἀκμαίου.

Παρὰ τοὺς κανόνας τῆς τακτικῆς τὸ πεζικὸν ἐπροχώρει χωρὶς τὸ φίλιον πυροβολικὸν νὰ προστασκειύσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν προέλασιν αὐτοῦ.

Περὶ τὴν 11 15' εἰσῆλθον τὰ ἐπὶ κεφαλῆς τμήματα εἰς τὴν ζώνην τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ ἤρχισαν καὶ οἱ ἡμέτεροι βάλλοντες διὰ πυρῶν κατὰ θέλησιν ἀναπτυχθέντες καὶ χρησιμοποιοῦντες καταλλήλως τὸ ἔδαφος.

Ἡ ἔναρξις τοῦ πυρὸς ἀνεκούφισε καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς ἄνδρας ἐξαγαγοῦσα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παθητικῆς καὶ ἀνιαρᾶς θέσεως τοῦ βάλλεσθαι καὶ μὴ ἀπαντᾶν, λόγῳ ἐλείψεως πυροβολικοῦ καὶ ἀδυναμίας τοῦ ὄπλου τοῦ πεζικοῦ.

Ἡ προχώρησις ἐξηκολούθει πάντοτε, βραδυτέρα ὅμως ἤδη, λόγῳ τῆς λίαν καλῶς κεκανονισμένης βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν, ὡς ἐκ τῆς μειωθείσης πλέον ἀποστάσεως εἰς 2500 μέτρα περίπου, καὶ τῆς προσθήκης τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ τῶν πολυβόλων, ὧν ἀρκετὰ εἶχον τοποθετήσῃ εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεώς των.

Τὸ δεξιὸν ἐπὶ κεφαλῆς (3ον) τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος λόγῳ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἐδάφους παρεξέκλινε δεξιὰ καὶ ἐσηματίσθη οὕτω χάσμα ἀρκετὰ εὐρὸν μετὰ τῶν δύο ταγμάτων τὸ ὁποῖον ὁ διοικητῆς τοῦ Συντάγματος ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ διὰ δύο λόχων ἐκ τῆς ἐφεδρείας αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ἰδίας ἀφορμῆς, οἱ ἄνδρες τοῦ παρεκκλιναντος τούτου τάγματος, ἀνείμχθησαν μὲ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς (2ον) τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὁ διοικητῆς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ νὰ παραμείνῃ ὡς ἐφεδρεία καὶ νὰ προσελάσῃ τὸ δεξιὸν καὶ ὀπίσω ἐρχόμενον 1ον τάγμα ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης πρὸς δημιουργίαν χώρου καὶ ἀποφυγῆς τῆς ἀναμίξεως τῶν ἀνδρῶν. Ἐκ τοῦ τάγματος τούτου ὁ 4ος λόχος βραδύνας εἶχε παραμείνει ὀπίσω. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εὐρίσκετο καὶ τὸ 3ον τάγμα τοῦ Συντάγματος τούτου.

Τὴν 1ην ἑσπερινὴν ὥραν εἶχε πλέον εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ συνδεθῆ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμῶν καὶ ἡ II Μεραρχία καὶ ἤρξατο τοῦ πυρὸς αὐτοῦ καὶ τὸ ἡμέτερον Πυροβολικὸν καὶ οὕτω ἀνεκουφίσθησαν κάπως τὰ ἡμέτερα στρατεύματα, τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ ἔχοντος νὰ ἀσχοληθῆ καὶ μὲ νέους στόχους καὶ νὰ ἐνοχληθῆ κατὰ τὴν βολὴν αὐτοῦ. Ἐκερδήθη τότε πάλιν νέον ἔδαφος πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἔφθασαν αἱ γραμμαὶ ἡμῶν εἰς ἀπόστασιν 800 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο εὐκρινῶς, ὑποχωρησάντων εἰς αὐτὰ, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἡμετέρας προχωρήσεως, τῶν μικρῶν πρὸ αὐτῶν προκεχωρημένων τμημάτων τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτω ὁ ἀπέναντι τῆς ἡμετέρας Μεραρχίας τομεὺς τοῦ ἐχθροῦ ἐστήριξε τὸ δεξιὸν αὐτοῦ ἐπὶ καταλληλοτάτῳ καὶ φυσικῶς ὀχυροῦ ἐκτενοῦς ἀναπαυτηρίου, δι' οὗ διήρχετο ἡ

πρὸς Σέρβια ἀμαξιτή ὁδός, ὅπου εὐρίσκετο ὁλόκληρὸν τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν κεκρυμμένον ἐντὸς ἀ-
ριοῦ δασυλλίου καὶ προκεκαλυμμένον ἐντὸς πυροβολείων.

Ἄπὸ τῆς θέσεως ταύτης καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ ἄκρον ἐξετείνετο μακρὰ σειρὰ ταχυ-
εργῶν χαρακωμάτων, ἐνισχυμένης καὶ μὴ κατατομῆς ἐπὶ μήκους 2 1)2-3 χιλιομέτρων. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο,
ἰδίᾳ τὸ ἄκρον ἀριστερὸν, ἦσαν τοποθετημένα περὶ τὰ 8 ἐχθρικά πολυβόλα, καλῶς ἐπίσης προπεφυλα-
γμένα καὶ ἀόρατα.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἡμέτερον πυροβολικὸν, ἀπὸ μεγίστης πάντοτε βάλλον ἀποστάσεως
λόγῳ τοῦ ἐδάφους, ἔβαλε δις ἐκ λάθους κατὰ τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, (3ος καὶ 7ος λόχος τοῦ 5ου
Συντάγματος), τὰ ὁποῖα διὰ κινήσεως τῶν ὑποκαμίσεων αὐτῶν προσεπάθουν νὰ εἰδοποιήσουν περὶ τοῦ
λάθους τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς ταχέως διορθώθη.

ΜΙΧ. Σ. ΑΒΡΑΣ
ἐκ Σίφνου

Ἐφρονεῦθη εἰς Σαραντάπορον

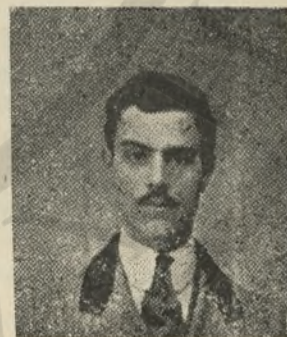
Ἡ βολὴ τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ μόλις περὶ τὴν 3ην ἑσπερινὴν
ῥωρὰν ἐκανονίσθη καλῶς καὶ ἠνάγκασε τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν νὰ ἀραι-
ώσῃ πολὺ τὴν κατὰ τοῦ πεζικοῦ βολὴν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸ
πρόσκαιρον ἀναμνησιν.

Ἐν τούτοις λόγῳ τῆς ἐγγύτητος ἡ μάχη ἐγένετο πολὺ σφοδρότερα. Ὁ
Μεραρχος διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πρώτης γραμμῆς δι' ἑνὸς τάγματος
τοῦ ἐν ἐφεδρείᾳ 2ου Συντάγματος πεζικοῦ καὶ τοῦ λόχου σκαπανέων, προ-
ορισμένον νὰ κατασκευάσῃ ὀρύγματα. Τὴν 3ην ἑσπερινὴν ῥωρὰν ὄντως ἐκί-
νησε τὸ 2ον τάγμα τοῦ ἐν λόγῳ Συντάγματος μετὰ τοῦ λόχου σκαπανέων,
ὅστις κατεσκεύασε μέχρι τῆς ἑσπέρας 6 ὀρύγματα διὰ γονυπετῶς βάλλον-
τας, 50 μ. μήκους ἕκαστον, τὰ ὁποῖα κατόπιν κατέλαβε καὶ ἐκράτησε κατὰ
τὴν νύκτα τὸ ρηθὲν τάγμα, τοῦ λόχου σκαπανέων ἀποσυρθέντος εἰς ὀπίσω
τούτου προκεκαλυμμένην θέσιν.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας ταύτης ἐφρονεῦθη ὁ ὑπολοχιγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Πανᾶς
Ἀθανάσιος.

Τὰ ὑπόλοιπα δύο τάγματα τοῦ 2ου Συντάγματος πεζικοῦ, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν μόνην ἀπομείναν
ἐφεδρείαν διετάχθησαν νὰ προχωρήσωσι κατὰ τι καὶ νὰ παραμείνωσι συγκεντρωμένα εἰς ἐνδειχθεῖσαν
αὐτοῖς θέσιν, παρὰ τὴν θέσιν τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

Ἡ συνέχεια τοῦ ἀγῶνος καὶ αἱ προσπάθειαι πάντων κατώρθωσαν νὰ προχωρήσωσιν εἰσέτι τὰς
πρώτας ἡμετέρας γραμμὰς τῆς μάχης πρὸς τὰ ἐχθρικά χαρακώματα, οὕτως ὥστε αἱ γραμμαὶ αὗται εἰς
κυματοειδὲς σχῆμα ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, νὰ εὐρίσκων-
ται περὶ τὴν 4ην ἑσπερινὴν ῥωρὰν εἰς ἀποστάσεις 350—500 μέτρων ἀπὸ τῶν
ἐχθρικῶν θέσεων. Κατὰ τὴν ῥωρὰν ταύτην ἴσως νὰ φαίνεται ὅτι ἦτο ἐνδε-
δειγμένη μία τελευταία προσπάθεια κατὰ τῆς ἐχθρικής τοποθεσίας. Ἄλλ'
αὕτη οὔτε κατορθωτὴ οὔτε ἐπιτυχὴς θὰ ἦτο. Οἱ ἄνδρες κεκοπιακότες ἐκ τῆς
καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν προχωρήσεως διὰ μέσου χαραδρῶν καὶ ἀναρριχήσεων
ἐπὶ ἀποτομωτάτων κλίσεων, σχεδὸν νήσεις, μὲ ἀπωλείας, οὐχὶ μὲν ἀπολύτως
πολλὰς, ἀλλὰ λόγῳ τῆς συγχρόνου δημιουργίας αὐτῶν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν διέ-
λευσιν τῶν κορυφογραμμῶν, ἐπιδρασάσας ὀλεθρῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ, διατελοῦν-
τες ἀπὸ πρῶϊας ὑπὸ τὸ παρατεταμένον καὶ σφοδρότατον πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ
πυροβολικοῦ καὶ ὑπὸ τὸν συνεχῆ χαρακτηριστικὸν ἐκνευριστικὸν ἦχον τῶν
πολυβόλων, ἤρχισαν ἐκδηλοῦντες τὰ σημεῖα τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς κο-
πώσεως καὶ τὴν συγκίνησιν τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἀκ-
μαίου ἠθικοῦ.

ΑΝΤΩΝ. ΑΒΑΝΕΑΣ
ἐκ Λακωνίας

Ἐπλεον εἰς Σαραντάπορον

Ἄλλως τε ἡ ἀριστερὰ ἡμῶν II Μεραρχία δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος ἡμῶν. Ἡ Μεραρχία εὐρί-
σκετο ἀνεπτυγμένη ἐπὶ μικρᾶς καὶ λεπτῆς γραμμῆς λόγῳ ἑλλείψεως πλέον ἐφεδρειῶν, τὸ ἔδαφος δύσβα-
τον ἐπεβράδυνε τρομακτικῶς πᾶσαν συνεννόησιν μεταξύ διοικήσεως καὶ διοικητῶν μονάδων, τὸ ἠθικὸν
τοῦ ἀντιπάλου, μὴ ὑποστάντος ἀπωλείας, δὲν παρεῖχεν οὐδὲν ἐνδόσιμον ὅτι εἶχε κλονισθῆ. Οἱ λόγοι οὗ-
τοι ἔπεισαν τὴν διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τελευταία προσπάθεια οὐ-
τὸ σύγχρο-

νον οὔτε τὴν ὀρμητικότητα, οὔτε τὴν δύναμιν τὴν ἐκ τῆς κατὰ βάθος διατάξεως ἀπορρέουσιν θὰ ἐνεῖχε, δι' ὃ καὶ δὲν διέταξε τοιαύτην.

Τὸ 4ον Σύνταγμα ἐν τούτοις διέταξε τὴν προχώρησιν ὀρισμένων τμημάτων αὐτοῦ, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους πρὸς κατάληψιν καταλλήλων τινῶν θέσεων διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐπομένης. Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε τὸ σκότος· ἢ ἀπὸ τινος ὥρας ἀρξαμένη βροχὴ ἐπετάθη, σφοδρὸς δὲ καὶ ψυχρὸς ἄνεμος ἤρξατο πνέων.

Ἡ Μεραρχία πρὸ τῆς ἐπελεύσεως αὐτοῦ, ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν σταθμεύσεως.

I Μεραρχία

9 Ὀκτωβρίου 1912 ἑσπέρας

Παρὰ τὰ ὑψώματα Α. Βίγλας

Διαταγὴ Σταθμεύσεως

1.) Ἡ Μεραρχία ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῶν πρώτων γραμμῶν ἃς κατεῖχε καὶ ἐπεκτείνει τὴν ἐνέργειάν της δεξιὰ. Ὁ ἐχθρὸς φαίνεται κλονιζόμενος.

2.) Τὰ Σώματα θὰ παραμείνουν εἰς ἃς κατέχουσι θέσεις, ἐγκαθιστώντα προφυλακὰς μάχης καὶ ὑπὸ τὴν κάλυψιν αὐτῶν θὰ προσπαθήσωσι νὰ ἀνασυντάξωσι τὰς μονάδας. Θὰ τηρήσωσι διὰ περιπολιῶν καὶ ἀναγνωρίσεων τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Αὔριον ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας.

3.) Τὰ μεταγωγικὰ σώματα διετάχθησαν νὰ ἔλθωσιν ὀπισθεν τῶν σωμάτων καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐπαφὴν πρὸς ἀνεφοδιασμόν. Οἱ κενοὶ οὐλαμοὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς Σούδοβον παρὰ τῇ ἐφοδιοπομπῇ.

4.) Ἡ Συζυγαρχία πεζικοῦ διετάχθη ν' ἀποστείλῃ ἀνὰ ἐν κλιμάκιον ὀπισθεν ἐκάστου Συνταγματῆος πρὸς ἀνεφοδιασμόν. Τὰ σώματα νὰ ζητήσωσι τὴν ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν ἐν ἀνάγκῃ.

5.) Ἡ ἀγέλη σφαγίων εὐρίσκειται παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ εἰς ρεῦμα Χατζηγώγου ὀπισθεν τῶν Συνταγματῶν.

6.) Σύνθημα : Γεώργιος—Γροβενά.

Ἐμμ. Μανουσογιαννάκης

Εἶχον δὲ προαποσταλῆ αἱ κάτωθι Διαταγαί :

9 Ὀκτωβρίου 1912 ὥρα 2 ἑσπέρας.

Πρὸς τὸν Διοικητὴν

Τῆς Συζυγαρχίας Πυρομαχικῶν Πεζικοῦ

Δεμιράδες

Ἡ Συζυγαρχία πυρομαχικῶν πεζικοῦ νὰ προχωρήσῃ καὶ ταχθῆ ἔμπροσθεν τῶν δύο λόφων τῶν ὑπερκειμένων Β. τῶν Δεμιράδων πλησίον τοῦ ρεύματος Χατζηγώγου. Ἐκεῖθεν θ' ἀποστείλῃτε ἐν κλιμάκιον Β. Α. καὶ ἐν ἑτερον πρὸς διεύθυνσιν Βίγλα.

Τὰ κλιμάκια ταῦτα θὰ πλησιάσωσι τασσόμενα ὀπισθεν τοῦ 5ου καὶ 4ου Συνταγματῶν, μεθ' ὧν θὰ ἐπιζητήσωσι νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἀνεφοδιασμόν μετὰ τὴν μάχην.

Εἶτα θὰ ἐπιστρέψωσι καὶ ἡ Συζυγαρχία πυρομαχικῶν πεζικοῦ θὰ ταχθῆ ὀπισθεν τῶν λόφων.

Ἡ Συζυγαρχία ν' ἀναφέρῃ διὰ συνδέσμου περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς παρουσίας, ὃν θ' ἀποστείλῃ μετὰ τὸν ἐφοδιασμόν, ἀναφέρονσα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χορηγηθέντων φυνσιγγίων ὡς καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἔτι παρ' αὐτῇ.

I Μεραρχία

κ. δ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης *Ἄ. Χαραλάμπης*

9 'Οκτωβρίου 1912 ὥρα 2. 30' ἑσπέρας

Πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Μεταγωγικοῦ Σώματος
καὶ τὸν Διοικητὴν 'Αγέλης Σφαγίων

"Αμα τῇ παραλαβῇ νὰ πλησιάσωσι τὰ μεταγωγικὰ Σώματα τὸν ὄψακα (ρεῦμα) Χατζηγόγου, κατευθυνόμενα ὀπισθεν τῶν Σωματίων των, τὰ μὲν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ πρὸς διευθύνειν Βίγλα, τὰ τοῦ 4ου δεξιότερα, ὡς καὶ τὰ τοῦ 2ου, τὰ τοῦ Στρατηγείου καὶ τοῦ λόχου τῶν Σκαπανέων.

Μετὰ τὴν διανομὴν νὰ μεταβῶσιν εἰς Σουδοβον, ἀναχωροῦντα αὔριον λίαν προῖ πρὸς ἀνεφοδιασμόν.

"Η ἀγέλη σφαγίων νὰ ἐγκατασταθῇ Β. Δεμιράδες, πλησίον ὁψίματος Χατζηγόγου.

Τὰ μεταγωγικὰ Σώματα καὶ ἡ ἀγέλη σφαγίων νὰ ἐπιζητήσωσι νὰ ἐλθῶσιν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ Σώματα δι' ἀνδρῶν, οὓς θ' ἀποστείλωσιν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης

Α. Χαγαλάμπης

"Η βροχὴ καὶ ὁ ἄνεμος ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὰ στρατεύματα παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις μάχης αὐτῶν βροχόμενα.

Τὴν ψυχολογικὴν ὅμως κατάστασιν τῶν ἀνδρῶν, ἣν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν ἐπηύξησε τὸ σκότος καὶ ἡ βροχὴ. στοιχεῖο, καὶ ἀπολύτως μόνα των, διαλυτικὰ τῆς συνεκτικότητος τοῦ στρατοῦ.

ΑΓΓ. ΔΙΑΓΓΗΣ
Ἐφρονεῦθη εἰς Σαραντάπορον

Αἰφνιδιαστικοὶ δὲ ἐκίστωσι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς πυροβολισμοὶ ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν πολυβόλων αὐτοῦ, μαζὶ μὲ φήμας ἐδνοουμένας ὑπὸ τοῦ σκότους καὶ παρεξηγήσεις προκαλουμένας ἐξ αὐτοῦ, ἐκλόμισαν τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν, οὓς μετὰ κόπου καὶ ἐπιβολῆς συγκεράτουν οἱ βαθμοφόροι καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν Συνταγμάτων. Ἀρκετοὶ ἐν τούτοις ἐποφελούμενοι τοῦ σκότους ἀπεσύρθησαν τῶν πρώτων γραμμῶν.

Τὸ 3ον Τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος πρὸς τὴν 9ην ἑσπερινὴν ὥραν ἐξήτησε νὰ ἀποσυρθῇ κατὰ τι ἐκ τῆς προκεχωρημένης θέσεως εἰς ἣν εὐρίσκετο, ὅπου ἦτο ἐκτεθειμένον, λόγῳ τοῦ μὴ ἀκαμαίου ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν. Ἡ ἐγκριθεῖσα αὕτη αἴτησις κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν της παρουσίασεν ἀταξίαν τινὰ καὶ οἱ ὑποχωρήσαντες ἄνδρες δὲν κατορθώθη νὰ συγκερατηθῶσιν ὅλοι ἐπὶ τῆς ἐνδειχθείσης αὐτοῖς νέας θέσεως.

"Η Μεραρχία λαβοῦσα γνῶσιν τῆς καταστάσεως διέταξε τὴν 2 30' τῆς πρωΐας τὸ 2ον Σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ νὰ ἀποστείλῃ ἐν ἑπι τάγμα αὐτοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θέσεων τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ Ἄνεφρος δὲ καὶ εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διὰ τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου τὰ τῆς ὅλης καταστάσεως ἄλλ, ἐν ταῦτῳ ὅτι αἱ κατελιημμένα ἤδη θέσεις θὰ συγκερατηθῶσι.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐξέδωκε τὴν 9ην ἑσπερινὴν ὥραν, τὰς κάτωθι διαταγὰς, αἷς ἡ Μεραρχία ἔλαβε διὰ τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου, καθ' ὅσον ὁ ἀξιωματικὸς σύνδεσμος αὐτῆς παραπλανηθεὶς ἐκ τοῦ σκότους καὶ μὴ γνωρίζων ἄλλως τε, ὡς ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς πρωΐας, τὴν κατὰ τὴν νύκτα θέσιν τοῦ Στρατηγείου, ἐφθασεν εἰς τὴν Μεραρχίαν τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης:

I, II, III, Μεραρχίας διὰ τοῦ ὀπτικοῦ VI διὰ τοῦ συνδέσμου

Κοινοποιήσατε εἰς στρατεύματα ὅτι σημερινὴ ἀνδρεία του καὶ ἐπιτυχία του μοὶ δίδουσι τὴν πεποίθησιν τελικῆς νίκης δι' αὔριον.

Εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς συνιστῶ ἀκάθεκτον ἐπίθεσιν καὶ σύνδεσμον μεταξὺ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς ἀντιγραφῆς

Δαγκλῆς

9 Ὀκτωβρίου

I, II, III Μεραρχίας διὰ τοῦ ὀπτικοῦ, VI δι' ἀγγελιαφόρου.**ΔΙΑΤΑΓΗ ΣΤΡΑΤΙΑΣ**

Αἱ Μεραρχίαι θὰ συνεχίσωσιν αὐριον τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τῆς 6ης πρωΐας ἐπιθετικῶς συμφώνως πρὸς τὴν χθὲς δοθεῖσαν διαταγὴν.

Ἡ VI Μεραρχία θὰ παραμείνῃ ὅπου εὐρίσκεται παρὰ τὸ Χάνι Χατζηγγώγου ὡς γενικὴ ἐφεδρεία. Τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν νὰ ἀναπτύξῃ ἐνωρὶς ἀπᾶσας τὰς δυνάμεις του. Ἡ διαταγὴ μου νὰ κοινοποιηθῇ εἰς αὐτὸ ταχέως ἀπόψε ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας.

Ἐναφοραὶ νὰ μοὶ στέλλωνται ἀπὸ τῆς 6ης πρωΐας εἰς Χάνι Χατζηγγώγου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀντιγραφῆς

II. Δαγκλῆς

Ἄραγὰ πλέον κατὰ τὴν νύκτα ἔπαυσαν ἐντελῶς οἱ πυροβολισμοί, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἐγένετο ἀντιληπτὸν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπων τὰς θέσεις αὐτοῦ ὑπεχώρησεν.

Τὰ συντάγματα 2ον καὶ 4ον τῆς Μεραρχίας συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν 8ην ὥραν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον Ν. Α. τῆς Βίγλας, τὸ δὲ δὸν ἐπὶ τοῦ πλατώματος παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου τὴν προηγουμένην ἦσαν τὰ ἐχθρικά Πυροβόλα.

Ὁ λόχος σκαπανέων ἠσυχολήθη εἰς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, τὰ δὲ Συντάγματα Πεζικοῦ ἠσυχολήθησαν μὲ τὴν περισυλλογὴν τῶν τραυματιῶν, καθ' ὅσον λόγῳ τοῦ χαραδρῶδους ἐδάφους, τῆς μεγάλης ἀποστάσεως σχετικῶς, εἰς χρόνον, τῶν Χειρουργείων ἀπὸ τῶν πρώτων γραμμῶν τῆς μάχης, τῆς ἐξακολουθήσεως ταύτης μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς καὶ τοῦ πλήθους τῶν τραυματιῶν, δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἔγκαιρος περισυλλογὴ καὶ μεταφορὰ ὅλων ἀφ' ἐσπέρας καὶ πολλοὶ παρέμειναν βροχόμενοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ τὴν ἐπομένην μόλις κατορθώθη ἡ περισυλλογὴ ἀπάντων τῶν τραυματιῶν. Τόσον ὅμως ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τῶν σωμάτων ὅσον καὶ οἱ τραυματιοφορεῖς καὶ τὰ Χειρουργεῖα εἰργάσθησαν ἀκαμάτως καὶ μετὰ ζήλου πρὸς περισυλλογὴν, μεταφορὰν καὶ ἐπίδωσιν τῶν τραυματιῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐνωρὶς τὴν πρωΐαν ἀνεφοδιάσθησαν οἱ ἄνδρες τῶν σωμάτων διὰ φυσιγγίων καὶ τροφῶν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ ὑπῆρξε τελεία, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπισημάνσεως θέσεων καὶ ἐπιτηρήσεως στόχων, ἐπιβραδύνασα ὅσον τῇ ἤτο δυνατόν τὴν προέλασιν τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ.

Τὸ ἡμέτερον Πυροβολικὸν καὶ βραδέως εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀπὸ πολὺν μεγάλην ἀπόστασιν ἔβαλλε, λόγῳ βεβαίως τῶν κωλυμάτων τοῦ ἐδάφους.

Ἡ μόνη δράσασα ἐν τῷ τομεῖ τῆς ἡμετέρας Μεραρχίας, πυροβολαρχία (Τουρνάκη) ἔβαλλεν ἀπὸ 5 χιλ. μέτρα, καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μεράρχου καὶ κόπων κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ ἐγγύτερον καὶ νὰ βάλῃ ἀπὸ 4 χιλ. μέτρον.

Οἱ ἄνδρες γενικῶς καὶ οἱ βαθμοφόροι ἐπεδείξαντο κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀρίστην διαγωγὴν καὶ ὁρμητικότητά διανύσαντες, χωρὶς νὰ σταματήσωσιν, ὀλόκληρον τὴν ζώνην τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, χωρὶς οὐδὲν νὰ βοηθηθῶσι κατὰ τὴν προέλασίν των ταύτην παρὰ τοῦ φίλου πυροβολικοῦ.

Τὰ πολυβόλα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐκατέρωθεν κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἴσως ὑπερβολικῶς καὶ ἀπεδείχθησαν χρησιμώτατα διὰ τε τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἀμυναν. Πλὴν τῶν ὕλικῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων ἔχουσι μεγίστην ἐπενέργειαν διὰ τοῦ ἐκνευριστικοῦ αὐτῶν κρότου καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀντιπάλων στρατιωτῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα τὰ σώματα προεκαλύφθησαν διὰ προφυλακῶν μάχης.

Ὁ καιρὸς τὴν μὲν πρωΐαν ἦτο αἶθριος, τὸ ἀπόγευμα συννεφώδης καὶ περὶ τὸ ἐσπέρας καὶ τὴν νύκτα βροχερὸς.

Τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου μὴ δυνηθὲν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κατὰ τοῦ Βλαχολεσιβάδου ἐπίθεσιν τὴν 9ην Ὀκτωβρίου, συγχρόνως μὲ τὴν μάχην νοῦ Σαρανταπόροι, λόγῳ τῆς καλυπτούσης τὸ ὑ-

ψηλόν ἐκεῖνο σημεῖον Γρυκνῆς ὁμίχλης, ἐνήργησε ταύτην τὴν ἐπομένην 10ην Ὀκτωβρίου, ὅποτε παρὰ τὴν γενικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἐξηκολούθει νὰ κατέχηται.

Περὶ τῆς συμπλοκῆς ταύτης παραθέτω τὴν παρὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος ὑποβληθεῖσαν αὐθημερὸν πρὸς τὴν Μεραρχίαν ἀναφορὰν.

Προφήτης Ἡλίας 10 Ὀκτωβρίου.

Μεραρχον Ι Μεραρχίας

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι πρὸς ὑπερφαλλάγγισιν τῶν Τουρκικῶν θέσεων διέταξα δύο λόχους τοῦ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην κ. Φικιώρην τάγματος μετὰ τῶν σχετικῶν ὀδηγῶν. Μετὰ 30' μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν λόχων τούτων διέταξα μίαν ἰσχυρὰν περίπολον κατὰ μέτωπον ἣτις προβάσα μέχρη τῆς Μονῆς Προφήτης Ἡλίας ἐδέχθη τὰ πυρὰ τῶν Τούρκων. Ἡ μάχη πάραντα ἐγενικεύθη κατὰ μέτωπον, μετὰ 5' δὲ ἡ προσβολὴ ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἄνωθεν ὑπὸ τῶν δύο ἀποσταλέντων λόχων ἐπετύγχανε θαυμασίως. Ἡ μάχη διήρκεσε 2 ὥρας, ἐνίκησαμεν λαμπρῶς, ἐφονεύσαμεν 100 τούρκους ἐν οἷς 3 ἀξιωματικούς, ἐξωργήσαμεν δὲ 3 ἀξιωματικούς καὶ 62 στρατιώτας. Εἶχομεν ὡς λάφυρα περὶ τὰ 200 ὅπλα ἀπερὸ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐληλατήθησαν ὑπὸ τῶν Βλαχολειβαδιτῶν, ἀπειρα πολεμοφόδια, σάκκους κτλ.

Αἱ θέσεις τῶν τούρκων ἦσαν φύσει ὀχυρώταται, τὰ δὲ ὀχυρώματά των τεχνικώτατα. Οἱ τούρκοι κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων ἦσαν ἐν ὄλῳ 600, οἱ λοιποὶ τῶν ἀμυνομένων διεσκορπίσθησαν πρὸς τὰ ὄρη καὶ δάση. Ἡμεῖς εἶχομεν νεκροὺς τὸν διοικητὴν τοῦ 2ου λόχου τοῦ 2ου εὐζωνικοῦ τάγματος Θεοφάνη Εὐστάθιον καὶ . . . πληρωμένους. Οἱ ἄνδρες κατ' ἀναφορὰν τῶν κ. κ. Σωματαρχῶν βρεχόμενοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα, νήστευς καὶ κεκοπιακότες ἐκ τῶν παρατεταμένων πορειῶν καὶ τῆς σημερινῆς μάχης μοὶ ἀνέφερον ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

Κωνσταντινόπουλος

ΧΑΡ. Ι. ΣΑΜΠΑΛΔΗΣ
ἀνθυπασπιστὴς ἐκ Φιλιατρῶν
Ἐφονεύθη εἰς Σαραντάπορον

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Μεραρχίας διετάχθη καὶ παρέμεινε μίᾳ διμοιρίᾳ τοῦ λόχου σκαπανέων πρὸς ταφὴν τῶν ὑπολοίπων τυχῶν ἀτάφων νεκρῶν καὶ εἰς οὐλαμὸς τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ ὑπὸ ἀξιωματικῶν πρὸς ἔρευναν τοῦ πεδίου μάχης πρὸς ἀνεύρεσιν παραμεινάντων τυχῶν τραυματιῶν καὶ πρὸς περισυλλογὴν τοῦ κατακειμένου ὑλικοῦ ἢ μὲν ἐτέρου τε καὶ Τουρκικοῦ (ὅπλα, φυσίγγια, γυλιοὶ, κλινοσκεπάσματα). Ταῦτα συγκεντρωθέντα παρεδόθησαν εἰς Βλαχολεῖβαδον καὶ ἐκεῖθεν παρελήφθησαν ἀργότερον παρὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν Μετόπισθεν.

Ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς μάχης τοῦ Σαραντάπορου ἐκοινοποιήθησαν τὰ κάτωθι συγχαρητήρια.

1). Τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Διαδόχου :

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον Στρατοῦ Θεσσαλίας

Πρὸς τὸν Στρατὸν τῆς Μακεδονίας

«Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μὲ διέταξε νὰ ἐκφράσω πρὸς τὸν ὑπ' ἐμὲ στρατὸν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ εὐαρέσκειαν καὶ τὸν θαυμασμόν ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ Σαραντάπορου καὶ νὰ διαβιβάσω πρὸς αὐτὸν εὐχαριστίας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπευθύνω πρὸς τὸν Στρατὸν μου τὰ ἑξῆς :

Αἴσθημα ἀγαλλιᾶσεως καὶ υπερηφανείας μὲ κατέχει διὰ τὴν περιφανῆ νίκην ἣν κατηγάγετε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ὀχυρωτάτας θέσεις ἅς πεισματωδῶς ὑπεστήριξεν.

Ἡ νίκη τοῦ Σαραντάπορου ἀπέδειξε τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου ὅστις ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ιδέας τοῦ πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Πατρίδα καθήκοντος καθίσταται ἀπαράμιλλος οὐ μόνον ἐν τῇ ἀμύνῃ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιθέσει.

Ὁ γενναῖος στρατός μου ἄς ἔχη ὡς σύνθημα :

« Ἐ μ π ρ ὸ ς π ἄ ν τ ο τ ε »

Τοιοῦτον σύνθημα ἄγει ἀσφαλῶς πρὸς τὴν νίκην, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερωτέρων μας καθηκόντων καὶ πλήρωσιν τῶν ἀγνωτέρων μας ἰδεωδῶν.

Βέβαιος ὅτι οὐδείς θὰ παρεκκλίνη τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκφράζω πρὸς τὸν ὑπ' ἐμὲ στρατὸν τὰ θερμὰ μου συγχαρητήρια.

Θεωρῶ ἑμαυτὸν εὐτυχῆ ὅτι ἡγοῦμαι τοιοῦτου στρατοῦ ἐμπνεομένου ὑπὸ τῶν ἱερωτέρων αἰσθημάτων.

Ζήτω ὁ Βασιλεὺς

Ζήτω ἡ Πατρίς

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

2) Τῆς Κυβερνήσεως :

Ἀρχηγὸν Στρατοῦ Θεσσαλίας

Κυβέρνησις συγχαίρει Υ. Ὑψηλότητα καὶ γενναῖον στρατὸν ἐπὶ λαμπρᾷ νίκῃ.

Πρωθυπουργὸς ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

3.) Τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας

Ἄνω Ὁρτάκιοι τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1912

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ

Δι' ἅπαντα τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας

Ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ Θεσσαλίας μοι ἐξέφρασε τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὴν μέχρι τοῦδε δρασίαν τῆς I Μεραρχίας.

Ἡ I Μεραρχία προκαλέσασα τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτοῦ ἐφάνη ὄντως ἀξία τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Ἐὐχαριστῶ ἐκ καρδίας πάντας τοὺς Σωματάρχας, ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας δι' ἣν ἐπεδείξαντο ἀνδρείαν, καὶ εἶμαι λίαν ὑπερήφανος διότι διοικῶ τοιαύτην Μεραρχίαν.

Ἡ διαταγή μου αὕτη νὰ κοινοποιηθῇ εἰς πρῶτον γενεζὸν πρωσκλητήριον.

ὁ Διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας

ΕΜ. ΜΑΝΟΥΣΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ.

Ὁ ἐχθρὸς δυνάμει τριῶν Μεραρχιῶν μετὰ 4-5 Πυροβολορχιῶν εὐρίσκεται βορείως τοῦ Χάνι Χατζηγόγου καὶ κατέχει διὰ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς δυνάμεώς του τὰ ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τῆς στενωποῦ τοῦ Σαρανταπόρου Βίγλαν καὶ Γλύκοβον μὲ προκεχωρημένα μικρὰ τμήματα μέχρι Χαλίου Χατζηγόγου. Μικρὰ ἀποσπάσματα εὐρίσκονται εἰς Βλαχολείβαδον καὶ εἰς τὰς διὰ Τσαμπουρνιαῆς (Μονὴ Ἁγίας Τριάδος) διαβάσεις τῶν ὄρεων.

Ἡ ΙΙ Μεραρχία εἶχε συγκεντρωθῆ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 8ης Ὀκτωβρίου περὶ τὸ ὑψόμετρον 385 (Ἀνατολικῶς Λυκοῦδι). Κατὰ διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς τὴν 7ην ὥραν ἐτέθη εἰς κίνησιν προελαύνουσα κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένων θέσεων. Τὴν 9 1)2 ὥραν τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο βάλλον καὶ ἠνάγκασε τὴν Μεραρχίαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν σχηματισμὸν πορείας καὶ νὰ σχηματισθῆ κατὰ τμήματα μὲ ἀνάλογα διαστήματα ἀναπτύξεως, ἀκολουθοῦσα τὸν ὁρισθέντα αὐτῇ τομέα ἐνεργείας. Τὴν 10 7' ὥραν τὰ κατέχοντα τὰς προκεχωρημένας θέσεις ἐχθρικά τμήματα Πεζικοῦ, ὑπὸ φόβου καταληφθέντα, ἤρξαντο βάλλοντα ἐξ ἀποστάσεως 2500-3000 πυρὰ πεζικοῦ κατὰ τῶν οὕτω βαδιζόντων τμημάτων, ἅτινα ἄνευ διακοπῆς ἐξηκολούθουν τὴν πρὸς τὰ πρόσω βραδείαν πορείαν των. Τὴν 12ην ὥραν πλησιάσαντα τὰς προκεχωρημένας ἐχθρικὰς θέσεις εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀνεπτύχθησαν εἰς ἀκροβολισμὸν καὶ διὰ τῶν πυρῶν των ἠνάγκασαν τὸ ἐν ταῖς προκεχωρημέναις θέσεσιν ἐχθρικὸν πεζικὸν νὰ παύσῃ τοῦ πυρὸς καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐπὶ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς αὐτοῦ γραμμῆς. Οἱ ἄνδρες διὰ ζητωκραγγῶν προὐχώρουν κατὰ τῶν νέων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ, φθάσαντες δὲ εἰς τὴν ἀπόστασιν τῶν 600-800 μέτρων ἤρχισαν σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ πυρὸς καὶ συγχρόνως εἰς τὴν κατασκευὴν προκαλυμμάτων· διότι τὸ θεριστικὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ ἠμπόδιζε τὴν περαιτέρω προέλασιν ἄνευ μεγίστων ἀπωλειῶν. Αἱ ἐφεδρικαὶ μονάδες ἐνισχύουσι τὴν γραμμὴν τῶν ἀκροβολιστῶν καὶ μόλις τμήματα τινὰ εἰς εὐνοϊκὰς ἔχοντα πρὸς αὐτῶν θέσεις κατόρθωσαν νὰ πλησιάσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν ἀπόστασιν τῶν 500 μέτρων ἔνθα καθηλώθησαν προκαλυπτόμενα διὰ τῆς κατασκευῆς προχείρων προκαλυμμάτων.

Τὴν 18ην ὥραν τὸ ἀριστερὸν τοῦ κέντρου τῆς Μεραρχίας ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 7ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Τμήματα αὐτοῦ πλησιάσαντα τὸ νοτίως τοῦ Γλυκόβου ὄχυρῶμα ἐξετέλεσαν ἔφοδον, ἐκυρίευσαν αὐτὸ καὶ ἠγματοῦσαν πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ ἀμυνομένους καὶ μὴ προφθάσαντας νὰ ἀπέλθωσι καὶ ὑποχωρήσωσι πρὸς Γλύκοβον. Πρῶτος μετὰ τῆς διμοιρίας του ἔφθασεν ἐπὶ τοῦ ὄχυρῶματος ὁ γενναῖος Ἀνθυπασπιστὴς Σάμπαλης Χαρ. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προπετάσματος τούτου εὗρεν ἠρωϊκὸν θάνατον ὑπὸ σφαίρας ἐχθρικῆς. Ἡ κατάληψις τοῦ ὄχυρῶματος τούτου σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν πρὸς Γλύκοβον προέλασιν τοῦ 3ου τάγματος.

Τὴν 18, 30' ὥραν τὸ πῦρ κατέπαυσεν ἐφ' ὅλης τῆς γραμμῆς ὡς ἐκ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους καὶ πάντα τὰ προκεχωρημένα πλησίον τοῦ ἐχθροῦ τμήματα ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης καὶ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις ταύτας μέχρι τῆς 7ης ὥρας τῆς ἐπομένης καθ' ἣν ἐλήφθη ἡ διαταγὴ ὅτι ἡ κύκλωσις τοῦ ἐχθροῦ συνετελεσθῆ καὶ ὅτι οὗτος ὑπεχώρησε πρὸς Σέρβια καὶ πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος, ἀκολούθως δὲ ἡ Μεραρχία ἐκοινοποίησεν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὴν Συντάγματα τὴν ἐξῆς διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς.

«Κοινοποιήσατε εἰς Στρατεύμα ὅτι σημερινὴ ἀνδρεία του καὶ ἐπιτυχία του μοὶ δίδουσι τὴν πεποίθησιν τελικῆς Νίκης δι' αὐρίον. Εἰς τοὺς ἀρχηγούς συνιστῶ ἀκάθεκτον ἐπίθεσιν καὶ σύνδεσμον μετὰ τὸν Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἔλαβον μέρος πέντε Μεραρχίαι τῆς Στρατιᾶς, αἱ I, II, III, IV καὶ VI καὶ ὁλόκληρον τὸ Πεδινὸν Πυροβολικόν, ἐξ' ὧν αἱ τρεῖς πρῶται καὶ τὸ Πυροβολικὸν ἀπετέλεσαν τὴν κατὰ μέτωπον πρώτην γραμμὴν τῆς ἐπιθέσεως, ἡ VI τὴν Γενικὴν ἐφεδρείαν καὶ ἡ IV ἐν μέρει τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κύκλωσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ ἄνδρες τῆς ἐπιθέσεως πρώτην ἤδη φορὰν ἐμβαπτιζόμενοι εἰς ἐχθρικὸν πῦρ προήλασαν μετὰ

προτοφανοῦς θάρρους νομίζοντες ὅτι, ὡς ἀετοὶ θὰ εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων καὶ θὰ κατεσπάρασσον τὸν ἐχθρόν, (διὸ καὶ τὸ εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον Χάνι Παναγίας εὐρεθὲν τηλεγράφημα τοῦ Ταξίμ Πασσᾶ Διοικητοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ Σαρανταπόρου. «'Αποστέιλτε ἐνισχύσεις ἐπειγόντως, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς τοῦ 1912 δὲν εἶναι ὁ τοῦ 1897.)

Καίτοι τὸ προτοφανὲς τούτων θάρρος καὶ ἡ ἀκάθεκτος ἐπίθεσις των τὰ μάλα συνετέλεσαν εἰς τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τούτοις ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν δραστικὴν βολὴν τοῦ ἐμπειροπολέμου ἐχθροῦ βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ φύσει ὀχυρωτάτου ἐδάφους καθηλώθησαν καὶ προχείρως ὀχυρώθησαν καὶ ἂν δὲν συνετελεῖτο ἡ κύκλωσις του παρὰ τῆς IV Μεραρχίας εἰς τὸ στενὸν Πέτρας, χάρις εἰς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς Διαδόχου Κωνσταντίνου νέαι δυνάμεις θ' ἀπητοῦντο διὰ τὴν συνέχισιν τῆς μάχης κατὰ τὴν ἐπομένην καὶ νέαι ἀπώλειαι ἀνώτεραι τῶν πρώτων θὰ ἐπηκολούθουν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν μάχην ἀνέρχονται εἰς 8 οἱο περίπου ὀπλίτας φονευμένους καὶ τραυματίας καὶ 10 οἱο εἰς Ἀξιωματικούς. Αἱ δὲ τοῦ ἐχθροῦ συνίσταντο εἰς τὸ νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῆς Στρατιᾶς ὀλόκληρον τὸ Πυροβολικόν του καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων.

Εἰς τὸ Πυροβολικὸν παρατηρήθη μεγάλη βραδύτης κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν μάχην.

Μόλις κατὰ τὴν 13ην ὥραν ἤρξατο βάλλον καὶ ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων, αἵτινες ἠλαττώθησαν τῇ ἐντόνῳ διαταγῇ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ οὕτω τὰ πυρὰ αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ ἦσαν ἀποτελεσματικά.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΡΑΚΑΣΩΝΗΣ

Ἵποστράτηγος ἐν ἀ.
λοχαγὸς ὑπασιπστής του Πεξικοῦ Συντάγματος
κατὰ τὴν μάχην Σαρανταπόρου

ΑΓΗΣΙΛΛΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ταγματάρχης πεζικοῦ

Προχθές τὸ βράδυ, (9-10 Ὀκτωβρίου 1912) εἰς τὰς 10 μ. μ. ἐσκοτώθη εἰς τὰ χέρια μου ὁ Ταγματάρχης Παπαδήμας Ἀγησίλλος. Τὸν ἐθρηνήσαμεν ὅλοι διότι ἔδειξεν ὑπέροχον γενναϊότητα. Συνέβη ὡς ἑξῆς. Ἐπροχωροῦσαμεν διὰ νυκτὸς εἰς Ράχοβον ὅλη ἡ IV Μεραρχία. Τὸ ἄσπρον εἶχε μείνῃ ὀλίγον ὀπίσω καὶ τὴν στιγμήν πού ἐτοιμαζόμεθα νὰ περάσωμεν μίαν χαράδραν μᾶς ἐπυροβόλησαν δι' ὀμβροντιῶν ἐνεδρεύοντες Τοῦρκοι· ἐσταματήσαμεν ὅλοι, ἐπίασαμεν θέσεις καὶ ἐπεριμέναμεν χωρὶς κανεῖς νὰ τολμᾷ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν χαράδραν, διότι ὁ θάνατος ἦτο βέβαιος. Μετὰ δίωρον ἀναμονὴν ἔφθασε καὶ ὁ Παπαδήμας καὶ μᾶς διέταξε νὰ προχωρήσωμεν. Ἐβάλαμεν ἕα' ὄπλου λόγην καὶ ἐπροχωρήσαμεν προηγουμένον αὐτοῦ. Μόλις ἐφθάσαμεν εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς χαράδρας κατὰ διεκρίναμεν ὁ Ταγματάρχης ἐφώναξε «στὸν τόπο» πυροβολήσας συγχρόνως καὶ φονεύσας ἓνα Τοῦρκο. Ταυτοχρόνως ὅμως ἀθροοὶ πυροβολισμοὶ ἐρρίφθησαν ἐναντίον μας, ἔξ ὧν τρεῖς σφαιρὰ ἐπέτυχον τὸν ταγματάρχην. Ἐφώναξεν ἓνα «ὦχ», ἐστροβιλίσθη γύρω του ἄπαξ καὶ ἔπεσε με ἀνοικτὰ τὰ χέρια ἐξακολουθῶν νὰ ψιθυρίζῃ «ἐμπρὸς με τὴν λόγην». Ἡμεῖς ἐσταματήσαμεν καὶ ἐπεριμέναμεν νὰ φωτίσῃ . . . .

(ἀπὸ ἐπιστολὴν Σπύρου Γεωργιούλη, Διδάκτορος τῆς Νομικῆς ἐκ Καλαμῶν)

ΔΗΜ. ΑΘ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ταγματάρχης πεζικοῦ

Ἐγεννήθη εἰς Ζαχαρών τῆς Ὀλυμπίας τῷ 1864. Κατὰ τὸ ἔτος 1883 ἐξῆλθε τοῦ Γυμνασίου Πύργου. Εἰσαχθεὶς εἰς τὸ σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ πεζικόν.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὑπηρετῶν εἰς εὐζωνικὸν τάγμα μετέσχε τῶν μαχῶν Μελοῦνας, Μενεξέ (ἐνθα καὶ ἐτραυματίσθη ἐλαφρῶς), Λομοκοῦ καὶ Ταράτσας.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διοικῶν τάγμα τοῦ 12ου πεζικοῦ Συντάγματος ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου παρὰ τὸ Γλύκοβον τὴν 9ην Ὀκτωβρίου 1912 καὶ ὥραν 5 Μ. Μ. ἐνῶ προεπορεύετο ἔφιππος τοῦ τάγματός του.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΘΕΙΑΦΗΣ

ὑπολοχαγὸς πεζικοῦ

Κατὰ τὴν μάχην τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1912 ἐφρονεῦθη ὁ διοικητὴς τοῦ 2ου λόχου τοῦ 2ου Εὐζωνικοῦ Τάγματος ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Θειάφης Εὐστάθιος, ἀνὴρ γενναῖος καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀρίστος ἀξιωματικὸς. Βληθεὶς εἰς τὴν καρδιακὴν χώραν ἀπέθανε χωρὶς νὰ εἴπῃ τὸ ἐλάχιστον κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμᾶς.

Ὁ ἀείμνηστος Θειάφης μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ὡς ἀρχηγὸς σώματος ὑπὸ τὸ ὄνομα Καπετᾶν Φλάμπουρας.

Πάτρα 23 Δεκεμβρίου 1925

Μιχ. Μιχαλόπουλος
ὑποστράτηγος ἐν. ἀ.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΛΕΥΡΗΣ

ἀνθυπασπιστὴς πεζικοῦ

Εἶνε δέκα ἡ ὥρα καὶ τὰ Τουρκικὰ κανόνια χαλοῦν τὸν κόσμον εἰς τὸ Σαραντάπορον. Καὶ ὅμως οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἄφοβοι προχωροῦν διαρκῶς πρὸς τὰ ἐμπρὸς . . . Ὁ λόγος μας, ὁ ἔβδος, τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος διαρκῶς προσβάλλεται ἀπὸ ὀβίδας. Λέν προφθάνει νὰ σταθῇ εἰς μίαν γραμμὴν καὶ νέα κανονία τὸν ἀναγκάζει νὰ κάμῃ νέον γενναῖον ἄλλα πρὸς τὰ ἐμπρὸς, διὰ νὰ καταλάβῃ νέαν

θέσιν. Ἐἷς κάποιαν τέτοιαν θέσιν μία ἐχθρική ὄβρις οὐρλιάζει καὶ σφηνώνεται ὀλίγα μέτρα ἔμπρός μας. Σύννεφο ἀπὸ χῶμα καὶ πετραδάκια συγκώνεται ἔμπρός μας. Μόλις κατακάθεται ὀλίγον τὸ σύννεφο, «ἔμπρός!» μᾶς φωνάτει ὁ λοχαγὸς μας. Ὁ λόχος ἀρχίζει νὰ κάμνη νέον γενναῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἔμπρός.

Ἐκεῖ, ποῦ ἐτοιμαζόμεθα νὰ τρέξομεν, μερικοὶ ἀπὸ μᾶς διακρίνομεν τὸν ἀνθυπασπιστὴν μας Μαλεύρην πεσμένον νὰ πλῆη εἰς τὸ αἷμα. Περίλυποι ἀφήνομεν τὸν λόχον νὰ προχωρῇ καὶ τρέχομεν εἰς τὸν καλὸν μας ἀνθυπασπιστὴν. Θραῦσμα ὀβίδος τὸν ἔχει πληγώσει βαρεῖα εἰς τὸ στήθος, Σηκώνομεν γρήγορα τὸν ἀνθυπασπιστὴν μας, τὸν καθίζομεν εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς δένδρου καὶ προσπαθοῦμεν νὰ τοῦ ἐπιδέσωμεν τὴν πληγὴν. «Ἀφήστε με ἐμένα, παιδιά μου!», μᾶς λέγει μὲ γλυκύτητα ὁ γενναῖος Μαλεύρης. «Μὴ φοβεῖσθε! Δὲν ἔχω ἀπολύτως τίποτε! θὰ γίνω μόνος μου καλά! Μόνο ἐσᾶς νὰ βλέπω νὰ τραβᾶτε ἔμπρός, ὅλο ἔμπρός!...

Ἐπιμένομεν νὰ τοῦ δέσωμεν τὴν πληγὴν, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ὁ γενναῖος Μαλεύρης θέλει καὶ καλὰ νὰ μᾶς ἰδῇ νὰ προχωρήσωμεν. Μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἀποχαιρετίζομεν τὸ καλὸν μας ἀνθυπασπιστὴν, προχωροῦμεν καὶ εὐρίσκομεν τὸν λόχον μας.

Μόλις ἐφθάσαμεν, στρέφομεν τὰ βλέμματα πρὸς τὸν Μαλεύρην. Σηκώνει ὅσον ἤμπορεῖ τὴν ὠραίαν του κεφαλὴν καὶ μᾶς βλέπει. Οἱ ὀφθαλμοὶ του πετοῦν ἀστραπὰς. Τὸ πρόσωπόν του ὄλον γελᾷ.... Βαδίζομεν πάλιν πρὸς τὰ ἔμπρός, ἀλλὰ δὲν λησιμονοῦμεν καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὸν Μαλεύρην. Ἡ κεφαλὴ του πλέον ἔχει γύρει. Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶνε κλειστοί. Ἡ χλωμάδα τοῦ θανάτου ἔχει σκεπάσει τὸ πρόσωπόν του. Ὁ γενναῖος Μαλεύρης εἶχε ξεφυγῆσαι . . . . .

Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα
(κατ' ἀνακοίνωσιν ἀνθυπ. Μαίχου καὶ Ταγματάρ. Ἀντωνιάδου)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΝΑΣ
υπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΕΓΓΟΣ
ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πεζικοῦ

Ἐφρονεύθη τὴν νύκτα τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1912 εἰς τὸ Σαραντάπορον.

Γόνος τῆς οἰκογενείας Πανᾶ, ἡ ὁποία πολὺς προσέφερε θυσίας εἰς αἷμα καὶ εἰς χρῆμα εἰς τὴν πατρίδα, εὗρε τὸν θάνατον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἐγγονος τοῦ Ἀθανασίου Πανᾶ, ἀγωνιστοῦ τοῦ 21 καὶ υἱὸς τοῦ Ταγματάρχου Τηλεμάχου Πανᾶ, θανόντος συνεπείᾳ τῶν κακουγιῶν τοῦ πολέμου τοῦ 97. Νέος ἐνθουσιώδης καὶ εὐρωτάτης μορφώσεως, ἔσπευτεν ἐκ Γαλλίας ὅπου εἶχεν ἀποσταλεῖ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἀνωτέρας σπουδᾶς. Ἐκ τῶν πρώτων θυμιάτων τοῦ πολέμου ἐφρονεύθη ὁ Ἀθανάσιος Πανᾶς καθ' ἣν στιγμὴν, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρὸς διέτασσε τὴν κατασκευὴν ταχυσκάπτων διὰ τὴν πρόχειρον προκάλυψιν τοῦ Πεζικοῦ.

Ὁ πρῶτος πεσὼν ἐκ τῆς III Μεραρχίας. Ἐφρονεύθη τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1912 εἰς Σαραντάπορον καὶ πρὸ τοῦ χωρίου Γλυκόβου.

Πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ μάχη καὶ ἐνῶ ἡ Μεραρχία προήλανε εἰς τάξιν πορείας, διελθὼν πρὸ τοῦ 9ου λόχου τοῦ 6ου Πεζ. Συντάγματος, ὅπου ὑπηρετοῦν οἱ συμπολίται του λοχίαὶ Θεόδ. Καρατζένης καὶ Κωνστ. Γκαρτζούνης, εἶπε πρὸς αὐτούς. «Τὸ νοῦ σας παιδιά μὴ μὲ ντροπιάσετε σήμερον». Δὲν παρήλθον οὔτε 10' τῆς ὥρας, ὁπότε τὸ Σύνταγμα ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα καὶ συγχρόνως ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ Ρέγγου «ἔμπρός παιδιά». Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ διότι σφαῖρα ἐχθρική πλήξασα αὐτὸν εἰς τὸν κρόταφον τὸν ἀφήκεν ἄπνον.

(Κατ' ἀφήγησιν λοχαγοῦ Θ. Καρατζένη)

ΚΩΣΤΗΣ Ν. ΠΟΥΛΟΣ
υπολοχαγός πεζικού

ΑΧΙΛΛΑΕΥΣ ΕΔΙΠΙΑΝΣ
άνθυπολοχαγός πεζικού

Ὁ Κωστής Ν. Πούλος ἐγεννήθη ἐν Πλατάνῳ τῆς Ναυπακτίας. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἶχε θερμοφυγὰ καὶ φιλοπόλεμα αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἐδείκνυε καὶ ὅτε ἦτο παῖς καὶ ἰδίως εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦ πετροπολέμου, καθ' ὃν διηύθυνε μίαν ὁμάδα καὶ ὠδήγει αὐτὴν ἐπὶ νίκην. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν στρατὸν πρὸ τοῦ ὠρισμένου χρόνου καὶ νὰ φανευθῇ εἰς τὸν πόλεμον, διότι ἐθεώρει τὸν τοιοῦτον θάνατον γλυκὸν καὶ ἔνδοξον.

Ἐν τῇ γεννετείῳα του ἐτελείωσε τὸ ἑλλην. σχολεῖον. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Ἀθήνας, ὅπου διὰ στερήσεων κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἐνδεικτικὸν τῆς α' τάξ. του Γυμνασίου. Κατὰ τὸ 18¹ ἔτος τῆς ἡλικίας του κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἐθελοντής. Κατόπιν εἰσηλθεὶν εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς καπετὰν Πλάτανος. Διέλυσε πολλὰς συμμορίας ἐν τῷ νομῷ Μοναστηρίου καὶ πολλὰ ἑλληνικὰ χωρία, μεταστάντα εἰς τὸ σχίσμα, ἐπανέφερεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἣ δὲ Βουλγαρικῇ ἐπιρροῇ εἶχεν ἐκλείψει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ στρατιωτικοῦ του βίου ἦτο τύπος καὶ ὑπογραμμὸς εὐόχου στρατιώτου, διὸ μεγάλως ἐξετιμᾶτο ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου (9-12 8βρίου 1912) ἀκάθεκτος ὤρμησε καθ' ἑνὸς ἀνωφερικοῦ τουρκικοῦ προχώματος, ὀλίγον πρὸ τοῦ ὁποίου εὔρε τὸν θάνατον καὶ ἐτάφη ὑπὸ φίλων του ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου Γλυκῶβου.

Τέσσαρες, πέντε ὀβίδες πάλτων ἢ μία εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλλην ἐπάνω εἰς τὸν τέταρτον λόχον μας (τοῦ 1ου Πεζ. Συντάγματος) εἰς τὸ Σαραντάπορον. Τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ λόχου σωριάζονται κατὰ γῆς πληγωμένοι. Οἱ ἄλλοι δὲν ἠμποροῦν φυσικὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ σκορπίζονται δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μόλις ἠραιώθη ὀλίγον ὁ κουρνιαχτὸς τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ χύματος, ὁ διοικητὴς τοῦ λόχου—ποιὸς δὲν τὸν ἐνθυμεῖται τὸν πεντάμορφον ἀνθυπολοχαγόν, τὸν Ἄ. Ἐδιπίδην;— παρατηρεῖ μὲ λύπην του, ὅτι οὔτε ἓνας στρατιώτης του δὲν εἶχε μείνει πλησίον του. Ὁ λόχος του ἔχει ἐντελῶς ἀποσυντεθῆ. Ἐκεῖ δεξιὰ διακρίνει κάποιο χάλασμα. Στηριγμένοι εἰς αὐτὸ ἀρκετοὶ ἄνδρες στέκονται ἀσφαλεῖς ἀπὸ τὰς σφαῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Προχωρεῖ ταχέως εἰς αὐτὸ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὔρη ἐκεῖ καὶ ἰδικούς του. Δυστυχῶς δὲν εὗρισκει κανένα. Εἶνε ἄλλου λόχου. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ χάλασμα πίπτουν κατὰ ἑκατοντάδας αἱ σφαῖραι, διότι φυσικὰ οἱ Τούρκοι ἐννοοῦν, ὅτι εἰς τὸ χάλασμα εὗρισκονται Ἕλληνες.

Ὁ Ἐδιπίδης ἀνήσυχος διὰ τὸν λόχον του δὲν ἠμπορεῖ νὰ σταθῇ. Ἐτοιμάζεται νὰ ἐξέλθῃ, νὰ προχωρήσῃ.... —«Ποῦ πηγαίνεις, συνάδελφε;» τοῦ φωνάζει ὁ ἄλλος βαθμοφόρος. «Δὲν βλέπεις, τί γίνεται ἔξω; Πᾶς νὰ κτυπηθῆς;» —«Δὲν ἠμπορῶ νὰ μείνω», ἀπαντᾷ ὁ φιλότιμος ἀνθυπολοχαγός. Πρέπει νὰ εὔρω τὸν λόχον μου! Πρέπει νὰ ἀνασυντάξω τοὺς ἄνδρας!..» Δὲν ἐπρόφθασε νὰ προχωρήσῃ ὀλίγα βήματα καὶ μία ἀσπλαγγοῦς Τουρκικῇ σφαῖρα ἐξαπλώνει ἄψυχον κατὰ γῆς τὸν ὠραῖον καὶ ἀνδρεῖον ἀνθυπολοχαγόν.

(Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀνθυπ. Δ. Λάμψα)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΟΡΑΣ

ἀνθυπίαρχος ἐκ Κιάτου

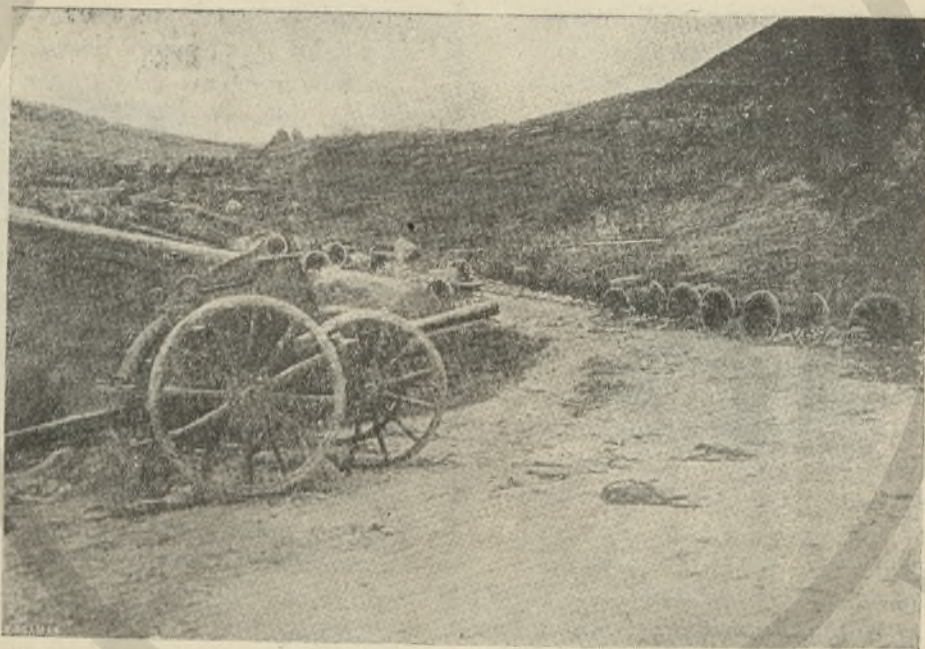
Διεσχόμενος τὸν πλημμυριστὰ Ἀλ. ἀκίωνα πρὸς ἐπιτέλειαν ἀναγκάστως πέραν αὐτοῦ, ἐπέβη τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1912

ΛΗΜ. ΣΟΥΑΝΗΣ

ὀπίταρχος ἐξ Ἰωαννίνων

Ἐφρονεῖται εἰς Μπατὲ Μακεδονίας τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1912

ΤΟ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ

(Παρὰ τὴν ὁδὸν διακρίνονται πυροβόλα καὶ ἄλλα ὄχηματα ἐγκαταλειφθέντα παρὰ τῶν ὑποχωρησάντων Τούρκων)

ΣΟΡΟΒΙΤΣ

Γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι πρόμαχοι τῆς Πατρίδος, ἐκτελεστοὶ τοῦ καθήκοντος, ἥρωες, ὑπάρχουσι μόνον κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἐξελίξεις τῶν μαχῶν. Οἷα πλάνη. Κατὰ τὰς ἀτυχεῖς ἐκβάσεις ὑπάρχουσιν ἐνίοτε ἐκτελεστοὶ τοῦ καθήκοντος, ὑπάρχουσιν ἐνίοτε ἥρωες· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἐξυμνοῦνται, διότι τοὺς συγκαλύπτει ἡ ἀποψις τοῦ γενικωτέρου ἀτυχήματος.

Ὁ καθ' ὅλα εὐτυχέστατος Ἑλληνο-Τουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1912 παρουσίασεν ἐν ἀτύχημα· τὸ τοῦ Σόροβιτς. Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἀτυχεί ἐκείνῃ ὑποχωρήσει τῆς χαρραγῆς τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1912 ὑπῆρξαν πρόμαχοι τῆς Πατρίδος, ὑπῆρξαν θανασίοι ἐκτελεστοὶ τοῦ καθήκοντος, ὑπῆρξαν ἥρωες.

Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ πᾶν εἶχε διαλυθῆ καὶ φύγη ἐκ Σόροβιτς, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πάντες εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν ἀτυχῆ Μέραρχον Ματθαίουπουλον, τὸν καθ' ὅλα ἄξιον πολὺ καλλιτέρας τύχης, δύο Λι-

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΡΚΟΓΙΑΝΝΗΣ
λοχαγὸς πεζικοῦ ἐξ Ἐθρυτανίας
Ἔπεσον εἰς Σόροβιτς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΛΑΜΠΡΟΥ
λοχαγὸς πεζικοῦ
Ἔπεσον εἰς Μπάνιτσαν

οικητῶν μονάδων περιέμεναν πιστοὶ εἰς τὸ καθῆκον τῶν ὀ Αντίσυνταγματάρχης πεζικοῦ Καμάρας Ἀντωνίου Διοικητῆς τοῦ 16ου πεζικοῦ Συντάγματος, καὶ ὁ Ταγματάρχης πυροβολικοῦ Γουβέλης Κωνσταντίνος Διοικητῆς Μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ τοῦ 2ου Συντάγματος πυροβολικοῦ. Αἱ δύο αὗται φυσιογνωμίαι κατόρθωσαν νὰ συγκαταστήσωσιν ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ πανικοῦ, ὁ μὲν πρῶτος περὶ τὰ δύο περίπου Τάγματα πεζικοῦ, ἐν μαχόμενον γενναίως ὑπὸ τὸν Λοχαγὸν πεζικοῦ Μαυρουδῆν Ἰωάννην παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σόροβιτς καὶ τορεῖς περίπου λόχους συγκεκροτημένους καὶ ἐτοιμομάχους ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του, ὁ δὲ δεύτερος δύο πυροβολοχίας τῆς ὑπ' αὐτὸν Μοίρας (Λοχαγὸς Χατζηδημητρίου Δημήτριος, Λοχαγὸς Πετρόπουλος Γεώργιος) συγκεκροτημένας, ψυχραίμους καὶ τελείως ἐτοιμομά-

ΠΑΝΟΣ Ι. ΚΟΓΙΩΡΓΟΣ
ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ
ἐκ Σταμνῆς Μεσολογγίου
Ἔπεσον εἰς Ναλμπάνιοι (16-10-1912)

ΑΝΤΩΝ. Γ. ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ἀνθυπολοχαγὸς μηχανικοῦ
Ἔπεσον εἰς Σόροβιτς

χους· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν τρίτην πυροβολοχίαν τῆς Μοίρας του (Λοχαγὸς Κλαδᾶς Νικόλαος), αὕτη εἶχε διαταχθῆ ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου τῆς Γουβέλης νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Τζαλτζιλὰρ, καθ' ὃ ἔχουσα ὑποστῆ κατὰ τὴν διήμερον μάχην τοῦ Σόροβιτς, τῆς 22 καὶ 23 Ὀκτωβρίου μεγάλας βλάβας καὶ ἐστερημένη τελείως πυρομαχικῶν, συνεπῶς ἀχρηστος διὰ τὸν ἀγῶνα, διαφυγοῦσα δ' ἐκ τῆς ἀφειύτου καταστρο-

φῆς κατὰ τὴν προΐαν ἐκείνην, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διότι εἶχε τὴν τύχην νὰ διοικεῖται ὑπὸ Μοιράρχου οἶος ὁ Ταγματάρχης Γουβέλης.

Ἐνῶ λοιπὸν οἱ δύο οὗτοι πρόμαχοι τῆς Πατρίδος ἔβλεπον ὅτι τὸ πᾶν εἶχε καταρρεύσει, ὅτι πᾶσα αὐτῶν προσπάθεια ἦτο ματαία, μ' ὅλα ταῦτα δὲν παρητήθησαν τῆς δράσεώς των, ἀλλ' ἐπὶ τριώρον περιόπου μετὰ τὸν Τουρκικὸν αἰφνιδιασμὸν περιήρχοντο τὰ τμήματά των, ἐνεψίχον ταῦτα καὶ ἔδιδον τὰς καταλλήλους διαταγὰς.

Ἄλλ' εἰς τοιαύτας ἀτυχεῖς περιστάσεις δὲν ἀρκεῖ ἡ θέλησις καὶ ἡ στερεὰ ἀπόφασις μεμονωμένων φυσιογνωμιῶν, ἵνα μεταβάλλωσι τὴν κατάστασιν, διότι δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐπιτόπιος μόνον δράσις, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ γενικωτέρα τοιαύτη.

Εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται τακτικὴν κατάστασιν τοῦ Σόροβιτς, τὰ τμήματα τῶν Καμάρα καὶ Γουβέλη θὰ ἠδύνατο νὰ δράσωσι καὶ νὰ ἀντεπεξέλθωσι νικηφόρος κατὰ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Τζαβὴτ-πασσᾶ, ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ ἐν λόγῳ τμήματα εὗρισκοντο πρὸς τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἐν ᾧ ἡ ὁδὸς συγκοινωνιῶν Σωτήρ—Τζαλτζιλάρ—Καϊλίρια εὗρισκετο παρὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Ἐπειδὴ δ' ὁ Τουρκικὸς αἰφνιδιασμὸς ἐξεπέμφθη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, δι' αὐτὸ τὰ στρατεύματα τοῦ ἀριστεροῦ ἦσαν τὰ πρῶτα πανικοβληθέντα, συνεπῶς τὰ πρῶτα ὑποχωρήσαντα, συνεπῶς τὰ ἀφήσαντα ἔλευθέραν τὴν ὁδὸν συγκοινωνιῶν τὴν καταστᾶσαν ἤδη ὁδὸν ὑποχωρήσεως καὶ δὴ μοναδικὴν διὰ τὰς πεδινὰς πυροβολαρχίας τοῦ Γουβέλη.

Συνεπῶς ἡ πρόθεσις τῶν Καμάρα καὶ Γουβέλη ὅπως ἀντιστώσι θὰ εἶχεν ἀναμφισβητήτως λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἀλλὰ δυστυχῶς τοπικὰ μόνον. Ἐφ' ὅσον παρήρχετο δ' ὁ χρόνος, ἐπὶ τοσοῦτον ἢ πρὸς τὴν μοναδικὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως προχώρησις τῶν Τούρκων θ' ἀπέκλειε μετ' οὐ πολὺ τὴν διεκφυγὴν τῶν τμημάτων τοῦ κέντρον καὶ τοῦ δεξιοῦ.

Μ' ὅλα ταῦτα ἡ διακοπὴ τοῦ περαιτέρω ἀγῶνος καὶ ἡ ὑποχώρησις τῶν ὑπὸ τοὺς Καμάραν καὶ Γουβέλην τμημάτων ἐγένετο τότε μόνον, ὅταν ὁ κλοιὸς τῆς Τουρκικῆς περισχέσεως ἐπέκειτο ν' ἀποκλείσῃ τὴν διεκφυγὴν τῶν ἐν λόγῳ τμημάτων, καὶ ἀφ' οὗ προηγουμένως ὁ Ταγματάρχης Γουβέλης, ἀψηφῶν πάντα κίνδυνον, ἀπετόλμησε περὶ ὄραν ἐννάτην πρωϊνὴν περίου νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τελευταίαν ἐπιτόπιον ἀναγνωρίσιν πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς τέως Ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἐξ ἧς ἀναγνωρίσεως ἐπέισθη ὅτι ἡ ὑπερκέρωσις τοῦ ἀριστεροῦ ἦτο πλήρης καὶ ὅτι πᾶσα ἀπώλεια λεπτῶν τῆς ὥρας θὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν ὑποχώρησιν τῶν τμημάτων του· δὲν ἐχρειάσθη δὲ πολὺ διὰ νὰ πεισθῇ ἀκραδιάντως περὶ τούτου ὁ γενναῖος ταγματάρχης, διότι, καθ' ἅπασαν τὴν ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἡρωϊκὴν του ταύτην ἀναγνωρίσιν, αἱ βολίδες καὶ αἱ ὀβίδες τῶν τούρκων ἐμαίνοντο περὶ αὐτὸν καὶ περὶ τοὺς παρακολουθοῦντας τὸν Ταγματάρχην Γουβέλην, Ἀνθυπολοχαγὸν Μπουφέαν, λοχίαν Δουζαν Ἀθανάσιον καὶ Λοχίαν Φραγκίσκον Ἰσιδωρον.

Τὸ νὰ ὑποχωρήσωσι τὰ τμήματα τῶν Καμάρα καὶ Γουβέλη μετὰ τρεῖς ὀλοκλήρους ὥρας ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ πανικοῦ, καὶ δὴ νὰ ὑποχωρήσωσιν, οὐχὶ ἐξ ἀδυναμίας τοπικῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης ἵνα ἀποφύγωσι τὴν Τουρκικὴν αἰχμαλωσίαν, φρονοῦμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι ἀποτελεῖ δρᾶσιν, ὅχι μόνον θαυμασίαν καὶ ὑπέροχον, ἀλλ' αὐτόχρημα ἡρωϊκὴν, δεδομένου ὅτι διὰ νὰ ἐνέγῃ δρᾶσις τις τὰ στοιχεῖα τοῦ ἡρωϊσμοῦ δὲν σημαίνει ὅτι πρόπει νὰ στέφῃται πάντοτε ὑπὸ ἐπιτυχίας· πᾶν ἄλλο· ἡρωϊσμὸς ἐνυπάρχει ἐνίοτε καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ παθητικῇ δράσει.

Ἐκ τῶν ἐν λόγῳ πολεμιστῶν ὁ μὲν εἰς, ὁ ἀείμνηστος Καμάρας, εὔρεν ἡρωϊκὸν τὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς, συμμετασχὼν τῆς μάχης ταύτης, καίτοι πάσχων, καίτοι ἔχων ἄμεσον ἀνάγκην χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως· ὁ δ' ἕτερος, ὁ Γουβέλης, ἐπέζησεν, ἀφ' οὗ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ὁ Τουρκικὸς καὶ Βουλγαρικὸς μὴλοβδος καὶ σίδηρος ἐφείσθησαν πολυλάικως αὐτοῦ, ὡσεὶ σεβόμενοι τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ φυσιογνωμίαν.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς Διοικητὰς πυροβολαρχιῶν Κοσκινᾶν Θεόδωρον καὶ Δελλαπόρταν Σπυρίδωνα, καθὼς καὶ διὰ τοὺς Ἀξιωματικούς των Ὑπολοχαγὸν Δούκιαν Ἀδαμᾶκον, Ἀνθυπολοχαγὸν Καθήκουρην καὶ Ἀνθυπολοχαγὸν Οἰκονομόπουλον, ἅπαντας τῆς Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ τοῦ 1ου Συντάγματος Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, τοὺς παραμείναντας παρὰ τὰ πυροβόλα των, τοὺς ἐναγκαλισθέντας δυνατὸν εἰπεῖν ταῦτα, καὶ τοὺς ἀναμείναντας ἐπ' αὐτῶν ψυχαίμως τὸν θάνατον, κατὰ τὴν ἰδίαν χαραγὴν τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1912 ἐν Σόροβιτς;

Τοιαῦτα παραδείγματα μεγαλόφρονος αὐτοθυσίας σπανίως παρουσιάζει ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία.

Παράδειγμα δὲ δράσεως (βολῆς) πυροβολικοῦ ἀπὸ ἀποστάσεως τόσον ἐγγυτάτης (δεκάδες μόνον μέτρων), καὶ δὴ μετὰ ἐχθρικὸν αἰφνιδιασμὸν τόσον ἐγγὺς αὐτῷ ἐκπεμφθέντα, δὲν παρουσιάζει ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία ἔπρεπε δὲ νὰ ὑπάρξωσιν Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ἵνα παράσχωσι τοιαῦτα παραδείγματα εἰς τὴν ἱστορίαν· ὁ ἀείμνηστος Λοχαγὸς Δελλαπόρτας ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης βολῆς, καίτοι ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν διὰ τῆς λόγχης ἔφοδον τῶν Τούρκων πεζῶν κατὰ τῶν πυροβόλων του, ἅτε εὐρισκόμενος εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, συνεπῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Τουρκικοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἀλλ' ἐφορευῆθη ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῶν πυροβόλων του. Ἡ πυροβολαρχία του ὁμως δὲν ἔπασσε βάλλουσα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λοχαγοῦ τῆς, διότι εὐθὺς ἀμέσως ἠκούσθη ἡ φωνὴ ἐτέ-

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΟΝΤΟΣ

Αδελφὸς τοῦ ἐν Ζούρτῃ Ὀλομτίας Ἑλλη. σχολαίου
Ἐφ' ὄρος ἀπλοχίας. Ἐφρονεῖθη εἰς Σόροβιτς

ΖΗΣΗΣ ΝΑΝΟΥ

ἐκ Μακρονήστου

Ἐφρονεῖθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ναλμπάνιοι (16 Ὀκτωβρ. 1912)

ρου ἤρως, τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Λούκα, ἐκφωνήσαντος, στεντορεῖα τῇ φωνῇ «Μὴν ἀνησυχεῖτε παιδιὰ μου Ἐχάσατε τὸν Λοχαγὸν σας, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ. Ἐξακολουθήσατε πῦρ. Κατὰ τῶν ἐπερχομένων πεζῶν. Κατὰ θέλησιν.» Ἀμέσως δ' ἐτάχθη ὀπισθεν ἐνὸς τῶν πυροβόλων τῆς Πυροβολαρχίας. Ἀλλὰ δὲν παρήλθεν οὐδὲ λεπτόν τῆς ὥρας καὶ ὁ ἀείμνηστος Λούκας πίπτει ἐν ἀκαρεῖ ἄπνι υς, βληθεὶς εἰς τὸ μέτωπον ὑπὸ ἐχθρικῆς βολίδος πεζικοῦ διεληθούσης διὰ τοῦ μικροῦ περιφερικοῦ διακένου τοῦ μεταξὺ σωλήνος πυροβόλου καὶ ἀσπιδίου (σύμπτωσης σπανιωτάτη).

Ὁ Λοχαγὸς Κοσκινᾶς δίδει, εἰς ἐνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του Δελλαπόρταν καὶ Λούκαν, ἕτερον παράδειγμα ἔτι μεγαλοφρονεστέρας αὐτοθυσίας.

Ὁ Κοσκινᾶς εἶχε τὸν χρόνον νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν Πυροβολαρχίας, ἅτε εὐρισκόμενος ἐν τῷ κέντρῳ περίπου τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, συνεπῶς εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Τουρκικοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ἀλλ' ὁ γενναῖος οὗτος Λοχαγὸς δὲν ὑπέχώρησεν, οὐδὲ καθ' ἦν στιγμὴν ἔβλεπεν ὀφθαλμοφανῶς ὅτι πᾶσα ὁδὸς ὑποχωρήσεως τῷ ἀπεκόπτετο, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἀταράχως

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Σχολάρχης τοῦ ἐν Φαναρίῳ—Καζάνιτσης Ἑλλ. σχολαίου
Ἐφρονεῖθη εἰς Μπάνιτσαν

ΝΤΙΝΟΣ ΚΑΘΗΚΟΥΡΗΣ

Ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς πυροβολικοῦ
Ἐπέσεν ἐν Σόροβιτς

τὴν βολὴν του· διατὶ δὲ τοῦτο· διότι δὲν ἤρκεϊτο εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ προφορικὴν διαταγὴν, ἀλλ' ἐπέμενον ἀναμένων ἔγγραφον τοιαύτην, δι' ὃ εἰπὼν· «Ὁ Κοσκινᾶς σκοτώνεται, ἀλλὰ δὲν θὰ δώσῃ τὸ δικαίωμα

εἰς οὐδένα νὰ εἶπῃ ὅτι εἶνε φυγᾶς. Ὁ Κοσκινᾶς δὲν ὑποχωρεῖ, χωρὶς διαταγὴν ἔγγραφον». Οἷα ὑψηλοφροσύνη, οἷα αὐτοθυσία!

Ἄλλ' ὅταν λόγῳ τῶν ἐπιμόνων ἀρνήσεων τοῦ Κοσκινᾶ ἵνα ὑποχωρήσῃ, τῷ ἐστάλῃ τέλος πάντων διαταγὴ ἔγγραφος ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου του, Διοικητοῦ τῆς Μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ τοῦ 1ου Συντάγματος πυροβολικοῦ, ἦτο πλέον πολὺ ἀργὰ . . . . . διότι, καίτοι ὁ μεταφέρων τὴν ἔγγραφον ταύτην διαταγὴν λοχίας Ζαχαρῆς ἐκάλπασεν ἀπὸ ρυτῆρος, μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἀντίκρουσε παρὰ μόνον πτώματα.

Ἀποκλεισθεὶς ὁ ἡρωϊκὸς Κοσκινᾶς πάσης ὑποχωρήσεως, σφάζεται ὀλίγον βραδύτερον ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς λόγγης.

Τὸ Ἑλληνικὸν πυροβολικὸν ὀφείλει νὰ τηρῇ ἐσασὶ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡρωϊκῶν τοῖτον συναδέλφων του, καὶ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς πέντε τούτους ἥρωας πυροβολητὰς τοῦ Σόροβιτς ὡς διαρκῆς παράδειγμα τοῖς μεταγενεστέροις.

Πρὸ τῶν προσφιλῶν τούτων παλαιῶν συναδέλφων μου καὶ συμπολεμιστῶν μου τοῦ Σόροβιτς κλίνω εὐλαβῶς τὸ γόνυ, καὶ, ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς πρὸς τὴν Ἱερὰν Αὐτῶν Μνήμην βαθείας εὐλαβείας μου χαράσσω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς.

Ἡ Πατρίς ἄς ἀναγράψῃ τὰ ὀνόματά των χρυσοῖς γραμμασίαις εἰς τὰς Δέλτους Τῆς.

Μαζὺ μὲ τοὺς ἡρωϊκῶς δράσαντας ἐν Σόροβιτς συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ Ἐπίατρος Πρασσᾶς. Ὁ ἡρωϊσμός δὲν ἐκδηλοῦται μόνον διὰ τοῦ ἀλματος τοῦ πεζοῦ καὶ τοῦ «ρυθμίσατε» τοῦ πυροβολητοῦ, ἀλλὰ διὰ πάσης καλῆς δράσεως ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων ἐνὸς ἐκάστου.

Ὁ Ἐπίατρος Πρασσᾶς, Ἀρχίατρος τῆς V Μεραρχίας, κατώρθωσε μὲ τὸ περιστροφικὸν ἀνὰ χεῖρας νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἄνδρας τοῦ Χειρουργείου, τοῦ εὐρισκομένου πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, παρὰ τὴν ὁδὸν συγκοινωνίας, ἦτοι πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ συμπαρασυρθῶσιν ἐν τῷ πανικῷ καὶ τῇ φυγῇ, ὡς συνέβη εἰς τὰς περὶ τὸ Χειρουργεῖον μονάδας μεταγωγικῶν καὶ συζυγαρχιῶν κτλ. Διὰ τῆς ὑπερόχου ταύτης δράσεως τοῦ Πρασσᾶ κατορθοῦται ἡ διαμετακομιδὴ καὶ ἡ σωτηρία 112 τραυματιῶν εὐρισκομένων ἐν τῷ Χειρουργεῖῳ. Καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ συγκράτησις ἥτις δὲν ἐπετεύχθη εἰς τὰ μάχια τμήματα, ἐπτετεύχθη εἰς τοὺς νοσοκόμους τοῦ Πρασσᾶ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἑκατὸν δώδεκα ἄνθρωποι διέφυγον τὴν Τουρκικὴν μάχαιραν, χάρις εἰς τὸν Πρασσᾶν.

Δυστυχῶς οἱ 112 οὗτοι Ἕλληνες δὲν ἠτύχησαν νὰ ἴδωσιν ὡς πολῖται τὸν σωτήρα των, διότι ὁ Ἀρχίατρος Πρασσᾶς ἀπέθανεν ἐκ χολέρας κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1913, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἱερῶν καθηκόντων του τῆς νοσηλείας τῶν χολεριῶντων.

Ἀθῆναι 30—3—1926

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΛΙΑΔΑΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΣΚΙΝΑΣ

Ἡ ὑποχώρησις τῆς Μπανίτσας ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἐπτόησεν, ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἀπεθάρρυνεν ἀλλὰ μᾶς ἐπλήρωσεν ἀπὸ συνασθήματα ἐκδικήσεως. Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου 1912 εὐρέθημεν μὲ τὰ ἀγαπημένα μας κανόνια προῖ προῖ βορείως τοῦ Σόροβιτς ἔχοντες πάντοτε μεγάλον ἐμφυχωτὴν τὸ ἡρωϊκὸν μας Λοχαγόν, τὸν ἐκ Κερκύρας Κοσκινᾶν Θεόδωρον καὶ τοὺς Ἀξιωματικούς μας Καθηκουργὴν καὶ Οἰκονομόπουλον. Ὅπισθεν ἡμῶν ἦτο ἡ Πυροβολοαρχία τοῦ ἐπίσης ἡρωϊκοῦ Λοχαγοῦ Δελλαπόρτα ἔχοντος βοηθόν του καὶ παραστάτην τὸν ἡρωϊκὸν Ὑπολοχαγὸν Ἀδαμάκον Δούζαν. Περὶ τὰ ἐξημερώματα ἤρχισεν ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Οἱ ἡρωϊκοὶ μας φαντάροι, τσολιάδες καὶ σκαπανεῖς ἐμάχοντο ὡς λέοντες καὶ μὲ ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμὸν ἀπώθουν τὸν ἐχθρόν. Τὰ καημένα μας τὰ κανόνια ἔβαλλον ἀκαταπαύστως ἔξαποστέλλοντα τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἐχθρούς τῆς Πατρίδος ἢ γενικὴν κατάστασις ἐκκλινεν ὑπὲρ ἡμῶν. Γεμᾶτοι ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἀνεμένομεν τὴν διαταγὴν τῆς ἀλλαγῆς θέσεως ἐπὶ τὰ πρόσω, ἐξ ἄλλου ἔχομεν πληροφορίας ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀντικαταστήσωμεν πυροβολοαρχίαν τῆς Μοίρας Γουβέλη. Ἐνύκτωσε, τὰ τμήματά μας προχωρήσαντα κατὰ τι παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των ἀναπαυόμενα ἵνα τὴν ἐπαύριον ἐπαναρχίσουν τὸ πολεμικὸν πανηγῦρι καὶ τὴν μονομαχίαν μὲ τὸν χάρον.

Ἦτο 11η νυκτερινὴ τῆς 23ης—24ης Ὀκτωβρίου. Διετάχθημεν ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου μας ταγματάρχου Ταμπακοπούλου νὰ μετακινηθῇ ἡ Πυροβολοαρχία μας καὶ ἀντικαταστήσῃ διὰ νυκτὸς τὴν Πυροβολοαρχίαν

χίαν τοῦ Χατζηδημητρίου. Αἰσθημα ἱκανοποιήσεως καὶ ὑπερηφάνειας διέπρασσε τὰς ψυχὰς μας διότι εἰς ἡμᾶς ἔλαχεν ὁ κλῆρος νὰ προσεγγίσωμεν περισσότερο πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ ἐνθουσιώδης Λοχαγὸς μας πάντοτε γελαστός, πραγματικὸς ἥρωας ἐξωτερικῶς περισσὴν ὑπερηφάνειαν. Διέταξε τὴν ἐτοιμασίαν μας καὶ τὴν μετακίνησίν μας. Φθάνομεν τὴν 11.30' νυκτερινὴν εἰς τὸν πρὸς τὸν ὄρον. Ὁ ἀτρόμητος Λοχαγὸς μας μᾶς συνεκέντρωσε, μᾶς ὁμίλησε, ἠστερεύθη μασὺ μας, ὁμίλει μετὰ περιφρονησεως διὰ τὸν θάνατον, θαρρεῖς πῶς προσέλεγε τὴν τιμὴν ἥτις τὸν ἀγέμενε νὰ πεθάνῃ διὰ τὴν Πατρίδα.

ΜΑΝΘΟΣ Γ. ΦΟΥΝΤΑΣ

* Ἐφεδρὸς Λοχίας

* Ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς Μπανίτσας

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ἐκ Καλαμῶν

* Ἐπεσεν εἰς Μπάνιτσαν

Ἐκ παραλλήλου ὁ Δελλαπόρτας μετὰ τοῦ Λούκα προητοιμάζον διὰ νυκτὸς τὴν Πυροβολοχίαν τὸν διὰ τὸ αὐριανὸν πανηγῦρι. Χαρούμενοι καὶ ἐκείνοι περιήρχοντο τὴν Πυροβολοχίαν τὸν δίδοντες διατάγας καὶ ἐνθαρρύνσεις ἐπ' αὐτῶν. Ὅλα ἔβαινον καλὰ καὶ ἀνεμένετο ἡ χαρὰ νὰ ἀρχίσῃ τὸ πανηγῦρι καὶ ὅλων ἡ εὐχὴ ἦτο «καλὸ Μοναστήρι». Ἐξ ἄλλου ὁ ἀτρόμητος ἔφεδρος Ἀνθυπολοχαγὸς Διάκος Ἰωάννης ἦτο γεμάτος ἀπὸ χαρὰν, ὁμίλει πρὸς τοὺς πυροβολητὰς καὶ τοὺς ἐμφυχῶνες.

Περὶ τὴν χαρὰν ἀκούονται δυτικῶς ἡμῶν πυκνοὶ πυροβολισμοί. Ὑπετέθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ παρεξηγήσεως, ἀλλὰ προοίους τῆς ὥρας οἱ πυροβολισμοὶ ἐγένοντο συχνότεροι καὶ ἐγγύτερον ἠκούοντο. Ἐκ συμπερασμάτων μας δὲ ἀπεδεικνύετο ὅτι οὗτοι προήρχοντο ἐκ τῆς διευθύνσεως εἰς τὴν εὐρίσκειτο ἡ Πυροβολοχία τοῦ Λοχαγοῦ Δελλαπόρτα. Ἦρχισαν αἱ πρῶται σφαῖραι νὰ διέρχονται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας. Περὶ τίνας ἄραγε νὰ ἐπρόκειτο; Ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ φαντασθῶμεν ὅτι εἴμεθα ὑπερφαλαγγισμένοι. Ὡς ἐξ ἐνστίχτου ἤρχισεν νὰ περνᾷ ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας τὸ συναίσθημα τοῦ κινδύνου. Ἄλλ' ὁ ἡρωικὸς μας Λο-

ΕΥΣΤ. Χ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ἐκ Φιλιατρῶν

* Ἐπεσεν εἰς τὴν μάχην τῆς Μπανίτσας (21-10-1912)

Ι. Β. ΛΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

ἐκ Λαζωνίας

* Ἐφρονεύθη εἰς Ναλμπάνκιοϊ (16 Ὀκτωβρίου 1912)

χαγὸς Κοσκινᾶς δὲν δειλιᾷ! Διατάσσει ὅλους εἰς τὰς θέσεις μας, κανονίζει τὴν βολὴν καὶ διατάσσει πῦρ κατὰ τῶν ἐπερχομένων τουρκικῶν φαλάγγων βορείως τοῦ Σόροβιτς. Φροντίζει διὰ τῆς στάσεώς του νὰ μᾶς ἐμφυχῶσῃ καὶ μᾶς ἐμφυχῶνει. Αἱ προσελάνουσαι τουρκικαὶ φαλάγγες καθηλώνοντα εἰς τὰς θέσεις των, πρὸ τοῦ καταστρεπτικοῦ πυρὸς τῶν κανονιῶν μας. Ὁ λοχαγὸς μας φωνάζει: «Παιδιὰ ἐδῶ σᾶς προσ-

καλῶ νὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν τιμημένην τὴν Σημαίαν μας καὶ γιὰ τὴν γλυκειά μας Πατρίδα». Καὶ ὅλοι τοῦ ἀπαντοῦν «θὰ πεθάνουμε μαζύ». Ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἔξαποστέλλωμεν τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως. Ἀκούονται ὁμοβροντίαι ἐκ τῆς πυροβολοῦσας τοῦ Δελλαπόρτα ἀναμειγμένα μετὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ μυδραλλιοβόλων. Ἐνεπλήσθημεν πρὸς στιγμὴν χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἡ πυροβολοῦσα Δελλαπόρτα εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν τῆς καὶ ἔξακολουθοῦμεν βάλλοντες μὲ μηδὲν ρυθμιστὴν διότι αἱ τουρκοκαὶ φάλαγγες ἤγγιζον τὰς θέσεις μας. Κατέφθασαν συγχρόνως αἱ πρῶται πληροφορίες ὅτι ἐξ αἰφνιδιασμοῦ νυκτερινοῦ περιεκυκλώθημεν καὶ συνελήφθη ἡ Μεραρχία αἰχμαλώτως. Ὁ ἀείμνηστος Λοχαγὸς μας ὡς ἀετὸς μᾶς ἐμφυχώνει καὶ μᾶς ἐδηγεῖ εἰς τὴν τιμὴν. Οἱ δύο μας ἀξιωματικοὶ Καθήκουρης καὶ Οἰκονομόπουλος ἐμπνεόμενοι καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸν Λοχαγὸν μας καὶ ἀπὸ τὸ συναίσθημα τοῦ ὑψηλοῦ καθήκοντος βοηθοῦσιν αὐτόν. Ἀπαντες εἰς τὰς θέσεις μας ἀποφασισμένοι νὰ πεθάνουμε. Ἡ πυροβολοῦσα τοῦ Δελλαπόρτα σιγᾷ. Τὸ πᾶν ἐχάθη. Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ θυσιάσθωμεν διότι δὲν εἶχομεν διαταγὴν ὑποχωρίσεως. Θαρροῦντες πῶς εἴμεθα μεθυσμένοι. Οἱ πυροβοληταὶ ἔβλεπον τὸν θάνατον ἐγγύτατα καὶ ἐζητωκραυγάζαμεν. Αἴφνης βαλλόμεθα ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ ἐγγύτατα. Τὰ μάνλιχο βροντοῦν. Ὁ Λοχαγὸς διατάσσει τὸν ἐπιλοχίαν Μανουηλίδην νὰ φέρῃ τὰ προόλκια. Προσβάλλεται ὁμως καὶ ἐκεῖνος καὶ τραυματίζεται. Καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ πρῶτον μας κανόνι καὶ ἡμεῖς βάλλομεν διὰ τῶν ἄλλων καὶ διὰ τῶν μάνλιχο. Κυκλοῦμεθα ἀλλὰ δὲν ὑποχωροῦμεν καὶ δὲν παραδιδόμεθα. Αἴφνης μία φωνὴ τρομερά: «ἀκολουθήσατέ με». Ἐπιχειροῦμεν ὑποχώρησιν ἀκολουθοῦντες τὸν Λοχαγὸν μας. Περιεκυκλούμεθα βαλλόμενοι. Φονεύονται πολλοὶ καὶ τραυματίζονται οἱ περισσότεροι. Διασκορπιζόμεθα καὶ διεσώθημεν ἐλάχιστοι καὶ ἡμεῖς τραυματαῖα. Ὁ ἥρωϊκὸς μας Λοχαγὸς Κοσκινᾶς μὲ τοὺς ἀτρομήτους ἀξιωματικούς μας Καθήκουρη καὶ Οἰκονομόπουλον φονεύονται μαχόμενοι μὲ τὰ περίστροφα προφέροντες κατὰ τὴν ὑστάτην των στιγμὴν «Ζήτω ἡ Πατρίς μας». Ὀλίγον πρὸ τοῦ δράματος τοῦ ἰδιοῦ μας ἐξετυλίχθη παρόμοιον καὶ εἰς τὴν πυροβολοῦσαν Δελλαπόρτα ἔνθα μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια ἐφρονεύοντο οἱ ἥρωες Λοχαγὸς Δελλαπόρτας καὶ Ἀδαμᾶκος Δούκας ὑπολοχαγός. Ἐθυσίασαν οἱ ἀνωτέρω ἥρωες μας τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸν βομὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς Πατρίδος διὰ νὰ σωθῇ ἐκ βεβαίας καταστροφῆς ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία μας καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Στρατοῦ. Διότι ἐξήχθη ἐκ τῶν ὑπέρων τὸ βάσιμον συμπέρασμα ὅτι χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν των καὶ ἐπειδὴ ἡ πυροβολοῦσα τὸν ἔβαλε μέχρι τελευταίας στιγμῆς ὑπέθεσε τὸ τουρκοκὸν Στρατηγεῖον ὅτι ἀπέτυχεν ὁ αἰφνιδιασμός καὶ δὲν διέταξε τὴν καταδίωξιν ἧς θὰ ἐπέφερε τὴν βεβαίαν καὶ ὁλοκληρωτικὴν αἰχμαλωσίαν ὁλοκλήρου τῆς Μεραρχίας.

Ἄ π. Παπαγεωργίου
Ταγματάρχης

ΤΑΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Πατρῶν
ἦλθεν εἰς Σόφοβιτς

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΗΣ VI ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὴν ἑσπέραν τῆς 18ης Ὀκτωβρίου 1912 ἡ VI Μεραρχία εὐρίσκειτο κατηυλισμένη πρὸς Νότον τοῦ Βερτεκόπ ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν καλυπτουσῶν ταύτην ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ βορρᾶ. Τὰς προφυλακὰς ἐσχημάτισε τὸ 2ον Τάγμα τοῦ 17ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς VI Μεραρχίας εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Βερτεκόπ.

Τὴν νύκτα τῆς 18ης Ὀκτωβρίου ἀφίκετο ἡ ἀπὸ 18ης (ὁ ἑσπέρας) χρονολογουμένη διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, δι' ἧς ἡ Στρατιὰ διετάσσεται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πρὸς τὸν Ἀξιὸν πορείαν αὐτῆς, καθίστατο δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἀποσυρθῆ πέραν τοῦ Καρᾶ-Ἀσμάκη (ποταμοῦ Λουδία) καταστρέψας τὴν ἐπ' αὐτοῦ γέφυραν τῆς ὁδοῦ. Δὲν ἦτο εἰσέτι γνωστὸν ἐὰν αἱ κυρία δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἔμμενον μεταξὺ Καρᾶ-Ἀσμάκη καὶ Ἀξιοῦ ἢ εἶχον ἀποσυρθῆ πέραν τοῦ Ἀξιοῦ.

Ἡ III Μεραρχία διετάσσεται νὰ βαδίσῃ διὰ Καρυώτισσας εἰς Τσέκοι, ἡ I Μεραρχία διὰ Πλάσγας-Καρυώτισσας εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς πόλεως Γιαννιτσῶν, ἡ II παραμένουσα ἀριστερόθεν τῆς ὁδοῦ πορείας τῆς III Μεραρχίας διὰ τοῦ Κεντρικοῦ Τμήματος τῶν Γιαννιτσῶν θὰ κατηυθύνετο εἰς Τσαουκλή.

Ἡ II Μεραρχία, εὐρισκομένη ἀμέσως δεξιὰ τῆς VI ἀναχωροῦσα τὴν 7ην πρωΐας ἐκ Σανδὶλ διετάσσεται νὰ διευθυνθῆ διὰ Ἐσκιτζὲ πρὸς τὸ Βόρειον τὸς πόλεως τῶν Γιαννιτσῶν μέρος καὶ ἐκκίθην εἰς τὸν χώρον νοτίως τῆς Λάμιανης, παραμένουσα ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ. Παρὰ τῆς IV Μεραρχίας θὰ ἐξεπέμποντο ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν γραμμὴν Λογαντζῆ-Γιαχαγῆ.

Ἡ VI Μεραρχία ἐκκινουῖσα τὴν 7ην πρωΐας ἀπὸ Βερτεκόπ θὰ διηυθύνετο διὰ Ἀσσάρ-Βέη, Κισαλάρ, Κρουσάρι (Ἀρμουτζῆ) εἰς τὸν ἀνατολικῶς τοῦ Πυλωρίκι χώρον ἐκπέμπουσα ἀναγνωρίσιν ἱππικοῦ πρὸς Λάμποβον. Ἡ VII Μεραρχία παραμένουσα παρὰ τὸ Γιδᾶ θὰ ἐκάλυπτε τὸ δεξιὸν τῆς Στρατιᾶς καὶ τὴν Βέροριαν ἀπὸ πιθανῆς ἐκ Κιριτζηλάρ ἐπιθέσεως. Τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου μεταβαῖνον εἰς Τουνάφρον θὰ προητοίμαζε τὰ μέσα πρὸς διάβασιν τοῦ πόρου παρὰ τοὺς Γιαννιτζῆδες. Ἡ Ταξιαρχία τοῦ ἱππικοῦ διετάσσεται νὰ μεταβῆ εἰς Βέσιανην παρὰ τὸ Γιδᾶ πλὴν μιᾶς ἴλης ἥτις διὰ Βοδενῶν θὰ μετέβαινε πρὸς συνάντησιν τῆς V Μεραρχίας πρὸς Σόροβιτς ἢ Μπάνιτσαν διερχομένη διὰ Ὀστρόβου.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Διαδόχου ἀναχωροῦν τὴν 8 30' πρωΐας ἐκ τοῦ Σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Νιαούσης θὰ κατηυθύνετο πρὸς Βερτεκόπ, ἐκκίθην δὲ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ πρὸς Γιαννιτσά. Πᾶσα ἀναφορὰ ἢ ἀγγελία θὰ ἀπεστέλλετο μέχρι τῆς 12ης πρωϊνῆς διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ εἰς Βερτεκόπ πέραν δὲ τῆς ὄρας ταύτης εἰς Γιαννιτσά.

Ἡ VI Μεραρχία εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου ἐξέδωκε πρὸς τὰ

Σώματα αὐτῆς τὴν ἀπὸ 19ης Ὀκτωβρίου (1 καὶ 30' πρωΐας) χρονολογουμένην διαταγὴν δι' ἧς διετάσσεται ἡ ἡμιλαρχία νὰ ἀναγνωρίσῃ πρὸς Λάμποβον. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας διετάσσεται νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν 7ην πρωϊνῆν ἐκ Βερτεκόπ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν διὰ Ἀσσάρ Βέη-Κισαλάρ - Κρουσάρι ὁδὸν πρὸς τὸν ἀνατολικῶς τοῦ Πυλωρίκι χώρον. Τὸ κύριον σῶμα θὰ ἠκολούθει τὴν οὐρὰν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς εἰς ἀπό-Μηχανικοῦ καὶ τμήματος χειρουργεῖου θὰ ἐτάσσεται κατὰ τὴν ὡς ἄνω τάξιν πορείας.

Ἡ πεδιάς τῶν Γιαννιτσῶν

στασιν 500 μ.

Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας εὐρίσκειτο ἐν ἀρχῇ τῆς πορείας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κυρίου Σώματος.

Ἡ ὀρισθεῖσα διὰ τῆς διαταγῆς τάξις πορείας ἦτο ὡς κάτωθι :

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Παπαδόπουλον Δ. ἂ ποτελουμένη παρὰ τῶν σωμάτων 9ου τάγματος, 1ης Ὀρειβ. Πυροβολαρχίας Ἀρτη, τοῦ 5ου λόχου

Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἠκολούθει τὸ κύριον Σῶμα κατὰ τὴν κείῳθι τάξιν: 18ον Σύνταγμα πεζικοῦ (1ον τάγμα), 2α καὶ 3η Ὀρειβατικαὶ πυροβολοχαρῖαι (ταγμ. Παρνασίδης), 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ (1ον καὶ 2ον τάγμα) καὶ τὰ Χειροουργεῖα 11Α, 12Α καὶ Β4 μετὰ τῆς 6ης Μοίρας τραυματιοφορέων.

Σχηματισμὸς φάλαγγος.—Ἡ φάλαγξ πορείας ἀπὸ τῆς 7ης πρωϊνῆς σχηματισθεῖσα ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ χωρίου καὶ Σιδηροδρ. σταθμοῦ Βερτεκόπ, συμφώνως τῇ διαταγῇ πορείας τῆς VI Μεραρχίας, προὐχώρησε πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Βοδενῶν—Γιαννιτσῶν.

Ἡ ἡμιλαρχία τῆς VI Μεραρχίας ἐπὶ τὸν ἀντιπύλαρχον Σταυρόπουλον ἐκτελέσασα τὴν διαταχθεῖσαν ἀναγνώρισιν μέχρι Βλαδόβου τὴν 18ην Ὀκτωβρίου δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ εἰς Βερτεκόπ ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἔξω καὶ πρὸ τῆς πρὸς Βλάδοβον εἰσόδου τῶν Βοδενῶν τὴν νύκτα τῆς 18ης πρὸς τὴν 19ην Ὀκτωβρίου.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς ἡμιλαρχίας ἐκ Βλαδόβου ἡ μὲν ὁδὸς μέχρι Ὀστρόβου ἦτο ἐλευθέρω, φυγάδες δὲ τινες τοῦ ἐχθροῦ ἐν Βοδενῶν διεσκορπίσθησαν παρὰ Λόχον τῆς IV Μεραρχίας μεταβάντα ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 18ης Ὀκτωβρίου εἰς Βοδενὰ σιδηροδρομικῶς πρὸς προμήθειαν ἄρτων, καὶ τέλος ὅτι δύναμις ἐκ 300 Βουλγάρων ἀνταρτῶν ἦσαν παρὰ τὸ Σαρακίνοβον ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Μογλενῶν (Καρατζόβας).

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ ἡμιλαρχία τῆς VI Μεραρχίας δὲν ἠδύνατο νὰ προηγηθῇ τῆς φάλαγγος τὴν 19ην Ὀκτωβρίου, συμφώνως τῇ διαταγῇ πορείας, διετάχθη παρὰ τῆς Μεραρχίας νὰ μεταβῇ εἰς Βερτεκόπ ἐνθα θὰ ἐλάμβανεν ἔγγραφον διαταγῆν τῆς Μεραρχίας περὶ τῆς πρὸς Λάμποβον ἀναγνωρίσεως καὶ τοῦ ἀκολουθητέου δρομολογίου.

Ἐναρξίς πορείας.—Ἡ φάλαγξ τῆς VI Μεραρχίας ἠκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον τὴν ἔξωθι καὶ βορείως τοῦ Βερτεκόπ διερχομένην ἀμαξιτὴν ὁδὸν Βοδενῶν—Γιαννιτσῶν, μετὰ δὲ τὴν διέλευσιν ἐπὶ τῶν ξυλίνων γεφυρῶν τοῦ παραποτάμιου τοῦ ποταμοῦ Βόδα Μαγλενίτσας κατηυθύνθη πρὸς Ἀσσάρ--Βέη καὶ Κισαλάρ. Πληροφορίαι ὁδηγῶν τῆς φάλαγγος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἀνέφερον τὴν παρουσίαν ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ εἰς Γιαννιτσῶν τὴν 18ην Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' ἐν τούτοις μέχρι τῆς 9 καὶ 30' πρωϊνῆς οὐδὲν ἠκούετο ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν Γιαννιτσῶν. Ἀπὸ τῆς 9 καὶ 30' πρωΐας παρὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἠκούσθη κανονιοβολισμὸς ἀπὸ δὲ τῆς 10 πρωϊνῆς πυκνὸς πυροβολισμὸς ἠκούετο ἐκ Γιαννιτσῶν. Ἡ πορεία ἐξηκολούθησε πρὸς τὴν διαταχθεῖσαν κατευθύνσιν. Περὶ τὴν 10 καὶ 10' πρωΐας κανονιοβολισμοὶ ἠκούοντο ἐκ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐπληροφόρουν τὴν παρουσίαν δυνάμεως πεζικῆς κατὰ τὴν προτεραιάν εἰς Γιαννιτσῶν.

Μεταξὺ 11—12 πρωϊνῆς ἠκούετο εὐκρινῶς πλέον ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἐσκιτζὲ πρὸς Γιαννιτσῶν πῦρ ἐντατικὸν πυροβολικοῦ ὅπερ ἐδείκνυε τὴν εἰσόδον τοῦ Ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐπέσπευσε τὴν πορείαν αὐτῆς ὅπως εὐρεθῇ ἐγκαίρως πρὸ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς βαδίσασα πρὸς Κισαλάρ. Μεταξὺ 11—12 πρωϊνῆς ἡ Μεραρχία διερχομένη τοὺς παραποτάμιους τῆς Μπαλίντσας, τοὺς περὶ μὲν διαβατοὺς ἀλλὰ ἔχοντας ἐπαρκῆ ὕδατα, ἔσχεν ἐπαρκῆ ἐπιμήκυνσιν. Ἐπειδὴ ἀνεμμένετο ἡ εἰσόδος τῆς VI Μεραρχίας εἰς τὸν ἀγῶνα λίαν προσεχῶς, ἔνεκα τῆς εἰς τὸ δεξιὸν αὐτῆς διεξαγομένης πάλης, ἔστη ἡ κεφαλὴ ταύτης ἐπ' ὀλίγον μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Κισαλάρ ὅπως συμπλησιάσῃ τὰ τμήματα αὐτῆς.

Μεταξὺ 12 καὶ 30' πρὸς τὴν 1ην ἑσπερινὴν ἐπανελήφθη ἡ πορεία πρὸς τὸ Κρουσάρι (Ἀρμουτζῆ) ὅτε ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ εὐρισκομένη ἐπὶ τῶν Β. Α. τοῦ Ἐσκιτζὲ λόφων καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν κορυφογραμμὴν περὶ τὴν 1 καὶ 30' μ. μ. ἐδέχθη πυρὰ ἐχθρικῆς δυνάμεως ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν ἄνω λόφων καὶ Γιαννιτσῶν ἐγκατεστημένης.

Ἀμέσως ὁ διοικητὴς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἀνέπτυξε τὸν 1ον λόχον καὶ διέταξε τὴν πυροβολοχαρῖαν ὀρειβατικὴν ταχυβόλον (Ἄρτη) νὰ καταλάβῃ θέσιν κατάλληλον, ἡ δὲ VI Μεραρχία ἀπὸ τῆς 1 καὶ 30' ἑσπερινῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὰ χωρία δι' ὧν διήλθε ἡ Μεραρχία παρετηρήθησαν ὑποποτι κινήσεις τῶν ἐκεῖ Τούρκων χωρικῶν, καὶ κυρίως εἰς Κισαλάρ, διετάχθη παρὰ τῆς VI Μεραρχίας ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν χωρίων διατεθέντος πρὸς τοῦτο τοῦ 1ου λόχου τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ.

Τονίζομεν ὅτι ἡ φάλαγξ ἡμῶν ἐνέπεσεν ἐξαίρνης εἰς τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ καθότι ἡ ἡμιλαρχία

μόλις τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας κατέφθασε τὴν Μεραρχίαν καὶ οὕτω ἡ ἔμπροσθοφυλακὴ μόνον εἰς τὰ τμήματα ἀσφαλείας τοῦ πεζικοῦ ἐστηρίχθη κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν προχώρησιν.

Ἐναρξίς τῆς μάχης.—Ὁ Διοικητὴς τῆς ἔμπροσθοφυλακῆς ἀναγνωρίσας, ὑπὸ τὴν προστασίαν

ΗΛΙΑΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
ταγματάρχης πεζικοῦ
Ἐπίσθεν εἰς Γιαννιτσά.

τοῦ λόχου τῆς κεφαλῆς τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἔταξε τὴν μὲν πυροβολορχίαν ἐπὶ τῶν πρὸς Α. τοῦ χωρίου Κισσαλιό λόφων μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ μετοξὺ Πυλωρίκι Γιαννιτσῶν ἐχθροῦ, νὰ βοηθήσῃ δὲ τὴν ἔμπροσθοφυλακὴν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν αὐτῆς κατὰ τῶν πρὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ στηριγμάτων πεζικοῦ. Συγχρόνως ὁ διοικητὴς τῆς ἔμπροσθοφυλακῆς τάξας ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς τοὺς λόχους 1ον, 3ον καὶ 4ον τοῦ 9ου τάγματος Εὐζώνων προχώρησε πρὸς τὸν ἐχθρὸν διατηρήσας ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τὸν 2ον λόχον τοῦ 9ου τάγματος, ὡς ἐφεδρείαν. Ὁ 5ος λόχος Μηχανικοῦ διετάχθη παρὰ τῆς

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ
βασιλομαχὸς πεζικοῦ
Ἐπίσθεν εἰς Γιαννιτσά.

ἀφιχθείσης διοικήσεως τῆς VI Μεραρχίας νὰ παραμείνῃ ὀπισθεν τῆς κορυφογραμμῆς, ἣν εἶχεν ὑπερβῆ ἢ ὑπόλοιπος ἔμπροσθοφυλακῆ.

Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κυρίου σώματος βαίνουσα Διοίκησης τῆς VI Μεραρχίας ἔστι μετὰ 2-3ης ἑσπερινῆς συγκεντρωθεῖσα παρὰ τὴν παραταχθεῖσαν 1ην Ὁρειβατικὴν ταχιβόλον πυροβολορχίαν. Τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κυρίου σώματος 3ον καὶ 4ον λόχους τοῦ 18ου Συντάγματος Πεζικοῦ (1ου Τάγματος) συνήθροισε μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος πρὸς νότον καὶ πλησίον τῆς ἄνω πυροβολορχίας. Ὡς ἐλέγχθη ὁ 1ος λόχος τοῦ 18ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἶχε διατεθῆ πρὸς ἀφοπλισμὸν τοῦ χωρίου Κισσαλιό.

Μετὰ 2—3ης ἑσπερινῆς ὥρας ἡ μὲν ἔμπροσθοφυλακὴ προὔχουσι ἀποθροῦσα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀμύνης αὐτοῦ τὴν εὐρισκομένην, διὰ τὸ ἔναντι τῆς VI Μεραρχίας τμήμα, μετὰ 2-3ου χωρίου Πυλωρίκι καὶ πόλεως Γιαννιτσῶν, ἡ δὲ 1η πυροβολορχία βάλλουσα ἀπὸ 2000 μ. ἐβοήθει τὴν προέλασιν ἣτις διεξήγετο ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς VI Μεραρχίας θέλων νὰ ὀδηγήσῃ τὴν 2αν ὀρειβατικὴν ταχιβόλον τῆς πρὸς τὸ πεδίον τῆς μάχης βαδίζουσης Μοίρας Ὁρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως καὶ εἰς κατάλληλον θέσιν ὅπως βοηθήσῃ καὶ αὕτη τὴν προέλασιν τοῦ φιλίου πεζικοῦ μετέβη παρ' αὐτῆ. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ὅπως βοηθήσῃ τὴν προχώρησιν τῆς ἔμπροσθοφυλακῆς διέταξε μετὰ 2—3ης ἑσπερινῆς τὸ 1ον τάγμα τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν γραμμὴν τῆς μάχης. Πράγματι δὲ ἐν σχηματισμῷ συντάξεως οἱ 3ος καὶ 4ος λόχοι τούτου ἀναπτυχθέντες ἐπεξέτειναν ταύτην δεξιὰ ἀρξάμενοι καὶ οὗτοι τοῦ ἀγῶνος.

Περὶ τὴν αὐτὴν περίπου ὥραν ἡ μὲν 2α ὀρειβατικὴ τῆς 1ης Ὁρειβατικῆς Μοίρας προχωρήσασα πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὡς στήριγμα ταχθέντος 5ου λόχου μηχανικοῦ ἀνεζήτησε θέσιν κατάλληλον πρὸς παράταξιν, ἡ δὲ 3η Ὁρειβατικὴ κατέλαβε θέσιν ἀριστερόθεν καὶ βορείως τῆς τεταγμένης ἤδη 1ης Ὁρειβατικῆς καὶ ἐβοήθει καὶ αὕτη βάλλουσα κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν προέλασιν τῶν ἡμετέρων. Μετὰ τὴν προχώρησιν τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ διοίκησης τῆς Μεραρχίας ἐβάδισε πρὸς τὸ χωρίον Ἀρμουτζῆ ὅπως παρακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν βαδίζοντος κεκαλυμμένως 17ου Συντάγματος Πεζικοῦ δι' οὗ ἐσκοπεῖτο ἡ προφύλαξις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Μεραρχίας καὶ ἡ ὑπερφαλάγγισις τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Διοίκηση τῆς Μεραρχίας διερχομένη ἐκ τῶν πυροβολορχιῶν 1ης καὶ 3ης διέταξε τὴν κλιμακωτὴν πρὸς Ἀρμουτζῆ προχώρησιν τῶν πυροβολορχιῶν ὅπως βοηθήσωσι τὴν προσεχῆ προέλασιν τῆς εἰς τὸ ἀριστερὸν συναθροισομένης ἐφεδρείας τῆς VI Μεραρχίας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Διεξαγωγὴ τῆς εἰς τὸ δεξιὸν πάλης. Ἡ τέως ἔμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Παλαδοπούλου προχωρήσασα μέχρι τῆς 4ης ἑσπερινῆς ἀπώθησε διαδοχικῶς τὸν ἐχθρὸν ἐξ ἑξ θέσεων, ἀλλ' ἐνῶ τὸ ἀριστερὸν ταύτης προὔχουσι καταπληκτικῶς, ἀντιληφθεὶς ὁ ἄνω ἀντισυνταγμα-

τάρχης ὅτι τὸ δεξιὸν αὐτοῦ ἐκλονίζετο, ἀναθέσας τὴν διοίκησιν τοῦ ἀριστεροῦ εἰς τὸν ἀφικθέντα Ταγματάρχη Γεωργούλην, τὸν παραμείναντα μέχρι τοῦδε ἐν τῷ χωρίῳ Ἐπισκοπῇ ὡς ἀσθενῆ, διηυθύνθη πρὸς τὸ δεξιόν.

Ὡς γνωρίζομεν τὸ δεξιὸν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς εἶχον προεκτείνει οἱ δύο λόχοι τοῦ 18ου Συντάγματος (3ος καὶ 4ος) ὑπὸ τὴν διοίκησιν δὲ τοῦ ταγματάρχου Γκίκα προὐχώρουν ἐκδιώκοντες τὸν ἐχθρὸν καὶ κερδίζοντες ἔδαφος πρὸς τὰ ἔμπρός. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν ἡ 2α Ὀρειβατικὴ ταχυβόλος μετὰ τοῦ ὡς στηρίγματος ταύτης χρησιμεύοντος ἴσου λόχου Μηχανικοῦ προὐχώρησε πρὸς τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀναζητοῦσα θέσιν πρὸς πυροβόλησιν κατάλληλον. Ὁ Διοικητὴς τοῦ 18ου Συντάγματος Παναγιωτόπουλος διευθύνων τὸ ἐπισημῆν δεξιὸν διὰ λόχου τινὸς τοῦ 9ου Πεζικοῦ Συντάγματος τῆς IV Μεραρχίας, μεθ' ἧς ἡ VI Μεραρχία μεταξὺ 3-4ης ἐσπερινῆς ἦλθεν ἐν ἐπαφῇ, ἐξηκολούθει τὴν προέλασιν. Τὴν 4ην ἐσπερινὴν προσπάθειαν νὰ καταλάβῃ ὁ ἄνω Συνταγματάρχης παρακείμενον ἕψωμα ὅπως καταδιώξῃ διὰ τῶν πυρῶν τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρὸν ἐτραυματίσθῃ σοβαρῶς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεσύρθῃ τῆς μάχης.

Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην, ἔνεκα τῶν ἀπολειῶν εἰς ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας καὶ τοῦ ἐντατικοῦ πυρὸς τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν δύο λόχων τοῦ 18ου Συντάγματος ἐκλονίσθη. Τοῦτ' αὐτὸ ἔλαβε χώραν καὶ εἰς τὸν ἴσον λόχον Μηχανικοῦ, ὅστις ἀνεβλῶν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς βαλλομένης παρὰ τῶν πολυβόλων τοῦ ἐχθροῦ ὑπέστη εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἀπωλείας χάσας τοὺς πλείστους τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἐπῆλθε κλονισμὸς εἰς τὸν ἴσον λόχον καὶ νέα ἐπιβράδυνσις τῆς τάξεως πρὸς πυροβόλησιν τῆς 2ας Ὀρειβατικῆς πυροβολορχίας.

Ἐν γένει δὲ μετὰ κλονισμόν τινα ὃν ὑπέστησαν τὰ εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς VI Μεραρχίας στρατεύματα προὐχώρησαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μεθ' ὃ ἔστησαν τοποθετήσαντα προφυλακὰς μάχης καὶ διελλθόντα τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ κατακτηθέντος ἐδάφους.

Τὴν προχώρησιν ταύτην μεταξὺ 4ης-5ης περιόπου ἐσπερινῆς τοῦ ἄκρου δεξιοῦ ὑπεβोधήθησε διὰ τῶν πυρῶν αὐτῆς ἡ παραταχθεῖσα 2α πυροβολορχία ταχυβόλος ὀρειβατικὴ τῆς 1ης Ὀρειβατικῆς Μοίρας.

Κατὰ τὸ μεταξὺ 4—5 ἐσπερινῆς χρονικὸν διάστημα τὸ 9ον Τάγμα τῶν Εὐζώνων, πλὴν τοῦ 2ου λόχου τούτου, ἀπολέσαν τὸν ταγματάρχη Γεωργούλην, τὸν ὑπολοχαγὸν Γιάνναρον φονευθέντας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὡς καὶ τοὺς τραυματισθέντας ὑπολοχαγὸν Χαμόδρακαν, ὑπολοχαγὸν Πολυμερόπουλον καὶ ἀνθυπασπιστὴν Γκίκαν καὶ πολλοὺς ἀνδρας, ἔστη καὶ οὕτω τὸ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἀπεσύρθη ἐποφελήθην τοῦ ἐπελθόντος σκότους.

Ἐπιστρέψας εἰς τὸ 9ον Τάγμα Εὐζώνων ὁ ἀντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος συνέταξε τὰς ἐκεῖ δυνάμεις τοῦ 9ου τάγματος περὶ δὲ τὴν 6 45' ἐσπερινὴν ἀπεχώρησε τοῦ χώρου μάχης ὀδηγήσας τοῦτο εἰς τὸ χωρίον Κρουσάρι (Ἀρμουτζῆ), ἔνθα διῆλθε τὴν νύκτα καὶ ἡ ἡμίραρχία τῆς VI Μεραρχίας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἐν Κρουσάρι διενευκτέρευσαν οἱ λόχοι 1ος, 3ος καὶ 4ος τὴν νύκτα τῆς 19—20 Ὀκτωβρίου.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν διατρεξάντων καὶ μέχρι πέρατος τῆς μάχης τῆς 19ης Ὀκτωβρίου.

Διεξαγωγή τῆς εἰς τὸ ἀριστερὸν πάλης.—Καὶ πρῶτον τὸ Στρατηγεῖον τῆς VI Μεραρχίας μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα, διελλθὸν ἐκ τῆς θέσεως τῶν πυροβολορχιῶν 1ης καὶ 3ης καὶ διατάξαν τὴν ἀλλαγὴν θέσεως πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῶν δύο πυροβολορχιῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς προελάσεως τοῦ 17ου πεζικοῦ Συντάγματος, προὐχώρησε πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀρμουτζῆ παραμείναν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τῆς ἐσπέρας.

Τὸ 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ φθάσαν διὰ τοῦ 1ου τάγματος αὐτοῦ περὶ τὴν 3ην ἐσπερινὴν ἀνατολικῶς τοῦ Κισαλῶ διετάχθη παρὰ τῆς Μεραρχίας νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τάγμα φθάσαν κεκαλυμμένως εἰς τὸ ὕψος τοῦ βορειοτέρου Ἀρμουτζῆ ἐστράφη πρὸς δεξιὰ παραταχθὲν πρὸς Α. τοῦ ἄνω χωρίου τάξαν τοὺς μὲν δύο λόχους εἰς πρώτην γραμμὴν καὶ τὸν τρίτον ὡς ἐφεδρείαν (λόχοι 1ος, 3ος καὶ 4ος). Τὸ 2ον τάγμα τοῦ 17ου Συντάγματος ἀκολουθήσαν τὸ 1ον τάγμα τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος συνεκεντρώθη ὀπισθεν τοῦ 2ου Τάγματος μετὰ τῶν λόχων 6ου καὶ 7ου καὶ 8ου αὐτοῦ. Εἶτα δὲ ἐτάχθη Β. Α. τοῦ χωρίου Ἀρμουτζῆ ἐν ἐπιθετικῇ ἐπικαμπῇ ἐπεκτεῖναν τὸ ἀριστερὸν τοῦ 1ου τάγματος καὶ τάξαν τοὺς μὲν 7ον καὶ 8ον λόχους εἰς πρώτην γραμμὴν τὸν δὲ 6ον λόχον εἰς δευτέραν γραμμὴν καὶ ἀριστερὰ τούτων. Ἡ ὅλη κίνησις αὕτη τοῦ 17ου Συντάγματος βραδέως ἐκτελε-

σθείσα συνετελέσθη περὶ τὴν 5ην ἑσπερινὴν ἤτοι περὶ τὸ τέλος τῆς μάχης, ἀπετέλεσε δὲ τοῦτο τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τῆς VI Μεραρχίας.

Μεταξὺ τῆς θέσεως τοῦ 17ου Συντάγματος καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ 9ου τάγματος Εὐζώνων εἶχε σχηματισθῆ μέγα κενὸν εἰς δ' εὗρισκετο ἀπὸ τῆς 3ης ἑσπερινῆς ὁ 2ος λόχος τοῦ 9ου τάγματος περὶ τὰ 1000 περίπου μέτρα ἀνατολικῶς τῶν δύο Ἀρμουτζῆ, ἐντελῶς ἀποκωχωρισμένοι τοῦ ὑπολοίπου τάγματός του χάσας πᾶσαν ἐπαφὴν, ὡς ἐλέχθη πρὸς τὸ τάγμα, παρὰ τὰς διαταγὰς ἃς εἶχεν. Περὶ τὴν 4ην ἑσπερινὴν πρώτη ἢ 3η Ὀρειβατικὴ ταχυβόλος πυροβολοχία ἀλλάξασα θέσιν ἐτάχθη ἀνατολικῶς τοῦ βορειοτέρου Ἀρμουτζῆ ἐντὸς ἀμπελώνων ἐπὶ λόφου εὐρισκομένου 600 μ. ἀπὸ τοῦ χωρίου, ἔχουσα ὡς στήριγμα τὸν 1ον λόχον τοῦ 18ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Οὗτος μετὰ τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ χωρίου Κισαλῶ κατὰ κατὰ τὴν διέλευσίν του ἐκ τῆς θέσεως τῶν πυροβολοχηῶν 1ης καὶ 3ης διετάχθη ὡς ἀγαφέρει ἐν τῇ ἐκθέσει του παρὰ τοῦ Μοιράρχου τῆς Ὀρειβατικῆς Μοίρας νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς στήριγμα τῆς ὅλης Μοίρας κατὰ τὴν διαταχθεῖσαν ἀλλαγὴν θέσεως, ὅπερ καὶ ἐπραξεν ἐξασφαλίσας τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν ταύτης,

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΒΕΛΟΝΗΣ
Διδάκκαλος τοῦ ἐν Λεσκάταις Ὑψίστου Πόρου
ἑλλην. σχολείου. Ἐφρονεῖται εἰς Γιαννιτσὰ

Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
λοχίας ἐξ Αἰγίου
Ἐπασεν εἰς Γιαννιτσὰ

εἰδοποιήσας δὲ περὶ τοῦτου τὸ Σύνταγμα^α του. Ἐκ τῆς νέας ταύτης θέσεως ἡ 3η Ὀρειβατικὴ ἔβαλλε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου κατὰ ἐχθροῦ ἀναφανέντος μεταξὺ Γιαννιτσῶν—Πυλωρῆ.

Ἡ 1η Ὀρειβατικὴ πυροβολοχία ἀκολουθήσασα τὴν 3ην πυροβολοχίαν ἐτάχθη πλησίον ταύτης περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας παραμείνασα ἐν ἐπιτηρήσει.

Ἐν γένει ὁ ἀγὼν εἰς τὸ ἀριστερὸν μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους δὲν προσέλαβε σοβαρὸν χαρακτῆρα καθότι καίτοι αἱ κινήσεις τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἔτεινον εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν κύκλωσιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ δὲν εὗρισκοντο ἐχθρικοὶ δυνάμεις εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἀρμουτζῆ καὶ Πυλωρῆ περιοχὴν εἰμὴ ὑπόλοιπα τῆς ὑποχωρησάσης δυνάμεως κατόπιν τῆς προχωρήσεως 9ου τάγματος Εὐζώνων καὶ τοῦ τμήματος τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ. Πρὸς κάθαρσιν ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων τούτων τῶν εὐρισκομένων πρὸς Α. τοῦ Ἀρμουτζῆ ἐχθρικῶν δυνάμεων διετάχθη ὁ 2ος λόχος παρὰ τῆς Μεραρχίας νὰ προσλάβῃ, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδυνήθη οὗτος νὰ προχωρήσῃ τῇ ἐπεμβάσει καὶ ὁδηγία ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

Μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους πυρὰ ἠκούοντο πρὸς νότον λίαν ἐντατικά. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διέταξε τὴν 3ην Ὀρειβατικὴν Μοίραν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πῦρ αὐτῆς κατὰ τῶν Γιαννιτσῶν. Τὸ παράδειγμα τῆς ἄνω πυροβολοχίας ἐμμήθησαν τμήματα τοῦ 17 Συντάγματος πεζικοῦ ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς εὐρισκόμενα ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔπαυσε τὸ πῦρ ἐφ' ὅλου τοῦ τομέως τῆς VI Μεραρχίας.

Ἡ ἀρξαμένη βροχὴ κατὰ τὴν μάχην ἠμπόδισε πᾶσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου.

20ῆ Ὀκτωβρίου.—Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Ἀρμουτζῆ (Κρουσάρι) πρὸς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἡμέρας συνοδευόμενος παρὰ τῶν λοχαγῶν τοῦ ἐπιτελείου Κοκκίδου καὶ Κλάδου κατηνύνη πρὸς τὰ Ν. Α. πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἄκρου δεξιοῦ τῆς VI Μεραρχίας. Εἰς τὸ μεταξὺ Γιαννιτσῶν—Ἀρμουτζῆ (Κρουσάρι) καὶ Πυλωρῆ χώρον εὗρισκετο τὸ 18ον Σύνταγμα πεζικοῦ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν 3ου καὶ 4ου λόχων τοῦ 1ου τάγματος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀναλαβόντος τὴν διοίκησιν τούτων λοχαγοῦ Φωκᾶ Σ.

Ἐπειδὴ μέγα κενὸν ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ διετάχθησαν παρὰ τοῦ Ἐπι-

τελάρχου οἱ δύο λόχοι, 3ος καὶ 4ος, τοῦ 18ου Συντάγματος νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς Πυλωρίκι καὶ νὰ καταλάβωσι θέσιν ἐπὶ τῶν Β.Δ. τῶν Γιαννιτσῶν λόφων, ἐπὶ τῷ τέλει νὰ συμπλησιάσωσι πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας. Ἡ κίνησις αὕτη ἐξετελέσθη καὶ συνετελέσθη περὶ τὴν 7 καὶ 30' τῆς πρωΐας.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας διατρέξας τὸ μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ μετώπου τῆς VI Μεραρχίας τῇ συνοδείᾳ τοῦ λοχαγοῦ Κοκκίδου Ν. δὲν συνήντησεν οὐδαμοῦ ἕτερον σῶμα καθότι μόλις τὴν 6ην πρωΐνῃν τὸ 9ον Τάγμα ἀνεχώρησεν ἐκ Κρουσάρι κατευθυνθὲν εἰς τὸν μεταξὺ τῶν Γιαννιτσῶν καὶ Πυλωρίκι χώρον.

Ἐπὶ τῶν δυτικῶς τοῦ Πυλωρίκι λόφων καὶ περὶ τὰ 600 μέτρα περίπου ἀπὸ τοῦ βορειοτέρου Ἀρμουτζῆ εὐρίσκετο τὸ τε 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ μετὰ τοῦ 1ου καὶ 2ου τάγματος αὐτοῦ, ἀποτελοῦν τὸ ἄκρον ἀριστερὸν, πρὸς τὸ Ν. Δ. δὲ τούτου αἱ δύο πυροβολορχίαι 1η καὶ 3η ἔχουσαι κατεύθυνσιν πρὸς τοὺς μεταξὺ Πυλωρίκι καὶ Γιαννιτσῶν λόφους. Αὗται εἶχον ἤδη ἀρχίσει τοῦ πυρὸς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ πρωΐας ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Καλιοντζῆ ὅστις βαρέως ἀσθενῶν ἀπεχώρησε μετ' ὀλίγον. Οἱ δύο λόχοι 2ος τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων καὶ 1ος τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ ἀριστερὸν διετάχθησαν νὰ κατευθυνθῶσιν ὅπως συνενωθῶσι μετὰ τῶν οἰκείων σωματίων.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν σωματίων τὸ μὲν 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ διετάχθη νὰ προχωρήσῃ ὅπως καταλάβῃ τὴν πρὸς τὸ Πυλωρίκι ὄφρον δυτικῶς τοῦ Ἀρμουτζῆ τὴν ἐπιβλέπουσαν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Πυλωρίκι ἀπότομον κοιλάδα· μία δὲ τῶν πυροβολορχιῶν, ἡ 3η Ὀρειβατικὴ ταχυβόλος, νὰ προχωρήσῃ ἀλλάσσοις θέσιν πρὸς τὸ Β. Δ. τοῦ Πυλωρίκι ὅπως βοηθήσῃ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τοῦ πεζικοῦ, καθότι τὸ ἄνω χωρίον ἐφαίνετο ὅτι κατελήφθη κατὰ τὴν νύκτα παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἡμιλαρχία τῆς VI Μεραρχίας διετάχθη νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἄκρον ἀριστερὸν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τῷ Πυλωρίκι κατεῖχτο παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ παρὰ πόσης δυνάμεως.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἄνω προφορικῶν διαταγῶν πρὸς τὰ Σώματα τῆς Μεραρχίας, ἡ μὲν Διοίκησις τῆς Μεραρχίας συνεκεντρώθη παρὰ τὴν θέσιν τῶν πυροβολορχιῶν ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν πάλιν, ὁ δὲ ἐπιτελάρχης ἀνεχώρησε μόνος ὅπως ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπιβλέψῃ τὴν δρᾶσιν τῶν λοιπῶν Σωμάτων.

Ἡ εἰς τὸ δεξιὸν διεξαχθεῖσα πάλη.—Θέλομεν παρακολουθήσει τὴν δρᾶσιν τῶν Σωμάτων ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ. Τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ (λόχοι 3ος καὶ 4ος) ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ λοχαγοῦ Φωκᾶ ἐγκατασταθὲν ἐπὶ τῶν ὑποδειχθεισῶν παρὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Μεραρχίας θέσεων, Β.Δ. τῶν Γιαννιτσῶν, ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα μετὰ τὴν 7 καὶ 30' πρωΐνῃν πρὸς τὰς ἐναντι ἐχθρικός δυνάμεις, αἵτινες προφανῶς ἀντιληφθεῖσαι τῆς προσέλασεως ταύτης τῶν ἡμετέρων προσεπάθουν νὰ παρακολύσωσι ταύτην.

Ταυτοχρόνως τμήματα ἐχθρικοῦ πεζικοῦ μετὰ ἱππικοῦ κατευθυνόμενα βορείως τῶν ἄνω δύο λόχων τοῦ 18ου Συντάγματος, ἐνθα ὑπῆρχε τὸ προαναφερθὲν κενόν, ἀπεκρούσθησαν παρὰ ἀμυντικῆς ἐπιταμῆς τοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν 3ου λόχου μετὰ ἀπωλειῶν. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 8ης πρωΐνης περίπου ὅποτε ἀνεφάνη εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς ἄνω διλοχίας τὸ 9ον τάγμα τῶν Εὐζώνων ὅπερ εἶχεν ἐκκινήσει ἐκ Κρουσάρι ὡς γνωστόν.

Τὸ 9ον Τάγμα τῶν Εὐζώνων εἶχε κατανείμει τοὺς ἄνδρας τῶν λόχων 1ου, 3ου καὶ 4ου εἰς τέσσαρα τμήματα ὑπὸ τοὺς λοχαγοὺς Σακελλαρόπουλον Β., Κατσούλην Δ. καὶ ὑπολοχαγοὺς Κόντον Ε. καὶ Τυπάλδον Β. Ὁ ὑπὸ τὸν Κατσούλην Δ. 3ος λόχος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων μετέβη ἄνευ διαταγῆς εἰς τὸ δεξιὸν τῆς διλοχίας τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ.

Ἡ διλοχία καταδιώκουσα τὸν φεύγοντα ἐχθρὸν εἰσῆλθεν εἰς Γιαννιτσά, ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας πρώτη αὕτη, εὐροῦσα κατὰ τὴν πορείαν αὐτῆς ἐγκαταλελειμμένα ἐχθρικά πυροβόλα, ἅτινα ἀφῆκεν ἀντιπαρελθούσα.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος ἀπὸ 8 πρωΐνης μετὰ τὴν συνάντησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεως μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ κατηύθυνε τοὺς λόχους 1ον καὶ 4ον τοῦ 9ου τάγματος, κατανεμημένους εἰς τρία τμήματα, κατὰ τῶν στηριγμάτων τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ὑποστηριζόμενος παρὰ τῆς 2ας ὀρειβατικῆς ταχυβόλου τῆς 1ης ὀρειβατικῆς Μοίρας διοικουμένης παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Βερέττα Δ. καὶ ἀκολουθούσης τὴν ἄνω φάλαγγα ἐκ τοῦ πλησίον.

Τὰ στηρίγματα τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τοῦ 9ου Τάγματος ἀπο-
θήθησαν μέχρι τῶν πυροβόλων, διὰ δὲ ἐφόδου διὰ τῆς λόγχης ἐκτελεσθείσης τῇ ὁδηγίᾳ αὐτοῦ τοῦ Ἐν-
τισυνταγματάρχου Παπαδοπούλου ἐκυριεύθησαν τὰ πυροβόλα μιᾶς πυροβολορχίας τὴν 8 καὶ 45' πρωίας
ἐπὶ τοῦ χωρίου τῶν Γιαννιτσῶν εὐρισκομένης ἀπωθηθέντων τῶν στηριγμάτων τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς
ἀνατολάς.

Διὰ τῆς καταλήψεως ὑπερκειμένων λόφων τοῦ πρὸς τὸ βόρειον τοῦ χωρίου τῶν Γιαννιτσῶν χώρου
ἐξησφαλίσθη ἡ κατοχὴ τῆς κυριευθείσης πυροβολορχίας παρὰ τοῦ 9ου Τάγματος ἀποκρουσθεισῶν πασῶν
τῶν ἀντεπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ.

Μετὰ τὴν 10ην πρωϊνὴν κατέφθασε τὸν Ἐντισυνταγματάρχην Παπαδόπουλον ὁ τῇ διαταγῇ τῆς
Μεραρχίας ἀποσταλεὶς πρὸς αὐτὸν 2ος λόχος τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων.

Ὁ Ἐντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος μετὰ τὴν 10ην πρωϊνὴν καὶ 12 30' μ. μ. ἐξακολουθήσας

Π. Σ. ΜΠΑΛΛΗΣ
ἐφ. ἀνθυπολοχαγὸς
Ἐπεσον εἰς Γιαννιτσά

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΛΑΣΗΣ
διχηγὸρος ἐκ Ναυπλίου
Ἐπεσον εἰς Γιαννιτσά

τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ τρία ὅλα χιλιόμετρα πρὸς ἀνατολάς τῶν Γιαννιτσῶν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ
4 ἔτι πυροβόλα. Τμημα ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Καζανᾶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Τάγματος ἐπιτεθὲν κατὰ
τοῦ ἐκ Πυλωρίκι ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ ἐκυριεύσει 4 πολυβόλα μεθ' ὅλων τῶν σκευῶν αὐτῶν.

Οὕτω ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ τῆς δράσεως τῶν εἰς τὸ δεξιὸν τμημάτων τῆς VI Μεραρχίας, ἀνα-
φέρομεν ὅτι ἡ μὲν διλοχία τοῦ 18ου Συντάγματος βαδίσασα μετὰ τοῦ 3ου λόχου τοῦ 9ου Τάγματος ἀπὸ
τῶν ΒΔ. τῆς πόλεως λόφων εἰσῆλθεν ἀπὸ Β. εἰς τὴν πόλιν Γιαννιτσῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τμημα τοῦ 9ου
Τάγματος, ἐν ἀρχῇ διὰ τῶν λόχων 1ου καὶ 4ου, ἀπὸ δὲ τῆς 10ης πρωϊνῆς καὶ μετὰ τοῦ 2ου λόχου, διαρ-
ρῆξαν τὴν ἐχθρικήν παράταξιν μετὰ τῶν Πυλωρίκι καὶ Γιαννιτσά, εἰς τὴν θέσιν Τουρκομνήματα, τὴν μὲν 8
45' πρωϊνῆς κατέλαβε μίαν ἐχθρικήν πυροβολορχίαν δι' ἐφόδου διὰ τῆς λόγχης, ἐξακολουθήσαν δὲ τὴν
πρὸς ἀνατολάς καταδίωξιν μέχρι τῆς 12 καὶ 30' ἑσπερινῆς περίπου ἔφθασε 3 χιλιόμετρα πρὸς ἀνατολάς
τῶν Γιαννιτσῶν καταλαβὼν 4 ἔτι πεδινὰ ἐχθρικά πυροβόλα, διὰ τμήματος δὲ 4 ἐχθρικά πολυβόλα ἐκ τῶν
εἰς Πυλωρίκι ἐνεργησάντων κατὰ τοῦ 17ου Συντάγματος πεζικοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἀπὸ τῶν
θέσεων τοῦ 9ου Συντάγματος ἐφαίνετο ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρει ἀτάκτως ἀπὸ τῆς μεσημβρίας διὰ τῆς ὁδοῦ
Γιαννιτσῶν—Θεσσαλονίκης.

Ἐλθόμεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν λαβόντων χώρων.

Ὁ ἀγὼν εἰς τὸ ἀριστερὸν. Ἡ ἡμιλοχία τῆς VI Μεραρχίας, εὐρισκομένη εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν
παρέμεινε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀδρανοῦσα μετὰ ἀποτυχοῦσαν ἀναγνώρισιν πρὸς Πυλωρίκι. Μετὰ τὴν ἐκδο-
σιν τῆς πρὸς τὸ 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ διαταγῆς περὶ προχωρήσεως πρὸς κατάληψιν τῆς πρὸς τὸ Πυλωρίκι
κλιτύος τῆς ἐπιβλεπούσης τὴν πρὸ τοῦ τελευταίου χωρίου κοιλάδα, τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 17ου Συντάγματος προῦ-
χώρησε πρὸς ἀνατολάς ἔχον τοὺς λόχους αὐτοῦ ἐν τῇ κάτωθι σειρᾷ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ 1ον, 4ον καὶ 3ον. Καὶ δεξιὰ
μὲν τοῦ 1ου λόχου εὐρίσκειτο ὁ 2ος λόχος τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων, ὁ διαταχθεὶς νὰ μεταβῇ πρὸς συνάν-
τησιν τοῦ Τάγματός του, ἀριστερὰ δὲ τοῦ 3ου λόχου τοῦ 1ου Τάγματος εὐρίσκειτο τὸ 2ον Τάγμα τοῦ
17ου πεζικοῦ Συντάγματος ἔχον τοὺς μὲν 6ον καὶ 7ον λόχους ἐν πρώτῃ γραμμῇ τὸν δὲ 8ον εἰς δευτέραν

γραμμὴν καὶ κλιμακῆδὸν ἀριστερά. Ἡ προχώρησις αὕτη ἐγένετο μεταξὺ 8—10 πρωϊνῆς καὶ ἐν ἀρχῇ, ἔνεκα τῆς βροχῆς καὶ τῆς ἐπικρατούσης ομίχλης, δὲν ἐγένετο ἡ κίνησις ἀντιληπτὴ παρὰ τοῦ ἐν Πυλωρίκι ἐγκατεστημένου ἐχθροῦ, ἀλλὰ μόλις ἔφθασαν τὰ τμήματα ἐπὶ τῆς τελευταίας πρὸς Πυλωρίκι πρὸ τῆς κοιλάδος ὄφρους, ἤρξατο ἰσχυρὸν πῦρ διὰ πολυβόλων ἐγκατεστημένων ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ, ὅπερ ἐπέφερεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ταραχὴν εἰς τὰ φίλια στρατεύματα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνακοπὴν τῆς προχωρήσεως αὐτῶν.

Αἱ πυροβολαρχίαι 1η καὶ 3η τῆς 1ης Ὀρειβατικῆς Μοίρας διετάχθησαν νὰ βάλωσι κατὰ τοῦ Πυλωρίκι ὅπως βοηθήσωσι τὴν προχώρησιν τοῦ πεζικοῦ, ὅπως δὲ ἀποτελεσματικώτερον βληθῶσιν αἱ πρὸς τὸ χωρίον προσβάσεις διετάχθη ἡ 3η Ὀρειβατικὴ νὰ ἀλλάξῃ θέσιν, ὅπερ καὶ ἐξετελέσθη ταχθείσης Β. Δ. τοῦ χωρίου ἀφ' ἧς θέσεως ἤρξατο πυρὸς κατὰ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ πολυβόλων.

Ἐν τῷ ὁ ἀγὼν τοῦ πυροβολικοῦ ἐξηκολούθει, ὁ δὲ Μέραρχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του προσεπάθει παρὰ τῷ δεξιῷ τοῦ 17ου Συντάγματος πεζικοῦ νὰ προωθήσῃ ἐκ νέου τὴν γραμμὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ὁ 2ος λόχος τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων καὶ ὁ 1ος λόχος τοῦ 18ου Συντάγματος πεζικοῦ ἀνεχώρησαν ἀμφοτέρω πρὸς συνάντησιν τῶν οἰκείων σωματίων.

Περὶ τὴν 10 καὶ 30' πρωϊνῆν τὸ πῦρ τοῦ ἐν Πυλωρίκι ἐχθροῦ ἤρξατο νὰ ἐλαττοῦται καὶ τότε τῇ ὑποστηρίξει τῆς προχωρήσεως παρὰ τῶν πυροβολαρχιῶν 1ης καὶ 3ης, τὸ 17ον Σύνταγμα ἐξώρμησε περὶ τὴν 11ην πρωϊνῆν πρὸς τὸ χωρίον Πυλωρίκι, καὶ μετὰ ἀσθενῆ τοῦ ἐχθροῦ ἀντίστασιν εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον.

Ὁ ἐχθρὸς διὰ τμήματος αὐτοῦ ὑπεχώρησε πρὸς ἀνατολὰς καταδιωκόμενος διὰ τῶν πυρῶν τῶν ἡμετέρων, ἐγκατασταθέντων εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ χωρίου, δι' ἄλλου δὲ τμήματος ὑπεχώρησε μετὰ τῶν πολυβόλων πρὸς τὰ Γιαννιτσά. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμήμα κατεδίωξεν ὁ 1ος λόχος τοῦ 17ου Συντάγματος μέχρι τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου αὐχένος ἔνθα συναντηθεὶς μετὰ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Παπαδοπούλου ἐτάχθη ὡς ἐφεδρεία τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Παπαδοπούλου ἐνεργούντος κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐπιτελάρχου ὁπόθεν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Πυλωρίκι μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς VI Μεραρχίας ἀκολουθήσαν ἀμέσως τὸ 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ μετέβη εἰς Πυλωρίκι ἔνθα ληξάσης τῆς μάχης ἐξέδωκε διαταγὰς περὶ συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας εἰς τὸν χώρον μεταξὺ Γιαννιτσῶν—Πυλωρίκι.

Οἱ πεσόντες ἐπὶ τοῦ πεδίου ἀξιωματικοὶ ἦσαν ὁ Ταγματάρχης Γεωργούλης Ν., οἱ ὑπολοχαγοὶ Γιάνναρος Ι. (ὑπασπιστὴς) καὶ Κόντος Εὐστ. καὶ ὁ ἀνθυπασπιστὴς Ματζούκης Ἀπόστολος.

Πληρωθέντες δὲ οἱ Ἀντισυνταγματάρχης Παναγιωτόπουλος Εὐθ., Ταγματάρχης Γκίκας Ἀθαν. λοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Παπαθανασίου Ζαφ., ὑπολοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Αἰλώσσης Ἀγγ., ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Χαμόδρακας Δημ., ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ Πολυμερόπουλος καὶ οἱ ἐφεδρικοὶ ἀνθυπολοχαγοὶ Πολυχρονόπουλος καὶ Μακρυποκάμισος.

Ἐχθρικοὶ δυνάμεις καὶ λάφυρα. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ ἐναντι τῆς VI Μεραρχίας ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἦσαν περὶ τὰ 3—4 τάγματα πεζικοῦ μετὰ 2 πεδινῶν πυροβολαρχιῶν (8 πυροβόλων ταχυβόλων) καὶ 4 πολυβόλων (ἐγκατεστημένων τῶν τελευταίων κατὰ τὴν 20 Ὀκτωβρίου, 2 μὲν ἐντὸς τοῦ χωρίου Πυλωρίκι, τῶν δὲ ἑτέρων δύο πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πυλωρίκι—Βαδομίρ καὶ εἰς ἀπόστασιν 400 περίπου μ. ἀπὸ τοῦ Πυλωρίκι.)

Ἐκ τῶν 8 πυροβόλων, 6 κατελήφθησαν παρὰ τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων, τὰ δὲ ὑπόλοιπα δύο ἐγκατελείφθησαν παρὰ τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὴν καταδίωξιν πρὸς Ἀνατολὰς τῆς πόλεως Γιαννιτσῶν παρὰ τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων. Τὰ 4 πολυβόλα, ὡς γνωστὸν, κατελήφθησαν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τούτων ἀπὸ Πυλωρίκι παρὰ τμήματος τοῦ 9ου Τάγματος Εὐζώνων.

Ὁ συντάξας τὴν ἔκθεσιν
Ν. ΚΟΚΚΙΑΔΗΣ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

Ἀπὸ τῆς 18ης Ὀκτωβρίου ἦτο γνωστὸν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρθη πέραν τοῦ Καρὰ-Ἀσμάκι ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὴν ἐπ' αὐτοῦ γέφυραν τῆς ὁδοῦ. Δὲν ἦτο ὁμως εἰσέτι γνωστὸν αὐτῷ ἂν αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ μένουσιν ἀκόμη μεταξὺ Καρὰ-Ἀσμάκι καὶ Ἀξιῶ ἢ ἂν ἀπεσύρθησαν καὶ πέραν τοῦ Ἀξιῶ. Διὰ τοῦτο δὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διέταξεν ὅπως ἡ Στρατιὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν τῆς πρὸς τὸν Ἀξιῶν. Πρὸς τοῦτο δέ :

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία νὰ κατευθυνθῇ ἐκκινουῖσα τὴν ἡν πρωτὰν τῆς 19ης διὰ Καρυώτισσας καὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ διὰ τοῦ νοτίου τμήματος τῶν Γιαννιτσῶν καὶ Τσέκρι.

Ἡ ΙV θὰ διευθυνθῇ ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας δι' Ἐσκιντζὲ καὶ τοῦ βορείου τμήματος τῶν Γιαννιτσῶν, ἀριστερόθεν τῆς ὁδοῦ πορείας τῆς ΙΙ Μεραρχίας εἰς τὸν χῶρον νοτίως Δάμιανη, ἀναγνωρίζουσα πρὸς τὴν Γραμμὴν Δογμαντζῆ—Γιαχαλῆ.

Ἡ ΙΙ Μεραρχία ἐκκινουῖσα τὴν 7 ὥραν νὰ διευθυνθῇ δι' ὁδῶν ἀριστερόθεν τῆς ὁδοῦ πορείας τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς πεδιάδος διὰ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῶν Γιαννιτσῶν εἰς Ἐσαυκλῆ. Κατόπιν τῆς Γενικῆς ταύτης Διαταγῆς, ἡ ΙΙ Μεραρχία ἐκτὸς τῆς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὴν Σώματα διαταγῆς τῆς, διέταξε τὸ Μεραρχιακὸν αὐτῆς ἱππικὸν, ὅπως ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας ἐνεργήσῃ γενικὴν ἀναγνώρισιν δι' ὅλην τὴν Στρατιὰν καὶ πρὸς τοῦτο θέλει ἐκπέμψῃ περιπόλους : Α') πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς πορείας τῆς ΙΙ Μεραρχίας, ἦν καὶ θὰ ὀδηγήσῃ κατὰ τὴν

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν. Τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον.

τέρῳ εἶναι πλέον ἢ βέβαιοι ὅτι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διετέλει ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μέρους συγκεντρώσεως τῶν κρυφίων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ παρὰ τοῦ Μεραρχιακοῦ Ἱππικοῦ τῆς ΙΙ Μεραρχίας ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις—συναντηθέντος μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ Δυτικῶς τῆς γεφύρας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς Γιαννιτσά—ἀπεκάλυψε τὴν 7ην ὥραν ὅτι αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ εἰσὶ συγκεντρωμέναι περὶ τὰ Γιαννιτσά. Περὶ τούτου δὲ τὸ Μεραρχιακὸν ἱππικὸν τῆς ΙΙ Μεραρχίας ἀνέφερε πρὸς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ συγχρόνως ὅτι ὤθησε τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ Ἀνατολικῶς τῆς Γεφύρας. Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ παρὰ τῆς ΙΙ Μεραρχίας τεταγμένη ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ πεζικοῦ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ 3ου Συντάγματος συνεπλέκετο τὴν 10ην ὥραν μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς γεφύρας ἐχθρικῶν προφυλακῶν, ἃς ἐξεδίωξε μὲν πέραν ταύτης πρὸς Γιαννιτσά, δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ διέλθῃ ταύτης, ὡς ἐπιτυχῶς βαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ τοῦ τοποθετημένου ἐπὶ τῆς παρυφῆς τῶν Γιαννιτσῶν. Ἀκολουθῶς καταφθάσαντος τὴν 1ην ὥραν τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ παρὰ τὴν Γέφυραν, ἤρξατο ἀμφοτέρωθεν ἀγὼν πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος τούτου τὸ 3ον Σύνταγμα διήλθε τὴν Γέφυραν καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς μάχης Ἀνατολικῶς αὐτῆς. Τὴν 5 30' ὥραν λόγῳ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους ἤρχισεν ἡ διάβασις τῆς Γεφύρας καὶ παρὰ τῶν ὑπολοίπων Σωμάτων τῆς ΙΙ Μεραρχίας, ἅτινα ὑπὸ καταγίδα βροχῶν, ἀστραπῶν καὶ βροντῶν κατηυλίσθησαν περὶ τοῦ χωρίου Μπαλίντζα κειμένου Βορείως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Γιαννιτσῶν-Θεσσαλονίκης. Ὅμοίως αἱ ΙΙΙ καὶ ΙV Μεραρχίαι κατὰ τὴν ἰδίαν ἐσπέραν τῆς 19ης Ὀκτωβρίου εἶχον συγκεν-

πορείαντης, Β') πρὸς τὴν γραμμὴν Μεντεσελῆ-Δογμαντζῆ, Γ') πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ὁδοῦ Γιαννιτσῶν— Ἀπόστολοι, Κάτω Κουρφαλί καὶ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελευταίας ταύτης ἀναγνώρισεως ν' ἀναφέρῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον μέχρι τῆς 3ης ὥρας μ. μ. εἰς Γιαννιτσά ἔνθα τοῦτο θέλει ἀφιχθῆ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἐκ Βερτεκόπ. Ἐκ τῶν ἀνω-

τρωθεὶ ἢ μὲν Ἐνατολικῶς τῆς Γεφυρας καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ μεταξὺ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Γιαννιτσῶν καὶ λίμνης Γιαννιτσῶν, ἢ δὲ ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ μεταξὺ Ἐσκιζῆ καὶ Κρουσάρι. Ὁλόκληρον τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ἐκ 40 πυροβόλων διεληθὸν τὴν Γέφυραν παρετάχθη νύκτωρ ἐπὶ τῆς Βορείως τῆς ὁδοῦ Γιαννιτσῶν πεδιάδος καὶ εἰς ἀπόστασιν 3500—4000 μέτρων Δυτικῶς τῶν Γιαννιτσῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ὅστις κατὰ τινα κοινῶς λεγομένην φράσιν εἶχε διατάξει «ὅπως τὸ πυροβολικὸν τοποθετηθῆ εἰς τὴν μύτην τοῦ ἐχθροῦ», ἤτοι πολὺ πλησίον αὐτοῦ. Τὴν ὃ 30' ὥραν τῆς 20 Ὀκτωβρίου ἄρχεται ἡ κρὸς Γιαννιτσᾶ προέλασις τῶν Μεραρχιῶν.

Ἡ II Μεραρχία ὑπερβάσα τὴν θέσιν τοῦ πυροβολικοῦ ἀναπτύσσεται καὶ ἐπιτίθεται κατὰ μέτωπον, τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Δυτικῶς τῶν Γιαννιτσῶν (διὰ προχείρου ἀμυντικῆς ὀργανώσεως) ἀμυνομένου, αἱ III καὶ IV ἐκτὸς τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως ἐπιχειροῦσιν ἢ μὲν ἀπὸ Νότου ἢ δὲ ἀπὸ Βορρᾶ διὰ Πυλωρίκι καὶ τὴν ὑπερφαλίγγισιν αὐτοῦ. Τὸ πυροβολικὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὥρας (ὃ 30') προπαρασκευάζει τὴν ἐπιθεσιν διὰ τὸ πεζικὸν καὶ δι' ἀκατασχέτων ὁμοβροντιῶν κατακεραυνοβολεῖ τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ τὸ εἰς τὴν παρυφὴν τῆς πόλεως τοποθετημένον ἐχθρικὸν πυροβολικόν. Πεισματώδης μονομαχία πυροβολικοῦ κατὰ πυροβολικοῦ διεξάγεται ἀπὸ πρωΐας καὶ πεισματωδεστάτη μάχη πεζικοῦ συγκροτεῖται ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας ἤτις ταχέως ἐξητιμίσθη, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας ἦτο πλέον ἢ κατάδηλος ὁ κλονισμὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν 10ην ὥραν ὡς ἐκ τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ καὶ τοῦ κεραυνοβόλου, ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως, βομβαρδισμοῦ ἀνατρέπεται καὶ διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἐν πλήρει ἀταξίᾳ ὑποχωρεῖ πρὸς Ἀξιόν. Τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν τὴν 10 30' ὥραν διευθύνει, κατὰ τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ φθάσαντος εἰς ἀπόστασιν 1200 μέτρων ἀπ' αὐτοῦ, διὰ 4 πυροβόλων του, τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὀβίδας καὶ οἱ πυροβοληταί, μὴ δυνάμενοι νὰ παραλάβωσι τὰ πυροβόλα, ἐγκαταλείπουσι ταῦτα καὶ λαμβάνουσι τὴν πρὸς Ἀξιὸν ἄγουσαν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ ἐχθρὸς παρέταξε περὶ τὰς 25 χιλιάδας ἄνδρας μετ' ἀναλόγων πολυβόλων καὶ 30 πυροβόλα πεδινά. Ἐξ αὐτῶν 14 πυροβόλα, 4 πολυβόλα καὶ πληθὸς αἰχμαλώτων ἔπεσαν εἰς χεῖρας ἡμῶν.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΡΑΚΑΣΩΝΗΣ

ὑποστράτηγος ἐν ἄ.

ὑπασπιστὴς τοῦ 7ου πεζ. Συντάγματος
κατὰ τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΜΑΧΗΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

Τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1912 ἡ III Μεραρχία συμπράττουσα μετ' ἄλλων Μεραρχιῶν εὐρίσκετο πρὸ τοῦ χωρίου Γιαννιτσῶν, ἔνθα τὸ ἔδαφος τελείως ἀναπεπταμένον καὶ ἐλαφρῶς πρηνὲς ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ βαλτώδες καὶ διακεκομμένον ὑπὸ ἐκτεταμένων ἐλῶν καὶ ἀρκούντως βαθέων.

Τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας ταύτης, 6ον, 10ον καὶ 12ον, βαλλόμενα ὑπὸ σφοδροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ προελαύνουσι διὰ καταλλήλων σχηματισμῶν, τὸ δὲ πῦρ καθίσταται κατ' ἐξοχὴν δραστικόν, λόγῳ τοῦ ἀνοικτοῦ ἐδάφους, τῶν ἐπισεσημασμένων σημείων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν ἐνδιαμέσων ἐλῶν τὰ ὅποια ἐπεπρόσθουν ὡς ἀμυντήρια κωλύματα διὰ τὴν προσπέλασιν τῶν τμημάτων, ἀναγκαζομένων ἐν μέσῳ βροχῆς ὀβίδων καὶ βροχῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς παγερωτάτης ἀτμοσφαιρας νὰ διέρχωνται μέσῳ τῶν ἐλωδῶν τούτων ἐκτάσεων. Μετέχων καὶ ἐγὼ ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὴν μάχην καὶ πλησίον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 6ου πεζικοῦ Συντάγματος Συνταγματάρχου Κ. Δημητρακοπούλου, ἐκτελῶν καθήκοντα ὑπασπιστοῦ τοῦ Συντάγματος τούτου, παρηκολούθουν τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν διὰ τὸν στρατόν μας μαχόμενον ἀπὸ τοσοῦτον μειονεκτικῶν θέσεων κατὰ πείσμονος καὶ καλῶς περιχαρακωμένου ἐχθροῦ.

Ἐνεθάρρουν καὶ ἐνεψύχουν κατὰ τὴν προσπέλασιν ταύτην τμήματα μαχόμενα τοῦ Συντάγματός μου καὶ ἄλλα μεμιγμένα μετὰ τμημάτων ἄλλων Συνταγμάτων, οὐχὶ δὲ σπανίως παρέστην πρὸ τμημάτων ὑπὸ ξένους ἡγήτορας, διαγωνιζομένους θαρραλέως εἰς τὴν κοινὴν προσπάθειαν. Εἶδον τμήματα τοῦ 9ου λόχου τοῦ 6ου πεζικοῦ Συντάγματος διερχόμενα τολμηρότατα ἐλώδη ἔκτασιν καλύπτουσαν τοὺς στρατιώτας μέχρις ὀσφύος. Παρέστην μετ' αὐτῶν εἰς τὴν τραγικὴν εἰκόνα νὰ δεχθῶσιν ἐντὸς τοῦ ἔλους εἰσέτι εὐρισκόμενα, ἐχθρικὰς ὀβίδας, μία τῶν ὁποίων ἀπέκοψεν ὀλόκληρον τὴν οὐρὰν τῆς προελαυνούσης διμοιρίας, διαμελίσασα 13 στρατιώτας, μέλη τῶν ὁποίων ἐξεσφενδονίσθησαν ὑπὸ τὴν φρίκην

ὄλων εἰς ἀρκετὸν ὕψος. Καὶ ὅμως τὸ λοιπὸν τμήμα συγκεντρωθὲν καὶ αὖθις ἐβράδιζε ταχὺ πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν τοῦ σκοπὸν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας οἱ Διοικηταὶ τῶν Συνταγμάτων τῆς Μεραρχίας ἀναπτύσσουσιν ἐξαιρετικὴν ἐνεργητικότητα καὶ ἕκαστος προσφέρεται εἰς πάντας διὰ τὸ κοινὸν ἀποτέλεσμα, ὅπερ βλέπομεν μὲ βαρείας θυσίας προσεγγίζον. Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ νευρικότης ἐντείνονται καὶ ἐν τῇ ἐπιμόνῳ προσπάθειᾳ τὶς πρῶτος νὰ καταλάβῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἐλῶν διαβάσεις, τὶς ταχύτερος νὰ κερδίσῃ τὴν μέχρῃ τοῦ ἐχθροῦ ἀπόστασιν, συγκρούονται οἱ δύο Συνταγματάρχαι Διοικηταί, ὁ μὲν τοῦ βου πεζικοῦ κ. Δημητρακόπουλος, ὁ δὲ τοῦ 10ου πεζικοῦ κ. Α. Παπούλας. Δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς χρόνος διὰ λόγους πολλούς. Ἡ νευρικότης καὶ ἡ ὀξύτης, ἡ μέθη τοῦ πολεμικοῦ πυρὸς καὶ ἡ ἀκατάσχετος ὁρμὴ πρὸς δικαίωσιν τῆς ἀνδρικῆς ὑπερηφανείας, προλαμβάνουσι τὴν σκέψιν καὶ ἀμόφοροι μὲ βλέμμα αὐστηρὸν φέρονται κατ' ἀλλήλων ἔφιπποι, σύροντες τὴν σπάθην. Ἡ σύγκρουσις ἐπίκειται σκληρὰ καὶ ἀποφασιστικῇ, οὐδέτερος δὲ τούτων ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐναρέτῳ ὀργῇ του δύναται ν' ἀναμετρήσῃ τὸ θλιβερὸν ἀποτέλεσμα μετὰ τὸ ὁποῖον μετὰ συντετριμμένης καρδίας θάκατεφίλει δακρῦον τὸ θῦμα τοῦ καθήκοντός του.

Λόγῳ τῶν καθηκόντων μου πλησίον τοῦ Συνταγματάρχου διοικητοῦ τοῦ βου πεζικοῦ Συντάγματος, παρακολουθῶν ἔφιππος τὴν ζωηρὰν ταύτην σκηνήν, ἔσπευσα μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ II Τάγματος τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος Ταγματάρχου κ. Γ. Ἀλεξοπούλου καὶ τούτου παρατυχόντος πλησίον, καὶ μετὰ σθεναρὰν μεσολάβησίν μας, συμβουλευόντες καὶ προτάσσοντες ἡμᾶς αὐτοὺς, εἶδομεν ἀμοτέρους φιλικῶς ν' ἀποχωρίζονται.

Ἄλλὰ τὸ πεπρωμένον ἀνέμενε τὸν Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος μου κ. Κ. Δημητρακόπουλον, καὶ ἰδοὺ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἐχθρικὴ ὄβρις διαρραγεῖσα ὀπισθὲν μας πλήττει διὰ πέντε θραυσμάτων εἰς πέντε διάφορα μέρη τὸν Συνταγματάρχην καὶ τὸν ἵππον του καὶ οὗτος αἰμόφυρτος καὶ ἀναισθητος πίπτει εἰς τὸ ἔδαφος. Ἡ ὑπηρεσία τῶν τραυματιοφορέων θὰ ἐβράδυνε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τοῦτο δὲν συνέβαινε, καθίστατο βέβαιον ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀνεύρῃ τὸ σῶμα τοῦ τραυματίου ἐν μέσῳ τῶν ἐλωδῶν ἐκείνων ἐκτάσεων, ἐγκαίρως.

Ὑπῆρξα ὁ μόνος ὅστις τυχὼν πλησίον του εἶδον ἀμέσως αὐτὸν ἐκτεθέντα εἰς τὴν ἀδυσώπητον καὶ ἄστοργον ἐγκατάλειψιν, ἀνίκανον νὰ μετακινήθῃ. Ὁ κίνδυνος τὸν καραδοκεῖ πανταχόθεν. Ἡ ἀκατάσχετος ἐκ τῶν τραυμάτων αἰμορραγία, ἡ ἐπελθοῦσα ἐξάντλησις, ἡ χιονοβροχὴ, ἥτις κατ' ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα κατέπιπτεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπειλητικώτερος πλέον ἐχθρὸς, ἡ πυκνοτάτη καὶ λίαν εὐστοχος βολὴ τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων, πρὸ τῶν στομιῶν τῶν ὁποίων ἐξετέθη, μοὶ ἐπέβαλον τὴν ἄμεσον φροντίδα πρὸς διάσωσιν τοῦ εὐγενοῦς καὶ γενναίου ἐκείνου τραυματίου τοῦ συμμαχητοῦ καὶ ἀρχηγοῦ.

Ἀνέλαβον τοῦτον εἰς χεῖρας μου καὶ ὑπὸ τὰς σκληροτέρας καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐπικινδύνους συνθήκας μετετόπισα τοῦτον μόνος διαδοχικῶς εἰς παρακειμένους χάνδακας, προσπαθῶν ν' ἀποφύγω τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἅτινα πυκνότατα καὶ ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως ἐνηργοῦντο ἐντὸς τοῦ στενωτάτου χώρου τῶν ἐλῶν. Ἡ ἀγωνία μου ὅμως μεγαλειτέρα κατέστη ὅταν μετ' ἐκπλήξεός μου εἶδον τὸν τραυματίαν τοῦτον εἰς χεῖρας μου ὠχρότατον καὶ περιπεσόντα εἰς λιποθυμίαν ἐκ τῆς ἀκατασχέτου αἰμορραγίας. Δὲν ἠδυνάμην ἐν τοσοῦτῳ νὰ ἐξέλθω τοῦ στενοῦ ἐκείνου χώρου, εἰς ὃν ταχὺς ἐνέσκηπτεν ὁ θάνατος καὶ συγκινητικῇ ἠκούετο ἡ θρηνώδης φωνὴ τῶν θανατουμένων.

Τῇ βοηθείᾳ δύο ὀπλιτῶν διελθόντος ἐκεῖθεν τμήματος τοῦ 12ου πεζικοῦ Συντάγματος ἐναπέθεσα τοῦτον ὀπισθεν ἐκσκαφῆς ὀβίδος καὶ ἐπέδεσα τὰ τραύματά του διὰ τεμαχίων τοῦ ὑποδύτου αὐτοῦ, ὁπότε ἀνέλαβε πρὸς στιγμὴν τὰς αἰσθήσεις καὶ μὲ προσπάθειαν πληροῦσαν τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀγάπης καὶ εὐλικρινείας μοὶ ἀπέτεινε φιλόφρονας καὶ κολακευτικὰς φράσεις, ἀποσπᾶσας δ' ἐκ τῆς ὀσφύος τὸ περιστροφόν του μοὶ προσέφερε τοῦτο εἰς ἀνάμνησιν.

Ι. ΔΙΑΛΕΤΗΣ
Ταγματάρχης Πεζικοῦ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΓΟΥΡΟΣ
ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ

Ἐγεννήθη εἰς Καρβέλι Ἀλαγονίας τὴν 19 Αὐγούστου 1879. Περαιτώσας τὰς γυμνασιακὰς τῶν σπουδῶν ἐν Καλάμαις, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Διέκοψεν ὅμως τὰς σπουδὰς του λόγῳ τῆς εἰσαγωγῆς του εἰς τὴν Σχολὴν Ἐφεδρῶν Κερκύρας. Κατὰ τὸ ἔτος 1907 εἰσήλθεν εἰς τὴν σχολὴν ὑπαξιωματικῶν ἐξελεθὼν ἐξ αὐτῆς μὲ τὸν βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1910 καὶ τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἐν Καλάμαις ἐδρεῦον 9ον Πεζ. Σύνταγμα.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἔλαβε μέρος ὡς διοικητὴς μοίρας πολυβόλων εἰς τὰς μάχας τοῦ Σαρανταπόρου καὶ Γιαννιτσῶν καὶ ἦν ἐτραυματίσθη δι' ὀβίδος εἰς τὸν θώρακα. Ὄταν οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ βλήματος θὰ ἐπέλθῃ ἀκαριαῶς ὁ θάνατος, τοὺς παρεκάλεσε νὰ τὸ ἀφίσουν μέχρι πέρας τῆς μάχης. Μόνον δὲ ἀφοῦ ἐπερατώθη ἡ μάχη καὶ τῷ ἀνηγγέλθη ὅτι αὐτὴ ἀπέβη ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐδέχθη νὰ γίνῃ ἡ ἐξαγωγή τοῦ βλήματος βεβαιώσας τοὺς παρισταμένους ὅτι ἀπέθνησκεν εὐχαριστημένος.

Ἡ εἴσοδος τοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΣ

*Ίλαρχος

*Έπεσεν εἰς Γιαννιτσά.

«Ὁ ὑπίλαρχος κ. Καψαμπέλης ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κατσιμάνης, εὐδοκίμως προϋπηρετήσας ἐν Ἐάνθῃ, ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἀντάξιως τῶν προσδοκιῶν ἡμῶν καὶ ἀνταπεκρίθη πληρέστατα εἰς τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ δυσχερῆ ὄντως καθήκοντα. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν τῷ προξενεῖῳ ὑπ' ἐμὲ ὑπηρεσίας του ὁ κ. Καψαμπέλης εἰργάσθη μετ' ἀσυνήθους ζήλου καὶ ἐμπνευσμένης πατριωτικῆς ἀφοσιώσεως, μετ' ἀκαταπονήτου φιλοπατρίας καὶ πειθαρχίας παραδειγματικῆς· χάρις εἰς τὴν συνετὴν δραστηριότητά του, τὸ πατρικῶς μελίχιον καὶ διαλλακτικὸν τῶν τρόπων του καὶ τὴν λίαν ἀξιοπρεπῆ παράστασίν του κατέκτησε τὴν ἀγάπην, τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν τε κατοίκων τῆς πόλεως Σερρών ὡς καὶ τῶν ὁμογενῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας συντελέσας εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν ὀργανώσεως καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κύρους τοῦ προξενείου. Τὴν ἰσχὺν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν ἀρματολικῶν σωμάτων διεχειρίσθη μετὰ πάσης φρονήσεως εἰς τὴν ἐμπύχωσιν τῶν ὁμογενῶν καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1909

Ὁ ἐν Σέρραις Πρόξενος

Α. Α. ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ

(Ἀντίγραφον ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ ἀνωτέρω προξένου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν)

«Bodenä 4-11-1912. Διὰ τὸν δυστυχεῖ καὶ πολυαγαπημένον μου Βασίλην (Καψαμπέλην) ἐλυπήθηκα ὡς νὰ ἔχασα ἀδελφόν μου. Εἴμεθα ἐπὶ 10 ἡμέρας μαζί, ἐτρόγαμεν καὶ ἐπερονούσαμεν καλά. Τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του μετ' ἐπιπορευθῆναι πολὺ. Μοῦ ἔδωκε χίλια πράγματα, σοκολάτες, καπνὸ, μύρα κτλ. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆς τί καλὸς ποῦ ἦτο καὶ πόσον με ἀγαποῦσε. Τὸν ἔκλαυσα πολὺ. Ἐχάθη ἀδίκως ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν του ἀνδρεία. Κάθε στιγμὴν τὸν συνεβούλευον νὰ μὴν ἐκτίθεται πολὺ, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν με ἤκουσε καὶ ἐχάθη ἓνας πολὺτιμος φίλος καὶ ἓνας ἀνδρεῖος Ἕλληνας χρήσιμος γιὰ τὴν πατρίδα του. Τοῦ ἐκάμαμεν καλὴν κηδεῖαν σὲ μίαν ἐξοχικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἐθάψαμεν πλησίον τῆς ἐκκλησίας. Ἐλυπήθη ὅλος ὁ στρατὸς καὶ τὸν ἔκλαυσε διότι εἰς προηγουμένας μάχας ἔδειξε μεγάλην ἀνδρεία. Ἰδίως εἰς τὴν μάχην τοῦ Γλυκόβου (Σαρανταπόρου) πρῶτος ἀπὸ ὅλων τοῦ ἀξιωματικούς μετ' ὅσων ἐπροχώρησε πολὺ εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἔδωκε μέγα θάρρος εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ ἔδιωξαν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰ προχώματα καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Γλυκόβον. Ἡ σφαῖρα ποῦ τὸν ἐστόχευε τὸν ἀφίσην ἀμέσως νεκρὸν διότι τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸ κεφάλι καὶ ἔτσι δὲν ἠμπόρεσα νὰ τὸν ἴδω καὶ νὰ τὸν περιποιηθῶ καὶ ἐγὼ ὀλίγον ὡς ἰατρός».

(Ἀπόσπασμα ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἰατροῦ Σωτ. Στρατήγη).

Ο ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ

(ΕΙΣ ΤΟΝ Β. ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΝ)

Δυὸ μεγάλους ἔρωτας ἔνοιωθες αἰώνια
μέσα σὲ λεβέντικη κι' ὠμορφη ζωὴ
καὶ μ' αὐτοὺς ἐπέρασες ὅλα σου τὰ χρόνια
ἀπ' τὰ πρῶτα νειάτα σου στὴ στερνὴ πνοή

* *

Καὶ τὴν πρώτη ἀγάπη σου ποιὸς δὲν τὴν
ἐμάντευε] *
ἀπ' τὸ γαῦρο βῆμα σου κι' ἀπ' τὸ λαῦρο
βλέμμα] *
ὅταν σὲ πρωτόβλεπε καὶ σὲ πρωταγνάντευε
τοῦ γενναίου τοῦ πάππου σου ποιοὶ γενναῖο
θρέμμα]

᾿Ω πῶς τὴν ἐλάτρευες τὴ γλυκειὰ πατρίδα
σου]

τάχα τὸ μαντεύετε στίχοι μου φτωχοί;
ἦταν μόνη ἀγάπη σου κι' ἦταν μόνη ἐλ-
πίδα σου] *
τὸ φτερωτό σου τ' ὄνειρο κι' ὅλη σου ἡ
ψυχὴ]

* *

Καὶ γι' αὐτὴν ἀγάπησες καὶ γι' αὐτὴ μονάχα
μιὰ ἄλλη ἀτίμητη, τὸ ἄλογό σου ἀκόμα
μὴ κι' αὐτὴ τρισεύγενη δὲν ἦταν τάχα,
μὴ γι' αὐτὴ δὲν ἔπεσες στῆς τιμῆς τὸ χῶμα;

ΓΕΩΡ. ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

ΑΗΜ. Κ. ΣΑΚΑΛΙΔΗΣ
ἐφοδὸς ἀνθυπολοχαγὸς
ἐκ Καρπενησίου
Ἔπαισον ἐν Σιατίστῃ

Γ. Α. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
δημοσιογράφος
Ἐθελοντὴς πρὸς εἰς Σιατίστην

Ἐπάρχου, ἀφανεῖς πρόμαχοι τῆς πατρίδος οὓς ἡ φήμη δὲν διαλαλεῖ καὶ δὲν διατηρεῖ εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων.

Εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ συμπολεμήσω κατὰ τὴν μάχην τῆς Σιατίστας τῆς 4 Νοεμβρίου 1912, ὄχι μόνον μετὰ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐθελοντικῶν Σωμάτων Κρητῶν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν περικοῦ Κατεχάκη Γεώργιον, Γαριβαλδινῶν ὑπὸ τὸν ἀειμνηστὸν πατριώτην Ρώμαν καὶ Σιατιστέων ταχθέντων ἐπίσης ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Κατεχάκη.

Τὶς σήμερον ἀναμνησθεταὶ ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν πολεμιστῶν ἐκείνων τῶν οἰκειοθελῶς προσελθόντων ἵνα πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μας, ἔδρασαν θανασίως;

Ὅχι μόνον οὐδεὶς τὸ ἀναμνησθεταί, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι οὐδὲ κ' ἐν τὸ γνωρίζουν. Δυστυχῶς οὕτως πως διαορθμίζεται ἡ τύχη τῶν ἐγκοσμίων. Καὶ ὅμως οἱ πρόμαχοι οὗτοι τῆς Πατρίδος προσήλθον, χωρὶς οὐδεὶς Νόμος νὰ τοῖς τὸ ἐπιτάσῃ, χωρὶς οὐδεμίαν στρατολογικὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπέχωσιν, προσήλθον οἱ πατριῶται οὗτοι, κινούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐνθίου πυρός.

Πολλοὶ ἐκ τούτων ἐπολέμησαν ἡρωϊκώτατα, πολλοὶ ἐκ τούτων ἔχυσαν τὸ αἷμα των. Μεταξὺ αὐτῶν ἀπαριθμοῦνται.

Ὁ ἄλλοτε ἀξιωματικὸς Καπιταίνης Γεώργιος, ὁ ἐθελοντικῶς συμμετασχὼν τοῦ πολέμου ἐπὶ κεφαλῆς Σώματος Κρητῶν καὶ ὅστις ἐφρονεῖθη ὑπὸ Τουρκικῆς βολίδος ἐξ ἀποστάσεως πέντε μόνον μέτρων κατ' ἣν στιγμὴν ἐπήρξατο κατὰ ομάδος ἐχθρικῆς, ἵνα ἀναλάβῃ ἀγῶνα σώματος πρὸς σῶμα.

Ὁ ἐκ Σιατίστας νεανίας Γκιολέκας Ἡρακλῆς, τραυματισθεὶς σοβαρῶς ὑπὸ βολίδος κατὰ τὸν καρπὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, οὗ τραυματισμοῦ ἔνεκα παρέστη ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἀκρωτηριασμοῦ ὀλοκλήρου τοῦ βραχίονος καὶ τῆς χειρὸς.

Ὁ ἐκ Σιατίστας Χατζηζήσης Ἀθανάσιος βληθεὶς ὑπὸ θραύσματος ὀβίδος, καὶ ἀποθανὼν μετὰ ἄκαρπον νοσηλείαν.

Ὁ ἐκ Σιατίστας Πατσιαδᾶς, φονεθεὶς ἐπὶ τόπου ὑπὸ βολίδος.

Ἐκ δὲ τῶν Κρητῶν ἐφρονεῖθησαν ὀκτώ, καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοί, ὧν ὅμως δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα ν' ἀνεύρω τὰ ὀνόματά των, παρ' ὅλας τὰς καταβληθείσας προσπάθειάς μου.

Ὅπως ἰδιαιτέρας μνείας ποιῶμαι τῆς φυσιογνωμίας τοῦ στρατιωτικοῦ ἱατροῦ Ζεζβοῦ Σκεῖου, τοῦ γωστοῦ χειρουργοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ πολλαπλῶς δράσαντος ἐν Σιατίστῃ ὡς ἐπιστήμωνος ἱατροῦ, καὶ ὡς Διοικητοῦ Χειρουργεῖου.

Ὁ ὑπέροχος οὗτος ἱατρὸς ἐξετέλεσε χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις καὶ διέσωσε πολλοὺς ἐκ τῶν τραυματιῶν τῆς μάχης Σιατίστας, μετ' ὅλην τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν μέσων, μετ' ὅλην τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ζωὴ τοῦ Σιατιστέως τραυματίου Γκιολέκα ὀφείλεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Ζεζβόν, ἅτε ἐκτελέσαντα ἐγκαίρως τὸν ἀκρωτηριασμόν τοῦ βραχίονος καὶ τῆς χειρὸς.

Ἄλλὰ πρόμαχοι τῆς Πατρίδος δὲν εἶναι μόνον πολεμισταί, ἀλλὰ καὶ οἱ καθ' οἷονδήποτε τρόπον πατριωτικῶς ἐνεργοῦντες ἐν τῷ κύκλῳ ἧς δράσεως των.

Γ. ΣΥΛΛΑΜΙΑΝΑΚΗΣ
ἐξ Ἡρακλείου
Ἔπαισον εἰς Σιατίστην

ΑΕΡΝ. ΠΑΠΑΜΑΛΑΚΟΣ
ἐθελοντὴς
ἐξ Ἀποκορώνου Κρήτης
Ἔπαισον ἐν Σιατίστῃ

Πρὸ τῶν προμάχων τούτων τῆς Πατρίδος μας, τῶν ἐθελοντικῶς πολεμησάντων καὶ τῶν ὀπωσθή-
ποτε πατριωτικῶς δρασάντων, δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀντιπαρερχώμεθα, ἐπειδὴ παρέμειναν οὔτοι ἀφανεῖς.

Πρὸ τῶν νεκρῶν συμπολεμιστῶν μου, Κρητῶν καὶ Σιατιστέων, ἀναφωνῶ «Ἐστω ἀγῆρως Αὐτῶν
ἡ Μνήμη»· πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας συμπολεμιστάς μου, Κρητάς, Σιατιστεῖς καὶ Γαριβαλδινούς, διατηρῶ
πάντοτε ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ μεγάλης ἀγάπης.

Ἀθῆναι Μάρτιος 1926

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΛΑΔΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἵπολοχαγὸς πεζικοῦ, ἐκ Δολιανῶν Κυνουρίας.
Ἐφόνεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς Μπιγλίστης. (5-12-12)

Ἡ ὑποστράτηγος Ἰωάν. Σισμάνης ἀφηγεῖται τὰ ἐξῆς περὶ αὐτοῦ :

«Εἰς τὴν μάχην τῆς Μπιγλίστης ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ 4ου Εὐζωνικοῦ Τάγματος ὑπολοχαγὸς Ἰωάννης
Παπαγεωργίου προσῆλθεν ὅπως μοὶ μεταδώσῃ ὁδηγίαν τοῦ Διοικητοῦ. Ἐχθρική σφαῖρα τὸν ἔπληξεν
ἐνώπιόν μου εἰς τὸ μέτωπον. Μόλις ἔπεσεν ἐκάλεσα ὀλίγους ἀνδρας πλησίον του καὶ κλίνας ἡμῖνοιξα
τὰ κλεισθέντα μάτια του. Ἐνῶ περιέφερε τὸ τελευταῖον βλέμμα εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν ἤκουσα
νὰ μοῦ λέγῃ μετὰ τὴν ὑστάτην ἀνοιήν του :

— Ἐκδίκησιν, Λοχαγέ μου! . . .»

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ

Ἡ 7 Νοεμβρίου τοῦ 1912 εὔρε τὴν VI Μεραρχίαν ἐν Γκορνιτσόβφ. Τὸ Σύνταγμα τοῦ ἱππικοῦ οὗ ἡ δύναμις δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 150 Ἴππους διενυκτέρευσε ἐν καταλισμῶ ἐπὶ τῆς κοιλάδος τῆς ἐκτεινομένης μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων Γκορνιτσόβφ καὶ τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβφ. Ἔλαβε δὲ διαταγὴν ἵνα τὴν πρωΐαν ὀδεύσῃ πρὸς Φλώριναν καλυπτόμενον κατὰ τὴν διὰ τῶν στενῶν Μπανίτσης διέλευσίν του, ὑπὸ τοῦ Πεζικοῦ τῆς VI Μεραρχίας. Περὶ τὴν 9 1)2 πρωΐνῃν κατελθὼν τῶν ὑψωμάτων Μπανίτσης τὸ ἱππικὸν ἔβαινε πρὸς Φλώριναν ἀναγνωρίζον ὀλόκληρον τὸ ἐκτεταμένον πεδίον. Τὴν 1 1)2 μ. μ. ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς εὐρίσκειτο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ρόσνας. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀπετέλει ἡ 1η ἴλη ἣτις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπιλαρχίαν μου. Ἐκ τῶν ὑψωμάτων Ρόσνας ἐφαίνετο ὁ Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Φλωρίνης. Ἐν αὐτῷ δὲ διέκρινα περὶ τὰς 12 μηχανάς, ὑπὸ ἀτμὸν ἐδρασκομένας, καὶ μέγαν ἀριθμὸν σιδηροδρομικῶν ἀμαξῶν. Ἀμέσως ἀπέστειλα ἕνα λοχίαν μετὰ 6 ἱππέων οὓς διέταξα ὅπως, βαδίζοντες ταχέως καὶ καλυπτόμενοι ἀπὸ τὰ διάφορα ὑψώματα ἵνα μὴ γίνωσιν ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ σταθμῷ ἀντιπαρῆλθωσιν αὐτὸν περὶ τὸ χιλιόμετρον ὁπότε καταλαμβάνοντες τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν σταθμὸν ἐμποδίζοντες παντὶ σθένει πᾶσαν τυχόν κίνησιν ἀμαξοστοιχίας πρὸς Μοναστήριον. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀφήκα νὰ ἐξακολουθῇ τὸν δρόμον τῆς πρὸς Φλώριναν, ἐγὼ δὲ μετὰ 8 ἱππέων μόλις ἀντελήφθην ὅτι ἡ ἀποσταλεῖσα περίπολος ἔφθασεν ὅπου ἔδει ἐβάδισα μετὰ προσοχῆς πρὸς τὸν σταθμὸν. Οἱ ἐν αὐτῷ ἰδόντες τὴν περίπολον ἐξέλαβον τούτους ὡς Σέρβους. Προσελθὼν ὁ Σταθμάρχης μοὶ ἐδῆλωσεν ὅτι ἐν τῷ σταθμῷ ὑπῆρχον 14 μηχαναὶ ἐξ ὧν αἱ 12 ὑπὸ ἀτμῶν καὶ 260 βαγόνια κατὰ τὸ πλεῖστον πλήρη τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων. Μετὰ ταχέϊαν ἐπιθεώρησιν, συνέταξα τὴν ἀναφορὰν μου, ὥρισα φυλακὴν τοῦ σταθμοῦ καὶ ὅτε ἡτοιμαζόμεν νὰ ἀναχωρήσω ἔφθασε καὶ ἡ ἡμιλαρχία ἀναγνωρίσεως τῆς VI Μεραρχίας ἣτις πάντοτε ἔβαινε ἐν ἀποστάσει ὀπισθεν τοῦ Συντάγματος ἱππικοῦ.

Ἔσπευσα πρὸς συνάντησιν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐδελπιζόμενος ὅτι θὰ ἠδυνάμην νὰ προλάβω τὸν Τουρκικὸν στρατὸν πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς Φλώριναν. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασα τὸ χωρίον Ἀρμενοχώρι συνήντησα μετ' αὐτὸ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν μου ἰσταμένην. Μοὶ ἐπέδειξαν δὲ τὴν ὁδὸν Μοναστηρίου—Φλωρίνης ἐπὶ τῆς ὁποίας πολλὸς Τουρκικὸς στρατὸς ἐβάδιζε πρὸς Φλώριναν ὄχι ἐν τάξει ἀλλὰ μᾶλλον ἀγεληδόν. Τὸ τοιοῦτον μοὶ ἐδραΐωσε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ στρατὸς οὗτος στερεῖται τελείως ἠθικοῦ καὶ ἐπομένως τὸ θάρρος θὰ ἔπαιζε σπουδαῖον ὄλον ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπετίμησα τοὺς ἡγήτορας τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον στάσιν των ἐκεῖ, καὶ διέταξα ἕνα ἀνθυπίαρχον μετ' ἐνὸς οὐλαμοῦ νὰ βαδίσῃ βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τὴν ὁδὸν Μοναστηρίου καὶ ὅταν φθάσῃ νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς πορευομένους Τούρκους τὴν πρὸς Φλώριναν πορείαν των, νὰ προσπαθῆσῃ δὲ ὥστε νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὴν ὀξέσεως πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ ποιήσῃται χρῆσιν τῶν ὄπλων του εἰμὴ ὅταν τῷ ἐπιτεθῶσιν. Ἐπίσης διέταξα τὸν οὐλαμὸν τῶν πολυβόλων νὰ καταλάβῃ θέσιν κατάλληλον ὥστε ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν πυρῶν

ΙΩ. ΜΕΝΑΡΛΑΚΟΣ
ἐφ. ἀνθυπολοχαγός
Ἔπασεν εἰς Κλάποδον

του νὰ συντρέχῃ τὸν οὐλαμὸν, ἐγὼ δὲ τεθεῖς μετὰ τῆς προπομποῦ ἐβάδισα πρὸς Φλώριναν καὶ ἔστην εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν ὁδῶν σταθμοῦ Φλωρίνης καὶ Μοναστηρίου—Φλωρίνης. Ἐκεῖ δὲ τοὺς προσερχομένους Τούρκους διέτασσα καὶ ἀπέθετον τὸν ὄπλισμόν των καὶ μετὰ τοῦτο τοῖς ἐπέτρεπα νὰ μεταβῶσιν ὅπου ἕκαστος ἐπέθυμα ἐκτὸς τῆς Φλωρίνης.

Ἐπειδὴ δὲ ἐσκέφθην ὅτι βεβαίως τὸν ἡττηθέντα θὰ κατεδίωκεν ὁ νικητὴς καὶ ὅτι πολὺ ταχέως θὰ ἔβλεπα τὸν Σερβικὸν Στρατὸν ἐρχόμενον, ἀπέστειλα περίπολον ἀναγνωρίσεως πρὸς τὴν πόλιν, ἣν καὶ διέταξα νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Μητροπολίτην ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς

εὐρίσκειται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως καὶ τὸν ζητεῖ νὰ ἐξέλθῃ ἵνα παραδώσῃ ταύτην.

ΚΩΝΣΤ. ΙΩΑΝ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
ἐφ. ἀνθυπολοχαγός—δικηγόρος
ἐξ ἀνω Γουμενίτης—Καλαβρυτών
Ἔπασεν εἰς Κουμάνοβον
4 Νοεμβρίου 1912

Κατὰ τὴν πορείαν μας πρὸς Φλωρίναν ἀπὸ τοῦ Ἀρμενοχωρίου πολλοὶ χωρικοὶ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς πόλεως μᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ προχωρήσωμεν διότι ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρίσκετο πολὺς ἐχθρικός στρατός. Τούτους ἀπέπεμπον εὐχαριστῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Ὑπίλαρχος Γεννηματᾶς ἔφθασεν ἐκ τοῦ Σερβικοῦ Στρατηγείου ἔνθα παρέμενεν ὡς σύνδεσμος καὶ ἀνέφερεν ἐκ μέρους τοῦ Σέρβου Ἀρχιστρατήγου πρὸς τὴν Α. Υ. τὸν Διάδοχον ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας ἃς ἔλαβον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων των, 60000 τουρκικοῦ στρατοῦ ἔρχονται νὰ πέσουν μετὰ λύσεως ἐναντίον μας. Εἰς δὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ Γεννηματᾶ ἐὰν οἱ Σέρβοι θὰ μᾶς βοηθήσωσιν, ἀπήντησαν ὅτι, ὁ Σερβικὸς στρατὸς εἶναι τοσοῦτον κεκοπιακὸς ὥστε εἶνε ἀδύνατον ἐπὶ πέντε ἡμέρας νὰ κινηθῆ ἔστω καὶ εἰς στρατιώτης. Εἰς τὴν ἀναφορὰν ταύτην τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐταράχθη ὡς ἦτο ἐπόμενον διότι δὲν διέθετεν ἢ ἐλαχίστας μόνον δυνάμεις καὶ ταύτας πολὺ ἡραιωμένας ὡς βαινούσας κυκλωτικῶς ἐν γνίον τῆς Φλωρίνης. Διὸ διέταξεν ἀμέσως νὰ σταματήσῃ πᾶσα κίνησις ἵνα διαταχθῆ ἡ ἐνέργεια τῆς ἀμύνης.

Ὁ Μητροπολίτης εἰς τὴν ἀνωτέρω πρόσκλησίν μου μοῦ ἀπήντησεν ὅτι μὲ παρακαλεῖ νὰ ἀποσυρθῶ καὶ νὰ ἔλθωμεν τὴν ἐπομένην διότι ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρίσκετο μέγας ἀριθμὸς Τουρκικοῦ στρατοῦ ὅστις ὅμως ὑπεχώρει καὶ συνεπῶς τὴν ἐπομένην ἡ πόλις θὰ ἔμενε κενή.

Δύο μεγάλα ἄτοπα παρουσίαζεν ἡ ἀπάντησις τοῦ Μητροπολίτου: 1ον) ὅτι ὁ Σερβικὸς στρατὸς ἦτο πολὺ ἐνδεχόμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ καταφθάσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ 2ον) ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ὁ μέγιστος τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτεθαρρημένος Τουρκικὸς στρατὸς ἠδύνατο ν' ἀναθορήσῃ καὶ καταλαμβάνων θέσεις καταλλήλους νὰ καταστῆ εἰς ἡμᾶς ἐπικίνδυνος. Διὸ τῷ ἀπήντησα λακωνικῶς: «Ἡ ἔρχεσθαι ἢ ἔρχομαι». Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀνέφερα εἰς τὸ σύνταγμα μου τὰ συμβαίνοντα μὲ τὴν προσθήκην ὅτι καίτοι γνωρίζων τὴν ἐν τῇ πόλει ὑπαρξίν τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τούτοις προτίθεμαι νὰ τὸν προσβάλω καὶ τοῦ ἐμπνεύσω τὸν πανικόν, ἀλλ' ἐπειδὴ στεροῦμαι δυνάμειος παρεκάλουν νὰ μοὶ ἀποσταλῆ ἐνίσχυσις τοῦλάχιστον ἐνὸς οὐλαμοῦ. Ἡ δύναμις ἦν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν διέθετον δὲν ἀνήρχετο εἰς τὴν δύναμιν οὐλαμοῦ. Εἰς τὴν αἰτησί μου ταύτην δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν ἀλλὰ μετὰ πάροδον ἡμισεαίας ὥρας περίπου μοὶ ἀπεστάλη ἵππεὺς ζητῶν πληροφορίας τί κἀμινω ἐκεῖ. Τῷ ἐδόθη ἡ αὐτὴ ἀπάντησις καὶ τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ ἐκ τρίτου. Ἀλλὰ τὸ Σύνταγμα μου μένον ὀπισθεν τοῦ Ἀρμενοχωρίου ἐκόφειεν εἰς τὴν αἰτησί μου. Ἐπὶ τέλος μετὰ τὴν κατηγορηματικὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν Μητροπολίτην, οὗτος ἰδὼν ὅτι δύο ὀπλίται τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διήλθον ἀνενόχλητοι διὰ μέσου τόσου στρατοῦ Τουρκικοῦ ὀπλισμένου ἐθάροσε καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ, εἰδοποίησε δὲ ἀμέσως καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ του καὶ τὸν Ραββῖνον ὡς καὶ τὸν Μουφτῆν Φλωρίνης. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ὡς μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ Μητροπολίτης ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ τοσοῦτον ἐταράχθη ὥστε ἐκ τοῦ φόβου του ἔπεσε λιπόθυμος. Περὶ τὴν 4ην ὥραν μ. μ. ὁ Μητροπολίτης μετὰ τῆς μικρᾶς του ἀκολουθίας ἐθεάθη ἐρχόμενος. Ἀφίπτευτα ἀμέσως καὶ πλησιάσας αὐτοὺς προσεφώνησα ὅτι καταλαμβάνω τὴν πόλιν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α' κλπ. Εἰς ταῦτα ἀντεφώνησεν ὁ Μητροπολίτης πρῶτον, μετὰ τοῦτον ὁ Ραββῖνος καὶ τελευταῖος ὁ Μουφτῆς ὅστις ἐπὶ λέξει μοὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἡμεῖς οἱ Τούρκοι εὐεργετηθέντες τόσον παρὰ τοῦ Θεοῦ ὥστε νὰ κατακτήσωμεν ἀπεράντους χώρους, ὑπῆρξαμεν ἀγνώμονες πρὸς αὐτὸν καὶ μετεβλήθημεν εἰς τυράννους καὶ δεσπότας, οὕτω δὲ ἐπροκαλέσαμεν τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου. Ἐν τούτοις ἃς εἶνε δοξασμένον τὸ ὄνομά του διότι ἐν τῇ ὀργῇ Του ὑπῆρξεν ἐπιεικὴς πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς παραδίδει εἰς εὐγενεῖς χεῖρας. Διὸ δηλοῦμεν ὅτι θὰ εἴμεθα οἱ πιστότεροι ὑπῆρκοι τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.»

Μετὰ τοῦτο ὁ Μητροπολίτης μὲ προσεκάλεσε νὰ μεταβῶμεν καὶ τελέσωμεν τὴν δοξολογίαν. Εἰς τοῦτον ἀπήντησα ὅτι ἡ δοξολογία θὰ ἐτελεῖτο τὴν ἐπομένην ὅτε θὰ ἔφθανεν ὁ Διάδοχος. Αὐτὸς δὲ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Μητρόπολιν του καὶ νὰ ἀναρτήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν. Ὁ Μητροπολίτης μὲ ἐκάλει διὰ τὴν δοξολογίαν ἵνα ἀποφύγῃ τὴν συνάντησιν καὶ ἐπομένως τυχὸν σύρραξιν ἐντὸς τῆς πόλεως Τουρκικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καθόσον ἡ Ἐκκλησία ἔκειτο εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως καὶ ἐπομένως ἡ πρὸς αὐτὴν μετάβασις δὲν θὰ ἐγίνετο διὰ μέσου αὐτῆς.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν Μητροπολίτην ἵππευσα, ἀλλ' ὁ Μητροπολίτης λαβὼν τὰ ἡνία τοῦ ἵππου μου μὲ συνεβούλευσε νὰ μὴ προχωρήσω διότι ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρίσκετο πολὺς ἐχθρικός στρατός. Τῷ ἀπήντησα καταλλήλως καὶ ἐτέθην εἰς καταδίωξιν μετὰ τῶν ἐλαχίστων ἀνδρῶν μου ἵτοι περὶ τοὺς 15 ὀπλίτας καὶ 2 ἀξιωματικούς.

Οἱ Τούρκοι πληροφορηθέντες τὴν παρουσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἄλλοι μὲν ἔσπευσαν νὰ φύγῃσι πρὸς Πισοδέρι, ἄλλοι δὲ περὶ τὰς 10 χιλιάδας στρατοῦ, περιβληθέντες γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ καλυπτόμενοι μὲ τὸς φρεντζέδες, ἐκρύβησαν ἀναμυχθέντες εἰς τὰ χαράμια. Ἦτο δὲ ἡ Φλώρινα ὑπερπληρωμένη χαρεμίων. Καὶ οὕτως ἐκτὸς τῶν τζαμιῶν, ἅτινα ἦσαν κατὰ μέτρα ὡς καὶ αἱ τουρκαῖαι οἰκίαι, ἦσαν ἐπίσης πλήρεις αἱ πλατεῖαι, αἱ μάνδραι καὶ ὅπου ὑπῆρχε χῶρος ἐλεύθερος. Καὶ τοῦτο διότι ἀπὸ Ἐλασσῶνος καὶ Λεσκάτης μέχρι τῆς Φλωρίνης ὅλαι αἱ Τουρκαῖαι οἰκογένειαι εἶχον καταφύγει εἰς Φλώριναν εὐελπιζόμεναι ὅτι ἐκεῖ θὰ εὐρίσκοντο ἐν ἀσφαλείᾳ.

Μόλις εἰσῆλθομεν εἰς τὴν πόλιν καὶ δὲν εἶχομεν προχωρήσει πολὺ συνηγήσαμεν πολλοὺς Τούρκους στρατιώτας οἵτινες παρεμέριζαν εὐλαβῶς νὰ διέλθωμεν. Τούτους διέτασσα νὰ ἀπορρίψωσι τὰ ὄπλα τῶν ὄπισθ' εὐπειθέστατα ἔπραττον. Ἐκ τῶν πρώτων οὓς συνήνησα ἦσαν 3 ἀξιωματικοὶ ἔφιπποι μετὰ τῶν ἐπίσης ἵπποκόμων τῶν. Τούτους πλησιάσας διέταξα νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ εἷς τούτων Ἀντισυνταγματάρχης μὲ παρεκάλεσε νὰ τοῖς ἐπιτρέψω νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς συνάντησιν τοῦ στρατεύματός τῶν διότι ἦσαν ἀσθενεῖς. Τὸν ἐβεβαίωσα ὅτι θὰ τοὺς περιποιηθῶμεν καὶ στραφεῖς διέταξα τὸν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν μου νὰ τοὺς παραλάβῃ καὶ τοὺς ἀσφαλίσῃ. Δυστυχῶς ἀντὶ τοῦ ἐνὸς μετέβησαν ἀμφοτέρωθεν οἱ ἀξιωματικοί. Ἐγὼ δὲ ἀπασχολημένος εἰς τὸν ἐχθρὸν δὲν τὸ ἀντελήφθην, ἀλλὰ πολὺ ἄργα καὶ ἐξηκολούθησα τὴν καταδίωξιν. Ἐνίοτε φυγάδες κρυπτόμενοι μᾶς ἐπυροβόλουν ἀνεπιτυχῶς καὶ ἐτρέποντο εὐθύς κατόπιν ὡς ἡδύνατο εἰς φυγὴν. Δὲν ἀντεπυροβόλουν τούτους ἀποφεύγων νὰ δώσω σπουδαιότητα εἰς τὴν πρᾶξιν ἵνα μὴ ἐξαναγκάσω πολλοὺς νὰ τοὺς μμηθῶσιν ὅποτε ἡ καταστροφὴ μας θὰ ἦτο βεβαία. Οὕτως ἐξηκολούθησεν ἡ καταδίωξις καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως πρὸς Πισοδέρι ἐπὶ ἐκτάσεως περίπου 4-5 χιλιομέτρων. Ἡ δύναμις μου συνίστατο ἐκ 12 ὀπλιτῶν ἐξ ὧν εἷς ἐπιλοχίας, εἷς λοχίας καὶ εἷς στρατιώτης ἔμπροσθέν μου. Ριπιδοειδῶς δ' εἰς ἀπόστασιν ποικίλλουσαν ἀπὸ 150-250 μ. ἀνὰ τρεῖς ὀπλίται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, δύο ἄνδρες ὀπισθέν μου εἰς ἀπόστασιν περίπου 300 μ. καὶ ἐγὼ μόνος μετὰ τοῦ ἵπποκόμου μου ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἐπειγόμενην δὲ ὅσον μοι ἐπέτρεπεν ἡ περίστασις ἵνα προλάβω καὶ ἀναχαιτίσω τὴν φυγὴν τοῦ πυροβολικοῦ διότι ἔμαθον παρὰ χωρικῶν ὅτι τὸ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ μετὰ πολλῆς δυσκολίας διεπεραιούτο πρὸς Πισοδέρι. Τοὺς συναντωμένους καθ' ὁδὸν ὀπλίτας Τούρκους διέτασσα τόσον ἐγὼ ὡς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τὸ δίκτυόν μου ἀσφαλείας, ὅπως ἀπορρίπτοντες τὰ ὄπλα τῶν παλινδρομοῦσι καὶ τοῦτο ἐξετελεῖτο προθύμως παρ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου συνήνησα ἀξιωματικὸν Τούρκον μικρόσωμον μὲν ἀλλὰ θαρραλέον ὅστις ἐκράτει μαστίγιον ἀνὰ χεῖρας καὶ ἐκτύπα τοὺς δεικνύοντας ἀπροθυμίαν νὰ σπεύσουν πρὸς φυγὴν. Ὅπισθεν αὐτοῦ ἠκολούθει πεζοπόρος στρατιώτης ὀδηγῶν ἡμίονον φέροντα τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸ ξίφος του. Τούτον διέταξα νὰ παραδοθῇ ἀλλὰ στραφεῖς καὶ ἰδὼν τὴν γυμνότητά μου, μοι ἀπήνησε μετὰ θάρρους καὶ θυμοῦ γαλλιστί. «Διατί;» καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς παρεστῶτας Τούρκους τοῖς ὁμίλησεν εἰς Τουρκικὴν καὶ ταυτοχρόνως ἔθεσε τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ πιστολίου του. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι ἔδειξαν τελείαν ἀπροθυμίαν, ἐγὼ δὲ αὐθωρεῖ συνέλαβον τοῦτον ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς στολῆς του, καὶ ταυτοχρόνως διέταξα τὸν ἵπποκόμον μου νὰ σπεύσῃ νὰ τὸν ἀφοπλίσῃ. Ὁ ἀξιωματικὸς ἰδὼν τὴν ἀπροθυμίαν τῶν στρατιωτῶν του ἀφ' ἐνός, ζαλισθεὶς καὶ πτοηθεὶς ἀφ' ἑτέρου μοι ἐφώνησε τὴν ζήτησιν παρ' αὐτοῦ, δηλῶν ἐν ταυτῷ ὅτι ὑποτάσσεται. Ὁ ἵπποκόμος ἐξετέλεσε πάραυτα τὴν διαταγὴν μου καὶ τότε ἀφῆκα τὸν ἀξιωματικὸν ἐλεύθερον ὅστις ἐξεστόμισε βαρεῖαν ὕβριν ἐναντίον τῶν ὀπλιτῶν του, ἐφρούατε δὲ ὑπὸ θυμοῦ. Ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα ἔκλινε πλέον ἀπεφάσιστα νὰ σταματήσω τὴν προέλασίν μου καὶ εἰδοποίησα τὰ τμήματά μου νὰ σταματήσωσιν, ἀπέστειλα δὲ ἕνα ἵππεά ἐντὸς τῆς πόλεως νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς κατοίκους ἵνα ἐξερχόμενοι παραλάβωσιν ὄπλα. Μετ' ὀλίγον πλῆθος χωρικῶν ἔσπευδε νὰ συλλέγῃ ὄπλα ἅτινα ἦσαν κατεσπαρμένα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν. Τούτους παρήγγειλα νὰ περισυλέξωσιν ὅσους ἡδύνατο Τούρκους στρατιώτας ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον πληρωθῇ οἱ ἀγροὶ περὶ τὴν ὁδόν, νὰ τοὺς ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ θέσωσιν ἐντὸς οἰκημάτων πρὸς ἀσφάλειαν. Ἐγὼ δὲ παραλαβὼν περὶ τὸν ἀξιωματικὸν αἰχμάλωτον ὠδήγησα τοῦτον καὶ ἔθεσα ὑπὸ φύλαξιν μετὰ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν.

Καθ' ὁδὸν ὁ αἰχμάλωτος μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν του πῶς εὐρέθημεν ἡμεῖς ἐκεῖ, ἐν ᾧ κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν μᾶς ἐθεώρουσαν ἠττηθέντας. Ὅτε δὲ τῷ εἶπον ὅτι ἐρχόμεθα ἐκ Θεσσαλονίκης ἐταράχθη καὶ κατ' οὐδένα λόγον ἠθέλε νὰ τὸ πιστεύσῃ διότι αὐτοὶ ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκεῖθεν ἐπι-

κουρίας. Διὸ καὶ ὅταν συνήντησε τοὺς συναδέλφους του ἐν τῇ φυλακῇ ἢ πρώτη του φράσις ἦτο νὰ τοῖς ἀναγγεῖλη τὴν πληροφορίαν μου τῆς πτώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ἢν καὶ οὗτοι δὲν ἐπίστευον ἀπολύτως. Μετὰ τέταρτον ὥρας περίπου ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ἐθεάθη ἐρχομένη πρὸς αὐτὴν μία ἴλη Σερβικοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ ὑπίλαρχον. Εἰς τὴν θῆαν ταύτην τὸ Σύνταγμαί μου τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθει παραμένον εἰς Ἀρμενοχώριον ἐβάδισε καὶ τοῦτο πρὸς Φλώριναν. Ἄλλ' οἱ Σέρβοι τοῖς παρήγγειλαν νὰ σταματήσωσι διότι αὐτοὶ ἦσαν οἱ καταδιώκοντες καὶ αὐτοὶ θὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν. Εἰς τούτους οἱ ἡμέτεροι ἀπήντησαν ὅτι ἡ πόλις πρὸ πολλοῦ ἔχει καταληφθεῖ. Ἄλλ' οὗτοι δυσπιστοῦντες παρήγγειλαν εἰς τὸν Μητροπολίτην ὅστις τοὺς ἐπληροφόρησεν ὅτι ἔφθασαν ἀργὰ καὶ ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἤδη κατελημμένη. Τότε οἱ Σέρβοι ἐζήτησαν νὰ εἰσέλθωσι μαζὺ λέγοντες ὅτι εἰμεθα σύμμαχοι. Τοῖς ἐδηλώθη ὅτι θὰ τοὺς φιλοξενήσωμεν. Ἐν τούτοις ὁ ὑπίλαρχος ἀνέφερεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον του ὅτι ἡ Φλώρινα κατελήφθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ὅτε ἡ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἡμετέρων, τοῦ Χατζανέστη καὶ Νικολαΐδου, συνεζήτησε μετὰ τῶν Σέρβων πρὸς καθορισμὸν οὐδετέρας προσωρινῆς ζώνης, οἱ Σέρβοι ἐπέμενον νὰ θεωρῶσι τὴν Φλώριναν Σερβικὴν. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἔλυσαν ὁ Μητροπολίτης καὶ τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον Φλωρίνης. Ἐκ τούτου τρανωῶς ἀποδεικνύεται ὅτι ἐὰν δὲν ἐγένετο ἐπισήμως ἡ κατάληψις, θὰ εἴχομεν πολλὰς προστριβὰς μετὰ τῶν Σέρβων. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω διέταξα γενικὸν ἀφοπλισμὸν τῶν κατοίκων διὰ πολλοὺς λόγους. Ἐκ τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἐπληρώθησαν δύο μεγάλαι ἀποθῆκαι ὄπλων, μὲ τὰ ὁποῖα ὄπλασα πολιτοφυλακὴν ἐξ ἑκατὸν πενήκοντα πολιτῶν Ἑλλήνων.

Τούτους παρέταξα καὶ προσεφώνησα ὥστε νὰ τοῖς ἐμπνεύσω θάρρος, ἀνέμιξα αὐτοῖς μὲ ὀπίλτας τοῦ ἱππικοῦ καὶ τάξας ἅπαντας ἐπὶ δύο στοίχων καὶ τὰ ὄπλα ἐπ' ὄμου παρήλασα διὰ τῆς πόλεως διαμοιράσας αὐτοὺς εἰς διαφόρους θέσεις ὡς προφυλακάς.

Ἡ παρέλασις αὕτη ἐγένετο ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιδεικτικῶς, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐγγνώριζα τὴν ἐν τῇ πόλει ὑπαρξίν μεγάλου ἀριθμοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι οἱ Σέρβοι βλέποντες τὸν μικρὸν ἀριθμὸν ἡμῶν καὶ ἄδηλον πῶς σκεπτόμενοι ἐπεδίωκον νὰ ἔρχωνται εἰς προστριβὰς μετ' ἡμῶν. Ἄλλὰ μετὰ τὴν παρέλασιν γενομένην ἐν σκότει ψηλαφητῶ καὶ ἐκληφθεῖσαν ὡς ἐνίσχυσιν ἡμῶν ὑπὸ Στρατοῦ ἐγένοντο ἠπιώτεροι.

Διὰ τοῦ Συντάγματός μου ὑπέβαλον ἀναφορὰν πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ζητῶν ἐνίσχυσιν τοῦλάχιστον μιᾶς διλοχίας, παριστῶν τὴν ἀκροσφαλῆ θέσιν ἡμῶν καθόσον ἀπὸ Πισοδέρι μέχρι τῶν προφυλακῶν μας ὅλοι οἱ λόφοι εφαινόσαντο καιόμενοι ἀπὸ τὰς πυρὰς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἀνερχομένου πράγματι εἰς 60000.

Ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος λαβὼν τὴν ἀναφορὰν μου ἐνθουσιασμένος ἐκ τῶν γεγονότων διέταξεν ἀμέσως τὸν ὑπίλαρχον Σταΐκον νὰ σπεύσῃ πρὸς Φλώριναν καὶ νὰ διατάξῃ τὸ ἐγγύτερον αὐτῆς εὐρισκόμενον Σῶμα ἵνα ἀποστείλῃ τὴν αἰτουμένην ἐνίσχυσιν. Ὁ Σταΐκος συνήντησε τὴν IV Μεραρχίαν ἣτις διέταξε τὸ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Καμπάνην Σύνταγμα νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν, οὗτος δὲ ἀπέστειλεν ἀμέσως μίαν διλοχίαν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ἄντ. Πραντούναν ὅστις ἐφθασεν εἰς Φλώριναν τὴν 1ην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Μέχρι τῆς πρωΐας δὲ ἐν Φλωρίνῃ κατέφθασαν μία μεραρχία ἱππικοῦ Σερβικῆ καὶ ὀλόκληρον τὸ σύνταγμα τοῦ Καμπάνη. Εἰς τοῦτον παραλαβόντα ὡς φρουραρχον Φλωρίνης, παρέδωκα τὴν πρωίαν 2,500 αἰχμαλώτους ὀπίλτας καὶ 5 ἀξιωματικούς.

Τὸ Σύνταγμαί μου μόλις ἐξημέρωσεν ἀνεχώρησε πρὸς Πισοδέρι εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ἀπόστασιν δὲ ἐλάσσονα τοῦ χιλιόμετρον ἔμενον πρὸ τῆς Γεφύρας 22 πεδινὰ τηλεβόλα τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐπρόλαβεν οὔτε νὰ παραλάβῃ οὔτε νὰ καταστρέψῃ πλὴν δύο πολυβόλων τὰ ὁποῖα εἶχε κρημνίσῃ εἰς τὴν Γεφύραν. Διὰ δὲ τῶν προσολκαίων καὶ τῶν βλητοφόρων εἶχε σχηματίσῃ ὁδόφραγμα κατὰ τοῦ ἱππικοῦ εἰς τριπλοῦς στοίχους.

Λίαν πρωὶ Σέρβος ἀξιωματικὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Μητροπολίτου χάρτην τῶν μερῶν ἐκεῖνον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ χάρτης τοῦ Μητροπολίτου ἦτο μὲ γράμματα Γερμανικὰ ἐπροτιμήσαμεν συσχεφθέντες μετὰ τοῦ Μητροπολίτου νὰ τῷ ἀποστείλωμεν τὸν ἰδικόν μου. Μετ' ὀλίγον ὁμοῦ προσέρχεται ὁ ἴδιος ἀξιωματικὸς ζητῶν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου νὰ τὸν πληροφορήσῃ πὸ γράφει «Στάτιστα». Ἐκ τούτου ἠννοήσαμεν ὅτι οἱ Σέρβοι μὴ δυνάμενοι νὰ βαδίσωσι πρὸς Καστορίαν διὰ Πισοδέρι ἐσκέφθησαν νὰ βαδίσωσι διὰ Στατίστης. Τοῦτο ἀνίγηγον ἀμέσως εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον πρὸς πληροφορίαν του.

ΙΩ. ΑΡΤΗΣ

*Υποστράτηγος ἐν ἀποστρατείῳ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΧΑΝΙΩΝ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ὁ ἀντιναύαρχος **ΙΩ. ΔΑΜΙΑΝΟΣ**

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912-13 ὁ τότε πλοίαρχος Δαμιανὸς διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς Μοίρας τοῦ Ἰονίου ἀποτελουμένης ἐκ τῶν μεγάλων κανονιοφόρων «Ἀκτίου» ἐφ' ἧς καὶ ἐπέβαινε καὶ «Ἀμβρακίας», τῶν ἀτμομυδρομένων «Ἀλφειοῦ», «Πηνειοῦ», «Εὐρώτα» καὶ «Ἀχελώου» καὶ τῶν κανονιοφόρων Λ. καὶ Δ. ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Ν. Μακκᾶν αἰτίνες τὴν 2αν πρωΐνῃ ὥραν τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1912 ὑπὸ τὴν προστασίαν ὀλοκλήρου τῆς Μοίρας, ἣτις εἶχε πλησιάσει εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν τῶν φρουρῶν τῆς Πρεβέζης, διήλθον τὸ λίαν ἐπικίνδυνον στόμιον τῆς Πρεβέζης καὶ εἰσέπλευσαν χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀντιληπταὶ εἰς τὸν Ἀμβρακικόν.

Ἡ Μοῖρα Δαμιανοῦ ἀπέκλεισε τὰ παράλια τῆς Ἠλείου καὶ Ἀλβανίας καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πτώσιν τῆς Πρεβέζης. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Πρεβέζης ἡ Μοῖρα διελύθη, ὁ δὲ Δαμιανὸς ὤρισθη Μοῖραρχος τῆς Μοίρας τῶν εὐδρόμων ἣτις προσήνεγκεν ὑφίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα.

Ὁ ἀντιναύαρχος **ΑΝΔ. Δ. ΜΙΑΟΥΛΗΣ**

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης πλοίαρχος ὦν κατὰ τὸ 1912, διετέλεσε Κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν». Τὸ θωρηκτὸν «Ψαρὰ» ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης καὶ τῆς Λήμνου ὡς καὶ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς ναυτικές ἐπιχειρήσεις.

Ὁ ἀντιναύαρχος **ΠΕΤΡ. Σ. ΓΚΙΝΗΣ**

Ὁ Πέτρος Γκίνης ἐγεννήθη εἰς Σπέτσας. Ἐσοῦδασεν εἰς εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, ἐλλείψει Ναυτικῆς. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Γαλλικὸν στόλον τῆς Μάγχης. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους διετέλεσε Μοῖραρχος τοῦ στόλου τοῦ Αἰγαίου. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης, τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀναλαβόντος ἀνεξαρτησίαν κινήσεων, ὄνελαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὅλου στόλου. Κατὰ τὴν δευτέραν ναυμαχίαν ἔλαβε μέρος ὡς ἀρχηγὸς ὑποταγμένους τῆς δευτέρας Μοίρας θωρηκτῶν τύπου «Σπετσῶν» ἐπιβαίνων αὐτῶν. Μετὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον ἔμεινεν ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Θράκης δυνάμεων. Διετέλεσε κατόπιν προσωπάρχης, Γ. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, Γ. Διοικήτης τοῦ Ναυστάθμου καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου.

Τὰ Τουρκικὰ θωρηκτὰ τὰ λαβόντα μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης ἦσαν τὰ ἐξῆς «Βαρβαρόσας», «Τοργούτ-Ρεῖς», «Μεσουδιέ», καὶ «Ἀσσάρι-Τεφίκ». Τὰ «Ψαρὰ» ἔβαλον κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐναντίον τοῦ «Μεσουδιέ» ὅπερ ἦτο τὸ μόνον ἐξοπλισμένον διὰ ταχυβόλων μεγάλου καὶ μέσου διαμετρήματος ἐκ τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν. Ἦτο ἐκτοπίσματος 10.000 τόννων περίπου καὶ εἶχεν ὑποστῆ γενικὴν μετασκευὴν εἰς τὸ ναυπηγεῖον Ἀνσάλντο. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς ναυμαχίας ἡ ταχυβολία του κατέστη λίαν καταφανὴς καὶ τὰ «Ψαρὰ» ἂν καὶ εἶχον διαταγὴν τοῦ ναυάρχου, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ Ἑλληνικὰ θωρηκτὰ, νὰ βάλλουν κατὰ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος, ἔβαλον κατόπιν διαταγῆς τοῦ Κυβερνήτου τῶν κατὰ τοῦ «Μεσουδιέ». Μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ θωρηκτὸν τοῦτο βλήθην προφανῶς ἐξηλθε τῆς γραμμῆς παραγωγῆς τῶν Τουρκικῶν σκαφῶν καὶ πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἐτράπη πρὸς τὰ Στενά ἐγκαταλείπον τὸν ἀγῶνα. Τὴν θέσιν του κατέλαβε τὸ θωρηκτὸν «Ἀσσάρι-Τεφίκ», ὅπερ ἐβλήθη ἐπίσης καὶ πυρκαϊὰ ἐξεργάγη ἐπ' αὐτοῦ λίαν καταφανῆς. Οὕτω ἡ φυγὴ καὶ αἱ πρῶται ζημιαὶ τῶν τουρκικῶν θωρηκτῶν ἐξεδηλώθησαν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην.

Τὰ «Ψαρὰ» ἔφερον πυροβόλα βραδυβόλα τῶν 27 καὶ τῶν 15, ἂν καὶ κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἀνέπτυξαν ταχυβολίαν οὐδέποτε ἐπιτευχθεῖσαν κατὰ τὰ ἐν εἰρήνῃ γυμνάσια, ὑπερέβησαν δὲ κατὰ ταύτην καὶ τὸν «Ἀβέρωφ» διότι ἔβαλον 92 βολὰς διὰ 4 πυροβόλων καὶ τοῦτο ὅχι δι' ὅλους τοὺς τομεῖς, ἐνῶ ὁ «Ἀβέρωφ» ἔβαλε δι' ὅκτὸ πυροβόλων ταχυβόλων ἐντὸς περιστρεφομένου πύργου μὲ ἰδίαν ἀναχορηγίαν ἐκάστου.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ ναύαρχος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου Κουντουριώτης ἐπέβη τοῦ θωρηκτοῦ «Ψαρῶν» καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του, ἐν ἐπιθεωρήσει, ἐπ' οὐδενὸς δὲ ἄλλου πλοίου ἐπέβη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς «Λήμνου»—καθ' ἣν ἔλαβον μέρος τὰ τουρκικὰ θωρηκτὰ «Βαρβαρόσας», «Τοργούτ-Ρεῖς» καὶ «Μεσουδιέ» καὶ τὸ καταδρομικὸν «Μετζητιέ», καὶ τὰ τέσσαρα Ἑλληνικὰ τοιαῦτα, «Ἀβέρωφ», «Ψαρὰ», «Σπέτσαι» καὶ «Υδρα»—τὸ θωρηκτὸν «Ψαρὰ» ἔβαλεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ναυμαχίας κατὰ τοῦ θωρηκτοῦ «Μεσουδιέ», καὶ δὲν εἶχον παρέλθει εἰμὴ μόνον ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ ζητωκραυγαὶ τοῦ πληρώματος ἀνήγγειλαν ὅτι βλήματα τῶν «Ψαρῶν» εἶχον πέσει ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Μεσουδιέ» καὶ καπνὸς πολλὸς μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πλοίου τούτου, δεικνύων ὅτι πυρκαϊὰ σοβαρὰ εἶχεν ἐκραγῆ ἐπ' αὐτοῦ προκληθεῖσα ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐκ τροτύλης ἐκρηκτικοῦ γεμίματος τῶν ὀβίδων.

Οἱ κυβερνήται τοῦ ἀνιχνευτικοῦ «Ἀετὸς» Δουρούτης καὶ τοῦ ἀντιτορπιλικῆς «Σφενδόνη» Ἠπίτης ἐπληροφόρησαν τὸν κυβερνήτην τῶν «Ψαρῶν», μετ' ὀλίγας ἀπὸ τῆς ναυμαχίας ἡμέρας ὅτι ἔμαθον ἀπὸ τοὺς κυβερνήτας τῶν ναυαγοσωστικῶν τῶν ὑπὸ ξένην σημαίαν, ἀλλὰ μὲ πληρώματα Ἑλλήνων,— ἅτινα ναυαγοσωστικὰ ἐξήρχοντο ἐλευθέρως τῶν Δαρδανελλίων καὶ παρεῖχον πληροφορίας εἰς τὰ περιπολοῦντα ἐλαφρὰ σκάφη,—ὅτι ἡ πρώτη ὄβις τῶν 27 τῶν «Ψαρῶν» εἰσελθοῦσα εἰς τὸ κεντρικὸν πυροβολεῖον τοῦ «Μεσουδιέ» ἐκ τοῦ καταστρώματος, ἐφόνησε καὶ ἐτραυμάτισε περὶ τοὺς 70 ἀξιωματικῶς καὶ ναῦτας καὶ ὅτι καὶ ἄλλαι ὀβίδες εἶχον πέσει ἐπ' αὐτοῦ.

Αἱ μηχαναὶ ὅμως τοῦ «Μεσουδιέ» φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν βλάβην εἶχον ὑποστῆ, καὶ ὀλοταχῶς τὸ πλοῖον τοῦτο ἐτράπη πρὸς τὰ Στενά πρὸ τῶν ἄλλων δύο τουρκικῶν θωρηκτῶν, προηγηθὲν κατὰ 15 λεπτὰ τῆς ὥρας καθ' ἃ ὁ «Τοργούτ-Ρεῖς» καὶ ὁ «Βαρβαρόσας» ἐξηκολούθησαν τὴν ναυμαχίαν. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ κυβερνήτης τοῦ θωρηκτοῦ «Υδρας» Κοντόσταυλος ἐπεσκέφθη τὸ θωρηκτὸν «Ψαρὰ» καὶ συνεχάρη τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν θωρηκτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Ὑπάρχου τῆς «Υδρας» καὶ τριῶν ἀξιωματικῶν ἐξέφρασε τὰ συγχαρητήριά της ὡς καὶ τὰ τοῦ Κυβερνήτου.

Ἡ δίωξις τοῦ τουρκικοῦ στόλου θὰ συνεπλήρου τὴν καταστροφὴν καὶ τῶν δύο ἐτέρων θωρηκτῶν, ἂν οἱ δύο στόλοι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἀρχηγούς των καὶ ἐν γραμμῇ παραγωγῆς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς φυγῆς καὶ τῶν δύο ἀπομεινάντων τουρκικῶν θωρηκτῶν, δὲν ἤθελον εὐρεθῆ, λόγῳ ἀλλαγῆς πορείας εἰς ἀπόστασιν 18000 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων. Μετὰ τὰς βλάβας καὶ τὰς ἀπολείας ἃς ὑπέστη ὁ τουρκικὸς στόλος νέα ἔξοδος αὐτοῦ δὲν ἔλαβε χώραν, οὔτε ἦτο πιθανή. Ἀφ' ἐτέρου ἡ ἀνάγκη διαφόρων ἐπιχειρήσεων ἀπὸ θαλάσσης, ἦτοι ἀποβάσεων, ἀποκλεισμοῦ, προστασίας τῶν συγκοινωνιῶν διὰ θαλάσσης διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κατὰ τοῦ Μπιζανίου δρωόντος Ἑλληνικοῦ ἐν Ἰωαννίνοις στρατοῦ, πρὸς ὀριστικὴν ἐπι-

τυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, εἶχε καταστῆ ἐπιτακτική. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεσπάρθησαν πόλεμικά τινα σκάφη καὶ ἡ ἀρχηγία τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ἀνετέθη εἰς τὸν πλοίαρχον Μιαούλην κυβερνήτην τῶν «Ψαρῶν». Πρὸς τοῦτο συνεκροτήθη Μοῖρα ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ θεωρητοῦ «Ψαρῶν», τοῦ ἀνιχνευτικοῦ «Ἄετός», τῶν ἀντιτορπιλικῶν «Λόγχη» καὶ «Ἀσπίς» τοῦ τορπιλλοβόλου «Νικοπόλεως», τῶν βοηθητικῶν εὐδρόμων «Θεμιστοκλῆς», «Ἀθῆναι», «Μυκάλη» καὶ τῶν ἀτμομυδρομόνων «Πηνεῖου», «Εὐρύατα», «Ἀχλάου». Ἀποστολὴν τὰ πλοῖα ταῦτα εἶχον τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἑπειρωτικῶν καὶ Ἀλβανικῶν παραλίων πρὸς παρεμπόδισιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ ἐπισιτισμοῦ τοῦ ἐν Ἠπειρῷ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ Πάργας μέχρι τεσσάρων μιλλιῶν νοτίως τοῦ Δυρραχίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν προστασίαν τῶν συγκοινωνιῶν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι Προβέζης καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς διαφυγῆς ἐκ τῶν Δαρδανελλίων τοῦ καταδρομικοῦ «Χαμηδιέ». Πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν προαναφερομένων πλοίων εἶχον ἀποβιβασθῆ 20000 ὄπλα καὶ διάφορα ἄλλα ἐφόδια διὰ τὸν τουρκικὸν στρατόν.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς τελευταίας ἐπιθέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Μπιζανίου ἦτις ἐπέφερε καὶ τὴν πτώσιν του, διαταγῇ τοῦ Διαδόχου Ἀρχιστρατήγου ἐξετελέσθησαν ψευδεῖς ἀποβάσεις στρατοῦ εἰς Ἅγιους Σαράντα ὅπου οἱ Τούρκοι εἶχον πυροβολεῖον καὶ εἰς ἄλλους ἐκεῖ πλησίον ὄρους, αἵτινες καλῶς ἐκτελεσθεῖσαι ἠπάτησαν τελείως - ἄς ἐκεῖ πλησίον τουρκικὰς φρουράς, ζητησάσας ἐνισχύσεις ἐπὶ τῇ ἀποβάσει 15000 Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσωσι διὰ τῆς συνδρομῆς των κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς κατὰ τοῦ Μπιζανίου ἐπιθέσεως τὸν ἐκεῖ εὐρισκόμενον τουρκικὸν στρατόν, ὅπερ θὰ ἐδυσχέραινε τὴν πτώσιν τοῦ Μπιζανίου. Αὐτοὶ δὲ οἱ κάτοικοι Κερκύρας ἐν ὄψει τῶν ὁποίων ἐγένοντο αἱ ἀποβάσεις εἶχον ἀπατηθῆ ἔπίσης. Οὕτω ὁ σκοπὸς ἐπετεύχθη τελείως καὶ ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος Ἀρχιστρατήγος ἐξέφρασεν εἰς τὸν Κυβερνήτην «Ψαρῶν» τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν του.

Μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ «Χαμηδιέ» κατὰ τῶν ἐν Ἅγιῳ Ἰωάννῃ τῆς Μεδοῦης ἐμπορικῶν πλοίων τῶν μεταφερόντων Σερβικὸν στρατόν ἅτινα ἔπλεον μεμονωμένα, ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ προστατευθῆ ὁ ἐπὶ δεκαεπτὰ μεγάλων μεταγωγικῶν πλοίων συγκεντρωθεὶς Σερβικὸς στρατός, ὅστις ἀπεστέλλετο πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ πολιορκουμένου τῆν Σκόδραν Μαυροβουνιωτικοῦ στρατοῦ. Τὰ «Ψαρά» μετὰ τῶν «Ἄετοῦ», «Λόγχης» καὶ «Σφενδόνης» ἐπροστάτευσαν ταῦτα κατὰ τὸν διάπλουν τὸν μέχρι Ἅγιου Ἰωάννου τῆς Μεδοῦης, παρέσχον τὰ μέσα ἀποβάσεως εἰς αὐτὰ καὶ συνώδευσαν ταῦτα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των. Ἐπίσης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν «Ψαρῶν» ἐγένετο ἡ μεταφορὰ ὀλοκλήρου τοῦ ἐν Ἠπειρῷ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην.

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ «ΔΟΞΗΣ»,

Ὁ ἀντιναύαρχος ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ
Κυβερνήτης τῆς «Δόξης»
κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Ἡ «Δόξα» ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ναυμαχίας κατὰ τῶν δύο καταδρομικῶν «Μετσηδιέ» καὶ «Χαμηδιέ». Τῇ ἀνετέθῃ τῇ 27 Δεκεμβρίου 1912 εἰδικὴ ἀποστολὴ πρὸς ἐξακριβωσιν ὑπάρξεως ναρκῶν εἰς τὰ Στενά ἔξω τῶν Δαρδανελλίων καὶ πυροβόλων εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν τῆς Τενέδου.

Ἡ «Δόξα» ἐπλευσε καὶ ἐξακριβώσε τὴν ἀνυπαρξίαν ναρκῶν εἰσελθοῦσα ἐντὸς τοῦ πεδίου ἐνθα ὑπετίθετο ὅτι εἶχον ποντισθῆ. Ἐξακριβώσε δὲ καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχον πυροβόλα ἐν τῇ ἀκτῇ ἐνεργήσασα διὰ σφοδροῦ πυρὸς ἐναντίον τοῦ τηλεγραφικοῦ σταθμοῦ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα.

Εἰδοποιήσασα τὸν Ναύαρχον περὶ τούτων ἔλαβε τὸ ἐξῆς σῆμα :

«Πολὺ καλὰ καὶ εἴμεθα πολὺ εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐνεργειῶν σας.—*Κουντουριώτης*»

— Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ —

Ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας οὐδέποτε κατὰ θάλασσαν συνεκρούσθησαν ναυτικά Ἑλληνικά πρὸς Τουρκικὰς δυνάμεις. Δικαία ὥστε ἡ ἀνυπομονησία τῶν ἐπιτελείων καὶ τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐν Μοῦδρω Λήμνου ὀρμούντος Ἑλληνικοῦ στόλου ἐπὶ τῇ ἐπιμόρφ καθηλώσει τοῦ ἀντιπάλου ἐντὸς τῶν ὀχυρῶν αὐτοῦ ὀρητηρίων τοῦ Ναγαρά καὶ τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου, προκαλῶν τὸν Τουρκικὸν Στόλον εἰς ἔξοδον, ἀπέστειλεν ἐκ Τενέδου τηλεγράφημα εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ἀναμένει τὸν Τουρκικὸν Στόλον ἔξωθεν τῶν στενῶν.

Ἡ πρώτη ἡμέρα ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου καθ' ἣν ἐνεφανίσθη ὀθωμανικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἐκτὸς τῶν στενῶν εἶναι ἡ 1 Δεκεμβρίου ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Ἀντιτορπιλικὸν τουρκικὸν κατερχόμενον τὸν πορθμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ γενόμενον ἀντι-

Ο “ΑΒΕΡΩΦ”

ληπτὸν ὑπὸ τῶν περιπολούντων ἑλληνικῶν ἀντιτορπιλικῶν ἐβλήθη διὰ πυροβόλων ὑπὸ τούτων καὶ ἐπέστρεψεν ἐπανελθὼν ἐντὸς τῶν στενῶν. Τὰ ὀχυρώματα καὶ αἱ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοποθετημέναι πυροβολαρχίαι ἤρξαντο σφοδροῦ πυρὸς ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν ἀντιτορπιλικῶν ἕτινα ἀπεμακρύνθησαν μηδὲ μίαν παθόντα ζημίαν. Ὁ ἐν Μοῦδρω εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ βαρέως στόλου ἀρχηγὸς πληροφορηθεὶς τὰ ὡς ἄνω γεγονότα διέταξε τὸν ἐν Τενέδω ὀρμούντα ἑλαφρὸν στόλον νὰ ἐκτελέσῃ παρέλασιν πρὸ τῶν στενῶν ἐκτὸς βολῆς ἀπὸ τῶν ἐπακτίων ὀχυρωμάτων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διοικητοῦ αὐτοῦ.

Περὶ τὴν 13ην ὥραν τῆς 1ης Δεκεμβρίου ἀπάρας ὀλόκληρος ὁ ἑλαφρὸς στόλος μετὰ τοῦ καταδυομένου ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν στενῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐκτὸς βολῆς τῶν ἐπακτίων πυροβολείων.

Τότε ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ ἐνεφανίσθη πλέον παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου (Καλλιπόλεως) πλοῖον οὐτινος λόγῳ τῆς ἀποστάσεως δεν ἠδύνατο νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἐθνικότης.

Ὁ διοικητὴς τοῦ στολίσκου διέταξε τὰ ἀντιτορπιλικὰ τύπου «Θύελλα» νὰ πλεύσουν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πλοίου τούτου πρὸς ἀναγνώρισιν.

Τὸ ἐν τῶν ὡς ἄνω ἀντιτορπιλικῶν ἀνέφερε διὰ σήματος εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ στολίσκου, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον ἀνέπλευσεν ἀπὸ τῆς προῖας τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ ὑπὸ Γαλλικὴν σημαίαν. Ὁ διοικητὴς τοῦ στολίσκου διέταξεν «ἀλλαγὴν ἀριθμολογήσεως» ἐν τῷ στολίσκῳ ἵνα τεθῆ ἡ ἀρχηγὸς «Νέα Γενεά» ἐπὶ κεφαλῆς τῆς παρατάξεως καθότι ἀπὸ τῆς προῖας τῆς ἡμέρας ταύτης εἶχε μεταθέσῃ τὸ σῆμα τοῦ ἀπὸ τοῦ «Βέλους» εἰς τὴν «Νέαν Γενεάν».

Ἄναμφιβόλως δὲν ἦτο ἡ κατάλληλος στιγμή πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ναυτικῆς ἐκείνης κινήσεως καθότι ὁ στολίσκος εὐρίσκετο ἐν τῇ ἐκτελέσει εἶδους τινος ἐπιδείξεως ἔναντι τῶν ἐχθρικῶν παραλίων καὶ διὲν ἔναντι πλοίου τοῦ ὁποίου ἦτο ἄγνωστος ἡ ἐθνικότης.

Ἐνθὺ δὲ ἡ μὲν μία ὁμάς τύπου «Θύελλα» ἔπλευε πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ὡς ἄνω πλοίου, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα τοῦ στολίσκου ἐλάμβανον τὴν νέαν ἐν τῇ τάξει τοῦ στολίσκου θέσιν των, αἴφνης τὸ ἀγνώστον ἐθνικότητος πλοῖον διὰ συμπτωροζοτήσεως κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στολίσκου ἀπεκάλυψε τὴν ὁθωμανικὴν ἐθνικότητά του.

Τὴν πρώτην συμπτωροζότησιν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου ἠκολούθησε πῦρ ταχύ.

Ἡ τάξις τῶν Ἑλληνικῶν ἀντιτορπιλικῶν ὑπῆρξε λίαν μειονεκτικὴ, καθ' ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν εὐρέθησαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ μνησθέντος σχηματισμοῦ («ἀλλαγὴ ἀριθμολογήσεως»), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὁμάς τοῦ τύπου «Θύελλα» εὐρέθη ἀπομακροσμένη.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἀρχηγὸς ἤρξατο πυρὸς κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξαν καὶ τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ σκάφη. Συγχρόνως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου ὕψωσε τὸ σῆμα τῆς διαδοχικῆς στροφῆς καὶ ἀπεμακρύνθη τεθεὶς μετὰ τοῦ στολίσκου ἐκτὸς βολῆς ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, μεθ' ὃ συντάξας τὸν στολίσκον ἐστράφη ἐκ νέου πρὸς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον μετὰ πρόθεσιν ἴσως τορπιλικῆς προσβολῆς, ἀλλ' ἤδη τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον, ὅπερ ἦτο τὸ ἐλαφρὸν καταδρομικὸν «Μετζητιε» ἐστράφη κατευθυνόμενον πρὸς τὰ στενά. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη σύγκρουσις μετὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων κατὰ θάλασσαν κατὰ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον.

Τὸ γεγονός τοῦτο, γενόμενον γνωστὸν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, προκάλυψε τὴν ἀπαρσιν ὀλοκλήρου τοῦ στόλου ἐκ Μούδρου μετὰ κατεύθυνσιν τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ συνάντησις τῶν δύο στόλων (βαρέως καὶ ἐλαφροῦ) προκάλυψεν ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ βαρέως στόλου ὑπὲρ τῶν ἤδη βαπτισθέντων εἰς τὸ πῦρ πληρωμάτων τοῦ ἐλαφροῦ στόλου.

Οἱ δύο στόλοι ἐνωθέντες περὶ τὴν 17ην ὥραν τῆς 1ης Δεκεμβρίου, ἐξετέλεσαν διαδρομὴν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Δεκεμβρίου, μετὰ ἀκρας Ἑλλης καὶ νήσου Ἰμβρου, τὴν δὲ ἐπομένην εὐρέθησαν παρὰ τὸ νότιον σκέλος, τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ ἀναμένοντες μάτην τὴν ἔξοδον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Κατὰ τὴν νύκτα ὁ στόλος ἔπλευσε Βορείως Ἰμβρου.

Τὰ ἀντιτορπιλικὰ ἐκτὸς τῶν τοῦ τύπου «Λέων» εἶχον ἀποχωρισθῆ καὶ ἀγκυροβολήσῃ εἰς Τένεδον.

Τὴν προῖαν τῆς 3ης Δεκεμβρίου ὁ στόλος ἀποτελούμενος ἐκ τῶν θωρηκτῶν «Ἀβέρωφ» «Σπέτσαι» «Ψαρά» «Υδρα» καὶ τῶν ἀντιτορπιλικῶν «Λέων», «Πάνθηρ», «Ἰέραξ» καὶ «Ἀστὸς» ἔπλευε εἰς διπλὴν γραμμὴν παραγωγῆς πρὸς Νότον (ἀπὸ τῆς νήσου Ἰμβρου πρὸς τὴν Θωρακικὴν χερσόνησον).

Περὶ τὴν 7 ὥραν 30' τῆς 3 Δεκεμβρίου ὁ ἀξιοματικὸς τῆς φυλακῆς τῆς ναυαρχίδος ἀνέφερε τὴν ἐμφάνισιν τουρκικῶν πολεμικῶν πλοίων. Παρευθὺς ὁ Ναύαρχος ἐσήμανε πρὸς τὴν ἀρχηγίδα τοῦ ἐλαφροῦ στόλου «Νέα Γενεά» τὴν ἔξοδον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ ἐκάλυψε πάντα τὰ ἐλαφρὰ σκάφη εἰς συνάντησίν του.

Ἄμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τῶν στενῶν ἐνὸς πλατωῦ νοσοκομείου ὁ Ναύαρχος διέταξε πολεμικὴν ἔγερσιν εἰς ὅλον τὸν στόλον.

Ὀλίγον μετὰ τοῦτο ἀπέστειλε πρὸς ἀπαντὰ τὰ πλοῖα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τὸ ἀκόλουθον σῆμα :

«Μετὰ τὴν Δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Βασιλέως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου πλέο μετὰ ὀρμὴν ἀκατάσχετον καὶ μετὰ τὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους».

Περὶ τὴν 8 ὥρ. 40' ἐνεφανίσθη παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἑλλῆ ἐξερχόμενον τῶν στενῶν τὸ πρῶτον τουρκικὸν θωρηκτὸν τύπου «Μπαρπαρὸς» μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὰς νησίδας «Μαυριά», τοῦτο δὲ ἠκολούθει ἕτερον τοῦ αὐτοῦ τύπου μεθ' ὃ ἠκολούθουν ἐν γραμμῇ παραγωγῆς τὰ θωρηκτὰ «Μεσουδιε» καὶ «Ἀσάρι-Τεφίκ».

ΓΚΟΥΡΑΣ ΜΑΜΟΥΡΗΣ
ἀνθυποπλοίαρχος

Ἦδη τὰ ἐλαφρὰ ἑλληνικὰ σκάφη εἶχον συγκεντρωθῆ περὶ τὸν Ναύαρχον καὶ κατέλαβον θέσιν σχηματίσαντα τρίτην γραμμὴν παραγωγῆς παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ τύπου «Λέων» καὶ ὀλίγον ὀπισθεν τούτων.

Τὰ ἐλαφρὰ ἐχθρικὰ σκάφη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ καταδρομικοῦ «Μετζητιέ» ἔμεναν παρὰ τὴν ἄκρην Ἑλλή ὅπου εὐρίσκειτο καὶ τὸ πλωτὸν νοσοκομεῖον καὶ τινὰ ἐμπορικὰ σκάφη ἀναμένοντα νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὰ βαρέα σκάφη τοῦ ἐχθροῦ ἐστράφησαν δεξιὰ καὶ ἠκολούθησαν περὶ-που τὴν πορείαν «Βορρᾶς».

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος παρακολούθων τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐστράφη διαδοχικῶς κατὰ 180° λαβὼν καὶ οὗτος τὴν πορείαν «Βορρᾶς» σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἡ μὲν στήλη τῶν θωρηκτῶν ἐστράφη πρὸς ἀριστερὰ, ἡ δὲ στήλη τῶν ἀντιτορπιλικῶν τύπου «Λέων» ἐστράφη δεξιὰ, τὰ δὲ ἐλαφρὰ σκάφη

ἐτάχθησαν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς παράλληλον πρὸς τὴν τοῦ τύπου «Λέων» καὶ ὀλίγον ὀπισθεν ἐκείνων.

Ἄμα τῇ ἐκτελέσει τῆς κινήσεως ταύτης περὶ τὴν 9 ὥρ. 10' ὑψώθη ὑπὸ τοῦ «Ἀβέρωφ» τὸ σῆμα Ἐξήμισι πύρ συγγρόνως μετὰ τοῦ Ναύαρχου.

Αἱ πορεῖαι τῶν δύο ἀντιπάλων στόλων ἦσαν σχεδὸν παράλληλοι μὲ κατεύθυνσιν «Βορρᾶς». Ἡ ἀπόστασις ἦτο 16000 μέτρων, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπόστασις σχεδὸν δὲν μετεβάλλετο ὁ Ναύαρχος ἐστράφη ὀλίγον πρὸς δεξιὰ. Μετ' ὀλίγον ἡ ἀπόστασις ἠλαττώθη εἰς 14000 μέτρα καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐχθρικής παρατάξεως πλοῖον ἐξεκένωσε διὰ συμπυροκροτήσεως τὰ πυροβόλα του κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως. Τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα ἐμμύθησαν καὶ τὰ λοιπὰ τουρκικὰ σκάφη. Ἡ βολὴ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς πολὺ βραχεῖα, κατόπιν δὲ, καθόσον οἱ στόλοι προσήγγιζον ἀλλήλους, ἐγένετο πολὺ μακρὰ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὑπερέβαλλε τὴν γραμμὴν τῶν ἀντιτορπιλικῶν τύπου «Λέων» ἅτινα κατεῖχον γραμμὴν παράλληλον πρὸς τὴν τῶν θωρηκτῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο στόλων ἐξηκολούθει νὰ ἐλαττοῦται χωρὶς ὁ ναύαρχος νὰ διατάξῃ τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρός. Ἡ τουρκικὴ ναυαρχὴς ἤρρισε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀποκλίνουσα δεξιὰ, ὁ δὲ Ἑλλην ναύαρχος συνέκλινε τὴν πορείαν του ἔτι μᾶλλον ἵνα τὸ ταχύτερον πλησιάσῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Ὅτε δὲ περὶ τὴν 9 ὥρ. 25' τὸ διαστημόμετρον ἐσημείωσεν ἀπόστασιν 12000 μέτρων διέταξε τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρός.

Περὶ τὴν 9 ὥρ. 35' ὑψοῦται τὸ σῆμα τῆς ἀνεξαρτήτου κινήσεως ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ Ναύαρχος ἔχει ἐπηρμένον τὸ σῆμα ἐκεῖνο θέλει ἐνεργήσῃ μονομερῶς, τῶν λοιπῶν πλοίων τῆς γραμμῆς τιθεμένων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μετ' ἐκείνον ἐν τῷ στόλῳ ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦτο ὁ πλοίαρχος Γκίνης ἀρχηγὸς τῆς Μοίρας τῶν θωρηκτῶν «Ψαρά», «Υἶδρα» καὶ «Σπέτσιαι», ἐπιβαίνων τῶν «Σπετσῶν».

Ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ ταύτῃ κινήσει ὁ Ναύαρχος συνέκλινε τὴν πορείαν ἔτι μᾶλλον καὶ αὐξήσας ταχύτητα μέχρις 20 μιλίων ὑπερέβη τὴν τουρκικὴν παρατάξιν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πρωτόπλου ταύτης 4500 μέτρων.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ τουρκικὴ παρατάξις εὐρίσκειτο βορείως τῆς ἄκρας Ἑλλή καὶ πλησίον εἰς τὴν ξηρὰν ἡ τουρκικὴ γραμμὴ ἔτρεϊτο μετὰ δυσκολίας καθότι τὰ δύο τελευταῖα πλοῖα τῆς γραμμῆς «Μεσουδιέ» καὶ «Ἀσάρι Τεφίη» ὑστέρουν κατὰ πολὺ ὡς φαίνεται εἰς τὴν ταχύτητα. Βολὴ ἐκραγεῖσα ἐπὶ τοῦ ὑπερστεγάζματος τοῦ «Ἀβέρωφ» διέτρησε καπνοδόχους, λέμβους καὶ ἀτμακάτους, ἐφόνευσε δὲ τὸν κελυστὴν πηδαλιουχίας Καζιτζάρην καὶ ἐτραυμάτισεν 6 ἄνδρας εὐρισκομένους πάντας κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ τῶν σημάτων ὑπὸ τὴν ἔθνηκην Σημαίαν ὅπως ἐν περὶ πτώσει κοπῆς τοῦ σηματοσοχοῖνου ἐπάρῳσιν ἐκ νέου ταύτην. Ἐτερον θραῦσμα βλήματος εἰσελθὼν διὰ τῆς κανονιοθυρίδος τοῦ πρυμναίου ἀριστεροῦ πύργου τῶν 190 χ. μ. ἐτραυμάτισε τὸν ἀνθυποπλοίαρχον Μαιούρην διοικητὴν τοῦ πύργου τούτου, ὃν μετενεχθέντα εἰς τὸ πρόχειρον χειροουργεῖον τοῦ πλοίου, ἀντικατέστησεν ὁ ὑποπλοίαρχος Τούμπας.

Λόγω τῆς ἀναπτυχθείσης κατὰ τὴν μάχην ταχυβολίας καὶ τῆς ἐκ τούτου ἀναπτυχθείσης θερμότητος ἐσφηνώθησαν οἱ μύκητες τῶν κλειστῶν καὶ δὲν ἤνοιγον τὰ κλειστὰ τῶν πυροβόλων· τοῦτο ἠνάγκασε τὸν διοικητὴν

ΝΙΚ. ΑΠΟΣΤ. ΚΑΖΙΤΖΑΡΗΣ
κελυστὴς πηδαλιουχίας
Ἐφρονεῦθῃ εἰς τὴν ναυμαχίαν
τῆς Ἑλλή

τοῦ δεξιοῦ πρυμναίου πύργου νὰ λύσῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης τὸ κλειστόν. Ἀπεκατέστη δὲ εὐθὺς ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ μηχανήματος ἅμα ὡς παρήλθεν ἡ θερμοτότης.

Ἐν τούτοις ἡ προχωρητικὴ ἐκείνη κίνησις τοῦ ναυάρχου συνεχίζετο καὶ περὶ τὴν 9 ὥραν καὶ 55' ὁ «Ἀβέρωφ» ἐστράφη δεξιᾷ οὕτως ὥστε ἡ πορεία του ἀπέβη κάθετος ἐπὶ τὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Τότε τὸ πῦρ ὀλοκληρον τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς συνεκεντρώθη ἐπὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως πλοίων. Τὸ πλοῖον τοῦτο (Χαίροεδιν Μπαρμπάρὸς) ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς βολῆς τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐστράφη δι' ἀποτόμου κινήσεως κατὰ 180° καὶ παρουσίασε τὴν πρύμνην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ναυαρχίδα ἣτις ἐξηκολούθει νὰ βάλλῃ ἀδιακόπως κατὰ τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς. Τὰ λοιπὰ Τουρκικὰ πλοῖα μιμούμενα τὴν στροφὴν τοῦ πρωτόπλου αὐτῶν ἐστράφησαν ὡσαύτως ἀθρόως κατὰ 180° ἐκτὸς τοῦ δευτέρου πλοίου τῆς γραμμῆς (Τοργούτ) τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ πρωτόπλου.

Ἡ ὅλη κατάστασις τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς παρουσίασε θέαμα ἀτάκτου φυγῆς τῶν πλοίων καὶ συντόνου προσπαθείας καταφυγῆς αὐτῶν ἐντὸς τῶν ὄχυρῶν ὀρηκτηρίων, μολοντί εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τῆς ξηρᾶς.

Ἡ Ἑλληνικὴ ναυαρχὴ ἐν τῇ πράγματι «ἀκαθέκτω αὐτῆς ὀρμῇ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους» ἐτέθη ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν τεσσάρων φρουρίων τοῦ Ἑλλησπόντου Ἐρτογρούλ, Σεντίλ-Μπέχο, Κοῦμ-Καλὲ καὶ Ὁρχανιὲ καὶ ὑπὸ τὴν χάλαζαν τῶν ὀβίδων τῶν κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Θρακικῆς χερσονήσου παρατεταγμένων πυροβολαρχιῶν.

Τὰ πυρὰ τοῦ ἀτάκτως φεύγοντος ἤδη ἐχθρικοῦ στόλου συνεκεντρώθησαν ἐπίσης κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ».

Τὰ λοιπὰ πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου μετ' ἀγωνίας παρηκολούθουν τὴν γιγαντομαχίαν ἐκείνην τῆς Ἑλληνικῆς Ναυαρχίδος καὶ ἐπὶ 10 λεπτὰ τῆς ὥρας τοῦλάχιστον ὁ «Ἀβέρωφ» ἀπολέσθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεραστίων ὑδατίνων στηλῶν αἵτινες ὑψοῦντο ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων περὶ αὐτοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἀπόστασις τοῦ «Ἀβέρωφ» εἶχεν ἐλαττωθῆ εἰς 2800 μέτρα, 5000 δὲ μέτρα ἐχώριζαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πλησιέστερου σημείου τῆς ξηρᾶς.

Οἱ μετ' ἀγωνίας θεώμενοι μακρόθεν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἔβλεπον φλεγομένην μὲν τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως ἐκ τῆς ταχυβολίας τῶν ἐπ' αὐτῆς ὀχυρωμάτων καὶ πυροβολαρχιῶν, ἠγωνίων δὲ ἵνα ἐπανίδωσι τὴν ἑλληνικὴν ναυαρχίδα ἣτις εἶχεν ἀπολεσθῆ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπερμεγέθων ὑδατίνων στηλῶν αἵτινες ὑψοῦντο περὶ αὐτῆς ἐκ τῆς πτώσεως πλείστων ἐχθρικῶν ὀβίδων.

Ἡ ἄτακτος πρὸς τὰ στενὰ ὑποχώρησις τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐξηκολούθησεν ὡς ἐπίσης ἡ ὑπὸ τοῦ «Ἀβέρωφ» καταδίωξις αὐτοῦ μέχρι τῆς 10ης ὥρας καὶ 15'. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας τῶν θωρηκτῶν τύπου «Υδρα» ἐστράφη διαδοχικῶς πρὸς ἀριστερά. Τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα «Μεσουδιὲ» καὶ «Ἀσάρι Τεφίη» συνεκέντρωσαν ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς στροφῆς τῆς Ἑλληνικῆς μοίρας πῦρ ταχύ, εὐτυχῶς ὁμως ἄνευ ἀποτελέσματος.

Τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα συνεκεντρώθησαν περὶ Κοῦμ-Καλὲ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ περὶ τὴν 11,30' ὥρ. ἐκίνησαν πρὸς τὸν Ναγαράν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος διὰ σήματος τοῦ ναυάρχου συνετάχθη καὶ ἐκτὸς βολῆς τῶν φρουρίων ἀνέμενε μέχρι τῆς 3ης ὥρας μ.μ. ὅτε ἀπέπλευσεν εἰς Μοῦδρον.

Αἱ βλάβαι τῶν ἑλληνικῶν πλοίων κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἦσαν αἱ ἑξῆς: Ὁ «Ἀβέρωφ» ἐδέχθη βλήμα μεγάλου διαμετρήματος περὶ τὸ μέσον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς ὑπερῶς ἐξοράγισε μίαν θωρηκτὴν πλάκα. Ἄλλο βλήμα διέσπρηξε τὸν σωλῆνα τοῦ δεξιοῦ προωραίου ταχυβόλου ὑπὸ τὴν γέφυραν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον ἐπροξένησε βλάβας τινὰς ἐν αὐτῷ.

Ἀπὸ ἄλλα βλήματα ἐπροξενήθησαν βλάβαι τινὲς εἰς τινὰ δωμάτια τῆς πρόρας. Ἐπίσης ἐν βλήμα διαφραγῆν διέτρησε τὰ περιβλήματα τῆς καπνοδόχου καὶ ἐπροξένησε βλάβας εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ὑπερστεγάσματος λέμβους καὶ ἀιμακάτους τοῦ αὐτοῦ ὡς φαίνεται βλήματος θραύσματα ἐφόρευσαν μὲν τὸν κελυστὴν πηδαλιουχίας (ἡ σηματοφὸν ὡς θὰ ἐκαλεῖτο σήμερον) καὶ ἐτραυμάτισαν τοὺς 6 μετ' αὐτοῦ ἄνδρας τοὺς παρὰ τὸν πρυμναῖον πυργίσκον βολῆς ἰσταμένους· ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ βλήματος θραῦσμα εἰσελθὼν διὰ τῆς κανονιοθυρίδος ἐνὸς τῶν πυροβόλων τοῦ ἀριστεροῦ πρυμναίου πύργου ἐτραυμάτισε τὸν διοικητὴν τοῦ πύργου ἀνθυποπλοίαρχον Μαμούρην ἀποβιώσαντα κατόπιν ἐκ τοῦ τραύματος.

Τὸ θωρηκτὸν «Σπέτσει» ἔσχεν ἓνα μόνον τραυματίαν ἐκ θραύσματος βλήματος ταχυβόλου. Ἐπὶ τοῦ θώρακος του προσέκρουσε βλήμα χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην τινα. Ὑπέστη δὲ ἐλαφρὰν βλάβην ἐν τῷ συνεργείῳ τοῦ καταστρώματος.

Οἱ ἀσύρηματοι τῶν θωρηκτῶν ὑπέστησαν βλάβας ἐκ τῶν δονήσεων τῶν πυροβολισμῶν. Ἐκ τῶν ἀντιτορπιλικῶν οὐδὲν οὐδεμίαν ἔπαθε βλάβην.

ΔΗΜ. Ι. ΣΤΟΥΜΠΟΣ
ἐκ Πόρου

Ὑποκελευστὴς οἰκιστὴς
«Ἀβέρωφ». Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν
ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης.

Ἡ ἀπόστασις ἐξ ἧς συνεκροτήθη ἡ μάχη κυμαίνεται ἀπὸ 14,000 μέχρι 2800 μέτρων. Ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως τῶν 14000 μέτρων ἤρξαντο τοῦ πυρὸς τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Τὰ ἡμέτερα ἤρξαντο τοῦ πυρὸς ἀπὸ 12000 μέτρων.

Τὰ παλαιὰ θωρηκτὰ ἐσημείωσαν μικροτέραν ἀπόστασιν 4100 μέτρα. Ὁ «Ἀβέρωφ» ἐσημείωσε μικροτέραν ἀπόστασιν 2800 μέτρα.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μάχη αὕτη τῆς 3)16 Σεπτεμβρίου, πρώτη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στόλων ἧτις παρεδόθη εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «**Ναυμαχία Ἑλλης**».

Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἀξιώσωμεν ὅτι ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξε σημαντικὸν γεγονός ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Οὐδὲν δίδαγμα δύναται νὰ συγκομίσῃ ἡ πολεμικὴ τέχνη ἀπὸ τὴν παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τῆς

Ἑλλης Ἑλληνοτουρκικὴν σύρραξιν, οὔτε ἀπὸ στρατηρικῆς οὔτε ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως.

Ἄλλ' ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλλης ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξε σημαντικὸν γεγονός καθότι εἶναι ἡ πρώτη σύρραξις ἀπὸ τῶν ἠρωϊκῶν κατὰ θάλασσαν μαχῶν τοῦ μεγάλου ἐπεὶ τῆς Ἑθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος μας.

Εἶναι δὲ ἔτι μᾶλλον σπουδαία διότι ὁ ἐχθρὸς ἐτόρπη εἰς ἄτακτον φυγὴν ὑπὸ τὴν κραταίαν προστασίαν τῶν ἀπορθητῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Ἑλλησπόντου μολονότι αἱ δυνάμεις, ἃς διέθετεν ἦσαν ὑπερτεραι τῶν ἡμετέρων.

Τὴν Ἑλληνικὴν νίκην ἔδωκεν ἡ ψυχραιμία καὶ πειθαρχία τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν πληρωμάτων καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος γενναϊότης καὶ ὀρμητικότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ.

Ἡ νίκη αὕτη ἐστερέωσε τὰς κατὰ ξηρὰν νίκας τῶν βαλκανικῶν συμμάχων χορηγήσασα ἀναμφισβήτητον τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ τῆς θαλάσσης κυριαρχίαν κατὰ τὸ λοιπὸν διάστημα τοῦ πολέμου.

Καὶ ἡμφισβητήθη μὲν ἅπαξ ἔτι ἡ κυριαρχία αὕτη διὰ τεχνάσματος, ἀλλὰ τὸ πείραμα τοῦτο ὑπῆρξε πλήγμα καίριον κατὰ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς δευτέρας παρὰ τὴν Λῆμνον ναυμαχίας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΡΟΥΑΣ
ἐκ Πόρου

Μοσχος οἰκιστὴς «Ἀβέρωφ»
Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης

***
Ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ
μετασχὼν τῆς ναυμαχίας

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΛΗΜΝΟΥ

Προκαίμενης ενάρξεως τῆς διασκέψεως τοῦ Λονδίνου μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαμαχομένων κρατῶν κατὰ τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου, τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Σουλτάνου ἀπεφάσισεν ὡς ἀμυρσθητήρη πρὸς τὸν ἑλληνικὸν στόλον ἀπαξ εἶτα τὴν ναυτικὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ κυριαρχίαν.

Ἐνεκεν ὅμως τῆς τομηρᾶς ὕψος καὶ ἐπικινδύνου ἐκείνης ἀνεξαρτήτου κινήσεως τῆς ἑλληνικῆς ναυαρχίδος κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης, ἣτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄτακτον τροπὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, καίτοι εὐρισκομένην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ ἐχθρὸς ἐχρῆσαστο τεχνάσματος, ὅπερ ὅμως ἀπέβη ὀλέθριον εἰς τὰς ναυτικὰς αὐτοῦ δυνάμεις.

Ἡθέλυσε δηλονότι ὁ ἐχθρὸς νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς βάσεως ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονων μονάδων καὶ δὴ τοῦ μόνου ταχυπλόου πλοίου τοῦ στόλου, τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅστις εἶχεν ἀκορῆ τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων ναυτικῶν.

Πρὸς τοῦτον, κυρίως, τὸν σκοπὸν, φαίνεται, σχεδιασθεῖσα ἡ ἔξοδος ἐκείνη τοῦ Τουρκικοῦ καταδρομικοῦ «Χαμιδιᾶ» (ταχύτης 18 μίλια) ἢ καὶ κατορθωθείσα κατὰ τὴν Φεβρουάριον νύκτα τῆς 1)14—2)15 Ἰανουαρίου 1913.

Ἦλθον ὅμως τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου σκοποῦ τῆς εἰς τὸ Αἰγαῖον λαθραίας ἔξοδου τοῦ «Χαμιδιᾶ», ὑπῆρχε καὶ ὁ λόγος τῆς ἀποστολῆς ὀδηγιῶν πρὸς τὴν ἐξ 25000 ἀνδρῶν τουρκικὴν στρατιάν ὑπὸ τὸν Τζαβὴτ ἣτις ἀποτοχοῦσα νὰ ἐνισχύτῃ τὴν φρουρὰν τῆς Θεσσαλονικῆς καὶ ἀπειληθεῖσα νὰ κυκλωθῇ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν συμμάχων κατόρθωσε νὰ διαφύγῃ διὰ ταχείας πρὸς δυσμὰς ἐποχωρήσεως ἐν τῷ Ἀλβανικῷ ἐδάφει ὅπου ἐκ τῆς ἐκείσε καταστάσεως ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ὀδηγιῶν καὶ τῶν ἐπιτηδείων.

Ὅπωςδὴποτε τὸ Τουρκικὸν εὐδρομον διαφυγὸν τὴν πρόσοχὴν τῶν περιπολούντων παρὰ τὸ στόμιον ἑλληνικῶν ἀντιτορπιλικῶν, ἐξῆλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Καὶ περὶ τὴν 11 ὥρ. τῆς πρωΐας τῆς 3 Ἰανουαρίου ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως Σύρου, ὅπου ἔβαλεν ἐναντίον τοῦ ἐξοπλισμένου «Μακεδονία», ὅπερ λόγῳ ἐπισκευῆς ἦτο ἐλλιμενισμένον εἰς τὸν λιμένα τοῦτον.

Τὸ γεγονός ἐγένετο γνωστὸν διὰ τοῦ ἀσφυμάτου εἰς Ἀθήνας προκαλέσαν πανικὸν παρὰ τῷ κοινῷ, καὶ ἡ Κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης εὐρεθεῖσα, διέταξε τὸν ἑλληνα ἀρχηγὸν ὅπως ἐκπλέων μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ στόλου καταδιώξῃ τὸ «Χαμιδιᾶ» πλέον πρὸς Σύρον. Ὀλίγου δεῖν καὶ ἡ Τουρκικὴ ἐπιθυμία ἐξεπληροῦτο.

Ἄλλ' ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου καλῶς ἀναμετρούσας τὴν κατάστασιν δὲν ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν ταύτην.

Καὶ τοῦτο ἔσται πρὸς τὴν τιμὴν του. Διέταξεν ἀπλῶς δύο ἀντιτορπιλικά τύπου «Θυέλλα» καὶ δύο περιπολῶντα ἑλληνικά πλοῖα μετέδιδον διὰ τοῦ ἀσφυμάτου εἰς τὸν ἐν Μοῦδρῳ εὐρισκόμενον Ἀρχηγόν. Κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα οἱ ἐν τῇ ναυαρχίδι εὐρίσκοντο εἰς διαρκῆ κίνησιν καθότι μετεδίδοντο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονικῆς διάφοροι εἰδήσεις προερχόμεναι ἐκ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κέντρων περὶ ἐπικειμένης ἔξοδου τοῦ τουρκικοῦ Στόλου εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἀποφασιστικὴν μάχην· πιθανῶς τὸ καταδρομικὸν «Μετζητιᾶ» ἐφ' οὗ ἐπέβανεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου Ταχέρ, διεδρομήσε, σχεδὸν καθ' ὅλην

Ὁ ἀντιναύαρχος
ΣΟΦ. ΛΟΥΣΜΑΝΗΣ
Κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἀρχηγὸς
στολέος τοῦ Στόλου κατὰ τὰς ναυμαχίας

τύπου «Νίκη» νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν μεταξὺ Χίου καὶ Ψαρῶν πορθμὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον τοῦ «Χαμιδιᾶ» ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε τοῦτο ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ στενά.

Ἡ ἐπιστροφή ὅμως αὕτη τοῦ «Χαμιδιᾶ» δὲν ἐπραγματοποιήθη καθότι τὸ εὐδρομον τοῦτο ἔπλευσε πρὸς ἄλλον προορισμὸν δυνάμενον νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον εἰδικῆς ἀφηγήσεως.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 3ης καὶ 4ης Ἰανουαρίου τὰ πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ εἰδικῶς τὰ τῆς περιπολίας εἶχον αὐστηροτάτην ἐπαγρύπνησιν. Τὴν δὲ νύκτα τῆς 4ης πρὸς τὴν ἡν Ἰανουαρίου παρετηρήθησαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Σελήνης κινήσεις τουρκικῶν πολεμικῶν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου, ὡς τὰ παρὰ τὰ στενά πε-

τὴν νύκτα τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ἰανουαρίου, μεταξύ Κοῦμ-Καλλέ καὶ Μαυριῶν. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἡμέρας τὸ καταδρομικὸν τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενά.

ὑπὸ τὰς νυκτερινὰς ἐντυπώσεις τῆς κινήσεως τῶν τουρκικῶν πλοίων πρὸ τῶν στενῶν καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης τηλεγραφικῶν εἰδήσεων περὶ ἐπικειμένης ἐξόδου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, οἱ ἐν τῷ ἡμέτερῷ στόλῳ καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐν τῷ ναυαρχίδι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἀνέμενον τὴν ἐξοδον.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν 25' ἐλήφθη ἀνοικτὸν τηλεγράφημα παρὰ τῶν περιπολούντων πλοίων περὶ ἐξόδου ὀλοκλήρου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ μετ' ὀλίγον δεύτερον, ὅτι ὀλόκληρος ὁ στόλος πλέει πρὸς δυσμὰς.

Γενικὴ ἀπαρσις τῶν πλοίων τοῦ Ἑλλ. στόλου διατάχθη καὶ τὸ περιπολοῦν «Λέων» ἠρωτήθη περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων.

Τρία θωρηκτὰ καὶ ἐν καταδρομικῶν ἐν γραμμῇ παραγωγῆς κατευθύνοντο πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς 8 ὥρ. 45 λ. γενικὸν σῆμα διὰ βραχιόνων ἐκοινοποιήθη πρὸς ἅπαντα τὰ ἐν Μούδρῳ ὁμοῦντα πλοῖα.

«Ὁ ναύαρχος εὐχεται τὴν καλὴν ἡμέραν εἰς τὰ γενναῖα ἐπιτελεῖα καὶ τὰ πληρώματα.» Συγχρόνως σχεδὸν διατάχθη γενικὴ ἀπαρσις τῶν πλοίων τοῦ στόλου. Τὰ θωρηκτὰ «Ἀβέρωφ», «Σπέτσιαι», «Υδρα», «Ψαρά» καὶ τὰ ἀντιτορπιλικὰ «Ἀετὸς», «Ἰέραξ», «Σφενδόνη», «Ναυκρατοῦσα» καὶ «Νίκη» ἀπῆραν καὶ ταχθέντα εἰς γραμμὴν παραγωγῆς ἐξήρχοντο τοῦ λιμένος τοῦ ὀρητηρίου. Τὸ ἀντιτορπιλικὸν «Λέων» ἐτήρει τὸν στόλον ἐνήμερον τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου διὰ τοῦ ἀσφραγίστου. Κατὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ραδιογραφήματα τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Λέων» ὁ ἐχθρικός στόλος ἐπλεεν ἀποφασιστικῶς πρὸς ἄπηνον προηγουμένου τοῦ καταδρομικοῦ «Μετζίτιε» εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου μιλίων ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν. Ἄμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ τοῦ προλιμένος τοῦ ὀρητηρίου του ἐθεάθησαν τὰ ἀντιτορπιλικὰ τῆς περιπολίας «Λέων» καὶ «Ἀσπίς» πλέοντα πρὸς συνάντησιν τοῦ λοιποῦ στόλου καὶ ἀκολουθούμενα ὑπὸ τοῦ «Μετζίτιε» ἀπὸ ἀποστάσεως περὶ τὰ 8000 μέτρα.

Ἐκεῖθεν πρὸς Ἀνατολὰς εἰς 15 μιλίων ἀπόστασιν διεκρίνετο ἤδη τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πλέοντος πρὸς Δυσμὰς. Τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν πλοίων ἤρχισαν διαγραφόμενα εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Τὸ καταδρομικὸν «Μετζίτιε» ἀντιληφθὲν τὸν ἡμέτερον στόλον ἐστράφη ἀποτόμως καὶ κατηρθύνθη πρὸς τὰ ἐχθρικά θωρηκτὰ ἅτινα ἤρξαντο στρεφόμενα πρὸς δεξιὰ μέχρι τῆς πορείας Νότος.

Ὁ ἡμέτερος στόλος ἐστράφη πρὸς ἀριστερὰ ἵνα προσεγγίσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅστις ἐκινεῖτο μετὰ ταχύτητα περίπου 14 μιλίων.

Ἐφ' ὅσον οἱ ἀντίπαλοι στόλοι προσήγγιζον ἀλλήλους τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἐπιτελείων καὶ πληρωμάτων ἐπέσυρε παμμεγέθης σημαία ὑψουμένη ἐπὶ τοῦ ἐπιμήλου τοῦ προβαίου ἴστου τοῦ πλέοντος πλοίου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου «Μπαρμπάρος».

Μετὰ τὴν μάχην ἐγνώσθη ὅτι τὸ σῆμα ἐκεῖνο ἦτο ἡ σημαία τοῦ περιφήμου ἀρχιπειρατοῦ καὶ ναύαρχου τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων Χαῖρεντίν Μπαρμπάρος. Τοῦ θωρηκτοῦ «Μπαρμπάρος» εἶπετο τὸ «Τοργούτ» καὶ τούτου τὸ «Μεσοιδιέ». Μακρὰν ὀπισθεν ἐτάχθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκολουθούντων ἀντιτορπιλικῶν τὸ καταδρομικὸν «Μετζίτιε».

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο διανγεστάτη καὶ ἡ δρατότης ἐξαιρετικὴ.

Εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον σημάνη πολεμικὴ ἔγερσις, ὅτε περὶ τὴν 11 ὥρ. 15' λ. ὁ ναύαρχος ἐσήμανε δι' ἀνοικτοῦ ραδιογραφήματος πρὸς πάντα τὰ πλοῖα τοῦ στόλου τὸ ἀκόλουθον σῆμα.

«Ἐχετε ὑπ' ὄψιν τὸ σῆμα τῆς 3ης Δεκεμβρίου. Ἡ σημερινὴ ναυμαχία θὰ κρίνῃ τὴν τύχην τοῦ ὄλου ἐλληνισμοῦ. Φανῆτε λέοντες».

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐπειράθη διὰ διαδοχικῆς πρὸς δεξιὰ στροφῆς νὰ λάβῃ πορείαν κάθετον ἐπὶ τὴν τοῦ ἡμετέρου ἵνα δυνηθῇ νὰ συγκεντρώσῃ ὀλόκληρον τὸ πῦρ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς κατὰ τοῦ ἄξονος τῆς γραμμῆς τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως.

Ὁ ἡμέτερος στόλος δι' ἐλαφρᾶς πρὸς δεξιὰ στροφῆς ἀπέφυγε τοῦ Τούρκου ναύαρχου τὴν κίνησιν. Τὴν κίνησιν του ταύτην ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπανέλαβεν αὐθις ἄλλ' εἰς μίτην ἀπέβησαν πᾶσα αὐτοῦ αἱ προσπάθειαι. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπέφυγε τὰς κινήσεις τοῦ Τούρκου ναύαρχου τηρῶν πάντοτε συγγλίνουσαν πορείαν πρὸς τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἵνα προσεγγίξῃ διαρκῶς αὐτόν.

Τὰ διαστημόμετρα ἐσημεῖον ἤδη περὶ 11 ὥρ. 35 λ. ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ 8500 μέτρων,

ὅτε ἡ τουρκικὴ ναυαρχίς ὑψωσε μέχρις ἐπιμήλου τοῦ προωραίου ἱστοῦ σῆμα ὅπερ ὑπεσήμαναν τὰ ἐπιπλέοντα πλοῖα τῆς γραμμῆς.

Ἄμα τῇ καθαιρέσει τοῦ σήματος αἱ δεξιαὶ πλευραὶ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐξήστραψαν καὶ μία γενική ὁμοβροντία ἠκούσθη. Οἱ Τούρκοι ἤρξαντο τοῦ πυρὸς πρώτοι.

Εὐθὺς ἠκολούθησε τὸ πῦρ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐστράφη ὀλίγον ἀριστερὰ ἵνα ἐλαττώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀπόστασιν καὶ ὅταν ἐσημάνθη ἡ ἀπόστασις 6.500 μέτρα ἀνέλαβε τὴν παραλληλὸν πρὸς τὴν ἐχθρικήν πορείαν.

Τὸ Τουρκικὸν πῦρ ὑπῆρξε ταχὺ ἄλλ' ἄστοχον. Τὸ πῦρ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὑπῆρξε ταχὺ καὶ εὐρυθμον, ἐν πολλοῖς δὲ ἐπιτυχές.

Ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλλης ἐδίδαξε τοὺς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σφηνώσεως τῶν κλειστῶν προερχομένης ἐκ διαστολῆς λόγῳ τῆς θεομάνσεως τούτων κατὰ τὴν ταχυβολίαν, ἔδει νὰ ψύχωνται οἱ μύκητες τῶν κλειστῶν διὰ ψυχροῦ (παγωμένου) ὕδατος μεθ' ἐκάστην πυροβόλησιν.

Ἡ πειθαρχία τοῦ πυρὸς ὑπῆρξε πλήρης, αἱ συμπυροκροτήσεις ἦσαν κανονικαί. Τὸ ἐπικεφαλῆς ἐχθρικὸν πλοῖον περιβλήθη διὰ τῶν ἑλληνικῶν βλημάτων εὐθὺς ἀπὸ τῆς γ' ὁμοβροντίας μετὰ τινα δὲ λεπτά τῆς ὥρας παρατηρήθησαν λευκοὶ καπνοὶ ἀναδιδόμενοι ἐκ τοῦ «Μπαρμπαρὸς»: προφανῶς ἀποτελεσματικῆς ἐπισημίας διὰ τῶν ἑλληνικῶν βλημάτων. Ὁ «Ἀβέρωφ» καὶ αἱ «Σπέτσαι» ἔβαλον ἐν ἀρχῇ κατὰ τοῦ «Μπαρμπαρὸς». Τὰ «Ψαρά» δὲ καὶ ἡ «Ἰὺδρα» κατὰ τοῦ «Μεσουδιέ». Τὸ «Τοργούτ» ἐν ἀρχῇ ἔμεινεν ἀνενόηλον.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς παρατηρήσεως τῶν λευκῶν καπνῶν ἐπὶ τοῦ «Μπαρμπαρὸς» ἠλαττώθη ἡ ταχυβολία αὐτοῦ. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς μεσημβρίας τὸ «Μεσουδιέ» ἐξῆλθε τῆς παρατάξεως καὶ στραφὲν ἀριστερὰ ἔλαβεν ἀντίθετον πρὸς τὴν πορείαν τοῦ λοιποῦ στόλου. Βλήμα μεγάλου διαμετρήματος (270 χ. μ.) ἐκ τῶν παλαιῶν θωρηκτῶν εἰσδύσαν εἰς τὸ κεντρικὸν αὐτοῦ πυροβόλειον ἔθεσεν ἐκτὸς μάχης 3 πυροβόλα τῶν 150 χ. μ. καὶ 68 ἄνδρας καὶ ἀξιωματικούς, κατὰ πληροφορίας ξένης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας δοθείσας ἡμέρας τινας μετὰ τὴν μάχην ταύτην. Περὶ τὴν μεσημβρίαν νέα ὁμοβροντία ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ «Μπαρμπαρὸς» καὶ συγχρόνως καθηρέθη ἡ ἔνδοξος σημαία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀρχιεπιρατοῦ καὶ πρώτου ὀργανωτοῦ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ναυάρχου Χαϊρεντίν Μπαρμπαρὸς οἰωνίζουσα οὕτως τὴν ὀριστικὴν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου ἀπώλειαν τῆς κυριαρχίας, ἣν ὁ Χαϊρεντίν οὗτος διατηρήσας ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἐγένετο ἡ μάλιστα τῶν παραλίων τούτων.

Ἡ τουρκικὴ ναυαρχίς πιεζομένη ὑπὸ τοῦ εὐστόχου πυρὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ παθοῦσα φαίνεται ζημίας σοβαρᾶς ἤρχισε στρεφόμενη ἀριστερά. Τὸ «Τοργούτ» δὲν ἠκολούθησε τὸ προπλέον αὐτοῦ πλοῖον ἐπὶ τινα λεπτά τῆς ὥρας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐστράφη καὶ τοῦτο δι' ἀποτόμου οἰακίσεως πρὸς ἀριστερά. Οὕτω δὲ ἡ ὅλη τουρκικὴ γραμμὴ ἐτρέπη εἰς φυγὴν δι' ἀκανονίστου στροφῆς δοῦσα τὴν ἐντύπωσιν ἀτάκτου ὑποχωρήσεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ γραμμὴ ἐξετέλεσε διαδοχικὴν πρὸς ἀριστερὰ στροφὴν καὶ ἐτέθη ἐπὶ δίωξιν τοῦ φεύγοντος ἐχθροῦ μετὰ πορείαν **Μέσης** (B45⁰A)

Ἡ τουρκικὴ γραμμὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δευτέρας ταύτης φάσεως τῆς μάχης οὐδεμίαν τάξιν παρίστα. Τὰ θωρηκτὰ «Τοργούτ» καὶ «Μπαρμπαρὸς» ἔπλεον εἰς ἓν εἶδος γραμμῆς διοπτρεύσεως, τὸ «Μεσουδιέ» προηγεῖτο αὐτῶν.

Ὁ «Ἀβέρωφ» ἠῤῥησε τὴν ταχύτητά του εἰς 20 μίλλια, τοῦθ' ὅπερ προεκάλεσε τὴν ἐλάττωσιν μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀποστάσεως, τὴν καθυστέρησιν δὲ τῶν τριῶν παλαιῶν θωρηκτῶν «Σπέτσαι», «Ἰὺδρα» καὶ «Ψαρά», ἐφ' ᾧ ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ταχύτητα ὁ «Ἀβέρωφ». Περὶ τὴν 12 ὥρ. 30' ὁ ἐχθρὸς στραφεὶς δεξιὰ ἐπέειχε πρὸς τὰ Στενά τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐχθρικὸν βλήμα τῶν 280 χ. μ. ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ προσκρούσαν ἐπὶ τοῦ γιγλυμοῦ τῆς ἀριστερᾶς προωραίας θύρας τοῦ ὑποστρώματος ἔθραυσεν αὐτὸν καὶ μετὰ πατάγου κατέρριψε τὴν θωρηκτὴν ταύτην θύραν.

Πρὸς στιγμὴν τὸ «Μεσουδιέ» ἠθέλησε καὶ πάλιν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀλλὰ τοῦτο μόνον λεπτά τινα τῆς ὥρας διήρκεσε, μεθ' ὃ ἐκ νέου ἀναπτύξαν ταχύτητα ἀπεμακρύνθη. Τὸ «Τοργούτ», ἐλαττώσαν ταχύτητα, ἀρῆκε νὰ προηγηθῇ τὸ «Μπαρμπαρὸς» μεθ' ὃ ἐτάχθη ὀπισθεν αὐτοῦ εἰς κανονικὴν γραμμὴν παραγωγῆς.

Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ θωρηκτὰ ὑστερήσαντα κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς β' φάσεως ἐτέθησαν ἐκτὸς τοῦ

πεδίου τῆς μάχης, μὴ δυνηθέντα ν' ἀναπτύξωσι μεγάλην ταχύτητα ἵνα κερδίσωσιν ὅ,τι ἀπόλεσαν κατὰ τὰς διαφόρους στροφὰς τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄτυχῶς ἡ ἀπὸ 15ετίας μελετωμένη ἀλλαγὴ τῶν λεβήτων δὲν ἐπραγματοποιήθη καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ταχύτης ἦτο μικρὰ δι' ἐπιχείρησιν οἷα ἡ προκειμένη. Παρὰ πᾶσαν ὁμως τὴν παλαιότητα τῶν λεβήτων αἱ μὲν «Σπέτσαι» ἀνέπτυξαν μεγίστην ταχύτητα 16 1)2 μιλίων ἀλλ' ἡ «Υδρα» δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτύξῃ ταχύτητα μεγαλιέραν τῶν 15 μιλίων καὶ ταύτην ὄχι διαρκῶς. Τὰ «Ψαρά», τρίτον πλοῖον τῆς γραμμῆς ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὸ προπλέον. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ «Σπέτσαι» ἠναγκάσθησαν νὰ ρυθμίσωσι μετ' ὀλίγον τὴν ταχύτητά των πρὸς τὴν τῆς «Υδρας».

Οὕτως ἡ β' αὐτῆ φάσις τῆς μάχης διεξήχθη καθ' ὀλοκλήριον ὑπὸ τοῦ «Ἀβέρωφ» μόνου. Τὰ ἐχθρικά πλοῖα φεύγοντα ἔβαλον κατ' ἀραιὰ διαστήματα. Περὶ τὴν 13 ὥρ. 50' τὸ «Μπαρμπάρος» ἐτάχθη ὀπισθεν τοῦ «Τοργουτ» στραφέν ἀριστερά. Σχεδὸν συγχρόνως τὰ ἀντιτορπιλλικά τύπου «Λέων» (Λέων, Ἰεράξ, Ἀετός) διετάχθησαν νὰ πλεύσωσιν εἰς Μούδρον πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον ὑπόπτου πλοίου ὁπερ κατὰ ραδιοτηλεγράφημα τοῦ ἐν Μούδρῳ ὑπὸ ἐπισκευὴν ἐθρικομένου ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ» ἔπλεε πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Περὶ τὴν 14ην ὥραν βλήμα μεγάλου διαμετρήματος περὶ πρῶραθεν τοῦ προωραίου ἀριστεροῦ πύργου τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διέτρησε τοῦτο καὶ προῦκάλεσε πυρκαϊὰν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ πλοίου. Ἡ πυρκαϊὰ περισταλεῖσα κατεσβέσθη ταχέως.

Ἦδη τὰ ἐχθρικά θωρηκτὰ εἶχον φθάσῃ τὸ ὕψος τῆς Τενέδου, τὸ δὲ «Τοργουτ» ἰφάνη κλῖνον πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν, ἡ ταχύτης του ὁμως παρέμενε σταθερά. Ἄμα ὡς ὁ «Ἀβέρωφ» διώκων πάντοτε προσήγγισε τὰς νησίδας «Μαυριά» (ὁπότε ὁ ἐχθρικός στόλος ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων του) ἔπλευσε τὸ πῦρ.

Τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἰσροχόμενα ἐντὸς τῶν στενῶν ἔρριψαν κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ» δύο ἔτι βολὰς ἀνεπιτυχεῖς. Ἡ δὲ δευτέρα αὐτῆ ναυτικῆ σύγκρουσις ἔληξεν οὕτω διὰ πλήρους ἐπικρατήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ναυτικῆς δυνάμεως.

Τὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸν ἐχθρὸν ὑπῆρξαν καταστρεπτικά. Ὁ ἐχθρικός στόλος ἐτέθη ἐν πλήρει ἀδυναμίᾳ διὰ τρίτην ἔξοδον. Ζημίαι δὲν ὑπῆρξαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Ἡ πυρκαϊὰ τοῦ νοσοκομείου τοῦ «Ἀβέρωφ» δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐσιώδης. Ἡ δὲ θωρηκτὴ θύρα ἡ καταπεσοῦσα κατὰ τὴν μάχην ἐτέθη τὴν ἐπομένην εἰς τὴν θέσιν τῆς.

Εἰς καὶ μόνος ἐλαφρῶς τραυματίας ὑπῆρξεν εἰς ὀλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν στόλον κατὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ οὗτος ἐξ ἀπροσεξίας του, καθότι ἀπεκλείσθη εἰς τὸ ἀθωράκιστον μέρος τοῦ πλοίου καὶ ἐτραυματίσθη ἐλαφρῶς ἐκ θραύσματος τοῦ βλήματος ὁπερ μετέδωκε τὴν πυρκαϊὰν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Αἱ ζημίαι του Τουρκικοῦ στόλου κατὰ πληροφροῦς δοθείσας παρὰ ξένης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας :

Ἐπὶ τοῦ «Μπαρμπάρος» ἐξηκριβώθησαν ἐν ὄλῳ τριάκοντα βλήματα προξενήσαντα ἀπωλείας 75 νεκροὺς ἐξ ὧν 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 130 τραυματίας ὧν εἰς ἀξιωματικός. Ὁ μεσαῖος πύργος τοῦ πλοίου ὁ περιλαμβάνων 2 πυροβόλα τῶν 280 χ.μ. κατεστράφη τὸ δὲ πλήρωμα αὐτοῦ ἐκ 35 ἀνδρῶν ἐφρονεῦθη ἐκτὸς δύο. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ προωραίου πύργου καὶ εἰς τὴν δεξιὰν πλευράν τοῦ πλοίου τρία ἑλληνικά βλήματα διέτρησαν τὴν πλευράν, κατέστρεψαν τὸ νοσοκομεῖον, ἔθραυσαν στυλίσκους καὶ διαφράγματα καὶ ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁποίας κατέστρεψαν 8 ἐλάσματα.

Ἄλλο βλήμα κατέστρεψε τὸ βαροῦλκον τοῦ καταστρώματος καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος ὁπερ ἐκοίλανεν εἰς 15 ἐκ. βάθος εἰς ἕκτασιν περίπου ἐνὸς μέτρου. Ἄλλα βλήματα διέτρησαν τὰς πλευρὰς τοῦ πλοίου ὀλίγον ἄνωθεν τῆς ἰσάλου. Ἄλλο βλήμα διεπέρασε τὸ θωρηκτὸν κατὰ στρομα εἰς τὴν θέσιν τοῦ μηχανοστασίου. Τέσσαρα βλήματα διέτρησαν τὸν θώρακα περὶ τὰ 20 ἐ.μ. ἄνωθεν τῆς ἰσάλου ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς.

Ἄλλο βλήμα διεπέρασε τὸ πρυμναῖον κατὰ στρομα, ἀπέκοψε τὰ ζυγὰ καὶ ἐξερράγη ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος καὶ κατέστρεψε τὴν σιδηροτοροχίαν τῶν τορπιλλῶν. Ἄλλο βλήμα διεπέρασε τὴν πλευράν πρυμνηθὲν τοῦ πρυμναίου πύργου καὶ παρεμόρφωσε τὸ κατὰ στρομα ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ κινηθῇ κατὰ διεύθυνσιν ὁ πύργος. Τρία ἄλλα βλήματα ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πρυμνηθεν τοῦ μεσαίου πύργου, ἔσχισαν 8 ἐλάσματα, κατέστρεψαν τοὺς νομεῖς, εἰσέδυσαν εἰς τὸ δεύτερον

κατάστρομα ούτινος συνέτριψαν 12 ζυγά και προσκρούσαντα ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ καταστροφώματος ἐξεροάγησαν και κατέστρεψαν πάντα τὰ ἐκεῖ διαφράγματα. Ἄλλο βλήμα κατέστρεψε τοὺς ὕδραγωγούς σωλήνας πυρκαϊᾶς και πλύσεως.

Ἐπὶ τοῦ «Τοργούτ» νεκροὶ και τραυματίαι ἐν ὄλῳ 47. Βλήματα ἐν ὄλῳ ἐξηκριβώθησαν 17 ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡ μεγαλυτέρα ζημία ἦν ὑπέστη εἶναι διάτορσις τοῦ θώρακος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς παρὰ τὸ λεβητοστάσιον εἰς τὸ ὅποιον ἔγινε διαρροή και ἐγκτελείφθη ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν. Αἱ λοιπαὶ ζημίαι τοῦ «Τοργούτ» ὑπῆρξαν εἰς δωμάτια και ὑπερστεγάσματα, δύο δὲ ταχυβόλα τῶν 100 χ.μ. μετετοπίσθησαν ἐκ τῆς θέσεώς των. Αἱ δημοχειρίαι τῶν ταχυβόλων τῶν 100 χ.μ. ἄτινα παρορμειναν ἐξωπλισμένα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μάχης ὑπέστησαν μεγάλας ἀπολείας.

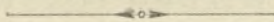
Ἐπὶ τοῦ «Μεσπουδιε» ὑπῆρξαν 68 ἄνδρες νεκροὶ και τραυματίαι. Πολλὰ βλήματα τῶν «Ψαρῶν» και «Υδρας» ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ σκάφους, ἐν ὧμως προπάντων ἐπέφερε καταστροφὴν διατρήσαν τὴν ὄροφην τοῦ κεντρικοῦ πυροβολείου, εἰσέδυσεν ἐν αὐτῇ και κατέστρεψε τρία πυροβόλα.

Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ὡς βλέπει τις ὑπῆρξαν τεράστιαι ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἡμετέρας και ἐν σχέσει πρὸς τὰς δυνάμεις αἰτινες ἀντιπαρεστάθησαν πρὸς αὐτόν.

Κυρίως εἰπεῖν ἀπὸ τῆς τροπῆς τοῦ ἐχθροῦ μόνον ἡ ναυαρχὸς ἐμάχετο καθότι τὰ λοιπὰ εὗρέθησαν ἐν ἀδυναμίᾳ, λόγῳ βραδυπλοΐας, νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Διὰ τῆς δευτέρας ταύτης μάχης ἐπεσφραγίσθη ὀριστικῶς ἡ πατροπαράδοτος ἐν τῷ Αἰγαίῳ Ἑλληνικὴ κυριαρχία, ὃ δὲ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ Σουλτάνου ἐδήλου ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὅτι οὐδὲν δύναται πλέον ἡ Τουρκία κατὰ θάλασσαν. Εἰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις δι' ἀσυρμάτου ἐξ Ἀθηνῶν, ὃ ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου μετὰ τὴν μάχην ἀπέστειλε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα: «Ἐ ν ι κ ῆ σ α μ ε ν»

* * *

Ἄξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ μετασχὼν τῆς Ναυμαχίας

ΝΩΣΙΝΑΝ

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΔΟΚΙΜΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ
ΕΠΙΒΑΙΝΟΝΤΟΣ ΤΟΥ "ΛΕΟΝΤΟΣ", ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

3 Δεκεμβρίου Δευτέρα

Τὴν 4 π. μ. εὐρισκόμεθα Β. τῆς Ἰμβροῦ ἐπέχοντες πρὸς Β. 45 Α. Κάμψαντες τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο ἐπέχομεν πρὸς Ν. 40 Α. Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου μᾶς εὔρει πρὸ τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Χερσοννήσου τῆς Καλλιπόλεως, ὁπότε στρέψαντες λαμβάνομεν τὴν πορείαν Ν. 40 πλέοντες παραλλήλως τῇ Χερσοννήσῳ ταύτῃ.

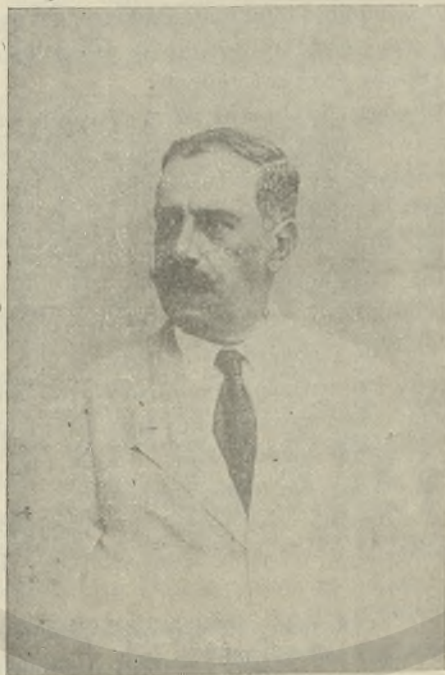
Τὴν 8 π. μ. πλέοντες κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην διεκρίναμεν καπνοὺς καὶ μετ' ὀλίγον διὰ σήματος τοῦ Ναυάρχου ἐτέθημεν εἰς πολεμικὴν ἔγερσιν διότι οἱ καπνοὶ ἦσαν καπνοὶ ἐξεροχοιμένον πολεμικῶν. Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐφαίνοντο ὁ σκάφη εἰς γραμμὴν παραγωγῆς. Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν πᾶσαι αἱ προετοιμασίαι τῆς πολεμικῆς ἐγέρσεως εἶχον περατωθῆ καὶ τὰ πυροβόλα μας εἶναι ἐστραμμένα πρὸς τὸ μέρος πρὸς ὃ ὄφθησαν τὰ ἐχθρικά πολεμικά.

Τὴν 8.15' ἀκριβῶς ὁ Ναύαρχος δίδει τὸ σῆμα: «Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Βασιλέως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου πλέω μὲ ὀρμὴν ἀκατάσχετον καὶ μὲ τὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους». Συνάμα δὲ διατάσσει τὰ ἀνιχνευτικά νὰ τεθῶσιν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς Δ. τοῦ Ναυάρχου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων ἀπ' αὐτῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ τουρκικὰ πολεμικὰ προχωρήσαντα ἀρκετὰ διεκρίνοντο πλέον καλῶς. Προηγούντι τὰ δύο Γερμανικὰ «Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσας» καὶ «Τοργουτ-Ρεῖς», ἔπεται δὲ τὸ «Μεσουδιε», τὸ «Ἀσάρι-Τεφὴκ» καὶ τέλος τὸ «Μετζίητιε» πλέοντα εἰς γραμμὴν μετώπου. Μόλις ὅμως ἐξῆλθον τοῦ Σεντίλ-Μπάχο ἔστρεψαν ἀθρόως δ. κατὰ 8 ῥόμβους καὶ πλέουσιν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἰδικὸς μας στόλος στρέφει διαδοχικῶς ρ κατὰ 16 περίπου ῥόμβους, ἐνῶ τ' ἀνιχνευτικά διαταχθέντα διῆλθον πρῶμνηθεν τῶν θωρηκτῶν μας καὶ ἐτάχθησαν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς ρ. αὐτόθι καὶ εἰς ἀπόστασιν 1000 μ. (τὴν 8.45').

Τὴν 8.15' τηλεγράφημα τοῦ «Ἀβέρωφ» πρὸς ἀντιτορπιλικὰ «Ποῦ εἶσθε; Ἀπορῶ πῶς δὲν εἶδατε τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ἡμεῖς πρῶτοι ἀντελήφθημεν αὐτόν. Ἐλθετε πρὸς ἐμέ». Τὴν 8.20' τηλεγράφημα τοῦ Ναυάρχου πρὸς ἀντιτορπιλικὰ: «Πλέω μεθ' ὀρμῆς ἀκαδέκτου κατὰ τῶν ἐχθρῶν λίαν μακρὰ καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν θωρηκτῶν καὶ ἡμῶν διάστημα πίπτουσαι ἑφούσι πελωρίας στήλας ὕδατος. Ἄλλαι διερχόμεναι ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν μας μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν σύριγμα ἀδρακόνουσι τὸ ὕδωρ εἰς ἀπόστασιν πεντηκοντάδων μέτρων ἀριστερά μας. Τότε ἀρχίζομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πῦρ βάλλοντες κατὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς πλοίου.

Τὴν 9.30' καταφθάνει καὶ ἡ «Ν. Γενεά» ἣτις ἤρξατο καὶ αὐτὴ πυροβολοῦσα τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν ταχυβόλων της. Διὰ μίαν στιγμὴν τὴν βλέπομεν καλυπτομένην σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ νέφους λευκοῦ

Ὁ ἀντιναύαρχος **ΙΩΑΝ. ΡΑΖΗΚΟΤΣΙΚΑΣ**
Κυβερνήτης τοῦ «Λέοντος» κατὰ
τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου

τοῦ Γένους». Τὴν 9.20' ἐρρίφθη ἡ πρώτη βολὴ ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος «Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσας». Ζήτω! Φωνεῖ ὁ Κυβερνήτης μας κινῶν τὸ πηλίκιόν του καὶ τὸν μιμούμεθα ὅλοι μας.

Τὸν πρῶτον πυροβολισμὸν ἀκολουθοῦν ὁμοβροντία τῶν λοιπῶν ἐχθρικῶν θωρηκτῶν, διακρίνομεν τὰς λάμπρας καὶ ἀκούομεν τοὺς κρότους. Ὁ Στόλος μας δὲν ἐβρόδυνε νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Μία ὁμοβροντία τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐπιπίπτει κατὰ τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος καθ' ἣς συγκεντροῦται τὸ πῦρ τῶν πλοίων μας ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τὸ τοῦ Τουρκικοῦ κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ». Ἡ ναυμαχία εἶχε γενικευθῆ. Ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ συγκίνησις ὅλων μας εἶναι ἀκράτητος. Αἱ Τουρκικαὶ βολαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον

καπνοῦ. Ὅλοι ἐνομίσαμεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μεγάλης ὀβίδος ἐκραγείσης ἐντὸς τοῦ σκάφους τῆς, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν εἶχε συμβῆ τοιοῦτόν τι.

Τὸ πῦρ ἐξακολουθεῖ, οἱ Τοῦρκοι ρίπτονσι μετ' ἀρκετῆς ταχυβολίας, ἀλλὰ τὸ πῦρ αὐτῶν εἶνε λίαν ἄστοχον. Ἡ θάλασσα περὶ ἡμᾶς εἶναι πλήρης κιβωτίων τῶν καλύκων τῶν φυσιγγίων μας, διηνεκῶς δὲ ὀργώνεται οὕτως εἰπεῖν αὕτη ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ὀβίδων.

Ἡ ἀτμόσφαιρα κατέστη πνιγηρῶς θεομιῆ ἐκ τοῦ καπνοῦ τῶν ὀβίδων, βλέπομεν δὲ διαρκῶς τὸ θεωρηκτὸν μας καὶ τὰ ἐχθρικὰ καλυπτόμενα ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ μέλανος καπνοῦ. Αἴφνης τὴν 9.45' ὁ «'Αβέρωφ» ὑποὶ τὸ σῆμα: «Ὁ Ναυάρχος καθιστᾷ τὴν κίνησίν του ἀνεξάρτητον». Καὶ ὀλοταχῶς πλέον ἀποχωρίζεται τῶν ἄλλων θεωρηκτῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Ναυάρχου ἦτο προφανές. Ἦθελε νὰ ἐπαφεληθῆ ὅλων τῶν ἀρετῶν ἅς τὸ πλοῖόν του ἐκέκτητο ἀπέναντι τῶν ἐχθρικῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς ταχύτητός του ἵνα προχωρῶν ἐπιπέση διὰ τῶν πυροβόλων τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἐναντίον τῆς πρῶρας τοῦ ἀντιπάλου του ὅστις ἐξ αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ εἰμὴ διὰ τῶν δύο μόνον βαρέων πυροβόλων του. Σχέδιον λίαν τολμηρὸν, διότι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀπεχωρίσθη, οἱ Τοῦρκοι ἀντιληφθέντες τὸν κίνδυνον συνεσώρευσαν ὅλον τὸ πῦρ ἐναντίον του· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ταχύτητος τοῦ «'Αβέρωφ» πλέοντος μὲ 20 μίλια ἀπέναντι αὐτῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀναπτύξωσι πλέον τῶν 10, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ μεγάλη ἄστοχία τοῦ πυρός των συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν μας. Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ὁ «'Αβέρωφ» εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατάλληλον σημεῖον καὶ ἤνοιξε σφοδρότατον ὀλότοιχον πῦρ ἐναντίον τοῦ πρώτου τουρκικοῦ. Τὰ λοιπὰ ἐχθρικὰ μὴ δυνάμενα τότε νὰ βάλωσι κατὰ τοῦ «'Αβέρωφ» ἤρχισαν νὰ συγκεντρῶσι τὸ πῦρ των κατὰ τῶν παλαιῶν μας θεωρηκτῶν μετὰ σφοδρότητος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀπῆντων δι' ὀμοβροντιῶν συνεχῶς· τότε μία τουρκικὴ ὀβὶς ἐξεροάγη ἐγγύτατα τῶν «Ψαρῶν» προκαλέσασα τεραστίαν στήλην ὕδατος· ἑτέρα ὀβὶς ἐξεροάγη εἰς τὸ ἐροστασίον τῆς «Υδρας» προκαλέσασα ἀσημάντους βλάβας. Ἐν μέσῳ τοῦ σφοδροῦ τούτου πυρός τὰ θεωρηκτά μας πλέουσιν ἐν γραμμῇ παραγωγῆς μὲ θαυμαστὴν τάξιν βάλλοντα διὰ τῶν βαρέων καὶ μέσων πυροβόλων των ὅσον ἠδύνατο ταχύτερον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ «'Αβέρωφ» βάλλον μὲ τὰ 8 πλευρικὰ πυροβόλα του κατὰ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος φαίνεται ὅτι προुकάλεσεν εἰς αὐτὴν σοβαρὰς ζημίας, διότι περὶ τὴν 10 π.μ. εἶδομεν τὴν γραμμὴν τῶν Τοῦρκων, ἣτις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐτηρεῖτο ἐν ἀκριβείᾳ, νὰ διασπᾶται καὶ τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἐν ἀταξίᾳ νὰ στρέφωσι πρὸς τὰ πυροβολεῖα Κοῦμ-Καλὲ ἴσως μὲ τὴν ιδέαν ὅτι ἠδύνατο νὰ μᾶς παρασύρουν ἐγγύτατα τῶν φρουρίων, ἅτινα σημειωτέον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ναυμαχίας εἶχον ἀρχίσει νὰ βάλλωσι καθ' ἡμῶν ἀνευ ἀποτελέσματος. Τότε ἡμεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνιχνευτικῶν συνεκεντρώσωμεν τὸ πῦρ μας ἐπὶ τοῦ «Μεσουδιᾶ» ὅπερ ἄγνωστον διὰ τινὰ αἰτίαν εἶχε πέσει πολὺ πλησίον τοῦ ἑνὸς τῶν δύο γερμανικῶν. Ἐκεῖ δὲ ἐπίσης ἔβαλλον καὶ τὰ θεωρηκτά. Τότε φαίνεται ὅτι τὸ «Μεσουδιᾶ» ἔπαθε σοβαρὰς βλάβας, διότι, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα μέιναντα ἐπὶ τινὰ ὥραν παρὰ τὸ Κοῦμ—Καλὲ περὶ τὴν 10 ὥρ. 50' ἔστρεψαν κατευθυνόμενα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν στενῶν, τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ἔτι ὥραν ἐν τῇ θέσει του. Παρατηρήσαμεν δ' ἐπίσης ὅτι ἀφ' ἑνὸς πρὸ ἀρκετῆς ὥρας τὸ λίαν ταχὺ πῦρ αὐτοῦ εἶχεν ἐλαττωθῆ καὶ τέλος σχεδὸν σιγήσει, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἦτο ἀσυνήθως ἔμπροσθεν.

Ἦτο 11 π. μ. ἡ ὥρα καὶ ἡ ναυμαχία εἶχε λήξει. Τὰ Τουρκικὰ πλοῖα φεύγοντα ἔρριπτον λίαν ἀραιῶς διὰ τῶν ἐπὶ φυγὴν πυροβόλων των, τέλος δὲ ἐξηφανίσθησαν ὅπισθεν τοῦ Σεντίλ—Μάχαρ. Ὁ Τουρκικὸς στόλος εἶχεν ἠττηθῆ.

Ὁ «'Αβέρωφ» τὴν 10 ὥρ. 30' π. μ. μόλις τὰ Τουρκικὰ ἐτόρπησαν εἰς φυγὴν ἔστρεψε δεξιὰ καὶ ἦλθε πρὸς συνάντησιν τῶν λοιπῶν θεωρηκτῶν ἅτινα καὶ αὐτὰ εἶχον στρέψει διαδοχικῶς ἀριστερά. Προχωρήσας δ' ἐτέθη ἐπικεφαλῆς των. Ἡμεῖς ἐπίσης μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρός ἐστρέψαμεν διαδοχικῶς ἀριστερὰ καὶ ἐτάχθημεν δεξιὰ τῶν θεωρηκτῶν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς καὶ ἀπόστασιν 1000 μ.

9 Δεκεμβρίου Κυριακή.

Τὴν 5 π. μ. μεθωρομίσθημεν μετὰ τῶν ἀντιτορπιλικῶν εἰς τὴν τὴν Ν. Δ. παραλίαν τῆς Τενέδου. Τὴν 7 μ. μ. μετέβημεν πρὸς ἀνθρώκευσιν εἰς τὸν λιμένα Τενέδου ὁπότε τὴν 8.20' ὥρ. ἀκούομεν πάλιν διὰ τοῦ ἀσσημάτου τὸ Ε.Χ. (ἐμφάνισις ἐχθροῦ). Ἀπῆραμεν ἀμέσως, εἰδοποιήσαμεν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἄλλα πλοῖα. Τὸ ὑποβρύχιον «Δελφίν» διετάχθη νὰ ἐκτελέσῃ κατάδυσιν ὅπου κρίνη προσφορύτερον πρὸς τορπίλλησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁρα 8 35' ἐκπλέομεν τοῦ λιμένος ἐπέχοντες πρὸς τὴν Ν.Α. ἄκραν τῆς Ἰμβρου. Μόλις παρηλλάξαμεν τὰ Μαυριὰ διεκρίναμεν τὴν ἐχθρικὴν δύναμιν ἀπαρτιζομένην ἐκ τοῦ καταδρομοῦ

«Μετζητιέ», τοῦ «Πεϊκ—Σεφκέρ» καὶ 3 ἀντιτορπιλικῶν τύπου Γιαδικιάρ Μιλέρ καὶ ἐπέχουσαν πρὸς τὸ ἀκροτήριον Κέφιλον τῆς Ἰμβρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐρωτήσαντος τοῦ ναυάρχου διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτὸν σημάναντες τὰ ἐξελθόντα ἐκ τῶν στενῶν πλοῖα.

Ἡ συμπλοκή

Τὰ Τουρκικὰ πλοῖα εἶχον κατ' ἀρχὰς πορείαν Ζ, ἡμεῖς δὲ διασταυροῦσαν τὴν ἰδικὴν τῶν ἦτοι πρὸς Σ.Ζ. Μόλις σχεδὸν εἶδομεν τὰ Τουρκικὰ, εἶδομεν ἀριστερότερον αὐτῶν δύο καπνοὺς οἵτινες ἦσαν οἱ τῶν ἀναγνωρισάντων τὸν ἐχθρὸν πλοίων «Πάνθηρος» καὶ «Βέλος» ἅτινα διαταχθέντα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἤλθον καὶ προσετέθησαν εἰς τὴν γραμμὴν μας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐχθρὸς προχωρήσας πρὸς τὰς ἀνατολικὰς τῆς Ἰμβρου ἀκτὰς ἐστράφη δεξιὰ διαδοχικῶς λαβὼν τὴν ἀντίθετον πλευρὴν ἦτοι Α. Μόνον ἓν ἐκ τῶν ἀντιτορπιλικῶν τοῦ ἀγνωστοῦ διὰ τινὰ αἰτίαν ἠκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον πορείαν παραλλήλως τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰμβρου ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φοβηθὲν μὴ ἀπομονωθῆ ἔστράφη καὶ αὐτὸ καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν.

Τὴν 8 ὥρ. 55' ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Ναυάρχου τὸ τηλεγράφημα. «Διαδρομεῖτε μετὰ τῶν ἀντιτορπιλικῶν, εἰδοποιήσατε ἂν ἐξέλθῃ καὶ λοιπὸς στόλος. Ταύτην τὴν στιγμήν ἀπαίρομεν. Προσπαθήσατε νὰ παρασύρετε τὸ «Μετζητιέ» τηροῦντες πάντοτε ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἂν νομίζετε κατάλληλον τὴν περίστασιν ἀπομονώσατε ἀντιτορπιλικὰ καὶ ἐπιτεθῆτε.»

Τὰ Τουρκικὰ πλοῖα περὶ τὴν 9.30' εἶχον προχωρήσῃ ἀρχετὰ 20 περίπου μιλίων. Εἶχομεν ἀρχίσῃ νὰ στρέφωμεν διαδοχικῶς ἀριστερὰ ὅπως ἀναλάβωμεν τὴν ἀντίθετον πορείαν, ἀλλὰ τότε τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἤρξαντο τοῦ πυρὸς καθ' ἡμῶν. Τότε στρέφοντες ἐκ νέου δεξιὰ καὶ τὴν προηγουμένην ἀναλαβόντες πορείαν ἠρχίσασμεν καὶ ἡμεῖς τὸ πῦρ ἀπὸ ἀποστάσεως 9 χιλ. μέτρων, στρέψαντες δὲ ὀλίγον ἀριστερὰ ἐπέχομεν μεταξὺ τῆς Τενέδου καὶ Μαυριῶν καὶ ἐξακολουθοῦμεν βάλλοντες μέχρι τῆς 10 ὥρ. 7' π. μ' ὁπότε καταπαύσαντος τοῦ Τουρκικοῦ πυρὸς ἐπαύσαμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νὰ βάλωμεν.

Εἰδοποιήσαμεν περὶ τῆς πρώτης ταύτης συμπλοκῆς τὸν Ναυάρχον διὰ τηλεγραφήματος τῆς 10.15. Ἐνῶ ἀνεφέρετο ἐπίσης ὅτι οὐδεμίαν μέχρι τῆς στιγμῆς βλάβην εἶχομεν. Τότε τὸ «Μετζητιέ» στραφέν διηυθύνθη πρὸς Β. ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἡμεῖς δὲ στραφέντες διαδοχικῶς ἐλάβομεν πορείαν πρὸς Ἰμβρον ἵνα παρασύρωμεν αὐτὸ ὅπως ἐκ νέου ἐξέλθῃ. Ὄντως τότε εἶδομεν αὐτὸ στρέφον ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς ἡμᾶς καὶ λαμβάνον διεύθυνσιν πρὸς Ν., διερχόμενον δὲ μεταξὺ Μαυριῶν καὶ Ἀσιατικῆς ἀκτῆς καὶ ἀκολουθούμενον ὑπὸ τε τοῦ καταδρομικοῦ καὶ τῶν ἀντιτορπιλικῶν τοῦ καὶ συνάμα ἠκούσαμεν νέους πυροβολισμοὺς οἵτινες ἦσαν οἱ κατὰ τῆς ἐρχομένης πρὸς ἡμᾶς «Ἀσπίδος» ριφθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Αἴτη ὅμως πλέουσα ὀλοταχῶς κατορθώνει νὰ φθάσῃ ἀνευ βλάβης καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γραμμὴν μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γραμμὴ τῶν πλοίων μας ἦτο λίαν μικρὰ καὶ δύσκολοι ἀπέβαινον οἱ χειρισμοί, διετάχθησαν τὰ ἀντιτορπιλικὰ ὑπὸ τὴν «Θύελλα» νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸν ἐρχόμενον «Ἀβέρωφ» διότι ὑπελάβομεν τὸν καπνὸν τῶν ἐρχομένων ἐκ Σ. ἀντιτορπιλικῶν ὡς τὸν τοῦ «Ἀβέρωφ». Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ «Μετζητιέ» ἐνῶ ἔπλεε μεταξὺ Μαυριῶν καὶ ἀκτῆς ὅπου ὑπελογίζαμεν ὅτι θὰ εἶχε καταδύσει τὸ ὑποβρύχιόν μας, ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὰ ἄνω ἀκολουθούμενον ὑφ' ὄλων τῶν πλοίων μας καὶ κατηυθύνετο πρὸς Κοῦμ-Καλέ.

Τὴν 11 ὥραν κατέπλευσαν καὶ τὰ ἀντιτορπιλικὰ μετ' αὐτῶν δὲ ἠνώθησαν καὶ ἡ «Θύελλα», «Ἀσπίς» καὶ «Βέλος» καὶ ἐχείριζον ἀνεξαρτήτως ἡμῶν διαδρομοῦντα καὶ αὐτὰ παραλλήλως ἀλλὰ νοτιότερον. Τὸ «Μετζητιέ» τὴν ὥραν ταύτην εἶχε φθάσῃ ἔξωθεν τοῦ Κοῦμ-Καλέ τὰ δὲ ἀντιτορπιλικὰ δὲν ἐφαίνοντο πλέον ἐξ οὗ συνεπεραίνομεν ὅτι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὰ Στενά. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχέδιόν μας αὐτὸ νὰ παρασύρωμεν τὸ «Μετζητιέ» μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ «Ἀβέρωφ», ἐξηκολούθησαμεν τὰς διαδρομὰς μας μεταξὺ Ἰμβρου καὶ Τενέδου.

Τότε τὸ «Μετζητιέ» ἐξῆλθε καὶ πάλιν μετὰ τοῦ «Πεϊκ-Σεφκέρ» κατευθυνόμενον πρὸς ἡμᾶς.

Ἦτο ἡ ὥρα 11.10' ὅτε ἠκούσαμεν κανονιοβολισμοὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς Τενέδου. Ὑπεθέσαμεν ὅτι ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ πυροβολισμῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς διευθυνομένων κατὰ τοῦ ἀνθρακοφόρου «Βαλιάνος». Εἰς τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην ἐνισχύθημεν ἐκ τῶν διαδόσεων τῆς ἐσπέρας τῆς προτεραίας ὅτι εἶχον μεταφερθῆ πυροβόλα εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Τενέδου παραλίαν.

Τέλος μετὰ ἀτελειώτους ἐλιγμοὺς ἡμῶν, οὓς ἐπηκολούθησαν ἀνάλογοι τοῦ «Μετζητιέ» ὅπερ ὅμως

εὐρίσκετο ἤδη μᾶλλον πρὸς τὴν ζώνην τῶν φρουρίων, τὴν 11.20' ἐφάνη εἰς τὸν ὄριζοντα ὁ καπνὸς τοῦ «'Αβέρωφ» ὅστις μᾶς εἶχεν εἰδοποιήσει πρὸ ὀλίγου διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ὅτι εὐρίσκετο 10 μ. δυτικώτερον τοῦ 'Ακρωτηρίου Πονέδο τῆς Τενέδου. Τὴν 11.40' ἐπέχοντες πρὸς τὸ μεταξὺ Μαυριῶν καὶ Τενέδου στενὸν διακρίνομεν τρία ἀντιτορπιλικὰ τουρκικὰ διευθυνόμενα πρὸς Β. 'Αμέσως ἐκινήσαμεν τὰς μηχανὰς ὀλοταχῶς καὶ μὲ ταχύτητα 25 μιλίων διασταυρώσαντες τὴν πορείαν των. 'Εν τῷ μεταξὺ ἐπλησίασεν ὁ «'Αβέρωφ» ὅστις ἔπλεε μεγαλοπρεπῶς μὲ ταχύτητα 23 μιλίων καὶ μὲ τὰ πυροβόλα του ὅλα ἐστραμμένα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. 'Επέχομεν μεταξὺ τῶν δύο μικρῶν νησίδων τῶν Μαυριῶν πρὸς καταδίωξιν καὶ εἰ δυνατὸν καταστροφὴν κανενὸς ἐκ τῶν τουρκικῶν ἀντιτορπιλικῶν, τὰ ὅποια ὅμως ἀντιληφθέντα τὸν κίνδυνον ἀνέπτυξαν τὴν μεγίστην αὐτῶν ταχύτητα πλέοντα πρὸς Κοῦμ-Καλέ.

Τὸ θέαμα εἶναι μεγαλοπρεπές. Τέλος ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς ἀπόστασιν 9000 μέτρων βάλλομεν κατὰ τοῦ τελευταίου ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ προωραίου ἡμῶν πυροβόλου βολὰς τινὰς αἵτινες ὅμως ἔνεκα τῆς μεγάλης ταχύτητός του ἔπεσαν πρόμνηθεν.

Μόλις διήλθομεν μεταξὺ τῶν Μαυριῶν, τὰ τουρκικὰ ἀντιτορπιλικὰ εἶχον ἀπομακρυνθῆ. 'Ἐξηκολογήσαμεν νὰ βάλλομεν κατ' αὐτῶν ἀλλὰ τότε τὰ φρούρια μᾶς ἔρομφαν ἀρκετὰς ὀβίδας αἵτινες συρίζουσαι διήλθον ἀνωθεν τῶν κεφαλῶν μας.

'Ἡ ὥρα εἶναι 12.5'. Τὸ «Μετζητιέ» εὐθύς ὡς ἐφάνη ὁ «'Αβέρωφ» ἐννοῶσαν τὶ ἀνέμενεν αὐτὸ ἀν' ἐξηκολούθει παραμένον ἔξω τῶν Στενῶν, ὀλοταχῶς πλέον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὰ ἀπὸ τῆς 1 μ. μ.

10 Δεκεμβρίου Δευτέρα

Τὴν 9ην π. μ. ὁ στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς Τένεδον. 'Ἡμεῖς μετὰ τῶν ἐτέρων 2 ἀνιχνευτικῶν κατεπλεύσαμεν καὶ ἠγκυροβολήσαμεν τὴν 10ην.

'Ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἡ στοργὴ μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ἐπιβάντες λέμβων περιεργάζοντο πανταχόθεν τὸν «'Αβέρωφ» γνωρίζοντες ὅτι ὁ χαλύβδινος γίγας ἐνέκλειεν ἐν αὐτῷ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐλευθερίαν τῶν νήσων ἀφ' ἑτέρου.

'Ἐκεῖ ἐμάθομεν ὅτι τὸ ὑποβρυχίον περὶ οὗ εἶχομεν ὅλοι μεγάλας ἀνησυχίας ἐπετέλεσε λαμπρῶς τὸ καθήκον του, διότι καταδύσαν ἀμέσως διητυνῆθη πρὸς τὸν ἐχθρὸν εὐρισκόμενον ἔξωθι τῶν Μαυριῶν. Τὰ ἐχθρικά ὅμως ἀντιτορπιλικὰ εἶδον τὸ περισκόπιόν του καὶ ἔσπευσαν εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ εὐρίσκετο προσπαθοῦντα ὅπως τὸ καταστρέψουν.

Τότε ὁ Κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου Παπαρηγόπουλος ἐξετέλεσε κατάδυσιν 18 μέτρων οὕτως ὥστε νὰ μὴν ἔχη οὐδένα κίνδυνον. 'Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γωνία τῆς καταδύσεως ἔφθασε τὰς 25° ἢ πρῶρα τοῦ ὑποβρυχίου συνήντησε τὸν βυθὸν καὶ τότε οἱ ἐν αὐτῷ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσι τὸ πρὸς ἀσφάλειαν μόλυβδινον ἔσμα καὶ ἔπλεον οὕτως εἰς βάθος 18 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀκούοντες διαρκῶς ἀνω τῶν κεφαλῶν των τὸν θόρυβον τῶν περιστρεφόμενων ἐλίκων τῶν ἐχθρικῶν ἀντιτορπιλικῶν ἅτινα ἐξηκολούθουν νὰ περιτρέξωσι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐπιμόνως πρὸς καταστροφὴν τοῦ ὑποβρυχίου. Μόλις δὲ ὁ κρότος τῶν ἐλίκων ἀπεμακρύνθη, τὸ ὑποβρυχίον ἤψωσε τὸ περισκόπιόν του καὶ πλησίασεν τὸ «Μετζητιέ» εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων ἐξεσφενδόνισε κατ' αὐτοῦ τορπίλῃν ἣτις ὅμως δυστυχῶς ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ της διότι ὡς ἐκ τῆς μακροχρονίου παραμονῆς τοῦ ὑποβρυχίου ὑπὸ τὸ ὕδωρ φαίνεται ὅτι εἶχον εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ ὕδατα ταράξαντα τὴν ἰσορροπίαν της. Τὸ ὑποβρυχίον κατόπιν ἐξηκολούθησεν εἰς τὸ δυτικὸν τῆς Τενέδου ἀκρωτήριον, πάραντα δὲ ἀνεχώρησε διὰ Μοῦδρον.

17 καὶ 18 Ἰουνίου 1913

Εὐρισκόμενοι εἰς ὄριον Θάσου ἐνθα κατεπλεύσαμεν ἐκ Μυτιλήνης ὅπως ἐμποδίσωμεν ἀπόπειραν Βουλγάρων πρὸς ἀποβίβασιν ἐπληροφορήθημεν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ Σκουρλέτη ὅτι ἐκ τῶν ἀνατολικῶν χωρίων τῆς Θάσου ἠκούσθησαν περὶ τὴν 7ην μ. μ. κανονιοβολισμοὶ καὶ ὑποθέτει ὅτι εἶναι νέος αἰφνιδιασμός τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἑλευθερῶν. 'Ἐτηλεγραφήσαμεν διὰ Θεσσαλονίκης εἰς «'Αβέρωφ» καὶ τὴν ἐπομένην περὶ τὴν 8 π. μ. ὁ Διοικητὴς ἐπληροφόρησεν ὅτι μέρος τοῦ μεμονωμένου λόχου Ἑλευθερῶν ὑπὸ ἓνα ἀνθυπολοχαγὸν ἐπεβιβάσθη ἰστιοφόρου καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Α. ἀκτὴν Θάσου. Πράγματι τὴν 10ην π. μ. ἦλθεν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ἐξ οὗ ἐπληροφορήθημεν ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐπετέθησαν τὴν νύκτα, ὅτι ὄλος ὁ λόχος ἐπεβιβάσθη ἰστιοφόρων ἠγκυροβολημένων Ν. ἐκτὸς τοῦ λιμένος Ἑλευθεριῶν καὶ 145 ἄνδρες ἀπεβιβάσθησαν εἰς Θάσον, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ δύο ἰστιοφόρων μὲ τὸν λοχαγὸν διητυνῆθησαν εἰς Σκάλαν Σταυροῦ (Χερσον. Ἄθω).

Συγχρόνως ἐλήφθη ραδιοτηλεγράφημα τοῦ ἀντιναύαρχου ὅτι λόχος Ἑλευθερῶν ἀπεμονώθη καὶ νὰ σπεύσωμεν πρὸς ὑποστήριξιν ἐπιβιβάσεως αὐτοῦ ἐπὶ πλοίων. Ἐτηλεγραφήσαμεν ἀμέσως τὰς πληροφορίας τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

Καίτοι ἐγνωρίζαμεν ὅτι ὁ λόχος εἶχεν ἀπέλθῃ, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὑπῆρχε πιθανότης νὰ εἶχον ἀπομείνῃ μεμονωμένοι τινὲς ἄνδρες τοῦ λόχου, ἀπάραντες ἐπλεύσαμεν πρὸς Ἑλευθεράς. Πρὸ τῆς ἀφίξεώς μας εἰς Ἑλευθεράς ἐλάβομεν ραδιοτηλεγράφημα τοῦ ἀντιναύαρχου ὅτι θέτει ἡμᾶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κυβερνήτου τῆς «Υδρας».

Φθάσαντες Ν. Ἑλευθερῶν παρεπλεύσαμεν τὴν ἀκτὴν διευθυνόμενοι πρὸς Ζ. εἰς ἀπόστασιν 2 μιλ. Κατόπιν στρέψαντες 180 δ. παρεπλέομεν τὴν αὐτὴν ἀκτὴν πρὸς Α. Περὶ τὸ τέλος τῆς ΝΑ. ἀκτῆς παρατηρήσαντες μεμονωμένους ἄνδρας νὰ κατέρχονται πρὸς τὴν παραλίαν ἐπὶ τοῦ ἀμμώδους καὶ θαμνώδους λαίμου καὶ ἐκλαβόντες αὐτοὺς ὡς ἡμετέρους στρατιώτας ἐστράφημεν πρὸς Β. πλησιάζοντες ἡρέμα τὴν ἀκτὴν. Ἐδόθη μάλιστα παρὰ τοῦ Κυβερνήτου διαταγὴ νὰ ἐτοιμασθῇ ἡ φαλαγὴς. Ἐγὼ ἰδὼν ὅτι ἦσαν στρατιῶται ὀπλισμένοι καὶ ὅτι δὲν ἐξήρχοντο τῶν θάμνων πρὸς τὴν ἄμμον ἐπέισθην ὅτι ἦσαν Βούλγαροι στρατιῶται. Εἰς ἀπόστασιν περὶ τὰ 1000 μέτρα πεισθεὶς καὶ ὁ Κυβερνήτης περὶ τούτου ἐστρεψεν ἐκ νέου πρὸς Α. ἀπομακρυνόμενος. Τότε ὅμως οἱ κεκρυμμένοι Βούλγαροι ἤρχισαν πυροβολοῦντες καθ' ἡμῶν διὰ φορητῶν ὄπλων καὶ μικρῶν μυδραλλιοβόλων. Ἐκκινήσαμεν ὀλοταχῶς στρέψαντες πρὸς Ν. καὶ ἀπομακρυνόμενοι ἐβάλαμεν κατ' αὐτῶν 17 βολὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχῶς, μεθ' ὃ στρέψαντες πρὸς Ζ. διηυθύνθημεν πρὸς Σκάλαν Σταυροῦ ὅπου εὑρομεν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λόχου Ἑλευθερῶν.

22 Ἰουνίου 1913.

Ἐλάβομεν ἐν Σταυροῦ διαταγὴν ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» ὅπως πλεύσωμεν ἀκολουθούμενοι ὑπὸ «Λόγχις» εἰς Ἑλευθεράς καὶ καταστρέψωμεν πᾶν τὸ Βουλγαρικόν. Ἐπλεύσαμεν εἰς Ἑλευθεράς καὶ εἰς τὸ μέρος ὅπου προσεβλήθημεν τὴν 17 Ἰουνίου οἱ Βούλγαροι εἶχον στήσει ὄρεινὴν πυροβολαρχίαν βραδυβόλον ἣτις ἤρξατο βάλλουσα καθ' ἡμῶν ἀπὸ ἀποστάσεως 2000 περίπου μέτρων. Διετάξαμεν «Λόγχιον» ὅπως ἀπομακρυνθῇ καὶ ἠρξάμεθα πρὸς ἐναντίον τῆς πυροβολαρχίας ἀπομακρυνόμενοι συγχρόνως. Μετ' ὀλίγον καπνὸς καὶ ἐκρήξεις μᾶς ἀπέδειξαν ὅτι ἡ πυροβολαρχία παύσασα καὶ τὸ πῦρ κατεστράφη. Ταῦτα ἀνεφέραμεν τῷ «Ἀβέρωφ» ὅστις μᾶς ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσειάν του.

26 Ἰουνίου 1913.

Τὴν πρωΐαν ἐκλήθη ὁ Κυβερνήτης μετὰ τοῦ Ὑπάρχου ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ναύαρχος ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Καβάλλα ἐγκατελείφθη ἐκ τοῦ ἐπιτυχοῦς βομβαρδισμοῦ τοῦ «Λέοντος» εἰς τὰς Ἑλευθεράς, ὡς εἶπον αὐτῶ οἱ ἐν Καβάλλᾳ πρόκριτοι διότι οἱ Βούλγαροι ἔλεγον ὅτι «τὸ πλοῖον μὲ τὰς πέντε καμινάδας τρέχει καὶ ρίχνει». Συγχρόνως διετάχθημεν ὅπως ρυμουλκήσωμεν λέμβον μὲ Ρώσους μοναχοὺς τοὺς ὁποίους νὰ ὀδηγήσωμεν εἰς τὸ μεταξὺ Ἑλευθερῶν καὶ Καβάλλας Ρωσικὸν μοναστήριον. Ἐκτελέσαντες τὴν διαταγὴν ταύτην ἐπαναπλέομεν εἰς Θάσον ὅταν εἶδομεν τὴν «Δόξαν» παραπλεύσαν τὴν παραλίαν καὶ διευθυνομένην εἰς Καβάλλαν. Ὁ Κυβερνήτης ἔναντι τῆς Καβάλλας διέταξεν ἡρέμα στρέψας πρὸς αὐτὴν καὶ θέσας σκοπιωροὺς πρὸς ἔρευναν τῆς θαλάσσης διὰ τορπίλλας. Μετ' ὀλίγον ἀκριβῶς πρὸς πρόωρον ἐθεάθη ὑπόβρυχιος τορπίλλη τὴν ὁποίαν ἀπεφύγαμεν διὰ δεξιοῦ ἐλιγμοῦ, πλησιάζαντες ἐγγύτατα τὴν Καβάλλαν, μεθ' ὃ ἐστρέψαμεν δεξιὰ καὶ κατηυθύνθημεν εἰς Θάσον ὅπου ἀνεφέραμεν τὰ ἄνω εἰς τὸν «Ἀβέρωφ».

Η ΚΑΤΑΒΥΘΙΣΙΣ ΤΟΥ "ΦΕΤΙΧ--ΜΠΟΥΛΕΝΤ",

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΟΤΣΗΣ

Υποναύαρχος

Ὁ Ναύαρχος Βότσης ὡς ἐξῆς ἱστορεῖ τὸ ἐν τῷ λιμένι Θεσσαλονίκης κατόρθωμά του :

« Ἦμην ὑπασπιστὴς τοῦ τότε Μοιράρχου τῶν γυμνασίων Πέτρου Γκίνη καὶ εὗρισκόμεθα μετὸν στόλον ἐν Βόλῳ, ὅτε ὁ Νικόλαος Στράτος ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν με ἐξήτησεν ὅπως με προσλάβῃ ὡς ὑπασπιστὴν του.

Καίτοι ἐπροτίμων τὴν ἐν τοῖς πλοίοις ὑπηρεσίαν καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἀπομακρυνθῶ τοῦ Μοιράρχου Γκίνη, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀπὸ ὀλίγου ὑπηρετοῦν, ἦτο δύσκολον νὰ ἀρνηθῶ καὶ ἐδέχθην τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν μετὰ τοῦ ὁποίου με συνέδεεν ἄλλως τε ἀμοιβαία ἀγάπη καὶ ἐκτίμησις, ἡ ὁποία καὶ ἠῤῥησεν ἔκτοτε.

Πρὸς τὸν Νικόλαον Στράτον μετὴν μεγάλην καὶ ταχεῖαν ἀντίληψιν, τὴν ἀπέραντον μνήμην, καὶ τὴν ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, ὀφείλει ἡ Πατρις τὴν ταχεῖαν ἐτοιμασίαν τοῦ Στόλου μετὰ τὰς νίκας τοῦ ὁποίου, ὀφειλομένας εἰς τὴν τόλμην τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτου καὶ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ τοιοῦτου, ἐπετεύχθη ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης καὶ ἡ ἥττα τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

Ἀντιλαμβανόμενος τὴν ἐπικειμένην κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐζήτησα ὀλιγοήμερον ἄδειαν ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν ὅπως μεταβῶ ἰδιωτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀντιληφθῶ αὐτοπροσώπως τὴν διάβασιν τῶν Δαρδανελλίων ὁπόθεν δὲν εἶχον ποτὲ διέλθει καὶ ὅπου μετ' ὀλίγον ἐπρόκειτο νὰ δράσωμεν.

Μετέβην ἀρχὰς Σεπτεμβρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ διαβατήριον ὅπου ἐφερόμην ὡς ἔμπορος. Οὐδεὶς ἐκ τῶν τῆς ἡμετέρας ἐκεῖ Πρεσβείας, ἢ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑπαπτεύετο κήρυξιν πολέμου τόσον προσεχῆ. Καίτοι δὲν ἐπρόκειτο νὰ μείνω ἢ ἐλαχίστας ἡμέρας ἔλαβον προσωπικὸν τηλεγράφημα τοῦ Στράτου νὰ ἐπισπεύσω τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἐπέστρεψα κατὰ τὴν 13ην Σεπτεμβρίου.

Κατόπιν παρακλήσεώς μου πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Νικ. Στράτον ὅπως τοποθετηθῶ ὡς Κυβερνήτης ἐνὸς τῶν τορπιλλοβόλων, ἐτοποθετήθην ἐπὶ τοῦ τορπιλλοβόλου 11 τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1912. Εὔρον αὐτὸ εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ κατηρόμην εἰς Ναύσταθμον καθ' ἐκάστην ἐπισπεύδων ὁ ἴδιος τὰς ἐργασίας καὶ φροντίζων διὰ τὴν κάθε ἔλλειψίν του, ἰδίως διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ προσωπικοῦ κατέβαλον ἰδιαιτέρας φροντίδας, διότι οὐδεμία μελέτη κινητοποιήσεως ὑπῆρχε καὶ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς ἐπιστράτους νὰ περιφέρονται εἰς Ναύσταθμον ἐν ἀταξία ἀναμένοντες τὴν σειρὰν τῆς κατατάξεώς των ἐπὶ ἡμέρας. Ἐζήτηουν ἰδίως διὰ φωνῆς εἰς τὸ πλῆθος ἐκείνους ποῦ ἤθελον νὰ ἔλθουν μαζί μου προσθέτων ὅτι ὅσοι ἔλθουν μαζί μου πρέπει νὰ εἶναι ἀποφασισμένοι, διότι πιθανὸν καὶ νὰ μὴ γυρίσουν ὀπίσω καὶ μεταξὺ τῶν προθύμως προσερχομένων ἐξέλεγον ὅσους μοῦ ἔκαμνον τὴν καλλιτέραν ἐντύπωσιν ἐκ τῶν θρωπύσεων ἅς τοὺς ἀπηύθυνα καὶ τοὺς φαινομένους πλέον ὀρθομένους, ἔχων ὑπ' ὄψιν ἀπίθανον μὲν, ἀλλὰ δυνατὴν ἐχθρικοῦ ὁμοίου σκάφους ἐμβολὴν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ὡς συνέβη καὶ εἰς τὸν Ῥωσσοῖαπωνικὸν πόλεμον. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐζήτησα εἰς διάφορα ἐργοστάσια νὰ μοὶ κατασκευάσωσι φυσίγγια Γκρᾶ με χονδρὰ σκάγια. Ἄλλ' ἐστάθη ἀδύνατον τὸ τοιοῦτον καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐφοδιάσω ὅλον τὸ πλήρωμά μου ἠγόρασα διὰ τὸν ἑαυτὸν μου κυνηγετικὸν ἐπαναληπτικὸν ὄπλον καὶ ἐπρομηθεύθην τὰ χονδρότερα σκάγια διότι εἰς τὰς ἐκ τοῦ πλησίον ἐπιθέσεις ἀμφιβάλλω ἐὰν ἡ σκόπευσις διὰ τῶν συνήθων ὄπλων θὰ εἶναι εὐστόχος. Ἡ καραμπίνα μου αὐτὴ καὶ τὸ Σμίθ περιστροφὸν μου ἦσαν οἱ ἀχώριστοί μου σύντροφοι καὶ τὰ προχειρότερα πράγματά μου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Εἶχον παραγγείλῃ ἐπίσης μερικὰς χειροβομβίδας ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὰς παραλάβω. Ὅσους ἐξέλεγον, διὰ παρακλή-

σεων πρὸς τοὺς ἐπιφορτισμένους τὴν κατάταξιν, τοὺς κατέτασσαν ἀμέσως καὶ ἐνέδουν καὶ οὕτω κατόρθωσα ἐνῶ τὸ 11 ἦτο εἰς χειροτέραν κατάστασιν τῶν λοιπῶν νὰ εἶναι ἕτοιμον ἐν καιρῷ.

Τὰ πέντε τορπιλλοβόλα εὗρισκοντο εἰς τοιαύτην κατάστασιν ὥστε ὅλοι οἱ ἀρχικῶς τοποθετηθέντες Κυβερνήται ἐξήτησαν καὶ μετετέθησαν εἰς τὰ νέα ἀγορασθέντα ἀνιχνευτικά. Δὲν ἐξήτησα νὰ πράξω τὸ ἴδιον διότι δὲν ἤθελον οὔτε νὰ ἐγκαταλείψω οὔτε νὰ ἀποθαρρύνω τὸ πλήρωμα ποῦ εἶχον ἐκλέξει καὶ τὴν 5 Ὀκτωβρίου τὴν 9ην π. μ. ἀπέπλευσα ἐκ Ναυστάθμου καὶ κατέπλευσα εἰς Ν. Φάληρον ὅπου ἦτο ἠγκυροβολημένος ὁλος ὁ στόλος δια τὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως, μισοχρωματισμένος καὶ μὲ πολλὰς μικροελλείψεις ἀλλ' ἕτοιμος πρὸς δράσιν.

Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου ἀπεπλεύσαμεν τὴν 6ην ἑσπερινὴν μετὰ τοῦ τορπιλλοβόλου 14 ὅπως περιπολήσωμεν πρὸς τὸν Μαλέαν ὁπόθεν ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ τὸ Ἀγγλικὸν φορηγὸν «Βοσνία» μὲ πυρομαχικὰ τοῦ Στόλου. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐξετελέσαμεν νηοψίας ἐπὶ τῶν συναντηθέντων πλοίων τὴν 6ην Ὀκτωβρίου συνηγήσαμεν τὸ φορηγὸν «Βοσνία». Ἐσήμανα αὐτῷ νὰ κρατήσῃ καὶ παρέβαλον ὅπως ὑδρεύσω διότι δὲν εἶχον ἀρκετὸν ὕδωρ διὰ τοὺς λέβητας ὅπως ἐπιστρέψω, τοῦ διυλιστηρίου μὴ παρέχοντος ἀρκετόν. Ὑπῆρχε σάλος ἀρκετὸς καὶ εἰς ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων τῆς «Βοσνίας» Ἑλλήνων ἐπιχειρήσας νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ τορπιλλοβόλον ἔπασεν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν δύο πλοίων καὶ κατορθώσαμεν νὰ τὸν σώσωμεν ὡς ἐκ θαύματος μὲ πολλὰς δυσκολίας ἀπομακρύναντες τὸ πλοῖον μας.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Ναύσταθμον πρὸ τῆς Ζούρβας ἐθεάθη μακρόθεν πλοῖον μέγα ὁμοιάζον πρὸς πολεμικόν. Κατέστησα τὰς κινήσεις τοῦ 11 ἀνεξαρτήτους καὶ διηρθύνην πρὸς ἀναγνώρισίν του. Ἄμα ὡς ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο Ἰταλικὸν ἐκ τῶν μετατραπέντων εἰς καταδρομικὰ τύπου «Πόλις τῆς Μεσσηνίας» ἐπέστρεψα εἰς τὴν θέσιν μου καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν κατεπλεύσαμεν εἰς Ναύσταθμον τὴν 7ην μ. μ.

Μετὰ μικροεπισκευὰς τὴν 7ην Ὀκτωβρίου τὴν 8 μ. μ. μεθωρμίσθημεν εἰς Πειραιᾶ.

Τὴν 8ην Ὀκτωβρίου τὴν 11ην π. μ. ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Πειραιῶς μετὰ τοῦ τορπιλλοβόλου 15 ἐν γραμμῇ παραγωγῆς καὶ διὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κατεπλεύσαμεν εἰς Σκιάθον. Μὴ γνωρίζων ποῖα πλοῖα τοῦ στόλου εὗρισκοντο ἐκεῖ καὶ μὴ ἔχον νυκτερινὸν σύνθημα, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως ἐκανόνισα τὴν ταχύτητά μας ὥστε νὰ φθάσωμεν ἡμέραν καὶ κατεπλεύσαμεν τὴν 5. 45' π. μ. τῆς 9 Ὀκτωβρίου.

Εὔρομεν ἐκεῖ ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς τὸν «Κανάρην», τὸν «Ἄρην» καὶ τὸ ἀνθρακοφόρον «Σαφρώ», οὐδεμίαν δὲ διαταγὴν διὰ τὰ τορπιλλοβόλα. Εἶχον παραστήσει καθὼς ἔμαθον εἰς τὸν Ναύαρχον ὅτι τὰ τορπιλλοβόλα εἰς τὴν κατάστασιν ποῦ ἦσαν μᾶλλον ἐμπόδια θὰ τοῦ ἔφερον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παρὰ ὠφέλειαν καὶ δι' αὐτὸ οὔτε μᾶς ἐλάμβανον κἂν ὑπ' ὄψιν. Τοῦτο μὲ ἀπῆλπιζεν ἰδίως δὲ ἀφ' ὅτου κατελήφθη ἡ Λῆμος ὅτι δὲν ἐλαμβάνομεν διαταγὴν νὰ καταπλεύσωμεν ἐκεῖ.

Ἦμιν ὅμως ἦσυχος ἐφ' ὅσον ἐμάνθανον ὅτι οὔτε ἐν ἐχθρικῶν πλοίων εἶχεν ἐξέλθει τῶν Δαρδανελλίων καὶ κατεπράννον τὰς πολεμικὰς παραισθήσεις τοῦ Ὑάρχου μου ὁ ὁποῖος ἐφαντάζετο ὅτι ὁ Στόλος ἐναντιάζει μὲ τὸν Τουρκικὸν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα μακρὰν καὶ τὸν ἐπαρηγόρουν καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θὰ ἐξέλθῃ ἅμα ὑπάγωμεν ἡμεῖς ἐκεῖ, ὡς ἐκ προαισθήσεως καὶ ὅτι θὰ εἴμεθα τὸ πρῶτον πλοῖον ποῦ θὰ δράσῃ. Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ἔγραφον ἐπιστολὴν εἰς τὸν θεῖον μου Ναύαρχον νὰ μὴ ἀκούῃ ὅτι τὰ τορπιλλοβόλα δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν ἀλλὰ νὰ μᾶς δώσῃ διαταγὴν νὰ εἰσπλεύσωμεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια ἢ εἰς Σμύρνην ἢ Θεσσαλονίκην, ὅπου εὗρισκοντο ἀνὰ ἐν Τουρκικὸν θωρηκτὸν καὶ ἐν περιπτώσει μὲν ἀποτυχίας τὸ Ναυτικὸν δὲν θὰ ἐζημιούτο πολὺ, ἐν ἐπιτυχίᾳ ὅμως ἢ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν Τούρκων θὰ ἦτο μεγάλη καὶ ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπιθετικῶς καὶ τὸ παλαιότερον πλοῖον μας ὅπως ἔκαμε καὶ ὁ Τέγετοφ. Τὴν ἐπιστολὴν ἔστειλα μὲ τὸν Κυβερνήτην τοῦ 14, τὸ ὁποῖον διήλθεν ἐκ Σκιάθου μὲ ἀλληλογραφίαν διὰ τὸν στόλον καὶ κατηρθύνην εἰς Λῆμον. Πλὴν οὐδεμίαν σχετικὴν διαταγὴν ἔλαβον ἐκ μέρους τοῦ Ναύαρχου.

Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου ἔφερον ἱερέα καὶ ἠγίασε τὸ πλοῖον καὶ τοὺς τορπιλλοβλητικὸς σωλήνας.

Τὴν 13ην ἔλαβον διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου ὅπως μετὰ τοῦ τορπιλλοβόλου 15 (Κυβερνήτης Ἄλ. Χρυσάνθης) πλεύσω εἰς τὸν Θερμαϊκὸν καὶ καθαρῶς τὴν Θεσσαλικὴν ἀκτὴν ἀπὸ παντὸς ἱστιοφόρου. Ἐκεῖ δὲ εἰδοποιούμην ὅτι ἀργότερον θὰ ἦρχετο ἡ «Σφακτηρία» καὶ θὰ ἐπιθέμην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς. Διέταξα τὸ 15 νὰ περιπολήσῃ ἀπὸ Τσάγεζι μεχρις Αἰκατερίνης καὶ ἐγὼ περιεπόλησα ἀπὸ Αἰκατερίνης μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου Θεσσαλονίκης. Συνελάβομεν μερικὰ ἱστιοφόρα καὶ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου συναντήσαντες καὶ τὸ τορπιλλοβόλον 15 κατεπλεύσαμεν ἕνεκεν τῆς κακοκαιρίας εἰς Τσάγεζι τὴν μεσημ-

βρίαν, όπόθεν ήναγκάσθημεν ν' αποπλεύσωμεν και καταπλεύσωμεν εις Σκιαθον καθόσον ένεκα του ήεύματος του εκβάλλοντος εκει Πηνειου τα πλοια δέν άνεπρωρίζον προς τον άνεμον και ένεκεν του ύπερβολικου σάλου ή διαμονή ήτο αδύνατος.

Τό περι του Τουρκικου στόλου δοθέν ήμιν λεύκωμα ύπό του Ύπουργείου αναγράφει :

«Φετιχ-Μπουλέντ» θωρηκτόν. Πλήρωμα 220 άνδρας. Έναυπηγήθη τό 1872 έν Άγγλία και μετεσκευάθη ύπό του Άνσάλδο έν Κων)πόλει τό 1907 εκτοπίσματος 2806 τόννων, ταχύτητος 13 μιλλιών. Είχε θώρακα από 0,22 έως 0,75 εκ σιδήρου, 0,50 ύπερ την ίσαλον και μέτρον ύπό την ίσαλον. Θωρηκτόν κατάστρωμα επίσης εκ σιδήρου 0,μ.04. Οί θώρακές του και αι άσπίδες των πυροβόλων του ήσαν εκ χάλυβος. Ήφερε δέ τέσσαρα πυροβόλα των 0,15, έξ των 0,75 και οκτώ των 0,057, άπαντα ταχυβόλα.

Ό τότε ύποπλοίαρχος Άντώνιος Κριεζής, τέως Ναυτικός άκόλουθος έν Κων)πόλει εύρισκόμενος επί του «Κανάρη» έν Σκιαθω την 11 Όκτωβριου με έπληροφόρει δι'έπιστολης του ότι τό «Φετιχ-Μπουλέντ» έφερε έξ ταχυβόλα των 0,076 και έξ των 0,057 και ότι τα τέσσαρα των 0,15 ειχεν αποβιβάσει εις τό φρούριον Καραμπουρνού προς ένίσχυσίν του.

Οί πλοίαρχοι των ίστιοφόρων τα όποια συνέλαβον την 14 Όκτωβριου μοι έλεγον ότι έφερε και τα μεγάλα του πυροβόλα.

Άνεξαρτήτως της λεπτομερείας ταύτης δηλαδή εάν ειχε ή δέν ειχε και τα μεγάλα του πυροβόλα, τό πλοιον αυτό εύρισκόμενον εις τον όρμον της Θεσσαλονίκης με πλήρες τό προσωπικόν του και τας μηχανάς του έν καλή καταστάσει ήδύνατο έξερχόμενον εις τον Θερμαϊκόν ου μόνον τα εκει εύρισκόμενα πλοια να προσβάλη άκινδύνως και να καταστρέψη άπαντα τα μεταγωγικά τα με τρόφιμα και με πολεμφοδία του προς την Θεσσαλονίκην προχωρούντος νικηφόρου στρατου μας, αλλά και αυτόν τον στρατόν θα ήδύνατο να προσβάλη άργότερον έν τω κόλπω. Διότι ούτε ή «Σφακτηρία» ούτε τα τορπιλλοβόλα 11 και 14 θα ήδυνάμεθα ν'άντιπαραταχθώμεν προς αυτό και θα ήναγκάζετο ό Ναύαρχος ή ν'άποσπάση έν των θωρηκτών εις τον Θερμαϊκόν ή να πλεύση όπερ και πιθανώτερον μεθ'όλοκληρου του Στόλου εις τον Θερμαϊκόν μέχρι της πτώσεως της Θεσσαλονίκης, απομακρυνόμενος ούτω των Δαρδανελλιών και του κυριου έχθρικού στόλου του όποιου αι προθέσεις και οι σκοποι ήγνοούντο έτι.

Και φαίνεται ό Κυβερνήτης του «Φετιχ-Μπουλέντ» έσκόπει να έξέλθη μετά του πλοίου του ως με έπληροφόρησεν άργότερον μετά την πώσιν της Θεσσαλονίκης δι'έπιστολης του, ήν κατέχω, ό Γραμματεύς του Άγγλου Ναύαρχου Τώφνελ κύριος Κάμπελ. Έν τή έπιστολή του μοι λέγει ότι ήτο έν τω ξενόδοχείω Σπλέντιτ μετ' άλλων Άγγλων και του εκει άνταποκριτου των Τάιμς κ. Πράις και ό τελευταίος τοις έλεγεν ότι την έσπέραν της εισόδου ήμων εις Θεσσαλονίτην ειχε καλέσει εις γεύμα τον Κυβερνήτην του «Φετιχ-Μπουλέντ» ούτος όμως ήρνήθη και τω ειπεν ότι δέν δέχεται διότι έτοιμάζει τό πλοιον του όπως έξέλθη και προσβάλη τα έξωθεν του κόλπου εύρισκόμενα Έλληνικά έμπορικά πλοια.

Έχων τας άνωτέρω εκ των ίστιοφόρων πληροφορίας και άντιληφθεις τον κίνδυνον όν διετρέχομεν εκ της παρουσίας του πλοίου αυτού έν Θεσσαλονίκη, έθεώρησα αναγκαίαν την επίθεσιν κατά του πλοίου τούτου και απέστειλα την 15ην Όκτωβριου εκ Σκιαθου προς τό Ύπουργειον των Ναυτικών τό κάτωθι ύπ' αριθ. 83 κρυπτογραφικόν τηλεγράφημα.

«Παρακαλώ Ύπουργειον όπως μοι έγκρίνη, εάν τυχόν ευνοϊκή περίστασις παρουσιασθή κατά διαταθείσας περιπολίας, εΐσπλουν εις λιμένα Θεσσαλονίκης όπου θωρηκτόν «Φετιχ-Μπουλέντ». Κληθεις εις τό τηλεγραφειον την πρωίαν της 16ης Όκτωβριου κατόπιν του άνω τηλεγραφήματος έγνωστοποίησα τας σκέψεις μου προς τον Άρχηγόν του Γενικου Έπιτελειου Πλοίαρχον κ. Ματθαίουπουλον ό όποιος μοι ειπεν ότι θα έξίηται την έγκρισιν του Ύπουργου και θα έλάμβανον σχετικήν διαταγήν εις Τσάγεζι, έν τω μεταξυ δέ βελτιουμένου του καιρου να έξηκολούθουν τας περιπολίας εις τον Θερμαϊκόν. Πράγματι την 4ην μ. μ. απέπλευσα μετά του 15 διατάξας αυτό να διέλθη του Τσάγεζι προς παραλαβήν τηλεγραφημάτων, ώρσα δ' αυτόν τόπον συναντήσεως την Βρωμερήν Αικατερίνης όπου κατέπλευσα και εγώ τό Μεσονύκτιον και εύρον την «Έσπερίαν» ύπό τον αντιπλοίαρχον Σέρρον.

Τό τορπιλλοβόλον 15 καταπλεύσαν μοι έφερε την έξης κρυπτογραφικήν τηλεγραφικήν διαταγήν.

Άρ. 943 Κυβερνήτην Τορπιλλοβόλου 11.

«Ἐκτελέσατε ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη ὁμοῦντος τουρκικοῦ πλοίου ὡς προϋκὴ τηλεγραφικῆ συνεννόησις μετ' Ἀρχηγὸν Γενικοῦ Ἐπιτελείου!».

Ἐπιτελεσάτωρ Ναυτικῶν

Ν. Σιγάτος

Τὴν 17 ἀπέπλευσα τὴν 1 μ. μ. καὶ κατέπλευσα εἰς Ἐλευθεροχώριον τὴν 3 μ. μ. πρὸς βοήθειαν ἀποβιβάσεως τροφίμων καὶ πολεμοφοδίων τοῦ στρατοῦ ἀποφασίσας τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν ἐπομένην ἵνα ἔχω καιρὸν καὶ λάβω νεωτέρας πληροφορίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ πλοίου.

Τὴν 18 τὴν 9ην π. μ. ἀπεπλεύσαμεν καὶ περιπολοῦντες πρὸς νότον συνηγήσαμεν εἰς Ἁγίους Θεοδώρους ἐπίγειον τοῦ Λιτοχωρίου δύο μικρὰ ἱστοφόρα ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἐκ Λιτοχωρίου Νικόλαον Βλαχόπουλον καὶ Μιχαὴλ Κουφὸν πρὸ ὀλίγου ἐλθόντα ἐκ Θεσσαλονίκης. Τοὺς Κυβερνήτας αὐτῶν ἐκάλεσα εἰς τὸ πλοῖον καὶ τοῖς ἐζήτησα διαφοροῦς πληροφορίας μὴ γνωρίζων δ' αὐτοὺς καὶ φοβούμενος ἀδιακρισίαν των ἐκράτησα διὰ τῆς βίας ἐπὶ τοῦ τορπιλλοβόλου παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας, τοὺς φόβους καὶ τὰ δάκρυά των ἅμα ὡς ἠννόησαν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ εἰσπλεύσω εἰς Θεσσαλονίκην.

«Ποῦ θὰ πᾶς πατερούλη μου, ἔλεγον ὀδυρόμενοι, σὲ τόσες τορπίλλες μετ' ἐκείνα, σὲ τόσα κανόνια καὶ τὸ ἠλεκτρικὸ ποῦ πιάνει καὶ τὴν περὶ μικρὴ ψαράδικη βάρκα, ἄφησέ μας ἐμᾶς ποῦ ἔχομε φαμίλια». Καὶ πράγματι ὁ εἷς εἶχεν ἕξ παιδιὰ καὶ ὁ ἄλλος πέντε καὶ ἦτο καὶ γῆρος. Ἄλλ' εἰς τοιαύτας περιστάσεις πονεῖ κανεὶς καὶ συμπαθεῖ, ἀλλὰ δὲν συγκινεῖται καὶ ὅταν ὁ Βλαχόπουλος ἐφώνησε τὸ παιδί τῆς βάρκας του καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ πουγγί του καὶ τοῦ εἶπε: «Νὰ πάρῃς αὐτὰ καὶ δόστα τοῦ παπᾶ νὰ τὰ δώσῃ σὸ σπίτι καὶ τὸ πρωτὶ ἔλα καὶ βάλε εἰς τὸ καΐκι τὴ Σημαία μετζάστρα». Τοῦ προσέθεσα καὶ ἐγὼ γελῶν. «Δώσε τὰ λεπτὰ καὶ τὸ πρωτὶ νὰ σημαιοστολίσῃτε μετ' ὅτι σημαῖες ἔχεις τὸ καΐκι».

Ἄμα τῷ κατάπλω εἰς Ἐλευθεροχώριον τὴν 3 μ. μ. ἔκαμα ἔγγραφον εἰς τὸν Κυβερνήτην «Σφακτηρίας» καὶ τὸν παρεκάλουν ὅπως ἐὰν δὲν ἐπιστρέψωμεν συστήσῃ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰς οἰκογενεῖας τῶν συλληφθέντων ναυτικῶν.

Ἡ «Σφακτηρία» ἀπέπλευσε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διὰ Βόλον. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της ἔστειλα πρὶν ἐπὶ τῆς «Σφακτηρίας» τὸ ἄνω ἔγγραφον, τὸν ἴστον τοῦ τορπιλλοβόλου καὶ τὴν καπνοδόχον τῆς θεομάστρας τοῦ διαμερισμάτός μου καὶ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς ἐσήμανα διὰ τῶν βραχιόνων πρὸς τὴν «Σφακτηρίαν». «Τὸ τορπιλλοβόλον 11 πρὶν ἐπιχειρήσῃ νὰ γράψῃ μίαν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν σὰς ἀποχωρητᾶ».

Τὸ πλήρωμα τοῦ τορπιλλοβόλου ἀπετέλουν οἱ ἑξῆς:

- 1). Νικόλαος Βότσης Ἐπιτελεσάτωρ Κυβερνήτης ἕξ Ἰδρύου.
- 2). Δημήτριος Χατζίσκος Σημαιοφόρος Ἐπιτελεσάτωρ ἐκ Λαμίας.
- 3). Θεόδωρος Σουγγκρος Κελευστὴς Μηχανικὸς ἕξ Ἀθηνῶν.
- 4). Κανέλλος Ἀλυφαντῆς Ἐπιτελεσάτωρ Μηχανικὸς ἐκ Πειραιῶς.
- 5). Γιακουμῆς Γιακουμῆς » » ἐκ Χαλκίδος.
- 6). Ἀνδρέας Ἀθ. Λαζάρου » » ἐκ Σαλαμῖνος.
- 7). Γεώργ. Νικ. Κυράγγελος Δίοπος » ἐκ Πατρῶν.
- 8). Γεώργ. Δημ. Λεμονῆς Ναύτης » ἐκ Τρίκερι Βόλου.
- 9). Κωνστ. Ἰω. Γαλιάτσας » θεομάστῃς ἕξ Ἄνδρου.
- 10). Ἀχιλεὺς Ἰω. Ἀσλάνογλου » » » »
- 11). Γεώργιος Δημ. Κακλῆς » » ἐκ Μηλεῶν Βόλου.
- 12). Γεώργιος Στ. Ψαρρὸς » » ἕξ Ἄνδρου.
- 13). Λεων. Δημ. Ἀδριανὸς Δίοπος ὀπλίτης ἐκ Σαλαμῖνος.
- 14). Δημ. Γεωρ. Κοκκινοπάνης Ναύτης Ἀρμένιος ἕξ Αἰγίνης.
- 15). Δημήτριος Ἰω. Ἐλευσινιώτης Ν. Τορπιλλητῆς ἐκ Σαλαμῖνος.

- 16). Γεώργ. Ίω. Θεοχάρης Ναύτης Τορπιλλητής ἐκ Κορωπί.
- 17). Ἀλέξανδρος Γ. Λαγουρός Ναύτης Πυροβολητής ἐκ Τήνου.
- 18). Ἐμμαν. Γεωρ. Κουτσουδάκης Ναύτης καταστρώματος ἐξ Ἀδάμαντος Μήλου.
- 19). Σαράντος Μάνθου Καραδήμας Ναύτης Καταστρώματος ἐκ Πόρου.
- 20). Θωμᾶς Μπῆτρος Ναύτης Ἐσαχεὺς ἐξ Αἰγίνης.
- 21). Δημ. Κων. Δαούτης Δίοπος Τεχνίτης ἐξ Ἀθηνῶν.
- 22). Σπυρίδων Σωτ. Πετροίτης Ναύτης Ἀρμένιον ἐξ Αἰγίνης.
- 23). Γεώργ. Θεοδ. Καμπανάρος Ναύτης Τορπιλλητής ἐκ Λαυρίου.
- 24). Νικ. Δημ. Μιταφιτζῆς » » ἐκ Βόλου.
- 25). Βασίλ. Μιχ. Κουμπενᾶς » Πυροβολητής ἐξ Αἰγίνης.
- 26). Σταῦρος Νικ. Βλαχάκης » Οἰακιστής ἐξ Ἄνδρου.
- 27). Δημ. Χρ. Μαλτέζος » Καταστρώματος ἐξ Αἰγίνης.

Ὁ Μαλτέζος ἦτο ἰδιαιτέρος ὑπηρέτης ἐμοῦ καὶ τοῦ Ὑπαρχοῦ καὶ ἔλεγε μονολογῶν τὴν παραμονὴν τῆς ἐπιχειρήσεως. «Τὸ μόνον ποῦ μὲ μέλλει εἶναι ὅτι ἔχω πέντε ἀδελφὲς νὰ παντρεύω». «Ἄμ ἐκατὸ χρόνια νὰ ζήσης θὰ τρομάξεις νὰ τὶς παντρεύης, τοῦ λέγω, ἐνῶ ἂν σκοτωθῆς θὰ τῆς παντρεύῃ τὸ Κράτος».

Ὁ πατήρ μου ἐφ' ὅσον ἐξῆ ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ δὲν ἔπαυσε νὰ μᾶς διδάσκη τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἐμὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐκμεταλευόμενον Λαόν. Καὶ εἰς τὴν διαθήκην του ἀκόμη ἔγραφε. «Παραγγέλλω εἰς τὰ τέκνα μου Νικόλαον καὶ Ἀνδρέαν νὰ ἀγαπῶσι τὴν Πατρίδα τῶν Ἑλλάδα θυσιάζοντες τὴν ζωὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου της, ἀκολουθοῦντες καὶ τηροῦντες τὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας μας».

Πολλοὶ μὲ ἠρώτησαν μετὰ τὸν πόλεμον τί ἐσκεπτόμην ἢ τί ἠσθάνόμην κατὰ τὴν νύκτα τῆς εἰσόδου.

Ὁμολογῶ ὅτι ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ὅπως καὶ κάθε ἄλλος Ἀξιοματικὸς ὑποθέτω θὰ ἔκαμεν, ἐπέβαλον εἰς τὸν ἑαυτὸν μου νὰ περιφρονῇ τὴν ζωὴν καὶ εἰς ὅλας τὰς κρίσεις περιστάσεις οὐδεμίαν ἄλλην συγκίνησιν ἠσθάνθην, ἢ ψυχρῶς τὴν ἀντίληψιν τῶν γεγοτότων καὶ οὐδεμίαν ἄλλην σκέψιν, ἢ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν κάθε ἐπιχειρήσεως νὰ εἶναι ἀποτελεσματικωτέρα καὶ συντελεστικὴ εἰς τὴν Νίκην καὶ τὴν Δόξαν τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Πατρίδος. Τὰς φωτογραφίας τῆς οἰκογενείας μου ποῦ εἶχον πάντοτε μαζί μου εἰς τὸ πλοῖον δὲν παρέλαβον κατὰ τὸν πόλεμον διότι, ὅπως ἔλεγον κατόπιν εἰς τὴν γυναῖκα μου, οὐδεὶς ἤθελεν νὰ ἀπασχολῇ τὴν καρδίαν μου ἢ ὁποία ἀνῆκε τότε ὅλη εἰς τὴν Πατρίδα. Μόνον τὸν Ὑπαρχόν μου παρεκάλεσα, ἐὰν ἐγὼ ἀπέθνησκον καὶ αὐτὸς ἐσώζετο, νὰ ἔδιδεν εἰς τὸν υἱόν μου τὸν κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου γεννηθέντα εἰς Λονδίνον καὶ τὸν ὁποῖον δὲν εἶχον ἴδη ἀκόμη, ἐν οἰκογενειακὸν δακτυλίδιον τὸ ὁποῖον φορῶ πάντοτε καὶ ἐφόρουν ὁ πατήρ μου καὶ ὁ πάππος μου μετὰ τὴν παραγωγίαν νὰ μὴ λησμονῇ τὴν Πατρίδα.

Ἡ μόνη δὲ διαταγὴ τὴν ὁποίαν ἔδωκα εἰς τὸν Ὑπαρχόν μου ἐὰν ἐφονευόμην εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιχειρήσεως ἦτο ἡ πάση θυσίᾳ ἐκτέλεσις τοῦ σκοποῦ μας.

Ὁ προβολεὺς τοῦ Καραμπουρνοῦ ἰσχυρότατος ἠνάπτετο καθ' ἐκάστην καὶ ἀνίχνευε τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἐπομένης πρωΐας, τοῦτο δ' ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἱταλοτουρκικοῦ πολέμου. Τοιαύτης δ' ἐντάσεως ἦτο, ὥστε ὁσάκις κατὰ τὴν περιτροφήν του ἐφώτιζε τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἐλευθεροχωρίου ὅπου εἴμεθα ἠγκυροβολημένοι, ἠδυνάμεθα ἀπὸ τοῦ πλοίου νὰ διακρίνομεν ἀμυδρῶς τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ ἀπέχει δὲ ὁ ὄμορος τοῦ Ἐλευθεροχωρίου ἀπὸ τοῦ Καραμπουρνοῦ 10 ναυτικὰ μίλλια.

Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης ἐναντι τοῦ Καραμπουρνοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ ὑπάρχει σημαντὴ ὅπως ὀρίζη τὰ ῥηχὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ σχηματισθέντα. Τὰ βολίσματα περὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἰδίως τὰ δυτικώτερον τοῦ σημαντῆρος, ἀσαφῶς ἀναγράφονται εἰς τὸν χάρτην καὶ δύνανται νὰ μὴ εἶναι ἀκριβῆ καὶ μετὰ βροχᾶς ἰσχυρᾶς πιθανόν ν' ἀλλάσωσι. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ παρετήρησα ἄλλοτε τοιαύτας μεταβολὰς μεταξὺ τῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου σημειουμένων βολισμάτων καὶ τῶν πραγματικῶν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ ἐκρῶντων ποταμῶν ὅτε πρὸ ἐτῶν ἡμῶν ἐκεῖ ὡς Κυβερνήτης τῆς Κανονιοφόρου Α,

Ἐκ τῶν πληροφόρων τοῦ Ἐπιτελείου ἐγγώριζα περίπου τὰ μέρη εἰς ἃ εἶχον βυθισθῆ τορπίλαι καὶ εἶχον ἀποφασίσει ὅπως κατὰ τὴν εἴσοδον διέλθω ἀριστερώτερόν τού σημαντήρος περιζάμπτον τὰς γραμμὰς τῶν τορπιλλῶν, διότι ἂν καὶ τὸ τορπιλλοβόλον εἶχε βύθισμα περὶ τὰ 21)2 μέτρα αἱ δὲ τορπίλαι βυθίζονται συνήθως 3 μέτρα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐπειδὴ τὸ βύθισμα αὐτὸ αἱ τορπίλαι λαμβάνουσι μηχανικῶς καὶ αὐτομάτως, δὲν δύναται νὰ ἔχη τις πεποίθησιν εἰς τὴν μαθηματικὴν ἀκριβειαν, πιθανὸν δὲ νὰ εἶχον κανονισθῆ καὶ διὰ μικρότερον βάθος αἱ πρὸς τὸ μέρος τοῦ σημαντήρος, καὶ ἐξ ἄλλου ἵνα διέλθω ὅπου τὸ δυνατόν μακρότερον τοῦ φρουρίου, ἵνα συγχέται τὸ τορπιλλοβόλον μετὰ τὴν ἀτέναια ἀκτῆν. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ προσαράξεως εἰς τὰ ὄρη ἀελογάριζα νὰ διέλθω ἡρέμα καὶ βολίζων.

Ἐκ προηγουμένων πληροφόρων καὶ ἐκ νεωτέρων ἐκ τῶν δύο ἐκ Λιτοχωρίου ναυτικῶν, ἐγνώριζόν ὅτι τὸ Τουρκικὸν θωρηκτὸν ἤτο ἠγκυροβολημένον ἔξωθι τοῦ κυματοθραύστου τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκρὰν, ὅτι μέχρι τῆς προηγουμένης ἡμέρας δὲν εἶχεν ἀλλάξει ἀγκυροβόλιον καὶ ὅτι δὲν ἤτο κρυμνοδετημένον. Ἐγνώριζον ἐπίσης ὅτι πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ἀγκυροβολίου εὐρίσκετο τὸ πεπαλαιωμένον τροχοφόρον «Φουὰτ» καθ' οὗ ἔβαλεν ὁ «Ναύαρχος Μισαύλης» κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἐν Κρήτῃ. Τὸ πλοῖον τοῦτο δὲν ἤτο ἐπικίνδυνον διὰ τὰς ἐν τῷ Θερμαϊκῷ μεταφορὰς τοῦ στρατοῦ καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Θεσσαλονίκης ἠχμαλωτίσθη καὶ μετεφέρθη εἰς Ναύσταθμον, καίτοι οἱ Τούρκοι ἀπεπειράθησαν νὰ τὸ σώσωσι μετατρέψαντες καὶ χρωματίσαντες αὐτὸ κατὰ τὰς ἡμέρας πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως εἰς πλωτὸν Νοσοκομεῖον.

Καὶ εἰς τὴν ἐσφαλισμένην αὐτὴν ἀντίληψιν τῶν Τούρκων περὶ τῆς πιθανότητος τῆς διασώσεώς του ὀφείλεται ἡ παρ' ἡμῶν αἰχμαλωσία αὐτοῦ, διότι ἄλλως θὰ τὸ ἐβύθιζον ὡς ἐβύθισαν ἐν Προβέζῃ τὰ τορπιλλοβόλα «Ἀτάλεια» καὶ «Τοζάτ» τὰ ὁποῖα καίτοι μικρὰ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀνειλύσαμεν.

Ἐπίσης ἐγνώριζον, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ ἀγκυροβολίου των, ὅτι εὐρίσκοντο ἐκεῖ Ρωσικὸν καὶ Ἀγγλικὸν πολεμικόν, ἀλλὰ δὲν ἐφοβούμην παρεξήγησιν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν διότι εἶχον ἐκμάθει ἐκ τῶν σχεδίων πολὺ καλὰ τὴν σιλουέτταν τοῦ Τουρκικοῦ θωρηκτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὅτι εἶχε μίαν μεγάλην κωνοδόχον καὶ ἓνα ἴστόν. Μᾶλλον ἐφοβούμην μήπως τυχαῖα τις παρέκκλισις τῶν πεπαλαιωμένων τορπιλλῶν μου ἔφερεν αὐτὰς ἐπὶ τινος τῶν οὐδετέρων πολεμικῶν. Διὰ τοῦτο εἶχον ἀποφασίσει ὅπως ἐπιτεθῶ ἀπὸ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ ἀγκυροβολίου, ὥστε ἡ διεύθυνσις τῶν τορπιλλῶν νὰ ἦτο ἀντίθετος τοῦ μέρους ἐνθα ἦσαν ἠγκυροβολημένα τὰ ξένα πλοῖα.

Ἀφοῦ συνέστησα εἰς ὅλους διὰ τελευταίαν φορὰν ψυχραιμίαν καὶ ἰδιαίτην προσοχὴν ἰδίως εἰς τοὺς μηχανικοὺς διὰ τὰ πυρὰ τῶν λεβήτων καὶ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν τροφῶν, με κεκλυμμένα πάντα τὰ φῶτα, ὡς συνήθως, ἀπεπλεύσαμεν ἐκ τοῦ ὄρου τοῦ Ἐλευθεροχωρίου τὴν 9.20' μ. υ.

Αἱ ἐν τοῖς πυργίσκοις πυξίδες τοῦ τορπιλλοβόλου εὐρίσκοντο εἰς κακὴν κατάστασιν, ἀλλ' οὔτε ἐζήτησα πρὸ τῆς ἐκ Ναυστάθμου ἀναχωρήσεώς μου ἀντικατάστασιν αὐτῶν, οὔτε ἀντιστάθμισιν ἢ ρύθμισιν διότι θὰ ἠγοπόρουν τὴν ἀναχώρησιν. Ἐπωφελήθη ὅμως κατὰ τοὺς πλοῦς διαφόρων εὐθυγραμμίσεων πρὸς ρύθμισιν κατὰ προσέγγισιν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη μοὶ ἤτο ἐπαισθητὴ ἐν τῷ Θερμαϊκῷ ὅπου συχνὰ ὑπάρχει ομίχλη.

Εὐτυχῶς μετὰ τὸν κατάπλου εἰς Ναύσταθμον πρὸς παραλαβὴν νέων τορπιλλῶν μοὶ ἐτοποθέτησαν νέαν πυξίδα διοπτηρίαν καὶ ἐδανείσθη καὶ ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» μίαν ἐπιλέμβιον πυξίδα, ἣν ἐτοποθέτησα ὡς εὐθυνητήριαν ἐν τῷ προωραῖῳ πυργίσκῳ. Μετὰ τὴν ἀρχικὴν ἀναχώρησιν ἐκ Ναυστάθμου κατεσκευάσα ἐπίσης ἐν τῷ πλοίῳ οἴπους μαζάρωφ, μὴ ὑπαρχόντων τοιούτων ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἐπσκευάσα διαφόρους ἄλλας ἐλλείψεις.

Ὁ καιρὸς ἤτο συννεφώδης καὶ ἔπνεε Μέσης ἐλαφρῶς. Κατηύθυνα τὴν πρόρραν πρὸς τὸν προβολέα τοῦ Καραμπουρνοῦ καὶ ὅταν ὑπελόγησα ὅτι θὰ ἦμην ἐναντι τοῦ σημαντήρος ἔστρεψα 900 ἀριστερά.

Μετ' ὀλίγον, κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν, ὁ σημαντὴρ ἐφάνη εἰς τὴν πρόρραν ἡμῶν ὀλίγον δεξιὰ, φωτισθεὶς πρὸς στιγμὴν ἐπ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς ἀκαταπαύστως περιφερομένης καὶ ἀνιχνευούσης δέσμης τοῦ ἐχθρικοῦ προβολέως.

«Βρὲ παιδιὰ γιὰ τὸ Χριστὸ πολεμᾶμε καὶ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας. Ὅλα θὰ μᾶς πᾶνε καλὰ καὶ ὅταν θὰ γυρίσουμε θὰ τοὺς ρίξουμε μὴ κανονιὰ καὶ θὰ τοὺς . . .» — λέγω εἰς τοὺς πλησίον ναῦτας καὶ ἐφώνησα τὸν οἰακιστὴν Σταῦρον Βλαχάκην νὰ φέρῃ τὴν βολίδα καὶ εἰδοποίησα τὸν μηχανικὸν νὰ ἐλαττώσῃ ταχύτητα ὥστε νὰ διέλθω τὰ ὑποπτα ὕδατα ἡρέμα καὶ βολίζων.

Σκεπτόμενος ότι εις τοιαύτας περιστάσεις δέον να ενεργῆ τις ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον πρότε-
πάθησα ἀφ' ὅτου συνέλαβον τοὺς ἐκ τοῦ Λιτοχώριου ναυτικούς καὶ δι' ὑποσχέσεων καὶ δι' ἀπειλῶν νὰ
λάβω παρ' αὐτῶν σχετικὰς μὲ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄξιου πληροφροσύνας, ἀλλὰ πάντοτε μοὶ ἐδήλουν οὔτοι τε-
λείαν ἄγνοιαν ζητοῦντές μοι διαρκῶς τὴν ἀποβίβασίν των καὶ ἀποτρέποντες καὶ ἐμὲ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὴν τακτικὴν ταύτην ἠκολούθησαν ἕως ὀλίγον πρὸ τοῦ σημαντήρος ἐλπίζοντες ἴσως ὅτι θὰ ἀπε-
βίβαζθην αὐτοὺς πρὶν ἢ ὅτι θὰ παρητούμην τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἄμα ὅμως ἀντελήφθησαν τὴν ἀμετάσθε-
πτον ἡμῶν ἀπόφασιν νὰ εἰσέλθωμεν καὶ ἐκ τοῦ φόβου ὅτι ἐὰν ἠλαττοῦμεν τὴν ταχύτητα θὰ παρεμένο-
μεν περισσότερον χρόνον ὑπὸ τὰ φρούρια, προσεφέρθησαν νὰ μὲ βοηθήσωσι καὶ ταυτοχρόνως ὁ Βλαχό-
πουλος ἔλαβε τὴν βολίδα καὶ ἐβόλιζε μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιτηδειότητα καὶ ταχύτητα ἥτις μοὶ ἔκαμιν ἐνθώ-
πωσιν. Μὴ ἐλαττώσαντες οὕτω ταχύτητα ἐξηκολουθήσαμεν νὰ πλέωμεν μὲ ταχύτητα 11 μιλίων κερδί-
σαντες εἰς χρόνον ὀλίγα τῆς ὥρας λεπτά. Ἄμα ὡς διήλθομεν τὰ ἀσαφῆ ὕδατα ἐξηκολουθήσαμεν νὰ
πλέωμεν ὀλίγον πρὸς Β. ὅπως περικάμψωμεν τὰ ὑποπτα ἐκ τορπιλλῶν μέρη καὶ κατόπιν κατηυθύνθη-
μεν εἰς Θεσσαλονίκην.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς τὸν σημαντήρα τοῦ Ἄξιου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἀνα-
τολικώτερον τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης ἐφάνη, ὡς πυρκαϊὰ κατ' ἀρχὰς ἐκκληφθεῖσα, ἡ σελήνη ἀνα-
τέλλουσα. Ἡ θέσις τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο καταφανὴς ἀπὸ μακρὰν ἀπὸ τὴν χαρακτηριστικὴν
φωταίνουσαν τῆς ἀτμοσφαιρας τὴν ὑπὲρ τὰς μεγάλας πόλεις κατὰ τὰς νύκτας. Πρὶν ἢ φθάσωμεν ἔναντι
τοῦ μικροῦ Καραμπουρνοῦ διέταξα τὴν συμπλήρωσιν τῆς πύσεως τῶν πρὸς ἐκσφενδόνισιν ἀεροθυλακίον
τῶν τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων.

Τὸ τορπιλλοβόλον 11 εἶχε δύο ἐκσφενδονιστικούς σωλήνας κατὰ τὸ διάμηκες μονίμους δεξιόθεν
καὶ ἀριστερόθεν τῆς στείρας καὶ ἓνα περιστροφικὸν ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος μεταξὺ τῶν δύο καπνοδόχων.

Ἄμα ὡς ἐπλησιάζομεν εἰς Θεσσαλονίκην ἠλάττωσα ταχύτητα ὅπως διακρίνω τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον.
Πρὸς τοῦτο ἐκυπτον ὅσον τὸ δυνατόν ὅπως κατορθώσω καὶ προβάλω τὴν οἰλουέτταν του ἐπὶ τῆς φωτι-
σμένης παραλίας ὅτε κάποιος ἐφώναξεν: «Ἡ περίπολος». Εὐτυχῶς ἔγκαιρός καὶ ἔντονος διαταγὴ μου
ὅπως οὐδεὶς πυροβολήσῃ ἀνευ διαταγῆς μου ἐπρόλαβεν οἰονδήποτε πυροβολισμόν ὁ ὁποῖος θὰ ἐπρόδιδε
τὴν θέσιν μας καὶ θὰ ἐκίνει τὴν προσοχὴν. Πράγματι δὲ διὰ τῶν διωφθάλμων ἐξηκρίβωσα ὅτι δὲν ἐπρό-
κειτο ἢ περὶ ἀλιευτικῆς λέμβου ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθη ἀξήσασ ἐπ' ὀλίγον ταχύτητα. Μετ' ὀλί-
γον διέκρινα εὐκρινῶς καὶ ἀνευ ἀμφιβολίας περὶ τὴν 11.20' τὸ Τουρκικὸν θωρηκτὸν ἀνάπρωρον πρὸς τὸν
πνέοντα Μέσην. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατεύθυνσις τοῦ τορπιλλοβόλου δὲν ἦτο κάθετος πρὸς τὸ ἐχθρικὸν
πλοῖον ἔστρεψα ὀλίγον δεξιὰ καὶ κατόπιν ἀριστερὰ ὅπως λάβω τὴν δέουσαν διεύθυνσιν. Ἐπλησίασα εἰς
ἀπόστασιν 150 περίπου μέτρων ἴσως καὶ πλησιέστερον καὶ σκοπεύσας ὀλίγον πρόωραθεν τοῦ μέσου τοῦ
πλοίου ἐξεσφενδόνισα τὴν δεξιὰν προωραίαν τορπίλλην ταυτοχρόνως προχωρῶν ἔστρεψα ὀλίγον ἀριστερὰ
καὶ σκοπεύσας ὀλίγον πρῦμνηθεν τοῦ μέσου ἐξεσφενδόνισα τὴν ἀριστερὰν προωραίαν ἀναποδίσας ἀμέσως
ὀλοταχῶς.

Ἡ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐπίθεσις ἦν εἶχον ἀποφασίση ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπεμάκρυνε τὰς τορ-
πίλλας μου ἀπὸ τῶν ξένων πολεμικῶν συνεφώνει καὶ μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ τορπιλλοβόλου νὰ στρέφῃ τὴν
πρόωρον του ἀριστερὰ κατὰ τὸ ἀνάποδα καὶ συνεπῶς ἀπέκλιναν ταχύτερον πρὸς τὴν ἔξοδον ὑποβοηθοῦν-
τος πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ ἀνέμου κατὰ τὴν ἀναπόδισιν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐκ τοῦ ὑποστροφώματος μὲ εἰδοποίησαν ἐσφαλμένως, ὡς ἐξηκρίβωσα κατό-
πιν, ὅτι ἡ τορπίλλη δὲν ἐξεσφενδονίσθη. Μὴ ἔχων καιρὸν τότε νὰ ἐξακριβώσω τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ ἴδω
τὴν αἰτίαν, διέταξα τὸν Ὑπαρχον νὰ ἐκσφενδονίσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος τὴν ὁποίαν δὲν ἐσκόπευον
νὰ ἐκσφενδονίσω ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἀμοιβαὶ εἰς Ναύσταθμον καὶ ἠδυνάμην νὰ τὴν
χρησιμοποιήσω ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἡμέραν ἐὰν ἐξηρχόμεθα σῶσι κατ' ἄλλων πλοίων καὶ κατὰ τὴν συνέχειαν
τοῦ ἀγῶνος, ἐπειδὴ ἡ τροχιά τῆς ἦτο μεγαλειτέρα φθάνουσα τὰ 1000 μέτρα.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠκούσθησαν ταυτόχρονοι σχεδὸν ἐκρήξεις τῶν δύο πρώτων τορπιλλῶν χωρὶς νὰ δυ-
νηθῶ νὰ διαχωρίσω ταύτας καὶ τὸ Τουρκικὸν θωρηκτὸν ἀνεπήδησεν ἐπ' ὀλίγον πλὴν καταφανῶς, τῶν
ἐκρήξεων γενομένων ὀλίγον πρόωραθεν τῆς καπνοδόχου, Εὐθὺς ἀμέσως καπνὸς πυκνὸς καὶ ἄφθονος ἐξῆλ-
θε τῆς καπνοδόχου. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠσθάνθη μίαν στιγμιαίαν εὐχάριστον συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν
δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω, πλὴν ἀνεξάλειπτος θὰ μείνῃ εἰς τὴν μνήμην μου καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μου ἢ

θέα τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτάς. Μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ἔκρηξις εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ λάμψεως ἦν πρὸς στιγμὴν ἐνομίσαμεν ὡς πυροβολισμόν, ἀλλ' ἦτο ἡ τορπίλλη τοῦ καταστροφώματος ἣτις ἐκ σφάλματος τοῦ γυροσκοπίου ἐξέκλινε τοῦ στόχου.

Τὸ Τουρκικὸν Θωρηκτὸν ἤρχισε βυθιζόμενον διὰ τῆς πλώρας κλίνον δεξιὰ. Κίνησιν φώτων εἶδομεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ φωνὰς ἠκούσαμεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς πρώτης ἐκσφενδονίσεως.

Τὸ τορπιλλοβόλον εἶχεν ἤδη στρέψει καὶ ἐπλέομεν πρὸς τὴν ἔξοδον μὴ ἰδόντες τὴν τελείαν καταβύθιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπὶ ἡμέρας δὲν ἐγνωρίζομεν ἐὰν τὸ τουρκικὸν θωρηκτὸν εἶχε τελείως βυθισθῆ.

Κατὰ τὴν ἔξοδον ἐπλεύσαμεν ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν προβολέων τοῦ Καραμπουργοῦ καὶ στηριζόμενοι εἰς τὸ μικρὸν βύθισμά μας καὶ τὴν τύχην διέλιθομεν ἄνωθεν τῶν γραμμῶν τῶν τορπιλλῶν.

Αἱ δέσμη τῶν προβολέων ἐφώτιζον συχνὰ τὸ πλοῖον κατὰ τὰς ἀνιχνεύσεις των, ἀλλ' ἦλθε στιγμή καθ' ἣν ἡ δέσμη τοῦ μεγάλου προβολέως ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ τορπιλλοβόλου καὶ ἠκολούθει τὴν κίνησιν του. Ἡ τοιαύτη ἐπίμονος παρακολούθησις μὲ ἔκαμε πρὸς στιγμὴν νὰ πιστεύσω ὅτι ἀνεκαλύφθημεν καὶ χωρὶς νὰ εἶπω τι, ἀλλὰ παρακολουθῶν τὸ φρούριον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶχον τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ τηλεγράφου τῆς μηχανῆς ἔτοιμος νὰ διατάξω τὴν πάσῃ δυνάμει κίνησιν τῆς μηχανῆς, ἅμα ὡς ἔβλεπον λάμψιν πυροβολισμοῦ ἐκ τοῦ φρουρίου. Πλὴν ἡ δέσμη μετ' ὀλίγον διήλθε καὶ ἐξηκολουθήσαμεν μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα περὶ τὰ 11 δηλαδὴ μίλια μὲ τὴν ὁποίαν καὶ εἰσεπλεύσαμεν. Δὲν ἀνέπτυξα μεγαλειτέραν ταχύτητα διότι ἐφοβούμην τὰς φλόγας καὶ τοὺς σπινθῆρας ἐκ τῶν καπνοδόχων, ὡς καὶ τοὺς ἀφρούς τῆς πλώρας, οἵτινες ἠδύναντο νὰ μᾶς προδώσουν.

Ἄμα ὡς ἐφθάσαμεν ἔναντι τοῦ φρουρίου καὶ ἠρχίζαμεν πλέον νὰ ἀπομακρυνώμεθα διέταξα νὰ ῥίψωσι τὴν ὑποσχεθεῖσαν βολὴν τοῦ ταχυβόλου πλεύσας τότε ὀλοταχῶς.

Ἡ δέσμη τοῦ προβολέως ἐστράφη πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἡμῶν ἐπ' ὀλίγον ἀλλὰ μὴ ἀνευροῦσα τι τὸ ὑποπτον ἐξηκολούθει ν' ἀνιχνεύη τῆδε κακεισε. Ἀργότερον τὰ φρούρια καὶ τὸ «Φουάτ» ἔβαλον κατὰ διαφόρων λέμβων ἢ ὑπόπτων σημείων, ἀλλ' ἡμεῖς πλέον εἴμεθα ἐκτὸς βολῆς. Μετ' ὀλίγον ἡ ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἱερὰ σιγὴ τοῦ πληρώματος ἐλύθη καὶ ἡ χαρὰ των ἐξεδηλώθη διὰ τυφεκισμῶν, κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθιμον, μὲ ἀνύψωσαν δὲ ἐπὶ τῶν χειρῶν των ζητωκραυγάζοντες.

Τὰς ζητωκραυγὰς ἐπανελάβον καὶ ἅμα τῷ κατάπλω ἡμῶν εἰς Βρωμερὴν Αἰκατερίνης ὅπου εὐρίσκειτο τὸ τορπιλλοβόλον 15, ὃ Κυβερνήτης τοῦ ὁποίου μοι ἔφερε τὸ κάτωθι κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργείου δι' Αἰκατερίνης ὅπου ἐλήφθη τὴν 8. 30' μ. μ. τῆς 18.

«Ἀνακαλοῦμεν δοθεῖσαν διαταγὴν περὶ εἰσπλου εἰς Θεσσαλονίκην καὶ προσβολῆς πλοίου ἐχθρικοῦ».

Ἀρχηγὸς Γενικοῦ Ἐπιτελείου

Ματθαίουπουλος

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο μὲ ἀνησύχησε. Διὰ τοῦτο ἐσημείωσα ἀμέσως κάτωθεν ἐνώπιον τοῦ Ὑποπλοιάρχου Χρυσάνθη τὴν ὥραν καθ' ἣν ἔλαβον γνῶσιν αὐτοῦ δηλ. τὴν 4ην π. μ. τῆς 19ης.

Ἀργότερον καὶ ἐξωδίκως ἐπληροφορήθη ὅτι ἐστάλη διότι ἐφοβήθησαν μήπως ἡ ἐπίθεσις ἡμῶν ἐγίνετο ἀφορμὴ σφαγῶν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀμέσως ἔστειλα εἰς Αἰκατερίνην ἀγγελιοφόρον μὲ τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα.

ΛΙΑΝ ΕΠΕΙΓΟΝ

Ὑποργεῖον Ναυτικῶν

ΑΘΗΝΑΣ

Ἀριθ. 87

11. 35' ἑσπέρας χθὲς Πέμπτης ἐτορπιλλίσσαμεν ἐπιτυχῶς εἰς τὸν λιμένα Θεσσαλονίκης τουρκικὸν θωρηκτὸν «Φετιχ-Μπουλέντ». Πλοῖον βυθιζόμενον ἔκλινε δεξιὰ. Πλήρωμα καὶ πλοῖον ἡμῶν ἀβλαβῆ. Διαταγὴ ἀνακλητικὴ 1012 ἐλήφθη μετὰ κατάπλου ἡμῶν εἰς Αἰκατερίνην ἐξ ἐπιθέσεως.

Κυβερνήτης 11 **Βότσης**

Μετὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν συμβάντων πρὸς τὸν Κυβερνήτην τοῦ 15 κατεκλίθη ὁπως ἀναπαυθῶ

ὀλίγον, πλὴν περὶ τὴν 9ην ἀγγελιοφόρος ἔριππος ἦλθεν ἐξ Αἰκατερίνης καὶ μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν μὲ ἐκάλει εἰς τὸ τηλεγραφεῖον. Ἀπέβην ἀμέσως καὶ εὐτυχῶς εὗρον μίαν πεπαλαιωμένην ἄμαξαν ἣτις ἔκαμνε τὴν συγκοινωνίαν τῆς Βρωμερῆς μετὰ τῆς Αἰκατερίνης καὶ μετὰ δύο ἄλλων ἐπιβάτων ἀνῆλθον εἰς Αἰκατερίνην καὶ μετέβην εἰς τὸ τηλεγραφεῖον τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἑφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς τηλεγραφητῆς.

Ὁ κύριος Ὑπουργὸς μοὶ ἐζήτησε λεπτομερείας περὶ τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἔδωκα αὐτῷ ὑπαγορευόμενον πρὸς τὸν τηλεγραφητὴν τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Ὑπουργὸς θεωρήσας ὡς ἐκθέσειν, ὡς εἶδον εἰς τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημά του, μὲ ἠγάπησε νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν τηλεγραφητὴν ἀντίγραφον τοῦ σταλέντος τηλεγραφήματος.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ὑ π ο υ ρ γ ὸ ν Ἰ σ τ ῆ ς

Παρέλαβον ἐκ Λιτοχωρίου ἀπὸ πρωΐας χθὲς δύο ἐντοπίους ναυτικούς διὰ βοήθειαν πρὸς τὰ ρηχὰ τὰ παρὰ τὸ Καραβοφανάρον, ἅτινα ὁ χάρτης ἑλλιπῶς ἀναγράφει καὶ καθ' ὅσον στεροῦμαι ἀκριβοῦς τυξίδος.

Ἐκείθεν κατεπλευσα Σάλαν Ἐλευθεροχωρίου, ὅπου παρέμεινα μέχρι τῆς 9ης ἑσπέρας, ὁπότε ἀπέπλευσα διὰ τὴν ἐπίθεσιν. Τὸ Καραμπουρνὸν ἐφώτιζε συνεχῶς διὰ προβολέως ἀλλὰ διῆλθον ἀπαρατήρητος μετὰ τὴν Καραβοφανάρον καὶ Βασιλίαν. Κατόπιν ὀλοταχῶς ἔφθασα λιμένα Θεσσαλονίκης καὶ τὴν 11ην καὶ 20' διέκρινα ἄνευ ἀμφιβολίας Τουρκικὸν θωρηκτὸν ἀνδρῶρον πρὸς τὸν πνέοντα Μέσην εἰς τὴν δυτικὴν ἄκρην κυματοθραύστου. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην, συνήθη τόπον ἀγνωροβολίας, ὑπῆρχε Ρωσικὸν πολεμικόν, ὑποθέτω καὶ ἄλλα. Ἐχειρίσασθαι ἡρέμα, πάντοτε ἀπαρατήρητος, καὶ κατηύθυνα τὴν πρῶσαν μου μέσον Τουρκικὸν θωρηκτῶν. Ἐξεσφενδόνισα πρῶτον τὴν δεξιὰν προραϊὰν τορπίλλην τὴν 11.35' ἀπὸ ἀποστάσεως 150 μέτρων. Ἔστρεψα εἶτα ὀλίγον ρ. προχωρῶν καὶ ἐξεσφενδόνισα ρ. προραϊὰν τορπίλλην. Ἀνεπόδισα ὀλοταχῶς ὅπως ἀπομακρυνθῶ ἐκρήξεως, τῆς πρῶρας τοῦ πλοίου στροφούσης ρ. ὁπότε μὲ εἰδοποίησαν, ἐσφαλμένως ὡς ἐξηκρίβωσα κατόπιν, ὅτι ρ. προραϊὰ τορπίλλη δὲν ἐξῆλθε τοῦ σολήνου. Διέταξα ἀμέσως τὸν ὑπαρχον, ἐνῶ ἐγὼ διηύθυνα τὴν στροφὴν τοῦ πλοίου, νὰ σκοπεύσῃ αὐτὸς καὶ ἐκσφενδονίσῃ τὴν τοῦ καταστρώματος. Δυστυχῶς ταύτης τὸ γυροσκοπίον ἐβλάπη μᾶλλον καὶ οὕτω αἱ δύο τῶν προραϊῶν ἐκσφενδονιστικῶν σολήνων ἐπέτυχον τοῦ στόχου, ἢ τοῦ καταστρώματος ὅμως ἐξέκλινε καὶ ἐξεροράγη μετὰ τὰς πρώτας ταῦτοχρόνους σχεδὸν ἐκρήξεις ἐπὶ τοῦ κυματοθραύστου μετὰ κρότου μεγάλου, ὃν πρὸς στιγμὴν ἐνομίσαμεν πυροβολισμόν ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Ἄμα τῇ πρώτῃ ἐκρήξει παρετηρήθη κίνησις φώτων ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ σφύσματα. Τὰ διαμερίσματα τῶν ἀξιοματικῶν ἦσαν φωτισμένα. Ἡ ἐκρήξις ἐγένετο ὀλίγον πρῶραθεν τῆς καπνοδόχου δεξιᾶ. Καπνὸς ἐξῆλθεν ἀφθονος ἐκ τῆς καπνοδόχου, εἴτε διότι ὤθησαν τὰ πυρὰ, εἴτε διότι κόνις γαιανθράκων ἐκ τῆς ἐκρήξεως ὑπὸ τὰς γαιανθρακαποθήκας ἐξῆλθεν αὐτῆς. Τὸ πλοῖον καταφανῶς ἐβυθίζετο διὰ τῆς πρῶρας κλίνον δεξιὰ. Ὀλοταχῶς πλέων τότε ἐξῆλθον ἄνωθεν τῆς γραμμῆς τῶν βυθισμένων τορπιλλῶν (στηριζόμενος εἰς τὸ βύθισμά μου) πρὸς Καραμπουρνὸν, τὸ ὁποῖον εἰδοποιήθην φ α ἰ ν ε τ α ἰ ἐ κ Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ η ς ἢ ν α ψ ε π ἄ ν τ α ς τ ο ὺ ς π ρ ο β ο λ ε ἰ ς.

Εἰς μικροτέραν ἀπόστασιν τῶν 100 μέτρων δὲν προφθάνει νὰ ρυθμισθῇ ἐνίοτε ἢ τροχιά τῆς τορπίλλης. Εἰς πολὺ δὲ μικρὰν ἀπόστασιν θὰ διέτρεχε καὶ τὸ τορπιλλοβόλον κίνδυνον ἐκ τῆς ἐκρήξεώς της, πλὴν καὶ πάλιν διῆλθον ἀπαρατήρητος καὶ καθ' ἣν στιγμὴν εὐρισκόμεν ἀπέναντί του καὶ κατὰ προηγούμενην πρὸς τοῦτο ὑπόσχεσιν πρὸς τοὺς πυροβολητάς μου διέταξα καὶ ἔρριψαν ἐπ' αὐτοῦ βολὴν διὰ ταχυβόλου τῶν 37 ἀπὸ ἀποστάσεως 2500 μέτρων. Ἐκείθεν κατηυθύνθη 4ην προαῖνὴ Βρωμερῆς Αἰκατερίνης».

Ἐπρογευμάτισα εἰς ἓν πανδοχεῖον τῆς Αἰκατερίνης, μοὶ ἔκαμε δ' ἐντύπωσιν ἢ ἐπιφυλακτικότης τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰκατερίνης ἀπέναντι τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πλὴν τὴν δικαιολογῶ διότι δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἀπόσπασιν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Τὴν 20ὴν ἀπεπλεύσαμεν δι' Ἐλευθεροχωρίου, ὅτε ὀλίγον βορειότερον τῆς Βρωμερῆς εὗρομεν ἠγχοροβλημένον τὸ ἀτιμόπλοιον «Νεῖλος», τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἐνομίσαμεν ὅτι εἶχε προσαράξει, ἀλλ' ἄμα

ἐφθάσαμεν πλησίον του ἔμαθον ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην του ὅτι μερικοὶ τοῦ πληρώματός του δὲν ἤθελον νὰ προχωρήσουν φοβούμενοι τὸ φρούριον τοῦ Καραμπουρνοῦ. Τὸ διέταξα ν' ἀπάρῃ καὶ τὸ συναδεύσαμεν μέχρις Ἐλευθεροχωρίου ὅπου ἐξηκολούθει ἡ ἀποβίβασις πραγμάτων τοῦ στρατοῦ.

Ἐκεῖ ἀνέμενον ἐκ Ναυστάθμου νέας τορπίλλας, ὅτε ἔλαβον τηλεγραφικὴν διαταγὴν νὰ καταπλεύσω εἰς Ναύσταθμον πρὸς παραλαβὴν αὐτῶν.

Τὴν 11 ὥραν καὶ 15' ἀπεπλεύσαμεν διὰ Ναύσταθμον. Τὴν πρωΐαν τῆς 22 ἔναντι τῆς Ἀταλάντης ἐπάθομεν βλάβην τῆς μηχανῆς καὶ μέχρι τῆς ἐπισκευῆς αὐτῆς παρεμείναμεν ἀρκετὴν ὥραν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κυμάτων. Εὐτυχῶς ὅτι δὲν μᾶς συνέβη τὸ τοιοῦτον εἰς τὸν κόλπον τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὴν 2 ὥραν καὶ 35' καὶ κατεπλεύσαμεν εἰς Χαλκίδα με βροχὴν. Οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὰ συρσίματα τῶν ἐργοστασίων τῆς Χαλκίδος κατὰ τὴν διάβασίν μας, αἱ ζητωκραυγαὶ τῶν ἐπὶ τῆς προκυμαίας καὶ αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες ἃς εἶδομεν μετὰ τὴν ἀγκυροβολίαν μᾶς ἐγνώρισαν ὅτι ὁ κόσμος ὑπερέβαλε μίαν πολεμικὴν πράξιν, ἣτις ἦτο ἀπλῆ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος ἡμῶν.

Καὶ αἱ μετέπειτα ἐκδηλώσεις συμπαθείας εἰς ὅλα τὰ μέρη εἰς ἃ προσήγγισα, ὅσας δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποφύγω, ὁμολογῶ ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ τῆς ψυχῆς μου ὅτι μὲ ἔκαμον νὰ αισθάνουμαι μόνον εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ τὸ βάρος τῶν εὐθυνῶν καὶ ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν Πατρίδα. Παρὰ τὰς προσκλήσεις ὅπως ἀποβῶ εἰς Χαλκίδα δὲν ἀπέβην ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποπλεύσω ἔνεκεν τῆς κακοκαιρίας.

Τὴν 24 τὴν 8ην ὥραν π. μ. ἀπεπλεύσαμεν καὶ τὴν 2αν ὥραν καὶ 50' μ.μ. κατεπλεύσαμεν εἰς Ναύσταθμον ὅπου παρελάβομεν τορπίλλας καὶ ἐκάμαμεν ἐπισκευὴν τῆς μηχανῆς.

Ἡ κυκλοφορία μου εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο δυσάρεστος ἔνεκεν σῶν συγχαρητηρίων καὶ ἀπέφευγον ὅσον ἦτο δυνατὸν τὰ κέντρα.

Τὴν 4ην Νοεμβρίου μεθωρομίσθημεν εἰς Πειραιᾶ ὁπόθεν ἀπεπλεύσαμεν τὴν 5ην Νοεμβρίου διὰ Μοῦδρον.

Καταπλέοντες εἰς Μοῦδρον συνητήσαμεν ἐξερχόμενον τὸ τορπιλλοβόλον 16 ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Νικ. Μπούμπουλην, τοῦ ὁποίου ὁ Κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα κατὰ τὸν ἀντίπλοον μᾶς ἐζητωκραύγασαν.

Ἐκ Μοῦδρου ὁ στόλος ἔλειπε διὰ τὴν κατάληψιν τῶν νήσων.

Δὲν ἔχω δυστυχῶς ἀκριβεῖς σημειώσεις τῶν κινήσεων τοῦ τορπιλλοβόλου κατὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον.

Ἐκάμαμεν ὅμως τακτικὰ περιπολίαι εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὑπεφέραμεν δὲ πολὺ ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας.

* * *

Περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου κατεπλεύσαμεν εἰς Τένεδον καὶ περιοπολοῦμεν πρὸ αὐτῆς.

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἰδιαιτέρων ὁ μὲν τουρκικὸς στρατὸς εὐρίσκειτο ἐν πανικῷ ὡς ἐκ τῆς ταχείας προσελάσεως τῶν συμμάχων καὶ ὠχυροῦτο ἐσπευσμένως πρὸ τῆς Τσατάλτζας, ὅπου εἶχον φθάσει οἱ Βούλγαροι, ὁ δὲ Τουρκικὸς στόλος ἐβομβάρδιζε τὰς Βουλγαρικὰς θέσεις ἀπὸ Ραιδεστοῦ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ περισσότερος στρατὸς εἶχεν ἀποσυρθῆ τῶν Λαρδανελλίων, πολεμικὰ δὲ πλοῖα δὲν εὐρίσκοντο ἐντὸς τῶν Στενῶν.

Ἡ ἀντίληψίς μου ἦτο ὅτι τότε ἦτο ἡ καταλληλοτέρα περίστασις πρὸς ἀπόπειραν εἰσόδου τορπιλλοβόλου εἰς τὴν Προποντίδα. Πρὸς τοῦτο ἔστειλα εἰς τὸν Ναύαρχον τὸ κάτωθι ἐμπιστευτικὸν ἔγγραφον:

Ἄριθ. 125. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ

Ἐν Λιμένι Μοῦδρου τῇ 13 Νοεμβρίου 1912.

Πρὸς τὸν Κύριον Ὑποναύαρχον Ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου τοῦ Αἰγαίου

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προτείνω ὑμῖν ὅπως μοὶ ἐπιτρέψητε καὶ καταπλεύσω εἰς Τένεδον καὶ

ἐκεῖθεν ἐὰν παρουσιασθῇ κατάλληλος περίστασις εἰσπλεύσω εἰς Προποντίδα καὶ ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου ἐχθρικοῦ στόλου.

Εὐπειθέστατος

N. Βότσης

Εἶδον κατόπιν τὸν Ναύαρχον ἀλλὰ δὲν μοὶ ἔδωκε τὴν ἄδειαν. Ἐσκόπευον κατὰ σκοτεινὴν νύκτα νὰ ἀποπειραθῶ εἰσπλουν ὥστε νὰ διέλθω ἐὰν ἦτο δυνατόν ἀπαρατήρητος εἰς τὴν Προποντίδα. Ἐπειδὴ δὲν θὰ εἶχον καιρὸν τὴν ἰδίαν νύκτα νὰ ἐπιχειρήσω τι κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐλογάριαζα νὰ παραμείνωμεν ἐν Προποντίδι ἀγκυροβολοῦντες δι' οἰκονομίαν γαιανθράκων εἰς τὰς παρὰ τὸ Ἀρτάκι νησίδας μὲ Τουρκικὴν σημαίαν καὶ φέροντες ὅλοι φέσια. Τὴν ἐπομένην νύκτα νὰ ἐπιτεθῶμεν κατὰ τῶν πλοίων τῶν ἠγκυροβολημένων πρὸ τῆς Ραιδεστοῦ, τὰ ὅποια ἀνύποπτα δὲν θὰ ἀνέμενον τοῦτο· κατόπιν προσποιούμενος πορείαν πρὸς τὸ Αἰγαῖον νὰ ἔπλεον πρὸς τὸν Βόσπορον ὁπόθεν θὰ κατέπλεον εἰς Βάρναν. Τὴν τοιαύτην ἔξοδον εὔρισκον πιθανωτέραν διότι δὲν θ' ἀνέμενον τοιοῦτόν τι εἰς τὰ Στενὰ τοῦ Βοσπόρου, ἐνθ' εἰς τὰ τοῦ Ἑλλησπόντου θὰ εἶχον εἰδοποιηθῆ μετὰ τὴν ἐπίθειςιν.

Δὲν λέγω ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἦτο βεβαία ἀλλ' ἐὰν ἐγενόμην ὁρατός εἰς τὰ στενὰ ἐσκόπευον νὰ ἐπέστρεφον, προχωρῶν πάντοτε προηγουμένως περισσότερον ἀφ' ὅτι ἐπροχώρησαν Ἰταλικά τορπιλλοβόλα κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον χάριν τοῦ Ἐθνικοῦ γοήτρου, διότι οὐδεμίαν τότε ἐλπίδα θὰ εἶχον ἐπιτυχοῦς ἐπιθέσεως ἀφοῦ οὐδὲν πλοῖον τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἦτο εἰς Ναγαράν ἢ ἐκεῖ πλησίον. Ἐὰν ὅμως διηρχόμην τὰ στενὰ ἀπαρατήρητος ἢ κατόπιν ἐπίθειςιν τὴν ἐπομένην θὰ ἦτο βεβαία κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, Πιθανὸν νὰ μὴ ἐσωζόμεθα μετὰ τὴν ἐπίθειςιν ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἀδιάφορον. Τίνα σημασίαν θὰ εἶχεν ὅπως ἔλεγον καὶ εἰς τὸν Ναύαρχον ἡ ἀπώλεια 27 ἀνδρῶν καὶ ἑνὸς πεπαλαιωμένου πλοίου; Καὶ τώρα ἀκόμη λυποῦμαι διότι δὲν εἶχον τὴν ἄδειαν. Μία ἐπιτυχὴς ἐπίθειςιν ἐντὸς τῆς Προποντίδος θὰ ἦτο ἢ ἐνδοξωτέρα σελὶς τῆς παγκοσμίου ναυτικῆς ἱστορίας.

Ἀργότερον, κατὰ Δεκέμβριον, καὶ μετὰ τὴν πρώτην ναυμαχίαν ὅτε ὁ Ναύαρχος μᾶς ἔλεγεν εἰς διαφόρους Κυβερνήτας ὅτι θὰ διατάξῃ τὸν εἰσπλουν τῶν τορπιλλοβόλων καὶ ἀντιτορπιλικῶν, τῷ ἔλεγον ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἔχῃ οὐδὲν ἀποτέλεσμα, διότι οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς Σέρβους καὶ Βουλγάρους ἠΐξησαν τὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Δαρδανελλίων, Τουρκικὰ δὲ πολεμικὰ περιεπόλουν τὴν νύκτα ἐντὸς τῶν Στενῶν καὶ δὲν εἶχε πλέον κανεὶς ἢ ἐλαχίστας πιθανότητας ἐπιτυχίας ἐξ ἐπιθέσεως τῶν ἀντιτορπιλικῶν, τὰ ὅποια εἶχον ἀρκετὴν ταχύτητα, καμμίαν δὲ ἀπὸ τὰ τορπιλλοβόλα, τὰ ὅποια δὲν ἔτρεχον ἢ 12 μίλλια.

Κατὰ τὴν ἐν Τενέδῳ διαμονὴν μας ἠγκυροβόλουν συνήθως ὅταν ὁ καιρὸς τὸ ἐπέτρεπεν εἰς ἓνα μικρὸν ὀρμίσκον εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως Τενέδου, ὅπου ὑπῆρχεν εὐκολία ὑδρεύσεως. Ἀργότερον ἠγκυροβολοῦμεν ἐντὸς τοῦ λιμενίσκου τῆς Τενέδου τὰ τορπιλλοβόλα καὶ τὸ Ὑποβρύχιον καὶ ἐκεῖ εἴμεθα ὅτε τὴν πρωΐαν τῆς 3 Δεκεμβρίου μᾶς εἰδοποίησαν διὰ σήματος τὰ ἀντιτορπιλικὰ ὅτι ἐξέρχεται ὁ Τουρκικὸς στόλος. Τὰ τορπιλλοβόλα 11, 12 καὶ 16 ἐξήλθομεν ἀμέσως καὶ διηυθύνθημεν πρὸς συνάντησιν τοῦ λοιποῦ ἐλαφροῦ στόλου. Τόσον δὲν μᾶς ἐπερίμενον εἰς τὸ πεδῖον τῆς ναυμαχίας, ὥστε τὸ «Βέλος» ἐστάλη πρὸς ἀνίχνυσίν μας.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ναυμαχίας καὶ τὴν φυγὴν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ὁ Ναύαρχος ἀφοῦ ἐξετέλεσε πρῶτον ἐλιγμοὺς μετ' ὅλου τοῦ στόλου πρὸ τῶν Στενῶν ἐκράτησε καὶ ἐσήμανε καὶ παρέβαλον εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ ὅτε εἶδον τὰς ἐλαφρὰς ζημίας, ἃς εἶχε πάθει ἐκ τῶν βλημάτων ἰδίως τῶν φρουρίων, ἐδόξασα τὸν Θεόν ὅτι αἱ ζημίαι δὲν ἦσαν σοβαραὶ διότι ὁ Ναύαρχος ἐν τῇ ἐξαιρετικῇ αὐτοῦ ἀντιλήψει τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων τῶν ἀνθρώπων ἐπετέθη μετὰ παρατόλμου ὀρμῆς ὅπως πτοήσῃ τοὺς Τούρκους, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Τὰ πρόσωπα ὅλων ἦσαν μαῦρα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῆς πυρίτιδος. Ὁ Ναύαρχος μαῦρος καὶ αὐτὸς φέρον τὸν Σταυρὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ στήθους κατῆλθεν ἐκ τῆς γαφύρας εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου μοὶ ἔδωκε διαταγὴν νὰ καταπλεύσω εἰς Τένεδον καὶ τηλεγραφήσω εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὰ τῆς ναυμαχίας, καθ' ὅσον ὁ ἀσύρματος τοῦ «Ἀβέρωφ» εἶχε βλαβῆ. Ἀπέπλευσα καὶ ἐκτελῶν τὰ χρέη τῆς ἀρχαίας «Παράλου» κατέπλευσα εἰς Τένεδον ὁπόθεν ἔδωκα τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν,

Σήμερον πρωΐαν ἐγένετο ναυμαχία μετὰ Τουρκικοῦ στόλου μεταξὺ εἰσόδου Ἑλλησπόντου καὶ Ἴμ-

βρου. Ἦρξατο 9.25' καὶ διήρκεσε περὶ ὥραν. Βλάβαι ἐχθρικοῦ στόλου ἄγνωστοι καταφυγόντος εἰς Στενά. Καθ' ὄλην διάρκειαν ναυμαχίας εὐρίσκετο ὑπὸ ἄμφοσιν προστασίαν φρουρίου. Ἔσχομεν φονευμένους κελυστὴν οἰακιστὴν «Ἀβέρωφ» καὶ ἔσχαρέα «Υδρας». Ἐλαφρότατα πληγωμένους ἀνθυποπλοίαρχον Μαιμούρη καὶ 3 ναύτας «Ἀβέρωφ».

Κατὰ διαταγὴν Ὑποναύαρχου Ἀρχηγοῦ

Κυβερνήτης Τορπιλλοβόλου 11

Βότσης

Ἐξ Ἀθηνῶν ἀνυπομονοῦντες μοὶ ἐξήτουν τηλεγραφικῶς λεπτομερείας περὶ τῶν βλαβῶν τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγνώριζε περὶ τούτου καὶ οἱ Τούρκοι ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐτήρησαν αὐτὰς μυστικάς.

Τέλη Δεκεμβρίου διατάχθην νὰ μεταβῶ εἰς Ναύσταθμον καὶ παραλάβω τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Τουρκικοῦ τορπιλλοβόλου «Ἀτάλεια» τὸ ὁποῖον βυθισθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Προβέζη καὶ ἀνελευσθὲν κατόπιν παρ' ἡμῶν καὶ ἐπισκευασθὲν μετωνομάσθη «Νικόπολις». Τὴν Κυβέρνησιν τοῦ 11 παρέδωσα εἰς τὸν Ὑποπλοίαρχον Ἰωάν. Δεμστιχαν. Ἀργότερον ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησιν τοῦ 11 ὁ σημαιοφόρος Χατζίσκος ὅπως μοὶ ἔειπε μίαν νύκτα τὸ 11 ἠγυροβολημένον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μούδρου παρεσύρθη ὑπὸ καταγίδος εἰς τὴν ξηρὰν ὅπου ἐθραύσθη καὶ κατέστη ἄχρηστον. Ἐρρουμιολκῆθη μετὰ τὸν πόλεμον εἰς Ναύσταθμον ὅπου ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ναυστάθμου Κορ Γεωργαντᾶς τὸ μετέτρεψεν εἰς ὑδροφόρον.

Ἡ «Νικόπολις» δὲν ἦτο ἕτοιμος καὶ ἤμην ἠναγκασμένος νὰ ἐπισπεύδω καὶ ἐπιτηρῶ τὰς ἐργασίας τῆς μολοντί ἐκ τῶν πληροφοριῶν ὅτι αἱ ζημίαι τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου ἦσαν μεγάλαι δὲν ἤλπιζε κανεὶς ὅτι θὰ ἐξήρχετο ἐκ νέου.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου τοῦ «Χαμηδιέ» ἐπρογευμάτιζον μετὰ τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυστάθμου ὅτε ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ὑποναύαρχος Ἰω. Μιαούλης ἔστειλε καὶ με ἐξήτησεν ἐπείγοντως. Ἔσπευσα ἀμέσως καὶ μοὶ εἶπε τὴν κατὰ τῆς Σύρου ἐπίθεσιν τοῦ «Χαμηδιέ» καὶ με διέταξε νὰ ἀναλάβω τὴν διοίκησιν τῶν ὀχυρωμάτων τῆς Ψυττάλειας.

Μετέβην εἰς τὴν Ψυττάλειαν ὅπου μοὶ ἔστειλεν ὁ Ναύαρχος τὸ ἐσπέρας ἐνδύματα καὶ φαγητὸν διότι δὲν εἶχον ἐν Ναυστάθμῳ ἢ ὅσα ἐφόρουν καὶ ἐφρόντισα διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν ὀχυρωμάτων ἂν καὶ πρὶν ἀναχωρήσω εἶπον εἰς τὸν Ναύαρχον Μιαούλην ὅτι δὲν πιστεύω ὁ Κυβερνήτης τοῦ «Χαμηδιέ» νὰ ἐπιτεθῆ μετὰ τὴν Σύρον κατὰ τοῦ Ναυστάθμου διότι ἐὰν ἐσκόπευε νὰ ἔκαμνε τοιοῦτον τί θὰ τὸ ἔκαμνε πρὶν, ἰδίως ἀφοῦ τῶν στενῶν ἐξῆλθεν ἀπαρτήρητος.

Παρέμεινα εἰς Ψυττάλειαν ἐπὶ δύο ἡμέρας ὁπότε ἀντικατεστάθην καὶ ἐπανῆλθον πρὸς ἐπίσπευσιν τῶν ἐπισκευῶν καὶ δοκιμῶν τῆς «Νικοπόλεως». Ὅτε ἐγένετο γνωστὸν ὅτι τὸ «Χαμηδιέ» διῆλθε τὴν διώρυγα τοῦ Σουεζ εἶδον τὸν Ὑπουργὸν Κορ Στράτον καὶ τοῦ ἐπρότεινα νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ «Χαμηδιέ» εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὅπου ἠνθράκευε συμφώνως μετὰ τὸ ἐξῆς σχέδιόν μου.

Ἐσκέφθην ὅτι ἡ κοινὴ πρόνοια ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Κυβερνήτην τοῦ «Χαμηδιέ» νὰ τηρῆται ἐνήμερος διὰ πᾶν πλοῖον τὸ ὁποῖον θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν διώρυγα πολεμικὸν ἢ ἐμπορικὸν Ἑλληνικόν.

Ἐπομένως πᾶσαν ἐπιχειρήσιν διὰ τοῦ πολεμικοῦ ἢ ἐμπορικοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπέκλεισα. Ἐπρότεινα τὴν ἀγορὰν οὐδετέρου ἐμπορικοῦ καὶ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Κυβερνήτου ὁ ὁποῖος μόνος ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐν γνώσει τῆς ἐπιχειρήσεως. Θὰ ἐτοποθέτουν εἰς αὐτὸ μίαν ἀεροθλιπτικὴν μηχανὴν καὶ θὰ ἐπεβίβαζον εἰς κιβώτιον μίαν αὐτοκίνητον τορπίλλην εἰς τὸ βάθος τοῦ πλοίου, θὰ ἐπέβαινον δὲ καὶ ἐγὼ μετὰ 6 ἀνδρας ὡς ἐπιβάται ξένοι.

Ὁ φίλος καὶ διακεκριμένος ναυπηγὸς κύριος Παῦλος Παυλίδης ἐν μεγάλῃ μυστικότητι, μοὶ κατεσκεύασεν εἰς ἰδιωτικὸν ἐργοστάσιον σκελετὸν φορητὸν τορπίλλης καὶ διάφορα σχετικὰ τεμάχια τὰ ὁποῖα ἐσκόπευον νὰ τοποθετήσω εἰς τὴν πλευρὰν μᾶς λέμβου καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ ἐξεσφενδόνιζον αὐτὴν ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως.

Ἀπὸ πληροφορίας θὰ ἐμάνθανον ποῦ παρέμενε τὸ «Χαμηδιέ» καὶ θὰ διηρχόμην μετὰ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν θὰ ἠγείρων ὑποψίαν, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν κατόπιν δὲ διὰ τῆς λέμβου θὰ ἐπετιθέμην ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν ποῦ συνεκοινώνει αὐτὸ μετὰ τῆς ξηρᾶς.

Ὁ Ὑπουργὸς ἐδέχθη τὸ σχέδιόν μου ἀλλὰ ἡ ἐφαρμογὴ του δὲν ἐγένετο ταχέως, διότι πρὶν προφθάσων νὰ διαπραγματευθοῦν μετὰ ξένου πλοίου τὸ «Χαμηδιέ» ἐξῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Μεσόγειον.

Νικόπολις

ΤΑΚΗΣ ΚΑΤΖΙΟΣΚΟΣ
Πλωτάρχης

Ὁ Τάκης Χατζίσκος ἐγαλουχήθη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν ιδέαν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθή-
κοτος τὸ ὁποῖον ἐνυπῆρχε καὶ εἰς τὴν νεαρὰν ψυχὴν του. Νεαρώτατος ἐξῆλθε τῆς Ναυτικῆς σχολῆς
Λοκίμων ἀγαπώμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑφ' ὅλων τῶν συναδέλφων του διὰ τὸν εὐθὺν χαρακτῆρα του καὶ
τὴν εἰλικρίνειαν τῶν ἰδεωδῶν του.

Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον ὡς ὑπαρχος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τορπιλλοβόλου, συνέδεσε τὸ
ὄνομά του μὲ τὸ πρῶτον τολμηρὸν κατόρθωμα τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, τὴν καταβύθισιν τοῦ «Φετιχ-
Μπουλέντ» εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1912, τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυνε τὴν
ἱστορίαν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Διὰ τὸ ἀνδραγάθημά του τοῦτο ἠμεύθη ὑπὸ τῆς τότε Κυβερνήσεως
διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ἀργυροῦ σταυροῦ τοῦ Σωτήρος.

Ὁνειροπολῶν τὴν προσφιλεῖ πατρίδα του πάντοτε μεγάλην ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Μικρασιατικὴν
ἐκστρατείαν κατὰ τὸ 1922 ὡς Κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Νίκη». Ἡ ιδεώδης του ψυχὴ ἠσθάνθη
βαθύτατα τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ θέλων νὰ περισώσῃ ὅτι τοῦ ἦτο δυνατὸν ἔσπευσε
εἰς τὴν νησίδα Σαχίμπ τῆς Ἐρυθραίας ὅπως ὑποστηρίξῃ διὰ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Νίκη» τὴν ἐπιβίωσιν
τῶν ἐκεῖ προσφύγων. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπιβιάσεως τῶν προσφύγων ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε πυκνότατον πῦρ
κατὰ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ καὶ ὁ γενναῖος Κυβερνήτης ἀψηφῶν τὸν θάνατον ἀνέβη ἐπὶ τῆς γαφύρας διὰ
νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἐχθρικὴν ὀχύρωσιν καὶ δώσῃ τὰς δεούσας διαταγὰς πρὸς τὸ πλήρωμα, ὅπου εὗρε
τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1922.

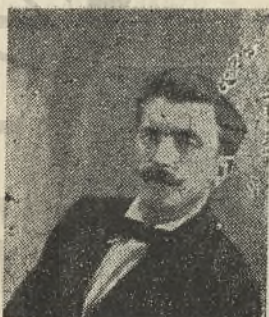
Ὁ Πλωτάρχης Χατζίσκος ὑπῆρξε γενναῖος ἀξιωματικός, διακρινόμενος μεταξὺ τῶν ἀριστέων διὰ
τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα του. Αἱ ἐχθρικοὶ σφαῖραι τὰς ὁποίας ἐδέχθη ἔσφράγισαν μίαν τιμίαν καὶ
δοξασιμένην σταδιοδρομίαν ἐνὸς ιδεώδους στρατιώτου τοῦ καθήκοντος.

Ν. ΡΙΤΣΟΣ
 άνθυποπλοίαρχος
 Έφρονεύθη εις Χίον

Ι. ΠΑΣΤΡΙΚΑΚΗΣ
 δόκιμος Π. Ναυτικού
 Έπεσεν εις την μάχην τής Χίου

Β. ΚΟΓΙΑΣ
 Έκ Κισσοῦ Πηλίου
 Έπεσεν εις Μυτιλήνην

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΑΝΘΡΙΩΤΗΣ
 Έκ Βόλου
 Έπεσεν εις Χίον

ΕΜΜ. Ν. ΠΟΘΤΟΣ
 Έκ Θήρας
 Έπεσεν εις Χίον

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΑΝΙΑΚΙΣ
 Έθελοντής εκ Καινούριου Κρήτης
 Έφρονεύθη εις Μυτιλήνην

ΕΜΜ. ΒΑΡΘΑΚΗΣ
 Έκ Ρεθύμνης
 Έπεσεν εις Μυτιλήνην

Ἐτέλεσα τὸν ἁγιασμόν ἐπὶ τῶν «Σπετσῶν» πρὸ τῆς α' καὶ τῆς β' ναυμαχίας, ὠμίλησα εἰς τὰ πληρώματα καὶ ἠλόγησα τὰ τηλεβόλα. Εἷς δὲ ἄριστος σκοπευτὴς χελιώτης ἐκ τῆς νήσου Ὑδρας, με παρεκάλεσε νὰ ραντίσω τὴν ὄβριδα τὴν μεγάλην, τὴν λεγομένην «γουρουναν» διότι, καθ' ἃ μοι εἶπεν οὕτω εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ τὴν στείλῃ ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ «Τοργούτ». Μετὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ναυμαχίας, εἶδομεν ὄντως καπνὸν λευκὸν εἰς μέγα ὕψος νὰ ἐξέρχεται καὶ ν' ἀναπηδᾷ ἀπὸ τὸ τουρκικὸν θωρηκτὸν «Τοργούτ». Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον νὰ εἶχε πλήξει τοῦτο ἡ σφαῖρα τῶν «Σπετσῶν» εἰς τὸ μηχανοστάσιον.

Κατὰ τὴν πρώτην ναυμαχίαν ὡς ἐκ θαύματος

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Στόλου

περὶ τῆς ἀφοσιώσεως ἡμῶν εἰς τὸ καθήκον πρὸς σωτηρίαν ὅλων τῶν Βαλκανίων. Εἰς τὴν ἐπίσημον κηδείαν τοῦ Καζιτζιάρη ἐν Μούδρῳ ὠμίλησα μόνος πλέξας τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ καὶ παραστήσας τὸ ἐξαίσιον παράδειγμα τῆς αὐτοθυσίας του.

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΑΘ. ΜΠΑΡΟΥΤΗΣ

Κατὰ τὸ 1886, δεκαοκταετῆς λαβῶν δίπλωμα μηχανικοῦ, κατετάγη ἐθελουσίως εἰς τὸ Π. Ναυτικὸν μετασχὼν τῆς κατὰ θάλασσαν ἐστρατείας ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ. Τῷ 1897 ἐθελουσίως καὶ πάλιν προσῆλθε καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα Αου μηχανικοῦ ἐπὶ τῶν διαπλευσασῶν τὰ Στενὰ Προβέξης κανονοφόρων.

Τῷ 1912 καὶ αὐθις ἐθελουσίως διὰ τρίτην φοράν προσῆλθεν ὑπὸ τὰς σημαίας καὶ ἐτοποθετήθη ὡς Α' τάξεως μηχανικὸς ἐπὶ τῆς «Ὑδρας». Κατὰ τὴν α' ναυμαχίαν ἐχθρικὸν βλήμα, ἐκραγὲν ἐπὶ τοῦ Ἐργοστασίου τῆς «Ὑδρας», τὸν ἀνέτρεψε. Κατὰ δὲ τὴν β' ναυμαχίαν ὁ ἀνελευστήρ τοῦ θωρηκτοῦ ὑπέστη βλάβην. Ἐπεσκυνάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μπαρούτη ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν βροχὴν τῶν τουρκικῶν βλημάτων καὶ οὕτω ἐτέθη ἐν ἐνεργείᾳ τὸ μέγα πρῶμα πυροβόλον, ὅπερ πρὸς στικτὴν εἶχε σιγήσει.

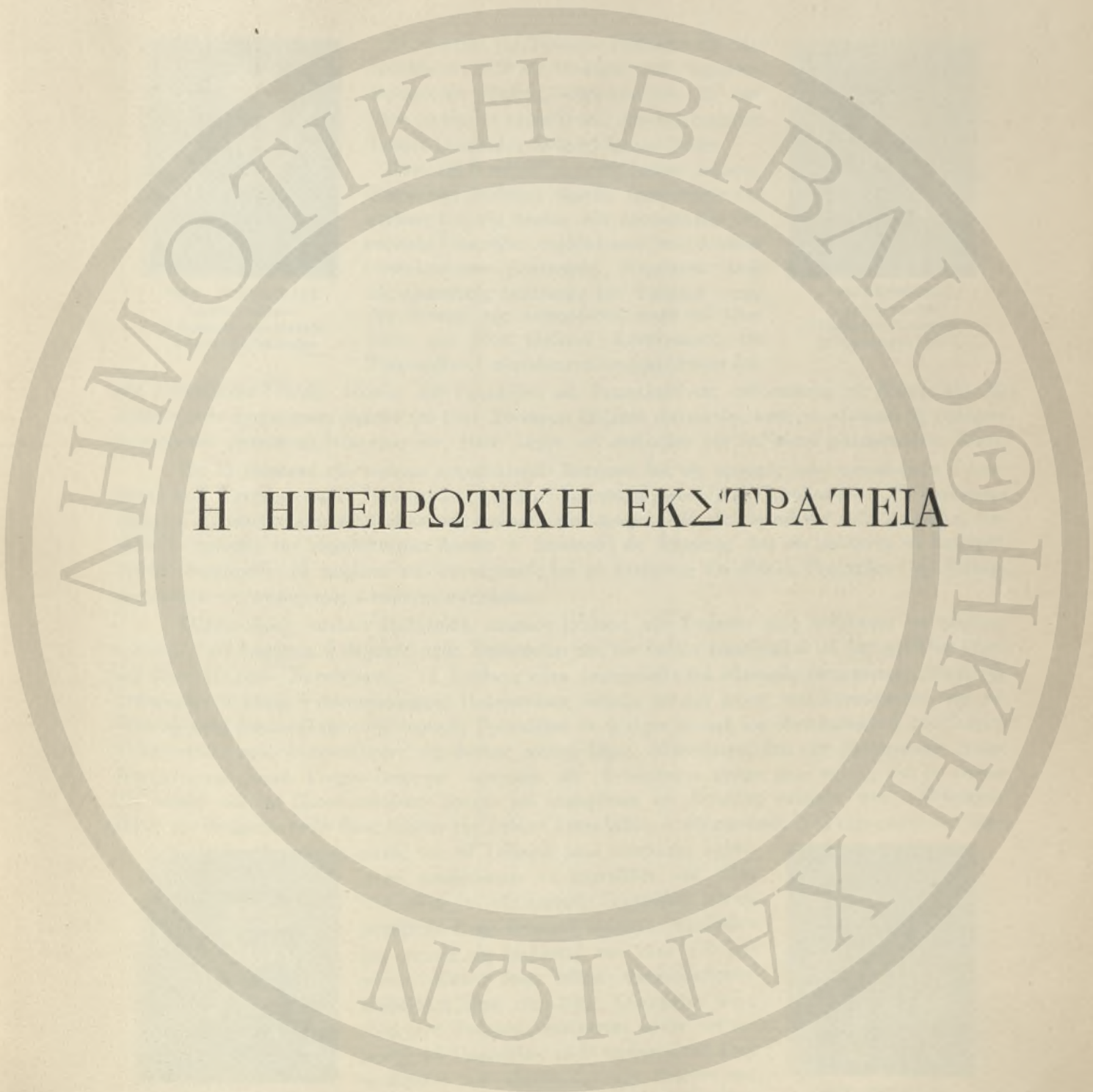
ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΖΗΣ

Μετετέθη ἐκ τοῦ Ναυστάθμου κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου καὶ ἐτοποθετήθη ὡς Μηχανικὸς ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Ὑδρα». Κατόρθωσε δὲ εἰς βραχὺ διάστημα νὰ διδάξῃ τὸ ἐξ ἐφόδρων κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελούμενον προσωπικὸν τὸν χειρισμὸν τῶν πολυπλόκων μηχανῶν τῆς «Ὑδρας».

Μετέσχεν ἀμφοτέρων τῶν ναυμαχιῶν ὑπηρετῶν πάντοτε ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Ὑδρα» καὶ ἐπεδείξατο τοιαύτην ἱκανότητα, ὥστε νὰ τοῦ ἐκφρασθῇ εὐαρέσκεια ἐκ μέρους τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη.

Ἀπεμακρύνθη μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχιμηχανικοῦ τῶν τάξεων τοῦ Πολ. Ναυτικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1917.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Η ΠΙΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ο ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΙΜΠΟΒΟΥ

ΙΩΑΝ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ
λοχαγός πεζικού
ἐν Καμαρών τῶν Πατρῶν
Ἐπέσεν εἰς Γριμπόβον

Ὁ στρατὸς τῆς Ἠπείρου εἰσβαλὼν τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1912 εἰς τὸ πέραν τοῦ Ἀράχθου ἠπειρωτικὸν ἔδαφος, εὗρίσκετο κατὰ τὴν 9ην ἰδίου μηνὸς ἐν προφυλακαῖς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰμαρέτ-Γριμπόβου-Κιάφας-Κουμουζάδων.

Κατὰ τὴν 8 καὶ 30' μ. μ. τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διαρκούσης ραγδαίας βροχῆς, ἠκούσθησαν αἰφνιδίως ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν προφυλακῶν τῆς κορυφῆς Γριμπόβου πυροβολισμοί, τοὺς ὁποίους ἐπηκολούθησεν ἀλαλαγμός. Ἐπρόκειτο περὶ αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων κατὰ τῆς θέσεως τῆς κατεχομένης παρὰ τοῦ 10ου λόχου τοῦ 15ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Οἱ Τουρκαλβανοὶ αἰφνιδιασταὶ ἀνερχομένησαν ἐπὶ

Ι. ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΤΗΣ
λοχαγός πεζικοῦ
Ἐπέσεν εἰς Ἀνώγεια
(23 Ὀκτωβρίου 1912)

τῆς ἀποκρήνου δυτικῆς κλιτύς τοῦ Γριμπόβου καὶ ἐπωφεληθέντες τοῦ σκότους, τῆς βροχῆς καὶ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀγυμνάστων σκοπῶν (τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐφεδρῶν ὀλιγοχρόνου ἀσκήσεως) ἀνέτρεψαν τὸν 10ον λόχον καὶ κατέλαβον τὴν ὑπ' αὐτοῦ φυλασσομένην θέσιν.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν πρώτων πυροβολισμῶν ἔσπευσεν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν ὁ διοικητὴς τοῦ Συντάγματος Γ. Πολυμενάκος μετὰ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Ἀλ. Παπαδοπούλου. Ὁ συνταγματάρχης Γ. Πολυμενάκος, φθάσας ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν εἰς τὸν αὐχένα τοῦ Γριμπόβου, διέταξεν ἐν πρώτοις τὴν πυροβολαρχίαν Λέστου ν' ἀποσυρθῆ ὡς ἄχρηστος διὰ τὸν μέλλοντα νὰ διεξαχθῆ ἀγῶνα, ἐνεψύχωσε τὰ τμήματα τοῦ συντάγματός του τὰ κατέχοντα τὸν αὐχένα Γριμπόβου καὶ διέταξε τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως.

Ὀλίγον ὅμως κατόπιν ἐξεδηλώθη πείσμων ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων πρὸς κατάληψιν τοῦ αὐχένος τούτου, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀτραπὸς πρὸς Χανόπουλον καὶ τὸν ὁποῖον ὑπερήσπιζον οἱ 1ος καὶ 12ος λόχοι τοῦ 15ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Ἡ ἐπιθέσις αὕτη ἀπεκρούσθη διὰ σθεναρᾶς ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν δὲ αὐτῆς ὁ συνταγματάρχης Πολυμενάκος διέταξε τὸν 4ον λόχον τοῦ Συντάγματός του νὰ ἐπιτεθῆ πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς κορυφῆς Γριμπόβου, ἐν ἧ εἶχεν ὑποστῆ τὸν αἰφνιδιασμὸν ὁ 10ος λόχος. Ὁ διαταχθεὶς πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς θέσεως ταύτης λόχος, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν Ἀνδρ. Μπεζαΐτη καὶ Νικολ. Γιάχου ἐνήργησε πράγματι τὴν ἀντεπίθεσιν ταύτην μετὰ τόλμης ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός καὶ τὴν ἐξακολουθοῦσαν βροχὴν καὶ κατόρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ τμήματά τινά τοῦ ἐχθροῦ. Παρὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ὅμως ἔφοδον τὴν ὁποῖαν ἐπανελάβεν ὁ ἀξιωματικὸς Ν. Γιάχος μετὰ τοῦ τμή-

ΑΝΑΠ. Κ. ΘΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
ὑπολοχαγός πεζικοῦ
Ἐπέσεν εἰς Πέντε Πηγᾶδια

ματός του, οἱ Τούρκοι, μετὰ πείσματος ἀμνόμενοι, κατόρθωσαν νὰ κρατηθοῦν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς κορυφῆς Γριμπόβου. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἕτερα τουρκικὰ τμήματα ἐπανελάβον διὰ νυκτός τὰς ἐπιθέσεις τῶν κατὰ τοῦ αὐχένου, αἵτινες ὅμως πᾶσαι ἀπεκρούσθησαν. Οὕτω δὲ ἡ ἀγῆ τῆς 10ης Ὀκτωβρίου εὔρε τὸς μὲν Τούρκους κατέχοντας μόνον τὴν κορυφὴν τοῦ Γριμπόβου, τὰ δὲ τμήματα τοῦ 15ου κατέχοντα τὸν αὐχένα ἐπὶ τῆς ὀπισθεν τοῦ ὁποῖου πτυχῆς παρετάχθησαν ἀναπτυχθέντα ἅμα τῇ διαλύσει τοῦ σκότους τῆς νυκτός.

Ἐπελθούσης τῆς ἡμέρας ὁ συνταγματάρχης

Πολυμενάκος τεθεὶς ἐπικεφαλῆς τοῦ 1ου λόχου διέταξεν ἀντεπίθεσιν κατὰ τῶν Τούρκων, ἧτις ἐνηργήθη

ΓΕΩΡ. ΚΟΝΑΥΛΗΣ
λοχίας τοῦ Εὐζωνικοῦ Τάγματος
Ἐθρῶν. Ἐπέσεν εἰς Πέντε Πηγᾶδια

παρὰ τῶν λόγων 1ου, 4ου, 12ου καὶ οὐλαμοῦ τοῦ 3ου λόχου καὶ διὰ τῆς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι μετὰ δίωρον ἀντίστασιν ἐξετοπίσθησαν ἐκ τῆς κορυφῆς Γριμπόβου.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐφρονεύθη ὁ λοχαγὸς διοικητὴς τοῦ 1ου λόχου Ροδόπουλος γενναίως μαχόμενος καὶ ἐτραυματίσθη ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἄλ. Παπαδόπουλος, ὅστις, καίτοι διατεθειμένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐφοδιασμοῦ, προσῆλθεν αὐτοβούλως εἰς τὴν μάχην καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τμήματος.

Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ
ἐκ Κοφαλληνίας
Ἔπεσον εἰς Κιάφαν Ἡπείρου

Εἰς τὴν ἐκτόπισιν τῶν Τούρκων συνέβαλε καὶ πλευρική ἐπίθεσις κατ' αὐτῶν ἐνεργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου τοῦ 15ου Συντάγματος Δ. Δούλη τεθέντος ἐπικεφαλῆς τμήματος τοῦ τάγματός του.

Κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἐσημειώθησαν αἰφνιδισμοὶ καὶ ἐπιθέσεις καὶ κατὰ τῶν θέσεων Κιάφας καὶ Κουμουζιάδων κατεχομένων ὑπὸ λόχων τοῦ 15ου Συντάγματος καὶ Εὐζωνικῶν Ταγμάτων.

Ἡ ἡμετέρα ὁμως γραμμὴ ἀντέσχε πανταχοῦ. Ἀποκρουσθεῖσάν δὲ τῶν ἐπιθέσεων τούτων, οἱ Τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν εἰς Στροβίναν-Φιλιπιάδα, τὴν δὲ ἐπιούσαν ὑπεχώρησαν πρὸς Πέντε Πηγάδια.

Ἡ μάχη αὕτη τοῦ Γριμπόβου ὑπῆρξε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρὸς διὰ τὸν στρατὸν τῆς Ἡπείρου, ἐξ οὗ οὗτος ἐξῆλθεν ἀναπτρωμένος εἰς φρόνημα καὶ μετὰ πλήρους αὐτοπεποιθήσεως, ἥτις ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν νικηφόρον διεξαγωγὴν τῶν μετέπειτα σκληροτάτων ἀγώνων.

Ἐ. Μάλαινος

ΔΗΜ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ
ἀνθυπασπιστὴς πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ τοῦ Δήμου Ἀπεραντίων τῆς Εὐρυτανίας. Ὑπηρετῶν εἰς τὸ 3ον Τάγμα, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του ἵνα κατὰ τοὺς μέλλοντας πολεμικοὺς ἀγῶνας, ἡ πρώτη σφαῖρα τοῦ ἐχθροῦ τὸν εὔρη εἰς τὴν κεφαλὴν ὅπως ἡ πολιτεία ἐξασφαλίσῃ τὰ παιδιὰ του. Ὄντως κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1912, ὅτε ὁ στρατὸς προήλασε καὶ συνεπλάκη τὸ εἰρημένον τάγμα μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν Κελπερίνῃ τῆς Ἡπείρου, πρῶτος ἔπεσε μαχόμενος βληθεὶς εἰς τὸ μέτωπον.

Δημ. Ἀβράμπος
ἀντισυν. Πεζικοῦ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΕΣΤΩΝ

Ἡ πρώτη κρίσιμος μάχη τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ ἡπειρωτικὸς στρατὸς συνήφθη τὴν 29ην Νοεμβρίου 1912 εἰς Πεστὰ πρὸς ἄλλωσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένης θέσεως ταύτης.

Ὁ τουρκικὸς στρατὸς καταλαβὼν τὴν καὶ φύσει ὀχυρὰν θέσιν ταύτην μετὰ τὴν ἐκ Πέντε Πηγαδίων ἐκτόπισίιν του ὠργάνωσεν αὐτὴν ἀμυντικῶς δι' ὀρυγμάτων πεζικοῦ, πυροβολείων καὶ πολυβολείων ἐκτείνας τοξοειδῶς τὴν γραμμὴν του ἀπὸ τῶν νοτίων ἀντρεισιμάτων τῆς Ἀετορράχης (ἔναντι τοῦ Ξηροβουνίου) μέχρι τῶν νοτίως τοῦ χωρίου Πεστῶν κλιτύων καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ βορείως τοῦ χωρίου Μελιχόβου ὑψώματα καὶ ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξινῆς ὁδοῦ Πρεβέζης-Ἰωαννίνων.

Μετὰ γενομένην ἐπιμελῆ ἀναγνώρισιν ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ Στρατοῦ Ἠπειροῦ ὅπως ἐνεργηθῆ ἐπίθεσις κατὰ τῆς θέσεως ἐκ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ξηροβουνίου τὸ ὁποῖον κατεῖχον τὰ εὐζωνικὰ τάγματα πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς τουρκικῆς παρατάξεως, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴρηται ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἀντρεισιμάτων τῆς Ἀετορράχης.

Ἡ ἐπίθεσις παρασκευασθεῖσα ἀπὸ ἡμερῶν δι' ἀρμοδίας μετακινήσεως καὶ τοποθετήσεως τῶν τμημάτων τοῦ Στρατοῦ Ἠπειροῦ, ἐξεδηλώθη τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Νοεμβρίου ὑπὸ λαμπρὰν χειμερινὴν εὐδίαν ἢ ὁποία ἐβοήθει εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ εὐζωνικὰ τάγματα, προσπελάσαντα ἀπὸ τῆς προηγουμένης νυκτὸς τὰς τουρκικὰς θέσεις, προσέβαλον ἅμα τῇ πρωΐᾳ μετὰ τῆς γνωρίμου αὐτῶν ὀρμητικότητος τὸν ἐμμόνων ἀμυνόμενον ἐχθρὸν. Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνηργεῖτο ἡ ἐπίθεσις τοῦ δεξιοῦ ἦτο ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλον καὶ διακεκομμένον, εἰς τὴν προέλασιν δὲ τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων ἐπεπρόσθουν φυσικὰ κωλύματα, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ὑπερσηδῶντο ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τῶν ὀρεσιβίων καὶ φιλοτίμων τούτων μαχητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξ ἐνστίκτου οὕτως εἰπεῖν κατέχουσι θαυμαστὴν ἰκανότητα εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους καὶ πρὸς προφύλαξιν διὰ τῶν πτυχῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς προχώρησιν διὰ τῶν ἐκάστοτε προσφερομένων καταλλήλων ὁδευσεων.

Συγχρόνως μὲ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δεξιοῦ ἤσκειτο καὶ ἐκ τοῦ κέντρου πίεσις ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως διὰ λόχων τοῦ 15ου Συντάγματος καὶ τοῦ Συντάγματος Κρητῶν (14ου) καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ διὰ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 15ου Συντάγματος τελούντος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Δούλην καὶ προελάσαντος ἐκ τοῦ χωρίου Βαρλάμι πρὸς τὰς ἔναντι κλιτύας τῶν Πεστῶν.

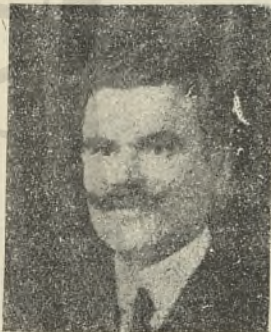
Τὸ πυροβολικὸν τοῦ Στρατοῦ Ἠπειροῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν ταχυβόλων πεδινῶν καὶ τριῶν ὀρειβατικῶν (Σναΐδεο-Κανὲ-Δαγκλῆ) πυροβολαρχιῶν, ἐνίσχυνεν ἀπὸ τῆς πρωΐας τὴν προχώρησιν δι' ἐντεταμένων καὶ ἐπιτυχῶν πυρῶν, συνεπεία τῶν ὁποίων ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς ἡ δραστηκότης τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Κατὰ τὴν μεσημβριάν ἡ προχώρησις τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως καὶ ἰδίᾳ τοῦ δεξιοῦ ἐξηκολούθει, ἤρχισαν δὲ νὰ καθίστανται αἰσθητὰ τὰ πρώτα συμπτώματα τῆς κοπώσεως τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ πάροδον δὲ ὀλίγου χρόνου ἤχη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐνεργοῦντος κυρίως τὴν ἐπίθεσιν δεξιοῦ καὶ τὸ 2ον τάγμα τοῦ 15ου Συντάγματος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ν. Γκιταράκον καὶ συγχρόνως ἐνετάθη ἡ πίεσις τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κατὰ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως.

Τὰ εὐζωνικὰ τάγματα ἐνισχυθέντα οὕτω καὶ διὰ τοῦ 2ου τάγματος τοῦ 15ου πεζικοῦ Συντάγματος ἐνήργησαν περὶ τὴν δειλὴν τὴν τελικὴν ἔφοδον κατὰ τῶν ἀπέναντι αὐτῶν Τούρκων οὔτινες κωμφθέντες ἠναγκάσθησαν εἰς ὑποχώρησιν πρὸς τὴν γραμμὴν Ἀετορράχης-Μπιζανίου. Κατόπιν δὲ τῆς ὑποχωρήσεως

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΑΛΟΝΙΚΙΟΣ
Λοχαγὸς πεζικοῦ
ἔπασσεν εἰς τὴν μάχην τῶν Πεστῶν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΣΚΑΡΟΛΙΑΣ
Λοχίας ἐκ Μεσσηνίας
ἔπασσεν εἰς Πεστὰ.

τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὀλόκληρος ἢ τουρκικὴ παράταξις, κινδυνεύουσα πλέον νὰ ὑποστῇ ὑπερκέρω-
σιν, ἠναγκάσθη εἰς παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀμύνης καὶ ἐτράπη πρὸς τὸ Χάνι Φτελιᾶς.

Οἱ Τούρκοι ὑποχωροῦντες ἠναγκάσθησαν νὰ καταλείψωσι τὰ πυροβόλα των. Ἐπὶ ἐνὸς δὲ τούτων
οἱ πυροβοληταὶ ἔμειναν ἀγωνιζόμενοι μέχρι τελευταίας στιγμῆς φονευθέντες ἐπ' αὐτῶν.

Ἡ μάχη τῶν Πεσιῶν ὑπῆρξε κρίσιμος διὰ τὸν ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα. Συνεπεία τῆς ἀλώσεως τῆς
θέσεως ταύτης, ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀπεσύρθη ὀριστικῶς πλέον εἰς τὸ φρουριακὸν συγκρότημα τῶν Ἰω-
αννίνων, ἔνθα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν μονίμων ὀχυρώσεων ἐξηκολούθησε
τὴν ἀμυνάν του.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων καθὼς καὶ τοῦ 2ου τάγματος
τοῦ 15ου Συντάγματος κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὑπῆρξαν σημαντικαί. Ἀλλὰ
καὶ τῶν Τούρκων, ὡς ἐξηκριβώθη κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν θέσεων ἐφ' ὧν
ἠμύνθησαν, ἦσαν ἀκόμη μεγαλείτεροι καὶ ὠφείλοντο ἐν πολλοῖς εἰς τὴν εὐ-
στοχίαν τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ.

Τὰ ἠθικὰ ὅμως ἀποτελέσματα τῆς μάχης ταύτης ὑπῆρξαν ἔτι πλέον
ἀξιοσημεῖωτα, διότι μετὰ τὴν μάχην τῶν Πεσιῶν ὁ στρατὸς τῆς Ἠπείρου
προελάσας ἐπὶ τῆς Ἀετοροράχης εὐρέθῃ ἀντιμέτωπος τοῦ φρουρίου τῶν Ἰω-
αννίνων, ἦτοι ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ πρὸς τὸ τέρμα τῶν ἀγῶνων του, μὲ τὴν ἐλ-
πίδα τοῦ ὁποίου εἶχεν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων ἐμποτισθῆ καὶ ἐχαλυ-
βδώθη οὕτω εἰς θάρρος καὶ καρτερίαν, διὰ τῆς ὁποίας συνεκρατήθη ἀκμαῖ-
ος καὶ ἀκλόνητος πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν ἀφαντάστων δοκιμασιῶν τῆς ἐπακολουθησάσης τριμῆνου σχεδὸν
πρὸ τοῦ Μπιζανίου πάλης.

Ε. ΚΟΜΙΣΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Φαρσάλων
Ἐπὶ εἰς Ἀετοροράχην

Ἀλέκος Παπαδόπουλος

ἀντισυν. πεζικοῦ

(* Ὑπασπιστὴς τοῦ 15ου Συντάγμ. κατὰ τὴν μάχην τῶν Πεσιῶν)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΨΥΧΑΣ

Κατήγετο ἐκ Φραγκίστης τῆς Εὐρυτανίας, ἦτο ἀρκετὰ εὐπορος, ἀρίστης μορφώσεως καὶ μὲ γενναῖα
ἀκραφνῆ πατριωτικὰ αἰσθήματα. Διετέλει εἰς τὰς διαταγὰς μου καὶ ὡς μόνην χάριν μοὶ ἐξίτηι νὰ
λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς μάχας. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 29 Νοεμβρίου 1912 ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς
Ἀετοροράχης Ν. Α. τοῦ Μπιζανίου, παρηκολούθησεν ὡς διαγγελεὺς τὸν διοικητὴν τῆς φάλαγγος Συν-
ταγματάρχην Κοντούλην, εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου καὶ ἐφρονέυθη προφέρων τὴν φράσιν: «Ἄχ κύριε
Διοικητὰ μὲ ἐσκότωσαν, φυλαχθῆτε».

Περὶ τὴν δειλὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας εὗρον τὸν ἐν λόγῳ Συνταγματάρχην τραυματίαν καὶ λυπού-
μενον σφόδρα διὰ τὸν φόνον τοῦ εἰρημένου εὐζώνου.

Δημ. Ἀβράμπος
ἀντισυν. πεζικοῦ

Ο ΑΓΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ

Μοῦ ἔκαμιν ἐντύπωσιν πάντοτε ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ Ἑλληνος μαχητοῦ.

Ὅταν ἀπέναντι τοῦ Μπιζάνι ἦμην προσωρινὸς διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ τότε τυγγάνων, μετέβην μίαν ἡμέραν ἐξαιρετικοῦ ψύχους νὰ ἐπισκεφθῶ, ὡς ἔπρατον τοῦτο συνήθως, τοὺς ἐπὶ τῆς μετωπικῆς γραμμῆς ἄνδρας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐπέσεν εἰς Μπιζάνι. (23 Δεκεμβ. 1912)

Ἦμην περίλυπος τὴν ἡμέραν ἐκείνην διότι ἐπὶ διήμερον, διαρκοῦντος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τρομεροῦ ψύχους, ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία ἠμέλησε τὸν ἐφοδιασμόν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν χορήγησιν κοινὰ, σταφίδων κτλ.

Εἰς ἡμέρας μεγάλου ψύχους ταῦτα ἠγαλίσκοντο πρὸ παντὸς ὑπὸ τῶν τμημάτων τῶν μετόπισθεν ὑπηρεσιῶν, λησμονουμένων τῶν ἐπὶ τῆς μετωπικῆς γραμμῆς μαχητῶν ἐξ ἀβελτηρίας καὶ κακῆς ἐν γένει διαχειρίσεως τῶν ἐπιπεφορτισμένων τὰς διανομὰς ὑπηρεσιῶν.

Ὡς ἦμην στενοχωρημένος διὰ τὰς ἄνω καθυστερήσεις, ἀποτεινόμενος πρὸς τὰ παλληκάρια τῶν εὐζωνικῶν ταγματίων εἶπον:

«Ὅ,τι καὶ ἂν μᾶς πῆτε παιδιὰ, θὰ ἔχετε δίκαιον. Δὲν σᾶς ἔφερα κοινὰ καὶ ὑποφέρετε μὲ τὸ μεγάλο κρῦο. Εἶμαι καὶ ἐγὼ ὑπεύθυνος ἀπέναντί σας μαζὺ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀρμόδιους. Δὲν εἶναι δεδικοιολογημένη ἡ καθυστέρησις. Θὰ ἔχετε ἐναντίον μου δίκαια παράπονα».

Ποία ἦτο ἡ ἀπάντησις τῶν ἀνδρῶν;

«Ὅχι. Ὅχι. κ. Συνταγματάρχα. Δὲν πειράζει ποῦ μᾶς ἐλησμόνησαν. Περνοῦμεν ὥραϊα, ὥραϊα, ὥραϊα».

Ἡ φράσις «περνοῦμεν ὥραϊα» ἐπανελήφθη καὶ ἀπὸ τὰ παράπλευρα τμήματα, μετεδόθη δὲ καὶ εἰς τὰ πλεόν ἀπομεμακρυσμένα, οὕτω δὲ ἤκουε τις χιλιάδας ἀνδρῶν ἀναφωνούντων ἐν χαρᾷ τὰς λέξεις: «ὥραϊα, ὥραϊα».

Ὁμολογῶ ὅτι συνενικήθην ζωηρῶς ἐκ τῆς καλῆς θελήσεως τῶν ἀνδρῶν μας, ὅταν δὲ κατόπιν εἰς Τεπελένι, διορισθεὶς ὀριστικὸς διοικητὴς τῆς IX Μεραρχίας, ἐχωριζόμεν τῶν ἡρωικῶν εὐζωνικῶν ταγματίων 7ου, 10ου καὶ 3ου Ἀνεξαρτήτου ἐν τῇ ἀποχαιρετιστηρίῳ ἡμερησίᾳ διαταγῇ μου ἐμνημόνευον τῆς ἄνω περιπτώσεως, ἀναγράφας σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ διαταγῇ μου τὰ ἐξῆς:

«Θὰ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐν ἡμέραις κινδύνων καὶ στερήσεων ὅταν σᾶς ἠρώτων ἐὰν ὑποφέρετε, μοῦ ἀπαντούσατε ὅλοι ὁμοῦ μὲ τὸ μεϊδιάμα νῆς ἐγκατερρήσεως εἰς τὰ χεῖλη: Ὅχι, κύριε Συνταγματάρχα, περνοῦμεν ὥραϊα, ὥραϊα, ὥραϊα».

***

Ἔχω νὰ ἀφηγηθῶ πλείστας ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐθαύμασα τὰ πολεμικὰ προσόντα τοῦ Ἑλληνος μαχητοῦ.

Οὕτω θὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις διὰ τὴν μάχην τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1923 ἐπὶ τῆς Ἀετοράχης:

Ἦτο ἡ 7η Ἰανουαρίου 1913. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς τῆς Ἠπείρου, κατέχων θέσεις ἀπὸ τοῦ Ὀλύτσινα διὰ Κανέτας—Θεριακίσι μέχρι τῶν Κατσανοχωριῶν, εἶχε λάβει πρὸ διημέρου τὴν διαταγὴν μάχης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐπὶ πολυλογῶς πυροβολ. ἐν Καλαμών

Ἐπέσεν εἰς Θεριακίσι. (16—1—13)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΙΤΗΣ

Ἐπὶ πολυλογῶς πυροβολ.

Ἐπέσεν εἰς Μανωλιάν (23 Δεκ. 1912)

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΛΑΡΙΣ

Ἐπὶ πολυλογῶς πυροβολ.

Ἐπέσεν εἰς Μπιζάνι (5 Δεκεμ. 1912)

Ἐγὼ εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου τὰ 4 τάγματα τῶν Εὐζώνων ἤτοι τὸ 3ον, 7ον, 10ον καὶ 3ον Ἀνεξάρτητον κατέχοντα θέσεις ἐπὶ τῆς Ἀετορράχης. Ἀπὸ τῆς προΐας τῆς 7ης Ἰανουαρίου ἤρξατο σφοδρὸς βομβαρδισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, περὶ τὴν μεσημβρίαν δὲ ἐδόθη διαταγὴ ὅπως εἴμεθα ἔτοιμοι πρὸς ἐξόρμησιν.

Ἐκάλεσα τότε ἀμέσως ἀντιπροσωπείας ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν καὶ εἶπον :

ΚΩΝΣΤ. ΓΑΡΟΥΦΗΣ
ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι (10-1-18)

«Γνωρίζω ὅτι ἐξετελέσθησαν αἱ διατα-
» γαί μου περὶ συγκεντρώσεως τῶν ἀνδρῶν
» εἰς ἐγγυτάτας πρὸς τὰ πρῶτα προκαλυ-
» πτήρια τειχίσματα θέσεις ἐξορμήσεως.
» Μετ' ὀλίγον θὰ δώσω τὴν διαταγὴν ἐφό-
» δου διὰ τῆς λόγχης. Εἰπέτε εἰς τοὺς ἄν-
» δρας νὰ μὴ φοβηθῶσι τίποτε. Ἡ νίκη μας
» εἶνε βεβαία, αἱ δὲ ἀπώλειαί μας ἔσονταί
» ἐλάχισται. Τοῦναντίον ἀπὸ τοὺς ἀπέναντί
» μας ἐχθροὺς δὲν θὰ μείνη κανεὶς. Ἐπειδὴ
» ὅμως καὶ ἀπὸ ἡμᾶς θὰ λείψωσι μερικοὶ
» σύντροφοί μας ἐκτελοῦντες τὸ πρὸς τὴν
» Πατρίδα καθήκον διατάσσω ὅπως οἱ ἄν-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι (7-1-18)

» δρες πρὸς ἠθικὴν ἐνίσχυσίν των τώρα πρὸ τῆς ἐκκινήσεως κάμωσι τὸν σταυρὸν των, ἐπι-
» καλοῦμενοι οὕτω σιωπηρῶς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν».

Ἡ δοθεῖσα αὕτη διαταγὴ μου ἐξετελέσθη. Οἱ ἄνδρες ἅπαντες ἔκαμον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὃ δὲ ἀρχιμανδρίτης Ἱεροθέος Παρασκευόπουλος (νῦν Μητροπολίτης Παροναξίας) ἐρράντισε τούτους δι' ἄγν' ασιμοῦ, ὃν εἶχεν ἀπὸ τῆς προτεραίας ἤτοι ἀπὸ τῆς 6 Ἰανουαρίου ἑορτῆς τῶν Φώτων.

Μετ' ὀλίγον ἐγὼ εὐρισκόμενος ἐν τῇ γραμμῇ μάχης ἔδωκα τὸ σημεῖον τῆς ἐφόδου διατάξας διὰ τῆς φωνῆς «**Ἐμπρός**» ὅπερ ἐπανελήφθη ὑπὸ τῶν βαθμοφόρων. Τὸ πῦρ τοῦ ἀντιπάλου ἦτο λίαν σφοδρὸν καὶ ἀπὸ ἑκατὸν περίπου μέτρων τὰ πυρὰ τοῦ πεζικοῦ. Ἐτριζεν ὁ τόπος ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῶν βολίδων ἐπὶ τῶν ἐκ ξηρολιθίας προκαλυμμάτων καὶ τῶν πετρωδῶν ἐν γένει τμημάτων τοῦ ἐδάφους. Ἐπετάχθησαν ἔμπρὸς τότε περὶ τὰ ἑκατὸν πρωτοπαλλήκαρα, ἀλλ' ἀμέσως ἐκτυπήθησαν περὶ τοὺς πενήντα καὶ οὕτως ἢ πρὸς τὰ πρόσω κίνησις ἐματαιώθη.

Ἰδὼν τὴν ματαιώσιν τῆς ἐξορμήσεως ἐστράφημ πρὸς τοὺς σαλπικτάς, οὓς εἶχον πλησίον μου συγκεντρωμένους καὶ διέταξα ὅπως σημάνωσι τὸ σάλπισμα τῆς ἐφόδου, εὐθὺς ὡς ἐγὼ ἤθελον διασκελίσαι τὸ μᾶλλον προκεχωρημένον προκαλυπτῆριον τείχισμα. Ἀμέσως ἐπροχώρησα καὶ ὑπερπηδήσας τὸ χαράκωμα ἐστάθην ἔμπρὸς εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα περίπου βημάτων, ὑψώσας τὴν χεῖρα καὶ στρέψας πρόσωπον πρὸς τὰ προμαχοῦντα τμήματα, τῶν σαλπικτικῶν σημαινόντων τὸ ὠραῖον σάλπισμα τῆς ἐφόδου.

Ἀμέσως ὡς με εἶδον ἔμπρὸς πρὸ αὐτῶν οἱ φιλότιμοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται οἰστορηλατηθέντες καὶ ἐκ τοῦ συναρπαστικοῦ σαλπίσματος τῆς ἐφόδου, τοῦ σαλπίσματος τῆς Νίκης, ὤρμησαν πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἅπαντες ἤτοι περὶ τὰς 2 1)2 χιλιάδας εὐσταλῶν φουστανελλοφόρων μετὰ τῶν βαθμοφόρων των ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ. Οἱ ἀπέναντί μας ἐχθροὶ ἐφονεύθησαν πάντες κατὰ τὴν ὁρμὴν τῆς συγκρούσεως, διασωθέντων μόνον ὀλίγων τινῶν. Ἡ διάσπασις τοῦ ἐχθροῦ εἶχεν ἐπιτευχθῆ πλήρως, τραπέντων ἀπάντων εἰς φυγὴν ἢ καταδιωκομένον ὑπὸ τῶν γενναίων μαχητῶν μας.

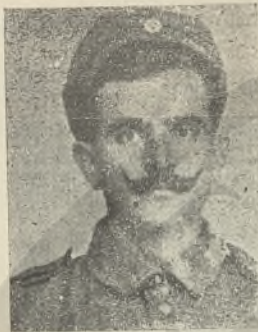
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΜΕΤΑΞΑΣ
ἐκ Φαλήρου
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι

Κ. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Μεθώνης
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι

Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς προχωρήσεως ἦν ἔκαμον ἐπὶ τῆς Ἀετορράχης τὰ ὑπ' ἐμὲ τέσσαρα Εὐζωνικὰ Τάγματα, ἐγένετο ἡ ἐξόρμησις τῶν παραπλεύρως εὐρισκόμενων Εὐζωνικῶν Ταγμάτων Βελισσαρίου Ἰω. καὶ Ἰατροῦ Γεωρ. ἠκολούθησε δὲ ἀμέσως κατόπιν ἡ προχώρησις ἐτέρων τμημάτων,

Ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη πανωλεθρίαν. Μόνον κατὰ τὴν ζώνην τῆς ἐνεργείας τῶν ὑπ' ἡμᾶς εὐζωνικῶν ταγμάτων ἐμετρούθησαν περὶ τὰς δύο χιλιάδες πτώματα.

Γ. ΚΑΚΟΤΥΡΙΜΕΝΟΣ
ἐκ Καλαρῶν
"Ἐπεσον εἰς Μπιζάνι"

Ι. Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Ηρακλῶς
"Ἐπεσον εἰς Μπιζάνι"

Τὰ ἀνωτέρω ἐξέθημα ἵνα δεῖξω τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν. Ὅταν εἶδον ἡμὲ τὸν ἀρχηγόν των μόνον ἐκτεθειμένον ἐμπρὸς πρὸ αὐτῶν οὐδεὶς καθυστέρησεν. Ὅλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὴν διὰ τῆς λόγχης ἔφοδον, λησιμονήσαντες ἀπέναντι τοῦ καθήκοντος πᾶν ἄλλο αἰσθημα πρὸς γονεῖς, ἀδελφὰς, τέκνα κ. τ. λ.

Ἡ διὰ τῆς λόγχης ἔφοδος αὕτη τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1913 θὰ μείνῃ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν μνήμην μου. Δὲν θὰ λησιμονήσω ποτὲ τὰ ὑπερήφανα τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων παλληκάρια, ὧν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι διοικητὴς των.

"Ἐχω πολλὰς περιπτώσεις νὰ ἀφηγηθῶ περὶ τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν. Τὸ ἀξιόμαχον τούτων τὴν ἀντοχὴν εἰς τὰς πορείας καὶ τὴν σκληραγωγίαν των ἐν γένει ἐθαύμασαν πάντοτε οἱ ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ 1917 καὶ 1918 στρατηγοὶ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ἄλλοτε ἴσως δώσω σημειώσεις τινὰς ἀφορώσας τὴν δρασίαν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν ἄνω περίοδον.

Ἀθήναι. Μάρτιος 1926

ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Ἀντιστράτηγος

Ἡ ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΤΩΝ ΕΥΖΩΝΙΚΩΝ ΤΑΓΜΑΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ

3ον Τάγμα Εὐζώνων	}	Διοικητὴς Ταγματάρχης Βλαδίμηρος Γ.
7ον » »		» » Πολίτης Ἀλέξ.
10ον » »		» Ἀντισυνταγματάρχης Νικολάου Κων.
3ον Ἀνεξάρτητον Εὐζώνων		» Ταγματάρχης Τριαντάκης Κ.

Τὰ τάγματα ταῦτα διετέλεσαν συνεχῶς καὶ ἀνευ διακοπῆς ἐν ταῖς προφυλακτικαῖς καὶ τῇ γοαιμῇ τῆς μάχης ἀπὸ τῆς ἐνάροξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐν Ἠπείρῳ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων.

Οἱ σκληροὶ ἀγῶνες, αἱ κακουχίαι, αἱ στέρησεις, ὁ βαρὺς χειμὼν, ἡ παράτασις τῆς πολιορκίας καὶ αἱ ὑπεράνθρωποι προσπάθειαι διὰ τὴν τήρησιν τῶν θέσεων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς τελικῆς νίκης, κατέστησαν τοὺς Εὐζώνους τῶν Ταγμάτων τούτων μυθικοὺς ἥρωας, φημισθέντας καὶ θαυμασθέντας διὰ τὴν αὐταπόνησιν καὶ τὰ κατορθώματά των, ἀναγνωρισθειῶν τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν των, ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου, στηρίξαντος δικαίως πολλὰς ἐλπίδας εἰς τούτους διὰ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν τμημάτων.

Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννου ὡς ἐπιτελάρχης συνεργασθεὶς καὶ ἐξασκῶν προσωρινὴν διοίκησιν ἐπ' αὐτῶν, ἀπὸ 1-7 Δεκεμβρίου ἐξετιμησεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα.

ΑΘΑΝ. ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ
δεκανεὺς ἐκ Τζουμέρκων
"Ἐπεσον εἰς Μπιζάνι"

Διὰ τὴν ἐκτελεσθεῖσαν ἐπίθεσιν τῆς 2ας Δεκεμβρίου, καθ' ἣν ἠλώθησαν αἱ παραπλεύρως τοῦ Μπιζανίου λόφοι καὶ ἡ λοφοσειρὰ Λοζέτσι, παρετηρήθη ζηλευτὴ κανονικότης.

Ἐπίσης διὰ τὴν κατὰ τοῦ ὄχρου Μπιζάνι ἐκτελεσθεῖσαν τὴν 3ην Δεκεμβρίου ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν, δικαιούνται νὰ ὄσιν ὑπερήφανοι οἱ μετασφόντες ταύτης, καθότι ὑπὸ τὰ δραστικά πυρὰ τῶν πυροβολείων Μπιζάνι καὶ Καστριτσης δὲν ἐδίστασαν οἱ ἄνδρες νὰ φθάσωσι μέχρι τῶν κλιτύων τῶν ὠχρωμένων λόφων Μπιζάνι.

ΔΗΜΟΣΦΘΕΝΗΣ ΠΑΠΑΧΡΟΝΗΣ
ἐξ Ἀρπυλακίων
"Ἐπεσον εἰς Μπιζάνι"

Τὴν 27 Δεκεμβρίου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ὡς εἴρηται ταγμάτων ὁ Ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ Δημ. Ἰωάννου. Ταῦτα κατεῖχον τὸν μεσημβρινὸν τοῦ χωρίου Κοτόρτσι ὄρεινόν ὄγκον μέχρι τῆς μεταξὺ Λιαπανῶν καὶ Κρυφοβοῦ βαθείας γραμμῆς ἀπὸ τῆς 6 Δεκεμβρίου, ὅτε κατέλαβον τοῦτον, ὑποχωρήσαντα ἐκ τῶν θυρῶν τοῦ ὄχρου Μπιζάνι, κατόπιν ἰσχυρᾶς πιέσεως τούτων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἰδία τοῦ Πυροβολικοῦ τιν.

Οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐξηντημένοι ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν τοῦ Ἀνωγείου, Ἀστορράχης καὶ Μπιζανίου.

ΕΜΜ. ΚΟΝΤΑΚΗΣ
ἐξ Ἡρακλείου Κρήτης
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι.

Ἐνεφροδιασμός ἐλλεῖπει ἐπαρκῶν μεταγωγικῶν μέσων δυσχερῆς. Ἐὐ σύνδεσμος ἐλλιπέστατος, τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἀνεπαρκῆ, ὁδοὶ ἡμιονικοὶ καὶ ἀτραποὶ δύσβατοι καὶ δυσχερέστατοι κατὰ τὴν νύκτα καὶ ὁσάκις ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῆς χιόνος ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία ἐχώλαινε, ὁ ἱματισμὸς καὶ ἡ ὑπόδησις οὐχὶ εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἡ δύναμις ἐκάστου τάγματος ἠλαττώθη κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως ἐκ τῶν ἀπολειῶν τῶν μαχῶν.

Τὸ ἠθικὸν ἐπομένως τῶν ἀνδρῶν οὐχὶ εἰς ἄριστον σημεῖον.

Οὕτως εἶχεν ἡ κατάστασις ὅτε ἀνέλαβε

τὴν διοίκησιν ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννου, ὅστις πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας, ἔνεκεν ἐλλείψεως ἀξιωματικῶν, προσέλαβεν ὡς ὑπασπιστὴν τοῦ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ 3ου Εὐζωνικοῦ Τάγματος Δημήτριον Γ. Ἀβράμπον, διοικητὴν τοῦ οὐλαμοῦ πολυβόλων, τηρήσαντα καὶ τὴν διοίκησιν τούτου καὶ διατελοῦντα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀναλήψεως τῆς διοικήσεως, ἐλήφθησαν τὰ δυνατὰ μέτρα διὰ τὴν ἀνασύστασιν τῶν τμημάτων, συμπλήρωσιν τῶν στελεχῶν, συγχωνευθέντων τῶν λόχων καὶ ἐνισχυθέντων δι' ἀφιχθέντων ὀπλιτῶν.

Τὸ μέτωπον συνεπτύχθη, ταχθέντων δεξιὰ τῆς παρατάξεως τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων τοῦ 15ου Πεζικοῦ Συντάγματος καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀνεξαρτήτου Συντάγματος Κρητῶν. Ἐλήφθη ἐπίσης μέριμνα διὰ τὸν ἀνεφροδιασμὸν τῶν ἀνδρῶν, εἰς ἱματισμὸν, ὑπόδησιν καὶ βελτίωσιν τοῦ συστήτου.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ
Ἔπασεν εἰς Μανωλιάν.

Πάντα ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀναπτέρωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀριθμητικῶς δὲν ὑπερέτει. Ἐπερεῖχεν ὅμως εἰς τὴν φύσει καὶ τέχνῃ ὄχρῳ θέσιν του, ἀλλὰ μὲ ἠθικὸν ἐκ τῶν στερησῶν μειωμένον. Οἱ Τοῦρκοι ἔτρωγον βαλάνια ἀλλ' ἐνεκαρτέρουν!

Ἡ μαχητικὴ δύναμις τῶν Εὐζωνικῶν Ταγμάτων ἀνήρχετο εἰς 50 Ἀξιωματικούς καὶ 2800 ὀπλίτας.

Τὴν 7 Ἰανουαρίου 1913 ἐνηργήθη γενικὴ ἐπίθεσις, εἰς ἣν μετέσχον τὰ 3ου, 7ου Τάγματα

Εὐζώνων καὶ 3ου Ἀνεξαρτήτου, τοῦ 10ου Εὐζώνων ἀποτελέσαντος τὴν ἐφεδρείαν.

Ἐπίσης τὰ πολυβόλα τῶν 3ου Εὐζώνων καὶ 7ου ὑπὸ τοὺς Ἀνθυπολοχαγοὺς Δημ. Ἀβράμπον καὶ Α. Κολιόπουλον, ὅστις καὶ ἐφρονεῦθη, διὰ τῶν δραστηκῶν πυρῶν τῶν διηυζύλων τὴν ἔφοδον.

Ἐχθρὸς ἠττηθεὶς ἐτρόπη εἰς ἄτακτον φυγὴν, ἐγκαταλείψας τοὺς παραπλεύρους τοῦ Μπιζανίου λόφους καὶ τὴν λοφροσειρὰν Λοζέτσι, πλέον τῶν δύο χιλιάδων νεκρῶν, πολλοὺς τραυματίας, ὅπλα κλπ.

Ἐκ τῆς ομάδος τῶν Εὐζωνικῶν Ταγμάτων ἐφρονεῦθησαν 37 καὶ 192 ἐτραυματίσθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἐφεδρὸς Ὑπολοχαγὸς Καράκωστας, Ἀνθυπολοχαγὸς Βλάχου Γ., Ἀνθυπασπιστὴς Τσερακλῆς Δ. καὶ εἰς ἕτερος ἀξιωματικός. Τινὲς τούτων ἐτραυματίσθησαν ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ, μὴ ἀντιληφθέντος τὴν ραγδαίαν προέλασιν τῶν Εὐζώνων.

ΕΥΣΤ. Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
ἐκ Λαύκου (Βόλου)
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΛΑΞΙΟΥ
ἐκ Λαοφίνης Παρνασσίδος
Ἔπασεν εἰς Μπιζάνι.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην τὸ πυροβολικὸν ἐπέφερε πανωλεθρίαν εἰς τοὺς καταυλισμοὺς τοῦ ἐχθροῦ, οἵτινες ἦσαν καταφανεῖς ἀπὸ τὰς θέσεις του, καθ' ὧν οὐδέποτε ἄλλοτε ἔβαλε πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιθέσεως ταύτης, ἵνα μὴ ἀποκαλύψῃ τὰς θέσεις του.

Τὰ τμήματα προὐχώρησαν μὲ μεγάλην ὁρμὴν, ἀλλ' ἄνευ συνοχῆς καὶ τάξεως. Ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους ἐπῆλθεν ἀνάμιξις τῶν μονάδων καὶ διασπορὰ τῶν ἀνδρῶν μεθυσθέντων ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος. Κατέστη ἀδύνατος ἡ ταχειὰ ἀνασύνταξις διὰ τὰ συνεχισθῆ ἢ ἐπίθεσις καὶ ἡ κατάληψις τοῦ ὄχυροῦ Μπιζάνι, ὅπερ εἰς πολλὰ σημεῖα οἱ Τοῦρκοι ἐγκατέλιπον καὶ ἀνακατέλαβον τὴν νύκτα.

Εἰς τὴν διακοπὴν τῆς προελάσεως συνετέλεσε καὶ ἡ ἀπότομος μεταβολὴ τοῦ καιροῦ εἰς ραγδαίαν βροχὴν μετὰ χιόνος καὶ ψυχροῦ ἀνέμου.

Ἐπίσης τὰ πρὸς ἀριστερὰ τῆς παρατάξεως τῶν Εὐζωνικῶν Ταγμάτων τμήματα δὲν μετέσχον τοῦ ἀγῶνος τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἐπομένως τὸ πλευρὸν τούτων ἦ ο ἀκάλυπτον.

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπίθεσιν, τὸ σημεῖον τῆς ἐφόδου ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Ἰωάννου, πρώτου ἐξορηχθέντος ἐκ τῶν ξηροτοίχων τῆς γραμμῆς τῆς μάχης.

Τὴν 8 Ἰανουαρίου ἡ γενομένη ἀπόπειρα πρὸς κατάληψιν τοῦ ὄχυροῦ Μπιζάνι ἀπέτυχε. Ἐκτοτε ἡ ὁμὰς τῶν Εὐζωνικῶν Ταγμάτων καθιλόθη μέχρι τῆς πτώσεως τῶν Ἰωαννίνων ἐν τῇ βαθεῖα χαράδρᾳ Ἀνατολικῶς καὶ ἔγγυς τοῦ ὄχυροῦ Μπιζάνι. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μετωπικῆς γραμμῆς ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ τὰ Εὐζωνικά Τάγματα διετέλουν ἐν τῇ γραμμῇ τῆς μάχης καὶ ἐν ἐπιφυλακῇ.

Πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνδρῶν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ, κατασκευάσθησαν ξηροτόχοι εἰς τὰς γραμμάς τῆς μάχης καὶ τοὺς καταυλισμοὺς.

Πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πολλάκις ἐπιτυχῶς βάλλοντος, τὰ μεταγωγικά μετεφέρθησαν εἰς τὸ χωρίον Κοτόρτσι, μίαν ὥραν μακρὰν ἀπὸ τοῦ καταυλισμοῦ.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸ συσσίτιον τῶν ἀνδρῶν, παρεσκευάζετο εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ μετεφέρετο, πρὸς διανομὴν νύκτωρ εἰς τοὺς καταυλισμοὺς, ἐκεῖθεν μετεφέρετο καὶ διενέμετο καὶ τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ ὅπερ ἔλλείπει ὑδροβαρελλῶν δὲν ἐξήρκει.

Πολλάκις οἱ ἄνδρες ἐπρομηθεύοντο, ἀπὸ τὰ λιμνάζοντα εἰς τοὺς καταυλισμοὺς ὕδατα τῆς βροχῆς καὶ διαλυομένης χιόνος. Ἐνίοτε τὴν χιόνα διέλυον ἐν τοῖς ἀγγεῖοις φαγητοῦ των καὶ συχνάκις ἔτρωγον ταύτην, ἵνα κορέσῃ τὴν δίψαν των.

Γενικῶς αἱ μεταφοραὶ καὶ ὁ ἐφοδιασμός τῶν τμημάτων ἐκ τοῦ σταθμοῦ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ἐνηργεῖτο ἐπαρκῶς, ἀλλὰ πάντοτε τὴν νύκτα, διότι τὴν ἡμέραν πᾶσα συγκοινωνία διεκόπτετο ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ.

Ὁμοίως πᾶσα μετακίνησις ἀνδρῶν ἐκ τῆς μετωπικῆς γραμμῆς πρὸς τὰ ὀπίσω, λόγῳ ὑψηροῦς ἀσθενείας κ.λ.π. ὡς καὶ τᾶνάπαλιν ἐτελεῖτο τὴν νύκτα.

Ἡ ὑγεία τῶν ἀνδρῶν εἰς καλὴν κατάστασιν, καίτοι ἐπεκράτησε κακοκαιρία, ὑπερβολικὸν ψυχρός, βροχὴ χιόνος καὶ ψυχρὸς ἄνεμος.

Ἐνεκεν τοῦ δριμύος ψυχροῦ καὶ ἐλλείψεως ξυλείας, πλείστοι εὐζῶνοι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, σκάπτοντες τὸ πέριξ τοῦ καταυλισμοῦ ἔδαφος, ἐξῆγον ρίζας δένδρων καὶ φυτῶν καὶ ἤναπτον πυρὰν, ἵνα θερμανθῶσι κατὰ τὴν νύκτα. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξετέλουν μὲ τοιαύτην ἀφοσίωσιν, ὥστε τὰ ἐχθρικά πυρὰ ἐδέχοντο μὲ θαυμαστὴν ἀπάθειαν καὶ περιφρόνησιν.

Εἰς τὴν λάμψιν τῶν ἐχθρικών πυροβόλων καὶ τὴν βοὴν τῶν βλημάτων, οἱ ἄνδρες ἐφώναζον «ἀέρα, ἀέρα», ἐπιθυμοῦντες τοῦτον νὰ ἐπιτύχωσι μόνον τὰ ἐν λόγῳ βλήματα.

Καθ' ἃς ἡμέρας ὁ καιρὸς ἐπέτρεπεν, οἱ εὐζῶνοι ἠσυχολοῦντο εἰς τὴν φθειροκτονίαν, ἐὰν δὲν παρηνοχλοῦντο ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ. Τὸ ἴδιον ἔπραττον καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐπερχομένης τρόπον τινὰ σιωπηρᾶς ἀνακοχῆς.

Οὕτως οἱ εὐζῶνοι, μοχθοῦντες καὶ δεινοπαθοῦντες, μὴ βλέποντες δὲ ἐπικειμένην τὴν πτώσιν τοῦ Μπιζανίου, τὸν δὲ ἀγῶνα παρατεινόμενον, συνῆλθον εἰς σύσκεψιν καὶ ἀπεφάσισαν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἄνευ

ΓΕΩΡ. ΕΜΜ. ΠΑΠΑΛΑΚΗΣ
ἐξ Ηρακλείου Κρήτης
ἔπαιον εἰς Μπιζάνι

τῆς διαταγῆς τῶν ἀξιωματικῶν, νὰ ἐξορμήσωσι μίαν νύκτα καὶ καταλάβωσι τὸ ὄχυρόν Μπιζάνι «διὰ νὰ λήξουν τὰ βάσανά των» κατὰ τὴν ἔκφρασιν των.

Τὸ πρωτοφανές τοῦτο γεγονός, περιῆλθεν ἐγκαίρως εἰς γνῶσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις ἀπέστειλε διαταγὴν, δι' ἧς ἀνεγνώριζεν εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν δυσφορίαν των διὰ τὴν βραδυτῆτα τῆς ἐπιθέ-

Α. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
ἐκ Μυλοποτάμου Κρήτης
Ἐφρονεῦθη εἰς Μπιζάν.

σεως, ἀλλ' ἐξώρμησε τούτους εἰς τὸν πατριωτισμὸν των, ὅτι χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος νὰ ἀναμείνωσιν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὴν ἔκδοσιν τῆς ποθητῆς διαταγῆς ἐπιθέσεως καὶ συνεπῶς καὶ τὸ τελικὸν κτύπημα τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἀγῶνος.

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐματαίωσε τὰ σχέδια τῶν εὐζώνων μέχρι τῆς 19 Φεβρουαρίου, καθ' ἣν ἤρχισαν αἱ ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων.

Διὰ τῆς ἐνεργηθείσης γενικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς συνδυασμένης ἐνεργείας πυροβολικοῦ

καὶ πεζικοῦ, ὁ ἐχθρὸς ἐκάμφθη, ὑπεχώρησε, παρεδόθη ἄνευ ὄρων, ἀφεθεὶς εἰς τὴν πειθαρχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Λυστυχῶς ἡ Ἱστορία δὲν ἠθέλησε μέχρι τοῦδε νὰ ἐξάσῃ τὰ ὑπέροχα ἔργα τῶν Εὐζώνων τῆς ὁμάδος τῶν Εὐζωνικῶν Ταγμάτων τοῦ Στρατοῦ Ἡπείρου, εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν.

Τοὺς ἀφανεῖς τούτους ἥρωας, ἡ πατρις τοὺς εὐγνωμονεῖ καὶ προσήκει αὐτοῖς πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα.

Δ. Ἀβράμπος

Ἀντισυν. πεζικοῦ

Ἐπασπιστὴς τοῦ Ἀντισυνταγμ. Δ. Ἰωάννου Διοικητοῦ τῆς ὁμάδος τῶν Εὐζ. Ταγμάτων Στρατοῦ Ἡπείρου καὶ Διοικητῆς τοῦ οὐλαμοῦ πολυβόλων 3ου Εὐζων. Τάγματος

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΣΩΖΟΣ
Βουλευτὴς Κύπρου

Ὁ Χριστόδουλος Σῶζος ὑπῆρξεν ὁμολογούμενως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ πιστοτέρα ἐνσάρκωσις τοῦ παραβόλου ἠρωϊσμοῦ καὶ τοῦ ἀγνοτέρου πατριωτισμοῦ ὡς καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν ἀρετῶν, τοῦ ἀτυχοῦς, ἀλλὰ γενναίου καὶ κατὰ πάντα θαυμασίου Κυπριακοῦ λαοῦ.

Ὁ Σῶζος ἐγεννήθη ἐν τῇ εὐάνδρῳ Λεμεσῶ περὶ τὸ 1872. Ἀπὸ φύσεως δὲ εὐφυῆς καὶ αἰσθη-

ΑΡΓΥΡΙΟΣ Α. ΦΑΤΟΥΡΟΣ
Διηγῆρος καὶ Δήμαρχος

Ὁ Ἀργ. Φατούρος ἐγεννήθη εἰς Στεμνίτσαν Γορτυνίας κατὰ τὸ 1871. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, καταταχθεὶς ἐθελοντὴς εἰς τὴν ἸΠανεπιστημιακὴν φάλαγγα, ἐπολέμησεν εἰς τὴν Κρήτην ἔνθα διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας ἀνέλαβε διοικήσιν τμήματος τῆς φάλαγγος.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1912 τὸν εὐρίσκει Δήμαρχον τοῦ Δήμου Τρικολώνων ἐν πλήρει δράσει ὑπὲρ

ματίας και λάτρης τῶν ιδεωδῶν και διαπαιδαγωγηθεῖς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Θεμιστοκλέους, τοῦ ἀληθοῦς τούτου ἱεροφάντου τῶν Μουσῶν και γαλουχηθεῖς μὲ τὰ νάματα τῆς ἐπιστήμης τῆς Θέμδος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ βημάτων ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ἀνέδειξεν ὅλα αὐτοῦ τὰ χαρίσματα μὲ τὰ ὁποῖα ἦτε φύσις και ἡ πολυμερῆς μόρφωσις ἐπλούτισαν αὐτόν, τὸ δὲ πυρακτοῦν τὰ γενναῖα αὐτοῦ στήθη πῦρ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα ὠδήγησεν αὐτόν νὰ διαθέσῃ πάντα ταῦτα και ὅλον ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἰδιαιτέρας και καθόλου μεγάλης Ἑλληνικῆς πατρίδος.

Και οὕτω και ὡς πολίτης ἀπλοῦς και ὡς ἔφορος τῶν σχολῶν και κατόπιν ὡς δήμαρχος και ὡς δημοουργὸς τῆς πρώτης Κυπριακῆς ἀτμοπλοικῆς Ἐταιρίας, ἀλλὰ κυρίως ὡς πολιτευόμενος και ἰδίως ὡς βουλευτῆς και μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου ἐπετέλεσεν ἀληθεῖς ἄθλους διὰ τῆς ἀκαταβλήτου αὐτοῦ ἐπιμελείας και τῆς παρομιώδους εὐψυχίας και ἀκεραιότητός του. Πρῶτος δὲ και μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων βουλευτῶν ἠτύχησεν ἐν τῇ λεγομένῃ Κυπριακῇ βουλῇ νὰ εἰσαγάγῃ και ἐπιψηφισθῇ ἐν τῇ ἀντιφωνήσει πρὸς τὸν ἐναρκτήριον λόγον τοῦ Μ. Ἀρμοστοῦ ἀπερίφραστος πρότασις περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Καὶ ὁ Σῶζος εἶναι ἐκεῖνος ἐκ τῶν Κυπρίων βουλευτῶν, εἰς τὸν ὁποῖον μεταβαίνοντα εἰς Ἀγγλίαν δι' ἰδίων ἐξόδων, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῆς πληρώσεως τοῦ πανιέρου πόθου τῆς ἐνώσεως, ὁ τότε Μ. Ἀρμοστής ἐπέδωκε συστατήρια γράμματα, ἐν οἷς ῥητῶς ὑπὲρ αὐτοῦ ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ κύκλους, πρὸς οὓς ταῦτα ἀπηρθύνοντο, τὰ ἐξῆς: «Ἐρχεται αὐτοῦ ὁ ἀσπὴρ τῆς Κυπριακῆς βουλῆς, ὁ ὁποῖος πολεμεῖ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ὑπερασπίζεται τὴν Πατρίδα του.»

Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῆς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος δράσεως τοῦ ὑπερχοῦ τούτου τῆς Κύπρου τέκνου ἦτο ἡ ἔκουσία προσφορὰ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς εἰς τὸν ἱερόν τῆς Πατρίδος βωμόν.

Κατὰ τὸ 1912, μόλις ἡ Πατρίς ἀνέσχυε τὸ ξίφος ὁ Σῶζος, εὐρισκόμενος τότε εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς κοινωνικῆς και πολιτικῆς αὐτοῦ ἀναδείξεως, κατέλιπεν ἀξιώματα και τιμὰς και χλιδὴν και σύζυγον και μονογενῆ υἱὸν και ἀκράτητος σπεύδει εἰς Ἀθήνας και περιβάλλεται τὴν τιμίαν στολὴν τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου τῆς Πατρίδος. Μάτην ὁ Βενιζέλος και ἄλλοι ὑψηλοὶ τοῦ Ἐθνους παράγοντες

τῶν συμφερόντων τοῦ Δήμου και τῶν συμπολιτῶν του.

Ἄμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπιστρατεύσεως ἔγνω διτιθεῖ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν Μεγάλην Πατρίδα και σπεύδει εἰς τὴν Τρίπολιν ἔνθα παραδίδει δωρεὰν τὸν θανατάσιον ἵππον του και ἄλλα εἶδη χρήσιμα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ και παρὰ τὰς ἰκεσίας τῶν οἰκείων και τῶν φίλων του κατατάσσεται και ὁ ἴδιος ὡς ἐθελοντής.

Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία γνωρίζουσα τὴν χρησιμότητα τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἀποσπᾷ εἰς τὴν ζώνην τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀλλὰ κατόπιν τῶν ἐντόνων διαμαρτυριῶν του ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς Ἡπειρον ἔνθα κατατάσσεται εἰς τὸ 1ον τάγμα τοῦ 14ου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἀπηρτίζετο ἐξ ἐθελοντῶν.

Ἐκεῖ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωισμόν του και διὰ τὴν ἀντοχὴν του ἐπισύρας τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρων του και τὸν θαυμασμόν και τὴν συμπάθειαν τῶν συναδέλφων του.

Εἰς ὅλας τὰς μάχας πάντοτε προηγεῖτο και πάντοτε ἀκάλυπτος και ὀρθῶς ἐνεψύχωνε τοὺς πάντας εἰς τὰς δυσκόλους σιγμὰς τοῦ τραχέως ἐκείνου ἀγῶνος. Ἐξαίρετικὴν ὁλως γενναϊότητα ἐπέδειξεν ἰδίως κατὰ τὴν μάχην τῶν Πεστών.

Ὅταν κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου ἐκλονίζετο ὁ πολιορκῶν τὰ Ἰωάννινα ἡμέτερος στρατός, ὅστις ἦτο ἀκόμη ἀνεπαρκὴς εἰς δύναμιν και ἤρξατο ν' ἀπογοητεύεται λόγῳ τῶν συνεχῶν αἰφνιδιασμῶν τῶν Τουρκαλβανικῶν ἀποσπασμάτων, εἰς τὸ 1ον τάγμα τοῦ 14ου Συντάγματος εἰς ὁ ὑπηρετεῖ, ὡς εἴρηται, ὁ Φατοῦρος, ἀνετέθη ἡ συνεχὴς και ἄνευ ἀντικαταστάσεως φρουρήσις ὀρισμένου τομέως ἐξαίρετικῶς εὐπροσβλήτου λόγῳ τῆς θέσεώς του ἐν τῇ μετωπικῇ γραμμῇ τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοῦ.

Τὸ τάγμα τοῦτο ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἐθελοντῶν φιλοτίμων, οὐ μόνον ἀνδρίστατο, ἀλλὰ και εἰς πολὺς ἐπιτυχεῖς ἀντεπιθέσεις προέβη και φθάσαν μέχρι τῶν συρματοπλεγμάτων ἀπέκοψε ταῦτα, ἀρκετὸς δὲ ἀριθμὸς ἐθελοντῶν ὑπερέβη ταῦτα και ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης και τῆς προχωρήσεως εἶχεν ἀπομονωθῆ τοῦ λοιποῦ τάγματος. Μεταξὺ τούτων προηγεῖτο ὁ Ἀργύριος Φατοῦρος.

Ἐκεῖ ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν ἐθελοντῶν ὑπέστη λυσσαλέαν ἐπίθεσιν ὑπὸ Τουρκαλβανῶν. Ἄλλ' οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν δὲν ὑπεχώρησαν. Ἐμειναν εἰς τὰς θέσεις των και ἔπασαν γενναίως μαχόμενοι τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1912 ὑπὸ τὰς συγκεντρωτικὰς βολὰς ὀλοκλήρου συντάγματος ἔχθρικοῦ.

γνωρίζοντες τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀξίαν καὶ χρησιμότητα προσπαθοῦσι νὰ ἀνακόψωσι τὴν πρὸς τὰ πολεμικὰ ὄρη αὐτοῦ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐν ἄλλοις σταδίοις. Ὁ Σῶζος μετὰ ὀλιγοήμερον ἄσκησιν μεταβαίνει εἰς τὰ Ἡπειρωτικά πεδία καὶ πλήρης μένους καὶ με ἀπαρδειγμάτιστον ἥρωϊσμόν πρῶτος ἐν τοῖς πρώτοις καὶ πάντοτε ἐμπρὸς καὶ πάντοτε ὀρθὸς καὶ ἀκαμπτος μάχεται ἐν ταῖς πρώταις γραμμαῖς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἄδων καὶ ὡσεὶ εὐωχούμενος καὶ μεθῶν με τὴν θεσπεσίαν μουσικὴν τῶν συριγμῶν τῶν σφαιρῶν καὶ με τὴν συναυλίαν τῶν ὀμοβροντιῶν τῶν τηλεβόλων καὶ συνασθανόμενος τὴν ὑπάτην τιμὴν ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν ἱερώτατον τῆς Πατριδος ἀπελευθερωτικὸν ἐκείνον ἀγῶνα. Καὶ ἐκεῖ, παρὰ τὸ Μπιζάνι καὶ τὴν Μανωλιάσαν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ με μικρὰ μόνον ἀναπαύσεως διαλείμματα ἐμάχετο ὡς λέων με τοὺς συναδέλφους τοῦ ἥρωος τοῦ θου λόχου τοῦ Ιου πεζικοῦ Συντάγματος.

Ἄλλὰ τύχη τῆς Κύπρου καλή, τύχη καὶ διὰ τὸν ἴδιον τὸν Σῶζον ἀξιοζήλευτος, ἵνα δοξασθῆ ἔτι μᾶλλον καὶ οὗτος καὶ ἐν αὐτῷ ἢ προσφιλεστάτη Κύπρος, ὀδηγῆ βόλι τῶν ἐχθρῶν ταχὺ καὶ ἀκαριαῖον καὶ πλήττει τοῦτο αὐτὸν κατάστηθα καὶ μετὰ αὐτὸν εἰς τὰς μονὰς τῆς ἀφθίτου Δόξης καὶ Ἀθανασίας καὶ μετὰ βιάλλει τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς θροῦλον. Τὸ τίμιον αὐτοῦ αἶμα, τὸ ὁποῖον ἠτύχησε καὶ αὐτὸ νὰ ποτίσῃ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας τῆς πολυφιλήτου Ἡπείρου δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀτυχῶς φεῦ! δούλην ἔτι ἀδελφὴν ταύτης Κύπρον δικαίως νὰ ὑπερηφανεύηται καὶ σεμνύνηται ἐπὶ τούτῳ καὶ μετὰ περισσοτέρας δυνάμεως καὶ μετὰ μᾶλλον ἐμπράκτως ἀποδεδειγμένων τῶν δικαίων αὐτῆς νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν πλήρωσιν τοῦ προαιωνίου αὐτῆς πόθου ὅπως ῥιφθῆ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πολυφιλήτου αὐτῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Τὴν τοιαύτην δὲ σημασίαν τοῦ θρυλικοῦ θανάτου ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν τοῦ ἥρωος Σῶζου καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀφθίτον καὶ πρὸς τὴν Κυπριακὴν Πατρίδα προσγενομένην δόξαν βαθέως ὁ Κυπριακὸς λαὸς συναισθάνεται καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τούτου αἰδῖος καὶ μεγάλη ἐβλάστησε καὶ ἀνθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη.

Ἡ γενέτειρα δὲ αὐτοῦ Λεμεσὸς ἔστησεν αὐτῷ περιφανῆ ἀδριάντα καὶ σωματεῖα καὶ σύλλογοι καὶ ἐκπαιδευτήρια καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον ἐκόσμησαν καὶ κοσμοῦσι τὰς ἑαυτῶν αἰθούσας διὰ τῆς εἰκόνας τοῦ Κυπρίου τούτου ἥρωος, ἡ δὲ Κυπρία Μοῦσα, καὶ λαϊκὴ καὶ τῶν λογίων, δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ πᾶναι δικαίως καὶ μεθ' ὑπερηφανείας γὰ ἐξυμνῆ τὰ κλέα αὐτοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 14ου Συντάγματος, ἀγγέλων μετὰ τινα χρόνον τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τοῦ Φατούρου εἰς τοὺς οἰκείους του ἐξέφραξε τὴν λύπην του «διότι τὸ Σύνταγμα ἔχασε τὸν ἐμπρηστικὸν ἥρωά του».

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐτραυματίζετο καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Φατούρου Γεώργιος βαρύτερα εἰς τὴν κεφαλὴν, διασωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος κατόπιν πολυχρονίου θεραπείας.

Ἡ Γορτυνία ἀπεθανάτισε τὸ ὄνομα τοῦ Φατούρου διὰ λαϊκῶν ἀσμάτων ἐξυμνούντων τὸν ἥρωϊσμόν του, ἔστησε δὲ καὶ μαρμαρίνην προτομὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πατριδα τοῦ Στεμνίτσαν.

Ο ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ Π. ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΗΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ

Τὸ σκότος τῆς νυκτὸς τῆς 7ης πρὸς τὴν 8ην Δεκεμβρίου τοῦ 1912 εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀραιώνη. Ἀπὸ τὰ ὑπερθεν τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων πυροποληθέντος χωρίου Κοτορτσίου ὑψώματα—τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τριῶν λόχων, ἐνὸς εὐζωνικοῦ ὑπὸ τὸν καθ' ὅλα ἄξιον Ἀνθυπολοχαγὸν Μπουντούρη τὸν μόνον ἀπομείναντα εἰς τὸν λόχον τοῦτον ἀξιωματικόν, ἐνὸς τοῦ 15 Συν)τος πεζικοῦ καὶ ἐνὸς τοῦ Συν)τος Κρητῶν,—ἐφαίνεται, σιγὰ σιγὰ ἀνακῦπτον, τὸ ἀκλόνητον εἰσέτι Μπιζάνι. Πρὶν ὅμως ἀκόμη δεῖξῃ ὄλον του τὸ ἀνάστημα καὶ τοὺς εὐρεῖς ὄμους του ἀκούονται φωναί, ἀλαλαγμοὶ καὶ πυροβολισμοὶ Τούρκων αἰφνιδιαστῶν οἵτινες ἐπετίθεντο ἐκ τῶν ἐμπροσθεν, τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων τῶν τριῶν λόχων, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ συσκοτίζονται καὶ νὰ κλονίζονται.

Τὰ πρὸ τοῦ μετώπου τμήματα συγκερατοῦνται μετὰ κόπου εἰς τὰς θέσεις των παρὰ τοῦ γενναίου ἀνθυπολοχαγοῦ Π. Μπουντούρη καὶ τοῦ ἐπίσης γενναίου ἐπιλοχίου τοῦ λόχου Κρητῶν Γ. Μανωλίτση. Τὰ πλευρὰ κατορθώνει νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁ ὑπολοχαγὸς Ν. Ρόκας διοικητὴς τοῦ λόχου τῶν Κρητῶν καὶ τῆς τριλοχίας ἐκείνης. Τὰ δὲ νῶτα ἀποκαθίστανται διὰ μιᾶς ἠχηρᾶς φωνῆς: «Ἀπάνου τους μετὰ τὴ λόγχη» καὶ ἐνὸς ἄλλματος θαρραλέου καὶ ὀρητικοῦ τοῦ ἀθανάτου στρατιώτου Σταφυλᾶ τοῦ 3 λόχου τοῦ 15ου Συν)τος πεζικοῦ ἐκ τῆς πόλεως Λευκάδος καταγομένου.

Ὁ ἀπλοῦς οὗτος στρατιώτης κατώρθωσε διὰ τοῦ ὑπερόχου παραδείγματός του νὰ κρατήσῃ συμπαγῆ μίαν διμοιρίαν, σχεδὸν ἐν διαλύσει τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐρισκομένην καὶ νὰ τὴν ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ ἐκ τῶν νώτων ἐπερχομένου ἐχθροῦ, ὅστις

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΛΤΕΖΟΣ

Λοχίας

Κατήγето από τὸ χωρίον Λημαριὸ τῆς Ἄρτης καὶ ὑπηρετεῖ εἰς τὸ 3ον τάγμα Εὐζώνων καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου Οὐλαμὸν πολυβόλων. Τραυματισθεὶς θανασίμως κατὰ τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1912, ὅτε διεξήγето σφοδρὸς ἀγὼν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Μπιζανίου, μοὶ ἐξήτησεν ὡς χάριν νὰ μὴ διαμετακομισθῇ ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ πολυβόλα μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς Ἰωάννινα καὶ κατοπιν ἄς πεθάνῃ. Τὴν ἀπώλειαν τοῦ Λοχίου τούτου ἐθρήνησεν ὅλον τὸ Τάγμα.

Δ. Ἀβράμπος
Ἀντισυνταγματάρχης πεζ.

ἐτράπη εἰς φυγὴν ἀφήσας αἰχμαλώτους καὶ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνδρῶν τοῦ Σταφυλᾶ. Ὁ ἀπαράμιλλος ὅμως οὗτος ἥρωες δεχθεὶς μίαν σφαῖραν κατὰσθηθα ἐφρονεῦετο τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποία συνετελεῖτο ἡ νίκη, ἡ ὁποία διὰ τῆς πρωτοβουλίας του ἐκερδήθη. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν κατὰσθηθα ἐπίσης ἐκτυπᾶτο καὶ ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχαγὸς Μπουντούρης μαχόμενος κατὰ τῶν ἐμπροσθεν ἐπιτιθεμένων Τούρκων. Ψυχορραγῶν ἔλεγεν: «Ἐπιλογία, τὸ νοῦ σου στοὺς ἀνδρας, εἶσαι ὁ λοχαγὸς τους». Καὶ πρὸς παριστάμενον ἄλλου λόχου ἀξιωματικόν: «Ἄν ὑποχωρήσετε, σκότωσέ με». Εἰς τὸ ἀκουσμα δὲ ὅτι οἱ Τούρκοι φεύγουν, ἐπρόφθασε νὰ προφέρῃ «τότε ἄς πεθάνω»

Ν. Νικιάμπας
Ἀξιωματ. ἐν ἀπ.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΛΕΟΝΑΚΟΣ

ἀνθυλασπιστὴς πεζικοῦ

Ἐπιτηθεὶς εἰς τὸ 7ον Εὐζωνικὸν Τάγμα ἐτραυματίσθη κατὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τῆς πολιορκίας τοῦ Μπιζανίου, καὶ παρέμεινεν ἐν τῇ θέσει του. Εἰς δὲ τὴν σύστασίν μου ὅπως διακομισθῇ εἰς Ἄρταν, ἂν μὴ πρὸς θεραπείαν του, τοῦλάχιστον ἵνα ἴδῃ τὴν οἰκογένειάν του, μοὶ ἀπήντησε, παρατηρῶν πρὸς Ἰωάννινα: «Οἰκογένεια ἰδική μας εἶναι ἡ σκλαβωμένη πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου ὅπου μᾶς ἀναμένει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην οἰκογένειαν. Διὰ τὴν σύζυγόν μου καὶ τὰ παιδιὰ μου θὰ φροντίσῃ τὸ κράτος Ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1913.

Δ. Ἀβράμπος
ἀντισυντ. πεζ.

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΡΩΣΣΕΤΗΣ

Λοχίας, Μαθητὴς Σχολείου Εὐελπίδων

«Τὴν 9ην Δεκεμβρίου ἀπὸ πρωῆας μέχρις ἑσπέρας κατεκλύσθη ἡ κατεχομένη ὑφ' ἡμῶν θέσις ὑπὸ βροχῆς βλημάτων πυροβολικοῦ πάσης διαμέτρου. Περὶ τὴν 4ην μ.μ. ὥραν ἐπηκολούθησεν ἐπίθεσις πολυαρίθμου πεζικοῦ κατὰ τῶν θέσεων ἡμῶν, καθ' ἣν εἰς τὴν σῶμα πρὸς σῶμα πάλιν ὄφθη ὁ ἥρωες ἡμῶν Σκαρλάτος λογγίζων διὰ τῶν ἡρακλείων αὐτοῦ χειρῶν τοὺς ἐχθροὺς καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσανσαν ἀτακτον φυγὴν των κατὰ πόδας καταδιώκων αὐτούς. Αἱ ἐπιθέσεις ἐπανελήφθησαν μέχρι τῆς νυκτὸς τρεῖς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς τὸν αὐτὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν αὐτὴν ἀταπάργησιν ἐπεδείξατο. Ἄμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκόκου ἐπηκολούθησεν ἐπίθεσις ἐχθρική ἀσθενεστερα μὲν, ἀλλ' ἠτις ἐστοίχισεν ἡμῖν τὴν ζωὴν τοῦ πεφλημένου παλληκαριοῦ εὐρόντος ἔνδοξον καὶ ἡρωϊκὸν θάνατον πρὸ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Μπιζανίου.

Σ. Ρήγας

Διοικητὴς τάγματος τοῦ Συντάγματος Κρητῶν
εἰς ὃ ὑπηρετεῖ ὁ Ρωσσετής

[Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολὴ ἐστάλη ἐξ Ἀετορράχης πρὸς τὸν τότε Ταγματάρχην Ρωσσετὴν πατέρα τοῦ φονευθέντος].

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΝΙΚΑΜΠΑΣ

λοχίας ἐκ Βονίτσης

Ἐλθὼν ἐξ Ἀμερικῆς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν κατετάχθη εἰς τὸ 7ον Εὐζωνικὸν τάγμα τὸ ὁποῖον ἐμάχητο εἰς Ἡπειρον. Συμμετεσχὼν τῶν ἀγῶνων τῆς Ἀετορράχης ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν ἀποσπᾶσας τὰ συγχαρητήρια τοῦ διοικητοῦ του. Εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1913 ὁρμῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐδέχθη τρία διαμπερῆ τραύματα καὶ ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον φωνάζων: «Ἐμπρὸς παιδιά! Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

Β. Μπανταλούκας

Δεκανεὺς Εὐζώνων 1912—1913

Γ. ΣΑΛΤΑΜΠΑΣΗΣ

Ἐφ. Ὑπολοχαγὸς

Λισθάνομαι πάντοτε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μνημονεύσω μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐλαβείας τὴν αὐταπάρησιν καὶ τὸ ψυχικὸν κάλλος τοῦ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντος ἐφ. ὑπολοχαγοῦ Γ. Σαλταμπάση, δικηγόρου ἐξ Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποῖου ὑπηρέτησα ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν 1912 (2ος λόχος Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος Κρητῶν—λόχος φοιτητικὸς).

Ὁ Σαλταμπάσης ἐτραυματίσθη θανασίμως τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1912 εἰς τὰ ὑψόμενα Ἀετορράχης μαχόμενος ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του παρὰ τὰς δυσκολίας τῆς σωματικῆς του διαπλάσεως καὶ τὸ βάρος τῆς ἡλικίας του.

Τρίπολις 26—4—26

Νικόλαος Δαζάρου

Λοχ. Στρατολογίας

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΩΑΝ. ΙΟΥΣΑΔΡΟΦΣΚΗΣ

Ἀνθυπολοχαγὸς μηχανικοῦ

Εἰσηλθὼν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1907 καὶ ἐξηλθὼν αὐτοῦ μετὰ πενταετίαν ἦτοι τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1911, ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἠκολούθησε τὸν στρατὸν τῆς Ἡπείρου ἀπ' ἀρχῆς μετὰ τοῦ λόχου του (1ου λόχου, 2ου τάγματος Μηχανικοῦ). Πάντοτε ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῆς μάχης εἰργάζετο εἰς στρατιωτικὰ ἔργα, κατασκευὴν ὁδῶν, ὀχυρωμάτων κλπ. Ἐπολέμησε μετὰ τοῦ λόχου του εἰς τὴν μάχην Ἀνωγείων καὶ περὶ τὰ Πέντε Πηγάδια, εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πεστῶν ἠγούμενος ἔφιππος τοῦ λόχου του συνετέλεσε νὰ κατατροπωθῶσιν οἱ ἐχθροὶ οὔτινες ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Μπιζάνι.

Κατὰ τοὺς διαρκεῖς νυκτερινοὺς αἰφνιδισμοὺς τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀετορράχην καὶ πρὸ τοῦ χωρίου Κοτόρτσι, τὴν μὲν ἡμέραν εἰργάζετο μετὰ τοῦ λόχου πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν διὰ τὴν διάβασιν τοῦ πυροβολικοῦ, τὴν δὲ νύκτα ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς προφυλακὰς πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν 7ην Δεκεμβρίου ὥραν ἐβδόμην ἑσπερινὴν τὰ ἐν ταῖς προφυλακαῖς Ἀετορράχης τμήματα ὡς ἐκ τῆς ὀρμητικῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων ἐκλονίσθησαν καὶ ἀπώλεσαν τὰς θέσεις των. Διετάχθη ὁ λόχος τοῦ Ἰουσαδρόφσκη νὰ ἐνισχύσῃ τὰ εἰρημνῆνα τμήματα καὶ νὰ ἐπανακτήσῃ τὰς ἀπολεσθεῖσας θέσεις. Ὄρμησε τότε μετὰ τῆς διμοιρίας του, ἀπώθησε τὸν ἐχθρόν, ἐπανέκτησε τὰς ἀπολεσθεῖσας θέσεις, πλὴν καὶ ἔπεσε νεκρὸς βληθεὶς κατὰ τὸ μέτωπον διὰ βολίδος ὄπλου Μάουζερ, ὡς ἔγραψεν ὁ λοχαγὸς τοῦ Ὁρφανίδης.

Ἐκ τῶν ἐξήκοντα ἀνδρῶν τῆς διμοιρίας του εἴκοσι ἐφρονεύθησαν ἐν οἷς καὶ αὐτὸς καὶ τριάκοντα δύο ἐτραυματίσθησαν. Ὁ λοχαγὸς του ἔγραψεν ὅτι τόσοσιν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην, ὡς καὶ κατὰ τὰς προηγουμένας ἦτο ἀπαράμιλλος καὶ θαυμαστός διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν ἀφοσίωσιν του εἰς τὸ καθῆκον.

ΗΛΙΑΣ Χ. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

"Εφεδρος 'Ανθυπολοχαγός

Ὁ Ἡλίας Χ. Καρακάλος ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῇ 2 Φεβρουαρίου 1887 πλάσεως 1908, ὠνομάσθη δὲ μετὰ ἐκπαίδευσιν ἐν τῇ Σχολῇ Ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν ἐν Κερκίρᾳ Ἐφεδρος Ἀνθυπολοχαγός καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχεν ὅλων τῶν μαχῶν ἐν Μακεδονίᾳ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης. Εἶτα μετασχὼν καὶ τῆς ἐπιθέσεως ἐν Ἠπείρῳ πρὸς κατάληψιν τοῦ Μπιζανίου ἔπεσεν ἠρωτικῶς μαχόμενος ἐν Μανωλιάσῃ τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1913 ὑπηρετῶν ἐν τῷ ὄψι λόγῳ τοῦ 8ου πεζικοῦ Συντάγματος τῆς IV Μεραρχίας —ὡς διοικητῆς Διμοιρίας.— Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν: «Τὴν Διμοιρίαν μου!»

Α. Καρακάλος

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ

Γενναῖον παλληκᾶρι ὁ λοχίας τοῦ 3ου λόχου τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος, Ἄντωνιος Λουκιανός, ὁ καθηγητής.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Μανωλιάσας βλέπει ὅτι οἱ ἄνδρες του ἔκαμον σπατάλην τῶν φυσίγγιων των. Καὶ τὰ φυσίγγια χρειάζονται. Δὲν ἔχομεν πολλὰ. Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ πηγαίνουν χαμένα.

— «Μὰ βρὲ παιδιά, μὲ οἰκονομία τὰ φυσίγγιά σας!», φωνάζει εἰς τοὺς ἄνδρας του ὁ προβλεπτικὸς λοχίας.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐξακολουθοῦν νὰ ρίχνουν ἀκαταπαύστως. Λαμβάνουν, βλέπεις, θάρος ὅσον περισσότερο τουφεκίζουν.

— «Μωρὸ γιὰ σταθῆτε!», λέγει εἰς τοὺς ἄνδρας, «θὰ πάω ἐμπρὸς, γιὰ νὰ ἰδῶ ποῦ πέφτουν οἱ σφαῖρες σας! Κάνουν τίποτε ἢ πάνε σὰν στὸν γάμο;»

Καὶ προχωρεῖ μόνος του ὁ λοχίας τρέχων πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Οἱ ἄνδρες του ἀκολουθοῦν σιγά, σιγά, πρηνεῖς, πολὺ ὀπισθὲν του.

Ἔχει φθάσει πλέον μόλις διακόσια μέτρα μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Σηκώνει τὸ κεφάλι του καὶ κνττάζει καλά, καλὰ τὴν γραμμὴν τῶν ἐχθρῶν, ἐνῶ οἱ ἄνδρες του ὀίχουν.

Δὲν προφθάνει ὁ γενναῖος λοχίας νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς βολῆς τῶν ἀνδρῶν του.

Σφαῖρα Τουρκικὴ τὸν ὀίπτει κατὰ γῆς ἄπουν.

(Ἐκ τῆς συλλογῆς ἀνεκδότων Λάμψα—κατ' ἀνάκoinωσιν ἔγγραφον ἀνθυπ. Ν. Οἰκονομάκη)

ΚΩΝΣΤ. ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ
 εκ Μυλοποτάμου Κρήτης
 άξιωματικός Γαριβαλδίνος
 Έπαισεν εις Δρίσκον

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΜΑΒΙΑΛΗΣ
 Ό τέλειος άνθρωπος, ό γλυκός ποιητής ό άφοβός, άσπλος καί άφογός Ισπότης τού καθήκοντος, ό αγωνιστής τής Κρήτης καί τής Ηπείρου, ό τανύσσας τās πείραγας τής ψυχής του προς τήν άθανάσιαν από τήν ποροφήν τού Ηπειρωτικού Δρίσκου **Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ**

ΑΛΕΞ. ΗΛ. ΒΡΑΧΝΟΣ
 ά'τομασιζός Γαριβαλδίνος
 εκ Πειραιώς
 Έπαισεν εις Δρίσκον

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ
 εκ Ρεθύμνης
 Έπαισεν εις Μέτσοβον

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΗΣ
 Διδάσκαλος τού στ εν Αθήναις έλληνηκού σχολείου. Έθελοντής. Έφρονεύθη εις Δρίσκον

ΕΜΜ. Ι. ΧΑΤΖΗΚΟΥΡΑΚΗΣ
 εκ Αποκορώνου Κρήτης
 Έπαισεν εις Μέτσοβον (9-11-1912)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝ. ΓΚΑΡΗΣ
 παζοναύτης εκ Αιγίνης
 Έφρονεύθη εις Δρίσκον

ΑΝΤ. ΙΑΤΡΑΚΗΣ
 Έπαισεν εις Κοντοβράμι
 Ηπείρου

σιώθην· αΐφνης ἤκουσα τὸν Στέφανον Γρανίτσαν νὰ φωνάζῃ «Γιάννο, Γιάννο, τί σοῦ συμβαίνει;» Ἐκατέβασα τὰς διόπτρας, τὸν ἐκύτταξα καὶ τοῦ εἶπα «ἤρθε τὸ κλειδί μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀνοίξωμεν νὰ μποῦμε στὰ Γιάννενα». «Ἀλήθεια, Γιάννο;» μὲ ἠρώτησε καὶ εἶδον δύο χονδρὰς σταγόνας νὰ κυλοῦν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὰς καλυμμένας ἀπὸ πυκνὰ μαύρα γένεια παρειάς του. Πόσον μοῦ ἐφάνη ὀλύμπιος ὁ ὑπέροχος ἐκεῖνος ἰδεολόγος καὶ πατριώτης. — «Ἀλήθεια, τῷ εἶπον, ὅπως σὲ βλέπω καὶ μὲ βλέπεις, νὰ μὴ εἶπης μόνον τίποτε εἰς οὐδέν». — «Ὅχι δὲν θὰ εἶπω, ἀλλὰ νὰ σὲ φιλήσω Γιάννο.» Καὶ μὲ ἐφίλησεν ὄντως εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατήλθομεν ὁμοῦ. Παραλαβόντες καὶ τοὺς ἄλλους ἐπανήλθομεν εἰς Μπαγασοὺς, ὅπου ἐπρογευματίσαμεν καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Ἐνυκτώσαμεν καὶ διήλθομεν τὴν νύκτα τῆς 17 εἰς τὸ χωρίον Γρατσανά. Ἐκεῖθεν θέλον νὰ καθησυχάσω τὸν Στρατηγόν μου τῷ ἔστειλα διὰ νυκτὸς διὰ τινος χωρικοῦ τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν: «Στρατηγέ μου, ἐπιχειρήσεις εὐκολωτάτη καὶ ἐνδοξωτάτη, δυνάμεθα ἄνευ ἀπολειῶν νὰ καταλάβωμεν τὰ Ἰωάννινα, παρακαλῶ διατάξατε λόγον Μηχανικοῦ νὰ ἔλθῃ δι' ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ, αὐτοὶ βράδυ φθάνω καὶ ὑποβάλλω ἔκθεσιν».

Πράγματι τὴν πρωΐαν ἀνεθέσαμεν εἰς τὸν Καρασεβδᾶν νὰ συγκεντρώσῃ ὅσον δυνατῆ περισοτέρους χωρικούς διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Τὸ ἑσπέρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χάνι Φτελιάς ἐνθα τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας. Εἰσῆλθον εἰς τὴν μοναδικὴν σκητὴν ποῦ ἐχρησίμευε διὰ γραφεῖον τοῦ Στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἀφηγήθην ἐν λεπτομερείᾳ ἐπὶ τοῦ χάρτου, πόσον δύσκολος ἦτο ἡ ὁδὸς καὶ πῶς διηνοίγετο τὸ ἔδαφος περὶ τὸ Πλέσα καὶ ὅτι τὸ μυστικὸν ἐνέκειτο εἰς τοῦτο: «νὰ καταληφθῇ αἰφνιδιαστικῶς ἡ κορυφὴ Τσοῦκα καὶ ἐκεῖθεν μακρὰν τῆς ἐπηρείας τοῦ Μπιζάνι νὰ εἰσβάλωμεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Ἰωαννίνων» ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχωσιν ἀρκεταὶ δυνάμεις, τοῦλάχιστον δύο Μεραρχίαι μετὰ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ἵνα ἀντιμετωπίσωσι νικηφόρος τὰς τυχόν ἐκ τοῦ Μπιζάνι ὁρμώσας δυνάμεις. Παρευρίσκοντο ἐντὸς τῆς σκητῆς ἐκτὸς τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ ὁ Γάλλος ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἰλλυστρασιὸν» κ. Ἀὲν μετὰ τῆς κυρίας του, τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης 19 ἐγερθεὶς συνέταξα τὴν ἔκθεσιν καὶ ὑπέβαλον εἰς τὸν Στρατηγόν μου, ὅστις ἀντὶ νὰ ὑποβάλλῃ ταύτην ὡς εἶχε μετὰ τῆς γνώμης του, ὑπέβαλε τὴν ἐξῆς ἀναφορὰν: «κατόπιν τῆς ἀπὸ χθὲς ἀναφορᾶς μου παρακαλῶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσίν μου καὶ ἡ VI Μεραρχία πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπιτυχίαν». Τοῦτο μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐρευνήσω καὶ νὰ μάθω ὅτι τὴν προηγουμένην 18 ἅμα λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν μου, ἦν τοῦ ἀπηύθυνα ἐκ Γρατσανά, ἔστειλεν ἀναφορὰν ὑπὸ τὸ πνεῦμα «παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀνατεθῇ καὶ δύναμαι μὲ τὴν Μεραρχίαν μου νὰ καταλάβω τὰ Ἰωάννινα ἄνευ ἀπολειῶν». Ἐστενοχωρήθην σφόδρα, διότι ἐφοβοῦμην ὅτι ὁ κ. Σαπουτζάκης δὲν θὰ εἶχε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ἅτινα ἐν τῇ ἐκθέσει μου ἀνέφερον καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἐλάμβανε τὴν προσήκουσαν ἀπόφασιν.

Δυστυχῶς οἱ φόβοι μου ἐπραγματοποιήθησαν, διότι ὁ κ. Σαπουτζάκης ἐκοινοποίησεν ἅμα λαβὼν καὶ τὴν δευτέραν ἀναφορὰν διαταγὴν καθ' ἣν ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Στρατοῦ Ἠπειροῦ, ὡς ἐνισχύεται οὗτος, ἔσται ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Μπιζανίου.

Ἄμα ἰδὼν τὴν διαταγὴν ταύτην ἔμεινα κεραυνόπληκτος, δὲν ἠδυνάμην νὰ ἡσυχάσω· ἐπέτυχον τὴν ἔγκρισιν τοῦ Στρατηγοῦ μου καὶ τὴν ἐπομένην κατήλθον εἰς Φιλιπιάδα ἵνα ἀναπτύξω προφορικῶς πῶς παρουσιάζονται τὰ πράγματα καὶ πῶς ἄνευ ἀπολειῶν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν τὰ Ἰωάννινα. Παρουσιάσθην πρῶτον εἰς τὸν Ἀρχηγόν τοῦ Ἐπιτελείου Ὑποστράτηγον κ. Καλλάρην καὶ εἶτα εἰς τὸν Ἀρχηγόν Στρατοῦ ἀντιστράτηγον κ. Σαπουτζάκην καὶ ἀνέπτυξα προφορικῶς τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει μου ἀναγραφόμενα. Ὁ κ. Σαπουτζάκης μοὶ ἐπήνεσε τὴν ἐργασίαν μου, ἀλλὰ μοὶ προσέθηκε κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ποῦ ἐκοινοποίησε τὴν προηγουμένην δὲν τοῦ ἦτο δυνατὸν ἄνευ μειώσεως τῆς διοικήσεως νὰ μεταβάλλῃ ἀπόφασιν. Ἐπανήλθον καταλυπημένος εἰς τὴν Μεραρχίαν μου, ἐσχεπτόμην μόνος μου πῶς καταστρέφονται τὰ ζητήματα καὶ πῶς χάνονται χῶραι καὶ ἐκαταρώμην τὴν ὥραν ποῦ ἐσκέφθην νὰ στείλω ἀπὸ τὰ Γρατσανά τὴν ἐπιστολὴν ποῦ ἔστειλα.

Συμφώνως πρὸς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, ἐξετελέσθη τὴν 7ην Ἰανουαρίου ἢ κατὰ τοῦ Μπιζανίου ἐπίθεσις, ἣτις διαρκέσασα μέχρι τῆς 12ης ἰδίου δὲν ἐπέφερε τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιθέσεως μία χιονοθύελλα ἐπυρξήσε τὰς δυσκολίας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων τοῦ ἐπιχειροῦντος Στρατοῦ. Τὴν 12ην Ἰανουαρίου ἀφίκετο εἰς Φιλιπιάδα ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν. Μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν Διοικήσεων, — ὁ κ. Σαπουτζάκης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Δεξιῦ τμήματος, VI, VIII Μεραρχίας καὶ λοιπὰ τμήματα, ἅτινα διόκησε κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως ὁ ὑποστράτηγος κ. Μοσχόπουλος, ὅστις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς IV Μεραρχίας, ὁ κ. Καλλάρης ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τῆς II Με-

Δαγκλῆν ἐπανελθόντα μόλις ἐκ Λονδίνου καὶ ἀναλαβόντα τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ τοῦ ἀνέπτυξα διὰ μίαν στιγμὴν τὰς προτάσεις μου.

—«Αὐτὸ εἶνε φῶς φανάρι, μοῦ εἶπεν, ἀπορῶ πῶς ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις». Ὅποια διαύγεια!

Ἦλθεν ὁ κ. Μεταξᾶς καὶ μ' ἐζήτησε διότι ἡ ὥρα ἦτο 10 π. μ. ἦτις μοὶ εἶχεν ὀρισθῆ καὶ ὁ κ. Δούσμανης διευθυντῆς τοῦ τμήματος τῶν ἐπιχειρήσεων μ' ἐπερίμενεν. Ἀνῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον ἐνθα ἦσαν οἱ κ. κ. Δούσμανης, Ι. Μεταξᾶς, Ξ. Στρατηγός, Ι. Βερνάρδος καὶ Σταΐκος. Ἠσχίσαμεν τὴν ἐργασίαν, ὁ κ. Μεταξᾶς μὲ ἡρώτα καὶ ἐγὼ ἀπήντων, διεκόραμεν τὴν 12.30' ἵνα προγευματίσωμεν. Ἠσχίσαμεν καὶ πάλιν τὴν 1.30' μ. μ. καὶ τὴν 3ην μ. μ. ἐπέτευχον νὰ δεχθῶν τὰς προτάσεις μου. Κατὰ ταύτας θὰ ἐσχηματίζετο τμημα Στρατιάς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ μου κ. Μοσχοπούλου βοηθουμένου παρ' ἐμοῦ ἐπιτελικῶς ἐκ τριῶν φάλαγγων. Ἡ 1η ἐκ τῆς IV Μεραρχίας ὡς εἶχε, ἡ 2α ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Γιαννακίτσαν καὶ ἡ 3η ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Ν. Δελαγραμμάτικαν. Τὸ τμημα θὰ ἔδρα ὡς ἐξῆς. Ἡ 3η φάλαγξ θὰ παρέκαμπτε τὴν Ὀλύμπικα καὶ διὰ πορείας 2 ἡμερῶν θὰ ἔφθιανεν εἰς Μπαγασοὺς Πλέσα καὶ τὴν νύκτα θὰ κατελάμβανεν αἰφνιδιαστικῶς τὴν Τσοῦκαν. Τὸ δεξιὸν θὰ προπαρασκευάζε τὴν κίνησιν βάλλον διὰ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ κατὰ τοῦ Μπιζανίου τὴν 1ην καὶ 2αν ἡμέραν. Τὴν πρωΐαν τῆς 3ης ἡμέρας ἡ 1η φάλαγξ θ' ἀνελάμβανε τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν, ἡ δὲ 2α διὰ τῆς στενωποῦ τῆς Μανωλιάσας, Δωδώνης θὰ κατηρθύνετο κατὰ τοῦ ὄχυροῦ Ἄγ. Νικολάου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τσοῦκας τὸ ὄχυρον Ἄγ. Νικόλαος δὲν ἠδύνατο ν' ἀντισταθῆ, αἱ δύο δὲ φάλαγγες 2α καὶ 3η θὰ κατηρθύνοντο πρὸς Ἰωάννινα.

Πράγματι ὅ,τι προϋβλέφθη ἐξετελέσθη μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας καὶ ἄνευ ἀπολειῶν κατελάβομεν τὰ Ἰωάννινα. Ἦτο δὲ τοσαύτη ἡ κατάπληξις ὥστε ἐλέχθη καὶ ἐπιστεύθη ὅτι ὁ Ἐσπάρ Πασσᾶς ἐπληρώθη καὶ μᾶς παρέδωσε τὰ Ἰωάννινα. Ὁ θρίαμβος τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε μέγας διότι ἦτο τὸ πρῶτον φρούριον ποῦ κατελάβανον οἱ σύμμαχοι. Ποίους μύθους καὶ ποίαν ἐπιμονὴν κατέβαλον ἀπὸ τῆς 16ης Δεκεμβρίου μέχρι τῆς 21ης Φεβρουαρίου, ἀλλὰ καὶ ποίαν ἱκανοποίησιν, εὐχαρίστησιν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν ἐδοκίμασα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγενόμην διὰ μίαν στιγμὴν Ὀμηρος ἵνα δυνηθῶ νὰ τὸ ἐκφράσω.

Ἰω. Καλογεῶς
ὑποστράτηγος

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τό 1ον Σύνταγμα Εξζώνων εις ὃ ὑπηρετούν διατάχθη ν' ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς VI Μεραρχίας καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς Ἐμὶν-Ἀγᾶ ἵνα ἀποτελέσῃ ἰδίαν φάλαγγα μετ' ἄλλων τμημάτων τοῦ Στρατεύματος. Λιὰ νὰ

ΠΑΝ. Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
λοχίας
*Ἐπεσον κατὰ τὴν ἐπίθεσιν
τῶν Ἰωαννίνων

μὴ γίνῃ δὲ δρατὴ ἡ κίνησις αὕτη μετετοπίσθημεν ἐκ τῶν προφυλακῶν Λοξετισίου εἰς τὰ ὑψώματα ἄνωθεν τοῦ χωρίου Πεστᾶ, τὴν νύκτα δὲ τῆς 18ης Φεβρουαρίου ὠδεύσαμεν πρὸς Ἐμὶν-Ἀγᾶ. Τὸ ψῆχος ἦτο τόσοσ δριμύ ὥστε οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν στρατιωτῶν εἶχον κοκκινήσει, οἱ ρώθωνές των ἔτροχον καὶ οἱ μύστακές των ἐκρυσταλλοῦντο. Ἀφοῦ κατήλθομεν τὴν νύκτα εἰς Πεστᾶ, κατηλίσθημεν ἐκεῖ κατὰ τμήματα, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 19ης προχωροῦντες ἐφθάσαμεν εἰς Ἐμὶν-Ἀγᾶ.

Ν. ΠΡΩΤΟΓΕΡΑΚΗΣ
ἐκ Παιραιῶς
*Ἐπεσον εἰς ἠπειρον

Πρὶν ὅμως ἐκεῖ καταλισθῶμεν, παρουσιάσθη ὁ ποιητὴς Σ. Μαρσούκας ὅστις ἠθέλησε νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς ὀπλίτας σταφίδα, κοριὰν κλπ. Τοῦτο ὅμως ἐπρο-

ξένησε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος Βελισσαρίου, ὁ ὁποῖος ἠμλόδισε τὴν διανομὴν, λέγων ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου διασπείρεται ἡ ἀταξία εἰς τὸ στράτευμα καὶ ὅτι «τὰ πράγματα αὐτὰ προσφέρονται διὰ τοῦ Συντάγματος καὶ εἰς ὥραν ἀναπαύσεως καὶ ὄχι εἰς τοὺς δρόμους».

Μετ' ἀνάπαυσιν εἰς Ἐμὶν-Ἀγᾶ ὀλίγων ὥρῶν ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὴν στενωπὸν Μανωλιάσας ὅπου καὶ διενυκτερεύσαμεν. Τὴν διοίκησιν τῆς σχηματισθείσης φάλαγγος ἀνέλαβεν ὁ Συνταγματάρχης Γιαννακίτσας.

Τὴν 20ην Φεβρουαρίου ἐγένετο ἡ προέλασις πρὸς κατάληψιν τῶν ὄχυρῶν Ἀγ. Νικολαίου, τοῦ Συντάγματος μας ἀποτέλεσαντος τὴν πρωτοπορείαν. Γενομένης δὲ μάχης ἔπεσον ἡ ὄχυρά τοῦ Ἀγ. Νικολαίου θέσις μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τσοῦκας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀγ. Νικολαίου τὸ Σύνταγμα προήλασε μὲ τάξιν πορείας πρὸς τὸ χωρίον Ραφίστα. Λιὰ νὰ γίνῃ δὲ ἀντιληπτὴ ἡ προέλασίς μας εἰς τὰ ἡμέτερα μαχόμενα τμήματα, ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος διέταξε νὰ ἀνοίξῃ ἡ σημαία.

Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν πρὸ τῶν ὑψωμάτων Ραφίστας, ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου ἔκαμψε δεξιὰ τῆς ὁδοῦ ἔφιππος καὶ μετ' ὀλίγον μὲ διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσω μὲ τὸν λόχον μου. Οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΙΚΡΩΤΟΣ
ἐκ Ζαγοράς Πηλίου
*Ἐπεσον εἰς ἠπειρον

τάγματος ἐσυνέχισαν τὴν πορείαν των. Μετ' ἀρκετὴν προχώρησιν εἶδομεν τμήματα ἐχθρικὰ διεσπασμένα καὶ ὑποχωροῦντα ἐν ἀταξίᾳ ἐπὶ τῆς πεδιάδος Ἰωαννίνων. Τότε ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου μᾶς διέταξε νὰ ἐπιτεθῶμεν δώσας σημεῖον κατευθύνσεως τὸ κωδωνοστάσιον Ραφίστης. Ἀιέσως ἤρξατο ἡ ἐκτέλεσις τῆς δοθείσης διαταγῆς, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου μετέβη πρὸς παραλαβὴν τοῦ ὑπολοίπου τάγματος, ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ λόχος μου εἶχε καταλάβῃ πλέον τὸ ὑποδειχθὲν σημεῖον. Μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ σημείου ἐκείνου, κατέφθασεν ὁ ταγματάρχης Ἰατρίδης, τοῦ

Γ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Κρυσταίνης
*Ἐπεσον εἰς ἠπειρον

ὁποίου τὸ τάγμα ἐμάχετο ἀριστερώτερον. Μετὰ ταῦτα κατέφθασε καὶ ὁ Βελισσαρίου μὲ ἓνα λόχον, διότι οἱ ἕτεροι διετέθησαν παρὰ τοῦ Συντάγματος καὶ διέταξε νὰ βαδίσωμεν ἐμπρὸς πρὸς τὰ ὑψώματα τῶν Ἰωαννίνων. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβαλον τὰ πολυβόλα τοῦ Συντάγματος πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα κατὰ τῶν ὑποχωρούντων ἐχθρικῶν τμημάτων διευκολύνοντα οὕτω τὴν προέλασίν μας. Τὴν διοίκησιν τῶν πολυβόλων εἶχεν ὁ λοχαγὸς Στημοναράς.

Κατὰ τὴν προέλασίν μας μετὰ τοῦ ἑτέρου λόχου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βελισσαρίου ἐβαλλόμεθα

ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐκ τῶν πυροβολείων τῆς νησίδος τῆς λίμνης καὶ τῶν στρατώνων. Προχωροῦντες οὕτω, ἐπλησιάσαμεν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ἔνθα ἀπεκόψαμεν τὴν τηλεγραφικὴν συγκοινωνίαν, τὴν στιγμὴν δὲ ἐκείνην ὁ λόχιος Κούρτης Ἡλ. ἀντελήφθη πυροβολικὸν ἐχθρικὸν ἐρχόμενον ἀπὸ Κατσικᾶ πρὸς τὰ ὑψώματα Ἁγίου Ἰωάννου. Τοῦτο παρετήρησα καὶ ἐγώ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πυροβολικὸν τοῦτο ἔμελλε νὰ καταλάβῃ ἐπίκαιρον θέσιν, διέταξα τὸν λόχον νὰ ἐπιτεθῇ ὀλοταχῶς. Τοῦτο καὶ ἐγένετο παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ταγματάρχου μου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀντελήφθη τὸν ἐκ τοῦ σημείου ἐκείνου κίνδυνον καὶ μὲ διέτασσε νὰ κάμψω πρὸς τὰ ἀριστερὰ πλησίον τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατὰ τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων ἐχθρικῶν χαρακωμάτων παρὰ τῶν ὁποίων ἐβαλλόμεθα ὑπὸ Πεζικοῦ. Συνεμορφώθημ ἐπὶ τὴν διαταγὴν τοῦ ταύτην, ἀφοῦ ἐνήργησα εὐστοχον βολὴν κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Εὐθὺς ὁμως ὡς ἐστράφημεν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν καὶ ὁ λόχος μου ἐξηκολούθησε βαδίζων παραλλήλως καὶ δεξιὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ὁ ἕτερος δὲ λόχος τοῦ τάγματος ὑπὸ τὸν ὑπολοχὸν Τυπάλδον προήλασεν ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, οὕτω δὲ ἐβαδίσαμεν μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔνθα ἀπεκόψαμεν ἀπάσας τὰς τηλεγραφικὰς καὶ τηλεφωνικὰς συγκοινωνίας μεταξύ Ἰωαννίνων καὶ Μπιζανίου καὶ ἐβαδίσαμεν πρὸς τὴν πόλιν.

Κατὰ τὴν προέλασίν μας πρὸς τὴν πόλιν ὁ λόχος μου κατέλαβε τὴν πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως θέσιν, ὁ δὲ ἕτερος λόχος τὰ ὑψώματα πρὸ τῶν στρατώνων, συγχρόνως δὲ ἐπήρχετο καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός.

Ἐποδεικνύων τὴν σπουδαιότητα τῶν κατεχομένων θέσεων ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας: Παιδιὰ πόσα φροσίγια παίρνουν τὰ ὄπλα σας; Ἀπεκρίθησαν ἔξ. Αἱ λοιπὸν, ἐπανελάβε, ἀπόψε νὰ βάλετε ἐπτά. Κατόπιν ἐτοποθέτησε πλησίον μας τὰ πολυβόλα καὶ τὸν μὲν ἀξιωματικὸν τούτων ἀπέστειλε δι' ὑπηρεσίαν ὀπισθεν, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν πολυβόλων παρέδωκεν εἰς ἐμέ. Ἀκολουθῶνς ἔδωκε σχετικὰς πνας ὁδηγίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἁγ. Ἰωάννην διὰ νὰ ἴδῃ ποῦ εὐρίσκονται οἱ ἄλλοι λόγοι τοῦ τάγματος του.

Ἐν τῇ μεταξὺ εἶχον αἰχμαλωτίσει 27 στρατιώτας Τούρκους, οἵτινες εὐρέθησαν εἰς τοὺς ἔμπροσθεν σταύλους, τὴν αἰχμαλωσίαν δὲ τούτων ἐγνωστοποίησα πρὸς τὸν ταγματάρχην, ὁ ὁποῖος μὲ διέταξε νὰ τοὺς ἀποστέλω ὀπισθεν εἰς Ἁγ. Ἰωάννην διὰ νὰ μὴ μὲ ἀπασχολοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν προφυλακῶν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ὁ ταγματάρχης μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ὀπισθέν μου εὐρίσκεται ὁ λόχος Μανωλίδου τοῦ ἑτέρου τάγματος καὶ ὅτι ὁ λόχος οὗτος ἀπέστειλε τριῆμα πρὸς τὴν λίμνην καὶ νὰ φροντίσω νὰ συνδεθῶ πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι ἕτερος λόχος ὑπὸ τὸν Καραχοῆστον εὐρίσκετο εἰς Ἁγίον Ἰωάννην.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν μας εἰς τὰς πρὸ τῆς πόλεως θέσεις διήλθον δύο ἀμάξαι τουρκικαὶ κεναὶ τὰ ὁποίας ἐσταματήσαμεν ζητοῦντες παρὰ τῶν ἀμαξιηλατῶν πληροφορίας. Οὗτοι δὲ μᾶς ἐδήλωσαν ὅτι μετέβαινον εἰς τὰς ὀπισθεν σκηνὰς διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἀσθενῶν. Τότε συνέλαβον καὶ ἀπέστειλα τούτους ὀπισθεν ὅπου ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι αἰχμαλωτοί. Κατόπιν διήλθε περιπόλος τουρκικὴ καὶ μετὰ ταύτης στρατιῶται μεταβαίνοντες πρὸς ὕδρευσιν οἵτινες πάντες ἠχμαλωτίσθησαν. Ὀλίγον βραδύτερον ἠκολούθησε καὶ ἕτερα περιπολία τὸν αὐτὸν δρόμον. Διαταχθεῖσα δὲ αὕτη νὰ σταματήσῃ, ὅχι τοῦτο μόνον δὲν ἔπραξεν, ἀλλὰ ὑποχωρήσασα ἐπυροβόλησε δις ἐναντίον τοῦ σκοποῦ.

Περὶ τὴν 10ην νυκτερινὴν παρετήρησα φῶτα κινούμενα ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ κατόπιν ταῦτα λαμβάνοντα κατευθύνουν πρὸς ἡμᾶς. Διέταξα τότε τὸν ἀνθυπασπιστὴν Δαλιανούδαν νὰ τεθῇ ἐπικεφαλῆς περιπόλου καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἔμπροσς τῆς γραμμῆς καὶ ἂν μὲν ἀντιληφθῇ ὅτι πρόκειται περὶ ἐχθρικῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν λόχον καὶ ν' ἀφίσῃ τὸ μέτωπον ἐλευθέρον, ἂν δὲ ἡ ἐχθρικὴ δύναμις εἶναι ἀνίσχυρος ν' ἀφίσῃ αὐτὴν νὰ ἔλθῃ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λόχου καὶ τότε νὰ τὴν σταματήσῃ. Συγχρόνως διήλθον ὀλόκληρον τὴν γραμμὴν τοῦ λόχου μου ἔχοντος τὴν λόγχην ἐπὶ τοῦ ὄπλου καὶ κατέστησα προσεκτικὸς τοὺς στρατιώτας διατάξας νὰ εἶναι ἔτοιμοι πρὸς πυροβόλησιν ὅταν παρ' ἐμοῦ παραγγελθοῦν. Τὴν αὐτὴν σύστασιν ἔκαμα καὶ εἰς τὸν δεκανέα τῶν πολυβόλων.

Μετ' ὀλίγον ἀφοῦ ἐπλησίασαν τὰ φῶτα τὴν προκεχωρημένην θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκετο ὁ ἀνθυπασπιστής, διέκρινεν οὗτος ἀμάξαν κατευθυνομένην πρὸς αὐτόν. Ἡ ἀμάξα αὕτη ἐσύρετο παρὰ τριῶν ἵππων καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ἐβέβαινον στρατιῶται, βασιάζοντες ἕκαστος φανόν. Ἐτεροὶ τρεῖς στρατιῶται ὀπισθεν τῆς ἀμάξης ἔφιπποι ἐκράτουν καὶ οὗτοι φανούς, γύρωθεν δὲ τῆς ἀμάξης ἦσαν ὅμοιοι φανοὶ τοποθετημένοι.

Ὅταν ἡ ἀμάξα κατέφθασεν εἰς τὸν ἀνθυπασπιστὴν ἐσταμάτησε, ἀμέσως δὲ οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτῆς ἠθέλησαν νὰ κατέλθωσι. Ὁ ἀνθυπασπιστής ὁμως κρατῶν περιστροφον εἰς τὰς χεῖρας του διέταξε

τούτους νὰ μὴ κανηθοῦν πρὶν δηλώσουν τὴν ταυτότητά των καὶ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθον.

Τότε οὗτοι προθύμως ἐδήλωσαν τὴν ταυτότητά των καὶ ὅτι φέρουσι τὸν φάκελλον τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως. Διὰ νὰ βεβαιωθῇ περισσότερον ὁ ἀνθυπασπιστὴς εἶπε πρὸς τὸν Πρωτοσύγγελλον τῆς Μητροπόλεως εὐρισκόμενον καὶ τοῦτον ἐντὸς τῆς ἀμάξης: «Τὶ εὐαγγέλιον ἔχομεν σήμερον;» Ἐκεῖνος δὲ

Γ. Κ. ΠΤΕΡΟΚΟΥΛΗΣ
Ἐφρονεῖσθη εἰς Ἡπείρου

ἀπαντῶν ἀνέφερε τὸ ὀρισμένον εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας τὸ ὁποῖον ἐγνώριζεν ὁ ἀνθυπασπιστὴς, ὅστις οὕτω ἐπέισθη καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν νὰ κατέλθῃ τῆς ἀμάξης. Ἀντιληφθεὶς τὸν διάλογον τοῦτον ἔξ ἀποστάσεως ἔσπευσε ἐπὶ τόπου. Ἀφοῦ ἐπλησίασα καὶ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τὸν χαιρετισμῶν, ὁ εἰς τὸν ἀξιωματικῶν Τούρκων μου εἶπε: «Κύριε λοχαγέ, ἔχομεν διαταγὴν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ μας νὰ παρουσιασθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ σας καὶ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ φρούρια Μπιζάνι, Καστριτίσης καὶ Ἰωαννίνων παραδίδονται ἄνευ ὄρων μετὰ τοῦ στρατοῦ των ἀνερχομένου εἰς ὅσα

ΔΗΜ. ΠΑΝΑΝΤΟΝΙΟΥ
Δι' ἀρχηγός ἐκ Πόλεως
Ἐπέσεν εἰς Ἡπείρου

περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν. Τὸν φάκελλον ἐνεχειρίσαμεν εἰς τὸν ἀξιωματικόν σας». Ἐπὶ τῆς ἀμάξης ἐπέβαινον δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Ἑσάτ, ὧν ὁ εἰς, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἦτο ἀνεμφὸς του καὶ ὁ Πρωτοσύγγελος τῆς Μητροπόλεως. Ἡ ἀμάξα ἔφερε λευκὴν σημαίαν.

Τοὺς συνοδοὺς τῆς ἐπιτροπῆς, φρονουμένους παρὰ τῆς περιπόλου ἀφῆκα ἐπὶ τόπου. Ἐγὼ δὲ μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἐβάδισα πρὸς τὸν λόχον μου καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκριβῶς κατέφθασα καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐτέρου λόχου Β. Τυπάλδος.

Μόλις ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸν λόχον μου εἶπεν ὁ εἰς τὸν Τούρκων ἀξιωματικῶν: «Βλέπω εὐζώνους ἔδω, ἀπὸ ποῦ ἦλθον οὗτοι; Δὲν κατήρχοντο ἀπὸ τὸν Ἁγ. Νικόλαον;» Τοῦ ἀπεκρίθη, μάλιστα. «Ἄλλὰ σεῖς δὲν εἶχате εὐζωνικὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεώς σας, ἐπανέλαβε. Πῶς εὐρέθη ἤδη τοιοῦτον;» Τοῦ ἐξήγησα τότε ὅτι ἀπὸ τὸ δεξιὸν μετεφέρθημεν εἰς τὸ ἀριστερὸν, οὗτος δὲ προσέθηκε: «Μήπως εἶναι τὸ Ἴον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὴν μάχην τῆς 7ης Ἰανουαρίου; Καλλίτερον νὰ παραδιδόμεθα τότε παρὰ νὰ πάθωμεν τόσας θυσίας χωρὶς νὰ κερδίσωμεν τίποτε». Ἐν συνεχείᾳ δὲ με ἠρώρησε: «Πότε ἀνεβιβάσατε βαρὺ πυροβολικὸν εἰς τὰ ὑψόμενα τοῦ Λοζεταίου; Ποτὲ δὲν ἐνομιζάμεν ὅτι θὰ κατορθώσετε τόσον δύσκολον ἔργον».

Κατόπιν τούτων διέταξα τὸ ἀνθυπασπιστὴν Δαλιανούδαν νὰ συνοδεύσῃ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ νὰ τὴν παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ ταγματάρχου Βελισσαρίου εὐρισκομένου εἰς τὸν ναὸν Ἁγ. Ἰωάννου. Ὅντως δὲ ὁ Δαλιανούδας συνώδευσε τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς τὸν Βελισσαρίου, ὅστις συγχαρεὶς τοῦτον τὸν διέταξε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν λόχον καὶ ν' ἀποστείλωμεν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀμάξαν με τοὺς συνοδοὺς τῆς.

Γνωστὸν εἶναι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι δύο λόχοι τοῦ τάγματός μας εἶχον διατεθῆ παρὰ τοῦ Συντάγματος εἰς ἄλλας ὑπηρεσίας. Ἀπαλλαγεῖς ὁ εἰς τούτων τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἔσπευσε νὰ τεθῆ καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου Βελισσαρίου, ὅστις διέταξε τὸν διοικητὴν τοῦ λόχου Δημ. Κωστούλην καὶ σχηματίσῃ προφυλακὰς ἐπὶ τῶν ὑψομάτων πρὸς Κατσιακὰ καὶ Καστριτίσαν. Μεταβὰς οὗτος ἐκεῖ εὐρέθη πρὸ συρματοπλεγμάτων, ἅτινα ὁ ἐχθρὸς εἶχε κατασκευάσῃ δι' ἄμυναν τῆς β' ζώνης. Τότε ὁ λόχος οὗτος κατέλαβε τὰς διαβάσεις τῶν συρματοπλεγμάτων ὥστε ταῦτα διευκόλυνον ἡμᾶς. Ἐπιστρέφοντα δὲ εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν χαρακωμάτων διὰ τῶν διαβάσεων ἐκείνων τὰ τουρκικὰ τμήματα ἤχηματιζοντο παρὰ τοῦ λόχου. Περὶ τούτων δὲ ἐπιστρέφων ἐκ τῶν προφυλακῶν ὁ λοχαγὸς Κωστούλης, ἵνα ἀναφέρῃ πρὸς τὸν Βελισσαρίου, εὐρέθη πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς παραδόσεως.

Πρὶν ὅμως πλησιάσῃ οὗτος, λέγει προστακτικῶς ὁ Βελισσαρίου. «Κύριε λοχαγέ, νὰ διατάξῃς ν' ἀνοίξῃ ἢ εἰς τὴν πεδιάδα γοιμμή μας ἵνα διέλθωμεν μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς παραδόσεως τῶν Ἰωαννίνων». Ἐκεῖνος δ' ἐπιτυχῶς ἐτοιμολογήσας ἀπήντησε. «Διέταξα ἤδη κ. Διοικητά, ν' ἀνοίξωσιν ὅλαι αἱ γοιμμαί». Ἐδωσε δὲ τὴν ἀπάντησιν ταύτην μολοντί οὐδεὶς Ἕλλην στρατιώτης εὐρίσκετο εἰς τὴν πεδιάδα.

Μετὰ τὸν διάλογον τοῦτον ὁ Βελισσαρίου παρέλαβε τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἀνεχώρησε δι' Ἐμὴν-Ἀγά

πρὸς συνάντησιν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ μας Διαδόχου Κωνσταντίνου. Φθάσας δὲ ἐκεῖ, παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Διαδόχου καὶ ἀνέφερε τὰ συμβάντα παρουσιάσας καὶ τὴν ἐπιτροπὴν παραδόσεως.

Ὁ Κωνσταντῖνος χαιρετῶν τὸν Βελισσαρίου εἶπε: «Καλῶς τὸ Γιάννη» καὶ κατόπιν χαμηλοφώνως προσέθηκε «Θέλεις φίλημα, ἀλλὰ θέλεις καὶ δέσιμο» Ὑπηνίσσето δὲ μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν τὴν ἐπιτυχίαν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ παράτολμον τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ τάγματος Βελισσαρίου.

Πάντα ταῦτα ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 20ῆς πρὸς τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913. Ἡμεῖς δὲ εἴχομεν παραμείνη ἐν προφυλακαῖς εἰς ἃς θέσεις ἀναφέρονται ἀνωτέρω. Πρὶν ἀκόμη ἀνατελεῖν ὁ ἥλιος μετεκινήθημεν ἐκ τῶν θέσεων τῶν προφυλακῶν διότι μ' ὄλα τὰνωτέρω, δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρήσωμεν ἐντελῶς ἐκλιπόντα τὸν κίνδυνον, λόγῳ τῆς θέσεως ἐνθα εὐρισκόμεθα ὡς καὶ τῆς ἐλαχίστης δυνάμεώς μας. Ἀφοῦ ἐπῆλθε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας παρατηρήσαμεν κίνησιν τινὰ ἀνά τὴν πόλιν, τὴν 8ην δὲ πρωϊνὴν εἶδομεν τμημα Ἑλλήν. στρατοῦ νὰ προχωρῇ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν λίμνην, ἕτερον δὲ τοιοῦτον βαδίζον Β. Α. τῶν ὑψομάτων τῆς πόλεως καὶ τὸ ἱπικὸν μας νὰ ἔρχεται εἰς τὴν πεδιάδα κατευθυνόμενον καὶ τοῦτο πρὸς τὴν πόλιν.

Ταῦτα μᾶς ἐνεθάρρουν νὰ ἐγερωθῶμεν ὄρθιοι. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ εἰς τὴν πόλιν μετεδόθη ἡ εἴδησις ὅτι ἐξῶθεν ἀεθῆς εὐρισκονται Ἑλληνικὰ στρατεύματα. Καὶ ἀμέσως Ἑλληνες Ἰωαννῖται ἀναμῖξ μετὰ γυναικῶν ἔσπευσαν νὰ μᾶς χαιρετίσουν. Καταφθάνοντες δὲ εἰς τὰς προφυλακὰς ἠσπάζοντο τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεγον «Χριστὸς Ἀνέστη ἀδέλφια!»

Ὅσῳ κατ' ἀκριβεστάτην ἀφήγησιν ἐξετυλίχθησαν τὰ γεγονότα τῆς ἐνδόξου καὶ ἱστορικῆς ἐκείνης νυκτός. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐξαιρετικῶς κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνην πρὸς ἄλλωσιν τῶν Ἰωαννίνων οὐδεὶς τῶν στρατιωτῶν μου ὁστέρησεν, ἀλλὰ πάντες ἐνθουσιῶντες ἠκολούθησαν ἀψηφούντες τὸν κίνδυνον.

Ἀθανάσιος Καζανᾶς
Ἀντισυνταγματάρχης ἐν ἀπ.

ΛΑΜΠΗΣ ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΗΣ

ἐκ Πρεβέζης

Κατὰ τὸ 1897 εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἐπολέμησε μὲ τὸ σῶμα τοῦ Κώστα Τζωρτζῆ. Μετέπειτα κατόπιν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀρχηγοῦ Τσοτσάκου (Γέρομα), τραυματιπθὴς δὲ συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς δεκαετὴ φυλάκισιν, ἀπολυθεὶς μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Τουρκοῦ Συντάγματος.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐπολέμησε καὶ πάλιν μὲ τὸ σῶμα τοῦ Κώστα Τζωρτζῆ καὶ ἐφρονεῖτο εἰς Παραμυθιὰν τῆς Ἠπείρου.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ

Ὁ στρατιώτης τοῦ 11ου Πεζ. Συντάγματος Κεφάλας Ἀντώνιος κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων, εἰς στιγμὴν τινὰ ὑποχωρήσεως τοῦ λόχου τοῦ ὑπαγορευθείσης ἐκ τῆς ἀντεπιθέσεως πολυαριθμοτέρων ἐχθρῶν δυνάμεων, καταλαβὼν θέσιν ἐπυροβόλι κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐχθροῦ, ἵνα δώσῃ καιρὸν εἰς διμοιρίαν τοῦ Λόχου τοῦ πρὸς ὑποχώρησιν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετέλει μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ ἐχθροὶ ἐφθασαν εἰς τὴν θέσιν του καὶ τὸν διεπέρασαν διὰ τῆς λόγχης καὶ ἔδωσεν οὕτω ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν συναδέλφων του, μνήμων γενόμενος τοῦ ἡρωικοῦ πάλλου του, ὅστις πρῶτος ἐνέπηξε τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Τριτόλεως, παρὰ τὴν λεγομένην πύλην τοῦ Ναυπλίου, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

(Κατ' ἀφήγησιν στρατιώτου Ἀντ. Κωστή)

Ἀθ. Γεωργιάδης
ἀντισυν. πεζικοῦ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΕΛΟΥΔΑΣ
ἀνθυπολοχαγός πεζικού

Κατήγετο ἐκ Ναυπακτίας καὶ ὑπηρέτει ὡς διοικητὴς πολυβόλων εἰς τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Εἶναι ὁ εἰσαγωγὸν τὴν τακτικὴν χρῆσιμοποίησιν τῶν πολυβόλων ὡς ἐπιθετικῶν ὄπλων, χρησιμοποιηθέντων ὑπ' αὐτοῦ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν καταδίωξιν κατὰ τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν.

Τὴν 19ην Φεβρουαρίου τραυματισθεὶς εἰς τὴν κατὰ τοῦ Μπιζανίου ἐπίθεσιν, ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του μὴ δεχθεὶς τὴν μεταφορὰν του καὶ ἐξηκολούθει νὰ μάχεται μέχρις ὅτου ἔλαβε καὶ δεύτερον τραῦμα εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡ γενναϊότης καὶ ἡ φιλοπατρία του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ προφέρῃ οὐδεμίαν οἰμωγὴν τὸ στόμα του. Κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον δὲ ἀγωνίαν του, ἀντιστοναχῆς ἔλεγε: «Ἔπεσαν τὰ Γιάννενα;» Ὅταν δὲ τοῦ ἀνήγγειλαν τὴν πτώσιν τῶν Ἰωαννίνων, ἐφώνηξε: «Τώρα ἔβγα καὶ σὺ ψυχή.»

(Ἀφήγησις Ν. Ἀποστολάκου ἐφέδρου ἀξιωματικοῦ συντραυματίου του)

Ἰω. Ράϊκος
ταγματάρχης πεζικοῦ

ΝΙΚΟΣ ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ
ἀνθυπολοχαγός πεζικοῦ

Ὁ Ν. Βλασσόπουλος κατήγετο ἐκ Μεσολογγίου, ἔνθα καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν του. Ἐξῆλθε τῆς σχολῆς ὑπαξιωματικῶν κατὰ τὸ 1912 καὶ κατετάχθη ὡς ἀνθυπολοχαγός εἰς τὸ 6ον πεζικὸν Σύνταγμα μετασχὼν τῶν μαχῶν Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Σόφοβιτς καὶ πρὸ τῆς Κορυτσᾶς. Ὅταν ἡ III Μεραρχία διετάχθη ὅπως κατέληθαι πρὸς Ἰωάννινα εἰς ἐνίσχυσιν τῶν στρατευμάτων τῶν ἐπιχειρούντων ἐκ νότου πρὸς ἄλλωσιν τῆς πόλεως ταύτης, δλόκληρον τὸ 6ον πεζ. Σύνταγμα ἐνεπλάκη εἰς Κλεισούραν τῆς Ἠπείρου εἰς σφοδρὸν ἀγῶνα μετὰ τμήματος τῶν ὑποχωρούντων πρὸς Ἀλβανίαν στρατευ-

ΠΑΝ. ΑΙΒΑΝΟΣ
ἐκ Μεσολογγίου
Ἐπίσκοπος εἰς Κορυτσᾶν

μάτων τοῦ Τζαβὴτ πασσᾶ. Κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἐκείνην μάχην καὶ 15' τῆς ὥρας πρὸ τῆς καταπαύσεως τοῦ πυρός, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βλασσόπουλος ξιφῆρης ὠδήγει τὸν οὐλαμὸν του εἰς ἔφοδον διὰ τῆς λόγχης, ἔπεσε βληθεὶς θανασίμως εἰς τὴν καρδίαν.

Τὸ σκῆνωμά του, μεταφερθὲν κατὰ τὸ 1916 ὑπὸ τῆς μητρὸς του ἐκ Κλεισούρας εἰς Μεσολόγγι, ἐτάφη εἰς τὸ ἐκεῖ Ἡρώων ἐνθα ἐστήθη καὶ ἡ μαρμαρινὴ προτομή του.

Τάκης Ζωϊτόπουλος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΑΣ
ἐκ Μεσολογγίου
λοχαγός Μηχανικοῦ

Διακινόμενος μεταξὺ τῶν συναδέλφων του. Ἐπὶ ἔτη διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ Στρατ. Σχολεῖον τῶν Ἐδελπίδων Ἀσθενήσας ἐκ πνευμονίας συνέπεσε τῶν μακροχρόνιων τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐστρατείας μεταφέρθη εἰς Πάρισον ἐνθα καὶ ἀπεβίωσε

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΚΑΛΑΡΑΚΗΣ

Διδάσκαλος τῶν ἐν Σίφῳ Ἑλληνικῶν Σχολείων
Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν καιουχῶν τοῦ πολέμου ἐν Φίλιππιάδι
τῆ 2 φεβρουαρίου 1913.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΟΥΠΑΡΙΣ

Σχολάρχης τοῦ Ε' ἐν Ἀθήναις ἑλλην. σχολείου
Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν καιουχῶν τῆς ἐστρατείας ἐν Θεσπλίῳ
τῆ 29 Νοεμβρίου 1912.

ΒΑΣΙΛ. ΣΚΟΥΡΜΠΟΥΤΑΚΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ ἐν Γυθείῳ Γυμνασίου
ἑφ. ὑπολογιστῶν
Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν καιουχῶν τῆς ἐστρατείας 1912-1913

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΣΟΣ

Σχολάρχης τοῦ ἐν ἁγ. Θεοδώροις (Κερκίρας) ἑλλην. σχολείου
Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν καιουχῶν τῆς ἐστρατείας 1912-1913

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

Ἀποφασίς προελάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ

ΑΝΑ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ
Ἀντίστοιχος παζικῶν
Ἐπισὲν εἰς Κιλίκις

Αἱ ἐναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου παρατεταγμέναι καὶ ἐξηκρωβωμέναι Βουλγαρικαὶ δυνάμεις μέχρι τῆς 6ης Ἰουνίου 1913 ἦσαν αἱ κάτωθι.

Τάγματα πεζικοῦ	84
Ἴλαι ἱππικοῦ	7
Πυροβόλα	180

Ἀσφαλῶς αἱ δυνάμεις αὗται μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὸ Βουλγαρικὸν σχέδιον αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Ἑλληνοσερβικοῦ μετώπου ἤρξατο τιθέμενον ἐν ἐφαρμογῇ (16 Ἰουνίου 1913) θὰ ἠδύξῃθησαν καὶ δι' ἐτέρων δυνάμεων μεταφερθεισῶν ἐκ Θράκης καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Βουλγαρίας.

Κ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀντίστοιχος ἀρχηγὸς πεζικοῦ
Ἐπισὲν εἰς Κιλίκις

Οἱ Βούλγαροι ἀποφασίσαντες (ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηκρωβώθη) τὴν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Σερβικοῦ μετώπου αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν καὶ προτιθέμενοι ὅπως διὰ τῶν κυρίων αὐτῶν δυνάμεων ἐπιτεθῶσιν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ὴν Ἰουνίου πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐξετέλεσαν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 16ης πρὸς 17ην Ἰουνίου ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν προκαλυπτικῶν ἀποσπασμάτων τῶν I καὶ VII Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν εἰς τὰς περιοχὰς Παγγαίου, Νιγρίτης καὶ Μπέροβας προφανῶς ἵνα ἐπισύρῃσι τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ μετώπου του καὶ ἀσοροφήσωσιν ἐνδεχομένως πρὸς τὰ ἐκεῖ δυνάμεις ἐκ τῶν περὶ τὴν Θεσσαλονίκην διατεταγμένων Ἑλλ. Μεραρχιῶν, τὴν 5ην δὲ ὥραν τῆς 17ης Ἰουνίου ἐκύκλωνον ἡμέτερον σταθμὸν 13 ἢ 18 χιλ. ἀπὸ Καρασοῦλι.

Ἐπιθέσεις ἐπίσης ἐνηργήθησαν καὶ κατὰ τῶν προφυλακῶν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σερβικοῦ μετώπου (Γευγελῆ-Ἰστιπ-Λέτοβο). Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιθέσεων τούτων ἐπῆρξεν ἡ υποχώρησις τὴν πρωτὰν τῆς

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΝΑΖΑΧΑΡΙΟΥ
Ἐπολοχαγὸς πεζικοῦ
Ἐπισὲν εἰς Κιλίκις

17ης Ἰουνίου τοῦ προκαλυπτικοῦ ἀποσπάσματος περιοχῆς Παγγαίου εἰς Τζάγεζι δυτικῶς Στρομῶνος ἐνῶ τὰ τῶν περιοχῶν Νιγρίτης καὶ Μπέροβας διετήρουν τὰς θέσεις των ἐμπεπλεγμένα εἰς ἀγῶνα.

Ἐν τῷ Σερβικῷ μετώπῳ ἀπωθηθέντων τῶν Σέρβων κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἡ Γευγελῆ.

Προφανῶς διὰ τῆς ἐνεργείας των ταύτης οἱ Βούλγαροι ἐπετίθεντο αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ τε Ἑλληνικοῦ καὶ Σερβικοῦ μετώπου πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἐδαφικῶν των διεκδικήσεων ἄνευ κηρύξεως πολέμου, δημιουργοῦντες οὕτω τετελεσμένον γεγονός πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς ἀποφασισθείσης διατησίας τοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΚΚΑΣ
Ἐπολοχαγὸς πεζικοῦ
Ἐπισὲν εἰς Κιλίκις

Τσάρου τῆς Ρωσίας. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ συμφώνως πρὸς τὸ προμελετημένον σχέδιον ἐνεργείας, τὸ Ἑλλ. Γεν. Στρατηγεῖον ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ἐπεβίβλετο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ ἀφειδῆ ἢ πλήρης πρωτοβουλία εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀνεπηρέα. Τοῦτο ἐπεβίβλετο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ ἀφειδῆ ἢ πλήρης πρωτοβουλία εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀνεπηρέα. Τοῦτο ἐπεβίβλετο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ ἀφειδῆ ἢ πλήρης πρωτοβουλία εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀνεπηρέα. Συμστος οὗτος ἐφαρμόσθη τὸ σχέδιον ἐπιθέσεώς του καταδικαζομένου τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ εἰς ἀμυναν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐκοινοποιήθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

ΙΩΑΝ. ΤΖΑΒΑΡΑΣ
ὄπλο. πεζικοῦ ἐν Κιλικίᾳ
Ἐπεσεν εἰς Κιλίκιαν

Θεσ)νίκη 17 Ἰουνίου ὥρ. 4.30' ἑσπέρας.

Πρὸς ἀπάσας τὰς Μεραρχίας, Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ, Τάγμα Φρουρ. Πυροβολικοῦ.

Οἱ Βούλγαροι ἄνευ κηρύξεως πολέμου προσέβαλον τὰ ἀποσπάσματα προκαλύψεως τῶν VII καὶ I Μεραρχιῶν ὡς καὶ τὰς προφυλακὰς τῆς X, ἐπίσης καὶ τὰς προφυλακὰς τοῦ Σερβικοῦ Στρατοῦ.

Τὰ ἀποσπάσματα προκαλύψεως τῆς VII Μεραρχίας ὑπεχώρησαν σήμερον πρωῖαν ὄπισθεν τοῦ Στρατοῦ εἰς Τζάγεζι, τὸ τῆς Νιγρίτης εὐρίσκεται εἰς

ΘΕΜΙΣΤ. Δ. ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
Διδάσκαλος τοῦ ἐν Κισσῷ Ἑλλ. σχολείου Ἐφ. ὑπόλογ. πεζικοῦ. Ἐτραυματίσθη εἰς Μπιζάνι. Ἐφονεύθη εἰς Κιλίκιαν.

ἀγῶνα, τὸ παρὰ Μπέροβαν ἀπόσπασμα τῆς I Μεραρχίας εὐρίσκεται ἐπίσης εἰς ἀγῶνα. Εἰς τὰς προφυλακὰς τῆς X Μεραρχίας παρὰ Καρασοῦλι ὑπεχώρησαν τὰ φυλάκια. Αἱ προφυλακαὶ τηροῦσι τὰς θέσεις των. Οἱ ἐν Γευγελῇ Σέρβοι ἀποθηθέντες ὑπεχώρησαν. Αἱ Σερβικαὶ προφυλακαὶ εἰς Ἰστιπ καὶ Ρέτοβο προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ Γευγελῆ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀναχωρῶν ἀπόψε ἐξ Ἀθηνῶν ἀφικνεῖται ἐνταῦθα αὔριον πρωῖαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης καίτοι δὲν ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος θεωρούμεθα μὲ τὸς Βουλγάρους εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἡ II Μεραρχία διατάχθη νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ μέχρις ἀπόψε ἑσπέρας. Ἐδωκε μίαν ὥραν καιρὸν εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅπως καταθέσωσι τὰ ὄπλα. Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Μ. Βασιλέως ἐτοιμασθήτε πάραντα ὅπως αὔριον ἐκκινήσητε ἵνα ἐπιτεθῶμεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων θὰ ἐκδοθῇ ἀργότερον ἐν τῇς νυκτός. Διατάξατε τὴν αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν τῶν προφυλακῶν ἔχοντες ὑπ' ὄψει δυνατὴν νυκτερινὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ.

κ. δ.

B. Δούσημανης

Συμφώνως πρὸς τὴν ἄνω διαταγὴν ἀπὸ τῶν ἀπογευματινῶν ὥρῶν ἤρξατο παρὰ τῆς II Μεραρχίας ἡ ἐκκαθάρσις τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Τὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Βουλγαρικὰ Τμήματα κατέχοντα οἰκίματα καὶ ναοὺς ἄτινα ἐκ τῶν προτέρων εἶχον ὀργανώση ἡμύνθησαν σθεναρῶς δι' ὄπλων, πολυβόλων καὶ χειροβομβίδων. (1)

Αἱ Μεραρχίαι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνεπλήρουν τὰς μετακινήσεις πρὸς συγκέντρωσιν αὐτῶν διὰ τὴν κατὰ τὴν πρωῖαν τῆς 18ης μέλλουσαν νὰ ἐπακολουθήσῃ προέλασιν.

Τὰ προκαλυπτικὰ ἀποσπάσματα I καὶ VII Μεραρχιῶν πρὸ τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως ἀπεσύροντο βαθμιαίως πρὸς τὸν ὄγκον τῶν Μεραρχιῶν. Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 17ης δὲν ἐνήργησεν οὐδεμίαν σοβαρὰν προσπάθειαν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐχθρική δράσις ἦτο ἡ κάτωθι.

1) Ἐχθρικά ἀποσπάσματα ἀγνώστου δυνάμεως ἐπροχώρησαν ἀκολουθοῦντα κατὰ πόδας τὴν σύμπτυξιν τῶν προκαλυπτικῶν ἀποσπασμάτων I καὶ VII Μεραρχιῶν διὰ Νιγρίτας καὶ Μπέροβας πρὸς Νότον.

2) Ἐτερα ἐχθρικά ἀποσπάσματα δυνάμεως 2-3 ταγμάτων ἐπιτεθέντα κατὰ τῶν προφυλακῶν τῆς X Μεραρχίας εἰς Καρασοῦλι ἀπεκρούσθησαν.

Τὴν 1ην προμεσημβρινὴν ὥραν τῆς 18ης Ἰουνίου ἐκοινοποιήθη εἰς τὰς μονάδας ἡ κάτωθι διαταγὴ ληφθεῖσα παρὰ τούτων περὶ τὴν 2αν ὥραν πρωῖας.

Διαταγὴ Στρατιᾶς

Διὰ τὴν 18ην Ἰουνίου 1913 ὥρ. 1 π. μ.

1) Ὁ Βουλγαρικὸς Στρατὸς ἀνέλαβε σήμερον ἐπιθετικὴν στάσιν προελάσας κατὰ τε τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ ἡμῶν ὡς ἐκοινοποιήθη ἐν τῇ προηγουμένη διαταγῇ ἐξ ὀνόματος τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

(1) Ἐλλείπει ἡ ἐκθεσις II Μεραρχίας καὶ συνεπῶς δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν συμπλοκῶν τούτων.

2) Ἡ Π Μεραρχία ἐκκαθαρίζει τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ αἰχμαλωτίσασα ἤδη τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος. Τα καλυπτικά ἀποσπάσματα τῶν Μεραρχιῶν VII καὶ I ἀποσύρονται πρὸς τὸν ὄγκον τῶν Μεραρχιῶν τῶν.

3) Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς διατάσσει ὅπως ἅπασαι αἱ Μεραρχίαι παραμείνωσιν αὖριον ἐν ἀναμονῇ παρὰ ταῖς ὀρισθείσαις αὐταῖς θέσεσιν ἐπιφυλασσόμενος νὰ διατάξῃ τὴν ἐπιθετικὴν προέλασιν πιθανῶς ἐντὺς τῆς ἡμέρας καὶ εὐθὺς ὡς ἐλευθερωθῇ τελείως ἡ Π Μεραρχία καὶ δυνηθῇ νὰ ἐκκινήσῃ. Εἰδι-

ΚQN. Γ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
ἑφ. ἀνθυπολ. π. ζ.
* Ἐπεσον εἰς Κιλίκις

κῶς διὰ τὴν X Μεραρχίαν διατάσσει ὅπως τηρήσῃ ἰσχυρῶς τὰς ἀνατολικῶς τῆς γεφύρας Γουμέντισας θέσεις τῆς πρὸς ἐξασφάλισιν μελλούσης διαβάσεως τοῦ Ἀξιοῦ.

4) Ἡ ταξιαρχία Ἰππικοῦ νὰ προσλάβῃ εἰς Σαζή-Παζάρ, θ' ἀποστείλῃ δὲ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Κιλίκις-Μιχάλοβο.

5) Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον θὰ εὐρίσκειται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως ἐν Θεσ)νίκῃ.

κ. δ.

Β. Δούμανης

ΣΤΕΦ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ
ἑφ. ἀνθυπολ. ἐν Στενιμάχον.
* Ἐπεσον εἰς Κιλίκις.

Τὰ ὑπὸ τῆς διαταγῆς ταύτης διατασσόμενα ἐξετελέσθησαν οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐκδηλωθείσης κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου.

Ἡ Π Μεραρχία ἐπεράτωσε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς πόλεως τῆς Θεσ)νίκης μέχρι τῆς πρωίας τῆς 18ης τῆ βοηθεία καὶ τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακῆς μετὰ ἀγῶνα καθ' ὅλην τὴν νύκτα αἰχμαλωτίσασα ἅπαντα τὸν ἐν αὐτῇ Βουλγαρικὸν Στρατὸν (17 Ἀξ. καὶ 1400 δολῖται).

Ἡ προέλασις

Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν εἰς Θεσ)νίκην τοῦ Βασιλέως Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν πρωίαν τῆς 18ης ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἀποφασισθεῖσα προέλασις τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς δεδομένου ὅτι ταυτοχρόνως θὰ συντελεῖτο καὶ ἡ ἀντεπιθετικὴ ἐνέργεια τοῦ Σερβικοῦ Στρατοῦ κατὰ τοῦ ἑναντί του ἐπιτεθέντος Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἀποφασισθὲν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἡ κυρία προσπάθεια θὰ κατηυθύνετο διὰ 5 Μεραρχιῶν II, IV, V, III, X καὶ τῆς Ταξ. Ἰππικοῦ κατὰ τοῦ μετώπου Κιλίκις—Δοϊράνης, ἔνθα αἱ σοβαρώτεραι συγκεντρώσεις τοῦ ἑναντι ἡμῶν Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἐν τῷ λοιπῷ δὲ μετώπῳ θὰ ἐπιτίθεντο αἱ ὑπόλοιποι Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι VII, I καὶ VI. Οὕτω ἅπασα ἡ δύναμις τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς διετάσσετο πρὸς ἐπίθεσιν ἐν πρώτῃ γραμμῇ, μηδεμιᾶς ἐφεδρείας τηρουμένης παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου.

Ἡ ὡς ἄνω διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Ἑλλην. Στρατιᾶς πρὸς Κιλίκις—Δοϊράνην κατευθύνσις τῆς κυρίας ἐπιθέσεως προελάμβανε τὰς εἰς τὸν χώρον τοῦτον Βουλγαρικὰς συγκεντρώσεις ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τοῦ Βουλγ. Ἐπιτελείου, ὅπερ εἶχε καθορίσῃ νυκτερινὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ὴν Ἰουνίου 1913 (ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηκριβώθη). Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἀνωτέρω γραμμῆς καὶ τῆς προελάσεως πρὸς Βορρᾶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἠπειλεῖτο τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰ νότια τοῦ κατὰ τῆς Σερβικῆς δεξιᾶς καὶ εἰς χῶρον Ἰσιπ—Στρώμνιτσα—Γευγελῆ ἐπιτιθημένου Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. (7η, 8η καὶ 12η Βουλγ. Μεραρχίαι) καὶ θὰ ἐπήρχετο ἡ ταχύτερα δυνατὴ τακτικὴ συνένωσις τῶν δύο Συμμαχικῶν Στρατιῶν, Ἑλληνικῆς καὶ Σερβικῆς. Ἡ συνένωσις αὕτη θὰ παρεῖχεν, ὡς εἰκόσ, πλεονεκτήματα διὰ τὴν μετέπειτα κοινὴν δρᾶσιν τῶν Συμμαχικῶν Στρατιῶν πρὸς τελικὴν ἐθόδωσιν τοῦ ἀγῶνος. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος κατεδείχθη ὅτι ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω σκοποὶ τοῦ Ἑλλην. σχεδίου ἐπιχειρήσεων ἐπετεύχθησαν διαδοχικῶς.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὡς ἄνω σκέψεων καὶ ἀποφάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγεῖου ἐκοινοποίησε τοῦτο τὴν 11ην π. μ. τῆς 18ης Ἰουνίου τὴν κάτωθι διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, ληφθεῖσαν παρὰ τῶν Μεραρχιῶν περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς.

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Θεσσαλονίκη 18 'Ιουνίου 1913 ώρα 11 π.μ.

Πρὸς

Τὰς I-X₁ Μεραρχίας καὶ Ταξ. Ἰππικοῦ

1) Ἡ II Μεραρχία μετὰ τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακῆς μετ' ἀγῶνα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἠχμαλώτισαν τὰ ἐν Θεσσαλονίκη Βουλγαρικὰ Στρατεύματα καὶ ἐκαθάρισαν τὴν πόλιν. Ἐχθρικά ἀποσπάσματα ἐπροχώρησαν διὰ Νιγρίτας καὶ Μπέροβας πρὸς Νότον. Ἐχθρικά ἀποσπάσματα δυνάμεως 2—3

ΕΜΜ. ΒΑΣΙΛΙΩΔΗΣ
"Εφ. ἀνθ' ἄγους Πεζικοῦ
"Επιστὸν εἰς Κιλκίς

Ταγματῶν ἐπιτεθέντα χθὲς κατὰ τῶν προφυλακῶν τῆς X Μεραρχίας εἰς Καρασοῦλι ἀπεκρούσθησαν. Ἐχθρικά δυνάμεις ὅλων τῶν ὄπλων εὐρίσκονται παρὰ τὸ Κιλκίς.

2) Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς θ' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν.

3) Ἡ VII Μεραρχία ἀφίνουσα ἐν Σύντογμα Πεζικοῦ μετὰ Πεδ. Πυροκ. εἰς Ἀσπρόβαλτον πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς πλευροῦ τῆ βοήθεια τοῦ Στόλου, νὰ ἐπιτεθῇ διὰ Μασλάρ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Νιγρίτας ἀρχίζουσα ἀπὸ σήμερον τὴν προέλασίν τῆς πρὸς Μασλάρ.

Εἰς τὴν ἐκτίμησίν τῆς ἐναπόκειται νὰ διατάξῃ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΣ
"Εφεδρὸς ἀνθ' ἄγους Σχολ. χης
τοῦ ἐν Κίτιν Οὐτύλλου Ἑλλ. σχο-
λείου. "Εφρονεῦθη εἰς Λαχανῶν

προέλασιν καὶ τοῦ εἰς Ἀσπρόβαλτον ἀποσπάσματος.

4) Ἡ I Μεραρχία θὰ ἐπιτεθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν Μπέροβας προελαύνουσα σήμερον τὸ πολὺ μέχρι Καρά-'Ομερλή. Τὸ πεδινὸν τῆς Πυροβολικῶν ν' ἀποστείλῃ σήμερον εἰς τὴν VI Μεραρχίαν.

5) Ἡ II Μεραρχία μετὰ τῆς Μοίρας Πυροκ. Βλαχοπούλου νὰ προχωρήσῃ ἀμέσως σήμερον καὶ νὰ σταθμεύσῃ μετὰ τῆς Μάλτσας καὶ Ἀϊβάτι, παραδίδουσα τὴν φρουρὰν τῆς Θεσνίκης εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Θεσνίκης.

6) Αἱ Μεραρχίαι VI, IV, V, III, καὶ X νὰ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις τῶν σήμερον.

7) Αἱ Μεραρχίαι ἰδίως δὲ αἱ I καὶ VII νὰ τηρῶσι κατὰ τὴν προέλασιν διαρκῆ τηλεκὸν ἢ τηλεφωνικὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

Ἐπίσης αἱ γειτονικαὶ Μεραρχίαι νὰ συνδέωνται δι' οἰουδήποτε μέσου μετὰ τῶν. Ἡ Ταξίαρχία Ἰππικοῦ νὰ φροντίσῃ νὰ συνδέηται μετὰ τοῦ Γεν. Στρατηγείου διὰ τῆς πλησιεστέρας Μεραρχίας, δι' ἧς νὰ μὴ ἀποστέλλῃ τὰς εἰδήσεις. Ἀπασαὶ αἱ Μεραρχίαι καὶ ἡ Ταξ. Ἰππικοῦ νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει τῶν ὅτι ἀπόψε ἐσπέρας θὰ ἐκδόσω διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν αὔριον.

8) Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον θὰ μείνῃ σήμερον εἰς Θεσσαλονίκην.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἡ VII Μεραρχία τυγχάνει ἄγνωστον μέχρι ποίας γραμμῆς ἤχθη εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἄνω διαταγῆς ἐλλειπούσης τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως.

Ἡ I Μεραρχία ἐκδόσασα διατ. ἐπιχειρήσεων τὴν 2αν μεσημβρινὴν ὥραν ἤρξατο τῆς προελάσεως μόλις τὴν 4 μ.μ., δαπανήσασα τὰς δ' ὡς ἄνω ὥρας διὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς διαταγῆς εἰς τὰ τμήματά τῆς εὐρισκόμενα, εἰς θέσιν ἀναμονῆς παρὰ τοὺς τομεῖς τοὺς δι' αὐτὰ ὀρισμένους ἐπὶ τῆς κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως, ὡς καὶ διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν τμημάτων τούτων καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν εἰς τὴν φάλαγγα πορείας. Ἐκκινήσασα οὕτω τὴν 4ην μ.μ. ὥραν ἐξ ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ οὐρακοῦ Πασᾶ-'Ασμάκ ἤχθη περὶ τὴν 6ην μ.μ. εἰς Κλίσαλι ἐγκαταστήσασα ἐπὶ τῶν Α. καὶ Β. τούτου ὑψωμάτων προφυλακὰς δι' ἑνὸς τάγματος μὲ ἰσχυρὰ φυλάκια ἐπὶ τῶν ἐκ Σωχοῦ καὶ Βυσώνας ἐρχομένων ὁδῶν. Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Μεραρχοῦ τῆς δὲν ἐσπείρασε τὴν προέλασίν τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μέχρι Καρά-'Ομερλή (ἀπέχοντος τοῦ Κλίσαλι περὶ τὰς 4 ὥρας διὰ ἡμιονικῶν ὁδῶν) καθ' ὅσον ἠγνοεῖτο ἡ ἀκριβὴς θέσις τοῦ ἐχθροῦ λόγῳ τῆς ἀπολείας τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ὑποχωρησάντων προκαλυπτικῶν ἀποσπασμάτων τῆς Μεραρχ-

χίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπροτίμησεν ὁ Μέραρχος ν' ἀποφύγῃ τὴν κατὰ τὴν νύκτα λήψιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀκμαῖα τὰ στρατεύματα διὰ τὴν ἀναμενομένην δρᾶσιν τῆς ἐπομένης. Περὶ τούτου ἀνέφερε καὶ εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον.

Ἡ II Μεραρχία ἀδείξαι τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου ἐπιβραδύνει κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τὴν κίνησιν τῆς, πρὸς ἀνασύνταξιν καὶ ἀνεφροδιασμόν ἀφ' ἑνὸς τῶν δρασάντων ἐν Θεσβόνικῃ τμημάτων αὐτῆς, ἀφ' ἐτέ-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Σχολάρχης τοῦ ἐν Ἀμφίσει
Ἑλλ. Σχολείου
Ἐπίσεν εἰς Λαχανᾶν

ρον δὲ πρὸς ὀλιγόωρον ἀνάπαυσιν τοῦ συνόλου αὐτῆς, ὅπερ λόγῳ τῆς καταστάσεως δὲν εἶχεν ἀναπαυθῆ κατ' ὄλον τὸ προηγηθὲν εικοσιτετράωρον (17 πρὸς 18 Ἰουνίου). Μετὰ τοῦτο συγκεντρωθεῖσα ἔξωθι τῆς Θεσβόνικης παρὰ τὸ Χαρμάνκιο ἐκινήθη κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας ἀχθεῖσα εἰς Μπάλτσαν πρὸ τῆς ἐσπέρας.

Αἱ λοιπαὶ Μεραρχίαι συμφώνως τῇ διαταγῇ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των.

Ἡ Ταξ. Ἰππικῆ ἐκκινήσασα ἐκ Τεκελῆ τὴν 4ην πρωϊνὴν ὥραν διὰ τοῦ δρομολογίου Τεκελῆ-Ἰγγλις-Βαθύλακας ἤχθη τὴν 9.30'

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΝΑΡΧΟΥ
Σχολάρχης ἐν Πάτραις
Ἐφρονάθη εἰς Κιλίς

πρωΐας εἰς Σαρῆ Παζάρ. Ἐκεῖ συνεδέθη μετὰ διμοιρίας τοῦ βου Συντος Πεζικοῦ (III Μεραρχίας), τοῦ ὑπολοῦτου Συντος ἀποσυρθέντος πρότερον πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως τῆς Μεραρχίας του, καὶ ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν προσκόπων τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Σαρῆ Παζάρ καὶ Ἀποστολᾶρ οὐάκος. Αἱ πρὸς Μιχάλοβον καὶ Κιλίς σταλεῖσαι ἀναγνωρίσεις τῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διεισδύσωσιν, ἐπιτηρουμένης ἀγρόπνωσ τῆς γραμμῆς διαχωρίσεως τῶν στρατευμάτων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Βραδύτερον ἐσημειώθη παρὰ τῶν ἀναγνωρίσεων τῆς Ταξιαρχίας Τάγμα ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ ἀφικθὲν περὶ ὥραν 11,30' πρωΐας εἰς ὕψωμα 2 Χίλιομ. Βορείως Μπεϊλερλή. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου διαβιβασθείσης μέσῳ τῆς III Μεραρχίας, ἡ Ταξ. Ἰππικῆ διενεκήρευσεν εἰς Γιακαλή ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῶν προφυλακῶν τῆς III Μεραρχίας. Παρ' αὐτῇ προσεκολλήθη καὶ σταθμὸς Ἀσυρμάτου τηλεγράφου.

Τὴν ἐσπέραν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐκοινοποίησε πρὸς τὰς μονάδας, διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐπομένης, τὴν 8ην μεταμεσημβρινὴν ὥραν τὴν κάτωθι διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, ληφθεῖσαν παρὰ τούτων μεταξὺ τῆς 9ης καὶ 10ης μ. μ. ὥρας.

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Θεσσαλονίκη 18 Ἰουνίου 1913 8 μ. μ. ὥρα

Π ρ ὀ ς

Τὰς I-X Μεραρχίας, τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικῆ καὶ τὴν Ὑπηρεσίαν τῶν Μετόπισθεν.

1) Ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν χθρῆσιν του ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν τμημάτων προκαλύψεως οὐδὲν ἐπεχείρησε σήμερον. Οἱ ἐν Θεσβόνικῃ αἰχμαλωτισθέντες ἀνέρχονται εἰς 17 Ἀξ)κοὺς καὶ 1300 ὀπίτιας..

2) Ὁ Στρατὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ αὔριον, τὴν σήμερον ἀρξαμένην προέλασιν καὶ θὰ ἐπιτεθῆ.

3) Ἡ VII Μεραρχία νὰ προσέλθῃ εἰς Νιγρίταν, εἰς τὴν ἐκτίμησιν δὲ τοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς ἐπαφίεται τὸ ἂν θὰ νομίση ἀναγκαῖον νὰ προσέλθῃ ἔτι περαιτέρω πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Ὀρλιακο.

4) Ἡ I Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ τὴν 8ην πρωϊνὴν καὶ νὰ προσέλθῃ διὰ Βυσώκας - Ζαρόβου πρὸς τὴν γραμμὴν Λαχανᾶ-Διγκοβάνης. Εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ἐναπόκειται τὸ νὰ στραφῇ ἐν ἀνάγκῃ κατ' ὁδὸν ὅπως ὑποστηρίξῃ τὸ ἀριστερὸν τῆς VI Μεραρχίας, μεθ' ἧς νὰ εὐρίσκειται ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ.

5) Ἡ VI Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐξ Ἀϊβάτι τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν καὶ νὰ προσέλθῃ διὰ Γιουβέσνας πρὸς τὸ ὕψωμα 605.

6) Ἡ II Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Μπάλτσας τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν καὶ νὰ προελάσῃ διὰ Δαουτλή καὶ διὰ Γενῆ-Μαχαλά, συναντῶσα δὲ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιτεθῆ ἀναπτυσσομένη μετὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς πρὸς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Σαρίκιοῦ ὑψώματα.

7) Ἡ IV Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Δαουτλή τὴν 7ην πρωϊνὴν ὥραν, νὰ ἔχῃ δὲ ἀπὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς ὥρας ἐντελῶς ἐλευθέραν τὴν ἀπὸ Μπάλτσας διὰ Δαουτλή ὁδὸν πρὸς διαβάσιν τῆς II Μεραρχίας.

ΜΗΧΑΗΛ Α. ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ
ἐξ Αἰγίνης
Ἔπαισον εἰς Κιλίκις

Ἡ IV Μεραρχία νὰ προελάσῃ διὰ Σαλαμανλή καὶ Ἀχτισέ-Κλισέ, συναντῶσα δὲ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιτεθῆ ἀναπτυσσομένη μετὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς II Μεραρχίας μετὰ τὸ ἀριστερὸν δὲ πρὸς τὰ μεταξὺ Σαρίκιοῦ καὶ Σαριγκιὸλ ὑψώματα.

8) Ἡ V Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Νάρες τὴν 7ην πρωϊνὴν καὶ νὰ προελάσῃ ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Ἀτζί-Γκιόλ διὰ τοῦ ὑψώματος 250 πρὸς Κιλίκις, συναντῶσα δὲ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιτεθῆ ἀναπτυσσομένη μετὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς IV Μεραρχίας καὶ μετὰ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς πρὸς Κιλίκις.

ΠΑΝ. Α. ΜΠΑΡΜΠΕΡΗΣ
ἐξ Αἰγίνης
Ἔπαισον εἰς Κιλίκις

9) Ἡ III Μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ τοῦ ὑψώματος 246 Βορ. Βαθύλακα τὴν 5ην πρωϊνὴν καὶ νὰ προελάσῃ δι' Ἀβρέτ-Ἰσαὸ πρὸς Κιλίκις, συναντῶσα δὲ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιτεθῆ ἀναπτυσσομένη μετὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς πρὸς Κιλίκις.

10) Ἡ X Μεραρχία νὰ διέλθῃ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ ἐκκινούσα ἐκ Καρασοῦλι τὴν 8ην πρωϊνὴν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν παρὰ τὸ Καλίνοβο καὶ βορείως αὐτοῦ ἐχθρικοῶν τμημάτων, ν' ἀπωθήσῃ ταῦτα καὶ ἀναλόγως τῆς τακτικῆς καταστάσεως νὰ στραφῇ πρὸς Κιλίκις. Εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐπαφίεται ἡ ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως καὶ ἡ ἀναλόγως ταύτης ἐνέργεια.

11) Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ νὰ διευθυνθῇ πρὸς Κοτζά-Ὀμερλή, Κρήτες κανονίζουσα τὴν πορείαν τῆς ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς III Μεραρχίας καὶ νὰ συνδέσῃ τὴν III μετὰ τῆς X Μεραρχίας. Νὰ ἐξακριβώσῃ δι' ἀναγνωρίσεων ἂν ὑπάρχουσιν ἐχθρικοὶ δυνάμεις μεταξὺ Κιλίκις-Κιλινδίο καὶ Κιλινδίο-Καλίνοβο ἢ ἂν κινῶνται τοιαῦτα ἐπὶ τῆς ἐκ Δοϊράνης πρὸς Κιλίκις ὁδοῦ.

12) Ἐκάστη τῶν Μεραρχιῶν καὶ ἡ Ταξιαρχία νὰ ἐκτοπίσωσι τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν θέσεων αὐτοῦ καὶ καταδιώξασιν αὐτὸν συντόμως.

13) Τὸ Στρατηγεῖον μου θὰ εὐρίσκειται αἴθριον ἀπὸ τῆς 8.30' πρωϊνῆς εἰς Μπάλτζαν ἔνθα δέον νὰ εὐρίσκονται οἱ σύνδεσμοι τῶν Μεραρχιῶν πλὴν τῶν I, VII, X καὶ Ταξιαρχ. Ἰππικοῦ.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἡμέρα 19ης Ἰουνίου

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν τῷ δεξιῷ αἰ VII καὶ I Μεραρχίαι ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀκολουθήσασαι τοὺς ὑπὸ τῆς διατ. τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου ὁρισθέντας εἰς αὐτὰς ἄξονας ἐμπλακείσαι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Βυσώκα-Σουλόβου. Ἐκ τούτων ἡ μὲν VII Μεραρχία μέχρι τῆς 6ης ἐσπέρας κατέλαβε τὰ ὑψώματα Σουλόβου καὶ συνέχισε τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Νιγρίταν, ἐγκαταστήσασα κατὰ τὴν ἐσπερᾶν προφυλακὰς Νοτίως Νιγρίτας. (1)

Ἡ δὲ I Μεραρχία μετὰ μάχην εἰς Βυσώκαν κατέλαβε μέχρι τῆς 8ης ἐσπέρας τῆς αὐτῆς τὴν ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν Μπέροβας Ν. Ζαρόβου ἐκτοπίσασα ἐκ ταύτης πρὸς Βορρᾶν ἐχθρικὴν δύναμιν 4—6 Ταγμάτων μετὰ 6 πυροβόλων.

Ἡ VI Μεραρχία ἐπιτεθεῖσα κατὰ τοῦ ὑψώματος 605 κατέλαβε τοῦτο μέχρι τῆς ἐσπέρας τοῦ ἐχθροῦ ἀμυνομένου εἰσέτι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων βορείως ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ 544 ὑψομέτρου. Ἡ ἐχθρι-

(1) Πρὸς σύνδεσμον τοῦ ὅλου ἀγῶνος ἐν τῷ μετώπῳ Κιλίκις-Λαχανᾶ γίνεται περιληπτικὴ περιγραφή καὶ τῶν ἀγῶνων τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κυρίως μετώπου Κιλίκις ἐπιτεθεισῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων,

κὴ ἀντίστασις ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων ἐσκόπει προφανῶς τὴν κάλυψιν τῆς ὑποχωρήσεως πρὸς Λιγχοβάνην - Λαχανᾶν τῶν Βουλγαρικῶν δυνάμεων τοῦ ὑψώματος 605.

Ἐν τῷ μετώπῳ κατὰ τῆς τοποθεσίας Κιλκίς ὁ ἀγὼν ἐξελιχθη ὡς κάτωθι.

Α') Εἰς τὸ δεξιόν. Συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν ἐπετέθησαν αἱ II (δεξιὰ) καὶ IV (ἀριστερά) Μεραρχίαι.

7η ὥρα πρωΐας. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς IV Μεραρχίας διήρχετο εἰς ἕψ. Δαουτλῆ συνεχίζουσα τὴν προχώρησίν της πρὸς Σαλαμανλῆ. Εἰς τὸ δεξιόν της πλευρὸν ἐφαίνετο κινουμένη ἡ II Μεραρχία ἐπὶ τοῦ καθορισθέντος αὐτῇ ἄξονος Δαουτλῆ-Γενῆ-Μαχαλά ἀλλὰ καθυστεροῦσα εἰς τὴν πορείαν της καὶ μένουσα ὀπισθεν τῆς IV Μεραρχίας. Τὸ ἔδαφος Ε. Δαουτλῆ σχηματίζει χθαμαλοὺς τινὰς λοφίσκους καὶ ἐλαφροῦς ἐδαφικὰς πτυχὰς μὴ ἐπιτρέπον τὴν κεκαλυμμένην προέλασιν.

8 ὥρ. πρωΐας. Διὰ λόγων ἐκ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς IV μεραρχίας ἐπετεύχθη σύνδεσμος μετὰ τῆς II τοιαύτης. Τὴν αὐτὴν ὥραν τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο βάλλον κατὰ τῶν προελαυνουσῶν φαλάγγων, τὸ δὲ προηγούμενον τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν Ἴππικὸν ἐπληροφόρει ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων Πεζικοῦ, Πυρκοῦ καὶ Ἴππικοῦ τὰ περὶ τὰ Ἀμπάρκιοι ὑψώματα. Τῆς II Μεραρχίας καθυστεροῦσης εἰσέτι κατὰ τὴν πορείαν της, τὸ δεξιὸν τάγμα τῆς IV Μεραρχίας ἐλόξευσε πρὸς δεξιὰ (B. A.) πρὸς προφύλαξιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ αὐτῆς. Ἄπαντα τὰ προελαύνοντα τμήματα εἶχον διατάξεις φαλάγγων ἐν παρατάξει πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρκοῦ.

8,30' πρωΐας. Τὰ τμήματα προχωροῦν ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρκοῦ. Τὸ δὲ τάγμα ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς IV Μεραρχίας δέχεται τὰ πρῶτα πυρὰ Πεζικοῦ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως παρὰ τοῦ ἔναντι ὠχυρωμένου ἐχθροῦ, ἐνῶ χρόνῳ εἰς λόχος του καταλαμβάνει τὸ Ν. Α. Σαλαμανλῆ δασύλλιον, ὅπερ εὐδρέθη ἔλευθερον. Τὸ πυρὸν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τάσσεται κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρκοῦ, ὅπερ ἐλάχιστα φαίνεται ἀπασχολούμενον ἐκ τῶν πυρῶν τούτων.

Ἦρα 9,30'. Ἐξακολουθούσης τῆς δι' ἁλμάτων προχωρήσεως τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς IV Μεραρχίας (9ον Συν. Πεζικοῦ) πρὸς Α. τοῦ Σαλαμανλῆ (ἀριστερὰ ὄχθη Γαλλικοῦ) ἡ Μεραρχία ἀναπτύσσει ἀριστερὰ τούτου καὶ τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μὲ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρκοῦ ἔχοντος ἐκ τῶν προτέρων ἐπισημάνη τὰς πρὸ τοῦ μετώπου θέσεις του, προξενεῖ ἀρκετὰς ἀπολείας εἰς τὰ προχωροῦντα τμήματα. Τὰ προτεταγμένα δέχονται ἐξακολουθητικῶς καὶ πυρὰ Πεζικοῦ ὀλιγώτερον ὅμως ἐνοχλητικά. Τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ διέρχεται τὸν Γαλλικὸν ποταμὸν καὶ καταλαμβάνει διὰ τῶν ἐπιπέδων δύο λόχων του ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τούτου τοὺς Ν. Σαλαμανλῆ δύο λοφίσκους. Ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν τμημάτων τούτων διέρχονται τὸν Γαλλικὸν ποταμὸν καὶ ἕτερα τμήματα τοῦ Συντος, μία δὲ Μοῖρα Πυρκοῦ καταλαμβάνει θέσεις ὀπισθεν αὐτῶν. Ἡ ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας (11ον Σύνταγμα Πεζικοῦ) παραμένει προκεκαλυμμένη εἰς τὴν ἐκ Ραχμανλῆ κατοχομένην χαράδραν.

Ἦρα 10,30'.—Τὰ δύο Συνταγματα πρώτης γραμμῆς IV Μεραρχίας ἐμπλέκονται πλέον σοβαρῶς εἰς ἀγῶνα Πεζικοῦ καὶ συνεχίζουσι τὴν προχώρησίν των κατὰ τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ εὐρισκομένης εἰς ὑψώματα Ἀμπάρκιοι, ὑψωμα βορείως Σαλαμανλῆ καὶ χωρίον Γιακτζιλάρ.

Τὸ 11ον Σύνταγμα ἐν ἐφεδρείᾳ ἀκολουθεῖ περὶ τὰ 1000 μέτρα ὀπισθεν τοῦ 9ου Συντάγματος πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προφυλάσῃ τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας, καθόσον ἡ δεξιὰ αὐτῆς II Μεραρχία ὑποχρεωμένη νὰ ἐκτοπίσῃ βραδέως τὸν ἐχθρὸν ἀμνόμενον ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς Ραχμανλῆ ὑψωμάτων δὲν εἶχε δυναθῆ εἰσέτι νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς IV Μεραρχίας. Μετὰ τῆς II Μεραρχίας συνεδέθη δι' ἀνιχνευτῶν καὶ ὁ ἀποσταλεὶς πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας παρὰ τοῦ 9ου Συντος Πεζικοῦ Λόχος.

Ἦρα 11, 1)2 πρωΐας - 1ην μ. μεσημβριάν.

Ὁ ἔναντι τοῦ μέσου τοῦ 9ου Συντος Πεζικοῦ ἐχθρὸς, κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως, ἀποσύρεται ὀπισθεν τῶν ἀρχικῶν του θέσεων, δὲν ἀκολουθεῖται ὅμως κατὰ πόδας λόγῳ τοῦ παρεμβληθέντος καπνοῦ ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τοῦ χόρτου τῶν ἐνδιαμέσων ἀγῶν, ἐμποδιζομένης ταυτοχρόνως ἐκ τοῦ καπνοῦ τούτου καὶ τῆς ἐκτελέσεως πυρῶν. Εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Συντος τούτου ὁ ἐχθρὸς ἀνθίσταται πεισιμόνως ἀναπτυχθείσης ὀλοκλήρου τῆς δυνάμεως τοῦ ἀριστεροῦ τάγματος τούτου. Ἐν τῷ ἀριστερῷ τούτῳ δι' ἐνὸς λόχου ἐκ τοῦ τάγματος ὅπερ εἶχεν ἀπομείνῃ ὡς ἐφεδρεία τοῦ Συντος. Ἐν τῷ ἀριστερῷ τούτῳ εἰς λόχος ἐδεκακίσθη ὑποστὰς καταγισμὸν πυρῶν Πυρκοῦ καὶ Πεζικοῦ. Εἰς τὸ δεξιὸν Τάγμα τοῦ

Συν)τος τὰ τμήματα δὲν κινούνται ἕνεκα τῆς καθυστερήσεως τῆς II Μεραρχίας ἀγωνιζομένης εἰσέτι ἐπὶ τῶν ὑψομάτων Ἀνατολ. Ραχμανλῆ. Εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μάχεται ζωηρῶς διὰ δύο Ταγματῶν καὶ ἑνὸς λόχου. Ὑποφέρει ἰδίως ἐκ τοῦ ἀντιπάλου Πυρο)κοῦ τὸ ὁποῖον ἐξτελεῖ φονικώτατον πῦρ. Ἡ ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας ταχθεῖσα περὶ τὰ 1000 μ. Νοτ. Ἀμπάρκιοι ἐπιτηρεῖ τὸ δεξιὸν πλευρὸν ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν πρώτων τμημάτων τῆς ἀγωνιζομένης δεξιᾶ II Μεραρχίας. Ἀριστερὰ τῆς Μεραρχίας τὸ δεξιὸν τῆς V Μεραρχίας φαίνεται ἀγωνιζόμενον καὶ βαλλόμενον σφοδρῶς χωρὶς νὰ δύναται νὰ κερδίσῃ ἔδαφος.

Ὡρα 1η μεταμεσημβρινή.

Ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ δεινὸς μέχρι τῆς 3ης ἐσπέρας ἐκτοπιζόμενον ἀλληλοδιαδόχως τοῦ ἐχθροῦ ἐκ διαφορῶν σημείων. Τὸ φονικὸν πῦρ τοῦ ἐχθροῦ ἀραιοῖ διαρκῶς τὰ τάξεις τῶν Μεραρχιῶν. Μοῖρα Πυροβολικοῦ ἀλλάσσει θέσιν πρὸς τὰ ἔμπρὸς διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς προχωρήσεως. Ἐν τῷ μεταξῷ ἡ II Μεραρχία ἐκτοπίσασα τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν ὑψομάτων Ἀνατ. Ραχμανλῆ ἄγεται εἰς τὸ ὕψος τῆς IV, ἣς τὸ δεξιὸν κατόπιν τούτου προχωρεῖ καὶ ἄγεται εἰς τὸ ὕψος τῆς λοιπῆς παρατάξεως τῆς Μεραρχίας, καὶ οὕτω ἐξακολουθεῖ ἐρρωμένος ἀγὼν ὅπως καταβληθῆ ἡ ὑστάτη ἀντίστασις τοῦ ἐχθροῦ.

Ὡρα 3η ἐσπέρας. Ὁ ἐπὶ τῶν ὑψομ. Ἀμπάρκιοι ἀμυνόμενος ἐχθρὸς πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῆς II Μεραρχίας καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV ἐγκαταλείπει τὰς θέσεις του καὶ ὑποχωρεῖ πρὸς Βορρᾶν τοῦ Ἀμπάρκιοι, μετὰ τοῦτο καὶ ἡ εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἐχθρικὴ ἀντίστασις κάμπτεται καὶ ἤδη ὀλόκληρος ἡ ἐχθρικὴ γραμμὴ ὑποχωρεῖ εἰς Κιλκίς. Ἡ καταδίωξις ἐκτελεῖται δυσχερῶς ἰδίως λόγῳ τῶν πυρκαϊῶν τῶν ἀναφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν ξηρῶν χόρτων εἰς διάφορα σημεία τοῦ ἐδάφους.

Ὡρα 5η ἐσπέρας.—Ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἐχθροῦ ἐσυνεχίζεται διαρκῶς καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν τμημάτων σχεδὸν ἄνευ πυρῶν μέχρι τῆς 7ης ὥρας ὅποτε ἐπελθόντος τοῦ σκότους διεκόπη ἡ προσέλασις καὶ ἐγκατεστάθησαν προφυλακαὶ μάχης ἐκατέρωθεν Σιδ. γραμμῆς καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ (IV Μεραρχία) ἀνατολικώτερον δὲ εἰς ὑψώματα Νοτίως Γενῆ Μαχαλᾶ (II Μεραρχία) ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς περὶ τὰ 500 μ. Νοτίως Ἀχτσέ-Κλισέ. Σύνδεσμος προφυλακῶν μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν II καὶ IV ἐπετεύχθη ἀμέσως, μετὰ τῆς δυτικώτερον ὅμως V Μεραρχίας δὲν ἐπετεύχθη παρὰ τὰς ἀποσταλείσας ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας περιπόλους. Ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ὀρυγμάτων εὐρέθησαν ἐγκαταλειμμένα πολλὰ σκαφευτικὰ ἐργαλεῖα, φυσίγγια καὶ τινα πολυβόλα ἔλλιπῆ. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ὄλου χώρου τῆς μάχης ὁ ἐχθρὸς ἐγκατέλειπε πληθὺν πτωμάτων. Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἐχθροῦ ἀπετελεῖτο ἐξ ὀρυγμάτων Πεζικοῦ, πολυβολείων καὶ πυροβολείων καλῶς κατεσκευασμένων καὶ συνδεδεμένων τηλ)κῶς μέχρι καὶ τῶν πρώτων γραμμῶν.

B'. Εἰς τὸ ἀριστερόν.

Αἱ ἐπιτηδεῖσαι Μεραρχίαι ἐν τῷ μετώπῳ τούτῳ ἦτοι V (δεξιὰ) καὶ III (ἀριστερὰ) ἤρξαντο περὶ τὴν 7ην ὥραν προσελαίνουσαι μὲ σχηματισμὸν ἀνεπτυγμένων φαλάγγων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρο)κοῦ. Περὶ τὴν 7.30' διήρχοντο διὰ τῆς οὐδετέρας ζώνης ἐκατέρωθεν τῆς λίμνης Ἀτζῆ-Γκιόλ. Τὴν 7ην 45' τὸ ἔμπροσθεν Ἴπλικὸν πληροφορεῖ ὅτι ἀπὸ τῆς 7ης 5' αἱ περιπολῖαι του ἐβλήθησαν ὑπὸ πυρῶν Πεζικοῦ ἐκ τῶν Ἀνατ. καὶ Βορ. Ἀποστολᾶρ ὑψομάτων καὶ ὅτι ἀνεγνωρίσθη ὁ ἐχθρὸς κατέχων τὰ μεταξὺ Ἀβρέτ-Ἰσᾶρ καὶ Ἀποστολᾶρ ὑψώματα ὡς καὶ τὰ Ἀνατολ. Ἀποστολᾶρ, ἐφ' ὧν διακρίνονται καὶ ταχύσκαπτα.

8η Ὡρα. Τὰ Τάγματα πρώτης γραμμῆς ἤρξαντο βαλλόμενα ὑπὸ ἐχθρικοῦ Πυρο)κοῦ χωρὶς ν' ἀναχαιτισθῆ ἢ προσέλασις των, ἥτις ἐδυσχεραίνεται μόνον ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρο)κοῦ ἀναφθεισῶν εἰς τοὺς ἀγρούς πυρκαϊῶν. Ἐκ τῶν πυρκαϊῶν τούτων, ἄς καὶ αἱ ἀποσυρόμεναι Βουλγαρικαὶ περιπολῖαι φαίνεται σκοπίμως ἐπηύξανον, προεκλήθη ἀπόλεια συνδέσμου μεταξὺ τῶν δύο προσελαυνουσῶν Μεραρχιῶν (V καὶ III). Ἀχθέντα τὰ Τμήματα τῆς πρώτης γραμμῆς, ἐπὶ τῆς γραμμῆς εἰς ὕψος βορείου ἄκρου λίμνης Ἀτζῆ-Γκιόλ ἐβλήθησαν ὑπὸ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ ἀνεπτύχθησαν πρὸς ἐπιτέλεσιν πυρῶν, ἐνῷ χρόνῳ τὸ ἐχθρικὸν Πυρο)κὸν ἐξετέλει καταγισμοὺς διὰ συγκεντρωτικῶν πυρῶν προξενούν σοβαρὰς ἀπολείας, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν αὐτῶν ὁρμήν. Τὸ πυροβολικὸν ἐτίχθη εἰς καταλλήλους θέσεις περὶ τὴν 7ην πρωΐας διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πεζικοῦ. Δύο ὅμως πυρο)χίαι τῆς Μεραρχίας τοποθετημέναι εἰς θέσεις ἐκ τῶν προτέρων ἐκλεγεσίσας, καταλλήλους διὰ τὴν ἀμυναν οὐχὶ ὅμως

Κατόπιν ἡ ταξιαρχία προελάσασα ἔφθασεν εἰς Κρήτες, τῶν ἀνωτέρω ἐχθρικῶν τμημάτων ὑποχωρούντων ἑξακολούθητικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Χαϊδαρλῆ, Ἀρμουτζῆ.

Αἱ ἀπὸ προῖας ἀποσταλεῖσαι ἀναγνωρίσεις τῆς Ταξιαρχίας μέχρι τῆς στιγμῆς οὐδεμίαν πληροφροζίαν εἶχον ἀποστείλῃ τῇ Ταξιαρχίᾳ. Περὶ τὴν 3ην περιόπου ὥραν μ. μ. ἡ Ταξιαρχία ἔλαβεν ἐπαφὴν πρὸς δυνάμεις ἐχθρικὰς Πεζικοῦ καὶ Ἰππικοῦ ὀρμηθείσας ἐκ Μελάφτσας καὶ ὑποστηριχθείσας ὑπὸ Πυρροῦ τοποθετημένου Ν. Μελάφτσας. Τὰς δυνάμεις ταύτας τὰς συνεκράτησε διὰ περαιομαχίας ἐπὶ τῶν καταληφθεισῶν θέσεων τῆς (ῆψωμα 400 δυτικῶς Κρήτες) μέχρι τῆς 7ης ὥρας ἑσπέρας περίπου ὅποτε ἀπεσύρθη ὀπίσθεν τοῦ εἰς ὑποδείκτην 210 (δυτικῶς Ἀβρὲτ Ἰσσάρ) ἀριστεροῦ προφυλακῶν τῆς III Μεραρχίας πρὸς διανυκτέρευσιν. Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου ἡ X Μεραρχία εἶχεν ἐντολὴν καθοριζομένην ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν 8ην προῖαν ἐκ Καρασοῦλι κατὰ τῶν περὶ τὸ Καλίνοβο καὶ βορείως αὐτοῦ ἐχθρικῶν δυνάμεων, νὰ ἀπωθῆσιν αὐτάς καὶ ἀναλόγως τῆς τακτικῆς καταστάσεως νὰ στραφῇ πρὸς Κιλίκις. Ἐγκαταλείψασα κατόπιν εἰδικῆς διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου τὸ ἐν ΚαρᾶΣινάντζι ἀπόσπασμα (6ον Τάγμα Εὐζώνων, μία Πυροβολοαρχία) ὅπως ἐπιτηρεῖ τὸν εἰς Γευγελῆν ἐχθρὸν, ἤρξατο τῆς κινήσεώς της περὶ τὴν 8ην ὥραν προῖας.

Ἡ διοικήσις τῆς Μεραρχίας καθώριζεν ὅπως τὸ 3ον Σύνταγμα Εὐζώνων μετὰ μιᾶς Πυροβολοαρχίας ἀποτελέσῃ τὴν ἀριστερὰν πλαγιοφυλακὴν τῆς Μεραρχίας καὶ ἐγκαταστήσῃ δι' ἐνὸς μὲν Τάγματος μόνιμον πλαγιοφυλακὴν ἐγκατασταθησομένην ἐπὶ τοῦ Β. Δ. Μπαγιάλτζας ὑψώματος 350, πρὸς ἐπιτήρησιν καὶ ἑξασφάλισιν τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ ἀπὸ Γευγελῆς τυχόν ὀρμηθησομένου ἐχθροῦ, διὰ τοῦ ὑπολοίπου δὲ τῆς δυνάμεώς του κινουμένου διὰ Ἐρεσελῆ-Μπεκερλῆ-Τσιδεμλῆ θὰ ἐξασφάλιζε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς διὰ τοῦ 5ου Συντος Εὐζώνων πρὸς κατεύθυνσιν Καλινόβου ἐπιτεθησομένης Μεραρχίας, ἐνῶ χρόνῳ τὸ 4ον Σύνταγμα Εὐζώνων θὰ ἠκολούθει τὴν ἐπίθεσιν ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

Ἡ κίνησις τῶν τμημάτων πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Δ. Μπαγιάλτζας καὶ ὑψώματος 350 ἐπεβραδύνθη. Οἱ Βούλγαροι ἐν τῷ μεταξὺ προλαβόντες ἔθεσαν πόδα διὰ τμημάτων Πεζικοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων, ἔνεκα τούτου κατόπιν ἀγῶνος διαρκέσαντος μέχρι τῆς 11ης προῖας ὁ ἐχθρὸς ἔξετοπίσθη βορείως καὶ ἀνατολικῶς τῆς γραμμῆς Σμόλι-Μπαγιάλτζα-Χαράδρα Ἀρτζάν μέχρι ἐκβολῆς της εἰς λίμνην Ἀρτζάν. Ἡ Μεραρχία ἀπασχοληθεῖσα ἐξ ἐχθρικῶν φαλάγγων, δυνάμειος οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν δύο Ταγμάτων ἐν συνόλῳ, ἐπιτεθεισῶν ἐκ κατευθύνσεως Γευγελῆς κατὰ τῆς πλαγιοφυλακῆς της καὶ ἀποκρουσθεισῶν διαδοχικῶς ὑπὸ μόνων τῶν δυνάμεων αὐτῆς (τῆς πλαγιοφυλακῆς), δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπιτεθῇ ἀποφασιστικῶς πρὸς Καλίνοβον καὶ Β. αὐτοῦ ὑψώματα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἡν ἔλαβε παρὰ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου ἐντολῆς, ἀλλὰ μετὰ δισταγμοῦ βραδέως ἐπροχώρησε κατορθώσασα νὰ καταλάβῃ μετὰ οὐκ ὀλίγον ἀγῶνα μέχρι τῆς 3ης ὥρας ἑσπέρας τὴν γραμμὴν Σμόλι-Χαράδρα Β. Α. Μπαγιάλτζας, ῆψωμα ἀνατολικῶς χωρίου Μπαγιάλτζας καὶ Χαράδρας Ἀρτζάν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Νοτιο-Ἀνατολὰς μέχρι λίμνης Ἀρτζάν, καίτοι ὁ ἀπέναντι ἐχθρὸς ἀναγνωρισθεὶς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν παρουσίασε σοβαρὰς δυνάμεις (8 ἐν συνόλῳ τάγματα μετ' ἀναλόγου Πυρροῦ ἀπὸ τῆς περιοχῆς Γευγελῆς συμπεριλαμβανομένης μέχρι περιοχῆς Καλινόβου συμπεριλαμβανομένης). Προφανῶς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διὰ τῆς πρὸς Καλίνοβον καὶ τὰ Β. αὐτῆς ὑψώματα ἐπιθέσεως τῆς X Μεραρχίας ἀπέβλεπεν εἰς ἀπειλὴν τῶν νότων τοῦ εἰς Κιλίκις συγκεντρωμένου Βουλγαρικοῦ ὄγκου, (ὁδ. καὶ Σιδ. γραμμαὶ Λοϊράνη-Κιλινδία) καὶ ἐν περιπτώσει ὑποχωρήσεως πρὸς Λοϊράνην τῶν δυνάμεων τούτων εἰς σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ πολεμικοῦ ὕλικου. Ἀπὸ τῆς 3ης ὥρας μέχρι τῆς ἑσπέρας καίτοι ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους παρσίχεται βορρὸν διάστημα ἡμέρας πρὸς συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς τῆς Μεραρχίας, αὕτη οὐδὲν ἐνήργησεν ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς διὰ δύο Συντων Πεζικοῦ (5ον Συν) γμα Εὐζώνων δεξιὰ 3ον Συν) γμα Εὐζώνων ἀριστερὰ) ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω καταληφθείσης ἀπὸ τῆς 3ης ὥρας γραμμῆς. Οὕτω κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην κατόπιν δεινῶν ἀγῶνων ἰδίᾳ ἐν τῷ μετώπῳ Κιλίκις καὶ ὑπερόγκων ἀπωλειῶν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις προήλασαν μέχρι τῆς γραμμῆς: Ἀπὸ θέσεων Ν. Νιγρίτας εἰς γραμμὴν Μπέροβα Νοτ. Ζαρόβου-Ἀντέρεισμ. Ν. Δ. 544 (ἐπὶ ὁδοῦ Γιουβέσνα-Λιγροβάνη)—ῆψωμα 605—ὑψώματα Ν. Γενῆ Μαχαλά—ὑψώματα 500 μ. Ν. Ἀχτσέ-Κλισέ (ἐκατέρωθεν τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Σιδ. γραμμῆς)—ὑψώματα Ἀβρὲτ Ἰσσάρ—ῆψωμα 200—ὑψώμ. Κρήτες—ῆψ. 400 (Δ. Κρήτες)—ἐκεῖθεν πρὸς λίμνην Ἀρτζάν (εἰς ῆψος Ὁρέβριτσα)—ῆψ. Ἀν. Μπαγιάλτζας καὶ χαράδρας Ἀρτζάν-Χαράδρα Β. Α. Μπαγιάλτζας—Σμόλι-Ἀξιός-

Καρασινάντσι. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 19ης Ἰουνίου 1913 ἐγκατεστάθησαν αἱ προφυλακαὶ μάχης τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἡμέρα 20ης Ἰουνίου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς οὐδε ἰα σοβαρὰ ἐνέργεια ἐξεδηλώθη ἐκατέρωθεν ἐκτὸς ἀνταλλαγῆς πυροβολισμῶν μεταξὺ τῶν ἐν ἑπαφῇ προφυλακῶν μάχης. Ἐπὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ μετώπου ἠκούετο καθ' ὅλην τὴν νύκτα θόρυβος προερχόμενος ἐκ κυλιόμενων τροχῶν. Προφανῶς οἱ Βούλγαροι ἐνίσχυον τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν μεταφέροντες ἐκεῖ ἐνισχύσεις πυροκ. Ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου διὰ τὴν 20ὴν Ἰουνίου καίτοι ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας ἐλήφθη τὴν 2αν ὥραν πρωΐας, ὑπὸ τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον καθυστέρήσασα, ἐλήφθη μεταξὺ 5,30' καὶ 6,30' ὥρας πρωΐας. Αὕτη ἦτο ἡ ἀκόλουθος.

Γενικὸν Στρατηγεῖον Μπάλτσα 20 Ἰουνίου 1913

Πρὸς Ἀπάσας τὰς Μεραρχίας καὶ Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ

Ὁ ἐχθρὸς ἀπωθήθη ἐφ' ὅλον τοῦ μετώπου. Ἡ VII Μεραρχία προχωρεῖ πρὸς Νιγρίταν. Σήμερον 20ην ἡ I Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν της. Ἡ VI Μεραρχία νὰ τὴν συντρέξῃ ἐπιτιθεμένη πρὸς Λιγκοβάνην.

Αἱ II, IV, V, III καὶ X Μεραρχίαι νὰ συνεχίσωσι μετ' ἐνεργητικότητος τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τῆς 5ης πρωΐνης. Μετὰ τὴν ἀπόθησιν τοῦ ἐχθροῦ αἱ Μεραρχίαι II καὶ IV νὰ λάβωσι μέτωπον πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰνανλ ἢ II, Κιουρκουτ ἢ IV ὅπως ἀντιταχθῶσι κατ' ἐνδεχομένης προελάσεως ἐχθροῦ ἐκ Χατζῆ Μπαϊραμλῆ καὶ Ράπα καὶ ἐν ἀνάγκῃ προελαύνουσαι πρὸς ἀνατολὰς ἐξασφαλίσωσι τὸ ἀριστερὸν τῆς VI Μεραρχίας. Αἱ Μεραρχίαι V καὶ III μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ ἀπωθοῦσαι τὸν ἐχθρὸν νὰ καταδιώξωσιν αὐτὸν πρὸς Βορρᾶν. Ἡ X Μεραρχία νὰ ἐπιτεθῇ καὶ ἀπωθοῦσα τὸν ἐχθρὸν νὰ διευθυνθῇ ἢ πρὸς Γιάννες ἢ πρὸς Κιλινδρι ἀναλόγως τῆς τακτικῆς καταστάσεως. Σύνδεσμος μετὰ τῆς III Μεραρχίας ἀπαραίτητος. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον θὰ παραμείνῃ εἰς Μπάλτζαν. Αἱ Μεραρχίαι καὶ ἰδίως ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ νὰ τηρῶσι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διαρκῶς ἐνήμερον τῆς τακτικῆς καταστάσεως. Ἡ III Μεραρχία νὰ κοινοποιήσῃ τὴν παροῦσαν μου εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ.

Κωνσταντῖνος Β.

Ὁ ἀγὼν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀρξάμενος ἀπὸ πρωΐας ἐξελιχθῆ ὡς κάτωθι.

1) Ἡ VII Μεραρχία κατόπιν ἀγῶνος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν πρὸς Βορρᾶν καταλαβοῦσα τὴν Νιγρίταν περὶ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τὴν δὲ 8, 50' ὥραν ἑσπέρας εὐρίσκετο ἔναντι τῆς γραμμῆς Νικολάβι-Ξυλότρος.

2) Ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς ἀριστερᾶς VI τοιαύτης ἤρξατο τῆς πρὸς Βορρᾶν προελάσεως ἀπὸ τῆς 7ης περιόπου ὥρας. Τὸ ἀριστερὸν τῆς I Μεραρχίας ἐβλήθη ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς κινήσεώς της ὑπὸ τῶν φανατισμένων Βουλγάρων χωρικῶν Ζαρόβου καὶ μετὰ συμπλοκὴν πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀπόθησε πρὸς Βορρᾶν. Συνεχιζομένης τῆς πρὸς βορρᾶν κινήσεως τῆς I Μεραρχίας συνεδέθη αὕτη ἐξ ὄψεως μετὰ τῆς VI Μεραρχίας, ἥτις κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐκινεῖτο ἀριστερὰ καὶ ὀπίσω αὐτῆς μὴ κατεύθυνσιν πρὸς Λιγκοβάνην. Περὶ τὴν 11ην ὥραν ἡ I Μεραρχία ἐδέχθη πυρὰ πυροκ. ἐκ Λαχανᾶ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ὀργανωμένην ἀμυντικὴν γραμμὴν πρὸ τοῦ Λαχανᾶ κάθετον πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ν. τούτου, μετὰ μέτωπον πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον Ν. καὶ Ν. Α. τοῦ Λαχανᾶ.

Ἡ I Μεραρχία, βαδίζουσα μετὰ δύο Σύντα εἰς παρτάξιν φαλάγγων ἐξετέλεσεν ἀλλαγὴν μετώπου διὰ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν ἄνω ἐχθρικὴν τοποθεσίαν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ ζώνης ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Λιγκοβάνης - Λαχανᾶ καὶ Ν. ἐνῶ χρόνῳ ἡ VI Μεραρχία ἐπετίθετο ἐπὶ ζώνης ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ βορείως. Ἡ στροφὴ αὕτη ἐπερατώθη μέχρι τῆς μεσημβρίας ὁπότε ἤχθη εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἀριστερὰ καὶ ἡ VI Μεραρχία. Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἤρξατο σκληρὸς ἀγὼν κατὰ τοῦ πεισιμόνως ἀμυνομένου ἐπὶ τῆς VI Μεραρχίας (12 χιλιάδες τουφέκια καὶ 16 πυροβόλα μικροῦ καὶ μεγάλου διαμετρήματος), ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν ἐπιτιθεμένων μετὰ θαναμαστῆς τόλμης. Αἱ Μεραρχίαι ἐπιτιθέμεναι ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Λιγκοβάνης-Λαχανᾶ πρὸς τὴν ὀχυρωμένην ἐχθρικὴν τοποθεσίαν Λαχανᾶ καὶ δεχόμεναι φονικὰ πυρὰ ἐκ

θρικού Πεζικού καὶ Πυροβολοῦ καὶ ἀντεπιθέσεις, ἤχθησαν περὶ τὴν 9ην ὥραν τῆς νυκτὸς μέχρις ἀποστάσεως 600 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐχθρικών ὀρυγμάτων καὶ ἐπὶ γραμμῆς: ὑψόμενα Β. Μπέροβας-Λιγκοβάνης (I Μεραρχία)-ὑψόμενα Β.Λιγκοβάνης-ὑψόμεν. Δ. Λαχανᾶ (VI Μεραρχία), ἔνθα παρέμειναν κατὰ τὴν νύκτα ἐν προφυλακαῖς μάχης ἀνασυντάξασαι καὶ τὰ τμήματα τῶν. Τὸ πῦρ κατέπαυσεν ἐντελῶς περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς νυκτὸς. Περὶ τὴν 4ην ἑσπέραις ἐθεάθη Βουλγαρικός Στρατός δυνάμεως δύο Ταγμάτων εἰς ὕψος χωρίου Ἀϊδουλοῦ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Λαχανᾶν. Αἱ δυνάμεις αὗται ἐνίσχυσαν περὶ τὴν ἑσπέραν τὸ μέτωπον Λαχανᾶ. Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐνδιαφερόμενον πρωτίστως διὰ τὴν ταχύτεραν ἐπίτευξιν τῆς καταλήψεως τοῦ Κιλκίς ἀπέστειλε πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν.

Ἐκ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου 20 Ἰουνίου ὥρα 5 μ. μ.

1ην Μεραρχίαν

Ἀναφέρατε ἀμέσως εὐθὺς ὡς I Μεραρχία καταλάβῃ ὑψόμενα Λαχανᾶ ἵνα δυνηθῶ διαθέσω VI Μεραρχίαν ἀλλαγῶ.

Κωνσταντῖνος Β.

Μὴ καταληφθέντων ὁμῶς μέχρι τῆς ἑσπέρας τῶν ὑψομάτων Λαχανᾶ καὶ ἀναφεροθείσης αὐτῶ περὶ τὴν ἑσπέραν ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τῆς γενικῆς καταστάσεως, τοῦτο πρὸς τὸ μεσονύκτιον ἐξέδωκε πρὸς τὰς VI καὶ I Μεραρχίας τὴν κάτωθι διαταγὴν ληφθεῖσαν παρ' αὐτῶν τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἐπομένης (21 Ἰουνίου).

1ην Μεραρχίαν.

«Νὰ σχηματισθῇ ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς Συντοῦ τῆς VI Μεραρχίας καὶ ἑνὸς Συντοῦ τῆς I Μεραρχίας μετὰ τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολοῦ τῆς I Μεραρχίας καὶ τῶν ἀναγκαίων βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς VI Μεραρχίας καὶ νὰ σπεύσῃ διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ πρὸς Στρέτοβον βορείως Κιουρκούτ ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τὸν παρὰ Κιλκίς ἀγῶνα ἐπιτιθέμενον εἴτε αἰθιον εἴτε μεθαύριον πρωΐαν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νότιων τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τῶν VI καὶ I Μεραρχιῶν μετὰ τοῦ Πεδ. Πυροβολοῦ τῆς VI Μεραρχίας ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας νὰ συνεχίσωσι τὸν κατὰ Λαχανᾶ ἀγῶνα. Κατὰ πληροφορίας κατοίκων ἢ καταλληλοτέρων ὁδὸς εἶναι Λιγκοβάνης-Δουνδουρλή-Στρέτοβον. Ὁ Διοικητὴς τῆς VI νὰ συμπαραλάβῃ ἀπόσπασμα Ἰπλικῶν.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἐν τῷ μετώπῳ Κιλκίς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ ἐπίθεσις ἐσυνεχίσθη ὡς κάτωθι.

A') Εἰς τὸ δεξιὸν.

Τὸ πρὸ τοῦ Κιλκίς ἔδαφος τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κυματοειδὲς πρὸς Β. δεσπόζεται ἐξόχως ἐκ τῶν περὶ τὸ Κιλκίς ἐχθρικών θέσεων. Αἱ ἀπὸ Ν. πρὸς Κιλκίς ὁδοὶ βάλλονται καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Πυροβολοῦ. Ἡ II Μεραρχία προήλασεν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς IV Μεραρχίας εὐρεθεῖσα περὶ τὴν ἑσπέραν συνδεδεμένη μετ' αὐτῆς (λεπτομερὴς περιγραφὴ τοῦ ἀγῶνος τῆς δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐλλειπούσης τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως).

Ἡ IV Μεραρχία ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας πρωΐας διαθέτουσα ἐν πρώτῃ γραμμῇ τὸ 9ον Σύνταγμα Πεζικοῦ δεξιὰ καὶ τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀριστερά, τὸ δὲ 11ον ἐν ἐφεδρείᾳ. Ἄμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπιθέσεως πληροφοροῦνται παρὰ Τούρκου χωρικοῦ ἐκ Σαριγιζὸλ προσελθόντος μὲ λευκὴν σημαίαν εἰς τὰς γραμμὰς τῆς, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀπεσύρθησαν εἰς Κιλκίς ἐγκαταλείποντες εἰς τὰ Ν. αὐτοῦ ὑψόμενα μικρὸν τμήμα Πεζικοῦ. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μέχρι τῆς 6ης ὥρας ἑσπέρας ἡ προέλασις συνεχίσθη βραδεία λόγῳ διαρκοῦς καὶ δραστηριοτάτης βολῆς τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολοῦ ἀπὸ θέσεως Κιλκίς. Τὰ ἐπιτιθέμενα τμήματα ἐκτοπίζοντα βαθμιαίως τὰ Ν. Κιλκίς ἐλαφρὰ ἐχθρικά τμήματα ἦσαν ἠναγκασμένα νὰ προχωρῶσι καθ' ὀμίχλας καὶ ἐνίοτε κατ' ἄνδρα πρὸς τὸ σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολοῦ βαλλόμενον ἔδαφος μετὰ μεγάλων ἀπολειῶν.

7η ὥρα ἑσπέρας.—Τὰ ἐπιτιθέμενα τμήματα ἀχθέντα περὶ τὸ τέλος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσ-

τερηνῆς ἐνεργείας. Ἐπὶ τῶν καταληφθέντων ὡς ἀνωτέρω σημείων ἐχθρική ἐπίθεσις ἐνεργηθεῖσα κατὰ τοῦ μετώπου τῆς V Μεραρχίας τὴν 11ην ὥραν τῆς νυκτὸς ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ III Μεραρχία, συνεχίσασα τὴν προέλασίν της ἤχθη μέχρι τῆς 8ης ὥρας ἑσπέρας μέχρι τῆς Σιδ. Γραμμῆς εἰς ὕψος Ν. ἄκρου Κιλκίς, ἐκεῖθεν πρὸς Β. μέχρις ὕψος Ἀρμουτζῆ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Δ. μέχρι χωρίου Ἀρμουτζῆ συμπεριλαμβανομένου, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς μάχης εἰς ἀπόστασιν 600 μ. ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων τῶν διατεταγμένων ἀπὸ Γιάννης πρὸς Σαριγκιόλ.

Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον τὴν 5,30' ἑσπέρας ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν.

Μπάλιζα 20 Ἰουνίου ὥρ. 5,30' ἑσπέρας

Πρὸς τὰς II, IV, III καὶ V Μεραρχίας.

Καταβάλατε πᾶσαν προσπάθειαν ἀλωθῆ τὸ Κιλκίς ἀπόψε. Τὸ Πυρκόν νὰ προσπελάσῃ ὅσον δυνατόν πρὸς ὑποστήριξιν Πεζικοῦ. Ἡ II Μεραρχία νὰ προχωρήσῃ τὸ πεζικόν της πρὸς τὸ 197 Β. Δ. Κιλκίς καὶ νὰ ἐπιτεθῆ ἐκεῖθεν.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ληφθεῖσα περὶ τὴν δειλὴν ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν δὲν ἐξετελέσθη λόγῳ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας καὶ τῆς μεγάλης ὑπερκοπώσεως τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ διημέρου ἀγῶνος. Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ δρῶσα εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς κατὰ τοῦ Κιλκίς ἐπιθέσεως ἐκινήθη πρὸς Κρῆτς ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν προφυλακῶν τῆς III Μεραρχίας (εὐθὺς ὡς ἡ Μεραρχία αὕτη ἤρξατο τῆς κινήσεώς της) ἀποστείλασα ἀπὸ τῆς 3.30' πρωϊνῆς ὥρας ἀναγνωρίσεις ἀξικῶν.

α) Διὰ Καζάνοβο-Κρῆτς πρὸς Μιχάλοβον. β) Διὰ Κρῆτς-Βεργιατὸς πρὸς Κιλινδίο καὶ γ) Διὰ Κρῆτς-Χατζῆ Γιουνούς πρὸς Ἡράκλεια καὶ ἀπόσπασμα κατοπτεύσεως ἐκ μιᾶς ἕλης πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ προώθησιν πρὸς βορρᾶν τῶν εἰρημμένων ἀναγνωρίσεων.

Ἐκ τῆς προελάσεως τῆς Ταξιαρχίας τμήματα ἐχθρικοῦ Ἰππικοῦ εὐρισκόμενα εἰς Κρῆτς καὶ Λογομῖο ἀπεσύρθησαν πρὸς βορρᾶν τοῦ ρεύματος Μπουγιούκ-Δερέ. Ἐκ τῶν παρὰ τὸ ρεῦμα τοῦτο θέσεων ἡ Ταξιαρχία προβάσα εἰς διαφόρους ἀναγνωρίσεις ἀπέστειλε πρὸς τὴν III Μεραρχίαν τὴν κάτωθι πληροφορίαν.

Πρὸς τὴν III Μεραρχίαν ὥρα 11,30' π. μ.

Δεξιὸν ἐχθρικῆς παρατάξεως εὐρίσκεται ὑψώματα ἀνατολικῶς Ἀρμουτζῆ. Συνελήφθησαν δύο Βούλγαροι Στρατιῶται. Ἀνέφερον ὅτι δεξιὸν τῶν ὑποχωρεῖ ταχέως πρὸς Κιλκίς. Τραῖνον ἐκ Κιλινδίο ἐφθάσε εἰς Χατζῆ-Γιουνούς. Παρουσία τμημάτων Ταξιαρχίας Β. Ἀρμουτζῆ τὸ ἐσταμάτησεν.

Ἴλη ἐχθρικοῦ Ἰππικοῦ εὐρίσκεται παρὰ Γιάννης.

Κ. Ζαχαρακόπουλος

ἀντισυνταγματάρχης

Εἰς δὲ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον τὴν κάτωθι ἀναφορὰν.

Πρὸς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον Α. Μ. Βασιλέως ὥρα 12.

Τραῖνον ἐκ Κιλινδίο ἀπεβίβασε εἰς Χατζῆ Γιουνούς Τάγμα περίπου Πεζικοῦ καὶ Πυρκόν. Σύνταγμα Ἰππικοῦ βαδίζει ἐκ Κιλινδίο πρὸς τὸ ἀριστερὸν III Μεραρχίας. Εἰδοποιήθη Μεραρχία λάβῃ μέτρα της Αἰχμάλωτοι Βούλγαροι στρατιῶται ἀνέφερον ὅτι ἐστάλη Σύνγγραμμα Πεζικοῦ εἰς Μιχάλοβον. III Μεραρχία προήλασε σχεδὸν μέχρι ὕψος Χαϊδαρλῆ. Ταξιαρχία θὰ ἐπιβραδύνη τὴν πορείαν τοῦ ἐν Κιλινδίο ἀνωτέρου μικτοῦ ἀποσπάσματος.

Κ. Ζαχαρακόπουλος

ἀντισυνταγματάρχης

Μετὰ τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἡ Ταξιαρχία, εὐρισκόμενη ἐπὶ θέσεων περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον Ν. Δ. Χαϊδαρλῆ, διὰ διαφόρων ἐνεργειῶν της ἀπησχόλει καὶ παρηνόγει τὰς ἀπὸ Γιουνούς πρὸς Ν. κινουμένας ἐχθρικὰς δυνάμεις, αἵτινες περὶ τὴν 2 ὥραν συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ παρὰ τὸ χωρίον Βεργιατὸ δασύλλιον. Ἀπετελοῦντο ἐκ Τάγματος Πεζικοῦ, Σύντομος Ἰππικοῦ καὶ μιᾶς Πυρχίας.

Τὴν 4,30' ὥραν πληροφορηθεῖσα ἡ Ταξιαρχία κοινήν ἐπίθεσιν τῶν III καὶ V Μερραρχιῶν ἐναντίον τοῦ Κιλκίς ἐκινήθη ἀχθεῖσα εἰς ὕψωμα Ν. Γκερμασὲλ ἀφίσασα πρὸς Βεργκιατὸρ μόνον ἐπιτηρητικὰ φυλάκια καὶ πρὸς Γκαβαλάντζι-Γομίρ ἐφίππους περιπόλους μάχης. Τοῦτο διότι εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι ἡ III Μερραρχία ἐξησφάλιζε διὰ πλαγιοφυλακῆς τὸ ἀριστερόν της ἀπὸ τῶν ἐκ Βεργκιατὸρ ἐχθρικών συγκεντρώσεων καὶ προτίθητο νὰ συντρέξῃ τὸ ἀριστερόν της III Μερραρχίας πρὸς Γιάννες. Κατόπιν τούτου καὶ ἔνεκα τῆς πρὸς Γιάννες πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς III Μερραρχίας τὸ εἰς Βεργκιατὸρ ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα ἀπεσύρθη πρὸς Χατζῆ Γιουνοῦς καὶ Γιάννες πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ ἐχθρικών θέσεων.

Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικῶν πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης διέθεσε μίαν ἐπιλαοχίαν ὅπως ὁρμήσῃ εἰς τὸν μεταξὺ Χατζῆ Γιουνοῦς καὶ Γιάννες χώρον πρὸς συνδρομὴν τοῦ ἐπιτιθεμένου Πεζικοῦ, ἀλλὰ ἰσχυρὰ πυρὰ ἀπὸ τῶν ἐπὶ ὑψωμάτων Γιάννες ἐχθρικών ὀρυγμάτων ἠνάγκασαν τὴν ἐπιλαοχίαν νὰ ἀποσυρθῆ εἰς Ἀρμουτζῆ ἔνθα τὸ ἀριστερόν της III Μερραρχίας. Ἡ ὑπόλοιπος Ταξιαρχία παρέμενεν εἰς τὸ παρὰ τὸ Γκερμασὲλ ὕψωμα.

Περὶ τὴν 7ην ὥραν, καταληφθεῖσης τῆς Α. Ἀρμουτζῆ σιδηρ. γραμμῆς ὑπὸ τῆς III Μερραρχίας, ἀνεκάλεσεν ἡ Ταξιαρχία παρ' αὐτῆ τὴν εἰς Ἀρμουτζῆ ἐπιλαοχίαν, μεθ' ὃ ἐπελθόντος τοῦ σκότους, ἐγκατάλειψασι εἰς ὑψώματα Γκερμασὲλ μικρὰ τμήματα πρὸς κάλυψιν τοῦ πλευροῦ τῆς III Μερραρχίας, ἀπεσύρθη καταυλισθεῖσα Δ. Δαουτλῆ ὅπου ὑπῆρχε καὶ ὕδωρ διὰ πόσιμα.

Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερόν ἡ X Μερραρχία, ἀνησυχούσα ὅλως ἀδικαιολογῶς πλέον πρὸς τὸ ἀριστερόν της ἐκ κατευθύνσεων Ματσικόβου καὶ Γευγελῆς, οὐδόλως ἐπεχείρησε σοβαρῶς πρὸς Καλίνοβον καὶ τὰ Β. τούτου ὑψώματα καίτοι ἅπασαι αἱ ἐνδείξεις περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐβεβαίουν ὅτι πρὸς τὰ ὑψώματα ταῦτα ἀποσύρονται πρὸς ἄμυναν καὶ περὶ τὸ Γευγελῆ οὐχὶ σοβαραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις. Ἠρκέσθη εἰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς Α. καὶ Β. ἔλαβε δὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιθετικῶς μόνον μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀναγνωρίσεων τούτων. Ὡς εἰκὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀναγνωρίσεων τούτων, ἐμπλακείσων πρὸς τὸν ἐχθρὸν μακρὰν τῆς Μερραρχίας εὐρισκόμενον, ἐβράδυναν νὰ υποβληθῶσιν εἰς τὴν Μερραρχίαν καὶ ἐκ τούτου ἀπωλέσθη ἐπὶ ματαίῳ ἡ ἡμέρα, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἧτις διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔδιδεν εἰς τὴν X Μερραρχίαν ὡς ἐντολὴν τὴν πρὸς Καλίνοβον καὶ τὰ Β. τούτου ὑψώματα ἐπίθεσιν τῆς Μερραρχίας καὶ ἐκδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ἐξ αὐτῶν καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἀποστολὴν ἀναγνωρίσεων.

Οὕτω ἡ X Μερραρχία περὶ τὴν ἐσπέραν εὐρέθη μὲ προφυλακὰς πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν τῆς χθές, καίτοι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας αἱ μὲν πρὸς Β. ἀναγνωρίσεις κατέλαβον τὰ περὶ τὸν Ματσικόβον ὑψώματα, ἅτινα διετήρησαν, τὸ δὲ ἀπόσπασμα Καρὰ Σινάντσι κατέλαβεν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς αὐτῆς τὴν Γευγελῆν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ Μερραρχίαι ἤχθησαν μέχρι τῆς γραμμῆς Εὐλότρος—Νικοσλάβι—Καρατζαλῆ ὑψώματα Ν. Λαχανᾶ—ὑψώματα Δ. Λαχανᾶ—ὑψώματα Β. Λιγκοβάνης—Σαρκίκοι—Σαργικιόλ—ἐκεῖθεν Σιδ. Γραμμὴν μέχρι ὕψους Ἀρμουτζῆ—Ἀρμουτζῆ—Γκερμασὲλ—Ἀρτζάν—Ματσικόβον—Γευγελῆν κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων καὶ μεγάλων ἀπωλειῶν ἐγκαταστήσασαι περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης προφυλακὰς μάχης.

Ἡμέρα 21ης Ἰουνίου

Συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ Γεν. Στρατηγείου τὸ καταρτισθὲν ἀπόσπασμα ἐκ δύο Συν)των I καὶ VI Μερραρχιῶν (μεῖον ἐνὸς Τάγματος) ἀνεχώρησεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Λιοικητοῦ τῆς VI Μερραρχίας ἀπὸ τῶν προῖνῶν ὥρων πρὸς κατεύθυνσιν Κιλκίς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς του. Οὕτω διὰ τὴν κατὰ Λαχανᾶ ἐπίθεσιν ἀπέμειναν αἱ ὑπόλοιποι δυνάμεις τῶν I καὶ VI Μερραρχιῶν (4 Συν)γμα Πεζικοῦ πλέον ἐνὸς τάγματος καὶ Πυροκόν) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λιοικητοῦ τῆς I Μερραρχίας.

Ἡ VII Μερραρχία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκταθῆ βορειότερον τῆς γραμμῆς Καρατζαλῆ—Μεγκὲς καὶ ἐπομένως αἱ ἠττηθεῖσαι καὶ ὑποχωρήσασαι κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκ Λαχανᾶ πρὸς γέφυραν Ὀρλιακο Βουλγαρικαὶ δυνάμεις διέφυγαν. (1)

Ἡ I Μερραρχία (διοικοῦσα καὶ τὰς Β. Λιγκοβάνης δυνάμεις τῆς VI Μερραρχίας) ἀπὸ τῆς 4ης ὥρας πρωΐας ἤρξατο ἀνταλλάσσουσα μετὰ τοῦ ἀπέναντι ἐχθροῦ βολὰς Πεζικοῦ καὶ Πυροκόν). Μεμονωμένα

(1) Τ' ἀνωτέρω ἐξάγονται ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς I Μερραρχίας, τῆς ἐκθέσεως τῆς VII Μερραρχίας ἑλλειπούσης.

ἀπόπειραι προχωρήσεως λόγων τιῶν δὲν ἐπέτυχον, διότι ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ σφοδροῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ὅπερ ἠνάγκασε τοὺς λόγους νὰ καλυφθῶσιν ἐκ νέου. Περὶ τὴν 9ην πρωΐνῃν μετὰ δίωρον κανονιστολισμόν, ἐξεδηλώθη σφοδρὰ ἐπίθεσις Πεζικοῦ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς I Μεραρχίας ἣτις ἐπέφερε τὴν βαθμιαίαν ὑποχώρησιν τοῦ ἄκρου Συν)τος (δύο ταγμάτων ἐν ὅλῳ δυνάμεις) καὶ τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ χωρίου Καρατζαλῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ περὶ τὴν 1ην ὥραν μ. μ. Ν. Α. τοῦ χωρίου τούτου. Τὸ δεξιὸν τῆς I Μεραρχίας συνεκρατήθη μετὰ πείσματος μέχρι τῆς 2,30' ὥρας παρὰ τὰς μεγάλας ἀπολείας του εἰς ὀπίστας καὶ ἰδία εἰς ἀξ)κοὺς καὶ τὴν μικρὰν συνδρομὴν τοῦ φίλιου Πυρ)κοῦ ἣν λόγῳ τῆς θέσεως του τῶ προσέφερεν.

Ἀριστερὰ τὸ 2ον Σύν)γμα Πεζικοῦ (Τρία Τάγματα) ὑπέστη τὸν ἀντίκτυπον τοῦ κλονισμοῦ τοῦ 5ου Συν)τος, διαφυγόντων πρὸς τὰ ὀπίσω καθ' ὁμάδας ἀνδρῶν ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συν)τος τούτου, συγκεντρῶσας ἀπὸ πρώτας τὸ ἐφεδρικὸν του τάγμα ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ συμμετάσχη εἰς τὸ ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῆς VI Μεραρχίας ἀπόσπασμα, δὲν ἀπέστειλε τοῦτο πρὸς αὐτὸ ἀντιληφθεὶς ἐγκαίρως τὴν κατὰ τοῦ 5ου Συν)τος ἐχθρικήν πίεσιν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποφύγη τὴν ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ τάγματος μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν.

Ἀριστερώτερα τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (δύο ἐν συνόλῳ τάγματα) ἐκράτει τὰς θέσεις του χωρὶς νὰ δύναται νὰ κερδίῃ ἔδαφος πρὸς τὰ ἔμπρός.

Ἐπι ἀριστερώτερον τὰ δύο Συν)τα τῆς VI Μεραρχίας (17ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ Λον Σύν)γμα Εὐζώνων) ἐκράτουν τὰς θέσεις των ἐκτελοῦντα ἀκόρπους προσπάθειάς προχωρήσεως.

Παρ' ἀγγελιοφόρου τῆς VI Μεραρχίας λαμβάνεται ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας περὶ τὴν μεσημβριάν ἢ κάτωθι διαταγή.

I καὶ VI Μεραρχίας.

Κιλικίς κατ' ἐλαβάνεται. Ἐχθρὸς καταδιώκεται. Ἀποστολὴ ἀποσπασματος ὑπὸ Διοικητὴν VI Μεραρχίας περιττή. Ἐπομένως τμήματα παραμείνωσιν ὑπὸ διαταγὰς Μεραρχιῶν των πρὸς ταχύτεραν, ἀποτελεσματικωτέραν ἐπίτευξιν νίκης.

Κωνσταντῖνος Β.

Ὁ Διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας διατάσσει διὰ τὴν 9ην ὥραν μετὰ μεταμεσημβριάν γενικὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεως Λαχανᾶ καὶ ἐκδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, διατάξας καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς καταληλήλους θέσεις τοῦ ὅλου Πυρ)κοῦ. Ἐπανελθόντος ἐν τῷ μεταξύ καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς VI Μεραρχίας μετὰ τοῦ ἀποσπασματος τὰ τμήματα τούτου ἤχθησαν εἰς τὰς προτέρας θέσεις των παρὰ ταῖς Μεραρχίας των. Προπαρασκευάσθη ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιθέσεως συμφωνήσαντος πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ διοικητῆ τῆς VI Μεραρχίας ὅστις ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τοῦ Β. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τομέως του.

Τὴν τρίτην ἀκριβῶς ὥραν ἀρχεται σφοδρὰ ἐπίθεσις κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἀνθισταμένου διὰ φονικωτάτων πυρῶν Πεζικοῦ καὶ Πυρ)κοῦ. Ὁραν 3,30'. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων ἐμειώθη εἰς 200—250 μέτρα, τοῦ Πεζικοῦ ἐπιτιθεμένου μὲ τὴν λόγγην ἐφ' ὄπλου.

Ἀνατολικῶς τοῦ Λαχανᾶ παρατηροῦνται κινήσεις ὀχημάτων μὲ κατεύθυνσιν πρὸ Α. ἐπὶ τῆς ἐχθρικής δὲ γραμμῆς μεμονωμέναι ὑποχωρήσεις καθ' ὁμάδας.

Ὁρα 3,45' εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν (VI Μεραρχία) οἱ Εὐζῶνοι ἔφθασαν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν ἐκτοπίσαντες τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς ἐχθρικής παρατάξεως, ἐνῶ συγχρόνως εἰς τὸ κέντρον τμήματα τοῦ 4ου Συν)τος Πεζικοῦ κατέλαβον τὸν παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν δεσπύζοντα λόφον ὅστις ἀπετέλει τὴν κλεῖδα τῆς τοποθεσίας καὶ ἐφ' οὗ ἦτο τοποθετημένον τὸ περισσότερον ἐχθρικὸν Πυρ)κόν.

Ὁ ἀγὼν συνεχίζεται μέχρι τῆς 4ης ὥρας ὅποτε ὀλόκληρος ἡ ἐχθρική τοποθεσία εἶχε καταληφθῆ. Τὸ ἐχθρικὸν πυρ)κὸν βάλλον λυσσῶδως κατὰ τῶν ἐφορμώντων πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ὑποχωροῦντος Πεζικοῦ του, δὲν κατώρθωσε ν' ἀποσυρθῆ ἐγκαταλειφθέντος τοῦ μεγαλειτέρου μέρους του ἐπὶ τόπου. Ἡ καταδίωξις συνεχίζεται μέχρι τῆς 5ης ὥρας ἐσπέρας κατὰ ἀμυνομένων ὀπισθοφυλοκῶν τοῦ ἐχθροῦ ματαιωθείσης οὕτω τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως δευτέρας ἀμυντικῆς γραμμῆς, ἣν οὗτοι ἐκ τῶν προτέρων εἶχον προπαρασκευάσῃ Ἀν. τοῦ χωρίου Λαχανᾶ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης τὰ τμήματα ἀνασυνετάχθησαν καὶ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς διὰ τῆς VI Μεραρχίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ὑποχωρήσαντος ἐχθροῦ μὴ κριθείσης ὀφελίμου τῆς καταδίωξεως περαιτέρω τοῦ ἐχθροῦ λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐξαντλήσεως ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἀπάντων τῶν τμημάτων ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν.

Ἡ VII Μεραρχία καίτοι ἀπὸ τῆς 3,30' ἀπογευματινῆς ὥρας ἔβλεπεν ὑποχωρητικὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Α. Ἰδίᾳ τῶν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατ' ἀνάγκην διερχομένων πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ὀχημάτων καὶ ἐπὶ πλέον ἐγκαίρως ὑπὸ τῆς 1ης Μεραρχίας εἶχεν εἰδοποιηθῆ περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποκόψη τὴν πρὸς Γέφυραν ἀνατολικῶς Ὀρλιακο ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐν τῷ Μετώπῳ Κιλκίς.

Ἡ ἐπίθεσις ἤρξατο μετὰ θαυμαστῆς τόλμης πρὸς κατάλυσιν τῆς τοποθεσίας Κιλκίς. Ἡ II Μεραρχία ἤρξατο ἐπιθέσεως πρὸς δισέθυσιν Α. Κιλκίς πρὸ τῆς 5ης ὥρας πρωΐας. Ἡ IV Μεραρχία ἀπὸ τῆς 5ης ὥρας πρὸς δισέθυσιν τοῦ Κιλκίς. Ἡ V Μεραρχία ἀπὸ τῆς 5ης ὥρας πρὸς Κιλκίς. Ἡ III Μεραρχία ἀπὸ τῆς αὐτῆς περιπού ὥρας πρὸς Ἐκκλησιάν Ἀγ. Γεώργιον (Κιλκίς).

Ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίσθη λυσσώδης μέχρι τῆς 11ης ὥρας ὑφ' ὅλων τῶν Μεραρχιῶν μὴ ἀνακαταζόμενης τῆς προχωρήσεως παρὰ τὴν πείσιμονα ἐχθρικὴν ἀντίστασιν καὶ τὸ φονικὸν πῦρ αὐτοῦ. Τὸ Πυρρὸν διατεταγμένον εἰς καταλλήλους θέσεις ὑποστηρίζει εὐστόχος τὴν προχώρησιν. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἐπιτιθεμένων τμημάτων ὁλονὲν αὐξάνονται μὲ μεγάλην μάλιστα δυσαναλογίαν αἰ τῶν βαθμοφόρων. Τοῦτο οὐδὲν ἐπιδορᾷ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς ὁρμῆς τῶν ἐπιτιθεμένων Μεραρχιῶν.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύεται ὑπὸ μακρᾶς φάλαγγος μετὰ Πυρροῦ καὶ ἀγνώστου δυνάμεως Πεζικοῦ, ἥτις φαίνεται κινουμένη ἀπὸ Μιχαλόβου Γενίκιοι πρὸς Γιάννες. Ἡ ἐπίθεσις περὶ τὴν 9,30' ὥραν ἄγεται εἰς διάφορα σημεῖα μέχρι τῆς πάλης σῶμα πρὸς σῶμα, ὅποτε ὁ ἐχθρὸς κλονίζεται καὶ ἀποσύρεται εἰς τὰς βορειότερον περιβολὰς διὰ τὴν ἐσχάτην ἄμυναν. Μεταξὺ ἐνδεκάτης καὶ δωδεκάτης ὥρας πρὸ τῆς ἀκάμπτου ὁρμῆς τῶν ἡμετέρων ἐπιτεθέντων μετὰ θαυμαστῆς τόλμης καὶ δι' ὅλης σχεδὸν τῆς δυνάμεώς των Μεραρχιῶν ὁ ἐχθρὸς κλονίζεται καὶ ὑποχωρεῖ πανταχοῦ καταδιωκόμενος διὰ τῶν πυρρῶν τῶν πολυβόλων.

Τὸ ἐχθρικὸν Πυρρὸν ἀπὸ τῆς 11ης ὥρας ἀρξάμενον ὑποχωρήσεως ἔπανσε νὰ βάλλῃ. Περὶ τὴν 12ην ὥραν τὸ Κιλκίς καταλαμβάνεται μετὰ τῶν πέριξ ὑψωμάτων. Ἐντὸς τῆς κομποπόλεως Κιλκίς πρώτη εἰσῆλθεν ἡ V Μεραρχία. Ἡ καταδίωξις συνεχίσθη μέχρι τῆς 4ης περιπού ἀπογευματινῆς, ἀφού Β. Κιλκίς αἱ Μεραρχίαι ἀνασυνέταξαν τὰς ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος ἀναμιεμμένας δυνάμεις των. Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν ὑποχώρησίν του περιορίσθη εἰς ἀσθενῆ ἀγῶνα ὀπισθοφυλακῶν ὑποστηριζόμενον καὶ διὰ τοῦ Πυρροῦ. Τὸ μεγαλεῖτερον μέρος τῶν δυνάμεών του ἀπεσύρθη πρὸς Κιλινδίου-Δοϊράνην ἐν ἀταξίᾳ ἐγκαταλείπον νεκρούς, αἰχμαλώτους καὶ ἀπορρίπτον ἐν ἀφθονίᾳ ὄπλισμὸν καὶ ἐξαρτήσεις. Ἡ ἐκ τῆς τριηταλείπον νεκρούς, αἰχμαλώτους καὶ ἀπορρίπτον ἐν ἀφθονίᾳ ὄπλισμὸν καὶ ἐξαρτήσεις. Ἡ ἐκ τῆς τριηταλείπον νεκρούς, αἰχμαλώτους καὶ ἀπορρίπτον ἐν ἀφθονίᾳ ὄπλισμὸν καὶ ἐξαρτήσεις. Ἡ ἐκ τῆς τριηταλείπον νεκρούς, αἰχμαλώτους καὶ ἀπορρίπτον ἐν ἀφθονίᾳ ὄπλισμὸν καὶ ἐξαρτήσεις. Ἡ ἐκ τῆς τριηταλείπον νεκρούς, αἰχμαλώτους καὶ ἀπορρίπτον ἐν ἀφθονίᾳ ὄπλισμὸν καὶ ἐξαρτήσεις.

Ἐκφυλακῶν ἐπὶ γραμμῆς :
Ἐψώματα Ν. Α. Κιουρκοῦ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ν. Α. (II Μεραρχίας) Α. Κιουρκοῦ - 1 χιλιόμετρον Β. Κιουρκοῦ (IV Μεραρχία) ὑψώματα Β. Α. Σεκερλή - ὑψώματα Β. Δ. Σερεμπλή (IV Μεραρχία) - ὑψώματα Β. Γιάννες (III Μεραρχία). Αἱ προφυλακαὶ τῶν παραπλεύρων Μεραρχιῶν συνεδέθησαν ἀμοιβαίως.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικῶ ἀπὸ τῆς 3,30' πρωΐας ἐξαπέστειλεν ἐκ Λαουτλή τὰς κάτωθι ἀναγνωρίσεις.

α) Διὰ Κρέτς-Γκαβαλάντσι πρὸς Μιχάλοβο. β) Διὰ Γκερμασέλ-Χίρσοβα πρὸς Κιλινδίου.

Ἐκκινήσασα ἡ Ταξιαρχία ἐκ Λαουτλή τὴν 4ην ὥραν ἤχθη τῇ 4,45' ὥραν παρὰ Γκερμασέλ βληθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυρροῦ. Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε διὰ Πεζικοῦ καὶ Πυρροῦ τὰς κλιτύας ἀπὸ Γιάννες πρὸς Χατζῆ Γιουνούς καὶ ὑψώματα Β. τούτου ὡς καὶ τὴν ἐκεῖ Σιδ. γραμμῆν. Ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ὥρας καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας συνεκράτησε διὰ διαδοχικῶν συμπλοκῶν ἐχθρικὰς δυνάμεις πάντων τῶν ὅπλων καλυπτούσας τὸ δεξιὸν τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἀπὸ Γιάννες πρὸς Γενίκιοι (Β. Ρεύματος Μπουγιούκ-Ντερέ), δύναιμι δὲ Ἴππικῶ περιπού ἐπιλαρχίας ἀνέτρεψε πρὸς στενωπὸν Χίρσοβας. Περὶ τὴν 9ην ὥραν πρωΐας ἀριστεροὶ πλαγιοφύλακες τῆς ταξιαρχίας παρὰ Μελάφτζαν συνεδέθησαν μετ' ἀναγνωρίσεως Μεραρχιακοῦ Ἴππικῶ X Μεραρχίας τῆς ὁποίας ὁ ἀξίως ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ X Μεραρχία μάχεται Δ. Ἀρτζάν καὶ ὅτι ὁ διοικητὴς αὐτῆς ζητεῖ παρὰ Μελάφτζαν νὰ καλύψῃ ἀπὸ βορρᾶ τὴν Μεραρχίαν ὅταν αὕτη θὰ κινήθῃ διὰ Κρέτς πρὸς Γιάννες. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς 1ης ὥρας μ. μ. ἀρξαμένης τῆς ἐκ Κιλκίς ὑποχωρήσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ ἡ Ταξιαρχία κατεδίωξεν ἐχθρικὰ τμήματα ὅλων τῶν ὅπλων πρὸς στενωπὸν Κιλινδίου.

Περὶ τὴν 1ην ὥραν ἐξώρμησεν ἡ Ταξιαρχία ἀπὸ θέσεως Β. Βεργιατὸρ πρὸς Ἡράκλεια - Γραμμάτιναν πρὸς καταδιώξιν καὶ ἀποκοπὴν τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ. Εἰς θέσιν Ν. Χατζῆ Γιουνούς λαμβάνει τὴν κάτωθι διαταγὴν τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου.

Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ

Καταδιώξατε πάραντα. Ἐχθρὸς καταδιώκεται. Ἐξακριβώσατε διεύθυνσιν ὑποχωρήσεως. Καταδιώξατε ἀπηνῶς καὶ ἀγρίως.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἡ Ταξιαρχία διέταξε μίαν Ἐπιλαρχίαν νὰ καταδιώξῃ πρὸς Γραμματίτιναν-Ἀλέξια-Μοράφτσαν, ἑτέραν Ἐπιλαρχίαν μετὰ πολυβόλων πρὸς Ἡράκλεια Δερέσελο-Πατερὰς. Καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ταξιαρχίας ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν προηγουμένην Ἐπιλαρχίαν (πρὸς Ἡράκλεια) μὲ κατεύθυνσιν δυτικωτέραν ἑτοιμον, ὅπως ἐν καταλληλοτέρᾳ στιγμῇ διὰ στροφῆς πρὸς δεξιὰ ἀποκόψῃ τὰς πρὸς Β. ὑποχωρούσας ἐχθρικὰς φάλαγγας.

Ὁ ἐχθρὸς κατεδιώχθη κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας μέχρι ὑψομάτων Ν. Πατερὰς καὶ ὑψομάτων Β. Γραμματίνας. Ἡ ἐχθρική ὑποχώρησις διὰ τῆς καταδιώξεως τῆς Ταξιαρχίας μετετροπῆ εἰς φυγὴν.

Κατὰ τὴν καταδιώξιν πλείστους ἀνθισταμένους ἐσπείρισαν συνέλαβον ὑπὲρ 200 αἰχμαλώτους πεζοὺς, πλείστα ὄπλα καὶ παντοειδῆς ὕλικόν. Μία ἰσχυρὰ ἐχθρική φάλαγξ ὑπεχώρησεν ἐν συγκύσει πρὸς Γραμματίτιναν Πορόγια ἐτέρα δὲ πρὸς Κιλινδίο - Δοϊράνιν. Ἡ Ταξιαρχία ἐγκαταλείψασα τμήματα πρὸς Γραμματίτιναν καὶ Πατερὰς διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ τήρησιν τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ διενυκτέρευσε περὶ τὴν Ἡράκλειαν. Εἰς τὸ ἄκλον ἀριστερόν ἢ Χ Μεραρχία ἐσημείωσε δυστυχῶς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀρνητικὴν προσαρμογὴν τῆς δράσεώς της πρὸς τὴν ἐντολὴν ἣν εἶχεν ὡς καὶ διὰ τὴν συντάττισιν τῶν προσπαθειῶν της πρὸς τὰς τῶν ὑπολοίπων Μεραρχιῶν (τῶν κατὰ Κιλκίς ἐπιτιθεμένων) πρὸς ἐνίσχυσιν τούτων καὶ ἀπειλὴν τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Κιλινδίο. Οὕτω τὴν 4.30' ὥραν πρωΐας τὸ γενικὸν Στρατηγεῖον πληροφορεῖ τὴν Μεραρχίαν ὅτι εἰς Κιλκίς διεξάγεται ὁ κρίσιμος ἀγὼν καὶ διατάσσει ταύτην ὅπως ἀπαλασσομένη πρῶτον τοῦ ἀπέναντι αὐτῆς ἐχθροῦ, σπεύσει πρὸς Γιάννες ἵνα συντρέξῃ εἰς τὸν κύριον ἀγῶνα, προκειμένου ἀπὸ πρωΐας ν' ἀρχίσῃ ἡ κυρία κατὰ Κιλκίς ἐπίθεσις. Ταυτοχρόνως λαμβάνει παρὰ τῆς III Μεραρχίας τὸ κάτωθι τηλεγράφημα.

«Τακτικὴ κατάστασις III Μεραρχίας 20ης Ἰουνίου.»

«Πρώτη γραμμὴ Μεραρχίας ἐκ δύο Συν]τοιον εὐρίσκειται δυτικῶς Κιλκίς. Μάχη διήρκεσε μέχρι 8ης ἑσπερινῆς.....Σήμερον Μεραρχία ἐξακολουθεῖ ἐπίθεσιν κατὰ Κιλκίς.»

Λόφος Ν. Α. Δαουτλῆ 21 Ἰουνίου 1913

III Μεραρχία.

Ἡ Χ Μεραρχία μὴ διατηροῦσα οὔτε ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀπέναντι αὐτῆς ἐχθροῦ (ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἐσπέρας (δὲν ὄρα δι' ὅλης τῆς δυνάμεώς της κατὰ τοῦ εἰς Καλίνοβον καὶ Β. Δ. αὐτοῦ ὑψόμενα εὐρισκομένου ἐχθροῦ ἵνα ἀνατρέψῃ τοῦλάχιστον τὸ ἀριστερόν-ιοῦτου καὶ εἶτα καλυπτομένη εἰς τὸ ἀριστερόν της κινήθῃ εὐχερῶς πρὸς Γιάννες, ἀλλὰ ἀποστέλλει μόνον πρὸς Ν. Δ. Καλινόβου ὑψωμα τὸ ὄν Συν)μα Εὐζώνων μετὰ μιᾶ. Πυρ[χίας τὸ ὅποιον διατάσσει νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ τῶν θέσεών του μόλις τὴν 7ην ὥραν πρωΐας. Ἀποστέλλει ἐπίσης πρὸς Καλίνοβον καὶ Γιάννες ἀναγνωρίσεις Ἰππικοῦ ἢ δὲ ὑπόλοιπος Μεραρχία παραμένει εἰς τὰς θέσεις της ἐκτελοῦσα διαφόρους συγκεντρώσεις.

Τὸ ὄν Σύνταγμα Εὐζώνων ἔλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἐχθρικής γραμμῆς ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸ Καλίνοβον ὑψώματος, διακόπτει τὴν προέλασίν του διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπίθεσίν του. Ἡ πρὸς Μιχάλοβον ἀποσταλείσα ἀναγνωρίσις πληροφορεῖ περὶ τὴν 10ην ὥραν τὴν Μεραρχίαν ὅτι εἰς βραχὴν λόφον Κάστρον Γκαβαλάντσι (παρὰ τὸ χωρίον Γκαβαλάντσι) ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ ἢ ὅποια εὐρίσκειτο Δ. τοῦ χωρίου Γιάννες εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἐχθρικοῦ Συν)τος Ἰππικοῦ, ἐπληροφορεῖ δὲ τὴν Χ Μεραρχίαν ὅτι ἔδει νὰ βαδίσῃ διερχομένη διὰ τοῦ ὁδρομίου Γκαβαλάντσι.

Τὴν αὐτὴν περίπου ὥραν λαμβάνει τὴν κάτωθι διαταγὴν τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου «Κιλκίς καταλαμβάνεται. Ἐχθρὸς καταδιώκεται. Ἐξακριβοῦντες διεύθυνσιν ὑποχωρήσεως ἐχθροῦ, καταδιώξατε ἀπηνῶς διευθυνόμενοι πρὸς γραμμὴν ὑποχωρήσεώς του».

Ἡ Μεραρχία μετὰ τὰς πληροφορίας ταύτας ἀποφασίζει καὶ κινεῖται οὐχὶ πρὸς τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἀλλὰ πρὸς Γιάννες. Ἀπασχολοῦσα δὲ τὸν Β. Καλινόβου ἐχθρὸν διὰ ἀναλόγων δυνάμεων κινεῖται βραδέως πρὸς κατεύθυνσιν Γιάννες καὶ μόλις περὶ τὴν δελτίνην τοῦ ἡλίου ἄγεται καὶ σταθμεύει περὶ τὸ Γκαβαλάντσι, ἐν προφυλακαῖς μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ εἰς χῶρον Καλινόβου ἕπον Σύνταγμα Εὐζώνων τὴν 3.30' ὥραν, διὰ γενικῆς ἐφόδου διὰ τῆς λόγχης ἀνατρέπει τὸν ἐχθρὸν καὶ καταδιώκει αὐτὸν πρὸς βορρᾶν Καλινόβου, μεθ' ἧς ἄγνωστον διατι ἀπέσυρε τὰς δυνάμεις τοῦ Ν. Καλινόβου καὶ Λ. Μιχαλόβου ἐνθα διενυκτέρευσε ἐν προφυλακαῖς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ἐνῶ ἀπὸ τῆς χαρᾶντῆς ἔδει νὰ ἀχθῆ ἡ Μεραρχία τολμηρῶς πρὸς τὸν κύριον ἀντικειμενικὸν τῆς σκοπῶν (Γιάννες), δὲν ἔπραξε τοῦτο παρὰ μόνον τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ὁπότε διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Κιλκίς ἡ τακτικὴ κατάστασις ἄρδην εἶχε μεταβληθῆ ἢ δὲ διαταγῆ τοῦ Γεν. Στρατηγείου πρὸς ταύτην, λίαν συγκεκριμένως, καθώριζεν ἀπὸ τῆς 10ης ὥρας πρωίας ὅτι ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν κατεύθυνσιν ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν ἀπηνῶς πρὸς ταύτην. Ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῦτα ἡ Χ Μεραρχία κινήθη πρὸς Γιάννες κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἢ χθὴ μόνον εἰς χῶρον Γκαβαλάντσι, μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, οὐδεμίαν ἐπαφὴν ἐπιτυχοῦσα μετὰ τῶν λοιπῶν φιλίων τῆς καὶ νικηφόρων Μεραρχιῶν.

Οὕτω μετὰ τριήμερον σκληρὸν ἀγῶνα ὁ ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου Βουλγαρικὸς Στρατὸς ἠττήθη κατὰ κράτος καταληφθέντων τῶν δύο ἰσχυρῶς ὀργανωμένων ἀμυντικῶν τοῦ κέντρον Λαχανᾶ καὶ Κιλκίς καὶ ὑπεχώρησεν ἐν ἀταξίᾳ πρὸς Δοϊράνην καὶ Σέρρας.

Ἡ πρὸς Δοϊράνην ὑποχώρησις του θὰ κατέληγεν εἰς πλήρη καταστροφὴν καὶ ἐκμηδένισιν τῆς δεξιᾶς του πτέρυγος ἂν ἐνέργεια τῆς Χ Μεραρχίας πρὸς Κιλινδιρ ἀποφασιστικὴ ἐλάμβανε χώραν τουλάχιστον κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος. Πλὴν παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἡ Χ Μεραρχία καὶ κρτὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οὐδὲν σοβαρὸν ἐπέτευχε, ἀποφεύγουσα οὕτως εἰπεῖν τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ δι' ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς, ὡς ὄφειλεν, ἐνέργειαν.

Ἐπίσης συντριβὴ καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἐπετύγχανετο ἂν καὶ ἡ εἰς τὸ ἄκρον δεξιῶν VII Μεραρχία κατῶρθου ν' ἀποκόψῃ, κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 20ης Ἰουνίου, τὴν πρὸς γέφυραν Ὀρλιακο ὑποχώρησιν τῶν ἐκ Λαχανᾶ Βουλγαρικῶν δυνάμεων (Ὁ λόγος τῆς ἀνωτήρω ἀποτυχίας τῆς VII Μεραρχίας δὲν δύναται νὰ ἐξετασθῆ ἐλλειπούσης τῆς σχετικῆς τῆς ἐκθέσεως)

Εἰς τὴν νίκην Λαχανᾶ-Κιλκίς ὀφείλεται τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς τελικῆς εὐτυχῆς ἐκβάσεως τοῦ ὄλου πολέμου. Κατὰ ταύτην κατεδείχθη ἡ ὑπεροχὴ οὐ μόνον τοῦ Ἑλλήνος Στρατιώτου ἔναντι τοῦ Βουλγάρου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Ἑλλήνος ἡγήτορος ἔναντι τοῦ Βουλγάρου τοιοῦτου.

Ἀντιστάσαι Βουλγαρικαὶ δυνάμεις ἐν τῷ ὄλῳ μετώπῳ ἐξηκριβώθησαν ἅπασαι αἱ ἀναγραφόμεναι ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου ἐνισχυθεῖσαι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ ἀγῶνος καὶ διὰ 14 νέων ταγματῶν Πεζικοῦ σιδηροδομικῶς μεταφερθέντων πρὸς τὸ μέτωπον Κιλινδιρ-Κιλκίς.

Οὕτω αἱ ἀντιμέτωποι δυνάμεις ἦσαν σχεδὸν ἰσόπαλοι εἰς Πεζικὸν οὐχ' ἦττον οἱ Βούλγαροι διέθετον κατὰ πολὺ ὑπέρτερον Πυρρὸν, εἰς δὲ τὰ μέτωπα Κιλκίς καὶ Λαχανᾶ καὶ βαρὺ ταχυβόλον τοιοῦτον, ἔναντι τοῦ πεδινοῦ καὶ ὀρειβατικοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ἡ ἐπιτυχηθεῖσα περιφανὴς νίκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀποδοτέα εἰς τὴν ἐπιθετικὴν ἱκανότητα τοῦ Ἑλλήνος Στρατιώτου καὶ βαθμοφόρου, τὴν αὐταπάρησιν καὶ αὐτοθυσίαν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως τοῦ Στρατοῦ καλὴν σύλληψιν καὶ ἐγκαιρον ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἡ ἐπιτυχία τοῦ ὁποίου στηριχθεῖσα εἰς ἱκανοὺς, ἐμπνευσμένους καὶ ἀνδρείους ἐκτελεστὰς ἐπέφερον οὐσιώδη συνδρομὴν καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς δεξιᾶς Σερβικῆς πτέρυγος.

Ἀντιθέτως οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ ὄλον χρονικὸν διάστημα τῆς ἀμύνης των οὐδεμίαν σοβαρὰν ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐνήργησαν εἴτε τοπικῆς, εἴτε εὐρυτέρας ἐννοίας καταδικασθέντες εἰς παθητικὴν ἄμυναν.

Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι ὑπερέβησαν τὰς 10.000 χιλ. εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας.

Αἱ Βουλγαρικαὶ κατὰ πολὺ ὑπέρτεραι. Οὗτοι ἐγκατέλειπον εἰς χεῖρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ περὶ τὰς 3.000 αἰχμαλώτων καὶ μέγαν ἀριθμὸν παντοίου ὄπλου, πυρομαχικῶν, ὀπλων καὶ πυροβόλων, (ἐλλείπει ἐπαρκῶν ἐπισήμων στοιχείων δὲν εἶναι δυνατὴ λεπτομερὴς περιγραφή).

Αἱ εἰς ἀξ)κοὺς ἀπώλειαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπερέβησαν ἐπικινδύνως τὴν πρὸς τὰς τῶν ὀπλιτῶν λογικὴν ἀναλογίαν. Θεωρηθέντος ὅτι τοῦτο προήρχετο ἐξ ἐιδικῶν σκοπευτῶν Βουλγάρων ἐπὶ τοῦτο τεταγμένων, ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου.

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

21 Ἰουνίου 1913 9 μ. μ.

Πρὸς ἀπάσας τὰς Μεραρχίας

Διατάσσω ὅπως ἐντὸς τῆς αὐρίου ἀπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἀξ)κοὶ ἀπὸ Στρατηγοῦ μέχρις Ἀνθυπολοχαγοῦ ἀφαιρέσωσι τὰ γαλόνια ἐκ τῶν πηλικίων αὐτῶν.

Οἱ παραβάται τῆς παρουσίας θὰ τιμωρηθῶσιν αὐστηρότατα.

Ἡ παρούσα μου νὰ κοινοποιηθῇ πρὸς ὅλον τὸ Στράτευμα.

Κωνσταντῖνος Β.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἐπὶ τῇ περιφανεῖ νίκῃ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐκοινοποίησε τὴν κάτωθι διαταγὴν.

ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

21 Ἰουνίου 1913 ὥρα 9 μ. μ.

Πρὸς ἀπάσας τὰς Μεραρχίας.

Εἰς τὸν ἀνδρεῖον Στρατὸν τὸν ἐπιδείξαντα τοσοῦτον ἡρωϊσμόν κατὰ τὰς μάχας τῶν ἡμερῶν τούτων, τὸν συντρίψαντα τὸν ἐχθρὸν ὅπου δήποτε καὶ ἂν τὸν συνήνητσε, ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν μου καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν μου διότι ἠγοῦμαι αὐτοῦ.

Κωνσταντῖνος Β.

Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη καὶ δι' ἐπισήμων Βουλγαρικῶν ἐγγράφων ἢ κατὰ τῶν συμμάχων Βουλγαρικῆ προδοσία. Οὕτω εἰς συλληφθεῖσας διαταγὰς ἐπιχειρήσεων διαφόρων Βουλγαρικῶν μονάδων καταφαίνεται πασιφανῶς ἡ ἀπόφασις τῆς ἀνωτέρας Βουλγαρικῆς διοικήσεως, ὅπως αἰφνιδιαστικῶς ἐπιτεθῆ, ἄνευ κυρήξεως πολέμου ἀπὸ τῆς 16)29 Ἰουνίου 1913 κατὰ τε τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων.

Τινὲς τῶν διαταγῶν τούτων ἀναγράφουσι τὰ κάτωθι.

1) Ἐκ τῶν ἐγκαταλειφθέντων Βουλγαρικῶν ἀρχείων εἰς Κιλκίς εἰς διαταγὴν ὑπ' ἀριθμὸν 4 τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ Ζυντρόςκι ἐκδοθεῖσαν εἰς Χασάν Ὀμπασι τὴν 7ην ὥραν πρωῆας τῆς 16)29 Ἰουνίου 1913 οἱ Ἕλληνες μέχρι τότε σύμμαχοι ἀπεκαλοῦντο «ὁ ἐχθρός».

2) Διαταγὴ ἐπιθέσεως συλληφθεῖσα παρὰ τῶν Σέρβων ἐπὶ αἰχμαλώτου Βουλγάρου ἀξ)κοῦ τοῦ 31ου Συντάγματος καὶ ἐκδοθεῖσα εἰς χωρίον Μπάνια (Δ. Κοτσάνων) παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας Πεζικοῦ τῆς 4ης Βουλγαρικῆς Μεραρχίας μὲ ἡμερομηνίαν 16)29 Ἰουνίου 1913 καὶ ὥραν 20ην εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 21 γενικῆς διαταγῆς τῆς Βουλγαρικῆς Στρατιᾶς διελάμβανε καὶ τὰς κάτωθι παραγράφους.

«Αὐριοὶ ἄρχονται αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Ἐναντι τοῦ μετώπου τῆς Ταξιαρχίας οἱ Σέρβοι κατέχουσι τὰς γραμμὰς κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ζλέτοβο.»

«Ἡ Στρατιὰ θὰ ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τὴν 3ην ὥραν πρωῆας καὶ θὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν. Ἡ Ταξιαρχία, εἰς δύο φάλαγγας θὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸν ποταμὸν Ζλέτοβο, προσπελαύνουσα δὲ ἄνευ θορύβου, θὰ ἀνατρέψῃ τὰς προφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἶτα θὰ καταλάβῃ τὰ σημεῖα ἅπανα θὰ ὑποδειχθῶσι. Πρέπει νὰ αἰφνιδιάσωμεν τὸν ἐχθρὸν.»

(Συνετάχθη ὑπὸ τῶν μαθητῶν Σχολεῖου Πολέμου κατὰ διαταγὴν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1925).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Συνταγματάρχης πεζικού

Ὁ Ἀντώνιος Καμπάνης διέφυκε ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τὸ ἡρωϊκὸν 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον διέπρεψεν εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ ἀγώνος ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καὶ στιβαρὰν διοίκησιν τοῦ ἀληθῶς ἀτρομήτου συνταγματάρχου του. Εἰς τὸ Σαραντάπορον, εἰς τὰ Γιαννιστά, εἰς τὴν Μανωλιάσαν, εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων τὸ 8ον Σύνταγμα ἐπέδειξεν ὅλας τὰς ἀρετὰς τῆς καλῶς διοικουμένης, τῆς πειθαρχούσης καὶ ἐμπνεομένης ἀπὸ τὸ αἶσθημα ὑψηλῆς φιλοπατρίας μονάδος.

Ὁ Ἀντώνιος Καμπάνης ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Τὰ τοῦ θανάτου του δὲ ὡς ἐξῆς ἀφηγεῖται ὁ τότε ἀξιωματικὸς τοῦ Συντάγματός του καὶ ἤδη ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ἀπόστολος Χριστοδοῦλου.

«Κατὰ τὴν 20ὴν Ἰουνίου ἐν ᾧ τὸ Σύνταγμα ἡμῶν προήλκεν πρὸς ἄλλοις τοῦ Κιλκίς, εἶδον τὸν Συνταγματάρχην ἡμῶν Ἀντώνιον Καμπάνην ὄρθιον ἐπὶ τινος λίθου νὰ παρατηρῇ μὲ τὰς διόπτρας πρὸς τὸν ἐχθρόν. Καὶ συγχρόνως τὸν ἤκουσα ἀποτεινόμενον πρὸς ἡμᾶς νὰ φωνάζῃ.

«Εἰδοποιήσατε ἀμέσως τὰ τμήματα νὰ σπεύσωσι ταχέως καὶ ἐπιτεθῶσι». Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως ὄβρις ἐκραγείσα ἀνοθεν αὐτοῦ τὸν ἐπληξε καιρίως καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπικτον.

«Ὁ ἰστάμενος πλησίον τοῦ ὑπασπιστῆς τοῦ λοχαγῶς Τσολακόπουλος Ρέμπελος στρέψας τότε πρὸς ἐμὲ μοι εἶπε: Χριστοδοῦλου πρόσεξε νὰ μὴ μάρτη κανεὶς τὸν θάνατον τοῦ Συνταγματάρχου ἡμῶν.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΖΗΣ

Συνταγματάρχης πεζικοῦ

Ὁ ἐν Λαχανᾷ πεσὼν ἡρωϊκὸς Συνταγματάρχης Ἰω. Παπακυριαζῆς ἐν ᾧ πρὸ τῆς μάχης διέθετε τὰ πάντα ἐν ἡρεμίᾳ καὶ τάξει, ἅμα τῇ ἐνάρξει αὐτῆς ὑπὸ τοιαύτης κατελαμβάνετο ὁρμῆς καὶ ἀνυπομονησίας διὰ τὴν νίκην, ὥστε νὰ θέλῃ παντοῦ νὰ εὐρίσκειται. Ἔνεκα τούτου παρημέλει δι' ἑαυτὸν καὶ τὰ στοιχειώδη μέτρα προφυλάξεως.

Ἐφιππος κατὰ τὰς πορείας καὶ προσελάσεις πολλάκις εὐρέθη πρὸ τῶν ἀνιχνευτῶν, δι' ὃ ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὴν κἀθοδον εἰς Δεμάτι Δορίσκου ἐδέχθη μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του συμπτροκορότησιν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσώθη ἐκ θανάτου μόλις προλαβὼν νὰ πηδήσῃ ἐκ τοῦ ἵππου. Κατὰ τὰς μάχας οὐχὶ σπανίως μετέβαινε ἐφιππος εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ἀκροβολιστῶν, ἄλλοτε μὲν πρὸς ἐπιτεώρησιν, ἄλλοτε δὲ πρὸς ἐμψύχωσιν τῶν ἀνδρῶν διὰ τὴν ἐξόρμησιν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς μάχης Λαχανᾷ (21-6-13) ἐπανειλημμένως μετέβη ἐφιππος εἰς τὴν γραμμὴν, ἐκτιμήσας δὲ ὄρθως τὴν κατάστασιν ὑπέβαλεν εἰς τὴν I Μεραρχίαν πρότασιν γενικῆς προσελάσεως τῶν δύο Μεσοαρχιῶν I καὶ VI πρὸς ἐκπόρθησιν τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, ἅμα τῇ ἐκδόσει δὲ τῆς διαταγῆς μετέβη εἰς τὸ πλέον ἐπικίνδυνον σημεῖον τοῦ ἀριστεροῦ καὶ ὄρθιος παρότρυνε τοὺς ἀνδρας πρὸς ἐξόρμησιν διὰ τὴν ἔφοδον, ἀλλὰ βλήμα ἐχθρικὸν διεπέρασε τὴν καρδίαν του.

Ὁ θάνατός του κατέθλιψε πάντας, κυρίως δὲ τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν Μανουσογιαννάκη, ὅστις διερχόμενος μετ' ὀλίγον καὶ ἀντιληφθῆς τὸν νεκρὸν τοῦ ἥρωος, ἀφίππευσε καὶ ἐνηγκαλίσθη αὐτὸν λέγων «ὅτι ἔχασε τὸ καλλίτερον παλληκάρι τῆς Μεραρχίας».

Λάρισα 10-12-1925,

Δ. Μεσσήνης
Συνταγ. πεζικοῦ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΟΥΤΗΦΑΡΗΣ

Ταγματάρχης πεζικού

Ὁ Κουτήφαρης ἦτο ταγματάρχης μου. Σεμνός, θεοσεβής, ἀπέριττος. Ἰδεώδης πατριώτης καὶ στρατιώτης, ἦρος τῶν ἡρώων, ἀλλὰ καὶ ἄγνωστος.

Πρωῖαν τινὰ κατόπιν βροχερᾶς νυκτός, ὁ ἵπποκόμος μου μοὶ ἔφερε δύο αὐτὰ βρασιμένα. Ἔδωσα τὸ ἓνα εἰς τὸν ταγματάρχην Κουτήφαρην. Πρὸς στιγμήν τὸ ἐδέχθη. Μετανοήσας ὅμως ἀμέσως μοῦ τὸ ἐπέστρεψε λέγων: «Ἐφαγαν οἱ στρατιώτες μας; Δὲν τρώγω καὶ ἐγώ!» Ὁ στρατὸς ἦτο νῆστις δύο ἡμέρας. Ἐτρώγε καὶ ἔπινεν ὅταν καὶ τὸ τιῆμα του ἔτρώγε καὶ ἔπινε. Ἦγαπᾶτο ἀπὸ τοὺς ὑπ' αὐτὸν διὰ τὰς μεγάλας του ἀρετὰς ἐξαιρετικῶς. Ἐτραυματίσθη εἰς Μανωλιάσαν - Μπιζάνι. Ἐπεσεν ἐνδόξως εἰς τὴν πολύνεκρον τοῦ Κιλκίς μάχην.

Ἐμαθὸν ἀξιοπίστως ὅτι εἶπεν εἰς τὸν τότε Ἀρχιστράτηγον Βασιλέα Κωνσταντῖνον θελήσαντα νὰ τὸν παραμυθήσῃ κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς: «Ἐνικήσαμεν Μεγαλειότατε;» Ναί, ἀπήντησεν ὁ Ἀρχιστράτηγος. «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν καὶ φεύγω εὐχαριστημένος». Μὲ τὸ μειδίημα εἰς τὰ χεῖλη ἐξέπνευσεν. Ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ Μπιζάνι μεταβαίνοντες μαζί εἰς τὰς προφυλακὰς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ περάσωμεν αἰχένα βαλλόμενον καὶ ἐπισεσημασμένον παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸν διήλθε πρῶτος κύψας τὸ σῶμα, κατόπιν δὲ καὶ ἐγὼ τῇ ἀληθείᾳ ὀλιγότερον κύψας. Τοῦτο ἐπὶ ἡμέρας συνεχῶς τὸ ἀνεμνηνίσκετο φρονῶν ὅτι παρεξηγήθη καὶ ὅτι δὲν ἔκαμε καλά. Εἰς μάτην προσεπάθησα νὰ τὸν καθησυχάσω, ἐπαινῶν μάλιστα τὴν στάσιν του. Φόβον δὲν ἐγνώρισε, σφαῖραν δὲν ἐφοβήθη ποτὲ ὁ ἅγιος Κουτήφαρης.

Ξενοφῶν Κεστίας

Συνταγμ. ἐν μον. διαθεσιμότητι.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΜΑΡΑΣ

Ἄντισυνταγματάρχης πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Κέα τὸ 1854. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ Σχολεῖον Ὑπαξιωματικῶν ἔλαβε κατὰ τὸ 1897 μέρος εἰς τὰς μάχας Γριμπόβου καὶ Πέντε Πηγαδιῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κ. Κουμουνδοῦρον.

Τὴν 19 Ἰουνίου 1913 ἀρχομένης τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν εἰς Κιλκίς ἀμνομένων Βουλγάρων, λαβὼν διαταγὴν παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς V Μεραρχίας Συνταγματάρχου Γεννάδη ὅπως καταλάβῃ τὰ δεσπόζοντα ὑψώματα τοῦ Κιλκίς, ἀπήντησε.

«Μάλιστα. Θὰ τὰ καταλάβω καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον».

Δύο ὥρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως ἐπληρώθη βαρέως καὶ μεταφροθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην ἀπεβίωσε τὴν ἐπιούσαν.

("Ὁρα καὶ σελ. 53 καὶ ἐπ.)

ΦΩΚΙΩΝ ΔΙΑΛΕΤΗΣ

Ταγματάρχης πεζικοῦ

Ἡ Ρούμελη ἔδωσεν εἰς τὴν στρατευσομένην Εὐρώπην τὸ σπανιώτερον ἄνθος τῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς, τὸν εὐζώνον. Ἐνα θαῦμα πολιτισμένης ὁρμῆς, ἀφθιάστου σβελτωσύνης, πρωτοβουλίας ἀμμητύτου, καρτερικότητος σπαρτιατικῆς, θυμοσοφίας, πειθαρχικότητος δωρικῆς.

Ὁ Διαλέτης ἦτο ταγματάρχης. Ἦτο διοικητὴς ταῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Συντάγματος. Ἄλλ' ἦτο πρὸ πάντων καὶ ἔμεινε μέχρι τέλους εὐζώνος. Κάθε ἄλλος κόσμος βαρύνει ἄσχημα εἰς τὸ ὄνομά του. Καὶ ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Διαλέτη πρέπει νὰ γράφουν ἀπλῶς. «Ἐδῶ σκοτώθηκε ἓνας εὐζώνος».

Ὁ θάνατός του. Ὁ ἠρωϊκὸς Διαλέτης, διοικῶν τὸ 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ προήλαυσε κατὰ τῶν

εις Κιλκίς ἐχθρῶν τὴν 19ην Ἰουνίου 1913. Ἀπὸ ἐνὸς ὑψώματος οἱ Βούλγαροι ἀντέταξαν λυσσώδη ἀντίστασιν καὶ ὁ ἀγὼν πρὸς στιγμὴν ἐκιδ ἵνευσε.

Μόνος τότε ὁ Διαλέτης τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς τάγματος καὶ ὁρμᾷ πρὸς τὴν κορυφὴν. Ἐν τῇ ἀπαραμίλλῳ ἐκείνῃ προσλάσει σφαῖρα ἐχθρική πλήττει αὐτὸν εἰς τὴν κοιλίαν καὶ τὸν ρίπτει ἀναίσθητον. Τρέχουν πάραυτα οἱ στρατιῶται, τὸν ἀνεγείρουν καὶ τὸν μεταφέρουν μακρὰν. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔστηνε τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὁ ἡρωϊκὸς διοικητὴς τοῦ Διαλέτης ἐξέπνεεν ἐν ᾧ μετεφέρετο εἰς Θεσσαλονίκην.

Ὁ Σύνδεσμός του. Ἐχει ἀνάψει πλέον ἡ μάχη εἰς τὸ Σαραντάπορον καὶ ὁ Ταγματάρχης Διαλέτης χάνει τὸν σύνδεσμόν του, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκλέξει, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ μάχη. Ἐφρονεῦθη ὁ δυστυχὴς, ἐν ᾧ μετέφερε διαταγὰς. Ὁ ταγματάρχης ἔχει ἀνάγκην συνδέσμου. Ἀλλὰ ποῦ νὰ τὸν εὔρη τώρα; Ποῖος θὰ θελήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν τόσην θραῦσιν, ποῦ μᾶς προξενοῦν οἱ Τούρκοι νὰ δεχθῇ νὰ ἀναλάβῃ τὸ τόσον ἐπικίνδυνον αὐτὸ καθήκον;

Πλησιάζει ὁ ταγματάρχης εἰς τὸν τρίτον λόχον...—«Κύριε λοχαγέ!», λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ λόχου, «χρειαίζομαι ἕνα καλὸν σύνδεσμον. Θέλω ἕνα παλληκάρι! Ἐχεις νὰ μοῦ δώσῃς κανένα;» Ὁ λοχαγὸς στρέφει τὰ βλέμματά του πρὸς τοὺς ἄνδρας του. Ὅλων τὰ μάτια τοῦ λέγουν πῶς εἶνε ἔτοιμοι νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν ὑπηρεσίαν. Πολλοὶ κάμνουν πῶς δὲν ἀντιλαμβάνονται, καὶ κυττάζουν δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Ἄλλὰ νά! Τοὺς προφθάνει ὅλους καὶ προχωρεῖ ἔξω τῆς γραμμῆς ὁ μικρὸς εἰς τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ γίγας εἰς τὴν ψυχὴν στρατιώτης Σπύρος Νίκας, Ἀθηναῖος, τοῦ ὁποῖου ἡ οἰκογένεια φέρει εἰς τὴν συνοικίαν Πλάκας τὸ παρῶνυμον «Τσώκης».

— Σᾶς παρακαλῶ πάποτε ἐμένα σύνδεσμόν σας, κύριε ταγματάρχα! λέγει φέρων τὸ σχῆμα ὁ γενναῖος στρατιώτης.

— «Ἐλα μαζί μου, παιδί μου!» ἀπαντᾷ ὁ Διαλέτης,

Πλέον γενναῖον, πλέον ἀτρόμητον σύνδεσμον δὲν ἠμποροῦσε νὰ εὔρη ὁ ἡρωϊκὸς Διαλέτης. Πίπτει διαρκῶς χάλαζα σφαιρῶν καὶ ὀβίδων. Ἄλλ' ὁ ἄνδρεῖος Τσώκης εἶνε πανταχοῦ παρῶν.

Τώρα ἐπιστρέφει τρεχᾶτος ἀπὸ τοὺς λόχους εἰς τὸν ταγματάρχην. Τώρα ὁρμᾷ πρὸς τοὺς διαφόρους λόχους, διὰ νὰ μεταφέρῃ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου. Καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς τὸ ἔργον τοῦ συνδέσμου. Σὲ ὅποιον λόχον ὑπάγῃ, ἔχει πάντα λόγια γενναῖα, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἄνδρας.

— «Μπορὸ! παιδιά, χαλάζι! Μὰ ἔννοια σας καὶ τὸ χαλάζι δὲν χαλάει τὰ κυπαρίσσια!»

— «Βαρᾶτε, μωρ' παιδιά, οἱ ἄλλοι λόγοι κάμνουν θαύματα!...»

Καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, στέκεται ὀλίγον μαζί μὲ τοὺς ἄνδρας, σηκώνει τὸ ὄπλον του καὶ πυροβολεῖ!...

Ὁ γενναῖος Διαλέτης, ποῦ ἤξευρε καλά, τί θὰ εἰπῇ παλληκαριά, μᾶς ἔλεγε κατόπιν, ὅτι πρὸ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ Νίκα ὁ καθεὶς εἶχε χρέος νὰ ἀποκαλύπτεται!...

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα, κατ' ἐγγράφον ἀνακοίνωσιν ἀνθυπολ. Ν. Οἰκονομακῆ καὶ προφορικῶν πολλῶν στρατιωτῶν τοῦ πρώτου τάγματος).

Εἰς τὰ Γιαννιτσά. Ἐνθουσιάζετε τὴν φοβερὰν λάσπην, ποῦ εἶχομεν εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν. Πολεμοῦν τὰ παλληκάρια μας χωμένα ἕως τὸ γόνατο εἰς τὸν βοῦρνον. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὰ ἐμποδίζει νὰ προχωροῦν πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἰδιαιτέρως διακρίνεται διὰ τὴν ὁρμὴν του τὸ πρῶτον μας τάγμα. Ὁ διοικητὴς του, ὁ Ταγματάρχης Φωκίων Διαλέτης, ἔφιππος καὶ ἀψηφῶν τὰς σφαῖρας τοῦ ἐχθροῦ πετᾷ ἀπὸ λόχον εἰς λόχον καὶ ἐνθουσιάζει διαρκῶς τοὺς ἄνδρας του μὲ τὰ ὄρατά του παλληκαρίσια λόγια καὶ μὲ τὸ ζωντανό του παράδειγμα.

Ἐπάνω εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς μάχης τὸν πλησιάζει εἰς ἀγγελιαφόρος ὁ ὁποῖος τοῦ μεταβιβάζει διατα-

γὴν ἀνωτέραν. ὅπως καταβῆ ἀπὸ τὸ ἄλογόν του, διότι φυσικὰ ἔφιππος κινδυνεύει νὰ κτυπηθῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν.

Καὶ ὁ Διαλέτης μὲ τὴν παιδικὴν του ἀφέλειαν λέγει εἰς τὸν ἀγγελιαφόρον :

— « Ἄντε παιδί μου, σύρε πίσω καὶ πές τους : Δὲν βλέπουν, τὶ λασπουριὰ ποῦ ἔχει ! Πῶς θὰ μπορέσω ὕστερα νὰ καθαρίσω τίς μπότες μου ! ».

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ λοχαγοῦ Χ. Ὁσμάνου.)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΑΤΣΙΜΗΔΗΣ

Ταγματάρχης πεζικοῦ

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς μάχης Λαχανᾶ, περὶ ὄραν 9 π.μ., τὸ 1ον τάγμα τοῦ 5ου Πεζικοῦ Συντάγματος κατέκειτο πρηνηδὸν εἰς ἐλαφρὰν ὄφρυν θερισμένων ἀγρῶν, ἀναμένον διαταγὰς προχωρήσεως καὶ ἐβάλλετο, δοκιμαζόμενον δεινῶς, ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν χαρακωμάτων κειμένων ὑπερθεῖν. Πολλοὶ στρατιῶται ἐτραυματίζοντο ἐκτεθειμένοι οὕτως, ὅποτε φαίνεται προσερχόμενος μόνος βαδίζων ὄρθιος ὅπισθεν

τὴν γραμμὴν τῶν ἀκροβολιτῶν ὁ ταγματάρχης Κατσιμίδης. Οἱ Βούλγαροι διακρίναντες τοῦτον. καθόσον τὰ ὀλόχρῃσα γαλόνια του ἤστραπτον εἰς τὸν ἔνδοξον διὰ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα ἤλιον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐβάλλον κατ' αὐτοῦ μετὰ λύσσης καὶ αἱ σφαῖραι ἐσύριζον πέριξ του. Ὁ ἦρως ἐβάδιζεν ἀτάραχος καὶ μεγαλοπρεπῆς, ὡς τὸν ἀντελήφθην στορέψας τὴν κεφαλὴν μου ἵνα ἰδῶ ποῦ διευθύνονται αἱ συρίζουσαι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μας σφαῖρα. Ἐφώναξα αὐτῷ νὰ προφυλαχθῆ ὑποδεικνύων καὶ μίαν ὄδυσιν, ἀλλ' οὕτως μοῦ ἀπήντησε πατρικῶς. « Δὲν πειράζει, παιδί μου, τὸ καθῆκον πρώτα, τὸ καθῆκον ». Καὶ τότε μὲν παρέμεινεν ἄτροτος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγην ὄραν γενικευθείσης τῆς συμπλοκῆς, ὁ ἦρως ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου πεδίου τῆς τιμῆς, δίδων τὸ παράδειγμα καὶ ἐμψυχῶν τοὺς μαχητὰς, οἵτινες μετ' ὀλίγον τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς πολὺ ἀκριβὰ ἐξεδικήθησαν τὸ τίμιον αἷμα του.

Ἄρχιμ. Δεσεπτόπουλος
Ἀντισυν. Πεζικοῦ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης πεζικοῦ

Ἐπεσεν εἰς Καρατζάκιοι (16-6-1913)

Εἰς τὴν μάχην τῆς Ἐλασσῶνος ὁ τότε λοχαγὸς Ἰω. Χατζόπουλος ἵσταται ὄρθιος καπνίζων μακαρίως μὲ τὴν σπάθην ἀνηρτημένην, καθ' ὃν χρόνον σφαῖραι ἐχθρικαὶ πολυβόλων θερίζουν. Τὸν παρακαλῶ νὰ καθίσῃ κάτω, ἀλλ' ἀπαντᾷ εἰς ἐπήκοον ὄλων. « Δὲν σκοτώνουν μωρὸ! Δὲν σκοτώνουν! » Ἀμέσως ὅμως βλέπω τὸν σπαθιστῆρα του νὰ πίπτῃ κομμένος ἀπὸ σφαῖραν. Δὲν ἐκρατήθη πλέον. Τὸν ἄρπαξα ἀπὸ τὴν μέσην καὶ τὸν ἐκάθησα κάτω.

Δ. Τριανταφυλλίδης
Ταγματ. Πεζικοῦ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Λοχαγὸς πεζικοῦ

Ἐπεσεν εἰς Λαχανᾶν.

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸν ἀδαμάντινον χαρακτῆρα τοῦ λοχαγοῦ Ζητουνιατῆ ὅστις παρὰ τὴν ἐλαττωματικότητά των ὀφθαλμῶν του ἦν πάντες ἐβλέπομεν καὶ ἀνεγνωρίζομεν, ἐδέχετο νὰ μεταφέρεται ἐπὶ

τῆς ράχσεώς μου κατὰ τὴν προσπέλασίν μας πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ λόγου δι' ἀποτόμων χαραδρῶν κλπ. παρὰ τὰς παροτρύνσεις ἐμοῦ καὶ τῶν διοικητῶν τοῦ τάγματος.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος Κολοκοτρώνης παρώτρυνε τὸν εἰρημένον λοχαγὸν, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐφόδου ἐν Λαχανᾶ 21ην Ἰουνίου 1913 νὰ παραμείνῃ ὀπίσω λόγῳ τῆς παθήσεώς του ταύτης, οὗτος ἐξανέστη θεωρήσας τοῦτο ὡς τὴν μεγαλύτεραν ὕβριν. Μετ' ὀλίγα λέπτα εὔρε τὸν ἐνδοξον θάνατον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ὃ ὅποιος εἰς ἐκάστην ὁμιλίαν του μοῦ ἔλεγε. «Βρὲ Βιδάκη, ἐγὼ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνω ἄξιωματικὸς καὶ εἰς τοῦτο φταῖνε ἐκεῖνοι τοῦ μολοντί εἶδον τὴν πάθησιν τοῦ ματιοῦ μου μὲ ἔμπασαν στὸ σχολεῖον» Καὶ τοῦτο διότι ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἀνταπεκρίνετο πλήρως εἰς τὸν προορισμὸν του.

Δ. Βιδάκης
Ταγματάρχης ἐν ἀπ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΔΗΜΙΟΥ

Ὁ δέκατός μας λόχος, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ὑπολοχαγὸν Χ. Ὀλύμπιον, βαδίζει νοτιοανατολικῶς τοῦ Κιλκίς. Ἡ δευτέρα διμοιρία τοῦ λόχου μὲ διμοιρίτην τὸν γενναῖον λοχίαν Ἀντώνιον Δημίου προχωρεῖ ἀκροβολιστικῶς. Αἱ ἐχθρικαὶ σφαῖραι ἔρχονται κατὰ ἑκατοντάδας καὶ δι' αὐτὸ οἱ ἄνδρες τῆς διμοιρίας βαδίζουν σιγά, καὶ μαζευμένοι, προφυλαγμένοι.

Ὁ γενναῖος λοχίας δὲν μένει εὐχαριστημένος. Θέλει τοὺς ἄνδρας του, πλέον εὐκινήτους καὶ πλέον γενναίους. Καὶ δι' αὐτὸ ὄρθιος ὁρμᾷ πρὸς τὰ ἔμπρός. Προχωρεῖ ἀρκετὰ καὶ φωνάζει εἰς τοὺς ἄνδρας του μὲ ἐνθουσιασμὸν :

— «Ἐμπρός, παιδιά, ἔμπρός παλληκάρια μου!».

Ἡ διμοιρία ἐμψυχώνεται καὶ σπεύδει πρὸς τὸν ἀνδρείον διμοιρίτην της. Ὁ Δημίου τὴν ἰδίαν πάλιν δουλειά! Ὁρμᾷ ἐκ νέου μόνος πρὸς τὰ ἔμπρός.....

Δὲν προφθάνει ὁ γενναῖος λοχίας νὰ κάμῃ ὀλίγα βήματα καὶ ἐχθρική σφαῖρα τὸν κτυπᾷ ἐπάνω ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν ἔξαπλώνει κατὰ γῆς ἄπουν.....

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα, κατ' ἐγγραφον ἀνακοίνωσιν ἀνθυπολ. Χ. Καράσσου).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΩΝΣΤ. ΓΙΩΤΗΣ

Λοχαγὸς πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ πατρὸς μὲν ἐκ Σουλίου (Ἠπείρου) ἐκ μητρὸς δὲ ἐκ Προβέζης. Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1884 εἰς Προβέζαν. Ἀπεφοίτησε τοῦ Γυμνασίου Ἄρτης. Ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Σχολεῖου τῶν Εὐελπίδων ἐν ἔτει 1906 καταταγείς εἰς τὸ Πεζικόν.

Κατὰ τοὺς δύο πολέμους 1912 καὶ 1913 ὑπηρέτει εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς II Μεραρχίας ὡς Διοικητὴς τοῦ 3ου Λόχου αὐτοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐφονεύθη.

Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος

Ἐλαβε μέρος ὡς Ὑπολοχαγὸς Διοικητὴς Λόχου εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μπιζανίου ἐνθα καὶ ἐτραυματίσθη.

Ὁ τραυματισμὸς του ἔλαβε χώραν κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ αὐτοῦ πρου μάρτυρος στρατιώτου τοῦ 3ου Λόχου, δικηγόρου κ. Παπαπάνου ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας :

Τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1912 ὁ 3ος Λόχος τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ, οὗτινος ὁ εἰρημένος ἐτύγγανε Διοικητὴς, εἶχε διαταχθῆ ν' ἀμυνθῆ πάλιν θυσία τοῦ ὑψώματος τοῦ Προφήτου Ἥλια. Τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ προβολικοῦ ἐκ δύο σημείων. Πληθὺς ὀβίδων ἐπιπτε γύρω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτου Ἥλια, χωρὶς κατὰ περιεργον σύμπτωσιν νὰ ἐπιτύχῃ κερμίδα.

Τὸ ἔδαφος πολὺ βραχώδες, σὲ κάθε κτύπημα ὀβίδος ἐξεσφειδόνιζε πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις κομμάτια ἀπὸ πέτρες ἐπικίνδυνες ὅσον καὶ αἱ βολίδες.

Κατὰ τὰς 8 καὶ 30' τὸ πρωτὶ ἄρχισε ἡ ἐπίθεσις τοῦ Πεζικοῦ. Οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ δεξιὸν ἐπλησίασαν τόσον πολὺ εἰς τὰ χαρακώματα τοῦ 3ου Λόχου, ὥστε ὁ λοχαγὸς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ «ἐφ' ὄπλου λόγχην» καὶ ἀντεπίθεσιν. Κατόπιν τούτου τὸ τμήμα ἐκείνο ὑπεχώρισε, ἀλλ' εἰς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ μετώπου τοῦ λόχου ἡ ἐπίθεσις ἐξηκολούθει μὲ αὔξουσαν ὀλονέν ἔγτασιν. Ὁ Γιώτης μὲ τὸ μάνλιχερ στὸ χέρι πυροβολοῦσε μαζὺ μὲ τοὺς ἄνδρας του. Ἐτραυματίσθη ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸν ἀνεχαίτισεν. Ὁ ἀφηγούμενος τάνωτέρω κ. Παπαπᾶνος, στρατιώτης τότε, τῷ παρατήρησεν ὅτι ἔτρεχεν αἷμα καὶ προσεφέρθη νὰ δέσῃ τὸ τραῦμα μὲ τὸν ἀτομικὸν ἐπίδεσμον. Ἐκείνος ὅμως τῷ ἀπήνευσεν ὅτι δὲν ἦτο καιρὸς γιὰ τέτοια καὶ νὰ μὴ ἀπασχοληθῇ ἀπὸ τὴν δουλειὰ του.

Κατὰ τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας μεταφέρθη εἰς τὸ χειρουργεῖον, μέσα σ' ἓνα φορεῖο, ἐξηντλημένος ἀπὸ τὸ αἷμα ποῦ ἔχασε. Δὲν ἐδέχετο νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὸ χειρουργεῖον καὶ ἐχρησιάσθη ὀλόκληρος διαδικασίη διὰ νὰ πιασθῇ νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸν Λόχον του. Ἴσως νὰ κατορθώθῃ αὐτὸ μόνον χάρις εἰς τὴν μεγάλην του ἐξάντλησιν. Ἄλλον ἀξιωματικὸν σὺν κι' αὐτόν, λέγει ὁ κ. Παπαπᾶνος, δὲν θὰ εὑρισκαν πειὰ. Τὸν ἀγαποῦσαν παρ' ὅλην του τὴν ἀδυστηρότητα. Οἱ ὄλιγοι ποῦ εἶαν ἀπομεινῆ ἀπὸ τὸν Λόχον μαζεύτηκαν καὶ ἤκουσαν τὴν ἀδυνατισμένην του φωνὴν νὰ λέγῃ :

«Νὰ μείνετε ἐδὶ ὅ,τι κι' ἂν συμβῇ. Ὁ τρίτος Λόχος νὰ μείνῃ ἐδῶ. Ὁ τρίτος Λόχος ἐμπρὸς».

Ὁ Λόχος του εἶχεν ὑποστῆ τρομακτικὰς ἀπολείας. Ἀπὸ 266 ἄνδρας ποῦ παρατάξῃ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀναλήψεως τομέως πρὸ τοῦ Μπιζανίου εἶχαν μείνει μόλις 97 ἄνδρες.

Μετὰ τὸν τραυματισμὸν του μεταφέρθη εἰς τι τῶν ἐν Ἀθήναις Νοσοκομείων, ὁπόθεν τῇ αἰτήσει του καὶ πρὸ τῆς πλήρους ἀναρρώσεώς του ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Σύνταγμα ἀναλαβὼν, ἐκ νέου, τὴν Διοίκησιν τοῦ 3ου Λόχου καὶ λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκπολιόρκησιν τοῦ Μπιζανίου.

Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος

Ἐν τῷ μεταξύ προαχθεὶς εἰς λοχαγὸν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης διεξαχθεῖσαν μάχην πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν κατ' αὐτῶν μάχην τοῦ Ἀμπάρκοϊ (προεχωρημένη θέσις τοῦ συγκροτήματος Κιλκίς) καὶ εἶτα εἰσαυτὴν ταύτην τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἔνθα ἔπεσεν ἠρωτικῶς μαχόμενος πρὸ τῶν Βουλγαρικῶν χαρακωμάτων τὴν 20ην Ἰανουαρίου 1913 βληθεὶς ὑπὸ βολίδος πεζικοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λόχου του ἐξώρμα πρὸς κατάληψιν τῶν Βουλγ. χαρακωμάτων, προτρέπων διαρκῶς τοὺς ἄνδρας του νὰ τὸν ἀκολουθήσουν διὰ τῶν λέξεων «Ἐμπρὸς, Ἐμπρὸς».

Ἐταίρη πλησίον τοῦ Κιλκίς μετ' ἄλλων πεσόντων κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀξιωματικῶν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπολοχαγὸς πεζικοῦ

Μετέσχεν ὄλων τῶν μαχῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τοῦ 1912 μέχρι τῆς μάχης τοῦ Λαχανᾶ καθ' ἣν ἐφρονεῦθη ἡγούμενος τοῦ 3ου Λόχου τοῦ 22ου Συντάγματος πεζικοῦ. Παρορμῶν τοὺς ἄνδρας τοῦ ὑπ' αὐτὸν Λόχου εἰς ἐπίθεσιν κατὰ μᾶς κορυφογραμμῆς, ὁρισθείσης παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος, ἐφώνει πρὸν αὐτούς. «Ἐμπρὸς παιδιά, γιὰ τὴ Σόφια. Ἐκεῖ ὁ σταθμὸς μας». Βληθεὶς δὲ ὑπὸ σφαίρας Μάουζερ εἰς τὴν κοιλιακὴν χώραν καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐπιπτεν ἐκτραύλασεν. «Κοντεύουμε παιδιά νὰ φθάσουμε. Ζήτω ἡ γλυκεῖά μου Πατρίδα!»

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΣΤΡΕΒΙΝΑΣ

Υπολοχαγός Πεζικού

Ὁ Εὐσ. Στρεβίνας ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως ταύτης ἐπεράτωσε τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του. Ἐνεγράφη κατόπιν εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ τελειόροτος ὢν, ἐκλήθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἔνθα καὶ παρέμεινε προτιμήσας τὸ στρατιωτικὸν στάδιον. Εἰσελθὼν μετὰ τινὰ ἔτη εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ὑπαξιωματικῶν ἐξῆλθεν αὐτῆς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ Πεζικὸν κατὰ τὸ 1910 καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἴον Πεζικὸν Σύνταγμα. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἐτοποθετήθη εἰς τὸ 1ον Πεζικὸν Σύνταγμα, 4ον λόχον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Μανωλιάσας, Ἰωαννίνων καὶ τὴν ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης διεξαχθεῖσαν κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς λαβὼν τραῦμα διαμπερὲς εἰς τὴν δεξιὰν ὀφθαλμὴν χώραν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων ἐπεδείξατο γενναϊότητα καὶ πατριωτισμὸν ὑπέροχον. Κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν πολέμων, ἀναχωρῶν διὰ τὰ σύνορα καὶ ἀποχωριζόμενος τῆς μητρὸς του τὴν παρεκάλει «νὰ μὴ στενοχωρῆται διότι δι' αὐτὴν ἐφρόντισε καὶ ἤδη ἀνήκει εἰς ἄλλην μάνναν».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΥΘΥΜ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Δικηγόρος, Ἐφ. Ἀνθυπολοχαγός Πεζικοῦ

Ὁ Βασίλειος Πλαστήρας τοῦ Εὐθυμίου, Δικηγόρος, ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ Αἰτωλοακαρνανίας, τὴν 20ην Ἰανουαρίου 1879 ἔνθα ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐφοίτησεν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐκεῖ Ριζάρειον Σχολὴν τυχὼν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του καὶ τὸ βραβεῖον ἀριστεύσεως. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ριζάρειου Σχολῆς ἀποφοίτησιν ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν συγχρόνως δὲ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις λειτουργοῦσαν Γυμναστικὴν Σχολὴν ὁπόθεν ἀπέκτησε δίπλωμα Γυμναστοῦ. Τὸ 1900 διορίσθη καθηγητὴς τῆς Γυμναστικῆς εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις Γυμνάσια. Τὸ 1903 οἱ τότε κυβερνῶντες γνωρίζοντες καλῶς τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ αἰσθήματά του τὸν ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κορυτσάν, φαινομενικῶς μὲν διορίσαντες αὐτὸν καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς τὸ ἐν Κορυτσᾷ Γυμνάσιον, πραγματικῶς ὅμως ὡς μέλος τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φωτίου ἀνταρτικοῦ Κομιτάτου.

Τὸ 1905 καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν Δικαστηρίων ἐπὶ κατασκοπία ἐρήμην εἰς θάνατον ἐδραπέτευσε ἐκ Κορυτσᾶς μέσῳ Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης καὶ ἐπανήλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀμα τῇ ἐπανόδῳ ἐπεράτωσε τὰς πανεπιστημιακὰς του σπουδὰς λαβὼν δίπλωμα Νομικῆς καὶ κατὰ τὸ 1909 προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὡς κληρωτὸς ἐξ ἀναβολῆς κατατάξεως καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐν Κερκύρα Σχολὴν τῶν ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν ὁπόθεν ἐξῆλθε ἀνθυπολοχαγός.

Κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1912 κληθεὶς ὡς ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς ἐτοποθετήθη εἰς τὸ 22ον Σύνταγμα 5 λόχον V Μεραρχίας ἐδραπέυσης ἐν Λαμίας, ἧς παρηκολούθησεν ὅλας τὰς μάχας μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πάσχων ἐξ ἐρουσιπέλατος ἐνοσηλεύετο εἰς τὸ Γεν Ἰταλικὸν Νοσοκομεῖον Θεσσαλονίκης, ἐθεάτο δὲ καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν ἀγῶνα τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἐζήτησε παρὰ τῆς Δ)σεως τοῦ Νοσοκομείου ἐξιτήριο

ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸ σῶμα του εὐρισκόμενον παρὰ τὸ Κιλκίς καὶ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων

Πρὸ τῆς μεγάλης ἐπιμονῆς του ἠναγκάσθησαν νὰ τοῦ χορηγήσουν ἐξιτήριο ἀφοῦ ἀνέγραψαν ἐπὶ τούτου τὴν φράσιν «ἐξέροχεται τῇ αἰτήσει του πρὸ τῆς ἀποθεραπείας». Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς τὴν 19ην Ἰουνίου μαχόμενος μετ' ἀπαραιμήλου γεναιότητος ἔλαβε διαμπερὲς τραῦμα εἰς τὸν ἀσπράγαλον τοῦ δεξιοῦ ποδός. Ἀφοῦ ἐπέδρασε προσωρινῶς τὸ τραῦμα του, παρὰ τὰς παροντρύνσεις τῶν παρευρισκομένων ὅπως παραμείνῃ καὶ μεταφερθῇ εἰς τὸ χειρουργεῖον, ἐπροχώρησε μαχόμενος ἐπὶ μίαν εἰσέτι ὥραν ὁπότε δευτέρα σφαῖρα εὗρεν αὐτὸν εἰς τὴν δεξιὰν κροταφικὴν χώραν πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὸν ἀφίσησεν ἀναίσθητον. Μεταφερθεὶς εἰς τὸ βουνὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ νοσοκομεῖον ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τραυματικῆς μηνιγγίτιδος. Αἱ Τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν «Ἐπόθουν τὴν Ἑλλάδα μας μεγάλην, εἰργάσθη ὅσον ἠδυνάμην, εἶδον ταύτην μεγαλυνομένην, πεθαίνω εὐχαριστημένος».

Τὴν κηδεῖαν του γενομένην ἐν Θεσσαλονίκῃ παρηκολούθησαν ἐν σῶματι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Κορυτσαῖοι καταθέσαντες ἐπὶ τοῦ τάφου του λευκὸν στέφανον καὶ μαριμάρον σταυρόν. Οἱ Ἕλληνες τῆς Κορυτσοῦς ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ θανάτου του ἦτις τοὺς ἐβύβησεν εἰς μέγα πένθος, ἐτέλεσαν ἐν Κορυτσᾷ πάνδημον μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του. Ἐπίσης ὁ ἐν Ἀθήναις Γυμναστικὸς Σύλλογος εἰς μνήμην ἀνήρτησε εἰς τὰ γραφεῖα του τὴν εἰκόνα τοῦ μεταστάτου.

Ἄθαν. Στράγγος
Ἀντισυνταγ. πεζικοῦ

Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

*Εφ. Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ τὴν 18ην Ἰουνίου 1913. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς γενναϊότερους καὶ ἐνθουσιωδεστέρους ἀξιωματικούς. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ὅταν ἀπέθνησκεν ἦσαν: «Ἐμπρός, καὶ σὴ Σόφια παιδιά.»

Β. Νικολόπουλος
Ταγματάρχης

Α. ΜΑΡΟΥΔΑΣ

Ἀπὸ τὰ γενναϊότερα παλληκάρια τοῦ βουνὸς λόχου τοῦ Ιου πεζ. Συντάγματος εἶναι ὁ στρατιώτης Α. Μαρούδας. Μάχεται ὡσὰν λεοντάρη εἰς τὸ Κιλκίς. Ἔχει πληγωθῆ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἀλλὰ δὲν ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του. Πληγώνεται καὶ εἰς τὸν ἕνα πόδα βαρέως ἀλλὰ τώρα εἶναι ποῦ ἐσφιγνῶθη καλύτερα εἰς τὴν θέσιν του. Μετ' ὀλίγον τραυματίζεται καὶ εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ὅλοι τοῦ λέγουν νὰ ποσορθῇ, τὸν παρακαλοῦν ἀλλ' αὐτὸς ἐπιμένει νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του. Πληγώνεται τέλος καὶ εἰς τὸν ἄλλον πόδα καὶ ὁ γενναῖος Μαρούδας σοφιάζεται κατὰ γῆς.

Οἱ τραυματιοφοροεῖς ἔρχονται σιγά, σιγά, ἔρχοντες, τὸν ἀποθέτουν γυριστὸν εἰς ἓν φορεῖον καὶ ἐτοιμάζονται νὰ τὸν μεταφέρουν καμπουριαστοὶ εἰς τὸ χειρουργεῖον.

— «Ἄχ, συναδέλφοί μου», τοὺς λέγει μὲ ἀσθενῆ πλέον φωνὴν ὁ Μαρούδας, αἰσθάνομαι ὅτι δὲν θὰ ζήσω πολλὰς στιγμὰς ἀκόμη! Ἀφῆστε με ἐδῶ! Ἀφῆστε με ἐδῶ! Ἀφῆστε με, ἔφ' ὅσον ἔχω ἀκόμη πνοήν, νὰ μείνω ἐδῶ, εἰς τὸ μέρος ὅπου ὑπερασπιζόμεθα τὴν πατρίδα . . . » Δὲν ἐπρόφρασε νὰ τελειώσῃ τοὺς λόγους του αὐτοῦ καὶ δέχεται τρεῖς σφαῖρας Βουλγαρικὰς εἰς τὸ στήθος. Αἱ ἐχθρικαὶ σφαῖραι ἐσβέβασθησαν τὸ παλληκάρη καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν του, νὰ ἀφήσῃ τὴν τελευταίαν του πνοὴν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ τῆς τιμῆς. . . . .

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα, κατ' ἐγγράφον ἀνακοίνωσιν ἀνθυπολ. Ν. Οἰκονόμου).

Ο ΛΟΧΙΑΣ ΣΑΜΙΟΣ

Πολεμῆ γενναῖα εἰς τὸ Χαμζαλή ὁ 10ος Λόχος τοῦ 1ου Συντ. ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.
Μία του διμοιρία ὑπὸ τὸν λοχίαν Σάμιον μάχεται ἐναντίον ὀλοκλήρου Βουλγαρικοῦ λόχου.

Ὁ γενναῖος λοχίας ἀγωνίζεται διαρκῶς ὄρθιος, ἐμπρὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄνδρας του.

Κάποτε διακρίνει εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν τὸν ἐπὶ κεφαλῆς των ἀξιωματικόν.

— «Ἐμπρός, βρὲ παιδιά!», φωνάζει εἰς τοὺς ἄνδρας του. Τὸν ἀξιωματικόν των βαρᾶτε! νὰ εἶνε αὐτοῦ!», καὶ δεικνύει μὲ τὸ δάκτυλόν του τὸ μέρος.

Δὲν προφθάνει ὅμως ὁ γενναῖος λοχίας νὰ ἀποτελειώσῃ κἄν τὸν λόγον του, ὅταν σφαῖρα ἐχθρική διαπερᾷ τὸ στόμα του καὶ τὸν ἀφήνει ἄπνον.

Ἄλλ' ὁ ἀνδρεῖος Σάμιος δὲν μένει ἀνεκδίκητος. Οἱ ἄνδρες του, λυσσασμένοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ λοχίου των, βάζουν εἰς τὸ σημάδι τοὺς Βουλγάρους ἀξιωματικούς. Εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἔχουν πέσει νεκροὶ καὶ ὁ λοχαγὸς καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ λόχου.

(Ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων Δ. Λάμψα, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ λοχαγοῦ Χ. Ὁλομπίου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
ἢ ΒΟΥΘΙΑΝΟΣ
Λοχίας Μηχανικοῦ
ἐν Βουτῶν Μαλεβούζου Κρήτης
ἔπεσεν εἰς Κιλίς.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΔΕΜΙΡ - ΙΣΣΑΡ

[Από την έκθεσιν τῆς I Μεραρχίας]

26 Ἰουνίου.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Υπολοχαγός ὄλ. πυροβολικοῦ
Ἦγονίσθη εἰς Μακεδονίαν ὑπὸ
τὸ ὄνομα Μαρατάς. Ἔπασεν εἰς
Δοϊράνην.

Αἱ I, VI καὶ VII Μεραρχία ἀπετέλουν τμη-
μα Στρατιᾶς ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Μανουσο-
γιαννάκην. Εἰς τοῦτο εἶχε προστεθῆ καὶ μία
ἴλη ἐκ τῆς Ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Ἡ I Μεραρ-
χία εὐρίσκετο ἀφ' ἐσπέρας κατηυλισμένη περὶ
τὸ χωρίον Τσαφρολῆ μετ' ἐν Τάγμα πρὸς Α εἰς
προφυλακίας.

Ἡ VI Μεραρχία ἦτο κατηυλισμένη περὶ τὸ
χωρίον Μπούτκοβο-Τζουμά καὶ ἡ VII Μεραρ-
χία εὐρίσκετο κατανεμημένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς
ὄχθης τοῦ Στρυμῶνος, ἀπὸ Ὄρμανλῆ μέχρι
Κουμάριανης, πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν διαβάσεων,
Ὄρμανλῆ, Κόπριβα, Ὄρλιαζο, Κουμάριανη.

Αἱ I καὶ VI Μεραρχίαι εἶχον ἑκατέρω μόν-
ον ἀνὰ μίαν Μοῖραν Ὄρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἡ δὲ VII εἶχεν 8 Πυροβολορχίας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας κατεῖχε τὴν στενωπὸν Δερβέντι, κατὰ τὴν νοτίαν
ἔξοδον αὐτῆς, παρὰ τὸ Χάνι Δερβέντι, κατέχων καὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ Στρυμῶνος διὰ πολλοῦ Πυροβο-
λικοῦ καὶ Πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν 26ην Ἰουνίου ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῆ τὸ Τμημα Στρατιᾶς ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκεῖ-
θεν. Πρὸς τοῦτο ἀφ' ἐσπέρας (ὥρα 11η τῆς νυκτός) ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγὴ πρὸς τὰς I καὶ VI Με-
ραρχία, τῆς VII ἐξακολουθούσης νὰ ἔχη τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιβλέψεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν πόρων τοῦ
Στρυμῶνος, κατὰ πάσης ἀποπειρας τοῦ ἐχθροῦ πρὸς διάβασιν.

Πρὸς τὰς I καὶ VI Μεραρχίας.

1) Ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὸ χωρίον Βέτρινα. Ἐκατέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας ἔχουσι τοποθε-
τηθῆ περὶ τὰ 12—15 πυροβόλα. Κατεσκευάσθη ξυλινὴ γέφυρα 500 μέτρων βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς
γεφύρας. Ἔτεροι ἐχθρικοὶ δυνάμεις εὐρίσκονται εἰς Πούλιοβον καὶ Ράδοβον.

Τὸ χωρίον Χατζῆ-Μπεϊλίκ κατέχεται ὑπὸ ἀνταρτῶν. Ἡ διάβασις Δεμίρ-Καποῦ τοῦ Μπέλες πιθα-
νῶς κατέχεται ὑπὸ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ, δυνάμειος περίπου ἐνὸς Τάγματος.

2) Αὔριον τὸ τμημα Στρατιᾶς θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του πρὸς Βέτριναν ὅπως ἀπωθήσῃ
τὸν ἐχθρὸν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ.

3) Αἱ Μεραρχίαι I καὶ VI θὰ βαδίσωσιν ἡ μία ὀπισθεν τῆς ἄλλης προηγουμένης τῆς I Με-
ραρχίας.

Ἡ I Μεραρχία θὰ βαδίσῃ διὰ δύο φαλάγγων. Ἀριστερὰ φάλαγγξ
διὰ Τσαφρολῆ, Δερβέντι, Χατζῆ-Μπεϊλίκ, καὶ ἡ δεξιὰ φάλαγγξ διὰ τῆς καρ-
ροποιήτου ὁδοῦ.

Ἡ VI Μεραρχία θ' ἀκολουθήσῃ τὴν καρροποιήτου ὁδὸν τάσσουσα τὸ
Πυροβολικὸν αὐτῆς πλησίον τῆς κεφαλῆς τῆς φάλαγγος.

Ἐκκίνησις, τῆς μὲν I Μεραρχίας τὴν 4ην ὥραν πρωΐας αὔριον, τῆς
δὲ VI Μεραρχίας τὴν 4 45'.

Θὰ βαδίξω μετὰ τῆς δεξιᾶς φάλαγγος τῆς I Μεραρχίας.

4) Ἡ VI Μεραρχία θ' ἀποστείλῃ ἐν τάγμα μεθ' ἐνὸς πυροβόλου ὑπὸ ἀ-
ξιωματικὸν τὸ ὁποῖον ἐκκινούσιν λίαν πρωΐ δι' Ἄνω Ποροόγιας θὰ βαδίσῃ διὰ
τῆς ὄρεινῆς διαβάσεως Δεμίρ-Καποῦ ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ καταλά-
βῃ τὴν διάβασιν ταύτην.

ΑΝΔ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Υπολοχαγὸς Πεζικοῦ.
Ἔπασεν εἰς Δοϊράνην.

ΙΩΑΝΝ. Κ. ΤΣΑΜΑΛΟΣ
ἔξ Ἄγ. Νικολάου Βοθῶν
ἔπασεν εἰς Σέρρας.

5) Αἱ ἡμιλαρχίαι ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν καὶ ἡ ἀποσπασθεῖσα ἴλη εἰς τὸ τμήμα στρατιᾶς ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας ἱππικῆς, ἀποτελοῦσαι ἐπιλαρχίαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου ἱλάρχου, ἀναχωροῦσαι λίαν πρῶτῃ, θὰ ἐπιζητήσωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Μεραρχιῶν πρὸς μάχην τὸ ἱππικὸν θὰ ταχθῆ εἰς τὸ δεξιόν. Αἱ ἡμιλαρχίαι τῶν Μεραρχιῶν ν' ἀποσπᾶσθωσιν αἴθριον λίαν πρῶτῃ ἀνὰ τρεῖς ἱππεῖς ὡς ἀγγελιοφόρους παρὰ τῷ διοικητῇ ἐκάστου συντάγματος πεζικοῦ.

6) Αἱ Μοῖραι πυρομαχικῶν καὶ τὰ μεταγωγικὰ Σώματος τῶν Σωμάτων δὲν θ' ἀκολουθήσωσι τὰς φάλαγγας, ἀλλὰ θὰ συγγεντροθῶσι τὴν 19ην ὥραν πρωΐας ἐν Τσαφερλῇ ἀναμείνοντα, οὐχὶ πεφορτωμένα νέας διαταγὰς.

Τὸ τμήμα Στρατιᾶς
Μανουσογιαννάκης

Τὰ σώματα πράγματι ἐξεκίνησαν τὴν ὁρισθεῖσαν διὰ τῆς διαταγῆς ὥραν.

Ἡ VI Μεραρχία ἀπέστειλε πρὸς τὴν διάβασιν τοῦ Δεμίρ - Καπού, τὸ ὑπὸ τὸν Βελισσαρίου Εὐζωνικὸν Τάγμα. Ἐν ᾧ ὅμως ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς δεξιᾶς φάλαγγος τῆς I Μεραρχίας ἀκολουθοῦσα τὴν πρὸς Βέτριναν καρροποιήτον ὁδὸν, τὴν βαίνουσαν βορείως καὶ παραλλήλως τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ, εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιάδων μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος σιδηροδρομικῆς γεφύρας περὶ τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ ἄμυνα τοῦ ἐχθροῦ, περὶ τὴν 9ην πρωϊνὴν ὥραν, ἐδέχθη τὴν πρῶτην βολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τοποθετημένα 4 βαρέα πυροβόλα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς Στρυμῶνος καὶ ἐπὶ τῶν λόφων τῶν κειμένων μετὰ τὴν γεφύραν καὶ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Δεμίρ - Ἰσάο. Διὰ τῶν πυροβόλων τούτων ὑπεδέχθη ἀπὸ τῆς ρηθείσης ἀποστάσεως τὴν ἡμετέραν φάλαγγα, τὴν ἐφοδιασμένην διὰ μόνου ὄρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀμέσως κατόπιν ἤρξατο καὶ τὸ παρὰ τὴν Βέτριναν καὶ περὶ τὴν γεφύραν πεδινὸν τοῦ ἐχθροῦ πυροβολικόν, 24 περίπου πυροβόλα καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρξατο συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπος πυροβολισμὸς διαρκέσας μέχρι ἑσπέρας. Μὲ πραγματικὴν σπατάλην πυρομαχικῶν ὁ ἐχθρὸς ἐσκόρπιζε, καθ' ὅλον τὸ ἔδαφος δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσῃ ἡ δεξιὰ φάλαγξ, βροχὴν ὀβίδων, ἐξ ὧν ἀνεφλέγησαν τὰ ξηρὰ σπαρτὰ καὶ αὐταὶ αἱ λόχμαι, δι' ὧν ἦτο κεκαλυμμένον τὸ ἔδαφος καὶ μετ' οὗ πολὺ μία συνεχῆς πυρκαϊὰ ἐλυμαίνετο ὀλόκληρον τὸ πρὸ ἡμῶν ἔδαφος, τῆς ὁποίας ἡ θερμότης προστιθεμένη εἰς τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου καθίστα τὴν ἐν αὐτῷ παραμονὴν τῶν ἀνδρῶν ἀφόρητον.

Τὸ ἐπὶ κεφαλῆς 1ον τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος, ἀφ' ἧς ἐβλήθη ἀναπτύχθην ἐπροχώρησεν ὀλίγον καὶ ἐσταμάτησε καθ' ὅσον ἡ περαιτέρω προχώρησις του κατέστη ἀδύνατος ἐν ἀκαλύπτῳ ἐδάφει ὑπὸ σφοδρὸν ἐχθρικὸν κανονιοβολισμὸν καὶ ἄνευ συνδρομῆς ἡμετέρου πυροβολικοῦ. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο παρουσιάσθησαν ἀρκετὰ κρούσματα ἐλαφρᾶς ἠλιάσεως.

Τὰ λοιπὰ δύο τάγματα τοῦ 4ου Συντάγματος ἐξεληθόντα τῆς ὁδοῦ ἐκαλύφθησαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ σταθμοῦ Χατζῆ-Μπεηλὶκ κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία εὐρίσκετο ἐν ἐπιχώσει καὶ περιεβάλλετο ἐκατέρωθεν ὑπὸ ὑψηλῶν δένδρων, χόρτων καὶ καλαμώνων ἐπὶ μέγα μῆκος. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ τὸ 2ον Σύνταγμα πεζικοῦ κατ' ἐπέκτασιν τοῦ 4ου τοιούτου.

Αἱ δύο πυροβολαρχίαι τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ταχθεῖσαι πρὸς πυροβόλησιν παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Χατζῆ-Μπεηλὶκ ἤρξαντο πυρὸς περὶ τὴν 10.30' πρωϊνὴν ὥραν, ἀλλὰ ταχέως ἐσταμάτησαν τοῦτο, ἀντιληφθεῖσαι ὅα αἱ βολαὶ τῶν ἦσαν πολὺ βραχεῖαι.

Ἡ προχώρησις νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἦτο ἀδύνατος, καθ' ὅσον τὸ ἔδαφος ἐκεῖσε ἦτο ἄβατον λόφῳ τῶν ὑπαρχόντων ἐλῶν. Ἡ Μεραρχία κατανοήσασα τὸ ἄκαρπον τῶν προσπαθειῶν πρὸς προχώρησιν τῆς δεξιᾶς φάλαγγος ὡς καὶ τὰς μεγάλας ἀπωλείας ἃς ἤθελεν αὕτη ὑποστῆ, ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν αὐτῆς πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς φάλαγγος ταύτης :

26 Ἰουνίου 1913—ὥρα 11η πρωΐας.

Συνταγματάρχην Οἰκονομίδην

«Δεδομένου ὅτι τὸ Πυροβολικὸν δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι νὰ ταχθῆ πρὸς πυροβόλησιν καὶ ὅτι ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως τούτου αἱ ἀπώλειαι θὰ εἶνε μεγάλαι, νὰ ὀχρωθῆτε εἰς καταλλήλους θέσεις ἐπιτηροῦντες τὸν ἐχθρὸν καὶ προσωρινῶς νὰ μὴ προελάσῃτε περαιτέρω.

Ὁ Μέραρχος
Μανουσογιαννάκης».

Κατόπιν τούτου και τὸ ὑπόλοιπον Τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ ἀπεσύρθη πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ὅπου τὰ Σώματα παρέμειναν μέχρις ἐσπέρας ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον καὶ τὰ ἀδιάκοπα πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἀδρανοῦντα ὡς μὴ δυνάμενα οὔτε νὰ προχωρήσωσιν οὔτε νὰ βάλωσι και ὑφιστάμενα ἀπολείας ὄχι ὀλίγας.

Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ δι' ἀναφορᾶς του τὴν 3.20' ἐσπέρας παρέστησεν ὅτι τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν ἔχει κλονισθῆ ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς ἀπὸ τὴν ἀπολείαν ἧς ὑπέστη, ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ ἀναμονῆς, εἰς ἀξιωματικούς και ὀπίλους και παρεκάλε ὅπως και ἰσχυρῶς τῆς μεγάλης κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν του ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλου Συντάγματος ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ κατὰ τὴν νύκτα, ὅπως ἀναπαυθῶσι και συνέλθωσιν οἱ ἄνδρες του.

Ἡ ἀριστερὰ φάλαγγς ἐκκινήσασα τὴν 3.30' πρωΐας ἠκολούθησε τὸ καθορισθὲν αὐτῇ δρομολόγιον και διὰ ἡμιονικῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπορειῶν τοῦ Μπέλες, ἀφίκετο περὶ τὴν 10ην πρωΐνῃν πρὸ τοῦ χωρίου Κισιστικ ἀνενόητος. Πρὸ τοῦ χωρίου ἐβλήθη ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὐτῆς (3ον Τάγμα) ἐκ τοῦ χωρίου και τῶν βορείως αὐτοῦ ὑψομάτων παρ' ἀνταρτῶν και Βουλγάρων στρατιωτῶν, οὓς ὅμως ἀναπτυχθὲν ἐξεδίωξεν ἀνευ πολλῆς δυσκολίας. Ἐκ τῆς διευθύνσεως ὅμως τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἀτάκτων τούτων και ἐξ ἀναγνωρίσεων ἐπέισθη ὁ Διοικητὴς τῆς φάλαγγος ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ πρὸς Βέτριναν χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ πλευρὸν, τὸ ὁποῖον θὰ ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ κατέχοντος τὰ δεσπόζοντα ἀντιστηρίγματα τοῦ Μπέλες ἐχθροῦ. Τὸ ἔδαφος πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐκείνην ἦτο λίαν ἀνώμαλον και κεκαλυμμένον ὑπὸ λόχμης, ἀπετελεῖτο δὲ ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων σειρῶν ἀντιστηριγμάτων κατεχομένων ἀπὸ τοῦ Μπέλες πρὸς τὴν Βέτριναν και τὴν γέφυραν και διαχωριζομένων ὑπὸ ἀληθῶν χαραδρῶν διαβατῶν εἰς ὄρισμένα σημεῖα κατ' ἄνδρα και δυσκόλως. Ἐδει δὲ νὰ καταληφθῶσιν ὅλα ταῦτα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατὰ τῆς Βέτρινας ἐπιθέσεως. Ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐνισχύσει δ' ὄργανάτων τὰ ὑπερθεν τῆς Βέτρινας και πρὸς τὴν γέφυραν ἀντιστηρίγματα ταῦτα, ἐπίσης δὲν εἶχε προπαρασκευάσῃ ἐπιμελῶς και τὴν περὶ τὴν Βέτριναν ἄμυναν, δι' ἧς ἐξασφαλιζέτο ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα.

Εἶχον καταληφθῆ κατόπιν συμπλοκῆς τὰ πρῶτα ἀντιστηρίγματα και ἐπροχώρει βραδέως και ἐπιπόνως τὸ σύνταγμα, ἰσχυρῶς ἀντιστάσεως και τοῦ ἐδάφους, ὁπότε περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰδοποιήθη δι' ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου νὰ παραμείνῃ εἰς ἧς κατέχει θέσεις, διότι ἡ κίνησις του δὲν δύναται νὰ συνδυσασθῆ μετὰ τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν τῆς δεξιᾶς φάλαγγος, ἧτις ἔλλειπει Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ἀνακόψῃ τὴν προέλασίν της ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν.

Ἡ VI Μεραρχία εἶχε διαταχθῆ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς μάχης νὰ προχωρήσῃ και νὰ συνταχθῆ Δ. τοῦ χωρίου Χατζῆ - Μπεηλίκ. Ἐπίσης ἐστάλη διαταγὴ πρὸς τὴν VII Μεραρχίαν ὅπως ἀποστείλῃ τὴν Μοῖραν Πετιμεζᾶ, ἧτις ἀπετέλει τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν τῆς VI Μεραρχίας, ἐκ τριῶν πυροβολαρχιῶν, εἰς τὸ πεδινὸν τῆς μάχης, καθ' ὅσον ἡ ἔλλειψις πεδινοῦ πυροβολικοῦ εἶχε καταστῆ λίαν αἰσθητὴ εἰς τὸν ἀπ' ἀρχῆς. Λόγω βραδείας ὅμως διαβιβάσεως τῆς ἐν λόγῳ διαταγῆς ἡ VII Μεραρχία μόλις τὸ μεσονύκτιον διέταξε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἐν λόγῳ πυροβολικοῦ και ἀνέφερον ὑμῖν διὰ τοῦ ὀπτικοῦ ἐκ Καγιακλή ὡς ἐξῆς:

Κ Α Γ Ι Α Κ Δ Η

26 Ἰουνίου, ὥρα 12,35' Μ. Μ.

Τμήμα Στρατιᾶς

«Ταύτην τὴν στιγμὴν διετάχθη Μοῖρα πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἀναχωρήσῃ τὸ ταχύτερον.

VII Μεραρχία

Σωτήλης

Ἐπίσης κληθεῖς περὶ τὴν 1ην ἐσπερινὴν ὥραν ὁ διοικητὴς τοῦ 1ου Συντάγματος εὐζώνων ἀντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος Διον. διετάχθη προφορικῶς ὅπως βαδίσῃ και αὐτὸς μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν Συντάγματος πρὸς ἣν διεύθυνσιν ἐβάδιζε και τὸ 3ον Σύνταγμα πεζικοῦ πρὸς πίεσιν και ἀπειλήν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ εἰρημένος ἔστειλε βραδύτερον τὴν κάτωθι ἀναφορᾶν:

26 Ἰουνίου, ὥρα 3.30' ἐσπέρας

Πρὸς τὸν κ. Διοικητὴν τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς

«Ἐφθασα ταύτην τὴν στιγμὴν εἰς Κισιστικ ἀλλ' ἐννοηθεῖς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐβλήθη ὑπὸ πυροβο-

λικού. Ἐλλείπει ὁδηγοῦ δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι νὰ ἀναγνωρίσω τὸ ἔδαφος. Ἐφθάσα μὲ τοὺς ἄνδρας λίαν ἐξητλημένους ἐκ τῆς ζέστης καὶ ἔσχον 7 κρούσματα ἠλιάσεως. Τὸ Τάγμα τῶν Κρητῶν δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ συντάξω εἰσέτι. Ἐὰν μετέβαινον ἐκ Ράμνας μετὰ δύο πυροβόλων ἢ ἐπιχειρήσις μου θὰ ἐστέφετο ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας διότι θὰ εὐρισκόμην ἄνωθι τοῦ ἐχθροῦ ἐντελῶς ἀπαράτητος. Ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ διαταχθῇ νὰ πορευθῇ κατὰ Βέτρινας ὁ Ταγματάρχης Βελισσαρίου μεθ' ἑνὸς πυροβόλου καὶ δύο πολυβόλων ὅστις ἀπὸ πρωίας ἀπεστάλη εἰς Λεμιο-Καποῦ, πολὺ θὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον μας αὐριον τὴν πρωίαν. Ἐτραυματίσθησαν ὁ λοχίας ὅστις μὲ ἠκολούθει ὡς σύνδεσμος καὶ εἷς στρατιώτης.

Δ. Παπαδόπουλος*

Προσέτι διετάχθη τὴν 1.15' ἑσπερινὴν ὥραν ἢ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Βάλβην Ὁρειβατικῆ Μοῖρα, ἣτις εἶχε προσκολληθῆ παρὰ τῇ VI Μεραρχίᾳ, ὅπως ἀνεύρη θέσεις καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν κίνησιν τῆς ἀριστερᾶς φάλαγγος ἣτις ἀπὸ ὥρας ἤδη εἶχε προσελκύσει ἐφ' ἑαυτὴν τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Μέχρι τῆς ἑσπέρας ὅμως δὲν κατώρθώθη νὰ εὔρη θέσιν ὅπως ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν.

Περὶ τὴν 4ην ἑσπερινὴν ὥραν ὁ φοβερὸς ἐχθρικός κανονιοβολισμὸς, ὁ μείνας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἄνευ ἀπαντήσεως παρὰ τοῦ ἡμετέρου Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, πλὴν μικροῦ διαστήματος καθ' ὃ ἔβαλεν ἡ Πυροβολορχία Κουρούκλη, ἔμετριάσθη καὶ μετ' ὀλίγον ἐκόπασεν.

Ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας συνταγματάρχης Χαραλάμπης μετέβη πρὸς ἀναγνώρισιν θέσεων διὰ τὸ ἀναμενόμενον Πεδινὸν Πυροβολικὸν καὶ ὅπως ἀντιληφθῇ τὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀριστερόν. Τὸ 2ον Σύνταγμα βαθμηδὸν εἶχε προχωρήσῃ καὶ εἶχε καταλάβῃ τὰ δεσπύζοντα τῆς Βέτρινας ἀντιστηρίγματα ἅτινα κατεῖχεν ἰσχυρῶς ἐνισχύσαν ταῦτα καὶ δι' ὄργανάτων. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀριστερόν αὐτοῦ πλευρὸν δὲν ἦτο ἐξησφαλισμένον καὶ ἐπειδὴ εἶχον φανῆ μερικαὶ ὑποποῖ ἐχθρικαὶ κινήσεις πρὸς βορειότερα ἀντερείσματα, γνωματεύσει τοῦ Ἐπιτελάρχου ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ δύο Τάγματα τὰ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Παπαδόπουλον ταχθῶσιν εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ 5ου Συντάγματος πεζικοῦ κατὰ τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἐπομένην συνεχίσωσι τὸν ἀγῶνα τοῦθ' ὕπερ καὶ ἐγένετο.

Διὰ τὴν νύκτα ἡ Μεραρχία ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν αὐτῆς, ἣτις ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους καὶ ἐξετελέσθη.

26 Ἰουνίου, ὥρα 6 ἑσπέρας.

Πρὸς τὰς I καὶ VI Μεραρχίας.

- 1) Ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ κατέχων τὴν εἴσοδον τῆς κλεισωρίας Λεβέντι.
- 2) Τὸ Τμήμα Στρατιᾶς θὰ διανυκτερεύσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.
- 3) Τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ τὸ 1ον Σύνταγμα Εὐζώνων θὰ παραμείνωσιν εἰς ἃς θέσεις θὰ κατέχωσι κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, τοποθετοῦντα ἰδίας προφυλακὰς μάχης.

Ἡ VI Μεραρχία παραμένουσα, ὅπου ἔχει καταυλισθῆ, νὰ θέσῃ προφυλακὰς ἐκ δύο Ταγμάτων ἀπὸ τῆς Α. κορυφῆς τοῦ χωρίου Χατζῆ-Μπεῖλικ κατὰ μῆκος τοῦ ἐκεῖθεν ἀρχομένου καὶ πρὸς Ν. βαίνοντος ἀντερείσματος τοῦ Μπέλες, μέχρι τῆς συναντήσεως τῆς προεκτάσεως τούτου μετὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ θὰ ἐπεκτείνῃ τὴν γραμμὴν ταύτην τῶν προφυλακῶν Ν. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κατὰ ἓν χιλιόμετρον περίπου, δι' ἑνὸς Τάγματος αὐτοῦ.

Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ τὰ ὑπολειπόμενα δύο Τάγματα τοῦ 2ου Συντάγματος συγκεντροῦμενα θὰ καταυλισθῶσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ καταυλισμοῦ τῆς VI Μεραρχίας καὶ Ν. αὐτοῦ.

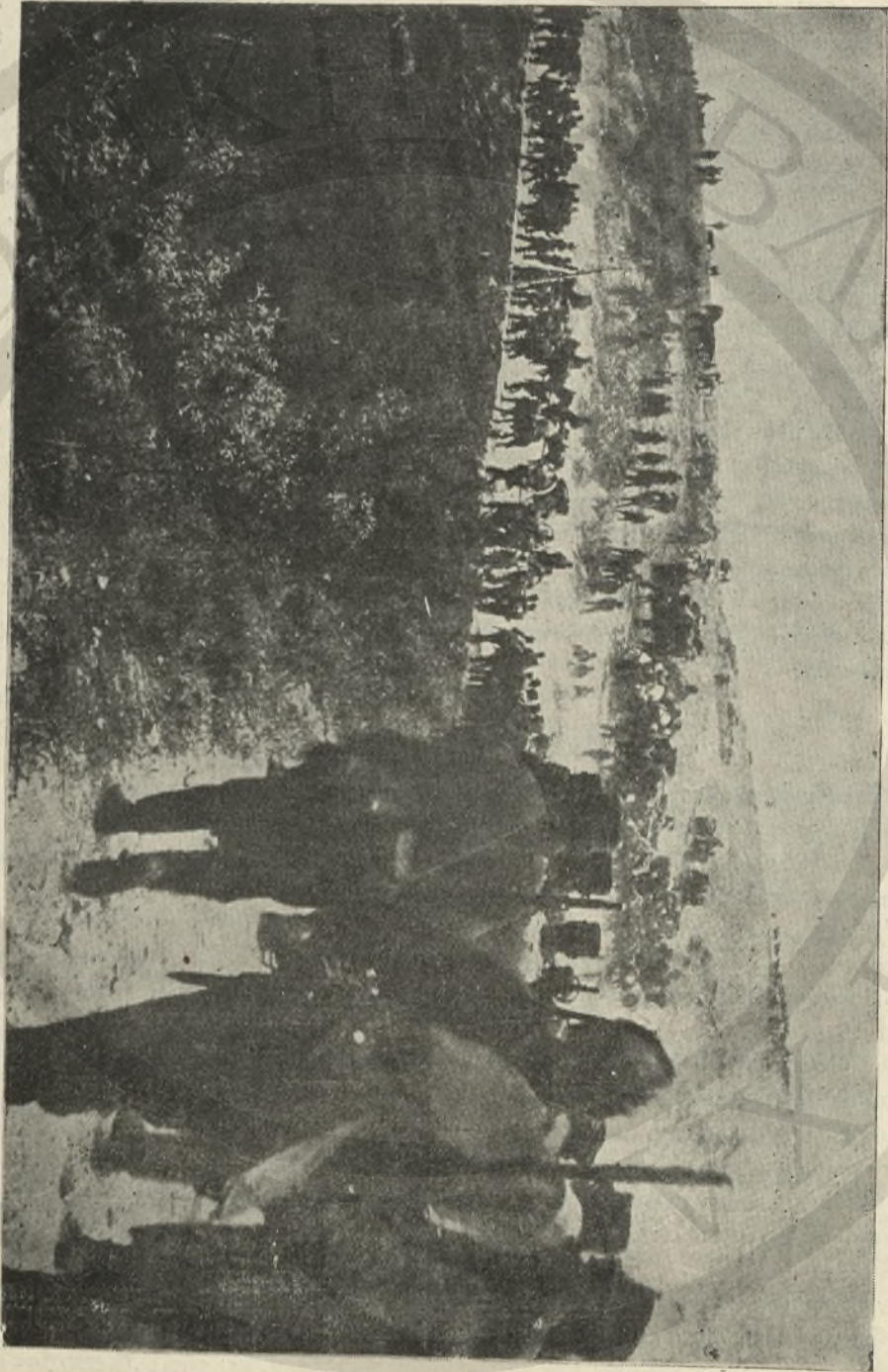
Αἱ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν δύο Ὁρειβατικαὶ Πυροβολορχαίαι τῆς I Μεραρχίας θὰ συγκεντρωθῶσι καὶ θὰ καταυλισθῶσι μετὰ τῆς VI Μεραρχίας καὶ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ τῆς I Μεραρχίας.

Αἱ ἀνωτέρω μετακινήσεις τῶν 2ου καὶ 4ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ ὡς καὶ τοῦ Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ θὰ ἐκτελεσθῶσιν ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους.

4) Θὰ διανυκτερεύσω ὀπισθεν τοῦ καταυλισμοῦ τῶν Σωμάτων τῆς I Μεραρχίας ὅπου νὰ ἀποσταλῶσι σύνδεσμοι.

5) Σύνθημα : Γερμανὸς—Πάτριαι.

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟΝ ΠΡΟΧΩΣΕΙ ΠΡΟΣ ΔΕΜΙΡ - ΙΣΣΑΡ

Ἡ ὑπὸ τὸν Ἰλαρχὸν Βαρδῆν σχηματιθεῖσα ἐπιλαρχία ἀφοῦ ἐξεδίωξε κατὰ τὴν προῖαν τὰς περὶ τὸ χωρίον Χατζῆ-Μπεϊλίκ ἐχθρικός περιπόλους ἱππικοῦ, συνεκεντρώθη εἰς τὰ χωρία Οὐμπάγια καὶ Μπρίσ- να πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ δεξιῦ τῆς Μεραρχίας καὶ τῶν πόρων τοῦ ποταμοῦ, ὅπου καὶ διενυκτέρευσε.

Καὶ οὕτω ἔληξεν ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς μάχης τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ ἐλάχιστα μὲν προχωρήσασα κατὰ μέ- τωπον, ἀρκετὰ δὲ κατὰ πλευρὸν ἀπωλείας εἴχομεν ἀρκετὰς, οἱ δὲ ἄνδρες ὑπέφερον ἐκ τῆς θερμότητος. Διὰ τὴν ἐπομένην ὄλαι αἱ ἐλπίδες ἐβασίζοντο εἰς τὴν ἀφίξιν τοῦ πεδινοῦ πυρῆκου

Ἐπεβλήθη δὲ εἰς τὸ γενικὸν Στρατηγεῖον ἡ κάτωθι ἀναφορὰ περὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τη- λεφωνικῶς, καθ' ὅσον εἶχε κατορθωθῆ ν' ἀποκαταστῆ ἡ τηλεφωνικὴ γραμμὴ μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Χατζῆ-Μπεϊλίκ.

26 Ἰουνίου, ὥρα 7,30' ἑσπέρας

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Δοῖράνης

«Τὸ Τμήμα Στρατιᾶς ἐπετέθη σήμερον κατὰ τῆς θέσεως Βέτρινα. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη εἶχε μᾶλλον χαρακτῆρα ἐπιθετικῆς ἀναγνωρίσεως, ἥτις κατέδειξεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει καὶ διὰ τοπομαχικοῦ πυροβο- λικοῦ ἰσχυρὰν θέσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς κατεῖχε τὰ Β.Α. ὑψώματα τῆς Βέτρινας καὶ τὸ χωρίον Κισιστικ.

Τὸ χωρίον Κισιστικ κατελήφθη μετὰ μικρὸν ἀγῶνα, διότι τὸ ἐχθρικὸν πυρῆκὸν δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ ἐκεῖσε. Ἐπίσης κατελήφθη τὸ Β. Α. ἀντέρεισμα τοῦ Κισιστικ. Ἦδη κατέχονται ὑπὸ ἐχθροῦ τὰ πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν Α. τοῦ Κισιστικ λοιπὰ ἀντερείσματα.

Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπίθεσιν, τὸ πεζικὸν συνεπλάκη μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ μόνον εἰς Κισιστικ Διότι ἡ προσέλασις τοῦ πεζικοῦ ἡμῶν νοτίως τοῦ Κισιστικ διὰ τῆς πεδιάδος ἀνεκόπη ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ πυρὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πυρῆκου, βάλλοντος ἀπὸ 9000 μέτρων κατὰ τοῦ ὁποῖου τὸ ὄρειβατικὸν πυρῆκὸν ἦτο ἀνίσχυρον. Ἐσχόμεν 100 περίπου τραυματίας, ἡ ἐκ τοῦ καύσωνος δὲ κόπωσης τῶν ἀνδρῶν μεγάλη.

Ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἡ ἐπίθεσις ἐσταμάτησεν εἰς ὕψος Μπεϊλίκ. Ἡ ἐκ τοῦ χωρίου Κισιστικ ὀρμω- μένη τυχὸν ἐπίθεσις ἐκτίθεται εἰς τὰ πυρὰ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, κατὰ τοῦ ὁποῖου τὸ ὄρειβατικὸν δὲν δύναται νὰ βάλῃ ἔνεκα μεγάλης ἀποστάσεως καὶ ἀνίσχυρου αὐτοῦ. Διέταξα Μοῖραν Πεδινοῦ τῆς VII Μεθ. ἥτις ἀφιχθήσεται ἀπόψε εἰς Τσαφρολή, ἀλλὰ ὀδεύσεις καὶ προκεκαλυμμένα θέσεις ἀπὸ δραστηκῆς βολῆς δὲν ὑπάρχουσι, καὶ μόνον ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐπισκευαζομένης τῆς ὀδεύσεως διὰ τοῦ Μηχανικοῦ, δύ- νηται νὰ ταχθῆ πρὸς πυροβόλῃσιν. Ὁ ἐχθρὸς ἅπαν τὸ Πυροβολικὸν ἔχει ἐπὶ ἀριστερᾶς ὄχθης ἐκτὸς ὄρει- νῶν τινῶν ἐπὶ δεξιᾶς. Δέν φαίνεται νὰ ἔχη μεγάλην πεζικὴν δύναμιν. Διέταξα τὴν κατάληψιν δι' ἐνὸς Τάγματος εὐζώνων, τῆς διόδου Δεμίρ-Καποῦ καὶ δι' ἐτέρου τῆς διαβάσεως Ράμνας, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶ- χον πληροφορίας ὅτι διευθύνονται ἐχθρικά τμήματα.

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

27 Ἰουνίου

Διὰ τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου ἐλήφθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τοῦ γενικοῦ στρατηγεῖου:

Τμήμα Στρατιᾶς Μανουσογιαννάκη.

«1ον) Αἱ II, IV, V καὶ X. Μεραρχία μετὰ ἀγῶνα διήμερον κατέλαβον τὰ πρὸς Στροῦμιτσαν στενὰ κατελθούσαι μὲ τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς των μέχρι τῆς πεδιάδος. Ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν ἐκ Στροῦμιτ- τσης πρὸς Σέροβον—Πέτσοβον' ἐπίσης τμήματα ὑπεχώρησαν πρὸς Πετρίτσι. Ὁ εἰς Ἰσιπ ἐχθρὸς ὑπεχώ- ρησεν ἀμαχητὶ πρὸς Τσάρεβο-Σέλο καὶ Πέτσοβον ἀκολουθούμενος ὑπὸ Σέρβων.

2ον) Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ μεταβαίνει αὔριον πρὸς Στροῦμιτσαν, θὰ ἐρευνήσῃ πρὸς Πέροβαν καὶ Πετρίτσι.

3ον) Τίθεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἡμῶν βαρὺ πυρῆκὸν ἐκ πέντε πυροβόλων τῶν 10 καὶ 5 καὶ ἕξ πυ- ροβόλων τῶν 12 ὅπως ἐὰν παραστῆ ἀνάγκη χρησιμοποιήσῃτε τοῦτο κατὰ τῆς ἐχθρικῆς θέσεως. Τὸ πυρ- κὸν τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸ στενὸν Δοβὰ-Τεπέ. Ὁ διοικητὴς του λοχαγὸς Διγενῆς διετάχθη νὰ συνεννοη- θῆ μεθ' ἡμῶν τηλεφωνικῶς ἐκ Δοβὰ-Τεπέ. Ἐὰν ἀντιληφθῆτε ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ, καταδιώξατε αὐτὸν κατὰ πόδας. Τὸ γενικὸν Στρατηγεῖον παραμένει εἰς Σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δοῖράνης.

Κωνσταντῖνος Β. »

Τὸ ἐν τῇ διαταγῇ ἀναφερόμενον βαρὺ Πυροβολικὸν δὲν ἀφίχθη ἐντὸς τῆς 27ης εἰς τὸν χώρον τῆς μάχης, προχωρησάσης δὲ τῆς Μεραρχίας, τοῦτο παρέμεινεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Χατζῆ-Μπεϊλίκαι δὲν ἐχρησιμοποιήθη μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Μεραρχίας.

Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν ἀφίκετο ἡ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ἀμβρόσιογλον Πι Μοίρα Πεδινὸς Πυροβολικὸς τῆς VI Μεραρχίας καὶ κατέλαβεν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ θέσεις ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Κισιστικ ὑψωμάτων.

Προσέτι διετάχθησαν οἱ λόχοι σκαπανέων τῶν I καὶ VI Μεραρχιῶν ὅπως κατασκευάσωσιν ὄδους διὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Πεδινοῦ τούτου Πυροβολικοῦ πρὸς κατήλημιν ἐτέρας ἐγγυτέρας καὶ καταλλήλου θέσεως. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐπερατώθη τὴν 9ην πρωϊνὴν ὥραν.

Τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν ἤρξατο ἀπὸ πρωίας βάλλον διὰ τὸν τοπομαχικῶν αὐτοῦ ἀφανῶς κατὰ τοῦ Δ. τοῦ χωρίου Χατζῆ-Μπεϊλίκαι πιθανοῦ χώρου συγκεντρούσεως καὶ κατανλισμοῦ τῶν σωματίων τῆς I καὶ VI Μεραρχίας, πυκνότερον δὲ κατὰ τῆς ἐνορίας ἐκδηλωθείσης καὶ ἐπαναληφθείσης ἐπιθέσεως παρὰ τῶν 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τῶν δύο Ταγμάτων τοῦ Εὐζωνικοῦ.

Περὶ τὴν 7ην πρωϊνὴν ἤρξατο βάλλον τὸ ἡμέτερον Πεδινὸν Πυροβολικὸν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ τοῦ ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῶν βορείως καὶ δυτικῶς τοῦ χωρίου Βέτρινας χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Στρουμῶνος ἐχθρικὸν πυροβολικὸν μεγάλης ὀκλήης.

Περὶ τὴν 7.45' τῆς πρωίας ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις ὅπως ἀπειληθῆ ἑνεργητικότερον ἢ ὑποχώρησις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐξαναγκασθῆ οὕτω οὗτος πρὸς τῆς ἀπειλῆς ταύτης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θέσεις αὐτοῦ καὶ τὴν πείσμονα ἀντίστασιν, καθ' ἧς λόγφ τοῦ ἐδάφους δὲν ἠδυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ὑπεροχὴν τῶν πεζικῶν μας δυνάμεων.

Πρὸς τοῦτο ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγή :

27 Ἰουνίου, ὥρα 7.45' πρωίας.

Πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς VI Μεραρχίας.

«Σχηματίζω ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 8ου Τάγματος Εὐζώνων, τοῦ 3ου Τάγματος Εὐζώνων, δύο ταγμάτων τοῦ 17ου Συντάγματος μετὰ τῆς Διοικήσεως αὐτοῦ καὶ μιᾶς Ὀρειβατικῆς πυροβολορχίας τῆς ὑφ' ἡμῶς Μοίρας μετὰ τῶν ἀναλόγων βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου τοῦ 1ου Εὐζώνων Παπαδοπούλου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν τὴν ἀπὸ Ράμνας διὰ Δερὲ-Μαχαλᾶ πρὸς Τοπόλνιτσαν ὄρεινὴν διάβασιν ἢ κατὰ προτίμησιν ἄλλην νοτιωτέραν, ἐὰν ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἐδάφους καὶ πληροφοροίαι ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ ὄδους τοῦ ἀποσπάσματος εἶναι δυνατὴ διὰ τῶν ἀνατολικῶν ἀντρεισμάτων πρὸς τὴν στενωπὸν. Ἐντολὴ τοῦ ἀποσπάσματος εἶναι νὰ ἐπιτεθῆ πρὸς Ν. κατὰ μῆκος τῆς στενωποῦ, ὅπως συντρέξῃ ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου τὴν διὰ Κισιστικ πρὸς Βέτριναν ἐπίθεσιν τοῦ 5ου Συντάγματος, τηροῦν εἰ δυνατόν μετὰ τοῦ Συντάγματος τούτου συνδέσμους καὶ ὅπως ἀπειλήσῃ εἰ δυνατόν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο νὰ ἀφήσῃ τμημα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ 5ου Συντάγματος.

Δύο ὀπτικοὶ σταθμοὶ τῆς I Μεραρχίας νὰ παρακολουθήσωσι τὸ ἀπόσπασμα, ἀναχωροῦντες ἀμέσως μετὰ τῶν δύο Ταγμάτων τοῦ 17ου Συντάγματος.

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο θὰ ἐκκινήσῃ ἀμέσως ἅμα τῇ συγκροτήσῃ του.

Ὁ Διοικητὴς Τμήματος Στρατιᾶς

Ἐμμ. Μανουσσογιαννάκης

Ἡ διαταγὴ ὅμως αὕτη δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελεσθῆ, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀπὸ τῆς 3ης πρωϊνῆς ὥρας ἐκ μέρους τοῦ ἡμετέρου ἀριστεροῦ ἐπίθεσις εἶχε προχωρήσῃ καὶ σχεδὸν εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἢ ἐκβασίς τῆς μάχης ὅταν ἔφθασεν αὕτη. Τὸ τε 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ τὰ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Παπαδόπουλον Διονύσιον δύο Τάγματα τῶν Εὐζώνων εἶχον ἀρχίσει ἀπὸ πρωίας τὴν προέλασιν αὐτῶν καὶ παρὰ τὰς δυσκολίας τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ κατ' αὐτῶν μαινόμενον πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐκέρδιζον διαρκῶς ἔδαφος καὶ ἑδαφικὰ ἀντιστηρίγματα. Τὰ Βουλγαρικὰ ὀχυρώματα παρὰ τὴν τεχνικὴν αὐτῶν ὀργάνωσιν καὶ τὸν διὰ τηλεφώνου σύνδεσμον αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακόψωσι τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἡμετέρων οὐδὲ νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ὀρμητικότητα αὐτῶν.

Περὶ τὴν 7ην ὥραν ἡ ἐπίθεσις εὐρίσκειτο ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς γενικευθεῖσα καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Τὰ τάγματα τοῦ εὐζωνικοῦ ὅμως δὲν ἐτήρησαν τὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἑου συντάγματος πεζικοῦ θέσιν αὐτῶν, ἀλλὰ παρεξέκλιναν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ διελθόντα ἔμπροσθεν τῶν γραμμῶν τοῦ ἑου συντάγματος κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ χωρίον Βέτρινα. Ἐκ τούτου ἐπῆλθεν ἀρκετὴ ἀνάμειξις τῶν μονάδων καὶ σχετικὴ ἀταξία. Πρὸ τῆς ἀπειλῆς ὅμως τῆς καθόδου τῶν ἡμετέρων ἐκ τῶν ὑψωμάτων πρὸς τὸ χωρίον Βέτρινα οἱ Βούλγαροι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ χωρίον τοῦτο, παρ' ὅλην τὴν ἀμυντικὴν προπαρασκευὴν αὐτοῦ, διὰ τὸν κίνδυνον τῆς ἀποκοπῆς τῆς ὑποχωρήσεώς των. Τὸ ὀλίγον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρομῶνος πυρῆκόν των οἱ Βούλγαροι εἶχον ἀποσύρη ἐνωρὶς εἰς τὴν ἀριστερὰν τοιαύτην. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος ἀπέστειλε τὴν μὲν 5.40' πρωϊνὴν ὥραν τὴν κάτωθι ἀναφορὰν.

27 Ἰουνίου, ὥρα 5.40' πρωΐας

Κύριον Διοικητὴν Τμήματος Στρατιᾶς

ὑποστράτηγον Μανουσογιαννάκη

«Σήμερον περὶ ὥραν τετάρτην ἐνήγησα δι' ἑνὸς λόχου ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν βορείως τοῦ χωρίου Βέτρινας ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει δύναμις δύο Ταγμάτων ἐντὸς ταχυσκάπτων. Ἐὰν εἶχον ἐν πυροβόλον θὰ τοὺς ἐξεδίωκον ἐπιθετικὴν εὐχερέστατα καὶ ἄνευ τοῦ πεζικοῦ. Κατέχω θέσεις δεσποζούσας καὶ παρέχω πλήρη ἀσφάλειαν εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς. Διὰ τῶν δυνάμεών μου μόνον δύναμαι νὰ ἐκδιώξω τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως ἡ μεμονωμένη αὐτῆ ἐνέργειά μου προκαλέσῃ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρῆκου ἐναντίον μου καὶ ἀναγκασθῶ νὰ ὑποχωρήσω. Θὰ συνδυάσω τὴν ἔγκαιρον ἐπίθεσίν μου μὲ τὴν κατὰ μέτωπον τῶν ἄλλων συνταγμάτων, καὶ τότε εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ συλλαβόμεν πάντας ὡς αἰχμαλώτους ἢ θὰ τοὺς ρίψωμεν εἰς τὸν ποταμὸν. Ἐξέλεξα θέσιν κατάλληλον καὶ διὰ τὰ δύο πολυβόλα μου τὰ ὁποῖα οἱ πολυβοληταί μου μεταφέρουσιν ἐπ' ὧμου. Μετὰ τοῦ Βελισσαρίου δὲν συνεδέθη ἐισέτι καίτοι ἀπέστειλα συνδέσμους.

Διον. Παπαδόπουλος.»

Τὴν δὲ 8.15' τὴν ἑξῆς :

Κύριον Μανουσογιαννάκη

Διοικητὴν τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς

«Κατέλαβον τὸ χωρίον ἐκτοπίσας τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῆς θέσεως ἣν κατεῖχεν. Ἀνώτερα ὑψώματα βορείως Βέτρινας μέχρις ἐνταῦθα ἐξ 7 διαδοχικῶν ὑψωμάτων. Ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ πρὸς βορρᾶν.

Διον. Παπαδόπουλος.»

Ἀπὸ τῆς 8ης πρωϊνῆς ὥρας ἡ ὑποχώρησις τῶν Βουλγάρων ἦτο γενικὴ καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ μετατραπῇ εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ὁλόκληρος ἡ ἔκτασις τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀπὸ τὸ χωρίον Βέτρινα μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ Στρομῶνος σιδηροδρομικῆς γεφύρας κατεκλύσθη ὑπὸ διεσπαρμένων Βουλγάρων στρατιωτῶν φευγόντων προτροπάδην. Πρὸς στιγμὴν ἡ φυγὴ ἀνεκόπη ὑπὸ δύο συντεταγμένων Ταγμάτων ἐπιζητησάντων νὰ σταματήσωσι καὶ συγκρατήσωσι τοὺς φεύγοντας στρατιώτας των ἢ προσπάθειά των ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν καθ' ὅσον παρεσύρθησαν καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν ὑποχωρούντων. Τὸ ἐχθρικὸν ὅμως πυρῆκὸν παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα καὶ προστατεῖ σθεναρῶς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ἡ ἀρίστη τοῦ ἐχθρικοῦ πυρῆκου χρησιμοποίησις καὶ ἡ μεγάλη ἐξάντλησις τῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν λόγφ τοῦ λίαν ἀνωμάλου ἐδάφους τὸ ὁποῖον εἶχον διατρέξῃ, δὲν ἐπέτρεψαν οὐδεμίαν ἄμεσον καταδίωξιν καὶ ἔδωκαν τὸν καιρὸν εἰς πλήρη ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἐχθρικὸν πυρῆκὸν ὑπεχώρησε τελευταῖον. Τὸ ἡμέτερον πεζικὸν εὐρίσκειτο εἰς τὰ ὑψώματα τὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἡ δὲ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἔβαινε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης παραπλεύρως τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1000—1500 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐν λόγφ ὑψωμάτων. Τὰ Βουλγαρικὰ πυροβόλα ἀνὰ δύο ζευγνυόμενα ὑπεχώρουν ἐν καλπασμῷ ὑπὸ τὴν προστασίαν σφοδροῦ καὶ ταχέως πρὸς τῶν ὑπολοίπων πυροβόλων δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθησαν εἰς τὸ τέλος νὰ ἐγκαταλείψωσι 4 τοπομαχικὰ πυροβόλα (δύο τουρκικὰ καὶ δύο Σνάϊδερ-Κανέ) μετὰ 8 βλητοφόρων δι' ὧν ὑπεστήριξαν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ὑποχώρησίν των μέχρι τέλους. Κατὰ τῶν ὑποχωρούντων ἔβαλον αἱ Ὀρειβατικαὶ πυροβολοχαίαι Ἄρτη καὶ Βερέττα, αἵτινες εἶχον κατορθώσει νὰ τοποθετηθῶσιν, ἀλλ' ἄνευ αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων.

Τὴν 9.30' τῆς πρωΐας ἀνέφερε τὸ 5ον Σύνταγμα ὅτι ἡ σιδηρὰ σιδηροδρομικὴ γέφυρα ἀνετινάχθη. Τὴν δὲ μεσημβριαν ἀπέστειλεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Εὐζωνικοῦ τὴν κάτωθι ἀναφορὰν

27 Ἰουνίου, 12 πρωΐας

Κύριον Διοικητὴν τοῦ Τμήματος Στρατιάς

Μανουσογιαννάκη Ὑποστράτηγον

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι καίτοι ἔσπευσα, ὑπὸ τὸ δραστικὸν πῦρ τοῦ πυρ)κοῦ μετὰ τοῦ ταγματάρχου Κολοκοτρώνη καὶ 50 μόλις ὀπλιτῶν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Καραχοῆστον τοῦ Συντάγματος μου, νὰ καταλάβω τὴν γέφυραν δυστυχῶς ὅμως ἔφθασα ὀλίγον ἄργα διότι ἀνετινάχθη τὸ μεσαῖον τόξον τῆς γεφύρας καθ' ὅλον τὸ πλάτος καὶ εἰς μῆκος μεταξὺ δύο βάρθρων δηλ. ἕως 25 μέτρα. Κατώρθωσαν νὰ δαβῶσι τὴν ἀντίπεραν ὄχθην περίπολοι πρὸς ἀνίχνευσιν καὶ ἀνακάλυψιν τυχόν ἐγκαταλειφθέντος ἕλικου. Τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων τοῦ Συντάγματος μου ἀγνοῶ.

Διον. Παπαδόπουλος»

Τὸ 4ον Σύνταγμα πεζικοῦ τὴν 8.30' πρωΐας ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ τοῦ ἐπιτελείου Γονατᾶ Στυλ. καὶ ἐτάχθη εἰς θέσιν ἀναμονῆς εἰς ρεῦμα πρὸς τὸ χωρίον Κισιστικὸ ὀπισθεν τοῦ 5ου Συντάγματος πεζικοῦ. Τὸ 2ον Σύνταγμα πεζικοῦ τὴν 10.45' διατάχθη καὶ συνετάχθη ὀπισθεν τοῦ τάγματος τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς εἶδος προφυλακῶν τοποθετημένον νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Τὴν 11ην πρωΐας διατάχθη ὁ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ διαγγελεὺς Ἰλαρχος Κορδέλλας Νικ. ὅπως τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἤδη ὑπὸ τὸν Ἰλαρχον Βαροδῆν ἐσχηματισμένης ἐπιλαρχίας νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν διὰ τῶν ὑπαρχόντων πόρων καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ ἐὰν ἀπέναντι καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὑπάρχει ἐχθρὸς ὡς καὶ ἐὰν τὸ χωρίον Δεμιρ-Ἰσσάρ κατέχεται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Συγκεντρώσας περὶ τὴν μεσημβριαν ὁλόκληρον τὴν ἐπιλαρχίαν εἰς τὸ χωρίον Μύρσαλα διέταξε τὴν ἀποστολὴν δύο ἀναγνωρίσεων πρὸς Δεμιρ-Ἰσσάρ καὶ Τζουμαγιά-Μπαρακλή, ἀλλ' ἐπέστρεψαν ἀμφοτέρω ἀπρακτοί, καθ' ὅσον βληθεῖσαι ὑπὸ ἐχθρικών περιπόλων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διέλθωσι τὸν ποταμὸν. Δευτέρα ἀπόπειρα πρὸς ἀποστολὴν μιᾶς ἀναγνωρίσεως πρὸς Δεμιρ-Ἰσσάρ μὲ ἓνα οὐλαμὸν πρὸς ὑποστήριξίν τῆς ἀπέτυχεν ἐπίσης. Τὴν δὲ 2.50' ὥραν ἐσπέρας ἀνέφερον :

27 Ἰουνίου, ὥρα 2.50' ἐσπέρας.

« . . . . .
Ταύτην τὴν στιγμὴν δύο ἴλαι ἐχθρικαὶ πλήρεις καὶ τμήμα πεζικοῦ ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ οὐλαμοῦ κατοπτρεύσεώς μου ὅστις ὑπεχώρησεν ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν πυρῶν τῆς ἐπιλαρχίας. Ἀδύνατον νὰ διέλθῃ ἡ ἐπιλαρχία ἔνεκα τοῦ λοχμώδους ἐδάφους. Ἀναμένω ἐνταῦθα ὅπως διέλθω μετὰ τμήματος πεζικοῦ τῆς VI Μεραρχίας.

Ν. Κορδέλλας»

Τοῦτο καὶ πράγματι συνέβη μετὰ τινος ὥρας διελθούσης τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς VI Μεραρχίας διήλθε καὶ ἡ ἐπιλαρχία, ἣτις μετέβη εἰς Δεμιρ-Ἰσσάρ περὶ τὴν 6ην ἐσπερινὴν καὶ μὴ συναντήσασα οὐδαμοῦ ἐχθρὸν κατηυλίσθη παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο.

Περὶ τὴν 2αν ἐσπερινὴν διατάχθη ἡ σύνταξις καὶ συγκέντρωσις τῶν διαφόρων σωμάτων καὶ τμημάτων τῶν I καὶ VI Μεραρχιών καὶ ἡ μὲν I Μεραρχία διατάχθη νὰ καταυλισθῇ περὶ τὸ χωρίον Βέτρινα εἰς τόπους ἐνδειχθέντας εἰς τὰ σώματα παρ' ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς I Μεραρχίας, ἡ δὲ VI Μεραρχία διερχομένη τὸν Στρυμῶνα διὰ τοῦ πόρου Οὐμπάγια νὰ μεταβῇ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ καταυλισθῇ παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δεμιρ-Ἰσσάρ.

Πρὸς τὸ 4ον Σύνταγμα πεζικοῦ τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς θέσεως ἀναμονῆς ἦν κατεῖχε διατάχθη τὴν 11.30' πρωΐας καὶ συνεκεντρώθη εἰς τὸν χώρον τὸν μεταξὺ τοῦ χωρίου Βέτρινα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας ἐστάλη ἡ κάτωθι διαταγή, ἣτις ἐξεδόθη κατόπιν σχετικῆς πληροφορίας ληφθείσης παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου.

27 'Ιουνίου, ώρα 2 εσπέρας.

Πρὸς τὸν Διοικητὴν 4ου Σ. Πεζικοῦ.

«Πληροφορία ἐπίσημοι ἀγγέλλουσιν ὅτι ἐχθρική φάλαγγξ ἐπιχειρήσασα νὰ διέλθῃ τὸ χωρίον Πετριτσι ἀπωθήθη ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας καταλαβούσης 15 πυροβόλα μεθ' ὄλων τῶν βλητοφόρων τῶν. Καταλάβετε τὰ ὑπερθεν πρὸς Β. ὑψώματα διὰ τμημάτων ὅπως τοὺς ὑποχωροῦντας καταστρέψητε. Ἡ Μοῖρα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ διατάχθη νὰ ταχθῇ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Τμημα Στρατιᾶς

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Συνεπεία ταύτης τὸ Σύνταγμα διέθεσε τὰ 1ον καὶ 2ον Τάγματα αὐτοῦ εἰς προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Β. Δ. ὑψωμάτων τῆς Βέτρινας καὶ μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ Στρουμῶνος κατεστραμμένης σιδηροδρομικῆς γεφύρας, ὑπέβαλε δὲ τὴν κάτωθι ἀναφορὰν :

Κύριον Διοικητὴν τῆς I Μεραρχίας.

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω, ὅτι συμφώνως τῇ διαταγῇ Σας τῆς 2ας ὥρας μ. μ., σήμερον κατελήφθησαν ἰσχυρῶς οἱ πρὸς Β. λόφοι πρὸς καταστροφὴν τῆς ἐν Πετριτσι ἠττηθείσης Βουλγαρικῆς δυνάμεως ἐὰν ὑποχωρήσῃ. Μοῖρα Πυροβολικοῦ δὲν ἐτάχθη μέχρι τῆς στιγμῆς πρὸς πυροβόλησιν.

Παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν Χάνι Δερβέντι.

27 'Ιουνίου 1913, ὥρα 7.25' μ. μ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ

Ἄ. Μήτσας»

Περὶ τὴν 5.30' ἐσπερινὴν ὥραν ὑπεβλήθη τηλεφωνικῶς εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἡ κάτωθι ἀναφορὰ περὶ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας καὶ τῆς τότε τακτικῆς καταστάσεως.

Γ Ε Ν Ι Κ Ο Ν Σ Τ Ρ Α Τ Η Γ Ε Ι Ο Ν

Σήμερον πρωΐαν τὸ πῦρ ἐπανελήφθη. Τὸ ἀριστερόν μας (5ον Πεζικὸν καὶ 2 Τάγματα τοῦ 1ου Συντάγματος εὐζώνων) προσέλασαν διὰ τοῦ βορειοδυτικῶς τῆς Βέτρινας ἀντερείσματος, κατέλαβε χωρίον τοῦτο καὶ τὰ βορειοδυτικῶς καὶ βορείως τούτου ὑψώματα. Ὁ ἐχθρὸς μετὰ ἰσχυρὰν ἀντεπίθεσιν ἀποκρουσθεὶς ἤρξατο ὑποχωρῶν πρὸς τὴν γέφυραν κατὰ φάλαγγας ἀθρόως. Ἐξακολουθῶν τὴν ὑποχώρησίν του ὁ ἐχθρὸς ἐτόραπῃ τὴν 10.15' πρὸς Βορρᾶν ἀνατινάξας περὶ ὥραν 9.30' πρωΐας τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν· ἐξηκολούθησεν ὅμως βάλλον διὰ τῶν τοπομαχικῶν του μέχρι τῆς ἐνδεκάτης πρωΐας.

Ἡ ἀνατινάξις ἐπέφερε ὄχημα ἐνὸς τμήματος μεταξὺ δύο βάρων καὶ κατάπτωσιν τοῦ τμήματος τούτου ἐντὸς τῆς κοίτης. Ἡ μεταξὺ τῶν βάρων ἀπόστασις εἶναι 30 μέτρων.

Ἡ γέφυρα εἶναι ἐξάτοξος καὶ καμπύλη· ἔχει ἀνατιναχθῆ δὲ τὸ τέταρτον ἐντεῦθεν τόξον. Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρήσας ὀλόκληρος πρὸς Β. διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης Στρουμῶνος συμπαρέλαβε καὶ ἅπαντα τὰ πυροβόλα του. 17ον πεζ. Συν. μετὰ μιᾶς Ὁρειβατικῆς πυροβολαρχίας δι' ἀτραποῦ ἐκ χωρίου Κισιστικ βαίνει πρὸς Τοπόλνιτσαν.

Ἡ VI Μεραρχία διατάχθη συγκεντροῦσα τὰ σώματά της νὰ διαβῇ τὸν Στρουμῶνα διὰ πόρου παρὰ χωρίον Οὐμπαγιά, ἵνα προσέλθῃ δι' ἀριστερᾶς ὄχθης Στρουμῶνος.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διὰ πόρου γραμμὴ συγκοινωνίας Μεραρχίας εἶναι δυσχερεστάτη, παρακαλῶ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὅπως, ἐὰν ἔχει ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ Τμημα Στρατιᾶς δέον νὰ προσέλθῃ πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος εἰς Τζουμαγιάν, διατάξῃ τὴν ταχίστην ἐπισκευὴν τῆς ἀνατιναχθείσης γεφύρας.

Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ τῆς προσελάσεως τοῦ τμήματος στρατιᾶς πρὸς βορρᾶν, παρακαλῶ ὅπως διαταχθῇ ἂν θὰ συμμετάσχη ταύτης καὶ ἡ VII Μεραρχία ἢ θὰ παραμῆνῃ εἰς ἀς θέσεις εὐρίσκειται νῦν.

Σιδηρ. Σταθμὸς Χατζη-Μπειλίκ.

27 'Ιουνίου 1913, ὥρα 5.30' εσπέρας

Τ Ο Τ Μ Η Μ Α Σ Τ Ρ Α Τ Ι Α Σ

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης»

Πρὸς δὲ τὴν VII Μεραρχίαν ἢ κάτωθι διαταγή :

27 Ἰουνίου, ὥρα 6 ἑσπέρας.

Ἐπεὶγον.

Πρὸς τὴν VII Μεραρχίαν

«Βούλγαροι ὑποχωρήσαντες πρὸς βορρᾶν κατέστρεψαν σιδηροδρομικὴν γέφυραν ἀνατινάξαντες τόξον μεταξὺ δύο βάθρων 30 μέτρων μήκους. Μήκος γεφύρας ταύτης 200 μέτρα. Ἐπεὶγει ἡ κατασκευὴ γεφύρας πρὸς διάβασιν ποταμοῦ. Διατάξατε τάγμα γεφυροποιῶν νὰ σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Βέτριναν πρὸς κατασκευὴν γεφύρας.

Ἀναφέρατε συνάμα ἐὰν νοτιανατολικῶς χωρίου Κόπριβα ἢ ἄλλοθι ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει πόρος διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται πεδινὸν πυρκόν».

Τμημα Στρατιᾶς

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης»

Οὕτω ἔληξεν ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν κατετροπώθη καὶ ἀπωθήθη τὸ ἀριστερὸν τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως καὶ ἠνοιχθῆ ἢ διὰ τὸ ὄχυρὸν τῆς τοποθεσίας Τουρκιστί ἐπικαλουμένη «σιδηρᾶ πύλη», ἢ ἀφίνουσα ἐλευθέραν τὴν ἡμετέραν πρὸς βορρᾶν διόδον ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ ἀπροσίτου ὄρους Μπέλες, ὅπως εἶχεν ἀνοιχθῆ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν ἢ διὰ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου ἑτέρα διόδος αὐτοῦ.

Περιήλιθον δὲ εἰς χεῖρας ἡμῶν πλὴν τῶν ἀναφερθέντων 4 τοπομαχικῶν, 8 βλητοφόρων καὶ πλήθους ὀβίδων, μεγάλα ποσότητες τροφίμων, ὑγειονομικοῦ καὶ σιδηροδρ. ὕλικου, ἐγενόμεθα δὲ ἡμεῖς μὲν κύριοι τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἢ ὁποία εἰς τὸ μέλλον θὰ μᾶς ἐξυπηρετεῖ πολυτίμως, οἱ δὲ Βούλγαροι ἀπεκόπτοντο ὀριστικῶς αὐτῆς, ἐξαναγκασθέντες νὰ ἀλλάξωσιν ἄρδην τὰς γραμμὰς ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν. Προσέτι ἐξησφαλίστο ἡ κίνησις τῆς VII Μεραρχίας πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἡ εὐκολος κατοχὴ ταύτης

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἢ μὲν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις δὲν κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ λόγφ τῆς ἀπολύτου ὑπεροχῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ πυρκοῦ καὶ τοῦ ἐντελῶς ἀκαλύπτου ἐδάφους, τὸ ὅλον δὲ ἀποτελεσμα ἐπέφερεν ἢ κατὰ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ πλευροῦ διὰ τῶν Ν. Α. ἀντιστηριγμάτων τοῦ Μπέλες ἐπίθεσις τοῦ ἡμετέρου ἀριστεροῦ.

Ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους ἀποτόμου, διακεκομμένου, ὄρεινου καὶ λοχμώδους δὲν ἐπέτρεψε τὴν λήψιν οὐδενὸς κανονικοῦ σχηματισμοῦ καθ' ὅλας τὰς φάσεις τῆς μάχης, οὔτε τῶν τμημάτων τῆς πρώτης γραμμῆς οὔτε τῶν τῆς ἐφεδρείας τοιούτων. Ἡ πρωτοβουλία τῶν βαθμοφόρων καὶ μόνη ἐπέφερε τὴν προχώρησιν τῶν ἀνδρῶν, οὔτινες ἔβαλλον μόλις ἴσταντο διὰ πυρῶν κατὰ θέλησιν.

Τὸ Πυροβολικὸν κατὰ τὴν μάχην οὐδόλως συνέτεινεν εἰς τὴν ἔκβασιν αὐτῆς. Καὶ πεδινὸν μὲν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν δὲν ὑπῆρχε· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀπὸ τὰς θέσεις ἃς κατέλαβε δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὸ ἀντίπαλον τοιοῦτον, ὅπερ οὕτω λόγφ τοῦ μεγαλειτέρου διαμετρήματος ἔβαλλεν ἀνενοχλήτως. Τὸ δὲ Ὄρειβατικὸν βραδύτατα κινήθην λόγφ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐρευνῶν διαρκῶς πρὸς εὔρεσιν καλητέρας θέσεως μόλις περὶ τὸ τέλος καὶ ὅταν εἶχε κριθῆ ὁ ἀγὼν ἔβαλεν ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως κατὰ τῶν ὑποχωρούντων πλέον ἐχθρῶν.

Ὁ καύσων ἐπαυξήσας τὸν κῆματον τὸν καὶ ἀπολύτως μέγαν τῶν ἐπὶ κεφαλῆς σωματίων δὲν ἐπέτρεψε τὴν καταδίωξιν καὶ οὕτω ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν ἀνενόχλητος. Τὰ ἐκ τῆς ἥτις τοῦ ἀντιπάλου ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν μεγαλήτερα ἐὰν τὰ δύο Εὐζωνικὰ Τάγματα δὲν ἐλόξευον δεξιὰ πρὸς τὴν Βέτριναν, ὅπου εἰσῆλθον εἰς τὸν τομέα τῆς ἐνεργείας τοῦ 8ου Συντάγματος πεζικοῦ, ἀλλ' ἐξηκολούθουν βαίνοντα κατ' εὐθείαν πρὸ αὐτῶν, ὅποτε θὰ ἐφύσκιοντο πολὺ βαθύτερα ἐντὸς τῆς κλεισσορείας Δερβέντι καὶ οὕτω θὰ ἀπέκοπτον μὲν τὴν ὑποχώρησιν τῶν διὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὑποχωρησάντων, ἔστω καὶ σχετικῶς ὀλιγωτέρων πεζῶν Βουλγάρων, θὰ παρημπόδιζον δὲ διὰ τῶν πυρῶν τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, τοῦ βαίνοντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης διὰ τῆς ἐντελῶς παροχθίως βαίνουσης ὁδοῦ, καθ' ὅσον φονευομένων τῶν ζευγῶν θὰ ἐφράσαστο ἡ ὁδὸς καὶ τὰ πυροβόλα ἀσφαλῶς θὰ ἐγκατελείποντο.

Αἱ ἀπώλειαι τῆς I Μεραρχίας κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι :

Ἀξιωματικοὶ τραυματισθέντες (4ου Συντάγματος Πεζικοῦ).

1) Ληθαγός Δημαρᾶς Κωνσταντῖνος, 2) Ἀνθυπόλογ. Παπαγεωργίου Ι. Γεώργιος, καὶ 3) Ἐφεδρος Ἀνθυπίατος Γεωργάρος Ἰωάννης.

Ὀπλίται: 4 φονευθέντες καὶ 72 τραυματισθέντες.

Ἐν Λαρίσση, Ἰούνιος 1914.

Ὁ ἐν πολέμῳ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας

Ἐμμ. Μανουσογιαννάκης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΗΣ ΔΟΪΡΑΝΗΣ

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς τὴν 23ην Ἰουνίου 1913 τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξέδιδε τὰς κάτωθι διαταγὰς:

Α') 22 Ἰουνίου 1913, ὥρα 7 μ. μ.

Πρὸς τὰς I, VI καὶ VII Μεραρχίας

Ἐχθρὸς ἠττήθη ἐπὶ γραμμῆς Γευγελῆς-Κιλκίς-Τεοίκκο. Καταδιώκεται πρὸς βορρᾶν ὄπισθεν ὄρους Κράνι. Ἡ II, IV, III, V, καὶ X Μεραρχίαί καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἴππικῆ εὐρίσκονται σήμερον ἐπὶ τῆς γραμμῆς Καλινόβου-Καλάζιο-Σιδηροδ. Σταθμὸς Δοϊράνης· αὐριον θὰ ἐπιτεθῶσι πρὸς Β καὶ Α νὰ καταλάβωσιν τὰ στενὰ Ντοβά-Τεπέ.

Αἱ I, VI καὶ VII ὑπὸ διαταγὰς Μανουσογιαννάκη θὰ ἐπιτεθῶσι πρὸς τὴν διεύθυνσιν Κόγιαλι, ἐκδιώκουσαι τὸν ἐχθρὸν πέραν τοῦ Στρομῶνος καὶ καταλαμβάνουσαι τὰς γεφύρας αὐτοῦ.

Εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μανουσογιαννάκην ἀποστέλλονται εἰδικοί ὁδηγοὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀναγνώσεως ταύτης.

Κωνσταντῖνος Β.

Β') 22 Ἰουνίου 1913, ὥρα 11.30' μ. μ.

Πρὸς τὰς II, IV, V, III καὶ X Μεραρχίας καὶ Ταξιαρχίαν Ἴππικῆ

1ον) Ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐκ τῶν ὑποχωρησασῶν χθὲς κατέχουσι τὰ τῆς λίμνης Δοϊράνης ὑψόμενα.

Ἄλλα ἐχθρικαὶ δυνάμεις φαίνεται ὅτι ἐτράπησαν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ντοβά-Τεπέ.

2ον) Αἱ I, VI καὶ VII Μεραρχίαί θὰ εἰσχωρήσωσι διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Στρομῶνος Β. Ὀρμανλῆ γεφύρας.

3ον) Αἱ III καὶ X Μεραρχίαί θὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ κατέχοντος τὰ πρὸς Ν. τῆς λίμνης Δοϊράνης ὑψόμενα· ἡ μὲν III ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἡ δὲ X διὰ τοῦ ὑψώματος 420 πρὸς Ντουλτσελῆ. Ἡ V Μεραρχία θὰ βαδίσῃ εἰς Σούρλοβον, ἐκεῖθεν δὲ ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ θὰ συνδράμῃ τὸν ἀγῶνα τῆς III Μεραρχίας κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως.

4ον) Ἡ IV νὰ βαδίσῃ πρὸς Γκιολεμανλῆ.

5ον) Ἡ II νὰ βαδίσῃ πρὸς Στέφτου.

6ον) Ἄν ἡ X ἀδυνατῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν αὐτῆς νὰ θέσῃ αὐτὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς III διὰ τὸν ἀγῶνα.

7ον) Ἡ πεζ. δύναμις νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν στενωπὸν Ντοβά-Τεπέ πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ νὰ ἀποστείλῃ ἴλην ἀνιχνευτικὴν πρὸς Στρομνιτσαν.

Ἡ ἴλη αὕτη νὰ προσπαθῆσῃ νὰ παρακάμψῃ τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένας θέσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τῆς.

Κωνσταντῖνος Β.

Λίαν πρῶτὴ τῆς 23 Ἰουνίου ἡ X Μεραρχία ἐξέδιδε τὴν κατωτέρω διαταγὴν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὴν σώματα.

«1ον) Ὁ ἐχθρὸς ἀνθίσταται ἔτι ἀσθενῶς ἐπὶ τῶν νοτιῶς Δοϊράνης ὑψωμάτων. 2ον) Ἡ III Με-

ραρχία θά ἐπιτεθῆ πρὸ Λοϊράνης βαίνουσα ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. 3ον) Ἡ Χ. Μεραρχία θά ἐπιτεθῆ διὰ Ράτες πρὸς τὰ βορείως ταύτης ὑψώματα. 4ον) Τὸ 4ον Σύνταγμα εὐζώνων, κατέχον τὴν ἀπὸ ὑψώματος 420 καὶ πρὸς νόνον κατερχομένην ἀντηρίδα, εὐθὺς ὡς τὸ τάγμα Ξενογεώργη διατεθῆ ἐπὶ τοῦ ὀριζομένου αὐτῶ μετώπου, θέλει ἀρχίσῃ ν' ἀπασχολῆ ζωηρῶς τὸν ἐχθρὸν. 5ον) Τὸ τάγμα Ξενογεώργη (τοῦ 3ου Συν)τος εὐζώνων) θέλει διατεθῆ ἄνευ βραδύτητος ἐπὶ τῆς ἀπὸ ὑψώματος 420 καὶ πρὸς ἀνατολὰς (Χισὰρ - Τεπέ) διηκούση: κορυφογραμμῆς, στηρίζον τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ εἰς 420 καὶ ἐν ἐπαρῇ μετὰ τοῦ 4ου Συντάγματος. 6ον) Ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία θέλει ἐκλέξῃ θέσεις περὶ τὸ ὑψωμα 420 οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ἀμφότερα τὰ μέτωπα ταῦτα τὰ ἀποτελοῦντα γωνίαν. 7ον) Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 3ου Συντάγματος (Φικιώρη) ἐκκινουῖν τὴν 6.30' π. μ. θέλει ἐπιτεθῆ ἐπὶ τοῦ μετώπου ὄπερ θά ἔχη ἤδη καταλάβῃ τὸ τάγμα αὐτοῦ Ξενογεώργη. 8ον) Ἡ μοῖρα πεδινῶ πυροβόλου ἐκκινουῖσα τὴν 6.30' π. μ. θέλει διαθέσῃ μίαν πυροβολορχίαν εἰς τὴν χθὲς παρ' αὐτῆς ἐκλεγείσαν θέσιν, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ 3ου Συντάγματος. Αἱ λοιπαὶ δύο πυροβολαρχίαι εἰς θέσιν ἀναμονῆς νοτίως Ράτες. 9ον) Τὸ 5ον Σύνταγμα (Κωνσταντινοπούλου), ὁ λόχος μηχανικοῦ συνταχθήσονται εἰς χωρίον Ράτες, ἐκκινουῖν τὴν 6.30' π. μ. ὥραν. 10ον) Τὸ χειρουργεῖον . . . . .

13ον) Ἡ ἡμιλαρχία θέλει καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ 3ου Συντάγματος καὶ θέλει τάξῃ ἐπιτηρητικὴν περιόλον ὑπὸ ἀξιωματικὸν δεξιὰ τοῦ 3ου Συν)τος καὶ εἰς Χισὰρ - Τεπέ».

Τὰ πεζικὰ συντάγματα ἐκκινήσαντα τὰς ὀρισθείσας ὥρας κατελάμβανον τὰς διὰ τῆς διαταγῆς ὀριζομένας αὐτοῖς θέσεις.

Ἡ μοῖρα πεδινῶ πυροβόλου ἐκκινήσασα τὴν 6.30' π. μ. ἔταξε τὰς δύο πυροβολαρχίας ἑνὴν Κωνοφάου καὶ ἑνὴν Χαβίνῃ ἐν ἀναμονῇ νοτίως τοῦ χωρίου Ράτες.

Ὁ Μοίραχος δὲ Γουβέλης, ὀδηγῶν τὴν ἑνὴν Πυροβολαρχίαν Κλαδᾶ, προέβη κατὰ 1000 ἔτι μέτρα βορειότερον καὶ ἔταξε ταύτην πρὸς πυροβολῆσιν ἐν τῇ πρώτῃ θέσει βολῆς ἐπὶ τῆς θέσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκετο αὕτη καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς προηγουμένης ὡς διέτασεν ἡ ἀνω διαταγὴ ἐπιχειρήσεων.

Ἀμέσως ὅμως ἐλθὼν εἰς τὴν πυροβολαρχίαν ὁ διοικητὴς τοῦ πυροβόλου Γεωργακόπουλος διέταξε νὰ προχωρήσῃ ἡ πυροβολαρχία ἔτι μᾶλλον πρὸς βορρᾶν. Ἐδειξε δὲ εἰς τὸν Μοίραχον Γουβέλην δεινὸν δρῦλλον μεμακρυσμένον εἰς ἀπόστασιν μείζονα τῶν 2000 μέτρων, εὐρισκόμενον ἐπὶ τινος αὐχένος καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὸν αὐχένα τοῦτον, χωρὶς προηγουμένως οὐδὲ ἀναγνώρισιν τακτικὴν, οὐδὲ ἐδαφικὴν τοιαύτην νὰ ἐκτελέσῃ, μεθ' ὃ ἀπῆλθε πρὸς τὰ ὀπίσω, οὐδεμίαν πληροφορίαν παρασχὼν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς μοίρας περὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως καὶ τῆς παρατάξεως τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων.

Τὸ ἔδαφος ὅμως ἦτο ὀρεινὸν καὶ λίαν δύσβατον. Ἐπὶ πλέον ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς προτεραίας, ὅτι οἱ πέριξ λόφοι καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ βορειότεροι τούτων κατεΐχοντο ὑπὸ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ. συνεπῶς ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις τῆς πυροβολαρχίας ἐπὶ τῆς ὑποδειχθείσης θέσεως ἕνεκεν οὐ μόνον ἐδαφικῶν, ἀλλὰ καὶ τακτικῶν λόγων.

Ὁ Μοίραχος ἐν τούτοις ἐκτελῶν αὐτοστιγμει καὶ ἀδιστακτικῶς τὴν διαταγὴν, μὴ διατυπώσας κἄν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀντίρρησην, διέταξε τὸν Κλαδᾶν ὅπως προχωρήσῃ μετὰ τῆς πυροβολαρχίας, ἀκολουθῶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ, προπορευομένου ἐπαρκῶς καὶ ἀναγνωρίζοντος τὸ ἔδαφος, χαρασσόμενον δρομολόγιον.

Περαιώσας δ' ἐν τῷ μεταξύ ὁ Μοίραχος καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἔδαφους πρὸς τάξιν μάχης, εὗρεν ἀρίστην θέσιν ἀπὸ ἀπόψεως καλῆς βολῆς καὶ ἐπισκοπήσεως ὅλου τοῦ πρόσθεν ἔδαφους, ἐπικυνδυνωδεσάτην ὅμως, καθ' ὃ ἀπολύτως ἐκτεθειμένην εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβόλου καὶ ἐξ ἐγγυτάτων ἀποστάσεων βαλλομένην ὑπὸ πεζικοῦ καὶ πολυβόλου.

Ἐταξεν ὅθεν τὴν πυροβολαρχίαν Κλαδᾶ περὶ τὴν 7.30' π. μ. ὥραν ἐπὶ τῆς ἐκλεγείσης ταύτης θέσεως, ἐπὶ τοῦ αὐχένος δηλονότι τοῦ εὐρισκόμενου μεταξύ τοῦ ὑψόμετρου 420 καὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Χισὰρ-Τεπέ, ἀνατολικῶς τοῦ ὑποδείκτου 420 καὶ παρὰ τὴν πρὸς Βλαδίαν ἀτραπὸν, παραπλευρῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τῶν ἀκροβολιστῶν τῶν ἡμετέρων εὐζωνικῶν καὶ πεζικῶν ταγμάτων. Ἐκ τῶν θέσεων τούτων ἠδύνατο ὁ Μοίραχος νὰ ἐπισκοπῇ καλῶς καὶ νὰ βάλῃ εὐρύτατον τομέα καὶ μέτωπον ἐχθρικῆς παρατάξεως 3000 μ. περίπου. Ἐκατέρωθεν τοῦ τομέως τούτου ἦτο ἀδύνατος ἡ δρᾶσις, διότι ἀντηρίδες, πρὸς Β.Α. ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ Β.Δ. ἀφ' ἑτέρου κατερχόμεναι, παρεκώλυον τὴν θέαν τοῦ ἐκατέρωθεν τούτων ἔδαφους.

Κατὰ τοὺς στρατιωτικοὺς κανονισμοὺς τῆς μάχης τοῦ πυροβολοῦ οἱ διοικηταὶ πυροβολοῦντων πρέπει νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν ἀποστάσει τινὶ ἀπὸ τῶν πυροβολοῦντων καὶ ὁ διοικητὴς Μοίρας εἰς ἀπόστασιν ἐπίσης ἑκατοντάδων τινῶν μέτρων ἀπὸ τὴν μοῖραν, ἐντὸς βαθυδαπέδων παρατηρητηρίων ἐντελῶς ἀθέατος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ μακρὰν παντὸς κινδύνου ἐκ τῆς ἐχθρικῆς βολῆς κατὰ τῶν φίλων πυροβολοῦντων.

Ἡ συνεννόησις δὲ μεταξὺ τοῦ διοικητοῦ τῆς Μοίρας καὶ τῶν διοικητῶν τῶν πυροβολοῦντων καὶ ἡ μεταβίβασις τῶν διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν τοῦ Μοιράρχου πρὸς τὰς πυροβολοῦσας κατὰ τὴν μάχην τελεῖται διὰ τηλεφώνου ἐκστρατείας.

Αἱ διατάξεις αὗται, σκοποῦσαι τὴν διαφύλαξιν τῶν διοικητῶν πυροβολοῦντων καὶ τῶν Μοιράρχων ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ἵνα μὴ στερῶνται αἱ μονάδες πυροβολοῦντων τῶν ἡγετῶν αὐτῶν, δυσαναπληρώσων, κατὰ τὰς κρισιμωτέρας τῶν περιστάσεων καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀταραξίας καὶ ψυχραιμίας τούτων, ἐπισκομῶν μακρὰν κινδύνων, δὲν τυγχάνουσι καὶ αἱ καταλληλότεραι διὰ τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ πεδίου μάχης καὶ παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐν γένει ἀγῶνος καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς βολῆς ὑπὸ τοὺς ἀρίστους τῶν ὄρων.

Ἄλλ' ὁ Μοιράρχος δὲν ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰς τοιαύτας διατάξεις τῶν κανονισμῶν πεπονηθὼς εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀταραξίαν καὶ ψυχραιμίαν αὐτοῦ. Κυριαρχοῦμενος δὲ ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου τῆς νίκης, ἐπὶ πάσῃ ἄλλῃ θυσίᾳ, ἐγκατέστησε τὰς πυροβολοῦσας αὐτοῦ ἐν πλήρει ἐμφανείᾳ ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας ὀφρῆος τοῦ ἀγῶνος, αὐτὸς δὲ ἐξελέξατο παρατηρητήριον, ὀλίγον τι πρὸ τῶν πυροβολοῦντων καὶ ἐγγύτατα αὐτῶν, δεσπῶν τοῦ ὅλου πεδίου μάχης καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἐκεῖ ἔστη ὄρθιος καθ' ὅλην τὴν πολυῶρον μάχην, καθ' ὅλας τὰς κινδυνωδεστάτας φάσεις αὐτῆς, ἐπισκοπῶν κάλλιστα οὕτω τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ δίδων τὰς διαταγὰς αὐτοῦ διὰ ζώσης.

Καὶ παρ' αὐτὸν ἴσταντο ὄρθιοι ἐπίσης, ὁ λοχαγὸς πυροβολοῦντος Κλαδάς ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ Παναγόπουλος, ὁ σύνδεσμος ἀνθυπολοχαγὸς Μπουφέας, ἀποτελοῦντες οὕτω ὁμάδα ὁρατὴν ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν χιλιομέτρων, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ ἀγῶνος, ἡ ὁμάς προὐβάλλετο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὀρίζοντος, καθισταμένη οὕτω μᾶλλον ὁρατὴ καὶ ἐμφανεστάτη.

Καὶ κατ' αὐτῆς τῆς δρακὸς τῶν γενναίων ἀξιωματικῶν ἔβαλλον λυσσαλέως τὰ ἐχθρικά πυροβόλα, διότι ἐγνώριζον κάλλιστα οἱ Βούλγαροι κατὰ τίνων ἔβαλλον καὶ ἠννόουν κάλλιστα ὅτι ὁ φόνος τινῶν μόνων ἐκ τῆς ὁμάδος ταύτης ἤθελε παραλύσῃ ἐντελῶς ἴσως τὴν δράσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πυροβολοῦ ἐπὶ μεγίστη ὀφελείᾳ τῶν Βουλγαρικῶν ὄπλων.

Τὸ ὅλον πεδῖον μάχης ἠδύνατο νὰ διαμεθῆ ἀπὸ Ἑλληνικῆς παρατάξεως εἰς τρεῖς κυρίως τομεῖς, τελείως ἀπ' ἀλλήλων διακεκομμένους καὶ σχεδὸν ἀνεξαρτήτους, ἦτοι :

1ον) Τὸν τομέα τὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ ὑψομέτρου 420 καὶ δυτικῶς τούτου καὶ τῆς πρὸς νότον τούτου ἐκτεινομένης ἀντηρίδος. 2ον) Τὸν τομέα τὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ ὑψομέτρου καὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὑψωμάτων τοῦ Χισσάρ-Τεπέ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔδρων τὸ βον Σύνταγμα Εὐζώνων, δύο ἐκ τῶν πυροβολοῦντων τῆς Μοίρας Γουβέλη, ὡς καὶ ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολοῦσα Πετιμεζᾶ, ἀνήκουσα εἰς τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ταγματάρχου Κουρέβελη. Ὁ τομεὺς δὲ οὗτος ἦτο ὁ κυριώτερος καὶ σημαντικώτερος τῶν ἑλληνικῶν τομεῶν λόγῳ τῆς μεγίστης ἰσχύος τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου κατὰ τὸν τομέα τούτον, ἀποτελοῦντα τὸ κύριον μέτωπον τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως καὶ περιλαμβάνοντα μεγάλας περικύβητας βουλγαρικὰς δυνάμεις καὶ 32 βουλγαρικὰ πυροβόλα κατὰ θετικωτάτας πληροφορίας. 3ον) Τὸν τομέα τέλος τὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὑψωμάτων Χισσάρ-Τεπέ καὶ πρὸς ἀνατολὰς τούτου.

Ὁ τελευταῖος οὗτος τομεὺς θ' ἀπετέλει τὸ πεδῖον δράσεως τῆς III κυρίως Μεραρχίας. Τὰ ἄκρα τοῦ κυρίου ἐχθρικοῦ μετώπου, ὅπερ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν ἀνωτέρω 2ον, ὡς ὀνομάσθη, ἑλληνικὸν τομέα καθωρίζοντο διὰ πυροβολείων καὶ πυροβολοῦντων ἐγκατεστημένων ἐν αὐτοῖς. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ἀκροαίων πυροβολείων ὑπῆρχον καὶ ἔδρων τρία ἔτι, τοῦλάχιστον, ἐχθρικά πυροβολοῦσα, ὡς καὶ ἕτεροι κινηταὶ πυροβολοῦσες.

Καὶ τὸ μὲν ἀριστερὸν πέρασ (ἀριστερὸν πυροβολοῦσιν) τοῦ Βουλγαρικοῦ μετώπου ἐδρίσκετο παρὰ

τὸ ὑψόμετρον 227, δυτικῶς τῆς πρὸς Δοϊράνην ἀμειψιτῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ δεξιὸν πέρασ τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως τῆς ἀντιστοιχοῦσης πρὸς τὸν 2ον τομέα τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου, ἐν τῷ ὁποίῳ, ὡς ἐλέχθη ἔδρα, τὸ Σύνταγμα Φικιώρη, ἡ Μοῖρα Γουβέλη καὶ ἡ πυροβολαρχία Πετιμεζᾶ, εὐρίσκετο βορείως κατὰ τι τῆς κορυφῆς, τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς συναντήσεως δύο νοσητῶν γραμμῶν, ἀγομένων τῆς μιᾶς μὲν ἀπὸ τοῦ χωρίου Μπουγιουκλῆ πρὸς βορρᾶν, τῆς ἑτέρας δὲ ἀπὸ τοῦ χωρίου Κρασταλῆ πρὸς ἀνατολάς.

Ἡ πυροβολαρχία Κλαδᾶ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γενναίου καὶ ἐμπειροπολέμου Κλαδᾶ καὶ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ Γουβέλη, ταχθεῖσα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγένης ἀπροκαλύπτου ὄλως, παραπλεύρως δὲ τῶν ἀκροβολιστῶν τῆς ἑλληνικῆς γραμμῆς, καθόσον αἱ ἡμετέραι δυνάμεις κατὰ τὴν ἀφίξιν καὶ τάξιν τῆς πυροβολαρχίας πρὸς πυροβολῆσιν δὲν εἶχον ἔτι οὐδόλως προχωρήσῃ πέραν τοῦ ὑψομέτρου 420, ἐβάλλετο δραστικώτατα εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς της, διὰ βολίδων πεζικοῦ καὶ πολυβόλων βουλγαρικῶν δυνάμεων, ἀποκεκρυμμένων ὄλως τῆς θέας, ἐξ ἐγγυτάτης δὲ ἀποστάσεως, μικροτέρας τῶν χιλίων μέτρων. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο ἀμέσως βάλλον κατὰ τῆς πυροβολαρχίας.

Ἐντούτοις ἡ πυροβολαρχία ἐτάχθη τάχιστα πρὸς πυροβολῆσιν, ἀφηγοῦσα τὸ ἐχθρικὸν ραγδαῖον πῦρ πεζικοῦ, πολυβόλων καὶ πυροκοῦ καὶ ἔβαλλε διὰ μὲν τοῦ ἐνός της οὐλαμοῦ κατὰ πεζικοῦ ὄρατοῦ, κανονισθείσης ὑψώσεως 1600, μ., διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου κατὰ τοῦ προσβαλόντος ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ὄπερ ἦτο τεταγμένον περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου καὶ ἐν ἀποστάσει κανονισθείσῃ 2800 μ.

Ἀπὸ τῆς 8.30' μ.μ. ὥρας τὸ ἐχθρικὸν πῦρ ἐμαίνεται κυριολεκτικῶς κατὰ τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ κυρίως καὶ πρωτίστως, κατὰ τῆς πυροβολαρχίας Πετιμεζᾶ καὶ κατὰ τῶν ἀκροβολιστῶν ἐδζώνων, Αἱ βολίδες τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων δαιμονιωδῶς ἐσύριζον καὶ χαλαζηδὸν ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος ἅπαν' αἱ ὀβίδες δὲ τῶν πυροβόλων, ἀθρόως διαρρηγνύμεναι εἰς διαφόρους θέσεις πρὸ καὶ ὀπίσω τῆς παρατάξεως, ἐπὶ τοῦ ἔδαφους καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς Μοίρας καὶ τοῦ ὅλου προσωπικοῦ τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ, κατέσπειρον ἐπίσης τὸ ἔδαφος καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ θέσεις τῆς τοποθεσίας διὰ βολίδων καὶ θραυσμάτων.

Ἐπειδὴ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ διαρκῶς ἐνετεινέτο, βαλλόντων πλὴν τοῦ πεζικοῦ καὶ τῶν πολυβόλων τοῦ ἐχθροῦ καὶ πολλῶν συνάμα πυροβολείων κατὰ τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ, ὁ Μοίραρχος διέταξε ἐν τῇ 8.30' π.μ. ὥραν τὴν ἀφίξιν ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς μάχης τῆς 9ης πυροβολαρχίας Χαβίνη πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ.

Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Μοίραρχος διέταξε τὸν ἕνα τῶν οὐλαμῶν τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ, ὑπὸ τὸν Πουρνάραν, ὅπως μεταβῇ καὶ ταχθῇ πρὸς πυροβολῆσιν ἀνατολικῶς, πρὸς δεξιὰ ἦτοι, ἵνα δυνηθῇ καὶ καταπυροβολῆσῃ ἐκ τοῦ πλευροῦ ἐχθρικά ὀχυρώματα κατεχόμενα ὑπὸ Βουλγαρικοῦ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων, ἅτινα οὐ μόνον τὴν πυροβολαρχίαν Κλαδᾶ δραστικῶς ἔβαλλον ἐξ ἀποστάσεως ἐλάσσονος τῶν 1000 μ., ἀλλὰ καὶ συνέτριβον τοὺς ἡμετέρους εὐζώνους καὶ παρεκάλουν τὴν πρόοδον αὐτῶν.

Κανονισθείσης βολῆς 1200 μ., ἐξετελέσθη βολὴ κατὰ ριπὰς διαδοχικᾶς καὶ θεριστικᾶς διὰ βολιδόφρων ἐγκαιροφλεγῶν καὶ ἐκρηκτικῶν ὀβίδων, ἐντὸς δὲ δύο ὥρῶν διὰ τῆς βολῆς τοῦ ὑπὸ τὸν ἀτρόμητον Πουρνάραν οὐλαμοῦ τὰ πυροβόλα τοῦ ἐχθροῦ, ἄλλα μὲν ὀλοτελῶς κατεστράφησαν, ἄλλα δὲ τέλιον ἐξουδετερώθησαν, τὰ δὲ πεζικὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα τῆς γραμμῆς ἐκείνης ὑφιστάμενα μεγάλας φθορὰς ἐκλονίσθησαν καὶ ὑπεχώρησαν.

Ὁ ἕτερος τῶν οὐλαμῶν τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ ὑπὸ τὸν Μπακόπουλον ἐξηκολούθησε βάλλον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἀρχικῶς προσέβαλε τὴν πυροβολαρχίαν, περιήγαγε δὲ τοῦτο εἰς πλήρη ἐξουδετέρωσιν καὶ σιγὴν.

Μετήλλαξεν ὅθεν διὰ τοῦτο στόχον τῇ διαταγῇ τοῦ Μοιράρχου καὶ ἔβαλλε κατ' ἄλλης πυροβολαρχίας, γενομένης μόλις ἤδη ὄρατῆς διὰ τῶν λάμψεων τῆς βολῆς αὐτῆς κανονισθείσης δὲ τῆς βολῆς δι' ὑψώσεως 2900 μ. ἐξετελέσθη δραστικὴ βολὴ κατὰ ριπὰς προοδευτικᾶς καὶ θεριστικᾶς κατὰ ταύτης, ἥτις ἠναγκάσθη οὕτω νὰ στρέψῃ τὴν βολὴν αὐτῆς κατὰ τοῦ οὐλαμοῦ Μπακοπούλου, ἀφείσα πλέον ἀνενόητα τὰ ἡμέτερα πεζικὰ τμήματα, ἅτινα ἦσαν τεταγμένα ἀριστερὰ τοῦ οὐλαμοῦ καὶ καθ' ὧν ἔβαλλεν ἀπὸ πολυλοῦ παρενοχλοῦσα σπουδαίως ταῦτα διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιτυχοῦς αὐτῆς βολῆς, μὴ οὔσα ἐν ἀρχῇ οὐδόλως ὄρατῇ ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς προκαλῆφews.

Κατὰ τὴν μονομαχίαν ταύτην τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ οὐλαμοῦ Μπακοπούλου κατὰ τῆς ἐν ἀποστάσει 2.400 μ. ἐχθρικῆς πυροβολαρχίας ἐθεάθησαν μεγάλαι φλόγες ἀνυψούμεναι ἐκ τῆς θέσεως τῆς ἐχθρικῆς

πυροβολαρχίας, ἃς ἐπηκολούθησε πυκνὸς καπνός. Ἡ ἔκρηξις αὕτη προῆλθεν ἐξ ἀναφλέξεως πυρομαχικῶν τοῦ ἐχθροῦ, προξενηθείσης ὑπὸ ἡμετέρων ὀβίδων βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ εὐστοχώτατον καὶ δραστηκώτατον πῦρ τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ περιήρατο καὶ ἡ πυροβολαρχία αὕτη τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἐξουδετέρωσιν καὶ τέλος εἰσήγαγε καὶ αὕτη ἐντελῶς.

Ἡ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Χισσάρ-Τεπέ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία ὑπὸ τὸν ἐγκρατῆ τοῦ ἔργου του λοχαγὸν Πετιμεζᾶν Νικόλαον, βάλλουσα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μάχης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔπαυσεν ἐντελῶς βάλλουσα ἀπὸ τῆς 8.15' σχεδὸν π. μ. ὥρας.

Τὸ τοιοῦτον ἐνεποίησεν αἰσθησιν, ὡς εἰκόσ, οὐ μόνον εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ἀγένοσ μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων 420 καὶ τῶν ὑψωμάτων Χισσάρ-Τεπέ μαχόμενα στρατεύματα τῶν Φικιώρη καὶ Γουβέλη, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Μέραρχον Παρασκευόπουλον, ὅστις, λησιμονῶν ὅτι ἡ πυροβολαρχία Πετιμεζᾶ ὑπῆγετο ὑπὸ τὰς ἀμέσους αὐτοῦ καὶ τοῦ Γεωργακοπούλου διαταγὰς ἀπέστειλεν εἰς Γουβέλην τοὺς λοχαγοὺς Ἀποστολίδην τοῦ μηχανικοῦ καὶ Πάσσαρη τοῦ πεζικοῦ, ἵνα πληροφορηθῶσι διατὶ σιγᾶ ἡ πυροβολαρχία Πετιμεζᾶ καὶ καὶ δὴ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν ταύτην περίοδον τοῦ ἀγῶνος. Παρεκάλεσαν δὲ οἱ εἰρημένοι λοχαγοὶ ἐκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας τὸν Γουβέλην ὅπως διατάξῃ τὸν Πετιμεζᾶν νὰ βάλῃ. Ὁ Γουβέλης ἐξέφρασε καὶ οὗτος τὴν ἀπορίαν του διὰ τὴν σιγὴν τῆς πυροβολαρχίας Πετιμεζᾶ ἀπὸ μαῶς σχεδὸν ὥρας (ἦτο ἡδὴ 9.15' π. μ.) ὡς καὶ τοὺς φόβους αὐτοῦ περὶ ἐνδεχομένου μεγάλου ἀτυχήματος εἰς τὴν πυροβολαρχίαν, ἀπήντησεν ὁμως εἰς τοὺς λοχαγοὺς, ὅτι ἡ πυροβολαρχία Πετιμεζᾶ διοικητικῶς δὲν ὑπάγεται εἰς τὸν τομέα δράσεως τῆς Μοῖρας Γουβέλη, ὅπως ὁ Γουβέλης ἄσκήσῃ προσωρινήν, συμφώνως τοῖς κανονισμοῖς, διοίκησιν ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς μάχης· τούτου δ' ἕνεκα καὶ οὐδόλως ἐπενέβη μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ἔργον τῆς πυροβολαρχίας Πετιμεζᾶ. Παρεκάλεσε ὅθεν ὁ Γουβέλης τοὺς λοχαγοὺς, ὅπως μεταβῶσι παρὰ τῷ ἰδίῳ Πετιμεζᾶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Μεραρχοῦ ἐντολῆς· αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίου στιγμήν (ὥρα 9.15' π. μ.) διμοιρία πεζικοῦ ὑπὸ τὴν σφοδρὰν βολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐτόραπῃ εἰς φυγὴν, παρασύρουσα εἰς ταύτην ὀλόκληρον λόχον πεζικοῦ (οὐχὶ εὐζώνων) ἐκ τῶν μαχομένων ἀριστερὰ καὶ ἐν ἐπαφῇ (μετὰ τῶν πυροβολαρχιῶν Γουβέλη. Ὁ Γουβέλης ἔσπευσε πρὸς αὐτοὺς καὶ προσεπάθησε διὰ τῶν λόγων, τῶν ἐνθαρρύνσεων καὶ ἐπιτιμύσεων ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν λόχον, πλὴν μάτην. Δι' ὃ ὑπέβαλεν ἀμέσως ἀναφορὰν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ζητῶν ἐνίσχυσιν τῶν θέσεων αὐτοῦ διὰ πεζικοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἤδη ἀφιχθῆ κληθεῖσα, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου, ἐπὶ τῶν θέσεων μάχης ἡ 9η πυροβολαρχία Χαβίνη, ἣτις δραστηκώτατα ἐβάλλετο κατὰ τὴν πορείαν προσπελάσεως αὐτῆς καὶ τὴν τάξιν πρὸς πυροβόλησιν ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ, οὗτινος αἱ σφαιραὶ χαλαζήδον ἐπιπτον καὶ δαιμονιωδῶς ἐσύριζον πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τοῦ πυροβολάρχου Χαβίνη, ὅστις δὲν ἀνέμενε τοιαύτην θεομὴν ὑποδοχὴν. . . . ἐκ μέρους τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ! Διότι τὴν δραστηκωτάτην, ἄλλως, βολὴν ταῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐθεώρει φυσικὴν, ἀντελαμβάνετο ἄλλως αὐτὴν ἀπὸ τῆς προῖας ἐκ τῆς θέσεως ἀναμονῆς τῆς ὑπ' αὐτὸν πυροβολαρχίας καὶ ἐπὶ ταύτη καίτοι δραστηκωτάτη ἐπίσης, δὲν ἐξεπλήσσετο πολὺ.

Ἡ πυροβολαρχία Χαβίνη φιλοτίμως καὶ εὐστόχως δρωσα, ἀρξαμένη τοῦ πυρὸς περὶ τὴν 9.20' π.μ. ἔβαλε συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ Μοιράρχου ἀμέσως κατὰ τῶν πυροβολαρχιῶν τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ Βουλγαρικοῦ μετώπου διὰ τῆς ὀρισθείσης ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου ἀρχικῆς ἀποστάσεως 4.000 μ. ἣτις εὐρέθη ἀπολύτως ἀκριβῆς καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐξετελέσθη ἀμέσως εἴτα δραστηκὴ βολὴ κατὰ ριπὰς κλιμακωτάς.

Μετὰ πάλιν δύο περίου ὥρῶν τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο πυροβολεῖον τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς βουλγαρικῆς παρατάξεως εἰσήγαγε ὑπὸ τὸ εὐστόχον καὶ δραστηκὸν πῦρ τῆς πυροβολαρχίας Χαβίνη. Ἐπειδὴ ἐχθρικοὺς πυροβολικοὺς εὐρισκόμενον οὐχὶ ἐν τῷ ἔναντι τοῦ μετώπου Γουβέλη κειμένῳ τομεῖ, ἀλλ' εἰς τὸν ἀριστερὸν τοῦ τομέως Γουβέλη τοιοῦτον, καλῶς δὲ προκεκαλυμμένον, ἔβαλλε καὶ δὴ πλευρικῶς σχεδὸν κατὰ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ὑψομέτρου 420 παρατεταγμένων ἑλληνικῶν δυνάμεων τοῦ 4ου Συν)τος Λούρου καὶ 3ου Εὐζωνικοῦ Φικιώρη καὶ προῦξένοι ἐνόχλησιν καὶ φθορὰν εἰς τοὺς ἀκροβολιστάς, ἰδίᾳ τοῦ 3ου Συν)τος, πλευρικῶς βαλλομένου, ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον, ὅπως ταχθῆ κατὰ τὰς θέσεις τοῦ Συν)τος Λούρου ἢ τρίτη ἐκ τῶν πεδινῶν πυροβολαρχιῶν τῆς μοίρας Γουβέλη.

Περὶ τὴν 10 π. μ. ὥραν ὄθεν ἡ ἐν ἀναμονῇ 5ῃ πυροβολαρχία Κωνοφάου, ἤρξατο τῆς μάχης, ταχθεῖσα εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως τοῦ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Γ. Λουῖρον 4ου Συντάγματος τῶν εὐζώνων ὅπερ κατεῖχε τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, τὸν τομέα τὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὑψόμετρον 420 καὶ δυτικῶς τούτου καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς νότον διηκούσης ἀντηρίδος.

Ἡ πυροβολαρχία αὕτη μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν καὶ κόπων ἠδυνήθη ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν βραχωδῶν καὶ δυσβάτων κλιτύων τοῦ ὄρους καὶ ταχθῆ πρὸς πυροβόλησιν, ἀναβιβασθέντων τῶν πυροβόλων διὰ τῶν βραχιόνων ὑπὸ τῶν πυροβολητῶν καὶ τῶν εὐζώνων. Ἡ πυροβολαρχία αὕτη διοικουμένη ὑπὸ τοῦ νεαρωτάτου ὑπολοχαγοῦ Κωνοφάου, ἀλλὰ γενναιοτάτου ἀνδρὸς καὶ γνώστου ἀρίστου τῆς τακτικῆς τῆς μάχης καὶ τῆς τεχνικῆς χρήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπετέλεσεν ἐπίσης ἄριστα τὸ καθήκον αὐτῆς συντρίβουσα τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα τοῦ ἀντιστοίχου τομέως καὶ ὑποβοηθοῦσα ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον τῶν ἡμετέρων πεζικῶν δυνάμεων.

Ἄφου ἐν ἀρχῇ τῆς πάλης ἡ πυροβ)χία Κωνοφάου ἐκανόνισεν ὑψωσιν 2600 μ. ἤρξατο ἀμέσως δραστηρικῆς βολῆς δι' ἐκρηκτικῶν ὀβίδων κατὰ ριπὰς προοδευτικὰς καὶ ἐντὸς 10' μόνον λεπτῶν τῆς ὥρας κατεσίγησε τὸ ἐχθρικὸν πυροβ)κὸν τὸ βάλλον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν ταγματῶν Οἰκονομάκη καὶ Παπαβάσσου· ἡ πυροβολαρχία μετὰ τοῦτο ἔβαλε κατὰ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ἐπιτυχῶς πάντοτε, μέχρι τῆς 11ης π.μ. ὥρας.

Τῇ 10,15' ὥρα ὁ Μοίραρχος Γουβέλης ἐλάμβανε τὴν κατωθι διαταγὴν :

«Πρὸς Β'. Πεδινήν Μοῖραν

Σὰς θέτω ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς σας καὶ τὴν πυροβολαρχίαν Πετιμεζᾶ.

Ν. Γεωργακόπουλος»

Ἄναλαβὸν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πυροβολαρχίας Πετιμεζᾶ ὁ Γουβέλης διέταξεν ἀμέσως τοῦτον ἐγγράφως, ὅπως διχάσῃ τὴν πυροβολαρχίαν καὶ βάλῃ δι' ἐνὸς μὲν τῶν οὐλαμῶν κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἐκείνου, ὅπερ ἀρχικῶς κατεπυροβολήθη διὰ τῆς Πυροβολαρχίας Κλαδᾶ καὶ δι' ὑψώσεως 2800 μ., καθόσον τὸ πυροβολικὸν τοῦτο, σιγήσαν ἐπὶ τινα χρόνον, ἤρξατο αὐθις βάλλον κατὰ τῶν πυροβολαρχιῶν Κλαδᾶ καὶ Χαβίνη, διὰ δὲ τοῦ ἐτέρου οὐλαμοῦ κατὰ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, ὅπερ εὐρίσκειτο τεταγμένον κατὰ τὸν χώρον τὸν κείμενον μεταξὺ ἀντηρίδος ἀριστερὰ τῶν πυροβολαρχιῶν Κλαδᾶ καὶ Χαβίνη καὶ ἐν ἀποστάσει 700 μ. ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐτέρας ἀντηρίδος ἔναντι αὐτῶν ἀκριβῶς κειμένης καὶ ἐν ἀποστάσει 2000 περὶπου μ. ἀπ' αὐτῶν.

Μετ' ὀλίγον καὶ δὴ περὶ τὴν 10,30' περίπου π. μ. ὥραν, ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Γουβέλην ὡς ἀπάντησις πρὸς τὴν ὑποβλήθεισαν ὑπ' αὐτοῦ ἀναφορὰν μετὰ τὴν ἄτακτον φυγὴν τοῦ λόχου πεζικοῦ, περὶ ἐνισχύσεως τοῦ παρὰ τὸ ὑψόμετρον 420 αὐχένος καὶ τῶν πυροβολαρχιῶν ἡ κάτωθι διαταγὴ προερχομένη ἐκ τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας.

«Μοίραρχον Β'. Πεδινης Μοίρας

Διετάχθη ἐνίσχυσις τοῦ 420 μέχρι τῶν πυροβολαρχιῶν σας.

Ν. Γεωργακόπουλος»

Ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν τῆς καταλήψεως τοῦ παρὰ τὸ ὑψόμετρον 420 αὐχένος ὑπὸ τῶν ὑπὸ τὸν Γουβέλην πυροβολαρχιῶν ἤρξατο ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μοίρας μετὰ τῶν διοικητῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τομεῖ δρώντων εὐζωνικῶν καὶ πεζικῶν τμημάτων καὶ σύνδεσμος ἀποκατέστη μεταξὺ τῶν πυροβολαρχιῶν καὶ τῶν πεζικῶν δυνάμεων καὶ συνεννόησις πλήρης.

Οἱ ἡγήτορες τῶν εὐζωνικῶν καὶ πεζικῶν τμημάτων ἀπέστειλλον δι' ἀγγελιαφόρων νοσημόνων συνεχεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν θέσεων καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῶν ἡμετέρων προκεχωρημένων τμημάτων τῶν εὐζώνων καὶ πεζῶν καὶ ὑπεδείκνυσον εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μοίρας τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν καὶ ὠρισμένας τινὰς περιστάσεις καὶ θέσεις διὰ τῶν πυρῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ σύνδεσμος δὲ οὗτος καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεγάλως συνετέλει εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς ταχυτέρας καὶ ἤττον ἐπικινδύνου διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ καὶ τῆς καὶ πρὸς τὰ πρόσω νικηφόρου προόδου αὐτοῦ, καθόσον οἱ νοήμονες καὶ ἔμπειροι τοῦ ἐδάφους ἀγγελιαφόροι κατεδεί-

κνον εἰς τὸν Μοιράρχον καὶ τὰς θέσεις ἀκριβῶς τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον Βούλγαροι πεζοὶ καὶ πολυβόλα ἐνοχλυῶντα τὰ φίλια στρατεύματα. Ἀπὸ τῆς 10 δὲ ἔτι πρωϊνῆς ὥρας οἱ ἐν λόγῳ ἀγγελιαφόροι ἤρξαντο ἀνακοινοῦντες τῷ Γουβέλῃ τὰ θαυμαστά καὶ εὐχάριστα ἀποτελέσματα τῆς βολῆς αὐτοῦ· τὴν συντριβὴν τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ, τὴν συντριβὴν πολυβόλων, τὴν ἀνατροπὴν χαρακωμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμυνομένων, τὴν καταστίγασιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ κλπ.

Καὶ πολλάκις ἠκούοντο μεμακρυσμένοι ἐκ τῶν πρώτων γραμμῶν τῆς μάχης προερχόμενοι ζητωκραυγαὶ τῶν εὐζώνων, ἐνθουσιῶντων διὰ τὴν ἄμεσον ἐπιτυχίαν τῆς βολῆς καὶ διὰ τὰ ἀδοκίμως μεγάλα καὶ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα ταύτης, δι' ὧν διηνοίγετο ἀκίνδυνος, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατὸν ἐν πολέμῳ, καὶ νικηφόρος ἢ πρόοδος τῶν ἡρωϊκῶν εὐζώνων.

Ὁ Μοιράρχος παρακολούθων αὐτὸς οὗτος τὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν πολυτιμοτάτων πληροφοριῶν τῶν πεζικῶν τμημάτων διὰ λεπτομερείας μὴ ὑποπιπτούσας εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψίν του καὶ θεῖαν λόγῳ τῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους, ἐρρῶθιμσε τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑπ' αὐτῶν πυροβολαρχιῶν κατὰ τὸν ἄριστον καὶ τὸν συμφορώτερον πάντοτε τρόπον. Ἀφοῦ ὁ οὐλαμὸς Μπακοπούλου κατεστίγασεν, ὡς ἐλέγχθη τὴν πυροβολαρχίαν τοῦ ἀκροῦ δεξιοῦ τοῦ βουγγαρικοῦ μετώπου, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Γουβέλη νὰ βάλῃ κατὰ πεζικοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν κατεύθυνσιν εὐρισκομένου πλὴν ἐγγύτερον καὶ ἐν ἀποστάσει κανονισθείσῃ διὰ βολῆς 1350 μ. Ἀφοῦ δὲ συνετρίβη τὸ πεζικὸν τοῦτο διὰ δραστηκῆς βολῆς κατὰ διαδοχικὰς καὶ θεωριστικὰς ριπὰς, ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν διαρκεσάσης, διετάχθη ὁ αὐτὸς οὐλαμὸς Μπακοπούλου περὶ τὴν 11 π. μ. ὥραν, ὅπως στρέψῃ τὰ πυρὰ αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολείου εὐρισκομένου περὶ τὰ 200 μ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκροῦ δεξιοῦ πυροβολείου τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου, ὅπερ βάλλον κατὰ τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ, παρηγόχλει καὶ παρεκώλυε τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἀκροῖον δεξιὸν πυροβολεῖον τοῦ Βουλγαρικοῦ μετώπου, ὅπερ πρὸ ὀλίγου εἶχε καταστίγασθῆ, ἤρξατο αὖθις βάλλον, ἀσθενῶς ὅμως ἤδη, ὁ οὐλαμὸς Μπακοπούλου, ἔχων ἤδη ἐκ τῆς προτέρας κατ' αὐτοῦ βολῆς καθωρισμένα ἅπαντα τα στοιχεῖα βολῆς, διετάχθη νὰ στρέψῃ αὖθις κατὰ τούτου τὰ πυρὰ αὐτοῦ.

Μετὰ πάλιν χρόνου τινός, καθ' ὃν διὰ τῆς εὐστόχου καὶ δραστηκῆς βολῆς τοῦ οὐλαμοῦ Μπακοπούλου κατεστρέφετο ἡ ὅλη τοποθεσία τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολείου διὰ βλημάτων καὶ συνετρίβετο τὸ προσωατικὸν αὐτοῦ, ἐθεάθησαν οἱ Βούλγαροι πυροβοληταὶ φεύγοντες καὶ καταλείποντες τὸ πυροβολεῖον.

Ἐν αὐτῷ ἐγκατελείφθησαν, ὡς μετὰ τὴν μάχην ἐβεβαιώθη, 4 Βουλγαρικὰ ταχυβόλα πυροβόλα, ἅτινα περιῆλθον καὶ μετ' ἄλλων εἰς ἄλλα πυροβολεῖα καὶ θέσεις ἐγκαταλειφθέντων, λόγῳ τῆς ἐπιτυχούς καὶ σφοδρᾶς βολῆς τῶν πυροβολαρχιῶν Γουβέλη, εἰς χεῖρας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἅτινα πρῶτα κατέφθασαν ἐκεῖσε.

Ἡ πάλιν τοῦ οὐλαμοῦ Μπακοπούλου ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 1 μ.μ. ὥρας ὁπότε αἱ ὑπὸ τὸν Γουβέλην πυροβολαρχία κατεστίγασαν ἅπαν ἀνεξαιρέτως τὸ ἐχθρικὸν πυροβόλον, ὅπερ ἀνῆρχετο εἰς 32 πυροβόλα, κατὰ θετικὰς πληροφορίας.

Ἡ πυροβολαρχία Χαβίνη ἀφ' ἐτέρου, κατασιγήσασα, ὡς ἐλέγχθη, τελείως καὶ ὀριστικῶς τὸ ἀκροῖον ἄριστερόν πυροβολεῖον (παρὰ τὴν λίμνην Δοϊράνην) περὶ τὴν 11ην πρωϊνὴν ὥραν, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου, ὅπως χωρίσῃ τὴν πυροβολαρχίαν καὶ βάλῃ διὰ τοῦ ἐνὸς τῶν οὐλαμῶν κατὰ ἐτέρου ἐχθρικοῦ πυροβολείου βάλλοντος καθ' ἡμετέρου πεζικοῦ, εὐρισκομένου δυτικῶς κατὰ τι καὶ ἐγγύτερον ὀλίγον τοῦ ἤδη καταστίγασθέντος ἀκροῖου ἄριστεροῦ ἐχθρικοῦ πυροβολείου.

Κανονισθείσης τῆς βολῆς ἐξετελέσθη δι' ὑψώσεως 3.825 μ. δραστηκὴ βολὴ κατὰ ριπὰς κλιμακωτὰς, διὰ βολιδοφόρων καὶ ἐκρηκτικῶν ὀβίδων.

Περὶ τὴν 11.15' π.μ. ὥραν ἐθεάθησαν κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐχθρικῆς ταύτης πυροβολαρχίας, λάμψεις ἰσχυραὶ καὶ φλόγες μεγάλαι καὶ ὑψηλαὶ προελθοῦσαι ἐξ ἐκρήξεως προκληθείσης ὑπὸ ἡμετέρας ἐκρηκτικῆς ὀβίδος.

Βραδύτερον καὶ δὴ περὶ τὴν μεσημβριάν ἢ πυροβολαρχία Χαβίνη διετάχθη ὅπως διὰ τοῦ ἐτέρου τῶν οὐλαμῶν βάλῃ κατὰ τῆς πυροβολαρχίας τῆς τεταγμένης 200 μ' ἀνατολικῶς τοῦ ἀκροῦ δεξιοῦ Βουλγαρικοῦ πυροβολείου καθ' ἣς ἔβαλλε τέως ὁ οὐλαμὸς Μπακοπούλου, καθόσον ἡ πυροβολαρχία αὕτη ἤρξατο αὖθις βάλλουσα καθ' ἡμετέρων πεζικῶν δυνάμεων.

Ὅρισθέντων ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου τῶν στοιχείων βολῆς κατὰ τῆς πυροβολαρχίας ταύτης γνωστῶν

ἤδη ἐκ τῆς βολῆς Μπακοπούλου, ὁ οὐλαμὸς Χαβίνη ἤρξατο ἀμέσως δραστηκῆς βολῆς, λίαν ἀποτελεσματικῆς, ἐπενεγκούσης τὴν κατασίγασιν τοῦ πυροβολείου τούτου ἐντὸς 20 καὶ μόνον λεπτῶν τῆς ὥρας περὶ τὴν 12.20' μ.μ. ὥραν.

Ὁ οὐλαμὸς Πουρνάρα, ἀφοῦ ἐξουδετέρωσε καὶ συνέτριψεν ἐντελῶς πρὸ τῆς 11 ἔτι προῦνῆς ὥρας ἐκ τῆς πλευρικῆς αὐτοῦ θέσεως τὰ ἐχθρικὰ πολυβόλα ἐστράφη, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, ὅπερ περὶ τὴν 11 π. μ. ἤρξατο ὑποχωροῦν· ὁ οὐλαμὸς Πουρνάρα κατεδίωξε διὰ τῶν πυρῶν αὐτοῦ τὸ ἐχθρικὸν πεζικόν, ὅπερ συντριβόμενον καὶ τρεπόμενον εἰς φυγὴν ἐγκαταλίμπανε τὰς θέσεις αὐτοῦ εἰς τὰ γεφυραῖα μαχόμενα καὶ διαρκῶς προβαίνοντα καὶ ἐπιτιθέμενα ἡμέτερα εὐζωνικὰ τμήματα, ἅτινα κατ- λάμβανον διαδοχικῶς ταῦτα.

Ὁ ἀγὼν τοῦ οὐλαμοῦ τούτου βάλλοντος καὶ καταδιώκοντος τὰς πεζικὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις ἔληξεν ἐπίσης περὶ 1 μ. μ. ὥραν, ὅπότε διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἄλλου οὐλαμοῦ τῆς πυροβολαρχίας Κλαδᾶ.

Οὕτω, τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικόν, ὅπερ ἔδρα ἐν τῷ εὐρύτερῳ καὶ κυρίῳ τομεῖ τῆς μάχης ὅστις ἐξετείνετο πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ 3ου εὐζωνικοῦ Συντάγματος καὶ τῶν πυροβολαρχιῶν Γουβέλη, καίτοι κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον καὶ πολυαριθμότερον τῶν πυροβολαρχιῶν Γουβέλη, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἅπαν ἀνεξαιρέτως ἐσίγησε τέλος τῆς 1 μ. μ. ὥρας, ὑποστὰν μεγάλας ἀπολείας καὶ καταλιπὼν πλεῖστα πυροβόλα, ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης ἐκ τοῦ εὐστοχωτάτου, σφοδροῦ καὶ ὀλεθρίου πυρὸς τῶν πυροβολαρχιῶν τοῦ Ταγματ. Γουβέλη.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἀριστερῷ τομεῖ, ἐν ᾧ ἔδρα τὸ Σύνταγμα Λούρου καὶ ἡ 5 Πεδινὴ Πυροβολαρχία Κωνοφάου, τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔβαλεν, ὡς ἐλέχθη, ἀπὸ τῆς 10ης ὥρας π. μ. προεφυλακισμένον μάλιστα ἐν ἀρχῇ, ἀποκαλυφθὲν δὲ εἶτα διὰ τῶν λάμπσεων του, κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Λούρον Ταγμάτων Οἰκονομική καὶ Παπαβάσου, ὁ Γουβέλης, ἔχων ἤδη ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ τὴν Ὁρειβατικὴν Πυροβολαρχίαν Πετιμεζᾶ, ἐθεώρησε σκόπιμον, ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τὸν ἀριστερὸν τοῦτον τομέα καὶ ἓνα τῶν οὐλαμῶν αὐτῆς, ὃν αἱ κινήσεις ἐπὶ ὄρεινῶν ἐδαφῶν εἶνε δυνατὰ καὶ εὐκόλοι, ὁ δὲ ἕτερος οὐλαμὸς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ διὰ τῆς πρώτης διαταγῆς τοῦ Γουβέλη πρὸς τὸν Πετιμεζᾶν εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς αὐτόν.

Τῇ 11.30' π.μ. ὥρα παρουσιάθη εἰς τὸν Μοιράρχον ὁ διοικητὴς τοῦ οὐλαμοῦ ἀνθυπολοχαγὸς Κεφάλας, ὁδηγῶν τὸν οὐλαμὸν του, λαβὼν δὲ παρ' αὐτοῦ ὄρισμένας ὁδηγίας καὶ διαταγὰς περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ὀρισθείσαν αὐτῷ θέσιν ἐπὶ τοῦ ὑψομέτρου 420 καὶ ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν· μετὰ πάροδον ὥρας τινὸς ἀναμονῆς ὁ Κεφάλας ὑπέβαλεν ἀναφορὰν, δι' ἧς καθίστα γνωστόν, ὅτι οὐδόλως ὑπῆρχεν ἐχθρικὸν πυρὸν ἐν τῷ ἀριστερῷ τομεῖ. Διετάχθη ὅθεν περὶ τὴν 2.30' μ.μ. ἀφοῦ ἐπὶ δίωρον μάτην ἀνέμενεν ἐν ἀναμονῇ ὅπως κατέλθῃ παρὰ ταῖς πεδιναῖς πυροβολαρχίαις καὶ ἀναμένη νεωτέρας διαταγῆς τοῦ Μοιράρχου του.

Κατὰ τὴν 11.45' π.μ. ὥραν ὁ ἀγὼν ἐν τῷ κεντρικῷ τομεῖ καθίσταται κρατερώτατος. Τὸ Βουλγαρικὸν πεζικὸν καταβάλλει ὑστάτας προσπάθειας.

Τὸ ἐχθρικὸν ὅμως πυρὸν ἀσθενέστατα μάχεται, συντριβὲν ἤδη τὸ πλεῖστον καὶ σιγῆσαν.

Αἱ πυροβολαρχίαι Γουβέλη ἐξακολουθοῦν μαχόμεναι λυσσαλέως δι' ὅλων τῶν πυροβόλων αὐτῶν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ πεζικοῦ Ὁ ἐχθρὸς, συντριβόμενος ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου πυρὸς, δεκατιζόμενος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων εὐζωνικῶν καὶ πεζικῶν ταγμάτων, ὑπεχώρει διαρκῶς καὶ τέλος περὶ τὴν 1ην μ.μ. ὥραν ἐξηφανίσθη ἐντελῶς κατὰ τὸν κεντρικὸν τομέα, τραπεῖς εἰς φυγὴν.

Ἀπὸ τῆς 12.45' ἤδη ὥρας ὁ λοχαγὸς Πετιμεζᾶς, εὐρισκόμενος μετὰ τῆς πυροβολαρχίας του ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ παρατηρητηρίου τοῦ Χισάο - Τεπέ, ἐγνώριζε δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Γουβέλην, ὅτι τὸ Βουλγαρικὸν πυρὸν ἐξηφανίσθη ἐντελῶς, ὑποχωρήσαν.

Περὶ τὴν 11.15' π. μ. ὥραν, διαρκούσης τῆς μάχης ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Παρασκευόπουλος ἀπέστειλε διαταγὴν πρὸς τὰ πεζικὰ σώματα καὶ τὸν Γουβέλην, δι' ἧς παρεῖχε πληροφορίας περὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ συνάμα ἐγνώριζε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑψωμάτων 420 διὰ μεγάλων ἡμετέρων πεζικῶν δυνάμεων.

Ὀλίγον μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς καὶ δὴ κατὰ τὴν 11.30' π. μ. ὥραν ἀφίκετο παρὰ τῷ Γουβέλει ὁ διοικητὴς τοῦ 5ου Συντάγματος εὐζώνων ἀντ)χης Κωνσταντινόπουλος, ἐντεταλμένος τῇ

ἐνίσχουσιν τῶν περὶ τὰ ὑψώματα 420 μαχομένων καὶ ἐξίτηι πληροφορίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τῆς δράσεως τῶν ὑπὸ τὸν Γουβέλην πυροβολαρχιῶν καὶ τῆς ἐν γένει τακτικῆς καταστάσεως, αἵτινες παρεσχέθησαν αὐτῷ.

Ἐπειδὴ ὡς ἐλέχθη ἡ μάχη ἐν τῷ κεντρικῷ τομεῖ ἔληξεν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς 1ης μ.μ. ὥρας μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας καὶ περιφανοῦς νίκης τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἐτέρου κατεφαίνετο ἀπτῶς ἀπὸ τῆς 2 μ.μ. ὥρας ὅτι οὐδεὶς πλέον ἀγὼν ἦτο δυνατὸς καὶ ἐνδεχόμενος ἐν τῷ κεντρικῷ τομεῖ, ὁ Γουβέλης διέταξε τότε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Χισσάρ - Τεπέ τεταγμένην πυροβολαρχίαν Πεπιμεζᾶ ὅπως κατέλθῃ καὶ αὕτη καὶ ἐνωθῆ μετὰ τῶν πυροβολαρχιῶν του, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἀπὸ τῆς 11.45'. τρία τῶν πυροβόλων Κλαδᾶ ἔνεκα τῆς μεγάλης ταχυβολίας ἣτις ἀνεπτύχθη ἠχρηστεύθησαν λόγῳ βλάβης τῶν ἐπανατακτῶν.

Οὕτω δὲ ἡ Μοίρα κατὰ τὴν τελευταίαν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ἐστερήθη τῶν τριῶν ἐκ τῶν 16 ἐν ὄλῳ πυροβόλων, αἵτινα διέθετε, ὧν τὰ 4 μάλιστα ἐμάχοντο εἰς τὸν ἀριστερὸν τομέα.

Συνεπῶς διεξήγαγε τὸν κολοσιαῖον ἐν τῷ κεντρικῷ τομεῖ ἀγῶνα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς μάχης δι' 9 καὶ μόνον πυροβόλων, δι' ὧν ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν ἐχθρόν.

Ἐν ᾧ ὅμως ἐν τῷ κεντρικῷ τομεῖ ἡ μάχη εἶχε τελείως λήξει ἀπὸ τῆς 1ης μ. μ. ὥρας καὶ τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα εἶχον ἐντελῶς ἀποσυρθῆ, ὑποχωροῦντα καὶ καταλιπόντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 11 ἐν ὄλῳ πυροβόλα, ἐν τῷ δυτικῷ τομεῖ, τούναντίον, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς ὥρας, 1ης μ.μ. διεξήγετο ἀγὼν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, χρονίζων δι' ὀλίγων μόνον πεζικῶν δυνάμεων, καεσπαρμένων τῆδε κακεῖσε, αἵτινες ἀσφαλῶς δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν, ἀλλὰ ἀπετελοῦντο ἐξ ἀτάκτων πολεμιστῶν Βουλγάρων, Κομιτατζήδων, καὶ διὰ δύο μόνον πυροβόλων, βαλλόντων κατὰ περιόδους καὶ ἀραιῶς, καλῶς πάντοτε προκεκαλυμμένον καὶ ἀλλασσόντων συνεχῶς θέσιν βολῆς πρὸς παραπλάνησιν.

Οἱ ὀλίγοι οὗτοι Κομιτατζῆδες ἐξεπλήρουν σοβαρωτάτην ἀποστολήν, ἐντεταλμένοι τὴν διεξαγωγὴν ἀγῶνος χρονίζοντος πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς Χ Μεραρχίας καὶ ὑποστήριξιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ τακτικοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ.

Ἡ 5η πυροβολαρχία Κωνοφάου δρῶσα, ὡς ἐλέχθη, ἐν τῷ δυτικῷ τομεῖ, ἤρξατο αὐτὴς βάλλουσα διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς οὐλαμοῦ κατὰ πεζῶν (Κομιτατζήδων) ἐν ἀποστάσει κανονισθείσῃ 1100 μ., διὰ δὲ τοῦ ἐτέρου ὁμοίως κατὰ πεζῶν (Κομιτατζήδων) κατεχόντων τὸ χωρίον Τσεκελῆ καὶ τὰ περίξ τούτου ὑψώματα, ἐν ἀποστάσει κανονισθείσῃ διὰ τῆς βολῆς, 900 μ. Κανονισθείσης τῆς βολῆς, ἐξετελέσθη δραστικὴ βολὴ κατὰ ριπᾶς διαδοχικᾶς καὶ θεωρητικᾶς λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς.

Κατὰ τῆς πυροβολαρχίας Κωνοφάου ἔβαλλεν ἐπίσης κατὰ περιόδους ὁ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ τῶν Βουλγάρων, περὶ οὗ ἐλέχθη ἤδη, κατὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ πυροβολαρχία Κωνοφάου δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ, καθόσον ἦτο ἐντελῶς ἀόρατος, βαθύτατα προκεκαλυμμένος.

Περὶ τὴν 4.30' μ. μ. ὥραν ἀναφλεγόντων δι' ἐκρήξεως ἐχθρικῆς ὀβίδος τῶν περίξ τῆς πυροβολαρχίας Κωνοφάου σπαρτῶν εἰς μεγίστην ἔκτασιν καὶ ἀπειλουμένης ἐκρήξεως τῶν πυρομαχικῶν τῶν βλητοφόρων καὶ ὀλοκαυτώσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν, ἀμφοτέρω οἱ οὐλαμοὶ τῆς πυροβολαρχίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθῶσιν τῆς θέσεως βολῆς. Ἡ ὄλη δὲ πυροβολαρχία παρέμεινεν ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐν ἀναμονῇ, μηδόλως πλέον δρᾶσασα, μὴ παρασχεθείσης πρὸς τοῦτο εὐκαιρίας.

Ἀφ' ἐτέρου περὶ τὴν 3ην μ. μ. ὥραν ἀνηγγέλλετο εἰς τὸν Μοίραρχον παρὰ δεκανέως ἀγγελιαφόρου, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῶν παρὰ τὸ ὑψόμετρον 420 μαχομένων Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὅτι ταῦτα ἐβάλλοντο ὑπὸ πυροβολῶν.

Ὁ Μοίραρχος ἀπρακτῶν ἤδη ἀπὸ τῆς 1.30' μ. μ. ὥρας ἀφοῦ ἡ μάχη εἶχε ἤδη λήξει ἐν τῷ τομεῖ αὐτοῦ καὶ μὴ ἔχων οὐδεμίαν ἑτέραν ἐργασίαν κωλύουσαν αὐτόν, ἔσπευσεν αὐτοπροσώπως ἐπὶ τοῦ ὑψομέτρου 420, διατάξας καὶ τὸν ἀνθυπολ. Πουρνάραν ὅπως ἀκολουθήσῃ αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ἐποιήσατο λεπτομερῆ ἀναγνώρισιν τῶν πρὸς Δυσμᾶς καὶ Β. Δ. τοῦ ὑψομέτρου 420 ἐκτεινομένου ἐδάφους, ἀντελήφθη τὴν ὑπαρξίν ὀλίγων πεζῶν Βουλγαρικῶν δυνάμεων κατεσπαρμένων ἐν τῷ δασυλλίου καὶ κατεχουσῶν λόφους τινὰς τῆς κοιλάδος, αἵτινες ἔβαλλον κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Πλὴν τῆς βολῆς τοῦ πεζικοῦ ἠκούετο ποῦ καὶ ποῦ καὶ κανονιοβολισμὸς ἀραιός, προερχόμενος ἐξ ἐνὸς καὶ μόνου ἐχθρικοῦ οὐλαμοῦ, κάλλιστα καὶ βαθύτατα προκεκαλυμμένου, ἐντελῶς δὲ ἀοράτου καὶ μὴ προδιδομένου οὐδὲ διὰ τῶν λάμπσεων τῆς βολῆς αὐτοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μοίρας διέταξεν ἀμέσως τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτὸν ἀνθυπολ. Πουρνάραν, ὅπως ἀπερχόμενος ἀμέσως, παραλάβῃ τὸν οὐλαμὸν αὐτοῦ καὶ ταχθῆ, ὡς τάχιστα, πρὸς μάχην ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρικῆς θέσεως, ἣν κατεῖχε τὴν πρωΐαν.

Περὶ τὴν 4ην μ.μ. ὥραν ὁ οὐλαμὸς Πουρνάρα ἤρξατο βάλλον ἐπιτυχῶς καὶ δραστικῶς δι' ὑψώσεως 3,000 μέχρι 3,400 μ. κατὰ τῶν βορείως τοῦ Μπουγιακλί ὑψομάτων προξενῶν φθορὰν εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ διώκων τοῦτον διὰ τῆς βολῆς.

Σὺν τῇ διαταγῇ πρὸς τὸν Πουρνάραν, ὁ Μοίραρχος ἀπέστειλε διαταγὴν πρὸς τὸν ἀνθυπολ. Κεφάλαν, ὅπως σπεύσῃ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ὀρειβατικοῦ οὐλαμοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψ. 420.

Ἀφικθῆεις τάχιστα ὁ οὐλαμὸς Κεφάλαν ἐτάχθη ἀμέσως πρὸς μάχην ἐν πλήρει ἐκφανείᾳ, ἵνα δύναται νὰ βλέπῃ καλῶς καὶ βάλῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ πεδιάδι Βουλγάρων, εὐρισκομένων ἐν μικρᾷ μάλιστα ἀποστάσει.

Ὑπὸ τὴν ἄμεινον δὲ διεύθυνσιν τοῦ Μοίραρχου ὁ οὐλαμὸς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γενναίου ὄντος καὶ φηραίμου ἐφέδρου ἀνθυπολ. Κεφάλαν ἐξετέλεσε βολὴν δραστικὴν κατὰ Βουλγάρων πεζῶν καὶ δι' ὑψώσεως 1100 μέχρι 2500 μ. συντριβὼν αὐτούς, διασκορπίζων καὶ τρέπον εἰς φυγὴν.

Περὶ τὴν 4.45' ὥραν μ.μ. συντριβέντων τῶν ὑπολειφθέντων ὀλίγων τούτων Βουλγάρων καὶ παύσαντος τοῦ πυρὸς ἐντελῶς ἐκ μέρους τούτων, ὁ Μοίραρχος διέταξε τὸν Κεφάλαν ὅπως ἀποσυρθῆ καὶ ἐνωθῆ μετὰ τῶν λοιπῶν πυροβολαρχιῶν τῆς Μοίρας. Τὴν αὐτὴν διαταγὴν ἐξέδωκε ὁ Μοίραρχος κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς τὸν ἀνθυπολ. Πουρνάραν.

Περὶ τὴν 5ην μ.μ. ὥραν ἀφίκοντο εἰς τὰ Σώματα τῆς Μεραρχίας θετικαὶ πληροφορία, συλλεγεῖσαι παρὰ τῶν συλληφθέντων αἰχμαλώτων, καθ' ἃς τῆς μάχης τῆς Δοϊράνης μετέσχον ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ 6 Συντα πεζικοῦ (ἦτοι τὰ 41, 42, 15, 50, 35 καὶ 25) ἐν Συντα ἵππικοῦ καὶ 6 πεδινὰ πυροβολαρχία, πλὴν ἄλλων τινῶν ἔτι πυροβόλων.

Προσέτι αἱ θετικαὶ πληροφορίαί ἔφερον, ὅτι τὰ ἐγκαταλειφθέντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πυροβόλα ἀνήρχοντο εἰς 11 ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέγχθη.

Περὶ τὴν 8.40' μ.μ. ὥραν ὁ λοχαγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας Πάσσαρης μετέδιδεν εἰς τὸν Μοίραρχον τὴν διαταγὴν τῆς Μεραρχίας, ὅπως καταυλισθῆ ἡ Μοῖρα ὀλίγον τι βορειότερον τοῦ χωρίου Ράτες.

Οὗτος ὑπῆρξεν, ἐν συντόμῳ, ὁ ἀγὼν τῆς X Μεραρχίας κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης.

Τοσοῦτον δὲ γενναῖον, καὶ ἔνδοξον ὑπῆρξε τὸ ἔργον τῆς Μοίρας τοῦ Πυροβολικοῦ κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης, καὶ τῶν γενναίων Διοικητῶν τῶν Εὐζωνικῶν Συνταγμάτων Φικιῶρη, Κωνσταντινοπούλου καὶ Λούρου καὶ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῶν μαχομένων ἀνδρῶν Ἀξιωματικῶν Κουρέβελη, Ναυπλιώτη, Συνωκίδου, Λογοθέτη καὶ τῆς λοιπῆς πλειάδος τῶν ἡρωϊκῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Εὐζωνικῶν καὶ Πεζικῶν Συνταγμάτων.

Ἄλλὰ καὶ σέβας ἄπειρον καὶ τιμὴ βαθυτάτη δρεῖλεται, ὑπὲρ πάντας εἰς τοὺς θηρικοὺς Εὐζώνους, εἰς τοὺς ἀφανεῖς αὐτοῦς ἐργάτας τοῦ μεγαλειώδους καὶ ἱστορικοῦ ἔργου, τοὺς μεγάλους αὐτοῦς καὶ τρισενδόξους ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.
(Κατ' ἀφήγησιν αὐτόπτου)

Η ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΚΡΕΣΝΑΣ

Μετά την μάχην τοῦ Λεμίρ-Ίσάρ, ἡ I Μεραρχία ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν Ἐμμ. Μανουσογιαννάκην ὄδευσε πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στριμῶνος, ἵνα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς II, VI Μεραρχιῶν ἐκβιάσει τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας.

Ἦτο ἡ 7η Ἰουλίου, ὅτε αὕτη ἔφθασε πρὸ τῶν στενῶν παρὰ τὸ χάνι τῆς Γκραντέσνιτσας. Οἱ Βούλγαροι κατέχοντες τὰ στενὰ ἐδέσποζον τῆς κοιλάδος. Εἰς τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἶχον τάξει πυροχίαν ὀβιδοβόλων, ἣτις ἔχουσα ἀκάλυπτον καὶ ἐκτεταμένον πεδίων βολῆς ἔβαλεν εὐστόχως κατὰ τοῦ ἡμετέρου πεζικοῦ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ἀνακόπτουσα οὕτω τὴν προέλασιν αὐτοῦ. Παρίστατο ἐπομένως ἀνάγκη προωθήσεως τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ ὥστε νὰ δύναται τοῦτο νὰ βάλῃ δραστικῶς κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ, ὑπερτεροῦντος εἰς βεληνεκές.

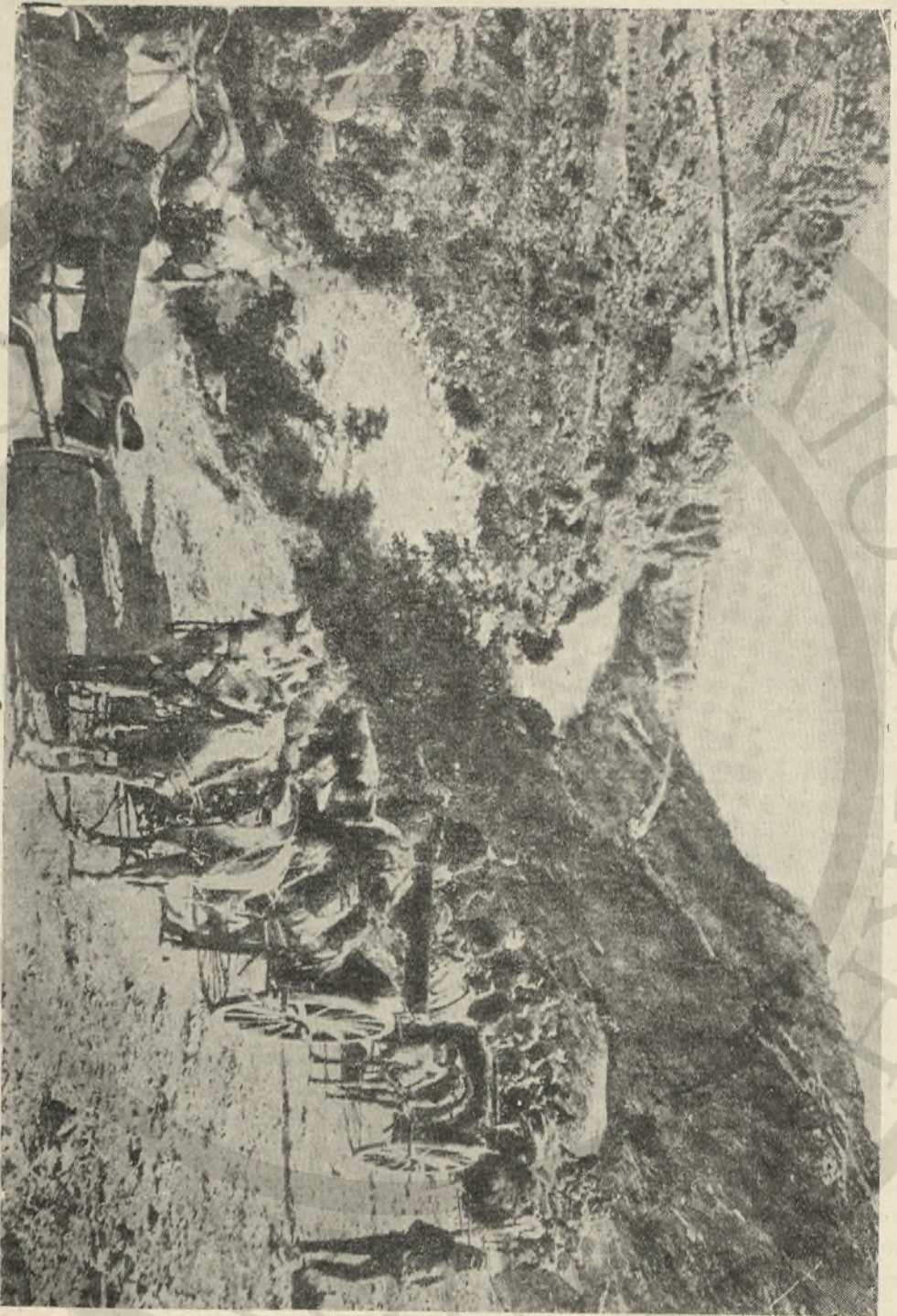
Ὁ Μέραρχος Μανουσογιαννάκης καλεῖ παρ' ἑαυτῶ τὸν διοικητὴν τοῦ Iου πεδιν. Συν)τος Συν)ροχην Βαρούχαν Γεώργιον καὶ ἀποφασίζει μετ' αὐτοῦ νὰ προωθηθῇ μία πεδινὴ πυροβολαρχία εἰς λίαν προκεχωρημένην θέσιν, ἵνα δύναται νὰ βάλῃ δραστικῶς κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροκοῦ. Τὸ ἐγγεῖρημα θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένον καὶ ἡ τύχη τῆς Πυροχίας θὰ ἐπαίξετο διότι αὕτη κατὰ τὴν προσπέλασιν τῆς ἔπρεπε νὰ διανύσῃ διάστημα ὑπὲρ τὰ τρία χιλιόμετρα ἐντελῶς ἀκάλυπτος καὶ ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ συνεπῶς θὰ ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τῶν δραστικῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροκοῦ. Πλὴν ἡ σκληρὰ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἐπέβαλε τὴν θυσίαν. Μάλιστα ὁ Μέραρχος ἠκούσθη λέγων. «Καὶ ἐὰν καταστραφῇ ἡ πυροχία αὕτη θὰ ἀποστείλω ἄλλην».

Ὁ κλῆρος τῆς ἐνδόξου, ἀλλὰ καὶ ἐπικινδύνου ἀποστολῆς ἔπεσεν εἰς τὴν I πυροχίαν. Ἐκλήθη δὲ ἀμέσως ὁ διοικητὴς αὐτῆς ὑπολλγὸς Κωνστ. Ἡλιάδης ὅστις παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Μεράρχου καὶ τοῦ Διοικητοῦ του, καὶ τοῦ ὑπεδείχθη ἡ καταληπτέα περίπου θέσις. Λαβὼν δὲ τὴν διαταγὴν τῆς ἐκτελέσεως ἀνεχώρησε πάραυτα διὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐκλογὴν θέσεως.

Εὐθύς κατόπιν ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συν)τος ὁ ὑποφαινόμενος ἀνθυπολοχαγὸς τότε καὶ ὑποδιοικητὴς τῆς πυροβολαρχίας καὶ ἔλαβον τὴν διαταγὴν νὰ ἐκτελέσω τὴν προσπέλασιν αὐτῆς πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν θέσιν ὁδεύων ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μέχρι συναντήσεως τοῦ λοχαγοῦ. Ἀμέσως διηυθύνθη πρὸς τὴν πυροχίαν καὶ ἔδωσα τὰς προπαρασκευαστικὰς διαταγὰς τῆς ἐκκινήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ II πυροχία ὑπὸ τὸν ὑπολλγὸν Ἄρην Χρόνην ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν προσπέλασιν προσελκύσασα πρὸς ἑαυτὴν οὐκ ὀλίγας ἐχθρικὰς ὀβίδας.

Ἡ κρίσιμος στιγμή φθάνει καὶ τεθεῖς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πυροχίας με οὐλαμαγούς τὸν ἀνθ)γὸν Κωνσ. Βιοργιλίου καὶ ἐπιλοχίαν Κλεάνθη Μπουλαλάν καὶ με ἀρχηγούς στοιχείων τοὺς λοχίας Ἀπόστολον Πυργιλῆν, Τσόγγαν καὶ Ἀλεξ. Μαγειριάν, ἔδωσα τὰς δεούσας διαταγὰς, ἵνα τὰ ὄχηματα λάβωσι τὰ ἀνάλογα διαστήματα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀπολειῶν καὶ ἐκκινῶ.

Ἄμα τῇ ἐκκινήσει τὸ ἐχθρικὸν πυροκὸν ἤρχισε σφοδρὰ καταιγιστικὰ πυρὰ κατὰ τῆς ἐλαυνούσης πυροβολαρχίας, ἣτις κατ' ἀρχὰς ἔβαιναν ἐν τροχασμῷ καὶ κατόπιν ἐν καλπασμῷ. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας καὶ τὰ συντάγματα πεζικοῦ τόσον τῆς I Μεραρχίας ὅσον καὶ τῆς ἀριστερόθεν II Μεραρχίας ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὑψωμάτων, παρηκολούθουν με συγκίνησιν τὸ ἀγρίως μεγαλοπρεπὲς θέαμα. Δὲν ἔβλεπον τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἕνα σύννεφον ἐκ τοῦ καπνοῦ τῶν ἐκρηγνυμένων ὀβίδων καὶ τοῦ ἀνεγειρομένου κονιοροῦ τῆς ὁδοῦ τὸ ὁποῖον ὀλονὲν μετετοπίζετο πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Μὲ συνέχουσιν ἀναπνοὴν ἀνέμενον καὶ ἤρχοντο νὰ ἐξήρχοντο περισσότεροι οἱ ἄτρωτοι ἐκ τῆς πυρίνης ἐκείνης κολάσεως. Ὁ ἐχθρὸς ἔξακολουθεῖ νὰ βάλῃ σφοδρότατα ὀργιάσας κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες πίπτουσιν εἰς τὰ διάκενα καὶ παραπλευρῶς τῶν ὀχημάτων κατ' ἀγαθὴν σύμπτωσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐξ ἀδεξιότητος ἀφ' ἑτέρου τοῦ Βουλγάρου πυροβολάρχου, καὶ οὕτω ἡ πυροχία οἶν δαιμονισμένη τρέχει πλέον ἐν προσβολῇ ἵνα ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον τῆς πυρίνης ζώνης. Ὁ λοχαγὸς Ἡλιάδης περατώσας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἀναγνώρισιν σπεύδει καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προσερχομένης πυροχίας καὶ ὑπὸ τὰ ἔξακολουθητικὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀδηγεῖ καὶ τάσσει αὐτὴν εἰς τὴν ἐκλεγεῖσαν θέσιν. Ἐκτελεῖ δ' ἀμέσως ἐπιτυχεστάτην καὶ δραστικοτάτην βολὴν

ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΚΡΕΣΝΑΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΟΝ ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΑΙ Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΣΤΡΥΜΩΝ

κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροκοῦ τὸ ὁποῖον καὶ ἀποσύρεται.

Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Μεράρχου ἐκπληροῦται χωρὶς νὰ χυθῆ σταγὼν αἵματος. Οἱ γενναῖοι πυροβοληταὶ καὶ οἱ ἐλάται ἀλλαλάζουν διὰ τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων καὶ οἱ φαντάροι ἐξορμοῦν σὰν ἀετοὶ καὶ γίνονται κύριοι τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας λέγοντες ὅτι «οἱ πυροβοληταὶ διὰ τῆς λόγῃς ἔδιωξαν τὸ ἐχθρικὸν πυροκοῦν».

Ὁ δὲ Μεράρχος ἀκράτητος ἐκ τῆς χαρᾶς διὰ τὸ κατόρθωμα λέγει πρὸς παροικουνοῦντα ξένον πολεμικὸν ἀνταποκριτὴν: «Τοὺς βλέπετε; Ἔτσι πολεμοῦν τὰ Ἑλληνόπουλα».

Κ. Παπαδημητρίου
Ταγματάρχης πυροκοῦ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΑΣΑΚΑΡΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Ὑπάτῃ τὸ 1855. Οἱ γονεῖς του κατήγοντο ἐκ τῶν χωρίων τῆς Πίνδου, ὁποῖεν νέοι μετηνάστευσαν ἕνεκα τῶν Τουρκικῶν πιέσεων καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Ὑπάτην μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1821.

Ἐν Ὑπάτῃ διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα καὶ ἐν Λαμίᾳ τὰ γυμνασιακὰ τοιαῦτα, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποῖων ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Μετὰ τριετὴ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ φοίτησιν καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1877 ἐπεστρατεύετο ἡ Ἑλλὰς κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν της δικαιωμάτων ἐγκαταλείψας τὰ μαθήματά του κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν εἰς τὸ πυροβολικόν. Ὅτε δὲ ἡ Ἑλλὰς πεισθείσα ἠναγκάσθη νὰ ἀποστρατευθῆ, οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ παραιτηθῆ τοῦ νέου του σταδίου εἰς ὃ εἰσῆλθε καὶ παρέμεινεν ἐν στρατῷ.

Κατὰ τῷ 1885 εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν. Μετὰ διετὴ σπουδὴν ἐν αὐτῇ ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγός.

Ὡς τοιοῦτος ἔλαβεν μέρος εἰς τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897. Διαδοχικῶς προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου καὶ ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον 1912 - 1913 μετὰ τοῦ 4ου πεζικοῦ Συντάγματος. Μετὰ τὸν πρῶτον πόλεμον προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου καὶ ἀνέλαβε τὴν Διοίκησιν Συντάγματος πεζ. τῆς VI Μεραρχίας. Ὡς διοικητὴς Συντάγματος ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον τὸ 1913, ὁπότε ἐν τῇ θέσει Λάτοβον (Πιλὰφ - Τεπέ), ἀνατολικῶς τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας ἐφρονεύθη τὴν 6 Ἰουλίου 1913 ταφεῖς ἐκεῖ ἔνθα ἔπεσεν.

Χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ καὶ ὡς μαθητοῦ καὶ ὡς στρατιώτου ἦσαν ἡ ἀδυστηρὰ πειθαρχία καὶ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του, ἡ εὐσυνείδητος ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντός του καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀγάπη του.

ΛΟΥΚΑΣ Δ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Λουκάς Δ. Παπαλουκάς ἐγεννήθη ἐν Δραγμανίῳ τῆς Λοκρίδος τὸ ἔτος 1859. Κατετάχθη ἐθελοντῆς ἐν ἡλικίᾳ 17 ἐτῶν καὶ ὑπηρετήσε μέχρι τοῦ ἔτους 1910 ὅτε ἐξήτησε τὴν ἀποστράτευσίν του.

Κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ἀνήκεν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Σμολένσκη· διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Βαλεσίνου ὥστε ἐμνημονεύθη ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ τοῦ Ταξιαρχου.

Εἰς τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐξήτησε τὴν ἀνάκλησίν του καὶ ἐπολέμησε.

Ποία ἡ δράσις του κατὰ τοὺς πολέμους μαρτυροῦν αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις τοῦ Ἐπιτελείου. Κατὰ τὸν πανικὸν τῆς Μπανίτσης εὐρισκόμενος ἐν Κοζόνῃ κατέφθασε τοὺς φυγάδας καὶ μὲ τὸ θάρρος του προέλαβε τὴν γενίκευσιν τοῦ

πανικού και την καταστροφήν της Μεραρχίας. Ἡ ὑπηρεσία του αὐτῆ ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ Διαδόχου καὶ ἀνεκλήθη εἰς Θεσσαλονίκην ὅπου τῷ ἀνετέθη ἐμπιστευτικὴ ὑπηρεσία.

Κατὰ τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον ἐκλήθη ὀνομαστί νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέτωπον ὅπου καὶ ἔσπευσε διὰ νὰ πέσῃ ὑπερήφανα καὶ γενναῖα τὴν 27ην Ἰουνίου 1913 εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Στρομνίτσας.

Ὁ θάνατος τοῦ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ καὶ τοῦ ΔΗΜ. ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ

Τὴν 25ην Ἰουνίου ἡ IV Μεραρχία εἰς ἣν ἀνήκε τὸ 8ον Συν)μα ἔλαβε διαταγὴν ν' ἀλλάξῃ κατεύθυνσιν ἥτοι νὰ διέλθῃ τὸ ὄρος Μπέλες, νὰ κατέλθῃ πρὸς τὴν κοιλάδα Στρομνίτσας καὶ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς IIIης Μεραρχίας. Ὅντως μετὰ κοπιώδη πορείαν ἡ Μεραρχία ἔφθασε τὸ μεσονύκτιον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Μπέλες (Σεμαῖν Καγιασι) καὶ τὴν 26ην τὸ ἔσπερας κατήλθε καὶ κατηλύσθη ἐπὶ τῆς τεληματώδους πεδιάδος Στρομνίτσας καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ χωρίου Γάβροβον.

ΔΗΜ. ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ
Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Τὴν προίαν τῆς 27ης πρὸς τὴν 6ην πρωΐνῃν ἔλαβε χώραν τὸ ἐξῆς πρωτοφανὲς ἴσως εἰς τὰ πολεμικὰ χρονικὰ γεγονόσ. Πρωτοῦ ἀκόμη ἐγεγῶσιν οἱ ἄνδρες καὶ ἐτοιμασθῶσι πρὸς πορείαν ἀνεφάνησαν εἰς ἀπόστασιν 1000 σχεδὸν μέτρων ἀπὸ τοῦ καταυλισμοῦ τοῦ 8ου Συν)τος τμήματα Πεζικοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ μετὰ Πυρ)κοῦ βαδίζοντα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰστίπ-Πετροίτσι. Τότε κατόπιν εἰδοποιήσεως τοῦ ὑπολ)γοῦ καὶ ἤδη Συν)χου Πολίτη Ἡλία ὁ διοικῶν τὸ Σύν)μα Ταγματάρχης Καλκανδῆς διέταξεν ἐπιθεσιν, ὁπότε ὅλοι οἱ λόχοι συμπυκνωθέντες σχεδὸν εἰς μίαν ἀνθρωπίνην μάζαν εἰς φάλαγγας ἐπετέθησαν ἐν ἀλλաλαγοῖς, καὶ τὸ μὲν Βουλγαρικὸν Πεζικὸν πρὸ τῆς τρικυμώδους ταύτης ἐπιθέσεως τῶν ἡρώων Μανιατῶν ὑπεχώρησεν εἰς τὰ παρακείμενα τῆς ὁδοῦ ὑψώματα, τὸ Βουλγαρικὸν ὅμως Πυρ)κὸν ἐπιδειξάμενον πρωτοφανῆ γενναϊότητα καὶ ψυχραιμίαν παρέταξεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὰ 22 πυροβόλα καὶ ἔβαλλε δαιμονιωδῶς κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἐκείνων μαζῶν ἀποδεκατίσαν τὸ 8ον Σύν)μα καὶ ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς σάρκας καὶ σώματα ἀνατινασσόμενα εἰς τὸν ἀέρα. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην σφαιῖρα πεζικοῦ εὔρεν εἰς τὸ στήθος τὸν ἥρωα λοχαγὸν μου Παπαλουκᾶν. Ἴδὼν τὸν λοχαγὸν μου πίπτοντα, ἔσπευσα νὰ τοῦ παράσχω βοήθειαν ἐν μέσῳ τῆς βροχῆς τῶν ὀβίδων ἀλλὰ μόλις οὗτος ἀντίκρουσε τὴν διεύθυνσίν μου πρὸς αὐτὸν μοὶ ἐφώνησεν ἐξηγτημένος: «Χριστοδούλου μὴ μὲ πλησιάζεις πάρε τὸ λόχον καὶ τράβα μπροστά». Παρέλαβον τότε τὸν λοχαγὸν οἱ τραυματιοφορεῖς καὶ τὸν μετέφεραν πρὸς τὰ ὀπίσω ὅπου μετὰ πάροδον δύο ὥρων ἐξέπνευσε. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ λόχου καὶ ἀφ' οὗ δι' ὀλίγων λέξεων ἐνίσχυσα τοὺς ἄνδρας μου ἐπέπεσα διὰ τῆς λόγῃς. Εἶδον τότε πίπτοντα ἐφιππον παραπλεύρως μου τὸν ἡρωϊκὸν λοχαγὸν Χρυσομάλλην Δημ. καὶ καθ' ἣν στιγμὴν μοὶ ἔκαμε νεῦμα νὰ πλησιάσω, δὲν ἐπρόφθασα καθόσον μὲ ἐπλησίασεν ὁ ἡρωϊκὸς ἀνθ)γὸς τοῦ λόχου τοῦ ἀείμνηστος Γεωργουλάκος καὶ δακρύων μοὶ εἶπεν: «Ἐξεψύχησε ὁ λοχαγὸς καὶ πάμε μπροστά μὴ μᾶς πάρουν χιμπάρι οἱ ἄνδρες», οὔτινες τὸν ἐλάτρευον.

Ἐχθρική ὄβις ἀνήρπασε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ πηλίκιον τοῦ ἐπιλοχίου τοῦ λόχου μου Τζοάνου καύσασα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, ὁ ἥρωας ὅμως ἐπιλοχίας οὐ μόνον δὲν ἐπτοήθη ἀλλὰ ἐφώνησε καὶ μοὶ εἶπε, «κύριε λοχαγὲ πάει τὸ καπέλο μου, σὲ λιγάκι θὰ γίνω λοχαγός». Μετ' ὀλίγην ὥραν περιῆλθον εἰς χεῖρας μας εἴκοσι δύο πυροβόλα, 222 μεταγωγικὰ, ὀλόκληρον χειρουργεῖον, τὸ ταμεῖον καὶ αἱ ἀποσκευαὶ τῶν ἀξιωματικῶν πλείστοι αἰχμάλωτοι ἀξιωματικοὶ κλπ., οὐδεμίαν ὅμως ὄβις καθόσον τὸ γενναῖον Βουλγαρικὸν πυρ)κὸν ἐξήντησε πάσας, πλὴν ἑνὸς πυροβόλου γεμισμένου μὲ τὸν πυροβολητὴν ἐπὶ τοῦ πυροβόλου φρονευθέντα. Εἰς στρατιώτης ἰδικὸς μας ἠθέλησε νὰ ἀστειευθῇ καὶ τὸ πυροβόλον ἐξεπυροσοκρότησεν, εὐτυχῶς ἀνευ θυμάτων.

Ἄπ. Χριστοδούλου
Ἄντισυν. Πεζ.

ΚΕΝΤΡΟΣ ΚΕΝΤΡΟΣ
ὁ πατὴρ τῶν ἡρώων

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΕΝΤΡΟΣ
Ἵπολοχαγὸς Παιζικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΝΤΡΟΣ
Ἄνθυπολοχαγὸς Παιζικοῦ

Ἡ Ἑπειρωτικὴ αὐτὴ οἰκογένεια ἐκράτησε μέχρι τῶν συγχρόνων ἡμερῶν ἄσβεστον τὴν Σπαρτιατικὴν παράδοσιν. «Ἄμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶν κάρρωνες» ἦτο τὸ σύνθημα ὄλων τῶν υἱῶν τοῦ Κέντρου, οἱ ὅποιοι, μόλις ἐγγίζοντες [τὴν ἤβην, ἐπὶ δὼν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, ὀρμητικοί, φιλοκίνδουνοι, ἀκατά-

βλητοὶ εἰς τὸν στίβον τῶν Ἑθνικῶν ἀγῶνων. Ὁ πρωτότοκος τῆς οἰκογενείας Ἰωάννης ἔδραψε τὰ πολεμικά του πρωτόλεια εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Καὶ τὰ ἔδραψε κατὰ τρόπον ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον. Ἀμέσως κατόπιν τὸν ἠκολούθησεν ὁ Γεώργιος. Καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἠμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν τριτότοκον Πᾶνον, προσελθόντα ἐπίσης ὑπὸ τὰς σημαίας, τὸς πρώτους ἐξ αὐτῶν θὰ κροδίση τὴν αἱματωμένην δάφνην. Καὶ εἰς τὴν ἀμιλλαν αὐτὴν οὐδεὶς ὑστέρησεν. Εἰς τὸ Μπιζάνι ἐτραυματίζετο ὁ Πᾶνος. Καὶ εἰς τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον ὁ μὲν Ἰωάννης ἐπιπτεν εἰς τὸ Βλαδίμηρον, ὁ Γεώργιος εἰς Δοϊράνην καὶ ὁ Πᾶνος ἐτραυματίζετο καὶ πάλιν βαρύτερα. Ὁ Κέντρος ἔδωκεν οὕτω εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος τὴν ζωὴν τῶν δύο πρώτων παλληκαριῶν του, τὸ ἀφθονον αἷμα τοῦ ἄλλου. Ἄλλ' ἢ προσφορὰ του ὑπῆρξεν ἄφογος, καὶ ἀνεπίληπτος ὡς ἰερούργια. Εἶχε μόνον εὐλάβειαν πρὸς τὴν αἰωνίαν Πατρίδα καὶ ὑπερηφάνειαν. Καὶ δὲν εἶχεν οὔτε σκιὰν πένθους. Ὑπῆρξεν ἀκραίφνως Σπαρτιατικὴ. Καὶ θὰ μείνη διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ διὰ τὰς ἐπηρεχομένας γενεὰς τὸ παράδειγμα τῆς οἰκογενείας Κέντρου ὡς ἡ εὐκλεεστέρα ἐκδήλωσις τῆς πίστεως πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τοῦ ἀδαμάστου πολεμικοῦ μένους.

Νικόλ. Νικλάμπας

ΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΤΩΝ

Ὅτε ἀνεχώρησεν ὁ ἀλησμόνητος Γιάγκος μου ἐκ Μεσολογγίου διὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, μοῦ ἔγραψεν ὅτι μεταβαίνει εἰς Ἀθήνας διὰ λόγους ὑπηρεσίας, ἐξεληθὼν ὅμως τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 1905 ὡς ἐνθυμοῦμαι εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Καλομενοπούλου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ ὅλου σώματος, μοῦ ἔγραψεν ἐκ τῶν συνόρων τὰ ἑξῆς:

«Πατέρα μου! Μέχρι σήμερον σὰς ἐγέλασα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκ Μεσολογγίου ἀναχωρήσεώς μου, ἤδη ὅμως σὰς λέγω τὸν σκοπόν. Γνωρίζω ὅτι ἐν πρώτοις θὰ ταραχθῆτε διὰ τὸ ἀπροσδόκητον, εἶμαι ὅμως πλέον ἢ βέβαιος ὅτι θὰ συνέλθητε πληροφορούμενος ὅτι οὐδὲν ἄλλο κάμνω παρὰ ἐκπληρῶν τὸ αἰώνιον Σας ὄνειρον, ἀκολουθῶν τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων μας».

Ἐκ Κορυτσᾶς δὲ ἔλαβον τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα καὶ παρὰ τῶν δύο ἀλησιμονήτων ἡρώων μου, ὅταν τοὺς ἐτηλεγράφησα ὅτι ὁ ἀδελφός των Πᾶνος ἐτραυματίσθη :

« Συγχαρόμεθα ἀδελφὸν Πᾶνον διὰ τὸ ἔνδοξον παράσημον (τραυματισμὸν) ὅπερ ἔλαβε· περιμένομεν ἐξακολούθησιν δράσεως.. **Ἰωάννης καὶ Γεώργιος**

Ἄργείνιον. Ἰούνιος 1926

Κ. Κέντρος.

ΕΠΙΣΤ. ΠΑΝΑΓΕΑΣ

Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ

* Ἐπεσεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπέλες

Ἐνθυμοῦμαι τὸν ἀνθ)γόν Παναγόπουλον ἢ Παναγέαν ὅστις θανασίμως τραυματισθεὶς μοῦ εἶπεν ἐν ᾧ προσεπάθουν νὰ τὸν παρηγορήσω : » Δὲν μὲ μέλει ποῦ ἀποθνήσκω, ἀρκεῖ ὅτι νικῶμεν ». Καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως.

Ε. Δημητρέσσας

* Ὑποστρ. ἐν ἀπ.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΙΜΙΤΛΗ

(Από την έκδοσιν τῆς I Μεραρχίας)

ΚΩΝΣΤ. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ
Ταγματάρχης Πεζικοῦ
Ἐπισθεν εἰς Τσερμαγιάν

Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑποστρατήγου Μανουσογιαννάκη εἶχε τεθῆ ἡ πλὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ I Μεραρχίας καὶ ἡ V τοιαύτη. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς δὲ τῆς I Μεραρχίας πλὴν τοῦ ἰδίου αὐτῆς Πυροβολικοῦ (1ου Σύνταγμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ ἐκ 4 πυροβολορχιῶν) εἶχε τεθῆ καὶ τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν τῆς II Μεραρχίας (2ου Σύνταγμα Πυροβολικοῦ ἐκ 5 πυροβολορχιῶν).

ΧΡ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Λοχαγὸς πεζικοῦ
Ἐπισθεν εἰς Χασάν-Πασά

Ἐπισθεν δὲ ἠκολούθει τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν τῶν III, IV, VI καὶ X Μεραρχιῶν.

Ἡ τακτικὴ κατάστασις κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11ης Ἰουλίου ἦτο ἡ ἐξῆς :

Ἐν τῷ 5ου Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐξώθεν τῆς βορείας ἐξόδου τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας, παρὰ τὸ χωρίον Κρούπνικ μετ' ἰσχυρὰς προφυλακὰς ἐπὶ τῶν βορείως τοῦ χωρίου τούτου λόφων.

Ἡ I Μοῖρα τοῦ 1ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ πλησίον καὶ ἀνατολικῶς τοῦ 5ου Συντάγματος ταγμένη πρὸς πυροβόλησιν καὶ προκεκαλυμμένη ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν κατευθύνσεως.

Τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ 16ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς V Μεραρχίας καὶ ἡ II Μοῖρα τοῦ 1ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ ἐντὸς τῆς στενωποῦ τῆς Κρέσνας καὶ ἐγγὺς τῆς βορείας ἐξόδου ταύτης, ἐπὶ καὶ ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἐπισθεν τούτων καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Κρέσνας τὸ Πυροβολικὸν τῆς II Μεραρχίας.

Ἐπισθεν καὶ νοτίως τῆς γεφύρας τῆς Κρέσνας τὸ ὑπόλοιπον τῆς V Μεραρχίας καὶ ὀπισθεν ταύτης τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν, ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, καθ' ὅσον ἡ στενωπὸς ἦτο τοιαύτης διαπλάσεως ὥστε νὰ μὴν ἀφίγη οὐδὲ μιᾶς σπιθαμῆς χώρον χρησιμοποίησιμον ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Στρομῶνος ἔχον ἐν Τάγμα αὐτοῦ εἰς προφυλακὰς ἐπὶ τῶν βορείως τοῦ χωρίου Πολέτο ὑψομάτων καὶ τὰ λοιπὰ δύο Τάγματα τοῦ νοτίως τούτου.

12 Ἰουλίου

Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐλήφθη ἡ κάτωθι διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ σήμερον :

2ον) Ἡ Στρατὰ τοῦ Κέντρου νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Τσερσοβα-Οὐράνοβο.

3ον) Ἡ VI Μεραρχία μετ' ἄριστον πρὸς Οὐράνοβο πρὸς κύκλωσιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ καλυφθῆ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Μαχομίας.

Ἡ I Μεραρχία πρὸς Σιμιτλή καὶ τὴν γέφυραν Τράκαν.

Ὁ Ὑποστράτητος Μανουσογιαννάκης νὰ διαθέσῃ τὸ πλεῖστον τῆς V Μεραρχίας, ἐν περιπτώσει συμπλοκῆς, ἀριστερόθεν τῆς I.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Λιβούνοβον

Κωνσταντῖνος Β.

Κατόπιν ταύτης ἐξεδόθησαν αἱ κάτωθι διαταγαί :

1) Εἰς τὴν V Μεραρχίαν νὰ προχωρήσῃ μετὰ τῶν ὑπολοίπων δύο Συνταγμάτων Πεζικοῦ αὐτῆς καὶ ὑπερβαίνουσα τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν τῆς II Μεραρχίας νὰ τάξῃ ταῦτα, εἰς τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγος τῆς I Μεραρχίας.

2) Εἰς τὸ Πυροβολικὸν ὅπως πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ σκότους ὑπὸ τῆς ἀγῆς, μετὰ προηγουμένην ἀναγνώρισιν, ἐξέλιθη καὶ ἡ II Μοῖρα τοῦ 1ου Συντάγματος ἐκ τῆς στενωποῦ καὶ ταχθῆ πρὸς πυροβόλησιν, τὸ δὲ πυροβολικὸν τῆς II Μεραρχίας νὰ ἀκολουθήσῃ ἀμέσως ὀπισθεν τῶν Πεζικῶν Συνταγμάτων τῆς V Μεραρχίας. Ἐπίσης διετάχθη ἡ ἤδη τεταγμένη πρὸς πυροβόλησιν Μοῖρα, νὰ ἀρχίσῃ λίαν πρῶτὴ πρὸς τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς προχωρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

3) Εἰς τὸ ὄν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐστάλη ἡ κάτωθι διαταγή :

11 Ἰουλίου, ὥρα 11 ἑσπέρας

Η Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Πρὸς τὸ ὄν Σύνταγμα Πεζικοῦ

«Ἐγκρίνω τὰ διὰ σήμερον ληφθέντα μέτρα. Αὔριον διετάχθη τὸ Πυροβολικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἀναγνώρισει ἤδη τὰς θέσεις τοῦ ἀντιπάλου Πυροβολικοῦ, νὰ ἀρχίσῃ λίαν πρῶτὴ τὸ κατ' αὐτοῦ πῦρ. Ἐπισημολογήσατε τῆς τοιαύτης τοῦ Πυροβολικοῦ ὑποστηρίξεως καὶ προχωρήσατε πρὸς Σιμιτλή. Συνιστῶ ὑμῖν, ὅπως ἐν ἀρχῇ ἀναπτύξητε ἐν μόνον Τάγμα μέχρι καθορισμοῦ τοῦ μετώπου καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Γνωρίζω δ' ὑμῖν ὅτι δύο Συντάγματα Πεζικοῦ εὐρίσκονται παρὰ τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ ἔτοιμα, ὅπως ἐνίσχυσωσι τὴν προέλασιν ὑμῶν.

Ὁ Μέγιστος

Μανουσογιαννάκης

4) Πρὸς τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ νὰ ἐξέλθῃ τῆς στενωποῦ πρὸ τοῦ λυκαυγοῦς τῆς ἡμέρας καὶ νὰ ταχθῆ ἀριστερὰ τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

5) Εἰς τὸ 16ον Σύνταγμα πεζικοῦ νὰ παραμείνῃ παρὰ τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ ἔτοιμον πρὸς ἐκκίνησιν.

6) Εἰς τὸ τάγμα τῶν γεφυροποιῶν νὰ ζεύξῃ τὸν Στρομῶνα ἀμέσως μετὰ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ.

καὶ 7) Πρὸς τὸ 4ον Σύνταγμα πεζικοῦ ἐστάλη ἡ κάτωθι διαταγή :

12 Ἰουλίου, ὥρα 2.30' ἑσπέρας.

4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ

«Ἡ Μεραρχία θὰ βαδίσῃ διὰ Σιμιτλή πρὸς Οὐράνοβο. Καὶ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα νὰ προσλάβῃ διὰ Ὀρέχοβο πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Συνδεθῆτε μετὰ VI Μεραρχίας, ἐχούσης ἐντολὴν νὰ βαδίσῃ μετὰ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Οὐράνοβο πρὸς κύκλωσιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ.

Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν ἐξεκίνησε τὸ 2ον Σύνταγμα πεζικοῦ καὶ χωρὶς νὰ βληθῆ, ἀφίκετο καὶ συνετάχθη νοτίως τοῦ χωρίου Κρούπνικ.

Ἡ 2α Μοῖρα πεδινοῦ πυροβόλου ἐξῆλθε τῆς στενωποῦ καὶ τὴν 7ην πρωϊνὴν ὥραν ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν ἀνατολικῶς καὶ ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ εἰς εὐρύχωρον ὁμαλὴν ἔκτασιν μετὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ 1η Μοῖρα ἤρξατο ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας διεξάγουσα σφοδρὸν ἀγῶνα πρὸς τὸ ἀντίπαλον πυροβολικόν.

Τὸ ἐχθρικὸν πυροβόλον κατεῖχε θέσεις ἐντὸς καὶ πέριξ τοῦ χωρίου Σιμιτλή καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ 3—4 ταχυβόλων πυροβολαρχιῶν καὶ δύο ὀβιδοβόλων μεγάλης ὀλκῆς καὶ ἐκ μιᾶς πυροβολαρχίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς παρὰ τὸ χωρίον Ὀρέχοβο. Ἡ βολὴ τῆς τελευταίας ταύτης πυροβολαρχίας παρηγόηλει σημαντικῶς τὴν Μοῖραν Βλαχάβα ὡς βάλλονσα πλευρικῶς κατ' αὐτῆς.

Τὴν 8.15' πρωΐας ἤρξατο τῆς βολῆς αὐτῆς καὶ ἡ 2α Μοῖρα πυροβόλου κατὰ τῆς παρὰ τὸ χωρίον Ὀρέχοβο ἐχθρικῆς πυροβολαρχίας. Τὸ ὄν Σύνταγμα πεζ. τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν ἐτέθη εἰς κίνησιν ἔχον εἰς πρώτην γραμμὴν μόνον τὸ 1ον τάγμα αὐτοῦ. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοῦ χωρίου Κρούπνικ

μέχρι τοῦ χωρίου Σιμιτλή ἔχει ὡς ἑξῆς: Τὸ ἀνατολικὸν καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Στρομῶνα τμήμα τοῦ ἐδάφους εἶνε ἐντελῶς ὀμιλὸν καὶ ἀποτελεῖ ἐπιμήκη στενήν σχετικῶς λωρίδα, με πλάτος διάφορον καὶ ποικίλλον ἐκασταχοῦ ἀπὸ 500—1500 μ. Δυτικῶς κατέρχονται τὰ ἐκ τῶν ὀρίων ἀντρείσματα τὰ ὁποῖα ἔχοντα κατεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἀπότομα, λοχχῶδη καὶ χωρίζόμενα ὑπὸ βαθειῶν χαραδρῶν, σβύνουσιν εἰς τὴν στενήν ταύτην κοιλάδα τοῦ Στρομῶνος εἰς ποικίλλουσαν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Τὴν ὅλην ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν δύο χωρίων, 6 χιλιάδων περίπου μέτρων, διαχωρίζει εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἐν χαρακτηριστικὸν ἐκ τῶν ἀντρεισμάτων τούτων ὕψηλὸν καὶ ἀπότομον εἰσχωρεῖ πλειότερον ὄλον τῶν ἄλλων ἐντὸς τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος ἢν διαιρεῖ εἰς δύο.

Τὸ ἀντρέισμα τοῦτο ἦτο ἐνισχυμένον διὰ χαρακωμάτων Πεζικοῦ καὶ πυροβολείων μεθ' ὁδεύσεων διὰ τὴν ἀνοδὸν καὶ υποχώρησιν τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ ἀπετέλει μίαν προκεχωρημένην γραμμὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ προσπαρρασκευαζομένης ἀμύνης τῆς τοποθεσίας ταύτης, ἣτις κυρίως ἐξτείνεται βορειότερον εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σιμιτλή ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ.

Παρὰ τὸ χωρίον Σιμιτλή καὶ εἰς μέγα μῆκος δυτικῶς τούτου εἶχον κατασκευασθῆ ὄχρωμάτα πεζικοῦ εἰς διαδοχικὰς γραμμάς ἐφ' ὄλων τῶν καταπιπτόντων ἀντρεισμάτων. Ἐντὸς δὲ τοῦ χωρίου καὶ βορείως τούτου εἰς λίαν καταλλήλους θέσεις ἐντὸς πυροβολείων εἶχον τάξει τὸ πυροβολικὸν αὐτῶν. Μόλις ὄθεν ἐκίνησε τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐδέχθη πρὸς Πυροβολικοῦ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερθέντος χαρακτηριστικοῦ ἀντρείσματος, καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ πρὸς στιγμὴν τὴν πορείαν αὐτοῦ. Περὶ τὴν 7ην δὲ πρωϊνὴν ὥραν ἀναπτύξαν καὶ τὸ τρίτον Τάγμα αὐτοῦ ἀριστερὰ τοῦ προηγουμένου ἤρξατο πάλιν τὴν προέλασιν αὐτοῦ, με τὰς διμοιρίας κατὰ τετράδας εἰς παρατάξιν με ἀραιὰ διαστήματα, χρησιμοποιοῦν ὅσον ἠδύνατο τὰ παρουσιαζόμενα προκαλύμματα τοῦ ἐδάφους καὶ τὰς κεκαλυμμένας ὁδεύσεις. Ἡ Μοίρα Βλαχάβα ὑπεβοήθει μέχρι τινὸς διὰ τῶν πυρῶν τῆς τὴν προχώρησιν ταύτην, ἀλλὰ πιεζομένη ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ ἠναγκάζετο νὰ σιγᾷ κατὰ μακρὰ διαστήματα. Ἀσθενεῖς γραμμαὶ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ εὐρισκόμεναι πρὸ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χαρακτηριστικοῦ ἀντρείσματος ἠναγκάσθησαν εἰς υποχώρησιν καὶ παρὰ τὸ ἐν Σιμιτλή μαινόμενον πῦρ τῶν ὀβιδοβόλων καὶ ταχυβόλων ἐφαίνετο ἐξησφαλισμένη ἢ κατάληψις τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἀντρείσματος. Ἀριστερὰ τοῦ 5ου Συν)τος τὸ 2ον Συν)γμα Πεζικοῦ προχωρεῖ ἐπίσης με τὸ τρίτον Τάγμα αὐτοῦ μόνον εἰς πρώτην γραμμὴν, ἀπωθοῦν τὴν πρὸ αὐτοῦ ἀσθενῆ ἀντίστασιν ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ.

Τὴν μεσημβρίαν τὸ 5ον Συν)γμα Πεζικοῦ κατέλαβε τὸ ἐφ' οὗ ἡ προχωρημένη γραμμὴ τῆς ἐχθρικῆς ἀμύνης ἀντρέισμα τὸ δεσπύον τῆς ὅλης τοποθεσίας καὶ καλύπτει τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας ἔκτασιν. Ἡ πέραν ὅμως τοῦ σημείου τούτου προχώρησις κατέστη ἀνεφικτος. Πᾶσα κίνησις παρουσιαζομένη ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἀντρείσματος ἐγένετο δεκτὴ διὰ πυκνοτάτου πυρὸς ἐκ μέρους τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἔχοντος ἐπακοιβῶς ἐπισημάνῃ αὐτήν. Οὕτω παρέμεινε μέχρι τῆς νυκτὸς τὸ 5ον Συν)γμα Πεζικοῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην με τὰ δύο Τάγματα αὐτοῦ εἰς πρώτην γραμμὴν καὶ τὸ τρίτον ἐν ἐφεδρείᾳ. Ὁμοίως τὸ 2ον Συν)γμα Πεζικοῦ ἐσταμάτησεν ἀριστερὰ τοῦ 5ου καὶ ὀλίγον ὀπίσω τῆς γραμμῆς αὐτοῦ, ἔχον ἐν Τάγμα εἰς προφυλακὰς μάχης. Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Ὁρέχοβο πυροβολοσχία περὶ τὴν μεσημβρίαν ἠναγκάθη εἰς υποχώρησιν ὑπὸ τῆς 2ας Μοίρας Πυροβολικοῦ, ἣς δὲν κατόρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὴν θέσιν, ἣτις ἔβαλλε κατ' αὐτῆς ἀνενοχλήτως, χωρὶς νὰ δεχθῆ οὐδεμίαν βολήν.

Τὴν 1ην ἐσπερινὴν ὥραν ἡ Μεραρχία εἰδοποιήθη παρὰ τοῦ Τάγματος Γεφυροποιῶν, ὅτι ἡ παρὰ τὸ Σμπρίνοβο εἰς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ, γέφυρα ἐπὶ τοῦ Στρομῶνος ἐπερατώθη.

Τότε ἀπεστάλη πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ πυρ)κου Συν)ρχην Βαρούχαν ἡ κάτωθι διαταγή:

12 Ἰουλίου 1913, ὥρα 1.45' ἐσπέρας

Ι Μ Ε Ρ Α Ρ Χ Ι Α

Πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Πυροβολικοῦ

Ἡ τακτικὴ κατάστασις τοῦ 5ου πεζ. Συν)τος ἡ ἀκόλουθος:

Τὸ Σύνταγμα διὰ τῶν δύο του ταγμάτων κατέχει τὰ ὑψηλὰ ἀντιστηρίγματα πρὸς Β. τοῦ Κρούπνικ ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται πλέον ὀμιλὸν ἔδαφος 3.500 μ. μέχρι Σιμιτλή. Τὸ τρίτον τάγμα τῆς ἐφεδρείας ὀλίγον ὀπισθεν. Ἀριστερὰ τοῦ 5ου Συν)τος 1ον τάγμα τοῦ 2ου Συν)τος. Ἡ προχώρησις τοῦ 5ου

Συν)τος ἀποβαίνει δυσκολωτάτη διότι μόλις ἀναφανῆ τμήμα του βάλλεται διὰ ταχέων πυρῶν ἐκ Σιμιτλή καὶ ἐκ τοῦ δεξιῦ πλευροῦ. Φροντίσατε νὰ ἀναγνωρίσητε θέσεις ὅπως εἰ δυνατόν προωθήσητε τμήμα πυρ)κοῦ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πεζικοῦ. Λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γέφυρα ἐξευχθή καὶ συνεπῶς ὅτι δέον νὰ ἀναζητηθῶσι θέσεις καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἐὰν ὑπάρχωσι. Τὰ μεταγωγικὰ Σώματα τοῦ 1ου Συν)τος πεδ. πυρ)κοῦ διέβησαν σήμερον τὴν γέφυραν πρὸ τοῦ 2ου Συν)τος πυρ)κοῦ, καὶ οὐτω παρεμποδίσθη ἐπὶ μακρὸν ἢ προχώρησις τῶν πυροβολαρχιῶν τούτων. Ἡ διαταγὴ τῆς Μεραρχίας καθόριζεν ὅτι τὰ μεταγωγικὰ Σώματα θὰ παραμείνωσι Ν. γερύρας Κρέσνας. Ἀναφέρατε λόγον μὴ συμμορφώσεως πρὸς διαταγὴν Μεραρχίας. Εὐθὺς δὲ ὡς τὰ μεταγωγικὰ σήμερον ἐσπέρας μεταφέρωσι τρόφιμα ν' ἀναχωρήσωσι καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν θέσιν κατανλισμοῦ Ν. γερύρας Κρέσνας.

ΠΕΡΙΚΛ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ἰδιοχάραξ Πεζικοῦ
Ἐπιστὸν εἰς Χασάν-Πασά

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων ἐὰν συναντήσωσι Πυροβολικὸν διὰ τῆς γερύρας διερχόμενον θ' ἀναμείνωσι τὴν διέλευσιν πρῶτον τούτου.

Ὁ Μεραρχος

κ. δ.

Α. Χαράλαμπος

Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ δὲν ἔλαβε τὴν ἀπὸ πρωΐας σταλεῖσαν αὐτῷ διαταγὴν ἢ εἰς τὰς 4.30' ἐσπέρας, καθ' ὅσον ὀπτική μὲν συγκοινωνία δὲν εἶχε κατορθωθῆ νὰ ἐγκατασταθῆ, ὁ

ΠΡΟΚ. ΠΡΟΚΟΠΙΑΚΗΣ
Ἰδιοχάραξ Πεζικοῦ
Ἐπιστὸν εἰς Κα. αμμουζοῦ

δὲ πεζὸς ἀγγελιαφόρος κατῆλθε μέχρι τῆς μεγάλης γερύρας τῆς Κρέσνας ὅπως διέλιθι διὰ ταύτης τὸν Στρομφώνα.

Ἐν τούτοις τὸ Σύνταγμα ἐκκινήσαν τὴν 5.15' τῆς πρωΐας ἤρξατο προσελκύνον πρὸς Ὁρέχοβο καὶ μέχρι μὲν τοῦ χωρίου Σμπρίνοβο τὸ Σύνταγμα ἐβάδιζεν ἐπὶ μᾶς φάλαγγος, ἐκείθεν ὅμως τὸ μὲν 1ον Τάγμα αὐτοῦ ἔλαβε κατεύθυνσιν πρὸς Ὁρέχοβο δεξιὰ δὲ τούτου ἐτάχθη τὸ τρίτον Τάγμα, ὅπερ συνεδέθη καὶ μετὰ τῆς ἀνατολικῶς τοῦ Συντάγματος τούτου βινοῦσης VI Μεραρχίας. Τὸ 2ον Τάγμα τοῦ Συντάγματος ἠκολούθει ὀπισθεν τοῦ τρίτου τοιούτου ὡς ἐφ' ἑδραία.

Ἡ πορεία ὑπῆρξε βραδεία καὶ κοπιώδης λόγῳ τοῦ ἀνωμαλίου καὶ λίαν διακεκομμένου ἐδάφους. Ἀπὸ τῆς 9ης δὲ πρωϊνῆς ἐπεβραδύνθη ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ βέλλοντος ἀπὸ Σιμιτλή, ἰδίᾳ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ 1ου Τάγματος αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἤρξατο ορατάτα βροχή, διαρκέσασα ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ χαλαρώσασα τὴν ἐκατέρωθεν ὁρμὴν κινήσεως καὶ πυρῶν. Τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν ἔβαλλε κατ' ἀραιὰ διαστήματα, τὸ δὲ ἡμέτερον σχεδὸν εἶχε σιγήσει. Ἡ II Μεραρχία περὶ τὴν μεσημβριαν ἀπέστειλεν ἡμῖν εἰδοποίησιν ὅτι βαίνει ἀπὸ τοῦ ὑψομέτρου 850 πρὸς τὸ ὑψόμετρον 1050 δυτικῶς ἡμῶν. Ὀλίγον βραδύτερον ἠκούσθησαν κανονισμοὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐκείνην. Περὶ τὴν 4ην ἐσπερινὴν ὥραν ἡ Μεραρχία ἐξέδωκε τὴν κάτωθι διαταγὴν αὐτῆς :

12 Ἰουλίου 1913, ὥρα 4 ἐσπέρας.

Πρὸς τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ 2ου, 4ου καὶ 5ου καὶ 1ου Συν)γμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ

• Τὸ ἡμέτερον Πυροβολικὸν δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικῶς καὶ νὰ σιγήσῃ τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν ἀποτελούμενον καὶ ἐκ Τοπομαχιῶν πυροβόλων τεταγμένων εἰς θέσεις κεκαλυμμένας.

Συνεπῶς ἐπωφελοῦμενοι τῆς νυκτὸς νὰ προσελάσῃτε ὅσον τὸ δυνατόν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ὁρέχοβον, Σιμιτλή οὕτως ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ διευκολύνητε τὴν ἀλλαγὴν θέσεως πρὸς τὰ ἔμπροσς τοῦ Πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς προχωρήσεως τοῦ Πεζικοῦ ἐκτελουμένης ἄνευ μεγάλων ἀπωλειῶν κατὰ τὴν νύκτα, νὰ ἐξαναγκάσητε τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν εἰς ὑποχώρησιν.

Τὸ 16ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς V Μεραρχίας αὔριον λίαν προῖθὰ ἐνισχύσει τὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Συντάγματα.

Εἰς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ καὶ Ν τοῦ χωρίου Σμπρίνοβο κατεσκευάσθη γέφυρα,

Σύνθημα: Κωνσταντῖνος—Βυζάντιον.

Ὁ Μερσαρχος

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Ὑπέβαλε δὲ καὶ πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν κάτωθι ἀναφορὰν :

12 Ἰουλίου, ὥρα 4.15' ἑσπέρας.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

«Ἡ Μερσαρχία ἀπέστειλε κατὰ τὴν νύκτα δύο Συν)τα πεζ. καὶ μίαν Μοῖραν πεδ. πυρο)κοῦ, τὰ ὅποια διέβησαν τὴν ἐπικίνδυνον ἔξοδον τῆς στενωποῦ ἀφανῶς. Σήμερον λίαν πρωῖ τὰ Συν)τα ταῦτα ἐβάδισαν πρὸς Σιμιτλή, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τῆς Μοῖρας πυρο)κοῦ. Ἐπροχώρησαν μέχρις ἀποστάσεως 3.500 μέτρων ἀπὸ Σιμιτλή. Τὸ ἐχθρικὸν πυρο)κὸν κατέχον ἐπικαίρους καὶ κεκαλυμμένας θέσεις ἐβάλλε δραστηκῶς κατὰ τοῦ πυρο)κοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ. Ἀκόμη μία Μοῖρα ἐτάχθη πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πρώτης, ἥτις μὴ ἔχουσα ἐκλογὴν καλῶς προκεκαλυμμένης θέσεως ἐβάλλετο σφοδρῶς. Τὰ δύο ταῦτα Συν)τα πεζ. δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω ἕνεκα τοῦ ἰσχυροῦ καὶ εὐστόχου πυρὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πυρο)κοῦ, κατὰ τοῦ ὁποίου προκεκαλυμμένοι καὶ εἰς καταλλήλους θέσεις ἦτο ἀνίσχυρον τὸ ἡμέτερον. Ἄλλαι θέσεις πρὸς τάξιν πυρο)κοῦ δὲν ὑπάρχουσι ἐκτὸς ἂν τὸ πεζικὸν προελάσῃ. Συνεπῶς διέταξα ὅπως τὸ πεζικὸν ἐπωφελοῦμενον τοῦ σκότους προελάσῃ κατὰ τὴν νύκτα.

Τὸ 4ον πεζικὸν ἐπροχώρησεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης βορείως τοῦ χωρίου Σιμπρινόβου καὶ διευθύνεται πρὸς Ὁρέχοβον. Ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας ἑσπέρας ἐφάνησαν τμήματα II Μερσαρχίας βαδίζοντα πρὸς Β. Α. ὑψώματα Σιμιτλή. Τὴν 4ην περίπου ὥραν ἑσπέρας ἤκούοντο μακρὸν πρὸς Β. Α. διεύθυνσιν κανονιοβολισμοί. Ὁ ἐχθρὸς ἔχει 4 ὀβιδοβόλα, καὶ 4ας πυροβολο)ρχίας ταχυβόλους. Ἀραιοὶ τυφεκοβολισμοὶ ἀντηλλύγησαν μετ' ἀσθενῶν γραμμῶν ἐχθρικοῦ πεζικοῦ.

«Κατεσκευάσθη γέφυρα εἰς τὴν βορείαν ἔξοδον στενωποῦ νοτίως Σιμπρινόβου».

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Τὸ ἑσπέρας ἐλήφθη ἀναφορὰ τοῦ 4ου Συν)τος πεζικοῦ δι' ἧς ἀνέφερε τοῦτο ὅτι: «μέχρι τῆς 3.30' ἑσπέρας ἡ προελάσις εἶχε καταστῆ δύσκολος ἕνεκα τῆς σφοδρότητος τοῦ πυρο)κοῦ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ Τάγματος, ὅπερ ἐπλησίασεν εἰς 2 χιλ. μέτρα, ἀφ' οὗ ἀπώθησε διὰ πυρῶν τὰ προκεχωρημένα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ. Περὶ ὥραν 3.30' ἑσπέρας συνδεθεὶς μετὰ τὴν VI Μερσαρχίαν διέταξα προελάσιν κατὰ τῆς ἐχθρικῆς θέσεως ἥτις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ εὐρισκομένου Iου Τάγματος, προχωρήσαντος ὀρμητικῶς. Τὸ πεζικὸν τοῦ ἐχθροῦ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ὑπεχώρησεν ἀτάκτως, πολλῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ διεκλιθόντων τὸν ποταμὸν.

Τὸ πυρο)κὸν τοῦ ἐχθροῦ ἐβάλλεν ἀκαταπαύστως μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης . . . . .

Β. Α. Ὁρέχοβον, 12 Ἰουλίου 1913, ὥρα 8.5' ἑσπέρας.

4ον Συν. Πεζ. Α. Μήσας»

Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε τὰ Ν. Α. τοῦ Ὁρέχοβου ὑψώματα διὰ πεζικοῦ ἐπὶ μεγάλου μετώπου. Τὰ ὑψώματα ταῦτα κατελήφθησαν παρ' ἡμῶν περὶ τὴν 7ην ἑσπερινήν, τῶν ἀνδρῶν τοῦ Συν)τος διεκλιθόντων διὰ μέσου τοῦ πρὸ τοῦ Ὁρέχοβου ρεύματος ὅπερ διὰ τῆς βροχῆς εἶχε καταστῆ ὀρμητικὸν καὶ βαθὺ ὑπὲρ τὸ γόνυ.

Ἐγκατέστησε δὲ προφυλακὰς μάχης δι' ἐνὸς Τάγματος αὐτοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συν)τος πυρο)κοῦ ἀνέφερεν ἡμῖν ὅτι λόγφ βλάβης τῆς γεφύρας Κρέσνας, ὡς ἐκ τῆς ὀγκώσεως τῶν ὑδάτων, δὲν κατόρθωσε νὰ διέλθῃ ὀλόκληρον τὸ ὑπ' αὐτὸν Συν)μα, ἀλλ' ὅτι διορθουμένης ταύτης, θέλει ἐξακολουθήσῃ τὴν διάβασιν καὶ κατὰ τὴν νύκτα.

Συνεπεῖα τῆς ἐκδοθείσης παρὰ τῆς Μερσαρχίας διαταγῆς περὶ προελάσεως κατὰ τὴν νύκτα, ληφθείσης περὶ τὴν 6ην ἑσπερινήν ὥραν παρὰ τῶν 2ου καὶ 5ου Συν)των πεζ. ταῦτα διέταξαν ἀναγνωρίσεις τῶν ἀκολουθησομένων ὁδεύσεων πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, τὸ δὲ 5ον Συν. Πεζικοῦ ὤρισε καὶ ἐκοινοποίησε ἀμέσως εἰς τὰ Τάγματα αὐτοῦ ὡς ὥραν ἐνάρξεως τῆς προχωρήσεως τὴν 10ην ἑσπερινήν καὶ ὑπέδειξε τὸ ὕψος εἰς ὃ ἔδει νὰ φθάσωσι καὶ τὰ ἀντρεῖσματα ἅτινα ἔδει νὰ καταλάβωσι.

Τὸ 2ον Σύν)μα πεζ. μὴ προβὰν ἀκόμη εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὥρας τῆς ἐνάρξεως τῆς κινήσεώς

του ἀπέστειλε τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ 5ου Συν)τος πρὸς συνεννόησιν μετ' αὐτοῦ ὅπως ἡ κίνησις γίνῃ ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν συναφείᾳ, καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν ὅπως ὥρα ἐνάρξεως τῆς κινήσεως ὀρισθῇ τὸ μεσονύκτιον, ὅπως κατορθωθῇ μετὰ τὴν συμφωνίαν νὰ εἰδοποιηθῶσι καὶ τὰ ἰδικὰ του τμήματα καὶ ὅπως δοθῇ καιρὸς νὰ διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἄνδρας του ἐκ τῶν Μεταγωγικῶν σώματος ἄρτος τὸν ὅποιον ἀπὸ πρωΐας δὲν εἶχον λάβει.

Ὁ Διοικητὴς ὅμως τοῦ 5ου Συν)τος φρονῶν ὅτι δὲν εἶχε πλέον καιρὸν νὰ μεταβάλῃ τὴν διατα-

ΓΡΗΓ. ΒΑΣΙΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
*Εφ. Ἀνθ. Πεζικοῦ
*Ἐπεσεν εἰς Πλάφ-Τσιπέ

γὴν του καὶ φοβούμενος παρανόησιν τινα ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ὥρας εἰδοποίησε τὸν Διοικητὴν τοῦ 2ου Συν)τος διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ τελευταίου τούτου ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὴν ὥραν καὶ ὅτι θὰ ἔκαμεν ἕναρξιν τῆς κινήσεως τὴν 10ην ἑσπερινήν.

Τὸ 2ον Σύν)μα διέταξε τότε τὴν προέλασιν τῶν ὑπ' αὐτὸ Ταγμάτων τὴν 11ην ἑσπερινήν, φοβούμενον μήπως ἢ διὰ τὴν 10ην διαταγὴν του δὲν φθάσῃ ἐγκαίρως. Τὰ 1ον καὶ 3ον Τάγματα τοῦ 5ου Συν)τος πεζ. ἐκκινουσι πράγματι τὴν 10ην ἑσπερινήν ὥραν ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Σταματόπουλον. Ταῦταἔδει συμφώνως πρὸς τὰς

ΔΙΟΝ. Π. ΠΕΤΑΛΑΣ
*Ἐκ τῆς Ἐξωγῆς Ἰθάκης
*Ἐπεσεν εἰς Ἀνω Τζουμαγιάν

δοθείσας αὐτοῖς διαταγὰς νὰ προχωρήσωσιν ἐν πυκνῇ τάξει κατ' εὐθείαν ἔμπρὸς περὶ τὰ 2000 μ. καὶ εἶτα κάμπτοντα ἀριστερὰ νὰ καταλάβωσι τὰ δεσπόζοντα τοῦ χωρίου Σιμιτλή καὶ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων τοῦ πυρο)κοῦ ὑψώματα.

Ἀρξαμένης τῆς κινήσεως ἢ προχώρησις ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα ἐγένετο ἐν σιγῇ· κατόπιν ὅμως γενομένης ἀντιληπτῆς τῆς προχωρητικῆς κινήσεως παρὰ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν ἤρξατο πυκνότητος πυροβολισμὸς καὶ συμπυροκροτήσεις κατὰ τῶν ἡμετέρων, ὃν ἐπικολούθησε σφοδρὸς κανονιοβολισμὸς, ἄνευ βεβαίως ἐπιτυχιῶν, ἀλλ' ὅστις γεμίζων τὴν ἀτμόσφαιραν δαμιονιδῶν κρότων ἐκ τῶν ἐκρηξέων καὶ τῶν ἀνὰ τοὺς δρυμοὺς ἀπηχίσεων ἐμεγαλοποιεῖ τοὺς κινδύνους εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀνδρῶν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Μεραρχίαν ἐγέννησεν ἀρκετὴν ἀνησυχίαν τὸ πρᾶγμα, διότι ἐγένετο προφανὲς ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ κερδηθῇ ἔδαφος ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς εἶχε μεταβληθῇ εἰς νυκτερινὴν ἐπίθεσιν, ἧς ἡ ἀποτυχία, ὄσπιν ὀλίγην πιθανότητα καὶ ἂν ἐνεῖχε, παρίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τρομακτικὴ, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' αἷς εὐρίσκοντο ἡ I καὶ V Μεραρχία ἔχουσαι ὀπίσω αὐτῶν τὴν ἀπέραντον στενωπὸν τῆς Κρέσνας, κατακεκλυσμένην καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὑπὸ τοῦ Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται οὐδὲ κατὰ βῆμα ὑποχωρητικὴ κίνησις τῶν μαχομένων τμημάτων.

Τὰ Τάγματα τοῦ 2ου Συντάγματος ἐπεβράδυνον κάπως τὴν ἐκκίνησιν αὐτῶν καὶ τὸ μὲν 3ον Τάγμα αὐτοῦ τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἀριστερὸν καί, κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἤρξατο τῆς κινήσεως αὐτοῦ τὴν 11ην καὶ 1]2 τῆς νυκτὸς τὸ δὲ ἀριστερὰ τούτου 2ον Τάγμα τὴν 12.40' πρωΐας. Λόγῳ δὲ τοῦ σκότους καὶ τοῦ λίαν διακεκομμένου ἐδάφους ἀμέσως διεκόπη πᾶσα συνάφεια μετ' ὃν Σύνταγμα Πεζικοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀριστερὸν οὕτω εὐρέθῃ ἐντελῶς ἐκτεθειμένον καὶ ἀνυπεράσπιστον.

Τὸ 5ον Σύνταγμα ὅμως μὴ ἀντιληφθὲν τοῦτο, ὡς ἦτο ἐπόμενον κατὰ τὴν νύκτα, ἐξηκολούθησε τὴν προχώρησίν του καὶ μετέβαλε τὴν νυκτερινὴν προέλασιν εἰς νυκτερινὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων.

13 Ἰουλίου

Εἶχε παρῆλθαι ἤδη τὸ μεσονύκτιον ὅποτε τὸ 5ον Σύνταγμα ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν πρώτων ἐχθρικῶν γραμμῶν καὶ ἐν ζητωκραυγαῖς ἐπετέθη κατ' αὐτῶν. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀμυνομένων ἐστράπη εἰς φυγὴν ἐγκαταλιπὸν τὰ ὄχυράματα αὐτοῦ, εἰς ἄλλα ὅμως σημεῖα οἱ Βούλγαροι μένουσι καὶ ἀμύγονται ἐλθόντες ἐντελῶς εἰς χεῖρας μετὰ τῶν ἡμετέρων. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται ἐν τῇ νυκτερινῇ ταύτῃ

ἐπιθέσει ἐπέδειξαν παραδειγματικὴν τάξιν καὶ ἡρωϊσμόν καὶ ὑπὸ τὸ μαινόμενον κυριολεκτικῶς πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροκκοῦ προχωροῦσιν ἐν τῷ σκότει.

Περὶ τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν ὀλόκληρος ἡ πρὸ αὐτῶν γραμμὴ τῶν Βουλγάρων ἔχει ὑποχωρήσει, τραπέισα εἰς φυγὴν καὶ τὸ πῦρ σχεδὸν ἔχει παύσει, τῶν Βουλγαρικῶν πυροβόλων ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τῶν πυροβολητῶν αὐτῶν.

Τὰ δυτικώτερον ὁμως εὐρισκόμενα Βουλγαρικὰ τμήματα μὴ ὑποστάντα οἰδεμίαν προσβολὴν εἶχον μέγιστος εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἅμα τῇ ἡφ, περὶ τὴν 4ην δηλ. πρωϊνὴν ὥραν, ἀντιληφθέντα τὴν προκεχωρημένην καὶ μεμονωμένην αὐτὴν θέσιν τοῦ 5ου Συν)τος πεζ., καὶ ὅσον τὰ τάγματα τοῦ 2ου Συν)τος πεζ. καὶ ἀρχετὰ βραδύτερον ἐξεκίνησαν καὶ πολὺ βραδέως ἐπροχώρησαν, ὥστε μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης πολὺ ὀλίγον ἔδαφος εἶχον κερδίσει, ἤρξαντο κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ πλευροῦ σφοδροῦ πυρός, τὸ ὁποῖον ἀντιληφθέντα καὶ τὰ προηγουμένως ὑποχωρήσαντα Βουλγαρικὰ τμήματα ἤρξαντο ἐπανερχόμενα καὶ ἀντεπιτιθέμενα, εἰς δὲ λόχος Βουλγαρικὸς ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν κατὰ τὴν νύκτα κινλωθέντα καὶ ἅμα τῷ λυκαυγεῖ διεπραγματεύετο πρὸς παραδόσιν, ἀντιληφθεὶς καὶ οὗτος τὴν κατάστασιν μετέβαλλε στάσιν καὶ ἤρξατο πυρὸς κατὰ τῶν ἡμετέρων. Τὸ ἐχθρικὸν πυροκκοῦν παραλληλισθὲν καὶ τοῦτο πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν κατεχομένας θέσεις ἤρξατο ἐκ γένου σφοδροῦ κατὰ τῶν ἡμετέρων πυρός.

Τὰ δύο εἰρημένα Τάγματα τοῦ 5ου Συν)τος, μὴ γνωρίζοντα τὴν μὴ προχώρησιν τοῦ 2ου Συν)τος πεζ., νομίζουσιν ὅτι τὰ πυρὰ τὰ ὁποῖα δέχονται πλευρικῶς ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν πλευροῦ ὅτι εἶναι φίλια πυρὰ βαλλόμενα κατ' αὐτῶν ἐκ παρανοήσεως· ἐπακολουθεῖ μία τρομερὰ σύγχυσις, ἐπανταξομένη ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀπωλειῶν ἃς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὑφίσταντο καὶ ἄρχεται ἡ ὑποχώρησις τούτων. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐφρονεῦθη καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δύο τούτων Ταγμάτων Ταγματάρχης Σταματόπουλος Ἰωάννης.

Περὶ τὴν 6ην πρωϊνὴν ὥραν τὰ εἰρημένα τάγματα εἶχον ὑποχωρήσει εἰς τὸ ὕψος τῶν γραμμῶν τοῦ 2ου Συν)τος πεζ. καὶ ἀνασυνετάχθησαν ὀπισθεν τοῦ τάγματος τῆς ἐφεδρείας τοῦ 5ου Συν)τος τοῦ κατέχοντος τὸ χαρακτηριστικὸν ἀντέρεισμα. Τὸ 5ον ὁμως Σύνταγμα ἐξηκολούθει νὰ φρονῇ ὅτι ὅλος ὁ μέγιστος ἐκείνης τῆς στιγμῆς διεξαγόμενος ἀγὼν εἰς ὃν εἶχε λάβει μέρος καὶ τὸ ἡμέτερον πυροκκοῦν ὅτι διεξήγετο ἐκ παρεξηγήσεως μεταξὺ ἡμετέρων τμημάτων καὶ τοιούτων τῆς II Μεραρχίας, τῆς ἀριστερῆς ἡμῶν εὐρισκομένης καὶ ἀνέφερε περὶ τούτου δις εἰς τὴν Μεραρχίαν.

Τραγικὴ ἀγωνία κατέλαβε πάντας, πρὸς στιγμὴν, μήπως εὐρισκόμεθα πρὸ ἀπαισίου ἀκουσίου ἀλληλοσπαραγμοῦ καὶ διετάχθη μὲν τὸ ἡμέτερον πυροκκοῦν νὰ παύσῃ τὸ πῦρ αὐτοῦ καὶ ἐστάλη ὁ διαγγελεύς ἐπίλαρχος Βάσσος Κ. ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τῆς II Μεραρχίας περὶ τούτου, καὶ εἰς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου ἐμπρὸς ὅπως ἀντιληφθῇ τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ τὸ πῦρ τοῦ πεζικοῦ ἐκτεινομένου ἐπὶ μεγίστου καὶ διακεκομμένου μετώπου, ἦτο ἀδύνατον νὰ καταπαύσῃ μετ' ὀλίγον ὁμως διευκρινίσθη ὅτι δὲν συνέβαινε τοιοῦτον τι καθ' ὅσον ἀνεφάνησαν τὰ τμήματα τῆς II Μεραρχίας ἐρχόμενα ἐκ διευθύνσεως πολὺ ὀπίσω ἡμῶν καὶ οὐχὶ ἐξ ἐκείνης ἐξ ἧς ἐδέχοντο τὰ πυρὰ τὰ ἡμέτερα τμήματα.

Πρὸς δὲ βραδύτερον ἐλήφθη καὶ ἀπάντησις τῆς II Μεραρχίας λέγουσα ὅτι :

«Χθὲς οὐδεμίαν βολὴν ἔρριψε τὸ ἡμέτερον πυροκκοῦν, σήμερον βάλλει πρὸς τὴν διεύθυνσιν Ροῦγεν-Τρέσκοβο. Πυροκκοῦν ἐχθρικὸν τεταγμένον βορείως Σιμιτλῆ βάλλει καθ' ἡμετέρου πεζικοῦ ἐπίσης ἐχθρικὸν πυροκκοῦν τεταγμένον ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Τρέσκοβο, εἰς θέσιν ἀθέατον ἐντεῦθεν, βάλλει καθ' ἡμετέρου πεζικοῦ.» Τὸ 16ον Συν. Πεζ. ἐκκινήσαν λίαν πρωὶ ἐτάχθη ὀπισθεν τοῦ 2ου τοιοῦτου εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκετο τοῦτο τὴν προηγουμένην.

Τὸ 2ον Σύν)μα πεζ. ἀπωθῆσαν τὰ πρὸ αὐτοῦ Βουλγαρικὰ τμήματα, ἅτινα εἶχον κάμει χρῆσιν καὶ χειροβομβίδων, ἠναγκάσθη νὰ τάξῃ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ τοὺς δύο λόχους ἐκ τοῦ τάγματος τῆς ἐφεδρείας αὐτοῦ, ἐσταμάτησεν ὁμως τὴν προχώρησίν του μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ταγμάτων τοῦ 5ου.

Τὸ 16ον Σύν)γμα ἐπεξέτεινε τὸ ἀριστερὸν τοῦ 2ου Συν)τος δι' ἐνὸς τάγματος αὐτοῦ.

Ἡ Μοῖρα Βλαχάβα ἔβαλλεν ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ἀπὸ 5 χιλ. μ. Περὶ τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τῆς Μεραρχίας :

Πρὸς τὰ Σύντάγματα πεζικοῦ 2ου, 5ου καὶ 16ου καὶ 1ου Συν)μα πεδικοῦ πυροκκοῦ.

Τὰ Συν)τα τοῦ πεζ. 2ου καὶ 5ου θὰ συγκρατήσωσι τὸν ἐχθρὸν πρὸ τοῦ μετώπου, τοῦ 2ου Συν)τος καταλαμβάνοντος μᾶλλον προκεχωρημένην θέσιν.

Τὸ 16ον Σύν)γμα πεζ. τῆς V Μεραρχίας, ἐπωφελοῦμενον τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους καὶ συν-

δεόμενον μετὰ τῆς II Μεραρχίας, ἣτις βυδίζει σήμερον πρὸς τὸν ὑποδείκτιν 1050, νὰ προχωρήσῃ περισσότερο τῶν ἄλλων ὅπως ἀπειλήσῃ τὴν πρὸς Β. ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ κίνησις αὕτη ἐκτελεσθήσεται ἅμα τῇ λήψει τῆς παρουσίας. Πᾶσαν μεταβολὴν τῆς τακτικῆς καταστάσεως θέλτε παράυτα μοὶ ἀναφέρει.

Ὁ Μέραρχος

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Ἀπεστάλη δὲ καὶ πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Πυροβολικοῦ ἡ κάτωθι διαταγή:

«Μία Πυροβολαρχία ἐχθρική ἐπροχώρησε διὰ νὰ ταχθῇ πλησίον τοῦ χωρίου Σιμιτλή. Νὰ ἐπεκτείνητε τὴν ἀναγνώρισιν ὑμῶν πρὸς ἐκλογὴν θέσεων Β. χωρίου Κρούπνικ καὶ νὰ τάξητε ἐπ' αὐτῶν τὴν Μοῖραν Βλαχοπούλου καὶ εἰ δυνατόν τὴν Μοῖραν Λύτσινα. Ἀναφέρατε ἐκτέλεσιν.

13 Ἰουλίου, ὥρα 10η πρωϊνῆ.

I Μεραρχία

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Κατόπιν ἀναγνωρίσεως διετάχθη καὶ ἦλθε δι' ὁδοῦ σχεδὸν κεκαλυμμένης Μοῖρα Ἀθανασιάδου τοῦ 2ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ ἐκ 3 πυροβολαρχιῶν περὶ τὴν 9.30' πρωΐας καὶ κατέλαβε θέσιν Δ. τῆς ἀμαξίτης ὁδοῦ καὶ περὶ τὰ 1000 μ. Β. τοῦ χωρίου Κρούπνικ. Μόλις ἐφθασεν εἰς τὴν δι' αὐτὴν προωρισμένην θέσιν ἡ 1η πυροβολαρχία τῆς Μοῖρας (Χατζηπέτρου) τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔβαλε 4—5 βολὰς πολὺ ἐγγὺς εἰς τὴν πυροβολαρχίαν, ἐξ ὧν μία ὄβις ἐφόρευσε καὶ τοὺς δύο ἵππους ἐνὸς ζεύγους, κατὰ σύμπτωσιν ὅμως τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἠλλαξέ: στόχον καὶ οὕτω ἡ ἡμετέρα Μοῖρα ἠδυνήθη νὰ παραταχθῇ καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὴν βολὴν αὐτῆς περὶ τὴν 10ην πρωϊνὴν ὥραν.

Κατὰ τὴν προχωρησίν τῆς ταύτης ἐβοηθήθη διὰ πυρῶν ὑπὸ τῆς Μοῖρας Βλαχάβα. Τὴν αὐτὴν περίου ὥραν ἐξῆλθον ἐκ τῆς στενωποῦ καὶ τὰ ὑπόλοιπα δύο Συντάγματα Πεζικοῦ τῆς V Μεραρχίας τὰ 22ον καὶ 23ον καὶ ἦλθον καὶ ἐτάχθησαν εἰς σχηματισμὸν συντάξεως βορείως καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Κρούπνικ. Μονομαχία μεταξὺ πυροβολικοῦ ἐξακολουθεῖ ἀγρία μέχρι τῆς 1ης ἐσπερινῆς ὥρας. Αἱ ὀβίδες τῶν ὀβιδοβόλων ἀνασκάπτουσι βαθυτάτους λάκκους ὅπου καταπέσωσι.

Τὰ Συντάγματα 2ον καὶ 16ον ἔχουσι προχωρήσει ἀρχετὰ, τοῦ 2ου καταλαβόντος τὰ Ν. Δ. ὑψώματα τοῦ χωρίου Σιμιτλή.

Αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐφαίνοντο κλονιζόμεναι καὶ ὑποχωροῦσαι ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν. Ἐπίσης οἱ Βούλγαροι ἤρξαντο ἀποσύροντες καὶ μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ των. Τότε ἐκρίθη ἀναγκαία καὶ ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις καὶ ἐπειδὴ τὸ 5ον Σύνταγμα δὲν ἦτο εἰς θέσιν ἀκόμη νὰ ἀναλάβῃ ταύτην ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγή:

13 Ἰουλίου, ὥρα 1 ἐσπέρας.

Πρὸς τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ 5ον καὶ 23ον.

«Ἄμα τῇ παραλαβῇ τῆς παρουσίας τὸ 23ον Σύνταγμα Πεζικοῦ θέλει προελάσῃ καὶ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ χωρίου Σιμιτλή ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ 5ου ὅπερ ταχθήσεται ὡς ἐφεδρεία.

Ὁ Μέραρχος

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

Τὸ 4ον Σύνταγμα πεζ. ἀπὸ πρωΐας ἤρξατο ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ τοῦ κατέχοντος διὰ γαροκαμάτων τὰ νότια ὑψώματα τοῦ Οὐράνοβο, ὑποστηριζομένου ὑπὸ δύο πολυβόλων, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ εἰς Σιμιτλή τεταγμένου ἐχθρικοῦ πυροκ. Παρέταξε σχεδὸν ὅλην τὴν δύναμιν αὐτοῦ τηρήσαν μόνον δύο λόχους τοῦ 2ου Τάγματος ὡς ἐφεδρείαν. Τὰ πολυβόλα τοῦ Σύνταγματος ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν μάχην. Ἡ ἔλλειψις ὀρειβατικοῦ πυροκ. κατέστη λίαν αἰσθητὴ καὶ διὰ τὴν προχώρησιν τοῦ Σύνταγματος τούτου καὶ διότι ἀπὸ τῶν θέσεων αὐτῶν κατεῖχε θὰ ἠδύνατο πλευροκοποῦν τὸ ἐν Σιμιτλή ἐχθρικὸν πυροκ. νὰ τὸ φέρῃ εἰς πολὺ στενόχωρον θέσιν. Πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς ὑποχώρησιν περὶ τὴν 9ην πρωϊνὴν ὥραν διέταξε τὸ 3ον τάγμα. Τοῦτο ἀπωθήσαν διαδοχικῶς διάφορα ἐχθρικά τμήματα, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μάλιστα περὶ τὴν 2αν ἐσπερινὴν ὥραν εἰς τὰ ὑψώματα τὰ μεταξὺ τοῦ Οὐράνοβο καὶ Ὀνιὰρ-Μαχαλά, νὰ καταλάβῃ ταῦτα καὶ νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς VI Μεραρχίας.

Ἡ Μεραρχία περὶ τὴν μεσημβρίαν ὑπέβαλε τὴν κάτωθι ἀναφορὰν εἰς τὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον :

13 Ἰουλίου, ὥρα 11.20' πρωίας

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

«Ἡ I Μεραρχία ἐξῆλθε τῆς στενωποῦ καὶ εὐρίσκεται N. Σιμιτλή.

Ἑπτὰ πεδινὰ πυροβολαρχίαι ἐξῆλθον τῆς στενωποῦ καὶ ἐτάχθησαν πρὸς πυροβολήσιν. 4ον πεζικὸν Σύνταγμα B. Ὁρέχοβο. Προέλασις ἐπεβραδύνθη ἐξ ἐχθρικῶν δυνάμεων κατεχουσῶν ὑψώματα B. Δ. Κροῦπανικ καὶ βαλλουσῶν πλευρικῶς ἡμετέρας γραμμὰς πεζικοῦ. Ἦδη ἤρχισαν αὐταὶ ὑποχωροῦσαι.

I Μεραρχία

Ἐμ. Μανουσogiαννάκης»

Ὁ δὲ ἀρχίατρος τῆς Μεραρχίας ὑπέβαλεν ὁμοίως τὴν κάτωθι ἀναφορὰν :

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ — Λιβούνοβον.

«Τραυματῖαι ὑπὲρ τοὺς 300, ὧν πλεῖστοι βαρύντα τραυματισμένοι. Διατάξατε παρακαλῶ δυνατὴν διευκόλυνσιν διακομιδῆς, ὅπως δυνηθῶσι τὰ χειρουργεῖα καὶ παρακολουθήσωσι προσελαινύουσαν Μεραρχίαν.

Ἄρχίατρος I Μεραρχίας

Καμπούρογλος»

Ἐπίσης ὁ Διοικητὴς τοῦ Πυροβολικοῦ διετάχθη νὰ εὔρη θέσιν καὶ διὰ τὴν ἄλλην Μοῖραν τοῦ 2ου Συντάγματος πυροκοῦ (Μοῖραν Βλαχοπούλου ἐκ 2 πυροβολαρχιῶν). Ἡ ἀναγνωρισθεῖσα θέσις ἔκειτο ἐγγὺς καὶ ἀνατολικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μνησθέντος χαρακτηριστικοῦ ἀντερείσματος. Ἡ ἀναγνώρισις ἐβλήθη σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροκοῦ, ἡ δὲ Μοῖρα ἀνέμενε κεκαλυμμένη περὶ τὰ 2 χιλίωμ. ὀπισθεν τῆς ἀναγνωρισθείσης θέσεως. Παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροκοῦ φρονούντος ὅτι ἡ Μοῖρα θὰ ὑφίστατο μεγάλας ἀπολείας ἐὰν μετέβαινεν, ὁ Μέραρχος διέταξε νὰ καταληφθῆ ἡ ἀναγνωρισθεῖσα θέσις. Ἡ ἐν λόγῳ Μοῖρα κατ' ὄχημα καὶ μὲ μεγάλας ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν ὀχημάτων διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἐν καλπασμῷ μετέβη καὶ κατέλαβε τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτῇ θέσιν. Κατὰ περιέργον δὲ συνδυασμὸν τῶν περιστάσεων τὸ ἐχθρικὸν πυροκὸν δὲν ἔβαλε κατ' αὐτῆς.

Εἶναι ἡ ὥρα 3η ἑσπερινῆ. Αἱ δύο Μοῖραι Βλαχάβα καὶ Ἀθανασιάδου ἐβοήθησαν τὴν προχώρησιν τῆς ἐν λόγῳ Μοίρας καταπυροβολήσασαι τὸ ἐχθρικὸν πυροκὸν. Τὸ 23ον Σύνταγμα ὑπερβὰν τὸ ὄνον τοιοῦτον ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεώς του κατὰ τοῦ Σιμιτλή.

Τὸ 2ον Σύνταγμα ἔχει προχωρήσει ἀρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀντερείσματα τὰ εἰς τὸ ὕψος καὶ δυτικῶς τοῦ Σιμιτλή. Τὸ 4ον Σύνταγμα ἀπὸ τῆς 1ης ἑσπερινῆς ὥρας ἤρξατο γενικωτέρας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεως. Τὰ ἀριστερὰ ὅμως τμήματα αὐτοῦ κοπιᾶζουσι πολὺ ἐκ τῶν ἀποτόμων χαραδρῶν καὶ τῶν ἀναρρηχίσεων ἐπὶ τῶν κλιτύων. Μία διλοχία τοῦ 1ου Τάγματος ἐπιτεθεῖσα μετὰ σφοδρότητος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Οὐρανόβου ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν διαδοχικῶς ἐκ τῶν χαρακωμάτων του καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν πρὸς βορρᾶν. Περὶ τὴν 3ην δὲ ἑσπερινῆν ὥραν ἐστράφησαν καὶ οἱ δύο οὗτοι λόχοι, ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ζήραν Γεώργ. πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ ἤρχισαν βάλλοντες ἐκ τῆς ἐτέρας ὀχθῆς τοὺς ἀπὸ Σιμιτλή ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς βορρᾶν ὑποχωροῦντας Βουλγάρους.

Ἀπὸ τῆς 3ης ὄθεν ὥρας ἡ μάχη ἀνευ μεγάλης ἐντάσεως ἐξηκολούθησε πρὸς τὰ τελευταῖα τμήματα τὰ ὑποστηρίζοντα τὴν ὑποχώρησιν.

Πυροβολαρχίαι τινες ζεύξασαι ἐπρόφθασαν καὶ ὑπεχώρησαν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἡ τελευταία δὲ τούτων ἀπομακρυνθεῖσα ἐκτὸς βολῆς πεζικοῦ ἤρξατο βάλλουσα κατὰ τῶν προχωρούντων λόχων τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ. Ἡ Μοῖρα Βλαχοπούλου βάλλει ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ ἐκείθεν τοῦ Σιμιτλή διακρινομένου τμήματος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατὰ τῶν ὑποχωρούντων.

Περὶ τὴν 3.30' εἰσῆλθε τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 2ου Συντάγματος εἰς Σιμιτλή. Τὰ τελευταῖα Βουλγαρικὰ πυροβόλα, ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς πλέον ἐβάλλετο δραστικῶς ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὀχθῆς τμημάτων τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ, ἐγκατελείφθησαν ἄλλα μὲν εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο καὶ ἄλλα κατ' ὁδόν, οἱ δὲ πυροβοληταὶ καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι ἄνδρες τῶν τελευταίων τμημάτων τοῦ πεζικοῦ ἐτρά-

πησαν Β. Δ. πρὸς Ζελέσνιτσαν Ἐγκατελείφθησαν οὕτω 3 ὀβιδοβόλα μεγάλης ὀλκῆς μετὰ 5 βλητοφόρων ἐντὸς τοῦ Σιμιτλῆ, βραδύτερον δὲ εὐρέθησαν εἰς διάφορα σημεῖα βορειότερον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ 3 ταχυβόλα. Συνελήφθησαν δὲ αἰχμάλωτοι εἰς Ταγματάρχης, εἰς ὑπολοχαγὸς καὶ 9 στρατιῶται. Ἡ ἡμιλαρχία διαταχθεῖσα νὰ σπεύσῃ πρὸς καταδίωξιν, τὴν 4ην ἑσπερινὴν ὥραν ἀνέφερεν ὅτι ἡμέτερα τμήματα διασχίσαντα τὸ χωρίον εὐρίσκονται περὶ τὰ 300 μ. βορείως τούτου καὶ καταδιώκουσι διὰ τῶν πυρῶν μικρὰ ἐχθρικά τμήματα φεύγοντα Β. Δ. πρὸς τὴν λοφοσειράν.

Ἐν τούτοις δυτικώτερον καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀντερείσματος τοῦ καταλήγοντος ὀλίγον βορειότερον τοῦ Σιμιτλῆ διετηροῦντο Βουλγαρικὰ τμήματα μετὰ δύο ὀρειβατικῶν πυροβόλων, ἅτινα ἔβαλλον ἀπὸ ἀρκετῆς ἀποστάσεως κατὰ τῶν προχωρούντων ἡμετέρων τμημάτων ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τμημάτων τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς κοιλάδος τῆς νοτίως τοῦ Σιμιτλῆ. Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἐξηκολούθησαν ἀραιῶς βάλλοντα μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους.

Περὶ τὴν 5ην δὲ ἑσπερινὴν ὥραν ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγὴ σταθμεύσεως διὰ τὰς I καὶ V Μεραρχίας :

Διαταγὴ Σταθμεύσεως 13ης Ἰουλίου 1913

1) Ὁ ἐχθρὸς ἠττηθεὶς ὑπεχώρησε πρὸς βορρᾶν.

2) Ἡ I Μεραρχία θὰ καταυλισθῆ σήμερον περὶ τὸ Σιμιτλῆ, ὡς ἐξῆς :

Τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐγγὺς καὶ Β. Σιμιτλῆ, τὸ 5ον Σύνταγμα Ν. Δ. Σιμιτλῆ, βορείως καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, ὃν κατεῖχε κατὰ τὴν μάχην. Τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰς Οὐράνοβου ἔνθα καὶ εὐρίσκεται.

Τὸ 2ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ μεταξὺ ποταμοῦ καὶ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ν. Σιμιτλῆ καὶ ἐγγὺς τῆς ὁδοῦ λόφου, παρὰ τὴν θέσιν βολῆς τῆς Μοῖρας Βλαχοπούλου.

Τὸ 1ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ εἰς τὸν αὐτὸν χώρον ὀπισθεν τοῦ 2ου. Ὁ λόχος Μηχανικοῦ εἰς Κροῦπνικ. Ἡ ἡμιλαρχία πλησίον τοῦ Πυροβολικοῦ. Ἡ Ὑγειονομικὴ Μοῖρα εἰς αἷς θέσεις εὐρίσκεται, ἥτοι ἐν χειρουργεῖον αὐτῆς εἰς τὸ χωρίον Κροῦπνικ καὶ τὸ ὑπόλοιπον αὐτῆς παρὰ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ, μετὰ τὴν διακομιδὴν δὲ τῶν τραυματιῶν θὰ συγκεντρωθῆ εἰς τὸ χωρίον Σιμιτλῆ.

Τὰ Στρατηγεῖα τῶν I καὶ V Μεραρχιῶν εἰς Κροῦπνικ.

Ἡ V Μεραρχία θὰ καταυλισθῆ παρὰ τὸ χωρίον Κροῦπνικ, πλην τῶν Πεζικῶν Συναγματίων αὐτῆς, ἐξ ὧν τὸ μὲν 23ον θὰ ἀποτελέσῃ τὰς προφυλακὰς, αἵτινες θὰ τοποθετηθῶσιν ἐπὶ τῶν βορείως τοῦ Σιμιτλῆ ὑψωμάτων καὶ Δ. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, συμφώνως τῇ δοθείσῃ αὐτῇ εἰδικῇ διαταγῇ. Ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ θὰ τοποθετήσῃ προφυλακὰς τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Τὸ 22ον Ν. τοῦ λόφου ἐφ' οὗ εὐρίσκειτο σήμερον τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ κατὰ τὴν μάχην. Τὸ 16ον ὅπου εὐρίσκεται. Τὰ μεταγωγικὰ τῶν Σωμάτων διστάχθησαν νὰ ἔλθωσι πρὸς συνάντησιν τῶν Σωμάτων τῶν. Ἡ Μοῖρα Πυρομαχικῶν νὰ μετασταθμεύσῃ παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Κροῦπνικ. Σημεῖον ἐπαφῆς τῶν μεταγωγικῶν σώματος τῆς I Μεραρχίας μετὰ τῆς ἐφοδιοπομπῆς πλησίον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ν. χωρίου Γενίκοι. Ἡ Διμοιρία ὀπτικοῦ τῆς I Μεραρχίας νὰ προσπαθῆσῃ νὰ συνδεθῆ μετὰ τῶν II καὶ VI Μεραρχιῶν.

Σύνθημα : Αὐλῶν—Ἡπειρος.

Κ. Δ.

Α. Χαγαλάμπης

Περὶ τὴν 9ην δὲ ἑσπερινὴν ὥραν ὑπεβλήθη ἡ κάτωθι ἀναφορὰ ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

13 Ἰουλίου, ὥρα 9 ἑσπέρας

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Ὁ ἐχθρὸς δυνάμεως 6—7 χιλιάδων μετὰ διήμερον μάχην ὑπεχώρησε. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Πεζικοῦ ὑπεχώρησε διὰ τῆς ἀτραποῦ τῆς ἀγούσης πρὸς ρεῦμα Ζελέσνικον. Τὸ 2ον Σύνταγμα εἰσῆλθεν εἰς Σιμιτλῆ τὴν 3ην περίπου ὥραν ἑσπέρας, κνρνεῦσαν 3 ὀβιδοβόλα μετὰ πέντε βλητοφόρων. Τὸ 4ον Σύνταγμα μαχόμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἐφθασε μέχρις Οὐράνοβου.

Αἱ ἀπώλειαι εἰς ἄνδρας μεγάλοι, κυρίως ἔνεκεν αἰφνιδίας πλευρικῆς ἀντεπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ καθ' ἑνὸς Τάγματος, τοῦ 5ου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον λίαν πρῶτ' ἐπετέθη σήμερον κατὰ Σιμιτλή καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ ἥμισυ περίπου τῆς δυνάμεως ἐτέθη ἐκτὸς μάχης, τοῦ Ταγματάρχου Σταματοπούλου φονευθέντος.

Οἱ ἄνδρες τῆς I Μεραρχίας ἔνεκα τοῦ διημέρου ἀγῶνος, τῆς βροχῆς καὶ τοῦ δυσβάτου ἐδάφους κεκοπιακότες. Ἡ V Μεραρχία ἐνίσχυσε ἀριστερὰ τὴν I δι' ἑνὸς Συντάγματος τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εὐρον ἀντίστασιν. I καὶ V Μεραρχίαι καταυλίζονται περὶ τὸ Σιμιτλή. Διέταξα τὴν διὰ τῆς στενωποῦ ἔξοδον τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς V Μεραρχίας, τὸ ὁποῖον κατέχει ἤδη ὀλόκληρον τὴν στενωπὸν. Μέχρι τῆς 8ης ἐσπερινῆς ἐμάχετο ἡ II Μεραρχία καὶ ἠκούετο κανονιοβολισμὸς σφοδρὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, πιθανῶς ἐκ μέρους τῆς VII Μεραρχίας.

Ἐμ. Μανουσογιαννάκης*

Κατὰ τὴν νύκτα ἐλάβομεν τὸ κάτωθι τηλεγράφημα παρὰ τῆς II Μεραρχίας:

13 Ἰουνίου, ὥρα 10 1)4 μ. μ.

Πρὸς τὸν Ὑποστράτηγον Μανουσογιαννάκην καὶ V Μεραρχίαν.

«Ἀπέναντί μου ἐχθρὸς ἐκδιωχθεὶς ἐκ διαδοχικῶν ὑψομάτων ἀνθίσταται ἰσχυρῶς ἐπὶ ὑψηλοτέρων δυσπροσίτων θέσεων 1257 μετὰ τεσσάρων γραμμῶν χαρακωμάτων πυροβολικοῦ καὶ πολυβόλων.

Στρατεύματά μου ἔφθασαν μέχρι 600 μέτρων. Κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις δυσχερεστάτη. Ἄγγω ἐνέργειαν IV Μεραρχίας ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ ἀριστερόθεν μου κυκλωτικῶς. Συνεργασία ταύτης μετὰ Πυροβολικοῦ θὰ ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα. Ὡσαύτως ἀπλὴ ἀλλὰ ταχεῖα κατὰ μέτωπον προέλασις δεξιόθεν μου V Μεραρχίας διὰ 1050 ἢ μεταξὺ 1050 καὶ 1257 ἔνθα ἀντιστοιχεῖ μέτωπον 16ου Συντάγματος πρὸς διεύθυνσιν Δουβοστίτσα ἔστω καὶ διὰ νυκτὸς θὰ ἐπέφερε πῶσιν τῆς θέσεως ἣν θεωρῶ σπουδαιότατην. Παρακαλῶ εὐαρεστηθῆτε διατάξῃτε εἰδοποποιούντες με, ἵσως ἔδαφος ἐπιτρέπει ὑποστήριξιν Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ. Παρακαλῶ γνωρίσατέ μοι ἡμετέραν κατάστασιν.

Γιαννακίτσας*

Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον τὴν κάτωθι τηλεγραφικὴν διαταγὴν παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου:

13 Ἰουλίου, ὥρα 12 μ. μ.

I ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

(Κοινοποιεῖται ἀπ' εὐθείας εἰς ταγματάρχην Χατζημηχάλην καὶ Τάγμα γεφυροποιῶν).

Διέταξα ὅπως τὸ Μηχανικὸν κατασκευάζον προχείρους γεφύρας ἀντικαθιστᾷ ἐκάστοτε τὴν γεφυροσκευὴν ἣτις νὰ χρησιμεύῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Ἄξιῶ διαταγὴ μου αὕτη νὰ ἐκκληροῦται ἀνελλιπῶς.

Ὁ λόχος τῆς V Μεραρχίας δύναται κάλλιστα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοῦτο, τοῦ τῆς I ἀκολουθοῦντος τὴν Μεραρχίαν του. Ἀναφέρατε τακτικῶς καθ' ἐκάστην τὴν πορείαν τῆς ἐργασίας, τὰ κατασκευαζόμενα γεφύρια καὶ τὸ διαθέσιμον τμημα γεφυροσκευῆς εἰς μῆκος γεφύρας.

Κωνσταντῖνος Β.

Τὸ 4ον Σύνταγμα ἀνέφερε κατὰ τὴν νύκτα διὰ τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου ὅτι: «Ὁ ἀπωθηθεὶς ἐχθρὸς ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν Β. Α. τοῦ Οὐράνοβο ὑψομάτων κατέχων ταῦτα ἰσχυρῶς δι' ὀχυρωμάτων.

Ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου μετώπου ἠναγκάσθη διαθέσω ἅπασαν δυνάμιν μου προφυλακὰς μάχης χωρὶς καὶ πάλιν νὰ κατορθώσω νὰ συνδεθῶ μετὰ VI Μεραρχίας λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως. Ἄγῶν διεξάγεται πρὸ ἡμισείας ὥρας (ἐστάλη 7.25' ἑσπέρας) μεταξὺ ἐχθροῦ καὶ VI Μεραρχίας, μετὰ πυροβολικοῦ ἐκαστέρωθεν. Στεροῦμαι ἐφεδρείας.

4ον Συν)μα πεζικοῦ

A. Μήτσας*

Ἄξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται κατὰ τὴν μάχην ἐπεδείξαντο λαμπρὰν διαγωγὴν. Σχηματισμοὶ ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ κατὰ τὴν προχώρησιν ἐλήφθησαν μᾶλλον προσαρμοζόμενοι πρὸς τὸ ἔδαφος ἢ οἱ κεκανονισμένοι

τοιούτοι. Πυρῶν μόνον κατὰ θέλησιν ἐγένετο χοῆσις. Ἡ ἔλλειψις στενοῦ καὶ συνεχοῦς συνδέσμου μεταξὺ τῶν παραπλεύρως ἐνεργουσῶν μονάδων ἐπέφερε τὸ πάθημα τοῦ ἑοῦ Συντάγματος πεζικοῦ. Ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπεδείχθη ἡ δυσκολία τῆς ἐπικοινωνίας δι' ἀπλοῦ συνδέσμου μεταξὺ τοῦ προχωροῦντος πεζικοῦ καὶ τοῦ μὴ δυναμένου ὡς ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ μὴ εὗρισκομένου κἂν εἰς τὸν ἴδιον τομέα πυρ)κοῦ του, ἐξ οὗ δὲν παρέσχε τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅλην τὴν συνδρομὴν του ἐπικαίρως κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς μάχης.

Κατὰ τὴν μάχην ἡ Μεραρχία ἔσχε τὰς κάτωθι ἀπωλείας:

Ἀξιωματικοὶ

Νεκροὶ . . . . . Ταγματάρχης Ἰωάννης Σταματόπουλος
 Τραυματῆαι . . . . . Ὑπολ. Κ. Φασίτσας. Ἐφεδροὶ ἀνθυπολοχαγοὶ: Κ. Κουτούπης, Κ. Χαράλαμπῆτης, Μαντόπουλος, Ζυγούρας. Ἀνθυπασπισταὶ: Δημ. Πέτσας καὶ Παπαθανασίου.

Ὀπλιταὶ

Νεκροὶ 41
 Τραυματῆαι 342

Τὸ ὅλον ἐκτὸς μάχης 391

Καιρὸς: κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς πρώτης ἡμέρας βροχὴ ραγδαία, ὅλον τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τῶν δύο ἡμερῶν καιρὸς καλὸς.

Ἡ μάχη αὕτη ἀπετέλεσε τὴν κυρίως ἄμυναν τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας γενομένην εἰς τὴν ἔξοδον αὐτῶν, ὅπου πράγματι τὸ ἔδαφος ἠνθόει πολὺ ταύτην καὶ ἦν οἱ Βούλγαροι εἶχον ἐνισχύσει δι' ὄχυρωμάτων καὶ πυρ)κοῦ. Ἡ νίκη ἡμῶν αὕτη ἐχαιρετίσθη μεθ' ὅλους ἰδιαιτέρας εὐφροσύνης, διότι διὰ ταύτης ἐξασφαλίσθη ἡ δίοδος καὶ κατοχὴ τῶν περιφίμων στενῶν τῆς Κρέσνας καὶ διὰ ταύτης ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἐν αὐτοῖς πυρ)κοῦ, καὶ ἡ ἔκβασις ἴσως ὅλου τοῦ πολέμου.

Ὁ ἐν πολέμῳ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας

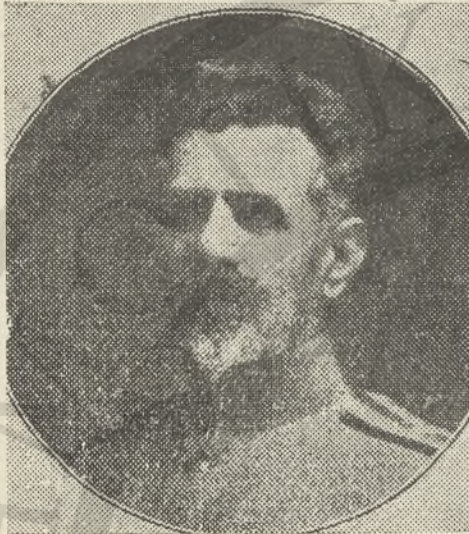
Ἐμ. Μανουσογιαννάκης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Λιεσταυρώθημεν κάποτε μετὸ Τάγμα τοῦ Βελισσαρίου προελαύνον διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἀετορ-
ράχης. Εἰδρίσκετο ἀκόμη μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐτήρει τὸν

σχηματισμὸν πορείας. Ἐκραδαίνεται ἐν τούτοις ὀλόκληρον, καθὼς ἐπεροῦσεν ἐμπρὸς μας κατὰ τετράδας, ἀπὸ πολεμικὸν μένος. Ὁ Ταγματάρχης εὐπρὸς ἔφιππος, ἀρήϊος, μαῦρος μετὸ βλέμμα ἐπιτακτικὸν καὶ ἀποφασισμένον. Καὶ ὀπισθὲν του οἱ σαλιγκαταί, σημαίνοντες θούρια καὶ ἔπειτα οἱ εὐζωνοὶ του ἀελλόποδες, χαρούμενοι ὡσάν νὰ μετέβαινον εἰς πανηγύρι. Τούτῳ ἔβλεπες καὶ ἠννόεις ὅτι εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Βελισσαρίου, τὸν μέγαν ἐμφυχωτὴν, τὸν ἥρωα τῶν ἡρώων τοῦ 1912 καὶ 1913.

Ὁ Βελισσαρίου εἶχε γίνῃ κατὰ τὴν εὐτυχὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐποχὴν ἐκείνην σύμβολον. Τὸ σύμβολον τῆς ὁρμῆς πρὸς τὸν κίνδυνον, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς νίκης. Ἦτον ὁ ἀπαράμιλλος καὶ ὁ ἀφθαστος. Καὶ ἀπὸ τὸν τάφον Του, τὸν ἀγνοημένον καὶ μακρονόν, θὰ ἤξιζε νὰ ἐκπορευθῆ τὸ ἴδιον ἄγγελμα πρὸς τοὺς νέους Ἕλληνας τὸ ὁποῖον ἔστελλε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ὁ τάφος τοῦ Λεωνίδα.

Ἐπ. Μάλαινος

ΓΕΩΡ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γενομένης ὁμιλίας περὶ τῶν ἀπολειῶν τοῦ τάγματός μας, παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Δεμιρ-Ἰσσάρ μᾶς ἔλεγεν ὁ ταγματάρχης Κολοκοτρώνης τὴν 28ην Ἰουνίου 1913 καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης ἐκείνης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐφανέρωνε τὴν ἀδημονίαν καὶ τὸ παράπονόν του κατὰ τῆς τύχης διότι ἐβρόδυνε νὰ δεχθῆ καὶ οὗτος ἐχθρικὴν σφαιρὰν ἐπὶ τοῦ σώματός του.

«Βρὲ παιδιά, μᾶς ἔλεγε, ὅπως βλέπω ἐμένα μετὰ σέβονται αἱ ἐχθρικαὶ σφαιρᾶς. Ἄν ὑποθεθῆ ὅτι τίθενται ἐκτὸς μάχης ὅλοι οἱ ἄνδρες μου ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁ τελευταῖος.»

Καὶ ὄντως μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ τάγματος ἐκείνου καὶ εἰς τὴν τελευταίαν μάχην ποῦ ἐδόθη μετὰ τοὺς Βουλγάρους εἰς Ἄνω Τζουμαγιὰν ἐξεπληρώθη ἡ ἐπιθυμία τοῦ μόνου γόνου τῶν Κολοκοτρωναίων Γ. Κολοκοτρώνη (12 Ἰουλίου 1913).

Δ. Βιδάκης

Ταγματάρχης Πεζικοῦ ἐν ἀπ.

Ἡ δράσις τοῦ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ καὶ τοῦ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΩΝ

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ. Τὴν 19ην Ἰουνίου 1913 συνεκεντρώθη τὸ 1ον Σύνταγμα εὐζώνων Β.Δ. τοῦ χωρίου Γιουβέσνα μεθ' ὀλοκλήρου τῆς VI Μεραρχίας. Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐκείνην τοῦ Συντάγματος μας ὠμίλησεν ὁ διοικητὴς ἀντισυνταγματάρχης Δ. Παπαδόπουλος. Μετὰ τοῦτον δὲ πρὸς τὸ ὑπ' αὐτὸν τάγμα ὠμίλησεν ἐπίσης καὶ ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου, ὅστις ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν τῆς νίκης καὶ προέβη κατόπιν εἰς διαφόρους συστάσεις, διατυπώσας ἐν τέλει καὶ τὴν πρόβλεψιν ὅτι τὸ πυροβολικὸν δὲν ἐπρόκειτο νὰ μᾶς βοηθήσῃ κατὰ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐνεργηθῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιθέσειν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου του μὲ διέταξε νὰ προχωρήσω ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου μου μὲ σημεῖον κατευθύνσεως τὸ χωρίον Σεφάνια, Κλέπ, ὑψόμενα 605. Αἱ τοποθεσίαι αὗται ἦσαν γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς διότι εἴχομεν ἔλθῃ καὶ ἄλλοτε εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους διὰ τὴν κατοχὴν τῶν θέσεων ἐκείνων, τὰς ὁποίας παρεδώσαμεν κατόπιν εἰς ἄλλα τμήματα.

Ἀφοῦ προηγήθη καὶ ἐπροχώρησα εἰς ἀρκετὴν ἀπὸ τοῦ τάγματος ἀπόστασιν, συνήντησα λοχαγόν τινα τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε: «Ποῦ πηγαίνετε ἐδῶ κ. λοχαγέ; Δὲν εἶνε ἐδῶ ὁ δρόμος σας». Ἀπήντησα: «Ἐδῶ ἔχω διαταγὴν παρὰ τοῦ ταγματάρχου μου». Ἀπεμακρύνθη δὲ οὗτος μὴ προσθέσας ἄλλο τι καὶ ἐξηκολούθησα τὴν πορείαν μου, χωρὶς ν' ἀπαντήσω εἰς τὰ ἀραιὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὰ βαλλόμενα κατὰ ἡμετέρου ἱππικοῦ ὕπερ ἐπεζομάει.

Ὅταν ἐπλησίασα τὰς προφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἔτρεψα εἰς φυγὴν τὰ φυλάκιά του διὰ τῆς καταλλήλου προχωρήσεως ἀνευ οὐδεμιᾶς βολῆς ἐναντίον των. Ἀναπτύξας δὲ κατόπιν τὸν λόχον μου ἤνοιξα πῦρ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ μετ' ὀλίγον κατόρθωσα νὰ ἐκτοπίσω τὰς προφυλακὰς του καταδιώκων ταύτας.

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην σύγκρουσιν ἐτραυματίσθη ὁ ἀνθυπασπιστὴς τοῦ λόχου μου Δαλιανούδας εἰς τὴν δεξιᾶν παρεῖαν. Ἐπιδέσας δὲ τὸ τραῦμα του ἐξηκολούθησε νὰ μάχεται χωρὶς ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς διμοιρίας του, ἂν καὶ εἶχε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν κεκαλυμμένον διὰ τοῦ ἐπιδέσμου. Διὰ τῆς προσελάσεως ταύτης κατέλαβον τὸ χωρίον Σεφάνια, ἐκεῖ δὲ ἀνέμεινα καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ λοιποῦ τάγματος. Καταφθάσαντος καὶ συνεκεντρωθέντος ὀλοκλήρου τοῦ τάγματος, ἐπετέθημεν κατὰ τοῦ χωρίου Κλέπ καὶ ὑψώματος 605 κειμένου ἀνωθεν τοῦ χωρίου τούτου. Παραπλεύρως τῆς παρατάξεώς μας ἐμάχετο τὸ ἕτερον τάγμα ἐκ τοῦ χωρίου Καρατζάκοι. Εἶδον δὲ ἐκ τοῦ σημείου ὅπου εὐρισκόμην νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ μαχομένου τούτου τάγματος ὁ ἐχθρὸς καὶ διέταξα ἕνα τῶν οὐλαμῶν τοῦ λόχου μου νὰ βάλῃ πλευρικῶς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Τοῦ τάγματος τούτου τὴν διοίκησιν εἶχεν ὁ ταγματάρχης Γ. Ἰατροίδης ὅστις ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην ταύτην. Τὸ ἕτερον ἡμῶν τοῦ λόχου μου ἔβαλε κατὰ τοῦ κυρίου ὑψώματος 605 ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐπετίθεντο καὶ οἱ ἄλλοι λόχοι τοῦ τάγματος. Τὰ πλευρικά πυρὰ μας ἠνάγκασαν τὸν ἐχθρὸν νὰ υποχωρήσῃ καὶ οὕτω ἀπηλλάγη τῆς ἐχθρικής ταύτης ἐπιθέσεως τὸ τάγμα τοῦ Ἰατροίδη.

Μετ' ὀλίγον κατέφθασεν ὀπισθὲν μου ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου καὶ διέταξε τὰ πολυβόλα νὰ ταχθῶσι δεξιὰ τοῦ λόχου μου καὶ νὰ βάλωσι κατὰ τοῦ ὡς ἄνω ὑψώματος. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβαλεν ὁ ἐχθρὸς ἐναντίον μας μὲ δραστηρικὴν βολὴν πολυβόλων καὶ πεζικοῦ. Συγχρόνως ἐβλήθημεν καὶ μὲ πυρὰ ἐχθρικοῦ πυροκροῦ, εὐρισκομένου παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν. Ἐν τούτοις ἐπεμείναμεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἄνω ὑψώματος.

Τὴν ἐγκατάστασιν πολυβόλου εἰς ὑποδειχθὲν ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου σημεῖον ἀνέλαβον στρατιῶται τινές. Ἔνεκα δὲ τῆς ἀνωμαλίας καὶ τοῦ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους ἐφρονεύθησαν διαδοχικῶς τρεῖς στρατιῶται προσπαθοῦντες νὰ τοποθετήσωσι τὸ πολυβόλον, μόνον δὲ ὁ τέταρτος κατόρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὑποδειχθὲν σημεῖον.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς διεγυκτερεύσαμεν εἰς τὰς ἐκεῖ θέσεις. Τὴν προίαν δὲ τῆς ἐπομένης, ἦτοι τὴν 20ὴν Ἰουνίου ἀντελήφθημεν κινήσεις τινὰς τοῦ ἐχθροῦ. Αὗται ἐδείκνυον σημεία υποχωρήσεως καὶ ἐσπεύσαμεν πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος ἐκείνου, ἀνελθόντος πρώτου τοῦ λόχου μου ἐπ' αὐτοῦ καὶ καταλαβόντος τὰς θέσεις ἃς ὁ ἐχθρὸς ἐγκατέλειπε.

Μετὰ τοῦτο κατόπιν διαταγῆς τοῦ ταγματάρχου Βελισσαρίου ἐβαδίσσαμεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Λιγχοβάνην καὶ Λαχανᾶν μὲ διάταξιν κατὰ πυροκροῦ καλυπτόμενοι ὑπὸ περιπολιῶν μάχης. Μόλις ἐπλησιάσαμεν τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐβλήθημεν διὰ σφοδροῦ πυρὸς πυροκροῦ. Ὁ ἀτρόμητος Βελισσαρίου, παρακολουθῶν τοὺς λόχους τοῦ τάγματος του καθώριζε τὰς θέσεις των καὶ ἐφώναζε πρὸς τοὺς στρατιώτας:

«Μὴ φοβεῖσθε παιδιά. Τὸ πυρὸν δὲν μᾶς κἀννεὶ ζημίας». Πολλάκις δὲ ἐγέμιζε χόματα ἐκ τῶν ἐκρηγνομένων ὀβίδων καὶ ἀφοῦ ἐτινάσσετο ἔλεγεν: «Ἄχ, κροατᾶ! Μὲ γέμισες χόματα». Ταυτοχρόνως τὰ ἄλλα τάγματα τοῦ Συντάγματος ἐβόδιζον ὀπισθεν καὶ δεξιὰ ἡμῶν πλησίον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ ἠμαλώτιζαν λόγον ἐχθρικὸν μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ τάγματος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἤλθομεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ οὕτω ἐπλησιάσαμεν τὸ ἐσπέρας τὰς ἑγγύς τοῦ κυρίου ὑψώματος Λαχανᾶ θέσεις, ἐκεῖ δὲ διενυκτερεύσαμεν καὶ ἐκρατήσαμεν μέχρι τῆς 3ης μ.μ. ὥρας τῆς ἐπομένης τὰς θέσεις ταύτας.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ὥρας ταύτης ὁ διοικητὴς τοῦ Συντάγματος Παπαδόπουλος καὶ ὁ ταγματάρχης Βελισσαρίου ἐκάλεσαν ἅπαντας τοὺς διοικητὰς τῶν λόγων ἵνα κανονίσωμεν τὰ ὠρολόγια μας διότι τὴν 3ην μ.μ. ὥραν ἀκριβῶς ἔμελλε νὰ γίνῃ γενικὴ ἐπίθεσις ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου. Διέταξαν δὲ συγχρόνως ὅπως, μετ' ὀλίγας βολὰς ὀρμήσωμεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς λόγχης διδόντων ἡμῶν τῶν ἀξιωματικῶν πρῶτων τὸ παράδειγμα. Συμπληρωματικὴ διαταγὴ τοῦ Βελισσαρίου πρὸς με: «Τώρα σὲ θέλω Καζανᾶ».

Ἡ ἐπίθεσις αὕτη ὑπῆρξε τόσο ἐπιτυχὴς ὥστε μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐκρίθη ὀλόκληρος ἡ μάχη. Ὁ λόχος μου ἀνῆλθε πρῶτος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, ἔνθα ὁμως ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ εὐρισκομένου ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μάχης εἶχεν ὑποβοηθηθῆ πολὺ ἡ προχώρησις τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν μου εἰς τὸ ὑψωμα ἀντελήφθη ἐκεῖ πλησίον τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν καὶ ἐφώναξα πρὸς τοὺς στρατιώτας μου: «Ἐμπρὸς παιδιά νὰ πάρωμεν τὰ κανόνια ποῦ εἶναι ἐδῶ κοντά».

Ὁ Ταγματάρχης μου, τὸν ὁποῖον ἠκολούθουν πάντοτε οἱ σαλπικταὶ κατὰ τὴν μάχην διέταξε νὰ σημάνουν ἔμπρός. Οὕτω δὲ γενομένης προελάσεως περιῆλθεν εἰς χεῖρας μας τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικόν. Ἡ καταδίωξις ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ὀρλιακο. Κατὰ τὴν καταδίωξιν ταύτην ὁ Βελισσαρίου διέταξε τοὺς σαλπικτὰς τοῦ τάγματος νὰ σημάνουν βῆμα διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι διώκεται ἀπὸ συντεταγμένον τμήμα καὶ τοῦ ἐμπνεύσῃ οὕτω τὸν πανικόν.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπέλες. Τὴν 26ην Ἰουνίου διὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τοῦ Δεμίρ-Ἰσάτ, τὸ τάγμα Βελισσαρίου μετ' ἐνὸς πυροβόλου ὀρειβατικοῦ ὑπὸ τὴν ὑπολοχαγὸν Κ. Ταβουλάρην διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὸ Δεμίρ-Καποῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον με ἐκάλεσεν ὁ Βελισσαρίου πρὸ τοῦ χωρίου Πορόϊα καὶ μοῦ εἶπε: «Βλέπεις, Καζανᾶ, τὸν αἰχένα τοῦ βουνοῦ τούτου; Αὐτοῦ εἶναι ἡ πιθανὴ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ ἐχθρὸς. Μόλις φθάσῃς κάτωθεν τῆς θέσεως ταύτης θὰ σταματήσῃς. Ἐκεῖ θὰ συγκεντρωθῆ ὀλόκληρον τὸ τάγμα. Εἰς τὴν κατάστασιν δὲ εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειται ὁ δρόμος, κατ' ἀνάγκην τὸ τάγμα θὰ βαδίσῃ κατ' ἄνδρα, ὃ δὲ λόχος σου θ' ἀποτελέσῃ τὴν πρωτοπορείαν.»

Ἀφοῦ μοι παρέδωκε καὶ ὀδηγόν τινα με διέταξε νὰ προχωρήσω. Διήλθομεν μετ' ὀλίγον τὸ χωρίον Πορόϊα, τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι μᾶς ἐδέχθησαν ζητωκραυγάζοντες καὶ μᾶς προσέφεραν ἀνθοδέσμας.

Ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ ὑποδειχθὲν σημεῖον ἐσταμάτησα. Ἐκεῖ εὔρομεν ποιμένας τινὰς καὶ ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ. Κατ' ἀρχὰς οὗτοι ἠρηνήθησαν, κατόπιν δὲ ἀπειλῶν ἠναγκάσθησαν νὰ μοι ὑποδείξωσι τὴν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένην θέσιν καὶ τὴν πιθανὴν θέσιν τοῦ πυροβολικοῦ αὐτοῦ.

Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο παρέμεινα μέχρι τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ λοιποῦ τάγματος. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο παρετήρουν με τὰς διόπτρας μου καὶ διέκρινα κινήσεις τινὰς τοῦ ἐχθροῦ μεταξὺ δύο πύργων ἐκεῖ εὐρισκομένων. Πάντα ταῦτα ἀνέφερα εἰς τὸν Βελισσαρίου ἅμα τῇ ἀφίξει του. Οὗτος δὲ διέταξε τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ πυροβόλον του εἰς ὠρισμένον σημεῖον. Καὶ κατόπιν τῶν πρὸς τοῦτον διαταγῶν, μοι ἔδωκε σημεῖον κλιτευθύνσεως τὸ μεταξὺ τῶν δύο πύργων ἵνα ἐπιτεθῶ.

Εἰς τὴν ἐπίθεσίν μας ἐκείνην ἐδέχθημεν σφοδρὰ πυρὰ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ. Συγχρόνως ἠνοίξαμεν καὶ ἡμεῖς πῦρ καὶ ἐφθάσαμεν ἐγγύτατα πρὸς τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ πυροβολικὸν μας ἔκαμνε τοιαύτας ἐπιτυχίας ὥστε ἐξηνάγκασε κατ' ἐπανάληψιν τὸ ἐχθρικὸν τοιοῦτον ν' ἀλλάξῃ θέσιν.

Παρὰ ταῦτα ὁμως ἡ μάχη ἐκλονίζετο καὶ ὁ Βελισσαρίου δὲν ἠκούετο. Αἴφνης παρουσιάζεται ἐνώπιόν μου ὁ σύνδεσμός του, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ διὰ νὰ ἴδῃ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρισκόμεθα καὶ με ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ ταγματάρχης ἦτο ἀριστερὰ με τοὺς ἄλλους λόχους τοῦ τάγματος. Διὰ τοῦ συνδέσμου τούτου εἰδοποίησα ὅτι τὸ πυροβολικὸν ἔπρεπε νὰ βάλλῃ μεταξὺ τῶν δύο πύργων διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπίθεσίν μας. Πράγματι δὲ μετ' ὀλίγον τὸ πυροβολικὸν ἔβαλε κατὰ τῶν θέσεων ἐκείνων,

ἀνέτρεψε τὸν ἓνα τῶν πύργων, ἡ δευτέρα δὲ καὶ ἡ τρίτη βολὴ ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ ὀχυρώματος. Παρενθὺς διέταξα τὴν διὰ τῆς λόγχης ἐξόρμησιν καὶ οὕτω κατελήφθη καὶ ἡ θέσις ἐκεῖνη ὑποχωρήσαντος ὀλοκλήρου τοῦ ἀντιμετώπου ἐχθρικοῦ τμήματος. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἠχμαλωτίσθη καὶ ὁ ἵπποκόμος τοῦ Βουλγάρου ταγματάρχου μετὰ τοῦ ἵππου του. Τὸν Βουλγαρικὸν δὲ τοῦτον ἵππον παρέλαβεν ὁ Βελισσαρίου διότι εἰς τὴν προηγουμένην μάχην εἶχε φονευθῆ ὁ ἰδικὸς του.

Εἰς τὴν μάχην Ὀνιὰρ-Μαχαλᾶ (ὑψωμα 1378). Τὸ Σύνταγμα μου ἐπιτεθὲν πρὸ τοῦ Ὀνιὰρ-Μαχαλᾶ τὴν 12ην Ἰουλίου κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν μέχρι τοῦ ὑψ. 1378. Ἀφοῦ κατέφθασε καὶ τὸ τάγμα μας πρὸ τοῦ ὑψώματος τούτου ἐτοποθετήθη ἔνθεν καὶ ἔνθεν χαράδρας τινός, παραπλεύρως δὲ ἐμοῦ καὶ τὰ πολυβόλα τῶν ὁποίων τὴν διοίκησιν ἀνέλαβον. Μετὰ τὴν τοποθέτησίν μας ἐκεῖνην ὁ Βελισσαρίου μετέβη πρὸς τοποθέτησιν καὶ τῶν λοιπῶν λόχων ἀριστερὰ τοῦ ἰδικοῦ μου. Διαταγὴν εἶχομεν νὰ εὐρισκόμεθα ἐκεῖ ἐν ἀναμονῇ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Συντάγματος διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐπίθεσιν.

Ὁ ἐχθρὸς ἐποφελήθεις τῆς σιωπῆς μας ἐνήργησεν ἐπίθεσιν. Τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἀντελήφθη πρῶτος καὶ ἀφοῦ ἐτοποθέτησα τὰς διμοιρίας τοῦ λόχου μου πρὸ τῶν σημείων τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ ἔσπευσα νὰ εἰδοποιήσω τὸν Βελισσαρίου. Διαταγὴν ἐπίσης ἔδωσα εἰς τὸν λόχον μου νὰ μὴ πυροβολήσῃ κανεὶς διότι ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὰς θέσεις τὰς ὁποίας κατείχομεν. Ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἐπλησίασεν ἀρκετὰ διέταξα πῦρ κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασα νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸ κύριον αὐτοῦ ὑψωμα. Ὑπερχειρώθη δὲ οὕτω τὸ τάγμα νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν, μολοντί μεμονωμένον καὶ ἀπομεμακρυσμένον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καταφθάσῃ ἀκόμη. Καίτοι ἐφθάσαμεν ὅμως πλησίον τοῦ ὑψώματος τούτου δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὸ καταλάβομεν λόγῳ τῆς μεγάλης δυνάμεως ἣν διέθετεν ὁ ἐχθρὸς καὶ τῆς ὀχυρότητος τῆς θέσεως ἣν κατεῖχε. Ἡ μάχη διεξήχθη ἐκ τοῦ συστάδην μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ἔγινε καὶ χρῆσις λίθων. Πισθύνοντες δὲ τέλος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἠναγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν καὶ νὰ καταλάβομεν θέσεις περὶ τὰ 500 μέτρα ὀπισθεν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχομεν ἐνισχυθῆ οὔτε ἀπὸ πυροβολικόν, οὔτε ἀπὸ ἄλλα τμήματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον καταφθάσῃ ἀκόμη.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ὑποχώρησιν καὶ ἀφοῦ κατελάβομεν τὰς νέας μας θέσεις ἐξηκολουθήσαμεν νὰ βάλλωμεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ λόχος μου κατεῖχε τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως τοῦ τάγματος καὶ διεχωρίζετο διὰ χαράδρας ἀπ' αὐτοῦ. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ λόχου μου ἀπεστάλη τὸ ὑπὸ τὸν Γ. Κολοκοτρώνην τάγμα, τὸ ὁποῖον κατέλαβε τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεώς μου. Μόλις παρέταξεν οὗτος εἰς τὸ αὐτὸ μὲ ἐμὲ ὕψος τὸ τάγμα του διέταξε νέαν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην εἰς λοχίας τοῦ γενναίου τούτου ταγματάρχου ὑπέδειξεν αὐτῷ ὅτι εἰς ἀγχένα τινὰ τοῦ ὑψώματος 1378 ἐφαίνοντο ἵππεῖς καὶ οἱ ἐκεῖ θὰ ἦτο τὸ Βουλγαρικὸν πυρῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης διέταξεν ἓνα τῶν λόχων του νὰ βάλλῃ πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἐχθρική ὄβρις ἐξερράγη ἄνωθεν καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν καὶ ἀφῆκεν ἄπνουν τὸν ἀτρόμητον τοῦτον πολεμιστὴν.

Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ δὲ λόχοι τοῦ τάγματος Κολοκοτρώνη ἤρρισαν νὰ ὑποχωροῦν λόγῳ τῆς ἀπωλείας πολλῶν ἀξιωματικῶν των.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην τραυματίσθη καὶ πάλιν ὁ ἀνθυπασπιστὴς τοῦ λόχου μου Δαλιανούδης μὲ διαμπερὲς εἰς τὸ στήθος τραῦμα. Παρὰ τὸν τραυματισμὸν του ὅμως δὲν ἀπεμακρύνετο τῆς διμοιρίας του πρὶν μὲ εἰδοποιήσῃ καὶ παραδώσῃ ταύτην εἰς ἄλλον βαθμοφόρον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ὀμιλήσῃ ἐσύριζεν ἐλαφρῶς καὶ μοῦ ἔκαμε νεῦμα διὰ τῆς χειρὸς νὰ πλησιάσω. Ἀντιληφθεὶς τοῦτον τὸν ἐπλησίασα καὶ ἀφοῦ μοῦ ἔδειξε τὸ τραῦμα του καὶ ἤκουσε τὴν διαταγὴν ὅπως παραλάβῃ τὴν διμοιρίαν ὁ λοχίας, ἐδέχθη νὰ τὸν μεταφέρουν ἐκεῖθεν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὴν κατοχὴν τῆς θέσεως ἐκείνης κατὰ τὴν νύκτα καὶ τοὺς τραυματίας μου οἱ ὁποῖοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὸ χειρουργεῖον, ἐπροχώρησα ἔμπρὸς περὶ τὰ 300 μέτρα καὶ παρέταξα τὸν λόχον μου εἰς μίαν γραμμὴν μὲ τὴν λόγχην ἐφ' ὄπλου ὁμοῦ μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ τάγματος Κολοκοτρώνη. Ἐπειδὴ δὲ κατηγαλώθησαν καὶ τὰ φυσίγγια κατὰ τὴν μάχην ἐκεῖνην καὶ τὰ φρούμενα παρὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ τῶν μεταγωγικῶν μας, διέταξα τὴν συλλογὴν τῶν φυσιγγίων τῶν φονευθέντων καὶ τραυματιῶν. Διότι μὲ τὸ τάγμα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπικοινωνήσωμεν εὐχερῶς καὶ ἀνεφοδιασθῶμεν, λόγῳ τῆς χαράδρας ἣς μᾶς ἀπεχώριζεν ἀπὸ τούτου.

Εἰς τὸν λόχον μου εἶχον δώσῃ διαταγὴν, ὡς νὰ ἐγνώριζον ὅτι θὰ μοῦ συμβῆ ἄτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἐκείνης, νὰ μὴν πυροβολήσουσιν ἂν δὲν διετάσσοντο. Μετὰ τὴν διαταγὴν ταύτην ἀπέστειλα τὸν λοχίαν Ἦλ. Παπαζαχαρίαν πέραν τῆς γραμμῆς τοῦ λόχου ἵνα παρατηρήσῃ μήπως ὁ ἐχθρὸς

ἐπιχειρεῖ νυκτερινὴν τινα ἐπίθεσιν. Προχωρήσας ὀλίγον ὁ λοχίας οὗτος μὲ ἐκάλεσε νὰ μεταβῶ αὐτοπροσώπως διὰ νὰ ἴδω τί ἐγίνετο ἐμπρός.

Ἄφου ἐπροχώρησα, παρετήρησα δύναμιν περίπου τάγματος βαδίζουσαν ἐναντίον μας μὲ τὰς διμοιρίας κατὰ τετράδας εἰς παράταξιν, ἐτέραν δὲ βαδίζουσαν ὀπισθεν αὐτῆς καὶ ἀριστερὰ ὀλίγον τῆς πρώτης μὲ τὸν αὐτὸν σχηματισμόν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψα εἰς τὸν λόχον μου ἀλλ' ἔξ ἄλλης διευθύνσεως. Διερχόμενος δ' ἐκεῖθεν ἔπεσα ἐπὶ πρηνοῦς Βουλγάρου στρατιώτου, ὅστις μὲ ἐπυροβόλησεν ἀνεπιτυχῶς καὶ τὸν ὁποῖον ἐφόνευσα διὰ τοῦ πιστολίου μου τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ἀνά χειρας. Καταφθάσας εἰς τὸν λόχον κατέστησα προσεκτικὸς τοὺς ἄνδρας μου ὅτι ἔναρξιν τοῦ πυρός θὰ κάμουν μόνον κατόπιν διαταγῆς μου καὶ ὅτι θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ βῶλλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐφ' ὅσον ἢ ἀκούουν συρίγματα.

Ἄφῃκα κατόπιν τὸν ἐχθρὸν νὰ πλησιάσῃ εἰς 80 περίπου μέτρα καὶ διέταξα ν' ἀρχίσῃ τὸ πῦρ. Τὰ πυρὰ μας ἐκεῖνα ἦσαν τόσον ταχέα καὶ ἐγένοντο μετὰ τόσης ἐπιτυχίας ὥστε ἠνάγκασαν τὸν ἐχθρὸν νὰ υποχωρήσῃ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς θέσεις του. Κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἐκείνην ἐπίθεσιν τῶν Βουλγάρων τὸ πρὸ ἡμῶν ἔδαφος ἐγέμισεν ἀπὸ πτώματα. Οἱ ἐγκαταλειφθέντες δὲ ἐχθροὶ τραυματῖαι ἐφώναζον καθ' ὅλην τὴν νύκτα: «ὦχ μαῖκω μου!» (ὦχ μάννα μου).

Μετὰ ταῦτα εἰδοποίησα τὸν Βελισσαρίου ὅτι ἀπέκρουσα τὴν νυκτερινὴν ἐπίθεσιν κατασυντριψάς τὸν ἐχθρὸν. Πρὸς δὲ ὅτι ἐχρησιμοποίησα πάντα τὰ φυσίγγια τῶν φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων ὀπλιτῶν μου καὶ ἔχω ἄμεσον ἀνάγκην τοιούτων καὶ ὅτι τραυματῖαι πολλοὶ τοῦ λόχου μου μένου ἐκτεθειμένοι καὶ ἀναμένω τραυματιοφορεῖς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν εἰς τὸ χειρουργεῖον. Μετὰ τὴν εἰδοποίησίν μου δὲ ταύτην ἀμέσως μοὶ ἀπεστάλησαν φυσίγγια καὶ τραυματιοφορεῖς καὶ μίαν ὥραν πρὶν ἐξημερώσῃ ἀπεστάλη εἰς λόχος τοῦ ἐτέρου τάγματος πρὸς ἀντικατάστασίν μου.

Ἀντικατασταθῆεις ἐπέστρεψα εἰς τὸ τάγμα καὶ ἐτοποθετήθην δεξιὰ τῆς λοιπῆς παρατάξεως.

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 13ης Ἰουλίου ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐκ νέου καὶ μετὰ μεγάλης στενοχωρίας ἐκρατήσαμεν τὰς θέσεις μας. Περὶ τὴν 10ην π. μ. ὥραν, καθ' ἣν στιγμὴν διετρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ μᾶς ἀποκόψουν ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος μὲ ἐκάλεσεν ὁ Βελισσαρίου καὶ μοῦ εἶπεν ἰδιαιτέρως: «Καζανᾶ διέταξαν νὰ υποχωρήσωμεν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν βλέπω τὸν λόγον, θὰ ἐπιμείνω μέχρι ἐσχάτων. Ἄν δὲ πάλιν υποχωρήσωμεν ὁ λόχος σου θὰ μείνῃ στήριγμα τῆς υποχωρήσεως. Τοῦτο δὲν θὰ τὸ κάμῃς γνωστὸν εἰς κανένα εἰμὴ μόνον τὴν τελευταίαν στιγμὴν». Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐξέλιπεν ὁ κίνδυνος τῆς ἀποκοπῆς μας ἐκ τοῦ κέντρου καθόσον ἐπλησίασαν ἡμέτερα τμήματα.

Αἱ ἐπιθέσεις ἐν τούτοις καὶ αἱ ἀντεπιθέσεις ἐξηκολούθουν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Καὶ ὁ Βελισσαρίου περιεφέρετο διαρκῶς ὄρθιος δίδων διαταγὰς καὶ ἐνθαρρύνων τὰ τμήματα, ὄχι μόνον τοῦ τάγματός του, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος.

Τὴν 3ην μ.μ. ἐν ᾗ ἡ μάχη διεξήγετο μὲ σφοδρὰ πυρὰ πεζικοῦ καὶ πυροῦ ἐκατέρωθεν μὲ ἐκάλεσεν ὁ Βελισσαρίου. Μεταβὰς δὲ ἐκεῖ ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν, τὸν ἐχαιρέτισα καὶ συνάμα τῷ εἶπον: «Διατάξατε κ. Διοικητά» καὶ ἐστάθην παρ' αὐτόν.

Ὁ Βελισσαρίου τότε μοῦ εἶπε: «Διέταξα τὸν ἀξιωματικὸν τῶν πολυβόλων νὰ ταχθῇ δεξιὰ τοῦ λόχου σου καὶ ὅταν φθάσῃ ἐκεῖ νὰ τοῦ εἰπῆς νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ ὀχυρώματος αὐτοῦ (τὸ ὁποῖον μοῦ ἔδειξε διὰ τῆς χειρὸς του) καὶ κατὰ τοῦ αὐχένος. Πηγαίνετε εἰς τὸν λόχον σας». Ἐν ᾗ ὅμως ἀπεμακρυνόμεν πρὸς τὸν λόχον μου βλήμα ἐχθρικὸν εὗρε θανάσιμος τὸν Βελισσαρίου ὅστις πίπτων ἐφώναξε μὲ φωνὴν ἠλλοιωμένην: «Καζανᾶ». Ἐστρεψα καὶ ἔσπευσα πρὸς αὐτόν καὶ τὸν εἶδον πεσμένον κάτω καὶ ἀτενίζοντά με κατὰματα. Τὸν παρέλαβα ἀμέσως διὰ νὰ τὸν μεταφέρω εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τὸ ὁποῖον δὲν ἐβάλλετο.

Καθ' ἣν στιγμὴν τὸν παρελάμβανον μοῦ εἶπε: «Πάρε τὸ μαστίγιόν μου ὡς ἐνθύμιον». Ταυτοχρόνως ἔσπευσε καὶ ὁ ἰατρός τοῦ τάγματος καὶ τοῦ ἐπέδεσε τὸ τραῦμα. Καθ' ὃν χρόνον ἐπεδένετο τὸ τραῦμα του μοῦ ἔλεγε: Καζανᾶ εἶσαι ὁ ἀρχαιότερος ἀξιωματικὸς τοῦ τάγματος καὶ εἰς σέ ἔχω τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ σοῦ παραδίδω τὸ τάγμα καὶ νὰ προσέχης πολὺ».

Μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ τραύματός του, τὸν ἐτοποθετήσαμεν ἐπὶ φορείου καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν καλύψωμεν μὲ τὸν μανδύαν του ἵνα μὴ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι ἐτραυματίσθη. Μεθ' ὃ τὸν παρέλαβον οἱ τραυματιοφορεῖς διὰ νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὸ χειρουργεῖον. Ἄφου ἀπεμακρύνθη ὀλίγον διέταξε νὰ σταματήσουν καὶ μὲ ἐζήτησεν ἐκ νέου. Ἐσπευσα πρὸς αὐτόν καὶ μοῦ ἔκαμε καὶ πάλιν συστάσεις διὰ τὴν διοί-

κῆσιν τοῦ τάγματος. Καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον ἐκλήθη τρεῖς φορές μέχρις οὗτου μεταφερθῆ ὁ Βελισσαρίου εἰς τὸ χειροουργεῖον.

Τὸ μαστίγιόν του παρέδωκα εἰς τὴν σύζυγόν του ἅμα τῇ ἀφίξει μου ὡς τραυματίου εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Βελισσαρίου, ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος Παπαδόπουλος ἐπενέβη προσωπικῶς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ ἐνηργήσαμεν περὶ τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης νέαν ἀντεπίθεσιν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς Μεραρχίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντεπίθεσις αὕτη ὑπῆρξεν ἀκαρπός.

Τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἐσπέραν τὸ Σύνταγμα ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος εἰς τὸν λοχαγὸν Μανωλίδην, καθόσον τότε ἐτύγχανον ὑπολοχαγός.

Κατὰ τὴν 14ην Ἰουλίου ἐπισχύθημεν πρὸς γενικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ὑψώματος 1378. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως ἐν τῷ μεταξύ ἐνήργησε νέαν ἐπίθεσιν, τὴν ὁποίαν ἀντελήφθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνέφερα εἰς τὸν νέον μας διοικητὴν λοχαγὸν Μανωλίδην. Ἐπὶ τῇ ἐπιθέσει ταύτῃ ἐνηργήσαμεν ἀντεπίθεσιν, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη ἐξ ἀποστάσεως 200 περίπου μέτρων εἰς τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν ἐφρονεύθη καὶ ὁ νέος διοικητὴς τοῦ τάγματος λοχαγὸς Μανωλίδης. Ἐν τούτοις ὅμως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατελήφθη τὸ ὑψωμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκλήθη «αἱματοβαφές».

Ἀθαν. Καζανᾶς

Ἀντισυν. πεζικοῦ

ΙΩΑΝ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Τὸ ὑπ' ἡμῶν Σύνταγμα κατὰ τὴν 11ην Ἰουλίου εὐρίσκετο ἔξωθεν τῆς Β. ἐξόδου τῶν στενωπῶν τῆς Κρέσνας, παρὰ τὸ χωρίον Κρούπνιζ. Τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν τὸ Σύνταγμα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ 1ον Τάγμα ἐξεκίνησε κατὰ τοῦ χωρίου Σιμιτλῆ καὶ περὶ τὴν 11ην ὥραν, κατόπιν μάχης κατέλαβε τὸ ἄνωθεν τοῦ μνησθέντος χωρίου χαρακτηριστικὸν ἀντρέισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς εἶχε κατασκευάσει ὀχυρωτικὰ ἔργα ὄχι μόνον διὰ Πεζικόν, ἀλλὰ καὶ διὰ Πυροβολικόν καὶ τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειψε κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ Συντος. Τὴν 10ην ἐσπερινὴν τὸ 5ον Σύνταγμα διετάχθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προέλασιν μετὰ τοῦ 2ου Συντος ἀπὸ κοινοῦ κατόπιν συνεννοήσεως. Δυστυχῶς τὸ 2ον Πεζ. Σύνταγμα εἰς ὃ εἶχεν ἀνατεθῆ τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως δὲν ἐξεκίνησε συγχρόνως ἀλλὰ μετὰ 1.30' ὥραν σχεδόν. Τὸ 5ον Σύνταγμα καίτοι μεμονωμένον ἐξηκολούθησε τὴν προέλασιν του ὑπὸ βροχὴν καὶ σκότος βαθὺ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀριστερά του βαδίζει τὸ 2ον Σύνταγμα. Κατὰ τὴν νυκτερινὴν ταύτην προέλασιν του ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐν ἀμύνη ἐχθρικών γραμμῶν, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν καὶ ἔτρεψε τὸ πλεῖστον εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλα ὅμως σημεῖα ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται καὶ ἔρχεται εἰς χεῖρας μετὰ τῶν ἡμετέρων. Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐπέδειξαν πρωτοφανῆ ἀνδρείαν καὶ περὶταρχίαν. Τὴν πρωϊαν ἀντιληφθέντες οἱ Βούλγαροι τὴν μεμονωμένην ἐνέργειαν τοῦ 5ου Πεζικοῦ Συντος ἀντεπετέθησαν αἰφνιδίως κατὰ τοῦ ἀκαλύπτου πλευροῦ τοῦ 3ου τάγματος, τὸ ὁποῖον ἠναγκάσθη νὰ ἀρχίσῃ τὴν ὑποχώρησιν, ὑποστὰν βαρεῖας ἀπωλείας καὶ φρονευθέντος τοῦ γενναίως μαχομένου Διοικητοῦ του, Ταγματάρχου Σταματοπούλου. Ἐγκαίρως ὅμως κατέφθασαν διάφορα τμήματα ἅτινα ἐπιτεθέντα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ἠνάγκασαν νὰ τραπῆ εἰς ἄτακτον φυγὴν, καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πυροβολικόν του εἰς τὸ χωρίον Σιμιτλῆ.

Ἀριστ. Τσακίρης

Ἀντιστρ. ἐν ἀπ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΩΝ. ΚΟΡΤΙΑΝΟΣ

Λοχαγός Πεζικού

Ἐγεννήθη ἐν Ναούσῃ τῆς Πάρου τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1876 ἐκ πατρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κορτιάνου, διδασκάλου, ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς Ἑπτανήσου.

Τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς περατώσας ἐν Ἀθήναις ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Φοιτητὴς δ' ὄν ἀπῆλθεν ἐκ πατριωτικοῦ ζήλου εἰς Ἀνατολικὴν Θράκην ὡς ἱεραπόστολος τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας χρηματίζας ἐπὶ τινα χρόνον διδάσκαλος, ἀλλ' ἐκδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν λόγῳ τῆς Ἐθνικῆς του δράσεως, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα Πάρου. Ἡ ἐνθουσιώδης ὅμως πατριωτικὴ του ψυχὴ μόλις κηρυχθέντος τοῦ Ἑλληνο-τουρκικοῦ πολέμου (1897) τὸν ἔφερεν ἀντάρτην ἀνὰ τὰ Μακεδονικὰ πεδία.

Λήξαντος τοῦ ἀτυχοῦς ἐκεῖνου πολέμου κατετάχθη εἰς τὸ Γ' Πυροβολικὸν Σύνταγμα μετὰ τὸν βαθμὸν λοχίου καὶ μετὰ διετῆ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν εἰσήχθη διὰ μόνης τῆς ἀξίας καὶ ἰκανότητός του εἰς τὴν Σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν, ὁπόθεν ἐξεῆλθε κατόπιν λαμπρῶν ἐξετάσεων ἀνθυπολοχαγὸς τὴν 31 Ἰουλίου 1904. Ἄγνός καὶ ἐνθουσιώδης πατριώτης, μὲ ἀρτίαν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἦθος διέπρεπεν εἰς ὅλους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τέλος ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ Μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῆς Πατρίδος τὴν 15 Ἰουλίου 1913 κατὰ τὴν μάχην τῆς Ζελενίτσας φέρων τὸν βαθμὸν Λοχαγοῦ τοῦ Πεζικοῦ.

Πάρος 10η Αὐγούστου 1925

Νικηφόρος Γ. Κυπραῖος

Ἡ θάνατός του. Ὁ λοχαγὸς Κορτιάνος ἐτραυματίσθη θανασίμως εἰς τὴν μάχην τῆς Ζελενίτσας (15 Ἰουλίου 1913).

Διόκει ἀπ' ἀρχῆς λόχον τοῦ 3 ταγ. τοῦ 3ου Π. Σ. Καθ' ὅλας τὰς μάχας εἶχεν ἐπιδείξει πραγματικὸν ἡρωϊσμόν. Κατὰ τὴν ἀνω μάχην ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του προχωρῶν κατὰ τὴν ἔφοδον ἐδέχθη σφαιρὰν ἣ ὁποία φαίνεται ὅτι τοῦ ἔθιξε τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἐξ οὗ ἐπῆλθε παράλυσις τῶν ποδῶν του. Πίπτων δὲ ἀνεφώνησε στεντορεῖα τῇ φωνῇ: «Ἐμπρὸς παιδιὰ, διὰ μὲ δὲν πειράζει. Ἄρκει ὅτι τοὺς φάγαμε».

Παραμείνας δὲ ἐπὶ τόπου γονυπετῆς καὶ μορφαίων ἐκ τῶν πόνων ἐξηκολούθει νὰ κραυγάζῃ ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐπαναλαμβάνων: «Ἐμπρὸς παιδιὰ καὶ τοὺς φάγαμε. Γιὰ μὲ δὲν πειράζει ἄς πεθάνω».

Τὸ ἑσπέρας εὐρέθην πλησίον τοῦ φρεῖου του τραυματίας καὶ ἐγώ. Εὐρίσκειτο περὶ τὰ τέλη του. Ὅταν τὸν ἠρώτησα πῶς εἶναι μοῦ ἀπήντησε: «Γιὰ μὲ ρωτᾶς τώρα; Τὶ πειράζει. Ἐγὼ πεθαίνω, ἀλλὰ τοὺς φάγαμε». Αὐτὴ ἦτο ἡ χαρὰ του. Καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐξηκολούθει νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν αὐτὴν φράσιν μετὰ φωνὴν πάντοτε σβύνουσαν μέχρις ὅτου ἐξέπνευσε: «Δὲν πειράζει ποῦ πεθαίνω... ἄρκει ὅτι τοὺς ἐφάγαμε».

*Γεώργ. Ρόδιος**Συνταγμ. ἐν ἀπ.*

Αἱ ἐπιστολαὶ του ἐκ τῆς ἐκστρατείας. Πρὸς τὸν ἀδελφόν του. «Ἀγαπητέ μου Σπύρο, στείλει τὴν παροῦσαν μου εἰς τὴν Φλώριαν. Προσπαθῶ διὰ τῶν μεταφερομένων ἀιχμαλώτων καὶ τραυματιῶν νὰ σᾶς στέλλω εἰδήσεις. Ἀλλὰ ἐπροχωρήσαμεν πολὺ, 120 περίπου χιλιόμετρα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ δύσκολα θὰ λαμβάνητε εἰδήσεις μου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῶν οἰκημάτων Ἰτζαδιέ, εἶτα ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κιλκίς καὶ Κοστούρου. Κατ' ἀρχὰς οἱ Βούλγαροι, πολυαριθμότεροι ἡμῶν, ἐπολέμησαν ἀνδρικόως, ἀλλὰ τώρα φεύγουν. Τοὺς ἐπήραμε τὸν ἀέρα. Πλεῖστοι διοικηταὶ Συνταγμάτων ἰδικῶν μας ἐφονεύθησαν μαχόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ. Οἱ ἄνδρες μας μάχονται ὡς Λέοντες, διὰ τῆς λόγῃς ἐκδιώκοντες τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κρούμου. Αὐτοὶ οἱ ἀποκαλούμενοι πρόσκοποι τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ εἶναι ἀπάνθρωποι, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἔχουν λυσσάζῃ οἱ στρατιῶται μας βλέποντες τὰς

φρικαλεότητάς των. Εἴμεθα οἱ ἐντεταλμένοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωροὶ των. Ἐμπρὸς λοιπὸν γιὰ τὴ Σόφια!

Σήμερον ἡ διαταγὴ τῆς Μεραρχίας ἐπαινεῖ τὸν Σπεράντζαν διὰ τὴν γενναϊότητά του, καθόσον φονευθέντος τοῦ λοχαγοῦ του καὶ τοῦ ἐτέρου ἀξιωματικοῦ ἐξηκολούθησε νὰ ὀδηγῇ τὸν λόχον του κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Πιστεύω ὅτι θὰ ἱκανοποιηθῇ διὰ τοῦτο. Περὶ ἀπολειῶν εἰς ἀξιωματικούς ἰδικούς μας θὰ τὰ ἔμαθες. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ πολεμήσωμεν. Καὶ Συνταγματάρχαι εὐρέθησαν φονευμένοι ἐγγὺς τῶν Βουλγαρικῶν προχωμάτων. Παίζομεν τὸν περὶ τῶν ὄλων ἀγῶνα, γιὰ νὰ ἡσυχάσωμεν ἀπὸ τοὺς κακοπίστους ἐχθρούς μας διὰ πολλὰ ἔτη. Θὰ τοὺς ζεματίσωμεν διὰ νὰ μᾶς φοβοῦνται καὶ νὰ μᾶς λογαριάζουν. Εἴμεθα ἐν πλήρει ἐνθουσιασμῷ. Σᾶς φιλῶ ὅλους σας. Ὁ ἀδελφός σου. **Ἀντώνιος***

Πρὸς τὴν σύζυγόν του. Ἀγαπητή μου Φλώρα. Εἶμαι ἄριστα εἰς τὴν υγιείαν μου καὶ λίαν εὐχαριστημένος ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν μας. Εὐρίσκομαι μὲ τὸ Σύνταγμα μου ἀπόψε εἰς Σερμπάνι χωρίον ἀπέχον 10 χιλιόμετρα τοῦ Πετρισίου καὶ 120 τῆς Θεσσαλονίκης. Αὐριον ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας καταδιώκοντες τὸν κατεπτοημένον ἐχθρόν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀποστολῆς αἰχμαλώτων εἰς Θεσσαλονίκην σοῦ γράφω κα' σοῦ τηλεγραφῶ. Εἶθε δὲ νὰ λάβῃς τὰς εἰδήσεις μου διὰ νὰ μὴν ἀνησυχῆς. Ἡ μόνη μου στενοχωρία εἶναι ποῦ δὲν δύναμαι ἀπὸ τόσον μακρὰν, ἀδιαλείπτως πρὸς τὰ ἔμπρὸς προχωρῶν, νὰ σοῦ τηλεγραφῶ. Σοῦ ἐτηλεγράφησα δις ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἐκ Κιλκίς μετὰ τὴν μάχην. Ὁ ἐχθρὸς τὰς πρώτας ἡμέρας ἀνθίστατο καὶ ἀντεπετίθετο, νομίζων, ὅπως τοῦ ἔλεγον οἱ ἀξιωματικοὶ του, ὅτι ἔχουν νὰ κάμουν μὲ τιποτένιους ἀνδρας. Ἀλλὰ κατόπιν τῶν διὰ τῆς λόγῃς ἐπιθέσεων ἐναντίον μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων μας νικῶν ἀπεθαρρύνθη καὶ τώρα δὲν προκάνομεν νὰ τὸν φθάσωμεν. Συντάγματά των ὀλόκληρα ἀποσυνετέθησαν τελείως καὶ ὀλόκληρον τὸ θον πυρὸν του Σύνταγμα περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν ἐπιτεθέντων κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς λόγῃς. Ἐχομεν πολλὰς ἀπωλείας εἰς ἀξιωματικούς ὡς θὰ μάθῃς ἀργότερα. Ἀλλά, Φλώρα μου, μὴ ἀνησυχῆς καὶ ὅ,τι εἶναι τυχηρὸν θὰ γίνῃ. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας, διότι βλέπει τὴν ἀτιμίαν τῶν Βουλγάρων, οἵτινες σφάζουν καὶ τὰ γυναικόπαιδα καὶ τοὺς γέροντας καὶ ἱερεῖς. Πρέπει νὰ τοὺς τιμωρήσωμεν. Ἡ διζύθυνσίς μου εἶναι ἡ ἰδία. Ἡ Μεραρχία βον πεζικόν. Γράφον μοι, ἴσως δυνηθῶ μετὰ πολλὸν καιρὸν νὰ λάβω εἰδήσεις σου. Τὰ παιδάκια μας καὶ τὴν Κατίναν φιλῶ. Ἐσένα δὲ μυριάκις. **Ὁ Ντῶνης σου***

ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΜΜ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ

Ἐπολοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1889. Ἐργάζετο μαθημάτων ἐν Ναυπλίῳ καὶ τὴν 4ην τάξιν τοῦ Γυμνασίου ἐν Πειραιεῖ.

Εἰσηλθεν εἰς τὴν Στρατ. Σχολὴν Εὐελπίδων, μετ' ἄλλων τῷ 1906 καὶ ἐξεῆλθε τῷ 1911 Ἀνθ)χαγὸς Πεζικοῦ.

Ἐπληρέτησεν ἅμα τῇ ἐξόδῳ του τῆς Σχολῆς (Σ]βρ. 1911—Σ]βρ. 1912) εἰς τὸ πρότυπον τῆς Γαλικῆς ἀποστολῆς 1ου Πεζ. Συν)γα τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου ὅπου εἶχε τοποθετηθῆ.

Κατὰ τὴν ἐπιστρατεύσειν τοῦ 1912 εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὸ 20ον Ἐφ. Συν)γμα τῆς VII Μεραρχίας καὶ κατὰ Δ)βριον 1912 ὁ λόχος του (8ος) εἰς ὃν ὑπηρετεῖ μεθ' ἑνὸς ἄλλου λόχου (ᾶου), ἀμφότεροι ἀνήκοντες εἰς τὸ 20ον Πεζ. Συν)γμα, ἀπετέλεσαν δύναμιν τοῦ 18ου Πεζ. Συν)ματος τῆς VI Μεραρχίας, ἀντικατασταθέντες εἰς τὸ 20ον ὑπὸ 2 ἄλλων λόχων τοῦ 18ου.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας, Ὀκτωβρίου 1912 μέχρι τοῦ θανάτου του παρέμεινεν εἰς τὸν λόχον πλὴν μικροῦ τινος διαστήματος ἐν Δαγκαδᾶ καθ' ὃ διετέλεσεν Ὑ)τῆς Τάγματος. Διόκησε τὸ πλεῖστον τῆς ἐκστρατείας διάστημα Λόχον. Προήχθη εἰς Ἐπολοχαγὸν κατὰ Μάϊον τοῦ 1913.

Μετέσχε κατὰ μὲν τὸν Ἑλληνο-Τουρκικὸν πόλεμον εἰς τὰς ἐξῆς μάχας: Ὀ)βριον 1912. 1) Μάχη Αἰκατερίνης, 2) Μάχη Λουδίου (Καρὰ-Ἀσμάκ) ἐν τῇ VII Μεραρχία - εἶτα 3) Ἰωάννινα, 4) Κορυτσᾶ, 5) Σόροβιτς ἐν τῇ VI Μεραρχία (18ον Πεζ. Συν.)

Κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνο-Βουλγαρικὸν πόλεμον εἰς τὰς ἐξῆς μάχας: 1) Κιλκίς - Λαχανᾶ, 2) Μπέλες

ἐν τῇ VI Μεραρχίᾳ, 3) Ζίγνοβον 4 Ἰουλίου, 4) Νευροκόπιον 5 Ἰουλίου, 5) Κρεμένσκα 8-9 Ἰουλίου, 6) Πρέντελ - Χάν 12 Ἰουλίου, 7) Γράδεβο - Ὀζένοβο (Ἵψομ. 1378) 14 Ἰουλίου 1913 ὅπου, εἰς μίαν ἐπίθεσιν, ἐβλήθη ὑπὸ σφαιρας πολυβόλου καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ἐτάφη μετὰ τοῦ ἐπιλοχίου, ἐνὸς λοχίου καὶ τινων ἄλλων ὑπαξιωματικῶν τὴν 15ην εἰς ὕψωμα Ὀνιὰρ - Μαχαλᾶ παρὰ τὴν Τζουμαγιάν.

Δεπτομέρειαι. Τρις ἀνῆλθε καὶ κατῆλθε τὸ ἐντελῶς γυμνὸν ὕψωμα ἐντελῶς ἀκάλυπτος μὲ τὸ περιστροφον στὰ χεῖρα ἐνθαρρύνων τοὺς ἄνδρας τοῦ λόχου διὰ νὰ καταλάβωσι τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένην καὶ δεσπόζουσαν περιβολὴν τοῦ λόφου, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἄνοδον ἐβλήθη. Μετεφέρθη ὑπὸ τινων ἀνδρῶν τοῦ λόχου του εἰς τὴν ὑποκειμένην χαράδραν, ἣτις εἶχε χρησιμεύσει ὡς ὀρηκτῆριον καὶ ἐκεῖ πνιγόμενος ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αἱμορραγίας, ἐζήτησε νὰ τὸν ἀνασηκώσουν ὀλίγον διὰ νὰ ἰδῆ καὶ ἠρώτησε. «Προχωρεῖ ὁ λόχος μου;» Καὶ εἰς καταφατικὴν ἀπάντησιν τῶν ὑπεγειρόντων, ἀπήντησε: «Τότε πίπτω ἐνδόξως!!»

Τὸ βλῆμα τοῦ πολυβόλου εἶχε διατηρήσει τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν θυλάκιον τῆς στολῆς του μικρὸν χαρτοφυλάκιον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ φυλασσομένην ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς του τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἶχε λάβει καὶ διὰ τῆς ὁποίας αὕτη τοῦ συνίστα «νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον του ὡς στρατιώτης καὶ προασπιστῆς τῆς Πατρίδος.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΠΥΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἵπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ

Ἐγεννήθη τὴν 14ην Ἰουλίου 1887 εἰς Παρισίους Ἀπὸ νεαρῶτάτης ἡλικίας ἐπρώτευσεν μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Περαιτώσας τὸ Γυμνάσιον τὸν Ἰούνιον τοῦ 1902 εἰσήχθη εἰς τὸ Στρατ. Σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων τὸν Σεβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐξῆλθε πρῶτος τοῦ σχολείου καταταχθεὶς τὸ 1907 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὸ Πυροβολικόν.

Σχηματισθείσης ὀρειβατικῆς Μοίρας εἰς Χαλκίδα κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν ἀνέλαβε νὰ καταρτίσῃ τὴν ὀρειβατικὴν Πυρῆξιαν τῆς «ΝΕΑΣ ΓΕΝΕΑΣ» ἣτις τῷ ἀνετέθη, μὲ τὴν πυρῆξιαν δ' ἐκείνην ἐκκινήσας εὐρέθη εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου μὲ τὴν IV Μεραρχίαν, εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν ὑπήχθη εἰς ἄλλην Μεραρχίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Ὀστροβόου.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Κορυτσᾶς ἡ πυρῆξία του εὐρίσκειτο ἐπὶ 20 ἡμέρας ἐν μέσῳ χιόνων πρὸ τῆς Μπιγλίστης ὑπερασπίζουσα τὴν στενωπὸν τοῦ Βαμπέλι καὶ κυρίως εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχὴς ἄμυνα τῆς στενωποῦ μέχρις ἀφίξεως ἐνισχύσεων μετὰ ἡμέρας ὀλοκλήρους. Ὄταν ἀπεφασίσθη ὀριστικῶς ἡ προέλασις τῆς Κορυτσᾶς ἐπηκολούθησεν ἡ μάχη τῆς Μπιγλίστης καὶ τῶν στενωπῶν τοῦ Τσαγκόνι, ὅλαι δὲ αὗται αἱ μάχαι ὀνομάσθησαν μάχαι τῆς Κορυτσᾶς εἰς τὰς ὁποίας ὄλας ἠγωνίσθη ἵνα κατόπιν μεταβῆ μετὰ τῆς πυρῆξίας του εἰς τὴν Ἡπειρον διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀετορράχης 7ης καὶ 8ης Ἰανουαρίου καὶ δράσῃ διὰ τῆς πυρῆξίας του δι' ἐξόχου πλευρικῆς βολῆς ἀπὸ τῶν ὕψωμάτων τῆς Μονῆς Φανερωμένης προηγηθείσης ἐκτάκτως ἐπιμεμελημένης ἀναγνωρίσεως ὑπ' αὐτοῦ.

Δύο ἕως τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης τῶν Ἰωαννίνων προσβληθεὶς ἀπὸ σφοδρότατον πυρετὸν εἰσῆγετο εἰς τὸ νοσοκομεῖον Λοζέτσι, μανθάνει δὲ τότε καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενος, ὅτι ἐπέκειτο ἡ μάχη τῶν Ἰωαννίνων, ἐξέρχεται ἀμέσως πυρέσσων ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ μὴ ὑστερήσῃ καὶ εἰς τὴν μάχην αὐτὴν καὶ σπεύδει ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὀρειβ. πυρῆξίας του, ἐνῶ ὁ Ἀρχίατος Διευθυντῆς τοῦ νοσοκομείου Διακομιδῆς ἐν ἀγωνίᾳ ἐζήτηι νὰ μάθῃ πληροφορίας διὰ τὴν κατάστασιν τῆς υἱείας του.

Ἄς ἀφήσωμεν τὸν ἀν)γὸν Σ. Ἰατρίδην νὰ περιγράψῃ ἐν ἀποσπάσματι ἐπιστολῆς του τὴν μάχην τῶν Ἰωαννίνων περὶ αὐτοῦ.

«Μάχη Ίωαννίνων. Κατὰ ταύτην ἔλαβε μέρος ἐξεληθὼν λάθρα καὶ μὲ πυρετὸν ἐκ τοῦ νοσοκομείου Λοζέτσι ἤτοι ἐκ τοῦ ἄκρου δεξιοῦ μεταβὰς μετὰ πορείαν μιᾶς ἡμέρας εἰς τὸ ἀριστερὸν ὅπου εἶχε συγκεντρωθῆ ὅλον τὸ ὄρειβατικὸν καὶ συνεπῶς καὶ ἡ πυρῆχία του. Ἐφθάσε κἀκίδρωσ καὶ πυρέσσων, τὸ ὕψωμα 750 ἐβλήθη θανατίασια καὶ ἡ προχώρησις μετὰ ἔγινε γενναία ὥστε καὶ τὸ Στρατηγεῖον ἔγραψε περὶ τοῦ ὄρειβατικοῦ εἰς τὴν ἐκθεσίαν του περὶ ἀλώσεως τῶν Ίωαννίνων. Τοῦτο βεβαίως δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν πυροβολορχίαν ἐκείνην, ἀλλὰ ἐγὼ γνωρίζων τὰ πράγματα εἶμαι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω πόσον συνέτεινεν εἰς τοῦτο.»

Εἰς τὸν 2ον πόλεμον ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας :

1) Κιλκίς-Λαχανᾶ μετὰ τῆς VII Μεραρχίας εἰς τὴν τοπικὴν μάχην τῆς Λάντζας-Σουλόβου ὅπου διὰ γενναιοτάτης προχωρήσεως μέχρι παραφορσύνης καὶ εἰς ἀπόστασιν 500 μ. ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ συνεκράτησε τὸ ἦδη ἀρχίσαν τὴν ὑποχώρησιν πεζικὸν μας διὰ συμπτροκοροτήσεων ἀπὸ θέσεως ἀκαλύπτου.

2) Μάχη Πετσόβου, ὅπου καὶ ἐφονεύθη.

Ἀποσπῶμεν καὶ αὐθις ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐφέδρου ἀξιωματικοῦ Ἰατριδίου ἀμερολίπτου κριτοῦ τὰ κατὰ τὴν μάχην Πετσόβου ἀφορῶντα.

«Ἡ δράσις τῆς πυρῆχίας κατὰ τὰς μάχας περὶ τὸ Πέτσοβον εἶναι ἀπαράμιλλος. Εἶδον καὶ ἄλλας μάχας καὶ ἀπὸ ἀποστάσεων οὐδέποτε πέραν τῶν 800-1000 μ., ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τῶν μαχῶν ἐκείνων ἦτο ὑπέροχον, ἡ δράσις τῆς πυρῆχίας μας συνίστατο εἰς προχώρησιν βῆμα πρὸς βῆμα πλησίον τοῦ πεζικοῦ ἐπὶ 4 συνεχῶς ἡμέρας ἕως οὗ κατελήφθη τὸ 1450. Ὁ Μέραρχος Δαμιανὸς ἐτηλεγράφη μετὰ τὴν κατάλη- τοῦ 1450 εἰς τὸ Στρατηγεῖον, «ὁ ἐχθρὸς ἀντέταξε λυσσώδη ἄμυναν, ἀλλὰ τὰ ὀλίγα μας ὄρειβατικὰ τὸν κατεκεραύνωσαν». Τὸ τηλεγράφημα κατὰ σύμπτωσιν τὸ ἔλαβεν ὁ ἀδελφός μου λοχίας τοῦ Μηχανικοῦ διὰ τοῦ ὀπτικοῦ τοῦ Στρατηγεῖου καὶ ἐκεῖνος τὸ μετέφρασε καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον, μοῦ τὸ ἀνεκοίνωσε δὲ κατόπιν»

Τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως τοῦ 1450 ἦσαν τόσοι πολλοὶ Βούλγαροι φονευμένοι ἐν γραμμῇ ἐντὸς τῶν ὀργυμάτων πρηνηδὸν βάλλοντες ὥστε ὁ Δαμιανὸς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Παπαδόπουλον καὶ γελῶν λέγει: «Ὅλοι δικοὶ σου εἶναι αὐτοί, μπράβο!». Καὶ πράγματι τοὺς εἶχομεν κτυπήσει ἀπὸ 800 μέτρων καὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ αἰφνιδιαστικῶς, αἱ βολίδες ἦσαν ὅπως εἰς τὰ μανδριά ἢ κόπρος τῶν προβάτων, οἱ δὲ φονευμένοι γραμμῇ ἐντὸς τῶν ὀργυμάτων φέρων ἕκαστος 5-10 βολίδας εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Εἰς τὰς 15 ὅμως Ἰουλίου ἐπέπρωτο νὰ φονευθῆ ὁ ἀτυχῆς ἰστάμενος ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἦν κατόπιν ἐπιβραδυνάσης διαταγῆς ἐγκατέλειπε καὶ τὸ τελευταῖον τμήμα ἢ μᾶλλον ἡμίονος τῆς πυρῆχίας καὶ καθ' ὄν χρόνον ἐβοήθει τὸν τελευταῖον ἡμιονηγὸν νὰ φορτώσῃ τὰ κιβώτιά του, ἐν ᾧ ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ πρῶτος μεταβαίνων πρὸς ἀναγνώρισιν ὅπως ἦτο ἄλλως τε σύμφωνον καὶ πρὸς τὸν κανονισμόν. Ἐν τούτοις ἐπλήρωσε μὲ τὴν ζωὴν του τὴν ἐνθάρρυνσιν ἦν κατὰ τὴν δύσκολον περίστασιν ἔδωκεν εἰς τὸ προσωπικόν».

Εἶχα ἰδῆ τὸν ἀδελφόν μου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του διασταυρωθεὶς μαζύ του ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πετριτσίου, ἐν ᾧ ἐγὼ μὲν ὡς οὐλαμαγὸς πεδινῆς πυρῆχίας ἠκολούθουν τὴν II Μεραρχίαν, ἐκεῖνος δὲ ἔχων ἀφήσει τὴν VI Μεραρχίαν ἐβιάδιζε πρὸς συνάντησιν τῆς III Μεραρχίας.

Εἶχομεν νὰ ἰδωθῶμεν ἀπὸ διμήνου. Οὐδέποτε τὸν ἐνεθυμήθην τόσον μελαγχολικόν, ὅσον τὴν φορὴν ἐκείνην. Ὅταν συνηντήθηνμεν ἀλληλοησπασθήμεν ἐφιπποὶ καὶ ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τὴν πυρῆχίαν μου κατόπιν ἀδείας τὸν συνώδευσα ἐπ' ὀλίγον.

«Τοῦλάχιστον ἂς ἔλθουν καλὰ τὰ πράγματα, μοῦ λέγει, καὶ ὅλα θὰ λησμονηθοῦν, ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ ἔχωμεν γρήγορα ἀναχωρῆ μετὰ τέτοια καταστροφὴ τῶν Βουλγάρων».

Ἔμαθα κατόπιν τὰς συνθήκας τοῦ θανάτου του. Συναντήσας ἐκεῖνος διὰ νυκτὸς τὴν III Μεραρχίαν ἔλαβε μέρος διὰ τῆς πυρῆχίας του εἰς ὅλας τὰς σκληρὰς μάχας τῆς Μεραρχίας ἐκείνης πρὸς τοὺς Βουλγάρους.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις καὶ ἀντεπιθέσεις κατὰ τῶν θέσεων τῆς III Μεραρχίας ἐνισχυθέντες καὶ ὑπὸ δυνάμεσιν ὅλως ἀκαμαίων ἀποσπασθεισῶν ἐκ τοῦ συνεχομένου Σερβικοῦ μετώπου ἢ III Μεραρχία ὑποστάσα σοβαρωτάτας ἀπολείας καὶ εὐρισκομένη πρὸ ὑπερτέρων Βουλγαρικῶν δυνάμεων ἠρξάτο νὰ κλονίζεται.

Ἡ πυροβολορχία τοῦ ἀδελφοῦ μου ὑπεστήριξε τὸν ἀγῶνα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μὲ ὅλην τῆς τὴν δύναμιν συμμεριζομένη τοὺς κινδύνους τοῦ πεζικοῦ, ἐκτιθεμένη εἰς παντὸς εἴδους κινδύνους διὰ νὰ διευκο-

λύνη καὶ ἐνισχύση τὸ πεζικὸν καὶ ἀποδώσει τὸ μέγιστον ἔργον. Ὁ δὲ πυροβολάρχης ἐξετέλει ἐπιμελεστά-
τας ἀναγνωρίσεις διὰ τὰ ἐξασφάλιση τὴν καλλιτέραν θέσιν βολῆς καὶ ἐξετίθετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν
μέσω τῶν ἀνιχνευτῶν.

Μοῦ διηγείτο ὁ ὑπηρετήσας τότε εἰς τὴν III Μεραρχίαν καὶ φονευθεὶς μεταγενεστέρως εἰς M.
'Ασίας ἀν)ρχης τοῦ πεζικοῦ Σακκέτας Ἐθ. ὅτι εἰς τὸ πεζικὸν εἶχε κάμει βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ ὑπῆρξε
παροιμιώδης ἡ προσπάθεια τοῦ πυροβολάρχου ἐκείνου εἰς τὸ νὰ ἐνισχύση τὸ πεζικὸν μας διὰ παντὸς μέ-
σου καὶ ὅτι διὰ τὰ κατορθώσῃ νὰ περάσῃ τὴν πυρ)χίαν του δι' ἀποτόμου καὶ στενωπότητος ἡμιονικῆς ὁδεύ-
σεως ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐφοβοῦντο νὰ διέλθουν καὶ αὐτοὶ οἱ πεζοί, ἐκεῖνος, διὰ τὰ ἐξασφάλιση τὸ πεζικὸν
μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πυρ)κοῦ του, κατόρθωσε νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν πεφορτωμένην
πυρ)χίαν του εἰς θέσιν παρουσιάζουσαν ἔκτακτον πεδῖον βολῆς, διατάξας τοὺς πυροβολητὰς καὶ ἡμιονη-
γοὺς νὰ κρατοῦν τοὺς ἡμιόνους ἐκ τῆς οὐρᾶς διὰ τὰ μὴ κατακορημισθοῦν καὶ μὴ ἐννοῶν νὰ ὑποχωρήσῃ
πρὸ οὐδενὸς ἐμποδίου.

Ἐθνήσι 16 Δ)βρίου 1925

Μιμ. Παπαδόπουλος

Ἀν)χης πυρ)κοῦ

* *

Ὁ ὑπολ. Παπαδόπουλος Ἰωαν. ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἐκστρατείαν 1912, εἶτα ἦλθεν
εἰς Ἡπειρὸν μὲ τὴν VI Μερ)χίαν καὶ κατόπιν πάλιν εἰς Μακεδονίαν ἀπὸ τὸν Μάρτιον 1913.

Ἐπέδειξε καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν πολέμων χαρίσματα πολεμικὰ ἰδεώδη καὶ εὐσυνειδησίαν
ἐξαιρετικὴν.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῆς III Μερ)χίας τὴν 15ην Ἰουλίου 1913 ἐν Πετσό-
βω, ὑπεστήριξε τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μερ)χίας. Διαταχθεὶς ν' ἀποχωρήσῃ παρέμεινε μέχρις ὅτου καὶ τὰ
τελευταῖα τμήματα πεζικοῦ ἐπλησίασαν εἰς τὸ ὕψος του. Διέταξε τότε φόρτωσιν τῶν πυροβόλων του, ἀλλὰ
καὶ παρέμεινε μέχρι τέλους, καίτοι ἡ θέσις ἐβρομβοδίζετο σφοδρῶς. Βληθεὶς ὑπὸ ὀβίδος ἐφρονεύθη καθ'
ἣν στιγμὴν ἐφορτοῦντο τὰ τελευταῖα κιβώτια Πυρομαχικῶν, τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

Εἰς τοὺς ἀγγελιαφόρους οἵτινες τοῦ μεταβίβαζον διαδοχικῶς διαταγὴν νὰ ὑποχωρήσῃ τοῦ Διοι-
κητοῦ τοῦ Πυρ)κοῦ ἀπήντα: «Ὅχι· τὸ καθήκον μᾶς ἐπιβάλλει νὰ παραμείνωμεν μέχρις ὅτου ὑποχωρήσῃ
ὅλο τὸ Πεζικόν».

Κυρίακος Ταβουλάρης

Συνταγ. Πυροβολ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΛΙΝΔΡΕΤΟΣ

Ὁ Στρατιώτης τοῦ ἀνεξαρτήτου Τάγματος Κρητῶν (Κολοκοτρώνη) Μαλινδρέτος Νικόλαος ἐκ
Λάκκων Κυδωνίας Κρήτης κατὰ τὴν ἐν Λαχανᾶ μάχην ἐπιτεθεὶς μετὰ θυελλώδους ὀρμῆς, τραυματίζεται
διαμπερῶς εἰς τὸν δεξιὸν πόδα. Τὸ τραῦμα του ἦτο σοβαρόν. Ἐν τούτοις ὁ γενναῖος στρατιώτης δὲν συγ-
κατατίθεται νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Χειρουργεῖον πρὸς νοσηλείαν. Οἱ ἰατροὶ τὸν συμβουλεύουν, αὐτὸς ἀρνεῖται.
Προησθάνετο ὅτι ἕως ὅτου αὐτὸς θεραπευθῇ θὰ ἔχῃ λήξει ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἐν τῇ
αὐτῇ περιπτώσει δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν Πατρίδα ὡς αὐτὸς ἐπεθύμει.

Καίτοι τραυματίας λοιπὸν παρακολουθεῖ τὴν καταδίωξιν τοῦ ὑποχωρήσαντος ἐχθροῦ. Πολεμῆ
γενναίως εἰς τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ, ἐκτίθεται θαρραλέως, ἀλλ' ἡ τύχη τὸν εὐνοεῖ. Τὸ Τάγμα του παρακολουθεῖ
τὸν προελαύνοντα ἀκατασχέτως στρατὸν μας καὶ πρῶτον ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ὑψωμάτων τῆς Τζουμαγιάς.
Ἐκεῖ ὁ γενναῖος Στρατιώτης τραυματίζεται ἐκ νέου εἰς τὸ δεξιὸν ἡμιθωράκιον.

Καὶ πάλιν ὅμως ἀρνεῖται παρὰ τὰς παροτρύνσεις τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν προϊσταμένων του ν' ἀπο-
μακρυνθῇ τοῦ Τάγματός του, ἐπιδένει τὸ τραῦμα προχείρως καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ πολεμῇ ἡρωϊκῶς ἐπὶ δύο
ἀκόμη ἡμέρας. Τὴν 14ην Ἰουλίου ἐνεργεῖται ἔφοδος πρὸς ἐκτόπισιν τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς θέσεως

Ὀνιάο-Μαχαλά (ὑψωμα 1378) Πρῶτος αὐτὸς μετὰ τὰ δύο τραύματά του αἰμορροοῦντα ἀκόμη ὄρμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καί εἰς τὴν ἔφοδον ταύτην ὁ στρατιώτης Νικ. Μαλινδροέτος ὡς ἀληθῆς ἥρωας εὗρε τὸν ἔνδοξον ὑπὲρ Πατριδος θάνατον.

Γεώργιος Περακάκης

Ταγματάρχης ἐν μον. διαθ.

ΓΕΩΡ. ΓΡΑΒΒΑΡΗΣ

Λοχαγὸς Μηχανικοῦ

Κατήγετο ἐκ Πάρου. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων οἵτινες ὡς μέλημα τοῦ βίου των εἶχον τὸ βιβλίον. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων καὶ ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ πολέμου λόγῳ τῆς μεγάλης τῆν εἰδικότητος, ἀπεσπίασθη εἰς τὸ τμήμα Φάρων καὶ Φανῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς λήξεως τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου κατεῖχε διὰ τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησίν του διλοχίας τοῦ Μηχανικοῦ τὸ ἀριστερόν τῆς III Μεραρχίας εἰς ὑψωμα 1405. Κατὰ τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κυκλωτικὴν κίνησιν, ἣ ὅλη σχεδὸν μᾶζα τῶν Βουλγαρικῶν τμημάτων τῶν ἐνεργησάντων τὴν κυκλωτικὴν ταύτην προσπάθειαν ἔπιπτε κατὰ τοῦ τομέως τοῦ Γράββαρη, ὅστις μετὰ τὸ περιστροφὸν ἀνὰ χεῖρας ὄρθιος ἀντέστη παροτρύνων καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας μέχρι οὗ ἐφρονεῦθη. Ἡ διλοχία μετὰ τὸν θάνατόν του ἰσχυρῶς πιεζομένη ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ τὸ δὲ ὑψωμα ἀνακατελήφθη κατόπιν παρὰ τμημάτων τῆς III Μεραρχίας.

Θ. Καραζένης

Λοχ. Πεζ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΙΤΣΟΥΛΗΣ

*Ἐφεδ. ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Καρυταίνῃ καὶ διήνυσεν τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὸ ἐκεῖ σχολεῖον καὶ ἐπεράτωσε τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πρακτικὸν Λύκειον. Μετὰ ταῦτα ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον, ἐξεληθὼν δὲ ἀριστοῦχος ἐτοποθετήθη εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ δημοτικὸν σχολεῖον. Κατὰ τὸ 1906 κληθεὶς εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ εἰσηλθὼν εἰς τὴν ἐν Κερκύρα Σχολῇν Ἐφεδρῶν Ἀξιωματικῶν ἐξ ἧς ἀπολυθεὶς ὑπηρέτησε μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὸ 11ον Πεζικὸν Σύνταγμα.

Κατὰ τὴν ἐπιστάτευσιν τοῦ 1912 ἐτοποθετήθη εἰς τὸ αὐτὸ Σύνταγμα εἰς ὃ καὶ ὑπηρέτησε μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του, λαβὼν μέρος εἰς πᾶσας τὰς μάχας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας ἐπέδειξεν ἡρωϊσμὸν καὶ αὐταπάρησιν ἀξιοθαύμαστον ἀποσπᾶσας ἐπανειλημμένως τὰ συγχαρητήρια τῶν ἀνωτέρων του. Ἐκ τούτων παραθέτομεν τὴν κάτωθι βεβαίωσιν.

«Βεβαίῳ ὁ ὑποφαινόμενος λοχαγὸς Πᾶνος Ζαχαρόπουλος ὅτι οἱ συλληφθέντες ἐν Τεχόβφ κατόπιν συμπλοκῆς 69 Τοῦρκοι στρατιῶται συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐφεδρῶν ἀνθυπολ. Λυκούργου Δ. Πιτσούλη. Ὁ διοικητὴς τοῦ 7ου λόχου. Πᾶνος Ζαχαρόπουλος, λοχαγὸς πεζικοῦ».

Ὁ Πιτσούλης ἐφρονεῦθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος τὴν 17ην Ἰουλίου 1913 εἰς τὰ ὑψώματα Χασὰν-Πασᾶ

* *

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης πεζικοῦ Α. Γεωργιάδης ἀφηγεῖται περὶ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς τὰ ὁποῖα περιήλθον εἰς γνῶσιν του ἐκ πληροφοριῶν τοῦ στρατιώτου Γ. Ἀργυροπούλου :

«Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1913 ὁ ἔφ. ἀνθυπολ.

τοῦ 11ου πεζ. Συν)τος Λυκοῦργος Πιτσούλης, ἐκδιώξας διὰ τῆς διμοιρίας του τὸν ἐχθρὸν ἐκ διαδοχικῶν ὑψωμάτων καὶ ἀντιληφθεὶς φανατικὸν Τοῦρκον πολυβολητὴν ἐξακολουθοῦντα νὰ ἐξαπολύῃ μύδρους καὶ νὰ σκορπίζη τὸν θάνατον, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι περὶ αὐτὸν πολυβοληταὶ εἶχον τραπῆ εἰς φυγὴν, ὄρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς σπάθης του κατέφερε κείριον πλήγμα ἀποκόψας τὴν ρίνα του».

ΔΑΝΟΥΚΑΡΑΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

*Εφεδρος Ἀνθυπολ. Πυροκροῦ

Ἐφρονεῦθη τὴν 10ην Ἰουλίου 1913 εἰς τὸ ὑψ. 1450 τοῦ Πετσόβου ὑπηρετῶν εἰς τὴν 1ην πυροχίαν τῆς II Μοίρας ὀρειβ. πυροκροῦ.

Ὅταν ἐκηρύχθη ἐπιστροφάτευσις καὶ παρουσιάσθη ὁ Δανουκάρης εἶχον συμπληρωθῆ αἱ θέσεις τῶν ἀξιωματικῶν τῆς II ὀρ. Μοίρας καὶ ὁ διοικητὴς τὸν ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ ἔμπροσθεν. Μόλις τὸ ἐπληροφωρήθη ἔγινεν ἔξω φρονῶν· δὲν ἄφησεν ἄνθρωπον ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι συνεδέετο μὲ τὸν διοικητὴν νὰ μὴ τὸν ἐκλιπαρῆ νὰ μεσολαβήσῃ νὰ τὸν πάρῃ στὸν πόλεμον. Ἐφθασε στὸ σημεῖο νὰ πῆ: «ἢ μὲ πέρνει ἢ θά σκοτωθῶ».

Κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς του ταύτης ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐμπόλεμον Μοῖραν καὶ εἰς τὴν 1ην πυροχίαν.

Καὶ ποῖος πυροβολητὴς τῆς 1ης πυροχίας τῆς II Μοίρας θὰ ξεχάσῃ τὸν ἀγαπημένον του ἀν)γὸ τὸ Διαμάντη ποῦ τοὺς μάζευε σὰν κλωσα ὄλους καὶ τοὺς διηγείτο διάφορες ἱστορίες μοιραζόμενος τὰ τσιγάρα του καὶ τῆς ψείρας τους;

Καὶ ποῖος εὐζωνος τῆς Ἡλείου δὲν θυμᾶται τὸ λεβέντη ἀξιωματικὸ τοῦ πυροκροῦ τὸ Διαμάντη μὲ τὰ τσαρούγια του τὰ εὐζωνικά καὶ τὴν κάπα του ποῦ γύριζε μέρα καὶ νύχτα στὰς προφυλακὰς τους, πότε μοιραζῶν κονιὰ καὶ πότε ἐκτελῶν ἐφόδους διὰ νὰ ἰδῆ ἂν φυλᾶνε καλά;

Καὶ ποῖος ἄλλος πολεμιστὴς ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῆ σὲ κανέναν ἄγριο βομβαρδισμό καὶ δὲν τὸν ἐθαύμασε, ποῦ ὄρθιος, πότε μούτζωνε τῆς ὀβίδες ποῦ περνοῦσαν, πότε ἔκανε ἄλλαις χειρονομίαις ἀπροεπεῖς μὲν, ἀλλὰ τόσο τονωτικῆς διὰ τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνδρῶν;

Ἦστερα ἀπ' αὐτὰ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ πέσῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἔπεσε εἰς τὸ ὑψωμα 1450 τοῦ Πετσόβου τὴν 10ην Ἰουλίου 1913.

Τραυματισθεὶς θανασίμως παρέμεινεν ἐνθαρῶν τὸς πυροβολητὰς του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐφώναζε: «Γιὰ τὴν πατρίδα παιδιὰ· γιὰ τὴν πατρίδα». Εἴτανε τὰ τελευταῖα του λόγια.

Κυριάκος Ταβουλάρης

Συν)χης πυροκροῦ

ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ

*Εφ. Ἀνθυπολ. Πεζικοῦ

Τὴν 15ην Ἰουλίου κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Χασσάν-Πασσᾶ ὁ λόχος μου (4ος) ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ζεγκίνην ἀποτελῶν τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς παρατάξεως τοῦ 8ου Συν)τος καὶ εὐρεθεὶς ἀπομονωμένος λόγῳ διακεκομμένου ἐδάφους, ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν ὀλοκλήρου Βουλγαρικοῦ τάγματος τοῦ Συν)τος τῆς Φρουρᾶς τοῦ Βασιλέως Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας.

Τὸ Βουλγαρικὸν τάγμα κρυμμένον εἰς μεγάλον χάνδακα καὶ προστατευόμενον ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν σπαρτῶν καλαμποκίου ἐνεφανίσθη εἰς ἀπόστασιν 300 σχεδὸν μέτρων ἀπὸ τοῦ λόχου μου, τῶν ἀνδρῶν τοῦ τάγματος κρατουμένων ἀπὸ τὰς χεῖρας καὶ ἀποτελεσάντων παμμεγέθη ἄλυσιν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺν Βουλγάρους ἀξιωματικούς μὲ τὰ περιστροφὰ ἀνὰ χεῖρας. Ἐκρουον δὲ τὰ τύμπανα καὶ τὰ σάλπιγγας ἔς

ἀλαλαγμοῖς καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν καταγισμού ὀβίδων καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ λόγου μου. Οἱ ἀνδρεῖοι ὅμως Μανιᾶται τοῦ λόγου μου, μὲ τοὺς γενναίους λοχαγόν των Ζεγκίνην, τὸν ἔφεδ. ἀνθ)γὸν Θεοχάρην ἐκ Ναυπλίου, ἀνθ)τὴν Χαροκόπον καὶ τὸν τυχόντα τῆς τιμῆς ταύτης ὑποφαινόμενον, ἐμψυχούοντας τοὺς ἄνδρας διὰ φωνῶν καὶ παραγγεμάτων καὶ λαβόντας τὰ μάνλιχερ φονευθέντων ὀπλιτῶν ἀνὰ χεῖρας, οὐ μόνον δὲν ἐπτοήθησαν ἐκ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης ἐπιθέσεως ἀλλ' ὄρθιοι ὑπεδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν διὰ καταγισμού πυρός, ἀποδεκατίσαντες τοὺς ἐπιτιθεμένους Βουλγάρους. Ἐξακολουθοῦντες δὲ ἀκατάσχετον καὶ ταχὺ πῦρ, ἐτηρήσαμεν τὰς θέσεις μας καὶ ἀνεχαιτίσαμεν τὴν ὁρμὴν τοῦ λυσοδῶς ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ. Ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν τὰ φυσίγγια τῶν ἀνδρῶν ἐσώθησαν καὶ λύσσα κατέλαβε ὅλους τοὺς ἄνδρας καὶ ἀξιωματικούς. Οἱ ἑναπομείναντες ἄνδρες κατελήφθησαν ὑπὸ μανίας καὶ δάκνοντες τὰς χεῖρας ἐφώναζον: «Φυσίγγια, φυσίγγια», ἀλλ' ὁ ἐφοδιασμός δὲν ἦτο εὐκόλος. Τότε συνέβη τὸ ἑξῆς:

Ἄλλοι μὲ ἐφ' ὄπλου λόγῃν καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀνδρῶν ἀποσπᾶσαντες μαχαίρας ἐπέπεσαν ἀκάθεκτοι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐλθόντες εἰς πάλιν σῶμα πρὸς σῶμα. Τὴν στιγμὴν δὲ ἐκείνην κατέφθασαν πρὸς ἐνίσχυσιν οἱ ἀτρόμητοι ἀνθ)γὸς Πολίτης Ἡλίας, ὁ ἀείμνηστος Τζαβέλλας Ἰωάννης, ἀνθ)γὸς Ζυγουράκης Κ. καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἐνθυμοῦμαι καὶ ὄρμησαν ἀκάθεκτοι μὲ ἐφ' ὄπλου λόγῃν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐλθόντες εἰς πάλιν σῶμα πρὸς σῶμα, τῶν Βουλγάρων τραπέντων εἰς ἄτακτον φυγὴν. Συγχρόνως δεξιὰ ἔφθασαν τμήματα τοῦ 9ου πεζ. Συντος καὶ ἀπεδεκάτισαν τοὺς φεύγοντας Βουλγάρους διὰ τῶν πολυβόλων των. Ἐκεῖ εὖρον ἔνδοξον θάνατον ἐκ τοῦ λόγου μου οἱ ἔφεδ. ἀνθ)γὸς Θεοχάρης καὶ ἀνθ)στὴς Χαροκόπος ὡς καὶ 61 ὀπλίται, ἂν δὲν ἀπατώμαι, τοῦ λόγου μου. Ὁ θάνατος τοῦ Θεοχάρη ἔλαβε χώραν ὑπὸ τὰς ἑξῆς χαρακτηριστικὰς συνθήκας: Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ μὲν διοικητὴς τοῦ λόγου μου λοχαγὸς Ζεγκίνης εὐρίσκετο εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τοῦ λόγου μου ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν μαχομένων ἀνδρῶν, ὁ ὑποφαινόμενος δὲ εἰς τὸ ἄκρον δεξιόν, μὲ ἐπλησίασεν ὁ ἀείμνηστος ἦρως ἔφεδ. ἀνθ)γὸς Θεοχάρης καὶ μοὶ εἶπεν ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Κύριε Χριστοδούλου δός μου λίγη γαλέτα καὶ ἓνα τσιγάρο νὰ καπνίσω, ἔχω δὲ τὴν προαίσθησιν ὅτι θὰ σκοτωθῶ καὶ λυποῦμαι μόνον τὴ μάνα μου καὶ τὰς ἀδελφάς μου διότι δὲν εἶχον ἄλλον ἀπὸ μένα». Καὶ ὦ τοῦ θαύματος τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐχθρική ὄβρις ἐκραγεῖσα ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν μας ἀφήκεν ἄπνουν τὸν γενναῖον ἀξιωματικόν, ἐτραυματίσεν σοβαρῶς ὁ στρατιώτης τῆς διμοιρίας του, ἐγὼ δὲ ὑπέστην μόνον ἐλαφρὸν μώλωπα εἰς τὴν δεξιὰν ὤμοπλάτην ἐκ πυροσωλήνος.

Ἄπ. Χριστοδούλου

Ἄντισυν. πεζικοῦ

ΓΕΩΡ. ΣΑΚΑΛΗΣ

*Ἐφ. Ἄνθ)γὸς Πεζικοῦ. Ἐξ Αἰγίου

«Περὶ τὴν δύνειν τῆς 16ης Ἰουλίου δεινὸν πλῆγμα ὑπέστη ὁ λόγος μου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐφ. Ἄνθυπολοχαγοῦ Γ. Σακαλῆ, φονευθέντος διὰ θραύσματος ὀβίδος. Ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ἀξιωματικούς τοῦ τάγματος, παλληκάρι, εὐγενῆς, γλυκὺς πρὸς ὅλους. Ἦτο τὸ ἀγαπημένο παιδί τοῦ τάγματος.

Ἐπολέμησε καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους μετὰ γενναιότητος, ἐξασφαλίσας οὕτω τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνωτέρων του, τὴν ἀγάπην τῶν συναδέλφων του, τὸν σεβασμὸν τῶν κατωτέρων του. Κατὰ τὴν μάχην Σπικίβου σφαῖρα διελθοῦσα πλησίον τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ μόνις θίξασα τὸ δέριμα, τῷ ἐπροξένησε σκοτοδίνην διαρκέσασαν ἐπὶ ὄραν, συγχρόνως δὲ ἀφήρεσε καὶ τὸ φῶς τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ. Δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ τάγμα παρὰ κατόπιν θερμοῦν παρακλήσεων τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν συναδέλφων του. Μετέβη εἰς τὸ χειρουργεῖον τῆς Μεραρχίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπέμενε ἡ τύφλωσις τοῦ ὀφθαλμοῦ, τοῦ ἐδόθη εἰσιτήριον διὰ τὸ νοσοκομεῖον Στρωμνίτης. Δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ χρῆσιν τούτου. Παρ' ὅλας δὲ τὰς προτροπὰς τῶν ἱατρῶν καὶ τὴν σύστασιν καὶ τοῦ ἐκεῖ παρευρεθέντος ὑπολοχαγοῦ Κ. Παπασταματίου, τραυματίου, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύει ὁ ὀφθαλμὸς του, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐπιστρέφων μεταβαίνει εἰς τὸ μακελειό, τὸ φιλότιμο παιδί ἦλθεν εἰς

τὸν τάγμα καὶ ἐπέμεινε ἐκεῖ ἄχρι τοῦ θανάτου του. Ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀγαθούς καὶ ἀκατάσχετους ἄνδρας τοῦ ἔθνους. Ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀγαθούς καὶ ἀκατάσχετους ἄνδρας τοῦ ἔθνους. Ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀγαθούς καὶ ἀκατάσχετους ἄνδρας τοῦ ἔθνους.

τὸ τάγμα τὴν 13ην Ἰουλίου ἕνα τὴν 16ην περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁ στέφανος τῆς ἀθανασίας τὸν περιβάλλη, ἢ ἀγνή ψυχὴ του ἀνέλθη εἰς τὰς ἀτέμονας σφαῖρας τοῦ αἰωνίου καὶ χρυσοῖς γράμμασι τὸ ὄνομα του γραφῆ εἰς τὸ πάνθειον τῶν ἡρώων.»

(Ἀπὸ τὸ Ἡμερολ. Π. Σταυροπούλου ἐφ. ἀνθυπολ.)

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ Κ. ΜΕΡΜΗΓΚΑΣ

Ἀνθύτης πεζικοῦ ἐκ Μεσολογγίου

Ἀποφοιτήσας τοῦ Γυμνασίου κατετάγη ἐθελοντῆς μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως εἰς τὸ 2ον τάγμα εὐζώνων. Προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχίου μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ὡς διμοιρίτης. Κατὰ τὴν 6ην Ἰουλίου 1913 περὶ τὸ λυκανγῆς διετάχθη παρὰ τοῦ λοχαγοῦ του ὅπως καταλάβῃ μετὰ τῆς διμοιρίας του ἐν ὠχυρωμένῳ ὕψωμα ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωρίον Πέτσοβον. Οἱ Βούλγαροι ἀντέστησαν γενναίως. Ἦτο δὲ καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἐπικρατοῦσα. Ἐν τούτοις πρῶτος βαδίζων καὶ ὄρθιος πάντοτε ἐμάχετο ὁ Μέρμηγκας ὁδηγῶν τὴν διμοιρίαν του. Καὶ ἐκεῖ ἐδέχθη σφαῖραν ἐχθρικήν εἰς τὸ στήθος καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς καρδίας. Ἐξέπνευσε μετὰ δύο ὥρας καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου Πετσόβου εἰς τὸ μέσον δύο δεκανέων πεσόντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Κατὰ τὴν τελευταίαν του στιγμὴν εἶπεν εἰς τὴν διμοιρίαν του: «Ἐκδίκησιν εἰς τοὺς ἀτίμους καὶ θὰ νικήσωμεν». Τὴν 7ην δὲ Ἰουλίου ἐκοινοποιήθη εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ἔγκλις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἢ ἀναφέρουσα τὴν προαγωγήν του εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΗΛΙΑΣΙΔΗΣ

Ἐκ Κύπρου

Δεκανεὺς 5ου λόχου τῶν εὐζώνων ἐπληρώθη εἰς Κάτω-Τσουμαγιάν ὅθεν διεκομίσθη εἰς τὸ III Νοσοκομεῖον Θεσσαλονίκης. Ἐκεῖ δὲ ἀπέθανεν ἐκ γαγγραινῆς προσελθούσης συνεπεία τοῦ τραύματός του.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΠΡΕΝΤΕΛ - ΧΑΝ

Τὸ ἑσπέρας τῆς 16ης Ἰουλίου 1913 τὸ 15ον Σύνταγμα εὐρισκόμενον εἰς ὑψώματα νοτίως 1378 διετάχθη νὰ πορευθῆ διὰ νυκτερινῆς πορείας πρὸς Πρέντελ-Χὰν ὅπως ἀποκρούσῃ τὰ ἐκ Μαχομίας ἀπειλοῦντα τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς τμήματα Βουλγαρικῆς στρατοῦ καὶ ἀτάκτων, ἐνισχύον τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρότερον τεταγμένον 19ον Σύνταγμα πεζικοῦ.

Τὸ 15ον Σύνταγμα πεζικοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ταγμάτων τοῦ 2ου καὶ τοῦ 3ου. (τὸ 1ον τάγμα εἶχεν ἀφεθῆ εἰς Νευροκόπι πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως). Ἐτέθη δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ εἰς οὐλαμὸς πυροβόλου. Καὶ οὕτω ἄμα τῆ ἐπελεύσει τοῦ σκότους ἐκκινήσαν τὸ Σύνταγμα, διὰ πορείας διαρκεσάσης καθ' ὅλην τὴν νύκτα διὰ μέσου δυσβάτων ἡμιονικῶν ὁδῶν, ἤχθη κατὰ τὴν ἀγίην τῆς 17ης Ἰουλίου εἰς τὰ ὑψώματα Πρέντελ-Χὰν καὶ εἰς τὴν κορυφὴν ἀγρίου καὶ παρθένου δάσους, ἡ ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσχώρησις ἀπέβηκε σχεδὸν ἀδύνατος διὰ συγκεροτημένα τμήματα ἐν οἰωδῆποτε σχηματισμῶ.

Ἄμα τῆ ἀφίξει εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Συντοῦ, τὰ προπορευόμενα τμήματα αὐτοῦ ἀντελήφθησαν καταυλισμοὺς στρατιωτικῶν τμημάτων ἐπὶ τῶν Β. καὶ Β. Α. τοῦ δάσους ὑψωμάτων. Οἱ καταυλισμοὶ οὗτοι ἐξελέφθησαν ὡς φίλιοι καὶ δὴ τοῦ 19ου Συντοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς VII Μεραρχίας πρὸς τὸ 15ον Σύνταγμα, εἰς ταύτην ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἔδει νὰ ἐδρίσκηται.

Γενομένης ἐν τούτοις ἀναγορίσεως διὰ περιπόλων ἐξηκριβώθη ὅτι οἱ γινόμενοι ἀντιληπτοὶ καταυλισμοὶ ἦσαν Βουλγαρικοί. Ἀμέσως δὲ τὸ ἐν τῇ φάλαγγι ἀκολουθοῦν 2ον τάγμα ἐδέχθη πυρὰ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ του καὶ ἐξ ἀποστάσεως 500 περίπου μέτρων καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀναπτυχθῆ ὁλόκληρον πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐξ ἧς ἐβάλλετο. Συγχρόνως ὁμως ἐβλήθη καὶ τὸ προηγούμενον ἐν τῇ φάλαγγι 3ον τάγμα ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τὸ ὁποῖον οὕτω ἀνεπτύχθη κατ' ὄρθην γωνίαν πρὸς τὸ 2ον τάγμα.

Ὁ οὐλαμὸς τοῦ πυροβόλου μὲ στήριγμα τὸν 9ον λόχον τοῦ Συντοῦ ἀφέθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δάσους, διότι ἐνεκα τῆς πυκνότητος αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ. Ἐνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐδυσχεράνη καὶ ἡ προχώρησις τῶν πολυβόλων, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν πολυβολητῶν. Κατὰ παρόμοιον δὲ τρόπον μετεφέρθη ὑπὸ τῶν ἡμιονηγῶν καὶ μέρος τῶν πυρομαχικῶν.

Ὁ ἀγὼν τοῦ 15ου Συντάγματος διεξήχθη μετὰ πείσματος καὶ ἡρωϊσμοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐνήργησαν κατὰ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἐξ ἢ ἐπτὰ ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις πάσας ἀποκρουσθείσας. Συγχρόνως δὲ τμήματα ἐκ Κομητατζήδων εἰσχωρήσαντα ἐντὸς τοῦ δάσους ἐνήργησαν αἰφνιδιασμοὺς κατὰ τῶν μεταγωγικῶν τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ ἀκολουθοῦντος χειρουργείου. Τμήμα δὲ στρατοῦ μετὰ Κομητατζήδων ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ στηρίζοντος τὸν οὐλαμὸν τοῦ πυροβόλου 9ου λόχου, ὅστις συνῆψε πείσμονα μάχην μετ' αὐτῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝ. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΙΣ
Γυμναστής τοῦ ἐν Τρικάλαις
Γυμνασίου - Ἐφ. ἀνθυπασπιστῆς
Ἐφρονεῦθη εἰς Ἐνωτ. Τζουμαγιάν

Κατὰ τὴν δεξιὴν διλοχίαν τοῦ 3ου τάγματος κατώρθωσε ν' ἀποθῆσῃ τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τὰ Β. Α. τοῦ Πρέντελ-Χὰν ὑψώματα καὶ οὕτω ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸ 19ον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἐμάχετο ἀπὸ προῖας καὶ τὸ ὁποῖον ἐνεργήσαν προέλασιν εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐκτοπίσῃ τὰ ἀντιμέτωπα πρὸς αὐτὸ τμήματα τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν θέσεων τὰς ὁποίας κατεῖχον.

Ἡ μάχη ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε πείσματος ἐφ' ὅλης τῆς γραμμῆς καὶ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀνθυπασπιστῆς Πεζικοῦ
Ἐφρονεῦθη εἰς Γιαννίνας

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Γ. ΠΑΠΑΔΙΜΑΣ
ἢ ΝΤΟΥΧΑΝΙΑΡΗΣ
Σχολάρχης τοῦ ἐν Ἀγνάντῃ
Ἐλλ. Σχολείου
Ἐφρονεῦθη εἰς Μαχομίαν

ἀνεκόπη μόνον ἐπὶ τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους. Κατὰ τὴν νύκτα δὲ ἡ γραμμὴ τῶν προφυλακῶν μάχης αἰτνες ἐτάχθησαν παρὰ τοῦ 15ου Συντάγματος ἐνισχύθη δι' ἐνὸς λόχου τοῦ 19ου Συντάγματος.

Τὴν ἐπιούσαν, ἅμα τῇ αὐγῇ, ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ 15ου Συντάγματος, ἀλλ' οὐχὶ πλέον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως λόγῳ τῶν βαρυτάτων ἀπολειῶν τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποστῆ κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦτο καθὼς καὶ τὰ ἀντιμέτωπα πρὸς τοῦτο Βουλγαρικὰ τμήματα.

Ἐν ᾧ δὲ ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν ἠκούσθη τὴν μεσημβριαν ἀκριβῶς τῆς 17ης Ἰουλίου τὸ σάλπισμα τῆς ἀνακοχῆς καὶ τῆς παύσεως τοῦ πυρὸς ἐκατέρωθεν. Ὑψώθησαν δὲ ἀμέσως καὶ λευκαὶ σημαῖαι συμφώνως μετὰ τὴν ληφθεῖσαν πρὸ μᾶς ὥρας διαταγὴν δι' ἧς ἠγγέλλετο ἡ συνάψις τῆς ἀνακοχῆς.

Ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης εὐρέθησαν πτώματα Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων στρατιωτῶν παραπλεύρως ἀλλήλων κείμενα καὶ φέροντα τραύματα δι' ἀγχεμάχων ὄπλων.

Αἱ ἀπώλειαι τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ 15ον Σύνταγμα κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μάχην ἦσαν αἱ ἑξῆς:

Ἐπὶ 26 ἀξιωματικῶν (ἐξ ὧν οἱ 5 ὑγειονομικοὶ) ἐτέθησαν 15 ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν 5 νεκροί. Καὶ ἐπὶ 811 ὁπλιτῶν, εἰς ὅσους ἀνήρχετο ἡ παρατακτὴ δύναμις τῶν δύο ταγμάτων, ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης 524 ὁπλίται.

Ἀλέκος Παπαδόπουλος

Ἀντισυν. Πεζικοῦ

[Ὑπασπιστὴς τοῦ 15ου Συντάγματος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πρέντελ-Χάν]

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΝΤΟΓΟΥΡΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Εἰς τὴν εὐγένειαν τόσης ζωῆς, καὶ εἰς τὴν ἀδρότητα τόσης θυσίας ἀχθείσης εἰς τοῦ καθήκοντος τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ ἐνόπλου ἑλληνικοῦ ἔθνους, προστίθεται καὶ μία ἔτι πολὺτιμος καὶ ἀγαπητή, εἰς τὰς φοβερὰς κλεισσορείας τῆς Κρέσνας συντριβεῖσα ὑπὸ τῆς Πίσσεως καὶ τῆς Πατριδος τὴν ἔννοιαν, καὶ ὑπὸ τὸ σύνθημα τῆς Ἐλευθερίας βασανιζομένων δούλων καὶ ἀπροστατεύτων ἀδελφῶν.

Εἶναι ἀλγαινὸς πάντοτε ὁ θάνατος δι' ἐκείνους οἵτινες, παραμένοντες ἐν τῇ ζωῇ, προσδέχονται ὡς κληρονομίαν ἰσθῶν τὴν μνήμην τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ἀναπόλησιν τῶν ἀρετῶν τῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς, τὸ ὀδυνηρὸν τραῦμα τοῦ θανάτου ὑπογλυκαίνεται πως διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπῆλθε, καὶ διὰ τῆς ὑποχρεώσεως ἥτις τὸν ὑπηγόρευσεν.

Εἶναι ἡ περίπτωσις ἀκριβῶς καθ' ἣν, θρηνοῦντες πρὸς τοὺς πολλοὺς ἕνα εἰσέτι ἥρωα, τὸν λοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ Νικόλαον Κοντογούρην, ἀναμνησκόμεθα, ὅτι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀπέθανε, καὶ ἡ ὑπόθεσις, ὑπὲρ ἧς ἀπέθανε, καθιστᾷ ζηλευτὸν τὸν θάνατόν του, καὶ ἐπιβάλλει τῆς παραμυθίας τὴν προαότητα εἰς τὴν φλέγουσαν ὀδύνην τῶν οικείων καὶ φίλων του.

Γεννηθεὶς εὐγενῶς προνομοῦχος εἰς φύσιν, ἐστίλβωσε τῆς φύσεως τὰ χαρίσματα διὰ τῆς ἰδίας ἐν τῇ οἰκογενσίᾳ ἀγωγῆς καὶ τῆς ἀρετῆς παιδεύσεως αὐτοῦ εἰς τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης τὴν σφαίραν καὶ εἰς τὸν εὐρὸν καὶ διδακτικὸν κύκλον τοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας. Φύσις φλογερὰ, καρδιά ἐκχειλίζουσα ἀπὸ φιλοπατριᾶν, κεντριζομένη ἀδιαλείπτως ἀπὸ ἀνήσυχον φρόνημα, ἀνατεινόμενον σταθερῶς πρὸς τὰ ἰδεώδη ὄνειρα τοῦ Γένους

ἐνηγκαλίσθη μετὰ παραφόρου στοργῆς ὁ νέος Κοντογούρης τὸ εὐγενὲς στάδιον τῶν ὄπλων, ἀναντιρρήτως

δὲ διὰ τὰς κλίσεις καὶ τὴν φορὰν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, τὸ στάδιον τοῦτο ἦτο τὸ οικειότερον δι' αὐτὸν καὶ τὸ μᾶλλον ἐνδεδειγμένον. Εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ ἔνθα ἔσφυζε τὸ αἷμα πελοποννησιακῆς ἀριστοκρατίας, ἐκόχλαζεν ἐξ ἴσου καὶ ἡ ὀρμηὶ τοῦ σουλιωτικοῦ πολέμου μένους, τέκνον δὲ αὐτὸς ἐπιφανοῦς οἴκου πολλὰ εἰσενεγκόντος εἰς τὸν ἐπικὸν ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαροτησίας δὲν ἦτο δυνατὸν ἀλλ' ἢ νὰ αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ βοῶσαν ἐντονωτέραν τὴν φωνὴν τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ὑποχρεώσεων τῶν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἀποκειμένων, ἀλλ' ἐξαιρέτως εἰς ἐκείνους παρ' οἷς ἡ εὐγένεια δημιουργεῖ τὴν ὑποχρέωσιν, καὶ τὴν ἀδιαλείπτως ζῶσαν ἐντολὴν καὶ ἀνάμνησιν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης.

Εἰς τὴν ἱερὰν σπονδὴν τῶν ἀφθόνων δακρῶν ἄτινα, ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων τοῦ πολέμου, χέει κατ' ἐξακολουθήσιν ὁ Ἕλληνισμός, καὶ εἰς τὸν δάφνινον στέφανον τοῦ θανάτου, ὃν ἀποθέτει ἡ μήτηρ Ἑλλάς εἰς τοὺς νεοσκαφεῖς τάφους τῶν παμπληθῶν καὶ ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς, οὔτε διακρίσεις χωροῦσιν, οὔτε ἐξαιρέσεις. Ὀμηρικοῦ ἔπους καὶ ἕμου ἄξιοι ἀπέβησαν ὅλοι οἱ γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι ἄνδρες οἱ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, οἱ εἰς τῶν μαχῶν τὰ πεδία θανόντες ὑπὲρ τῆς ἱερωτάτης καὶ εὐγενεστάτης τῶν ἰδεῶν. Εἰς τοὺς ἀγνώστους τάφους αὐτῶν, ὑπὲρ οὓς μετὰ σεβασμοῦ κλίνομεν πάντες, φωτεινὴν ἐκτείνει τὴν ἀγίαν τῆς χεῖρα ἡ Θεοσκεία, εὐλογεῖ ἡ Πατρίς, καὶ πόρρω εἰς τὸ ἀχανὲς τῶν αἰθέρων, εὐστομεῖ ἡ Φῆμη τὴν ἀθανασίαν τῶν ὀνομάτων των. Ἐὰν δὲ εἰδικεύομεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἀγαπητὴν μνήμην τοῦ Νικολάου Κοντογούρη, ὑπέικομεν εἰς τὸ ἀχραινὲς τῆς φιλίας αἰσθημα καὶ εἰς τὴν βαθεῖαν διάγνωσιν τῶν ἐντόνων ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν χαρισμάτων. Εἰς τὴν εὐρύτητα τοῦ πολυμεροῦς μέλλοντος αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν βασιμότητα τοῦ στρατιωτικοῦ του σταδίου, εἰς τὴν ἐν τῇ κοινῇ καθόλου σταδιοδρομίᾳ του τὴν οἰωνιζομένην λαμπρὸν μεσουράνημα, εἰς τὴν ζωὴν τόσον αἰσιῶς ἀνατείλασαν, τὸν ἤρπασε θάνατος ὠραῖος, ὁ θάνατος τῶν ἀνδρείων, ὁ θάνατος τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων, ὁ θάνατος αὐτὸς, ὃν ἡ νεότης τοῦ νεκροῦ καὶ ἡ ἀξία του περιβάλλει μὲ μελαγχολικὸν τι καὶ ποιητικὸν γόητρον. Στιγμὰς μόλις πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον ἡ εἰδησις τῆς ἐκχειρίας, ἠγούμενος ἀκάθεκτος τῶν ἀκαθέκτων στρατιωτῶν του ὁ Κοντογούρης, δαμάζων τὰς ἐδαφικὰς δυσχερείας, ὑποτάσσων τὰ ἐμπόδια πάντα, ἐνθουσιάζων καὶ ἐνθουσιαζόμενος, περιφρονῶν τὸν θάνατον· εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅτε παλλόμενος ὁ θάνατος ἐθέριζεν ἀδιακρίτως καὶ ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ἐχθρῶν ὀβιδῶν, ἐδέχθη τὸ θανάσιμον πλήγμα καὶ ἀφοβος, ἐμβλέψας ἀτενῶς πρὸς τὴν παγερὰν μορφήν τοῦ θανάτου, ἀνέδωκε τὴν εὐγενῆ ψυχὴν του, τοῦ ὄρκου του τηρητῆς, ἐκτελεστῆς τοῦ καθήκοντός του, ἥρωος ἀντάξιός τῶν ἑναγχοῦ πεσόντων συναδέλφων του, καὶ ἐφάμιλλος τῶν ἀπαραμίλλων ἐκείνων, ἀφ' ὧν βρέθει ἡ αἱματηρὰ ἀλλ' ἔνδοξος ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς γῆς, τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως καὶ Ἑλευθερίας.

Ἄς μὴ εἶπῃ τις, ὅτι τῆς λήθης ἡ ἀγνωμοσύνη δύναται νὰ ἀπλώσῃ εἰς τάφους τοιοῦτους τὸ θλιβερὸν καὶ παγερὸν κράτος τῆς. Ἄθανάτος νεκρὸς ὁ Νικόλαος Κοντογούρης, ἀθάνατοι νεκροὶ πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ οἱ μοχθήσαντες, οἱ παθόντες καὶ θανατωθέντες ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ αὐτῶν ὄρκου τὴν ἐντολήν, ζῶσιν εἰς τοὺς λόγους ἡμῶν καὶ τὸ ἐγκώμιον, ἀναζῶσιν εἰς τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, διδάσκουσι καὶ παραδειγματίζουν καίτοι νεκροί, διότι μέγα δίδαγμα καὶ μέγα παράδειγμα εἶναι ὁ τάφος τοῦ στρατιώτου, ὅστις αἰμόφυρτος πίπτει τῆς ἐλληνικῆς σημαίας του τὰ χρώματα καὶ τὸν σταυρὸν ἀτενίζων, καὶ ἀπὸ τῆς θέας αὐτῆς καὶ τῆς ἱερότητος ἀντλῶν τὸ ὕστατον ἀπὸ τῆς ζωῆς παραμυθητικὸν ἐφόδιον, δι' οὗ ἀγνώως καὶ ἱερῶς θὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

(Ἀπὸ τὴν Ἐφημερίδα «Ἀθῆναι»).

Σπυρίδων Παγανέλης

ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Υπολοχαγός Πεζικού

Ἐγεννήθη τὴν 16ην Ἰουνίου 1885 ἐν Σπάρτῃ ἔνθα διήκουσε καὶ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων κατὰ τὸ 1901 ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Μετὰ διετεῖς σπουδὰς μετέβη πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν εἰς Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐκεῖ λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς κλίσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἐγκατέλειψε τὰς νομικάς του σπουδὰς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Μοδένῃ στρατιωτικὴν σχολὴν ἐξεληθὼν μετὰ τριετῆ φοίτησιν ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ πεζικόν. Ὑπηρετήσε μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὸ 8ον Ἰταλικὸν Σύνταγμα καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατετάγη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ εἰς τὸ 7ον πεζ. Σύνταγμα ἐν Ἀθήναις.

Τῷ 1912 ἐξήτησε καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸ 6ον Τάγμα Εἰζώνων ἐν Τυρνάβῳ, ὅπου ὑπηρετήσεν ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὡς σταθμάρχης εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα, ὃ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1912 εὔρεν αὐτὸν ὑπηρετοῦντα εἰς τὸν 1ον λόχον τοῦ 6ου τάγματος ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Λουκᾶν Παπαλουκᾶν.

Ἔλαβε μέρος εἰς πᾶσας τὰς μάχας τοῦ τάγματός του διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν προθυμίαν του, τὴν σύνηθῆν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδρείαν του.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1913 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ παρέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 4ου λόχου τοῦ αὐτοῦ τάγματος. Μετέσχε δὲ πασῶν τῶν μαχῶν τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου. Ἐτραυματίσθη βαρῦτατα ἐν Καδίτῃ νοτιοανατολικῶς τοῦ Πετσόβου τὴν πρωΐαν τῆς 17ης Ἰουνίου 1913. Παραληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἑφ. ὑπιάτου Κ. Κυριαζοπούλου, διευθυντοῦ τοῦ Βε χειρουργείου τῆς αὐτῆς Χ Μεραρχίας μετεφέρθη εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα ἀπεβίωσε τὴν 16ην Ἰουνίου 1923.

Ὁ θάνατος τοῦ ΧΟΓΓΑ καὶ τοῦ ΜΥΤΑΚΗ

Ἀξιότιμε κ. Βεργωτῆ,

Τὴν ἀπὸ 1ης ὑπερμεσοῦντος ἐπιστολήν σας ἔλαβον μόλις χθὲς ἐπιστρέψας ἐκ Χειμάρρας, ἰδιαιτέρως μου πατριδος, ὅπου εἶχον μεταβῆ πρὸς συνάντησιν τῶν οἰκείων μου, καὶ σπεύδω νὰ παρίσχω πρὸς Ὑμᾶς τὰς ἐξῆς πληροφορίας διὰ τοὺς ἐνδόξως πεσόντας κατὰ τὴν μάχην Καρακολίου (ὑψωμάτων Μαχομίας), εὐχόμενος εἰς τὸν Ὑψιστον ὅπως παρηγορήσῃ τοὺς οἰκείους αὐτῶν οἵτινες θὰ σεμνύνονται διότι οἱ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΟΓΓΑΣ
ἑφ. ἀνθυπολ. πεζικοῦ
ἐκ Κεφαλληνίας

προσφιλεῖς αὐτῶν, ἥρωϊκῶς μαχομένοι κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἔπεσαν ἐνδόξως εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς, πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς Πατρίδος τῶν ἢ ὁποία θὰ καυχᾶται διότι γεννᾶ καὶ ἀνατρέφει τοιοῦτους λεβέντες. Αἰωνία ἡ μνήμη των!

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Μυτάκης, περὶ τὴν 2αν μ. μ. ὥραν τῆς 17ης παρελθόντος μηνός, κατὰ τὴν μάχην Καρακολίου, Ὑψωμάτων Μαχομίας, προσῆλθεν ἐνώπιόν μου ὅπως μοῦ ἀναφέρῃ τι. Ἀλλὰ μόλις ἤνοιξε τὸ στόμα του καὶ ἐπρόφερε μόνον τὴν λέξιν «Κύριε» θέλων νὰ εἶπῃ κύριε Ταγματάρχα, σφαῖρα ἐχθρική εἰσελθοῦσα διὰ τοῦ στόματος ἀφῆκεν αὐτὸν ἄπνουν, χωρὶς νὰ προσφέρῃ οὔτε συλλαβὴν τινα. Διέταξα τότε τὸν ἀνθυπασπιστὴν τοῦ 12ου Λόχου Παπαϊωάννου, ὅπως μετὰ τοῦ ἀνθυπιάτου τοῦ τάγματός μου Χατζοπούλου, ὅστις εὐρίσκετο ἐκεῖ πλησίον, παρατηρήσουν μήπως ὁ φονευθεὶς ἀνθυπολοχαγὸς εἶχε χρήματα. Ἡ διαταγή μου αὕτη ἐξετελέσθη ἀμέσως, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ποῖον τὸ ἀποτελέσμα, διότι κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην εἶχον διατάξῃ τὸν 12ον Λόχον μου, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἔναντι ἐχθροῦ, καὶ ἠκολούθησα τὸν λόχον τοῦτον, περὶ δὲ τὸ ἔσπερας τῆς ἡμέρας ταύτης, τραυματισθεὶς, ἀνε-

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΥΤΑΚΗΣ
ἑφ. ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ
ἐκ Κεφαλληνίας

χώρησα και οὐδὲν ἕτερον γνωρίζω εἰμὴ μόνον ὅτι τὰς θέσεις μας ἐξηκολουθήσαμεν νὰ κατέχωμεν, και τὴν ἐπομένην, ὅποτε ἐγένετο ἡ ἀνακομὴ και μετὰ ταῦτα, οἱ φονευθέντες συνελέγησαν και ἐτάφησαν μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν εἰς ἤρωας και ἐνδόξως πεσόντας ἀξιωματικούς και ὀπλίτας.

Περὶ δὲ τοῦ ἀειμνήστου ἀνθυπολοχαγοῦ Ἀνδρέου Χοιδᾶ σᾶς πληροφοροῦ ὅτι οὗτος, καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας τῆς 17ης Ἰουλίου, κατὰ τὴν μάχην Καρακολίτυ, ἐπολέμησε γενναϊότατα, εἰς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, ἤτοι ἀπὸ τῆς 6 1)2 πρωϊνῆς ὥρας. Εἶχε διατεθῆ ὀλόκληρον τὸ 2ον τάγμα τοῦ Συντάγματός μας πρὸς ἀπόθησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἐναντι αὐτοῦ θέσεων. Τοῦτο δὲν κατορθώθη καιτοὶ ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον φονευθῆ ἢ πληγωθῆ και ἐκ τῶν 800 ὀπλιτῶν οὗς ἠρίθμει τὸ τάγμα, 100 περίπου ἀπέμενον εἰς τὴν θέσιν των, τῶν λοιπῶν φονευθέντων, τραυματισθέντων και διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν τραυματιῶν χρησιμοποιηθέντων.

Με τοὺς 100 περίπου τούτους ἄνδρας, ὁ ἦρωας Χοιδᾶς ἐκράτησε τὴν θέσιν του μέχρι τῆς 5 1)2 ἑσπερινῆς ὥρας, καθ' ἣν ἐπληρώθη ἐπικινδύνως μεταφερθεὶς εἰς τὸ χειρουργεῖον τοῦ Συντάγματός μας, ὅπου τῷ παρεσχέθησαν αἱ πρῶται βοήθειαι, και ἐκεῖθεν εἰς τὸ Χειρουργεῖον τῆς VI Μεραρχίας, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Τσεκούρα ὅπου τὴν μεθεπομένην, ὡς ἐπληροφορήθη, ἀπεβίωσεν.

Ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας, μέχρις ὅτου ἐτραυματίσθη, σχεδὸν μόνος του ἀπόθησε ἰσὺς τὸν ἐχθρόν, ἐπιχειρήσαντα ἔφοδον κατὰ τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν παρετάχθη ὀλόκληρον τάγμα, ἐκ τοῦ ὁποίου παρέμεινον 100 περίπου ἄνδρες, οἵτινες κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεις προὔτιθεντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς θέσεις. Τὸ παράδειγμα ὅμως τοῦ ἦρωος ἀνθυπολοχαγοῦ των ἀειμνήστου Χοιδᾶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἀνδρῶν του, πολεμοῦντος ὀρθίου και με ἐφ' ὄπλον λόγχην, ὀλίγοι ἠκολούθουν, ἐξηνάγκασεν ὅμως τοὺς λοιποὺς νὰ μένωσιν εἰς τὰς θέσεις των. Τέλος μόλις ἐτραυματίσθη ὁ γενναῖος Χοιδᾶς ἐγκατελείφθη ἡ θέσις αὕτη κ.τ.λ.

Ὁ ἀειμνήστος Χοιδᾶς ἐπολέμησε γενναϊότατα, και εἶναι ἀξίος θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν του και αὐταπάρνησίν του. Δυστυχῶς δὲν ἐπέζησε διὰ νὰ τιμηθῆ παρὰ τῶν συμπολεμιστῶν του και τῆς Πατρίδος του.

Εὐτυχὴς ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ διότι ἀνέθρεψε τοιοῦτον ἦρωα

Μεθ' ὑπολήψεως

Δ. Δούλης

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Υ. Γ.—Τὸν γενναῖον Χοιδᾶν εἶχον πλησίον μου κατὰ τὴν μάχην τῆς Πρεβέζης. Ἀναγνωρίσας δὲ τὰ γενναῖα, αὐτοῦ αἰσθήματα ἀνέθηκα αὐτῷ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ τμήματος τῶν Ἡπειρωτῶν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπολέμησε γενναϊότατα και με αὐταπάρνησιν ζηλευτὴν, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις και κατὰ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ πρὸ τῶν μαχῶν ὑπηρεσίας ἦτο ἀξίος συγχαρητηρίων και θαυμασμοῦ.

Κέρκυρα 18 Αὐγούστου 1912

Δ ο ύ λ η ς

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΟΙΔΑΣ

Ὅταν ἔγινεν ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ 1912 και κατετάγη ὁ Χοιδᾶς εἰς τὸ 15ον Σύνταγμα, ἡ κομψή, ἀριστοκρατικὴ παράστασις του και οἱ κοσμικοὶ τρόποι του ἐκίνησαν εἰς ἀφελῆ σκώμματα τοὺς συναδέλφους του, παλαιοὺς στρατιωτικοὺς Ρουμελιώτας κατὰ τὸ πλεῖστον.

Ἄλλ' ὑπὸ τὸ εὐθρυπτον ἐκεῖνο σῶμα και τὴν ἀβροτάτην ὡς παρθένου μορφήν τοῦ Χοιδᾶ ἐκρύπτετο ψυχὴ λέοντος. Εἰς τὰς φοβερὰς κακονχίας τοῦ Ἡπειρωτικοῦ πολέμου ἀντέτασσε τὴν φιλομειδῆ του ἀπάθειαν. Και εἰς τὰς ὥρας τῶν κινδύνων εἶχε τὴν ὀρμὴν και τὴν ἀσυσκότιστον ψυχραιμίαν τῶν ἀληθινῶν ἡρώων. Οὐδεὶς τὸν εἶδε ποτὲ σκυθρωπὸν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας. Και εἰς τοὺς χαλεποὺς ἀγῶνας τῆς Ἀετορράχης ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ὀλίγων ἐμψυχωτῶν, οἱ ὅποιοι ἐστάθησαν πιστοὶ δίπλα εἰς τὸν πεινῶντα, τὸν ἀφορητῶς κακουχούμενον, τὸν σχεδὸν γυμνὸν φαντάρου και τὸν ἐκράτησαν ἄγρυπνον και

καρτερικόν και ἀδάμαστον ἕως τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Χοῦδᾶς ἐδέχθη τὴν κήρυξιν τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου με ζωηρότατον, σχεδὸν παιδικὸν ἐνθουσιασμόν. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του δὲν ἀπεδείχθη ἄδικος. Ἐστέρφη μὲ ἓνα ἐπικόν, ἀπαραμίλως ὥραϊον θάνατον με τὸ σπαθὶ στὸ χέρι, εἰς μίαν ἀγρίαν ἐκ τοῦ συστάδην σύγκρουσιν, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἠχίση τὸ σάλπισμα τῆς ἀνεκωχῆς.

Ἐπ. Μάλαινος

ΝΙΚΟΣ ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΣ

Δικηγόρος

Ὁ Νίκος Κοσσυβάκης ἐγεννήθη τῷ 1886 εἰς τὸ χαριέστατον καὶ ἐλατοβρυθὲς χωρίον Μπότι τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ ἦτο γόνος ἀρχοντικῆς οἰκογενείας. Περαιτώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Ἄρτης, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου.

Τῷ 1907 πρὶν ἀποπερατοῦσθαι τὰς σπουδὰς του ἐκλήθη ὑπὸ τὰ ὄπλα. Χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐλαχίστην δυσἀρέσκειαν διότι θὰ διέκοπτε τὰς σπουδὰς του, προσῆλθεν ἀμέσως καὶ κατετάγη εἰς τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Ἀπολυθεὶς ἀργότερον ἐπανέλαβε τὰς σπουδὰς του καὶ τῷ 1909 ἔλαβε πτυχίον διδάκτορος τῆς Νομικῆς. Τῷ 1910 ἐξέθηκεν ὑποψηφιότητα Βουλευτοῦ εἰς τὸν Νομὸν Ἄρτης. Ἀπέτυχεν ὅμως διότι δὲν ἦτο εἰς ὅλον τὸν Νομὸν γνωστός, ἐπειδὴ ὀλίγοι μόνον μῆνες εἶχον παρέλθῃ ἀπ' ὅτου ἔλαβε τὸ δίπλωμά του. Ἐλαβεν ἐν τούτοις παμψηφίαν εἰς ἅς περιφερείας ἦτο γνωστός.

Τῷ 1912, κηρυχθέντος τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου προσῆλθε πάλιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ κατετάχθη ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ἀρχεται ἡ ἐνδοξος δράσις του ὡς στρατιώτου. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐν Ἠπειρῷ συγκροτηθείσας μάχας, παρασχὼν ἑαυτὸν θαυμάσιον παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως. Ἐμφορούμενος ἀπὸ ἀγνὴν φιλοπατριᾶν ἐμάχετο ὡς λέων τασσόμενος πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν πείσωσι μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἠπειρωτικῆς ἐκστρατείας νὰ μείνῃ εἰς τὴν ζώνην τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἀλλὰ εἰς τὰς συστάσεις ταύτας ὁ Κοσσυβάκης ἦτο ἀνένδοτος καὶ τὰς ἐξαπατητικὰς ὡς ὕβρεις. Ὁ ἀγὼν ὃν ἠγωνίζετο ἦτο ἀγὼν ἰδέας. Καὶ ἡ ἰδέα ζητεῖ θυσίας. Καὶ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἰδέας ὄφειλε νὰ δώσῃ τὰ πάντα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του.

Ἀρχομένου τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου τὸ Σύνταγμα του μετεφέρθη ἐξ Ἠπειροῦ εἰς Μακεδονίαν. Καὶ ἐκεῖ δὲ ἠγωνίσθη ἐπίσης ἡρωϊκῶς λαβὼν μέρος εἰς ὅλας τὰς συγκροτηθείσας μάχας. Εἰς τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην, τὴν πολύνεκρον μάχην τοῦ Πρέντελ-Χάν καὶ ὀλίγας ὥρας πρὶν σημάνῃ ἡ ἀνακωχὴ ἐφονεύθη μαχόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ εἰς πάλιν σῶμα πρὸς σῶμα.

Μηλιανὰ Ἄρτης 11 - 12 - 1926

Στεφ. Δ. Παπακώστας

Φοιτ. Φιλολογίας

ΘΕΟΔ. ΜΠΑΡΛΑΚΩΣΤΑΣ

Ἐφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ

Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πρέντελ - Χάν

Ὁ Μπαρλακώστας εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἠπειρωτικῆς ἐκστρατείας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν διὰ νὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἦτο τόσο ἀπερροφημένος ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦτο ὥστε δὲν ἠθέλε νὰ γνωρίζῃ τίποτε ἄλλο. Μέσα εἰς τὴν τύρβην καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν στρατοπέδων κατώρθωνε νὰ μὲν ἀναχωρητῆς. Ἀλλόκοτος κα' εἰς τὴν μορφὴν καὶ εἰς τὴν περιβολὴν, ἀσκητικὸς καὶ ἀπόκοσμος, ἠκούετο νὰ ὀμιλῇ μόνον ὅταν

εὑρίσκειτο μεταξύ τῶν στρατιωτῶν. Λέγουν ὅτι εἰς τὰς ἀτελειώτους χειμερινὰς νύκτας τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων διηγείτο παλαιὰ παραμύθια δράκων καὶ κλεφτῶν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς διμοιρίας του. Καὶ ἔλεγον ἀκόμη τότε ὅτι συχνὰ ἐξηφανίζετο εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀργίας καὶ τὸν εὑρισκαν κατόπιν οἱ τοῦ λόχου του ἀναρροχημένον σὲ κάποιον βράχον ν' ἀγναντεύη τὴν Λίμνην καὶ πέραν μακρὰν πρὸς τὰ βουνὰ τῆς Πίνδου.

Ἄλλ' αἱ φῆμαι ἔπαιναν μόλις ἐπρόβαλεν ὁ κίνδυνος. Διότι ὁ Μπαρλακώστας ἐγνώριζε νὰ τὸν κυνηγᾷ καὶ νὰ τὸν κυττάζη κατάματα μὲ ξιάστερον πάντοτε βλέμμα, μὲ ἀπτύχωτον τὴν ἀδικημένην μορφὴν του.

Εἰς τὸ Νευροκόπι, τὴν ἐπιούσαν τῆς φονικῆς καὶ ἐνδόξου διὰ τὸ τάγμα του (3ον τάγμα 15ου Συντάγματος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Δούλην) μάχης, τὸν συνήντησα εἰς ἐξαιρετικὴν εὐδιαθεσίαν. Ἡ σκοτεινὴ συνήθως ὄψις του ἐφωτίζετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τὴν λάμψιν μιᾶς εὐδίας. Μοῦ διηγήθη διὰ τὴν μέθην ποῦ ἐδοκίμαζεν εἰς τὴν μάχην, διὰ τὴν συνταρακτικὴν ἡδονὴν τοῦ κινδύνου. Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν μάχην τοῦ Πρέντελ - Χὰν ἐκένωσε μέχρι τρυγὸς τὸ ποτήρι τῆς φοβερᾶς ἡδονῆς αὐτῆς. Ἐσκοτώθη μὲ μίαν σφαῖραν ποῦ τοῦ ἐσκόρπισε τὸ μέτωπον ἐν ᾧ ἐμάχετο ὄρθιος κοντὰ εἰς τὸν ἡρωϊκὸν λοχαγὸν του Δημ. Κοσιόπουλον.

Ἐπ. Μάλαινος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΣΣΑΣ

Ἀρχίατρος V Μεραρχίας

Ἐγεννήθη τῷ 1857, ἀπεβίωσε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913 ἐκ χολέρας

Πιστὸς εἰς τὰ κελεύσματα τῆς πατρίδος στρατιώτης ὁ Γεώργιος Πρασσᾶς, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀντὶ τῶν μαχίμων ὄπλων τὰ φιλάνθρωπα τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὄπλα συμμετέσχεν ὡς ἀρχίατρος τῆς V Μεραρχίας εἰς ἀμφοτέροισι τοῖς Βαλκανικοῖς πολέμοις. Ἀκούραστος εἰς τὸ καθήκον, χαλύβδινος εἰς ὑπεράνθρωπον ἐργασίαν, μὲ πλήρη αὐταπάνησιν νυχθημερόν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῶν τραυματιῶν ἔπεσε θῦμα τοῦ καθήκοντός του ἐν Στρομνίτῃ μολυνθεὶς παρὰ τῶν χολεριῶντων ἀσθενῶν τῆς Μεραρχίας του.

Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1883 παρακολουθήσας τοὺς διασημοτέρους χειρουργικοὺς καὶ παιθολογικοὺς κλινικοὺς τῶν Παρισίων καὶ διακριθεὶς μεταξὺ τῶν συσπουδαστῶν του ἡμιδαπῶν καὶ ἄλλοδαπῶν, ἰδίως εἰς τὰ χειρουργικά, εἶχεν ἀναδειχθῆ εἰς ἓκ τῶν ἐγκρατεστέρων ἐπιστημόνων τοῦ ὑγειονομικοῦ μαζ κλάδου ἐν τῷ στρατεύματι. Ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπὶ Ζαΐμῃ Ἀρμοσθείας ἐστάλη διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκεῖ ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ. Ὅσάκις δὲ ἡ Ἑλλάς ἠπειλείτο ἐκ τῆς χολέρας ὁ Πρασσᾶς ἐκαλεῖτο εἰς τὰ λοιμοκαθαρθήρια Δήλου καὶ Τρίκκερι ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν ὕπουλον ἐχθρὸν καὶ νομίζει κανεὶς, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ὅτι ὁ θανάσιμος αὐτὸς ἐχθρὸς διὰ τὸν ὅποιον εἶχεν ὀπλισθῆ ν' ἀποκρούσῃ μὲ ὅλα τὰ ὄπλα τῆς ἐπιστήμης του ὅσάκις ἠπειλεῖ τὰ Ἑλληνικὰ ὄρια, ἐλλοχεύων ἀνέμενε τὴν κατάλληλον περίστασιν νὰ θανατώσῃ ἐντὸς μόλις δεκαήμερου τὸν δεινὸν ἀντίπαλόν του.

Ψύχραιμος ἐν πολέμῳ ὁ Πρασσᾶς ὡς ἦτο ψύχραιμος εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐγχειρίσεων, ἐφάνη τοιοῦτος καὶ κατὰ τὸ γνωστὸν ἀτύχημα τοῦ Σόροβιτς (1912) ὅτε εἶδε τὸν ἐχθρὸν ἐμφανισθέντα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χειρουργείου του καὶ κατώρθωσε πυροβολῶν καὶ πυροβολούμενος νὰ σώσῃ τοὺς τραυματίας του καὶ ὀλόκληρον τὸ χειρουργεῖον του καὶ νὰ σωθῆ ὡς ἐκ θαύματος καὶ ὁ ἴδιος φονευθέντος τοῦ ἵππου του, ἐνῶ ἡ Μεραρχία του ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς τὸν ἐθεώρει αἰχμάλωτον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Σαρανταπόρου, Σόροβιτς, Ὀστρόβου, Κιλκίς, Λαχανᾶ καὶ Μπέλες.

Ἡ πατρις ἐκδηλοῦσα τὴν εὐγνωμοσύνην της, ἐκάλυψε διὰ τῆς εἰκόνας του μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Β' Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν, ὡς καὶ τοῦ ἐν Χανίοις Στρατιωτ. Νοσοκομείου καὶ ἐτίμησε διὰ τοῦ ὀνόματός του τὰς αὐτὰς αἰθούσας, δίδουσα παρὰδειγμα εἰς τοὺς νεωτέρους. (ᾄρα σελ. 56)

ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ

Στυλιανὸς Λοῦρος Λοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ καὶ Σεραφεὶμ Λοῦρος Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ ἀντάξιοι ἀλλήλων ἡρωϊκοὶ πολεμισταί. Ὁ πρῶτος ἔπεσεν εἰς Κιλκίς καὶ ὁ δεῦτερος τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν πολύνεκρον μάχην τοῦ Πρέντελ-Χάν, συνεπιῆς εἰς τὸν ὄρκον τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν τάφον ἄλλου ἡρώου, τοῦ ἀδελφικοῦ του φίλου Ἀποστόλου Ματζούκη πεσόντος ἐνδόξως εἰς Γιαννιτσά.

Γ. Πολύμερος

Η ΑΝΑΚΩΧΗ

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Νευροκοπίου ἥτις ἐγένετο τὴν 5 Ἰουλίου 1913, ἡ VII Μεραρχία, συνεχίζουσα τὴν προέλασίν της πρὸς Μαχομίαν ἀφῆκεν ἀρχικῶς τὸ κυρίως ἐνεργῆσαι τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Νευροκοπίου καὶ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ 15 Συν)γμα Πεζικοῦ τῆς VIII Μεραρχίας, ὑπὸ τὸν Συν)χην Γ. Πολυμενάκον, διὰ τὴν φροσύρην της πόλεως καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀπὸ Β.Α. διαβάσεων τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

Ἡ δύναμις τοῦ 15ου Συν)τος Πεζικοῦ ἀπετελεῖτο ἐξ ἀνδρῶν Αἰτωλοακαρνανῶν, Λευκαδίων, Κεφαλλήνων καὶ ἐθελοντῶν Σαμίων, Χίων καὶ Λεσβίων. Οἱ ἄνδρες οὗτοι μαχομένοι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Τουρκικοῦ πολέμου ἐν Ἡερίῳ εἶχον καταστῆ λίαν ἐμπειροπόλεμοι, ἀπαθεῖς πρὸς τοὺς κινδύνους καὶ καρτερικώτατοι (εἰς τὴν συνήθως χιονοσκεπῇ Ἀετοραχίην πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀνυπόδητοι ἐντελῶς καὶ ἄνευ κλινοσκεπασμάτων καὶ ἐνεκαρτέρου τρώγοντες πλάφι μεταφερόμενον ἐκ τῶν ἐφεδρῶν ἐντὸς τσουβαλίων).

Παρὰ τὴν Μαχομίαν ὁμως, λαβούσης τῆς VII Μεραρχίας ἀνάγκην ἐνισχύσεως, μετεκλήθη καὶ τὸ 15 Συν)γμα Πεζικοῦ μείον τοῦ 1ου Τάγματος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Σωκ. Καλκάνην ὅπερ παρέμεινεν ἐν Νευροκοπίῳ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω ἐντολῶν.

Τὴν 16 Ἰουλίου παραμονὴν τῆς ἀνακωχῆς καὶ περὶ τὴν 5 μ. ὄραν εἰς ἀπόστασιν 8 περίπου χιλομέτρον καὶ ἐκ Β. Δ. κατευθύνσεως τῆς πόλεως Νευροκοπίου ἠκούσθησαν πυκνοὶ καὶ συνεχεῖς πυροβολισμοί, μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὄραν ἐφάνησαν ἄνδρες κατευθυνόμενοι δρομαίως πρὸς Νευροκόπιον ἀπὸ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μαχομίας - Νευροκοπίου καὶ διαφόρων ἀτραπῶν. Ἦσαν ἄνδρες Ἐφοδιοπομπῆς ὑπὸ Ἔλαρχον περὶ τοὺς 250. Οὗτοι καταφθάσαντες ἀσθμαίνοντες ἀνέφερον ὡς καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ τάγματος Καλκάνην, ὅτι ἔξωθεν τοῦ χωρίου Μπάνιτσα ἐβλήθησαν παρὰ Κομιτατζήδων ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως αἰφνιδιαστικῶς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ διὰ τὴν VII Μεραρχίαν προωρισμένα πολεμφοῦδια, ἐν πυροβόλον καὶ δύο βλητοφόρα. Ὁ Ταγματάρχης Καλκάνης, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν 3ον Λόχον του τὴν κάτωθι διαταγὴν.

3 Λόχον

Διατάξατε Ἀνθυπολοχαγὸν μεθ' ἐνὸς Οὐλαμοῦ βαδίσθη 1 1)2 ὄραν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὅπου ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ ἵνα κατ' ἐντολήν Στρατηγεῖου ἐξοντώσῃ ἐκεῖ Κομιτατζήδες.

Ἀναφέρατέ μοι ἀποτέλεσμα, ὅπερ θὰ φέρῃ Ἀνθυπολοχαγὸς οἰανδήποτε ὄραν ἤθελεν ἐπανέλθῃ.

Στέλλω ἀραμπάδες οἵτινες ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Οὐλαμοῦ θὰ φέρωσιν ἐνταῦθα τὸ ἐκεῖ κυριευθὲν πυροβόλον καὶ τὰ δύο ἐπίσης ἐκεῖ βλητοφόρα. Σᾶς στέλλω καὶ τὴν ἐγγραφὸν διαταγὴν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἐκδοθεῖσαν πρὸς τοῦτο ὅπως λάβητε γνῶσιν

Σ. Καλκάνης

Νευροκόπιον τῇ 17 Ἰουλίου 1913

Ταυτοχρόνως δὲ ἀνέφερον εἰς τὸ Γ. Στρατηγεῖον.

Ὁ Οὐλαμὸς ἐκκινήσας κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, μετὰ πορείαν ὄρας περίπου ἔφθασε πρὸ τοῦ Β. τοῦ Νευροκοπίου χωρίου Μπάνιτσα. Μὴ δυνάμενος ὁμως λόγῳ τοῦ πυκνοῦ σκότους κατὰ τὰς ὄρας ἐκεῖνας τῆς νυκτὸς ἐκείνης ν' ἀναγνωρίσῃ ἄλλως τὰς θέσεις αἵτινες δυνατόν νὰ κατεῖχοντο παρὰ

τῶν ἀντιπάλων καὶ εἰς ἃς ἦτο δυνατόν νὰ ἐμπέσῃ ὁ Οὐλαμὸς, διέταξε τὴν διὰ πυροβολισμῶν ἀναγνώρισην. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης ὁ Οὐλαμὸς εἰσηλθὲν ἐντὸς τοῦ χωρίου καταλαβὼν ἅμα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ οὐδεὶς ὑπῆρχε, γενομένης δὲ ἐπισταμένης ἐρεῦνης ἀνευρέθησαν χυλωτῆρες ἐκ τῶν ὁποίων ὁ οὐλαμαγὸς ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ κομιτατζήδων ἀλλὰ περὶ ἰππικοῦ καὶ συνεπῶς περὶ φάλαγγος ἐχθρικής, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἡ ὁδὸς Μαχομίας—Νευροκοπίου ἐθεωρεῖτο ἐλευθέρα, ἀφοῦ δι' αὐτῆς εἶχε διέλθῃ ἡ VII Μεραρχία καὶ μετέπειτα τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀνεφέρθη εἰς τὸν Ταγματάρχην Καλκάνην ὅστις ἀνέφερε καὶ αὐθις εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας εἰδεάθησαν ἰππεῖς κατερχόμενοι πρὸς Μπάνι-
τσαν καὶ οἵτινες ἦσαν ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποιοὶ ἀφ' ἐσπέρας κατόπιν τῆς διὰ πυροβολισμῶν ἀναγνωρίσεως ἐγκατέλειψαν τὴν Μπάνιτσαν.

Τότε ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸς ἀπέστειλεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου 12 ἄνδρας μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἐκ Βάλτου I. Τσεκούρας καὶ ὁ I. Ἀρβανίτης ἐκ Λευκάδος ὑπὸ τὸν Λοχίαν Σπυρίδωνα Φραγκούλην ἐκ Λευκάδος μετὰ τὴν ἐντολὴν ν' ἀρίσουν τοὺς Βουλγάρους ἰππεῖς νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς τοῦ χωρίου χωρὶς νὰ παρατηρηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν, ἐξερχομένους ὅμως νὰ τοὺς συλλάβουν κλείοντες τὴν στενὴν δίοδον. Ταυτοχρόνως δὲ ἀνέφερεν εἰς Νευροκόπιον αὐτῶν ἐν ταῦτῳ ὅπως ἀποσταλῆ ἕτερος Οὐλαμὸς πρὸς τὰ στενά Παπατσαῖο (B. A. Νευροκοπίου) ἵνα ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν ὀλοκλήρου τοῦ Βουλγαρικοῦ ἰππικοῦ. Μετ' ὀλίγην ὥραν οἱ πρόσκοποι Βούλγαροι ἰππεῖς περὶ τοὺς 20 εἰσήρχοντο εἰς τὸ χωρίον διελλδόντες τοῦ σημείου εἰς ὃ ἦσαν κρυμμένοι οἱ ἄνδρες τοῦ Φραγκούλη, ἅμα δὲ ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθυπολ. κατεχομένου σημείου ἐδέχθησαν πυρὰ ἀναγκασθέντες νὰ ἀναστρέψωσιν ἐν καλπισμῷ πρὸς τὰ ὀπίσω ἵνα ἐξέλθωσι. Δὲν τὸ κατώρθωσαν ὅμως καθ' ὅσον ὁ γενναῖος Λοχίας μετὰ τῶν ἐπίσης γενναίων στρατιωτῶν I. Τσεκούρα, I. Ἀρβανίτη καὶ λοιπῶν φράξαντες τὴν δίοδον τῆς στενωποῦ συνέλαβον πάντας τοὺς ἰππεῖς πλὴν δύο οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἰππικοῦ παρακολουθῶν τὰ γινόμενα καὶ ἀντιληφθεὶς ἄνδρας κατέχοντας πολλὰ ἐφόδια πέριξ σχεδὸν τοῦ τμήματός του καὶ ἐγγὺς αὐτοῦ ἕφωσε λευκὴν σημαίαν. Εἰς τὴν ἕφωσιν τῆς σημαίας ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ἀπέστειλε πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Βουλγ. ἰππικοῦ κήρυκα γνωρίζοντα τὴν Βουλγαρικὴν καὶ διεμήνυσεν αὐτῷ νὰ παραδοθῇ μετὰ τοῦ τμήματός του διότι ἄλλως θὰ ἔχανε πάντας τοὺς ἄνδρας τὸν ἐπὶ ματαίῳ. Ὁ κήρυξ μεταβὰς καὶ ἐπανελθὼν ἀνέφερεν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ παραδοθῶσιν, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ συννενοηθῶσιν μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος (ὁ οὐλαμὸς παρίστατο ὡς Τάγμα). Ὁ Ἀνθυπολ. εὐρεθεὶς πρὸ τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεως καὶ μὴ δυνάμενος λόγῳ τῆς μικρᾶς ἢν εἶχε δυνάμεως, (ὁ Ταγματάρχης Καλκάνης δὲν ἀπέστειλε τὸν αἰτηθέντα Οὐλαμὸν, ὡς ὑπογραφείσης τῆς ἀνακοχῆς) νὰ ἐνεργήσῃ συμφώνως μετὰ τὰ ὅσα διεμήνυσεν εἰς τὸν Βούλγαρον Διοικητὴν, παρέλαβε τὸν κήρυκα καὶ 3 εἰσέτι ἄνδρας καὶ ἀπῆλθε πρὸς συνάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἰππικοῦ τοῖς συνάμα διαταγὴν πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας ὅπως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἤθελον ἴδῃ οἰκτόμενον πηλίκιον πρὸς τὰ ἄνω νὰ βάλλωσι μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ταχυβολίας κατὰ τῶν Βουλγάρων. Διερχόμενος ὁ ἀνθυπολοχαγὸς πρὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Φραγκούλη ἠναγκάσθη τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει τῶν στρατ. Τσεκούρα καὶ Ἀρβανίτη νὰ τοὺς διατάξῃ ὅπως καὶ οὗτοι τὸν ἀκολουθήσωσιν.

Φθάσασα ἡ ὑπὸ τὸν ἀνθυπολ. ὁμάς εἰς τὰς Βουλγαρικὰς θέσεις εὗρε τὸν Διοικητὴν τοῦ Βουλγαρικοῦ ἰππικοῦ Ἐπίλαρχον Μπάρνεφ μετὰ 4 Ἀξιωματικῶν, εἰς τὸ ὕψος δὲ αὐτῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 βημάτων περὶ τοὺς 30 εὐσταλεῖς ἰππεῖς μετὰ τῶν ἵππων των εἰς τὴν στάσιν τῆς προσοχῆς. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἔσπευσε καὶ ἐκράτησε τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην κατέφθασεν ἀγγελιαφόρος ἐκ Νευροκοπίου ὅστις ἐνεχείρισε τὴν κάτωθι διαταγὴν πρὸς τὸν Ἀνθυπολοχαγόν.

Ἄριθμ. 72.

Ἀνθυπολοχαγὸν . . . . .

Νὰ ἀποστείλῃτε ἀμέσως τὴν ἐσώκλειστον ἐπιστολὴν εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν αὐτόσε Βουλγαρικῶν Στρατευμάτων καὶ νὰ ἀναμείνητε νέαν διαταγὴν μου.

Ἔχετε ὑπ' ὄψει σας ὅτι εἶναι ἀνακοχὴ καὶ νὰ μὴ προκαλέσητε οὐδεμίαν σύγκρουσιν.

Σ. Καλκάνης

Ἡ ἀναφερομένη ἐσώκλειστος ἐγνωστοποίει εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν Βουλγαρικῶν δυνάμεων ὅτι ἐγένετο ἀνακοχή. Ὁ Βούλγαρος Διοικητὴς λαβὼν γνῶσιν τῆς ἀνακοχῆς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Καλκάνη καὶ ἐκ διαταγῆς τῆς προϊσταμένης του ἀρχῆς, ἐν ᾧ προηγουμένως ἦτο κατεπτοημένος, ἤλλαξε στάσιν καὶ τόνον φωνῆς. Πρὸ τῆς νέας ταύτης καταστάσεως ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀπ' ἐσπέρας διαρπαγέντων πολεμοφοδίων, βλητοφόρων κλπ., εἰς τὴν ἄρρησιν δὲ τοῦ Βουλγάρου τοῦ ἐδήλωσε ὅτι θὰ τὰ ἔπαινε μόνος του. Τέλος μετὰ συζήτησιν ὄξεϊαν τὰ διαρπαγέντα ἐπεστράφησαν. Κατὰ τὴν συζήτησιν οἱ Τσεκούρας καὶ Ἀρβανίτης ἔχοντες πάντοτε τὰ ὄπλα ἀνα χεῖρας καὶ ἔτοιμα πρὸς πυροβόλησιν περιετριγύριζον τοὺς Βουλγ. Ἀξιωματικούς. Οἱ λοιποὶ ἴσταντο ἀπέναντι τῶν ἐν παρατάξει ἰππέων. Ἀφοῦ παρελήφθησαν πάντα καὶ ἀπεστάλησαν διὰ χωρικῶν καὶ ἐνὸς στρατιώτου πρὸς τὸ ἐγγὺς χωρίον Μπάνιτσα ὅπου καὶ ὁ Οὐλαμός, ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς ἀποχαιρέτησας τοὺς Βουλγάρους Ἀξιωματικούς διὰ χειραψίας ἀπῆλθε. Τοῦτον ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄνδρες του προηγουμένου τοῦ Ἀρβανίτη, ὅστις μάλιστα ἀποχαιρέτων τοὺς Βουλγάρους τοὺς ἔλεγε «καλὴν ἀντάμωσιν μετὰ τὴν ἀνακοχὴν». Τοῦτο καὶ τὸ μοῖρασμα τσιγάρων ἐκ μέρους τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ πρὸς τοὺς ἄνδρας του καθ' ἣν σαιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ, γενόμενον ἐνώπιον τῶν Βουλγάρων ἰππέων, οἵτινες ἴσταντο σὺν στίλοι ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἐπὶ τε τῶν Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ ἰππέων. Εἰς τοὺς δευτέρους μάλιστα ἡ ἐπίδρασις ἦτο τοιαύτη ὥστε κατόπιν ἡμέραν τινα οἱ ἰππεῖς αὐτοὶ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἄνδρας τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ: «Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ νικήσετε ἐσεῖς μὲ τὴν μεγάλη ἀγάπῃ ποῦ σᾶς ἔχουν οἱ ἀξιωματικοὶ σας καὶ μὲ τὴν προσπάθειαν ποῦ καταβάλλετε ἐσεῖς νὰ τοὺς περιποιεῖσθε σὺν μεγαλειτέρους σας ἀδελφούς».

Μετά τινος ἡμέρας διαρκούσης τῆς ἀνακοχῆς ὁ αὐτὸς ἀνθυπολοχαγὸς ἐκεινοποίησε πρὸς τοὺς ἔναντι Βουλγάρους τὸ κάτωθι τηλεγράφημα.

Ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου

Λίαν ἐπεῖγον

Φρούραρχον Νευροκοπίου

«Κατόπιν προτάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας ἢ Ἑλλάς, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον συγκατένευσαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν παράτασιν τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐπὶ τρεῖς (3) ἡμέρας. Συνεπῶς ἡ ἀνακοχή θὰ διαρκέσῃ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 26 τρέχοντος.

Ὅροι ἀνακοχῆς διατηροῦνται οἱ αὐτοί.

Εἰδοποιήσατε τὰ ἀπέναντι ἐχθρικά τμήματα περὶ τῆς παρατάσεως ταύτης καὶ συγχρόνως νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι πᾶσα ἐχθροπραξία ἐκ μέρους των δὲν θὰ περιορισθῇ μεταξύ σας ἀλλὰ θὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐδῶ καθ' ὅσον ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἀποφασισμένος νὰ προσβάλλῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸν ἀπέναντί του Βουλγαρικὸν Στρατόν. Δούσμανης»

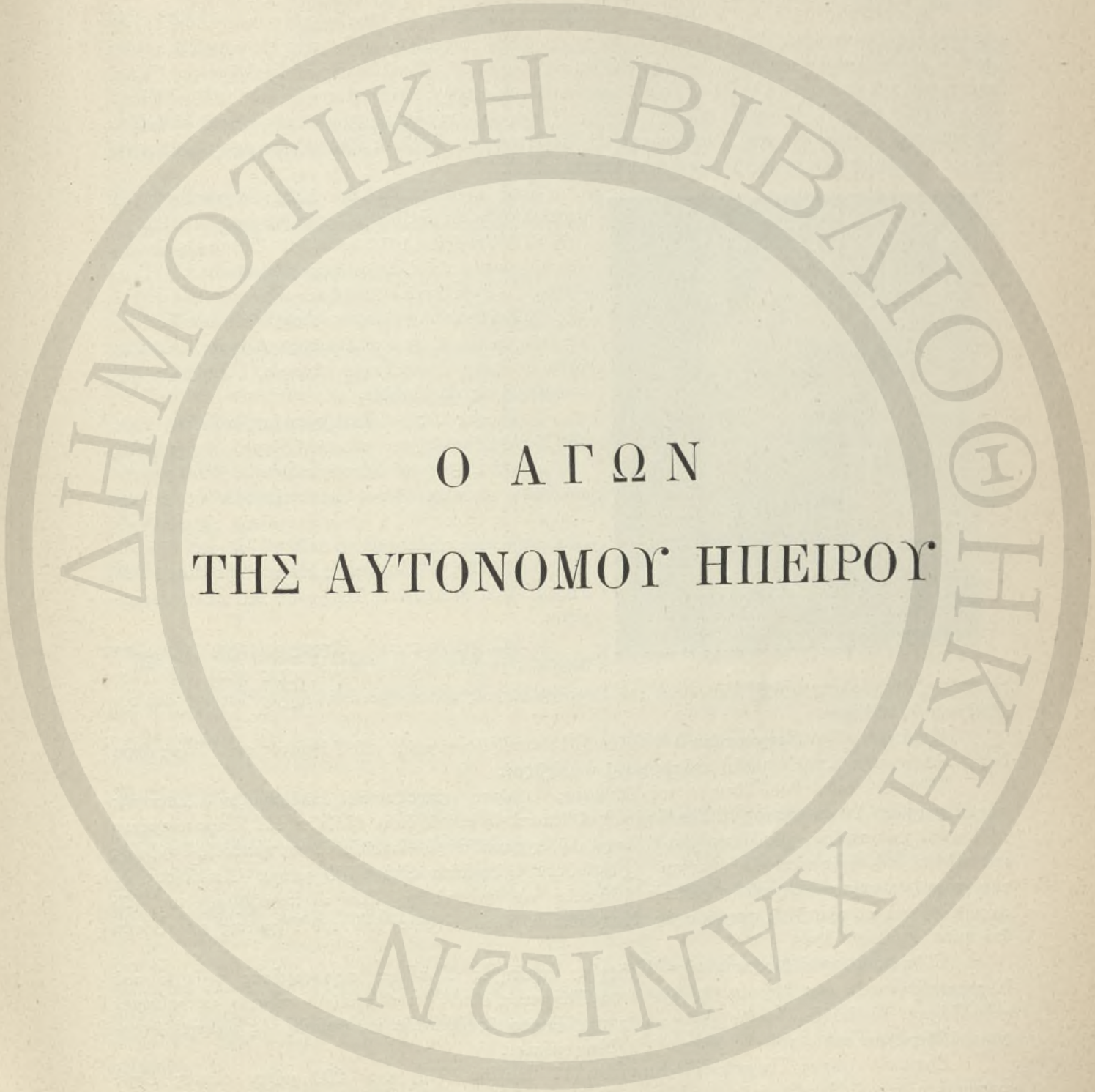
Διὰ Σερῶν 22]7 ὥρα 4 καὶ 30'

Ν. Νικλάμπας

Ο ΑΓΩΝ

ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΔΟΥΛΗΣ

Υπουργός τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ἀρχηγός τοῦ Στρατοῦ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος 1914

Ἐγεννήθη τὸ 1865 ἐν Νιβέτση τῆς Χειμάρρας, γόνος τῶν καπεταναίων οἰκογενείας Δούλη. Περατώσας τὰς Γυμνασιακὰς Σπουδὰς ἐν Κερκίρᾳ τῷ 1883 κατετάγη ἐθελοντῆς εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως ὡς τελειόφοιτος Γυμνασίου. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Ὑπαξιωματικῶν καὶ μετὰ τριετῆ φοίτησιν ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ τὸ 1888. Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον 1897 ἐν Ἠπείρῳ ὡς γραμματεὺς (ὑπασπιστῆς) τοῦ 10ου Πεζ. Συντάγματος. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται, ἐξεφράζοντο μετὰ θαυμασμοῦ διὰ τὴν αὐταπάρησιν, ψυχραιμίαν καὶ γενναϊότητα αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν 1912 Ταγματάρχης ὢν ἐτοποθετήθη εἰς τὸ 15ον Πεζ. Σύνταγμα ἐν Ἠπείρῳ. Τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1912 μετὰ τοῦ Τάγματος του καὶ δύο λόχων τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος ἐκυρίευσεν τὴν Πρέβεζαν. Τὸ Στρατηγεῖον θεωρήσαν ἀδύνατον τὴν πτώσιν τῆς Πρεβέζης διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῆς δυνάμεως ἔστειλεν εἰς ἐνίσχυσιν ὀλοκλήρον τὸ Σύνταγμα Κρητῶν, ἀλλ' ὅταν τοῦτο ἐφθασεν εἰς τὸ χωρίον Λοῦρος, ἡ Πρέβεζα εἶχε παραδοθῆ εἰς τὸν Δούλην.

Καθ' ὅλας τὰς ἐν Ἠπείρῳ μάχας, καὶ τὰς κατὰ τῆς Βουλγαρίας διώκει τὸ αὐτὸ Τάγμα, ἐνισχυόμενος πάντοτε μὲ λόχους τοῦ Συντάγματος του, τοῦ Κρητικοῦ τοιοῦτου, μὲ πυροβολικὸν καὶ πολυβόλα ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀποστολῆς ἢ ὁποία ἀντιτίθετο εἰς αὐτὸν ὡς Διοικητὴν προφυλακῶν καὶ κατὰ τὰς μάχας, Γριμπόβου, Βαρλαμίου, Μπουράτσας, Πεστῶν, Κούλιας Ἀλῆ Πασᾶ ἔναντι Μπιζανίου, Μπιζανίου καὶ πτώσιν Ἰωαννίνων.

Καταληφθέντος τοῦ Ἀργυροκάστρου τὴν 3ην Μαρτίου 1913 διωρίσθη Φρούραρχος μετὰ τοῦ Τάγ-

ματός του, ἀναχωρήσας τὴν 21 ἰδίου μετὰ τοῦ Συντάγματος εἰς Κλεισούραν καὶ ἀρχὰς Ἰουνίου διὰ τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον.

Κατὰ τὴν μάχην Νευροκοπίου 5 Ἰουλίου 1913 κατώρθωσε μετὰ τοῦ Τάγματος του, ὄντος ἄκρα δεξιὰ πλαγιοφυλακῆ, νὰ ἐπιτεθῆ πρῶτος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὄδυσιν τοῦ Τάγματος ἐθεῶντο μακρόθεν καὶ ἀπειθαίμαζον ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Ἀντιστράτηγος Ν. Σωτήλης καὶ οἱ Ἐπιτελεῖς αὐτοῦ, διότι ἐβάδιζεν ἐπὶ ἀναπεπταμένον πεδίου ἐπὶ τρία περίπου χιλιόμετρα ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως καὶ ἤρξατο πυρῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὅταν ἐπλησίασεν αὐτὸν 700 μέτρα. Ἀπειλήσας δὲ τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλον τὸ πυροβολικὸν του (26 πυροβόλα) καὶ νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν πρὸς Νευροκόπιον, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Τάγματος τοῦ Δούλη ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν.

Τὴν ἐπομένην ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας στρατηγὸς Σωτήλης, συγκεντρῶσας τὸ κατὰ τοῦ Νευροκοπίου στράτευμα, ἐπήνεσε τὴν δρᾶσιν τοῦ Τάγματος, εἰπὼν ὅτι μὲ τοιοῦτον στρατὸν «πηγαίνομεν εἰς τὴν Πόλιν». Τὸ Τάγμα δὲ τοῦτο μόνον ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς δρασσεῶς του ὠρίσθη ὡς τιμητικὴ φρουρὰ τοῦ Μεράρχου κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς Νευροκόπιον.

Κατὰ τὴν μάχην Πρέντελ-Χάν-Καπατνίκ (17 Ἰουλίου 1913) μετὰ 200 μόνον οἴτινες εἶχον ἔναπομείνη ἐκ τοῦ Συντάγματος ὀλοκλήρου, τῶν λοιπῶν φονευθέντων, τραυματισθέντων καὶ ἐξαφανισθέντων, ἐγένετο τὸ ἐσπέρας κύριος τῆς ἐχθρικῆς θέσεως, τῆς ὁποίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας δὲν κατωρθώθη ἡ ἄλωσις, κατόπιν ὀρμητικῆς διὰ τῆς λόγχης ἐπιθέσεως, φονευθέντων δέκα καὶ

τραυματισθέντων 17. Μετά την εγκατάστασιν εἰς τὴν ἰσχυρὰν ταύτην τοποθεσίαν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ Ταγματάρχης Δούλης εἰς τὸ στήθος κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων καὶ δὲν ἀπεσύρθη εἰμὴ ὅταν ἔφθασαν ἐνισχύσεις καὶ ἐξησφαλίσθη ἡ κατοχή. Τὴν ἐπομένην 18 ἐγένετο ἀνακωχή.

Τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1913 προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην καὶ τὴν 14 Ὀκτωβρίου παρέλαβε τὸ 26 Σύνταγμα ἐν Ἀργυροκάστρῳ ἐδρεῖον.

Ἐξήτησεν ὁ ἴδιος καὶ ἐτοποιητήθη εἰς Ἀργυροκάστρον διότι κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν ἀπεφασίζετο ἡ τύχη τῆς Β. Ἡπείρου καὶ ἐθεώρει τιμὴν καὶ οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς πρῶτιστον καθήκον νὰ προσφέρῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ συντελέσῃ νὰ μείνῃ ἡ Β. Ἡπειρος Ἑλληνικὴ καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου 1914 ὁ Β. Ἡπειρωτικὸς κίνδυνος εἶχε προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀξιωματικῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον δηλώσει καὶ ἐγγράφως κατόπιν μυστικῶν διαταγῶν τῶν προϊσταμένων, ὅτι θὰ μείωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Β. Ἡπειρωτῶν, τὸν ὅποιον ἠνῶσει καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις τότε. Δυστυχῶς ὅμως ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1914, ὅποτε ἡ Κυβέρνησις ἤλλαξε πρόγραμμα, ἀπειλήσασα ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ γίνῃ ἀγὼν, πᾶσαι σχεδὸν καὶ αἱ ἐγγραφὰι καὶ αἱ προφορικαὶ δηλώσεις ἐλησιμονήθησαν.

Ὁ Δ. Δούλης ὅμως ἠγήθη τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ διότι αὐτὸ ἦτο τὸ ὄνειρόν του νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πατρίδος του συνεχίζων τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων του.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἀπὸ 7 Φεβρουαρίου ἕως τέλος Ὀκτωβρίου 1914, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ, διότι ἐπῆλθον ἐκ τοῦ μηδενὸς μὲ τὴν ἐγκατάλειπν τῶν ἀρμοδιῶν, ὁ Δ. Δούλης ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Κυβερνήσεως τῆς αὐτονόμου Ἡπείρου καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ αὐτῆς ἀπὸ Χειμᾶρας μέχρι Κορυτσᾶς.

Ἐνεθάρρυνε τοὺς πολεμιστὰς κατὰ τὰς μάχας διὰ τῆς παρουσίας του εὐρισκόμενος μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ καὶ δίδων διαταγὰς ἐξασφαλιζούσας τὴν δρᾶσίν των, προκινδυνεύσας καὶ ἰδίως εἰς τὸν τομέα Λαμπόβου τῇ 22 Ἀπριλίου, μεταβαίνων ἐκεῖ ὅπως ἐνθαρρύνῃ τοὺς μαχομένους, ὀλίγου δεῖν νὰ συλληφθῇ, διότι ὁ Αὐτονομιακὸς στρατὸς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς θέσεις του μεταβάς εἰς Πολίτσανην κ. τ. λ.

Τῇ 2 Μαΐου 1915 προήχθη εἰς Συνταγματάρχην καὶ διώκησε τὴν Χ Μεραρχίαν ἐν Βεροῖα. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως Βουλευτὴς Β. Ἡπείρου τιμῆς ἔνεκεν.

* *

Ἐν Ἀργυροκάστρῳ τῇ 5ῃ Φεβρουαρίου 1914

Ἐρίτιμε καὶ γενναῖε Κύριε Δ. Δούλη Συνταγματάρχα τοῦ Πεζικοῦ. Εἰς Χειμᾶρα

Ἡ ἐν Ἀργυροκάστρῳ συνελθοῦσα Πανηπειρωτικὴ Συνέλευσις ἀποφασίσασα ν' ἀντιστῇ κατὰ πάσης ἀποφάσεως τῆς Εὐρώπης, σφαγιαζούσης τὰ δικαιώματα τῆς ἐν ἀλληλεγγύῃ κηρυχθείσης Ἡπείρου καὶ ὑπερασπίσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὰ δίκαια αὐτῆς, ἐστήριξε τὴν τοιαύτην ἀπόφασίν της ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις της καὶ τὰς τοῦ Πανελληνίου, λόγῳ τῆς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κηρυχθείσης ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

Τὸ Προεδρεῖον τῆς ἐν Ἀργυροκάστρῳ εἰρημένης Συνελεύσεως ἀποβλέψαν εἰς τὴν ἐγνωσμένην ὑμῶν φιλοπατρίαν, τοὺς δεσμοὺς τοῦ αἵματος καὶ εἰς τὰ γενναῖα καὶ ἀνδρεία αἰσθήματα, ἅτινα ἐπεδείξατε καθ' ὅλας τὰς ἐθνικὰς περιστάσεις καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς δύο ἐνδόξους πολέμους τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους κατὰ τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν του, καὶ πεποιθὸς ὅτι τὰ ἐπίλεκτα τέκνα τοῦ Πανελληνίου θὰ σφεύσωσιν εἰς τὴν φωνὴν τῆς σφαγιαζομένης Ἡπείρου νὰ συνεισφέρωσι τὰς ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις καὶ γνώσεις καὶ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας των πρὸς εὐδόωσιν καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου ἱεροῦ καὶ ἐθνικοῦ σκοποῦ, εὐελπιστεῖ ὅτι καὶ ὑμεῖς τὸ ἐπίλεκτον τέκνον τῆς εὐάνδρου καὶ τετιμημένης Ἡπείρου θέλετε εἰσακούσει τὴν φωνὴν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος μας Ἡπείρου καλούσης τὰ ἐπίλεκτα τοῦ Πανελληνίου τέκνα εἰς βοήθειάν της καὶ θέλετε σπεύσει νὰ ταχθῆτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Προεδρεῖου τῆς Πανηπειρωτικῆς Συνελεύσεως, δηλοῦντες τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν καὶ τὴν ἀποδοχὴν σας ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐξειδικιασμένης πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως

Ὁ Γραμματεὺς

Γ. Χατζῆς

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Δρυῖνουπόλεως Βασίλειος

Ἀπάντησις (Τηλεφωνικὴ)

Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως

Ἀργυροκάστρον

Εὐγνωμονῶν διὰ προτίμησιν δηλῶ ὅτι τοῦτο ἦτο ὄνειρον ζωῆς μου νὰ ἀποθάνω διὰ τὴν γενέτειραν. Τιθέμενος διαταγὰς Σας παρακαλῶ ἐπισπεύσατε ἐνέργειαν. Τοῦτο ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος.

Δούλης

Ἀντισυνταγματάρχης

Ἐν Ἀργυροκάστρῳ τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου 1914

Ἀγαπητὲ Κύριε Δούλη,

Νῦν τὰ τῆς πατρίδος πράγματα ἴστανται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Νῦν ὑπὲρ ποτε αὕτη ἔχει μεγίστην ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν τέκνων τῆς· διακινδυνεύει ἢ ὑπαρξῆς ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἢ τιμῆ αὐτῆς. Ἡ εὐάνδρος στερεῖται ἀξιοματικῶν, οἵτινες νὰ ἀναλάβωσι τὸ στρατιωτικὸν κίνημα. Ὁ κύριος Ζωγράφος ἦλθε μετὰ τοῦ κ. Καραπάνου, ἀλλ' οὐδεὶς ἀξιοματικὸς ἦλθε μαζύ των. Ἡ κινδυνεύουσα πατρίς στρέφει τὰ βλέμματά της πρὸς σέ, τὸ γνήσιον καὶ ἐπίλεκτον αὐτῆς τέκνον, καὶ δι' ἡμῶν Σοὶ προσφέρει τὴν τιμὴν τοῦ νὰ τὴν σώσης, ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρωσιν ἐπὶ τοῦ βομοῦ αὐτῆς τὸ τίμον αὐτῶν αἶμα. Ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ Ἡπειρωτικὴ Σου καρδιά θὰ περιφρονήσῃ πᾶσαν ἄλλην σκέψιν καὶ θὰ σπεύσῃ νὰ σώσῃ λαὸν ἀπεγνωσμένον. Ὅλα τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ ἀγῶνος προπαρασκευάσθησαν, ὁ ἀρχηγὸς λείπει. Δὲν πιστεύομεν νὰ μὴ θελήσῃτε νὰ ἀποθανάτισθε τὸ τετιμημένον ὄνομά Σας μετὰ τὴν ὄραιοτέραν τῶν θυσιῶν. Σπεύσατε νὰ ἔλθητε ἐὰν Σᾶς εἶνε δυνατόν μετὰ τῶν ἀνδρῶν Σας. Ὅλας τὰς ἐλπίδας τοῦ ἱεροτάτου ἀγῶνός μας ἐξαρθῶμεν ἀφ' ὑμῶν, μὴ θελήσῃτε νὰ διαφρεύσῃτε αὐτάς. Εἴχομεν καὶ ἔχομεν ἀκράδαντον τὴν πεποιθήσιν ὅτι θὰ συνταυτίσῃτε τὴν τύχην Σας μετὰ τὴν τύχην τῆς ἀτυχοῦς Μεγαλομάρτυρος Πατρίδος. Ἐν ὀνόματι τῆς στραγγαλιζομένης Πατρίδος ἐπικαλούμεθα τὰς ὑπὲρ αὐτῆς γενναίας ὑπηρεσίας Σας. Ἐν περιπτώσει μὴ ἀποδοχῆς Σας ἢ καταστροφῆς συμπληροῦται καὶ ἡ ἱστορία τῆς τλήμονος αὐτῆς χώρας θὰ σταθμίσῃ τὴν εὐθιήν τῶν τέκνων αὐτῆς. Σᾶς ἀναμένομεν ἐν ἀγωνίᾳ καὶ Σᾶς καταστέρομεν δι' ἀπείρων πατρικῶν εὐχῶν. Ἀναμένομεν τὴν ἀπάντησίν Σας, ἵνα ἀμέσως κηρύξωμεν τὴν ἀυτονομίαν τῆς Ἡπείρου.

Τῆς ἡμετέρας ἐριτίμου καὶ φίλης Ἐνδοξότητος διάπυροι ἐν Χριστῷ εὐχέται

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος

† Ὁ Βελλᾶς καὶ Κονίτης Σπυριδῶν

* * *

Ἀπάντησις (Τηλεφωνικὴ)

Χειμῶρα. Τὴν πρώτην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1914.

Μητροπολίτας Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτης

Ἀργυροκάστρον

Ἐλαβον ἐπιστολὴν Σας. Τὴν μεσημβριᾶν ἀναχωρῶ ἐντεῦθεν διὰ τοῦ ἐπιτάκτου ἀεροπλοίου εἰς Ἁγίους Τεσσαράκοντα, καὶ πρώτη εὐκαιρία δι' αὐτόθι.

Δούλης

Διάλογος τηλεφωνικὸς ἐκ Δελβίνου εἰς Ἰωάννινα διαμειφθεὶς μεταξὺ Δούλη διοικητοῦ
26 Πεξ. Συνῆτος καὶ Παπούλα διοικητοῦ Σώματος Ἡπείρου

19 Φεβρουαρίου 1914 ὥρα 9 πρωϊνῆ

Παπούλας. Ἀληθεύει ὅτι οἱ πατριῶται σου σέ ἀνεκλήρουσαν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ τῆς αὐτανόμου Πολιτείας.

Δούλης. Οἱ πατριῶταί μου κατὰ τὴν ἄφιξίν μου χθὲς ἐνταῦθα, μοῦ ἔκαμαν ἐνθερμον, πάνδημον καὶ πάνοπλον ὑποδοχὴν.

Παπούλας. Σὲ ἐρωτῶ ἐὰν ἐδέχθῃς τὴν Ἀρχηγίαν;

Δούλης. Ὅχι ἀκόμη, ἐὰν ὅμως τὰ πράγματα τὸ καλέσουν θὰ δεχθῶ.

Παπούλας Τότε νὰ μοῦ ἀναφέρῃς.

Τὴν 2 μ. μ. τῆς αὐτῆς ἐπανελήφθη ὁ διάλογος

Παπούλας. Εἶναι ἀνάγκη ὅπως αἱ καταλυθεῖσαι αὐτοῦ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαί, λειτουργήσουν καὶ αὐταὶ ὅπως δῆποτε.

Δούλης. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀυτονομίας Ἡπείρου μοῦ ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν τῶν Στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῆς.

Παπούλας. Τότε νὰ παραδώσῃς τὴν διοίκησιν τοῦ Συντος εἰς τὸν Ταγματάρχην Γρίβαν καὶ ν' ἀπομακρυνθῆς ἐκεῖθεν.

Δούλης. Εὐρίσκομαι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀυτονομίας Πολιτείας Ἡπείρου ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς.

Παπούλας. Ὁ Στρατὸς ὁ Ἑλληνικὸς ἔχει δώση ὄρκον ὃν ὀφείλει νὰ τηρήσῃ, δηλαδὴ νὰ ἐκτελῇ τὰς διαταγὰς τῆς Β. Κυβερνήσεως καὶ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ θέλει νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν κ. Δούλην καὶ οὐχὶ ἀπὸ τὸν Ὑπουργόν, ὅτι ὁ στρατὸς πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συμβουλευθῇ ὁ κ. Δούλης τοὺς ἀξιωματικούς ν' ἀπόσχουν.

Δούλης. Ὁ ἀγὼν τῆς Ἡπείρου εἶναι ἀγὼν Ἐθνικὸς ἀπ' οὗ οἱ Ἡπειρώται ζητοῦσι νὰ παραμείνωσι πιστοὶ ὑπήκοοι ἐνδόξου στρατηλάτου Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Β'.

Παπούλας. Ὁ Στρατὸς ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς ἔχει δώση ὄρκον.

Δούλης. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μας ὅμως εἰς τὸ διάγγελμά του πρὸς τὸν στρατὸν καὶ λαὸν μετὰ τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον, ἠξίωσεν ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐτοιμοὶ διὰ νὰ διατηρήσωμεν ὅ,τι διὰ πολλοῦ αἵματος ἀπεκτήσαμεν καὶ μὴ ἐπιτρέψωμεν εἰς οὐδένα νὰ διανοηθῆ νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ οὔτε σπιθαμὴν γῆς. Οὕτω πράττομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον, μὴ ἐπιτρέποντες τὴν ἀφαίρεσιν μέρους γῆς, εἰς τὰ ἀμφισβητούμενα μέρη τὰ ὁποῖα ἀπεκτήσαμεν δι' ἀφθόνου αἵματος.

Παπούλας. Ἡ Κυβέρνησις τῶν ἰδικῶν Σας ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν αὐτήν, ὁ Ἑλληνικὸς ὅμως Στρατὸς ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀπομακρυνθῆ ἐν καιρῷ.

Δούλης. Ἡ Ἡπειρος ὅμως θ' ἀγωνισθῆ καὶ οὕτω συμμορφοῦται πλήρως πρὸς τὰ ἐντολὰς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

Παπούλας. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἤθελε, τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ θὰ ἡγούμην ἐγώ.

Δούλης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν θέλει ἡγοῦμαι ἐγὼ ὡς Ἑλλην Ἡπειρώτης.

Οὕτω ἔληξεν ὁ διάλογος.

20 Φεβρουαρίου 1915 ὥραν 5 ἑσπερινὴν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Δέλβινον

Δημήτριον Δούλην — Δέλβινον. (Τηλεφωνικῶς)

Παπούλας. Σᾶς κοινοποιῶ τὸ κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα ὅπερ παρέλαβον ταύτην τὴν στιγμήν ἀπὸ τῆς Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ ἀναμένει τὴν ἀπάντησιν.

Ὑποστράτηγον Παπούλαν Ἰωάννινα

Εἰδοποιήσατε τελικῶς ἐξ ὀνόματός μου ἀντισυνταγματάρχην Δούλην ὅτι πρῶτιστον καθῆκον τοῦ στρατιώτου εἶναι ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Βασιλέως του καὶ ἡ τήρησις τοῦ ὄρκου του. Ἐὰν δὲν ἐπανελήθῃ εἰς τὸ καθῆκον του θέλω τὸν θεωρήσῃ λιποτάκτην, δὲν θεωρῶ τὴν προᾶξιν του δεδικοιολογημένην ὑπὸ περιστάσεων τῶν ὁποίων δὲν εἶναι κριτὴς αὐτός.

Κωνσταντῖνος Βασιλεὺς

Ἀπάντησις

Ἐποστράτηγον Παπούλαν

Ἰωάννινα

Ὡς στρατιώτης μέχρι σήμερον ἐξεπλήρωσα πιστῶς καὶ εὐόρκως τὸ καθήκον μου κατὰ τὴν γνώμην μου. Ἦδη ὡς γέννημα καὶ θρόγμα τῶν διεκδικουμένων μερῶν τῆς Ἠπείρου ἔχω πλέον τὴν υποχρέωσιν ν' ἀγωνισθῶ ὑπὲρ τῶν σφαγιαζομένων ἀδελφῶν μου καταδικασθέντων εἰς ζυγὸν τυραννικότερον τοῦ Τουρκικοῦ. Λυποῦμαι δὲ κατάκαρδα διότι κατόπιν τῆς μακροῦς μου στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, εὐρίσκομαι ἤδη εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ παρεκκλίνω τῶν ἐντολῶν τοῦ λατρευτοῦ Βασιλέως μου.

Δούλης

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΣΤΥΛ. ΜΑΝΤΑΚΑΣ

Ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν Λάκκων τῆς Κρήτης

Ἐγγονος τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ Κυδωνίας Ἀναγνώστου Μάντακα, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ πολεμικὸν μένος ἐκληρονόμησε.

Μετέσχεν αὐθορμήτως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνων τῆς προπολεμικῆς περιόδου.

Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον ἠγεῖτο ἰδίῳ ἐθελοντικοῦ Σώματος, δράσαντος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ. Εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μανωλιάσσης ἐπέδειξεν ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν.

Εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα ἔλαβεν ἐπίσης μέρος. Καὶ ὡς Λοχαγὸς τοῦ αὐτονομικοῦ Στρατοῦ ἔπεσεν ἐν Κορυτσᾷ τῇ 14 Σ)βρίου 1914 ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν τὸ τοσάκις τὸν θάνατον ἐν πολυνέκροις πεδίοις μαχῶν ἀψηφῆσαν εὐμορφον παλληκάρι, ὁ ἀδάμαστος Ὀδυσσεὺς Μάντακας.

**

ΟΛΙΓΩΝ ΣΤΙΧΩΝ ΡΙΜΑ ΣΤΟΥ ΜΑΝΤΑΚΑ ΤΟ ΜΝΗΜΑ

Στὴν πρώτη του τὴν ἄνθησι, στὴν πρώτη του τὴ χάρι

ὄλο ζωὴ καὶ χρῶμα'

Ἐπεσε τὸ περὶ κάλλο τῆς Κρήτης παλληκάρι

στῆς Κορυτσᾶς τὸ χῶμα

Κι' ἀθάνατο δοξάζεται τὸ Μάντακα τὸ σπῆτι.

Μὲ μνήματα στὴν Ἠπειρῷ, μὲ μνήματα στὴν Κρήτη.

(Ἐκ τοῦ «Ρωμηοῦ» τοῦ Σουρῆ τῆς 27 Δ)βρίου 1914)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΟΝΤΟΣ—ΒΑΡΔΑΣ

Κατάγεται ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης. Ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων τῷ 1893 ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸ 1896 προσῆλθεν ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν. Μετὰ τὴν ἀπόβασιν δὲ τοῦ ὑπὸ τὸν Τιμ. Βάσσον στρατοῦ ὑπηρετήσεν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Μανουσογιαννάκη πυροβολικόν, μετασχὼν τῶν ἐν Κρήτῃ ἐπιχειρήσεων.

Ἐπηρετήσεν τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἀπὸ τοῦ 1902 καὶ ἔδρασεν ὡς Γ. Ἀρχηγὸς ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1904 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1905 καὶ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1906 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1907, κατόπιν δὲ μετέσχε τῆς «Πανελληνίου Ὀργανώσεως». Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ δράσις του ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐξαιρετικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποιν καὶ ἰδίᾳ εἰς ἀποτελέσματα. Διότι ἡ Δυτικὴ Μακεδονία ἦτο τὸ μᾶλλον εὐπρόσβλητον τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης χώρας τὸ ὁποῖον ἀπηλλάγη ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων καὶ προπαγανδιστῶν διὰ τῶν πολυετῶν, τολμηροτάτων ὅσον καὶ δεξιῶν προσπαθειῶν τοῦ Βάρδα. Κατὰ δὲ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Προξενείου τοῦ Μοναστηρίου «Ὁ Μελάς καὶ ὁ Βάρδας ἐνεψύχωσαν τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα».

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὡς ὑπασπιστῆς τοῦ στρατηγοῦ Μανουσογιαννάκη. Τοῦ δὲ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ ὡς ἀρχηγὸς προσκόπων καὶ διοικητῆς λόχου κατοχῆς εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως.

Κηρυχθεῖσης τῆς αὐτονομιακῆς ἐξεγέρσεως τῆς Β. Ἠπείρου μετέσχεν αὐτῆς καὶ κατώρθωσε διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν σομάτων νὰ καταλάβῃ καὶ ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν Κορυτσάν.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

Ἡ Κορυτσά κατελήφθη τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1912 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γενομένου δεκτοῦ μετ' ἀκρατίτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Λήξαντος τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ἤρχισε νὰ διαδίδηται ἐν Κορυτσᾷ ὅτι ἡ ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικὴ Διάσκεψις πρόκειται νὰ ἐπιδικάσῃ τὴν Β. Ἠπειρον εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Συνεπείᾳ δὲ τῶν διαδόσεων τούτων ἀπεστύλησαν ἐπιτροπεῖαι εἰς Λονδίνον καὶ πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένους τῶν Δυνάμεων ὅπως συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν παραγνωριζομένων δικαίων τῶν Βορειοηπειρωτῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ Αὐγούστου 1913 κατηρτίσθη ἰδιαίτερα ἐπιτροπὴ ὑπὸ Πρόεδρον τὸν Μητροπολίτην Γερμανὸν μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅπως μεταβαίνουσα εἰς Ἀθήνας παρουσιασθῆ εἰς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Πρωθυπουργόν. Ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπέστρεψεν ἀποκομίζουσα οὐχὶ εὐνοϊκὰς ἐντυπώσεις περὶ τῆς τύχης τῆς Κορυτσᾶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ ὀριμάζῃ παρὰ τῷ λαῷ τῆς Κορυτσᾶς ἡ σκέψις ὅτι ἤγγιζεν ὁ καιρὸς τῆς ἐνόπλου δράσεως. Κατὰ τὸ συγκροτηθῆν δὲ συλλαλητήριον ἐξελέγη 30μελὴς ἐπιτροπὴ, εἰς ἣν ἀνετέθη ὅπως προβῆ εἰς πάντα τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἔκοινων ἀναγκαῖα πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀπειλουμένης ἐλευθερίας. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπεδόθη εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν ἱερῶν λόχων, τὴν ἐκγύμνασιν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ φρονήματος αὐτῶν, συσχεμασθεῖσα καὶ μετὰ τῶν παρομοίων ὁργανώσεων τῶν ἄλλων Βορειοηπειρωτικῶν κέντρων.

Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1913 ἐπεσκέφθη τὴν Κορυτσάν ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ, ἣτις ἦτο ἐντεταλμένη νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρα τῆς Β. Ἡπείρου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη οὐδένα ἐδέχθη ἐν Κορυτσᾷ, οὐδὲ κἀν τὰ ὑποβληθέντα αὐτῇ ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν πρὸς αὐτὴν ταχυδρομικῶς. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἀσφαλὲς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Κορυτσά ἐπρόκειτο ὀριστικῶς νὰ προσαρτηθῇ εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς συνεστήθη νέα εἰκοσαμελής «ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης» ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου ἣτις διτηρήθη μέχρι τῶν ἀρχῶν Φεβρουαρίου 1914, ὅτε διελύθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἐ' Σώματος Στρατοῦ ὑποστρατήγου Ἀ. Παπούλα. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη προέβη εἰς συστηματικωτέραν ὁργάνωσιν τῶν ἱερῶν λόχων, ἣτις διὰ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως ἀνετέθη εἰς τὸν ὑπολοχαγὸν Γεωρ. Μαυρατζᾶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑποφαινομένου, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν οικονομικῶν πόρων τοῦ ἀγῶνος καὶ κατόπιν πανδήμου ἐνόπλου συλλαλητηρίου ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Μ. Δυνάμεων ὅτι θ' ἀντιστῆ ἐνόπλιως κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς πάσης ἀποφάσεως παραγνωρίζουσας τὰ δίκαια τῆς Β. Ἡπείρου.

Εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ταύτας ἡ ἐπιτροπὴ ἐβοηθεῖτο καὶ ἐνεθαρρύνετο ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, ἣτις παρεῖχε παντὸς εἶδους ἐφόδια καὶ ἥς ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀ. Κορομηλᾶς ἀνήγγειλε τηλεγραφικῶς ὅτι «ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ τέκνα αὐτῆς ἀπελευθερωθέντα δι' αἵματός της» Ἀλλὰ τὸν Κορομηλᾶν διεδέχετο μετ' ὀλίγον ὁ Παναῆς καὶ τοῦτον ὁ Γ. Στρέιτ, ὅστις ἐπανεληθὼν ἐκ Βιέννης παρεῖχεν ἱκανιστὰ ἐνθαρρυντικὰς ἐλπίδας περὶ τῆς τύχης τῆς Β. Ἡπείρου. Κατὰ τὰ τέλη δὲ Ἰανουαρίου ὁ Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἐπιστρέφων ἐξ Εὐρώπης διὰ Βελιγραδίου ἐδήλωσεν εἰς ἐπιτροπὴν Κορυτσαίων ἐν Θεσσαλονίκῃ τὰ ἑξῆς: «Τὶ νὰ σᾶς κἀμω; Ἐπάλαισα μὲ δύο Μεγάλας Δυνάμεις. Ἡ Κρήτη ἠγωνίζετο ἐπὶ 100 ἔτη». Ἡ ἀπάντησις αὕτη διαβιβασθεῖσα τηλεγραφικῶς εἰς Κορυτσάν ἐβύθισεν εἰς πένθος τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τῆς πόλεως. Ἡ δὲ ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἔσπευσε νὰ τηλεγραφῆσῃ πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν «ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κορυτσᾶς οὐδέποτε θ' ἀνεχθῆ τὴν καταδίκην του καὶ θὰ ὑπερασπισθῆ τὸ πάτριον ἔδαφος κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν διὰ τῶν ὀπλων». Ἀλλ' οὗτος ἀπήντησε καὶ πάλιν ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποκύψωμεν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν τὰς ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης ἐν ὁμοφωνίᾳ διατελούσης καὶ ὅτι ἄλλως θ' ἀναλάβουν βαρεῖαν εὐθύνην οἱ πρωταῖτιοι οἵτινες θὰ προκαλέσωσιν ἐθνικὰς συμφορὰς καὶ μεγάλας καταστροφὰς.

Ἀμέσως μετὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς Ἐθν. Ἀμύνης διατάχθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κορυτσάν ὁ τότε συνταγματάρχης Κοντούλης, νὰ μεταβῆ δὲ ἐπίσης ἐκεῖ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ ὑποστράτηγος Παπούλας. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι προσεπάθησαν νὰ πείσωσι τοὺς Κορυτσαίους ὅτι πᾶσα ἀντίστασις αὐτῶν θ' ἀπετέλει προδοσίαν, ἐχαρακτήρισαν δὲ ὡς ἐπιζημίαν ἐθνικῶς καὶ τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος τὴν ὁποίαν ἐπρότειναν τινὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ἐν τῷ μεταξὺ συνήρχετο ἐν Ἀργυροκάστρῳ ἡ Πανεπιτηρωτικὴ Συνέλευσις ἣτις ἀπεφάσιζε τὴν ἀντίστασιν. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐν Κορυτσᾷ, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τοῦ μετώπου, τῆς δυνάμεως τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως ἀξιωματικῶν, οἵτινες θὰ ὠργάνουν καὶ θὰ διώκουν τοὺς ἐντοπίους ὀπλίτας. Οὕτω δὲ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διελύθη τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου κατῶς καὶ τὰ σώματα τῶν ἱερολοχιτῶν, οἵτινες ἀφωπλίζοντο καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὸ ἄλλο ὕλικόν ἀπεστάλησαν εἰς Φλώριναν.

Τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου εἰσῆλθον εἰς Κορυτσάν οἱ Ἀλβανοὶ μετὰ τοῦ Ὀλλανδοῦ λοχαγοῦ Γιλάρδι (αὐστριακῆς καταγωγῆς) εἰς οὓς παρεδόθη διὰ πρωτοκόλλου ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ Ἀ. Κοντούλη. Βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν Γ. Διοίκησιν Κορυτσᾶς ὁ ταγματάρχης Σνέλλερ(Schneller), μετ' αὐτοῦ δὲ ἦτο καὶ ὁ λοχαγὸς Ντερμὲν (Dermin). Καὶ συγχρόνως συνέρρευσαν εἰς Κορυτσάν πολλοὶ Ἀλβανισταὶ οἵτινες κατέλαβον τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἔθεσαν ἐν διωγμῷ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ἡ Ἐπανάστασις τῶν Κορυτσαίων

Εἰς μόνον μὴν εἶχε παρέλθῃ ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κορυτσάν καὶ ἀπεδεικνύετο ὅτι οὔτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ σχολικὰ προνόμια τῶν Ἑλλήνων ἐπρόκειτο νὰ εἶναι σεβαστὰ ὑπὸ τὴν ἀλβανοκρατίαν, ὡς διεβεβαίον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀκόμη δὲ καὶ ὅτι ἡ συμβίωσις τῶν δύο στοιχείων ἀπέβαινε ἀδύνατος. Ἡ ἐξέγερσις διὰ τοῦτο τῶν Κορυτσαίων καθίστατο μοιραία.

Τὰς πρώτας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεννοήσεις διεξήγαγεν ὁ Μητροπολίτης μετὰ τῶν Γ. Σούλιου, ὄπλαρχηγοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, Δημ. Ἰωάννου (Κάλφα), Πέτρου Μαγκολέτη, Λουκᾶ Πέτρου ὄπλαρχηγοῦ ἐκ Μπελαβόδας καὶ τινῶν τῶν ἰατρῶν τοῦ παραμείναντος ἐν Κορυτσᾷ Ἑλληνικοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου. Οἱ ἀνωτέρω ἀνέλαβον νὰ μυσώσῃν εἰς τὸ κίνημα τοὺς ἐν Κορυτσᾷ ἱερολοχίτας καθὼς καὶ τοὺς χωρικοὺς τῆς πεδιάδος καὶ τοῦ πρὸς τὸ Κιὰρι τμήματος.

Συγχρόνως ἐγνώσθη ὅτι ἔφθασεν εἰς Μπιγλίστην ὁ Γ. Μπούσιος ὀνομασθεὶς ὑπὸ τῆς Αὐτονομῆς Κυβερνήσεως Β. Ἡλείου διοικητῆς Κορυτσᾶς καὶ οἱ Ἰωσήφ Ἀδαμίδης δικηγόρος καὶ Ἐπαμ. Χαρισιάδης ἰατρός. Συνεκεντρώθησαν δὲ ἐπίσης ἐν Μπιγλίστη καὶ τινες ἐδελονταὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐγνώσθη ὅτι θὰ ἐξεκίνησιν τὴν 19—20 Μαρτίου πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς. Συνεπεία δὲ τῶν πληροφοριῶν τούτων καὶ ἐπειδὴ ἐπεσπεύδετο ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν κατοίκων ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἦτο ἐξ ἄλλου ἀδύνατος ἡ τήρησις ἐπὶ πλεόν τῆς ἔχειμυθίας, ἀπεφασίσθη κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν θὰ ἐξεκίνησιν οἱ ἐκ Μπιγλίστης καὶ ἡ ἔκρηξις ἐπαναστάσεως ἐν Κορυτσᾷ. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ ὄπλαρχηγὸς Γ. Σούλιος διέκοψε τὴν τηλεγραφικὴν συγκαίνωσιαν πρὸς Μπογραδέτσι καὶ Κολώνιαν ἀποκόψας τὰ σύματα, κατόπιν δὲ συμπλοκῶν μετ' Ἀλβανικῶν συμμοριῶν κατέλαβε μετὰ τῶν ἐκ τῆς πεδιάδος ἀνδρῶν τοῦ τὸν Α. τῆς πόλεως λῶφον τοῦ Προφήτου Ἡλία. Τινὲς ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρρισαν κρούοντες τοὺς κώδωνας τοῦ ναοῦ Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθη ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἔφθασαν οἱ ἐν Μπιγλίστη καὶ πολλοὶ τῶν ἱερολοχιτῶν ἐνδυθέντες τὰς στολὰς τῶν ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Σούλιου. Ὁ διαδεχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Συνέλλεο Ἀλβανὸς διοικητῆς Κορυτσᾶς Ἀβδουλ μπέης Οὔπης φοβηθεὶς ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως κρυβεὶς εἰς τι χωρίον. Οἱ δὲ Ὀλλανδοὶ ἀξιωματικοὶ ὠχυρώθησαν πρὸς ἄμυναν ἐν τῇ οἰκίᾳ των.

Ὁ Γ. Σούλιος εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐνσπείρας τὸν πανικόν, ἐπροχώρησε πρὸς κατάληψιν τῆς ἀστυνομίας. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν συμπλέκεται μετ' Ἀλβανῶν χωροφυλάκων, ὧν δύο φονεύονται, τραυματίζεται δὲ καὶ ὁ Συνέλλεο σπεύδων ἐπίσης πρὸς τὴν ἀστυνομίαν. Συγχρόνως ὁμοῦ τραυματίζεται καὶ ὁ ἀρχηγὸς Σούλιος, τοῦτο δὲ ἀπογοητεύει τοὺς ἐπαναστάτας μὴ βλέποντας ἐρχομένην τὴν ἐκ Μπιγλίστης ἀναμενομένην βοήθειαν.

Ἐντεῦθεν ἐνθαρρυνθέντες οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ἐνισχυθέντες ὑπὸ ἐνόπλων χωρικῶν, κατὰ τὴν 10 π. μ. κατέλαβον τὴν τουρκικὴν συνοικίαν καὶ τὸ ἡμισυ τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω δὲ ἡ Κορυτσᾷ διηρέθη εἰς δύο στρατόπεδα, τὸ Ἀλβανικὸν τῆς Τουρ. συνοικίας καὶ τὸ Ἑλληνικὸν τῆς Χριστιανικῆς καὶ ἡ μάχη ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις. Διαρκούσης αὐτῆς ὁ διοικητῆς Ἀβδουλ μπέης ἐπανελθὼν εἰς Κορυτσᾷ, μετέβη μετὰ τοῦ ἀρχισυντόμου Θεμ. Γκιερμενλή εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἔνθα προσκλήσει τοῦ Μητροπολίτου προσῆλθον καὶ τὰ μέλη τῆς Δημογεροντίας καὶ πολλοὶ πρόκριτοι πρὸς οὓς προέτεινε ὅπως ἐξέλθωσιν ἀπαγορευόμενοι καὶ πρὸς τὴν πόλιν εἰς ἀναχωρίαν. Οἱ Χριστιανοὶ ἐδέχθησαν ὅπως κερδίσωσι χρόνον ἐλπίζοντες ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ φθάσῃ οἱ ἐκ Μπιγλίστης. Περὶ ἡλθον δὲ τὸ πλεῖστον τῆς πόλεως συνιστῶντες ἀναχωρήσαντες, ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ παρετήρησαν ὅτι μετὰ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Σούλιου κύριοι τῆς καταστάσεως ἦσαν οἱ Ἀλβανοὶ. Διὰ τῶν παροτρύνσεων τῆς ἁοῦ Ἐπιτροπῆς ἐπετεύχθη ἡ ἀνακομὴ ἀλλ' αὕτη διελύθη μετὰ 2 ὥρας, φονευθέντος τοῦ διακόνου Βασιλείου Γκιώνη, τεθέντος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐπὶ κεφαλῆς ομάδος ἐπαναστατῶν, παρὰ τὸν Ναὸν Ἀγ. Γεωργίου, ὅπου εἶχον οὗτοι παραταχθῆ. Τὴν ἑλλειψὶν ἀρχηγοῦ ἀνεπλήρωσεν ὁ ἀνθ' ἱστορῆς πεζικοῦ, διαχειριστῆς τοῦ Στρατ. Νοσοκομείου, Ἀνδρέας Παπαδάκης, ὅστις προσελθὼν εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἀποβαλὼν τὸ στέμμα τοῦ πηλικίου καὶ τὰς ἐπομίδας, ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Οὕτω παρῆλθεν ἡ πρώτη ἡμέρα, καὶ οὐδεμίαν παρουσιάζετο βοήθεια οὐδαμῶθεν.

Ὁ Ἀνδ. Παπαδάκης περὶ τὸ μεσονύκτιον μετὰ 30 περίπου ἱερολοχιτῶν ἐξέρχεται τῆς Κορυτσᾶς, καὶ ἀποστέλλει τινὰς μέχρι Χορσίστης, ἵνα πληροφορηθῆ πού εὐρίσκονται οἱ ἐκ Μπιγλίστης ἀναμενομένοι καὶ διατὶ ἐβράδυναν. Ἐπιστρέψας δὲ τὴν επομένην, Παρασκευὴν, διαδίδει ὅτι ἐντὸς τῆς ἡμέρας θὰ φθάσωσιν οὗτοι, ὅπερ ἐνθαρρύνει τοὺς ἱερολοχίτας, ἵνα διατηρήσωσι τὰς θέσεις των ἐν τῇ Χριστιαν. συνοικίᾳ, καὶ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ Ὀλλανδοὶ μετὰ τοῦ διοικητοῦ Ἀβδουλ βέη ἀποστέλλουσιν ἔγγραφον τῷ Μητροπολίτῃ δηλοῦντες ὅτι δέον οἱ ἐπαναστάται νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα, ἄλλως θὰ ἀρχίσῃ ἡ σύλληψις καὶ τιμωρία των, Ἀλλ' οὔτε οἱ ἐπαναστάται ὑπετάσσοντο οὔτε οἱ ἐκ Μπιγλίστης ἐφαίνοντο, ἐνῶ οἱ Ἀλβανοὶ ἐνισχυ-

θέντες, κατέλαβον τὰ ἐπικαιρότερα μέρη τῆς πόλεως, καὶ περικυκλώσαντες αὐτήν, κατέστησαν οὕτω αἰχμαλώτους τοὺς ἐντὸς αὐτῆς μαχομένους. Ἦρχισε δὲ πλέον νὰ διαφαίνεται ἡ ἀποτυχία.

Περὶ τὴν 7ην ἢ 8 π. μ. τῆς 22ας Μαρτίου ἠκούσθησαν κατὰ τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλία κρότοι μυδραλλιοβόλων. Τότε ἀνεθάρρηνεν ἡ πόλις, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔπαυσαν. Ὁ λοχαγὸς Πεζικοῦ Γ. Μαυρατζᾶς ἀφίχθεις εἰς Μπίγλισταν τὴν 20ην Μαρτίου, παρέλαβε περὶ τοὺς 150 ἄνδρας οὓς εὗρεν ἐκεῖ συγκεντρωμένους καὶ ἐκίνησε πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς διὰ Χοστίτισης, μετὰ 2 μυδραλλιοβόλων, ὧν τὸ ἐν ἅμα τῇ πρώτῃ βολῇ εὐρέθη βεβλαμμένον. Τοῦτον ἠκολούθησε καὶ ὁ Γ. Μπούσιος. Μετὰ σφοδρὰς δὲ συμπλοκάς, ἃς συνῆψε καθ' ὁδὸν πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς ὁ Μαυρατζᾶς, κατώρθωσε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του νὰ φθάσῃ τὴν πρωΐαν τῆς 22ας Μαρτίου εἰς τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλία. Μετ' ὀλίγον ἄνδρες τινες ἐκ τούτων εἰσελθόντες εἰς Κορυτσᾶν ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἡμετέρων καὶ ἔφθασαν μέχοι τῆς Μητροπόλεως, εἰς ἣν εἰσορμήσαντες, ἀνύψωσαν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου αὐτῆς τὴν σημαίαν τῆς Ἀυτονομίας, ἣν μετέφερον μετ' αὐτῶν. Αὕτη ἔμεινεν ἐκεῖ 3 ὥρας περίπου, διότι οἱ ἐκ Μπιγλίστης συνάψαντες μάχην πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς, ἠναγκάσθησαν πρὸ τοῦ πλήθους τούτων νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν, ἀφοῦ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν ὁμοπλάτην καὶ ὁ ἀρχηγὸς Γ. Μαυρατζᾶς

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰσῆλθεν εἰς Κορυτσᾶν καὶ τις ὀπλαρχηγὸς Νίκος ἐκ Θράκης μετὰ τινῶν ἀνδρῶν καὶ ἐν τῇ παρὰ τὸν λόφον Πρ. Ἡλία συνοικία τῶν Βλάχων ἐπυρπόλησε μίαν οἰκίαν.

Αὐθημερόν ἐπυρπολήθη καὶ τὸ ναῖθριον τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, τὸ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ λόφῳ, ὑπὸ Ἀλβανῶν, κρυπτομένων ἐν αὐτῷ, οἵτινες πεισθέντες ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐξῆλθον καύσαντες τοῦτον.

Οἱ ἐκ Μπιγλίστης ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Χόστιτσιαν, οἱ δὲ ἐξεγερθέντες Κορυτσαῖοι ἤρξαντο στεροῦμενοι πολεμοφοδίων, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀνδρ. Παπαδάκης ἀνεχώρησεν ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἐκ Μπιγλίστης, καὶ ἡ πόλις ἤρχισε τότε ἐκ τοῦ κάτω μέρους νὰ παραδίδηται. Τρεῖς οἰκίαι Κορυτσαίων ἀντιστάτων γένναίως ἐπυρπολήθησαν καὶ οἱ ἐπαναστάται οἱ εἰς μετὰ τῶν ἄλλων ἤρχισαν νὰ παραδίδωνται.

Τὴν 23ην Μαρτίου (Κυριακὴν), ἐνῶ ἐν τῇ πόλει ἠκούοντο ἀραιοὶ πυροβολισμοί, παρὰ τὸν ποταμόν, Δ. τῆς πόλεως, συνάπτεται σφοδρὰ μάχη μεταξὺ ἐπαναστατῶν ὄντων ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ τῶν Γκέγκηδων εὐρισκομένων ἐν τῇ πέραν τοῦ Ποταμοῦ οἰκία τοῦ Χουσεῖν βέη Πύργου. Αὕτη διήρξησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐπυρπολήθησαν δὲ καὶ τινες οἰκίαι. Περὶ τὸ ἑσπέρας ἐκόπασαν οἱ πυροβολισμοί, καὶ ἡ νύξ διῆλθεν ὄσωσούν ἡσύχως. Τὴν δὲ ἐπομένην 24 Μαρτίου λίαν πρωΐ χωροφύλακες Ἀλβανοὶ συνήθροισον τὰ κατατεθέντα ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ὄπλα ἐκ τῶν συνοικιῶν καὶ μετέφερον ταῦτα εἰς τὴν Δημορχίαν, ἣ δὲ πόλις ἦτο πανταχόθεν κυκλωμένη ὑπὸ Γκέγκηδων ὀρμησάντων ἐκ Β. Ἀλβανίας.

Τὴν Δευτέραν 24 Μαρτίου μ. μ. μεταβαίνουσιν εἰς τὴν Μητρόπολιν οἱ Ὀλλανδοὶ λοχιγοὶ Ντερμέν καὶ Γιλάρδι μετὰ τινῶν βέηδων καὶ 2 χριστιανῶν ἄλβανιστῶν, ἔχοντες ἔξωθεν αὐτῆς τοποθετήσει ἱκανοὺς Γκέγκηδες ὀπλοφόρους, μετ' ἀνταλλαγῆν δὲ διαφόρων ἐρωταποκρίσεων πρὸς τὸν Μητροπολίτην, τῷ προτείνουσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν Διοικητὴν, ἵνα συνεννοηθῶσι πρὸς κατευνασμόν τῶν πνευμάτων κ. λ. π. Καίτοι ἀντελήφθη ἐκεῖνος, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ συλλήψεως, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως, ἐδέχθη, καὶ ὀδηγηθεὶς εἰς τὸ Διοικητήριον, ἐκλείσθη ἐν τινι δωματίῳ, εἰς ὃ ἐτέθησαν σκοποὶ καὶ ἀπηγορεύθη πᾶσα συγκοινωνία. Τὴν Μητρόπολιν εἶτα ἠρεύνησαν ἐπιμελῶς, ἵνα εὗρωσιν ἔγγραφόν τι ἐνοχοποιητικόν, εἰς δὲ τὰ ὑπόγεια ἀνέσκαψαν δι' εὔρεσιν πολεμοφοδίων, ἀλλ' οὐδὲν ἀνεῦρον. Κατόπιν συνελήφθησαν καὶ περιορίσθησαν εἰς ἕτερον δωμάτιον τοῦ Διοικητηρίου, οἱ Βασ. Σύγκελλος καὶ Βασ. Κόνδης, δικηγόροι, Ἐφραίμ Γκίνης, ἐπιθεωρητὴς σχολῶν καὶ Χαραλ. Δάρδας, ἱατρός. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθει ἡ σύλληψις καὶ ἄλλων, ριπτομένων εἰς τὰς φυλακάς,

Τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Ὀλλανδοῦ Ταγματάρχου Σνέλλερ, ὡς καὶ τῶν Ὀλλανδῶν ἀξιωματικῶν διετάχθη ὑπὸ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Μητροπολίτου εἰς Λυρράχιον. Τοῦτον παρέλαβεν ὁ ἐξ Ἑλβασᾶν ἐλθὼν Ὀλλανδὸς λοχαγὸς Ράιμερς, ὡς καὶ τοὺς προαναφερθέντας προκρίτους καὶ ἐφ' ἁμαξῶν ἀνεχώρησαν τὴν 24 μ. μ. καὶ τὴν 25ην Μαρτίου ἔφθασαν εἰς Βογραδέτιον, ὀδηγηθέντες εἰς τι ξενοδοχεῖον. Εἶτα δὲ διὰ ζώων ἔφθασαν τὴν 26ην εἰς Ἑλβασᾶν ἀποδοκιμασθέντες ὑπὸ πλήθους ἐθνικοφρόνων Ἀλβανῶν Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν, παρασκευασθέντων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ὀλλανδῶν καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς προτεσταντικῆς σχολῆς Τσίλκα. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὀδήγησαν ἐκεῖ ἐπίσης τοὺς ἱατροὺς Δημ. Παπαδόπουλον καὶ Κωνστ. Πολέναν, τὸν φαρμακοποιὸν Ἰωάννην Παπαγιάννην, καὶ τὸν ἔμπορον Ἰωάν. Βαλαούρην,

Τὴν 25ην Μαρτίου ὑψώθη ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς Μητροπόλεως ἡ Ἀλβανικὴ σημαία, ἣν ἐφρούρουσαν 50 Τουρκαλβανοί, ἀπαγορευόντες τοῖς πᾶσι τὴν εἴσοδον. Ἀποκατασταθείσης δ' ὅπως τῆς τάξεως, οἱ ἱερεῖς ἐπελίφθησαν τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν. Τὸ ὄλον τῶν φρονευθέντων ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ καθ' ἅπασαν τὴν περιφέρειαν Κορυτσᾶς—Κολωνίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἀνέρχεται εἰς 114, ὧν ἄνδρες 107 καὶ γυναῖκες 7. Οἱ δὲ συλληφθέντες καὶ φυλακισθέντες περὶ τοὺς 600. Ληλασάσαι ἀφ' ἐτέρου καὶ διαρπαγαὶ ἐν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς χωρίοις εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, Ὁ Γ. Σούλιος, ἐπουλωθείσης ὀλίγον τῆς πληγῆς του, τὴν 25ην Μαρτίου ἐνδυσθεὶς στολὴν Ἀλβανικὴν διέφυγε καὶ ἐσώθη εἰς Μπίγλισταν, ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Ἀυτονομακῶν. Κατασταλείσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Ἀλβανικὴ διοίκησις ἐφρόντισε διὰ τὸν ἐξαλβανισμὸν τοῦ τόπου, ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως τὸ Ἑλληνιστὶ ὁμιλεῖν, ἐπεβλήθη εἰς πάντας μικροὺς καὶ μεγάλους νὰ φέρωσι λευκὸν Ἀλβανικὸν σκουῖνον, κατηργήθησαν τὰ κοινοτικά Σωματεῖα, καὶ προσέβησαν οἱ Ἀλβανισταὶ εἰς ἐκλογὴν 11 μελῶν δημογεροντίας ἐκ τούτων καὶ ἐπιτραπέισις τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἐπέβαλον τὴν Ἀλβανιστὶ σύνταξιν τῶν πρακτικῶν, καὶ ἐζήτησαν νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν, ἀπειλοῦντες διὰ πάσης πάντα ἱερέα μὴ θελοντα νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθασεν εἰς Κορυτῶν νέος πολιτικὸς Διοικητὴς χριστιανός, ὁ Παντελῆς Εὐαγγέλου, καὶ ἐτετέστη δοξολογία ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας Γουλιέλμου Βῆδ.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐγκάθειρξιν τῶν Κορυτσαίων εἰς Ἐλβασάν ἐξεργάγη ἐπανάστασις ἐν Ἀλβανίᾳ. Τὴν 6ην Ἰουνίου 1914 ἔξωθεν τοῦ Ἐλβασάν συγκροτεῖται μάχη ἐπαναστατῶν καὶ Βηδικῶν, ἠττῶνται δὲ οὗτοι καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ ἀξιωματικοί. Ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν ἦτο ὁ Κιαμὴλ Μουσαῖ Χατζῆ Φέζα. Τὸ Ἐλβασάν κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τὴν 7ην Ἰουνίου, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἀρχηγὸς Κιαμὴλ Μουσαῖ ἐπεσκέφθη τοὺς κρατούμενους καὶ σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ Μητροπολίτου, εἶπεν αὐτῷ τουριστὶ ὅτι χαίρει πολὺ, διότι γνωρίζει ἓνα τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀντέστησαν εἰς τὰς αἰθαιρέσιαις τοῦ Βῆδ. Ἐπίσης δὲ διότι λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ τοὺς ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ δηλοῖ αὐτοῖς ἐπισήμως, ὅτι συμπαθοῦσι πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἡπειρωτῶν, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ συνεργασθῶσι νὰ σώσωσι τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν, κινδυνεύουσας ὑπὸ τῶν ἐξ Ἐδρώπης ξένων. Τοῦ δὲ Μητροπολίτου ἐκφράσαντος τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει, ὁ Κιαμὴλ ἐπανέλαβεν, ὅτι ὀφείλουσιν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτούς, διότι ἀναλαβόντες τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ πίστεως, ἀπειλουμένης ἐκ τοῦ προτεσταντισμοῦ διήνοιξαν αὐτοῖς τοὺς ὀφθαλμούς, ἵνα ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, κινδυνεύοντος ἐκ τοῦ Μπεκτασισμοῦ.

Ταῦτα ἐξηγήθησαν ὡς ἐμφαίνοντα συνεννόησιν τῶν Ἀλβανῶν ἐπαναστατῶν μετὰ τῶν Ἡπειρωτῶν, ἀλλὰ δὲν εἶχον οὕτω τὰ πράγματα. Οἱ Ἀλβανοὶ ἵνα ἐξεργάσωσι τὰ θρησκώληπτα πλήθη τῶν ἔδωσαν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Ἡδραριστοῦντο δὲ ἵνα καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Κορυτσᾶς θεωρηθῇ ὡς ἔχουσα τὸν ἴδιον χαρακτῆρα. Πέραν τούτου ὅμως οὐδὲν κοινὸν ὑπῆρχεν. Αὐθημερὸν ἀπελύθησαν ὁ Μητροπολίτης καὶ 8 πρόκριτοι μετ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἕτεροι 20 κρατούμενοι εἰς τὰς κοινὰς φυλακάς. Τὴν ἐπομένην 8 Ἰουνίου, Κυριακὴν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς ἣν μετέβησαν, προσεκλήθησαν εἰς τὸ Διοικητήριον, εἰς ὃ ἔμαθον ὅτι ἐκ Μπερατίου εἶχον κακὰς εἰδήσεις, διότι οἱ Βηδικοὶ ἀπέκρουσαν τοὺς ἐπαναστάτας, τυχόντες δὲ πολλῶν περιποιήσεων ἀπῆλθον.

Τὴν ἐπομένην τοὺς ἐπεσκέφθη πάλιν ὁ Κιαμὴλ καὶ τοῖς εἶπεν, ὅτι ὀφείλουσι νὰ συνεργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως μουσουλμανικῆς Ἀλβανίας ἐν ἣ οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνας θὰ εἶχον θέσιν προνομιούχων, ἀπολαύοντες μειζόνων προνομίων τῶν ὑπὸ τοῦ Βῆδ παραχωρηθέντων τῇ Β. Ἡπειρῷ, ἥτις ἔδει νὰ ὑποταχθῇ τῇ Ἀλβανίᾳ. Ἐσκόπουν δὲ νὰ καταλάβωσι καὶ τὴν Κορυτσᾶν (ὡς καὶ ὅλην τὴν Β. Ἡπειρον), καὶ δὴ ἀμαχητὶ ὡς ἠλπίζον, στηριζόμενοι εἰς τοὺς ἐκεῖ μετὰ τοῦ στρατοῦ 700 Γκέγκηδες, καὶ τοὺς ὁμόφρονάς τῶν Μουσουλμάνους κατοίκους. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι θὰ ἐπετύγχανον τοῦτο περιποιούμενοι τὸν Μητροπολίτην καὶ τοὺς λοιποὺς Κορυτσαίους, ἵνα ἔχωσι τούτους ὑποστηρικτάς. Δι' ὃ καὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς συμπαραλάβωσι, καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατεπείσθησαν νὰ τοὺς ἀφίσωσιν ἐλευθέρους ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτῶν τῆς Κορυτσᾶς, θὰ σπεύσωσιν ἐκεῖ, ἵνα διευκολύνωσι τὸ διοικητικὸν τῶν ἔργων. Τὴν 10ην Ἰουνίου τέλος ὁ Μητροπολίτης μετὰ τῶν ἄλλων ἀνεχώρησαν διὰ Μοναστήριον καὶ ἐκεῖθεν ἐφθασαν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνθα ἀνέμενον νὰ μάθωσι τὴν τύχην τῆς Κορυτσᾶς.

Τότε ἐν Δελβίνῳ εἶχε συνέλθῃ τὸ Β. Ἡπειρωτικὸν Συνέδριον πρὸς συζήτησιν καὶ ἀποδοχὴν

τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Κορυζας, εἰς ὃ οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Κορυτσαῖοι ἀπέστειλαν 2 ἀντιπροσώπους, ἐπειδὴ ἡ Κορυτσαῖα ἦτο ἀκόμη κατελιμμένη ὑπὸ τῶν Βηδικῶν, καὶ βραδύτερον ἑτέρους 3. Ὁ Μητροπολίτης λαμβάνει τηλεῖμα τοῦ Προέδρου τῆς Ἀυτονομίου Κυβερνήσεως Γ. Ζωγράφου, ἵνα μεταβῇ εἰς Δέλβινον καὶ συμμετάσχη τοῦ Συνεδρίου. Ἀναχωρεῖ δι' Ἀθήνας, ὁπόθεν δι' Ἀγ. Σαράντια θὰ μετέβαινεν εἰς Δέλβινον, ἀλλ' ἐν Ἀθήναις τοῦ ἀγγέλλεται ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς ὑπὸ τῶν Ἀυτονομακῶν, τὴν 24 Ἰουλίου 1914. Κατόπιν μετέβη εἰς Δέλβινον, ἀλλὰ διακοπεισῶν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου μετέβη εἰς Κορυτσάν μετὰ τοῦ Κ. Σκενδέρη. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπανῆλθεν εἰς Δέλβινον, συμμετέσχεν τῶν συνεδριῶν καὶ συνυπέγραψε τὸ πρωτόκολλον τῆς Κορυζας, καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Κορυτσάν ἥτις μόνον χάρις εἰς τὴν κατάληψιν ταύτης ὑφ' ἡμῶν συμπεριελήφθη εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ὅπερ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχοντο πρότερον οἱ Ἄλβανοί.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κορυτσᾶς

Τὴν 15 Φεβρουαρίου 1914 διοικῶν τὴν Μοίραν πυροβολικοῦ Κορυτσᾶς, διατάχθη νὰ τὴν ὀδηγήσω εἰς Ἰωάννινα, ὅπερ καὶ ἐπραξα, παρουσιασθεὶς δ' εἰς τὸν στρατηγὸν Α. Παπούλαν, διοικητὴν Ἐ. Σώματος Στρατοῦ, διατάχθη μετὰ τῆς ὀρειβ. Μοίρας νὰ ἐπανέλθω εἰς Μεσογέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἀφίου. Ἐκεῖ παραμένον ἐν καταλισμῷ, ἔλαβον τηλεῖκην διαταγὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Βενιζέλου νὰ παρουσιασθῶ πάραυτα ἐνώπιόν του εἰς Ἀθήνας. Ἦλθον τότε ἐνταῦθα, παρουσιάσθη μετὰ τινος ἡμέρας εἰς τὸν Βενιζέλον, ὅστις βεβαίως οὐδὲν εἶχεν νὰ με διατάξῃ, ἀλλὰ μόνον ἤθελε νὰ με ἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ συμμετάσχω τοῦ ἡδὴ ἀρξαμένου ἀγῶνος τῆς Β. Ἡπείρου. Ἐδῶ ὅμως παραμένον καθημερινῶς ἐπεκονιώνουν μετὰ διαφόρων, καὶ ἰδίως τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀυτονομίου Κυβερνήσεως Β. Ἡπείρου Γ. Δούμα, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐπίσχυσις ἠδύνατο νὰ δοθῇ δι' ἐπιχειρήσεις εἰς τὸν τομέα Κορυτσᾶς. Εἷς τινα δὲ συνεδρίασιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γ. Δούμα, μετὰ τινῶν ἄλλων, οὗτος εἶπεν ὅτι ἡ Ἀυτόνομος Κυβέρνησις μόνον 50 χιλ. δρ. δύναται νὰ διαθέσῃ διὰ τὴν Κορυτσάν καὶ οὐδὲν ἄλλο ὑλικὸν μέσον. Δηλαδή εἶχεν ἀπελπισθῆ τελείως, ὅτι δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τι διὰ Κορυτσάν. Ἐν τούτοις ἀπέστειλα τοὺς ὀπλαρχηγούς Βασ. Ξύρουγαν καὶ Ἰωάν. Βρανᾶν μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν καὶ ἐλαχίστων ὀδοιπορικῶν ἐξόδων, ἵνα μεταβῶσιν εἰς Θεσβλίαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Καστορίας εἰς Μπίγλισταν, προσπαθοῦντες νὰ ὀπλισθῶσι παρὰ φίλων ἐνδιαφερομένων διὰ τὸν ἀγῶνα, πρὸς οὓς ἔδωκα αὐτοῖς ἐπιστολάς. Ἐπίσης ἔστειλα τὸν ὀπλαρχηγὸν Ἰωάννην Καραβίτην μετ' ἀνδρῶν ἵνα πράξῃ τὰ αὐτὰ μέσῳ Καλαμπάκας—Γρεβενῶν—Καστορίας.

Καὶ οἱ μὲν Ι. Βρανᾶς καὶ Ι. Καραβίτης ἔφθασαν καὶ συμμετέσχον τῆς ἐπιθέσεως πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς ὑπὸ Μανρατζᾶν καὶ Μπούσιον, ἀλλ' ἀποτυχούσης ταύτης ὡς εἶδομεν, πάντες ὑπεχώρησαν εἰς Χότσισταν. Προσβληθέντες δὲ καὶ ἐκεῖ ὑπὸ πολυαριθμῶν Τουρκαλβανῶν, ὑπεχώρησαν ἐν ἀταξίᾳ εἰς Μπίγλισταν, ὅπου ἔφθασε καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Β. Ξύρουγας καὶ μετ' αὐτῶν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν χριστιανικῶν χωριῶν περιφερείας Λεβολίου, οἵτινες διεσπάρησαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὸ μεταξὺ Φλωρίνης καὶ Καστορίας καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας πόλεις, ἐν οἰκτρῷ καταστάσει. Τέλος τὴν 1ην Ἀπριλίου 1914 κορυφίως ἀνεχώρησα ἐνταῦθεν, ἀφήσας παραίτησιν ἔγγραφον τῷ Γ. Δούμα, ἵνα τὴν ὑποβάλλῃ εἰς τὸ Ὑπουργ. Στρατ. ἅμα κρίνῃ καλὸν (νὰ ἔχω περίπου φθάσει εἰς Καστορίαν), καὶ διὰ Καλαμπάκας Τσοτλίου, Χρουπίστης ἔφθασα εἰς Καστορίαν τὴν νύκτα τοῦ Μ. Σαββάτου, 11ην Ἀπριλίου εἰς τὴν Μητροπόλιν, ἐνθα συνητήθη μετὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Γ. Μπουσίου. Καθ' ὁδὸν ἐπεκονιόνησα τηλεφωνικῶς μετὰ διαφόρων παλαιῶν γνωσθίμων μου τῆς Ἀυτ. Μακεδονίας, καὶ πρὸς ἄλλους ἔστειλα ἐπιστολάς, ἐπιχαλούμενος τὴν συνδρομὴν των ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, εἰς χοῖμα, ὅπλα, φυσίγγια, ἐνδύματα κλπ.

Εἶτα μετέβην εἰς Λαμπάνισταν καὶ Κίρτσισταν, ὅπου εὐρίσκοντο τὰ λείψανα τῶν ἀνταρτικῶν σομιτῶν, ἐν ἐλευσινῇ καταστάσει ὑλικῶς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς, οὐ μόνον ἐκ τῆς ἥττης, ἣν εἶχον ὑποστῆ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καταδιώξεως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατ. ἀρχῶν, κατόπιν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπέστρεψα δὲ εἰς Καστορίαν καὶ ἐκανόνισα ζητήματά τινα τροφοδοσίας κλπ. καὶ κατόπιν μετέβην εἰς τὰ χωρία Ζαγάρι καὶ Φούσαν τὴν 20ην Ἀπριλίου ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Γράμιου εἰς τὸ δεύτερον τούτων ἐγκατασταθεὶς. Ὅταν ἔφθασα εἰς Ζαγάρι ἔλαβον δι' ἀγγελιαφόρου σημεῖωμα σταλὲν ἐξ Ἐρσεκάς (Κολωνίας), παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ ἀνταρτῶν Ἰωσήφ Β. Ἀναγνωστάκη, ὅτι προελαύνουσι νικηφόροι πρὸς Κορυτσάν ἐκεῖθεν.

Ἀπέστειλα ἀμέσως διὰ τοῦ ἰδίου ἀγγελιαφόρου εἰδοποίησιν πρὸς τὸν ἄνω ἀρχηγὸν τῶν ἐν Κολωνία δυνάμεων, νὰ ἐνεργήσῃ ταῦτοχρόνως ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, τῶν ἐν τῷ χωρίῳ Νικολίτσα, ἵνα καταληφθῇ ἢ διάβασις τοῦ Καζανίου καὶ διακοπῇ ἢ ἐκείθεν συγκοινωνία τῶν Ἀλβανῶν, τῶν Δ. καὶ Α. τοῦ Γράμιου. Ἐκεῖθεν δὲ θὰ ἐγίνετο κατόπιν ἢ προσέλασις πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως Κορυτσᾶς.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ Νικολίτσας ἐγένετο τὴν 24 Ἀπριλίου 1914. Ἀπέτυχεν ὁμῶς τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ κακοῦ ἡθικοῦ τοῦ πλείστου τῶν ἀνδρῶν, ἐχόντων πανικοβληθῆ ἔκ τῶν προηγουμένων ἀτυχημάτων, τὸ δ' ἐκ τῶν πολὺ ὑπερέτερον δυνάμεων τῶν Τουρκαλβανῶν, οἵτινες συνέρρουσαν ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Δεβολίου (Μπιγλίστης). Καὶ διότι μέχρις οὗ φθάσῃ ὁ σταλεὶς ἀγγελιαφόρος, οἱ ἐν Κολωνία ἀχρηστεύσαντος τοῦ πυροβόλου τῶν καὶ ὑποστάντες ἀντεπίθεσιν ὑπὸ τοῦ περιφήμου Τουρκαλβανοῦ Ἀρχηγοῦ Σαλῆ Μπούτκα, ὑπεχώρησαν ἐν ἀταξίᾳ καὶ διελύθησαν τελείως, δὲν ἑσταμάτησαν δὲ ἢ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατεχομένην Μεσογέφυραν.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς Νικολίτσας ἐφονεύθησαν ἐκ τῶν ἡμετέρων 11, ἐν οἷς ὁ ὄπλαρχηγὸς Μιχαὴλ Μελαδάκης καὶ ὁ λοχίας πεζικοῦ Νικόλαος Μπουλοῦκος, πολλοὶ δ' ἐτραυματίσθησαν.

Κατόπιν ταύτης προέβην εἰς ἀνασύνταξιν τῶν σωμάτων προσελθόντων καὶ ἄλλων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ ἑσωτερικοῦ ὑπὸ διαφόρους ὄπλαρχηγούς, ἀποσταλέντων δὲ καὶ δύο πυροβόλων ὄρειων ἐκ τοῦ τομέως Κολωνίας, ὥστε ἡ δύναμις ἐν ὅλῳ ἔφθασε τοὺς 800 ἀνδρας. Ἡ συντήρησις καὶ τροφοδοσία τούτων ἐγίνετο διὰ μυρίων βασάνων καὶ ἐμποδίων, χάρις εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν πέριξ Μακεδονικῶν χωρίων, τῆς πόλεως Καστορίας, τῆς ἐν Θεσβίᾳ Ἡπειρωτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς ἐκεῖ ὑπηρεσίας τῶν Μετόπισθεν τοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Εὐλάμπιον Μεσαλᾶν, ὅστις ἔστειλεν ἄρτον (διπλοῖτην) καὶ ἄλλα τροφίμα διὰ τοὺς ἐν Β. Ἡπειρῷ πρόσφυγας, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Κυβερνήσεως μέρος τούτων προωρῶντο διὰ τοὺς ἀντάρτας. Ἡ δύναμις τῶν ἀνωτέρω ἀνδρῶν παρέμενε διανεμημένη εἰς διάφορα σημεῖα ἀπὸ Μπιγλίστης μέχρι Φούσης, (Δ. κλιτύς ὄρους Γράμιου).

Τὴν 23 Ἰουνίου ἅπαντα τὰ σώματα, Κορυτσᾶς καὶ Κολωνίας, ταῦτοχρόνως προήλασαν, ἀπώθησαν τοὺς Τουρκαλβανούς, ἀντιστάντας ἐπιμόνωσ ἰδίως εἰς Σβέσδαν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς-Μοναστηρίου, ὑπὸ τὸν Ὀλλανδὸν Γιλάρδην, ἔνθα ἐφονεύθη καὶ ὁ ὄπλαρχηγὸς Μιχ. Σεϊμένης. Ἄλλ' ἠνκόλυνε μεγάλως τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἡμετέρων καὶ ἡ ἀπὸ Β. τῆς Κορυτσᾶς κἀθοδος τῶν ἀντιβηδικῶν Ἀλβανῶν, ἀποβλεπόντων εἰς τὴν κατάληψιν ἐπίσης τῆς Κορυτσᾶς, οἵτινες ὁμῶς δὲν ἐπρόλαβον καὶ ἑσταμάτησαν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μαλίξ.

Οὕτω προελάνοντες εἰσῆλθομεν τὴν 24ην Ἰουνίου θριαμβευτικῶς εἰς Κορυτσάν, γενόμενοι δεκτοὶ ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατοίκων ἐκδηλούντων μετὰ δακρύων τὴν χαρὰν τῶν, ἐπὶ τῇ ἀπελευθέρωσει τῶν.

Ἡ κατοχὴ ὑπὸ τοῦ Ἀυτονομικοῦ Στρατοῦ ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μαλίξ Β. Κορυτσᾶς, ὅστις ἀπετέλει καὶ τὸ σύνορον, συναφθείσης συμφωνίας πρὸς τοὺς ἀντιβηδικούς (Τουρκικὴ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις, ὡς ἐκαλοῦντο, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς Βηδικῆς) καὶ Δ. εἰς ὄρων ἀπόστασιν πέραν τῆς Μοσχοπόλεως. Ἀποκατασταθείσης τῆς τάξεως, ἀσήμαντοι συμπλοκαὶ ἐν τῇ μεθορίῳ ἐλάμβανον χώραν. Εἰς μίαν τούτων καὶ εἰς τὸν τομέα Μοσχοπόλεως ἐφονεύθη ὁ ὄπλαρχηγὸς Ἐμμ. Τρικαλιτάκης. Τὴν 19 δὲ Σεπτεμβρίου ἕνεκα παρασπονδίας τῶν Τουρκαλβανῶν, θελόντων νὰ καταλάβωσι καὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μαλίξ, ἐγένοντο συμπλοκαὶ ἐπεκταθεῖσαι καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Τέλος ὁμῶς ἐπιθέντων τῶν ἡμετέρων οἱ Ἀλβανοὶ κατεδιώχθησαν μέχρι σχεδὸν τοῦ Μπογραδετιοῦ πρὸς Β. φονευθέντων 3 ἡμετέρων καὶ τινῶν τραυματισθέντων. Ἐξηκολούθησα διοικῶν τὸν τομέα Κορυτσᾶς μέχρι τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1914, ὅτε παρέδωκα αὐτὸν εἰς τὸν Συνταγματάρχην Ἀλέξανδρον Κοντούλην, ἐλθόντα μεθ' ἑνὸς Συντάγματος πεζικοῦ, ὅπως καταλάβῃ τὴν Κορυτσάν, κατόπιν ἀποφάσεως τῶν Μ. Δυνάμεων. Ἀνεχώρησα δὲ ἐκεῖθεν ἀρχῆς Νοεμβρίου 1914 ἀφοῦ ἐνήργησα τὴν ἀπόλυσιν ὅλων τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, τὴν πληρωμὴν αὐτῶν, καὶ τὴν τακτοποίησιν πάντων τῶν λογισμῶν τῆς Ἀυτονομίας Διοικήσεως ἐξ ἧς ἀπέμεινεν ὑπόλοιπον 50 χιλ. δραχ. ὅπερ κατετέθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπ' ὄνοματι τοῦ Προέδρου τῆς Ἀυτονομίας Κυβερνήσεως Γεωργ. Χρηστάκη Ζωγράφου. Τοῦτο δὲ κατόπιν διετέθη ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν θυμάτων τῆς ἐπαναστάσεως Κορυτσᾶς.

Γεώργιος Τσόντος Βάρδας

ΤΟ ΝΤΟΥΦΕΚΙ ΜΟΥ

Ἐνῶ οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς ἐκπνέοντος τοῦ 1913, ἐσφυρηλάτουν τὰ δεσμὰ τῆς Β. Ἠπείρου καὶ ἀπεφάσιζον τὴν ὑποδούλωσίν τῆς, οἱ Βορειοηπειρώται μὴ ἐπιλαθόμενοι τῆς καταγωγῆς καὶ ἐθνικῆς τῶν δι-
 απαιδαγωγήσεως, ἴδρουν τοὺς ἱεροὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀπήρτισαν ἅπαντες οἱ δυνάμενοι φερεῖν ὄπλα
 καὶ οἶναις ὑπὸ πειραμαζόμενον ἀξιομικτικῶν ἐκγυμναζόμενοι, εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα ἐτελει-
 οποιήθησαν.

Τὴν 7 Ἰανουαρίου 1914 ἱερουργεῖται εἰς τὴν πλῆθον τῆς θέσεως τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τῆς ἐνόπλου δρά-
 σεως ἀποφασισθεῖσης, οἱ ἱερολοχίται συνεκεντρώθησαν

Ἱερολοχίται Κορυθαῖοι
 καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὁ ἱεροδιάκονος
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΚΙΩΝΗΣ
 πεσὼν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κορυθαῖας

εἰς τοὺς ἔξω τῆς πόλεως Κορυθαῖας στρατώνας ὅπου πα-
 ρόντος καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ καὶ Πολιτικοῦ Λοικητοῦ κ.
 Ἄλ. Κοντούλη Συνταγματάρχου, καὶ ὅλης τῆς πόλεως ἐτε-
 λέσθη ἡ ὀρκωμοσία τῶν ἱερολοχιτῶν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητρο-
 πολίτου κ. Γερμανοῦ ὁ ὁποῖος καὶ δεόντως προσεφώνησεν
 αὐτοῖς, ὁ δὲ ἐθνικὸς ποιητὴς κ. Γ. Μπαϊρακτάρης διὰ πα-
 τριωτικῶν ποιημάτων ἐνεθουσία ὄσους.

Τούτους διεδέχθη ὁ κ. Κοντούλης, ὁ ὁποῖος λαβὼν τὸν
 λόγον ἀφοῦ συνεχάρη τοὺς ἱερολοχίτας διὰ τὸν πατριωτι-
 σμὸν τῶν προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ φυλάξωσι τὸν ὄρκον τὸν
 ὁποῖον ἔδωκαν καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἄρραβὼν εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Τὴν ἐπομένην συνεδριάζουσιν τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἐθνι-
 κῆς Ἀμύνης» ἐν τῇ Μητροπόλει προσελθὼν ὁ Διοικη-
 τῆς κ. Κοντούλης διεβεβαίωσε (1) ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐγκατα-
 λείψῃ τὴν Κορυθαῖαν, ὅτι θὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ μελε-
 τωμένου ἀγῶνος καὶ ὅτι θὰ συνταυτίσῃ τὴν τύχην του μὲ
 τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης ἀκούσασα
 τοὺς ἐνθαρρυντικοὺς λόγους τοῦ κ. Διοικητοῦ, ἐξέφρασε τὰς
 εὐχαριστίας τῆς. Αἱ ἐνθαρρύνσεις αὗται ἐπὶ τοσοῦτον ἐτόνω-
 σαν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, ὥστε ἐπανηγγυρίζετο τὸ γεγονός.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Κοντούλης ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας ὁπόθεν μετὰ δλιγοήμερον παραμονῆς,
 διετάχθη νὰ ἐπιστρέψῃ διότι εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ παρὰ ἰδίους τῆς Κορυθαῖας εἰς τοὺς Ἀλβανούς.

Συγχρόνως σχεδὸν φθάνει καὶ ὁ ὑποστράτηγος κ. Παπούλας, ὁ ὁποῖος προσκαλέσας τὴν «Ἐπι-
 τροπὴν Ἐθνικῆς Ἀμύνης» εἰς τὴν Μητρόπολιν, μετὰ λύπης ἀγγέλλει τὴν ἀπόφασιν περὶ παραδόσεως
 τῆς Κορυθαῖας.

Κραυνοπληκτος ἡ Ἐπιτροπὴ μένει ἐπὶ τῷ ἀνεπίστῳ ἀλλὰ καὶ ἐπισήμῳ ἀκούσματι τούτῳ.
 ὅλοι δακρῶν.

Ἡ εἶδησις ἐν ἀκαρεῖ ἀνὰ τὴν πόλιν διαδίδεται, ἥτις ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον εἰς πένθος ἐβυθίσθη
 Ἄπερίγραπτος ἡ συγκίνησις!

Οἱ πλεῖστοι ἀπεφάσιζαν νὰ φύγουν. Ἄλλ' ὁ κ. Διοικητῆς αὐστηρῶς εἰς πάντας ἀπηγόρευσε τὴν
 ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον.

Τρεῖς ἐτόλμησαν νὰ παραβιάσουν τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Χ. Λάρδας ἱατρός, ὁ κ. Γ. Σ.
 φαρμακοποῦδς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος.

Ὄραν ἐκκινήσεως εἶχονεν ὀρίσει τὰ μεσάνυκτα.

Ἦτο ἡ 12ῃ πρὸς τὴν 13ῃν Φεβρουαρίου 1914. Νῦς ἀποτροπαία καὶ βροχερά, ὁ ἄνεμος σφα-

(1) Ὅσα καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας Κορυθαῖας σελ. 48

δρός και ἄγιος ἐξεροίζωνε δένδρα, ἔσειε τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν. Ἡ ἀπογοήτευσις ἀλλὰ και ἡ ἀγανάκτησις μᾶς ἐβύθιζεν εἰς ψυχολογικὴν κατάστασιν πᾶν ἄλλο ἢ εὐχάριστον. Εἰς ὀλιγίστους κατεστήσαμεν γνωστὴν τὴν περὶ ἀναχωρήσεως ἀπόφασίν μας. Εἰς τὸν διάδρομον τοῦ οἴκου μου κρέμεται ἓνα ντουφέκι. Εἶναι ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους ὡς ἱερολογίται ἐγυμναζόμεθα. Εἶχε καταστῆ ἀχώριστος σύντροφος. Καὶ αὐτὸ τρόπον τινὰ ἐλυπεῖτο καὶ πενθοῦσε διότι ἀνωτέρα θέλησις καὶ διαταγὴ ἐν ἀχρηστία τὸ ἔθετε ἐν βλέμμα ἤοκεσε νὰ τὸ ἀποχαιρετίσω. Τῆς σκηνῆς ταύτης μάρτυρες ἦσαν ὁ Βασίλειος Γκιώνης ἱεροδιάκονος, καὶ ὁ κ. Λεων. Παπαγεωργίου ἀνθυπασπιστὴς τότε, νῦν δὲ ταγματάρχης ὁ ὁποῖος μετὰ ταῦτα προσχωρήσας εἰς τὸν Ἄγωνα, ἐτραυματίσθη εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κορυτσᾶς.

Ὁ ἀείμνηστος Διακοβασίλης, διὰ τὰ μετριάση ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐσκεπτόμην καὶ ἠσθανόμην, ξεκρεμᾷ τὸ ὄπλον καὶ μετὰ φωνῆς ἐκ σπανίου πατριωτισμοῦ δονομένης λέγει: «Τὸ ὄπλον αὐτὸ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης εἶναι ἰδικόν μου· ὀρκίζομαι ὅτι θὰ τὸ τιμήσω».

Δὲν γνωρίζω διατι μὲ ἐπαρηγόρησαν καὶ ἀνεκούφισαν αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις, αἱ ὁποῖαι βαθεῖα εἰς τὴν καρδίαν μου εἶναι ἐγκεχαραγμένα!

Μετὰ διήμερον ὀδύσσειαν ἐν μέσῳ μεγάλης κακοκαιρίας φθάνομεν εἰς Φλώριναν ἡ ὁποία τὴν ἐπομένην ἐπλημμύρισεν ἀπὸ Κορυτσαίους.

Δὲν παρέρχεται πολὺ χρονικὸν διάστημα καὶ ἡ Κορυτσά τὴν 19 Μαρτίου ἐπαναστατεῖ. Ἀφάνταστος ἡ λύσσα μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Κορυτσαῖοι ἐπολέμουν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ ἔδαφος διεκδικοῦντες. Οἱ Ἄλβανοὶ στρατιῶται διωκοῦντο ὑπὸ τῶν διοργανωτῶν τῶν Ὀλλανδῶν ἀξιοματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθαύμασαν διὰ τὴν ἀντοχὴν καὶ τὸ θάρρος τῶν πολεμούντων Χριστιανῶν, ἀπέναντι χιλιάδων Ἄλβανῶν, Γκέγκηδων πρὸ πάντων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ὁμοθρήσκων τῶν προστρεξάντων.

Ἡ μάχη ἐντὸς τῆς πόλεως διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἡμέρας (19—24 Μαρτίου) ὁπότε ἐκλειψάντων τῶν ἐφοδίων ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι. Κατὰ τὴν πενθήμερον μάχην ἔπεσαν 114 ἐκ τῶν ὁποίων καὶ 7 γυναῖκες.

Ὁ ἀείμνηστος Διακοβασίλης ὁ ὁποῖος ἐφημέρευε καὶ ὑπηρετεῖ εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, θάρρος καὶ πίστιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου τόπου ἀντλῶν, ἐκεῖ εἶχε στήσει τὸ μετερίζι του, ἐκ τοῦ ὁποῖου εὐστόχως ἔβαλλε.

Μεθυσθεὶς ὅμως ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν χριστιανικῶν ὄπλων καὶ βεβαίαν τὴν νίκην θεωρῶν (ἦτο ἡ δευτέρα ἡμέρα τῶν ἐπιχειρήσεων) ἀπροκαλύπτως καὶ ἄνευ προφυλάξεων ἐπολέμει τὸ παράδειγμα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας δίδων.

«Τὸ ντουφέκι τοῦ Διάκου δὲν χωρατεύει, θερίζει», ἔλεγον οἱ περὶ αὐτόν.

Δυστυχῶς ἓνα ἀπάντεχο βόλι ἀπὸ μίαν κρύπτῃν μὴ ὑπολογιζομένην ὀφθέν, ἄπνου ἀφίνει τὸν μετ' αὐταπαρνήσεως πολεμοῦντα Διάκον.

Τὸ αἷμα του βάφει τὸν οὐδὸν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου περιβόλου ὁ ὁποῖος ἔχασε τὸν φανατικὸν του ὑπερασπιστὴν, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ὄρκον τοῦ ἱερολογίτου ἐτήρησε καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὰ μεσάνυκτα τῆς 12ης Φεβρουαρίου ἐξεπλήρωσε, διότι τὸ ντουφέκι μὲ τὸ ὁποῖον ἔπεσε καὶ τὸ ὁποῖον ἐδόξασεν ἦτο τὸ δικό μου.

Κω ν. Χρ. Σκενδέρης

Τέως Βουλευτῆς Κορυτσᾶς

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΩΜΑΣ

Ὁ Ἄλεξ. Ρώμας εἶχε διατελέσει Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπουργός. Ἄλλ' ὅταν ἤχησεν ὁ πολεμικὸς παιὰν τοῦ 1912 ἐνεθυμήθη—παρὰ τὴν ὄρμιον πλέον ἡλικίαν του—μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην καὶ ἔδραξε τὸ ὄπλον τοῦ πολεμιστοῦ διὰ νὰ σπεύσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων Ἐρυθροχιτώνων εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης.

Τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων Ἐρυθροχιτώνων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ρώμας μετέσχε τῆς μάχης τῆς Σιατίστης. Καὶ κατόπιν προσέφερε πλουσίαν τὴν ἐκατόμβην τῶν εὐγενῶν ὁπλιτῶν του, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ποιητὴς Λαυρέντιος Μαβίλλης, εἰς τὴν ἐπικὴν μάχην τοῦ Δορίστου.

Ἄλλὰ λήξαντος τοῦ νικηφόρου πολέμου τοῦ 1912—1913, ὁ Ρώμας δὲν ἀνεπαύθη ἐπὶ τῶν διαφνῶν του. Μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ἡ φωνὴ τῆς ὑποδουλουμένης, τῆς ἐτόιμης ν' ἀποδυθῆ εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα Ἡπείρου. Καὶ ὁ Ρώμας ἔσπευσε καὶ πάλιν ἐκεῖ διὰ ν' ἀγωνισθῆ καὶ πάλιν περὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Πατρίδος, μέχρι τῆς σιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀδόκητος νόσος ἐστέρησε τὴν Ἡπείρον καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐνὸς ἀτρομήτου πολεμιστοῦ καὶ ἐνὸς ἀληθινοῦ εὐπατριδοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ διδάσκῃ ὄχι διὰ τῶν λόγων ἀλλὰ διὰ τῶν γονίμων ἔργων τὸ ὑπέροχον πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος.

ΣΠΥΡΟΣ ΣΠΥΡΟΜΗΛΙΟΣ

Ἄρχηγός Χειμάρρας

Ὁ Σπυρ. Σπυρομήλιος μετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς σώματος εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, ἐνθα καὶ ἐτραυματίσθη. Ἐπίσης μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1912 ἐν Χειμάρρα καθὼς καὶ τοῦ Αὐτονομικοῦ Ἀγῶνος τῆς Βορείας Ἡπείρου ὡς Ἄρχηγός Χειμάρρας.

ΧΕΙΜΑΡΡΑ

Οἱ Χειμαρριῶται δῆρῶσαν πάντοτε πολεμισταί. Παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν μάχονται καὶ αἱ γυναῖκες των αἰτινες μεταφέρουσι εἰς τοὺς ἀνδρας των καὶ φυσίγγια. Ἡ Χειμάρρα ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 χωρίων. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὄρεινόν καὶ πετρωδὲς μὲ βράχους μέλανας, δι' ὃ καὶ παρουσιάζει ὄψιν ρομαντικὴν καὶ ἀγρίαν. Δυτικῶς ἔχει τὴν θάλασσαν καὶ βορείως τὰς ἀπὸ τὰ Ἀκροκεραῦνια κατεχομένης κορυφογραμμῆς Τσίπθη ἀφ' ὧν φαίνεται ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος ὅταν ὁ ὄριζων εἶναι καθαρός.

Οἱ Χειμαρριῶται ἐπανειλημμένως ἐπανεστάτησαν καὶ

Ὁ Σπυρομήλιος μετὰ Χειμαρριωτῶν πολεμιστῶν

ἐπέτευγον πολλά προνόμια παρὰ τῆς Τουρκίας καὶ διῆγον βίον σχεδὸν ἀνεξάρτητον καὶ ἐλεύθερον. Ἐπέ-
πρωτο ὅμως ἐσχάτως νὰ ἐπιδικασθῇ ἡ Χειμάρρα εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὁ Σπυρ. Σπυρομήλιος, Ταγματάρχης τότε
τῆς χωροφυλακῆς εἰς μόνιμον διαθεσιμότητα, καταγόμενος ἐκ Χειμάρρας, τῇ βοηθείᾳ τῶν Χειμαρριωτῶν
οἵτινες ἐπανεστάτησαν, εἰσῆλθε καὶ κατέλαβεν αὐτὴν μετὰ ἀντάρτας Κρητῶν καὶ Ἡπειρώτων ὑπὸ τοὺς
ὄπλαρχηγούς Τσολάκην Γεωργ., Παπαδάκην Ἐμμ. καὶ Παπαγιαννάκην Κρητῶν, Πανάτην Θεοδ. ἐξ
Ἀργυροκάστρου καὶ Ἰωαν. Μήλιον ἐκ Χειμάρρας. Τὸ Ἀρχηγεῖον του τοῦ ἐγκατέστησεν εἰς τὸν ἐν τῇ Χει-
μάρρα πατρικόν του οἶκον ὅστις εἶναι εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ χωρίου ἐπὶ βραχώδους ἐδάφους.

Τὴν νύκτα τῆς 28ης Νοεμβρίου 1912 ὁ ἀποβιβασθεὶς πρὸ δύο ἡμερῶν στρατὸς εἰς Ἀγί-
ους Σαράντα, ἐξ ἐνὸς Τάγματος δυνάμεως 1200 ἀνδρῶν μετὰ 4 πυροβόλων Κρούπ ὑπὸ τὸν Συνῆχην Μέ-
ξαν ὑπεχώρησε καὶ περὶ τὴν 1ην μετὰ μεσονύκτιον ἐπιβιβασθεὶς εἰς τὰ ἀτμόπλοια ἀπέπλευσεν εἰς Κέρ-
κυραν, καθότι ὁ στρατὸς οὗτος φθάσας δύο ὥρας πρὸ τοῦ Δελβίνου συνήντησε μεγαλειέταν ἐχθρικήν
δύναμιν μετὰ ἰσχυροτέρου πυροβολικοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Ἀρχηγὸς Χειμάρρας Σπυρομήλιος ὡς ἐπίσης καὶ
ἡ διλοχία μετὰ Διμοιρίας Πολυβόλων καὶ οἱ Ἀντάρται Χειμαρριῶται καὶ Κρητῶν δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπο-
χωρήσωσιν ἀλλ' ἐδέχθησαν νὰ μείνωσι καὶ νὰ ἀποθάνωσι μαχόμενοι ἐν ἀνάγκῃ ἅπαντες ἄνδρες τε καὶ
γυναῖκες. Ἡ ὑπὸ τὸν ὑποφαινόμενον ἀνεξάρτητος Διμοιρία Πολυβόλων διατάχθη ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ παρὰ
τὸ Πύλιουρι ὑψώματα ἐνθα ἀφίχθη περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 29ης ἐγκατασταθεῖσα εἰς τὴν κορυφὴν
Γκωνιὰ Ἰνα ἐκεῖ ἀμυνθῆ μετὰ ἐσχάτων ἐναντίον τῶν Τουρκαλβανῶν οἵτινες κυρίως εἶχον ὀρητήριον
τὸ χωρίον Κούτση ὑπὸ τὸν Καντοῆ Βέην.

Ἡ κορυφὴ Γκωνιὰ ἔχει πρὸς Βορρᾶν τὴν κορυφογραμμὴν Τσίπθη τῶν Ἀκροκεραυνίων, πρὸς Ἀνα-
τολὰς τὰς τρεῖς κορυφὰς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τὸ βουνὸν Τσόραϊ, πρὸς Ν. τὰ
ὑψώματα τῆς Μπάσδρας, Β. Α. τὴν κορυφὴν Κομνουκί εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ ὁποίου καὶ εἰς ἀπόστασιν
τριῶν ὥρων κεῖται τὸ χωρίον Κούτση.

Οἱ Τουρκαλβανοὶ ὑπὸ τὸν Καντοῆ Βέην ἔχοντες ὀρητήριον τὸ ἀνωτέρω χωρίον Κούτση ἐπανε-
λημμένως ἐνήργουν αἰφνιδιασμούς νυκτερινούς ἀποκρούμενοι μετὰ πολλὰς ἀπωλείας.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς 27ης Ἰανουαρίου 1913 καθ' ἣν οἱ Τουρκαλβανοὶ ὑπὸ τὸν Καντοῆ Βέην
ἐπετέθησαν ἀπὸ τὸ ὄρος Τσίπθη τῶν Ἀκροκεραυνίων, ἡ ὑπὸ τὸν ὑποφαινόμενον διμοιρία τῶν πολυβό-
λων εἶχε ταχθῆ εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως μετὰ τῶν τριῶν λόχων, οἱ δὲ Χειμαρριῶται καὶ Κρητῶν
ἀντάρται εἰς τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως. Οἱ εἰς τὸ ἀριστερὸν Πυλιουρίται, Κρητῶν κτλ.
ἐπὶ τοῦ ὄρους Τσίπθη μαχόμενοι ἐπλησίασαν τοὺς Τουρκαλβανούς εἰς ἀπόστασιν 50 βημάτων καὶ ἤρ-
χισαν ν' ἀνταλλάσσωσι φράσεις, ὁπότε κουρασθέντες ἀπ' ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἔκαμον προσωρινὴν διακο-
πὴν τοῦ πυρὸς συνεννοούμενοι διὰ τῆς εἰς τὴν Ἀλβανικὴν συνθηματικῆς φράσεως «Μπέσα γιὰ Μπέσα».
Αἱ γυναῖκες τῶν Χειμαρριωτῶν ἠκολούθησαν τοὺς ἄνδρας τῶν ὀπλισμένοι μεταφέρουσαι φουσίγια.

Περὶ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας ἐκ τοῦ συστάδην ἐφονεύθη ἡρωϊκώτατα μαχόμενος ὁ Κρητῶν ὄπλαρχη-
γὸς Ἐμμ. Παπαδάκης. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ἠθέλησαν ν' ἀρπάσωσι τὸ πτώμα του καὶ ἐγένετο περίξ φοβε-
ρὰ πάλῃ. Ἐν τέλει κατώρθωσαν οἱ Πυλιουρίται καὶ ἀπέσυραν πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ πτώμα του ὅπερ παρα-
λαβοῦσα γυνὴ ἐκ τοῦ χωρίου Πύλιουρι τῆς Χειμάρρας τὸ ἔρριψεν ἐπὶ τῶν ὄμων τῆς καὶ τὸ μετέφερε
μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους ὑπὸ τὰ βλήματα τῶν Τουρκαλβανῶν εἰς τὸ χωρίον Πύλιουρι, καὶ
ἣτις τὴν ἐπομένην ἠσθένησεν ἀπὸ τὴν μεγάλην κόπωσιν. Ἐτέρα γυνὴ μετέφερε πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπὶ τῶν
ὄμων τῆς βαρέως τραυματίαν Πυλιουρίτην. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ἀπὸ
πυρὰ τῶν Πολυβόλων εἰς ἃ ἀπέδωκαν τὴν ἀποτυχίαν των ὡς ἀνεκοίνωσαν εἰς πρόσωπα ἐκ Δελβίνου.

Θ. Σπανοβαγγέλης

Ταγματάρχης ἐν ἄ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΑΒΑΛΙΑΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἡ δραῖσις ἡ ἐθνικὴ τοῦ Ἀλ. Γαβαλιᾶ δὲν ἤξιώθη ποτὲ τοῦ θορύβου τοῦ προσκηνίου. Ὑπῆρξε μία σεμνή, ἡρωϊκὴ καὶ σιωπηλὴ ἀφιέρωσις πρὸς τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τοῦ Γένους. Ἀφιέρωσις τῆς ὁποίας τὴν μαρτυρικὴν ἀλλὰ καὶ ἀνένδοτον καρτερικότητα δύνανται νὰ ἐννοήσουν μόνον ὅσοι ἐγνώρισαν καὶ παρηκολούθησαν τὴν ἀδιάκοπον ἀγωνίαν τῆς ζωῆς του.

Νεαρὸς ἀκόμη φοιτητὴς μετέσχε μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάνου Δραγοῦμη τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐπαναστάσεως τοῦ 1896.

Ὅταν ἐγένετο κατόπιν ἀξιωματικὸς, τοῦ ἀνετέθη, πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1912, ἡ ἐθνικὴ ὀργάνωσις τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς Σάμου, λόγῳ τῶν ἰδιαιτέρων προσόντων τῆς ἐξαιρετικῆς ἀντιλήψεως καὶ περινοίας τὰ ὁποία συνεκέντρωνε. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του ἐκείνης, μολονότι εἶναι κατ' ἀνάγκην θὰ παραμείνουν ἴσως ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον ἀγνωστα, ὑπῆρξαν ἐξ ὀλοκλήρου ἀντάξια τῶν ἐλπίδων αἱ ὁποῖαι ἐστηρίχθησαν εἰς τὸν νεαρὸν ἀκόμη τότε ἀξιωματικὸν τοῦτον.

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὁ Γαβαλιᾶς μετέσχε ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ 10ου Πεζ. Συντάγματος, σημαντικῶς συντελέσας εἰς τὴν ἐπιτυχῆ καὶ καὶ ἔνδοξον δραῖσιν του ἐκλεκτοῦ τούτου Συντάγματος.

Ἐκτραγείσης κατόπιν τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Β. Ἠπείρου, ὁ Γαβαλιᾶς ἔσπευσε μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ προσέφερε πολυτίμους ἀληθῶς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἐθνικὸν ἐκείνον ἀγῶνα. Ἀντιπροσώπευσε δὲ καὶ τὴν

Β. Ἠπειρον εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Κερκύρας.

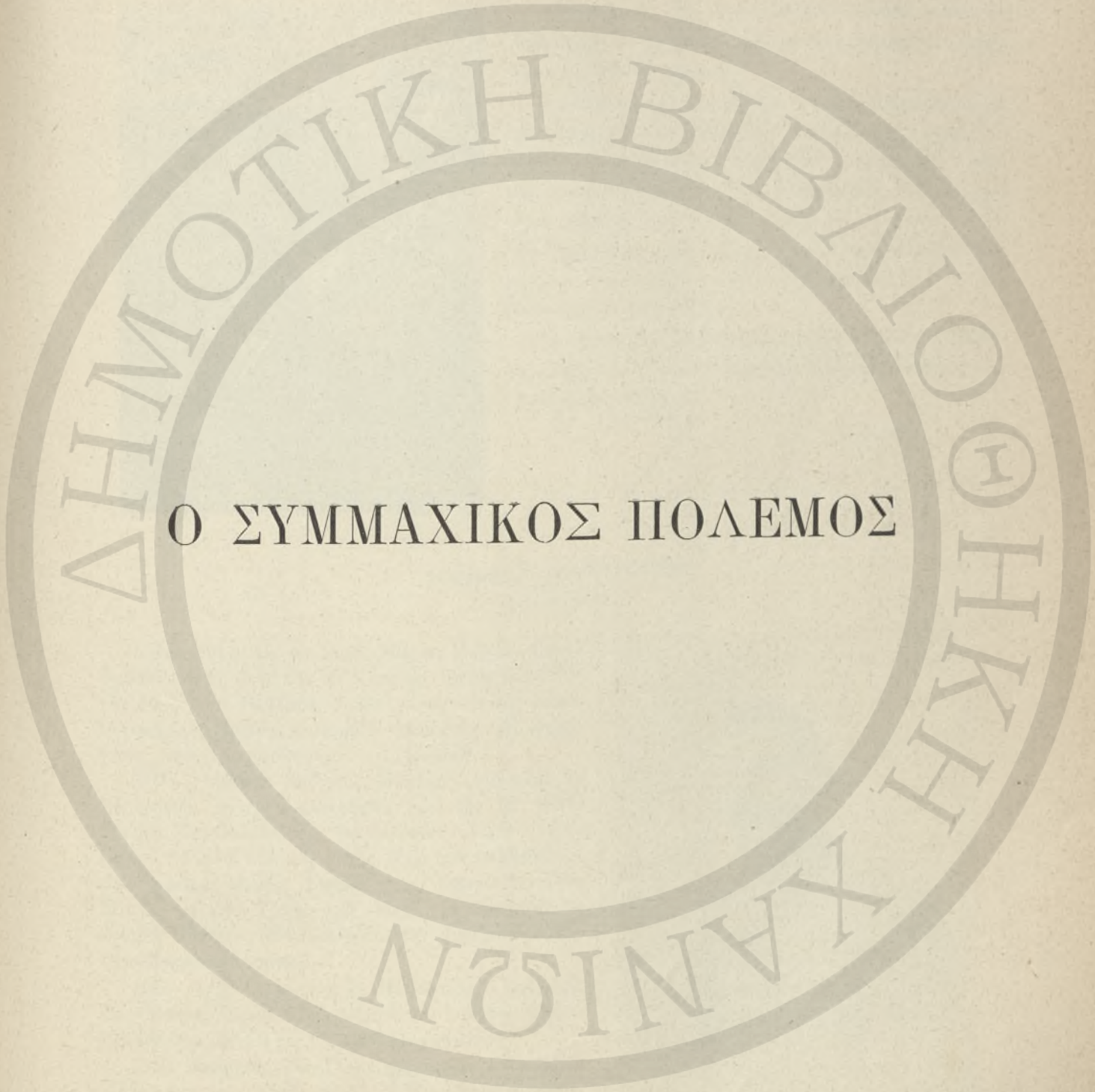
Κατὰ τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον ὁ Γαβαλιᾶς ὑπῆρέτησεν ὡς Ἐπιτελάρχης τοῦ Πρίγκηπος Ἀνδρέου κατ' ἀρχάς εἰς τὴν XII Μεραρχίαν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Βον Σῶμα Στρατοῦ μετασχὼν καὶ τῆς πρὸς Ἀγκυραν ἐκστρατείας.

Ἄλλ' αἱ ἀνωτέρω γραμμαὶ ἀποδίδουν πενιχρότατα μόνον τὴν ὅλην ἐθνικὴν δραῖσιν τοῦ Γαβαλιᾶ. Δραῖσιν ἐξερχομένην ἴσως τῶν ὀρίων τοῦ παρόντος ἔργου καὶ ἐν τούτοις λαμποκοποῦσαν ἀπὸ ἀρετὴν καὶ ἀπὸ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀρετὴ του δὲν ἐγνώρισε ποτὲ συμβιβασμοὺς καὶ ἦτο σκληρὰ ὡσὰν τὸ διαμάντι. Ἡ δὲ ἀφοσίωσίς του πρὸς τὴν Ἑλλάδα εἶχε μετουσιωθῆ εἰς ἔνθεον πῦρ τὸ ὁποῖον τὸν ἐκράτει, ἐν τῷ μέσῳ τῶν βαρυτάτων ταλαιπωριῶν τῆς μοχθηρᾶς νόσου, ὄρθιον πάντοτε καὶ ἀγωνιστὴν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του.

Ἀθῆναι Ἀπρίλιος 1927

Ἐμμανουὴλ Παπαδογιάννης

Δικηγόρος

Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΕΜΜ. ΖΥΜΠΡΑΚΑΚΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Ὁ στρατηγὸς Ἐμ. Ζυμπρακάκης διόκησε κατὰ τὸν Συμμαχικὸν ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ πόλεμον τὸ Σῶμα Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Τὸ Σῶμα τοῦτο ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Μεραρχιῶν Σερβῶν, Κρήτης καὶ Ἀρχιπελάγους, αἵτινες μετέσχον ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὰς μάχας τοῦ Σεμὲν ντὲ Φέρ, Ντρομανταίρ, Ραβινέ, Σκοῦρᾶ αἵτινες ἐδόξασαν τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα καὶ κατόπιν τῆς γενικῆς ἐξορμήσεως πρὸς διάσπασιν τοῦ Γερμανοβουλγαρικοῦ μετώπου ἣτις ὑπῆρξε τοσοῦτον ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ὁ στρατηγὸς Ζυμπρακάκης ἠγήθη ἐπίσης τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης τοῦ καταλαβόντος τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην.

Ἄ. Κ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντιστράτηγος

1912—1913. Ὡς Διοικητὴς Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ καθ' ὅλην τὴν ἐν Ἠπειρῷ ἐκστρατείαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πολέμου, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἀετορράχης, Πετσῶν, πολιορκίαν Μπιζανίου καὶ ἐπιχειρήσεις πρὸς Ἀργυρόκαστρον καὶ Προμετήν.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸς τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου μετεφέρθη μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν Μοίρας Πυροβολικοῦ εἰς Θεσσαλονικὴν λαβὼν μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰς μάχας Κιλκίς, Στρωμνίτσης, Στενῶν Κρέσνας, Σιμιτλῆ καὶ ἄνω Τζουμαγιάς. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν διωρίσθη Πρόεδρος Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν χάραξιν τῶν Ἑλληνο-Σερβικῶν συνόρων.

1915—1926. Διοικητὴς ἐν Μακεδονίᾳ ἐν ἀρχῇ τῆς Πας Μοίρας Ὁρειβ. Πυροβολικοῦ καὶ κατόπιν Διοικητὴς τοῦ 3ου Συν(μ)ματος Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ.

1918. Διοικητὴς τῆς IVης Μεραρχίας (Ναυπλίου) ἔλαβε μέρος μετ' αὐτῆς εἰς τὸ ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικὸν μέτωπον καὶ εἰς τὸν τομέα Σκοῦρᾶ-Καπίνανι ἔναντι τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Τζέννας. Κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ

Βουλγαρικοῦ Μετώπου (Αύγουστος, Σεπτέμβριος 1918) ἡ IV Μεραρχία ἔλαβε σπουδαιότατον μέρος τυχοῦσα ἰδιαίτερας ἐπαινετικῆς διαμνημονεύσεως ἐν τῇ Γενικῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς.

Καταδίωξις τῶν Βουλγαρικῶν Στρατευμάτων μέχρι Τσάρεβο-Σέλο (παλαιὰ Βουλγαρικὰ σύνορα) καὶ Βελεσσῶν.

1919—1920. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακαυχῆς ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ διοίκησιν τῆς Πας Μεραρχίας (Ἀθηνῶν) προκειμένου νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν Οὐκρανίας ἐν Ρωσίᾳ.

Ἐκστρατεία εἰς Οὐκρανίαν. Μέτωπον εἰς ποταμὸν Δνεΐστερον ἐν Βεσσαραβίᾳ.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1919 μετέβασίς ἐκ Βεσσαραβίας μετὰ τῆς Πας Μεραρχίας εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ μέτωπον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1921.

Πρῶτος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Σμύρνης κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα Μάρτιος-Ἰούλιος 1920.

1922. Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1920.

ΠΑΝΑΓ. ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐπιδείξας ἐξαιρετον δράσιν. Μετέσχε κατόπιν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος διατελέσας παρὰ τῷ Προξενίῳ Μοναστηρίου καὶ προσενεγκὼν σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας ἐν μέσῳ πολλῶν κινδύνων.

Κατὰ τὴν Ἠπειρωτικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1912 ὑπηρετεῖ ὡς ἐπιτελὴς παρὰ τῷ Ἀρχηγείῳ τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου. Ἠγήθη δὲ τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον μετὰ μάχην κατέλαβε τὴν Πρέβεζαν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913 διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς VIII Μεραρχίας.

Εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόξει τὴν Μεραρχίαν Κρήτης, ἣτις μετέσχε τοῦ διεξαχθέντος ἐκεῖ ἐνδόξου ἀγῶνος, διακριθεῖσα ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐπιχείρησιν πρὸς διάσπασιν τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου, καθ' ἣν ἠγωνίσθη μετ' ἀσυγκρατήτου ἐπιθετικῆς ὀρμητικότητος.

Ε. Α.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ συγχρόνως ἐπέδει-
ξεν ὅλας τὰς ἀρετὰς ἀρίτως ὀργανωμένου Στρατεύματος.

Κυρίως αἱ κάτωθι Μεραρχίαι ἐνετάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Συμμαχι-
κῶν Στρατευμάτων τῆς Ἀνατολῆς.

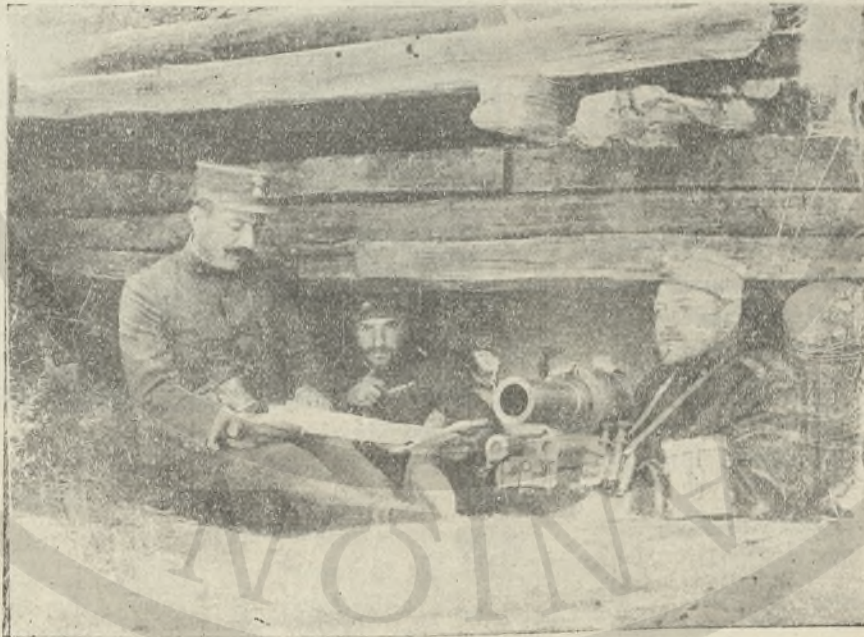
ΣΤΑΘΗΣ Ν. ΛΟΓΡΑΝΗΣ
Δημοσιογράφος ἐν Καλαβρυτῶν
*Ἐφεδρὸς Ἀνθυπολοχαγὸς
*Ἐπισκεπὴν εἰς Σερβίαν γιὰ τὴν

Μερ. Σερρῶν	Σ. Στρατοῦ	Διοικητὴς Σώματος
» Κρήτης	Ἐθνικῆς	Στρατηγὸς
» Ἀρχιπελάγους	Ἀμύνης	Ἐμ. Ζυμπρακίτης
» I	Α'. Σ. Στρατοῦ	Διοικητὴς Σώματος
» II		Στρατηγὸς
» XIII		Λ. Παρασκενόπουλος
» III	Αὗται ἔδρασαν ἀνεξαρτήτως.	
» IV		
» IX		Αὕτη ἔδρασεν εἰς τὸν τομέα Β. Ἠλείου.

Κ. ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΗΣ
Ἐκ Πεσεβέρης
Μετέσχεν ὡς ἐθελοντῆς τῶν πολέμων
τοῦ 1897 καὶ τοῦ 1912
Ἐφρονεῖτο εἰς Σκωτία

Πᾶσαι αἱ Μεραρχίαι αὗται ἦσαν τελείως ὀργα-
νωμένα, καὶ κάλλιστα ἐκπαιδευμένα ὥστε νὰ δύ-
νανται ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς νεωτάτας μεθό-
δους τοῦ μάχεσθαι προκνησάσας ἐκ τῶν νεωτέρων
ἐφευρέσεων. Ὡς ἀνωτέρω καταφαίνεται ἕξ μὲν Μεραρχίαι ἔδρασαν ὑπὸ Διοίκησιν Σ. Στρατοῦ (Σῶμα
Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης Δυτικῆς Ἀξιοῦ ἐντεταγμένον ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην Γαλικὴν Διοίκησιν. Α'. Σῶ-
μα Στρατοῦ εἰς τὸ Μέτωπον Στρυμῶνος ὑπὸ τὴν Ἀνωτάτην Ἀγγλικὴν Διοίκησιν), αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνε-

Πυροβολεῖον τῆς 1ης Πυροβολοῦχας τῆς Κ. Μοίρας παρὰ τὸ χωριὸν Ὀσσανη βάλλον ἔναντι τοῦ
Σκρά. Παρὰ τὸ πυροβολεῖον ὁ Ταγματάρχης Κ. Ταβουλάρης μελετᾷ ἐπὶ τοῦ χάρτου μετὰ
τοῦ πυροβολάρχου Κρυστάλλη τὰ δεδομένα τῆς βολῆς.

ξαρχίας, ἐνετάχθησαν εἰς διαφόρους τομεῖς. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης ηὔχθησε νὰ συνάψῃ τὰς σημαντικωτάτας μάχας τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων ἐν Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ Α'. Σ. Σ. ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Μεραρχίαι ἀξιοσημειώτους συνῆψαν μάχας.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ δέον νὰ ἐξαρθῆ εἶναι ὅτι διὰ τῆς ἐντάξεως τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Βαλκανικῆς ἐπετροπῆς εἰς τὴν ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων νὰ ἐξέλθῃ τῆς παθητικῆς ἀμύνης καὶ νὰ σκεφθῆ περὶ ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἥτις μόνη ἄγει, ὡς ἤγαγεν, εἰς τὴν νίκην.

Ἄνευ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δύσκολον νὰ ἀποφανθῆ τις ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ συγκρατηθῶσι τὰ συμμαχικὰ Στρατεύματα εἰς τὰς θέσεις των.

Ἐπομένως κα' ἂν ἀπλῶς τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα κατελάμβανον μέρος τοῦ ἀπεράντου Μετώπου ἐν Μακεδονίᾳ ἢ συμβολῆ των θὰ ἦτο πολῦτιμος. Ἄλλ' ἡ τύχη δὲν ἀφῆκεν εὐτυχῶς τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἄνευ δράσεως, τοῦναντίον ἠνόησεν ὥστε νὰ ἐπιτευθῶσι τοιαῦτα ἀποτελέσματα, ὥστε ἡ Νίκη τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων νὰ ὀφείλῃται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, εἰς τὴν ὀρηκτικότητά των, εἰς τὴν ἐθελοθυσίαν των, εἰς τὴν εὐγενῆ ἔναντι τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων ἀμιλλάν των καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως ἐκτιμηθῶσι καὶ παρὰ τῶν ἀντιπάλων των, ἰδίως τῶν Γερμανῶν, ὡς Στράτευμα ὑπολογίσιμον. Ὑπογραμμίζω ὅτι ἤθελον τρόπον τινὰ ν' ἀναδειχθῶσιν καὶ ἔναντι τῶν Γερμανῶν διότι ἡ ὑπεροχὴ των ἔναντι τῶν Βουλγάρων ἦτο γνωρῖμος καὶ πρόσφατος, οὐδέποτε δὲ θὰ ἐπέτρεπον νὰ σβεσθῆ ἡ πρόσφατος ἐκείνη Νίκη τοῦ 1913.

Προεροήθη ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἐπέτυχον ἀποτελέσματα πείθοντα ὅτι ἡ Νίκη τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων ὀφείλεται εἰς αὐτά.

Ἄλλὰ τίνα εἶνε ταῦτα τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα;

α'.) Ἡ ἱστορικὴ μάχη τοῦ Σερκά ντὶ Λεγκέν (Σκοῤ).

β'.) Ἡ ἡρωϊκὴ μάχη τῆς Δοῦράνης.

γ'.) Ἡ διάσπασις τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου παρὰ τῆς IV Μεραρχίας.

δ'.) Αἱ μάχαι τοῦ Στρυμῶνος.

ε'.) Αἱ ἀπανταχοῦ πεισματώδεις μάχαι τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν πρὸς διάσπασιν τοῦ Μετώπου

A'. Μάχη τοῦ Σκοῤ.

Ἡ μάχη αὕτη πλὴν τοῦ ὅτι ἐφείλκυσε τὸν θαυμασμόν τῶν Συμμαχ. Στρατευμάτων, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν τέχνην τοῦ μάχεσθαι, τὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν ὀρηκτικότητά των στρατευμάτων, κατὰ τοῦτο κατέστη ἱστορικὴ ὅτι ἔδωκε τὰ στοιχεῖα εἰς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων νὰ πεισθῆ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς διασπάσεως τοῦ σιδηροῦ μετώπου τῶν Γερμανο-Βουλγάρων.

B'. Διάσπασις τοῦ Ἐχθρικοῦ μετώπου παρὰ τῆς IV Μεραρχίας.

Ἡ IV Μεραρχία συμμορφουμένη πρὸς διαταγὰς τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως τῶν Συμμαχ. Στρατευμάτων περὶ ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου διασπάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου, ηὔχθησε πρώτη κατόπιν λυσσώδους καὶ πολυνέκρου μάχης εἰς τὴν Τζένναν (φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρὰν) νὰ διασπάσῃ τὸν σιδηροῦν κλοιὸν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος καὶ εἶτα νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν πρώτην ταύτην ἐπιτυχίαν δι' εὐρύσεως τοῦ μετώπου καὶ ταχείας εἰσελάσεως πρὸς ἀπειλὴν τῶν συγκοινωνιῶν τῶν εἰσέτι ἀνθισταμένων ἐκατέρωθεν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἀριστερὰ τῆς IV Μεραρχίας ἀπεγνωσμένως ἐμάχοντο οἱ Σέρβοι ὅπως πατήσωσι τὸν πόδα των ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ των ἐδάφους, ὅπερ τόσῳ ἐνοπιάγησαν. Ζηλοτύπως ἔβλεπον τὴν IV Ἑλλην. Μεραρχίαν καὶ με εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ Ἑλλην. ὄπλα ἐσυνέχιζον τὰς ἡρωϊκὰς των ἐπιθέσεις ὅπως ἀνατρέψωσι τὸν ἐχθρὸν ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Αἴφνης ἡ IV Μεραρχία γίνεται αἰσθητὴ κατὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ Μετώπου τῆς παρὰ τῶν ἔναντι τῶν Σέρβων ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἰτίνες ἀρχίζουσι νὰ ζητῶσι σωτηρίαν διὰ τῆς φυγῆς. Αἱ στιγμαὶ τῆς ὑπεροπίας χαρᾶς καὶ συγκινήσεως τῶν Σέρβων τότε ἤρχισαν, ὅτε ἐπάτουν μετὰ διστίαν τὸ ἐθνικὸν ἔδαφός των, διὰ νὰ μὴ λησμονήσουσιν ποτὲ τὸ κατώρθωμα τῆς IV Ἑλλην. Μεραρχίας.

Γ'. Ἡ ἡρωϊκὴ μάχη τῆς Δοῦράνης.

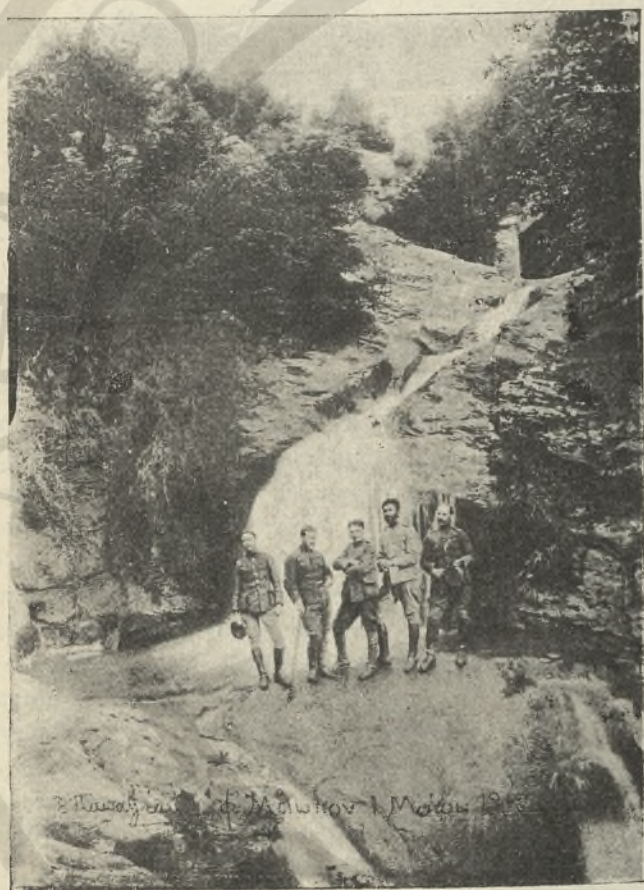
Ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις τῶν Γαλλ. Στρατευμάτων δὲν προέβλεπε τὴν ἐπελθοῦσαν ἔκτασιν ἐπιτυ-

χίας ἐκ τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ Σερβικοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς IV Μεραρχίας, οὐδὲ τὸ δυνατόν τῆς συντριβῆς τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς ἀπηνοῦς καὶ ἀδιαλείπτου καταδιώξεώς του παρὰ τῶν προμνησθεισῶν δυνάμεων ὡς καὶ τῆς IV Ἑλλην. Μεραρχίας. Ἄφ' ἑτέρου ἐπίστευε καὶ ὑπελόγιζε ἐπὶ τὴν σπουδαίαν ἀπειλήν τῶν Ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ ἐχθρικών δυνάμεων.

Ἐνεκα τούτου συνεκέντρωσε δυνάμεις Ἀνατολικῶς Ἀξιοῦ μέχρι Μπέλες.

Τὸ μέτωπον ἀπὸ ὄρους Μπέλες διὰ Δοϊράνης μέχρις Ἀξιοῦ εἶχε τοιαύτην ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, ἐπώπτεον δ' αὐτοῦ οἱ Γερμανοὶ ὥστε νὰ θεωρῆται ἀδύνατος ἢ διάσπασις τῆς γραμμῆς ταύτης.

Πολλαπλαῖ σειραὶ συρματοπλεγμάτων, διαδοχικαὶ γραμμαὶ ἀμύνης, σκέπαστρα, φωλεαὶ πολυβόλων, καταφύγια μὲ μπετόν-ἀομέ, θωράκια πυροβολικοῦ τελείως ἐξησφαλισμένα ἦσαν τὰ διακριτικὰ τῆς ἀμυντικῆς ταύτης γραμμῆς.

Καταφύγιον νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου Ὀσιανὴ παρὰ τὸ Σινά.

Οὐδὲ σπιθαμὴ γῆς ἐτύγχανεν ἀπρόσβλητος πρὸ τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου μετώπου, μὲ τὰ διατιθέμενα δὲ μέσα τοῦ ἐχθροῦ ἐνόμιζέ τις ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐσκέπτετο ἡ Ἀνωτάτη Διοικήσις τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων, ἐφ' ὅσον καὶ αὕτη δὲν διέθετεν ἀνάλογα ἐπιθετικὰ μέσα, νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐντολήν τῆς προσβολῆς τοῦ ἀμυντικοῦ τούτου συγκροτήματος, ὅπερ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐφρουρεῖτο παρὰ τοῦ ἀνθους τῶν ἐχθρικών Στρατευμάτων.

Ἐν τοσοῦτῳ διετάχθησαν τὸ 15ον Ἀγγλικὸν Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὸ Σῶμα Στρατοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης νὰ προσβάλλωσι τὸ θεωρούμενον ἀπρόσβλητον ἀμυντικὸν ἐχθρικὸν συγκροτήμα.

Μετὰ λύσεως ἐξώρμησαν οἱ ἀπαράμιλλοι Ἑλληνες στρατιῶται ἀλλὰ καὶ μετὰ λύσεως ἠμύνοντο οἱ ἐχθροί. Αἱ προσβολαὶ ἐγένονον τὰς ἀντιπροσβολὰς καὶ αὗται τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιστροφάς, αἱ ἐπιθέσεις τὰς ἀντεπιθέσεις καὶ τὸ πῦρ ἐθέρριξε.

Ἡ κατάληψις τοῦ κέντρου ἀντιστάσεως τῆς Γκράν-Κουρνονὲ παρὰ τμημάτων τῆς Μεραρχίας Σερρῶν καὶ ἡ υπερπήδησις τῶν συρματοπλεγμάτων (παρὰ τῆς Μεραρχίας Κρήτης) ἀνευ ὀχημάτων διαβάσεως κατάπληξιν ἀλλοφροσύνης ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ἐχθρόν.

Οὐδαμοῦ τοῦ Δυτικοῦ Μετώπου ὑπάρχει

παρόμοιον παράδειγμα.

Ἡ τιμὴ ἀνήκει εἰς τὸν Στρατηγὸν Ἐμ. Ζυμπρακίην, στρατηγὸς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν Σηλιάδην (Κορίθης) Π. Ζυμπρακίην (Σερρῶν) καὶ Ἰωάννου (Ἀρχιπελάγους) ὅσον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἥρωας ἀξιοματικῶς καὶ ὀπλίτας ἐπιδειξαμένους ἀπαράμιλλον αὐτοθυσίαν καὶ ἀπερίγραπτον γενναϊότητα χάριν τοῦ γοήτρου τῶν Ἑλλήν. ὀπλων καὶ ποδὸς δόξαν τῆς Πατρίδος τῶν ἡττις τοιαῦτα ἐγέννησε τέκνα.

Δ. Μάχαι τοῦ Στρυμῶνος

Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἀναλαβὸν τὸν τομέα ἀπὸ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμῶνος

μέχρι τοῦ ὄρους Μπέλες κατὰ μῆκος τοῦ Στρυμῶνος, ἀνέπτυξεν ὅλην του τὴν ἐνεργητικότητα ἐπὶ πέντε συνεχεῖς μῆνας ὥστε νὰ εὐρίσκειται ὁ ἐχθρὸς ὑπὸ διαρκῆ ἀπειλὴν καὶ ἐνόχλησιν καὶ ὁ ἐναντί του ἀντίταλος νὰ ἐνισχύεται διαρκῶς.

Οὕτω τὸ προγεφύρωμα Καμάριανης-Χομόνδας ἐπεξέτεινεν εἰς μέτωπον πλέον τῶν 7 χιλιομέτρων καὶ εἰς βάθος 5 χιλιομέτρων διὰ τῆς I Μεραρχίας εἰς τρόπον ὥστε διὰ πεδινοῦ Πυροβολικοῦ νὰ βάλληται ἡ περιοχὴ Σερρῶν δραστηκῶτα (ἐπιχειρήσεις 1—8 Ἀπριλίου 1918).

Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ τονίσω ὅτι ἡ σύντομος ἀφήγησις, ὡς ἀνωτέρω, ὑπονοεῖ μάχας καὶ πολυμόχθους προσπαθείας ἅς ἀντιπαρεχόμεθα ὡς ἐκ τῆς ἐπιβαλλομένης συντομίας. Δέον δὲ νὰ γνωσθῆ ἐπὶ πλέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἐχθρὸς διέθετεν ἐναντι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ 300 διαφόρου διαμετρήματος πυροβόλα καὶ τρεῖς Μεραρχίας Πεζικοῦ ἐκ 4 Συνταγμάτων ἐκάστην.

Τοιαύτας μάχας καὶ προσπαθείας κατ' ἐπανάληψιν ἀνέπτυξαν αἱ Μεραρχίαι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἴτε αὐτοβούλως εἴτε κατόπιν διαταγῆς τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἀρχῶν.

Καταρράκτης νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου Ὁσαγιη παρὰ τὸ Σερρά

Γενικῶς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καίπερ ἀπασχολημένον ἐπὶ τεραστίου μετώπου δὲν ἄφηνεν εὐκαιρίαν νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν, νὰ τὸν ἐξασθενῆ καὶ τὸν ἐνοχλήῃ.

Ἡ τιμὴ ὀφείλεται εἰς τὸν στρατηγὸν Παρασκευόπουλον, καὶ τοὺς Διοικητὰς Μεραρχιῶν Νίδερ Νεφροπόντην καὶ Κονταράτον, τοὺς τότε Συν)χας καὶ ἤδη Στρατηγοὺς Καϊμπαλῆν, Δημητριάδην, Καλογεῶν καὶ Τσιρογιάννην καὶ ἅπαντας τοὺς φιλοτίμους ἀξιωματικοὺς τοῦ Σώματος Στρατοῦ τούτου οἵτινες μετ' αὐταπαρνήσεως ἀπειργάσαντο τὴν διάσπασιν τοῦ Μετώπου διὰ τοῦ παραδείγματός των πρὸς τοὺς ἀφανεῖς ἠρωας ὀπλίτας των.

Ἡ II Μεραρχία πλειστάκις ἐπὶ ὀλοκλήρους ἡμέρας ἐμάχετο πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ἡ δὲ XIII, εἰς τὸ προγεφύρωμα τοῦ Τζάγεζι κατ' ἐπανάληψιν συνῆπτε μάχας ἀναλόγου ἐκτάσεως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Ἡ δὲ I Μεραρχία ἀνέπτυξε τοιαύτην δραστηριότητα ὥστε ἔτυχεν εὐφήμου μείας παρὰ τῆς Στρατιᾶς «διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις ὧν πλεῖστοι ἦσαν λίαν ὀιφοκίνδυνοι.»

Τὸ ἐπιτέλεσμα τῶν μαχῶν ἦτο ἡ μάχη Καβακλῆ. Κατὰ ταύτην τὸ Στρατηγεῖον τῶν Συμμαχ. Στρατευμάτων ἐσκόπει νὰ καθηλώσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ Μέτωπον τοῦ Στρυμῶνος, ἵνα μὴ οὗτος χρησιμοποιηθῆ ἄλλαχού ἔνθεν ἐνηργεῖτο ἡ κυρία ἐπίθεσις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔδει νὰ ἐκτελεσθῆ ἐπίθεσις πρὸς ἄλλωσιν μέρους τοῦ περιγεγραφομένου μετώπου τοῦ ἐχθροῦ. Νοεῖται οἴκοθεν ἡ λεπτότης τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι κατὰ ταύτην ἀρεταί. Ἡ I Μεραρχία δέον νὰ ᾗ ὑπερήφανος διότι μέρος τῶν δυνάμεων ὑπερεπήδησε τὰ συρματοπλέγματα τοῦ Καβακλῆ παρὰ τὸ σφοδρότατον ἐχθρικὸν πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ, ἄνευ προπαρασκευαστικῆς ἐνεργείας τοῦ Πυροβολικοῦ μας καὶ διότι τάχιστα ἐπέτυχεν τὸν ἐπιδιωκόμενον παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου σκοπὸν.

Ε'. Μάχαι τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας (Στρατηγού Τρικούπη)

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ἔδρασεν εἰς τὸν Τομέα Μοναστηρίου. Ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Μεραρχίαι καὶ αὕτη συνήψε πλείστας μάχας καθ' ἃς ἐπεδείχθησαν ἅπασαι αἱ ἀρεταὶ τῆς μονάδος ταύτης.

Ἡ Μεραρχία αὕτη κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν Συμμ. Στρατευμάτων κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν φθάσασα μέχρι Νύσσης τῆς Σερβίας, ἀτινῆς διώκτρια τοῦ ἐχθροῦ καὶ παρήγορος φίλη τῶν Συμμάχων Σέρβων σπυδόντων ν' ἀνακτήσωσι τὸ ἐθνικὸν τῶν ἔδαφος.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Τρικούπη μετὰ τὴν ἀνακομὴν ἔδραψε καὶ τοὺς ἀγλαστέρους τῶν καρπῶν. Λιτήθη διὰ Σόφιας πρωτευούσης τοῦ ἐχθροῦ ἔνθα ἐώρτασε τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1918 καὶ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1919 ἐπανεκάμψεν εἰς ὃ καθήκον τὴν ἐκάλει ἡ Πατρίς.

Γενικὴ Ἀνασκόπησις.

Εἶδομεν ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ εἰς τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπῆρξε πολυτιμοτάτη. Εἶδομεν ἅπασας τὰς Μεραρχίας ἀμυλλωμένας νὰ ἐπιδείξωσιν, ὡς ἀνεμμεν ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος, τὰς μεγίστας καὶ θαυμασίας ἀρετάς.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἠτύχησε νὰ συνάψῃ τὰς σημαντικωτάτας τῶν μαχῶν ἐπιτυχῶς ἀλλὰ καὶ νὰ διασπάσῃ τὸν χαλύβδινον καὶ ἀπόρητον κλοιὸν τῶν Γερμανοβουλγάρων.

Ἄς κλίνωμεν εὐλαβῆς τὸ γόνυ πρὸ τῶν ἱερῶν σκιῶν τῶν ἐνδόξως χυσάντων τὸ αἷμα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν καὶ μετὰ θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, ἃς ἐνατενίσωμεν πρὸς τοὺς σκαπανεῖς τῆς Δόξης τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ γενναίους ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας.

Μάρτιος 1927.

Γεωρ. Τσολάκογλου

Ἀντισυν. Πεζικοῦ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Είναι γνωστή ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας κατὰ τὸν Μεγάλον Πόλεμον τοῦ Βαλκανικοῦ Μετώπου. Οἱ Σύμμαχοι ἔδει νὰ συγκεντρώσωσι τὰς πλείστας τῶν προσπαθειῶν των εἰς τὰ Βαλκάνια, ἐξ ὧν ἐξηρο-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΑΝΥΦΑΝΤΑΚΗΣ
* Ἐφοδὸς Ὑπολογαγὸς
* Ἐκ Μοχλῶν Ἡρακλείου Κρήτης
* Ἐπέσεν εἰς Δοϊράνην

τάτο ἢ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐν γένει ἐπικράτησιν των. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ βαρῦτης τοῦ Βαλκανικοῦ μετώπου καὶ ἰδιαίτατα τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ τοιοῦτου, εἰς ὃ κυρίως ἐκλήθη νὰ παίξῃ τὸν μέγαν ρόλον ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἐπληρώθη μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος καὶ θαυμαστῆς ἐπιτυχίας χάρις εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, ἅτινα ἔσπευσαν νὰ καταταγῶσιν ἐθελοντικῶς καὶ νὰ ἀποτελέσωσι τὸν πυρῆνα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

Μετ' ὀλίγον τάγμα πλήρες ὑπὸ τὸν Γρηγοριάδην ἀπεστέλλετο εἰς τομεᾶ Στρουϊῶνος.

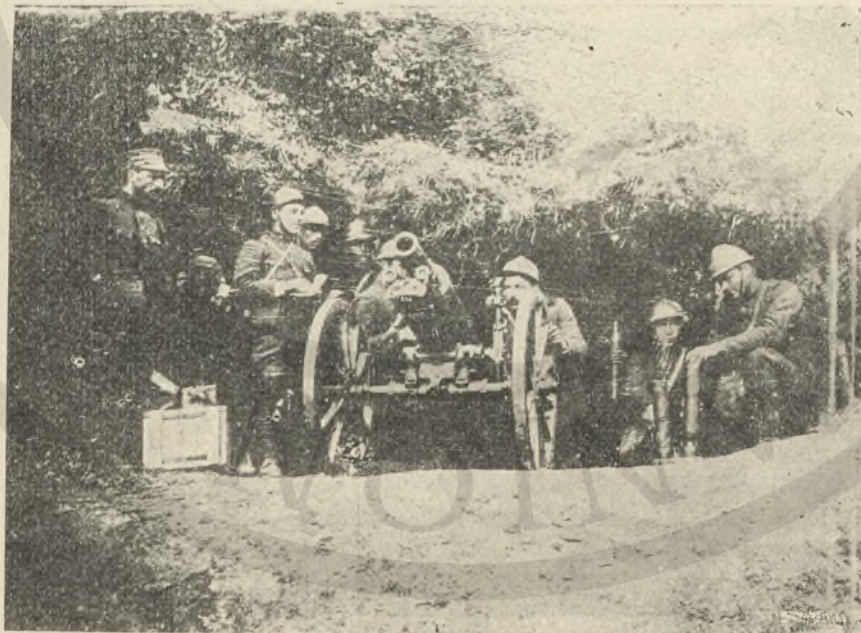
Δὲν παρήλθον εἰμὴ μῆνες τινες καὶ ἡ Μεραρχία τῶν Σερρῶν ἐπονομασθεῖσα ἦτο συγκε-

ΒΑΣΙΛ. ΕΥΑΓ. ΛΑΓΟΣ
* Ἐκ Παναγίας Λήμνου
* Ἐφρονεῦθη εἰς Μακεδονικὸν Μέτωπον τῆ 30-1-1918

κεκορημένη καὶ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν καλύτερων στελεχῶν, ἅτινα εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ὁ Ἐθνικὸς Στρατός ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀειμνήστου Ὑποστρατήγου Παμίκου Ζομβρακίτη.

Τὰ βλέμματα τῶν Συμμάχων Στρατῶν ἤρχισαν τότε νὰ στρέφονται πρὸς τὸν συγκροτούμενον πολεμικὸς Ἑλληνικὸν Στρατὸν ὅστις ἠγγυᾶτο πολλά, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ Γερμανικὰ Σώματα ἠπέλθον νὰ κατακλύσωσι σπουδαῖα τμήματα τῆς Γαλλικῆς Γῆς καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βουλγαρικὸς στρατός ὀργανωμένος καὶ ἐκπαιδευμένος ἦτο ἕτοιμος διὰ πάντα, ὃ δὲ Βούλγαρος στρατιώτης ἐπίστευεν εἰς τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς συμμαχίας, ἧς μετεῖχε καὶ ἡ χώρα του καὶ συνεπῶς εἰς ἠθικὸν ἦτο ἀφθόσσις.

Πυροβολεῖσιν εἰς τὸ Σκοῦ παρηλαγμένον διὰ ταχυῶν χόρτων πρὸς προφύλαξιν ἐκ τῶν ἐχθρικών ἀεροπλάνων

Εἰς τὴν Μεραρχίαν Σερρῶν ἔλαχεν ὁ κλῆρος νὰ γράψῃ μίαν ἔνδοξον σελίδα τῆς συγχρόνου πολεμικῆς ἱστορίας τῆς Πατρίδος μας καὶ ἔπρεπε πάσῃ θυσίᾳ νὰ μετρηθῇ μὲ τὰ ἔναντί της ἰσχυρὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα καὶ νὰ ἀναδείξῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα.

Ἡ πολεμικὴ ἱστορία τῆς ἔνδοξου Μεραρχίας Σερρῶν ἀρχεταί με τὴν ἡρωϊκὴν μάχην τοῦ Σεμέν ντὲ φερ ἀποτελέσασαν τὸ βάπτισμα τῶν ἡρώων Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν ἀπαρχὴν ἑνὸς ἠθικοῦ μεγαλείου.

Κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην μάχην πίπτει ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὁ ἀείμνηστος ἐφ. ἀνθ. Στάθης Λογάνης, καθ' ἣν στιγμὴν μετὰ τοῦ τμήματός του ἀπετέλει τὴν πρωτοπορίαν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐπρόκειτο νὰ λήξῃ ἡ μάχη καὶ νὰ καταληφθῇ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἐπὶ λόφου δυσβάτου ἀλλὰ εἰς στρατιωτικὴν θέσιν κατέχοντος καὶ ὅστις πρὸς τιμὴν τοῦ φονευθέντος ἥρωος ἐπωνομάσθη «Λόφος Λογάνης».

Κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ ὀπλίται καὶ ἐφρονεύθησαν περὶ τοὺς τριάνοντα.

Ἐπακολούθησαν αἱ μάχαι Ντρομανταίρ, Πιτόν, Ραβινὲ καὶ Σκοῦ, καθ' ἃς ἐδοξάσθησαν τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα καὶ ἐπαρρησιοφορήθησαν αἱ Σημαῖαι τῶν Ἑλληνικῶν Συν)των τῆς ἔνδοξου Μεραρχίας Σερρῶν.

Κατὰ τὰς μάχας ταύτας ἐφρονεύθησαν, ἡρωϊκῶς μαχόμενοι, ὁ λοχαγὸς Παπασταματίου, ὑπολοχ. Καρακουλάκης, καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα ὁ γενναῖος Γουλιανὸς τότε λοχαγός. Ἐφρονεύθησαν ἐπίσης καὶ ἐτραυματίσθησαν πλεῖστοι ὀπλίται ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Συμμάχων Στρατῶν θαυμαζόντων τὰ προτερήματα τοῦ Ἑλληνος πολεμιστοῦ.

Ἡ Μεραρχία Σερρῶν βραδύτερον μετεκλήθη εἰς Ἀθήνας καὶ κατὰ Σ)βριον τοῦ 1917 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μέτωπον καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως ἦτο ἐξόχως εὐμενῆς ἡ κατάστασις διὰ τοὺς Συμμάχους καὶ ἡ σπουδαία προσπάθειά των συνεκεντροῦτο εἰς τὸ Μακεδονικὸν θέατρον.

Εἶχον ὑποστῆ τὰς μεγαλυτέρας τῶν ἀποτυχιῶν οἱ Γερμανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, οἱ δὲ Βούλγαροι εἶχον ἐλαττωθῆ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν μονάδων τινων. Οἱ στρατιῶται τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδου κατεῖχον τὸ μέτωπον ἀπὸ Δυρραχίου μέχρι Καβάλλας, ἡ δὲ ἐφεδρεία τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ προορισθεῖσα διὰ τὴν ἀγαπλήρωσιν μεγάλων κενῶν τῶν συμμάχων τῶν Γερμανῶν ἦτο εἰς τὸ ἐλάχιστον ἠλλατωμένη. Ἐξ ἄλλου αἱ ὕλικαι δυνάμεις τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ καὶ ἡ προπαγάνδα ἐπεδείκνουν τὴν θέσιν του ἀπὸ μαχητικῆς ἀπόψεως.

Μετὰ τὸν δι' ἀσφ. εὐ. ογόνων βομβαρδισμόν

Οἱ ἄνδρες τῆς 1ης πυροβολο)χίας ἔχουν ἀνητημέναις ἐπὶ τοῦ λαμοῦ τὰς προσώπιδας των.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶναι εἰς πάντας τοὺς λόγους τούτους προστεθῆ ἡ ἀνία ὑφ' ἧς εἶχε καταληφθῆ ὁ Βουλγάρος στρατιώτης ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ ἠθικοῦ του, δύναται τις εὐκόλως νὰ συμπεράνη, ὅτι πᾶσαι αἱ ὑπάρχουσαι ἐνδείξεις ἔλεγον ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς Στρατὸς ἦτο ὄριμος διὰ τὴν ἥτταν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἀνετίθετο νέος δύσκολος ῥόλος εἰς τὴν μόλις ξεκουρασθεῖσαν Μεραρχίαν Σερῶν, ἣτις πλέον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἰσχυρότερον καὶ ἀρτιότερον ὕλικόν εἰς ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας.

Εἶναι ἡ πρώτη τῆς 5 Σ)βρίου δι' ἣν ἔχει ἀποφασισθῆ ἡ πρώτη ἐξόρμησις μὲ γενικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Δοϊράνης.

Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐπιτρέπει ἀναβολὰς καὶ σκέψεις, ἐπιβάλλει ἀποφασιστικὴν καὶ ἄμεσον ἐνέργειαν.

Διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ μία τοιαύτη ἐπιχείρησις ἀπαιτεῖται ὑπερκόρασις φυσικῶν καὶ τεχνητῶν ἐμποδίων ἅτινα εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε νὰ μὴ φαντάζεται κἂν ὁ ἐχθρὸς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τολμηθῆ ἡ μία τοιαύτη προσβολή.

Εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς ἡ λυσσώδης ἐξόρμησις τῆς Δοϊράνης τῆς 5ης καὶ 6ης Σ)βρίου τοῦ 1918. Αὕτη ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν διὰ τὴν χώραν ἡμῶν καὶ τὴν τελικὴν νίκην τῶν Ἑλληνο-Συμμαχικῶν ὅπλων.

Ἡ κατάληψις τῶν ἐπικαίρων καὶ δυσβάτων ἀλλὰ καὶ ἰσχυρῶς ὀργανωμένων θέσεων τοῦ Γκράν-Κουροννὲ καὶ Πετίτ-Κουροννὲ ἐγένετο μετὰ θαυμαστῆς καὶ ζηλευτῆς τακτικῆς καὶ διὰ γενναίας ἐπιθέσεως.

Κατὰ ταύτην φρονεῦνται ἡρωϊκῶς μαχόμενοι ὁ Συντ)χης Μινωλάκης, οἱ ταγματάρχαι Παπαλουκάς καὶ Κουρέας, καὶ πλῆθος ἐτέρων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν τῆς ἐνδόξου Μεραρχίας.

Ἡ τελευταία αὕτη ἐπιχείρησις ἔπληξε κυριολεκτικῶς τὴν Βουλγαρίαν, τὸ δὲ ἐπελθὸν ὄηγμα ὑπῆρξε βαρέως αἰσθητὸν εἰς ὅλας τὰς συμμάχους τῆς Δυνάμις, διότι δι' ὅλους ἀπετέλεσε σπουδαίαν ἀπώλειαν.

Ἀπὸ πολιτικῆς δὲ ἀπόψεως ἠνοιξε τὴν ὁδὸν δι' ἧς οἱ δεινοπαθήσαντες ἐπὶ ἔτη Σέρβοι ἠδύναντο νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ παγκοσμίου μεγάλου πολέμου.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἱστορία τῆς ἐνδόξου Μεραρχίας Σερῶν

Ἀθῆναι τῆ 20 Ἀπριλίου 1927.

Εὐστρ. Ὁρειᾶνος

Λοχα, ὁς πεζικοῦ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

Λοχαγός Πεζικοῦ ἐκ Κύμης

Ἐφρονεύθη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1917 κατὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ντρομαντέρ (Γευγελή). Ἐπῆρξεν εἰς τῶν γενναιότερων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐφάμιλλος τοῦ Βελισσαρίου, οὐκ ἴσως ἴσο συγγενής.

Πολλάκις ἔλεγε: «Ὅταν φρονεῦθῶ δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο ν' ἀφίσω στὰ παιδάκια μου τὰ φτωχά, εἰμὶ ἓνα καλὸ ὄνομα».

Κατὰ τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης (6 Ὀκτωβρίου 1912) καὶ τῶν Λαζαράδων (9 Ὀκτωβρίου 1912) ἐξήτησε τὴν τιμὴν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ νὰ προηγηθῆ εἰς τὴν μάχην. Κατὰ τὴν μάχην τῶν Λαζαράδων καὶ εἰς στιγμὰς κρισιμωτάτας, διότι ἔνεκα τῆς ἐπελευθύνσης συγχύσεως τὸ 1ον τάγμα Εὐζώνων, εἰς ὃ ὑπηρετεῖ, ἤρρισε νὰ κλονίζεται, ὁ Παπασταματίου συγκεντρῶσας διὰ τοῦ ψυχικοῦ του σθένους καὶ συγκρατήσας ὅσους ἠδυνήθη περισσοτέρους, προήσπισε τὸ κλονισθὲν ἀπόσπασμα. Εἰς δὲ τὸν καταφύσσαντα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν διοικητὴν τοῦ ἀποσπάσματος τότε Συνταγματάρχην Στεφ. Γεννάδην ἀνέφερεν ἐπὶ λέξει: «Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω, κ. Ταξίαρχε, ὅτι προασπίζω τὸ πανικοβληθὲν ἀπόσπασμα».

Β. Νικολόπουλος

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΡΑΚΟΛΑΚΗΣ

Ἐπολοχαγός Πεζικοῦ

Ὁ Ἐπολοχαγός τοῦ Πεζικοῦ Λεωνίδας Νικολάου Καρακουλάκης, ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας τὴν 19ην Ἰουνίου τοῦ 1885. Ἐκλούθησε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τελειόφοιτος ὢν ἐκλήθη εἰς τὸ στρατεύμα φοιτήσας εἰς τὴν τότε ἐν Κερκύρᾳ Σχολὴν τῶν Ἐφεδρῶν Ἀξιωματικῶν, ἐξ ἧς ἐξηλθεν Ἐφεδρος Ἀνθυπολοχαγός τοῦ Πεζικοῦ. Ὁ πόλεμος τοῦ

1912 ὅταν ἐξεργάγη τὸν εὖρε σπουδαστὴν ἐν Παρισίοις ὑπόθεν ἔσπευσε νὰ καταταθῆ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ὑπηρετήσας κατὰ τε τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν καὶ Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1912—1913 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τότε Συνταγματάρχου κ. Ἠπίτου. Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1913 ἐξεργάγη ὁ ἀνεπίσημος τότε Ἐπειρωτικὸς ἀγὼν εἰς ὃν κατετάγη ἐθελοντὴς μὲ βαθμὸν Λοχαγοῦ καὶ ὅπου ὑπηρετήσε περὶ τοὺς πέντε μῆνας, ἀναχωρήσας διὰ Παρισίους καὶ πάλιν, ὀπόθεν ἐπανῆλθεν ἄμα τῇ ἐν τῷ μεταξὺ μονιμοποίησει τοῦ καταταγείσ μονίμως εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ τοποθετηθεὶς εἰς τὴν VI Μεραρχίαν 17ον πεζικὸν Σύνταγμα, εἰς ὃ καὶ ὑπηρετήσε μέχρι τῆς προσχωρήσεώς του εἰς τὸ Ἐθνικὸν κίνημα ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ μοιραίαν σύμπτω-

σιν ὑπηρετεῖ ὅταν μαχόμενος ἔπεσε.

Ὡς ἐλέχθη ἤδη, ὁ Καρακουλάκης ὑπηρετεῖ εἰς τὸ 17ον Πεζικὸν Σύνταγμα τῆς ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Χριστοδούλου Μεραρχίας Σερρῶν, διοικούμενον ἀπὸ τὸν τότε ἀντισυνταγματάρχην τοῦ Πυροβολικοῦ κ. Ζαφειρίου καὶ εἰς τὸν 2ον Τάγμα τοῦ ἀνωτέρω Συντάγματος, διοικούμενον ἀπὸ τὸν λοχαγὸν τότε, Γρηγόριον Γουλιανόν, ἐπιστήθιον φίλον του καὶ ἐπικινδύνως τραυματισθέντα κατὰ τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἐπίθεσιν τοῦ Ραβινέ. Ἐφρονεύθη τὰ ἐξημερώματα τῆς 1ης Μαΐου 1917 εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐπίθεσιν τοῦ Ραβινέ ὡς διοικητὴς λόχου, ὅστις ἐξετέλεσε τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν καταλαβὼν τὸ ὄρισθὲν ὕψωμα, ἀφοῦ ὁ λόχος του ἀπεδεκατίσθη τραυματισθέντων ἐπικινδύνως καὶ τῶν δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν του. Οἱ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐντεῦθεν ἐκδοθέντες Γαλλικοὶ στρατιωτικοὶ χάρται τὴν χαράδραν ἧτις ἐδεδεσπόζετο ὑπὸ τοῦ ὕψωματος ὅπερ ὁ Καρακουλάκης ἐπότισε διὰ τοῦ αἵματός του, ἀναγράφουσι Ραβὲν ντε Καρακουλάκης (Ravin de Karakoulakis). Ἐπὶ τοῦ τάφου του, ὅστις ἐγένετο μερίμνη τῆς Μεραρχίας καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάφη μόνον ἡ μία χεὶρ μετὰ τῆς πλακὸς ταυτότητος (τοῦ

λαίπου σώματός του διασκορπισθέντος ἐξ ἐκρήξεως βλήματος βαρέος πυροβόλου ἐκκραγένης εἰς ἀπόστασιν μόλις 10 ἑκατοστῶν ἀπὸ τοῦ στήθους του) ἀναγράφεται ἡ προσφιλὴς φράσις του ἣν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπανελάμβανε : «Ἐλάπατε εἰς τὸν Ταγματάρχην μου ὅτι ἐνηγκαλίσθην τὸν θάνατον μειδιῶν.

Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Καρακουλάκη.

Καρασινάντσι 28 Ἀπριλίου 1917 Παρασκευὴ

Τὴν 5ην πρωϊνὴν ἀκριβῶς ἄρχεται ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Λόφου Ντρομανταῖο διὰ σφοδροτάτου κανονιοβολισμοῦ ἐκατέρωθεν. Σπεύσας παρακολουθῶ τὴν μάχην ἐκ τοῦ παρατηρητηρίου τοῦ Συντος, μὲ τὰς διόπτρας μου δὲ διακρίνω τὰ τμήματα προχωροῦντα. Τὸ πᾶν γύρωθεν σεῖεται ἐκ τοῦ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ, τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τοὺς ἀνεκτιμήτους φαντάρους μας, μὲ τὴν λόγχην ἐφ' ὄπλου, ὑπὸ τὸ τρομερὸν πῦρ, ἀνακραζόντες «ἀέρα» νὰ ἀνέρχονται τὸν ὠχυρωμένον λόφον βαλλόμενοι ἀπὸ παντοῦ. Μὲ μεγάλην συγκίνησιν παρακολουθῶ πᾶσαν κίνησιν, καθότι πρόκειται γιὰ τὴν δόξα ὅχι μόνον τοῦ Στρατοῦ μας καὶ γενικῶς τῆς Πατρίδος μας, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἀδελφοῦ μου Κώστα, (Παπασταματίου) τυγχάνοντος Διοικητοῦ τῆς ἐπιτεθείσης Διλοχίας. Τὸ πῦρ ἐξακολουθεῖ σφοδρότατα, ὅποτε διὰ μέσου τοῦ πυκνοῦ καπνοῦ, ὅστις περιβάλλει τὸν ἀνωτέρω λόφον, διακρίνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς του πλῆθος στρατιωτῶν μας τρεχόντων δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἐννοῶ ὅτι ὁ λόφος κατελήφθη, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐνισχύει καὶ ἡ μετ' ὀλίγον παῦσις τοῦ πυρός. Κατελθὼν ἀναγγέλλω τοῦτο εἰς τὸν Συνταγματάρχην, ὅστις μετ' ὀλίγον λαμβάνει καὶ τηλεφώνημα παρὰ τοῦ Γάλλου Συνταγματάρχου, ἀναγγέλλοντος μετὰ χαρᾶς τὴν κατάληψιν τοῦ λόφου καὶ τὴν σύλληψιν 50 περίπου αἰχμαλώτων καὶ 3 Βουλγάρων ἀξιωματικῶν, μὴ παραλείψας νὰ πλέξῃ καὶ τὸ ἐγκώμιον τῶν τε Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, διὰ τὴν ὁρμὴν των καὶ τὴν ἀνδρείαν των. Αἱ ἡμέτεραι ἀπώλειαι ἀναβιβάζονται εἰς 40 περίπου νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ 2 τραυματίας ἀξιωματικούς τοῦ λόχου τοῦ Κώστα. Καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔβαλλε κατὰ τοῦ καταληφθέντος λόφου. Περὶ ὥραν 8ην πρωϊνὴν παραλαβὼν τούς τε Ἀξιωματικούς μου καὶ ὑπαξιωματικούς μου μετέβημεν καὶ ἄλιν πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ λόφου Ραβινὲ ἐκ τῶν διαφόρων παρατηρητηρίων, ἐπιστρέψαντες περὶ τὴν μεσημβρίαν. Τὸ ἑσπέρας 50 ἄνδρες τοῦ λόχου μου ὑπὸ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν κ. Πέτταν μετέβησαν εἰς τὸ χωρίον Χατζῆ-Μπαρὶ πρὸς κατασκευὴν τῶν συρματοπλεγμάτων ἐργασθέντες μέχρι πρωΐας. Ἐξακολουθεῖ σφοδρὸς κανονιοβολισμὸς τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ Ντρομανταῖο καὶ τοῦ ἡμετέρου κατὰ τοῦ Ραβινέ.

29 Ἀπριλίου 1917 Σάββατον

Τὶ σκληρὰ ἡμέρα ἡ σημερινή!

Ἐξυπνήσας, κατόπιν ὀνείρων τρομερῶν καὶ μὲ διάθεσιν δυσάρεστον, μεταβαίνω πρὸς συνάντησιν τοῦ κ. Φλούη ὅπως μεταβῶμεν μαζῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ταγματάρχου κ. Κονδύλη. Ἐκινήσαντες φθάνομεν περὶ ὥραν 10ην π. μ. εἰς τὸ Τάγμα του. Ἀντικρύσας τὸν Ὑπολοχαγὸν κ. Σούλην λαμβάνω παρ' αὐτοῦ κατὰ πρῶτον γνῶσιν περιτρεχούσης διαδόσεως ὅτι ὁ ἀδελφός μου Λοχαγὸς Κώστας Παπασταματίου ἐφρονεῦθη χθὲς τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν. Δὲν θέλω νὰ τὸ πιστεύσω διότι δὲν ἦτο δυνατόν ἐν τόσον σοβαρὸν συμβᾶν νὰ περιήρχετο τόσον ἀργὰ εἰς γνῶσιν μας. Σπεύδω εἰς τὸ τηλέφωνον, ἐρωτήσας δὲ καὶ τὴν Μεραρχίαν, λαμβάνω δυστυχῶς τὴν λυπηρὰν διαβεβαίωσιν ὅτι τῷ ὄντι ὁ φίλιτος Κώστας μας πεσὼν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς χθὲς κατὰ τοῦ Ντρομανταῖο ἐν ᾧ ἠγεῖτο τοῦ δοξασμένου λόχου του, εὐρίσκειται νεκρὸς εἰς τὴν ἔδραν τῆς Μεραρχίας, ὅπου τὰ Χειρουργεῖα, ἵνα ἐκεῖθεν κατὰ διαταγὴν τῆς Μεραρχίας, μεταφερθῆ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ταφῆ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως. Δυστυχῶς, δοξασμένε Κώστα μου, ἐπέπρωτο τὸ ὄνειρό σου γιὰ τὸ θάνατό σου, τὸ ὁποῖον ἐγαλούχησες ἐπὶ τόσον καιρὸν μὲ τὸ ἀφρόγαλα τῆς δόξης τοῦ ἐπαξίου συγγενοῦς σου, ἀειμνήστου Ἡρώος Βελισσαρίου, τοῦ ὁποίου αἱ δοξασμένες ἡρωϊκὲς σελίδες τῆς ἱστορίας του, ἐφιλοδόξησες νὰ γίνουν ὁ ἐπιτάφιός σου τύμβος σου, ἐπέπρωτο, λέγω νὰ πραγματοποιηθῆ. Γιὰ τελευταία φορὰ, ἤλθες πρὸ ἡμερῶν νὰ μὲ ἰδῆς καὶ νὰ

μοῦ ἀναγγείλης τὴν εὐτυχή εἶδησιν ὅτι προωρίσθης διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ντρομανταίῳ. Προχθὲς ἔλαβα ἐπιστολὴν Σου, δι' ἧς ἀναγγέλλων μοι τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως, μοὶ ἤρχετο «καλὴν ἐντάμωσιν». Ναὶ «καλὴν ἐντάμωσιν». Μετ' ὀλίγον πρόκειται καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιχειρήσω, ὁπότε μὴ ἀμφιβάλλεις, ἀγία Ψυχὴ τοῦ Κώστα, ὅτι ὁ ἀγαπητός σου Νίδας θὰ πράξῃ ὅ,τι δυνήθῃ ὥστε ἐκδικούμενος τοῦ ἐνδόξου θανάτου Σου, νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐνταμωθῇ καὶ πάλιν μετὰ Σοῦ, ὥστε καὶ πάλιν ἠνωμένοι ὅπως πάντα ἐπισφραγίσωμεν καὶ διὰ τοῦ αἵματός μας τὰς ὡραίας ἰδέας μας καὶ τὰς εὐγενεῖς ἀρχάς μας, αἵτινες ὑπῆρξαν αἱ βάσεις τοῦ ἀδελφικοῦ μας συνδέσμου καὶ τῆς συνταντίσεως τῶν ἰδεῶν μας.

Ἐκλαυσα καὶ κλαίω, ὄχι διότι θέλω, ἀλλὰ διότι δὲν μπορῶ νὰ μὴ κλαύσω. Μοῦ τὸ ἔλεγε πάντοτε, ναί, ὅτι «ἀφοῦ δὲν κατώρθωσες νὰ ἀφίσης τίποτε ἄλλο εἰς τὰ δοξασιμένα παιδιὰ σου τοῦλάχιστον διὰ τοῦ θανάτου Σου θὰ τοῖς ἀφινες μίαν κληρονομίαν Δόξης». Τὰ ὄρφανά! Ἔρημα πλέον ἀπὸ συγγενεῖς δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίζουν παρὰ ἀπὸ τοὺς φίλους Σου. Ἡσύχει, ἠρωϊκὴ ψυχὴ, καθόλου δὲ μὴ ἀμφιβάλλεις ὅτι οἱ ἐπιζῶντες φίλοι σου θὰ ἀγαποῦν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν Σου τὰ παιδιὰ Σου, ὅπως ἠγάπησαν καὶ σὲ πρὸ αὐτοῦ. Αἰωνία Σου ἡ μνήμη Κώστα μου καὶ καλὴν ἐντάμωσιν.

Ἐγνώματα Καρασινάντσι 30 Ἀπριλίου 1917

Τὴν πρωτὴν λαμβάνομεν τὴν διαταγὴν ὅτι ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Ραβινὲ θὰ γίνῃ αὔριον τὴν πρωτὴν περὶ τὰ ἑξημερῶματα. Περὶ τὴν ἑνὴν πρωϊνὴν ἐκκινούμεν μετὰ τοῦ Ταγματάρχου πρὸς ἀναγνώρισιν ἐπιστρεφέντες περὶ ὥραν 11ην. Συγκεντρώσας τὸν λόχον κοινοποιῶ αὐτῷ τὴν διαταγὴν. Καθορίζω τὰ τμήματα καὶ τὰς λεπτομερεῖας τῆς ἐνεργείας. Διατάσσω τὰ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Ἐξημερῶνει Πρωτομαγιά! Εἶθε ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεώς μας νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀνοιξιν γιὰ τὰς δυσκόλους περιόδους τῆς Πατρίδος μας. Εἶθε τὸ αἶμα ὅπερ θὰ χύσωμεν νὰ σχηματίσῃ ἀνεξιτήλους σφραγίδας δικαιομάτων μας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Θὰ ἀποθάνω ἴσως. Τοῦτο ὅμως θὰ εἶναι ἡ μόνη ἱκανοποίησις ἣν καθ' ὄλην μου τὴν ζωὴν ἐגעῖθην.

Ἀθῆναι Δεκέμβριος 1925.

Διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς ἀντιγραφῆς

Β. Καρακουλάκης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Προκειμένου νὰ ἐνεργηθῇ ἡ κατὰ τοῦ ὄχρου Ὀσκῶ ἐπίθεσις τὸ 4ον Σύνταγμα Ἀρχιπελάγους ἀντεκατεστάθη καὶ διὰ νυκτερινῶν πορειῶν κατηλύσθη εἰς Μπερζερί (Στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως βορείως τῆς Μποεμίτης) ἔνθα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Γάλλων ἀξιωματικῶν ἐπὶ τῇ βίσει φωτογραφιῶν τῶν ἀεροπλάνων ἀναπαρέστησεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ὄχρου καὶ ἤρξατο καθημερινῶν ἀσκήσεων, οὔτως ὥστε προσηνατολίσθη τελείως πρὸς τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ δράσῃ.

Τὸ Σύνταγμα Ἀρχιπελάγους διὰ νυκτερινῶν πορειῶν ἤχθη εἰς τὴν γραμμὴν ἐξορμήσεως καὶ ἔταξε τὰ δύο τάγματα εἰς τὴν γραμμὴν ἐξορμήσεως, τὸ δ' ἕτερον ὡς στήριγμα. Κατὰ τὴν ἐξορμῆσιν ἐκ τῶν πρώτων ἔπασεν ὁ ταγματάρχης Παπαγιάννης Βασίλειος.

Ὁ ἠρωϊκὸς οὗτος ἀξιωματικὸς ὡσεὶ νὰ εἶχε προῖδη τὸν θάνατόν του. Εἶχεν ἐπικρατήσῃ παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ὑπ' αὐτόν ἡ ἰδέα, ὅτι κατὰ τὴν μάχην δὲν θὰ ἐπέζη, δυστυχῶς δὲ δὲν διεφύεσθησαν. Ἐτερον ἐπίσης σχετικὸν τῆς προβλέψεώς του ταύτης ἦτο ὅτι εἶχε φροντίσῃ ν' ἀπευθύνη τὴν φωτογραφίαν του εἰς μερικοὺς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Συντάγματος μὲ τὴν κοινὴν εἰς ἅπαντας ἀφιέρωσιν «εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐνδόξων ἀγώνων μας» καὶ μὲ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος κ. Τσιμικάλην Εὐθύμιον ὅπως φροντίσῃ διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς οὓς ἀπηυθύνοντο. Τὴν προτεραιάν τῆς ἐπιθέσεως καὶ καθ' ἣν ὥραν διεξήγετο ἡ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ προπαρασκευῆ, περιήρχετο τὰ τμήματα τοῦ Συντάγματος καὶ δι' ὀλίγων καὶ συγκινητικῶν λόγων παρήνει ταῦτα, ὅπως ἐπιδείξωσιν ἀνδρείαν ἀνταξίαν πρὸς τὸ ὄνομα ὅπερ εἶχεν ἀποκτήσῃ ἡ Μεραρχία Ἀρχιπελάγους.

Ὁ θάνατός του ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Μεραρχίαν δι' ἀγγελιαφόρου περισσεραῶς.

Ὁ ἠρωϊσμός ὄντως τῶν ἡμετέρων εἰς τὸ Σκρῶ ὑπῆρξεν ἀπαράμυλλος, ἡ δὲ προχώρησις τοσοῦτον

ραγδαία ὥστε ὁ ἐχθρὸς κατάπληκτος ἐγκατέλιπεν ἐν πρὸς ἐν τὰ ὄχυνρά, ὥστε ἡ κατάληψις τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐπετεύχθη πρὸ παντὸς ὑπολογισμοῦ. Ἄφθονον ὕλικόν καὶ περὶ τὰς δύο χιλιάδας αἰχμαλώτων περιῆλθον εἰς χεῖρας ἡμῶν. Οἱ σύμμαχοι ἔσπευσαν νὰ συγχαρῶσι τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ νίκη αὕτη ἐωρτάσθη ὡς πανσυμμαχική.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ὀρμητικότητος τῶν ἡμετέρων, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω τὸ ἐξῆς ὅπερ ἰδίους ὄμμασι ἀντελήφθη, ὅτε τὰς μεθεπομένας τῆς μάχης ἡμέρας μοι εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ περισυλλογή καὶ ταφή τῶν νεκρῶν. Εἶδον νεκρὸν ἡμέτερον στρατιώτην κείμενον ἐν τῷ σωρῷ ἑπτὰ πτωμάτων Βουλγάρων, ἐξ ὧν τὸ ἐν ἀξιωματικοῦ, ἐντὸς χαρακώματος, προσσπιζόντων προφανῶς τοῦτο καὶ φονευμένων διὰ χειροβομβίδος, ἐὰν ἔκρινε κανεῖς ἐκ τῶν τραυμάτων ἅτινα ἔφερον.

Γεώργ. Παπαπαναγιώτου

Δοχ. περ.

ΠΥΛΑΔΗΣ ΠΕΡΔΙΚΗΣ

*Ἐφεδρὸς Ἀνθυπολ. Πεζικοῦ

Τεσσαρὰ 11 Ἰανουαρίου 1919

Κύριε Περδίκη,

Ἡ Διοίκσις τοῦ 11ου Συντάγματος ἔχει τὴν τιμὴν, εὐθύς ὡς ἔλαβε πληροφορίας περὶ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς ὑμῶν, νὰ σᾶς ἐκφράσῃ τὴν ζωηρὰν αὐτῆς λύπην καὶ συμπάθειαν ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ προσφιλοῦς υἱοῦ σας Πυλάδη Περδίκη, καὶ ἐξ ἴσου προσφιλοῦς πρὸς αὐτὴν ἐφεδρου Ἀνθυπολοχαγοῦ.

Τὸ 11ον Σύνταγμα αἰσθάνεται ὑπερηφάνειαν διότι μεταξὺ τῶν ἡρώων του κατέλεξε καὶ τὸν εὐγενῆ υἱόν σας, ἐνδόξως πεσόντα ἐπὶ τοῦ Σκοῦ τῇ 7ῃ Σεπτεμβρίου 1918, αἰσθάνεται δὲ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συγχαρῇ τοὺς γεννήτορας καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀεμινήστου Πυλάδη, διότι διὰ τοῦ τιμίου αἵματος ἐνὸς τῶν μελῶν της συνετέλεσε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς εὐκλεοῦς μεγάλης νίκης τὴν ὁποίαν ἤρατο ὁ ἐνδοξὸς Ἑλληνικὸς Στρατός, καὶ ἥτις τὴν μὲν Πατρίδα ἐδόξασεν, εἰς μυριάδας δὲ ὑποδούλων ἀδελφῶν μας τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε.

Ἐπὶ τούτοις ἀναγγέλλω ὑμῖν ὅτι εἰς τὸν ἐνδόξως πεσόντα υἱόν σας ἀπενεμήθη ὁ Πολεμικὸς Σταυρός, ὅστις ἐν καιρῷ θὰ ἀποσταλῇ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἵνα τῆς χρησιμεύῃ ὡς ὁ εὐγενέστερος τίτλος, τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα προσενεχθείσης θυσίας της.

Προκειμένου δὲ τὸ Σύνταγμα, ἐν καιρῷ, νὰ κατασκευάσῃ τὰς εἰκόνας τῶν ἡρώων του, παρακαλεῖ ὑμᾶς ὅπως ἐὰν ὑπάρχη εἰς τὴν κατοχὴν ὑμῶν φωτογραφία τις τοῦ υἱοῦ σας ἀποσταλῇ ἡμῖν διὰ τὸν ἄνω σκοπόν.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὴν ἐκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς καὶ δλόκλήρον τὴν οἰκογένειάν σας ἐκτιμῆσεως τόσον ἐμοῦ, ὡς καὶ ὅλων τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν τοῦ 11ου Συντάγματος.

Δ. Παναγιωτάκος

*Ἀρχηγὸς-Διοικητὴς 11ου Συν)τος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΓΚΛΑΡΑΣ

Υπολόγος Πεζικοῦ

Ὁ Ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Νικόλ. Μαγκλάρας ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐφοδὸν τῆς 17ης Μαΐου 1918 εἰς τὸ Σκρᾶ, βληθεὶς ὑπὸ ὀβίδος. Ἡ διαγωγή του καὶ πρότερον καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐφόδου ὑπῆρξεν ὄντως παραδειγματική.

B. Νικολόπουλος

Ταγματάρχης πεζ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΤΥΛ. ΜΑΝΤΑΚΑΣ

Ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν Λάκκων τῆς Κρήτης

Ἄδελφός νεότερος τοῦ Ὀδυσσεῶς Μάντακα, κατετάχθη εἰς τὸν Ἐθνικὸν Στρατὸν εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναδειχθῆ. Ἐτιμήθη ἐπ' ἀνδραγαθία διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σταυροῦ τοῦ Πολέμου καὶ ἀνυψώθη ταχέως εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθ)λοχαγοῦ.

Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τῶν Πεστῶν Ἡπειροῦ καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ ἡγούμενος τοῦ λόχου του ἕνεκα τραυματισμοῦ τοῦ Διοικητοῦ του.

Ἀείποτε δάφνας πολεμικὰς ἐπιζητῶν ἔγραφεν ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου του, εἰς τὸν θεῖον του Μάρκον Μάντακα: «Ἡ θὰ λάβω ἐν τῇ μάχῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ποθῶ ἢ θὰ φονευθῶ». Καὶ ἐφονεύθη τῷ ὄντι ὁ ἐνθουσιώδης καὶ ἀτρόμητος Σπύρος Μάντακας τὴν 17 Μαΐου 1917.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΠΛΑΤΡΙΤΗΣ

Ὁ Θ. Πλατρίτης κατήγετο ἐκ Πάνω Πλατρῶν Κύπρου. Προσελθὼν ἐξ Αἰγύπτου, ἔνθα διέμεινεν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1917 κατετάχθη εἰς τὸ 1ον τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους ὡς σαλπικτής. Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν γενναίως μαχόμενος.

Ἄριστ. Ἀντωνίου

Διδάσκαλος Πάνω Πλατρῶν

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Γ. ΡΩΤΑΣ

Ὁ Θεμ. Ρώτας τοῦ Ἰωάννου γεννηθεὶς εἰς Λαύριον τῷ 1896 ὑπηρετεῖ ὡς δεκανεὺς πυροβολοτεχνίτης εἰς τὴν 3ην Πυροβολορχίαν τῆς 1ης Μοίρας Βαρῆος Πυροβολικοῦ. Ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 22.

Ἄλέξ. Κ. Χριστοφίλης

Ἀξιοματ. ἐν ἀπ.

ΛΟΥΚΑΣ Ι. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

Ταγματάρχης Πεζικού

Ὁ ταγματάρχης Λ. Παπαλουκάς ἀνενέωσεν εἰς τοὺς συγχρόνους καιροὺς τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρματολισμοῦ, ποῦ τὴν εἶχε κληρονομήσῃ μέσα εἰς τὸ αἷμα του. Ἡ ζωὴ του δλόκληρος ἀπὸ τῆς ἡβῆς μέχρι τοῦ ἐπικού θανάτου του εἰς τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης ὑπῆρξεν ἀδιάκοπος ἀγὼν ὑπὲρ Πατρίδος καὶ ἐπέρασεν ὅλη εἰς τοὺς πολέμους καὶ τοὺς κινδύνους.

Μόλις ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων ἔδραξε τὸ ὄπλον τοῦ Μακεδονομάχου ὑπὸ τὸ ὄνομα Καπετὰν Ρουμελιώτης (ὄρα σελ. 6). Καὶ τὸ ἐκράτησεν ἐπὶ δύο μακρὰς περιόδους διακοῦς, ἀποτόλμου, κρατερωτάτης πάλης πρὸς τοὺς ἐπιδρομεῖς τῆς περιμαχίτου χώρας.

Λήξαντος τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀπεστάλη τῇ αἰτήσει του εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν ἀεροπορίας, ἐξ ἧς ἔλαβε πτυχίον πηδαλιούγου.

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 πάντοτε ἠρωτικῶς ἀγωνιζόμενος, μετέσχε τῶν μαχῶν Ψιλόρραχης, Βλαχολειβάδου, Νησίδος Κουλακιᾶς καὶ Βυσσώκας (Κιλκίς-Λαχανᾶ) ἔνθα ἐτραυματίσθη βαρύντατα.

Μετέσχε κατόπιν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος καὶ τέλος ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης τοῦ 1918, συνοδεύσας τὴν ὑστάτην του πνοὴν μὲ μίαν ὑστάτην ἐπίσης παρακέλευσιν πρὸς τοὺς στρατιώτας του.

Ἄλλ' ὁ Παπαλουκάς δὲν ὑπῆρξε μόνον πολεμιστής. Ὑπῆρξεν ἀγνός καὶ ἀγαθός καὶ σεμνός ὡς παρθένος. Ἄνθος ἐξαισίον τῆς Ρούμελης, θρεμμένον μὲ τὴν εὐγενεστάτην, τὴν ἠρωτικὴν καὶ ἱπποτικὴν παράδοσίν της. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ κραῖξῃ καὶ αὐτὸς ἐπίσης μαζί μὲ τὸν παλαιὸν Κλέφτην τῆς πατρίδος του.

Καὶ φκιάστε τὸ κνβούρι μου πλατὸν ψηλὸ σὰ σπίτι

Νὰ στέκω ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.

* *

Ἑλληνομακεδονικὴ Ἄμυνα

Ἐν ὀνόματι τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ Πατρίδος

Πιστοποιοῦμεν ὅτι:

Ὁ ἐκ Λαμίας τῆς Φθιώτιδος ἀνθυπολοχαγὸς Λουκάς Ι. Παπαλουκάς, ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ ὑπ' ἐμὲ σώματος τῆς περιφερείας Καραντζόβας—Τίκερς, ὑπῆρέτησε τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἀπὸ 27-3 Μαΐου 1907 μέχρι τῆς 1-3 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, ὁπότε ἐπανῆλθον εἰς τὸ Ἑλληνικόν,

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Ὀκτωβρίου 1907

Ὁ Ἀρχηγός

Π. Κλεῖτος

Ἐπίλαρχος

Αυτόνομος Ἡπειρος—Ἐπιτελεῖον τῶν Στρατιωτικῶν

Πιστοποιητικόν

Ὁ Ἐπιτελεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Αυτόνομου Ἡπείρου πιστοποιῶ ὅτι, ὁ λοχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τοῦ ὄπλου τοῦ Πεζικοῦ κ. Λουκάς Παπαλουκάς προσελθὼν εἰς τὸν Ἡπειρωτικὸν ἀγῶνα τὴν 20ην Ἀπριλίου 1914 παρέμεινε μέχρι τῆς 20ης Αὐγούστου ἰδίου ἔτους, ὁπότε ἀπῆλθε τῇ αἰτήσει του καὶ τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐπιτελεῖου.

Ὁ λοχαγὸς οὗτος κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα ἐπεδείξατο διοικητικὴν ἰκονότητα ἀρίστην, ἀφοσίωσιν, αὐταπάρνησιν καὶ γενναϊότητα παραδειγματικὴν καὶ εἶναι ἄξιος ἠθικῆς ἀμοιβῆς.

Ἐν Ἀργυροκάστρῳ τῇ 20ῃ Αὐγούστου 1914

Ὁ Ἐπιτελεῖον τῶν Στρατιωτικῶν

Δ. Δούλης

**

«Καὶ τί νὰ γράψῃ κανεὶς γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς; Τί νὰ γράψῃ γιὰ τὸν ἡρωϊκὸν συνταγματάρχην Μανωλάκη; Τί γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους ποῦ μετὰ τὸ τίμιον αἷμα των ἔγραψαν τέτοιαι σελίδες τῆς ἱστορίας μας;

Ὁ ταγματάρχης Παπαλουκάς, τρέχων μπροστὰ ἀπὸ τὸ τάγμα του, πληγώνεται στὸ πρόσωπο. Τὸ αἷμα τὸν τυφλώνει. Γονατίζει. Ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ νὰ μείνῃ πίσω ἀπὸ τὸ τάγμα του. Ἐρωπὼν μετὰ τὰ γόνατα, προσπαθεῖ νὰ προφθάσῃ τοὺς στρατιώτες του ποῦ τρέχουν κυνηγῶντας τοὺς Βουλγάρους. Ἄν καὶ τὸ αἷμα γεμίζει τὸ στόμα του, φωνάζει - φωνάζει μετὰ ὄλας τὰς δυνάμεις: «Ἀέρα-ἄέρα. Ἐμπρός, παιδ...» Μὰ ἡ φράσις του μένει ἀτελειώτη. Μία σφαῖρα τὸν βρῖσκει στὴν καρδιά. Καὶ πέφτει. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴ τὸ ὄνομά του εἶνε γραμμένον στὸ Ἡρῶν τῆς Ἑλλάδος μας».

(Ἀπὸ τὴν «Ἐστία» τῆς 22—8—1918)

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

Ἐπιτελεῖον Πυροβολικοῦ

Ὁ Στέφανος Τσακαλώτος εἰσήχθη εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων τὸ 1913. Τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1915 ἔλαβε μέρος ὡς ἀνθυπασπιστής. Τὸ 1916 ἐφοίτησε πάλιν ἐν τῇ Σχολῇ, ἐξ ἧς ἐξῆλθε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ πυροβολικόν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1917 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπιτελεῖου.

Ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1918 μετέβη εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον, ὑπηρετήσας εἰς τὴν II Μοῖραν Βαρέος Πυροβολικοῦ κατ' ἀρχὰς ὡς ὑπασπιστής αὐτῆς καὶ κατόπιν ὡς διοικητὴς οὐλαμοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ δρωῦτος παρὰ τὸ Τσάγεζι.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Σερρών μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς εὐρισκόμενος προσεβλήθη κατὰ τὸν Ὀκτώβριον 1918 ἐκ γριππῶδους βρογχοπνευμονίας. Οἱ συμπολεμισταὶ του τὸν ἐβίαζαν νὰ εἰσαχθῇ εἰς Νοσοκομεῖον, ἀλλ' αὐτὸς ἐπέμενε νὰ μὴν ἀφίση ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὰ κανόνια του. Καὶ πράγματι ἔμεινε εἰς τὴν θέσιν του μέχρις ὅτου ἔπεσε κατάκοπος πλέον καὶ τὸν διεκόμισαν παρὰ τὴν θέλησίν του. Ὀλίγαις ὥραις μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν του εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Θεσσαλονίκης ἀπέθνησκε τῇ 22ῃ Ὀκτωβρίου 1918.

Πρὸς τὸν ἐξαδέλφον του Θερασύβουλον Τσακαλώτον, ἤδη Ταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ ἀπηθύθυνεν ἡμέρας τινας πρὸ τοῦ θανάτου του τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν.

«Μέτωπον. Ὀκτώβριος 1918. Ἀγαπημένε ἑξάδελφε. Καιρὸν ἔχω νὰ λάβω γράμμα σου. Γιατί; Μὴ λησμονῆς πῶς πρέπει νὰ γράφης συχνά. Τὰ γράμματά μας θᾶναι ἡ ἐπικοινωνία μας καὶ ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς μας στὰ θρανία τοῦ Γυμνασίου, Στρατιωτικοῦ Σχολείου καὶ στρατιωτικῆς ζωῆς. Φαίνεται πῶς ἡ Μεραρχία σου δὲν θὰ σταμάτησε ἀκόμη ὥστε νὰ σοῦ δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ γράψης. Μία φορὰ λοιπὸν ποῦ δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ ἀπαντήσω σοῦ γράφω γιὰ τὴ ζωὴ μου. Εὐρίσκομαι ἐδῶ ἀπεσπασμένος μὲ τὸν οὐλαμό μου. Τὸ κλίμα εἶναι ἄτιμο· μὲ τσάκισαν οἱ πυρετοὶ καὶ νοιώθω πῶς μοῦ φεύγει σιγά-σιγά ἡ ζωὴ. Ὁ ἰατρὸς μοῦ εἶπε νὰ φύγω γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ συνειθίσω μ' αὐτὴ τὴν ιδέα νὰ καταλαβαίνω πῶς χρειάζομαι ἐδῶ πέρα. Κάθε κανονιὰ ποῦ ρίχνω καὶ σκορπίζει τὴν καταστροφή ἐκεῖ ποῦ πάει, μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι μιὰ ἀνταμοιβή, μιὰ ἐκδίκησις γιὰ τὴ ζωὴ ποῦ μοῦ φεύγει λίγο-λίγο.

Θὰ τὴν ξεφύγω; Δὲν ξέρω. Νὰ ξεύρης ὅμως πῶς θὰ προτιμήσω νὰ πεθάνω ἐδῶ κοντὰ στὰ κανόνια μου παρὰ νὰ πάω νὰ ψοφολογήσω σὲ κανένα νοσοκομεῖο. Περιμένω γρήγορα γέο σου. Φιλιά πολλά.— **Στέφανος**».

Η ΕΙΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΝΙΔΕΡ

Ἀντιστράτηγος

Ἐπῆρξεν ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ ἀρτιωτάτης μορφώσεως. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διετέλεσε προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Εἰς τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον τοῦ 1918 διώκησε τὴν Ἱην Μεραρχίαν, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις ἀπέβη ἀληθῶς ἔνδοξος. Ἠγήθη τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ τοῦ ἐπιχειρήσαντος τὴν εἰς Οὐκρανίαν ἐκστρατείαν, τοῦ ὁποίου ἡ θαυμαστὴ δρᾶσις ἐκτίθεται κατωτέρω.

Ὁ στρατηγὸς Νίδερ ἠγοούμενος πάντοτε τοῦ Α΄ Σώματος στρατοῦ μετέσχε κατόπιν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1921.

ΤΟ ΟΚΤΑΗΜΕΡΟΝ ΤΗΣ ΧΕΡΣΩΝΟΣ

Ἡ ἐποποιία τῆς Χερσῶνος, ἄγνωστος μέχρι σήμερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κοινόν, ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἐνδοξοτέρων σελίδων τῆς τελευταίας δεκαετοῦς πολεμικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Ἄγνωστος τόσον ἐν ταῖς λεπτομερείαις της ὅσον καὶ εἰς τὰς μεγάλας της γραμμὰς ἡ εἰς Οὐκρανίαν Συμμαχικὴ Στρατιωτικὴ ἐπέμβασις, περιβαλλομένη ὑπὸ πυκνοῦ πέπλου μυστηρίου, τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύλληψιν τοῦ σχεδίου ἐκστρατείας, τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐκτελέσειν αὐτοῦ ὅσον καὶ τὸν βαθμὸν τῆς συμβολῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀπαράμιλλον Ἑλληνικὴν ἀνδρείαν εἰς τὰς ἀξένους Ρωσικὰς στέππας.

Τὰ στρατιωτικὰ γεγονότα τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τμημάτων τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, δύνανται νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς τρία κύρια πεδία δράσεως. Πεδίον δράσεως Ὀδησσοῦ, πεδίον δράσεως Χερσῶνος καὶ τοιοῦτον Σεβαστουπόλεως. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων πεδίων, ἐξ ἴσου σπουδαίων εἰς ἀπόδοσιν ἔργων ἠρωϊσμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως θέλομεν ἐν ὀλίγοις σκιαγραφήσῃ τὸ δεύτερον, καθόσον ἐν αὐτῷ προβάλλει μᾶλλον συγκεντρωμένη ἡ Ἑλληνικὴ δρᾶσις καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἀλτρουϊσμός.

Ἡ ἄμυνα τῆς Χερσῶνος ἐναντίον τῶν Ἑρυνθῶν τοῦ Γρηγόριου ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ 1ου Τάγματος 35ου Π. Σ. μετ' διοικητὴν τὸν ἠρωϊκὸν Ταγματάρχην Κ. Βλάχον. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Χερσῶνος εὐρίσκοντο καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Ἑλληνικὸν τάγμα ἐφθασεν ἐκεῖ, δύο Γαλλικοὶ Λόχοι δυνάμει ἐν ὄλῳ 145 ἀνδρῶν μετὰ δύο πυροβόλων. Ἀντιμέτωποι Μπολσεβίκοι ἐξετιμῆθησαν περὶ τοὺς 8.000, περὶ τοὺς 15.000 ἔνοπλοι χωρικοὶ τῶν πέριξ χωρίων, καὶ τὰ 2)3 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ὡς καὶ 600 ἀστυνομικοὶ τῆς πολιτικῆς Ἀστυνομίας τῆς Χερσῶνος. Πρὶν ἢ αἱ Ἑρυνθαὶ μωρητικαὶ σφυροκοπήσουν τὸ Συμμαχικὸν ἐν

Χερσώνι μέτωπον, ὁ ἐπικεφαλῆς αὐτῶν Ἀταμάνος Γρηγόριεφ ἐζήτησε τηλεγραφικῶς νὰ σφυγμομετρήσῃ τὰς Ἑλληνικὰς περὶ ἀμύνης τῆς πόλεως διαθέσεις συνδιαλεχθεῖς μετὰ τοῦ Ἑλληνος φρουράρχου τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ Χερσῶνος γενναίου ὑπολοχαγοῦ Μαθιοῦ. Ἡ ἐπὶ χειριστηρίου συνομιλία Γρηγόριεφ - Μαθιοῦ εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρουσα καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς νοστοροπίας καὶ τῆς ψυχροσυστάσεως τῶν δύο συνομιλητῶν, ἀντιπροσωπευόντων κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰς ἀντιλήψεις τῶν δύο ἀντιμάχων τμημάτων. Ὁ μὲν Γρηγόριεφ ἀπῆτει τὴν ἄμεσον ἐκκένωσιν τῆς πόλεως, ἐγκαταλειπομένου ἐν αὐτῷ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ συμμαχικοῦ πολεμικοῦ ὕλικου, ὁ δὲ ὑπολοχαγὸς Μαθιὸς προσεκάλει αὐτὸν νὰ προσέλθῃ καὶ τὸ παραλάβῃ ὁ ἴδιος δοκιμάζων τὴν τύχην τῶν ὄπλων του. Ἐξαλλος ὁ Γρηγόριεφ ἐκ τῶν περιφρονητικῶν ἀπαντήσεων τοῦ γενναίου ὑπολοχαγοῦ προώθησε τὰ τμήματά του εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων ἀπὸ τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ, ὁπόθεν ἤρξατο ἀγρίου βομβαρδισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνύσχυον διὰ πυκνῶν πυροβολισμῶν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως. Οἱ Ἕλληνες πρόμαχοι τοῦ φρουρίου Χερσῶνος, παρὰ τὴν δομιύτητα τοῦ ψύχους (εὐρισκόμεθα εἰς τὴν 17 Φεβρουαρίου τοῦ 1919) καὶ τὰς λυσσῶδεις ἐπιθέσεις ἐχθροῦ πείσμονος καὶ δεκάκις ὑπερτέρου κατ' ἀριθμὸν, ἀπέκρουσαν τοὺς Ἑρυθρούς.

Ἀπὸ τῆς 17 μέχρι 23 Φεβρουαρίου ἐσημειώθη σειρὰ ὅλη ἡμερονηκτίων ἐπιθέσεων καὶ ἀντεπιθέσεων, καθ' ἃς οἱ ἡμέτεροι νήστες, ἄϋπνοι, ἄνευ ἐφεδρειῶν καὶ ἐκνευριζόμενοι ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐχθροῦ, ἐπεδείξαντο τοσαύτην ἀνδρείαν καὶ τοσοῦτον ὑψηλὸν πολεμικὸν μένος ὥστε ἀπέσπασαν δίκαιον τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐν τῇ πόλει Γάλλων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Μποσεβίτικων. Εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Τάγματος κατέφθασαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 18 καὶ 21 Φεβρουαρίου δύο λόχοι τοῦ 7ου Σ. Π. Ἡ προΐουσα ὁμως ἐξάντλησις τῶν ἀνδρῶν, ἡ σπάνις τῶν τροφίμων, ἡ ἀπώλεια πάσης ἐλπίδος ἐξοθεν ἐνίσχυσεως καὶ τὸ σπουδαιότερον ἡ ἀρξάμενη ἔλλειψις πυρομαχικῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποκλεισμός τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἠνάγκασαν τὸν ἡρωϊκὸν Ταγματάρχην Βλάχον νὰ συγκαλέσῃ εἰς σύσκεψιν τοὺς διοικητὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν τμημάτων καὶ νὰ ἐκθέσῃ αὐτοῖς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ νὰ προτείνῃ, ὅπως ἐπιχειρήσωσιν ἔξοδον διὰ τῆς ξιφολόγης μαχόμενοι πρὸς διάσωσιν τῆς τιμῆς τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων. Ἡ πρότασις αὕτη εὗρεν ἀπολύτως συμφώνους ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικούς. Οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ παραδοθῇ. Ἀντὶ μᾶς ἀδόξου συνθηκολογήσεως ἐπροτίμησαν τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον, ἣτις ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ τὴν νύκτα τῆς 24ης Φεβρουαρίου. Ἀλλ' ὁ καλὸς θεὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν ἤθελε τὰ χαθῶσι τόσοι γενναῖοι κατὰ τὴν ἔξοδον. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν κατέφθασαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Χερσῶνος ἐνίσχυσεις ἐκ τῶν I καὶ II Ταγμάτων τοῦ 1ου Σ. Π. ὑπὸ τοὺς Ταγματάρχας Κωνσταντίνου καὶ Νικολιαρέαν, τῇ πρωτοβουλία τοῦ Συνταγματάρχου Γαργαλίδου, ὅστις καὶ συνώδευε τὰ ρηθέντα Τάγματα. Τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Φεβρουαρίου διενεργεῖται ἡ ἀποβίβασις τοῦ I Ταγματος, τὸ ὁποῖον καὶ ἄρχεται προχωροῦν κανονικῶς καὶ ἀκολουθοῦν τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ φρούριον. Ὁ ἐχθρὸς ἀπωθεῖται βῆμα πρὸς βῆμα καὶ αἱ ὁδοὶ ἐκκαθαρίζονται. Τὰ ἡμέτερα τμήματα βάλλονται λυσσῶδῶς ἐκ τῶν οἰκιῶν, οἱ δὲ ὀπλίται δέχονται ἐπὶ κεφαλῆς καὶ κάδους ζέοντος ὕδατος. Λόγῳ τῆς δυσχερείας τῆς προσελάσεως ὑπὸ τοιαύτας δυσμενεῖς συνθήκας καὶ τῶν ἐπαυξανόμενων ἀπωλειῶν τῶν ἡμετέρων ὁ Συναγχοῦ Γαργαλίδης διατάσσει νὰ πυροποληθῶσιν [καὶ πεισματωδῶς ἀντιστάμενοι οἰκίαι. Τὸ μέτρον ἀπεδείχθη σωτήριον, καθόσον ὁ ἐσωτερικὸς ἐχθρὸς παρέλυσε καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ προσελάνοντα τμήματα κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Φρούριον. Ἡ παρουσία συναδέλφων εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ ἀποκεκλεισμένους ἐχαιρετίσθη μετὰ δικαίας ἀνακουφίσεως καὶ εὐγνωμοσύνης καθόσον ἄλλως ἢ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη λίαν ἐπισηφαλῆς.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς ἐνίσχυσεις ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ὑπέρτερος, πᾶσα δὲ παρερχομένη ἡμέρα ἐπεδείκνυε τὴν θέσιν τῶν ἡμετέρων. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἄμεσος ἐκκένωσις τῆς πόλεως, ἣτις καὶ συνετελέσθη κανονικῶς ἄνευ ἀπωλειῶν, ἀφοῦ προηγουμένως κατεστράφη, κατὰ τὸ δυνατόν, τὸ ὕλικόν. Ὁ Ἀταμάνος Γρηγόριεφ, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὴν πόλιν τῆς Χερσῶνος, ὁμιλῶν εἰς τὰ ἐνθουσιῶντα Μποσεβίτικὰ πλήθη ἐξῆρε τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὁμολογήσας ὅτι ἐπολέμησε πρὸς λέοντας.

Ἡ ἐποποιία τῆς Χερσῶνος ἀποτελεῖ πράγματι μίαν τῶν ἐνδοξοτέρων σελίδων τῆς πολεμικῆς ιστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τίτλον τιμῆς διὰ τὴν Ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν οἰκογένειαν. Κατὰ τὸ φοβερὸν ὀκταήμερον τῆς Χερσῶνος ἐφρονεύθησαν δύο ἀξιωματικοὶ καὶ 115 ὀπλίται, ἐτραυματίσθησαν δὲ 10 ἀξιωματικοὶ καὶ 130 ὀπλίται.

Ἀθῆναι Μάιος 1927

Κωνστ. Ζ. Νίδεφ
Ἀντιστράτηγος

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Α΄ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ

Ὅς γνωστόν, ἡ Ἑλληνικὴ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας ἐγένετο διὰ δύο Μεραρχιών τοῦ Αου Σώματος Στρατοῦ, τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Αον Σῶμα Στρατοῦ. Σωματάρχης Ὑποστράτηγος Κ. Ξ. Νίδερ. Ἐπιτελάρχης Συν)χης Ὁθωναῖος.

II Μεραρχία. Μέραρχος Ν. Βλαζόπουλος, Διοικητὴς Πεζικοῦ Συν)χης Π. Γαργαλίδης

Ιον Συν)γμα Πεζικοῦ. Διοικηταὶ Ἀντ)χης Ν. Ρόκας καὶ εἶτα Ταγ)ρχης Ι. Κωνσταντίνου. Ταγ)ρχαι

Ἰ. Κωνσταντίνου Μ. Νικολιάρεας. Τ. Βρατσάνος.

7ον Συν)γμα Πεζικοῦ. Διοικητὴς Ἀντ)χης Δ. Καμμένος. Ταγ)ρχαι Σπ. Βλυσμάς, Ι. Κοτούλας,

Π. Σγουπᾶκος.

34ον Συν)γμα Πεζικοῦ. Διοικητὴς Συν)χης Τσολακόπουλος καὶ εἶτα Π. Καρακασώνης, Ταγ)ρχαι

Κ. Βλάχος, Π. Μαροῦς, Ν. Μελέτης.

XIII Μεραρχία. Μέραρχος Ὑποστράτηγος Ι. Νεγροπόντης. Διοικητὴς Πεζ. Σ)χης Κ. Μανέτας.

2ον Συν)γμα Πεζικοῦ. Διοικητὴς Ἀντ)ρχης Ν. Γρηγοριάδης.

3ον » » » » Γ. Κονδύλης.

5)42 » Εὐζώνων » » Ν. Πλαστήρας.

Ἡ μεταφορὰ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων δυνάμεων ἐκ Μακεδονίας εἰς Ρωσσίαν ἐγένετο βραδέως ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων ὑπὸ τῶν Συμμάχων μέσων θαλασσίας μεταφορᾶς καὶ τοῦ ἐπισπεύδοντος ἢ μὴ τῆς πολεμικῆς καταστάσεως ἐν Ρωσσίᾳ.

Ἡ μεταφορὰ τῶν μονάδων κλπ. σχηματισμῶν τῆς II Μεραρχίας ἀρξάμενη περὶ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1919 ἐπερατώθη περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου.

Ἡ XIII Μεραρχία μετεφέρθη ἀθροωτέρα κατὰ τὸ α΄ δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου.

Ἡ ἐν Νοτίᾳ Ρωσσίᾳ Στρατ. κατάστασις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς:

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Γερμανο-ρωσσικῆς συνθήκης τοῦ Μπρέστ - Λιτόφσκ ἰσχυρὰ τμήματα

Γερμανικοῦ Στρατοῦ κατέλαβον τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Νοτίας Ρωσσίας (Οὐκρανίας).

Δυνάμει ὄρου τῆς ἀναχωρῆς τοῦ 1918 τὰ Γερμανικὰ Στρατεύματα ὑπεχρεώθησαν νὰ παρατείνωσι τὴν κατοχὴν τῆς Οὐκρανίας μέχρι ἀφίξεως συμμαχικῶν Στρατευμάτων.

Τὰ ἀποσταλέντα πρὸς κατάληψιν τῆς Οὐκρανίας Συμμαχικὰ στρατεύματα ἦσαν δύο Γαλλικαὶ Μεραρχίαι, δύο Ἑλληνικαὶ καὶ μία Πολωνικὴ καὶ ἴλαι τινες Ρουμανικοῦ ἱππικοῦ.

Παράλληλως ὄργανοῦντο μονάδες τινὲς ἐθελοντικαὶ Ρωσσικαὶ (Λευκὸς Στρατός) πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς συμμαχικῆς ἐνεργείας.

Τὰ Σοβιὲτ ἀπὸ τῆς Συμμαχικῆς ἀναχωρῆς προπαρεσκευάσθησαν πρὸς κατάληψιν τῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀρχικῶς, ὑπὸ τῶν Συμμάχων δὲ βραδύτερον, κατεχομένης Οὐκρανίας, ἐν τούτοις μέχρι τῶν μέσων Φεβρουαρίου δὲν ἐσημειώθη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν Σοβιετικῶν Στρατευμάτων κατὰ τῆς συμμαχικῆς κατοχῆς ἔνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου καὶ αἱ συμμαχικαὶ μεταφοραὶ ἐνηγοῦντο μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης μετὰ χαλαρότητος.

Αἱ μονάδες τῆς II Μεραρχίας μόλις ἀφικνούμεναι εἰς Ὀδησὸν ἐξηκοντίζοντο τῆδε κακείσε κατὰ Τάγματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πρὸς κατάληψιν διαφόρων πόλεων ἢ σημείων.

Αἱ γινόμεναι καταλήψεις ὑπὸ τῶν Τμημάτων τῆς Μεραρχίας ταύτης ἔλαβον τὴν μορφήν τῆς ἄνευ οὐδεμιᾶς συνοχῆς σποραδικῆς κατοχῆς.

Ἡ δρᾶσις τῶν τμημάτων τούτων λόγω τῆς διασπορᾶς τῶν καὶ τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ ὃν ἕκαστον ἐπεδίωκεν, ἀπέκλειε τὴν συνδεδυασμένην ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν. Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν προωρίζετο νὰ δρᾷ μεμονωμένως καὶ κατὰ συνέπειαν ἔδει νὰ κέκτηται σχετικὴν αὐτάρκειαν.

Ταῦτα, τοπικῶς ἕκαστον, ὑπῆχθησαν ὑπὸ Γαλλικὴν Διοίκησιν, οὕτω δὲ ἀπεξενώθη μοιραίως ἢ Ἄνωτέρα Ἑλληνικὴ Διοίκησις κατὰ τὴν περιόδον ταύτην πάσης τακτικῆς ἐπεμβάσεως.

Ἡ ἀριθμητικὴ ἀνεπάρκεια τῶν Τμημάτων τούτων ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κατοχῆς ὑπερέβαινε πᾶν ὄριον στρατιωτικῆς σοβαρότητος. Διὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ τοιοῦτον ἀρκεῖ νὰ ὑπο-

μνήσωμεν ὅτι πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς τοῦ Νικολάεφ διετέθη τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἡλαττωμένον κατὰ διλοχίαν, ἡ δύναμις δὲ αὕτη προσωρίσθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς κατεχούσας τὴν περιοχὴν ταύτην 2 Γερμανικὰς Μεραρχίας.

Ἡ διανομὴ τῶν Τμημάτων τῆς II Μεραρχίας κατὰ τὰ μέσα Φεβρουαρίου ὁπότε ἤρξατο ἡ πρώτη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν Σοβιετικῶν Στρατευμάτων, ἦτο ἡ ἐξῆς.

Ὁδησός. Ἐν Τάγμα 34ου Συν)τος Πεζικοῦ

Χερσῶν. Ἐν » » » »

καὶ μία διλοχία 7ου » »

Νικολάεφ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μείον μιᾶς διλοχίας.

Βασιλίνοβον-Μπερεζόφσκα. Ἐν Τάγμα 34ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Τὸ 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εὑρίσκετο ἐν πλῶ πρὸς Ὁδησόν.

Ἄπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου πείθει τοὺς πάντας ὅτι ἡ συνεργασία καὶ ἡ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπαφὴ τῶν τμημάτων τούτων ἦτο ἀνέφικτος.

Περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου Σοβιετικαὶ στρατιωτ. δυνάμεις ὑπὸ τὸν Ἀταμάνον Γρηγόριεφ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς περιοχῆς Χερσῶνος.

Ἡ φρουρὰ Χερσῶνος ἠρωϊκῶς ἀγωνισθεῖσα ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Βλάχον ἢ Πράσσον ἐπὶ ἑβδομάδα κατὰ πολλαπλασίον ἐχθροῦ, περιέστη ἐν τέλει εἰς ἐξόχως δυσχερῆ θέσιν. Περισιφιγγομένη αὕτη ὄλονεν στενωῶς ὑπὸ τοῦ ὑπερέχοντος ἀριθμητικῶς ἐχθροῦ, ἀντιμετωπίζει ἀφ' ἐτέρου τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν τοῦ πολυαριθμοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως. Χάρις εἰς τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασιν τοῦ ἀποβιβασθέντος ἐπὶ τούτῳ 1ου Συνταγ. Πεζικοῦ καὶ τὴν παρασχεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Στόλου ὑποστήριξιν, ἡ γενναία φρουρὰ μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα ἐπέτυχε τὴν πρὸς τὴν παραλίαν σύμπτυξίν της, μεθ' ὃ ἐπιβιβασθεῖσα μεταγωγικῶν μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ 1ου Συντ. Πεζικ. μεταφέρθη εἰς Ὁδησόν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Χερσῶνος αἱ χιλιάδες ἐργατῶν τῶν μεγάλων Ναυπηγείων [Νικολάεφ ἀναπε-

Ὁ 7ος λόχος τοῦ 542 Βύζωνικοῦ Συντάγματος εἰς τὴν Ὁδησόν

τάσαντες ἐρυθρὰν σημαίαν ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς συμμαχικῆς κατοχῆς. Κατόπιν τούτου ἡ Ἀνωτέρα Στρατ. Γαλλικὴ Διοίκησις, προλαμβάνουσα καὶ τὴν ἐπερχομένην ἐκ Χερσῶνος ἐχθρικὴν ἐξωτερικὴν πίεσιν, διέταξε τὴν ἐκκένωσιν καὶ τῆς περιοχῆς Νικολάεφ ἣτις συνετελέσθη περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἡ μέριμνα τῆς Ἀνωτέρας Στρ. Διοικήσεως ἐστράφη εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς τῆς περιοχῆς τῆς Ὀδησοῦ.

Οὕτω εὐθὺς μετὰ τὴν συγκέντρωσιν εἰς Ὀδησοῦν τῶν ἐκκινησάντων ἐκ τῆς περιοχῆς Χερσῶνος καὶ Νικολάεφ τμημάτων τῆς II Μεραρχίας διετάχθη ἡ διάθεσις τῶν ὡς ἑξῆς:

Δύο Τάγματα τοῦ Iου Συν)τος Πεζικοῦ διετάχθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν περιοχὴν Μπερεζόφσκας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐκεῖ Τάγματος τοῦ 34ου Συν)τος.

Τὸ τρίτον τάγμα τοῦ Iου Συν)τος διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὴν μεταξὺ θαλάσσης καὶ λίμνης τοῦ Πιλιγκούλ πρὸς Α. τῆς Ὀδησοῦ στενωπὸν Ἀλεξανδρόφσκας-Κομπλέβου δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Ὀδησοῦ-Νικολάεφ. Διλοχία τοῦ 34ου Συν)τος Πεζικοῦ κατέλαβε τὴν βορειότερον καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς λίμνης εὐρισκομένην διάβασιν τῆς Ποπόβκας (B. A. τῆς Ὀδησοῦ).

Τὸ 7ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἐγκατασταθὲν εἰς τὸ πρὸς B. τῆς Ὀδησοῦ προάστειον Περέσιπ διετάχθη διὰ μὲν τῶν δύο Ταγμάτων νὰ καταλάβῃ καὶ ὀργανώσῃ ἀμυντικῶς τὸν μεταξὺ Λίμνης Χατζιμπεΐσκι καὶ θαλάσσης (χωρίον Μαρέβκα) τομέα πρὸς B. τῆς Ὀδησοῦ, διὰ δὲ τοῦ τρίτου Τάγματός του νὰ ὀργανώσῃ ἀμυντικῶς περὶ τὰ 2 1)2 χιλμ. ὀπίσω γραμμῆν πρὸς ἄμυναν κατ' ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως ἐκ τῶν νότων ἐκ μέρους τοῦ πυκνοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Περέσιπ καὶ Ὀδησοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεισπεύδεται ἡ ἐκ Μακεδονίας μεταφορὰ τῆς XIII Ἑλλην. Μεραρχίας.

Ἄν ὀρίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι καὶ μὲ τὴν νέαν διάθεσιν τῶν τμημάτων τῆς II Μεραρχίας τὸ μειονέκτημα τῆς ἐλλείψεως πάσης μεταξὺ τῶν συνοχῆς ὑφίστατο πάντοτε εἰς τὸ ἀκέραιον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι θεωρητικῶς ὑφίστατο μία γραμμὴ ἐξελισσομένη ἀπὸ Μπερεζόφσκας-Ποπόβσκα-Ἀλεξανδρόφσκας μέχρι θαλάσσης, ἀλλὰ αἱ διατεθεῖσαι πρὸς κατάληψίν της στρατ. δυνάμεις ἦσαν τόσον ἀνεπαρκεῖς ὥστε δι' αὐτῶν δὲν ἐπετεύχθη εἰμὴ ἡ κάλυψις τῶν συγκοινωνιῶν αἵτινες διήρχοντο δι' αὐτῆς. Οὕτω διὰ τριῶν ταγμάτων κατελήφθη ὁ συγκοινωνιακὸς κόμβος τῆς Μπερεζόφσκας, διὰ μᾶς διλοχίας ἐκαλύφθη ἡ διάβασις τῆς Ποπόβσκας καὶ δι' ἑνὸς τάγματος, ἐνισχυθέντος καὶ ὑπὸ ἀποσπάσματος Ρώσων ἐθελοντῶν ἐκαλύφθη ἡ δι' Ἀλεξανδρόφσκας-Κομπλέβου πρὸς Νικολάεφ ὁδός.

Ἐπὶ ἄλλας ἐδαφικὰς συνθήκας καθ' ἃς ἡ ἐχθρικὴ εἰσβολὴ ἐν τινι τομεῖ θὰ ἦτο δυνατὴ μόνον διὰ τῶν ὑφισταμένων ἀποκλειστικῶν ὀδεύσεων, ἡ κατοχὴ τῶν ὀδεύσεων τούτων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ὑπαρξιν κεντρικῆς τινος ἐφεδρείας θὰ ἦτο ἀρκετὴ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν εἰσβολὴν ταύτην ἀλλ' ὑπὸ τὰς ἐδαφικὰς συνθήκας τῆς Ν. Ρωσίας, ὅπου κινεῖται τις ἐλευθέρως πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἡ κατοχὴ τῶν κυρίων συγκοινωνιῶν (ὀδῶν) οὐδὲν ἐξασφαλίζει, δεδομένου ὅτι ὁ εἰσβολεὺς παρακάμπει ταύτας εὐχερῶς.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ α' δεκαήμερου τοῦ Μαρτίου ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ ἀποσπάσματος Μπερεζόφσκας ὅπερ ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Σέρμπσκαν-Ἀνδρέβκα.

Ἡ πρὸς Ν. ὑποχώρησις τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ἀνεκόπη ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν ἀγῶνα δύο Συν)των τῆς ἀφιχθείσης ἐν σπουδῇ XIII Μεραρχίας (3ον Πεζικὸν καὶ 5)42 Εὐζώνων).

Κατὰ τὸ γ' πενθήμερον τοῦ Μαρτίου τὸ ἐν Περέσιπ Τάγμα ἐφεδρείας τοῦ 7ου Συν)ταγ. Πεζικοῦ διετάχθη νὰ καταλάβῃ καὶ ὀργανώσῃ ἀμυντικῶς τὴν στενωπὸν Γριγορέβκας (πρὸς Δ. Ἀλεξανδρόφσκας).

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον Ἐθελοντικὴ Ρωσικὴ Ταξιαρχία ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κρεμνδόβκας πρὸς B. τοῦ Μάλ-Μπουγιαλί.

Διὰ τῆς πρὸς νότον συμπτύξεως τοῦ ἀποσπάσματος Μπερεζόφσκας καὶ τῆς σημαντικῆς ἐνισχύσεως τῆς γραμμῆς διὰ δύο Συν)των τῆς XIII Μεραρχίας καὶ τῆς Ἐθελ. Ρωσικῆς Ταξιαρχίας εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Συμμαχικὴ παράταξις ἐβελτιώθη ἀρκούντως, ἐπιτευχθείσης, ἐν τινι μέτρῳ πάντοτε, καὶ τῆς μεταξὺ τῶν δρώντων τμημάτων συνοχῆς, οὐχ ἦττον, καὶ αὕτη θάττον ἢ βράδιον ἦτο προωρισμένη νὰ καμφθῇ ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς πίεσεως διότι ἡ διαμόρφωσις της δὲν ἦτο ἀπόρροια τῆς ἐξυπηρετουσῆς ὀρισμένον γενικὸν σκοπὸν ἰθινοῦσης κεντρικῆς σκέψεως.

Τὸ ἐν Ὀδησοῦ συμμαχικὸν Στρατηγεῖον ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς εὐρέθη πρὸ

δυσχερεσιῶν ἀποκλειουσῶν τὴν θετικὴν καὶ ἐπὶ ὄρισμένου σχεδίου ἀποτελεσματικὴν δρᾶσιν ἐν Ρωσσίᾳ.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ ν' ἀγνοηθοῦν ἐν πολλοῖς καὶ βασικαῖς ἀρχαῖς τῆς Στρατηγικῆς καὶ Τακτικῆς καὶ ν' ἀντικατασταθῇ κατὰ σύστημα ἡ λελογισμένη ἐνέργεια διὰ τῆς προχειρότητος.

Τὴν 17ην Μαρτίου ὁ ἐχθρὸς ἐξεβίασε τὴν διάβασιν τῆς Ποπόβσκας καὶ προήλασε πρὸς Ν. Δ. Διὰ τῆς προσελάσεώς του ταύτης ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπέκοψε τὰ κατέχοντα τὴν περιοχὴν Ἀλεξανδρόφσκας-Γρηγορέβσας τμήματα, ἅτινα ἐτέλουν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς πτώσεως τῆς Ποπόβσκας, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἠπείλει σοβαρῶς τὴν γραμμὴν ὑποχώρησεως τῆς Ἐθελον. Ρωσικῆς Ταξιαρχίας, ἣτις συνεπτύχθη πρὸς Μάλ Μπουγιαλιζ.

Ἐξ ἄλλου τὰ Συντα τῆς XIII Μεραρχίας ἀφοῦ ἀπέκρουσαν λυσσώδεις ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιπάλου, τέλος ὑπὸ τὴν πίεσίν του συνεπτύχθησαν πρὸς τὸν Σ. Σ. τῆς Κορμυδόβσας.

Τὰ τμήματα Ἀλεξανδρόβσκας-Γρηγορόβσκας διαπιστώσαντα μετὰ 3 ἡμέρας τὴν πτώσιν τῆς Ποπόβσκας καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐχθρικὴν εἰσβολὴν κατώρθωσαν νὰ συμπυκνωθῶσιν ἄνευ σοβαρῶν ἀπωλειῶν εἰς Δοφινόβκαν τὴν 21ην Μαρτίου.

Ἐκεῖθεν τὸ μὲν τάγμα τοῦ 1ου Συντος ἀνεκλήθη εἰς Ὀδησόν, τὸ δὲ τοῦ 7ου Συντος ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ πορευθῇ εἰς Μάλ Μπουγιαλιζ ὅπου μετὰ Τάγματος Γαλλικοῦ θ' ἀνελάμβανε τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ καὶ ὑποστήριξιν τῆς ὑποχώρησεως τῆς Ἐθελ. Ρωσικῆς Ταξιαρχίας.

Κατὰ τὴν 23ην Μαρτίου διετάχθη ἡ γενικὴ ὑποχώρησις πρὸς Μαρέβκα ἣτις ἐπετεύχθη κανονικώτατα. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἤρχισεν ἡ ἀποχώρησις τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων πρὸς Δ. ἐπὶ τῇ σκοπῇ διαπεραιώσεως διὰ Δνειστέρον εἰς Βεσσαραβίαν.

Ἡ ἀποχώρησις ἐγένετο διὰ 3 φαλάγγων.

Α') Φάλαγξ: II Ἑλλ. Μεραρχία καὶ τμήματα Πολωνικῆς τοιαύτης Αὐτῆ θὰ ὑπεχώρῃ πρὸς Μάγια ὅπου θὰ διήρχετο τὸν Δνειστέρον διὰ λεμβοζεύκτου γεφύρας.

Β') Φάλαγξ Γαλλικαὶ καὶ ἐθελ. Ρωσικαὶ δυνάμεις. Αὐταὶ θὰ ὑπεχώρουν εἰς Ὀβιδιούπολιν ὁπόθεν θὰ διεπεραιοῦντο δι' ἀτμοπλοίου εἰς Ἀκκεριμαν.

Γ') Φάλαγξ: XIII Ἑλλην. Μεραρχία. Αὐτῆ θὰ διήρχετο τὸν Δνειστέρον διὰ τῆς παρὰ τὰς ἐκβολὰς του γεφύρας.

Ἡ ὑποχώρησις διεξήχθη κανονικῶς καὶ ἄνευ σοβαρᾶς ἐχθρικῆς διώξεως.

Ἡ II Μεραρχία ὑπεχώρησε συγκεντρωμένη ὑπὸ τὸν διοικητὴν της, εἰδικῶς δὲ ὑπέφερε κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Δνειστέρου λόγῳ τῆς πλημμύρας τοῦ ποταμοῦ. Οἱ ἄνδρες τῆς Μεραρχίας ταύτης εὗρισκοντο ἐντὸς τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῆς 2.80' μ. μ. ὥρας μέχρι τῆς 10 νυκτερινῆς.

Κατὰ τὴν πρὸς Δνειστέρον ὑποχώρησιν ὡς καὶ κατὰ τὸ α'. δεκαήμερον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν συμμαχ. δυνάμεων ἐν Βεσσαραβίᾳ ἡ Ἐπιμελητεία εὗρέθη ἐν πλήρει ἀδυναμίᾳ ὅπως ἐνεργήσῃ τὸν ἐφοδιασμόν των, δεδομένου ὅτι τὸ ἐν Ὀδησῶν Κέντρον ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ ἐφοδιασμός ἐγένετο δι' ἐπιτοπίων ἐπιτάξεων αἵτινες ὅμως ἀπέδιδον ἐλάχιστα, λόγῳ τῆς κρατούσης δυσπραγίας τῶν κατοίκων (ἐπὶ 4—5 ἡμέρας διετίθεντο ἐν Βεσσαραβίᾳ 10—12 ὀκάδας ἄρτου κατὰ Λόχον).

Μετὰ 10ήμερον ἀποκατασταθεῖσης βάσεως ἐν Γαλατσῶ τῆς Ρουμανίας ὁ ἀνεφοδιασμός ἐπαυρήθη κανονικῶς.

Εὐθὺς ὡς συνεκεντρώθησαν αἱ Συμμαχικαὶ δυνάμεις ἐν Βεσσαραβίᾳ διετέθησαν κατὰ μῆκος τοῦ Δνειστέρου πρὸς κάλυψιν καὶ ἀμυντικὴν ὁργάνωσιν τῆς σχεδὸν ἐν ἐγκαταλείψει, ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας, Ρωσσορουμανικῆς μεθορίου.

Αἱ παρακολουθοῦσαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ὁπόθεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξετέλουν διαφόρους ἐπιδρομὰς.

Μετὰ τρίμηνον αἱ Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ Ρουμανικῶν τμημάτων μετεφέρθησαν εἰς Γαλατσῶν ὁπόθεν ἐπιβιβασθεῖσαι μεταγωγικῶν μετεφέρθησαν εἰς Σμύρνην.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω σύντομον ἀφήγησιν τῆς εἰς Ρωσσίαν ἐκστρατείας δὲν ἐγένετο μνεῖα τῆς δρᾶ-

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Α. ΛΙΑΝΟΥΡΗΣ
ἐκ Λογικαστείας Λακεδαιμόνος
Ἐφορευθῆν εἰς Ὀδησίαν

σεως τῶν Γαλλικῶν δυνάμεων (2 Μεραρχιῶν), 1 Πολωνικῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ 2ου Συν)τος Πεζικοῦ τῆς XIII Μεραρχίας.

Ἀναφορικῶς μὲ τὰς Γαλλικὰς δυνάμεις δέον νὰ προστεθῇ ὅτι μία Διλοχία Γαλλικὴ ἔδρασεν ἐν Χερσῶνι, ἐν Γαλλικὸν Τάγμα ἔδρασεν εἰς Μπερεζόφσκι μετὰ τοῦ ἡμετέρου 1ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ ἕτερον Γαλλικὸν Τάγμα ἔδρασε κατὰ τὴν 22-23 Μαρτίου πρὸς Β. τῆς Μαρέβκας.

Αἱ λοιπαὶ δυνάμεις μετὰ τῆς Πολωνικῆς Μεραρχίας ἔδρασαν Β. Δ. τῆς Ὀδησοῦ, δὲν μᾶς εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ δράσις των, πρὸς κατεῦθυνσιν Ραντιγιναῖα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ 2ον Συν)γμα Πεζικοῦ, τοῦτο ἐπεβιβάσθη εἰς Κρημαίαν, (Σεβαστούπολιν) διεξήγαγε μεμονωμένους ἀγῶνας, μετὰ δὲ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Ρωσίας μετεφέρθη εἰς Κωνσταντιζαν τῆς Ρουμανίας καὶ ἐκεῖθεν βραδύτερον εἰς Σμύρνην.

Ἀπώλειαι ἐν συνόλῳ 1000 περίπου ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται νεκροί, τραυματῖαι, αἰχμάλωτοι καὶ ἀποβιώσαντες ἐκ κακουχιῶν.

Ἀθῆναι Μάϊος 1927.

Σ. Β.

Σημείωσις. Ἡ ἀνωτέρω ἀφήγησις συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει ἀναμνήσεων καὶ προχείρων τινῶν σημειώσεων.

Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

(*Ἀπὸ τὴν ἑκθεσιν τῆς IX Μεραρχίας*)

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθ. 32

IX Μεραρχία. Τ. Τ. 930 τῆ 10 Ἰουλίου 1920

Μέρος Ιον

I.—Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς συμφώνως ταῖς ἀποφάσει τῆς Διασκέψεως ἐν Σπᾶ διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀν. Θράκην, ἀποκλείσῃ εἰς Θράκην καὶ διαλύσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Τζαφέρ Ταγιάρ καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν.

Ἡ κατάληψις γενήσεται ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς Θράκης ἐνισχυομένης δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας.

II.—Ἡ πρόθεσις τῆς Στρατιᾶς εἶναι νὰ συντριφῇ καὶ εἰ δυνατόν αἰχμαλωτίσῃ τὰς περὶ τὸ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ δυνάμεις, προβῆ δ' εἴτα εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἀδρ)πόλεως καὶ λοιπῆς Θράκης.

Ἡμέρα ἐπιχειρήσεων ὠρισθῆ ἢ 8ῃ Ἰουλίου 1920. Πρὸς τοῦτο.

III.—α) Ἰσχυραὶ δυνάμεις ἀποβιβασθεῖσαι τὴν 8ην Ἰουλίου εἰς Ραιδεστόν κατευθύνονται διὰ Χαϊρουπόλεως πρὸς Ἐσκή-Μπαμπᾶ καὶ ἐκεῖθεν Β. Α. Οὐζοῦν-Κιοπροῦ.

β) Τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην ἡ Μεραρχία Ξάνθης θὰ διέλθῃ τὸν Ἔβρον Β. Σουφλί καὶ θὰ προσβάλλῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἀντιπάλου ἐν τῇ κατευθύνσει Τσαλίκιοῦ-Οὐμντι ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τοῦτον νὰ ἀναστρέψῃ μέτωπον καὶ προσελκύσῃ πρὸς αὐτὸν τὰς ἐφεδρείας του.

γ) Τὸ Ἴον Σύν)γμα Ἰππικῶν διερχόμενον τὸν Ἔβρον τὴν 11ην θέλει καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰ νῶτα τῆς Μερ. Ξάνθης καὶ προπαρασκευάσῃ διάβασιν ἐπὶ τοῦ Ἐργίνῃ ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν ἐπομένην κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ Α. Οὐζοῦν-Κιοπροῦ.

Η IX ΜΕΡΑΡΧΙΑ

IV. **Εἰς Καραγάτς.** Διὰ τοῦ Μικτοῦ Ἀποσπάσματος θὰ ἐπιτηρήσῃ καὶ συγκρατήσῃ τὰς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ἐχθρικός δυνάμεις καὶ ἐξασφαλίσῃ τοὺς πόρους τοῦ Ἔβρου ἀπὸ Καδίκοι μέχρι Ἀχόρκοι. Ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ νὰ τηρήσῃ κάσῃ θυσία τὰς θέσεις τῆς.

V. **Εἰς Κούλελι Μπουργκάς.** Τὸ Μικτὸν Ἀπόσπασμα μέχρι τῆς 10ης θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μέχρι τοῦδε στάσιν του.

VI.—Τὴν 11ην Ἰουλίου ἐνεργηθήσεται ἰσχυρὸς βομβαρδισμὸς κατὰ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας συμφώνως σχεδία ἐκδοθέντι παρὰ τῆς Στρατιᾶς. Ὁ βομβαρδισμὸς σκοπεῖ νὰ εὐκολύνῃ τὴν εἴσοδον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Μεραρχίας Ξάνθης καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν κατὰ τοῦ δεξιῦ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως νικητερινὸν ἐλιγμὸν τοῦ 25ου Συντάγματος. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὰ κατέχοντα τὰ προγεφυρώματα τάγματα τοῦ 26ου πεζικοῦ Συντάγματος θὰ κρατῶσι τὰ θέσεις των. Μία διλοχία τοῦ ὑπολοίπου τάγματος τηρηθήσεται ἐν ἐφεδρεία ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔβρου.

VII. Τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς 12ην τὸ 25ον Συντ. πεζ. συγκεντρούμενον Ν. καὶ ΝΑ. Σιδ. Σταθ. Κούλελι-Μπουργκάς θέλει διέλθῃ διὰ τῆς Σιδ. γαφύρας συγκεντρούμενον μέχρι τῆς Χ ὥρας πρὸς ἐξόρμησιν εἰς τὸ δασύλλιον τοῦ ἀριστεροῦ προγεφυρώματος καὶ καταβάλλον πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα μὴ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ μεσονύκτιον καὶ εἰς ὥραν παρ' ἡμῶν ὀρισθησομένην τὸ Σύν)γμα μετὰ προηγουμένην προπαρασκευὴν γενησομένην ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ θὰ ἐξορμήσῃ με πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν λοφοσειρὰν 2 χιλ. καὶ Β. Α. Τσαζμάκ. Κατὰ τὴν ἐξόρμησιν δεόν νὰ λάβῃ μέτρα ἰσχυρᾶς ἀσφαλείας τοῦ ἀριστεροῦ του πλευροῦ καὶ τηρήσῃ στενὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Τάγματος τοῦ ἀριστεροῦ προγεφυρώματος Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α) ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ἅμα τῇ χαραυγῇ τῆς 12ης Ἰουλίου θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσίν του ἀποφασιστικῶς με γενικὴν κατεύθυνσιν τὸ ὑπίπεδόν 2)12 χιλ. Β. Οὐμντι πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ ἀποτελέσμα τῆς νυκτὸς καὶ ἀποκόψῃ τὴν πρὸς

Βορρᾶν ὑποχώρησιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ Συντάγματος θέλει παρακολουθήσῃ ὡς σύνδεσμος ὁ Ταγματ. τοῦ Ἐπιτ. Σκουλᾶς Α.

VIII. Τὸ Τάγμα τοῦ ἀριστεροῦ προγεφυρώματος δέον νὰ ἔχη ἄγρυπνον τὴν προσοχὴν ὥστε ἐὰν ὁ ἐλιγμὸς ἐπιτύχῃ καὶ ἀνατραπῶσιν αἱ πρὸ αὐτοῦ ὀργανώσεις νὰ προχωρήσῃ ἀμέσως ἵνα συνδεθῇ καὶ συνενώσῃ τὰς προσπάθειάς του μετὰ τοῦ 25ου Πεζ. Συντος, ἐὰν δὲ εὐναντίον ὁ ἐλιγμὸς σταματήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ τοῦτο.

IX. α) Τὸ Πυροκὸν τοποθεσίας Καραγάτς θὰ ἐνεργήσῃ συμφώνως τῷ σχεδίῳ του. β) Τὸ Πυροβολικὸν τοποθεσίας Κούλελι-Μπουργκάς (ἅπαν τὸ Πυρ. τοποθ. πλὴν τῆς Β. Μοίρας τῶν 120) θέλει ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ συναπτόμενον σχέδιον ἐνεργείας Ἀρχ. Πυροκ. Μεραρχίας καταρτισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐνεργείας Πυροκ. τοῦ Ἀρ. Πυροκ. Στρατιάς.

X. Ἡ XI Διλοχία Μηχ.κοῦ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μ. Α. Κούλελι-Μπουργκάς.

XI. Ἐκ τοῦ Τάγματος τῆς ἐφεδρείας τοῦ 26ου Πεζ. Συντος δύο Λόχοι ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 11ης νὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν διασταύρωσιν 5 χιλ. Β. Α. Διδυμοτείχου εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Στρατιάς.

XII. Ἡ IX Ἡμιλαρχία συγκεντρωθήσεται μέχρι τῆς 20ης ὥρας τῆς 11ης εἰς τοποθεσίαν Κούλελι-Μπουργκάς καλυπτομένη ὀπίσω τοῦ ὄγκου ὑψ. 166 (ἐνθα IXα Χειρουργεῖον).

XIII. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Μονάδες καὶ Σχηματισμοὶ δέον νὰ εὐρίσκονται ἔτοιμοι πρὸς ἐκκίνησιν ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς 12ης εἰς ἅς θέσεις εὐρίσκονται. Τὸ IXα Χειρουργεῖον νὰ συγκεντρώσῃ τὰ μέσα μεταφορᾶς πρὸς Κούλελι-Μπουργκάς ἵνα ἐν δεδομένη στιγμῇ καταστῇ δυνατὴ ἡ ταχέια κένωσις του καὶ ἐκκίνησις. Τὸ IX Κιν. Συνεργεῖον καὶ Ἀπολυμ. τοιοῦτον θὰ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των.

XIV. Τὸ Α! Τμήμα τοῦ Στρατηγεῖου ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας τῆς 11ης Ἰουλίου εἰς Σ. Δ. Κούλελι-Μπουργκάς. Τὴν συνέχειαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατηγεῖου εἰς Οὐρλί θέλει ἐξακολουθήσῃ ὁ ὑπολ. τοῦ Ἐπιτελείου Τσακαλιώτος Θ. Ὁ Ὑπολ. Πυροκ. Παπαδημητρίου σύνδεσμος Μεραρχίας Μ. Α. Καραγάτς.

XV. **Συγκοινωνίαι.** Μέχρι 5ης ὥρας τῆς 11ης Ἰουλίου θὰ λειτουργῶσιν αἱ ὑπάρχουσαι. Ἐκεῖθεν διπλοῦν σύρμα θὰ συνδέσῃ τὸ Τηλεφ. Κεν. Μεραρχίας παρὰ Σ. Σ. Οὐρλί μετὰ Σ. Διοικήσεως εἰς Κούλελι-Μπουργκάς. Διπλοῦν σύρμα καὶ ὀπτικὸς σταθμὸς ἐπίσης θὰ συνδέσῃ τὸν Σ. Δ. Μεραρχίας εἰς Κούλελι-Μπουργκάς μετὰ τῆς Στρατιάς εἰς Διδυμοτείχον, Ὁ ἀσύρματος τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τῆς 20ης ὥρας τῆς 10ης εἰς τοποθεσίαν Κούλελι-Μπουργκάς συνεπτυγμένος.

Τὸ Συνῆγμα, ἡ Ἡμιλαρχία καὶ τὸ IX Χειρουργεῖον νὰ ἀποστείλωσιν ἔφιππον σύνδεσμον εἰς Στ. Διοικήσεως Μεραρχίας εἰς Κούλελι-Μπουργκάς ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας τῆς 11ης Ἰουλίου

Μέρος 2ον

I. **Ἀναχορηγία Πυρομαχικῶν.** Ἐκ τῶν ἀποθ. τοποθεσιῶν καὶ ἐκ τῆς ἀποθήκης Στρατιάς ἐν Σουφλί.

II. **Κενώσεις.** α) Τραυματιῶν. Εἰς Νοσ.μεῖον Διδυμοτείχου μέσῳ τῶν Χειρουργείων καὶ διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ὑγειον. αὐτοκινήτων.

β) Κτηνῶν. Θεραπευτήριον κτηνῶν εἰς Οὐρλί.

III. **Διατροφή.** Ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τῶν Μ. Α. καὶ τῆς Διμ. Διαν. εἰς Οὐρλί. Αἱ Μονάδες Πεζ. καὶ Πυροκ. νὰ κρατήσωσιν ἀθίκτους τὰς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ Μ. Μ. συντηρητὰς τροφάς. Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ δέον νὰ ὦσιν ἐφοδιασμένοι διὰ δύο ἡμερῶν τυλᾶχιστον συντηρητῶν τροφῶν καὶ νομῆς.

Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Διμ. Διανομῶν ἐκ τοῦ ἀκραιῶν Σταθμοῦ Σουφλί.

IV. **Αἰχμάλωτοι.** Μεταφορὰ ὑπὸ τῶν Μονάδων εἰς Σ. Σ. Κούλελι-Μπουργκάς καὶ παραδόσις εἰς Στρατ. Ἀποσπ. Μεραρχίας ἐκεῖθεν διὰ συνοδειῶν τὸ Ἀποσπ. τούτου εἰς ἀκραιῶν Σταθμὸν Σουφλί.

Γ. Λεοναρδόπουλος

Ὑποστράτηγος

Τὴν 9 καὶ 30' τὸ 25ον Συνῆγμα Πέζικοῦ ἐκτελεῖ τελικὴν ἀσκήσιν μηχανισμοῦ ἐπὶ ἐδάφους ὁμοίου πρὸς τὸ ἐχθρ. ἔδαφος ἐφ' οὗ θὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν ἐλιγμὸν τὴν ἐπομένην.

11η 'Ιουλίου 1920

Μ. Α. Καραγάτς. Έχθρικοί περίπολοι καθ' ὄλην τὴν νύκτα καὶ κατὰ διαλείμματα ἐπεχείρουν νὰ πλησιάσωσι τὰ ἡμέτερα προκεχωρημένα φυλάκια ἅτινα διὰ σφοδροῦ πυρὸς ἠνάγκαζον ταύτας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια. Τὸ ἐχθρ. Πυρκὸν ἔβαλλεν ἀραιῶς κατὰ ἡμετέρων ὀργανώσεων ἰδίᾳ κατὰ τοῦ Α. ὑποτομέως διὰ Πυρῶν Ὄρ. καὶ Πεδινῶν. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας παρετηρήθησαν κινήσεις τμημάτων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀδρ)πόλεως-Γιλδίς καθ' ὧν ἔβαλλεν ἀραιῶς ἡμέτερον Πυρκόν. Ὄραν 18.30' ἐπιτροπὴ Ἀδρ)πόλεως ἀποτελουμένη ἐκ Μητροπολίτου Πολυκάρπου, Ἱατροῦ Τσαγγοῦ, ἐνὸς Τούρκου Ὑπολ)γοῦ, τοῦ Μουφτῆ, τοῦ Δημάρχου, ἀντιπροσώπου τοῦ Τούρκου Νομάρχου, τῶν Βουλγ. καὶ Ἀρμεν ἐπισκόπων καὶ τοῦ Ἀρχιεραβίνου ἐζήτησαν συνάντησιν μετὰ Διοικητοῦ Μ. Α. Καραγάτς. Προσῆλθεν ὁ Ὑποδ)τῆς 3)40 Συντ. Εὐζ. καὶ ἐζητήθη παρ' αὐτοῦ ἵνα διαβιβάσῃ εἰς τὴν Διοίκησίν του ὅτι ἐπιθυμοῦσι διαπραγματεύειν παραδόσεως τῆς Ἀδρ)πόλεως ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παρασχεθῇ 24ωρος προθεσμία. Πρότασις αὕτη ἀπεκρούσθη καὶ ἐζητήθη συνάντησις μετὰ Στρατ. Τουρκ. Ἀρχῶν ἧτις καὶ ἐγένετο. Κατὰ ταύτην Ἀντιπρ. Τούρκου Διοικητοῦ Ἀδρ)πόλεως ἐδήλωσεν ὅτι καὶ αἱ Στρατ. Ἀρχαὶ συμμερίζονται τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Λαοῦ περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως ἀλλ' ὅτι κοινὴ ἐπιθυμία ἀπάντων ἦτο νὰ προηγηθῇ 24ωρος προθεσμία.

Ἡμέτερος ἀντιπρόσωπος ἀπέκρουσε καὶ πάλιν πρότασιν καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἐπαναλαμβάνονται αἱ ἐχθροπραξίαι. Ἐπαναληφθειῶν τῶν ἐπιχειρήσεων καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἰσχυραὶ ἐχθρικοὶ περίπολοι ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ πολυβόλων προσέβαλλον κατὰ διαλείμματα τὰ ἡμέτερα προκεχωρημένα φυλάκια ἰδίᾳ τοῦ Α. ὑποτομέως ἅτινα ὅμως δι' ἰσχυροῦ πυρὸς ἀπέκρουσαν ἀπάσας αὐτῶν τὰς προσβολὰς.

Μ. Α. Κούλελι. Τὴν 2.30' ὥραν γενομένων ἐπιθ. ἀναγνωρίσεων ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἀντιπάλου διεπιστώθη ὅτι ἐχθρὸς ἐγκατέλιπε τὰς ἔναντι τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως θέσεις του.

Ἄμα τῇ ἕφ ἤρξατο ἡ ἐπιθέσις καὶ καταδίωξις τῶν ἀπομεινασῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τῆς 6.45' μεταβὰς αὐτοπροσώπως εἰς Κούλελι - Μπουργκάς διατάσσει τὴν συγκέντρωσιν τοῦ 25ου Πεζ. Συντ., IX Ἡμιλαρχίας καὶ IX α Μ. Ο. Π. παρὰ τὴν ὀδικὴν Γέφυραν. Τὴν 7 καὶ 15' ἀφικνεῖται ὁ Ἐπιτελ. Στρατ. Θράκης πρὸς ἀναγνώρισιν.

Σχηματίζονται δύο φάλαγγες κατόπιν τῶν δοθειῶν ἐνδείξεων παρὰ τῆς Στρατιᾶς μέσφ τοῦ Ἐπιτελάρχου καὶ ἀναμένεται ἡ ἐγκρισίς τῆς Στρατιᾶς περὶ προελάσεως. Ἐκκίνησις τῶν φαλάγγων τὴν 15 καὶ 30', ἀφίξις αὐτῶν τὴν νύκτα εἰς ὑψώματα Δογάν-Τεπέ. Ἐγκατάστασις προφυλακῶν.

12 'Ιουλίου 1920

Μ. Α. Καραγάτς. Ἄμα τῇ ἕφ κατόπιν ἀναγνωρίσεως διὰ περιπόλων διεπιστώθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐγκατέλιπεν Ἀδρ)πολιν καὶ τὰς προκεχωρημένας θέσεις του. Ἐπὶ τούτοις ἡ Διοίκησις τοῦ Ἀποσπάσματος διέταξε τὴν προχώρησιν καὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ ἀναλαβόντα τὴν καταδίωξιν τμήματα συνεκεντρώθησαν πρὸ τῆς γεφύρας Ἐβρου τὴν 9 καὶ 20'. Ἀντικειμ. σκοπὸς ἡ κατάληψις τῆς Ἀδρ)πόλεως καὶ κάλυψις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου μέχρι ὁδοῦ Ἀδρ)πόλεως-40 Ἐκκλησιῶν. Δύο Τάγματα ἀνελάμβανον τὴν κάλυψιν καὶ ἕτερον διετίθετο ὡς ἐφεδρεία μέχρι ἐπιτεύξεως τῶν ἀντικειμ. σκοπῶν τῶν δύο ὡς προελέχθη Ταγμάτων.

Εἶτα τὸ ἐφεδρ. τοῦτο Τάγμα θὰ κατελάμβανε καὶ ἐξησφάλιζε τὴν τάξιν ἐν Ἀδρ)πόλει. Διετέθησαν οἱ κατάλληλοι ὀδηγοί. Τὸ 1ον Τάγμα μετὰ τῆς Διοικήσεως εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τὴν 13 καὶ 1)4 ὥραν. Ταύτης ἀνέλαβε τὴν φρουρῆσιν διὰ τοποθετήσεως φρουρῶν εἰς τὰ Δημόσια κτίρια καὶ λήψεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ἀστυνομίας μέτρων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως.

Ἡ Μεραρχία διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως πλὴν τοῦ Μ. Α. Καραγάτς ἐξεκίνησε τὴν 7.40' καὶ μετὰ τριῶρον πορείαν ἀφίκετο εἰς Καρακασίμ ὅπου μεγάλη στάσις.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 899)11-7-20 Δ. Στρατ. Θράκης εἰς Καρακασίμ.

Ἀριθ. 899)3 Τ. Τ. 901 τῇ 11η 'Ιουλίου 1920

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον.

Ἡ Στρατιὰ Θράκης πρὸς τὰς Μεραρχίας Σμύρνης IX καὶ Ξάνθης

Πρώτον Στόπ. Ἐχθρὸς ἐγκαταλείψας θέσεις περὶ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ ὑπεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς Βορρᾶν

Δεύτερον. Ἡ πρόθεσίς μου εἶναι νὰ διαθέσω τὴν Στρατιὰν πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀδρ)πόλεως καὶ καταδιώξιν τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ. Πρὸς τοῦτο αὖριον ἡ Μεραρχία Σμύρνης συγκεντρωμένη περὶ Μπαχτσιλὰρ Κασλὰ νὰ ἀναπανθῆ ταξινομοῦσα τὰ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῆς. Ἡ IX Μεραρχία νὰ συγκεντρωθῆ περὶ Τάτάρκοι-Βοσνάκοι ἐτοίμη νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀδρ)πολιν Στόπ. Ταξιαρχία Ἴππικοῦ τὰ Τρίτον καὶ Πρῶτον Ἴππικοῦ νὰ συγκεντρωθῶσι περὶ Χάβσαν Στόπ.

Ἡ Μοῖρα ἀεροπλάνων νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς προσβάσεις Βορείως καὶ Βορειανατολικῶς Ἀδρ)πόλεως καταδιώκουσα τὰς ἐχθρῆκας φάλαγγας, ὡσαύτως τὸ Σμῆνος Ἀεροπλάνων Στόπ. Ἀκραῖος Σταθμὸς Ἀνεφοδιασμοῦ ἀπὸ αὖριον Σιδηδρομ. Σταθμὸς Οὐζοῦν-Κιοπροῦ.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς Θρακίης

E. X. Ζυμπρακάκης

Ἀντιστράτηγος

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ ἀκόλουθος Δ)γὴ τῆς Στρατιᾶς.

Ἄριθ. E. Π. 6334 τῆ 12ῃ Ἰουλίου 1920

IX Μεραρχίαν Συν)ρχην Ἐύδην

Ἀὔριον 11ην ὥραν θὰ εἰσέλθῃ ὁ Βασιλεὺς εἰς Ἀδρ)πολιν.

Κανονίσατε τὰ τῆς δεξιῶσεως. Ἐν τμήμα θ' ἀποδόσῃ τιμὰς Μητροπολιν. Ὑπόλοιπος δύναμις παραταχθῆ κατ' ἀντιζυγίαν ἀπὸ Μητροπόλεως μέχρι οὐ δύναται νὰ φθάσῃ πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ Ἴλη Ἴππικοῦ ἦν διετάχθη Ταξιαρχία ἀποστείλῃ ὑμῖν νὰ εὐρίσκηται εἰς Καραγάτς τὴν 10 30' ἵνα συνοδεύσῃ τὸν Βασιλέα.

Ὁ Διοικητὴς Στρατιᾶς Θρακίης

E. X. Ζυμπρακάκης

Ἀντιστράτηγος

Τὴν 16 καὶ 45' ἀμφοτέρω ἀί φάλαγγες συμπτυχθεῖσαι εἰς μίαν ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ πρὸς Ἀδρ)πολιν. Ἀφίξεις καὶ καταυλισμὸς A. τῆς πόλεως τὴν 23 καὶ 12 Λῆξις τῆς συγκεντρώσεως τῶν μονάδων εἰς τὸν χώρον καταυλισμοῦ τὴν 2 καὶ 48' τῆς ἐπομένης.

13 Ἰουλίου 1920. Ἡ Μεραρχία ἐν ἀναπαύσει ἐν Ἀδρ)πόλει καὶ πέριξ. Εἴσοδος Βασιλέως καὶ Δ)τοῦ Στρατιᾶς εἰς Ἀδρ)πολιν. Παρατάξις τῆς διαθέσιμου δυνάμεως τῆς Μεραρχίας πρὸς ἀπόδοσιν τιμῶν. Ἡ Μεραρχία διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἐδάφους πρὸς B. καὶ B. A. Ἀδρ)πόλεως μεχρὶ Βουλγ. μεθορίου συνεκρότησε δύο M. A. ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 ὡς καὶ ἡ Δ)γὴ (ὑπ' ἀριθ. 3676) τῆς Μεραρχίας.

Στρατιὰ Θρακίης

T. T. 930 τῆ 13ῃ Ἰουλίου 1920

IX Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραγ. 3ον Ἄριθ. E. Π. 3676

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων Ὑπ' ἀριθ. 34

Μέροσ I

I. Ὁ ἐχθρὸς διελύθη. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὀπλιτῶν του ἐτράπη εἰς τὸ ἴδιον. Ἐλάχιστοι πιθανῶς στρατιῶται μετὰ Ἀξ)κῶν κατέφυγον ἐκεῖθεν τῶν Βουλγ. συνόρων.

II. Ἡ Στρατιὰ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ κατάληψιν τῆς A. Θρακίης. Ἡ Μεραρχία Σμύρνης θὰ ἐκκαθαρίσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν ζώνην τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ Εὐξείνου καὶ τοῦ A. ὀρίου τῆς ζώνης τῆς IX Μεραρχίας. Τὴν 14ην θὰ καταλάβῃ τὰς 40 Ἐκκλησίας.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ κατευθυνθήσεται ἀπὸ σήμερον πρὸς Χάσκοι— Τασλί.

III. Ἡ IX Μεραρχία θὰ ἐκκαθαρίσῃ καὶ θὰ καταλάβῃ τὴν ζώνην ἀπὸ τοῦ Ἐβρου μέχρι τοῦ διερχομένου 10 χιλμ. A. 40 Ἐκκλησιῶν παραποτάμου του Ἐργίνη. Πρὸς τοῦτο συγκροτῶ δύο μικτὰ ἀποσπάσματα.

IV. Τὸ Μ. Α. ἀρ. 1 ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου Μεσήνη Δ. θὰ ἐκκαθαρίσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν ζώνην μεταξὺ τοῦ Α. ὄριου τῆς Μεραρχίας καὶ τῆς γραμμῆς Σκενδέρκιοι—ρεῦμα Μουσελίμ—Ντερε—Σαρῆ—Σαλισμάν—Χατζῆ Ταλισμάν—ὑψ. 518 (ναί).

V.—Τὸ Μ. Α. ἀριθ. 2 ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Συνταγματάρχου Καϊμπαλῆ Μ. θὰ ἐκκαθαρίσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν ζώνην ποτ. Ἐβρος—Δ. ὄριον ζώνης Ιου Μ. Α. πρὸς τοῦτο.

α) Δι' ἐνὸς τάγματος θὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀποστολὴν του ἐν τῷ τριγώνῳ ποτ. Ἐβρος-ποτ. Τούντζα-Βουλγ. μᾶθόριος.

β) Διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως θὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ υπολοίπου τῆς ὀρισθείσης αὐτῷ ζώνης.

Ἐκκίνησις. 7η ὥρα τῆς αὔριον.

VI—**Τρόποι ἐνεργείας.** Γενικῶς ἐπαφίεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν Διοικητῶν τῶν Μ.Α. ἐνεργούντων δι' ἀποστολὰς μεμονωμένας διὰ τμημάτων δυνάμεως μὴ κατωτέρας λόχου.

VII. Οἱ Διοικηταὶ τῶν Μ. Α. κατὰ τὴν πρόδον τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς πρὸς Βουλγαρίαν ὁρ. γραμμῆς (ἧς ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς γενήσεται διὰ νεωτέρας μου Δ)γῆς) νὰ μελετήσωσι καὶ ὑποβάλωσι α') Σχέδιον τῆς προσφορωτέρας κατὰ τὴν ζώνην αὐτῶν διατάξεως πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς προκαλύψεως τῶν συνόρων ὡς καὶ τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο δύναμιν.

β') Σχέδιον ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐκκενώσεων.

γ') Σχέδιον Τηλεφ. Συγκοινωνίας.

VIII. Τὸ 3)40 Συν. Εὐζ. θὰ ἐξακολουθούσῃ ἐπισταθμεῦον ἐν Ἄδρ)πόλει.

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ τῆς Μεραρχίας νὰ μετασταθμεύσωσιν ἐντὸς τῆς αὔριον εἰς Ἄδρ)πολιν.

IX. Στρατηγεῖον. Ἄδρ)πολιν.

Γ. Λεοναρδόπουλος

Ἐποστράτηγος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΡ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ὁ Νικόλαος Διαμάντης κατάγεται ἐκ Βουλγαρελίου τοῦ Νομοῦ Ἄρτης. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἂν καὶ δὲν ἦσαν εὐποροὶ κατώρθωσαν διὰ τῶν οἰκονομιῶν των νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὸν εἰς Ἄρταν ἔνθα ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον δεκαοκταετῆς. Εἶτα ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλ' ἡ πρόσκλησις του ὡς κληρωτοῦ εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἠγάπησε δὲ ἐπὶ τοσοῦτον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὥστε καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του παρέμεινεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ φέρων τὸν βαθμὸν λοχίου καὶ ὑπηρετεῖ εἰς τὸ 7ον τάγμα τῶν Εὐζώνων τὸ ἐδρεῦον ἐν Ἄρτη. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐπιλοχίας ὦν ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας διακριθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθία καὶ στρατιωτικῇ μορφώσει. Κατὰ τὰς μάχας τῆς Μανωλιάσας ἐφονεύθησαν πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ λόχου του καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τοῦ λόχου ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα, τυχὼν τούτου ἕνεκα μεγάλης ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνωτέρων του. Ἡ πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις του καὶ ἡ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος ἀνταπάρνησις του ἦτο τοιαύτη ὥστε καίτοι ἐπληγώθη πρὸ τοῦ Μπιζανίου δὲν ἀπεσύρθη τῆς μάχης, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς τὰς τάξεις του μαχόμενος, ὅποτε καὶ κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπασπιστοῦ. Κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων πόλεμον τοῦ 1913 ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας ἐπιδείξας τὴν αὐτὴν ἦν καὶ κατὰ τὸ 1912 πολεμικὴν δραστηριότητα καὶ εἰς πολλὰς δεινὰς περιστάσεις διὰ τῆς τόλμης του καὶ μὲ ὀλίγους ἀνδρας ἀνεχάιτισε τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἔξαιρετικῆς ταύτης δράσεώς του προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ εἶτα τὸν τοῦ Ἐπολοχαγοῦ.

Ὡς ὑπολοχαγὸς ὑπηρέτησε εἰς τὸ 36ον Σύνταγμα, ὡς λοχαγὸς δὲ ὑπηρέτησε ὑπὸ τὸν τότε Συν-

ταγματάρχην Πέτσαν, ὅστις ὑπεράγαγε ἐξείματα τὸν λοχαγὸν Διαμάντην διὰ τὸν στρατιωτικὴν του ἀξίαν καὶ προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑπασπιστὴν του. Ἡ ὑπηρεσία ὅμως αὕτη τοῦ ὑπασπιστοῦ δὲν ἠνχαρίσκει αὐτόν, ὅστις ἐπιθυμῆσαι διακαῶς νὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρὸς καὶ ἐξήτησε τὴν ἀντικατάστασίν του ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπασπιστοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴν του εἰς διοίκησιν λόχου. Ἀνέλαβε τότε τὴν διοίκησιν τοῦ 5ου λόχου χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος διότι θὰ ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ δρῆσῃ νέας δάφνας νίκης, νέους στεφάνους δόξης καὶ τιμῆς ὡς τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐξ ἐπιστολῆς του τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸς τοὺς γονεῖς του κατὰ τὴν 15ην Ἰουνίου ἐκ Καραγάτς εἰς τὴν ὁποίαν γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς.

«Σεβαστέ μοι πάτερ,

Ἐλαβον τὴν ἀπὸ 4 Ἰουνίου ἐπιστολὴν σας καὶ ἐχάρην πολὺ διὰ τὴν ὑγείαν σας. Θὰ σᾶς εἶνε βεβαίως γνωστὸν ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἤρχισαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος. Παντοῦ ἐκερδίσαιμεν περιφανεῖς νίκας κατελάβομεν ἐκεῖ κάτω τὸ Σόμα, τὸ Ἀξάριον, τὸ Σαλιγλῆ, τὴν Φιλαδέλφειαν. Ὁλόκληρον σῶμα στρατοῦ Τουρκικοῦ ἀποσυνετέθη. Οἱ Τοῦρκοι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσεις ἔχασαν πλέον ἀπὸ δέκα χιλιάδας νεκρούς, τραυματίας καὶ αἰχμαλώτους.

Τώρα ὁ στρατός μας βαδίζει πρὸς Οὐσάκ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ἀφιὸν Καραχισάο. Τὸ Ἀφιὸν Καραχισάο εἶνε ἡ κεφαλὴ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατός μας σᾶν ἀστραπὴ ἀκράτητος τραβῆει ἐμπρός. Καὶ ἐνῶ σήμερον ἔχομεν αὐτὰς τὰς εὐχαρίστους πληροφορίας ἀπὸ τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ σᾶς ἀναγγείλω καὶ τὰς ἰδικὰς μας νίκας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην ἐναντίον τοῦ Τζαφὲρ Ταγιάο, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ μᾶς φέρῃ ἀντίστασιν ὡς σᾶς ἔγραψα καὶ προγενεστέρως. Οἱ ἄνδρες μας εἶναι ἀκράτητοι ἀπὸ ὀρμὴν καὶ ἐνθουσιασμόν. Μὲ ἀνυπομονησίαν μεγάλην περιμένουν ν' ἀκούσουν τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ταγιάο. Περὶ τῆς νίκης εἴμεθα πλέον ἢ βέβαιοι. Φαίνεται δὲν θὰ σταματήσωμεν εἰς τὴν Τσατάλτσαν. Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ νὰ πᾶμε εἰς τὴν Πόλιν.»

Μὲ τοιοῦτον ἐνθουσιασμόν, ὡς τὸν περιγράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του, ἐπροχώρησεν ὁ λοχαγὸς Διαμάντης μετὰ τὸν λόχον του ὅταν διετάχθη νὰ προσέλθῃ πρὸς τὴν γέφυραν Καραγάτς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Ἰουλίου τοῦ 1920 καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς τὸ καθήκον ἀφοσιώσεως κατεχόμενος καὶ ἀνηφῶν πάντα κίνδυνον ἔπεσε μαχόμενος ἡρωϊκῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ [τῆς φιλάτης Πατρίδος. Καὶ ἡ μὲν γέφυρα ἐπὶ τῆς ὁποίας μαχόμενος ἔπεσε μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν του «γέφυρα Διαμάντη», ἡ δὲ κεντρικώτερα ὁδὸς τοῦ Καραγάτς «ὁδὸς λοχαγοῦ Διαμάντη».

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ
ΝΟΣΙΝ ΧΑΝΙΩΝ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄντιστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διετέλεσεν ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν δὲ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Χ Μεραρχίας, ἣτις ἔδρασεν ἐν τῷ ἀριστερῷ τῆς προελαυνούσης Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς.

Εἰς τὸν ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ πόλεμον (συμμαχικὸν) διήκει τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ.

Μετὰ τὴν ἀνακοχὴν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν τῷ μετώπῳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γενομένης δὲ εἰς Σμύρνην ἀποβάσεως διετέλεσε Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΓΚΑΛΟΣ

Ἄντιστράτηγος

Διετέλεσε Καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον.

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὁ Θεοδ. Παγκαλὸς, λοχαγὸς ὄν, ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς VI Μεραρχίας. Κατὰ τὸν ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ πόλεμον τοῦ 1918 διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς I Μεραρχίας, ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον καὶ προσωπαρχίας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920, ὅτε ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ ὑποστρατήγου Κ. Πάλλη.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου ἀνέλαβε μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης τὴν διοίκησιν τῆς εἰς Θράκην μεταφερθείσης Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς.

ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ

Ἀντιστράτηγος

Ὁ Δημ. Ἰωάννου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, ὡν ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τοῦ Στρατοῦ Ἠπειροῦ, διαρκουσῶν δὲ τῶν πρὸς ἄλλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ἐπιχειρήσεων ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ομάδος τῶν Εὐζωνικῶν ταγματῶτε (ὄρα σελ. 123). Ληξιάσης τῆς Ἠπειρωτικῆς ἐκστρατείας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς τότε σχηματισθείσης ΙΧ Μεραρχίας.

Κατὰ τὸν ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ πόλεμον τοῦ 1918 διώκει τὴν Μεραρχίαν Ἀρχιπελάγους καὶ κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν τὸ Σῶμα Στρατοῦ Σμύρνης.

***

Ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου ὑπῆρξεν ἀληθινὸς πολέμαρχος τῶν παλαιῶν ἐπικῶν χρόνων. Εἰς τὴν Ἀετορρίχην αὐτὸς πρὸ παντὸς ἄλλου ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος. Καὶ αὐτὸς ἐνεσάρκωσε καὶ μετωχέτευεν εἰς ὅλους τὴν ἀκατάβλητον θέλησιν τῆς νίκης ἐναντι τοῦ πείσμονος καὶ καλῶς ὄχρωσμένου καὶ ὑπερτέρου εἰς ἀριθμὸν ἀντιπάλου. Ὁ Δημ. Ἰωάννου ἐξηκολούθησε καὶ κατόπιν καὶ ὅταν ἀνέλαβε

τὴν διοίκησιν μεγάλων μονάδων μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδιαπτῶτου πάντοτε πολεμικοῦ μένουσ ἀγωνιζόμενος, πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν προκινδυνεύων καὶ πάντοτε παρέχων ἐαυτὸν παράδειγμα τῆς ἀσυγκρατήτου καὶ παρατόλμου ὁρμῆς καὶ τῆς περιρραγήσεως τοῦ θανάτου,

Φ. Ν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Μετέσχεν εἰς τὰς κάτωθι ἐκστρατείας :

Ἐκστρατεία 1897 ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

Ἀνθυπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ (ἀπὸ 1888), ὡ ἀξιωματικὸς σύνδεσμος παρὰ τῇ Ι Μεραρχίᾳ Στρατοῦ τοῦ ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Ν. Μακρῆν. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Μπογάζι τοῦ Τυρνάβου, Ματιοῦ (ἐπὶ τριήμερον), Φαρσάλων, Δομοκοῦ, Δερβέν-Φούρκας καὶ Ταράτσας.

Ἐκστρατεία 1912 ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

Ταγματάρχης, ὡς Ἐπιτελάρχης τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας καὶ Τμήματος Στρατιᾶς Δαμιανοῦ. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Σαρανταπόρου (Γλύκοβον), Μπουργιάς, Γεννιτσῶν, Κορνιτζόβου (Τέχοβον), Πολόσκας, Κορυσσῶς, Ἐρσέκας, Κλεισοῦρας.

Ἐκστρατεία 1913 ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας.

Ταγματάρχης, ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας καὶ Τμήματος Στρατιᾶς Δαμιανοῦ. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Κιλκίς, Κιλιντίρ, Δοϊράνης, Μπέλεσι, Γκάρβαν, Βλαδιμήροβο, ὑψ. 1450, Πέχτσοβο (τριήμερον).

Ἐκστρατεία 1918.

Συνταγματάρχης, ὡς Διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας (Φεβρουάριος 1918). Μετέσχε τῶν μαχῶν : Ἐριγῶνος, Περλεπέ, ὕψ. 1300, Μπρόντ.

Ἐκστρατεία 1920—1922, ἐναντίον τῆς Τουρκίας (Μικρὰ Ἀσία).

Ὑποστράτηγος, ὡς Διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1921, κατόπιν ὡς Διοικητῆς Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ Σώματος Στρατοῦ.

Ἐπιχειρήσεις Μαρτίου 1921, ὡς Διοικητῆς III Μεραρχίας. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Μπογιάσκιοι, Σογούτ, Ἀβγκίν (ἑξαήμερον).

Ἐπιχειρήσεις Ἰουλίου 1921.

Ὡς Διοικητῆς τοῦ Βορείου Συγκροτήματος (Μεραρχ. III καὶ XI) συγχρόνως διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Γενῆ-Σελήρ, Ἰνεγκιόλ, Καράκιοι.

Ἐπιχειρήσεις Αὐγούστου 1921.

Ὡς Διοικητῆς Νοτίου Συγκροτήματος Ἀφιὸν Καραχισάρ (Μεραρχ. IV, IX καὶ ἀνεξάρτ. σωμα.) Μετέσχε τῶν μαχῶν : Περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Τουμλοῦ-Μπουνάρ, Τσαί.

Ἐπιχειρήσεις Σεπτεμβρίου 1921. Ὡς Διοικητῆς τοῦ Β'. Σώματος Στρατοῦ. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Καρὰ-Ἐϋρέν, Μπορντί.

Ἐπιχειρήσεις Αὐγούστου 1922. Ὡς Διοικητῆς Α'. Σώματος Στρατοῦ. Μετέσχε τῶν μαχῶν : Περὶ τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, Ἰμπλάκ, Κουτσούκιοι, Ἀλῆ-Βεράν.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Κατὰ Ἰούνιον 1918 ἡ III Μεραρχία, ἣς ἐτύγχανον Διοικητῆς, εὕρισκετο εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν περὶ τὴν Φλώριναν, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς.

Κατὰ Σεπτέμβριον 1918, ὅταν ἐγένετο ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἡ Μεραρχία μου κατεῖχε μέτωπον εἰς τὴν καμπὴν τοῦ Ἐριγῶνος (Τσόρνα).

Μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ Μετώπου, καὶ κατόπιν διαφόρων μαχῶν περὶ τὸν Περλεπὲν καὶ ὕψ. 1300, κατελάβομεν τὸ Μπρόντ. Ἐκεῖθεν ἡ Γαλλικὴ Στρατιὰ, ἣς μετεῖχε καὶ ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία, προήλανε διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μεγάλης ἀναπτύξεως πρὸς Σκόπεια, ἡ δὲ III Μεραρχία ἐφοδιασθεῖσα διὰ 4 ἡμερῶν ἐφόδρων τροφῶν, ἔλαβεν ἐντολὴν ὅπως προελάσῃ διὰ τῶν ὄρεων (ὄρεινὴ κοιλὰς τοῦ Τρέσνα) κατ' εὐθείαν πρὸς Σκόπεια, ὅπως ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῆς 11ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἣτις καὶ πράγματι ἠχμαλωτίσθη, ἀποτελουμένη ἐκ 80 χιλιάδων Βουλγαρικῶν Στρατοῦ.

Ἐκεῖθεν κατὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανο-Αὐστριακῶν, ἡ Μεραρχία μου μετὰ Ταξιαρχίας Γαλλικῆς ἀποτελοῦσα τὴν ἀριστερὰν στρατηγικὴν πλαγιοφυλακίαν, προήλασε πρὸς Βορρῶν καὶ κατέλαβε τὸ Κατσανίκ, Πριστίαν, Πρισσένην, ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Μαυροβουνίου, καὶ διὰ τοῦ Κοσσυφοπεδίου εἰσήλθεν εἰς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν ἀπὸ τὸ Μερντάρι, καὶ διαρκῶς προελαύνουσα ἔφθασε (διὰ Κρουσοῦμι καὶ Προκοῦπλι) εἰς Νύσσαν, ὅπου συνήντησε τὸ κύριον Σῶμα τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ ὀλιγοήμερον παραμονὴν ἐν Νύσση, ἡ III Μεραρχία μετὰ τῆς 11ης Γαλλικῆς ἀπέτελεσε τὴν στρατηγικὴν ἐμπροσθοφυλακίαν τῆς Στρατιᾶς τοῦ Δουνάβεως, ὡς ἐπωνομάσθη ἡ Γαλλικὴ Στρατιὰ, καὶ διετάχθη νὰ προελάσῃ πρὸς Βελιγράδιον καὶ Βουδαπέστην. Τὸ ἐσπέρας τῆς παραμονῆς ὀρισθείσης διὰ τὴν ἐκκίνησιν, ἐματαιώθη ἡ κίνησις τῆς III Μεραρχίας, κατόπιν ἀνακωχῆς τῆς Ὀγγαρίας, καὶ διετάχθη νὰ μεταβῇ πρὸς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα εἰς Πιρότ καὶ Πέριξ, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ δέμηνον, μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐν ἀνάγκῃ προελάσῃ εἰς Σόφριαν, ἐν περιπτώσει εἰδοποιήσεως τοῦ ἐκεῖσε προέδρου Διασυμμαχικῆς Ἐπιτροπῆς γάλλου στρατηγοῦ Κρετιέν, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ὄρων τῆς ἀνακωχῆς.

Εὕρισκόμενος ἐν Πιρότ προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Ἐκεῖθεν μετὰ δέμηνον παραμονὴν ὅπου καὶ ἀνήγειρα μνημεῖον πρὸς ἀνάμνησιν τῶν θυσιῶν τῆς III Μεραρχίας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σερβίας, ἐπέστρεψα εἰς Μακεδονίαν κατὰ Δεκέμβριον διὰ Σόφιας, Ἐγκρί-Παλάγκας, Κουμανόβου καὶ Σκοπείων. Τό, ὅπερ ἀνήγειρον ἐν Πιρότ μνημεῖον, φέρει δύο ἐπιγραφὰς ἐπὶ μαρμαρίνον πλακῶν, τὴν μὲν Ἑλληνιστί : «358 τέκνα τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, μνήμονα προγόνων ἐνθάδε κεῖνται, μάρτυρες ἐλευθερίας κατὰ τυραννίας», τὴν δὲ σερβιστί : «III Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἐμπιστεύεται φιλοξένῳ Πιρότ τόνδε τάφον, μνημεῖον κοινῶν ἀγῶνων μετὰ φίλης συμμάχου Σερβίας.»

Μετά βραχεῖαν περὶ τὸ Ἀσβεστοχώρι καὶ Λαγκαδᾶν παραμονὴν ἡ III Μεραρχία μετέβη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν παρὰ τὸ Γενήκιοι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νέστου ἔναντι τῆς Ξάνθης.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1920 ἡ Μεραρχία μου ἐπέστρεψεν εἰς Πάτρας.

Κατὰ Μάϊον 1920, μοι ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῶν περὶ τὴν Φλώριαν συγκεντρωθέντων στρατευμάτων ὅπως προελάσω εἰς Ἀλβανίαν πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, ἣν ἐπρόκειτο νὰ ὑπερασπίσωσιν οἱ Ἀλβανοί.

Μετά διήμερον προέλασιν, κατέλαβον κατόπιν ἀγῶνος τὴν Μπίγλισταν. Ἐκεῖ διετάχθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ σταματήσω, ἐπιτροπὴ δὲ ἐξ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, ἧς ἀπετέλεσα μέλος, ὑπέγραψε πρωτόκολλον, δι' οὗ ἠνοίγοντο τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀνεγνωρίζοντο αἱ Ἑλληνικαὶ κοινότητες καὶ ἀπεδίδοντο τὰ κτήματα καὶ αἱ περιουσίαι τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ Ἰούλιον 1920 μετέβην μετὰ τὴν III Μεραρχίαν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἀνέλαβον τὴν κἀλυψιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαγνησίας - Μπαλουκεσὲρ - Πανόρμου μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1912, ὅποτε ἡ III Μεραρχία συνεκεντρώθη περὶ τὴν Πάνορμον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Προύσσαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ καὶ ἀνέλαβε προκάλυψιν.

Κατὰ Μάρτιον 1921 τὸ Γ'. Σῶμα Στρατοῦ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν VII, X, καὶ III προήλασε πρὸς Ἑσκή-Σεχίρ, τῶν Μεραρχιῶν συμπαρατεταγμένων, ἀλλ' εἰς μεγάλην δυστυχῶς ἀπόστασιν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλληλοὑποστηριχθῶσι.

Κατόπιν τῶν μαχῶν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ καὶ εἶτα εἰς Μπιλλετζίκ καὶ Σεῖγκούντι, ἡ III Μεραρχία ἐφθάσε πρὸ τῆς ὀχυρᾶς τοποθεσίας τοῦ Ἀβγκίν ἰσχυρῶς κατελιημμένης καὶ πεισματωδῶς ἀμυνομένης, τοῦ χωρίου τοῦ ὁποίου ἐκυριεύσαμεν τὰς οἰκίας μίαν πρὸς μίαν. Ἡ μάχη διήρκεσεν ἐπὶ ἑξαήμερον.

Κατόπιν ἀτυχήματος τῆς X Μεραρχίας, τὸ Γ'. Σῶμα Στρατοῦ διέταξε σύμπτυξιν καὶ ὑποχώρησιν, ἣτις καὶ ἐγένετο ἀπὸ τὰς δύο Μεραρχίας VII καὶ X. Ἐγὼ ὅμως, ἔνεκεν διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, κατόπιν ἐμπρησμοῦ τοῦ Μπιλλετζίκ καὶ συνεπῶς τῶν τηλεφ. συρμάτων, μὴ εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως ὑπέστην ἐπίθεσιν ὀλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ κατὰ Μέτωπον καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, κατόπιν ἑξαήμερου καὶ σκληροῦ ἀγῶνος φθάσας μέχρι πάλης σώματος πρὸς σῶμα.

Τὰ στρατεύματα τῆς III Μεραρχίας διετήρησαν τὰς θέσεις των παρὰ τὰς μεγάλας ἄς ἔσχον ἀπωλείας (70 ο)ο) ἀναδειχθέντα οὕτω ἐνδοξότερα τῶν ἐνδόξων προγόνων. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι, τὸ 2)39 Σύνταγμα Εὐζώνων ἠλλαξε τέσσαρας διοικητὰς κατὰ τὴν μάχην ταύτην, τεθέντων τούτων διαδοχικῶς ἐκτὸς μάχης (ἀντισυνταγμ. Ζωϊτόπουλος ἐτραυματίσθη, ἀντισυντ. Σταμελᾶκος ἐφονεύθη, ἀντισυντ. Δροσινὸς ἐτραυματίσθη, Ταγματ. Σαμαντᾶς ἐφονεύθη). Τέλος λαμβάνω τὴν διαταγὴν δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου ὅπως ὑποχωρήσω ταχέως. Τότε ἐχρησιμοποίησα ὀλόκληρον τὴν νύκτα πρὸς σύμπτυξιν κατ' ἀρχὰς καὶ ὑποχώρησιν κατόπιν, μὴ ἔχων εὐτυχῶς νὰ κανονίζω τὴν κίνησίν μου πρὸς ἄλλην μονάδα.

Κατὰ Ἰούλιον 1921 ἐγένοντο αἱ ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς Κιουτάχειας. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας διώκουν τὸ Βόρειον Συγκρότημα (Μεραρχ. III, XI) διατηρῶν συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας μετ' ἐντολὴν ὅπως ἐνεργῶν καταλλήλως πρὸς Ἑσκή-Σεχίρ, συγκρατήσω ὡς οἶόν τε πλειότερας ἐχθρικὰς δυνάμεις ἐναντίον μου. Ἡ ἐντολὴ αὕτη εἶναι λεπτὴ ἐκ τῶν δυσχεροτέρων.

Πλὴν τῶν διαφόρων μαχῶν ἄς συνῆψα εἰς Ἀῖνεγκιόλ, Γενῆ-Σεχίρ, Καράκιοι, Μπιλλετζίκ, εἶχον περισπασμοὺς ἐξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων. Ἀμφότεραι αἱ μετὰ τῆς Προύσης συγκοινωνίαι μου, ἡ μὲν διὰ Γενῆ-Σεχίρ, ἡ δὲ δι' Ἀῖνεγκιόλ διεκόπησαν. Αἱ δι' αὐτοκινήτων ἐφοδιοπομπαί μου κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Παρὰ ταῦτα δὲν ἔπαυσα νὰ ἐνασκῶ πίεσιν ἐπὶ τοῦ ἐναντί μου ἐχθροῦ, κατορθώσας νὰ συγκρατήσω διὰ δύο Μεραρχιῶν, ἑξ ἐχθρικᾶς Μεραρχίας καὶ οὕτω ἠδυνήθη ὁ ἐπιχειρῶν πρὸς Κιουτάχειαν ἡμέτερος στρατὸς νὰ ἔχη ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ.

Τὸ Ἑσκή-Σεχίρ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ τὸ πρωτὸ τῆς 8 Ἰουλίου. Περὶ ὥραν 20ὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐν ᾧ εὐρισκόμην εἰς τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Καράκιοι, λαμβάνω διὰ τοῦ ἀστυμάτου εἰδοποίησιν ἀπὸ τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ ὅτι κινδυνεύει καὶ νὰ τρέξω εἰς βοήθειάν του. Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἡ ἑτέρα τῶν Μεραρχιῶν μου ἡ XI διεξήγαγεν ἀγῶνα εἰς Μπιλλετζίκ μέτωπον πρὸς βορρᾶν, δηλαδὴ κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν τοῦ Ἑσκή-Σεχίρ. Σκεφθεὶς ὅτι ὁ κυρίως ἀγὼν διεξάγεται εἰς Ἑσκή Σεχίρ ὅπου εὐρίσκειτο τὸ Γ'. Σῶμα Στρατοῦ, ἐκκινῶ μετὰ τὴν III Μεραρχίαν ἀμέσως πρὸς τὴν διεύθυνσιν

ταύτην καὶ βαδίζων καθ' ὅλην τὴν νύκτα φθάνω εἰς Πόρια ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅπου στήσας τὸν ἀσύρματον ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως, ὅποτε ἔμαθον ὅτι ἀπεκρούσθη ὁ ἐχθρὸς.

Τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1921 πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σαγγαρίου, εὐρισκομένῳ εἰς προκάλυπτον ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ, μοὶ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀφίων Καραχισάρ, ἀποτελουμένων ἐκ τῶν Μεραρχιῶν IV, IX καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων τμημάτων Τουμλοῦ-Μπουνάο, Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν ὅπως καλύπτω τὴν σιδ. γραμμὴν Βαγδάτης καὶ συγχρόνως προπαρασκευασθῶ διὰ προέλασιν πρὸς τὸ Ἰκόνιον, ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σαγγαρίου.

Ἐξ Ἀφίων-Καραχισάρ, προήλασα περὶ τὰ 100 χιλιόμετρα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰκονίου, καὶ κατέλαβον μετὰ μάχην τὸ Τσαΐ, τὸ Μπουλεβάντι.

Τὴν IX Μεραρχίαν ἀπέστειλα εἰς Σαγγάριον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Στρατιᾶς.

Αἱ συγκοινωνίαι διεκόπησαν πολλάκις μεταξὺ Ἀφίων-Καραχισάρ καὶ Τουμλοῦ-Μπουνάο καὶ ἀπαξ ἐπὶ ἑβδομάδα, ἃς ἀποκατέστησα κατόπιν μαχῶν περὶ τὸ Τουμλοῦ-Μπουνάο.

Ὅποτε μοὶ ἐκοινοποιήθη ἡ διαταγὴ τῆς ὑποχωρήσεως ἐκ τοῦ Σαγγαρίου πρὸς Ἑσκή-Σεχέρ, προβλέπων ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ Σαγγαρίου πρὸς Ἀφίων-Καραχισάρ, ἐζήτησα ἀμέσως τὴν ἐγκρισιν ἀπὸ τὴν Στρατιὰν ὅπως ἐγκαταλείψω τὸ Τσαΐ, ὅπου εὐρισκόμην ἐκτεθειμένος, καὶ συμπτυχθῶ πρὸς Ἀφίων-Καραχισάρ. Μοὶ ἐδόθη πρὸς τοῦτο πλήρης ἐλευθερία. Συγχρόνως ἀνέφερα εἰς τὴν Στρατιὰν ὅτι ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς σιδ. γραμμῆς Ἀγκύρας Ἑσκή-Σεχέρ, θὰ θελήσῃ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀλλοχοῦ καὶ ὡς τοιοῦτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἐνδείκνυται τὸ Ἀφίων-Καραχισάρ, καὶ ἐν τέλει κατέληγον ζητητῶν ἐγκαίρως ἀποστολὴν ἐνισχύσεων. Διαθέτων ἐν Ἀφίων-Καραχισάρ τὰ ἀεροπλάνα τοῦ Ναυτικοῦ Σμήνου, τὰ ἐχρησιμοποίησα πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ὁδῶν τῶν ἀγουσῶν ἐξ Ἀγκύρας πρὸς Τσαΐ καὶ Ἀφίων. Πράγματι μετὰ τινος ἡμέρας ἀνεφάνησαν ἐχθρικαὶ φάλαγγες Ἰππικοῦ δύο Μεραρχιῶν καὶ ὀπισθεν τούτων μεγάλαι φάλαγγες Πεζικοῦ προελαύνουσαι πρὸς Τσαΐ.

Ἦρξατο μὲ τὴν IV Μεραρχίαν ἡ μάχη περὶ τὸ Ἀφίων-Καραχισάρ, διαρκούσης τῆς ὁποίας, μοὶ κατέφθανον ἐνισχύσεις ἐξ Ἑσκή-Σεχέρ διαδοχικῶς κατὰ πρῶτον ἡ II Μεραρχία καὶ εἶτα ἡ I Μεραρχία, οὕτω δὲ ἀπεκρούσθη ὁ ἐχθρὸς.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 κατέφθασε καὶ ἡ XII Μεραρχία μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α'. Σώματος Στρατοῦ στρατηγοῦ Κοντούλη, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀφίων-Καραχισάρ.

Τότε διετάχθη ν' ἀναλάβω τὴν διοίκησιν τοῦ Β'. Σώματος Στρατοῦ, εὐρισκομένου ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ εἰς Κίς Βερὰν καὶ Σεϊντί Γαζή.

Ἄμα ὡς ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τὸ ἑσπέρας, ἔλαβον τηλεγραφικὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, ὅπως σπεύσω εἰς βοήθειαν τοῦ ἐν κρίσιμῳ καταστάσει εὐρισκομένου Α'. Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν ἐπομένην πρωὶ ἐξεκίνησα μὲ τὰς δύο Μεραρχίας τὴν V καὶ XIII συμπαρατεταγμένας, μὲ διεύθυνσιν οὐχὶ τὸ Ἀφίων-Καραχισάρ ἀλλὰ Βορειανατολικῶς τούτου 35 χιλιόμετρα πρὸς Μπορντί, ὥστε νὰ ἐπιτεθῶ ἐναντίον τῶν νότων τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ 1ην ἡμέραν βαδίζων ἱπλαστὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σεϊντί προήλασα περὶ τὰ 40 χιλιόμετρα μετὰ μικρὰν συμπλοκὴν περὶ τὸ Καρὰ-Ἐϋρέν.

Τὴν 2αν ἡμέραν ἐξακολουθεῖ ἡ προέλασις τοῦ Β'. Σ. Στρατοῦ, τῆς μὲν V Μεραρχίας διευθυνομένης πρὸς Μπορντί, τῆς δὲ XIII μεθ' ἧς ἐβαδίζον διευθυνομένης δυτικώτερον δι' Ἀγίας-ιν πρὸς Μπορντί ὅπως περικάμψῃ τὸν ὄρεινόν ὄγκον Σαμανλί Ντάγ.

Ἡ V Μεραρχία μοὶ ἀναφέρει ὅτι εἰς Γιαπουλντικ ὑπέστη ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν ἐξ Ἀνατολῶν, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς πλευροῦ καὶ μάχεται. Σεφθεῖς ὅτι προέχει τὸ ζήτημα τοῦ ἐν κρίσιμῳ καταστάσει εὐρισκομένου Α'. Σώματος Στρατοῦ, οὕτινος ἡ τυχὸν καταστροφὴ θὰ συνεπέφερε γενικὴν τοιαύτην, καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς διὰ τοιαύτης ἐπιθέσεως σκοπεῖ ἴσως νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν προέλασίν μας, διατάσσω τὴν V Μεραρχίαν ὅπως ἀφίση ἰσχυρὸν πλευρικὸν ἀπόσπασμα ἵνα συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ κύριον σῶμα τῆς V Μεραρχίας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προέλασίν του πρὸς Μπορντί, καίτοι ἐκ Γιαπουλντικ ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς λιάν ἐπιμήκη καὶ βαθεῖαν κοιλάδα, ἧς ἡ ἔξοδος, τὸ Μπορντί, κατεῖχeto ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ δὲ εἴσοδος ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπιτιθεμένου εἰς Γιαπουλντικ, συνεπῶς θὰ εὐρίσκετο εἰς κρίσιμον θέσιν, συνεμορφώθη οὐχ ἦττον πρὸς τὴν διαταγὴν μου, καὶ οὕτω τὸ Β'. Σῶμα ὅπερ

διώκουν προελαύνον διαρκῶς ἄνευ διακοπῆς, κατόρθωσε κατόπιν μάχης παρὰ τὸ Μπορντί νὰ ἀπαλλάξῃ ἐγκαίρως τῆς κρισίμου καταστάσεως εἰς ἣν εὐρίσκετο τὸ Α'. Σῶμα Στρατοῦ, τοῦ ἐχθροῦ ἀποσυρθέντος ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί. Τοῦτο ὁμολόγησε καὶ ὁ Ἄρχηγός τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ Φεβζὶ Πασσᾶς, ὅστις κατ' Αὐγουστον 1924 ἐξεφώνησε λόγον καὶ εἶπεν ὅτι «Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου διετάξαμεν ἔν τῶν σωμάτων στρατοῦ μας ὅπως ἐνασκήσῃ πίεσιν ἐπὶ τοῦ χαρακωμένου εἰς Ἄφιον Καραχισὰ ἐχθροῦ. Ἡ μονὰς αὕτη ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν τῆς μὲ θάρρος καὶ ἐπιτυχίαν. Ἐχθρικὸν ὅμως Σῶμα Στρατοῦ κατελθὼν ἀπὸ Βορρᾶ, τὴν ἠνάγκασε νὰ σταματήσῃ τὴν δρᾶσιν τῆς καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν βάσιν τῆς».

Ἀθῆναι Δεκέμβριος 1926

Ν. Τρικούπης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΑΙΒΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐπληρέτησεν ἐπὶ 10ετίαν καὶ πλέον εἰς τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὴν Αὐστριακὴν Γεωδ. ἀποστολὴν (εἰς τὴν γεωδαισίαν καὶ τοπογραφίαν) ὡς ἀνθυπ. καὶ ὑπολοχ. διευθύνων ἐργασίας ἐπὶ ἑξαετίαν καὶ ἐκτελέσας μὲ ομάδα ἀξιωματικῶν τὴν μόνην ὑπάρχουσαν τοπογραφ. ἐργασίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι μεταξὺ Ἀργινίου-Ἀμφιλοχίας ἐντελῶς ἀνεξάρτητον καὶ ἦν κατόπιν προσήρμησε πρὸς τὸ γαιωδετικὸν δίκτυον τῆς χώρας.

Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὡς Ἀνθυπ. εἰς τὸ 6ον Τάγμα Εὐζώνων τοῦ Συντάγματος Γιαννικώστα τῆς Ταξιαρχίας Σμολένσκη ὑπὸ λοχαγὸν τὸν γενναῖον Ἰω. Θεοδώρου, τὸν συναγωνιστὴν τοῦ Τεοτίπη εἰς τοῦ Ματαράγκα καὶ εἶναι γνωστὸς ὁ πρωτεύων ρόλος, ὃν ἔπαιξεν ὁ λόχος, οὗτος εἰς τὸ Ρεβένι καὶ Βελεστῖνον. Ἐπὶ μὲν τοῦ Γιαννικώστα προὔταθῃ διὰ προαγωγὴν κατ' ἐκλογὴν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, ὑπὸ δὲ τοῦ Σμολένσκη διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος. Ἐπληρέτησεν ὡς Λοχαγὸς ἐπὶ δύο ἔτη ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸ 103ον Σύνταγμα πεζικοῦ ἀποκομίσας ἀρίστας Γαλλικὰς συστάσεις.

Ἐξεπαιδεύθη ὡς λοχαγὸς πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1912 ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν Ἀθήναις καὶ ὠργάνωσεν εἰς τὸ 9ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τὰς διμοιρίας πολυβόλων, αἵτινες ἐλειτούργησαν θαυμασίως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν 1912—1913 ἔλαβε μέρος ὡς Διοικητὴς λόχου καὶ Τάγματος εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ 9ου Συντάγματος ἀπὸ Γριζάνου μέχρι Ἄνω Τζουμαγιάς καὶ προὔταθῃ παρὰ τοῦ Συνταγματάρχου του διὰ προαγωγὴν κατ' ἐκλογὴν εἰς τὸν πίνακα Α'. Ὡς ταγματάρχης διορισθεὶς ἐπὶ τούτῳ εἰσηγητὴς τοῦ Στρατοδικείου Ἰωαννίνων

ἔξεκαθάρισε πᾶσας τὰς ἐγκορμεῖς ὑποθέσεις τῆς ἐκστρατείας 1912—13 ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῆς Β. Ἠπείρου.

Διόκησεν εὐδοκίμως ὅλας τὰς μονάδας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης. Προήχθη πάντοτε κατ' ἐκλογὴν.

Ἐλαβε μέρος ὡς Ἀντισυνταγματάρχης εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915—1916 ἐν Μακεδονίᾳ ὡς Διοικητὴς τοῦ 3)40 Συντάγματος Εὐζώνων.

Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλον τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς Συνταγματάρχης Διοικητὴς πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Σερρών, ἣν κατὰ περιόδους καὶ διόκησε προσωρινῶς ἐν τῷ μετώπῳ, διακριθεὶς ἐν τῇ διοικήσει κατὰ τὴν γνώμην τῶν Στρατηγῶν του ἀδελφῶν Ζυμπρακάκη.

Τέλος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας ὡς Διοικητὴς τῆς V Μεραρχίας καὶ προήχθη ἐν τῷ μετώπῳ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐποστρατήγου διὰ τὴν δρᾶσιν του. Ἀπεχώρησε τῇ αἰτήσει του ἐκ τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς καταστροφῆς.

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ

Ὁ Στρατηγὸς Ἀλέξανδρος Αἰνιᾶν Μαζαράκης εἶχεν ἀναλάβει τὴν διοίκησιν τῆς Μεραρχίας Σμύρνης ὑπαγομένης εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ Σμύρνης ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Ἀντιστράτηγον Ἰωάννου.

Ἡ Μεραρχία Σμύρνης ἀπετελέσθη ἐξ ἐκλεκτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ (Συν)των διοικουμένων ὑπὸ τῶν Συνταγματάρχων Γουλιανῶ, Ἀναγνώστου καὶ Πετροπουλάκη.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν καθ' ἃς ἀπεβιβάσθη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰς τὴν Σμύρνην ἡ Μεραρχία Σμύρνης εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐπιτήρησιν τῆς κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀϊδινίου χώρας, καθ' ὅσον μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς καταλήψεως τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἠπειλείτο ὄχημα ἀπὸ Βορρᾶ, οὐχὶ μικρὸς δὲ καὶ ἑτέρας φύσεως κίνδυνος προέβαλεν ἐκ τῆς παρουσίας Ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν παραλίαν ἀπὸ Ἀγιασουλῶν μέχρι Σωκίων ζώνην.

Ἡ τουρκικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀποσυντεθειμένου καὶ ἄνευ πλέον ἠθικοῦ στρατοῦ τοῦ Κεμάλ, εἶχεν ἀρχίσει καὶ αἱ πληροφορίες περὶ τῶν δυνάμεών του παρουσίαζον τὸν ἐχθρὸν ὡς τελείως ὀργανωμένον καὶ ἔτοιμον ν' ἀποπλύνῃ τὸ ὄνειδός του.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1920 διατάσσεται ἡ μεγάλη καὶ ὡς γνωστὸν νικηφόρος προέλασις, καθ' ἣν τὸν μέγιστον ὄλον διεδραμάτισεν ἡ Μεραρχία Σμύρνης.

Πρῶτον καταλαμβάνεται ἡ ὀχρὰ θέσις «Μπουρὸν Ὁρένη» ἀφ' ἧς ἐκτοπίζεται ὁ ἐχθρὸς μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ του, ἄνευ σοβαρῶν ἡμετέρων ἀπολειῶν καὶ συλλαμβάνονται τοῦρκοι αἰχμάλωτοι διηγούμενοι τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχεν περιέλθει ἡ Μεγάλη Αὐτοκρατορία τῶν ἀπὸ πολιτικῆς καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως.

Τὸ «Μπουρὸν Ὁρένη» διαδέχεται ἡ κατάληψις τοῦ «Μπαλοῦ-Κεσέρ» δι' ἧς ἐξησφαλίσθη πλέον ἡ ἀπρόσκοπος διώξις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ ἡ ἐλευθέρωσις διόδου τῶν περιφίμων στενῶν τῶν Δαρδανελίων.

Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται φεύγουν καὶ διαρκῶς ἐγκαταλείπουν τὰς ὀρειὰς πόλεις των, τὰ πλούτη των, τὰ κανόνια των, τὰ πολυμεφρόδιά των.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν ἐγκαταλειπομένων τούτων μερῶν μὲ δάκρυα χαρᾶς ὑποδέχονται τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν καὶ διηγοῦνται τὰ βάσανά των καὶ τὴν τυραννίαν τὴν Κεμαλικὴν ἣν ὑφίσταντο.

Καὶ ἐξακολουθεῖ προελαύνουσα ἡ Μεραρχία Σμύρνης ἀμαχητὶ σχεδὸν κατακτῶσα ὅλον ἐδάφη, ἀποδίδουσα τὴν πρὸ ἑκατονταετηρίδων ὀλοκλήρων ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ οἱ Τοῦρκοι μόνον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι καταφθάνει Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐγκαταλείπουσι τὰ πάντα καὶ φεύγουν.

Ἡ ἀπὸ Σμύρνης μέχρι Πανόρμου ταχυτάτη προέλασις ἐπερατώθη ἄνευ πολλῶν θυσιῶν καὶ λίαν ἐπιτυχῶς ἐντὸς 40 περίπου ἡμερῶν καὶ ἄρχεται ἡ νέα φάσις τῆς προελάσεως ἧτοι ἡ ἀποβίβασις πλέον Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια.

Εἶναι ἀπεφύρατος καὶ ἀφάνταστος ἡ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀγγλικὸς μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἀναμένουν νὰ περατωθῇ ἡ ἐπιβίβασις τῶν τμημάτων τῆς ἐνδόξου Μεραρχίας Σμύρνης ἐν Πα-

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ
Ἀντιστράτηγος

νόμοι και Ἀρτάκη πρὸς μεταφορὰν τῶν εἰς Ραιδεστόν και Ἡράκλειαν, ἐπίκαιρα σημεῖα τῶν Θρακικῶν παραλίων, ὁπόθεν ἡ Ἑλληνικὴ προσέλασις θὰ ἤρχιζεν.

Ἦτο λυκανγές, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ὅτι τὰ φέροντα τὸν Στρατὸν μας ἀτιμόπλοια ἐδέχοντο εἰς τὸν Κόλπον τῆς Ραιδεστοῦ και Ἡρακλείας διὰ σημάτων διαταγῆς τῶν Στολάρχων τῶν δύο ῥηθέντων στόλων.

Αἰσθήματα φιλοπατρίας και ἐλευθερίας ἐπλημύρουν τὰς καρδίας ὄλων και πάντες ὑπερηφανεύομεθα ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φυλὴν.

Ἐπὸ τὰ σφοδρὰ πρὸς τῶν ὑπεροτένων και πολεμικῶν σκαρῶν τῶν δύο στόλων, ἤρξατο ἡ ἀποβίβασις τῶν τμημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐκ τῶν φερόντων τοῦτον ὀλιγαγωγῶν πλοίων εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα ἀποβιβάσεων τῶν Θρακικῶν πόλεων Ραιδεστοῦ και Ἡρακλείας.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἡράκλειαν, οὐδεμία ἀντίστασις προσβλήθη ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, εἰς τὴν Ραιδεστόν ὁμως μετὰ μικρῶν ἀντίστασιν τοιούτων ὑποστηριχθεῖσαν ὑπὸ τηλεβόλων μικρῶν ἐστημένων εἰς τὸ Φρούριον τῆς πόλεως, παρεδόθη ἡ Τουρκικὴ Φρουρὰ Ραιδεστοῦ εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν Τμημάτων ἀποβιβάσεως τότε Συγχην Κονδύλην Γ.

Οἷτω εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια ἐκινεῖται πλέον ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία ὁ δὲ Τουρκικὸς Στρατὸς, ἀτάκτως ἐτρέπετο πρὸς τὰ ἐνδότερα.

Τὸ Σύνθημα τῆς Μερραρχίας Σμύρνης ὁλονὲν προχωροῦν, ἐλευθερώνουν, συνδυασθείσης δὲ και ἐπιθετικῆς προσέλασεως τοῦ Σ. Σ. Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ Καραϊσῆς κατελήφθη ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη.

Ἀθήναι Μάρτιος 1927

Εὐστρ. Ὀρειᾶνος

Δοχαγὸς Πεζικοῦ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α. ΓΑΡΓΑΛΙΔΗΣ

Ἐποστράτηγος

Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὡς λοχαγὸς ὀπηρετῶν παρὰ τῷ 1ῳ Πεζικῷ Συντάγματι.

Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν πόλεμον τοῦ 1918 διόφκει τὸ 35ον Πέζ. Σύνταγμα σπουδαίως συντελέσαν εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ Γερμανοβουλγαρικοῦ μετόπου.

Μετέσχε τῆς εἰς Οὐκρανίαν ἐκστρατείας ὡς Ἀρχηγὸς Πεζικοῦ τῆς II Μερραρχίας. Ἐν τῷ Μικρασιατικῷ πολέμῳ διόφκησε τὴν XI Μερραρχίαν.

ΝΙΚΟΛ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ Ἡπείρου κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν δὲ πόλεμον εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς VIII Μεραρχίας.

Μετέσχεν τοῦ ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ πολέμου τοῦ 1918 ὡς διοικητῆς τοῦ 17ου Πεδ. Συντάγματος.

Ἠγήθη κατόπιν τῆς I Μεραρχίας ἣτις ἐνήργησε τὴν εἰς Σμύρνην ἀπόβασιν

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐξῆλθε τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ Πεζικόν.

Μετέβη εἰς Γαλλίαν ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ διατίαν παρακολουθήσας διάφορα Στρατιωτικὰ Σχολεῖα, ὡς ὑπολοχαγὸς καὶ εἶτα λοχαγός. Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912 τὸν εὗρεν ἐν Γαλλίᾳ ὁπόθεν ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ ἐν Μεσολογγίῳ ἑδρεῖον τοῦ Συντάγματος Πεζικοῦ.

Κατὰ τοὺς δύο πολέμους Ἑλληνοτουρκικὸν καὶ Ἑλληνοβουλγαρικὸν ἔδρασεν ὡς Διοικητῆς λόχου καὶ τάγματος ἐπιδείξας στρατιωτικὰ προσόντα τίσσοντα αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν διακεκριμένων ἀξιωματικῶν.

Τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου δὲν ἀπεχώρησε τῆς μάχης ἀλλὰ παρέμεινε μέχρι τέλους. Προὔταθη πρὸς προαγωγὴν ἐπ' ἀνδραγαθία.

Προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου κατ' ἐκλογὴν.

Ἡ κήρυξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τὸν εὗρηκεν ὑπηρετοῦντα ἐν Πάτραις εἰς τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα. Προσεχώρησεν εἰς τὸ «Ἐθνικὸν κίνημα» μεταβάς ἐκ τῶν πρώτων εἰς Θεσσαλονίκην ἐπὶ κεφαλῆς 15 κατωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ 18 ὑπαξιωματικῶν.

Διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως μετέβη εἰς Μυτιλήνην ἔνθα συνεκρότησεν, ὠργάνωσε καὶ ἐξεπαίδευσεν τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀρχιπελάγους.

Ἐκεῖ προήχθη κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συγκροτήσεως τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους, εἰς ἣν ἀνήκε τὸ 8ον Σύνταγμα, μετέβη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ εἰς Μοναστήριον ἔνθα κατέλαβε τὸν βορειοδυτικὸν τομέα ὃν ὠργάνωσεν

ἀμυντικῶς. Παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἑξάμηνον ἀποκρούσας πλείστας ἐπιθέσεις τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ ἐκτελέσας πλείστας τοιαύτας κατ' αὐτῶν.

Εἶτα ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Συντάγματός του εἰς τὸν τομέα τοῦ Σκρᾶ ἔνθα εἶχε προηγηθῆ ἡ Μεραρχία Ἀρχιπελάγους.

Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Σκρᾶ κυριεύσας καὶ καταλαβὼν τὸ κύριον καὶ σοβαρότερον ἀμυντικὸν συγκρότημα τοῦ ἐχθροῦ.

Διὰ τὴν ὑπέροχον δρᾶσιν του καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματός του ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων Στρατηγὸς Γκνγιομὰ παριστάμενος εἰς τὴν μάχην ἀπένευμεν εἰς μὲν τὴν σημαίαν τοῦ Συντάγματος τὸν Γαλλικὸν πολεμικὸν Σταυρὸν, αὐτὸν δὲ ὠνόμασεν ἀξιοματικὸν τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Εἶναι τὸ πρῶτον Σύνταγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἔτυχε τῆς τιμῆς αὐτῆς. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἀπέκτησε τὰς ἐπαμίδας τοῦ Στρατηγοῦ προαχθεὶς ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Μεραρχοῦ διὰ διακεκριμένας ὑπηρεσίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐτοποθετήθη ὡς Φρούραρχος καὶ εἶτα ὡς στρατιωτικὸς Διοικητής.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1920 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Μεραρχίας Κρήτης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1921 ὅποτε ἀπεμακρύνθη τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας τεθεὶς εἰς διαθεσιμότητα εἰς ἣν παρέμεινε μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1922 ὅτε τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ Χ Μεραρχίας.

Μετὰ τὴν ἀναχωρὴν μετὰ τῶν Τούρκων, εὐρισκόμενος μετὰ τῆς Μεραρχίας του εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας καὶ διαταχθεὶς ν' ἀποχωρήσῃ καὶ μεταβῆ εἰς Κομοτινὴν παρέμεινε τελευταῖος μετὰ μιᾶς Ἰλῆς Ἰππικοῦ ἵνα προστατεύσῃ τὸν ἀποχωροῦντα πληθυσμόν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων τῆς εἰρήνης ἐν Κομοτινῇ ἄλλοτε μὲν ὡς διοικητῆς τῆς Χ. Μεραρχίας, ἄλλοτε δὲ ὡς διοικητῆς τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ εἰργάσθη πρὸς παρασκευὴν τῶν ἀνωτέρω μονάδων διὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐπαναλήψεως τοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης ἐτοποθετήθη ὡς ὀριστικὸς Διοικητῆς τοῦ Δ'. Σώματος Στρατοῦ προαχθεὶς εἰς Ἀντιστράτηγον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Ἐποστράτηγος

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσεν ὡς λοχαγὸς παρὰ τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ ταῦ Στρατοῦ.

Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920 διετέλεσεν Ἐπιτελάρχης τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτης πρὸς Δορύλαιον, Σαγγάριον καὶ Ἀγκυραν ἀντικατασταθεὶς κατὰ Μάϊον τοῦ 1922.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1859.

Κατὰ τὸ ἔτος 1878, μόλις περατώσας τὰς Γυμνασιακὰς σπουδὰς του, ἐκραγείσης τῆς τότε ἐπαναστάσεως, μετέβη εἰς τὴν ὀρεθητικὴν γραμμὴν τῆς Ἡπείρου με ἀνταρτικὸν Σῶμα ὑπὸ τὸν ἐξ Αἰτωλικοῦ Στουρνάραν, ὁπόθεν μετὰ τὴν ἐν Δημαργιῶ μάχην ἐπανέκαμψεν εἰς Καρβασσαρὰν καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ Πεζικόν.

Τὸ 1882 προάγεται εἰς ἀξιωματικὸν ὃ δὲ πόλεμος τοῦ 1897 εὗρεν αὐτὸν ὑπολοχαγόν. Συμμετέσχε τῶν μαχῶν Κομισκοῦ, Γεκέ-Τατάρ, Φαρσάλων καὶ Δομοζοῦ προταθεὶς παρὰ τοῦ Διοικητοῦ του Γεωργ. Νικολαΐδου διὰ τὴν κατ' ἐκλογὴν προαγωγὴν καὶ προαχθεὶς εἰς λοχαγόν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1902—1903 ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Γεωργίου Θεοτόκη ἡ ἐν Μακεδονία ὀργάνωσις, ὅπου καὶ μετέβη μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν Μελά, Κοντούλη καὶ Κολοκοτρώνη. Ἦτο ἡ πρώτη εἰς Μακεδονίαν ἑλληνικὴ ἀποστολή. Ἐπιστρέψας ἐκ Μακεδονίας ὑπέβαλε ἔκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας, ἣτις ἔδει νὰ γίνῃ ἐν Μακεδονία, δεχθεὶς τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Γεωρ. Θεοτόκη, ὅστις κατὰ πάντα συνεφώνησε πρὸς ταύτην.

Τὸ 1904—1905, λοχαγὸς ὢν, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ παρέμεινεν ἐπὶ ἔτος ὑπὸ τὴν Πρωθυπουργίαν Δεληγιάννη, Ράλλη καὶ Θεοτόκη.

Κατὰ τοὺς δύο ἐνδόξους μας πολέμους τοῦ 1912—1913 διόκει τὸ 10ον Πεζ. Σύνταγμα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας, παντοῦ διακριθεὶς, εἰς δὲ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου ἔτυχε τῆς εὐαρεσκειᾶς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου, κοινοποιηθείσης διὰ τῆς ἡμερησίας διαταγῆς τοῦ Συντάγματος. (ὄρα καὶ σελ. 68)

Προήχθη εἰς ὑποστράτηγον τὸν Αὐγούστον τοῦ 1913 καὶ μετ' ὀλίγον ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διοίκησις τοῦ τότε συσταθέντος Ε'. Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 προάγεται εἰς Ἀντιστράτηγον, ἡ δὲ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Δ. Ράλλην ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας.

Τὸ 1921 κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου ὃ ὑπὸ τὴν διοίκησιν του Στρατοῦ Μ. Ἀσίας προήλασε καὶ κατέλαβε τὴν Κιουτάχειαν - Ἀφιὸν Καρχισιάρ καὶ Ἐσκῆ-Σελίρ. Τὸν δὲ Αὐγούστον κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως προήλασε πρὸς Ἄγκυραν, ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι αἰτίνας παρουσιάσθησαν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου τὸν ἠνάγκασαν νὰ διατάξῃ τὴν διακοπὴν τῆς προχωρήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀποχώρησιν, ἣτις κατὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ξένους στρατιωτικοὺς ἀντιπροσώπους, ὑπῆρξε τολμηρὰ καὶ θαυμαστή.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1922 ἀπεμαρζούνθη τῆς Μ. Ἀσίας ἀποστρατευθεὶς.

Α. Ν.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΥΘ. ΓΟΥΒΕΛΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Διετέλεσε Διοικητὴς Μοίρας Πεδινῶν Πυροβολικοῦ κατὰ μὲν τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 παρὰ τῆ V Μεραρχία, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν παρὰ τῆ X.

Ἐπίσης διετέλεσεν Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ διαρκούσης τῆς Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας καὶ δὴ κατὰ τὸ ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου 1921 μέχρι 3ης Ἀπριλίου ἰδίου ἔτους χρονικὸν διάστημα.

Τὴν ὅλην κατὰ τοὺς πολέμους δράσιν τοῦ ἀτρομιήτου τούτου καὶ ἐξαιρετικῆς παιδείσεως ἀξιωματικοῦ εἰκονίζουσι κάλλιον παντὸς ἄλλου χαρακτηρισμοῦ τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα ἔγγραφα καὶ ἀποσπάσματα (ὄρα ἐπίσης καὶ σελ. 53 καὶ 185.)

**

«24 Ὀκτωβρίου 1912

«Ἡ πανωλεθρία κατὰ τὸ ἀριστερὸν εἶναι πλήρης. Ὅλα τὰ μεταγωγικὰ μάχης καὶ σώματος συνελήφθησαν. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ πυροβοληταὶ ποῦ ἠθέλησαν νὰ πράξουν τὸ καθήκον των κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς....Καὶ ὁ στρατὸς ὑποχωρεῖ προτροπαδῆν, ρίπτων τὰ ὄπλα του πετῶν τὰ φυσίγγια του, ἐλαφρονόμενος ἀπὸ τὸ βῆρος τῶν κουβερτῶν του.

Δι' ὅλα αὐτὰ ὁ Γουβέλης ἀνέλαβε μεγάλην εὐθύνην, ἀγωνιζόμενος, αὐτὸς μόνος νὰ περισώσει, νὰ διοικήσῃ, νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸ δεξιὸν καὶ νὰ ἐπιπλεύσῃ τοῦ τραγικοῦ ναυαγίου. Τὸν βλέπω καὶ μοῦ κάνει ἐντύπωσιν παννυήλου καταρτιοῦ ἐξακολουθοῦντος νὰ προεξέχῃ τῶν κυμάτων ποῦ ἐρρομφήξαν τὸ καράβι εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκει. Καὶ τὴν γνωρίζει καλῶς τὴν εὐθύνην ποῦ ἀνέλαβε. Δι' αὐτὸ καὶ θὰ μεταχειρισθῇ κάθε παράτολμον, κάθε τρελλὸ μέσον διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ὅ,τι ἤρχισεν. Ἡ ζωὴ, εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις δὲν στοιχίζει ἀπολύτως τίποτε. Προκειμένου νὰ γυρίσῃ κανεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας χωρὶς κανόνια, χωρὶς πυροβολητάς, χωρὶς κάποιαν δόξαν, καλλίτερα νὰ μὴ γυρίσῃ ποτέ! Καὶ προκειμένου νὰ δίδῃ σημασίαν εἰς τὸ τομᾶρι καλλίτερα νὰ μὴ ἠκολούθει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ στρατιώτου, ὁ ὁποῖος ὅταν πεθαίνῃ σπῆτι τοῦ ἐπάνω στὸ κρεβάτι του, δὲν πεθαίνει μὲ φυσικὸν θάνατον.

Καὶ ὁ τολμηρὸς ταγματάρχης, ὁ ἀντάρτης ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν εἰς τὸ Στράτευμα, ὁ ἥρως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Γουδί, γίνεται τώρα ἥρωας μιᾶς νέας Ἐπαναστάσεως, τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ στρατιωτικοῦ γοήτρου. Ἀφοῦ ὅλοι, παραταίοντες μέσα εἰς τὴν ἀδεξιότητα περὶ τὸ διοικεῖν, τὴν ἀπειρίαν περὶ τὸ ενεργεῖν συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τῆς τακτικῆς, τὴν ἀνικανότητα περὶ τὸ πράττειν ὅχι πλέον μεγάλα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ στοιχειῶδες καθήκον, ἐλησμόνησαν τὸν προσορισμὸν των καὶ ἐρρομφαν μακρὰν τὴν ἀσπίδα, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ μεγαλοφυΐα Ἰδέα ἐγράφε τὰς δύο ἰσοᾶς λέξεις: «Τιμὴ—Πατρίς», ἀφοῦ ὅλοι ἀπεδείχθησαν κωλύματα καὶ τοῦ δεκανέως ποῦ θὰ ἠγνόει τὰ καθήκοντά του, ἀφοῦ ὅλοι ἐχάθησαν καὶ τὸ μόνο φαρδὸν γαλόνι, ἐξαιρέσει τοῦ τοῦ Καμάρια, ποῦ φαίνεται καθ' ὅλο τὸ δεξιὸν κέρασ εἶναι τὸ δικό του, θὰ ἐπαναστατήσῃ ἐκ νέου ἐναντίον ὅλων καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐργασθῇ μόνος διὰ λογαριασμὸν ὅλων μαζύ.

Καὶ προβαίνει τώρα ὁ τολμηρὸς Ταγματάρχης εἰς παράφρονα πρὸς τὸ ἀριστερὸν ἀναγνώρισιν,

ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἐφ. Ἀνθυπολοχαγοῦ Μπουφέα καὶ δύο λογιῶν Συνδέσμων: Τοῦ Δουζα Ἀθανασίου καὶ τοῦ γραφόντος τὰς γραμμὰς αὐτάς. . . . » (ἐκ τοῦ «Πολεμικοῦ ἡμερολογίου» τοῦ Ἰσιδώρου Φραγκίσκου, ἐκδ. 1914).

Ἄριθ. πρωτ. 309

Δ ἤ μ ο ς Κ ο ζ ἄ ν η ς

Ἀξιότιμον Κύριον Κωνσταντῖνον Γουβέλην

Ταγματάρχην Πυροβολικοῦ κλπ. κλπ.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς πολλὰς καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέσχετε τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἡμῶν Πατρίδι Κοζάνῃ, εἴτε ὡς Διοικητῆς Μοίρας Πυροβολικοῦ, παραμείναντες ἐν αὐτῇ εἰς κρίσιμους στιγμὰς καὶ διασώσαντες αὐτὴν ἐκ βεβαίου κινδύνου, εἴτε ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἀνεξαρτήτου Στρατοδικείου ἐπιβαλόντες καὶ ἐξασφαλίσαντες διὰ τῆς ἀμερολήπτου καὶ δικαίας Ὑμῶν κρίσεως τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ τάξιν πρὸς πρόοδον καὶ εὐημερίαν τῆς πόλεως, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἐκφράσωμεν ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ Κοζάνης τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ.

Ἡ Κοζάνη, προπέμπουσα Ὑμᾶς, σᾶς προσφέρει τὴν εὐγνωμοσύνην της δι' ὅσα ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῆς προόδου ἐπράξατε».

Ἐν Κοζάνῃ τῇ 22 Μαρτίου 1913.

Ὁ Δήμαρχος

Γ. Μάνος

Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος

Παπαθανάσιος

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον

Κ. Κάγκαλης

Ἐμμ. Στεργίου

Ἰωάν. Τσιπότης

ΔΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΝΤΟΥΛΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Συμμετέσχεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ἐν Λυκουρεσίῳ τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τὸν τότε μοίραρχον Γ. Στεφάνου. Ὡς γνωστὸν ἡ εἰρημένη Ἐπανάστασις ἀπέβη καταστρεπτικὴ διὰ τοὺς συμμετασχόντας καθ' ὅσον ἐφρονεύθησαν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ συνόλου τῶν 600 ἐθελοντῶν, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ τότε ἐθελοντῆς Κοντούλης, ἤχθησαν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐγκαθειρθησαν σωθέντες ἐκ τῆς ἀγχόνης, ἣτις ἀνέμενον αὐτούς, ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐνεργείαις τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Κουμουندούρου.

Συμμετέσχεν εἰς τὰς μεθοριακὰς συμπλοκὰς πρὸς τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ 1886 ὑπηρετῶν ὡς ἀν)γὸς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν γενναῖον ταγματάρχην ἀείμνηστον Πρωτοπαπᾶν τάγμα τοῦ πέμπτου Πεζικοῦ Συν)τος ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Νεζεροῦ.

Συμμετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸ ἔτος 1897 ὑπηρετῶν ὡς ὑπ)γὸς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον ἀντισυνταγματάρχην Ἀλεξάνδρου τέταρτον τάγμα τῶν Εὐζώνων.

Ἡ τότε δρᾶσις του ἐκτιμηθεῖσα δεόντως ὑπὸ τοῦ τότε Διοικητοῦ του, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ προταθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἡ προαγωγή του ἐπὶ στρατιωτικῇ ἀρετῇ καὶ ἐπὶ πλέον ἡ ἀπονομὴ εἰς αὐτὸν τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτήρος, θεωροῦντος τοῦ Διοικητοῦ του ὅτι αἱ δύο αὐταὶ ἀμοιβαὶ ἦσαν

ἀνεπαρκεῖς νὰ ἱκανοποιήσωσι δεόντως τὴν ἐξαιρετικὴν δρασίην του.

Κατὰ τὸ 1904 ὄν λοχαγὸς ἀπετέλεσε μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν (μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ φρονευθέντες Π. Μελάς καὶ Γ. Κολοκοτρώνης) ἀποστολήν, περιοδεύσας ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν ὁποίαν τότε ἦτο πλημμύρα Βουλγάρων κομιτατζήδων σφαζόντων τοὺς προκρίτους Ἕλληνας, οἵτινες δὲν ὑμεβάλλοντο εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἰδέαν. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη καὶ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ μελέτη προσώπων καὶ πραγμάτων εἶναι ἡ ἀφρητρία τῆς ἀμέσως ἀρξαμένης κατόπιν περιόδου τῆς γνωστῆς τελεσφόρου δράσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐθελοντικῶν ὑπὸ ἀξιωματικῶν Σωμάτων, δι' ὧν ἡ Ἑλληνικὴ ἰδέα ἐπεκράτησε καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων συμμοριτῶν κατατροποθέντων, οὐδαμοῦ δὲ δυνηθέντων νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰ Ἑλληνικὰ Σώματα.

Κατὰ τὸ 1911 ὄν ἀντισυνταγματάρχης ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Σκούρτης μετέσχεν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀλβανῶν ἐν Μαλεσίᾳ τῆς Σκόδρας κατὰ τοῦ τότε Τουρκικοῦ καθεστώτος καὶ κατώρθωσε, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ ἐν Κετίγγη ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος κ. Μ. Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ἀεμνήστου Ἀλβανοῦ Ἰσμαήλ Κεμάλ Βλιώρα (μετὰ ταῦτα πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀλβανίας) νὰ ὑπογραφῶσιν ὑφ' ἀπάντων τῶν Ἀλβανῶν (Γκέκηδων καὶ Τόσκηδων) αἰτήματα περὶ ἐθνότητων ἀποσταλέντα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑποβληθέντα εἰς τὸν τότε Σουλτάνον Ἀβδούλ Χαμίτ. Εἶναι οὐχὶ εἰς τοὺς πολλοὺς γνωστὴ ἡ τότε Ἑλληνικὴ δρᾶσις, πρωταγωνιστοῦντος τοῦ ἀλημονήτου Ἴωνος Δραγοῦμη, πρὸς δημιουργίαν ἐν τῇ Τουρκικῇ Αυτοκρατορίᾳ ζητήματος Ἐθνικοτήτων, τὸ ὅποιον ἦτο ἀπαρχὴ ἢ μᾶλλον τὸ προῖμον ἀναδημιουργίας Ἀνατολικῆς Ὀμοσπονδίας, ἣτις ἤθελεν εἶσθαι ἡ συνέχεια τῆς ἐπὶ 1000 ἔτη ζησάσης Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας.

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ἀνώτερος ὄν ἀξιωματικὸς εἶχε τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν ἐν Ἠπειρῷ Εὐζωνικῶν Σωμάτων ὡς καὶ ἄλλων Σωμάτων Πεζικοῦ, Μηχανικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ. Εἶναι γνωστὴ, ἡ ἐν Κελεφρίνῃ ἐπίθεσις, καταδίωξις καὶ ὑποχώρησις τῶν Τούρκων εἰς Πέντε Πηγάδια.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ἡ κατὰ τῆς Ἀετορράχης σφοδρὰ ἐπίθεσις ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὰ ὄχυρά ὑποχώρησις τῶν Τούρκων μέχρι τῶν ὁποίων τοὺς κατεδίωξεν ἡ ἀήττητος ἐκείνη ὑπὸ τὴν διοίκησίν του φάλαγξ.

Ἄτυχῶς ἐτραυματίσθη ἀλεπαλλήλως, τὸ δὲ τελευταῖον τραῦμα, ὄν διαμπερὲς τοῦ ποδός, ἔθεσεν αὐτὸν ἐκτὸς μάχης ὀδηγηθέντα ἐν φορείῳ εἰς Φιλιππιάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πρέβεζαν.

Δὲν εἶχεν εἰσέτι τελείως ἰαθῆ ἔκ τοῦ τραύματος τοῦ ποδός καὶ χολαίνων ἔτι παρεκλήθη ὑπὸ τῆς τότε Κυβερνήσεως καὶ μετέβη εἰς Κορυτσάν ἀναλαβὸν τὴν τε Στρατιωτικὴν καὶ Πολιτικὴν Διοίκησιν αὐτῆς τε καὶ τῆς περιφερείας Κολωνίας. Εἶναι παγκοίνως γνωστὴ ἡ ἐπιτυχὴς καὶ ἀγαθὴ διοίκησις του καὶ ἡ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀλβανίαν δημιουργηθεῖσα ἐντύπωσις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς δικαιοσύνης, ἀμεροληψίας καὶ ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἀλβανούς.

Εἶναι γνωσταὶ αἱ πικρῆαι μὲ τὰς ὁποίας ἐποτίσθη ὑπὸ τῶν τότε ἡμετέρων σοβινιστῶν παρεξηγούντων τὴν στάσιν του ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλληνοαλβανικὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν εἶχον χαράξει αὐτῷ ἡ τότε Κυβέρνησις Βενιζέλου καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐστάλη εἰς τὸ Μέτωπον. Ἐκεῖ ἀναλαβὸν τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ἔχων ἔδραν τὸ Οὐσάκ, ἔκαμε τὴν γνωστὴν τοῖς πᾶσι κατὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ πολυπληθεστέρων Τούρκων προέλασιν δυνηθεῖς ἐν διαστήματι τριῶν ἡμερῶν νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρόν, ὄν καταδιώκων κατὰ πόδας, ἀπώθησε μέχρι τοῦ Μπολεβάντι καταλαβὸν καὶ ἐξασφαλίσας τὴν στρατηγικωτάτην πόλιν Ἀφιὸν Κεραχισσὰ ὅπου αἱ διασταυρώσεις τῶν σιδηδοδρόμων. Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀποτυχίαν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ κατὰ Ἑσκή Σελὴ ἐπανελθόντος εἰς τὰς περὶ τὴν Προύσσαν θέσεις ἐξορμήσεώς του, ἡ θέσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκομένου ὑπὲρ τὰ 150 χιλιόμετρα πέραν τῆς βίσεως τῶν ἐπιχειρήσεών του, ἣτις ἦν τὸ Οὐσάκ, ἦτο δεινὴ, βεβαία δὲ ἡ καταστροφὴ τοῦ Σώματος, διότι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἀπληλαγμένος ἐνοχλήσεων ἐκ Προύσσης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ πλευρὸν καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ ἀσφαλῶς τὸ Α' Σῶμα ἀποκόπτων τὴν γραμμὴν τῆς ὑποχωρήσεώς του, θὰ κατελάμβανε δὲ τὸ Οὐσάκ καὶ συνεπῶς τὰς πολυπληθεῖς ἐν αὐτῷ ἀποθήκας μετὰ τῶν παντοειδῶν ὑλικῶν. Ἐκ πρωτοβουλίας, ἀντιληφθεῖς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, διέταξεν ἐγκαίρως τὴν ἐξ Ἀφιὸν ἐπαναφορὰν εἰς Οὐσάκ τῶν ὑλικῶν, τῶν τραυματιῶν πάντων καὶ τῶν αἰχμαλώτων τούρκων ἀνερχομέεων εἰς 2.000 σχεδὸν καὶ ἀφ' οὗ ἐξετελέσθησαν ἀστραπιαίως πάντα ταῦτα

διέταξε καὶ τὴν υποχώρησιν τοῦ ὅλου Σώματος καὶ κατέλαβε τὰς διόδους Σελί-Οὐγλοῦ καὶ Τουλῶ-Μπουναρ δι' ὧν καὶ μόνον ἠδύνατο ὁ ἐχθρὸς νὰ διέλθῃ καὶ συντέλεσῃ τὴν προμνησθεῖσαν καταστροφὴν.

Ἀληθῶς καθ' ἣν ἡμέραν ἔφθανεν εἰς τὰς θέσεις του, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τὸ Α' Σῶμα, ὁ Τουρκικὸς στρατὸς συγκεντρωμένος ὡς προβλέπετο, ἐπετέθη σφοδρῶς εἰς Τουλῶ-Μπουναρ. Ἐπὶ τριήμερον διεξήχθη γιγαντιαῖος ἀγὼν, τελικῶς δ' ἐστεφανώθησαν τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα, τοῦ πολυπληθεστέρου καὶ εἰς πυροβολικὸν πολὺ ἀνωτέρου Τουρκικοῦ στρατοῦ συντριβέντος κυριολεκτικῶς καὶ μὴ ἀποτολήσαντος πλέον ν' ἀποπειραθῆ νέαν ἐπίθεσιν. Αὕτη εἶναι ἡ περιφανὴς νίκη εἰς Τουλῶ Μπουναρ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὰς νέας Θερμοπύλας, ἣτις ἔσωσε τὴν Μικρασιατικὴν τότε ἐκστρατείαν, περὶ ἧς νίκης τότε ἐδημοσιεύθησαν πολλὰ καὶ δὴ εἰς τὸν «Χρόνον» τῶν Παρισίων κρίσεις τοῦ Στρατηγοῦ De La Croix. Εἶτα μετέσχε διὰ τοῦ Σώματος εἰς τὴν κατ' Ἀγκύρας προέλασιν καθ' ἣν τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἐξυμνεῖτο ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν.

Μετὰ τὴν ἐκ Σαγγαρίου ἀποχώρησιν ἐστάλη ἐξ Ἑσκή Σεχίρ καὶ αὐθις εἰς Ἀφιὸν Καραχισάρ ὄπου, διὰ τοῦ Σώματος του καὶ τῆς III Μεραρχίας ἣτις ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ἠδυνήθη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τελεσφόρως τὸν συγκεντρωθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον ὄγκον τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ ἀποκρουσθέντα μετὰ πενθήμερον λυσσώδη μάχην, ἐπικρατήσας οὕτω καὶ τὴν περιστάσιν ταύτην τῶν Τούρκων μὴ ἀποτολησάντων πλέον νὰ ἀποπειραθῶσι νέαν ἐπίθεσιν.

Μετὰ τὸν διορισμὸν ὡς Ἀρχηγοῦ Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας τοῦ Στρατηγοῦ Χατζανέστη, ἐξήτησε νὰ τεθῆ εἰς διαθεσιμότητα ἣτις καὶ τῷ παρεσχέθη καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπανήλθε πλέον εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ἀποστρατευθεὶς ἐν τῷ μεταξῷ.

ΓΕΩΡ. ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διόκησε τὸ Iδον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον συμμετέσχε τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐκστρατείας, κατόπιν δέ, ὑπαχθὲν παρὰ τῆ VII Μεραρχία, καὶ τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου.

Ὁ στρατηγὸς Πολυμενάκος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διόκησε τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον μετέσχε τῶν νικηφόρων πρὸς Δορύλαιον καὶ Ἀγκυραν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς καταρρέουσας τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου ὁ στρατηγὸς Πολυμενάκος διορίσθη Ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀποχωροῦντος στρατοῦ.

Ὁ Περίφηρ ἈΝΔΡΕΑΣ μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Ἀ. Γαβαλά καὶ τοῦ συνταγματάρχου Γ. Ζήρα
Εἰς τὸν ἔξωθι τοῦ Ἑσκή-Σαχὴ καταλυσμόν.

Ὁ Πρίγκηψ Ἀνδρέας μετέσχε τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου ὡς διοικητὴς κατ' ἀρχὰς τῆς XII Μεραρχίας, κατόπιν δὲ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ι. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐποστράτηγος

Ἐκ τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων κατετάγη ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ Πυροβολικόν. Μετέσχεν εἰς τὰς ἐκστρατείας :

1) Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1897, ὡς ὑπολοχαγὸς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν μέχρι τῆς μάχης Φαρσάλων. Ὡς Διοικητὴς πυροβολαρχίας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ (περιοχὴ Ἀγόργιανης).

2) Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1912, ὡς ταγματάρχης. Ἀξιωματικὸς Ἐπιτελὴς ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

3) Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος 1913, ὡς Ἀντισυνταγματάρχης, Ἐπιτελάρχης τῆς V Μεραρχίας.

4) Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία 1921—1922, ὡς Ἐποστράτηγος. α) Διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1921 μέχρι Μαΐου 1921. Εὐφημος μνεία ἐν τῇ Διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἀπονεμηθέντος αὐτῷ τοῦ Ἀριστείου Ἀνδρείας μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου.

Σημείωσις : Τὸ ἐν λόγῳ Σῶμα Στρατοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν III (Στρατηγὸς Τρικούπης), X (Στρατηγὸς Λεοναρδόπουλος), VII (Συνταγματάρχης Πλατῆς) καὶ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ (Συνταγματάρχης Ρικιάκης) διετάχθη τὸν Μάρτιον 1921 νὰ προελάσῃ καὶ καταλάβῃ τὸ Ἐσκιῆ-Σελίρ. Τὸ Σῶμα ἤρξατο τῆς ἐπιχειρήσεως τὴν 12ην Μαρτίου καὶ προήλασεν ἀκωλύτως μέχρι τῆς γραμμῆς Ἀβγίν-Ντουζ-νταγ-Τσιπνί-Κοβαλίτζα. Ἄλλ' εἰς τὴν γραμμὴν ταύτην εὐρέθη πρὸ ὑπερέτερων ἐχθρικών δυνάμεων 7 ἐν ὄλῳ Μεραρχιῶν, ἀρτιώτατα ὀργανωμένων, ἐφωδιασμένων διὰ νεωτάτου συστήματος βαρέος Πυροβολικοῦ (Σκόντα), αἵτινες ἠμύνοντο τὴν γραμμὴν ταύτην, ἡ ὁποία φύσει οὖσα ὀχυρά, ἦν ἐπὶ πλέον ἄριστα ἐνισχυμένη καὶ κατηρητισμένη ἀμυντικῶς διὰ πάντων τῶν νεωτέρων μέσων ἀμύνης: Παρὰ ταῦτα καὶ μολονότι αἱ Μεραρχίαι τοῦ Σώματος ἦσαν ἀσθενοῦς δυνάμεως, τῶν λόγων αὐτῶν ἀριθμούντων μόλις 70 ἕως 75 τυφέκια κατὰ μέσον ὄρον, τὸ Σῶμα κατόπιν ἰσχυροτάτων ἐπιθέσεων κατέλαβεν ὀχυρωτάτας θέσεις, οἷαι ἡ Κοβαλίτζα, τὸ Τσιπνί, τὸ Ντουζ-νταγ κτλ. Ὑποστὰν ὅμως ἀπολείας, ὧν ἡ ἀναπλήρωσις ἦτο ἀνέφικτος λόγῳ ἐλλείψεως ἐφεδρικών δυνάμεων ἐν τῇ Στρατιᾷ Μ. Ἀσίας, ἀνέκοψε κατόπιν διαταγῆς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν χῶρον τῆς συγκεντρώσεως αὐτοῦ ἄνευ ἄλλων ἀπολειῶν.

β) Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Μαΐου, διοικήσας τὸ Σῶμα τοῦτο κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουλίου 1921. Εὔφημος μνεία ἐν τῇ Διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἐπιτραπέντος νὰ φέρῃ ἀστερίσκον ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ Ἀριστείου Ἀνδρείας.

Σημείωσις. Ἀποτελοῦν τὸ Σῶμα τοῦτο τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως τοῦ Νοτίου τμήματος τῆς Στρατιᾶς, προήλασε καὶ κατέλαβε τὸ Ἐλμανλῆ-Ντάγ. Εἶτα ἐξακολοθοῦν συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τῆς Στρατιᾶς τὴν προέλασιν ὑπέστη ἰσχυροτάτην ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, συγκεντρώσαντος πρὸς τοῦτο τὰς δυνάμεις του, ἀντεπίθεσιν τὴν 2αν καὶ 3ην Ἰουλίου, ἣν ἡρωϊκώτατα ἀπέκρουσεν ἡ ἐτέρα τῶν Μεραρχιῶν αὐτοῦ (V Μεραρχία: Συνταγματάρχης Τριλίβας), καὶ ἥς διηθύνθη αὐτὴ, μεθ' ὃ ὁ ἀποκρουσθεὶς ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν ἐκ τῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν θέσεων του πρὸς τὰς πρὸ τοῦ Ἐσκιῆ-Σελίρ τοιαύτας. Ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ ἀμέσως καταδιώξει τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐτάχθη εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν μετὰ διαταγὴν, ὅπως διὰ ταχείας προελάσεως ἀποκόψῃ τὴν πρὸς Ἀγκυραν ὑποχώρησιν αὐτοῦ. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν συντονιστάτης πορείας (90 χιλιόμετρα περίπου ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας) προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς πρὸ τοῦ Σεϊντή-Γαζῆ θέσεις του, ἀνέτρεψεν αὐτόν, καταλαβὼν τὴν ἄνω πόλιν, καὶ κατεδίωξεν αὐτόν, φθάσας εἰς Ντουζ-τεπέ πρὸ τοῦ Χαμηδιέ, εὐρισκομένου ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Ἀγκυραν ὁδοῦ, τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ἰουλίου. Ἡδη ὁ ἐχθρὸς τὴν ἡμέραν ταύτην εἶχεν ἀναλάβει γενικὴν ἐπὶ τοῦ ὄλου μετώπου τῆς Στρατιᾶς ἀντεπίθεσιν, ἀποκρουσθεῖσαν μὲν γενικῶς, πλὴν ἡ ἐπὶ τῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἀγκύρας θέσεων του ὑποχώρησις ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ ἀφίξιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης, ὡς ρητῶς ἐδήλωσε τοῦτο ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Ἀγκύρας ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ Φεβζῆ-Πασᾶς (Δελτίον Τουρκικοῦ τύπου καὶ Ἐφημερὶς Ἀνατολοῦ, φύλλον ἀριθ. 2478) 189 τῆς 25 Ἰουλίου 1921).

Ἰδιαίτεροι ὑπηρεσίαι.

1ον) Ὡς Ἀντισυνταγματάρχης

α) Ἐπιτελάρχης τοῦ τμήματος Στρατιᾶς Μακεδονίας, τεθέντος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Πρίγκηπος Νικολάνου (Μεραρχίαι V καὶ VII), κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ Ἑλληνοτουρκικοῦ καὶ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου.

β) Πρόεδρος ἐπιτροπῆς ὀροθετήσεως Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Τσίφρ βουλγαρικῆς Ἐπιτροπῆς.

2ον) Ὡς Ὑποστράτηγος.

Διοικητὴς τῆς Ἀνωτέρας Γενικῆς Στρατ. Διοικήσεως τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατιωτικῶς κατεχομένων μερῶν, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουλίου 1921 μέχρι Μαΐου 1922, ὁπότε μετετέθη ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, εἰς ὃ μετεσχηματίσθη ἡ Στρατιὰ Θράκης, μετὰ τὴν ἐντολὴν τῆς ὀργανώσεως τοῦ Σώματος τούτου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προελάσεως καὶ καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις προσέλασεν ἀνεστάλη διαταγῇ τῆς Κυβερνήσεως, τέσσαρας ὥρας πρὸ τῆς ὀρισθείσης πρὸς ἐξόρησιν.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΟΥΜΙΑΛΑΣ

Ἄντιστράτηγος

Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπομένους ἐκστρατείας.

α) Εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὡς ἀνθυπολοχαγὸς ὑπηρετῶν εἰς τὸ 7ο^ο τάγμα Εὐζώνων μετέσχε τῆς ἐκβιάσεως τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς καὶ τῶν μαχῶν Φαρσάλων, Δομοκοῦ καὶ Ταράτσας.

β) Εἰς τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐκστρατείαν τοῦ 1912, ὑπηρετῶν εἰς τὴν IV Μεραρχίαν 11ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ὡς Ταγματάρχης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, (διὰ τοῦ τάγματός του κυριεύσας ἐπὶ τῆς θέσεως Πόρτες 24 πεδινὰ πυροβόλα μετὰ τῶν βλητοφόρων τὸν κλπ.) Γιαννιτσῶν, Ὁστρόβου, Ἀετορράχης, Ἰωαννίνων (Μανωλιάσα).

γ) Εἰς τὴν κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἐκστρατείαν 1913 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Κιλκίς-Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, Τσουμαγιάς.

δ) Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ Ἀπριλίου 1921—Ἀπριλίου 1922 διετέλεσε Διοικητὴς τῆς Χ Μεραρχίας, καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας: 1ον) Προέλασις πρὸς Νικομήδειαν 14—19 Ἰουνίου 1921 πρὸς ὑποστήριξιν XI Μεραρχίας. 2ον) Προέλασις καὶ κατάληψις Κιουταχείας 22 Ἰουνίου—4 Ἰουλίου 1921. 3ον) Προέλασις καὶ κατάληψις Ἐσκή-Σεχίρ (Δορύλαιον) 5—6 Ἰουλίου 1921. Μάχη πρὸς διατήρησιν τοῦ Ἐσκή-Σεχίρ 8 Ἰουλίου 1921. 4ον) Προέλασις πρὸς Ἀγκυραν. Μάχη ἀπὸ Ἰνλὰρ 12—30 Ἀυγούστου 1921. 5ον) Ὡς Διοικητὴς τοῦ Γ^ο Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ Ἀπριλίου 1922 μέχρις Ὀκτωβρίου 1922. Ὑποχώρησις Γ^ο Σώματος Στρατοῦ 13 Ἀυγούστου—5 Σεπτεμβρίου 1922.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥ

Ἰποστράτηγος

Ἐγεννήθη εἰς Σούρπην Θεσσαλίας τὸ 1868. Μιτέσχεν ὡς λοχίας τῶν συγκρούσεων τοῦ 1886.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διόκει λόχον τοῦ 2ου πεζικοῦ Συντάγματος καὶ μετέσχε τῶν μαχῶν Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Ὁστρόβου καὶ Γιαννιτσῶν.

Προαχθεὶς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου εἰς ταγματάρχην ἀνέλαβε κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τὴν διοίκησιν τάγματος τοῦ 4ου Πεζ. Συντάγματος τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ.

Ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς I Μεραρχίας ἣν καὶ διετήρησε μέχρι τῆς καταστροφῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Ἄντιστράτηγος

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς VI Μεραρχίας, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν ἐπιτελάρχης τῆς V.

Κατὰ τὴν ἐπιτράτευσιν τοῦ 1915 διόκησε τὴν ἐν Δράμα V Μεραρχίαν.

Κατὰ Μάιον τοῦ 1922 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, ἣν καὶ διετήρησε μέχρι τῆς καταρρέουσας τοῦ μετώπου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

Ἰπποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς III Μεραρχίας.

Ἀνακληθεὶς κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1920 διόκησεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν II Μεραρχίαν. Κατὰ Μάιον τοῦ 1922, ἀντικαταστροφέντος τοῦ Ἀρχιστρατήγου διορίσθη Ἀρχηγὸς Ἐπιτελείου Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τῆς καταστροφῆς.

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ

(Ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἔκθεσιν)

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Παρασκευόπουλος καλέσας ἐκ Θεσσαλονίκης κατὰ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1919 τὸν Διοικητὴν τῆς I Μεραρχίας Συν)χην Ζαφειρίου εἰς τηλεγραφοτηλεφωνικὴν συνεννόησιν διέταξεν αὐτὸν διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Θ. Παγγάλου ὅπως πάση προσπάθειᾳ κατορθώσῃ νὰ ἔχῃ ἔτοιμον τὴν Μεραρχίαν του συγκεντρωμένην εἰς τὰς Ἐλευθεράς, ὁπόθεν ἐπιβιβαζομένη αὐτὴ θὰ ἔβαινε πρὸς κατάληψιν ἐδαφῶν ὧν ἡ κατάληψις ὠρίσθη ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Συμμάχων. Ἐγνωστοποιεῖτο εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ ἐλάμβανεν ἐνσφραγίστους διαταγὰς ἃς θὰ ἤνοιγε κατὰ τὸν πλοῦν. Καθορίζετο δὲ ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ πυροβολικὸν τῆς Μεραρχίας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιβιβασθῇ ἐγκαίρως, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον θὰ ἐλάμβανε πρόνοιαν νὰ ἔχῃ ἔτοιμον πρὸς ἐπιβίβασιν πυροβολικὸν ἄλλης Μεραρχίας.

Τελικῶς αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀρχιστράτηγος λαβὼν τὸν λόγον αὐτοπροσώπως εἶπε περίπου τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ὑψιστα συμφέροντα τῆς Πατρίδος ἐπιβάλλουν τὴν ταχίστην ἐπιβίβασιν καὶ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἔχω πεποιθήσιν εἰς τὴν ἰκανότητά σου καὶ δι' αὐτὸ, ἐξέλεξα σὲ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Φροντίσατε διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τῶν μαχίμων τμημάτων καὶ τὰ μεταγωγικὰ δύνανται ν' ἀκολουθήσουν βραδύτερον».

Πράγματι ὁ Μέραρχος καθώρισε τὰ τῆς ἐπιβιβάσεως οὕτως ὥστε νὰ συντελεσθῇ αὐτὴ ὅσον τὸ

δυνατὸν ταχύτερον. Ἴνα μὴ μάλιστα παρακωλυθῆ ἡ ἐπιβίβασις τῶν τμημάτων λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχεν ἀρχίση καὶ ἡ ἐπιβίβασις τῶν Μεταγωγικῶν διέταξεν ὅπως μεταγωγικά, κάρρα κ.λ.π. ριφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐν ἀνάγκῃ. Τὴν ἐπιβίβασιν ἐπέβλεπον αὐτοπροσώπως οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ 4ον, 5ον Συντάγματα Πεζικοῦ καὶ 1)38 Εὐζώνων, 2 Μοίρας Ὀρειβ. Πυροβολικοῦ, α καὶ β Διλοχίας Μηχανικοῦ καὶ α καὶ β Χειρουργεῖον.

Τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν τῆς 30 Ἀπριλίου 1919 διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου καθώριζεν ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τηλεγραφεῖ ἐκ Παρισίων ὅτι τὸ ἀνώτατον Συμβούλιον ἀπεφάσισε τὴν ἄμεσον ἀναχώρησιν. Ἡ Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ συνοδεύετο ὑπὸ Μοίρας Ἀγγλικοῦ Στόλου καὶ ἀντιτορπιλ. Ἑλληνικῶν. Πράγματι τὴν 7.30' τῆς 30 Ἀπριλίου ἐγένετο ἀπόπλους τῆς Μεραρχίας ἐκ τῶν Ἐλευθερῶν. Ἀτιόπλο.α ἐφ' ὧν εἶχεν ἐπιβιβασθῆ ἡ Μεραρχία: «Συρία», «Θεμιστοκλῆς», «Πατρίς», «Ἀδριατικὸς», «Καλουτᾶς», «Ἀτρόμητος», «Ἀντιγόνη», «Ἐλπιδοφόρος», «Ρέπουλης», «Ἄρης» καὶ «Ἑλδα».

Ὁ πλοῦς ἐγένετο εἰς τριπλὴν φάλαγγα πρὸς Σμύρνην. Μόλις ὅμως ἐγένετο ἡ ἔξοδος ὁ Ἄγγλος Μοίραρχος διέταξε τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀτιοπλοίων εἰς Ἐλευθεράς καὶ τὴν παραμονὴν μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Τὸ τοιοῦτον συνέβη διότι εἶχε πράγματι πρὶν διαταχθῆ 48ωρος ἀναβολὴ τῆς ἀναχωρήσεως, ἡ νεωτέρα δὲ διαταγὴ δὲν εἶχε κοινοποιηθῆ εἰς τὸν Μοίραρχον Ἀγγλον. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας μεταβὰς αὐτοπροσώπως παρ' αὐτῶ διεμαρτυρήθη ἐντόνως διὰ τὴν τοιαύτην ἀναβολὴν ὑποδείξας αὐτῶ καὶ τὴν νεωτέραν διαταγὴν. Ἐδήλωσε δὲ αὐτῶ ἐν τέλει ὅτι θὰ ἀνεχώρει καὶ ἄνευ τῆς συνοδείας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου ἐκτελῶν τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του καὶ δὲν θὰ ὑπεχώρει εἰμὴ εἰς περίπτωσιν κανονοβολισμοῦ τοῦ στόλου. Πρὸ τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ Μοίραρχου ὁ Ἄγγλος Μοίραρχος συγκάτενευσεν εἰς τὴν ἀναχώρησιν μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι θὰ ἠμποδίζε τὴν ἀποβίβασιν εἰς Σμύρνην ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐλάμβανε διαταγὰς. Τελικῶς ἡ Μεραρχία ἀπέπλευσε τὴν 19ην ὥραν τῆς 30 Ἀπριλίου. Ὁ πλοῦς μέχρι Σμύρνης ὑπελογίσθη εἰς 20 ὥρας διὰ τὰ ταχύπλοα καὶ 30 διὰ τὰ βραδύπλοα. Τὰ ταχύπλοα ἦσαν 6 πλοῖα εἰς ἃ ἐπεβιβάσθη ἅπαν τὸ Πεζικὸν καὶ μία Μοῖρα Πυροβολικοῦ, εἰς δὲ τὰ βραδύπλοα ἐπεβιβάσθησαν τὰ λοιπὰ τμήματα. Κατὰ τὴν ἀφίξιν εἰς Μυτιλήνην ὁ Ἄγγλος Μοίραρχος διέταξεν ὅπως τὰ πλοῖα τοῦ πρώτου κλιμακίου ἀγκυροβολήσωσιν εἰς τὸν λιμένα Γέρας συμφώνως τηλεγραφῆματι τοῦ Ἀγγλου Ναυάρχου Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου μέχρις ὅτου ἐτοιμασθῶσι τὰ μέσα ἀποβιβάσεως εἰς Σμύρνην. Ἡ ἀναχώρησις ἐκ Μυτιλήνης ὠρίζετο τὴν 2 ὥραν τῆς 2ας Μαΐου. Ὁ Μοίραρχος Ζαφειρίου ἐπωφεληθεὶς τῆς τοιαύτης ἀνακοπῆς τοῦ πλοῦ ἐπεβιβάσθη τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Λέοντος», παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς Ἀρχηγούς τοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ, τοὺς Διοικητὰς Συν)των καὶ τὸν Ἐπιτελάρχην του καὶ κατηθύνθη πρὸς Σμύρνην ἐπὶ σκοπῶ ἀναγνωρίσεως τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. Τὴν 15.30' ὥραν τῆς 1ης Μαΐου διεπεραιώθη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ὁμοῦντα ἐν Σμύρνην ὁπόθεν ἐγένετο ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ κάτωθι σχεδίου πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως Σμύρνης.

Α') Περίσχεσις τῆς πόλεως ὡς ἐπὶ σκοπῶ καταστολῆς πάσης ιδέας ἀντιστάσεως.

Β') Διαχωρισμὸς τῆς Τουρκικῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς συνοικίας πρὸς παρεμπόδισιν οἰασθήποτε συγκρούσεως ἑτεροφύλων στοιχείων. Ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης ἐγνωστοποιήθη εἰς τὸν Μοίραρχον τὸσον ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Ναυάρχου ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Πλοιάρχου Μαυρουδῆ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκεῖσε Ἑλληνικῆς Μοίρας ὅτι τὰ μέσα ἀποβιβάσεως ἦσαν ἔτοιμα. Μερίμνη δὲ αὐτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως, ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ Σμύρνης δυνάμει 8 κιλ.περίπου ἀνδρῶν περιωρίσθη εἰς τοὺς στρατῶνας. Τὴν 2 ὥραν τῆς 2ας Μαΐου τὰ ταχύπλοα πλοῖα μετὰ τοῦ στόλου ἀπέπλευσαν πρὸς Σμύρνην, τὰ βραδύπλοα εἶχον ἐντολὴν νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς Σμύρνην ἐκ τοῦ λιμένος Ἐλευθερῶν. Τὴν 7.30' ὥραν τῆς 2 Μαΐου τοῦ 1919 τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῆς Μεραρχίας κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης. Ἡ ἀπόβασις θὰ ἐγένετο ἀπὸ Πούντας μέχρι Τελωνείου, ἧτις θέσις εἶχε κενωθῆ μερίμνη τοῦ Πλοιάρχου Μαυρουδῆ διὰ τῶν ἀγνημάτων του.

Τὰ πλοῖα προσωρμίσθησαν ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ὅστις εἶχεν ὀρισθῆ εἰς τὰ ἐπ' αὐτῶν Συν)τα. Ὁ Μοίραρχος ὤρισε Στρατηγεῖον διὰ τὴν περίοδον ἀποβάσεως τὸ ἀντιτορπιλ. «Λέων», εἰς ὃ καὶ διεπεραιώθη. Ἡ ἀπόβασις ἤρξατο τὴν 8,40' ὥραν. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς 1)38 Συντάγματος Εὐζώνων: Περίσχεσις ἀπὸ Ν.Α. ἑξωτερικῆς παρυφῆς, ἧτοι θέσεως Καραντίνα ὅπου ἡ πόλις περιβάλλεται διὰ γυμνῆς λοφοσειραῶς μέχρι τοῦ φρουρίου Πάγος. 5 Συν)τος Πεζικοῦ: Περίσχεσις ἐπὶ τῆς Β. καὶ

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ὄρισεν ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν τὴν Ἐπιλαρχίαν ὑποστηριζομένην ὑπὸ ἐνὸς λόχου πεζικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ. Πλήρης πρωτοβουλία, ἐδόθη εἰς τὸν διοικητὴν τῆς ἐπιλαρχίας καὶ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ταύτης Ἐπίλαρχον Τσαγγαρίδην, ἥτις μεγάλως συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπιτυχὴ τῆς τελευταίας ἐνέργειας.

Ἡ ἐκκίνησις ἔλαβε χώραν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Ἀχμετλί καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἐρμου ποταμοῦ χώρου, ὀλίγον τι πρὸ τοῦ ὄρθρου τῆς 9ης Ἰουνίου 1920. Εἰσελθόντες εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος ἐν ἀρχῇ οὐδεμίαν εὗρομεν ἀντίστασιν. Ὡς διοικητὴς τῆς προπομποῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐβάδισα ἀκωλύτως ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τοῦ δοθέντος μοι δρομολογίου, ἀρκούμενος ν' ἀφοπλίξω καὶ νὰ ἐμποδίσω τὴν φυγὴν τῶν κατοίκων οἵτινες ἐγκατέλειπον τὰ χωρία αὐτῶν. Ἀφικθεὶς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Μαρμαραῶ, ἀφῆκα τὴν κομόπολιν ταύτην νὰ ἀμύνεται εἰσέτι κατὰ τῶν ἡμετέρων καὶ ἔλαβον τὴν πρὸς Ἀνατολὰς ἄγουσαν.

Εἰς ὀλίγην ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἐργὶ Τσανὰρ ἀπόστασιν συνήντησα μίαν ἐφοδιοπομπὴν ἐκ 10 περιούχημάτων ἐκ Σαλιχλίη προερχομένην καὶ προοριζομένην διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν περὶ τὸν Μαρμαραῶν στρατευμάτων. Οἱ φύλακες αὐτῆς ἠγνόουν τὴν προέλασιν ἡμῶν καὶ αἰφνιδιασθέντες καὶ καταδιωθέντες ὑπὸ τῆς ὑπ' ἐμὲ προπομποῦ ἀφῆκαν τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ ὄχηματὰ εἰς χεῖρας ἡμῶν. Ἡ προχώρησις ἐγένετο ἀκωλύτως μέχρι τοῦ χωρίου Παζάρκιοι κειμένου ἐπὶ πεδίου ἀναπεπταμένου καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς ἄκρας τῶν «Μπὶν-τεπέδων», ὑψομάτων ὠχυρωμένων. Ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου ἐδέχθημεν πυρὰ.

Σχηματίσας τὴν περίπολον μάχης ἐβλήθην δραστικῶς, τοῦ ἀντιπάλου διαθέτοντος καὶ πολυβόλα, ἐνῶ τὰ πυροβολεῖα τῶν Μπὶν-τεπέδων ὑπεστήριζον τοὺς ἀμυνομένους. Ἐπεχειρήθη ἐφίππως ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ κωλύματος τούτου. Ἡ δραστικότης τῶν ἀντιπάλων πυρῶν ἠνάγκασεν ἡμᾶς εἰς τὴν διὰ πεζομαχίας ἐνέργειαν, ἀντετάξαμεν δὲ ὡσαύτως τὰ ἡμέτερα πολυβόλα. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ οὐλαμὸς, ὁ ὑπὸ τὸν ἐπίλαρχον Μπαλοδημον καὶ ἡ δύναμις μεθ' ἧς εἶχον σχηματίσει τὴν περίπολον μάχης ἔλαβον τὴν ἐντολὴν ἵνα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰλάρχου Στανωτᾶ διαβῶσι τὸν μεταξὺ τοῦ χωρίου καὶ Μπὶν-τεπέδων χώρον, βαλλόμενον ὑπὸ πυροβολικοῦ καὶ κτυπήσῃσι τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν νότων. Τῆς κινήσεως ταύτης ἐπιτυχούσης κατελάβομεν τὸ χωρίον, ὁ ἐχθρὸς ὁμως ἀντίστατο εἰσέτι ἔχων κατασκευάσει πρόχειρον ὀχύρωσιν εἰς τὴν βορείαν τοῦ χωρίου παρυφῆν.

Τοῦ ἐχθροῦ βληθέντος καὶ ἐκ τῶν νότων, ἐπετράπη τοῖς ἡμετέροις νὰ ἱππεύσωσι καὶ πάλιν καὶ νὰ προχωρήσωσι οὕτω. Ἀφ' ἧς οὕτως ἠγνόησεν ἑαυτὸν κυκλωμένον ἤρχισε νὰ διαρρήη παραλαμβάνων ὅ,τι ἦτο εἰς αὐτὸν δυνατόν. Τέλος τὸ κώλυμα ἤρθη. Ἐναπέμειναν δὲ εἰς χεῖρας μας πολυβόλα τινὰ καὶ ἄλλα τοῦ πολέμου εἶδη. Τὰς ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἠδυνήθην νὰ διαπιστώσω, αἱ ἡμέτεραι ἦσαν μικραί. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχής, τὴν διακρίνει δὲ ὁ εὐτυχὴς συνδυασμὸς τῆς ἐφίππου καὶ διὰ πεζομαχίας ἐνεργείας, ὡς καὶ μέγα θάρρος.

Ἦτο ἤδη 2 μ. μ. ὁπότε μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ προαναφερθέντος κωλύματος αἱ ἱλαὶ συνεκτροῦθησαν εἰς τι βορείως τοῦ Παζάρκιοι φρέαρον πρὸς πότισμα τῶν ἵππων. Οἱ ἄνδρες ἠσυχολοῦντο εἰσέτι εἰς τοῦτο ὅτε ἐνεφανίσθη δύναμις προχωροῦσα ἀπὸ τοῦ Ἐρμου ποταμοῦ πρὸς Παζάρκιοι. Μόλις εἶχομεν τὸν χρόνον νὰ καταλάβωμεν θέσεις ἐπὶ τῶν στεγῶν καὶ εἰς τὰς ἐξόδους τοῦ χωρίου Κεμερμέτζοι κειμένου βορείως τοῦ Παζάρκιοι, εἰς τοὺς πρόποδας ὑψώματος καὶ πλησίον τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Μαρμαραῶ. Ἐκεῖθεν ἀνεμένομεν τὸν ἐχθρὸν. Οὗτος προὐχώρει μετὰ σταθερότητος μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσπελάσεως. Ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν ἀνεπτύχθη καὶ προὐχώρει πλέον κατὰ κύματα.

Ἦτο δυνάμειος περίπου δύο ταγματῶν ἅτινα ἐφαίνοντο πειθαρχοῦντα καὶ γυμνασμένα. Τὰ ἡμέτερα τμήματα εἰσὶγον ἀναμένοντα τὸν ἐχθρὸν, ἵνα βάλλωσιν αὐτὸν ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως. Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπιδείξεως καὶ οὐχὶ περὶ ἐξολοθρευτικοῦ ἀγῶνος, τὸσον ἡ σιγὴ ἥτις ἐπεκράτει παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἀντιμαχομένοις ἦτο αὐστηρά. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίχθη καὶ ὁ λόχος πεζικοῦ ὅστις εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ κατέλαβε θέσιν εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ χωρίου Κεμερμέτζοι καὶ ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς λίμνης βατὸν χώρον. Εὐθύς ὡς ὁ ἀντίπαλος ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν εἰς ἣν τὰ πυρὰ μας ἦσαν δραστικώτατα, πῦρ ἠκούσθη πανταχόθεν καὶ ἡ ὑποδοχὴ αὕτη ὄφειλε νὰ εἶναι διὰ τὸν ἐχθρὸν λίαν ἀποκαρδιωτικὴ. Ἐπέμεινεν ἐν τούτοις εἰσέτι ὁ ἐχθρὸς ἵνα κατακτῆσθαι ἔδαφος πλὴν ὁμως ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου συνεμάχει πλέον μεθ' ἡμῶν. Πᾶσα ὑψομένη κεφαλὴ ἐπιπτεν ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ ἐγεροθῆ ποτὲ ἴσως.

Ἦδη δὲν ἔβαλλον πλέον ἅπαντες οἱ ἵππεις. Τὰ πολυβόλα ἐξήμουν τοὺς τρομεροὺς των ψυχοπομποὺς ἐνῶ ἐκ τῶν οὐλαμῶν οἱ ἄριστοι μόνον τῶν σκοπευτῶν ἔβαλλον ἔνθα κυρίως παρετηρεῖτο κίνησις τις. Αἱ ὄραι παρήρχοντο καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐφαίνετο ὀριστικῶς καθηλωθεὶς, παρ' ἅσασαν τὴν ὑποστήριξιν ἦν τῷ παρεῖχε τὸ πυροβολικὸν του. Περὶ τὴν ἑν ἑσπερινὴν ὥραν ἀφίχθη ὁ κορμὸς τῆς φάλαγγος μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῆς. Ὁ ἀγὼν κατέστη ἔτι μᾶλλον ζωηρὸς μέχρις οὗ τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ ὄχυρα ὑψώματα τῶν Μπίν-Τεπέδων. Διευντερεύσαμεν ἐπὶ τόπου. Τὴν ἐπομένην μακρὰν, εἰς τὸν ὀρίζοντα παρετηρήθη ζωηρὰ κίνησις ὑποχωρούντων στρατευμάτων· ἡ ἐπιλαρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν ἀφήσασα εἰς τὸν κορμὸν τῆς φάλαγγος τὴν ἐκπολιόρησιν τῶν ὄχυρα ὑψώσεων καὶ ἰσχυρῶς κατεχομένων ὑψωμάτων τῶν Μπίν-τεπέδων. Εἴχομεν ἤδη διανύση διάστημα δύο ὁρῶν περίπου ὅτε ἰσχυρὰ δύναμις ἱππικοῦ ἐνεφανίσθη ὀπισθεν ἡμῶν.

Ἐπετέθη ὅτι προήρχετο ἐκ Σαλιχλῆ. Ἀφήσαντες λοιπὸν τὴν πρὸς τὰ πρόσω προέλασιν καθηυθύνθημεν ἐναντίον αὐτοῦ, ἀναπτυχθέντες εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπόστασιν. Ἡ κατέναντι ἡμῶν δύναμις ἔπραξε τὸ αὐτό. Ἦδη αἱ δύο παρατάξεις προὐχώρουν ἢ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης. Τὸ θέαμα ἦτο ἄκρως ἐπιβλητικόν. Ἐβλεπέ τις τὰς δύο παρατάξεις ὡς δύο ἀντίθετα στοιχεῖα τῆς φύσεως μελλούσας νὰ ἀλληλοσπαραχθῶσιν ἐν τῇ συναντήσῃ των. Καὶ ἔβαινον καλπάζουσαι πρὸς τὴν συνάντησιν ταύτην. Πρόσωπα ἐκτάκτως ἀσθηρὰ διαπιστοῦντα ἰσχυρὰν βούλησιν καὶ ἀκλόνητον πεποιθήσιν, τὴν βούλησιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς καὶ τὴν ἀκλόνητον ἐπὶ τὴν νίκην πεποιθήσιν, διεγράφοντο ἀπ' ἀκρον εἰς ἀκρον τῆς ἡμετέρας παρατάξεως. Αἱ σπάθαι ἦσαν ἀνελκυσμέναι μαρμαίρουσαι εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἡγωνιζόμεθα ἐν μέσῃ Λυδία. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ἑρμοῦ ἦτις καθ' ἅσασαν αὐτοῦ τὴν διαδρομὴν εἶναι γραφικὴ, εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἐφαίνετο καὶ μεγαλοπρεπῆς καὶ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος. Πρὸς νότον ἠγεῖρετο ὑψηπετής ὁ Τμῶλος, ὄρεινὸν συγκρότημα μὲ βαθεῖας χαραδρώσεις αἰτνες πλείστους ὄσους χειμάρρους σχηματίζουσι. Ἐκ τῶν κόλπων των τροφοδοτεῖται ὁ χρυσοφόρος τῆς μυθολογίας Πακτωλὸς καὶ ἐντὸς τοῦ συγκροτήματος τούτου κατὰ τὸ πλείστον ῥέει. Ἦδη δὲν εἶναι εἰμὴ ἀνυδρος κατὰ τὸ θέρος χεῖμαρρος. Κάτωθεν τοῦ Τμῶλου ὁ Ἑρμος.

Ἦρχετο ἀκολούθως τὸ πεδίον, μακρῶν ὄμως διαστάσεων ἐφ' οὗ ἡ ἐπιλαρχία μας ἐνήργει. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν διεγράφοντο τὰ ὑψώματα τῆς Μεντεχώρας πρὸς τὰ ὅποια ὄφειλεν αὐτὴ νὰ βαδίση, πρὸς Δυσμάς δὲ ἡ λίμνη τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τὰ ὑψώματα τῶν Μπίν-τεπέδων. Ἡ λέξις αὕτη δηλοῖ «χίλοι λόφοι» καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς διαμορφώσεως τῶν ὑψωμάτων τούτων. Λέγεται ὅτι οἱ λόφοι οὗτοι οἵτινες πάντες εἶναι κανονικοί, δὲν εἶναι φυσικοί, ἀλλ' ὡς ἄλλαι τῆς Αἰγύπτου πυραμίδες ἔχουν κατασκευασθῆ εἰς ἀνάμνησιν ἀναδειχθέντων Βασιλέων καὶ ἐξόχων ἀνδρῶν, ὧν καὶ καλύπτουσι τὰς σοροὺς. Ἐκ τούτου δικαιολογεῖται καὶ ἡ ὀνομασία, «Νεκροπόλεως τῶν Σάρδων», ἐφ' ἣν πολλάκις φέρονται.

Ἡ ἀνατολικὴ ἀκρὰ τῶν ὑψωμάτων τούτων κατεῖχτο εἰσέτι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὅστις εἶχεν ἀμυντικῶς ὀργανώσει τὸν χώρον τοῦτον, κατασκευάσας τὸ πυροβολεῖον του εἰς τὴν βάσιν τῶν προμνησθέντων κοινῶν λόφων.

Τοιοῦτον ἦτο περίπου τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου διεδραματίζοντο τὰ ἱστορηθέντα καὶ τὰ μέλλοντα εἰσέτι νὰ ἐκτεθῶσιν. Ἡ φύσις ἀπὸ πολλοῦ ἡσυχος διετέλει νῦν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πολέμου. Εἰς τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ Ἑρμοῦ τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα προὐχώρουν. Ἀπὸ τῆς Νεκροπόλεως τῶν Σάρδεων ἐφθανεν ὁ κρότος τῶν μαινομένων πυροβόλων. Εἰς τὸ ἡμέτερον πεδίον ἔπρεπε νὰ βλέψη τις, οὐδὲν ἦκουεν εἰμὴ τὸν γδοῦπον τῶν καλπάζοντων ἵππων καὶ τοὺς κρωγμοὺς τῶν φευγόντων ἱεράκων.

Εἰς μίαν ὀρισμένην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν αἱ ἀντίπαλοι παρατάξεις ἔμειναν ἀκίνητοι. Ὀφείλον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν ἀντίπαλον καὶ τὸ ἔδαφος. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλαν περιπόλους.

Ἐπὶ τῇ ἐνδεχομένη συρράξει ἡ σπάθη τοῦ Ἐπιλάρχου Τσαγγαρίδου ὑψώθη καὶ οὕτω προσεφώνησε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀνδρας.

« Ἴππεις!

Ἐνώπιόν σας ἔχετε μίαν παράταξιν Ἴππικοῦ ἣτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἐχθρική. Εὐρίσκεσθε εἰς σχηματισμὸν ἐπελάσεως καὶ δὲν ἀναμένετε ἵνα ἐπιτελέσητε τὸ ἔργον σας εἰμὴ τὸ ἀποτελεσματικὴ τῆς ἀναγνωρίσεως.

Γενναῖοι! ἐν τῇ κρισίμῃ ταύτῃ στιγμῇ ἀναπτύξτε ἅσασαν τὴν τόλμην σας. Μὴ λησμονήσετε ἑαυτοὺς καὶ τὴν χώραν εἰς ἣν ἀνήκετε. Ἀμα ὡς ἡ σπάθη αὕτη καταπέση ὑψώσατε τὴν ἰδικὴν σας, ὀρμη-

σατε ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν καὶ πρὸς τὴν δόξαν. Τηρήσατε τὰς τάξεις ἡμῶν ἀδιασπᾶστος καὶ κομίσσατε τὸν θάνατον εἰς τὰς τοῦ ἀντιπάλου ἢ δεχθῆτε αὐτόν.

Τοὺς λόγους τοῦ ἡγήτορος βαθύως εἰς τὰς καρδίας των πάντες ἐνεχάραξαν ἦσαν ἄλλως τε ἔτοιμοι διὰ πᾶσαν θυσίαν. Ἦδη ἐδίδοντο αἱ ὕσταται συστάσεις ἐκ μέρους τῶν ἡγήτορων. «Τελεία ἐπαρῆ» «Ζυγισμένοι πρὸς τὸ κέντρον».

Τέλος αἱ περίπολοι μάχης ἐπέστρεψαν. «Κατ' οὐλαμοὺς περιστροφῆ ἐπὶ δεξιὰ», διατάσσει ὁ Διοικητὴς τῆς ἐπιλαρχίας. Δὲν θὰ ἐλάμβανε ἄρα χώραν ἢ σύρραξις, δὲν ἔχομεν ἀπεναντί μας ἐχθρὸν. Ἡ ἀπέναντι δύναμις ἦτο τὸ ἡμέτερον Ἴον Σύνταγμα Ἴππικὸν ὅπερ μετέσχε τοῦ ἀγῶνος χωρὶς νὰ γνωστοποιηθῆ τοῦτο ἡμῖν. Ὁ ὑποτιθέμενος οὕτω ἀντίπαλος μετεβάλλετο εἰς συνερογάτην. Ἐσπεύσαμεν ἀμφοτέρω πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ μας σκοποῦ. Θὰ συνηντώμεθα εἰς Φιλαδέλφειαν, τοῦ Ἴου Συντάγματος χωροῦντος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐρμου, ἡμῶν δὲ ἀριστερὰ τούτου διὰ τῶν ὑψωμάτων τῆς Μετεχωρίας. Κατηλύσθημεν πρὸς διανυκτέρευσιν εἰς Ἄνταλα, ἅτινα κατελάβομεν ἀναίμακτως. Τὴν ἐπομένην ἅμα τῇ πρωΐᾳ ἐλάβομεν τὴν πρὸς τὰ πρόσω κίνησιν. Εἰς μίαν ὄρισμένην ἀπὸ τῶν Ἄντάλων ἀπόστασιν, συνηντήσαμεν καὶ πάλιν τὸ Ἴον Ἴππικὸν Σύνταγμα ἔχον τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς κατευθύνσιν. Ὀλόκληρος ἡ κοιλάς τοῦ Ἐρμου ἐσειέτο ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν προχωρούντων ἱππέων. Ἐφαίνετο ὅτι οὐδὲν θὰ ἦδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ ἄμυναν εἰς μίαν τοιαύτην ὀρητικότητα. Ἡ κατάκτησις τοῦ ἐδάφους ἐγένετο εἰς σχηματισμὸν προσπελάσεως.

Ἐν τούτοις ἀπὸ ὑψωμάτων τινῶν ἐδέχθημεν πυρὰ. Ἡ ἐπιλαρχία ἀντεμετώπισεν ἀμέσως αὐτά. Οὐλαμοὶ τινες ἀφίππευσαν καὶ ἐπεξομάχησαν, ἄλλοι ἐπολέμησαν ἀπὸ τῶν ἵππων. Τὸ ἐπιθετικὸν ἱππικὸν πνεῦμα ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένον εἰς τὰς τάξεις ἐκεῖνας, ἀξιωματικοὶ δὲ καὶ ἄνδρες περιεφρόνου καὶ θάνατον καὶ ἀντίπαλον, ἠγνόουν τὸν φόβον. «Ἦρκει νὰ συνήντων ἐχθρὸν οἰασθήποτε δυνάμεως διὰ νὰ ἐπιτεθῶσι διὰ τῆς σπάθης.» Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος τοῦ Διοικητοῦ τῆς ἐπιλαρχίας ἦτο ὁ πλέον κατάλληλος διὰ τὰ τελευτῶντα ἐκεῖνα τμήματα.

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐδέχθη παρὰ τοῦ Ἰλάρχου Ἀδαμοπούλου τὴν ἐντολὴν νὰ ἀντιμετωπίσω καὶ ἀναγκάσω εἰς σιγὴν πυρὰ, τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἡμῶν ἅτινα ὅμως ἔβαλλον ἡμᾶς πλευρικῶς. Ἐθεσσα τὸν οὐλαμὸν μου εἰς φάλαγγα κατ' ἄνδρα, κατὰ παραγωγὴν ὡς λέγομεν εἰς τὸ ἱππικόν, καὶ ἔσπευσα κεκαλυμμένως μέσῳ χαράδρας τινὸς ἧτις ἔβαινε πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν μας σκοπὸν. Ἡ προέλευσις τῶν πυρῶν μὲ καθωδήγει. Ὅτε ἔφθασα ἀρκετὰ πλησίον αὐτῶν παρέταξα τὸν οὐλαμὸν μου ὀπισθεν λοφίσκου τινὸς διατάξας ἀμέσως εἶτα «ἐπελάσατε». Δὲν εἶχον καιρὸν πρὸς ἀπόλειαν. Ὁ ἐχθρὸς ἔπρεπε νὰ σιγήσῃ τὸ ταχύτερον. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε συναιθροίσει λίθους καὶ ὀπισθεν αὐτῶν καλυπτόμενος, ἔβαλλε. Ἀντιληφθεὶς ἡμᾶς ἐπελαύνοντας ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως ἔβαλεν ἅπαξ καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ συγκρατηθῆ πρὸ μιᾶς τοιαύτης ὀρητικότητος διεσπάρη.

Οἱ ὑπ' ἐμὲ ἱππεῖς διεσπάρησαν ὡσαύτως πλήττοντες τὸν ἀντίπαλον διὰ τῆς σπάθης ἐνθα συνήντων αὐτόν. Ὁ ἐχθρὸς φεύγων τοὺς τρομεροὺς τούτους κενταύρους καὶ συναντήσας χώραν δενδρόφυτον ἤροισε καὶ πάλιν βάλλον ἡμᾶς. Ἡ θέσις μου ὑπῆρξε δεινὴ. Κυρίως εἶπειν ὁ ἀντικειμενικὸς μου σκοπὸς εἶχεν ἤδη ἐπιτευχθῆ, ἀναγκασθέντος τοῦ ἀντιπάλου μου νὰ πύση τὰ κατὰ τῆς λοιπῆς ἐπιλαρχίας πυρὰ του, ἔβαλλεν ὅμως νῦν κατ' ἐμοῦ καὶ οἱ ἄνδρες μου εἶχον διασπαρῆ. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οὐδεὶς τρόπος ὑποδείξεως καὶ ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς μου ὑπῆρχεν εἰμὴ ὁ διὰ τοῦ παραδείγματος. Ὁμοίωσα λοιπὸν μόνος πρὸς τὸν δενδρόφυτον ἐκεῖνον χώραν σπαθίζων τὸν ἐχθρὸν ὅπου τούτον συνήντων. Τέσσαρες ἱππεῖς μὲ ἀντελήφθησαν καὶ μὲ ἠκολούθησαν. Ἦδη ἤμην τραυματισμένος εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ ὁ ὑπ' ἐμὲ ἵππος αἰμόφυρτος. Οὐδὲν ἕτερον εἶχον νὰ πράξω ἐκείνου τοῦ νὰ πλήξω ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ἀντιπάλους πρὶν ἢ πέσω. Ἡ σπάθη μου μόλις εἶχε καταπέσει ἐναντίον ἐχθροῦ τινος ὅτε ὁ ἵππος μου ἔπεσεν ἄπνους καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐγώ. Εὐρισκόμην ἐν μέσῳ ἐχθρῶν οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπῆρχεν, ὑπῆρχεν ὅμως εἰσέτι τὸ καθῆκον. Ἠγέρθη καὶ ὤρμησα πρὸς τὸ μέρος τῶν ἡμετέρων ἵνα πέσω ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὑπ' ἐμὲ ἱππέων, ἐννοήσωσι δὲ οὗτοι ποῦ ὄφειλον νὰ κατευθυνθῶσι. Κατὰ τὸ ἄλμα τοῦτο σωρεία σφαιρῶν διήρχετο τόσον πλησίον μου ὥστε ἐνόμιζον πάσας διερχομένας δι' ἐμοῦ. Ἐνόμιζον ἔμμαντον διάτρητον καὶ ἅπαξ ὄλως ἀσυνειδήτως ἔπεσα πρηνὴς ὡς θανασίμως δῆθεν πληγείς, ἐκράτουν ὅμως εἰσέτι τὸ ὄπλον μου ὅπερ εἶχον ἐξαγάγη κατὰ τὴν πρώτην μου πτώσιν. Ὑπὸ τὰς σφαίρας, τοῦ ἐκ τοῦ σύνεγγυς βάλλοντός με ἐχθροῦ, ἐπανέλαβον τὸ ἄλμα. [Οἱ ἱππεῖς μὲ ἀντελήφθησαν καὶ συνεκεντρώ-

θήσαν περί ἐμέ. «Μὴ πρὸς ἐμὲ ἔρχεσθε, τοὺς ἐφώνηξα ἰδοὺ ὁ ἐχθρὸς! Βάλλει οὗτος ἰσχυρῶς! Διαθέτει πολυβόλα! Τὶ πρὸς τοῦτο; Τίς δύναται, Ἰππεῖς, νὰ ἀντιτιῆ εἰς τὸν ἀποφασισμένον νὰ νικήσῃ; Οὐδὲν δύναται νὰ φοβηθῆ ὁ ἀποφασισμένος νὰ νικήσῃ ἢ νὰ ἀποθάνῃ». Ταῦτα ἐφώνησα πρὸς τοὺς πειθαρχικοὺς ἐκείνους στρατιώτας οἵτινες ἐγκαταλείψαντές με, ὤρμησαν ἀκάθεκτοι πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν καὶ τὰ ἄλλα τμήματα καταδιώκοντα τὸν ἐχθρόν.

Τὸ ἔδαφος ἐξεκαθαρίσθη τελείως ἀπ' αὐτοῦ. Πολλοὶ ἔπεσαν νεκροί, οἱ πλείστοι συνελήφθησαν ζῶντες. Δὲν γνωρίζω ἂν διέφυγον τινές, καὶ πόσοι. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ὀλίγοι ἐφρονεύθησαν. Οἱ τραυματῖαι ἀνήρχοντο περὶ τοὺς δεκαπέντε, ἐν οἷς τρεῖς ἀξιωματικοὶ ὁ ἐπίλαρχος Ἄνδρ. Μπαλοδήμος, ὁ διοικητὴς τῆς ἡμιλαρχίας Π Μεραρχίας Μαχαίρας καὶ ὁ ὑποφαινόμενος.

Προκειμένου τῇ συνοδείᾳ οὐλαμοῦ καὶ ἐπὶ βωδαμαξῶν νὰ διακομισθῶμεν εἰς τὸ νεοκαταληφθὲν Σαλιχλί ἀφήσαμεν τὴν ἐπιλαρχίαν, ἣτις ἠκολούθει ἤδη τὴν πρὸς Φιλαδέλφειαν ἄγουσαν.

Ἄμαρῶσιον 5 Ἰουλίου 1926

Γεώργιος Βάος

Ἐπίλαρχος ἑ. ἀ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΡΑΒΟΛΙΑΣΗΣ
Ἐκ Μοχοῦ Πεδιάδος Κρήτης
Ἐφρονεῦθη εἰς Πέργαμον (2-6-1919)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΑΝΔΡΕΑΣ
Ἐκ Καλυβίων Ἀργινίου
Ἐφρονεῦθη εἰς Μιζράν Ἀσίαν τὸ 1920

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΦΩΚΑΣ

*Γιαρχος ἐκ Κεφαλληνίας

*Έπεσεν εἰς Προύσσαν (26-6-1920)

*Ἦτο ὁ μυθικὸς ἦρωσ τοῦ 1912 καὶ 1913 τραυματισθεὶς βαρῶς εἰς Σόροβιτς. Εἶναι ὁ ἐπικὸς ἦρωσ τοῦ ὁποῖου ἡ δορμή, ἡ λύσσα καὶ ἡ παλληγκαριά ἐτρομάξαν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐξέπληξαν τοὺς πάντας, ὅστις ἔπεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀθανάτου Ἰλῆς του, δεχθεὶς κατὰσθηθαι τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας μὲ μίαν διάτορον ζητωκραυγὴν κατὰ τὴν μεγάλην, ἀγρίαν καὶ τρομερὰν πεζομαχίαν καὶ ἵππομαχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ εἰς τὴν Προύσσαν.

*Ἀθῆναι Ἰανουάριος 1921

Σπύρος Μεταλλινὸς

*Γιαρχος

ΠΕΤΡΟΣ Ι, ΛΕΛΟΥΔΑΣ

*Ἀνθυπίαρχος

*Ἐξῆλθε τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων τῷ 1918. Τῇ 24 Ἰουνίου 1920 ἔπεσε κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Προύσσης μαχόμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πολυβολαρχίας του.

«Ὅπως κατὰ τὰς μάχας, οὕτω καὶ εἰς τὴν δόξαν ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ τὴν μᾶλλον προκεχωρημένην θέσιν εἰς τὸ Πάνθειον τῶν ἡρώων» ἔγραφε δι' αὐτὸν ὁ ἡρωϊκὸς ἐπίλαρχός του Τσαγγαρίδης, ὁ ὁποῖος 12 ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης τῆς Προύσσης, ἀνέφερεν αὐτὸν ὡς ἐξῆς ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ τοῦ Μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ ὁποῖου ἦτο Ἄρχηγός».

**

*Ἀπόσπασμα Ἡμερησίας Διαταγῆς Μικτοῦ Ἄποσπάσματος 12ης Ἰουνίου 1920. Ποιοῦμαι εὐφημον μνησίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀνθυπιάρχου Λελοῦδα Πέτρου. Διότι :

1) Διοικητὴς τοῦ Οὐλαμοῦ τῶν πολυβόλων κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Παζάρκιοι ἐπίθεσιν ὧν, καίτοι τὸ ἔδαφος ἦτο τελείως ἀποκεκαλυμμένον, κατώρθωσεν ὑπὸ σφοδρὰ πυρὰ νὰ καταλάβῃ θέσιν πρὸς πυροβόλη- καὶ δι' ἀλμάτων ἄτινα ἐνήρχει, παρασύρων ὄρθιος τὰ πολυβόλα του, κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ εἰς ἀπό- στασίν 600 περίπου μέτρων, καὶ διὰ σφοδρῶν καταγισμῶν νὰ διευκολύνῃ τὰ μέγιστα τὴν κατάληψιν τοῦ εἰρημένου χωρίου.

2) Διότι κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κέμερμετς ἐπεδείξατο γενναϊότητα καὶ αὐτοθυσίαν, διότι ἀψηφῶν τὰ ἐχθρικά πυρὰ ἐξετίθετο ἵνα διευθύνῃ εὐστόχως τὰ πυρὰ τῶν πολυβόλων του συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ συντριβῇ ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ καθηλωθῇ οὗτος εἰς ἀπόστασιν 400 μέτρων.

Διαταχθεὶς δὲ νὰ ἀλλάξῃ θέσιν πρὸς ὑποστήρηξιν ἀποσυρομένων πεζομάχων ἐπεδείξατο ἔξοχον ἡρωϊσμόν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Διαταγῆς ταύτης καθόσον βαλλόμενος ἐκ τῶν νότων ὑπὸ ἐχθρικῆς δμά- δος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν ὑποδειχθεῖσαν θέσιν καὶ διὰ τῶν πυρῶν του νὰ παραλύσῃ πᾶσαν ἐχ- θρικὴν ἐνέργειαν.

3) Διότι κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Μεντεχώρας ὑπερέβη καὶ τὸν ἡρωϊσμόν διότι παρηκολούθει τὰ ἐπελαύοντα τμήματα ἄτινα ὑπεστήριξε διὰ τῶν εὐστόχων πυρῶν του κατορθώσας νὰ ἐκτελέσῃ πυρὰ ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως παρὰ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸν διέταξα νὰ προκαλυφθῇ, ἀλλ' οὗτος παρυσυρόμενος ὑπὸ τῆς ἀκατασκέτου δορμῆς του, ἐξετέλεσεν ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός.

*Ὁ Ἀξιωματικὸς οὗτος ὡς μόνον σύνθημά του εἶχε τὴν ἐπίθεσιν.

*Ἐφ' ᾧ προτείνω τοῦτον ὅπως προαχθῇ ἐπ' ἀνδραγαθία ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Φιλαδέλφεια 12 Ἰουνίου 1920.

*Ὁ Διοικητὴς τοῦ Μικτοῦ Ἄποσπάσματος

Ι. Τσαγγαρίδης

*Επίλαρχος

Στρατ. ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἐκ τοῦ Δήμου Βαλτετσίου

Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν πρώτην ἐξόρμησιν τοῦ Ἰουνίου, 1920 ἐν Σαλιχλῆ ὅπου ἐπροχωρήσαμεν μετὰ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 33ου Συντ. πεζ. μέχρι Δεμερτζῆ ὅπερ κατελάβομεν κατόπιν ἀντιστάσεως τῶν Τσετῶν.

Ἐν Δεμερτζῆ μετὰ εἰκοσαήμερον παραμονὴν μας καὶ ὄντες λίαν μεμακρυσμένοι τῆς ἔδρας τοῦ Συντάγματος, ὑπέστημεν ἐπίθεσιν μεγάλην ἐκ μέρους πολυαριθμοτέρου ἀπὸ ἡμῶν τουρκικοῦ τακτικοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης ταύτης ἡ γενναιοφυχία καὶ ἡ αὐταπάρνησις τῶν στρατιωτῶν μας ὑπῆρξεν ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Εἶδον ἰδίους ὄμμασι τὸν πολυβολητὴν στρατιώτην Σαραντόπουλον ἐκ τοῦ Βαλτετσίου καταγόμενον νὰ βγάξῃ τὸ πιστόλι του καὶ ν' αὐτοκτονῇ. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, ὃν ἐπέδεσα καὶ ἐξηκολούθησε νὰ μάχεται μετὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν. Μεθ' ὃ τὸ τολυβόλον του ἔπαθεν ἀφλογιστίαν, ὁ Σαραντόπουλος ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν εἰς τὰ κάτω ἄκρα, οἱ βοηθοὶ του ἐφρονεύθησαν παρὰ τὸ πολυβόλον του, βλέπων δὲ ὅτι ἐκλονίζετο τὸ μέτωπον ἐξάγει τὸ πιστόλι του, ἀγωνίζεται καὶ τέλος αὐτοκτονεῖ βληθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν.

Τρίπολις 28-2-1926.

X. Κουγιούφας

ἐφ. Ὑπίατρος

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΑΒΓΚΙΝ ΚΑΙ ΤΟ 6^{ON} ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ (Πατρῶν)

Ὅσοι δὲν παρερέθησιν εἰς τὴν γιγαντομαχίαν ταύτην εἶναι ἀδύνατον νὰ σχηματίσωσι σαφῆ καὶ πλήρη ἰδέαν τῆς φρίκης, τῆς σφαγῆς καὶ τῶν σκληρῶν ἀγῶνων, οἵτινες ἐξετυλίχθησαν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ ἱστορικοῦ χωρίου Ἀβγκίν ἀπὸ 14—19 Μαρτίου τοῦ 1921. 5—6 χιλιάδες Ἕλληνες τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ ἐπάλαμον ἐπὶ ἑξαήμερον κατὰ ἐξαπλασίων ἐχθρῶν ἀμυνομένων ἀπεγνωσμένως τοῦ ἐδάφους τῶν. Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε θέσεις φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυράς. Πυρὰ πυροβολικοῦ, πεζικοῦ καὶ πολυβόλων ἐξ ὑπερκεμμένων καὶ πλευροκοπουσῶν θέσεων διηυθύνοντο ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς προσπελάσεως κατὰ τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων προχωρούντων ἐν ἀνοικτῶ καὶ τελείως ἀποκεκαλυμμένῳ ἐδάφει.

Καὶ ὅμως παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἐδαφικὴν μειονεκτικότητα, ἡ III Μεραρχία ἡ ὁποία καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα μακροὺς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας τῆς Μ. Ἀσίας οὐδαμοῦ ὑστέρησεν οὐδὲ ἠτύχησεν, ὥφειλε νὰ προχωρήσῃ, νὰ πλησιάσῃ καὶ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν κατεχομένων θέσεων ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γενναῖον καὶ ψύχραιμον ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην, ὅστις ἐλλείψει ἐτέρου καταλλήλου παρατηρητηρίου ἔστησε τὸ Στρατηγεῖον του ἐπὶ καταφανοῦς καὶ ἀκαλύπτου σημείου βαλλομένου διαρκῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀνδρεῖον πυροβολικὸν ἡμῶν πεδινὸν καὶ ὄρειβατικόν, οὐδαμοῦ εὗρισκον καταλλήλους θέσεις, ἠναγκάσθη νὰ παραταχθῇ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πεζικοῦ εἰς μέρος ἀκάλυπτον καὶ τελείως καταφανὲς ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ παρατηρητηρίου. Ἡ πρώτη σύγκρουσις λαβοῦσα χώραν τὴν 14ην ὥραν τῆς 14ης Μαρτίου ὑπῆρξεν ὀρητικωτάτη, χειμαρρῶδης.

Οἱ ἄνδρες τῆς Μεραρχίας καίπερ ὄντες τῶν νεωτάτων κλάσεων, νεαροὶ καὶ ἀβάπτιστοι μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς εἰς τὸ πῦρ, ὄρμων ἄνευ δισταγμοῦ πρὸς τὸν θάνατον εὐθὺς ὡς ἤκουον τὸ παράγγελμα ἔμπρὸς τῶν ἠγῆτόρων τῶν. Οἱ ἄνδρες τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν 14ην ὥραν μετὰ καταπλησσοῦσης ὀρηκῆς καὶ μανίας κατήλθον ἐκ τῶν κατεχομένων παρ' αὐτῶν ὑψωμάτων καὶ ὑπὸ τὰ σφοδρὰ καὶ ἀκατάπανστα πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ προελαύνοντες διὰ μέσου ἀποκρήμων χαραδρῶν καὶ ἀνωμάλων ἐδαφῶν ἀνῆρχοντο εἰς τὰς θέσεις εἰς τὰς ὁποίας μετὰ πείσματος ἡμύνετο ὁ ἐχθρὸς. Πρὸ τῶν θέσεων τούτων τοῦ ἐχθροῦ διεξάγεται ἀληθῆς γιγαντομαχία. Τὰ πυρὰ διαδέχεται ὁ ἀγὼν διὰ τῆς λόγῃς. Οἱ ἀνδρεῖοι μαχεται ἐπιτίθενται σφοδρῶς, ἐκδιώκουν τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν θέσεών του καὶ δέχονται λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τὰς ὁποίας διαρκῶς ἀποκρούουν πρᾶελαύνοντες πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ὁ

εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐπιπτον νεκροὶ ἢ τραυματῖαι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται βαλλόμενοι δραστικῶς ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ χωρὶς ἐν τούτοις οὐδ' ἐπὶ στιγμήν ν' ἀναχαιτισθῆ ἢ ἀκάθεκτος ὁρμὴ αὐτῶν.

Ἦδη προσεγγίζουσιν αἱ πρῶται ἐσπεριναὶ ὥραι ὁπότε οἱ ἡμέτεροι διὰ πείσμονος καὶ λυσσαλείας διὰ τῆς λόγχης ἐπιθέσεως, παλαιόντες στῆθος πρὸς στῆθος ἀναγκάζουσιν τὸν ἐχθρὸν νὰ τραπῆ εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τὰ ὑπερθεν τοῦ Ἄβγκιν ὑψώματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὀργανώσει ἰσχυρῶς καὶ φράξῃ διὰ τριῶν σειρῶν συρματοπλεγμάτων. Προσεγγίζοντος τοῦ σκότους, ὁ ἀγὼν διακόπτεται καὶ τότε ἔβλεπέ τις πτώματα πυκνῶς ἐσπαρμένα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κεφαλὰς καὶ στήθη διάτρητα ὑπὸ τῆς λόγχης, αἱ δὲ ἀπώλεια τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν τοιαῦται ὥστε μικρὰν ἰδέαν δύναται τις νὰ λάβῃ ἐὰν ἀναλογισθῆ, ὅτι μόνον εἰς μίαν βαθεῖαν χαράδραν τῆ ὁποῖαν διήλθε μαχόμενον τὸ βον Σύνταγμα ἐμετρήθησαν κατὰ τὴν πρώτην ταύτην μάχην 500 περίπου ἐχθρικά πτώματα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν 17ην Μαρτίου ὁ ἀγὼν διεξαγόμενος ἤδη πρὸ τῶν ἰσχυρῶς ὀργανωμένων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου σκληρὸς καὶ αἱματηρὸς. Εὐζωνοὶ καὶ πεζοὶ κατελάμβανον ἐξ ἐφόδου τὰ ἐχθρικά χαρακώματα καὶ διαρκῶς ἀπεκροῦντο ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀντεπιθέσεων ἐκτελουμένων ὑπὸ πολλῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων. Ἐν τούτοις παρὰ τὰς τρομερὰς ἀπωλείας τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ ἐχθρὸς περιέμεινεν ἀριθμητικῶς ὑπέρτερος καὶ διαρκῶς ἀνεξάντλητος, ἔφθασαν δὲ ἐνισχύσεις καὶ ἐξ Ἑσκῆ-Σελῆ. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ ἡμέτεροι διαρκῶς οἱ αὐτοὶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ διαρκῶς ἀγωνιζόμενοι εἶχον τελείως ἐξαντληθῆ, αἱ δὲ ἐνισχύσεις οὐδαμοῦ ἐφαίνοντο.

Τὴν κρίσιμον ταύτην κατάστασιν τῶν ἡμετέρων ἀντιληφθεὶς ὁ ἐχθρὸς καὶ συγκεντρῶσας ὅλας τὰς δυνάμεις του ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἄβγκιν ἐπιπίπτει σφοδρῶς διὰ πυκνῶν φαλάγγων κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρόν. Εὐζωνοὶ καὶ πεζοὶ ἐπὶ 2 περίπου ὥρας συγκρατοῦσι τὸν ἐχθρικὸν χεῖμαρρον ἀλλ' ἐπὶ τέλους κάμπτονται. Κατὰ τὴν ὑστάτην ταύτην στιγμήν τὸ πᾶν ἐμαίνεται, θόρυβος, ἀλαλαγοὶ καὶ πυρὰ πυροβολικοῦ καὶ πολυβόλων διεσταιροῦντο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ πεδίου τῆς πάλης. Ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκληροῦ καὶ αἱματηροῦ ἐκείνου ἀγῶνος ἐξέλιπεν.

Καὶ τὸ βον Σύνταγμα εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τῆς Μεραρχίας καὶ βαλλόμενον δραστικῶς παρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν πολυβόλων ἤρχισε νὰ κάμπηται παρασυρθὲν καὶ τοῦτο ἐν τῇ φοβερῇ δίνῃ. Τότε ὁ ὑποφαινόμενος ἀντιληφθεὶς τὸν μέγαν κίνδυνον καὶ τὰς φοβερὰς συνεπείας τῆς ἀτάκτου ὑποχωρήσεως, εὐρισκόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἰππεύει ἐπὶ παρατυχόντος ἵππου, ὁρμᾷ πρὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ δι' ἐνθουσιωδῶν λόγων συγκρατεῖ τούτους. Καὶ ἰδοὺ ὀλόκληρον Τάγμα μετὰ πολυβόλων παρατάσσεται ἀπέναντι τοῦ κατερχομένου ἐκ τῶν κλιτύων πρὸς καταδίωξιν ἐχθροῦ, ὅστις ἐκπλήσσεται καὶ σταματᾷ. Καὶ οὕτω Τορῦκοὶ καὶ Ἕλληνας εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἐθεῶντο ἀλλήλους χωρὶς οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ἐπιχειρήσωσι τι ἢ νὰ κινηθῶσι. Εὐθύς ὡς προσήγγισεν ἡ νύξ συγκεντρῶσας τὸ Σύνταγμα κατὰ τετράδας καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐβάδισα κανονικῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας. Κατὰ τὴν ὑποχωρητικὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας ἐπὶ 3 ἡμερονύκτια τὸ βον σύνταγμα ἐξηκολούθει καλύπτον καὶ μαχόμενον πρὸς προκεχωρημένα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν 22αν Μαρτίου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑποχωρητικῆς πορείας καὶ παρὰ τὸ Γενῆ-Σελῆ ὁ καταδιώκων ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς δι' ἰππέων καὶ πεζῶν ἐπετίθει σφοδρῶς κατὰ μέτωπον καὶ κατ' ἀμφοτέρω τὰ πλευρὰ κατὰ τοῦ Τάγματος τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Οἱ ἀκροβολισταὶ ἀγκιστροῦνται ἐπὶ τόπου παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὕτω ἄρχεται σφοδρὰ μάχη. Ἀντιληφθεὶς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔδωσα διαταγὰς εἰς τὸ Πυροβολικὸν ὅπως συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρὸν διὰ πυρῶν καὶ ἀκολούθως ἐστράφη ἐφ' ἑπιπτος ὑπὸ τὰ μετωπικὰ καὶ πλευρικὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, σταματήσας πρὸ τῶν μαχομένων ἀκροβολιστῶν τοῦ τάγματός μου καὶ δι' ἐντόνων διαταγῶν ἀνεγείρας τούτους, τοὺς ὠδήγησα μακρὰν καὶ εἰς ἀπόστασιν βολῆς τυφέκιου. Καὶ οὕτω ὁ ἐχθρὸς σταματᾷ εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Γενῆ-Σελῆ βάλλων εἰς τὸ κενὸν καὶ μὴ τολμήσας πλέον νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω.

Ἀθῆναι Μάρτιος 1926

Χαρ. Τσοχαντάρης

Συνταγ. πεζ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Συνταγματάρχης Πεζικού

Κατήγγοτο ἐκ Χειμάρρας. Ὑπηρετῶν εἰς τὸ 17ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1912

καὶ εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Ὀστρόβου, Κορυτσαῖς καὶ Ἰωαννίνων. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, ὑπηρετῶν εἰς τὸ αὐτὸ Σύνταγμα, μετέσχεν ὄλον τῶν διεξαχθειῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματός του μαχῶν τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Κρέσνας καὶ ἐπιδείξας ἀπαρμιλλῶς ἡρωϊκὴν διαγωγὴν.

Κατὰ τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον, ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 28ου Συντάγματος τῆς Χ Μεραρχίας, μετασχὼν δὲ τῆς πρώτης κατὰ τοῦ Ἑσκή-Σελήρ ἐπιχειρήσεως καὶ μαχόμενος ἡρωϊκῶς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐτραυματίσθη βαρέως, κινδυνεύων δὲ νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος ἠτύοκτόνησε τῇ 18 Μαρτίου 1921.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΚΟΤΤΑΡΗΣ

Ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ

ἐκ Λοιδίος

Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετεῖ ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ 15ον πεζικὸν Σύνταγμα. Ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα εἰς τὰς μάχας τῆς Κιάφας, τῆς Πρεβέζης, τῶν Πεσῶν, τῆς Ἀετορράχης, τοῦ Μπιζανίου. Εἰς τὴν ἔνδοξον διὰ τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα μάχην τοῦ Νευροκοπίου ἐτραυματίσθη καθ' ἣν στιγμὴν ὄρθιος καὶ ἀτάραχος ὠδήγει τὸν λόχον του εἰς τὴν ἔφοδον μαζὶ μὲ τὸν ἐπίσης ἀτρόμητον ἐφ. ὑπολοχαγὸν Ἐμμ. Καρρὲρ ὑπὸ τὰ καταγιστικὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Μετέσχε κατόπιν τῆς ἐκστρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ ἔπεσε τέλος ἐνδόξως εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν.

Ὁ Μιλτιάδης Κότταρης ὑπῆρξεν ὁ τύπος τοῦ ἀνδρισμοῦ καὶ τοῦ ἱπποτισμοῦ. Τραχὺς καὶ ἀδυσώπητος ἔναντι πάσης εὐτελείας καὶ αὐθαδειας. Μεγαλόψυχος ἀπέναντι τῶν ἀδυνάτων. Ἀνεξάντλητος εἰς τὰ φιλικὰ του αἰσθημάτων. Ἡ φιλία του ἐδίδετο δυσκόλως, ἀλλ' ἀπαξ διδομένη δὲν ἐγνωρίζεν ἐπιφυλάξεις. Καὶ ἡ ἀρρενωπή, ἡ δωρικὴ του ψυχὴ δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τοὺς ἐλιγμούς. Εἶχε τὴν τέχνην τοῦ διοικεῖν καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ ὅσον ὀλίγοι. Καὶ ἐβάσιζε τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὴν μηδέποτε ταλαντευομένην εὐθύτητά του. Εἰς τὰς μάχας ἡ θέλησις τῆς νίκης ὠγκώνετο ἐντὸς του εἰς ἐν ἀκαταμάχητον πείσμα διὰ τὴν ἄμεσον καὶ ραγδαίαν ἐπικράτησιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ πείσμα του τοῦτο δὲν ἐνικήθη οὐδὲ καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέβλυζεν ἄφθονον τὸ αἷμά του ἐκ τῶν τραυμάτων του εἰς τὸ Νευροκόπι καὶ εἰς τὸ Ἀβγκίν.

Ν. Νικλάμπας

* * *

Ἀξιωματικὸς ἀτρόμητος, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἐφοβήθη τὸν θάνατον. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν τῆς 14ης Μαρτίου 1921 ἀνήκων εἰς τὸ 6ον Σύνταγμα πεζικοῦ, ὄρθιος ἐβάδιζεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ κρατῶν διαρκῶς τὸ περιστροφον ἀνά χειρὰς ἐνεψύχου διὰ τοῦ παραδείγματός του καὶ παρῶρα τοὺς στρατιώτας τοῦ Τάγματός του πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἀπέκρουσε πλειστάκις τὰς ἀπεγνωσμένας ἀντεπιθέσεις τῶν Τούρκων καὶ τέλος κατέλαβε τὸν ὀρισθέντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην τῆς 17 Μαρτίου ὀρμητικῶς ἐπέπεσε μετὰ τοῦ τάγματός του κατὰ τοῦ ἰσχυρῶς ὀργανωμένου χωρίου Ἀβγκίν. Πληγωθεὶς εἰς τὸν πόδα κατ' οὐδένα λόγον ἤθελεν ν' ἀτομακρυνθῇ τῆς γραμμῆς καὶ μόλις καὶ μετὰ

βίας ἐδέχθη νὰ ἐπιδέσῃ τὸ τραῦμα του φοβούμενος, ὡς ἔλεγε, μήπως ἀποθαρρύνῃ τοὺς ἄνδρας του. Καταλαβὼν τὰς πρώτας οἰκίας τοῦ χωρίου ἠτοιμάζετο πρὸς ἔφοδον, ἀλλ' ἀτυχῶς πρὶν ἢ δυνηθῆναι καὶ πραγματοποιήσῃ τὴν πρόθεσίν του σφαῖρα ἐχθρική ἐδροῦσα αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν ἀφῆκεν ἄνουν.

Χαρὰλ. Τσοχαντάρης

Συνταγ. Πεζικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ Θεσσαλίας. Ἐξῆλθε τοῦ Σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν κατὰ τὸ ἔτος 1912. Μετέσχεν εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας δεκαετίας. Ἐφρονεῦθη τὴν 17 Μαρτίου 1921 εἰς τὸ Ἀβγκίν εἰς σφοδροτάτην ἐπίθεσιν, ἣν ἐνήργησε μὲ τὸ Τάγμα του (II Τάγμα 28ου Πεζικοῦ Συντάγματος).

Β. Νικολόπουλος

Ταγ. Πεζικοῦ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΣΑΜΑΝΤΑΣ

Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ ἐκ Κατούνης

Ἐγεννήθη ἐν Κατούνῃ τῆς Ἀκαρνανίας κατὰ τὸ 1884. Ἐτελείωσε τὰς πρώτας σπουδὰς ἐν Κατούνῃ καὶ τὸ Γυμνάσιον ἐν Ἀργινίῳ. Κατετάχθη εἰς τὸν Στρατὸν κατὰ τὸ 1902. Ἐξῆλθεν εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα κατὰ τὸ 1907 ἐπιλοχίας ὄν τοῦ Α΄ πυροβολικοῦ Συν)τος. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦτον ἔδρασεν ὅσον ὀλίγοι. Ἐγκαταλειφθεὶς ἐν Νιαούσῃ μετὰ 30 μόνον ἀνδρῶν καὶ πολιορκηθεὶς κατόπιν προδοσίας ὑπὸ μεγίστης συμμορίας Βουλγάρων, κατόρθωσε νὰ διασπάσῃ τὴν πολιορκίαν διὰ τῆς ξιφολόγησιν τραυματισθεὶς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μηροὺς χωρὶς νὰ χάσῃ κανένα ἄνδρα.

Ἐπανελθὼν ἐκ Μακεδονίας εἰσήχθη εἰς τὸν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγὸς τὸν Αὐγούστον τοῦ 1912 εἰς τὸ 12ον Σύνταγμα Πατρῶν.

Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους εἰς πλείστας μάχας καὶ ἐτραυματίσθη τὴν αὐτὴν ἡμέραν τρεῖς φορὰς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπέλες τὴν 24 Ἰουνίου 1913. Καίτοι τραυματίας ἀνέμεινε ἕως ὅτου ἔπεσεν ἐξηντημένος ἐκ τῆς τρίτης πληγῆς.

Ἐλαβε μέρος καθ' ὅλας τὰς μάχας τοῦ Μεγάλου πολέμου. Εἰς δὲ τὴν μάχην τοῦ Σκοῦ ἐπέδειξε τοιαύτην διαγωγήν, ὥστε ἐπαρασημοφορήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ δὲ Γαλλικὴ Στρατιὰ ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν τὸ παράσημον Στρατιωτικῆς ἀξίας.

Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν 19 Μαρτίου 1921, εἰς τὰς αἱματηρὰς μάχας τοῦ Ἀβγκίν, ἐφρονεῦθη, διοικῶν τὸ 2)39 Εὐζωνικὸν Σύνταγμα κατόπιν τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συν)τος Ζωῖτοπούλου, καὶ τοῦ φόνου τοῦ ὑποδιοικητοῦ Σταμελάκου.

**

Παραθέτομεν τὴν τελευταίαν του ἡμερησίαν διαταγήν.

Ἡμερησία Διαταγή

τοῦ 2)39 Εὐζωνικοῦ Συν)τος τῆς 19ης Μαρτίου 1921

Ἀναλαμβάνων ἀπὸ σήμερον τὴν Διοίκησιν τοῦ Συντάγματος εἰς τοιαύτην κρίσιμον στιγμὴν ἀπενθύνομαι ὁ συμπολεμιστὴς πρὸς τοὺς συμπολεμιστὰς του προσκαλῶν ἅπαντας ὅπως παρὰσχῶσι τὴν πλήρη αὐτῶν συνδρομὴν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ δυσκόλου ἔργου του.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται.

Ὁ γενναῖος συνταγματάρχης ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ὁ θρυλικὸς ὑποδιοικητὴς τοῦ συντάγματος ἔπεσεν ἐνδόξως, πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ἀξιωματικῶν ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, πολλοὶ δὲ ὀπλῖται.

Ἀπομένει εἰς ἡμᾶς νὰ συμπληρώσωμεν τὸ ἔνδοξον ἔργον τοῦ συντάγματος. Εἰς ὅλους δέον νὰ ἐμφυτευθῇ ἡ ἰδέα τῆς Νίκης. Οὐδεὶς πρέπει νὰ σκεφθῇ ὅτι δύναται νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἡ λέξις ὑποχώρησις διὰ τὸν εὐζώνον πρέπει νὰ εἶναι ἀγνωστος. Ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται σθεναρῶς τῆς θέσεώς του, δὲν δύναται ὁμως ν' ἀντιστῇ ἐπ' ἄπειρον, καθ' ὅσον ἀπησχολημένος ὢν κατὰ τὸ μέτωπον ὑφ' ἡμῶν, κυκλοῦται ὑπὸ τῶν ἄλλων Μεραρχιῶν.

Βέβαιος ὢν ὅτι πάντες θ' ἀγωνισθῶσι διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς Πατρίδος ἀναφωνῶ.

Ζήτω ἡ Πατρίς

Ζήτωσαν οἱ εὐζώνοί μας.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος

Φίλιππος Σαμαντᾶς

Ταγματ. Πεζικοῦ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΙΚΟΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ Ξηρομέρου. Κατετάγη ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ 9ον Σύνταγμα πεζικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1910. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912—1913 ὑπηρετῶν εἰς τὸ αὐτὸ σύνταγμα ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν. Λήξαντος τοῦ πολέμου προήχθη εἰς ἀνθυπασπιστὴν, φοιτήσας συγχρόνως εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν. Ἀνακληθεὶς κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1920 ἐξ ἀποτόξεως ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸ μέτωπον, ἀναλαβὼν μάχιμον ὑπηρεσίαν.

Ἐφρονεύθη κατὰ τὴν 16ην Μαρτίου 1921 εἰς τὰς πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἐσκῆ-Σελιῶ γενομένης ἐπιχειρήσεως βληθεὶς ὑπὸ ἐχθρικῆς ὀβίδος. Ἦτο γενναῖος καὶ ἐνθουσιώδης καὶ λίαν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς συναδέλφους του.

Βασίλ. Νικολόπουλος

Ταγμ. Πεζικοῦ

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ ΔΙΟΝ, ΓΕΩΡΓΟΥΛΙΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

ἐκ Ζαχάρως Ὀλυμπίας

Πρατώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ μόλις ἤκουσεν ὅτι ἡ Πατρίς του ἐτοιμάζεται διὰ πόλεμον, ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων ἐθελοντῶν καὶ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 κατετάγη ἐθελοντὴς στρατιώτης εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν, καὶ μετὰ βραχεῖαν ἐγκύμνασιν ἀπεστάλη εἰς τὸ 9ον Τάγμα τῶν εὐζώνων τοῦ Βελισσαρίου καὶ πολεμῶν μετὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς πατριωτικῆς του ψυχῆς ἔλαβε τραῦμα κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μπιζανίου εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ νοσηλευθῇ, ἀλλὰ τραυματισμένος ἀνεχώρησε διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τοὺς ἀγῶνας του καὶ εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον. Ἐκεῖ ἐπιδείξας παραδειγματικὴν ἀνδρείαν, ἐτραυματίσθη καὶ ἐκ δευτέρου χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ προήχθη εἰς ἐπιλοχίαν διὰ τὴν στρατιωτικὴν του ἰδιοφυίαν καὶ τὴν ὑπέροχον ἀνδρείαν του. Ἐλθὼν μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου εἰς Ἀθήνας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ ἐξῆλθε κατὰ τὸ 1916 ἀνθυπ)αγός.

Μετέσχε κατόπιν τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου τοῦ 1918 καὶ τῆς εἰς Οὐκρασίαν ἐκστρατείας, μεθ' ἣν ἔσπευσεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Τὴν 28ην Μαρτίου 1921 ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 5ην μ. μ. εἰς τὴν κρισιμωτάτην τοῦ ἀγῶνος

τοῦ Τουλῶ Μπουναρ φάσιν διατάχθη τὸ Σύνταγμα του νὰ ἐνεργήσῃ ὑπερκέραιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀμέσως δὲ ὁ Γεωργούλιας εὐρέθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν στρατιωτῶν ἐνθουσιάζων καὶ ἐνισχύων αὐτούς, καὶ ἔδωκε διαταγὴν νὰ μὴ πυροβολήσῃ οὐδεὶς, θέλων νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἕφ' ὄπλου λόγγην ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως. Εὐθὺς δὲ παραλαμβάνει τὴν α'. διμοιρίαν τοῦ λόχου του καὶ θέλων νὰ δώσῃ τρανὸν παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ γενναιότητος ἐπιτίθεται δι' ὄλως ἀκαλύπτου ἐδάφους καὶ εὐρίσκειται εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ ἀφήσας δλόκληρον τμημα αἰχμάλωτον. Ἰδὼν τὴν στιγμὴν ἐκείνην τέσσαρα ἐχθρικά τηλεβόλα εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων, ὄρμᾳ πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἀκάθεκτος καὶ ἄτρομος ὑπὸ τὴν χάλαζαν τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν καὶ ὀβίδων καὶ πίπτει εἴκοσι μέτρα μακρὰν τῶν ἐχθρικῶν τηλεβόλων, βληθεὶς θανασίμως εἰς τὴν καρδίαν καὶ περὶ αὐτὸν πίπτουσιν ἐπίσης οἱ ἀθάνατοι εὔζωνοι τῆς διμοιρίας του ἀποτελέσαντες μὲ τὰ τίμα καὶ ἔνδοξα σώματά των ἀθάνατον τρόπαιον τῆς Ἑλληνικῆς δόξης.

Ἐμνημονεύθη εἰς τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν τοῦ 5)42 Συντάγματος Εὐζώνων διὰ διακεκριμένας πράξεις εἰς τὰς μάχας Σέρπινας, Ἀργυροσκάγιας, Παπασλῆ καὶ Βενίκιοι ἔνθα καὶ ἔπεσε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΚΟΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐφρονεύθη τὴν 17ην Μαρτίου 1921 εἰς τὰ πρὸ τοῦ Χάνι-Ριζᾶ-Πασσᾶ ὑψώματα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξετέλεσεν ἔφοδον ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας καὶ κατελάμβανε 4 πολυβολεῖα τοῦ ἐχθροῦ.

B. Νικολόπουλος

Ταγματ. Πεζικοῦ

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐκ Κερκύρας

Νεώτατος ἡλικίας μόλις 19 ἐτῶν, κατετάγη ὡς ἐθελοντὴς ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912. Διέμενε τότε ἐν Αἰγύπτῳ ὑπηρετῶν παρὰ τινι τῶν ἐκεῖ Τραπεζῶν, εὐθὺς δὲ ὡς ἐγνώσθη ἡ ἔναρξις τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐχθροπραξιῶν ἔσπευσε καίτοι μὴ ὑπέχων στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα καὶ καταταγῇ ὡς ἐθελοντὴς.

Συμμετέσχεν ἀπασῶν τῶν μαχῶν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ἔλαβε δὲ ὀκτὼ τραύματα, ἐξ ὧν μόλις καὶ μετὰ βίας διεσώθη κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 1450 (Πέτσοβον) μάχην. Κατὰ τὴν ὡς ἄνω μάχην, τραυματίας ὢν, ὑποχωρησάντων τῶν ἡμετέρων, περιτῆθεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων παρὰ τῶν ὁποίων ἔτυχεν ἰκανῶν περιποιήσεων ἐν τινι χειρουργείῳ ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἀνευρέθη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὅτε οὗτος ἀνακατέλαβε τὰ ὑψώματα τοῦ Πετσόβου. Προαχθεὶς κατόπιν διαδοχικῶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ Λοχαγοῦ καὶ συμμετασχὼν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὡς διοικητὴς λόχου ἔπεσε μαχόμενος ἡρωϊκῶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του τὴν 16ην Μαρτίου 1921 πληγείς ὑπὸ θραύσματος ὀβίδος κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μπὸς - Ντάγ.

Σημειώτεον ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως χρόνον διετέλει ἀσθενὴς καὶ ἐνοσηλεύετο ἐν Νοσοκομείῳ, πληροφορηθεὶς δὲ τὴν ἐπιχειρήσασαν ἐπιχειρήσασαν ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχεν παρὰ τὴν ἐπιμονὴν τῶν θεράποντων ἰατρῶν νὰ ἐξέλθῃ τούτου, ἵνα μετὰσχῃ τῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ἃς εὗρε τὸν θάνατον.

Εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν του εἶχε τιμηθῆ διὰ τοῦ ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος, διὰ τοῦ Πολεμικοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ μεταλλίου στρατιωτικῆς ἀξίας.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΨΙΛΟΛΙΓΝΟΣ

Λοχαγός Πεζικού

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 17ης Μαρτίου ἤτο Διοικητὴς τοῦ 7ου λόχου 28ου πεζ. Συντάγματος καὶ κατὰ τὴν ἔφοδον πρὸς κατάληψιν τῶν πρὸ τοῦ Χάνι Ριζᾶ Πασσᾶ ὑψωμάτων, ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα.

Καίτοι δὲ τραυματίας καὶ παρὰ τὰς συστάσεις τοῦ Διοικητοῦ του ὅπως μεταβῆ εἰς τὸ χειρουργεῖον λόγῳ τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως καὶ τῶν μεγάλων ἀπολειῶν εἰς ἀξιωματικούς, παρέμεινεν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ. Τὴν δὲ ἐπομένην 18ην Μαρτίου 1921 ἐφονεύθη ἡρωϊκώτατα.

Ἦτο ἐκ τῶν γενναίων καὶ ἰσχυρῶν τὴν ψυχὴν ἀξιωματικῶν.

Β. Νικολόπουλος

Ταγμ. Πεζ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΚΟΓΙΩΡΓΟΣ

Ἐπολοχαγός Πεζικού

Κατήγετο ἐξ Ἀχερᾶ Ξηρομέρου. Ἐξελεθὼν τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων τὸ 1917 μετέσχε τῆς ἐκστρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου. Τὴν δρᾶσιν του εἰκονίζει ἡ κατωτέρω ἐπιστολὴ τοῦ Μεραρχοῦ του.

Ἡ III Μεραρχία

Πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἐπολοχαγοῦ Μπακογιώργου Ἰωάννου

Εἰς Βούστρι

Γνωρίζω ὑμῖν ὅτι, ὁ ἀνὴκων τῇ οἰκογενείᾳ σας Ἐπολοχαγὸς Μπακογιώργος Ἰωάννης τῆς ὑπ' ἐμὲ III Μεραρχίας ἔπρσεν ἐνδόξως τῇ 14ην Μαρτίου ἐ. ἔ. ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀβγλίν.

Θεωρῶ ἱερὸν καθήκον νὰ δις βιάσω ὑμῖν ἐπὶ τούτῳ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Πατρίδος διὰ τὴν ὑψίστην θυσίαν, ἣν ὑπέστητε ὑπὲρ αὐτῆς εἰς αἷμα καὶ τὸν θαυμασμόν μου πρὸς τὸν ἥρωα νεκρὸν καὶ τὴν ἐκθρόψασαν αὐτὸν οἰκογένειαν.

Τοιοῦτος θάνατος εἶναι ζωὴ αἰωνία καὶ δόξα ἀθάνατος. Τὸ ὄνομά του χρυσοῖς γράμμασι θὰ ἀναγραφῆ εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡρώων, οἵτινες διὰ τοῦ αἵματός των, ἐδημιούργησαν ἐκ τῆς δουλείας Ἑλλάδα ἐλευθέραν, σήμερον δὲ μεγάλην, ἰσχυρὰν καὶ ἐκδικητρίαν τῶν προαιωνίων βαρβάρων ἐχθρῶν της.

Θεωρῶ ἑμαυτὸν εὐτυχῆ καὶ ὑπερήφανον, διότι ὠδήγησα εἰς τὸ πεδῖον τῆς τιμῆς τοιοῦτον ἥρωα.

Ἐν Προύσῃ τῇ 28 Ἀπριλίου 1921

Ὁ Ἐποστράτηγος Διοικητὴς τῆς III Μεραρχίας

Ν. Τρικούπης

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΚΚΑΣ

Λοχαγός Πεζικού

Εἰς τῶν πλέον μορφωμένων, ἰδεολόγων καὶ γενναίων Ἀξιωματικῶν. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 17ης Μαρτίου 1921 ἐναντίον τῶν πρὸ τοῦ Χάνι-Ριζᾶ-Πασσᾶ ὑψωμάτων, ἐφονεύθη ἡρωϊκώτατα ἐνῶ διὰ τοῦ Λόχου του ἐνήργει σφοδροτάτην καὶ αἱματηροτάτην ἐπίθεσιν.

Β. Νικολόπουλος

Ταγμ. Πεζικού

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΖΗΡΑΣ

Υπολοχαγός Πεζικοῦ

Υπηρέτει εἰς τὸ στράτευμα ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1912. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐτραυματίσθη εἰς Κιλίκις. Προήχθη κατόπιν εἰς ἔφ. ἀνθυπολοχαγόν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Β. Ἠπείρου εἶχον τὸν ἀδελφόν μου Περικλῆν διοικητὴν λόχου ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου. Ὁ λόχος του ἦτο πρότυπος καὶ ἐλάτρευε τὸν διοικητὴν του. Κατὰ τὴν ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ μάχην τῆς 15ης Ἰουνίου 1914, ἦτις ἦτο ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς ἐκδιωχθέντων τῶν Ἀλβανῶν πανταχόθεν, ἐπεδείξατο ὁ ἄνω ἀδελφός μου ἀνδρείαν καὶ ἀντίληψιν τακτικὴν ἀξιοθαυμάστους. Τέλος ἐφρονεύθη τῇ 19 Μαρτίου 1921 κατὰ τὰς πρώτας πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἐσκιῆ-Σελῆρ ἐπιχειρήσεις.

Λαμία 7 Ἰανουαρίου 1926

Γεωρ. Ζήρας
Συνταγ. Πεζικοῦ

19 Μαρτίου 1921

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΡΤΖΕΤΗΣ

Ἀνθυπολοχαγός Πεζικοῦ ἐκ Κρήτης

Παλληκάρει ἀτρόμητον. Ὀρθιος ἐμάχετο οὐδόλως λογαριάζων τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν τῆς 14ης Μαρτίου 1921 ἀνίκων εἰς τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ ὡς λέων ἐπάλαιε κατὰ τῶν σφοδρῶν ἀντεπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν μάχην τῆς 17ης Μαρτίου ἀπεστάλη μετὰ τῆς διμοιρίας του εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν πρὸς ἐνίσχυσιν. Ἐβάδισε τελείως ἀποκεκαλυμμένος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διμοιρίας του βαδίζουσης ὀπισθὲν του ἐφ' ἐνὸς ζυγοῦ. Σφοδρὰ καὶ ταχέα πυρὰ διηύθυνεν ὁ ἐχθρὸς κατ' αὐτοῦ, ὅστις ἀτάραχος ἐβάδιζε πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὡς νὰ ἐξετέλει ἀσκήσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ αὐτὸς ὁ σίδηρος ἐσεβάσθη τὸν ἥρωα καὶ μόνον σφαῖρα ἐπέτυχε τὸ περιστροφόν του καταστρέψασα τὸ ἐλατήριον. Ἐπέπρωτο ὅμως νὰ τύχη τῆς ἀθανασίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, διότι κατὰ τὴν μάχην τῆς 19ης Μαρτίου ὁ γενναῖος οὗτος Ἀνθυπολοχαγός, εὐρισκόμενος εἰς τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως καὶ προσπαθῶν διὰ τῶν διόπτρων νὰ διακρίνη τὸν βάλλοντα ἐχθρόν, ἐδέχθη σφαῖραν ἐχθρικὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἔμεινεν ἄπνους.

Χαρ. Τσοχαντάρης
Συντ. Πεζικοῦ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Λοχαγός πεζικοῦ

Ἐπιτελὴς ὄν τοῦ II Τάγματος καὶ λόγῳ τῶν πολλῶν ἀπολειῶν εἰς ἀξιωματικούς, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ II Τάγματος, κατὰ δὲ τὴν σφοδρὰν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων τὴν 18ην Μαρτίου 1921 πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπολεσθεισῶν θέσεων ἐφρονεύθη.

Β. Νικολόπουλος
Ταγμ. Πεζ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΑΤΟΥΡΟΣ

Λοχαγός Πεζικοῦ
ἐκ Λευκάδος

Ἦτο εἰς τῶν καλύτερων Πολυβολητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν πλέον μεμορφωμένων ἀξιωματικῶν.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 17 Μαρτίου 1921, εἰς ὑψόμενα Χάνι Ριζᾶ-Πασσᾶ Διοικητῆς τῆς III Πολυβολαρχίας ὄν καὶ καθ' ἑν ὄραν ὁ ἴδιος ἐπὶ τοῦ πολυβόλου του ἐθέριζε κῦμα ἐχθρικῶν ἐρχόμενον εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἀμυνομένων, ἐβλήθη εἰς τὴν καρδίαν ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας.

Β. Νικολόπουλος
Ταγμ. Πεζ.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΤΟΥΛΟΥ - ΜΠΟΥΝΑΡ

(Δράσεις τοῦ 34ου Συντάγματος Πεζικοῦ)

Μετὰ τὴν ἐπιτυχή διὰ τοὺς Τούρκους ἔκβασιν τοῦ ἀγώνος εἰς τὸ Μέτωπον Ἐσθῆ Σελήρ, ἔνθα τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ διεξήγαγεν ἀγῶνα ἀπεγνωσμένον, τὸ Τουρκικὸν Στρατηγεῖον διευθύνει πρὸς νότον, διὰ Κιουταχίας, πέντε Μεραρχίας του, ὧν δύο Ἴππικοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ραφὲτ-Πασσά, λογοδοτήσαντος ἀργότερον διὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἐνώπιον Στρατοδικείου ἐν Ἀγκύρᾳ, με ἐντολήν τὴν κάτωθι :

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛΕΦΡΑΓΚΗΣ συμπτυσσομένου Α'. Σ. Στρατοῦ.

Ἐκ Θήρας

Ἐφανεύθη εἰς Τουλού-Μπουναρ τὸν Μάρτιον 1921

α) Αἰχμαλωσίαν τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ.

β) Συντριβὴν τῶν ὑπολειμμάτων αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἴππικοῦ, καὶ

γ) Ἀπότερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Σ μ ύ ρ ν η ν .

Τὸ Α'. Σ. Στρατοῦ, μετὰ ἐπιτυχεῖς πρὸς Ἀφιὸν-Καραχισάρ-Τσαϊ ἐπιχειρήσεις, ἠναγκάζετο νὰ συμπτυχθῆ πρὸς Δυσμὰς κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος (Γ'. Σ. Στρατοῦ).

Ἀπὸ τῆς 24ης Μαρτίου τὸ 34ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν ὑποφαιρόμενον εἶχε καταλάβει θέσεις ἐπὶ τῶν ἀμέσως βορείως τοῦ Τουλού-Μπουναρ ὑψωμάτων, δεσποζόντων τῆς πεδιάδος τοῦ Σάλ-Κιοϊ δι' ἧς ἡ ἀπὸ Κιουταχίας πρὸς Οὐσάκ-Σμύρνην δημοσία ὁδὸς με ἐντολήν τὴν κάλυψιν τοῦ

Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ἐκείνων διεδραματίσθησαν ἐπὶ πενθήμερον σιγηναὶ ἀφθάστου μεγαλείου πρὸς δόξαν τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, ἅτινα τὸν Αὐγούστον τοῦ 1922 ἐπέπρωτο εἰς τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς χώρον νὰ ὑποστῶσι τὴν φοβερὰν καταστροφὴν.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἀκριβῶς τῆς 26 Μαρτίου μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῆς 1ης Ἀπριλίου, ἥτις ἐν μεγαλοπρεπείᾳ ἐφώτισε τὰ ὑπερήφανα μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τοῦ 34ου Συντάγματος, ἡ νίκη ἐπετεύχθη ἐπερὰν τῶν πευκοφύτων ἐκείνων κορυφῶν.

Εἶχον τονίσῃ εἰς τοὺς ὑπ' ἐμὲ τοὺς ἐξῆς λόγους: «Ἀντίστασις μέχρις ἐνὸς διὰ νὰ σωθῆ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ». Τοὺς λόγους δὲ τούτους ἐνεκοιλώθησαν οἱ πάντες.

Αἱ ἐπανειλημμένα ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἐπερχομένων κατὰ μάζας καὶ ὑποστηριζομένων ὑπὸ ἐπαρκῶς καὶ βαρέως πυροβολικοῦ, θραύονται πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ 34ου Συντάγματος.

Οἱ νυκτερινοὶ τῶν αἰφνιδιασμοῦ εὐρίσκουν ἀντιμέτωπον τὴν χειροβομβίδα καὶ τὸ πολυβόλον τῶν νικητῶν τῆς Χερσῶνος.

Ἡ μανία τοῦ ἀπαισίου καιροῦ, φιλοδωροῦντος εἰς τοὺς μαχομένους διαρκῶς τὸ νερόχιονον, ἀποδεικνύεται ἀνίκανος νὰ κάμῃ τὴν ἀπόφασίν των.

Ἀνίκανος ἐπίσης ἀποδεικνύεται καὶ ἡ σταθερὰ τῶν Τούρκων ἀπόφασις τοῦ νὰ πατήσουν ἐπὶ τῶν χαρακωμάτων τοῦ 34ου Συντάγματος, τὴν πρωΐαν τῆς 27 Μαρτίου. Ἡ ΧΙ Μεραρχία των ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ἀλλ' αἰφνιδιάζεται καὶ καταδιώκεται ἐν διαλύσει.

Κατὰ τοῦ κέντρου ἐνεργεῖ ἡ IV Μεραρχία καὶ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἡ V. Αἱ Μεραρχίαι τοῦ ἱππικοῦ των δυτικώτερον ἐπὶ τοῦ Μπανάζ-Τσαϊ, ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν πρὸς συντριβὴν τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ!

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 27 Μαρτίου τὸ 132 Τουρκικὸν Σύνταγμα, ἐπωφελοῦμενον μικρᾶς συγχύσεως ἐπελθούσης εἰς τὰ τμήματα τοῦ 34ου τὰ κατέχοντα τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως, συνεπείᾳ τοῦ φόνου τῶν ἀξιοματικῶν καὶ πολλῶν ὑπαξιωματικῶν, ἐξορμᾷ ἀποφασιστικῶς καὶ καταδιώκει τὰ τμήματά μας, ἅτινα εἶχον ἀναλάβει ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἐναντι ἐχθρικῶν θέσεων. Αἱ στιγμαὶ εἶναι κρίσιμοι. Ἐπαίξετο ἡ τύχη ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ καὶ ἴσως τῆς ὅλης Μικρασιατικῆς ὑποθέσεως. Οἱ Τούρκοι φθάνουν ἐν ἀλαλαγμοῖς ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι ἐξαλλοὶ προφασίζονται ἔλλειψιν πυρομαχικῶν.

Ἐπεμβὰς τότε ἀνεχαίτιστα τοὺς φεύγοντας διὰ τῶν φράσεων: «Ποῦ πᾶτε παιδιὰ; ὅλοι μαζί με τὴν λόγην»,

Οί μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης φυγάδες με ἀκολουθοῦν ἔχοντα εἰς τὸ πλευρόν μου καὶ τὸν ἱερέα τοῦ Συντάγματος Ἄρχιμανδρίτην τότε Ἰεζεκιήλ Βελανιδιώτην,—ἤδη Μητροπολίτην Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαρσάλων—καὶ τὴν σημαίαν ἀναπεπταμένην, ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ὁποίας ἅπαντες οἱ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μὴ λαβόντες μέρος, γραφεῖς, μάγειροι καὶ ἡμονηγοί, ἀκολουθοῦν καὶ ἀντεπιτίθενται. Ἡ κατάστασις ἐσώθη

Οἱ Τούρκοι καταδιώκονται με τρομακτικὰς ἀπωλείας ἐν αἷς καὶ τὸν Διοικητὴν των νεκρόν. Ἀναχαιτίζονται εἰς τὰς θέσεις ἐξορμησεώστων ὑπὸ ἀκολουθοῦντος ἐτέρου Συντάγματος, ἀλλὰ δὲν ἐπανερχονται πλέον.

Καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ σφοδρότατος εἰς τὸ ἀριστερόν καὶ ὁ βομβαρδισμὸς ἐφ' ὅλης τῆς γραμμῆς μας ἐντείνεται εἰς τὸ κατακόρυφον. Ἦδη ἡ ὥρα παρήλθε διὰ τοὺς Τούρκους. Ἐχουν φθάσει ἡ II καὶ XIII Μεραρχίαι μας, αἵτινες ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐπομένην ἐνεργοῦν ἐπίθεσιν, ἥτις μετὰ πολλὰς διακυμάνσεις θραύει περὶ τὴν δαίλην τὴν ἐπιμονὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες διαλύονται κυριολεκτικῶς καὶ τρέπονται πρὸς βορρᾶν ἐγκαταλείποντες τὰ πάντα. Τὴν 29ην Μαρτίου ἀνασυντάσσονται καὶ τὴν 30ὴν καὶ 31ην δοκιμάζουν ἐκ νέου τὴν τύχην των, ἀλλ' εἰς μάτην. Εἶναι ἤδη ἀργά.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ δρᾶσις τοῦ 34ου Συντάγματος κατὰ τὴν σκληρὰν ταύτην περίοδον, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ραφὲτ Πασσᾶς ἀντὶ νὰ ἀναπνεύσῃ τὴν γλυκεῖαν αὔραν τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης ἀντίκρισε τὸ Στρατοδικεῖον τῆς Ἀγκύρας,

Ἀθῆναι 1926.

Δημοσθένης Διαλέτης

Ἰπποστράτηγος

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α. ΜΑΚΡΗΣ
Ἐξ Ἀγ. Εὐστρατίου Λέσβου
Ἐφρονεύθη εἰς Κοβαλίτσαν τὸν
Μάρτιον τοῦ 1921.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΜΟΡΕΣ
Ἐξ Ἀγ. Εὐστρατίου Λέσβου
Ἐφρονεύθη εἰς Κοβαλίτσαν
(18 - 3 - 1921)

Ἐχθρικὸν πυροβόλον κυριασθὲν κατὰ τὴν μάχην Μπάλ-Μαχμούτ τῆς 14 Μαρτίου 1921

ΚΩΝΣΤΑΝ. Γ. ΜΑΛΛΙΟΣ

Λοχαγός Πεζικού

Κατήγετο εκ Νεοχωρίου τῆς Ναυπακτίας. Προήχθητο εκ τοῦ σχολείου τῶν Εὐελπίδων.

Ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὴν μάχην τοῦ Πετσόβου κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913. Ἐγκαταλειφθεὶς δὲ κατὰ τὴν γενομένην ἐκεῖ ὑποχώρησιν, ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον Σόφιας ἔνθα ἐνοσηλεύθη. Διοικῶν λόχον εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γεφύρας Ἑλβανίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπέστη τῇ 23ῃ Ἰουνίου 1921 αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν τὴν ὁποίαν ἀποκρούων ἐφρονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος,

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΕΚΟΥΛΟΣ

ἐξ Οἰτύλου

Τ. Τ. 929 4 Ἰουλίου 1921

Ἀγαπητὲ Κύριε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσω ὅτι ὁ υἱὸς Παναγιώτης Δεκούλος ὑπηρετῶν ὡς δεκανεὺς εἰς τὸν ὑπ' ἐμελόχον κατὰ τὴν μάχην 1-2 Ἰουλίου τρ. μ. παρὰ τὸ Ἀφίον-Καραχισιὰ ἔπεσε μαχόμενος ἡρωϊκῶς πρὸς δόξαν τῆς φιλάτης Ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ τιμὴν αἰδίου τῆς οικογενείας Ὑμῶν.

Διὰ τῆς παρουσίας ἀπευθύνω τὰ συλλυπητήριά μου ἐκπροσωπούσης καὶ τὰ τῶν ἐπιζώντων συμπολεμιστῶν τοῦ 2ου λόχου, καὶ παρακαλῶ νὰ μετριάσητε τὴν θλίψιν σας διὰ τὸ δυσαναπλήρωτον κενόν, καθ' ὅσον τοιοῦτος θάνατος μετέστησε τὸν προσφιλῆ υἱόν σας Παναγιώτην εἰς τὴν Ἀθανασίαν.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 2ου Λόχου

Β. Ζαχαρόπουλος

Ἵπολοχαγός

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΖΑΝΑΣ

Λοχαγός Πεζικοῦ ἐξ Ἀνδριβίστας

Ἐφρονεύθη κατὰ τὴν μεγάλην διήμερον ἐπιθετικὴν μάχην τοῦ Ἐσαοῦς - Τσιφλικ πρὸ τῆς Κιουταχείας τῆς Μ. Ἀσίας τὴν 2αν Ἰουλίου 1921.

Ἀγωνιστὴς τῶν πολέμων μας ἀπὸ τοῦ 1912—1921. Εἰς πλείστας ὄσας μάχας εἰς ἃς ἔλαβε μέρος καὶ πάντοτε ὡς διοικητὴς μαχίμου μονάδος διεκρίθη πάντοτε καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν διοίκησιν ἣν ἐνήσκει ἐπὶ τῶν τμημάτων του.

Κατὰ τὸν Μικρασιατικὸν ἀγῶνα ὑπηρετήσεν ὡς διοικητὴς τοῦ 11ου λόχου τοῦ Τάγματος Χρήστου Κίτσου, τοῦ 33ου Συντάγματος Νικολ. Ρόκα. Κατὰ τὴν μεγάλην διήμερον μάχην τοῦ Ἐσαοῦς - Τσιφλικ πρὸ τῆς Κιουταχείας, ὁ λόχος του ὀρθισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου του ὡς λόχος ἐνισχύσεως τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῆς ἐπιθέσεως Τάγματός του, ἐπενέβη εἰς τὸν ἀγῶνα εἰς στιγμὴν κρίσιμον διὰ τὸ Τάγμα καὶ μὲ ἠθικὸν ἀκμαιότατον, ὡς διοχετευόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἥρωος Λοχαγοῦ του, δούς τὸ τελειωτικὸν κτύπημα εἰς τὸν ἐχθρὸν τραπέντα εἰς φυγὴν.

Ἄμα τῇ ἐνάρξει τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἤρξατο ἡ ἀπηνὴς αὐτοῦ καταδιώξις, εἰς ταύτην δὲ ἐπρώτευσεν ὁ λοχαγὸς Λαζανᾶς προηγούμενος μετὰ τοῦ λόχου του τῶν λοιπῶν κατὰ πολὺ, προλαμβάνων ἐν τῇ καταδιώξει πυροβόλα καὶ πολυβόλα τοῦ ἐχθροῦ καὶ συλλαμβάνων αἰχμαλώτους κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταδιώξεως.

Δυστυχῶς ἐξακαλουθούσης τῆς καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν καὶ ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον εἰς μίαν τῶν πεισμώνων ἀντιστάσεών του κατὰ τὴν ὑποχώρησίν του, τραυματίζεται σοβαρῶς ὁ Λοχαγὸς Λαζανᾶς. Πλὴν ὅμως δὲν ἀποχωρεῖ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως μὴ ἀποθαρρύνῃ τὸν λόχον του ἐνεργούντα ἀπόκρουσιν ἐχθρικών ἐπιθέσεων ὑπὸ ἐνισχύσεων καταφθασασῶν ἐκείνην τὴν στιγμὴν.

Ἡ ἀπόκρουσις τοῦ ἐχθροῦ ἐγένετο καὶ ἐξηκολούθησεν οὗτος τὴν ὑποχώρησίν του ἐκ νέου, πλὴν τὴν τελευταίαν στιγμὴν βολὴ πολυβόλου ἐχθρικοῦ, διαπερᾷ τὸ στήθος τοῦ Λοχαγοῦ Λαζανᾶ, τοῦ ἥρωος αὐτοῦ Λοχαγοῦ, ὅστις κατὰ τὰς μάχας ἠννόει νὰ μὴ κύπτῃ τὴν κεφαλὴν ποτέ, καὶ νὰ ἀντικρίξῃ τὸν ἐχθρὸν πάντοτε ὀρθίως καὶ μὲ τὸ στήθος ἐμπρός, ὡς ἄλλος ἀρχαῖος Σλαρπατίης, καὶ τὸν ἀφίνει νεκρὸν μόλις ψελλίσαντα τὰς λέξεις: «Ἐνικήσαμεν, πεθαίνω εὐχαριστημένος. Τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ παιδιὰ μου, τὰ ἐγκαταλείπω ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς γλυκειᾶς μας Πατρίδος».

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΗΣ

*Εφεδ. Ἀνθυπολοχαγὸς ἐκ Μυτιλήνης

Ἐπηρεσίων ὡς διμοιρίτης εἰς τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 1)38 Εὐζωνικοῦ Συντάγματος ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ ὑψώματος 1799 πρὸ τῆς Κιουταχίας τὴν 3ην Ἰουλίου 1921. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ διμοιρία του ἦτο ἐφεδρική, ἀλλ' ὁ Χριστοδουλῆς ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ προηγηθῇ.

Κέρκυρα τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου 1925

***Ἀλεξ. Κοκονέτσης**

Ταγ. Πεζικοῦ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΖΗΚΟΣ
Λοχίας

*Ἐκ Κανταίου Κονίτσης
*Ἐπεσον εἰς Κιουταχίαν τῇ 3-7-1921.

Κ. ΔΑΒΕΡΩΝΑΣ

ἔφ. Ὑπολοχαγὸς ἐκ Χίου
*Ἐπεσον εἰς τὴν μάχην
Γενῆ-Γαζῆ τῇ 3-7-1921

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΝΟΥΤΑΣ

Λοχαγός Πεζικού

Ὁ Στέφανος Γ. Κανούτας ἐγεννήθη ἐν Τρικκάλοις τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1895. Διήλθε τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν διδασκαλίαν ἐν Τρικκάλοις ἀριστερῶν πάντοτε καὶ μὲ διαγωγὴν παραδειγματικῆς σωφροσύνης. Ἐνθους ὁμως ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς δράσεως καὶ δόξης ἐξέλεξεν ἐπιμόνως τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων ἐξηλθε τὸ 1917 ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ κατε-

τετάγη εἰς τὸ ἐν Τρικκάλοις 5ον Πεζ. Σύνταγμα. Φιλόπονος, ἄοκνος, φιλότιμος, μελετηρὸς διεκρίνετο οὐ μόνον ἐν τῇ ἀκριβεῖ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος του ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σπουδῇ ξένων γλωσσῶν δι' ἃ καὶ ἐξετιμᾶτο παρὰ τῶν γνωριζόντων αὐτὸν ἀνωτέρων του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εὐθὺς ὡς ἐπανήλθεν ἐκ τῆς ἀποτάξεως εἰς τὸ στράτευμα τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 μὲ τὸν βαθμὸν ὑπολοχαγοῦ ἐτοποθετήθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν κατόπιν δὲ ὡς Ὑπασπιστὴς Φρουραρχείου Σμύρνης. Ὅτε ὁμως ἐπληροφορήθη τὴν κατὰ Μάρτιον ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν δὲν ὤκνησε νὰ ὑπερπηδήσῃ πᾶν πρόσκομμα παρεμβαλλόμενον καὶ ἔσπευσε νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἀγῶνος ἔνθα εὗρεν ἔνδοξον θάνατον.

Ἐτιμῆθη διὰ τῶν παρασῆμων τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀξίας. Τὸ δὲ δημοτικὸν συμβούλιον Τρικκαίων προσέφερεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του κλῶνον δάφνης ἀργυροῦν καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς ὁδὸν τῆς πόλεως.

* *

1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ

T. T. 907 τῆ 5 Ἰουλίου 1921

Ἀξιότιμε Κύριε Κανούτα,

Ὁ προσφιλὴς καὶ μονάκριβος ὑμῶν υἱὸς Στέφανος, τὸ πολυαγαπημένο παιδί τοῦ Συντάγματος, ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον περὶ ἠρωϊκώτατα εἰς τὴν μάχην κατὰ τῆς κορυφῆς τοῦ 1799 τὴν 11ην π. μ. ὥραν τῆς 3ης Ἰουλίου ἔ. ἔ. Ὁ ἀείμνηστος προσέφερεν ἑαυτὸν ἐκούσιον θῦμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος διότι παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας διαταγὰς τῆς Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν προϊσταμένων Ἀρχῶν περὶ προκαλύψεως τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἵνα μὴ ἐκτίθηται, οὗτος ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ἀκροβολιστῶν ὄρθιος, ἀκάλυπτος καὶ μὲ τὸ περιστροφον εἰς τὰς χεῖρας εἰς ἀπόστασιν 100 περίπου βημάτων ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων. Ὀλίγον ἢ μᾶλλον διὰ τὴν ἀκριβειαν ὤλεττά, πρὸ τοῦ πέρατος τῆς μάχης ἐδέχθη δύο σφαίρας ἐξ ὧν τὴν μίαν εἰς τὴν κορυφακὴν χώραν ἤϊε καὶ ἐπέφερεν ἀκαριαίως τὸν θάνατον.

Ἐξ ὀνόματος ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος, ὅπερ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διοικῶ, ἐκφράζω ὑμῖν τε καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειάν σας τὰ θεοῦ καὶ εὐλογητῆς σου καὶ εὐχομαι ὅπως ὁ ὕψιστος ἐπιχύσῃ εἰς τὰς τεθλιμμένας καρδίας ὑμῶν βάλαμον παρηγορίας. Σᾶς βεβαιῶ δὲ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπητοῦ Στεφάνου ἐνεγράφη χρυσοῖς γραμμασίαις εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Συντάγματος, ἡ δὲ Μεραρχία ὠνόμασε τὸν λόφον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπεσεν οὗτος «Λόφον Κανούτα» καὶ οὕτω σημειοῦται ἕκτοτε εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα.

Μετ' ἐξαιρετικῆς ὑπολήψεως καὶ τιμῆς

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος

Κ. Ροντήρης

Συνταγματάρχης

Στρατηγεῖον τῆ 14ῃ Ἰουλίου 1921.

Πρὸς τὴν ἀξιότιμον Οἰκογένειαν τοῦ Λοχαγοῦ Κανούτα Στεφάνου

Με μεγάλην μου λύπην ἀλλὰ καὶ με ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν συγχρόνως εὐρίσκομαι εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ σᾶς ἀναγγείλω τὸν θάνατον τοῦ γενναίου σας παιδιοῦ, ἡρωϊκῶς πεσόντος κατὰ τὴν μάχην τῆς 3ῆς Ἰουλίου ἔ. ἔ. εἰς ὕψωμα 1799.

Βεβαίως τὸ κακὸν εἶναι μεγάλο καὶ ἡ λύπη σας, ὅπως καὶ ἡ ἰδική μου πολὺ μεγαλυτέρα, ἀλλὰ ἐπίσης εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἡ τιμὴ διὰ τὴν οἰκογένειαν ποῦ με τὸ αἷμα τοῦ παιδιοῦ της ἐβοήθησε τὴν Πατρίδα μας νὰ μεγαλώσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν ἑκατομμύρια ἀδελφῶν μας, καὶ δι' ἐμέ ποῦ εἶχα τὴν τιμὴν νὰ διοικῶ παλληκάρια ὅπως τὸ παιδί σας.

Βεβαιωθῆτε ὅτι τὸ αἷμα τοῦ παιδιοῦ σας δὲν ἐχύθη ἄδικα καὶ πρέπει νὰ εἰσθε ὑπερήφανοι διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν θυσίαν ποῦ ἐκάματε διὰ τὴν πατρίδα. Σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ δεχθῆτε μαζὺ με τὰ θερμά μου συλλυπητήρια καὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ βαθυτάτου μου σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως.

Διατελῶ μετὰ πάσης τιμῆς

Ὁ Διοικητὴς τῆς II Μεραρχίας

Γεώργ. Βαλέντας

* *

Κύριε Κανούτα,

Σκληρὸν καθήκον με ὑποχρεοῖ νὰ σᾶς ἀναγγείλω τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ ἀγαπημένου Σας υἱοῦ Στεφάνου καὶ ἀγαπητοῦ μου Λοχαγοῦ.

Ὁ υἱός Σας Στέφανος διοικητὴς τοῦ 2ου λόχου μου ἔπεσε πρὸ τῶν ποδῶν μου τὴν 3ην Ἰουλίου ὀδηγῶν τὸν λόχον του εἰς ἀπόκρουσιν σφοδρᾶς ἐχθρικής ἀντεπιθέσεως πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὄχρου συγκροτήματος 1799. Ἐπεσε κατὰ τὴν γιγαντομαχίαν ἐκείνην, ἀμιλλώμενος εἰς ἡρωϊσμόν καὶ αὐτοθυσίαν μεταξὺ τῶν τόσων ἄλλων πεσόντων γενναίων μου ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν. Μοῦ εἶπε τὴν τελευταίαν του λέξιν: «Κύριε Ταγματάρχα μᾶς ἔφαγαν τὰ σκυλιά». Κάτι ἄλλο ἤθελε νὰ μοῦ εἰπῇ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Ἡ ψυχὴ του ἀνῆλθεν εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡρώων. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ συγχαρῶ τὴν οἰκογένειάν σας διὰ τὸν τόσον ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ ἀγαπημένου Σας υἱοῦ, θάνατον ἡρωϊκὸν τὸν ὁποῖον ζηλεῖει κάθε μαχητὴς ἀξιωματικός. Ὁ υἱός Σας ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ «Λόφου Κανούτα» ἔνθα τὸ Τάγμα τοῦ ἀπέδωσε τὰ ἱεράς τιμᾶς. Ὅλα τὰ κειμήλια τὰ ὁποῖα εὔρον ἐπ' αὐτοῦ παρέδωκα εἰς τὸ Σύνταγμα. Ἐκράτησα μόνον τὸ μαστίγιόν του ὡς ἐνθύμιον.

Ἄλεν-Κιοῖ 14-VII-1921

Μετ' ἀπέριου σεβασμοῦ

A. Ζαβὸς

Ταγματάρχης

* *

Ἀφήγησις Λοχαγοῦ Μπουλούκου διοικητοῦ 1ου Λόχου 1ου Πεζ. Συντάγματος

«Ὁ Στέφανος ἀνεδείχθη ἡμίθεος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης. Διετάχθη τὸ 1ον τάγμα μας νὰ προχωρήσῃ περὶ τὴν 3ην ὥραν π. μ. Ὁ ἰδικός μου 1ος λόχος ἀριστερά, ὁ 3ος δεξιὰ καὶ ὁ 2ος λόχος ἐν ἐφεδρείᾳ. Οἱ δύο λόχοι ἀφοῦ ἐκροχώρησαν ἀρκετὰ ἐδέχθησαν σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ συνοδευομένην με σφοδρὸν πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ. Τότε διετάχθη ὁ 2ος λόχος νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν. Ὁ Στέφανος διετάξε τὸν λόχον του εἰς διμοιρίας, ἀντὶ δὲ νὰ μείνῃ ὀπισθεν με τὴν τελευταίαν διμοιρίαν, αὐτὸς φέρων εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ μαστίγιον καὶ εἰς τὴν δεξιὰν τὸ ρεβόλβερ προηγεῖτο καὶ τῆς 1ῆς διμοιρίας με 5—6 στρατιώτας. Ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐπέρασε πλησίον μου καὶ μ' ἐχαιρέτησε με τὸ «Γειά σου». Εἰς τὴν γενομένην ἀντεπίθεσιν μας ἐκυριεύσαμεν τὸν λόφον καὶ κατεδιώκαμεν τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὰ κάτω. Ἐκεῖ πάλιν προπορευόμενος, ἐβλήθη διὰ τεμαχίου ὀβίδος εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἔπεσεν ἄπνους Ἡ θλίψις καὶ ἡ κατήφεια ἦτο γενικὴ. Ὁ μακαρίτης Ζαβὸς ὅστις τὸν εἶχε ἀγαθήσει ἰδιαίτερος καὶ τὸν ἐτίμα, ἔκλαυσε πικρῶς καὶ ἐπέμενε νὰ πάρῃ τὸ μαστίγιόν του πρὸς ἀνάμνησιν. Ἐχει δὲ κάμει πρότασιν περὶ προαγωγῆς ἐπὶ ἀνδραγαθία διὰ τοὺς 3 διοικητὰς τῶν λόχων ἀλλὰ πρῶτον ἀνέγραψε τὸν Στέφανον».

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΟΥΤΣ - ΣΕΡΑΪ

(5 Ιουλίου 1921)

Τὴν 3ην Ἰουλίου 1921 εὐκίνητον μικτὸν ἀπόσπασμα συνεκροτήθη εἰς Καρᾶ-Ἐϋρὲν (Β. Γκρουμπέτ) πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως εἰσδύσῃ διὰ "Ακ"-Ἰν, Οὔτς-Σεραΐ καὶ Καραμπαζάρ εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Ἀλπίκιοὶ καὶ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ.

ΣΠ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπίλαρχος

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ
Οὔτς-Σεραΐ τῆ 5 Ἰουλίου 1921

Τὸ 14ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Ζήραν Γεώργιον (3 Τάγματα Πεζικοῦ καὶ μία Πυροβολορχία Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ) καὶ ἡ Ταξιορχία Ἴππικοῦ (2 Συντάγματα Ἴππικοῦ, 1 ἔφιππος Πυροβολορχία καὶ 1 ἔφιππος Μοῖρα Πολυβόλων) ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Νικολαΐδην Παναγιώτην ἀπετέλεσε τὸ Μικτὸν Ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Συνταγματάρχου Ζήρα.

Συγκροτηθὲν ὑπὸ τῆς XII Μεραρχίας, εἰς ἣν ὑπήγετο τὸ 14ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐτίθετο ἐν πορείᾳ αὐθημερὸν πρὸς "Ακ"-Ἰν σπουδαῖον κόμβον συγκοινωνιῶν Κιουταχειᾶς-Σεγιντί-Γαζῆ.

Πρὸ τοῦ "Ακ"-Ἰν συνήφθη μάχη πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὅστις ἀπωθήθη πρὸς τὰ Β. τοῦ χωρίου ὑψώματα, ὅπου διωκόμενος κτελήθη ὑπὸ τῆς νυκτός.

Ὁ ἐναντί μας ἐχθρὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 3 Μεραρχίας (τὴν 3ην, τὴν 53ην καὶ 57ην ἄρτι ἀφικθεῖσαν ἐκ Κιλικίας).

Αἱ θέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἐκτάκτως πλεονεκτικαὶ καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ πολὺν ὑπερτέρα. Ἐμεινέκει μόνον εἰς ἠθικὸν λόγῳ τῆς πτώσεως τῆς Κιουταχειᾶς. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀπετέλουν τὸ ἀριστερὸν τῆς ὅλης ἐχθρικής παρατάξεως, εἶτα δὲ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κιουταχειᾶς τὴν πλαγιοφυλακὴν τοῦ στρατοῦ ὑποχωροῦντος πρὸς Α., οὐδαμῶς δὲ εἶχον λάβει μέρος τὸν ἀγῶνα.

Τὴν νύκτα (3—4 Ἰουλίου) διήλθομεν ἐν προφυλακαῖς μάχης πλὴν τῆς Ταξιορχίας καλυφθεῖσης ὅπισθεν τῶν προφυλακῶν τοῦ Πεζικοῦ, διατελούσης δὲ ὑπὸ τὸν κάματον τῆς προηγηθείσης μάχης, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος δι' ὅλων τῶν δυνάμεών της.

Ἡ νύξ διήλθε διατελούντων τῶν ἀντιπάλων ἐν ἐγγυτάτῃ ἐπαφῇ καὶ ἀνταλλασσόντων βολὰς Πεζικοῦ· ὁ ἐχθρὸς δὲ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἔβαλλε καὶ διὰ τοῦ Πυροβολικοῦ του κατὰ τῶν καταυλισμῶν τῆς Ταξιορχίας, ἥτις ἠναγκάσθη οὕτω νὰ ἀλλάξῃ θέσεις.

Τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Ἰουλίου ἡ μάχη δὲν ἐπανελήφθη· ὁ ἐχθρὸς ἀνασυνετάσσετο καὶ ἡμεῖς ἀνεμόμενον διαταγὴν διὰ τὴν περαιτέρω δρᾶσίν μας. Ἐστερημένοι τῶν ταχέων μέσων μεταβιβάσεως καὶ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν καὶ εἰς μεγάλην ἀπὸ τῆς XII Μεραρχίας ἀπόστασιν, διετελοῦμεν εἰς σχετικὴν μόνωσιν μέχρι τῆς 14,30' ὥρας, ὅτε δι' ἐφίππου ἀγγελιαφόρου ἀφίκετο ἡ διαταγὴ μέσῳ τῆς XII Μεραρχίας καὶ δι' ἧς διετάσσετο ἡ κατάληψις τοῦ Οὔτς-Σεραΐ τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Ἰουλίου.

Ἄμα τῇ λήψει τῆς διαταγῆς ἐκλήθησαν εἰς σύσκεψιν ὁ Ταξιορχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τῶν Διοικητῶν τῶν Συνταγμάτων Ἴππικοῦ. Ἀπεφασίσθη δὲ ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις τῆς διαταγῆς.

Οἱ πεδινοὶ σχηματισμοὶ μεταγωγικῶν Σώματος ὡς καὶ οἱ ὄρεινοὶ τοιοῦτοι τοῦ Ἴππικοῦ ἀποσταλέντες ἀπὸ πρωΐας εἰς Δουγκὲρ εἰδοποιήθησαν, ὅπως μὴ ἐπιστρέψωσι.

Καθωρίσθη δρομολόγιον πορείας ἡ ἡμιονική ὁδὸς "Ακ"-Ἰν-Οὔτς-Σεραΐ μέσῳ ἐδάφους ἀνωμάλου, δασώδους καὶ παραλλήλως τῆς χαράδρας. Τάξις πορείας: Ταξιορχία Ἴππικοῦ, Πεζικόν, Ἴλη Ἴππικοῦ, δεξιὰ δὲ πλαγιοφυλακὴ μία διλοχία Πεζικοῦ.

Ἡ ἐκτέλεσις ἤρξατο τὴν 17ην ὥραν. Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του κατὰ τῶν τμημάτων τῆς γραμμῆς μάχης, ὅτε ἀπεσύροντο, εἶτα δὲ κατὰ τῆς φάλαγγος ἐκ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ χρησι-

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΔΙΜΗΤΡΙΟΥ

Ἀνθυπίαρχος

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ
Οὔτς-Σεραΐ τῆ 5 Ἰουλίου 1921.

μοποιήσας καὶ τὸ πυροβολικόν. Ἐν τούτοις ἐτηρήθη ἡ συνοχὴ τῆς φάλαγγος ὑπερασπιζομένης ὑπὸ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐπελθούσης νυκτός.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀφίχθημεν εἰς Οὔτς-Σερράι, ὅπου κατηλύσθημεν ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν ἐξ ἐνὸς τάγματος. Ἐλεγε μόνον ἡ Ἴλη τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἥτις παρεπλανήθη τὴν νύκτα μέχρι τῆς μεθεπομένης.

Ἡ Μάχη

Τὸ μικρὸν ὄροπέδιον τοῦ Οὔτς-Σερράι ἔχει διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΑ καὶ ἔχει πλάτος μὲν δύο περίπου χιλιόμετρον, μῆκος δὲ τεσσάρων καὶ ἡμίσεος χ. μ. ἔδαφος βατὸν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δασῶδες.

Μετὰ δύο ὥρας (3,30') πυκνοὶ τυφεκοβολισμοὶ εἰς τὰς προφυλακὰς ἔδωκαν τὸ πρῶτον ἄγγελμα τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατέπαυσαν ἐντελῶς μετὰ 15' ὥρ., βλήματα δὲ πεσόντα εἰς τοὺς καταυλισμοὺς ἐτραυματίσαν ἵππους τινάς.

Ἐχθρὸς ἀφ' ἐσπέρας μᾶς εἶχε παρακολουθήσει διὰ δρομολογίου παραλλήλου πρὸς τὴν πορείαν μας ἐκ τῆς χαράδρας Α τοῦ Γκεοῦκ Νεμπι καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Φουντουτζὰκ-Γκεντζίκ προσέκρουσεν εἰς τὰς προφυλακὰς μας. Ἡ μάχη θὰ διεξήγето ὑπὸ ἐδαφικὰς συνθήκας λίαν πλεονεκτικὰς διὰ τὸν ἐχθρὸν, ὃν ἐπίσης συνέτρεχον τὸ γνῶριμον ἔδαφος καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν δυνάμεων. Ἀπέμενε δι' ἡμᾶς μόνον ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις μας.

Ἡ σελήνη ἐβοήθησε τὸν ἐχθρὸν τὰς πρωῖνὰς ὥρας, ὅπως ἐκλέξη τὸ ἔδαφος καὶ κατασκευάσῃ πρόχειρα ὄρυγμα, ἐπέσπευσε δὲ τὴν ρῆξιν. Μέχρι τῆς 6ης ὥρας οὗτος ἐπεράτωσε τὴν διάταξίν του.

Τὴν 4ην ὥραν ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη. Βολίδες ἔπιπτον εἰς τοὺς καταυλισμοὺς καὶ μᾶς ἠνάγκασαν, ὅπως τοὺς λύσωμεν καὶ καλυφθῶμεν προχείρως. Εἰς τὰς προφυλακὰς ἐπεκράτησε ποιά τις σύγχυσις λόγῳ τῆς προηγηθείσης ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ ἐδάφους καταληφθέντος κατὰ τὴν νύκτα.

Ἡ Ἐφιππος Πυροβολορχία ἐκ τῆς θέσεως καταυλισμοῦ τῆς ἔβαλε βολὰς τινὰς μόνον διὰ τὸ ἠθικόν. Αἱ βολαὶ αὗται ἐγνώσθη ὕστερον, ὅτι ἔσχον καὶ τὴν συνέπειαν νὰ ἐπιβάλωσιν ἀλλαγὴν πορείας εἰς τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις ἐκείνας, αἵτινες ὑποχωροῦσαι ἐκ Κιουταχείας κατηθύνοντο πρὸς Οὔτς-Σερράι δηλ. εἰς τὰ νῶτά μας.

Περὶ τὴν 5ην ὥρ. ἤρξατο ἡ ἐνίσχυσις τῶν προφυλακῶν ἀλλὰ μετὰ τινος βραδύτητος διὰ τὴν ἔλλειψιν πληροφοριῶν καὶ ἀνεπάρκειαν μέσων συνδέσμου, οὗ ἕνεκα καθίστατο ἀδύνατος ὁ προσανατολισμὸς τῆς Διοικήσεως. Τὴν κατάστασιν ἐξεβίαζεν ἐπίσης καὶ ἡ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ.

Καίτοι ἀπὸ τῆς 7ης ὥρας τὰ γεγονότα ἐπροπορεύοντο τῶν ἀποφάσεων, ἡ δὲ Διοίκησις δυσκόλως ἐρρῦθμιζε τὴν κατάστασιν, ἐξηκολούθει εἰς τὰς προφυλακὰς μέχρι τῆς 8ης ὥρας ἡ μάχη ἀμφίροπος, τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτιθεμένου δραστηρίως. Αἱ θέσεις διημφισβητήθησαν λυσσωδῶς καὶ ἐπανεπιλημμένως ποτισθεῖσαι ἀφθόνως μὲ τὸ αἷμα ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων.

Τὴν 8ην ὥραν εὐρίσκοντο ἐν γραμμῇ 2 τάγματα πεζικοῦ, 2 ἐπιλαρχίαι καὶ μία Ἴλη κεχωρισμένως (εἰς τὸ δεξιόν) καὶ ἕτερον τάγμα ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὴν 8,30' ἀνεφέρθη ἡ ἐμφάνισις ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ εἰς τὸ δεξιὸν καὶ ἡ Ταξιαρχία διέταξε τὸν ἐπίλαρχον Σ. Μαρκόπουλον, ὅπως παραλάβῃ τὴν ἄρτι συγκεντρωθεῖσαν ἐκ τῶν ἀναγνώρισεων Ἴλην τοῦ ἰάρχου Ν. Φορτούνα, ἐνώσῃ ταύτην μετὰ τῆς πεζομαχούσης εἰς τὸ δεξιὸν τοιαύτης τοῦ ἰάρχου Ἰωάν. Παπαθανασίου καὶ ἀποκρούσῃ τὸ ἐχθρικὸν ἵππικόν. Ὁ ἐπίλαρχος Μαρκόπουλος φύσει φιλότιμος στρατιώτης ἐσχημάτιζε τὴν ἐπιλαρχίαν καὶ διέταξε τὴν ἐπέλασιν. Ἡ ἐπιλαρχία προσκρούσασα ἐπὶ ἐχθρικῶν ὀργανώσεων διήλθε τὰς πρώτας γραμμὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ προχωροῦσα καὶ φθάσασα τὰς ἐνισχύσεις ἐτέθη μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ διελύθη. Ἐφρονεύθησαν ὁ ἐπίλαρχος, ὁ ἰάρχος Φορτούνας, ὁ ἀνθυπίαρχος Ν. Παπαϊωάννου, ἐτραυματίσθη ὁ ἀνθυπίαρχος Σ. Δόγκας, ἐφρονεύθησαν δὲ ἡ ἐτραυματίσθησαν πλέον τῶν δύο τρίτων τῶν ὀπλιτῶν. Οὐδεὶς διεσώθη ἐξ ἐκείνων, ὧν ἐφρονεύθησαν ἢ ἐτραυματίσθησαν οἱ ἵπποι. Οὗτοι ἀνεσκολοπίσθησαν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἀνεπίβητοι ἵπποι ἀγελήδον ἐκάπλαζον πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπιπεσόντες εἰς τὴν φάλαγγα τῶν μεταγωγικῶν Σώματος, ὅπου ἐνέσπειραν τὸν πανικόν.

Τὴν ὥραν ταύτην ἡ διάταξις τοῦ ἀποσπάσματος ἐκ Β. πρὸς Ν. ἦτο ἡ ἀκόλουθος: Μία ἐπιλαρχία ἐν Τάγμα πεζικοῦ, ἕτερα ἐπιλαρχία, ἕτερον τάγμα πεζικοῦ, εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν ἢ ἐπελάσασα ὡς ἀνωτέρω ἐπιλαρχία, ἕτερον τάγμα ἐν ἐφεδρείᾳ μᾶλλον ἀριστερὰ τοῦ κέντρου, ἡ ἐφιππος Πυροβολορχία καὶ

εἰς Οὐλαμὸς ὄρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ δρωῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως, τοῦ ἑτέρου Οὐλαμοῦ Ο. Π. δρωῶτος εἰς τὸ κέντρον. Ἡ ἔφιππος Πολυβολαρχία κατανεμημένη εἰς τὰ διάφορα τμήματα.

Ὁ ἐχθρὸς συγχρόνως ἐπέεξε πολὺ τὸ Τάγμα τοῦ δεξιοῦ μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπελασάσης ἐπιλαρχίας ἐπεδίωξε προωθῶν καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον του, τὸ δεξιόν, ὅπως μᾶς ἀποκόψη τὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως πρὸς τὴν XII Μεραρχίαν. Μετ' ἀποφασιστικότητος ἐπετίθετο ἐν πυκνῇ φάλαγγι κατὰ διμοιρίας. Τὸ πυροβολικὸν μας ἔβαλλεν ἀκάλυπτον κατὰ ἐπίσης ἀκάλυπτου ἐχθρικῆς Πυροβολαρχίας ὑποστηριζούσης τὸ πεζικόν, ὅπερ ἔξ ἀποστάσεως 800—1000 μ. ἀπὸ τοῦ πυροβολικοῦ μας ἐπροχώρει σταθερῶς. Ἡ ἔφιππος Πυροβολαρχία κατώρθωσε νὰ σιγήσῃ τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν καὶ ἀντὶ νὰ συνεχίσῃ βολὴν καταστροφῆς ἐπροτίμησε τὸ ἐχθρικὸν πεζικόν. Ὁ ἐχθρὸς βαθμιαίως ἀπέσυρε πρὸς τὰ ὀπίσω ἅπαν τὸ πυροβολικὸν του προκαλύψας τοῦτο. Οὕτω μὲ βαρείας ἀπωλείας μέχρι τῆς 9.30' ὥρας εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐπετεύχθη ἡ ἀναχαίτισις τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὸ δεξιὸν ὅμως ὁ ἀγὼν εἶχε λάβει δυσμενῆ τροπήν. Τὸ Τάγμα τοῦ δεξιοῦ ὀπισθοχωρῆσαν κατόπιν διαταγῆς ἔξετέλεσε τὴν κίνησιν ἀτάκτως καὶ οὕτω ἐκ παρεξηγήσεως παρεσύρθη καὶ τὸ ἕτερον τάγμα πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ ἀνεπίβατοι ἵπποι τῆς Ἐπιλαρχίας εἶχον μεταδώσει τὸν πανικόν, ὅστις ἐπεξετάθη εἰς τὰ μάχιμα τμήματα ἐκ τῆς μεταξὺ τῶν ταγμάτων παρεξηγήσεως καὶ οὕτω ὅλον τὸ δεξιὸν ὀπισθοχώρει ἄνευ συνοχῆς.

Τὰ ἐν ἐφεδρείᾳ τμήματα Πεζικοῦ ὡς καὶ τὰ ἀνασυνταχθέντα τοιαῦτα τῆς Ταξιαρχίας κατέλαβον θέσεις ἐπὶ ἐκλεγείσης 2ας γραμμῆς ἀπεχούσης 2 χ. μ. περίπου, ὅπου ἀπεσύρθη αὐτομάτως σχεδὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν ἄνευ διαταγῆς, καθ' ὅσον λόγῳ τοῦ ἐδάφους ἦτο ἀδύνατος ὁ ἔξ ὄψεως σύνδεσμος.

Ἡ ἐγκατάστασις εἰς τὴν 2αν γραμμὴν ἐγένετο περὶ τὴν 10ην ὥραν, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ δεξιὸν διέρρηξε Ν. ταύτης πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ ἐχθρὸς παρηκολούθει διὰ τοῦ Πεζικοῦ, προώθησε δὲ καὶ τὸ Πυροβολικὸν του ἐπὶ τῆς Β. τοῦ Υ. 1500 θέσεως. Ἡ ἀποχώρησις τῆς Ἐφιππου Πυροβολαρχίας εἰς τὴν δευτέραν θέσιν στερομένης, στηρίγματος καὶ καλῆς ὀδεύσεως, βαλλομένης δὲ ἔξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως ὑπὸ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἐπετεύχθη μετὰ μεγίστης δυσχερείας.

Κατὰ τὴν συνολικὴν πρὸς τὴν δευτέραν γραμμὴν ὀπισθοχώρησιν γενομένην ἄνευ καλῆς συνοχῆς ἀνεμίχθησαν πολλὰ μικρὰ τμήματα (οὐλαμοὶ ἱππικοῦ, διμοιρίαί) μετὰ τῶν μεταγωγικῶν Σώματος.

Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην γραμμὴν συνεκεντρώθησαν δύο λόχοι πεζικοῦ μετὰ μιᾶς Πολυβολαρχίας, 3 ἴλαι ἱππικοῦ μετὰ 2 Πολυβολαρχιών, ἡ ἔφιππος Πυροβολαρχία καὶ εἰς οὐλαμὸς Ὁ. Π. μετὰ ἐλαχίστων πυρομαχικῶν. Ἡ θέσις ὅμως τῆς μικρᾶς ταύτης δυνάμεως ἦτο ἐκτάκτως σοβαρά, διότι μὴ κατορθώσασα ἀκόμη τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ὑπέστη τὸν καταγισμὸν ὀλοκλήρου τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐπιέζετο καὶ ὑπὸ πεζικοῦ καὶ οὕτω μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν καὶ πρὶν ἐπιτύχῃ καλὴν διάταξιν ἀπεχώρησε καὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ἄνευ συνοχῆς τελείας.

Τμήματά τινα (Λόχος Πεζικοῦ καὶ μία Πολυβολαρχία Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Ταγμ. Καραβασίλην καὶ ἔξ Οὐλαμοὶ Πολυβόλων τῆς Ε.Μ.Π. ὑπὸ τὸν Ἀντισυντ. Γ. Μοσχονήσιον. Εἰς Οὐλαμὸς Ὁρ. Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν Λοχαγὸν Κούβελαν), συνεκρατήθησαν καὶ ἐπὶ τρίτης γραμμῆς καὶ ὅταν ὁ ἐχθρὸς (70-80 ἄνδρες) ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῶν ὑψομάτων τῆς δευτέρας θέσεώς μας ἔβαλον κατ' αὐτοῦ διὰ πολυβόλων καὶ τὸν ἠνάγκασαν, ὅπως ἀποσυρθῇ.

Τότε τὰ τμήματα τοῦ πεζικοῦ μας ὅσα εἶχον συγκερατῆθῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος, ζητήσαντα καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἱππικοῦ, ἐκίνησαν πρὸς ἀντεπίθεσιν. Μετ' ὀλίγον καταφθάνει καὶ ὁ Ἀντισυντ. Ν. Βάσσος μετὰ τοὺς Ἀξιωματικοὺς Ἰλαρχ. Σ. Καφφεζέζην, Ι. Παπαθανασίου, Ὑπιλ. Σταμέλον καὶ μετὰ 60-70 σπάθας καὶ οὐλαμὸν πολυβόλων. Τοῦτο ἦτο πρᾶξις παραφροσύνης, ἡ ὅποια ἔσωσε τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων, διότι ἡ ἔρρωμένη αὕτη ἐπιστροφή ἐπανικόβαλε τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῇ διὰ δευτέραν ἤδη φορὰν πέραν τῶν θέσεων, ἃς κατεῖχε τὴν πρῶταν. Τὸ πυροβολικὸν του ἀποσυρθὲν ἀτάκτως πολὺ ὀπίσω μόλις κατώρθωσε μετὰ πολλὴν ὥραν νὰ ρίψῃ βολὰς τινὰς.

Αἱ μικραὶ αὗται δυνάμεις, ἐρείπια γιγαντιαίας πάλης, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τεματίσωσιν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν μάχην. Δὲν γνωρίζω ὅμως, ἂν ὁ ἐχθρὸς δὲν ἠγωνίζετο πέραν τῶν γραμμῶν του νὰ συγκερατῆσῃ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἄνδρας. Ἡ μικρὰ ὅμως αὕτη δύναμις προσέκοψεν εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰ πρῶτὰς θέσεις. Μὴ τυχοῦσα δὲ ἐνισχύσεως ἀναγκάζεται πρὸς ὑποχώρησιν, ἀφοῦ ἐπότισε τὸ πεδίου τοῦτο τῆς μάχης μετὰ νέον αἷμα, Ὁ Συντ. Ζήρας κινδυνεύον νὰ αἰχμαλωτισθῇ κἀθηται ἐπὶ τῆς σημαίας καὶ ἐτοι-

μάζεται ὅπως αὐτοκτονήσῃ, ὅτε αἴρεται εἰς τὰς χεῖρας ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν του καὶ σώζεται.

Οὕτως ἔληξεν ἡ μάχη.

Ἐκ τῆς μεσημβρίας δὲν ἀκούονται πλέον βοαὶ καὶ τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἀπομένει βωβὸν καὶ ἔρημον.

Μόλις περὶ τὴν 14ην ὥραν ὁ ἐχθρὸς δειλὰ-δειλὰ κατῆλθε πρὸς τὸ χωρίον Οὐτς-Σεραΐ προηγουμένων ἰππέων τινῶν.

Διὰ τὸ ἀπόσπασμα ἂν ἔληξεν ἡ μάχη, δὲν ἔπαυσεν ἡ ἀγωνία. Πορευόμενον ἀνενόχλητον πρὸς Λατιφιέ συνήντησε μεγίστας δυσχερείας κατὰ τὴν ἀνάβασιν τοῦ Τουρκμὲν-Δάγ. Ἐπαντες σχεδὸν οἱ ἰππεῖς ἔφερον ἐπὶ τῶν γότων τῶν ἵππων των καὶ ἀπὸ ἓνα τραυματίαν (ὁ ὑποφαινόμενος ἔφερε τὸν Λοχαγὸν Σηλιώτην μέχρι Λατιφιέ ὅπου οὗτος τὴν ἐπομένην ὑπέκλυψεν εἰς τὸ τραῦμά του.) Τὸ ἐπιπικρον πυροβολικὸν ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τῆς κλιτύος· ἐκεῖθεν δὲ μέχρι σχεδὸν τοῦ αὐχένου 2051 μετεφέρθη τῇ βοήθειᾳ τῶν στρατιωτῶν. Οἱ ἄξιοι καὶ φιλότιμοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἀμιλλώμενοι εἰς κόπους εἴλκνον τὰ τιμημένα καὶ πολύτιμα ὄπλα, περὶ τὴν κορυφὴν ὅμως ἡ χαράδρα ἦτο ἀνυπέρβλητος καὶ ἡ νύξ μᾶς κατέλαβε. Ὁ λοχαγὸς Ἀσημακόπουλος Ἀλεξ. Διοικητὴς τῆς Πυροβολορχίας διετάχθη, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὰ πυροβόλα. Οὗτος δὲ ἀποφεύξας καὶ ἀποπέμψας τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἔμεινε παρ' αὐτὰ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν καὶ ζεύγους ἵππων ἔλξεως ἀποφασισμένος, ὅπως μὴ ἐγκαταλείψῃ ταῦτα. Πάντες γνωρίζομεν πόσον οἱ πυροβοληταὶ συνδέουσι τὴν τιμὴν των μετὰ τὴν τύχην τῶν πυροβόλων των. Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ἀγωνίαν τῶν ἐντίμων τούτων στρατιωτῶν, τὴν ὁποῖαν ἀδυνατῶ νὰ περιγράψω. Διαπιστῶ μόνον, ὅτι τὴν ἐπομένην ὁ λοχαγὸς ἦτο ἀγνώριστος.

Ὁ λοχαγὸς διερευνήσας μόνος τὰ πέριξ εὔρε διόδον καὶ διὰ μόνων τῶν κρατηθέντων ἵππων κατώρθωσε νὰ ἀνελκύσῃ ἐν πυροβόλον· μετακαλέσας δὲ τὸ τμήμα κατώρθωσε μετὰ πολλὰς ὥρας ν' ἀνασύρῃ τὰ πυροβόλα καὶ ἀφίκετο εἰς Λατιφιέ, ὅπου καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀπόσπασμα.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός ἦτο ἡ κατακλείς τῆς τραγικῆς περιπετείας τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ὁ ἀπολογισμὸς συνοψίζεται εἰς ὑπερεκατὸν νεκροὺς μόνον. Ἐκ τούτων οἱ 60 εἰμίτησαν τὸ ἱππικόν. Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἱππικοῦ νεκροὶ εἶναι οἱ ἐπίλ. Σπ. Μαρκόπουλος, Ἰλαρχ. Ν. Φορτούνας, Ἰλαρχ. Σπ. Μπαλαούρης, ὑπὸλ. Ἐμμ. Σαρτζετάκης, ἀνθυπὸλ. Ν. Παπαϊωάννου, ἀνθυπὸλ. Ἰω. Κλώντζας. Ἐκαστος τούτων ἐγένετο ἥρωσ καὶ ἄλλων κατορθωμάτων τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐπιζησάντων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψίν μου.

Τὸ ἀπόσπασμα κατόπιν διαταγῆς ἔπαυσεν ὑφιστάμενον, τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὸ τμήματα ἐπανῆλθον, ὅθεν ἀπεσπᾶσθησαν. Φήμη διαδοθεῖσα ἀνά τὴν Στρατιὰν ἔφερεν ὡς ἐντελῶς ἀπολεσθὲν τοῦτο. Ἐν τούτοις τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ τμήματα ἀνασυνετάχθησαν καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν συνεχισθέντα ἀγῶνα πλειστάκις διακριθέντα.

Τὸ ἀτύχημα τῆς 5ης Ἰουλίου ἔδωκεν εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀποσπάσματος ἐκείνου νέαν ζωὴν καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκδίκησιν. Συγκεκριμένως διὰ τὴν Ταξιαρχίαν ἱππικοῦ ἡ εὐκαιρία αὕτη τῆς ἀντεκδικήσεως παρουσιάσθη μετὰ 3 ἡμέρας. Τὴν 8ην Ἰουλίου, καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς πρὸ τοῦ Ἐσκί-Σεχίρη ἐνήργει γενικὴν ἀντεπίθεσιν, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐντεταγμένη εἰς Ἀκ-Μπουναρ ἐπελάσασα κατήνεγκε τὸ ἀποφασιστικὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διωχθέντος ὀριστικῶς πέραν τῆς γραμμῆς Δορυλαίου.

Κατὰ τὴν ἐπέλασιν ταύτην ἐπέτυχε πλήρη ἀνταπόδοσιν εἰς ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ συναπεκόμισε δὲ ἐπὶ πλέον ἱκανὸν ἀριθμὸν αἰχμαλώτων. Μέγας δὲ ἀριθμὸς ἐχθροῦ παρεδόθη εἰς τοὺς παραπλεύρως μαχομένους εὐζώνους ἐξ αἰτίας τῆς δράσεως ταύτης τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ.

Ἀθῆναι Ὀκτώβριος 1926.

Γεώργιος Ἀ. Παπαδημητρίου

Ἐπίλαρχος

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

ΜΑΧΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟ ΔΟΥΛΑΙΟΝ 7 ΚΑΙ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1921

Μία ἐκ τῶν μεγαλειτέρων μαχῶν ἃς ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ ἔδωκέ ποτε ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἴσως ἡ σπουδαιότερα, εἶνε ἡ τῆς 7ης καὶ 8ης Ἰουλίου 1921 περὶ τὸ Δουρῦλαιον (Ἐσκι Σεχίρ). Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ παρασχῶμεν συντόμως ὡς οἶόν τε πιστοτέραν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

I. Προηγηθεῖσαι τῆς περὶ τὸ Δουρῦλαιον μάχης ἐπιχειρήσεις.

Α'. Κατεχόμενα ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων θέσεις κατ' Ἰούνιον 1921.—Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὡς γνωστόν, ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατ' Ἰούνιον 1921, ἀπετελεῖτο ὑπὸ δύο ὁμάδων, ὧν ἡ πρώτη ἐκ τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ ἦτο συγκεντρωμένη περὶ τὸ Οὐσάκ, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ περὶ τὴν Προῦσαν. Ἀμ-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΚΚΟΣ
Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ
Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην
Ἀζίζιέ (7 - 7 - 1921)

φότεραι αἱ ὁμάδες αὗται, συναποτελοῦσαι τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας καλουμένην, ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας καὶ τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Σιμάβ, ἧτοι δι' ὄρεινῶν ἐν γένει χόρου δυσκόλως βατοῦ.

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ὁμοίως εἰς δύο διηρημένους ὁμάδας κατεῖχε, διὰ μὲν τῆς μείζονος αὐτοῦ δυνάμεως, τὴν περὶ τὴν Κιουτάχειαν (Κοτύαιον) ὄρεινὴν περιοχὴν, διὰ δὲ τῆς ἐλάσσονος τὰς μεταξὺ Προῦσης - Δουρῦλαιου στενωποὺς (Καράκιοι-Κοβαλίτσαν, διόδον Τσεπνί, διαβάσεις Ἀβγκίν). Ἄλλ' αἱ στρατηγικαὶ συγκοινωνίαι αὐτοῦ ἠννοοῦντο, οὐ μόνον διότι ἐχωρίζοντο αἱ ὁμάδες αὗται ὑπὸ διαστήματος μικροτέρου ἢ αἱ ὁμάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀφιὸν-Ἀλαγιούντ-Δουρῦλαιου καὶ δύο ἀμαξιτοὶ (Κιουταχείας-Δουρῦλαιου, καὶ Κιουταχείας-Ἰνεγκιολ) συνέδεον τὰ δύο κεχωρισμένα μέτωπα.

Οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εἶχον ὀργανώση ἀμυντικῶς τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας εἰρημένας τοποθεσίας. Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921 ἐπηκολούθησε νεκρὰ περίοδος ἐπιχειρήσεων, καθ' ἣν ἐκατέρωθεν σύντονοι ἐγένοντο συμπληρώσεις καὶ παρασκευαὶ πάσης φύσεως.

Β'. Ἐπιδιωκόμενος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ κατεύθυνσις Μονάδων αὐτοῦ.—Ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ ἀπαξ ἔτι ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἀντιπάλου περὶ τὴν Κιουτάχειαν παρατάξεως πρὸς ἐπίτευξιν κυρίως δύο ἀντικειμενικῶν σκοπῶν:

1) Ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸ μέσον τῆς ταχείας μεταφορᾶς στρατοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς σημείου τοῦ μετώπου αὐτοῦ εἰς τὸ ἕτερον, ἀπὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ εἰς Ἐσκι Σεχίρ-Καράκιοι, καὶ ἀντιθέτως, ὡς εἶχε συμβῆ κατὰ Μάρτιον 1921, ὅτε οὗτος εἶχε μετενέγκει ταχέως ἀπὸ τοῦ μετώπου Κοβαλίτσης-Τσιπνί-Ἀβγκίν δυνάμεις εἰς Τουμλοῦ Μπουνάρ καὶ ἠλείψῃ τότε τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ. Τὸ ταχὺ μέσον μεταφορᾶς τοῦτο ἦτο ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ-Δουρῦλαιου.-Καράκιοι, διήκουσα ὀπίσω καὶ παραλλήλως τῇ μετωπικῇ γραμμῇ τῶν Τούρκων καὶ

2) Νὰ συντρίψῃ καὶ ἀποσυνθέσῃ τὸν ἐχθρικὸν στρατόν, διὰ στρατηγικοῦ αἰφνηδιασμοῦ κυκλούμενον. Ἐνήργησεν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ προσβαλοῦσα διὰ γραμμῶν συγκλινουσῶν πρὸς τὰς περὶ τὴν Κιουτάχειαν Τουρκικὰς τοποθεσίας, ὡς ἐξῆς, ἀπὸ τε τῆς Προῦσης δι' Ἀδρανοῦ, ἀπὸ τοῦ Οὐσάκ διὰ Τζεντίς καὶ ἀπὸ Οὐσάκ διὰ Τουμλοῦ Μπουνάρ.

1) Τὰ Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ κινήθηεν πρὸς ἀνατολὰς κατ' ἀρχάς, ἀπὸ Οὐσάκ, (νοτίως τοῦ Μον-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΜΒΡΑΤΟΣ
Δημοσιογράφος - Ἐφ. Ὑπολοχαγὸς
Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην
Δουρῦλαιου (8 - 7 - 1921)

ράτ ντάγ) μέχρι Τουμλου-Μπουνά, έστράφησαν εἶτα πρὸς βορρᾶν [μέτωπον πρὸς βορρᾶν—Α' Σ. Στρατοῦ δεξιὰ—Β' Σ. Στρατοῦ ἀριστερὰ] κατὰ τῆς κυρίας ἐχθρικής ἀμυντικής τοποθεσίας [μέτωπον πρὸς νότον καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ 'Ελμανλι-ντάγ δι' 'Αξάλ-ντάγ-'Ομέρ-Μπαμπά-νταγ-Γιαϊλιτζε καὶ 'Αντζεμ-ντάγ μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γκουμούς (βορείως τῆς Κιουταχείας)]. Ἦτοι ἐγένετο ὑπὸ τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ πρῶτον μὲν πλευρική κίνησις μακρὰν τῶν ὄψεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ (1) με διεύθυνεν πρὸς ἀνατολάς, καὶ ὅτε αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν πρωτοπορείαν Μεραρχίαι εἶχον ἤδη ὑπερβῆ τὸ ὕψος τῆς τουρκικῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, οἶονε διὰ κλίσεως ἐπ' ἀριστερὰ, ἐστράφη ἡ Ὀμάς αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς βορρᾶν, κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, τῶν ὑπερβασῶν τὴν ἀριστερὰν τουρκικὴν πτέρυγα Μεραρχιῶν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἀπειλουσῶν τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων ἀπὸ Νότου.

2) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, θαυμασίαν ἀληθῶς ἐκτέλεσαν πορείαν διὰ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας καὶ τοῦ Ἀδρανοῦ, Χαρματζίκ, Ταουσανλή, καὶ πλείστας καὶ μεγάλας ὑπερβὰς τοπικὰς δυσκολίας, ἤχθη δυτικῶς τῆς Κιουταχείας καὶ ἠπέιλησεν ἀπὸ βορρᾶ τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἀμυνομένου τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἡ τοιαύτη τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ κίνησις, πολλαχῶς ὠφέλιμος καὶ διδακτική, ἀποτελεσεὶ καὶ μόνη αὕτη, μίαν τῶν ὠραιότερων ἀληθῶς σελίδων τῆς λαμπρᾶς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

3) Ἡ IX Μεραρχία, ἐνδιάμεσον ἀκολουθήσασα δρομολόγιον, (Οὐσὰκ-Τζεντίς πρὸς Κιουτάχειαν), θὰ συνέδεε τὰς δύο ὀμάδας τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ καὶ θ' ἀπησχόλει τὸν τουρκικὸν στρατόν, κατὰ τὴν ζώνην ἐνεργείας αὐτῆς ταύτην.

4) Τὴν ἄκραν δεξιὰν πτέρυγα τῆς Στρατιάς ἀπέτελεσεν ἡ IV Μεραρχία, ἣ προσεκολλήθησεν καὶ ἄλλαι τιγὲς Μονάδες, καὶ ἦτις ἐνήργησεν πρὸς Ἀφιὸν Καρᾶ Χισσάρ, ἀποκληθεῖσα Νότιον Συγκρότημα, ἐν ᾧ τὴν ἄκραν ἀριστερὰν τῆς Στρατιάς πτέρυγα ἀπέτελεσε τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐκ τῶν III καὶ XI Μεραρχιῶν (5 Συν]των Πεζικοῦ), καλύψαν τὴν Προῦσαν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ προσέλασαν πρὸς Καρακιοϊ-Κοβαλίτσαν. Αἱ ἄκραι πτέρυγες τῆς Στρατιάς αὐτὰ ἐντολήν εἶχον ν' ἀπασχολῶσι μόνον τὸν ἐχθρόν, ἐπισπῶσαι ζωηρῶς πρὸς ἑαυτὰς τὴν προσοχὴν τοῦ ἀντιπάλου, χωρὶς ὅμως νὰ παρασύρῶνται εἰς σοβαρὰν μετ' αὐτοῦ ἐμπλοκήν.

Ἡ ἔναρξις τῆς προσελάσεως τοῦ στρατοῦ ἡμῶν κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν διευθύνσεως ἐγένετο τῇ 25 Ἰουνίου 1921 ἀπὸ τῶν χώρων συγκεντρώσεως αὐτοῦ.

Γ'. Συναφθεῖσαι μάχαι καὶ ὑποχώρησις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.— Οἱ Τούρκοι χωρὶς νὰ δώσωσιν ἀποφασιστικὴν μάχην ἐπὶ τῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἀμυντικῶς ὀργανωμένων τοποθεσιῶν, ἀπειλούμενοι οὕτως ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ βορείως τοῦ ὑψηπέδου τῆς Κιουταχείας καὶ ὑπὸ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ Ἐϋρὲτ καὶ Ντουγκέρ, ἀντέστησαν ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶς ὀργανωθειῶν θέσεων αὐτῶν τόσον μόνον, ὅσον ἀπητείτο, ὥστε μετὰ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν πρὸς τὰ Β.Α. καὶ πρὸς Α.νὰ ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸν προσελύνοντα ἡμέτερον στρατόν, ὕλικὸν τροχαῖον ἢ ὕλικὸν στρατοῦ, ὡς οἶόν τε ὀλιγότερον.

Αἱ σφοδρότερον λαβοῦσαι χώραν περὶ τὴν Κιουτάχειαν μάχαι ἦσαν κυρίως αἱ κατὰ τὰς δύο πτέρυγας τῆς τουρκικῆς παρατάξεως συναφθεῖσαι περὶ Ἐλμανλι ντάγ ὑπὸ τῶν V καὶ I μεραρχιῶν (τῶν Β' καὶ Α' Σ. Στρατοῦ), καὶ αἱ περὶ τὸ «Μπούζ Τεπέ» καὶ τὰ ὑψώματα Ἀρσλανι τῆς περιοχῆς «Γκουμούς», Β. τῆς Κιουταχείας, ὑπὸ τῶν VII καὶ X Μεραρχιῶν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν διήμερον μάχην ἐκίνησεν τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀνατρέψαν τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικήν παρατάξιν εἶχε καταλάβει μίαν τουρκικὴν πυροβολορχίαν (X Μεραρχία), ὕλικὸν πολέμου καὶ στρατοπεδείας ἄρκετὸν καὶ συνέλαβεν εἰαρίθμους αἰχμαλώτους (VII Μεραρχία).

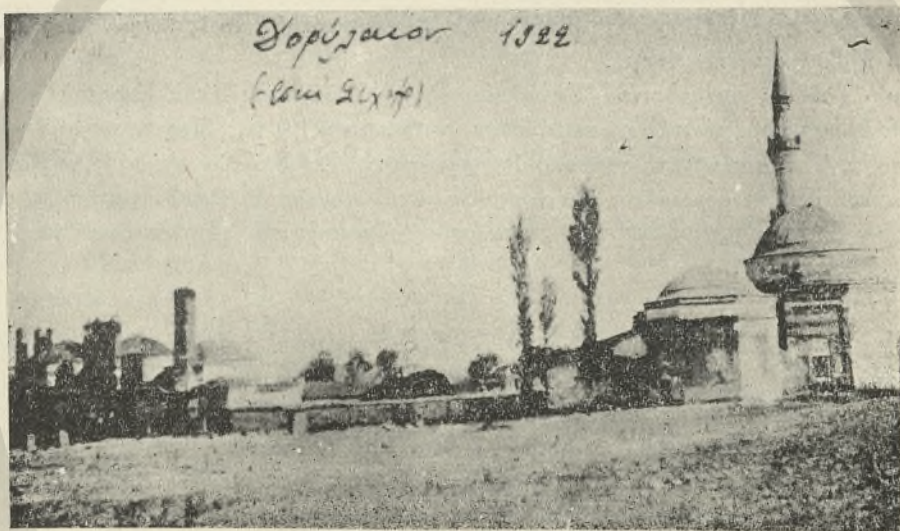
Τῇ 4 Ἰουλίου 1921 ὥρα 12 1/2 τάγμα τῆς X Μεραρχίας εἰσῆλθεν εἰς Κιουτάχειαν καὶ μετ' ὀλιγόλεπτον ἀνάπαυσιν διηυθύνθη πρὸς βορρᾶν, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν Γ' Σ. Στρατοῦ ἤχθη ταχέως πρὸς Τσάλ Δάγ (ΒΑ τῆς Κιουταχείας)-Δορύλαιον, ἐπιταχύνον τὴν προέλασιν αὐτοῦ, ὅπως μὴ καταλίπη χρόνον τῷ ἐχθρῷ πρὸς ἀνασύνταξιν.

Ἄξια μνείας εἶναι ἡ πρωτοβουλία τῆς IV Μεραρχίας (Νοτίου Συγκροτήματος) ἣτις, ἐν ᾧ εἶχε

(1) Καὶ ὁ Φρειδερίκος ὁ Μέγας κατήρχετο τοῦ ἀγῶνος δι' ἐνὸς τῶν πλευρῶν του, τηρῶν ἐν λοξῇ παρατάξει τὸ στρατεύμα του, ἣτις συνετελεῖτο μακρὰν τῶν βλεμμάτων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐβάδιζε κατὰ πλευρὸν καὶ ἐμπρὸς μέχρις οὗ ὑπερέβαινε τὴν ἀντίπαλον παρατάξιν, ὁποῦτε ἤρχετο ἢ ἐπίθεσις τοῦ ὅλου στρατεύματος, στρέφοντος μέτωπον πρὸς τὸν ἐχθρόν.

διαταγήν νά διευθυνθῆ πρὸς Χαμάμ ἐξ Ἀφιδὸν Καρᾶ Χισσὰρ ἀντιληφθεῖσα ὅτι ἡ πρὸς τὴν διευθυνσίαν Ἰκονίου διευθυνθεῖσα, ἐν ὑποχωρήσει, τουρκικὴ δύναμις, ἐπιθετικὴν ἐκτελέσασα ἐπιστορφήν, ἔφθασε πρὸ τοῦ Ἀφιδὸν μὲ πρόθεσιν διευθύνσεως ἐκείθεν πρὸς Τουμλοῦ Μπουνάρ, αὐτογνωμῶνως ἡ Μεραρχία αὕτη στραφεῖσα ἀντεμετώπισεν ἐν διημέρῳ ἀγῶνι (1 καὶ 2 Ἰουλίου 1921) νικηφόρως τὸν ἐχθρὸν ματαιώσασα τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ, κατατείνουσαν ν' ἀποκόψῃ τὰς γραμμὰς συγκοινωνίας τῶν πρὸς βορρᾶν πρὸς Κιουτάχειαν, προελασάντων Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Α'. Ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν μαχῶν.— Προφανὲς ὅτι μόνον ὁ πρῶτος τῶν προειρημένων ἐπιδιωκτέων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς ἐπιτεύχθη, ἦτοι ν' ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ τὸ σιδηροδρομικὸν τμήμα περὶ τὴν Κιουτάχειαν, τεθὲν ἐφεξῆς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀποσύνθεσις ἢ ἡ αἰχμαλώτισις τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ δὲν εἶχε ἐπιτευχθῆ. Ὁ αἰφνιδισμὸς, ὅστις ἐπεδιώκετο, δὲν κατέστη ἐφικτός, ὡς ἐκ τῆς τακτικῆς, ἢν οἱ Τούρκοι ἀσκοῦσι καὶ καθ' ἣν εἶναι δυσκολωτάτη, ἂν μὴ ἀδύνατος ἢ ἐπιτυχία πάσης προσπαθείας κατὰ τὴν ἔννοιαν κατευθύνσεως τοῦ σκοποῦ τούτου. Οἱ Τούρκοι πράγματι τηροῦσι πάντοτε, βαθεῖαν κάλυψιν, τῶν ἀμυντικῶν αὐτῶν τοποθεσιῶν προστατευομένων ὑπὸ ἵππικοῦ, ἐνισχυμένου διὰ πυροβολικοῦ εὐκινήτου καὶ ἐλαφρῶν τινῶν μονάδων πεζικοῦ. Σημειωτέον ὅτι τὸ προκαλύπτον τὴν κυρίαν τοποθε-

Δορύλαιον

σίαν στράτευσα τοῦτο τῶν Τούρκων ὠθεῖται πρὸ τῆς κυρίας μετωπικῆς γραμμῆς κατὰ πολλὰ χιλιόμετρα, 50—80, οὕτως, ὥστε ν' ἀποκλείηται τελείως πᾶσα αἰφνιδιαστικὴ τοῦ ἀντιπάλου ἐνέργεια, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάσης αἰφνιδίας ἐπιβολῆς ἀναγκαῖα προϋπόθεσις εἶνε ἡ πραγματοποιήσις μετὰ πάσης μυστικότητος, προσπελάσεως πρὸς τὴν προσβλητέαν τοποθεσίαν, δυνάμεων ἰσχυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ὅπως διευκολύνηται ἡ εὐχερὴς κατάληψις τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας δι' ἐνὸς ἄλλματος. Τὸ τοιοῦτον, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἦτο, ὡς οἴκοθεν νοεῖται, ἀδύνατον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν συγκεντρωμένον, ὡς προείρηται, περὶ τὸ Οὐσὰκ καὶ περὶ τὴν Προῦσαν πρὸ τῆς ἐξορμήσεώς του.

II. Μάχη παρὰ τὸ Δορύλαιον (7-8 Ἰουλίου 1921).

Α'.

Κινήσεις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ σχέδιον ἐνεργείας αὐτοῦ.—Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἀναγκασθεὶς νά καταλίπη τὴν κυρίαν ἀμυντικὴν αὐτοῦ τοποθεσίαν περὶ τὴν Κιουτάχειαν καὶ περὶ τὸ Μπόζ Ἐγιούκ-Τσεπνι-Ἀβγκίν ἐξετέλεσεν ἐλιγμὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, προβεβουλευμένον, ἀφείς ἐλεύθερον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, τὸ ὑπίπεδον τοῦ Δορυλαίου. Εἶχεν ἀποφασίσῃ τὸ Τουρκικὸν ἐπιτελεῖον (ἀρχηγὸς Ἐπιτελείου Φεβζῆ πασσᾶς) νά ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὴν ἐπιστορφήν δι' ἀπασῶν τῶν διατιθεμένων τότε δυνάμεων τοῦ Στρατοῦ, κατευθυνομένην ὅμως οὐχὶ ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἀλλὰ

μόνον κατά τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ πτέρυγος, ἦτοι κατά τοῦ στρατοῦ ὅστις θὰ εἰσέδυνεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πουρσάκ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ Δορύλαιου, ἦτοι κατά τοῦ Ἑλληνικοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη μελετηθεῖσα καλῶς καὶ σχεδιασθεῖσα ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ἰσμέτ καὶ τοῦ Κεμάλ πασσᾶ καὶ παρεσκευάσθη ὡς ἑξῆς :

Ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Κιουτάχειαν καὶ τὸ Μπόζ Ἑγριὸν μετώπου ὑποχωρήσας στρατὸς διετέθη ἀνατολικῶς τοῦ Τουρκμὲν Ντάγ (2051) καὶ περὶ τὸ Δορύλαιον ἐπὶ τοῦ Μπόζ Ντάγ ὡς ἑξῆς :

1) Κατελήφθη ἡ ἀνατολικῶς τοῦ Τουρκμὲν Ντάγ (2051) γραμμὴ: Σουλτάν ντάγ-Τσίλ Χανὰο ντάγ-Ἀχμέτ Τουράν, Μπαμπᾶ Τεπέ, Τσάμ-Τεπέ (ΒΔ τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ) διὰ 2-3 Μεραρχιῶν, αἵτινες ἐντολὴν εἶχον νὰ συνέχωσιν ἐφ' ὡς οἶόν τε πλείονα χρόνον τὸ κέντρον καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως.

2) Βορειότερον παρὰ τὸ ὕψωμα «Ταχταλί Μπαμπᾶ» (Νοτίως τοῦ Λεοβέντ) εἶχον συγκεντρωθῆ τρεῖς Μεραρχίαι.

3) Τὰ ὑψώματα Α. τοῦ χωρίου Σουλτανιέ (Α. τοῦ Δορυλαίου) ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς Δορυλαίου-Ἀγκύρας εἶχον καταλάβει ὁμοίως τρεῖς Μεραρχίαι.

4) Βορείως τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, περὶ τὸ Σινεελῆ Καγιᾶ εἶχεν ἀποσπρῆθῆ μία Μεραρχία περικοῦ καὶ μία τοιαύτη Ἴπικοῦ καὶ

5) Ἐπὶ τοῦ Μπόζ ντάγ (Βορείως τοῦ Ἑσκί-Σελιό) εἶχον ταχθῆ τρεῖς ἕτεραι Μεραρχίαι.

Αὕτη ἦτο ἡ Τουρκικὴ παρατάξις.

Ἐνόμιζεν ὁ Τοῦρκος ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Γ' Σ. Στρατοῦ εἰσερχόμενον εἰς τὸ Δορύλαιον θὰ ἐχώρει πρὸς ἀνατολὰς ἀναπτύσσον ἐν συμπαρατάξει τὰς Μεραρχίας του καὶ βορείως καὶ νοτίως τοῦ Πουρσάκ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἀπὸ τῶν περὶ τὸ Δορύλαιον προκαταληφθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ θέσεων ὁρμώμενος διὰ γραμμῶν συγκλινουσῶν θὰ διηρθύνετο πρὸς τὸ Δορύλαιον, κυκλῶν τὸ ἡμέτερον Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς καταλήψεως τῶν πρὸς τὴν Προῦσαν καὶ πρὸς Κιουτάχειαν γραμμῶν ὑποχωρήσεως αὐτοῦ.

Β'.

α) Κινήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.—Ὁ ἡμέτερος στρατὸς προήλανε ταχέως πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ σκοπῶν ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἀντίπαλον νὰ δώσῃ ἐκ παρατάξεως μάχην, ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς, καταλείπων ὡς οἶόν τε μείζονος ποσότητος ὑλικὸν πολέμου. Ἔδει νὰ καταληφθῆ καὶ τὸ Δορύλαιον, πρῶτον μὲν, ὅπως ἀποκατασταθῶσιν οὕτως αἱ μετὰ τῆς Προῦσης συγκοινωνίαι, εἶτα δὲ καὶ διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος καὶ διὰ τὴν τερασίαν ἐπίδρασιν, ἣν τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἐνήσκει ἐπὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ καθ' ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Μετὰ μίαν γενομένην διασταύρωσιν πορειῶν, ἣτις ἐγένετο μετὰ τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐνηλλάγη ἡ θέσις αὐτῶν ἐν τῇ προστάσει. Οὕτως ἐδόθη κατεύθυνσις, εἰς μὲν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ δι' Ἀκ-Ἴν πρὸς Σεϊντῆ Γαζῆ καὶ βορειότερον, ἀποτελέσαν ἤδη τὴν δεξιὰν τῆς Στρατιᾶς πτέρυγα, εἰς δὲ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Τουρκμὲν Ντάγ πρὸς Ν.Α. τοῦ Δορυλαίου χώρον, σχηματίσαν ἤδη τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως.

Δὲν εἰσὶν ἀκόμη γνωστοὶ οἱ λόγοι τῆς τοιαύτης διασταυρώσεως τῶν πορειῶν, ἣτις κόπους μόνον νομίζομεν, ἐπέβαλε εἰς τὸ στράτευμα καὶ βραδύτητα ἐν τῇ προστάσει, καὶ ἣτις ἀσφαλῶς δὲν ὄφειλετο εἰς ὑπαγόρευσιν τακτικῆς τινὸς ἀνάγκης. Ὅπως ἂν ἦτο ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη ἐγένετο, καίπερ, ὡς φρονῶ, μὴ δεικνυμένη ἀποχρόντως.

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ τὴν ἀριστερὰν τῆς Στρατιᾶς ἀποτελοῦν πτέρυγα, προχωρήσαν ταχέως, εἶχε καταλάβει περὶ τὴν 20ὴν ὥραν τῆς 6 Ἰουλίου 1921 τὸ Δορύλαιον, ἐκκενωθὲν ἀπὸ τῆς προῖας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τελούντος ὑπὸ τὸν Φραχρεδὶν Πασᾶν καὶ τὸν Ἰσμέτ Πασᾶν.

β') Σύνθεσις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.— Εἶχεν ἐνισχυθῆ ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 5—6 Ἰουλίου 1921 τὸ Σ. Στρατοῦ τοῦτο διὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, ἣτις διὰ συντόνου πορείας ἀπὸ Κιουταχίας ἤχθη εἰς Κογκαλί Κιοπροῦ-Σαμπράν τοῦ Πουρσάκ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἕνεκα πεπλανημένης πληροφορίας ἀεροπλάνου ἀναγνωρίσεως, παρασχεθείσης τῇ Στρατιᾷ καὶ καθ' ἣν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων «Τουτλουζᾶ Τεπέ» καὶ «Καλὲ Τεπέ», Ν. Ἴν Ἐϋνοῦ, μεγάλαι συγκεντρώσεις ἐσημειώθησαν τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅπερ ὁμοῦς ἀπεδείχθη ἀνακριβές.

Ἐπομένως εἶχεν ἀμέσως μὲν εἰς τὴν διάθεσίν του ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 6 Ἰουλίου 1921 τὸ Γ'.

Σ. Στρατοῦ:

τὴν VII Μεραρχίαν (4 Συντάγματα Πεζικοῦ)
τὴν IX »
καὶ τὴν X »

δυτικώτερον δὲ πρὸς Καράκιό τας III καὶ XI Μεραρχίας, εἰς ὧν τὴν ἐπικουρίαν ἠδύνατο ὁμοίως νὰ προσφύγῃ. γ') Παράταξις Γ' Σ. Στρατοῦ.— Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ σχεδὸν οὐδεμίαν εἶχε πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπαφήν, διότι οὐδαμῶθεν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ πῶς κατηνθύνθησαν αἱ τουρκικαὶ δυνάμεις, αἱ ἀποχωρήσασαι ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Κιουτάχειαν μετώπου. Αἱ ὑπὸ τῶν κατοίκων Δορυλαίου παρασχεθεῖσαι πληροφορίαι ἦσαν ἀόριστοι ἐντελῶς. Αἱ μόναι θετικαὶ πληροφορίαι, ἃς τὸ Σῶμα εἶχεν, ἦσαν αἱ ἑξῆς:

1) Ἀναγνώρισις ἱππικοῦ τουρκικῆ, παρακολουθήσασα τὴν προέλασιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ (οὗ προηγῆτο) ἀπὸ τοῦ Τσὰκ Ντάγ (N.A. τοῦ Δορυλαίου) καὶ κανονιοβοληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς X Μεραρχίας διηρθύθη πέραν τοῦ Πουρσὰκ πρὸς τὸ Σουλτὰν Ντάγ καὶ τὸ Τσίλ Χαννὰρ Ντάγ, ἀποσυρθεῖσα.

Καὶ 2) ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ ὑψώματος Ἀ)κῶς τοῦ χωρίου Μοὺς Ἐἰζοῦ εἶχε παρατηρήσῃ πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Σουλτὰν Ντάγ μίαν σκηπὴν καὶ ἱππεῖς τινὰς κινουμένους ἐν προνομῇ πρὸς βορρᾶν καὶ κατερχομένους τὰς ῥάχεις, οἵτινες κατόπιν ἐκαλύφθησαν διὰ τῶν διακυμάνσεων τοῦ ὄροπεδίου (N. τοῦ Δορυλαίου).

Ἐγτεύθεν κατενοήθη εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅτι δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ ἀπεχώρησε πρὸς τὸ Σουλτὰν Ντάγ καὶ πρὸς Α. τοῦ Τουρκμὲν Ντάγ καὶ ὅτι ἔδει νὰ ληφθῆ φροντίς καλύψεως τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐκείνην.

Ἐπαρῆ μετὰ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, ὅπερ ἔδει νὰ κινήται νοτίως τοῦ Πουρσὰκ, πρὸς τὸ Τουρκμὲν Ντάγ, δὲν ὑπῆρχεν. Αἱ πρὸς τοῦτο σταλεῖσαι ἀναγνώρισις ἱππικοῦ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δὲν ἤγαγον εἰς θετικόν τι ἀπατέλεσμα, διότι ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν πορείων τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν θέσεων αὐτῶν ἐπῆλθεν, ὡς φαίνεται, καὶ βραδύτης τις εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ.

Ἄλλ' οὔτε καὶ ὁ μετὰ τῆς Στρατιᾶς σύνδεσμος, εὐρισκομένης τότε ἐν Κιουταχείᾳ, ἦτο ἀμέσως δυνατός, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐκτελέσαντες ἐλιγμὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, εἶχον καταστρέψῃ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ τὰς τηλεγραφικὰς γραμμὰς Κιουταχείας-Δορυλαίου πάσας. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας ταύτης ἤρξαντο ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 7 Ἰουλίου ἐργαζόμενα τηλεγραφικὰ συνεργεῖα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς δραστηριότητος.

Οὕτως τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ περὶ τὸ Δορυλαίον ὀδηγηθὲν μετὰ ταχύτητος εὐρέθη πρὸς στιγμὴν σχεδὸν μεμονωμένον. Ἔδει τὸ Σῶμα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰρημένων μόνον στοιχείων τούτων νὰ διαθέσῃ τὰς Μεραρχίας του. Ἐκρινεν ὅτι μὴ ἔχον περὶ τοῦ ἐχθροῦ θετικὰς εἰσέτι πληροφορίας δὲν ὄφειλε νὰ ὠθήσῃ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Δορυλαίου ἰσχυρὰς δυνάμεις, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀρμόζουσα διὰ τὴν περίστασιν διάθεσις τῶν Μεραρχιῶν ἦτο ἡ κλιμακηδὸν κατὰ βάθος διάταξις, μέχρι διευκρινίσεως τῆς καταστάσεως. Ὑπὸ τῶν σκέψεων τούτων ἀγόμενον τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ εἶχε διατάξῃ τὸ ἐσπέρας τῆς 6ης Ἰουλίου 1921:

Ἡ X Μεραρχία ν' ἀχθῆ πρὸς Α. τοῦ Δορυλαίου καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Σουλτανιὲ ὑψώματα ἐκατέρωθεν τῆς ἀμαξιτῆς Δορυλαίου-Ἀγκύρας.

Ἡ VII Μεραρχία νὰ παραμείνῃ περὶ τὸν Σιδ. Σταθμὸν Δορυλαίου, καλύπτουσα τὴν πόλιν αὐτὴν ἀπὸ βορρᾶ (πρὸς τὸ Μπὸς-δὰγ) καὶ ἀπὸ νότον (πρὸς τὸ Σουλτὰν-Ντάγ-Ταχταλί Μπαμπᾶ).

Ἡ IX Μεραρχία νὰ συγκεντρωθῆ δυτικώτερον παρὰ τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τῆς στενωποῦ τοῦ Πουρσὰκ παρὰ τὸ Καρὰ Σεχίε.

Ἡ III Μεραρχία νὰ ἦ συγκεντρωμένη ἔτι δυτικώτερον, περὶ τὸ Μπὸς Ἐγιούκ-Ἰγ-Ἐἰνοῦ.

Ἡ XI Μεραρχία νὰ ἐξακολουθῆ καλύπτουσα ἀπὸ βορρᾶ τὴν ἀμαξιτὴν Δορυλαίου-Προύσης (1).

(1) Αἱ III καὶ XI Μεραρχίαι, συναποτελέσασαι τὸ Βόρειον συγκρότημα Μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν ἀρχαιότερον Μέραρχον δὲν εἶχον ἔτι ἐπαναχθῆ ὑπὸ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ. Ἡ ἀλληλεγγύη ὁμως καὶ τὸ ἀνώτερον συμφέρον τοῦ στρατοῦ συνέδεδον στενῶς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐκεῖνο, οὕτως ὥστε ὁ Διοικητὴς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ διέτασσε τὰς Μεραρχίας ἐκεῖνας ὡς καὶ πρὸ τῆς ἐξορμήσεως (πρὸ τῆς 25 Ἰουνίου 1921).

δ) Διεξαγωγή τοῦ ἀγῶνος.—Ἡ Χ Μεραρχία ἀφείσα κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἐν τῶν Συνταγμάτων αὐτῆς (τὸ 30ὸν) ὡς φρουρὰν ἐν τῇ πόλει Δορυλαίου κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6-7 Ἰουλίου 1921, εἶχε διανυκτερεύσει εἰς ἀπόστασιν περίπου 3 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Δορυλαίου, νοτίως τοῦ Πουρσακ, καλυφθεῖσα πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς νότον.

7 Ἰουλίου 1921.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (7 Ἰουλίου 1921) ἐπανάλαβεν ἡ Χ Μεραρχία τὴν προχώρησιν πρὸς τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ θέσιν (ὑψώματα Α. τοῦ Σουλτανιέ). Ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς ἐχθρικὴν ἀντίστασιν. Οὕτως ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα ἡ Μεραρχία αὕτη ἀπὸ τῆς 8ης πρωϊνῆς ὥρας. Καὶ κατόρθωσε μὲν ν' ἀπωθήσῃ προηγμένα ἐχθρικά τμήματα, ἀλλ' ὅτε προσήγγισε πρὸς τὸ χωρίον Σουλτανιέ εὐρέθη ἀντιμέτωπος οὐ μόνον δεσποζουσῶν θέσεων, ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶν δυνάμεων ἰσχυρῶν. Πᾶσα πρόοδος αὐτῆς ἀνεστάλη ἀπὸ τῆς μεσημβρίας.

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ τότε : 1) Ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν τὰ δύο τῶν ταγμάτων τοῦ 30οῦ Σ. Πεζικοῦ. 2) Διέταξεν, ἵνα ἡ VII Μεραρχία καταρτίζουσα Μ. Ἀπόσπασμα ἐξ ἐνός Σ)τος Πεζι-

Διμοῖρῖα πολυβέλων βάλλουσα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ

κοῦ, μιᾶς Μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τμήματος ἵππικοῦ ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Πεζικοῦ αὐτῆς ὠθήσῃ αὐτὸ βορείως τοῦ Πουρσακ, πρὸς τὸ «Σινεκλί Καγιᾶ», ἥτοι πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ βορείου πλευροῦ τῆς στενωποῦ τοῦ Πουρσακ, περὶ τὸ Ἄκ Μπουναρ, ἐν ᾧ τὸ νότιον πλευρὸν τῆς ἰδίας στενωποῦ περὶ τὸ «Γιουρούκ Καρατζᾶ Βεράν» ὄφειλε νὰ καταλάβῃ ἡ Χ Μεραρχία, ὡς προεῖρηται· καὶ 3) Ἀνεκοίνωσε ραδιοτηλεγραφικῶς εἰς τε τὴν Στρατιάν, ἐν Κιουταγεία, καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος.

Οὕτως μετὰ σφοδρότητος ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν μέχρι τῆς ἐσπέρας. Ἡ Χ Μεραρχία ἐκέρδησε μὲν ἀρκετὸν ἐπὶ τὰ πρόσω ἔδαφος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτοπίσῃ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς αὐτῶν τοποθεσίας, Ἀκῶς τοῦ Σουλτανιέ, κατεχομένης ὑπὸ τριῶν τουρκικῶν μεραρχιῶν.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα τῆς VII Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν πεζικοῦ αὐτῆς, προχωρῆσαν βορείως τοῦ Πουρσακ, πρὸς «Σινεκλί Καγιᾶ» ἐκανονιοβολήθη ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων Βως τοῦ «Γκιουκ Ντερε Τσιφλίκ», ὅπερ ἀνηνέχθη εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ. Μὴ ἐπιθυμοῦν ἀκόμη τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ ἐμπλακῇ σοβαρῶς

εἰς ἀγῶνα καὶ βορείως τοῦ Πουρσάκ, πρὸ τῆς συλλογῆς ἀκριβῶν περὶ τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως πληροφοριῶν καὶ πρὸ τῆς προσεγγίσεως καὶ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ νοτίως τοῦ Δορυλαίου, ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὸ Μ. Ἀπόσπασμα ἐκεῖνο νὰ μὴ ἐκτεθῆ εἰσερχόμενον ἐντὸς τῆς στενωποῦ περὶ τὸ Ἄκ Μπουνάκ, πρὶν ἢ ἡ Χ Μεραρχία καταστῆ κυρία τοῦ νοτίου πλευροῦ τῆς στενωποῦ, ἦτοι τῶν ὑψομάτων «Γιουρούκ Καρατζά Βεράν» (Ἀκῶς τοῦ Σουλτανιέ), ἀλλὰ νὰ σταματήσῃ παρὰ τὸ Χασάν Μπέυ Τσιφλίκ, στηρίζον τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς μαχομένης Χ Μεραρχίας.

Περὶ τὴν ἐσπέραν ἡ μάχη διεκόπη, διαμειβομένων μόνον ἀραιῶν κανονιοβολισμῶν ἐκατέρωθεν.

Περὶ τὴν 18ην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀφίκετο εἰς Δορυλαίον ἡ I Μεραρχία τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ, ἣτις ὅμως ἔδει νὰ σταθμεύσῃ, κατὰ τὴν σχετικὴν διαταγὴν τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ, εἰς τὸ χωρίον Σούπ Ἐϋρέν (Νὼς τοῦ Δορυλαίου). Εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐκείνης ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἀνέπτυξε τὴν τακτικὴν κατάστασιν, ὡς αὕτη ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ τὸν παρεκάλεσεν, ἵνα ἡ I Μεραρχία ταχέως ὀδηγηθῆ αὐθις εἰς τὸν ὀρισθέντα δι' αὐτὴν τόπον σταθμεύσεως, διότι ἐκεῖθεν θὰ στηρίξῃ, κατ' ἀνάγκην, ἡ I Μεραρχία τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς μαχομένης Χ Μεραρχίας. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἐκείνης (1) ἀπήντησεν ὅτι θ' ἀναπαύσῃ παρὰ τὸ Δορυλαίον τὴν Μεραρχίαν του μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἐπομένης 8 Ἰουλίου 1921, ὁπότε θὰ ἔσπευδε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ὀρισμένον δι' αὐτὸν τόπον σταθμεύσεως.

Ὅστε περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς 7 Ἰουλίου 1921, ὁποσδήποτε, ἀμέσως ὀπίσω τῆς ἐν ἐμπλοκῇ οὔσης Χ Μεραρχίας ἐπὶ τῶν περὶ τὸ Σουλτανιέ ὑψομάτων, εὗρισκοντο δύο ἡμέτεραι Μεραρχίαι, ἡ VII (4 Σ)τα Πεζικοῦ) καὶ ἡ I, εἰς δὲ τὴν στενωπὸν τοῦ Πουρσάκ παρὰ τὸ Καρᾶ Σεχίρ ἡ IX Μεραρχία, εἰς τὸ Μπόζ Ἐγιοῦκ ἡ III Μεραρχία, καὶ ἔτι δυτικώτερον, Βὼς τοῦ Καρακιοῦ, ἡ XI Μεραρχία.

Ἡ Χ Μεραρχία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπεχείρησεν ἐπιτιθεμένη κατὰ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας γ' ἀνατρέψῃ αὐτὴν ἐλιχθεῖσα διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς πτέρυγος, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τοῦτο, ἀντιταχθειῶν αὐτῇ ἰσχυρῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

8 Ἰουλίου 1921

Διαρκούσης τῆς νυκτὸς τῆς 7—8 Ἰουλίου 1921 ὁ ἀγὼν ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Χ Μεραρχίας εἶχε καταπαύσῃ.

Τὴν πρωΐαν (ὥρα περίπου 4η) τῆς 8 Ἰουλίου εἰς τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἀνήνεγκεν ὁ ἀξιωματικὸς ἐπιτελὴς τῆς ὑπηρεσίας ὅτι διὰ τῆς πόλεως τοῦ Δορυλαίου διήρχετο τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ ὀδεύουσα πρὸς νότον, πρὸς Δεσβέντ-Ἀκσακαλί. Ἐπιβὰς αὐτοκινήτου ὁ Ἐπιτελάρχης κατέφθασε παρὰ τὴν νοτιᾶν παρυφάν τοῦ Δορυλαίου τὴν βαδίζουσαν Ταξιαρχίαν, εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς ὁποίας ἀνεκοίνωσε τὴν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Χ Μεραρχίας δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν καὶ παρεκάλεσεν αὐτόν, ἵνα ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ: προαποσιεῖλη ἀναγνωρίσεις πρὸς νότον ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Χ Μεραρχίας· καὶ τέλος ἐλισσομένη προσβάλλῃ τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν (ἐκτεινομένην ἐπὶ τῶν Ἀκῶς τοῦ Σουλτανιέ ὑψομάτων) διὰ τοῦ πυροβολικοῦ της καὶ διὰ πεζομαχουσῶν ἰλῶν ἀπὸ δυσμῶν, συντρέχουσα οὕτω τὴν Χ Μεραρχίαν πρὸς ἐκτόπισιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Διοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας συνεισέφερε πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ καὶ ἀσμένως ὑπεσχέθη τὴν συνδρομὴν τῆς Ταξιαρχίας ἐν τῷ ἀγῶνι.

Ἡ I Μεραρχία διανυκτερεύσασα παρὰ τὸ Δορυλαίον, ὡς προείρηται, διηθύνθη ἅμα τῇ ἑφ' καὶ αὕτη πρὸς νότον, πρὸς Σούπ Ἐϋρέν, ὅπου ἔδει νὰ σταθμεύσῃ. Ἐπομένως ἐκινεῖτο καὶ αὕτη πρὸς νότον τοῦ Δορυλαίου ἀπὸ πρωΐας, ὅπου ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ. Σ. Σ. εἶχεν ἤδη σπεύσῃ νὰ γνωστοποιήσῃ ὁμοίως εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ.

I. Διεξαγωγή τοῦ ἀγῶνος πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Χ Μεραρχίας (τοῦ κέντρου τῆς παρατάξεως τοῦ Γ' Σ. Σ.)

Α'. Μετὰ σφοδρὸν κανονιοβολισμόν, οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ ἀμυνομένων μετεβλήθησαν ἤδη εἰς ἐπιτιθε-

(1) Ἀείμνηστος ὑποστράτηγος Ἀθανάσιος Φράγκου, ἀνὴρ γενναιότατος, διακριθεὶς εἰς πάσας τὰς κρίσιμους περιστάσεις τοῦ στρατοῦ διὰ τὸ ψύχραιμον καὶ τὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ.

μένους, ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας, κατὰ τῆς X Μεραρχίας, ἦν τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐνίσχυση καὶ διὰ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ 30ου Σ]τος πεζικοῦ, ὅπερ ἐτήρει τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦ Δορυλαίου κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα. Ἡ τουρκικὴ προσβολὴ κατηυθύνθη κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς X Μεραρχίας, ἣν πτέρυγα ἀπώθησαν οἱ Τούρκοι προχωρήσαντες μέχρι τῆς θέσεως τῶν πυροβόλων μιᾶς ὀρειβατικῆς Μοίρας. Τὴν προάσπιν τοῦ πυροβολικοῦ τούτου ἀνέλαβον οἱ πυροβοληταί, ἀμυνόμενοι διὰ τῶν ὄπλων τῶν πλέον, καὶ ἡ διλοχία τοῦ Μηχανικοῦ τῆς Μεραρχίας, ἣν εἶχεν ὡς εἰδικὸν στήριγμα διαθέσει πρὸς τοῦτο ὁ Μέραρχος. Τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν ταύτην ὑπεβοήθησε καὶ ἐπέλασις τουρκικοῦ ἵππικοῦ, ἐνεργηθεῖσα πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Καρατζᾶ, νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ ἀποκρονηθεῖσα.—Τὸ 28ον Σ. Πεζικοῦ τότε εὗρισκόμενον ὀπίσω τῆς δεξιᾶς πτέρυγος περὶ τὸ Μαματζέ, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Μεράρχου νὰ σπεύσῃ πρὸς ὀριστικὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐχθρικῆς προσβολῆς. Πράγματι δὲ διὰ λαμπρᾶς ἀντεπιθέσεως, ὑπὸ πάντων θαυμασθείσης, δύο τάγματα τοῦ Συντάγματος ἐκείνου μὲ τὸν Συνταγματάρχην αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς, ὀρμητικώτατα ἀντεπιτεθέντα, ἀπώθησαν τοὺς Τούρκους

Τμήμα τῆς πόλεως Σεϊντή-Γαζή

ἀπαλλάξαντα τὸ πυροβολικὸν καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐν γένει πτέρυγα πάσης ἐχθρικῆς πίεσεως.

Τὸ πυροβολικὸν τοῦ Μ. ἀποσπάσματος τῆς VII Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ Χασάν Μπέι Τσιφλίκ ὑπεβοήθησε τὸν ἀγῶνα ἀντεπιθέσεως ἐκείνης τοῦ 28ου Σ. Πεζικοῦ διὰ σφοδροῦ πυρός.

Ἡ X Μεραρχία ἐπεχείρησε νὰ προσελάσῃ αὐτὴς ἐπωφεληθεῖσα ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀποκρούσεως τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἣν ἐξετέλεσεν ὁ ἀντίπαλος κατὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πτέρυγος. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴς αἱ προσπάθειαι αὐτῆς δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἐσπέρας σφοδρότατος ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Μεραρχίας ταύτης. Ἡ κατάστασις ἐφαίνετο κρίσιμος πάντοτε διότι ἡ δεξιὰ τῆς Μεραρχίας ἡμῶν ἐκείνης πτέρυξ περὶ τὰ ὑψώματα τοῦ Μαματζέ (27ον Σ. Πεζικοῦ) δὲν εἶχε στήριγμά τι δυτικώτερον.

Ἄλλὰ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀντιληφθὲν τοῦτο ἐγκαίρως, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πτέρυγος ἐκείνης καὶ ὅπως ἀντιτάξῃ πρῶτην τινα ἀντίστασιν κατὰ τυχὸν ἀπὸ νότου (ἀπὸ Δεοβέντ) ἐχθρικῆς προσβολῆς πρὸς Δορυλαίον, διέταξε τὸ Μ. Ἀπόσπασμα τοῦ 23 Συντ. πεζικοῦ (τῆς VII Μεραρχίας), τὸ ἀπὸ τῆς προτεραίας

καλύπτουν ἀπὸ νότου τὴν πόλιν ταύτην, προχωροῦν νὰ καταλάβῃ θέσεις καταλλήλους (μέτωπον πρὸς νότον) μεταξὺ τοῦ «Τσάκ-Ντάγ» καὶ τοῦ χωρίου «Μαματζέ», συνδεόμενον ἀριστερὰ μετὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Χ Μεραρχίας. Πράγματι τὸ Σύνταγμα ἐκεῖνο παρετάχθη μετὰ τοῦ εἰς τὴν διάθεσίν του πυροβολικοῦ ἐκ δύο πεδινῶν πυροβολοχοιῶν, ταχθεισῶν ἐπὶ δεσποζουσῶν θέσεων ἐν τῷ ὄροσπεδίῳ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ 7ον Σ. Πεζικοῦ τῆς II Μεραρχίας κινούμενον ἐπὶ τοῦ ὄροσπεδίου Ν. τοῦ Δορυλαίου, ἀνυπόπτως, διηυθύνετο πρὸς τὸν δι' αὐτὸ ὀρισθέντα τόπον σταθμεύσεως, περὶ τὸ Σουλτανιέ, ἀντιληφθὲν δὲ κίνησιν ἐχθρικήν ἀπὸ Σαοῖ-Σαγκορλοῦ κατευθυνομένην κατὰ τῆς περὶ τὸ χωρίον Μαματζέ δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Χ Μεραρχίας ἐπενέβη ὑπ' εὐθύνην καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ)τος εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀντεπιτεθὲν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρικῶν φαλάγγων καὶ συνέτρεξε σπουδαίως ν' ἀνακοπῇ ἢ περαιτέρω προέλασις αὐτῶν. Τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Χ Μεραρχίας, πλὴν τοῦ 7ου Σ. Πεζικοῦ ἐκ συμπτώσεως παρεμβάντος ἐν τῇ ἐμπλοκῇ, ἐνίσχυσεν ὁμοίως καὶ ἡ Ταξιαρχία ἱππικοῦ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ της, διὰ τῶν πολυβόλων της καὶ διὰ πεζομαχοῦσῶν ἰλῶν της. Ἡ Ταξιαρχία ἱππικοῦ ἀνέφερε τοῦτο εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Οὕτως αἱ ἔναντι τῆς Χ Μεραρχίας ἡμῶν τρεῖς Τουρκικαὶ Μεραρχίαι ἐπεχείρησαν ἐπιθέσεις κατὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Χ Μεραρχίας, ἀμφοτέρως ἀποκρουσθεῖσιν ἐπιτυχῶς.

Β'. Ἀποφάσεις Γ' Σώματος Στρατοῦ.—'Αλλ' ἐνῶν ἔτι λυσσώδης διεξήγετο ἀγὼν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Χ Μεραρχίας ὥρα 11 1)2 περίπου, ἡ Ταξιαρχία ἱππικοῦ ἀνέφερε συγχρόνως καὶ κατεπειγόντως εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅτι «τρεῖς Τουρκικαὶ Μεραρχίαι ἐλίσσονται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων περὶ τὸ Δερβέντ (Ν. τοῦ Δορυλαίου) μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Δορύλαιον». Ἡ VII Μεραρχία εἶχεν ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι «παρατηρήθησαν κινήσεις τινὲς καὶ ἐπὶ τοῦ Μπὸς δάγ, βορείως τοῦ χωρίου Μουταλίμπ (Β. Δορυλαίου) καὶ ὅτι περὶ τὸ «Σινεκλή Καγιᾶ» ὑπῆρχεν ἐχθρική δύναμις στρατοῦ». Οὕτω διηκρινίζετο σχεδὸν ἡ κατάστασις καὶ καθορίζετο ἡ ἐχθρική παρατάξις.

Τὸ Σ. Στρατοῦ τότε κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων ἔκρινεν ὅτι ἦτο καιρὸς ν' ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, καὶ ἐξέδωκε διαταγὴν, καθ' ἣν :

1) Ἡ VII Μεραρχία (μεῖον τὸ Μ. Ἀπόσπασμα περὶ τὸ Χασὰν Μπέη Τσιφλικ) κινουμένη πρὸς τὸ Δερβέντ ἔδει ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἀπὸ νότου προελαύνοντα κατὰ τοῦ Δορυλαίου ἐχθρὸν (τρεῖς Τουρκικὰς Μεραρχίας).

2) Ἡ Χ Μεραρχία ἔδει νὰ ἐξακολουθῇ ἀντιτασσομένη κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Σουλτανιέ μαχομένων ἐτέρων τριῶν Τουρκικῶν Μεραρχιῶν, καὶ ἐπιδιώκουσα τὴν ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τούτων ἐκτόπισιν τοῦ ἐχθροῦ.

3) Ἡ IX Μεραρχία ὄφειλε νὰ συγκεντρωθῇ περὶ τὸν Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Δορυλαίου, ὅπως ἀντιταχθῇ μετὰ τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος τοῦ Χασὰν Μπέη Τσιφλικ (ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν πεζικοῦ τῆς VII Μεραρχίας) κατὰ πάσης ἀπὸ τοῦ «Σινεκλή Καγιᾶ» καὶ ἀπὸ τοῦ Μπὸς-δάγ (Β. τοῦ Πουρσάκ) δυναμένων ἐνδεχομένως νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

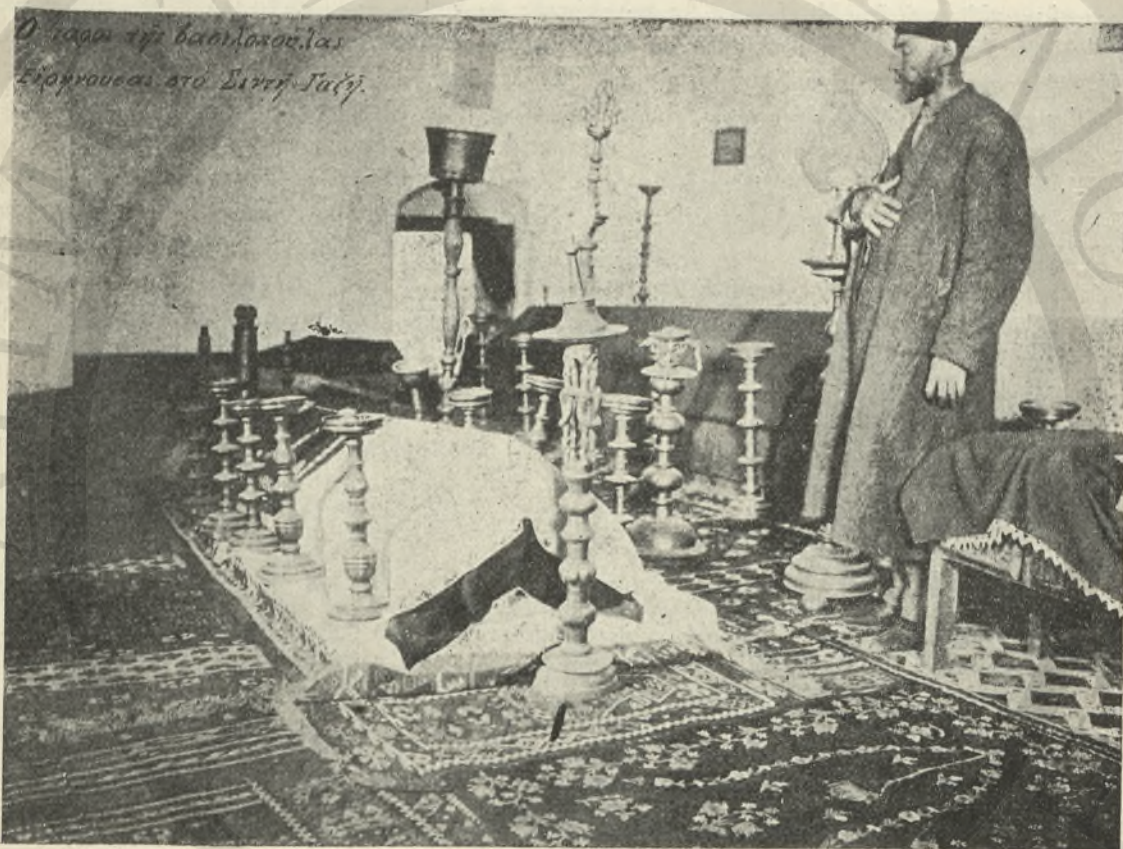
4) Ἡ III Μεραρχία διετάχθη (διὰ τοῦ ἀσυρμάτου) ἐκκινουῖσα ἀμέσως νὰ εὐρίσκηται τὴν πρωίαν τῆς ἐπομένης (9 Ἰουλίου) ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων περὶ τὸ Σιτζιολι Καγιᾶ (Β.Δ. τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ Δορυλαίου).

Ἡ διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ αὕτη ἐκoinοποιήθη τῇ Στρατιᾷ ραδιοηλεκτρονικῶς, ὅπως εἰδοποιηθῶσι σχετικῶς καὶ τὰ λοιπὰ Σώματα Στρατοῦ.

Γ'. Ἀναγνώρισις καὶ ἐνέργεια τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ—Μετὰ ταῦτα ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σ. Σ. ἐζήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἵνα ἐκτελέσῃ ἄναγνώρισιν ταχεῖαν τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ Πουρσάκ ἐδάφους, ἐνθα προσεδοκᾶτο νὰ ἐξελιχθῇ μετ' οὐ πολὺ ὁ ἀγὼν, καὶ εἶτα μεταβῇ εἰς τὴν IX Μεραρχίαν, ὅπως καὶ προφορικῶς ἀναπτύξῃ εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐκείνης τὴν κατάστασιν, ὥστε ἐν πλήρει ταύτης γνώσει οὗτος νὰ προωθήσῃ τὴν Μεραρχίαν του εἰς τὸν περὶ τὸν Σιδ. Σταθμὸν χῶρον, ὡς ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος ὄριζεν.

Δοθείσης τῆς πρὸς τοῦτο ἐγκρίσεως, ὁ Ἐπιτελάρχης ἐπιβάς αὐτοκινήτου μετ' ἀξιωματικοῦ ἐπιτελοῦς διέδραμε τὸ μέτωπον ἐν τάχει καὶ ἀντιληφθεὶς τὴν ὄλην διαμόρφωσιν τοῦ πεδίου μάχης ἔσπευσε πρὸς τὴν IX Μεραρχίαν, ἣτις εἶχεν ἤδη τεθῆ εἰς κίνησιν μετὰ τὸν Διοικητὴν αὐτῆς, προηγούμενον ἐν τῇ ἐπὶ τὰ πρόσω πορεία. Ἐξέθηκεν αὐτῷ ὁ Ἐπιτελάρχης βοήθεια τοῦ χάρτου, πῶς εἶχεν ἡ κατάστασις τῆς στιγμῆς καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ διευθύνῃ τὴν Μεραρχίαν, του οὐχὶ πρὸς τὸν Σιδ. Σταθμὸν ὡς ἡ δια-

ταγή ὄριζεν, ἐκδοθεῖσα πρὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου ὥρας, ἀλλὰ πρὸς λόφον πράσινον ⁽¹⁾ παρὰ τὸ χωρίον Σιντζιορῆ Καγιᾶ, ΒΑ. τοῦ Σιδηροδρ. Σταθμοῦ. Ἡ πορεία πρὸς τὰ ἐκεῖ θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ κυματοειδοῦς τοῦ ἐδάφους. Ἔδωκε τοιαύτην ἤδη κατεύθυνσιν τῇ ΙΧ Μεραρχίᾳ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος διὰ δύο λόγους: πρῶτον μὲν διότι εἰς ἐνδεχομένην ἀπὸ βορρᾶ (ἀπὸ Μπὸς ντάγ-Μουταλίμπ) ἐχθρικήν κατὰ τοῦ Δορυλαίου ἐπίθεσιν, ἡ ΙΧ Μεραρχία θὰ κατεῖχε θέσιν πλευρικήν ὡς πρὸς τὴν πιθανὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐχθρικῆς προσβολῆς ἐκείνην, ἔπειτα δὲ διότι ἐκείθεν ἐκαλύπτοντο αἱ πρὸς τὰ ὀπίσω συγκοινωνίαι τοῦ Γ' Σ. Σ. (πρὸς Ἴν' Εὐνοῦ-Προύσαν καὶ πρὸς Καοᾶ Σεχίρ-Κιουτάγειαν). Σημειωτέον ὅτι εἶχε προηγουμένως διέλθει ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σ. Σ. ἀπὸ τοῦ Στρατηγείου τῆς VII Μεραρχίας, ὁ Διοικητὴς τῆς ὁποίαςτῶ ἀνεκρίνωσεν ὅτι καὶ ἀπὸ Μπὸς δάγ ἤρξαντο κατερχόμεναι φάλαγγες τουρκικαὶ δυνάμεις 3 Μεραρχιῶν πεζικοῦ καὶ ὅτι εἰς Σινεκλή Καγιᾶ ὁσαύτως ἐβῆβαιώθη ἡ ὑπαρξίς μιᾶς Μεραρχίας

Ὁ τάφος τῆς βασιλοπούλας Εἰρηνοῦσας εἰς Σεῖντῆ-Γαζῆ

χίας πεζικοῦ καὶ μιᾶς τοιαύτης ἱππικοῦ, Τουρκικῶν. Ὁ Διοικητὴς τῆς ΙΧ Μεραρχίας παρεκάλεισεν τὸν ἐπιτελάρχην τοῦτον νὰ καταστήσῃ κοινωνοὺς τῆς καταστάσεως, ὡς ἐξέβηκε ταύτην πρὸς αὐτόν, καὶ τοὺς διοικητάς, τῶν Συνταγματῶν του, χρησιμοποιῶν τὴν ταχύτητα τοῦ αυτοκινήτου, ὅπως μὴ χρονοτριβῆ ὁ ἴδιος εἰς σύνταξιν σχετικῆς διαταγῆς πρὸς δὲ ἐγνώρισεν αὐτῷ ὅτι πιθανῶς θὰ εἶχεν ἀνάγκην ἐνισχύσεων, διότι ἡ δύναμις τῆς μεραρχίας του συνίστατο μόνον ἐξ 7 ταγμάτων πεζικοῦ. Ὁ Ἐπιτελάρχης τότε τῷ ἀπήντησεν ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐνισχύσῃ τὴν μεραρχίαν διὰ τοῦ 17ου Σ]τος πεζικοῦ ⁽²⁾, παυομένης τῆς παρὰ τῇ VII Μεραρχίᾳ προσκολλήσεως αὐτοῦ.

⁽¹⁾ ἐκαλύπτετο ὁ λόφος ὑπὸ ἀμπελοφυτείας, ἐν ᾧ λόφῳ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους ἅπασα ἡ περίξ ἐκτασίς τοῦ ὑμπέδου Δορυλαίου ἦτο ζωτρίνη καὶ ξηρά.

⁽²⁾ Τὸ 17ον Σ. Πεζικοῦ ἀνήκε τῇ XI Μεραρχίᾳ προσκεκολλημένον προσωρινῶς παρὰ τῇ VII Μεραρχίᾳ, ἥτις οὕτως μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχε 4 Σ]τα πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκ τῆς IX Μεραρχίας ἐπιστροφὴν τοῦ Ἐπιτελάρχου ἀπὸ τῆς Στενωποῦ Κὰρὰ Σεχίρ πρὸς τὸν Σιδῆρ. Σταθμὸν Δορυλαίου, κατὰ μῆκος τῆς κοινορτοβοιδοῦ ὁδοῦ, νέφη κοινορτοῦ ὑψώθησαν ἐκ τῆς ταχείας κινήσεως τοῦ αὐτοκινήτου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως χρόνῳ αἱ ἀπὸ Μπὸς Δάγ χωροῦσαι πρὸς Δορυλαίον τρεῖς τουρκικαὶ μεραρχίαι ἐπὶ τοσοῦτον προσήγγισαν, ὥστε ἐκλαβοῦσαι ὅτι κινήσεις στρατοῦ ἐνεργεῖται κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ταύτης (Κὰρὰ Σεχίρ-Σιδ. Στ. Δορυλαίου) ἤρξαντο βάλλουσαι διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν τὴν ὁδὸν ἐκείνην καὶ τὸν Σιδῆρ. Σταθμὸν Δορυλαίου. Ἄλλ' οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐκεῖνοι ἔδωκαν εἰς τὸν Ἐπιτελάρχον τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι προσήγγισαν ἤδη αἱ τουρκικαὶ φάλαγγες καὶ ὅτι ἦτο ἀμφίβολον, ἂν θὰ προϋλάμβανεν ἡ IX Μεραρχία νὰ καταφθάσῃ πρὸς κάλυψιν ἀπὸ βορρᾶ τοῦ Δορυλαίου, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν πεζικοῦ τῆς VII Μεραρχίας Μικτοῦ Ἀποσπάσματος, διότι ὄντως θ' ἀπείχεν ἡ IX Μεραρχία περίπου 7 χιλμ. κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Μετέβη τότε ὁ Ἐπιτελάρχος τοῦ Γ' Σ. Σ. κατὰ πρῶτον μὲν παρὰ τῷ 17ῳ Σ]τι πεζικοῦ εἰς ὃ ἀνεκοίνωσε διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὅτι προσκολλᾶται παρὰ τῇ IX Μεραρχίᾳ (ἐκ τῆς VII) καὶ συγχρόνως παρεκάλει, ἵνα ταχέως ὁ Διοικητὴς τοῦ Συν)τος προωθήσῃ ἐπὶ τῶν Β]ως τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ ὑψωμάτων τὸ Συνταγμὰ του, ὅπως σταματήσῃ τὴν περαιτέρω προσπέλασιν τῷ Δορυλαίῳ τῶν ἀπὸ Μπὸς ντὰγ κατερχομένων Τουρκικῶν Μεραρχιῶν. Εἶτα δὲ διηυθύνθη εἰς τὸ Στρατηγεῖον τῆς VII Μεραρχίας, ἔνθα συναντήσας τὸν Διοικητὴν αὐτῆς παρεκάλει, ὅπως ἡ VII Μεραρχία ἀναστραφῇ ἤδη πρὸς βορρᾶν, διότι εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ κινουμένη ἡ Μεραρχία πρὸς νότον, ὡς ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα διαταγὴ τοῦ Γ' Σ.Σ. ὄριζεν. Ἄλλ' ὁ Μέραρχος ἐν ἀρχῇ ἀντέτεινε, εἰπὼν ὅτι ἀπαιτεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διαταγὴ τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ' Σ. Σ. γραπτῇ, καίτοι καὶ αὐτὸς προσωπικῶς συνεφώνει μὲ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπιτελάρχου, ὅτι δῆλον ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην (κανονιοβολουμένου τοῦ περὶ τὸν Σιδ. Σταθμὸν χώρου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ) εἶχεν ἤδη μεταβληθῆ ἡ κατάστασις καὶ ὅτι ἔδει ν' ἀντιμετωπισθῆ ὁ ἄμεσος ἀπὸ βορρᾶ ἐμφανισθεὶς κίνδυνος. Ἄλλ' ὁ Ἐπιτελάρχος τοῦ Σώματος ἐπέμεινε εἰπὼν ὅτι θ' ἀπεστέλλετο καὶ γραπτῇ τοῦ Γ' Σ. Σ. διαταγῇ, ἅμα ἔφθανεν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ὅτι πρὸς κέρδος χρόνου ἔδει νὰ ἐκτελέσῃ μεταβολὴν αἱ πρὸς νότον ἤδη κινούμεναι Μονάδες τῆς VII Μεραρχίας κα' νὰ κατευθυνθῶσιν ἀμέσως πρὸς βορρᾶν, ἀντιτασσόμεναι κατὰ τοῦ ἀπὸ Μπὸς δάγ- Μουταλίμπ προσεγγίζοντος ἤδη ἐχθροῦ. Ἐχὼν τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως πράγματι καὶ ὁ Μέραρχος διέταξεν, ἵνα ἡ VII Μεραρχία ἀναστραφῇ πρὸς βορρᾶν καὶ βαδίσῃ πρὸς Μουταλίμπ Μπὸς δάγ. Ἄλλὰ κατὰ συγκυρίαν καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἀπὸ τοῦ Σταθμοῦ διοικήσεως, ἀντιληφθεὶς τὴν δημιουργηθεῖσαν τότε κατάστασιν εἶχεν ἤδη ἐκδώσῃ πρὸς τὴν VII Μεραρχίαν διαταγὴν, κατὰ σύμπτωσιν, ὁμοίαν πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ἀντιλήψεις τοῦ Ἐπιτελάρχου του.

Ὁ Ἐπιτελάρχος εἶχεν ἀναλάβει τὴν βαρεῖαν εὐθύνην ἐκείνην τῆς πρωτοβουλίας ν' ἀναστραφῇ πρὸς βορρᾶν ἡ VII Μεραρχία—ἐπιφυλαχθεὶς νὰ ζητήσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἔγκρισιν τοῦ Στρατηγοῦ του—πρῶτον μὲν λόγῳ τῆς ἐγγύτητος τοῦ ἀπὸ βορρᾶ ἐχθροῦ, εἶτα δὲ καὶ διότι ἐγίνωσκεν ὅτι κατὰ τοῦ ἀπὸ νότου ἐπερχομένου κατὰ τοῦ Δορυλαίου ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν ἐχθροῦ (ἀπὸ Δερβέντ) θ' ἀντετάσσοντο κατ' ἀνάγκην: 1) Ἡ I Μεραρχία, ἣτις ὡς προείρηται, διηυθύνετο πορευομένη ἀπὸ πρωίας ἀπὸ Δορυλαίου πρὸς Σοῦπ-Εὔρὲν. 2) Ἡ ταξιαρχία Ἰππικοῦ καὶ 3) Μικτὸν Ἀπόσπασμα τοῦ 23ου Σ. Πεζικοῦ τῆς VII Μεραρχίας, μετὰ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν, καλύπτον ἤδη ἀπὸ νότου τὸ Δορυλαίον, ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 7ης Ἰουλίου, καὶ διαταχθὲν νὰ καταλάβῃ, ὡς ἐροήθη, θέσεις μεταξὺ τοῦ Τσάκ-ντὰγ καὶ τοῦ Μαματζέ.

Ἐπανελθὼν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὁ Ἐπιτελάρχος ἀνέφερε περὶ τῶν ἐνεργειῶν του εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν, ὅστις περιέβαλε διὰ τοῦ κύρους τῆς ἐγκρίσεώς του πάσας τὰς ἐνεργείας του, ἥτοι τὴν κατεύθυνσιν τῆς IX Μεραρχίας πρὸς τὸ ὕψωμα παρὰ τὸ Σιντζιρλή Καγιᾶ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Σιδ. Σταθμὸν, τὴν ἐνίσχυσιν τῆς IX Μεραρχίας διὰ τοῦ 17ου Συν. Πεζικοῦ καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς VII Μεραρχίας πρὸς βορρᾶν καὶ οὐχὶ πρὸς νότον ὡς ἡ προσεκδοθεῖσα σχετικὴ διαταγὴ ὄριζε, καὶ δι' ἣν κατεύθυνσιν εἶχεν ἤδη προαποφασίσῃ ὁμοίως καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος.

II Διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος πρὸ τοῦ μετώπου τῶν VII καὶ IX Μεραρχιῶν (ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ),

Α' Ἡ VII Μεραρχία ἐξῆλθε διὰ τριῶν φαλάγγων ἀπὸ τοῦ Ἐσκι Σεχίρ καὶ διηυθύνθη πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὸν λόφον, ὅπου ἦτο ἐκτισμένον ἄλλοτε τὸ ἀρχαῖον Δορυλαίον, κατεχόμενον ὑπὸ τάγματος

ὑπὸ τὸν ἐνδόξως πεσόντα Ταγματάρχην Βάκην. Διὰ τοῦ πυροβολικοῦ της παραταχθέντος ἐν ἀρχῇ παρὰ τὸν Σιδ. Σταθμόν, ἤρξατο βάλλουσα ἡ Μεραρχία κατὰ τῶν ἐχθρικών φαλάγγων, αἵτινες εἰς κύματα ἀκροβολιστῶν διαδοχικὰ ἀναπτυχθεῖσαι ἐξηκολούθουν προελαύνουσαι ἐπὶ τριῶν γραμμῶν.

Ἡ παράταξις τῆς VII Μεραρχίας (μέτωπον πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς) ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐδαφικῶν διακυμάνσεων, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῶς αὐτοῦ διηκούσης λοφοσειρᾶς, ἀφ' ὧν ἐθερίζετο πᾶσα ἡ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἔκτασις. Ἡ μετωπικὴ γραμμὴ γενικῶς παρεῖχε δεσπόζουσαν παρατήρησιν. Δεξιὰ ἡ Μεραρχία ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ Πουρσάκ, συνδεομένη διὰ πυρὸς πᾶσι μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς X Μεραρχίας ἐν ᾧ ἀριστερὰ ἡ παράταξις αὐτῆς ἐξετείνεται περίπου μέχρις ἀποστάσεως ἑνὸς χιλιομέτρου δυτικώτερον τοῦ λόφου τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου.

Τὴν πρώτην γραμμὴν ἀπετέλεσαν: ἐν τάγμα 23ου Σ)τος πεζικοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Δορυλαίου, τὸ 22ον Σ)μα Πεζικοῦ, ταχθὲν ἀμέσως δυτικώτερον καὶ ἔτι δυτικώτερον, ἐν προεκτάσει τὸ 17ον Σ. Πεζικοῦ, ὑπαχθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς IX Μεραρχίας. Ἀνατολικώτερον τοῦ λόφου Δορυλαίου μέχρι τοῦ Χασάν Μπέυ Τσιφλικ κατέλαβε θέσιν τὸ 37ον Σ. Πεζικοῦ καὶ τὸ εἰς αὐτὸ προσκολληθὲν πυροβολικόν, ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Μεραρχιακοῦ πεζικοῦ, συνδέον, ὡς προεῖρηται τὰς δύο μεραρχίας VII καὶ X.

Ἀκόμη δυτικώτερον πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Σιντζιολῆ Καγιᾶ εἶχε καταφθῆσθαι ἡ IX Μεραρχία, ἣτις μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς γοργότητος ἐπενέβη εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἄλλ' ἅμα αἰφνιδιαστικῶς ἐξεδηλώθη ἡ ἐπέμβασις αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ της ἀνεστάλη ἡ προχώρησις τοῦ ἐχθροῦ ὀριστικῶς. Ἀπὸ τοῦ Σταθμοῦ διοικήσεως αὐτοῦ ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ διέκρινεν ὅτι συμφερότερον ἦτο νὰ προήλαυσε πρὸς Μουταλίμπ ἡ IX Μεραρχία ἀπειλοῦσα τὴν πρὸς βορρᾶν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ διαταγῆς του πρὸς τὴν IX Μεραρχίαν διέταξε τὴν τοιαύτην κίνησιν. Συγχρόνως ἐπὶ σκοπῷ ταυτίσεως καὶ συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν τῶν Μονάδων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης κατὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα ταύτην τῆς παρατάξεως τοῦ Σώματος (B)ως τοῦ Πουρσάκ) τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ Μονάδων εἰς τὸν ἀρχαιότερον τῶν Μεραρχῶν, ὅστις ἐτύχαιεν ὁ τῆς VII Μεραρχίας (ἐνότης διοικήσεως).

Μετὰ σφοδρότατον ἀγῶνα, B. τοῦ Πουρσάκ, τεσσάρων Μεραρχιῶν (1) πεζικοῦ Τουρκικῶν, κατὰ δύο Ἑλληνικῶν (τῆς VII καὶ τῆς IX), διαρκέσαντα ἀπὸ τῆς 14ης ὥρας περίπου μέχρι τῆς 19ης περίπου, ἐκάμφθη ἡ τουρκικὴ παράταξις καὶ αἱ Μεραρχίαι αὐτῆς ἤρξαντο ὑποχωροῦσαι ταχέως πρὸς βορρᾶν. Ἡ τροπὴ τοῦ ἀγῶνος αὕτη ἐγένετο καὶ ἐκ τῆς κατὰ μέτωπον προσβολῆς ὑπὸ τῆς VII Μεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πλευρικῆς ἐνεργείας τῆς IX Μεραρχίας ἀπειλούσης διαρκῶς τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τῶν ἀπὸ Μουταλίμπ προελασασῶν Τουρκικῶν Μεραρχιῶν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας, διέταξε νὰ ἐνεργηθῇ καταδίωξις ὑπὸ τοῦ 22ου Συντάγματος πεζικοῦ καὶ διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Τουρκικὴ ὁμως Μεραρχία ἰππικοῦ ἀπὸ Σινεκλῆ Καγιᾶ ὁμοιωμένη ἐπεζήτησε ν' ἀνακόψῃ τὸ ἔργον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας ἐπέλασασα, ἀφ' οὗ ἀνεπτύχθη εἰς τρεῖς γραμμὰς κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VII Μεραρχίας, μεταξὺ τοῦ Χασάν Μπέυ Τσιφλικ καὶ τοῦ λόφου Δορυλαίου. Ἄλλ' ἡ ἐπέλασις ἐκεῖνη, καίτοι μετὰ πολλῆς γενναιότητος ἐκτελεσθεῖσα, ἀπέτυχε, ἀνατραπεισῶν τῶν γραμμῶν ὑπὸ τοῦ ταχέως πυρὸς τοῦ 37ου Σ)τος πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς VII Μεραρχίας, μὲ πολλὴν φθοράν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας ἔκρινεν ὅτι ἔδει νὰ τηρήσῃ εἰς χειρὰς του ἐφεδρείας διαθέσιμους πρὸς ἀντιμετώπισιν οἰουδήποτε ἐνδεχομένου ἐπιθετικῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἀντιπάλου, καὶ διέταξεν ἵνα ἡ IX Μεραρχία παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις της ἀνασυντασσομένη, ἀφεθῆ δὲ τὸ ἔργον τῆς καταδίωξεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ 22ον Συν)μα πεζικοῦ, ἐνισχυμένον διὰ τάγματος τοῦ 23ου Συν)τος πεζικοῦ καὶ δι' ἐπαρκῶς πυροβολικοῦ.

B'. Ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας.—Μετὰ θαυμαστῆς γοργότητος προελάσασαι αἱ Μονάδες τοῦ 22ου Συν)τος πεζικοῦ παρηκολούθησαν τὰς ἐχθρικὰς φαλάγγας ἀποσυρομένας πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπὸ δια-

(1) Τρεῖς Μεραρχίαι ἀπὸ Μπόζ-δάγ καὶ μία ἀπὸ Σινεκλῆ Καγιᾶ.

στήματος εἰς διάστημα δι' ὀπισθοφυλακῶν τῶν ἀντιτασσομένας μέχρι τοῦ ὑψώματος 1500 βορείως τοῦ Μονταλίμπ μέχρι περίπου τοῦ μεσονυκτίου τῆς 8-9 Ἰουλίου, ὅποτε πᾶσα περαιτέρω καταδίωξις ἔπαυσεν.

Ἐξ πυροβόλα ἐχθρικά κατελήφθησαν, πολλὰ ὄπλα καὶ ἀριθμὸς τις πολυβόλων καὶ πολλὰ πυρομαχικά περιήλθον ἡμῖν, ἔτι δὲ καὶ 80 περίπου συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι.

III. Διεξαγωγή τοῦ ἀγῶνος, νοτίως τοῦ Δορυλαίου, πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ

Ὡς προεῖρηται, εἶχεν ἀναγγελθῆ εἰς τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ ὅτι ἀπὸ τοῦ Δερβέντ τρεῖς Τουρκικαὶ Μεραρχίαι κατηνύοντο πρὸς τὸ Δορύλαιον.

Τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ εἶχεν ἐν ἀρχῇ ἀποφασίσῃ ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς τοιαύτης ἐχθρικῆς προσβολῆς τὴν VII Μεραρχίαν. Ἀλλὰ κατόπιν-τροποποιηθείσης ἀφ' ἑνὸς τῆς καταστάσεως ἐκ τῆς ἐμφανίσεως ἀμειωτέρου καὶ ἐπικειμένου κινδύνου ἀπὸ τοῦ Μπόζ Λάγ καὶ ἀπὸ τοῦ Μονταλίμπ (ἀπὸ βορρᾶ), καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἦτο γνωστὸν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν ἀπὸ τῆς προΐας τῆς ἡμέρας ἐκείνης (8 Ἰουλίου) ἐκινουῦντο ἡ I Μεραρχία (ἀπὸ Δορυλαίου πρὸς Σοῦπ Ἐϊρέν) καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ (ἀπὸ Δορυλαίου πρὸς Δερβέντ Ἀκσακαλί) ἔκρινεν ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ κατάσταση ἐκ μέρους του μόνον διὰ τοῦ 23ου Συντοσ Πεζικοῦ (2 ταγματίων), ἐνισχυομένου καὶ διὰ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν.

Ἀναπτυχθὲν τὸ Μ. Ἀπόσπασμα ἐκεῖνο, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ μεταξὺ τοῦ «Τσάκ Ντάγ» καὶ τῶν ὑψωμάτων παρὰ τὸ χ. Μαματζὲ ἠσφάλισε τελείως ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ Δορύλαιον καὶ ἐστήριξε τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς X Μεραρχίας.

Ἡ I Μεραρχία ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ διευθυνόμεναι πρὸς νότον προσέκρουσαν ἐπὶ τῶν προελαυνουσῶν, κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν διευθύνσεως, εἰς τὰ ὑψώματα περὶ τὸ Ἀσαγκί Τζαγκλάν, ἐμπλακῆσαι δὲ εἰς ἀγῶνα, ἐξηνάγκασαν τὰς τουρκικὰς ἐκεῖνας τρεῖς μεραρχίας ταχέως εἰς ὑποχώρησιν. Κατὰ τὴν τροπὴν τοῦ ἀντιπάλου ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐπελάσασα ἀποσυνέθεσε μέρος τῆς ἐχθρικῆς ἐκείνης δυνάμεως ὑποχωρούσης καὶ ἠχμαλώτισε περὶ τοὺς 400 τούρκους, ἐν οἷς πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τῆς 3ης τουρκικῆς μεραρχίας.

Ἡ ὑποχώρησις τῆς τουρκικῆς ταύτης πτέρυγος ἐγένετο πρὸς Χαμιδιέ-Μαχμουδιέ (κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Σεγιντι ποταμοῦ, πρὸς Α.) θὰ ἦτο ἴσως πιθανὸν ἢ πρὸς «Ντούζ τεπέ» εἰσδύσασα XIII Μεραρχία ἡμῶν, προαγομένη ἔτι μᾶλλον βορειότερον οὐ μόνον ν' ἀποκόψῃ τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τῆς περὶ τὸ «Δερβέντ» — «Ἀσαγκί Τζαγκλάν» ἀριστερᾶς τουρκικῆς πτέρυγος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ν' ἀπειλήσῃ τὰς μετὰ τῆς X Μεραρχίας ἡμῶν (Ακῶς τοῦ Σουλτανιέ) ἐμπεπλεγμένας εἰς σκληρὸν ἀγῶνα τρεῖς ἑτέρας τουρκικὰς μεραρχίας ἀπὸ τῶν νότων (ἦτοι ἀπ' ἀνατολῶν). Οὕτω θὰ ἦτο — πιθανῶς — δυνατὸν ἢ ὡς ἐν ἐπιθετικῇ καμπῇ ἐνεργοῦσα XIII μεραρχία, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐν τῇ ὄλῃ διατάξει, ἦν ἔτυχε νὰ ἔχη ὁ ἡμέτερος Στρατός, ν' ἀποβῇ, ἴσως, οἶονεὶ ὁ ρυθμιστὴς τῆς ὅλης προσπαθείας καὶ ν' ἀποφέρῃ τὸ μεῖζον δυνατὸν ὠφέλιμον ἔργον μὲ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἐνέργειαν.

IV. — Διεξαγωγή τοῦ ἀγῶνος ἐπὶ τῆς γραμμῆς «Τσὶλ Χαννάγ ντάγ» Ἀχμέτ Τιράν Μπαμπᾶ Τεπέ — Τσάμ Τεπέ»

Ἐπὶ τοῦ μετώπου τούτου, τὴν ἄκραν ἀριστερὰν τουρκικὴν πτέρυγα ἀποτελοῦντος, οἱ Τούρκοι ἀπόφασιν εἶχον νὰ τηρήσωσι μόνον ἄμυναν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἦρκει νὰ στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας ἢ κατὰ τοῦ Δορυλαίου προσπάθεια.

Κινούμεναι αἱ Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι, τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς γραμμῆς Ντουγκέρ — Τσεκουρλάρ πρὸς τὸν περὶ τὸν Σεϊντι Γαζῆ καὶ βορειότερον χῶρον, διὰ τοῦ Τουρκιμέν ντάγ καὶ Ἄκ Ἴν προσέκρουσαν πρὸς τὴν ρηθεῖσαν ἐχθρικὴν τοποθεσίαν, ἐφ' ἧς οἱ Τούρκοι ἠμύνθησαν πεισμόνως. Ἐνεπλάκησαν εἰς ἀγῶνα ἡ XII Μεραρχία καὶ ἰδίως ἡ V Μεραρχία, ἧτις μετὰ σφοδρὰν συμπλοκὴν κατώρθωσε ν' ἀνατρέψῃ ταχέως τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν περὶ τὸ «Τσάμ Τεπέ», ΝΔ τοῦ Σεϊντι Γαζῆ.

Ἡ XIII Μεραρχία ἡμῶν προωθηθεῖσα πρὸς τὰ ΒΑκά τοῦ Σεϊντι Γαζῆ, μέχρι τοῦ Ννούζ Τεπέ»,

ἐπὶ σκοπῷ, πιθανῶς, ἀποκοπῆς τῆς ὑποχωρήσεως δι' Ὀρτά Τεπέ—Χαμιδιέ, τοῦ νοτίως τοῦ Ἑσκι Σελίχ μαχομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ κύκλωσιν αὐτοῦ ἀπ' ἀνατολῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβάλῃ εἰς ἀποτελεσματικωτέραν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν ἐκεῖνου, ὡς προεῖρηται.

Τέλος τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ περὶ τὴν 20ὴν ἑσπερινὴν ὥραν τῆς 8 Ἰουλίου 1921, ἀντιμετωπίσαν τὴν κυρίαν ἐχθρικὴν προσβολὴν ἐπιτυχῶς, ἀνέφερε τῇ Στρατιᾷ Μικρᾷ Ἀσίας εἰς Κιουτάχειαν, διὰ τοῦ ἀσυρμάτου καὶ διὰ διαγγελέως ἀξιωματικοῦ ἐπιτελοῦς, μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἀγαλλιάσεως, ὅτι διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν, κατήγαγε περίλαμπρον, ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ, νίκην κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην, τοῦ ἐχθροῦ μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν ὑποχωρήσαντος πανταχόθεν πρὸς ἀνατολὰς.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις, ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἀνήνεγκεν ὅτι ἰσχυραὶ φάλαγγες τουρκικαί, δυνάμεις ἐν συνόλῳ ὡς ὁ παρατηρητὴς ἀεροπόρος ἐξετίμησεν αὐτήν, περίπου 40,000 ὑπεχώρουν πρὸς Μουχαλίτς καὶ πρὸς Σαοίκοι, πέρα τοῦ Ἀλλίκιοι.

V.—Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς ἐν γένει τῆς μάχης.

Δύναται τις νὰ συναγάγῃ λίαν ὠφέλιμα συμπεράσματα ἐκ τῆς μάχης ἐκεῖνης, ἥτις, νομίζω, εἶνε ἴσως ἡ λαμπροτέρα ἐξ ὅσων ποτὲ ἔδωκεν ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου ὁ στρατὸς τῆς πατρίδος ἡμῶν.

1. Οἱ Τούρκοι ὡς εἶδομεν, ἀπὸ Κιουταχείας ἐξετέλεσαν ἐλιγμὸν πρὸς τὰ ὀπίσω λίαν ἐπιμήκη, ἀπαγιστροθέντες ταχέως ἀπὸ τῆς μεθ' ἡμῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἐμπλοκῆς, καὶ προητοίμασαν αἰφνιδιαστικὴν ἐπιθετικὴν καθ' ἡμῶν ἐπιστροφὴν, συγκεντρώσαντες τὰς προσπαθείας αὐτῶν καθ' ὀρισμένου σημείου (τοῦ Δορυλαίου) τῆς ἡμετέρας παρατάξεως.

2. Αἱ διατεθεῖσαι ὑπὸ τῶν Τούρκων δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐκεῖνου ἦσαν 10 Μεραρχαὶ πεζικοῦ καὶ 1 τοιαύτη ἱππικοῦ ὀργανωμέναι εἰς τέσσαρας ὁμάδας, δύο βορείως τοῦ Πουρσάκ (εἰς Μπόζ ντάγ καὶ εἰς Σινεκλῆ Καγιά) καὶ δύο Νοτίως αὐτοῦ (Α. τοῦ Σουλτανιέ καὶ περὶ τὸ Δερβέντ). Αἱ τέσσαρες ὁμάδες αὗται διὰ κατευθύνσεων συγκλινουσῶν ἐπεχείρησαν ἐπιθετικὴν ἐπιστροφὴν κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ κατεχομένων θέσεων παρὰ τὸ Δορύλαιον.

Αἱ γραμμαὶ ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων, βορείως μὲν τοῦ Πουρσάκ προὔστατεύοντο ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ κωλύματος τοῦ ὄρειου ὄγκου τοῦ Μπόζ δάγ, νοτίως δὲ τοῦ Πουρσάκ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ δυνάμεων, αἵτινες εἶχον καταλάβει τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων «Ἀχμέτ Τιράν Μπαμπά Τεπέ-Τσάμ-Τεπέ».

Δὲν δύναται τις ἢ νὰ ἐξάσῃ τὴν τοιαύτην διάταξιν ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατὸν διὰ τὸν σκοπούμενον καθ' ἡμῶν αἰφνιδιασμόν.

Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Τούρκων ἐστηρίζετο κυρίως ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ὅτι τὸ Γ' Ἑλληνικὸν Σῶμα Στρατοῦ, τὸ καταλαβὸν τὸ Ἑσκι Σελίχ, θὰ προώθει ἀναπτύσσον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Δορυλαίου τὰς Μεραρχίας του ἐν συμπαράταξιν ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ, οὕτως ὥστε, ἀπογυμνουμένης τῆς γραμμῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ, αἱ ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ νότου τουρκικαὶ πτέρυγες ν' ἀποκόψωσι ταχέως καὶ εὐχερῶς τὴν γραμμὴν συγκοινωνιῶν καὶ ὑποχωρήσεως αὐτοῦ.

3. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως Γ' Σ. Στρατοῦ εἶχεν ἀντιθέτως σκεφθῆ ὅτι ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν εἶχεν ἐπαφὴν καὶ ἡ κατάστασις ἀκόμη ἦτο συγκεχυμένη ἐπεβάλλετο αὐτῷ νὰ ἔχῃ κλιμακῆδὸν κατὰ βάθος τεταγμένας Μεραρχίας του [τὴν X πρὸς τὸ Σινεκλῆ καὶ τὴν VII περὶ τὸν Σιδ. Σταθμὸν Δορυλαίου, τὴν IX εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Πουρσάκ περὶ τὸ Καρὰ Σελίχ, τὴν III περὶ τὸ Μπόζ Ἐγιούκ καὶ τὴν XI βορείως τοῦ Καράκιοι], οὕτως ὥστε ἡ διάταξις τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἐπέτρεψε ν' ἀντιμετωπισθῶσιν ἐπιτυχῶς καὶ νικηφόρως—δι' ἐνεργητικῆς ἀμύνης—αἱ ἐχθρικαὶ προσβολαὶ ἀπὸ πάσης κατευθύνσεως, ἐπὶ ἀναπτύξεως μετώπου περίπου 60 χλμ.

Ἡ τοιαύτη διάταξις τῶν Μονάδων ἀκριβῶς, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἀπετέλεσε τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς νίκης, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀνδρείας τοῦ στρατευμάτος ἐν γένει καὶ ἅμα τῆς τόλμης καὶ αποφασιστικότητος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ μας.

4. Ἐμπλακείσης τῆς Ταξιαρχίας ἱππικοῦ ἐνεργότατα εἰς τὸν ἀγῶνα, πρὸς τε τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῆς X Μεραρχίας καὶ πρὸς Ἀσαγὶ Τζαγκλάν, δὲν ἦτο πλέον ἐφικτὸν ἐπὶ πολὺ μεγάλου βάθους νὰ ἐνεργηθῆ ἀπηνῆς καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ καὶ παρακολουθηθῆ ὁ ἀντίπαλος πλέον τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων χιλιομέτρων. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡ XIII Μεραρχία ἠδυνήθη νὰ παρεμβῆ εἰς τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ Ἀράμπ Ἐϋρέν καὶ ἀπὸ τοῦ Ντουζ Τεπέ χώρου.

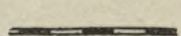
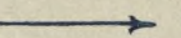
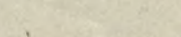
Πρόχειρον Σχεδιάγραμμα Πεδίου Μάχης περί το Δορύλαιον (8 Ιουλίου 1921)

Συνετάχθη υπό Ν. Σπηροπούλου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΚΛΙΜΑΣ 1:250.000

- Σιδηροδρομική Γραμμή
- Ἑλληνικός Στρατός
- Τουρμικός Στρατός

Σύντομος μόνον καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ ἐνηργήθη ὑπὸ τοῦ 22ου Σ. Πεζικοῦ καὶ ὑπὸ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ κυροβολικοῦ τῆς VII Μεραρχίας, μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τῆς 8—9 Ἰουλίου συνεχισθεῖσα ἐπὶ τοῦ Μπὸς Δάγ, ἤτοι ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ.

Ἄνευρίσκει τις κατὰ τὴν μάχην ταύτην πολλὰ ἀξιωμακτικὰ παραδείγματα ἐκ μέρους τῶν διοικούντων περιστροφόμενα εἴτε περὶ τὴν ἀνάληψιν βαρειῶν εὐθυνῶν πρὸς πρωτοβουλίαν ἐνεργείας ἐντὸς τοῦ πνεύματος τοῦ πρωταγεύοντος παρὰ τῇ Ἀνωτέρᾳ Διοικήσει τοῦ Στρατοῦ, εἴτε περὶ τὴν ἀλληλεγγύην, τὴν ὀφειλομένην μεταξὺ τῶν διαφόρων Μονάδων, εἴτε περὶ τὴν ἑναρμόνισιν τῶν σκέψεων πάντων τῶν Διοικούντων, κατατεινουσῶν πρὸς ἓνα κοινὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, τὴν ἐπίτευξιν τῆς νίκης, εἴτε περὶ τὴν εὐκνησίαν καὶ τὸ εὐέλκικτον τῶν Μονάδων κ. λ.π.

6. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ καὶ ὁ Ἰσμέτ πασᾶς, προσωπικῶς διευθύνοντες τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Ἀλπί Κιοῖ (Α. τοῦ Ἐσκι Σεχίρ) καὶ ἀναμένοντες ἀπὸ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εὐκαταῖον δι' αὐτοὺς ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς Δορύλαιον νικηταί, διεψεύσθησαν ἐν ταῖς προσδοκίαις αὐτῶν ταύταις, διότι τῆς τουρκικῆς σκληροτραχήλου πεισματικῆς ὑπερίσχυσεν ἡ ἑλληνικὴ ἀνδρεία, τῆς τουρκικῆς καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἡ τόλμη καὶ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλλήνος στρατιώτου.

Ἡ διήμερος περὶ τὸ Δορύλαιον μάχη τῆς 7 καὶ 8 Ἰουλίου 1921 θ' ἀποτελέσῃ μίαν ἐκ τῶν περιφανεστέρων καὶ εὐκλεσεστέρων σελίδων τῆς ἱστορίας, ἐφ' ἣ θὰ σεμνύνηται ἕσασι ὁ στρατὸς τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

Σημείωσις.—Συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει ἀπλῶν ἀναμνήσεων τῇ 4 Ἰανουαρίου. 1926.

Ν. Κ. Σπυρόπουλος
Σχῆς Ἴππ. ἐ. ἀ.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΑΣΗΜΟΦΟΡΕΙ ΤΟΥΣ ΓΕΝΝΑΙΟΥΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΟΥ ΔΟΥΡΥΛΑΙΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΝΙΑΣ

*Εφεδρος Ἀνθυπολοχός

Κατήγετο ἐξ Ἄρτης. Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου τοῦ 1918 ὑπηρετῶν εἰς τὴν III Μεραρχίαν καθὼς καὶ τῆς εἰς Οὐκρανίαν ἐκστρατείας ὡς ἀνθυπασπιστὴς παρὰ τῷ 7ῳ πεζ. Συντάγματι Μετέσχεν ἐπίσης τῆς ἐκστρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ κατόπιν τῆς Μικρασιατικῆς ὑπηρετήσας εἰς τὸ 28ον Σύνταγμα πεζ. Ἐτραυματίσθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1921 εἰς τὴν μάχην τῆς Κοβαλίτσας, ἀλλὰ δὲν ἀπεσύρθη τοῦ ἀγῶνος καὶ τραυματισθέντος τοῦ λοχαγοῦ του ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ λόχου του καὶ προησπίσθη τὴν κινδυνεύουσαν σημαίαν τοῦ Συντάγματος νοσηλευθεὶς μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐφρονεῦθη διαμελισθεὶς ὑπὸ ὀβίδος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σουλτάν-Ντερεῖ τῆς 8 Ἰουλίου 1921.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Λοχίας ἐξ Ἐλίκης, Ἀχαϊοῦλιδος

Ἐφρονεῦθη εἰς Μικρὰν Ἀσίαν τῇ 8 Ἰουλίου 1921 κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Δορυλαίου.

ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΣΜΥΡΝΗΣ

*Ἀπόσπασμα Ἡμερησίας Δίγλης Συντάγματος τῆς 15ης Αὐγούστου 1920.

Ἄριθ. πρωτ. 19242[9127]12-8-20.

*Ἡμερησία Διαταγῆ 13-8-1920.

Λαβὼν ὑπ' ὄψει πρότασιν τοῦ 27ου Πεζ. Συν]τος ἀπονέμω τὸν πολεμικὸν σταυρὸν γ' τάξεως εἰς τὸν Λοχίαν Δημητρακόπουλον Εὐάγγελον τοῦ Γεωργίου, διότι ὡς διοικητὴς ἡμιδιμοιρίας ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ διὰ τοῦ θάρρους, τῆς ψυχραιμίας του καὶ τῆς ὀρητικότητός του κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Θράκης ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ὀχυρωμένου ἐχθροῦ προχωρῶν διεκρίθη ἐν τῇ τοῦ καθήκοντός του πρὸς τὴν πατρίδα ἐκπληρώσει, εἰς τρόπον ὥστε μέγας ἀριθμὸς αἰχμαλώτων νὰ συλληφθῇ καὶ ὑπερδιπλάσια ἐχθρικὰ δυνάμεις νὰ κατασυντριβῶσιν ἀρίστασι ἀφθονον πολεμικὸν ὕλικόν, πολυβόλα καὶ πυροβόλα των ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης.

Ἐν Τ. Τ. 911 τῇ 5 Δεκεμβρίου 1920.

Διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀντιγραφῆς

*Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Συν]τος

Δ. Δημητριάδης

*Εφεδρ. ἀνθ]χος

ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ

Ἐξ Ἄρτης

Λοχαγὸς Παζικοῦ

*Ἐπεσον εἰς Γιλδίς (12-7-1921)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ

Δικηγόρος-Εφ. Ὑπολ. Πεζικοῦ ἐκ Σπάρτης

Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Τὸ 1916 προήχθη εἰς ἔφεδρον ἀξιωματικόν. Ἀνακληθεὶς μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ μετέσχε τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας.

Τὴν 6 Αὐγούστου 1921, διοικῶν λόχον εἰς Τουλοῦ-Μπουναό, υπέστη ἐπίθεσιν υπερτετραπλασίας δυνάμεως Τσετῶν, ἀμυνθεὶς ἡρωϊκῶς καὶ κατορθώσας νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἄνδρας του εἰς υπερῶσπιον τῆς θέσεως ἣν κατεῖχε καὶ ἣς ἡ σπουδαιότης ἦτο ἐξαιρετικὴ. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μάχης ἴστατο ὀρθοῖος πρὸς ἐμψύχωσιν τῶν ἀνδρῶν του καὶ ἐν πλήρει ψυχραιμίᾳ ἔπαιζε μετὰ μίαν ἀλυσίδα τὴν ὁποίαν ἐκράτει, μέχρις ὅτου ἐφονεύθη. Κατὰ τὴν φράσιν τοῦ στρατηγοῦ Ν. Τρικουπῆ διὰ τῆς υπερόχου αὐτοθυσίας του «ἔσωσε τὴν κατάστασιν».

Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ : Οἱ πρῶτοι δύο στρατιῶται φονευθέντες εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκαλῆ Γκιόλ. Μετ' αὐτοὺς κατὰ σειρὰν ὁ λοχαγὸς ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΚΑΝΟΥΓΛΗΣ φονευθεὶς κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην (12-7-1921) καὶ παρ' αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του στρατιώτης κλαίων

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡΗΓ. ΛΑΜΠΑΘΑΚΙΣ

Υπομόραχος ἐξ Ἀποκορώνου τῆς Κρήτης

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1878 καὶ μετέσχε τῆς ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης τελευταίας ἐπαναστάσεως νεανίας ὢν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῆς Κρητ. Χωροκῆς εἰς ὃ διέπρεψεν. Ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσεν εἰς Θεσσαλονίκην κατὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς καὶ ἐξετέλεσεν εὐδόκως τὸ καθήκον του χρησιμοποιούμενος πάντοτε εἰς ἐμπιστευτικὰς ἀλλὰ καὶ δυσκόλους ὑπηρεσίας, λόγῳ τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν ἐγένετο τὸ ἐξόχως ἀδαμάντινον ἀλλὰ καὶ πατριωτικὸν τοῦ χαρακτῆρός του ἀλλὰ καὶ ἡ παρὰ πάντων θαυμαστὴ καὶ σεβαστὴ γενναιότης του ἐν ὅρῳ κινδύνου.

Μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀστυνομικὴν ὁργάνωσιν τῆς ὑπὸ τὸν Γεώργιον Τσόντον-Βάρδαν περιοχῆς Κορυτσᾶς.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατεῖαν ἀνακληθεὶς ἐξ ἀποτάξεως ὡς μόνην χάριν ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους του ἐζήτησε νὰ τοποθετηθῇ εἰς τι τῶν πρὸς καταδίωξιν τῶν Τσετῶν ἀποσπασμάτων. Καὶ πράγματι ἀπεστάλη εἰς τὰ Θεῖρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ κεφαλῆς λόχου ἐκ χωροφυλάκων καὶ ἀνέλαβε τὴν καταδίωξιν τῶν Τσετῶν. Ἀλλὰ ἦτο προωμένον νὰ εἴρῃ ἐκεῖ ἐνδοξον τέλος διότι εἰς μίαν μετὰ τῶν Τσετῶν συμπλοκὴν ἐφρονεῦθη τὴν 9ην Αὐγούστου 1921. Ὁ θάνατός του ἐστέρησε τὴν πατρίδα ἐνὸς τῶν ἀρίστων τέκνων της καὶ οἱ γνωρίζοντες αὐτῶν μετὰ συγκινήσεως ἀναπολοῦσι τὸν γενναῖον καὶ τίμιον στρατιώτην τοῦ καθήκοντος.

Ε. Μ. Π.

Μνημόσυνον τῶν πεσόντων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δορυλαίου γενόμενον εἰς Ἀκ-Μπουνάρ τῇ 25-7-1921

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικού ἐκ Σηροχωρίου

Μετέσχεν ὡς λοχίας τοῦ πολέμου τοῦ 1897. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Γιαννιτσῶν, Λαχανᾶ, Κρέσνας καὶ Τσουμαγιάς.

Ἀνακληθεὶς μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 εἰς τὴν ἐνέργειαν μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καθ' ἣν γενναίως μαχόμενος ἐφορεύθη εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Γιλντίζ-Ντὰγ τῆ 12 Αὐγούστου 1921.

ΒΛΑΣΙΟΣ ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΣ

Συνταγματάρχης Πεζικού

Ἐπεδόθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον. Ὡς ἐπιλοχίας μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 διακριθεὶς διὰ τὴν τόλμην του κατὰ τὰς μάχας Ἀνωγείου καὶ Γοιμπόβου.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὡς ὑπολοχαγὸς διοικητῆς λόχου μετέσχε τῶν μαχῶν Ἐλασσῶνος, Σαραντάπορου, Ἐικατερίνης, Γιαννιτσῶν, Ὀστρούβου, Κορυτσᾶς, Ἀετορράχης, Ἰωαννίνων. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ἔλαβεν ἐπίσης ὡς διοικητῆς λόχου μέρος εἰς τὰς μάχας Κιλκίς-Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, Τσουμαγιάς καὶ Ὀνιάρ-Μαχαλᾶ ἔνθα ἐτραυματίσθη ἐλαφρῶς. Ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἀνδρείους τοῦ ἡρωϊκοῦ Βελισσαρίου.

Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Β. Ἠπείρου ἐσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων ἐθελοντῆς εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀναλαβὸν τὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν τοῦ Συντάγματος Δελβίνου, ὠδήγησεν αὐτὸ εἰς τὸ πῦρ καὶ διεξήγαγε τὴν ἀμυναν τῆς μονῆς Τσέπου.

Ἀνακληθεὶς ἐξ ἀποτάξεως τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 37ου Συντάγματος καὶ μετέσχε τῶν μαχῶν Ἀκτσέ, Μπαγλί, Τενλί καὶ Ἐσκή-Σεχίρ ἐπαινεθεὶς διὰ τὴν δρᾶσιν του ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς VII Μεραρχίας καὶ λαβὼν τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον ἀνδρείας.

Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Ἀγκύρας τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τοῦ 2)39 Εὐζώνικοῦ Συντάγματος. Ἐφορεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς 20 Αὐγούστου 1921 ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Συντάγματός του.

* *

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΤΑΓΗ

2)39 Σύν)μα Εὐζώνων

Πρὸς τοὺς κ. Διοικητὰς Λόχων, Ἐπιτελείου Μικροῦ καὶ Ταγμάτων

Ἐνεργήσατε ὀνομαστικὴν πρόσκλησιν ἀναφέροντες ὀνόματα ἀπόντων.

Κοινοποιήσατε εἰς ἅπαντας ὀπλίτας συγκεντρωμένους τὴν κάτωθι διαταγὴν μου.

«Στρατιῶται, σᾶς γνωρίζω ὅτι πλησιάζομεν τὸν ἐχθρὸν ὃ ὁποῖος πιθανὸν νὰ θελήσῃ νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην του, διότι ψυχροραγεῖ, καὶ νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ. Ἐπομένως σᾶς ἐξορκίζω νὰ εἰσθε ὅλοι ἠνωμένοι. Μὴ χωρίζετε ἀπὸ τοὺς λόχους σας, καθαρίσατε τὰ ὄπλα σας, ἔχετε ἐτοιμοὺς τὰς χειροβομβίδας σας διὰ νὰ τὸν κατασυντρίψωμεν.

Σκεφθῆτε ὅτι εἰσθε μακρὰν πλέον καὶ ἐὰν πάθωμεν καμμίαν συμφορὰν θὰ καταστραφῶμεν ὅλοι. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἴμεθα ὅλοι μαζὺ. Μὴ χωρίζετε, θὰ ὑποφέρητε 4—5 ἡμέρας ἀκόμη. Ἐχετε ὑπομονὴν καὶ ὑπακούετε εἰς τοὺς Λοχαγούς σας καὶ Διμοιρίτας σας.

Ἡ γενναιότης σας τώρα θὰ φανῆ ὅπου εἶναι αἱ τελευταῖαι στιγμαί. Μὴ ὀργίζεσθε, ὅλα θὰ τελειώσῃσι καὶ θὰ ἐπανέλθῃτε ταχέως ὑγιεῖς εἰς τὰ σπήτια σας.

Ἐν Τ. Τ. 915 τῇ 9ῃ Αὐγούστου 1921

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος

Β. Καραχρῆστος

Ἄριθ. 1163.

***
ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Ἐν Ἀργυροκάστρῳ τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1914

Τὸν Ταγματάρχην Καραχρῆστον Βλάσιον Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος Δελβίνου πρῶτον εἰς τὸν Ἡπειρωτικὸν Ἀγῶνα κατελθόντα, προσενεγκόντα ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τοῦτον καὶ δρασάντα ἐξαιρετικῶς μετὰ τοῦ σώματός του κατὰ τὰς διαφόρους συναφθείσας μάχας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε οὐ μόνον ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς διαφόρους αὐτοῦ θέσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ, ἀφήσας ἐλευθέραν τὴν πρὸς Αὐλῶνα ἄγουσαν, προσιβάζω εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου, τὸν δὲ προσιβασμὸν τούτου λογίζω ἀπὸ 1ης τοῦ ἰσταμένου μηνὸς Αὐγούστου.

Ὁ Ὑπουργὸς

Δ. Δούλης

Ὁ Θάνατος τοῦ ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΥ καὶ τοῦ ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου ἠλλαξα πολλὰς Μεραρχίας μετὰ τῆς πυροβολορχίας μου.

Ἀρχικῶς ὑπηρετήσα μετὰ τοῦ πολυδοκιμασθέντος 2]39 Συν. Εὐζώνων ὅπου διώκει ὁ Συν]χης Καραχρῆστος.

Ἐνθυμοῦμαι ὀλίγον πρὶν φονευθῆ ὁ ἡρωϊκώτατος ἐκεῖνος ταγ]χης του πεζικοῦ Σακελλάριος Βασιλ. ἔφαγεν εἰς τὴν Πυροβολορχίαν μου. Ἐτραγώδει κατὰ τὸ φαγητὸν διαρκῶς τὸ τραγοῦδι ποῦ ἔχει τὴν φράσιν «καὶ γιὰ τὲς κοπέλλες ξεύρω μυστικά.» Τραγουδαῖτε πατριώτη; τοῦ λέγω. «Ναὶ πατριώτη, μοῦ ἀπαντᾷ (κατήγεται καὶ οὗτος ἐκ Φθιώτιδος). Ποιὸς ξεύρει ἂν θὰ ξανατραγουδήσουμε». Ἐφρονεύθη εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Γιλντίζ-Ντάγ τὴν 12ην Αὐγούστου, πληγείς πρὸ ἐχθρικῆς σφαιρας εἰς τὸν λαιμὸν. Ὁ θάνατος ἐπῆλθεν ἀκαριαίως. Πόσον ἐλυπήθη ὁ Συν]χης του Καραχρῆστος. «Ἔτσι εἶναι κ. Συν]χα, τοῦ ἔλεγα. Καὶ ἐγὼ τὸν ἀγαποῦσα. Τί νὰ κάνουμε.»—Μὰ ξεύρεις τέτοιοι ἀξιωματικοὶ χρειάζονται, μοῦ ἀπήντα.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτε συνεζητοῦμεν ταῦτα ὁ χῶρος κατεκλύετο ὑπὸ σφαιρῶν.

Ἐγὼ ἐξηπλώθην εἰς ἕν χαράκιμα πρώην Τουρκικόν.—Κύριε Συν]χα φυλαχθῆτε. «Δὲν τὰ λαμβάνω ἀτὰ ὑπ' ὄψει μου, μοῦ λέγει, ὁ Συν]χης Καταχρῆστος. Ὁ ἀξιωματικὸς στὸν πόλεμον εἶναι σὰν τὸ μανάρι τοῦ χασάπη».

Τὴν ἡμέραν ποῦ ἐφρονεύθη ὁ Συν]χης Καραχρῆστος, 20 Αὐγούστου, εἰς Καρᾶ Κουγιού, ἐπειδὴ μόνη ἡ πυροβολορχία μου ὑπεστήριξε τὸ Σύνταγμα τοῦ 2]39 Εὐζώνων μετὰ μιᾶς ὀρειβ. Πυρ]χίας, μετέβην ἵνα συνεννοηθῶ μετὰ τὸν Συν]χην διὰ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῶν Καρᾶ Κουγιού. Μετὰ ἐπιληροφόρησεν ὅτι θὰ διατάξῃ ἐπίθεσιν καὶ προσέθεσε. «Θὰ τὰ καταλάβουμε τὰ ὑψώματα. Σὺ ξεύρεις τὴν δουλειά σου. Προπαρασκεύασε τὴν ἐπίθεσιν καὶ θὰ ἐπιτεθῶμεν».

Φαντάζομαι, τῷ εἶπον κ. Συν]χα δὲν θὰ ἔχουμε πολλὰς ἀπωλείας διότι ἔχω καλὸ παρατηρητήριον καὶ θὰ τοὺς ρίψω πολλὰ βλήματα.—«Εὐχαριστῶ, μοῦ ἀπήντησε. Λυπᾶμαι τοὺς εὐζώνους μου. Εἶναι ὅλοι γέροι, (διότι ὡς γνωστὸν τὸ 2]39 μετὰ τὸ Ἀβγινὸν λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν δὲν εἶχεν ἄνδρας. συνεπληρώθη δὲ τότε ἐξ ἐπιστράτων,) εἶναι ὅλοι οἰκογενειάρχαι. Τί νὰ τοὺς κάμω. Τί νὰ τοὺς κάμω. Πόλεμος γίνεται.» Καὶ ἐπανελάμβανε διαρκῶς. «Ἐχω πολλοὺς νεκροὺς, τοὺς λυπᾶμαι. Εἶναι οἰκογενειάρχαι».

Μετὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς βολῆς τῆς Πυρ]χίας μου καὶ ἐνὸς οὐλαμοῦ τῆς ὀρειβ. Πυροβολορχίας Ρασούλη (διότι ὁ ἄλλος οὐλαμὸς προωθήθη ἔτοιμος ὡς πυρ]κὸν συνοδείας κατὰ τὴν καταδίωξιν

τῶν ἐχθρῶν) ἐπετέθη τὸ πεζικόν. Κατέλαβε τὰ ὑψώματα τοῦ ἐχθροῦ ἄνευ ἀπωλειῶν. Αἰφνης ὁμοῦ ὁ ἐχθρὸς ἐκσπᾶ ὡς κεραυνός. Τὸ βαρὺ Πυρρὸν του ὠρῶνται. Ἐπιτίθεται μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις. Τὸ πεζικόν μας ἀνατρέπεται καὶ ὑποχωρεῖ ἀτάκτως. Ὁ Συν|χης σπεύδει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. «Παιδιά φωνάζει σκεφθῆτε τὴν ἀτιμίαν. Ἐμπρός». Σφαῖρα ὁμοῦ πολυβόλου τὸν εὐρίσκει εἰς τὸ στήθος καὶ πίπτει.

Θεσσαλονίκη Δεκέμβριος 1925.

Χρῆστος Μαντᾶς

Ταγματ. πυροβολικοῦ

Α. ΨΑΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ ἐξ Ἀμφιλοχίας

Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ 1913 καθὼς καὶ εἰς τὸν ἐν Μακεδονία πόλεμον τοῦ 1918.

Ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπιζανίου.

Ἀνακληθεὶς ἐξ ἀποτάξεως τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 μετέσχε τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας.

Ἐφρονεῦθη τῇ 13 Αὐγούστου 1921 εἰς Σαπάντζαν μαχόμενος ἔφιππος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Μετέσχε τῶν μαχῶν Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Ὀστρούβου, Κορυτσᾶς, Ἰωαννίνων, Κιλκίς—Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, Τζουμαγιάς. Εἰς τὴν τελευταίαν δὲ μάχην ἐτραυματίσθη εἰς τὸν πόδα.

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κανλί-Γκιόλ.

* *

Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Γραφεῖον Μεράρχου

Πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἡρωϊκῶς καὶ ἐνδόξως ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντος Λοχαγοῦ Πεζικοῦ **Χριστογιάννη Γεωργίου** τοῦ 5ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Ὁ ἐν ἀφθάρτῳ ἡρωϊσμῷ ὑπὲρ Πατρίδος ἐνδοξὸς θάνατος πολυφιλήτου τέκνου ὑμῶν καὶ ἐκλεκτοῦ μέλους τῆς Στρατιωτικῆς οἰκογενείας, τοῦ γενναίου λοχαγοῦ Πεζικοῦ Χριστογιάννη Γεωργίου, πεσόντος ἡρωϊκῶς ἀνὰ τὸ Μικρασιατικὸν ἔδαφος κατὰ τὴν μάχην Κανλί-Γκιόλ τὴν 15ην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1921 τιμᾶ καὶ γεραίρει τὴν Οἰκογένειαν Ὑμῶν καὶ τὸν Στρατόν, τοῦ ὁποίου ἀπετέλει μέλος ἐκλεκτόν.

Βεβαίως λυπεῖσθε διὰ τὸν θάνατόν του, διότι ἐστερηθήτε μέλους ἀγαπητοῦ, ὡς καὶ ἡμεῖς λυπούμεθα, διότι ἐστερηθήμεν ἐνὸς γενναίου πολεμιστοῦ.

Ἐν τούτοις ὁμοῦ δὲν πρέπει νὰ λυπεῖσθε διὰ τὸν θάνατόν του, πρέπει μόνον μὲ δίκαιον ἐγωῖσμόν νὰ υπερηφανεύησθε καὶ νὰ σεμνύνησθε διὰ τὴν θυσίαν του καὶ τὸν ἡρωϊσμόν του, διὰ τὰ μεγάλα ἔργα του καὶ τὰ ὑπέροπλα καταρθώματά του.

Ἡ Πατρίς εὐγνώμων πρὸς τὸ χυθὲν τίμιον αἷμα του, στεφανώνει μὲ εὐλάβειαν θρησκευτικὴν τὸν ἱερὸν τάφον τοῦ ἡρώος πολεμιστοῦ τῆς καὶ πλέκει ἀμαράντους στεφάνους δόξης καὶ τιμῆς. Ἡ δὲ Ἱστορία

τῆς μεγαλυνθείσης Πατρίδος μας, εἰς χουσᾶς σελίδας θ' ἀναγράφῃ ἐπὶ αἰῶνάς τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων ὑπεράσπιτών της καὶ μὲ θαυμασμόν θὰ ὀμιλῇ εὐγλώττως διὰ τὴν αὐτοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησίν των.

Ἐγὼ δὲ ὡς ἀντιπρόσωπος σήμερον τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1921 ἐν προκειμένῳ μὲ συγκίνησιν ἱερῶν καὶ ὑπερηφάνειαν δικαίαν ὑποκλινόμενος εὐλαβῶς πρὸ τῶν ἱερῶν τάφων, διαβιβάζω πρὸς Ὑμᾶς τὰ βαθέα συλληπητήριά μου διὰ τὸν ἥρωϊκὸν καὶ ἐνδοξὸν θάνατόν του· ἐν ταυτῷ ὅμως καὶ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην τῆς Πατρίδος μας διὰ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὁποίας προσέφεραν ἑαυτὸν ὡς θυσίαν εἰς τὸν βωμόν της.

Στρατηγεῖον τῆ 30 Σεπτεμβρίου 1921

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας

Ἀθαν. Φράγκου

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἦταν ἡ ὥρα 3.30' ξημερώνοντας ἡ 15 Αὐγούστου τοῦ 1921 καὶ τὰ τάγματα τοῦ ἀποσπάσματος Λούφα μὲ σχηματισμὸν προσπελάσεως συμπαρατεταγμένα καὶ ἀθόρυβα, γιὰ νὰ μὴ γίνουιν ἀντιληπτά ἀπ' τὸν ἐχθρὸν, μέσα στὸ σκότος προχωροῦν γιὰ νὰ καταλάβουιν τὸν περιφημον ὀδοντωτῶν λόφον ποῦ προστατεύει τὸ Πολατλή.

Κατὰ τὰ ξημερώματα τὰ τάγματα βρίσκονται πολὺ κοντὰ στὸ λόφο καὶ μὲ τὴ λόγχη στὸ ὄπλο ὀμοῦν νὰ κατελάβουιν τὰς ἐχθρικὰς θέσεις.

Ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἐκεῖ συγκεντρώσει ἰσχυρὰς δυνάμεις καὶ πυροβολικὸν Σκόντα καὶ μολονότι ἔχε ἐκτοπισθῆ ἀπ' τὰς θέσεις του, ἐν τούτοις κρατιέται ἀκόμη στὴν κορυφὴ μὲ πεῖσμα.

Τὰ τάγματα Κιτρινιάρη καὶ Μανρομάτη βρίσκονται 100 μέτρα κάτω ἀπ' τὴν κορυφὴ καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὴν κατελάβουιν.

Ὁ ἐχθρὸς τὰ κτυπᾷ πλευρικὰ καὶ ἀπ' τὸ ἦψωμα Καρακαγιού μὲ σφαῖρες καὶ ὀβίδες.

Τοὺς στέλνεται ἐνίσχυσις ἀπὸ τὸ τάγμα ἐφεδρείας καὶ τέλος περὶ τὸ μεσημέρι ὕστερα ἀπὸ πάλι στήθος πρὸς στήθος ὀλόκληρος ὁ ὀδοντωτὸς λόφος κυριεύεται, ὅλα δὲ αἱ λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀποκρούονται.

Μπροστὰ ἀπὸ τὰ γενναίωψα παλληκάρια μας καὶ ὁ ἥρωϊκὸς Ταγματάρχης τῶν Σωτήριος Κιτρινιάρης, ὁ ὠραιπαθὴς αὐτὸς ἀξιωματικὸς, ἀμιλλᾷται, προκινδυνεύει μαζύ των σ' τὴν περὶ προχωρημένη γραμμῆ.

Ἐνας τοῦρκος στρατιώτης κρυμμένος ἀκόμη σὲ δέκα βήματα ἀπόστασιν σὰν δολοφόνος τοῦ φύτευσε μὴ σφαῖρα στὴν κοιλιά καὶ τὸ ξανθὸ παλληκάρι γέρονι στὰ χέρια τῶν φαντάρων του θανάσιμα τραυματισμένο.

Περὶ πέρα στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Ἑσκή Σεχίρ ξεψύχησε ἀφήνοντας γιὰ τελευταία του παραγγελία στοὺς στρατιώτας ποῦ τὸν περιτριγύριζαν «νὰ ὑπομείνουιν καρτερὰ γιὰ τὴ γλυκειὰ Πατρίδα κάθε θυσία καὶ κάθε στέρησιν».

Τάσος Σκλήρης
Ἀντισυν. πεζικοῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΜΥΡΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ.

Μετέσχεν τῶν πολέμων τοῦ 1912-1914 καὶ εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Πεστῶν, Ἀετορράχης, Ἰωαννίνων, Κιλκίς—Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, καὶ Τζουμαγιάς.

Ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλλε-Γκρόττο τῆ 15ῃ Αὐγούστου 1921.

Προτάθη διὰ προαγωγὴν ἐπὶ διακεκριμένη πράξει καὶ διὰ τὸ χουσοῦν ἀριστεῖὸν ἀνδρείας ἐπανειλημμένως διὰ τὴν δρᾶσιν του κατὰ τὰς μάχας τῆς 2-3ης καὶ 8ης Ἰουλίου 1921.

Ἄριθ. 23898 Ἐπιτελ. Γραφείον Γ'.

Ἐν Στρατηγείῳ 18 Ὀκτωβρίου 1921

Π Ν ΜΕΡΑΡΧΙΑ

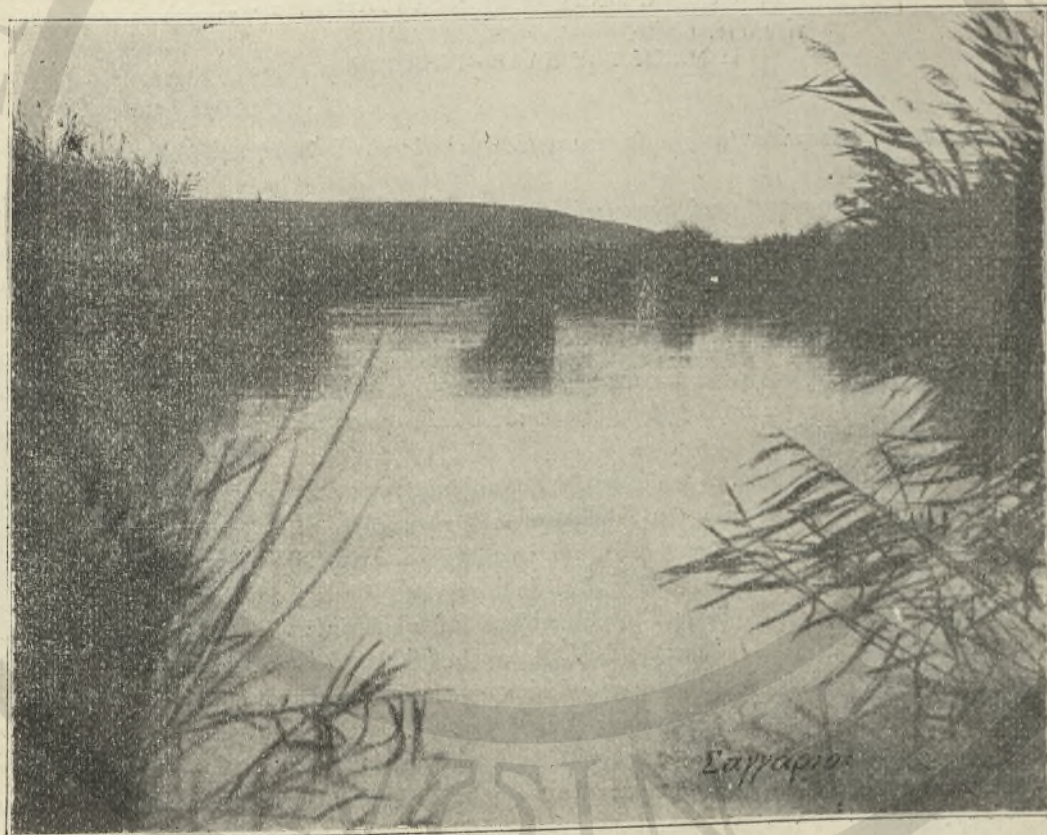
*Πρὸς τὴν τετιμημένην Οἰκογένειαν τοῦ ἥρωος Λοχαγοῦ Ἀρμύρα Ἰωάννου**Εἰς Χαλκίδα*

Οἱ Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται τῆς ἠρωϊκῆς Μεραρχίας μου διαβιβάζουσιν ὑμῖν δι' ἐμοῦ τὰ θεομὰ
συλλυπητήρια διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συστρατιώτου των προσφιλοῦς σας Ἰωάννου.

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι οὗτος ἔπεσεν ἠρωϊκῶς μαχόμενος εἰς ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα καὶ ὑπὲρ τοῦ
μεγαλείου τῆς Πατρίδος τὴν 15ην Αὐγούστου τσεχ. ἔτους εἰς τὴν μάχην τοῦ Καλὲ Γκρόττο.

Ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν ἔνδοξος, δι' ὃ ἡ Πατρίς Σᾶς εὐγνωμονεῖ. Κλίνας τὸ γόνυ πρὸ τοῦ τετι-
μημένου νεκροῦ τῷ ὑπεσχέθην τὴν παροῦσαν πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ὡς ἐλάχιστον φόρον τιμῆς καὶ
εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην του.

Ὁ Μέραρχος

Ἰωάν. Τριβίλας

Σ α γ γ ά ρ ι ο ς

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΜΟΥ

Όταν μετά την μάχην τῆς 8ης Ἰουλίου ἤτις ἐπεσφράγισε τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κιουταχίας προηγηθείσας Τουρκικὰς ἤττας, ἀπερρασίζετο ὑπὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Πολιτικῶν παραγόντων ἐν Κιουταχίᾳ ἡ πρὸς Ἄγκυραν ἐκστρατεία καὶ ἀποδεκτὰ ἐγένοντο τὰ σχέδια τῆς ἐνεργείας ἐν ἐπιγνώσει τῶν με-

ΝΕΟΠ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Λοχαγὸς Πεζικοῦ
Ἐφρονεύθη εἰς Μικτοστῆζιν (16-8-1921)

γίστων δυσχερειῶν λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν καὶ κολοσσιαίων ἀποστάσεων, τὸ μόνον ἀντιστάθμισμα ὅπερ ὑπελογίσθη ἦτο ἡ ἐθελουσία καὶ ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Ἑλληνος μαχητοῦ. Ὡς ἀνταποκρίτρια διαφόρων ἐφημερίδων Ἑλληνικῶν καὶ ξένων, παρακολουθήσασα τὴν ἐκστρατείαν, ἰδίως ὄμμασιν ἀντελήφθην καὶ ἐθαύμασα πλειστάκις τὴν ἀνταπάρνησιν τῶν γενναίων μαχητῶν μας. Χωρὶς νὰ ἐπιφέρω ἀτομικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῶν παρατηρήσεών μου σήμερον, πᾶν εὐχαρίστως σταχυολογῶ ἀπὸ τὰ «πολεμικὰ ἀπομνημονεύματά μου», μίαν σελίδα διὰ νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὸ Λεύκωμα τῶν ἀγωνιστῶν.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΑΛΕ - ΓΚΡΟΤΤΟ

ΑΘΑΝ. Θ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ
Ἐκ Τεγίας
Ἐφρονεύθη εἰς Σαγγαρίδιον (16-8-1921)

16 Αὐγούστου 1921.

Ἡ πίεσις τῶν στρατευμάτων μας καθίσταται αἰσθητὴ εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον σημαντικὴ ἡ ἀπόηθίς του.

Ἡ βραχόδης κορυφογραμμὴ τοῦ συγκροτήματος Γκιουζελτὲ-Καλὲ-Κιόι ἢ Καλὲ-Γκρόττο ἀλίσκεται ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ὅπερ ἀπετέλει τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς παρατάξεώς μας, ἐν συνδυασμῷ τῶν ἐνεργειῶν τῆς XIII, V καὶ IX Μεραρχίας, πλὴν αἱ λεπτομέρειαι τῆς μάχης ταύτης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον ὄρημα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὰ.

Ἡμῖν μετὰ τῆς IV Μεραρχίας τὴν 9ην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου εἰς τὸ Χατζῆ-Μουσαῖ-Ὀγλοῦ καὶ τὴν 10ην εἰς τὸ Ἄλᾶ-Χατζῆ, ὅπερ δὲν ἀναγράφεται εἰς τὸν χάρτην.

Ἐκεῖ ἔμαθεν ἡ Μεραρχία ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔφερε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸ Καλὲ-Γκρόττο διότι ἐφοβεῖτο ὑπερφαλάγγισιν.

Τὴν 11ην ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία ἀπεσύρθη βορειοδυτικώτερον εἰς ὄροσειρὰν ἣς ἦτο ἀπόρητος καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ τὴν 12ην. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀνάψῃ τὸ κανόνι.

Εἰς τὴν γύρω ἔκτασιν ὁ πόλεμος χορεύει καὶ δογιάζει ὁ θάνατος. Τὸ Α' καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἤρχισαν τὴν μεγάλην τραγωδίαν. Τὸ Β' ἀκόμη δὲν ἤπλωσε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν στέφανον τῆς δόξης.

ΝΙΚΟΛ. ΑΝΔ. ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ
Ἀνθυπασπιστὴς
Ἐκ Μοχοῦ Πεδιάδος Κρήτης
Ἐφρονεύθη εἰς Ἀρντίς (18-8-1921)

Τὴν 13ην ξεκινοῦμεν διὰ τὸ Κερπίτς.

Ἐμπρὸς ἡ V Μεραρχία (Τριλίβα) ἀριστερώτερον ἡ XIII (Διγενῆ) καὶ δεξιὰ ἐν μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ Τσαγγαρίδη, σχηματισμένον ἀπο τὰς δυνάμεις τῆς ἰδίας Μεραρχίας.

Ἡ V καὶ ἡ XIII ἀθάνατοι, ὀρητικαί, ὑπέροχοι, τραβοῦν τὸν θανατηφόρον δρόμον καὶ ἀφαιροῦν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς Τουρκικὰς γραμμὰς, τὰς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς μὲ λύσσαν προασπίζεται, διὰ νὰ φθάσουν πρὸ τοῦ συγκροτήματος τοῦ Καλὲ-Γκρόττο.

Τί εἶναι τὸ Καλὲ-Γκρόττο;

Μία μικρὰ ἔξαρσις ἀπὸ ἀποτόμους βράχους ἐπάνω εἰς τοὺς ὁποίους εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν ἦτο στημένον φρούριον ὅπως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συναντᾷ κανεὶς εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μικρασιατικῆς γῆς.

Διὰ τὸν σημερινὸν πόλεμον ὅπου τὸ Πυροβολικὸν εἶνε ἰσχυρὸν δὲν

ἔχει καὶ μεγάλην ἀξίαν, ἀλλὰ «Καλὲ-Γκρόττο» λέγεται ὁλόκληρος ὄγκος ὅστις ἐκτείνεται εἰς εἴκοσι χιλιόμετρα βάρθος καὶ δέκα πλάτος καὶ παρουσιάζει, διαδοχικὰ γραμμὰς διὰ τὴν ἀμυνὰν πολὺ δυνατὰς, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀνέβασμα καὶ ἄνευ ἀντιστάσεως προβληματικὸν εἶναι.

Τὴν 14ην ἀκολουθοῦμεν τὰς δύο μαχομένας Μεραρχίας καὶ ἐφθάνομεν εἰς τὸ Σιγανλί διψασμένοι καὶ κατὰκοποι. Μᾶς φθάνουν τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τῆς Μεραρχίας ἥτις ἀπὸ τὸν Ἰούλιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ δοξασμένον καὶ υπερήφανον ἀπόσπασμα τοῦ Τσιρογιάννη τοῦ πρώτου εἰσελθόντος ἐν Κιουταχίᾳ. Τὸ

ΙΩΑΝ. Ε. ΤΣΑΓΚΚΑΡΑΚΗΣ
Λεκανεὺς ἐν Μοχού Πεδιάδος Κρήτης
Ἐφρονεῦθη εἰς Ταμπούρ-Ουλού
(12 - 8 - 1921)

ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ξεκινοῦμεν καὶ φθάνομεν εἰς τὸ Κουλιούκ-Σάν-Τζαμί.

Ἡ ὥρα τῆς μάχης πλησιάζει καὶ διὰ τὴν ΙΧ.Ἡ ΧΙΙΙ μάχεται σκληρὰ μὲ μεγάλας ἀπολείας. Τὸ Καλὲ Γκρόττο κόκκινον ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων. Ἡ V ἔχει ἀγῶνα κάπως ἐλαφρότερον.

Τὴν 15ην φθάνομεν εἰς τὸ Μουτενενίν-Τσελιτὶ ὀπισθεν τῆς ΧΙΙΙ Μεραρχίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνισχύει ἡ ΙΧ Μεραρχία μὲ δύο τάγματα τοῦ 25ου Συντάγματος (Ἀντωνοπούλου).

Φλογισμένοι οἱ βράχοι τοῦ Καλὲ-Γκρόττο, πυρπολούμενοι ἀπὸ τὰ κανόνια μας, σφιγμένοι ἀπὸ τοὺς γενναίους φαντάρους μας εὐρίσκονται εἰς τὴν τελευταίαν τους ὥραν. Αἱ φάλαγγες τῆς

ΝΕΡΑΤΖΙΗΣ Α. ΜΠΑΤΑΝΗΣ
Ἐκ Σουκαράνης Ροδόπης
Ἐφρονεῦθη εἰς ἀροῖλαιον
Σαγγαρίου

ΧΙΙΙ Μεραρχίας κατέχουν τὰ αἱματοβαφῆ του πλάγια. Μία τελευταία κορυφὴ ἀπέμεινε. Ἀριστερὰ τὸ Α' Σ. Συνεχίζει καὶ αὐτὸ παράλληλα τὸν ἀγῶνα. Τὴν πρωΐαν τῆς 16ης εἰς τὰς ἰδίας μένομεν θέσεις. Ἀγριὸς κανονιοβολισμὸς, ἀγριὸς πόλεμος, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον στήριγμα τοῦ Καλὲ-Γκρόττο δὲν ἔπεσεν ἀκόμη!

Αἱ V καὶ ΧΙΙΙ Μεραρχία ἐξαντλήσασαι ὅλην τὴν μαχητικὴν αὐτῶν ἀπόδοσιν εἶχον ἤδη καθ' ἡλωθῆ. «Θὰ διατάξητε ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον κ. Μέραρχε;» ἐρωτῶ τὸν κ. Καλίνσκη (διοικητὴν τῆς ΙΧ Μεραρχίας) τὴν 7ην πρωΐνῃν καθ' ἣν ἐπέρναμεν τὸν καφέν μας ἔξω ἀπὸ τὴν σκηνὴν του (ἓνα τέτοιο πρᾶγμα ἤκουσα νὰ λέγεται μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν ὁποίαν διήλθομεν αὐπνοῖ). Πλὴν ὁ κ. Μέραρχος δὲν ἐπρόφθασε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΓΛΑΒΑΣ
Ἐκ Δερβεκιῶτης Αἰτωλοακαρνανίας
Ἐφρονεῦθη εἰς Σαγγαρίου
(20 - 8 - 1921)

Κληθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐσπευσμένως ὁ διοικητὴς τοῦ 3)40 Συν)τος Εὐζώνων κ. Ἄ. Ἐδιπίδης ἐχαιρέτησεν.

«Κύριε Ἐδιπίδη, εἶπεν ὁ κ. Καλίνσκης, καλεῖσθε σήμερον νὰ προσφέρετε μίαν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Πατρίδα. Πρὸ τοῦ Καλὲ-Γκρόττο μάχονται ἤδη πρὸ ἡμερῶν αἱ V καὶ ΧΙΙΙ Μεραρχία· ὁ ἐχθρὸς ἀκόμη κατέχει τὴν βραχὴν κορυφὴν. Τὸ δικό σας Σύνταγμα ποῦ εἶναι ξεκούραστο προσωρίσθη νὰ δώσῃ τὸ τελευταῖον καὶ ἀποφασιστικὸν κτύπημα. Εἶναι βαρεῖα ἡ ἀποστολὴ ἀλλὰ καὶ τιμητικὴ».

Ὁ κ. Ἐδιπίδης βεβαιώνει τὸν διοικητὴν τῆς

Μεραρχίας ὅτι θὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐπιτύχῃ ἡ ἀποστολὴ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Σύνταγμα ἵνα δώσῃ τὰς προπαρασκευαστικὰς διαταγὰς διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐνῶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Πεζικοῦ Συν)χης Τσιρογιάννης ἐνθουσιώδῃ καὶ παραινετικῶν ἐκφωνεῖ πρὸς τοὺς Εὐζώνους λόγον.

«Παιδιά, τὸ ψηλὸ ἐκείνο κορφοβούνη πρέπει νὰ τὸ καταλάβωμεν. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέθεσε σὲ μᾶς αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν. Τί λέτε, νὰ τὸ πάρωμεν;»

—Ψωμί! ἀπήντησαν οἱ Τσολιάδες, Κυρ' Αρχηγέ, γιατί ἔχομεν τρεῖς μέρες νὰ φᾶμε.

—Δὲν σᾶς τὸ κορύβω παιδιά, ψωμί δὲν ἔχομε....., μία συμμορία μεγάλη κτύπησε τὴν ἐφοδιοπομπὴν μας, καὶ τώρα ψωμί δὲν ἔχομε!

ΒΑΣΙΛ. ΑΘ. ΚΟΥΤΡΟΜΠΙΝΑΣ
Λοχίας ἐκ Καντσίκου Κοιτίσης
Ἐφρονεῦθη εἰς Καλὲ-Γκρόττο
(16 - 8 - 1921)

—Ψωμί ! ξαναεἶπαν οἱ Τσολιάδες.

—Ἐ τότε, εἶπεν ὁ Τσιρογιάννης μὲ χαμόγελο, τὸν Λόφο νὰ μὴν τὸν πάρωμεν ;

—Ποιὸς τῶπε ! ἐφώναξαν οἱ Εὐζῶνοι, ὁ Λόφος εἶναι δικὸς μας ἀπὸ τώρα.

—Σᾶς δίνω μίαν ὥρα προθεσμία.

—Σὲ μίαν ὥρα θὰ τὸν ἔχῃς.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρισταμένη, ἀπεφάσισα νὰ παρακολουθήσω τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Συντάγματος—Κύριε Ἐδιπίδη, θὰ ἔλθω καὶ ἐγὼ μαζὺ σας.

—Εἶναι ἐπικίνδυνον Δεσποινίς, νὰ μείνετε.

—Ὅχι θὰ ἔλθω.

Ξεκινᾷ τὸ Σύνταγμα ἀπὸ τὸν καταυλισμὸν, μίᾳ Μοῖρα Ὀρειβ. Πυρῆκου, τμήμα τραυματιοφορέων, καὶ βαδίζει πρὸς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς V Μεραρχίας.

Ἡ Δίς Ἐλδκ Λαμπίση εἰς τοὺς βράχους τοῦ Καλέ-Γκρόττο μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῶν

Ἐκεῖ λαμβάνει διευταγὴν ὅτι θὰ ἐγένετο ἡ ἐπίθεσις μὲ ἓνα Σύνταγμα τῆς V Μεραρχίας (Σύνταγμα Ρόκα) καὶ τὴν διεύθυνσιν θὰ τὴν ἔχῃ ὁ Συναρχηγὸς Ἀλεξάνδρου Ἀρχηγ. Πεζικοῦ V Μεραρχίας.

Ὁ Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἐδιπίδης καὶ ὁ Ρόκας μετὰ τοῦ Παπαδήμα κανονίζουν ἀπὸ ἓνα ὑψόμενον τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιθέσεως· δέχονται τὴν πρότασιν τοῦ Ἐδιπίδη καὶ ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν λαμβάνουν τὴν βραχώδη κορυφὴν, τοῦ Ρόκα λαβόντος τὰ πρὸς τὰ δεξιὰ χαμηλότερα ὑψόμενα.

Οὕτω τὴν ἕξην ὥραν εἴμεθα εἰς τὰς ἀφετηρίας θέσεις ἀπεχούσας περὶ τὰ 800 μέτρα ἀπὸ τὴν κορυφὴν. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ἓν Σύνταγμα τῆς XIII Μεραρχίας τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ἀβροάμπου. Τὸ ὑψόμενον ἦτο γεμᾶτο ἀπὸ ἰδιόκτους μας νεκρούς, καὶ πολλοὶ ζωντανοὶ εἶχον ὡς πρόχωμα τοὺς πεθαμένους. Τὴν 14 ὥραν τὸ II Τάγμα ἐπιτίθεται μὲ ὀρμὴν. Ὁ Θάνατος σπεύσεται παντοῦ.

Δύο Λόχοι τοῦ III Τάγματος μὲ τὸν Ταγματάρχην τους διατάσσονται νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ αὐτοί,

Ἄντεπιτίθενται οἱ Τούρκοι μὲ λύσαν διὰ ν' ἀνακαταλάβουν τὴν βραχὴν κορυφὴν. Οἱ Εὐζῶνοι τὴν ἐκράτουν γερὰ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπλήρωσαν μὲ ἀφθονον αἷμα.

Εἰς τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ὥραν μ.μ. τὰ πάντα ἐτελείωσαν. Τὸ Καλέ-Γκρόττο ἔπεσε!

Ὁ βράχος ἠττήθη, τὸ ἀγέρωχόν του ἐμυδενίσθη, καὶ διὰ πολὺν καιρὸν τὰ περρωτὰ σαρκοβόρα θὰ ἐπικάθηνται νὰ δειπνώσιν ἀπὸ τὰς ἀτάφους ἀνθρωπίνους σάρκας. 220 στρατιῶται ἐκτὸς μάχης ἐξ ὧν 70 νεκροί. 22 ἀξιωματικοὶ ἐκτὸς μάχης ἐξ ὧν 7 νεκροὶ ἐν οἷς καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ III τάγματος λοχαγὸς Ἄναστόπουλος.

Νεκροὶ καὶ οἱ Λοχαγοί: Ἄνδρᾶκος, Ἄναστασιάδης, Παρούσης, Γκαρζούνης, Κοσφάκης, Λήμας.

Ἐπάνω εἰς τοὺς κομματιάζομένους ἀπὸ τὸ κανόνι βράχους κοίτονται ἀδελφωμένα τὰ παλληκάρια. Ἀξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται. Τούρκοι καὶ Ἕλληνες, ἐχθροὶ θανάσιμοι ἀγκαλιασμένοι. Ἐνα βάρους μου ἐπέβη τὰ στήθη, ἓνα ἀλλόκοτον συναίσθημα..

—Καὶ σὺ ποῦθεν ἔρχεσαι οὐρή, μ' ἐρωτᾷ ἓνας Τσολιάς γλαστός, διότι ἴσως διέφυγε τὸν θάνατον.

—Νά, κ' ἐγὼ μαζύ σας βρέθηκα, τοῦ ἀπαντῶ, καὶ τοῦ δίνω ἓνα τσιγάρο..

***

Ἔτσι κατελήφθη τὸ Καλέ-Γκρόττο.

Ὁ ἐχθρὸς ὅμως καίτοι ἀνατραπὲς τῶν θέσεών του μετὰ σοβαρωτάτων ἀπολειῶν, ἀποσύρεται εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιομέτρων μόνον, πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Β' Σ. Σ. καὶ ὀργανοῦται ἐκεῖ ἀμυντικῶς.

Σημειωτέον ὅτι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ μετώπου του, ὁ ἐχθρὸς διετήρησε πάντοτε σημαντικὰς δυνάμεις.

Ἔλδα Δαμπλίση

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΤΡΑΚΑΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ.

Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους 1912-1913 ὑπηρετήσας εἰς τὸ 17ον Σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τραυματισθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ εἰς τὸν τραχηλόν.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διῆκει τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς I Μεραρχίας. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἑσκή-Σελιχ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν βρεγματικὴν χώραν, παρ' ὅλας δὲ τὰς προτροπὰς τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὸν δὲν ἀνεχώρησεν ἀλλὰ παρηκολούθησε καὶ τὴν πρὸς Ἄγκυραν ἐκστρατείαν.

Ἐφρονεύθη μαχόμενος ἡρωικῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπακσετζικ τῆ 16 Αὐγούστου 1921.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐφρονεύθη τὴν 16ην Αὐγούστου 1921 ἐν Σαπάντσα Σαγγαρίου Μ. Ἀσίας.

Ἦ ἐν τῷ Στρατεύματι δραῖσις τοῦ Νικ. Κ. Διαμαντοπούλου ὑπῆρξεν ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Ἀριστεύσας εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ Οὐλαμοῦ τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἐποποθετήθη εἰς τὴν τότε Μοῖραν Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους, λαβὼν μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας ἄς διεξήγαγεν αὐτὴ ἐν τῷ μετώπῳ Λουμπνίτης-Σκοῦ, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ὁποίου διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, τὴν ἀνταπάρνησιν καὶ ψυχραιμίαν του. Διὰ τὰς ἀρετὰς του ταύτας ἐτιμήθη διὰ τοῦ Πολεμικοῦ Σταυροῦ καὶ ἄλλων ἐπαίνων.

Ἦ ἀναγκωὴ εὐρῆκε τοῦτον ἐν τῷ Μετώπῳ. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς ἡ Μοῖρα ἠτοιμάζετο διὰ τὴν κατὰ τῆς Μ. Ἀσίας ἐκστρατείαν. Ἐκεῖ μεταβάς ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐνεργηθείσας τότε τοπικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Σόμα καὶ Προῦσαν, ὅπου διεκρίθη. Ὁμοίως εἰς τὰς μετέπειτα ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις, εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Ἑσκή Σελιχ—Καραχισσά κλπ. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς πρὸς Σαγγάριον ἐκστρατείας, πρὸ τῆς ὠχυρωμένης Σαπάντσα εὐρῆκε τὸν θάνατον, ἐνῶ ἀνήρχετο εἰς τὸ παρατηρητήριόν του

τὴν 16ην Ἀυγούστου 1921. Ἐχθρική ὄβρις ἐκραγεῖσα πλησίον του τὸν ἐτραυματίσεν εἰς τὸν δεξιὸν πόδα, ἐκ τῆς αἰμορραγίας τοῦ ὁποίου ἐξέπνευσε μετὰ δίωρον ἐν μέσῳ φρικτῶν ἀληθδόνων.

Ὁ Νίκος Διαμαντόπουλος κατήγετο ἀπὸ διαπρεπῆ οἰκογένειαν τοῦ Ἄργου, τὸ ὁποῖον ἐθρήνησε τὸν θάνατόν του. Ἡ ἐξαδέλφη του, γνωστὴ ποιήτρια κ. Αἰμιλία Στεφ. Δάφνη ἔγραψεν εἰς τὴν μνήμην του τὸ ἀκόλουθον ὠραῖον ἐλεγεῖον.

* *

Φίλε γλυκέ, ἀλησμόνητε, διαβαίνει
πυρρὸ σὴ φαντασιά μου τ' ἕραμά σου :
Ξανθός, ὠραῖος-τ' ἄτι σου ἀνασαινει
σ' ἄερα λεβεντιάς, σ' ἄερα δάσου.

Στερνὴ φορὰ ποῦ σ' εἶδα, φλογισμένη
ἀπὸ τὸν πόλεμο ἦταν ἡ ματιά σου,
κι' ἓνα τριαντάφυλλο ἔπαιρνες κοντὰ σου,
πὸν σοῦχε δώσει ἡ κόρη ἡ λατρεμένη.

Στὴν ἄξενη ἐρημιὰ εἶναι ξαπλωμένο
τ' ὠραῖο κορμί σου τώρα, ὦ παλληκάρι,
μὲ τοῦ αἵματός σου τ' ἄνθος στολισμένο.

Καὶ τὸ ἄτι σου ὄρφανὸ πὸν τριγυρίζει,
κοιτάζει ἀπελπισμένο τὸ φεγγάρι,
το χῶμα κρούει βαριά καὶ χλιμντρίζει !

Αἰμιλία Στεφ. Δάφνη

ΚΩΝΣΤ. ΕΥΑΓ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λοχαγὸς πεζικοῦ ἐκ Μελισσουργῶν Ἄρτης

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ὑπηρετεῖ εἰς τὴν V Μεραρχίαν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σόφοβιτς. Μετασχὼν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Κιουταχίας, εἰς ἣν διεκρίθη, καὶ τοῦ Δορυλαίου μεθ' ἣν τῷ ἀπενεμήθη τὸ Ἄριστεῖον Ἀνδρείας.

Ἐτραυματίσθη βαρύτερα εἰς τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν μάχην τῆς 16 Ἀυγούστου τοῦ 1921 ἀποβιώσας μετὰ 13 ἡμέρας εἰς τὸ χειρουργεῖον.

ΙΩΣΗΦ ΒΛΑΣΤΟΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐξῆλθε τοῦ Σχολεῖου Εὐελπίδων καὶ μετέσχε τῶν πολέμων 1912-1913 ὡς ἀνθυπολοχαγός.

Ἡ ἀνδρεία του καὶ τὸ θάρρος του ὑπῆρξεν ἀπαράμυλλον κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μπιζανίου. Τὸ πηλικιὸν του διεπέρασαν 2 σφαῖραι χωρὶς νὰ τοῦ προξενήσουν κακόν.

Μετέσχεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σκρά ὡς Ταγματάρχης Διοικητῆς Τάγματος καὶ αἱ διαταγαὶ Μεραρχίας καὶ Σώματος κατ' ἐπανάληψιν ἐμνημόνευσαν τὴν μετ' ἀπαραμίλλου δραστηριότητος, συνέσεως καὶ τόλμης ἐνέργειάν του, δυνθθέντος νὰ φέρῃ εἰς πέρας πάσας τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ ἐντολὰς καὶ ἐκδιώξαντος διὰ τοῦ Τάγματός του τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν θέσεών του εἰς ἅς ἐγκατεστάθη.

Μετασχὼν τῆς πρὸς Σαγγάριον ἐκστρατείας ἐφονεύθη ὑπὸ τὰς κάτωθι περιστάσεις.

* *

27ον Σύνταγμα Πεζικού

Πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ταγματάρχου Ἰωσήφ Βλαστοῦ.

Σὰς πληροφοροῦ ὅτι ὁ υἱὸς Σας Ἰωσήφ ὑπὸ ἀγνῆς φιλοπατρίας παρορηθεὶς καὶ μετ' ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ ἀγωνισθεὶς, ἔπεσεν ἐνδόξως καὶ ἡρωϊκῶς μαχόμενος τὴν 16 Αὐγούστου ἔ. ἔ. κατὰ τὴν ἐποποιίαν ἣν τὸ Σύνταγμα διεξήγαγεν ἐπὶ τῶν ὑψομάτων Σαπάντζας προσενεγκῶν οὕτω τὴν ὑψίστην τῶν θυσιῶν δι' ἧς ἐγένετο ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Δὲν παραλείπω νὰ σὰς πληροφορήσω ὅτι τοῦτον ἐπρότεινα διὰ τὸ Ἄριστεϊον Ἀνδρείας.

Λεχθῆτε ὄθεν τὰ βαθύτατα συλλυπητήριά μου καὶ ἐν ταῦτῳ τὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὸν ἔνδοξον θάνατόν του.

Τ. Τ. 911 τῆ 15 Ὀκτωβρίου 1921.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος.

Μ. Μέλλιος.

Ἀντισυνταχίης

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΣΣΥΦΑΚΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ ἐξ Ἄρτης

Μετέσχε τῶν μαχῶν Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Ὀστρόβου, Κορυτσᾶς, Ἰωαννίνων, Κιλκίς, Κρέσνας, Τζουμαγιάς, Ἀβγκίν, Κιονταχείας, Δορυλαίου, Ἀρντιζ ἐπιδείξας πάντοτε ἡρωϊκὴν διαγωγήν.

Ἐφρονεύθη τὴν 16ην Αὐγούστου 1921 κατὰ τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Καλέ-Γκρόττο κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Σύνταγμα, 3)40 Εὐζώνων καὶ εἰδικῶς ὁ 5ος λόχος τὸ ὁποῖον διῶκει ὁ Κοσσυφάκης ἐπέδειξεν ἀπαράμυλλον ὀρηκτικότητα.

ΚΩΝΣΤ. ΓΚΑΡΤΖΟΥΝΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Κατήγστο ἐξ Ἄρτης. Μετέσχεν εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας δεκαετίας. Κατὰ τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Καλέ-Γκρόττο τῆς 16 Αὐγούστου 1921, ἀντιληφθεὶς τοὺς ἄνδρας τοῦ λόχου του (10ος λόχος τοῦ 3)40 εὐζωνικοῦ Συντάγ.) λιποψυχοῦντας πρὸ τῶν βαρυτάτων ἀπολειῶν τὰς ὁποίας εἶχον ὑποστῆ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν μετὰ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας εἰπὼν πρὸς αὐτούς. « Ἐμπρὸς παιδιὰ, ὀλίγας ὥρας ἀπέχομεν ἀπὸ τὴν Ἄγκυραν. » Ἐφρονεύθη εἰς ἀπόστασιν 100 ἕως 200 μέτρων ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος. Ἡ ἡρωϊκὴ ἐνέργεια τοῦ Γκαρτζούνη ἐγέννησε τὴν ἀμύλλαν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἡγήτορων τοῦ Συντάγματος, οὕτω δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχεῖαν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος τούτου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἦτο 16 ἐτῶν ὅταν, κρυφίως ἀναχωρήσας ἐκ Κερκίρας μετέβη εἰς Ἄρταν καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πατήρ μας Δημήτριος Τζαβέλλας, ὑπολοχαγὸς τότε διοικητὴς λόχου τοῦ 10ου Συνταγματος πεζικοῦ, ἐπολέ-

μει εἰς τὸ Γρίμποβον (Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1897) ἔσπευσε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην πολεμῶν πλησίον τοῦ πατρὸς μας.

Ὡς ἐπιλοχίας τοῦ 10ου Συν)τος πεζικοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Ἀνθυπολοχαγὸς ὢν τοῦ 10ου Συν)τος πεζικοῦ ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ καὶ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου εἰς ἃς τὸ Σύν)μά του ἐπολέμησεν, ὡς διμοιρίτης καὶ διοικητῆς λόχου, διακριθεὶς καὶ προταθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθία.

Εἰς μάχην τινα (νομίζω Κιλκίς) ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν πειθαρχίαν εἰς τοὺς κλονισθέντας ἄνδρας του λόγῳ τῶν φοβερῶν ἀπωλειῶν, διέταξε «διμοιρία κατὰ τετράδας εἰς παράταξιν» καὶ ἐβάδισεν ἐμπρὸς μὲ βῆμα κανονικὸν καὶ μὲ «ἐπ' ὤμου ἄρμ» ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐστερέωσε τὸ ἠθικὸν καὶ ἐπανήρτισε τὴν μάχην. Προὔτάθη ἐπ' ἀνδραγαθία, προήχθη κατ' ἐκλογὴν.

Μετὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν τοιοῦτον. Λοχαγὸς ὢν ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ Συν)τός του (8ου Σύν)μα Κρητῶν) ἐν Μακεδονίᾳ τὸ 1918 καὶ 1919 διακριθεὶς καὶ ἐπαινεθεὶς ὑπὸ τῶν Στρατηγῶν Ἰωάννου καὶ Ζυμπρακάκη. Ταγματάρχης ὢν ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ Συν)τός του ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἐσκῆ-Σελίῳ, ἐτιμῆθη διὰ παρασήμων. Τέλος κατὰ τὴν ἔφοδον πρὸς κατάληψιν τοῦ λόφου τοῦ Κιουζούλ-Κουγιουντι ἐφρονεύθη τὴν πρωίαν τῆς 18ης Αὐγούστου 1921.

Ἀπὸ τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Τζαβελλαίων τοῦ Σουλίου, ἐφρονεύθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς 100ετίας (1821-1921) τὸ ὄλον 176 Τζαβελλαῖοι διὰ τὴν Πατρίδα. Ὁ ἀδελφός μου φέρει τὸν ἀριθμὸν 176. Οὐδεὶς δὲ ἐξ ὅλης ταύτης τῆς οἰκογενείας ἔμεινε χωρὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς πόλεμον.

Δάμπρος Τζαβέλλας

Ἀντισυνταγμ. Πεζ.

* * *

Ὁ Νίκος Τζαβέλλας διώκει τὸ 2ον Τάγμα τοῦ 25ου Πεζικοῦ Συν)τος ἕνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα τμήματα τῆς Στρατιάς Μ. Ἀσίας,

Τὴν ἑσπέραν τῆς 17—18 Αὐγούστου 1921 ἀφοῦ τὸ Τάγμα του ἐπὶ 4ήμερον ἀπέκρουεν ὡς δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ ἀπάσης τῆς Στρατιάς πολλὰς ἐπιθέσεις ἀτάκτων Τούρκων, ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ κινηθῇ ὀπίσθεν τῆς XIII Μεραρχίας καὶ τὴν πρωίαν ἐξορμῶν ἐκ τῶν θέσεων τοῦ 5)42 Συντάγματος Εὐζώνων κατέλαβε τρεῖς διαδοχικὰς γραμμὰς τοῦ Κιουζούλ-Κουγιουντι τοῦ συγκροτήματος Καλὲ Γκρότο.

Τὴν νύκτα ὅλην ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ὅλως παραδόξως καὶ παρὰ τὴν κούρασίν του καὶ τὴν προσπάθειαν ποῦ εἶχε νὰ κάμῃ ὑπομονήν, δὲν ἐκοιμήθη. Ὑπὸ ἕνα ἀντίσκηνον καὶ ὑπὸ τὸ φῶς μιᾶς λαμπίτσας ἔγραφε συνεχῶς. Τί; Τὴν διαταγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων; ὄχι! Τὰς διαταγὰς του τὰς ἔδιδεν αὐτοπροσώπως πάντοτε. Τί λοιπόν; Ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὁ ψυχραῖμος καὶ γενναῖος ἐκεῖνος στορτώτης ὁ κατ' εὐθείαν ἀπόγονος τῶν Τζαβελλαίων τοῦ Σουλίου εἶχε διαισθανθῆ ὅτι θὰ ἐφρονέυετο τὴν ἐπομένην καὶ κατὰ τὴν νύκτα ὅλην εἰς ἕνα σημειωματάριον τῆς τσέπης του ἔγραφε τὰς τελευταίας του θελήσεις. Ἔκαμε τὴν διαθήκην του καὶ ἐξυρίσθη.

Τὴν 5.30' τῆς 18ης τὸ τάγμα τίθεται ἐν κινήσει, τὴν 6.15' εὐρίσκεται εἰς τὰ προκεχωρημένα πρόχειρα χαρακώματα τοῦ 5)42 Συν)τος Εὐζώνων.

Βέβαιος ὢν διὰ τὸν φόνον του, περιεφρόνει τὸν θάνατον. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι τὸν προεκάλει πρόωρα ἐκτιθέμενος εἰς βέβαιον κίνδυνον. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς μιᾶν ἀπὸ τὰς πλέον προχωρημένας θέσεις τοῦ παρατηρητηρίου ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Ἀντωνόπουλος, ὁ ὑπασπιστῆς τοῦ Συντάγματος Καρσοφύλλης καὶ ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν συγκρατήσουν. Ἐφρένιαζε κυριολεκτικῶς νὰ ξεκινήσῃ. Δὲν ἀνέμενεν οὔτε προπαρασκευὴν Πυροβολικοῦ, οὔτε τίποτε. Ἐξέθετε συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν του ἱστάμενος ὄρθιος ἀδικαιολόγητα καὶ προκαλῶν τὸν θάνατον ὅστις ἀδυσώπητος ἵπτατο.

Τέλος τὸ Τάγμα ἐκκινεῖ ὡς λαίλαψ σαρώουσα τὰ πάντα. Εἰς ὀλίγα λεπτὰ καταλαμβάνεται ὁ πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ αἰχμαλωτίζονται περὶ τοὺς 60 Τούρκοι καὶ ἀμέσως ἄνευ στάσεως ὁ

δεύτερος τοιούτος. Τότε καταφθάνει ὁ ἀρχηγὸς Πεζικοῦ νῦν Στρατηγὸς Τσιρογιάννης προσωπικὸς τοῦ φίλος καὶ τὸν συγκαίρει ἐπὶ τόπου. Ἦσαν τὰ τελευταῖα συγχαρητήρια ποῦ θὰ ἐλάμβανε. Διατάσσει ἀμέσως ἐκκίνησιν, καταλαμβάνει τὴν τρίτην τοποθεσίαν καὶ ἄνευ διαταγῆς ἐγκαθίσταται πέραν αὐτῆς ἐπὶ τῶν ὑψομάτων Κιουζούλ-Κουγιουντί. Ἐκεῖ διεξάγεται τρομερὸς ἀγὼν. Ἄπαν τὸ Τουρκικὸν πυροβολικὸν ὄλων τῶν διαμετρημάτων βάλλει κατὰ τοῦ Τάγματος. Ἡ τοποθεσία κατακλύζεται ἐξ ὀβίδων καὶ μεταβάλλεται εἰς κόλασιν. Τὸ Τουρκικὸν τάγμα ἀπὸ 400 μ. ἐπιτίθεται ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ. Ἀποκρούεται καὶ ὁ Τζαβέλλας ἔφιππος πάντοτε διατάσσει διὰ τῶν σαλπικτῶν τοῦ τάγματος «προχωρεῖτε! προχωρεῖτε!» Πρὸς ποῦ; Ἐπεδίωκε τὰ καταλάβῃ τὴν ὑπερθεν δεσπόζουσαν καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. κορυφογραμμὴν. Τὸ Τουρκικὸν πυροβολικὸν μαίνεται καὶ ὁ Τζαβέλλας ἔφιππος εὐρίσκειται αἴφνης ἐντὸς νέφους βαρείας ὀβίδος τοῦ Τουρκικοῦ πυροβολικοῦ νεκρός.

Ἔτσι ἔπεσε ἓως ὥραϊος στρατιώτης, ἓως σωστὸς ἀπόγονος μιᾶς δοξασμένης διὰ τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα προσφορᾶς τῆς Οἰκογενείας.

Τὸν παρέλαβον οἱ λοχαγοὶ του Λαβράνος, Λαμπρόπουλος καὶ Φλερινὸς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος κα τὸν ἔθαψαν τὸ ἀπόγευμα διαρκούσης τῆς μάχης ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς ἔπεσε, μὲ πάσας τὰς θρησκευτικὰς τιμὰς καὶ συνθάψαντες ἀτυχῶς ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἓνα πολυτίμων Σταυρὸν κειμήλιον τῆς οἰκογενείας Τζαβελλαίων, τῶν Σταυρὸν τοῦ Σουλιώτου Φώτου Τζαβέλλα, πρᾶγμα ποῦ ἐγνώσθη βραδύτερον ἐκ τῆς διαθήκης του.

Ἀθῆναι 15-12-1925

Χαρίσης Παλαμιώτης

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Κύριον Δεωνίδαν Παπαγεωργίου Λοχαγὸν

2)39 Συνημ. Εὐζώνων

Τ. Τ. 915 τῆ 6 Ἰανουαρίου 1922

Ἀγαπητέ,

Εἶχον χθὲς ἀπάντησιν ὅτι ὁ ἀδελφός σου Νικόλαος ἀπεβίωσεν εἰς τὸ III Χειρουργεῖον τὴν 18ην Αὐγούστου π. ἔ. συνεπεία τραύματος διαμπεροῦς τῆς κεφαλῆς τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ συλλυπηθῶ τὴν οἰκογένειάν σας διὰ τὸν θάνατον αὐτόν. Δὲν ἔχει ἀνάγκη συλλυπητηρίων οἰκογένεια ἡ ὁποία τόσον πολυτίμους παρέχει τῇ Πατρίδι ὑπηρεσίας ἀγογγύστως θυσιάσασα δεύτερον ἤδη θαλερὸν αὐτῆς βλαστὸν (ὁ ἔτρος ἀδελφός Γεώργιος Παπαγεωργίου ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον εἰς Πέτσοβον).

Ἔτι μᾶλλον δὲν ἐπιχειρῶ νὰ συλλυπηθῶ προσωπικῶς σὲ ὁ ὁποῖος γράφων εἰς τὸν ἀγνωστον Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος νὰ σὲ πληροφορήσῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ ἐκφράζων τὴν ὑπόνοιαν ὅτι οὗτος ἐφονεύθη, οὐ μόνον δὲν ἀφῆκες νὰ διαφανῇ κἄν παράποιόν τι, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐξέφραξες τὴν ὑπερηφάνειαν τὴν ὁποίαν ἠσθάνεσο διότι δεύτερος ἀδελφός σου ἔπεσεν ὑπὲρ Πατρίδος.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ συλλυπηθῶ σὲ ὁ ὁποῖος ἀπήνησες δι' ἐπιστολῆς πλήρους θερμοῦ καὶ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ ὅταν ὁ Συνταγματάρχης σου ἀπήνησεν ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἐτραυματίσθη σοβαρῶς καὶ ἀγγοεῖται ἡ τύχη του.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ συλλυπηθῶ σὲ τὸν ἀποκαλυφθέντα γνωστὸν τίμιον καὶ εὐγενῆ πατριώτην τὸν προσενεγκόντα εἰς τὴν Πατρίδα ἀπείρους πολυτίμους ὑπηρεσίας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ εὐγενῆς καὶ πατριωτικῆς ψυχῆ σου θὰ συγκινηθῇ ὅταν θὰ ἀναγνώσῃ τὴν παροῦσαν. Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι δὲν θὰ αἰσθανθῇ τὴν συγκίνησιν τὴν ὁποίαν θὰ ἠσθάνετο ὁ καθεὶς ἐπὶ τῇ διαπιστώσει ἀπωλείας ἀδελφοῦ, ἀλλὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην συγκίνησιν τὴν ὁποίαν γνωρίζουν καὶ αἰσθάνονται μόνον αἱ τόσον σπανίζουσαι σήμε-

ρόν εὐγενικάι καὶ μεγάλαι ψυχαὶ ὡς καὶ ἡ ἰδική σου ὅταν βλέπουν ὅτι αὐξάνουν αἱ θυσίαι των διὰ τὴν Πατρίδα. Διὰ τὴν Πατρίδα τὴν ὁποῖαν ἐπόθησαν μεγάλην, τιμημένην καὶ ἔνδοξον.

Σοὶ ἐκφράξω τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Συντάγματος τὴν σημαίαν τοῦ ὁποῖου τόσον γενναίως ὑπερησπίσθη ὁ Ἀείμνηστος ἀδελφός σου.

Μὲ ὅλως ἰδιαίτεραν ἀγάπην

Γ. Φεσόπουλος

Ἀντ]χης Πεζικοῦ

ΔΗΜ. ΜΙΧ. ΚΟΤΙΝΗΣ

Ἀνθυπολοχαγός Πεζικοῦ.

Κατήγετο ἀπὸ τὴν Χώμορην τῆς Ναυπακτίας. Ἐξῆλθε τὸ 1920 τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων. Ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Καρὰ-Κουγιοῦ τῆς 20 Αὐγούστου 1921.

Ἐπηρέτει εἰς τὸ 2]39 Εὐζωνικὸν Σύνταγμα. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς δυμοιρίας πολυβόλων ὑπερέβη κατὰ 50-100 μέτρα τὴν γραμμὴν τῶν ἀκροβολιστῶν ὥσει νὰ ἐβιάζετο νὰ κερδίσει τὴν ἀθανασίαν. Καὶ ἐκεῖ ἐφρονεῦθη ἐπιδείξας ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΒΟΥΚΕΛΑΤΟΣ

Λοχαγός Πεζικοῦ.

Ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν ἐξώρμησιν τῆς 20ης Αὐγούστου 1921 καὶ ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας Καρὰ-Κουγιοῦ. Ἦτο γενναῖος καὶ μορφωμένος ἀξιωματικός.

Β. Νικολόπουλος

Ταγ. Πεζικοῦ

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ἀνθυπολοχαγός Πεζικοῦ.

Ἐγεννήθη εἰς Βοῦτες τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Μικρὸς ἀκόμη, 15 χρόνων, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Γάζι κατὰ τὴν Κρητικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1896.

Εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἠκολούθησε τὸ σῶμα τοῦ Κατεχάκη. Κατόπιν δὲ τῆς διαλύσεως τοῦ σώματός του ἠκολούθησε τὸ Σῶμα τοῦ Τόμπρα (Ρουπακιᾶ), ἀναγνωρισθεὶς ὀπλαρχηγός· καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὰ προσόντα. Μετέσχε κατόπιν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913, μεθ' ὃ κατετάχθη εἰς τὸ στράτευμα προαχθεὶς κατόπιν εἰς ἀνθυπολοχαγόν.

Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ντούς Ντάγ τὴν 21 Αὐγούστου 1921.

***

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Ἀρχηγός τοῦ Στρατοῦ.

Ἀπομένει :

Τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν Β'. Τάξεως εἰς τὸν ἀνθυπολοχαγὸν πεζικοῦ **Μιχαὴλ Παπαδάκη**

Μνεῖα ἐν τῇ ἡμερᾷ Διαταγῇ.

Διότι κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης ἀπώλεσας σχεδὸν πάντας τοὺς ἄνδρας του, δὲν ἀπώλεσε τὴν

πεποιθήσιν πρὸς τὴν Νίκην. Πλήρης ψυχραιμίας περιφερόμενος μετὰ ἀφαντάστου γενναιότητος μεταξὺ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ἄλλων τμημάτων συνήθροισεν αὐτὰ καὶ τὰ ἐνεψύχωσε κατορθώσας νὰ τὰ ὀδηγήσῃ μέχρι τοῦ τρίτου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ μετὰ γενναιότητος, ψυχραιμίας καὶ αὐτοθυσίας ἀπεριγράπτου.

Ἐν Γεν. Στρατηγεῖῳ τῇ 3 Φεβρουαρίου 1920.

Δ. Παρασκευόπουλος

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΙΑΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

(Εἰς Οὐζούμπεϊ - Ἀλμυρᾶς ἐρήμου)

Ἡ 26ῃ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1921 ἐπανεῦρε τὸ Στρατηγεῖον Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας εἰς τὸ χωρίον Οὐζούμπεϊ, ἔνθα πρὸ διημέρου ἐγκατεστάθη τοῦτο, κινούμενον ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν εἰς τὰς ἀνύδρους ἐκτάσεις τῆς Ἀλμυρᾶς ἐρήμου. Ἐν τοσοῦτῳ τὸ χωρίον τοῦτο ἀπετέλει μικρὰν ὄασιν, λόγῳ τῶν ἐλωδῶν ἐπιφανειῶν, αἵτινες περὶ αὐτὸ ὑπῆρχον καὶ ἰδοὺ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἤδη ἀνεφαίνετο βλάστησις, ἣτις μάλιστα εἰς τὴν δυτικομεσημβρινὴν τοῦ χωρίου παρηγήν, ἀνεπτύσσετο εἰς ὑπερήψηλα δένδρα.

Εἶχε μόλις ἀνατείλει ἡ ἡμέρα καὶ τὸ Στρατηγεῖον τῆς Στρατιᾶς ἐξηντημένον ἐκ τῶν κακοχηῶν καὶ στερήσεων, ἀπησχολημένον δ' ἀπὸ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μετώπου, καθ' ὃ, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διεξήγοντο αἱ σφοδρότερα καὶ ἀποφασιστικότερα συγκρούσεις, ἐδέχθη ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ Νότου, δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις γενομένη διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ μετὰ τὰς πρώτας ἀστόχους βολὰς ἐπέφερον ἀπωλείας εἰς ἄνδρας καὶ σοβαρὰς καταστροφάς, εἰς τοὺς μικροὺς πλινθοκτίστους οἰκίσκους, πολλοὶ δὲ τῶν ὀπλιτῶν ἐφρονεύντο καὶ ἄλλοι ἐτραυματίζοντο ἐκ τῆς διαρρηξέως τῶν ὀβίδων καὶ τῆς καταρρεύσεως τῶν οἰκίσκων.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ παρακολουθῶν τὸ Ἐπιτελεῖον Στρατιᾶς Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Γεώργιος, παρακολουθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἐπιτελῶν ἀξιωματικῶν, κατάπληκτοι ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης ἐπιθέσεως ἀνῆρχοντο τὸν παρακείμενον λοφίσκον πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ἐπληροφοροῦντο ἐξ ἀναφορᾶς τῶν προφυλακῶν τοῦ Νοτ. τομέως τοῦ χωρίου ὅτι ἰσχυρὰ φάλαγξ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ μετὰ πεζικοῦ ἀνερχομένη περίπου εἰς 1500 ἄνδρας διήρχετο τὸν ΒΑ. τοῦ χωρίου ἀγχένα, εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου χιλίωμ. κατευθυνομένη πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως. Πυκνοὶ δὲ μετ' ὀλίγον τυφεκοβολισμοὶ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων ἐπιλήθησαν τὰς παρασχεθείσας πληροφορίας.

Προσέλαβεν οὕτω ἡ κατάστασις μορφὴν σφοδρᾶς ἐπιθέσεως, ἣτις ἐντὸς ὀλίγου ἐνταθεῖσα πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμᾶς, περιέβαλε τὴν δρᾶκα ἐκείνην τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Διάδοχος τοῦ Θρόνου Γεώργιος, ὁ Ἀρχιστράτηγος, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Στρατιᾶς κλπ. καὶ προσέβαλε τὸ χωρίον σφοδρῶς ἐξ ὄλων σημείων, ἐν σχήματι πετάλου.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἐχθροῦ εὔρε τὰ ἡμέτερα τμήματα εἰς τὰς θέσεις των, αἵτινα ἐδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ μετὰ γενναιότητος καὶ προθυμίας ἀξιοθαναμάστου, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ ἄνδρες τούτων ἐμάχοντο ἐμπνεόμενοι ἀφαντάστως ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Διαδόχου καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐστάθμευον καὶ δύο φορητὰ χειρουργεῖα, ὧν ἡ δύναμις εἰς τραυματίας ἦτο σημαντικὴ.

Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς λόχου πεζικοῦ, δυνάμεως περίπου 160 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Σπεράντζαν Ἀλεξ. ἐνισχυθέντος λίαν προνοητικῶς ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προτεραίας, ὑπὸ δύο λόχων πεζικοῦ ἐκ τῆς ΙΧ ἡμετέρας Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ταγματ. Βισβίκην Ἀθαν. καθ' ὅσον τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς διετέλει ἐν γνώσει τῶν κινήσεων καὶ τῆς πορείας τῆς ταυταρίθμου ΙΧ Τουρκικῆς Μεραρχίας, ἣτις περιπλανομένη ὀπισθεν τῆς γραμμῆς τοῦ Μετώπου πρὸς δημιουργίαν ἀταξίας καὶ συγχύσεως, ἰδίᾳ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡμετέρου ἐφοδιασμοῦ, συνέλαβε τὴν προτεραίαν, διὰ πρακτικῶν ὁδῶν

μᾶνών χωρικών, εἰς τὸ χωρίον Σινανλί, δίωρον ἀφέχον τοῦ Οὐζούμπεϊ, δύο ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁδηγῶν φορητῶν αὐτοκινήτων καὶ τὸν μὲν ἐθανάτωσε, τὸν δ' ἀπήγαγε ζῶντα πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν. Ἐναμφισβητήτως ὄθεν, ὡς βραδύτερον ἐξηκριβώθη, ἐπρόκειτο περὶ μικτοῦ ἀποσπάσματος μετὰ πυροβολικοῦ ἐκ τῆς ἄνω Τουρκικῆς Μεραρχίας ὅπερ ἐπετέθη μετὰ πείσματος καὶ ἐπιμονῆς.

Ἡ μάχη ἐνταθεῖσα περὶ τὴν 10ην ὥραν εὐρίσκετο εἰς τὴν κρισιμωτέραν αὐτῆς φάσιν, μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας ἐκατέρωθεν καὶ ἐξηκολούθει ἀμφιρρέπουσα. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης πρηνῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκτεθειμένους ἀπὸ ὥρας καὶ πλέον εἰς τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ, ὁ Ἄρχηγός τοῦ Ἐπιτελείου Στρατιᾶς, ὑποστράτηγος Πάλλης καὶ παντελῶς ἀδιάφορος καὶ ἀπάραχος εἰς τὸν ἐπάπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἀπερίσπαστος εἰς τὸ ἔργον του, μετέδιδεν εἰς τὰ Σώματα τοῦ Μετώπου, διὰ τῆς ἐρπούσης γραμμῆς τηλεφώνου, τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς ἐπομένης, προκαλέσας διὰ τῆς ψυχραιμίας του ταύτης βαθυτάτην αἴσθησιν καὶ μοναδικὸν παράδειγμα ψυχραίου ἀνδρὸς καὶ διοικητοῦ. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθει σφοδρότερος, ὁ δ' ἀρχιστράτηγος προτιθέμενος ν' ἀναχωρήσῃ τῆς ἐπιμάχου ταύτης θέσεως μετὰ τοῦ Διαδόχου καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, πρὸς δὲ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὰ μαχόμενα τμήματα, ἐκάλεσεν ἐκ τῆς γραμμῆς τῶν μαχομένων τὸν ὑποφαινόμενον

Πυροβόλον βάλлон

παρ' οὗ διεπυρνθάνετο τὴν πορείαν τῆς μάχης, ἔθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὀλόκληρον τὸ προσωπικὸν τῶν γραφῶν, τῶν ἱπποκόμων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ μαγείρων, οἵτινες καὶ οὗτοι ὠδηγήθησαν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κλονιζομένου ἀγῶνος, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐχθρὸς πολυαριθμότερος καὶ ταχὺς ἀπασχόλει τὰ τμήματά μας διὰ συνεχῶν ἐπιθέσεων πρὸς Νότον, ἐπεξέτεινε δὲ τὰς κινήσεις του ὀλονὲν πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ὁπόθεν ἐπεχείρησε νὰ παρενθέσῃ τμήματά του μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ τοῦ χωρίου ἵν' ἀποκόψῃ τοῦτο παντελῶς ἀνυπεράσπιστον ὀπισθέν μας καὶ τὰ μαχόμενα τμήματά μας θέσῃ ἐντὸς δύο πυρῶν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην συνέπραττε καὶ ὁ ἀντισυντ. Πεζικοῦ Ν. Λέφας τυχαίως διερχόμενος

ἔκειθεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ παραμείνας συνεπεία τούτου καὶ ἀναμιχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὸν ἀγῶνα. Οὕτω παρατεινομένης τῆς καταστάσεως, ὁ Ἀρχιστρατήγος μετὰ τοῦ Διαδόχου καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς ἐπέβησαν αὐτοκινήτου καὶ ἀκολουθούμενοι ὑπὸ 10 Εὐζώνων τῆς προσωπικῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἀνεχώρησαν εἰς Ἰλὰρ-Κατραντζῆ, 15 περίπου χιλιόμετρα ἀνατολικότερον πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Μετώπου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μάχη ἐξετάθη πεισματώδης καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν κυκλικῶς τοῦ χωρίου καὶ κατέστη σφοδροτάτη, ἐξακολουθήσασα καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀρχιστρατήγου, τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτιθεμένου συνεχῶς καὶ προσπαθοῦντος νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον. Περὶ δὲ τὴν 11ην ὥραν τὰ ἡμέτερα τμήματα ἐνήργησαν ὀρηκτικὴν ἀντεπίθεσιν πρὸς Νότον, ἐνθα ἡ κυριώτερα προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ δι' ὅλων τῶν δυνάμεων τῶν, πλὴν ἐλαχίστων δι' ὧν ἐνήργησαν ἐπίδειξιν εἰς σχηματισμὸν πυκνῆς φάλαγγος, εἰς θέσιν περίβλεπτον ἀνωθεν τοῦ χωρίου πρὸς κλονισμὸν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ καὶ περὶ τὴν μεσημβριάν ὁ ἐχθρὸς ὑποστάς κλονισμὸν ἀπεκρούσθη μετὰ σοβαρῶν ἀπωλειῶν. Περὶ τὴν 13ην ὥραν οὗτος ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀπὸ τοῦ ΒΔ. σημείου τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ δίωρον μάχην ἀπεκρούσθη κακῶς πρὸς Νότον μὴ ἐμφανισθεὶς πλέον.

Ἀθήνησι τῇ 16 Ἰουλίου 1927.

Ι. Σ. Διαλετῆς

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ὁ Ἀθανασίου κατήγετο ἐξ Ἀρτης. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας δεκαετίας ἐπιδείξας πάντοτε ἐξαιρετικῶς γενναίαν διαγωγὴν. Εἰς τὸ Μπιζάνι ἔλαβε τραῦμα τοῦ θώρακος διαμπερές. Ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν εἰς τὸ μέτωπον κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐφρονεῦθη δὲ ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας περιστάσεις:

Τὴν 8ην ὥραν τῆς 28ης Αὐγούστου 1921 ἐκδηλωθεῖσης γενικῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, τὸ τάγμα τοῦ 26ου Συντάγματος ὅπερ κατεῖχε τὸν πετρώδη λόφον αἰφνιδιασθὲν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐγκαταλεῖψαν τοῦτον. Ἡ θέσις τῆς I Πυροβολαρχίας τῆς IX Μοίρας ὀρειβ. Πυροβ. ἦτο δεινὴ διότι παρατηρητήριον καὶ Πυροβολαρχία ἐθεορίζοντο ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων, ἅτινα εἶχε προωθήσῃ ὁ ἐχθρὸς, τραυματισθέντων τριῶν πυροβολητῶν εἰς διάστημα 5 λεπτῶν. Τὰ τρία τῶν πυροβόλων ἠχρηστεύθησαν λόγῳ τῆς διαρκοῦς βολῆς, τέλος καὶ τὸ ἐναπομείναν πυροβόλον δὲν ἠδύνατο νὰ βάλλῃ λόγῳ τοῦ ἀπυροβλήτου του καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἀπεῖχεν εἰς τινα σημεία περισσότερον τῶν 600 μέτρων.

Τὴν 10ην ὥραν καταφθάνει ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ Συν)χης Τσιρογιάννης μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου Μεραρχίας Ταγματάρχου Πλατῆ καὶ διατάσσει ἀντεπίθεσιν ὑπὸ τοῦ τάγματος ἐνισχύσας τοῦτο διὰ δύο λόχων Πεζικοῦ τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Πανταζῆν Σπ. καὶ τοῦ ἐτέρου ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ἀθανασίου Ἰωάν. καὶ διατάξας τὴν τάξιν τοῦ ἐναπομείναντος πυροβόλου ἐπὶ ἀποκρήμνου κορυφῆς, πλὴν ὅμως λίαν δεσποζούσης τοῦ πέριξ ἐδάφους.

Τὴν 10 καὶ 30', ταχθέντος τοῦ πυροβόλου ὅπερ σχεδὸν ἀνεβίβασαν διὰ τῶν χειρῶν τῶν οἱ πυροβοληταί, ἤρξατο ἡ ἀντεπίθεσις καὶ μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα μιᾶς ὥρας ἐπετεύχθη ἡ ἀνακατάληψις τοῦ πετρώδους λόφου, πληρωθεῖσα διὰ τοῦ ἐνδόξου θανάτου τοῦ λοχαγοῦ Ἀθανασίου Ἰωάν. μαχομένου ὀρθοῦ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἵνα ἐμψυχώσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀνδρας ὧν τὸ ἠθικὸν εἶχε καταπέσῃ λόγῳ τῶν ἀλεπαλλήλων ἀντεπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀλέξ. Πετινῆς

Λοχαγὸς Πυροβ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΖΙΤΖΙΦΙΑΝΑΚΗΣ

Υπολοχαγός Πεζικού

Κατήγετο από την Χαλέπαν Κρήτης όπου γεννήθη κατά τὸ ἔτος 1890. Περαιώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του ἐνεγράφη κατὰ τὸ 1908 φοιτητὴς τῆς Νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Μόνος υἱὸς τῆς οἰκογενείας του καὶ προστάτης ἤδη τῶν γερόντων γονέων του, ὡς καὶ τῶν δύο ἀνυπάρχων ἀδελφῶν του, μόλις ἀντήχησεν ὁ ἥχος τοῦ σαλπίσματος τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1912, κατετάγη ὡς ἐθελοντὴς καὶ ἐστάλη εἰς τὸν φοιτητικὸν λόχον τοῦ 1ου Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος Κρητῶν. Ἔλαβε μέρος εἰς πάσας τὰς μάχας εἰς ἃς εἰσῆλθεν ὁ φοιτητικὸς λόχος διαπρέπων πάντοτε διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πολυέκτους μάχας τοῦ Ἰανουαρίου 1913 διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μπιζανίου ὁ Τζιτζιφιανάκης πολεμῶν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐτραυματίσθη εἰς τὴν πόδα ἀρκούντως σοβαρῶς. Ἐν τούτοις παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν συναδέλφων του καὶ τοῦ λοχαγοῦ του δὲν ἠθέλησεν οὗτος ν' ἀποχωρήσῃ τῆς μάχης ἀλλ' ἀφοῦ ἔλαβε τὰς προχέτους βοηθείας τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ λόχου, κατώρθωσε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν μάχην μέχρι τοῦ πέρατος τῶν ἐπιχειρήσεων προαχθεὶς εἰς δεκανέα.

Ἐπιτηθεὶς ἐν Καβάλλᾳ κατὰ τὴν ἐπιστράτεισιν τοῦ 1915 εἰσῆλθεν εἰς τοὺς οὐλαμούς, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ 1916 ὀνομάσθη ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ. Προσελθὼν εἰς τὸ κίνημα Θεσσαλονίκης κατετάγη εἰς τὴν Μεραρχίαν Κρήτης ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916. Τὸν Μάϊον τοῦ 1917 ἠκολούθησε τὴν Μεραρχίαν Κρήτης εἰς τὸ μέτωπον Γευγελῆς ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1918.

Ὅλος ὁ βίος του ἐν τῇ πολεμικῇ περιόδῳ εἰς τὰ χαρακώματα εἶναι ἀξίως ἰδιαιτέρας μνείας λόγῳ τῶν δυσκόλων περιστάσεων ὑφ' ἃς διετέλει τότε τὸ μέτωπον. Ἀλλὰ τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον ἀξίζει περισσότερον νὰ τονισθῇ εἶναι ἡ ἡρωϊκὴ δρᾶσις αὐτοῦ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σκοῦ τὴν 27ην Μαΐου 1912.

Πολεμικὸς σταυρὸς, Ἑλληνικὸς καὶ Γαλλικὸς, Μετάλλιον Στρατιωτικῆς ἀξίας καὶ μονιμοποιήσις ὡς ἀνθυπολοχαγοῦ ἦσαν αἱ ἀμοιβαὶ τὰς ὁποίας ἡ Πατρίς ἀπένευμεν εἰς τὸν ἥρωά της.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ὑπηρετῶν εἰς τὸ 2ον Σύνταγμα τῆς XIII Μεραρχίας ὡς Λιτοκρητῆς τοῦ 6ου Λόχου ἐπέδειξε τὰ αὐτὰ προσόντα καὶ τὴν αὐταπάρνησιν ἣν εἶχε ἐπιδείξῃ ἀπὸ τοῦ 1912 ὡς στρατιώτης.

Τὸ τάγμα Θρ. Σπανοβαγγέλη [2ον τοῦ 34ου Πεζ. Συντ.] πορευόμενον ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κιουταχείας (Ἰούλιος 1921) ἐπέδειξε τοιαύτην ἀνδρείαν ὥστε τῷ ἀπενεμήθη τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον. Ὅμοίως διαγωγὴν ἀξιωματιόνητον ἐπέδειξε καὶ κατὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ Σαγγαρίου.

Ἡ Στρατιὰ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Σαγγαρίου πρὸς τὰ ὀπίσω (31 Αὐγούστου 1921) ἔταξε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Τζιτζιφιανάκη, ὅπως καλύψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν δύο ἄλλων Σωμάτων Στρατοῦ.

Τὴν 3ην Σεπτεμβρίου οἱ Τούρκοι παρακολουθοῦντες τοὺς ὑποχωροῦντας κατώρθωσαν νὰ διαβῶσιν εἰς τὸν τομέα τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ὁ λόχος τοῦ Τζιτζιφιανάκη. Ὁ ἐχθρὸς ἔπρεπε νὰ ἀπωθηθῇ πάσῃ θυσίᾳ πέραν τοῦ ποταμοῦ ἵνα ὁ δρόμος μείνῃ ἐλεύθερος εἰς τοὺς ὑποχωροῦντας. Ἐχρηιάζοντο ὁμοῦ θυ-

σίαι καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνωσι. Καὶ ὁ προβάλλον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς θυσίαν πάντοτε Τζιτζιφιανᾶκης ἐπέπρωτο νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην θυσίαν.

Ἡ 3η τῆς μεσημβρίας ὠρίσθη ὡς στιγμή ἐξομήσεως. Ὁ ἥρωας Ὑπολοχαγὸς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του, τὸν ὁποῖον παρέσυρε πρὸς τὰ ἔμπρός, ἀποθῆι τοὺς Τούρκους καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμον, ὅταν δὲ συνεπληρώθη ἡ ἀποστολή του ἐχάρισε καὶ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν Πατρίδα ὡς κατακλεῖδα τῶν πολυετῶν ἀγῶνων του. Μία σφαῖρα εἰς τὴν ἀορτὴν τὸν ἐξήπλωσε χαμαί. Οἱ ἡρωϊκοὶ ἄνδρες τοῦ λόχου του βλέποντες τὸν λοχαγὸν τῶν χαμαὶ κείμενον συσπειροῦνται περὶ αὐτόν.

«Παιδιά, φωνάζει, ἀφῆστέ με, συντεταγμένοι νὰ ὑποχωρήσετε, προσέχετε νὰ μὴ σκοτωθῆτε».

ΑΝΘΟΣ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

Ὁ ἐπιλοχίας τοῦ 9ου Λόχου 26ου Συν]τος Πεζικοῦ Τσόγγας, ἓνα ἀλησμόνητο παλληκάρι, συνήθιζε νὰ ἀλληλογραφεῖ μετὰ διάφορες κοπέλλες, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Ἄνθος τῆς Ἐρήμου» τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθη ἀπ' τὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ λόχος του εὗρίσκετο στὴν Ἄλυρα Ἐρημο.

Ἡ μοῖρα ἠθέλησε στὴν ἔρημον αὐτὴν ν' ἀπομείνῃ ἀγότερα πραγματικὸ «ἄνθος τῆς ἐρήμου» ὁ ἡρωϊκὸς Ἐπιλοχίας.

Λάρισα 1926

Σπυρ. Παναζῆς

Ταγ. Πεζικοῦ

ΙΩΑΝ. ΠΑΝ. ΠΥΡΠΙΡΗΣ
Ἐκ Κροκόβης Ἀχαΐας
Ἐφονεύθη εἰς Ἐσκή-Σελήρ [21-8-1921]

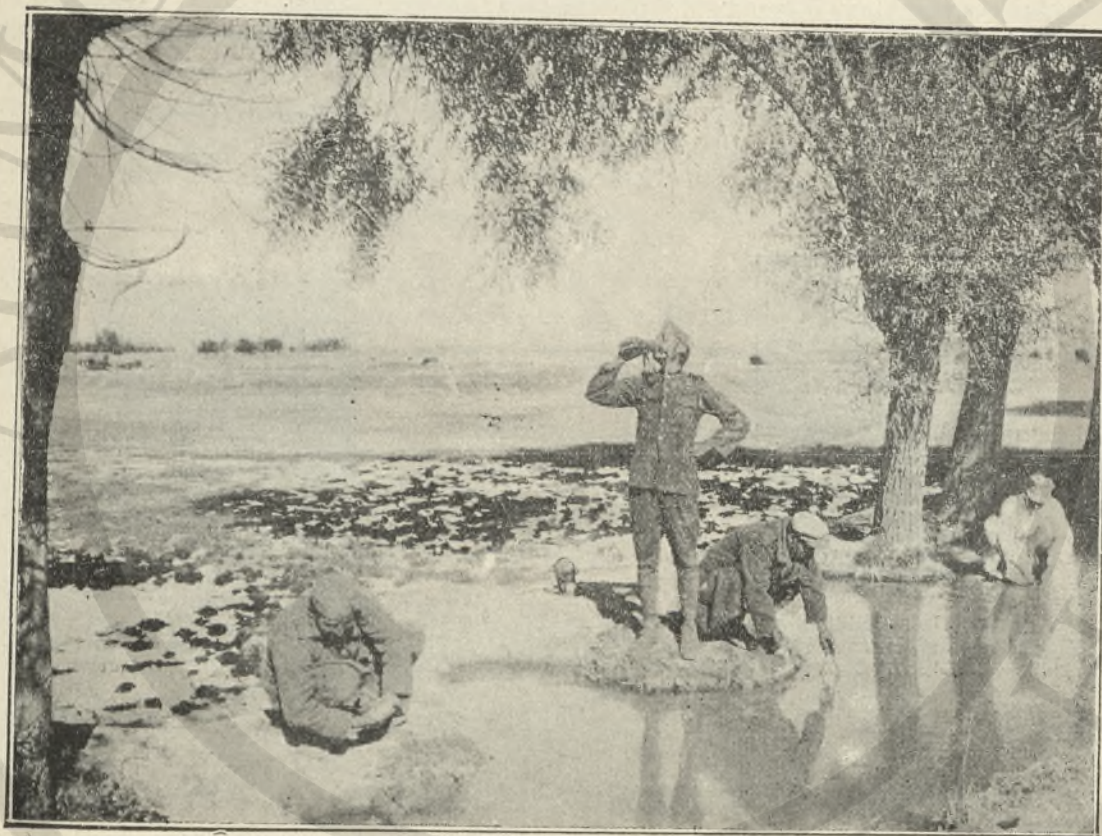
ΔΗΜ. Γ. ΣΤΕΝΑΚΗΣ
Ἐξ Αἰγίνης
Ἐφονεύθη εἰς Μικρὴν Ἄσταν

Η ΠΡΟΣ ΑΓΚΥΡΑΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ἡ πρὸς Ἀγκυραν ἐκστρατεία ἀληθῶς δὲν ἐπέτυχε πλήρως τοῦ ἀντικειμενικοῦ της σκοποῦ διὰ λόγους, ἢ ἀνάπτυξις τῶν ὁποίων δὲν ἔχει θέσιν ἀπὸ τῶν σελίδων τοῦ παρόντος ἔργου. Ἡ δὲ ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου σύμπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπεβλήθη ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ὁποίαν συνθηκῶν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ ἐνδιατρίψωμεν.

Ἐν τούτοις αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, μολοντί ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους διεξαχθεῖσαι καὶ περατωθεῖσαι, θὰ ἀποτελέσωσι σταθμὸν ἀφθίτου δόξης διὰ τὸν καταπραΰζαντα ταύτας ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ διὰ τὸν δώσαντα προφόνως τὸ αἷμα τῶν τέκνων τοῦ ἑλληνικὸν λαόν.

Ἡ πρὸς Σαγγάριον προέλασις καὶ ἡ διὰ μέσου τῆς Ἀλυμοῦς Ἐρήμου διέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπῆρξεν ἀθλὸς σχεδὸν ὑπεράνθρωπος. Ὁ Ἕλλην στρατιώτης κατὰ τὴν περιόδον τῶν ὑπερτάτων

Στρατιῶται ὑδρευόμενοι εἰς Σαγγάριον

ἐκείνων δοκιμασιῶν δὲν ἀντεμετώπιζε μόνον τὸν μετὰ λύσεως ἀμυνόμενον τῶν ἐστιῶν του ἰσόπαλον ἐχθρόν. Ἀντεμετώπισεν ἐπίσης μετὰ θαυμαστῆς καρτερίας ἀφαντάστους κακουχίας καὶ στερήσεις ἐν τῇ μέσῳ τῆς ἀξένου καὶ ἀχανοῦς ἐκείνης χώρας. Καὶ ὑπεβλήθη εἰς μόχθους βασανιστικωτάτων, διαρκῶν πορειῶν αἱ ὁποῖαι καὶ ἤδη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐκτιμώμεναι θὰ ἔπρεπε νὰ κριθοῦν ὑπέρτεροι τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἕλλην στρατιώτης μετ' ἄλλεπαλλήλους αἱματηροτάτας μάχας, ὑπερνικῶν πάντα τὰ ἐμπόδια ταῦτα, συντριβὼν διὰ τοῦ ἀπαραμίλλου ἡρωϊσμοῦ του τὴν ἀγρίως πείσμονα ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, κερδίζων βῆμα] πρὸς βῆμα μετὰ τὸ αἷμα του τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἔφθασε νὰ κρούσῃ τὰς πύλας τῆς Ἀγκύρας. Καὶ ἠπειλήσεν αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν τῆς κραταιᾶς Αὐτοκρατορίας. Καὶ θὰ τὴν κατέλυεν ἐὰν ὀλίγαι ἀκόμη δυνάμεις ὑπῆρχον διαθέσιμοι.

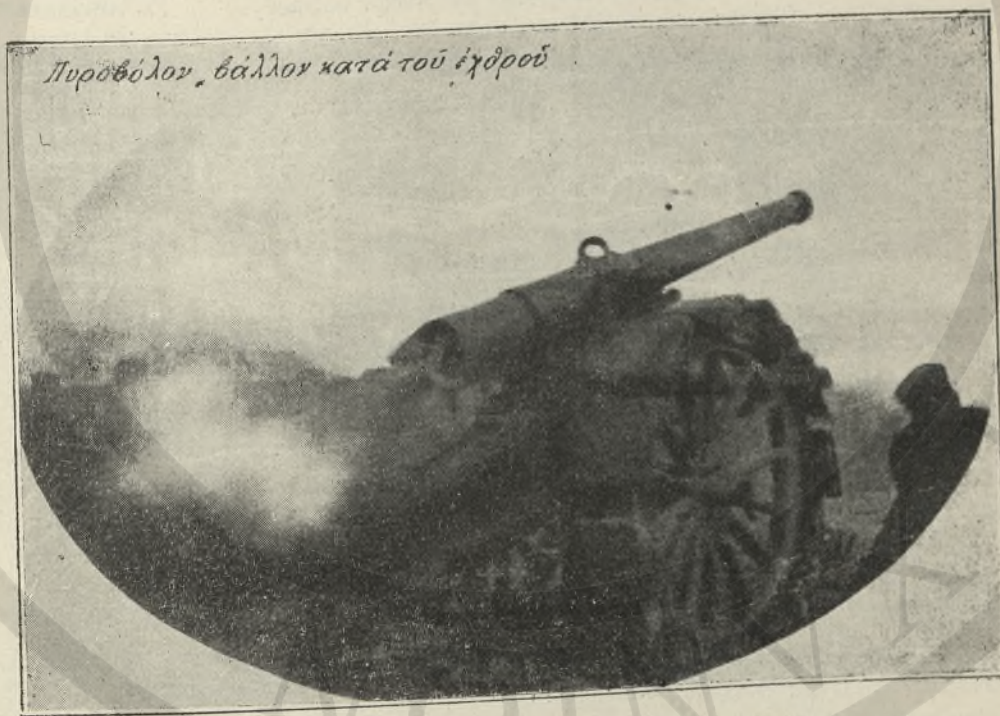
Ἐναντικειμένη τῆς προελάσεως ἐπεβλήθη κατόπιν ἐξ ἀνάγκης ἡ ἀποχώρησις τοῦ στρατοῦ ἐντεῦθεν τοῦ Σαγγαρίου. Ἡ ἐκπέσεις τουτέστιν ἐπιχειρήσεως θεωρουμένης κινδυνωδεστάτης ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως. Ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης τῆς σκληρᾶς δοκιμασίας ἐξῆλθεν ἀνωτέρα παντὸς ἐγκωμίου ἢ πολεμικῆ ἀρετῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ μαχητοῦ, τὸν ὁποῖον ὑποχωροῦντα, οὔτε νὰ παρακολουθήσῃ δὲν ἐτόλμησεν ὁ ἐχθρὸς.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεχώρησεν ἐκ τῶν πέραν τοῦ Σαγγαρίου θέσεών του ἀπολύτως συνταγμένος καὶ πειθαρχῶν καί, παρὰ τὰς βαρυτάτας ἀπωλείας τὰς ὁποίας ὑπέστη, χωρὶς νὰ χάσῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὸ θάρρος του καὶ τὴν ψυχραιμίαν του. Αἱ ὑποχωρήσεις τῶν στρατῶν δὲν εἶναι βεβαίως πρόσφοροι πρὸς δημιουργίαν ἐνθουσιαστικῶν ἐντυπώσεων. Καὶ ὅμως ἡ ὑποχώρησις ἐκείνη, ἐξεταζομένη ἀπὸ καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς στρατιωτικῆς ἀπόψεως θὰ εὐρεθῇ θαυμαστή, κρινομένη δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἠθικῶν προσόντων τοῦ στρατοῦ ὁ ὁποῖος τὴν ἐνήγγησε, θ' ἀποδεικνύῃ πάντοτε τὴν ἀπαράμιλλον ζωτικότητα καὶ τὴν ἀσύγκριτον ψυχικὴν καὶ φυσικὴν ἀντοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καθὼς καὶ τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ πρὸς προσαρμογὴν καὶ εἰς τὰς δυσμενεστάτας ἀκόμη συνθήκας.

Θὰ εἶμαι πάντοτε ὑπερήφανος διότι διόκησα τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην Στρατιάν, τὴν διεξαγαγοῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας. Δράττομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας τῆς παρουσίας ἐκδόσεως διὰ νὰ καταθέσω τὸν φόρον τῆς εὐλαβείας μου πρὸς τοὺς ἥρωας ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς καὶ ν' ἀπευθύνω τὸν χαιρετισμὸν τῆς βαθείας μου ἐκτιμῆσεως καὶ τῆς στοργῆς πρὸς πάντας τοὺς συμπολεμιστάς μου οἵτινες ἐτίμησαν τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα κατὰ τὴν ἐπικὴν καὶ ἐνδοξωτάτην ἐκείνην ἐκστρατείαν.

Ἀθήναι Μάρτιος 1927

ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Πυροβόλον τῶν 15,5 κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βολῆς

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1921

(*Άκριβές αντίγραφο του 'Ημερολογίου του 7ου Λόχου του 11 Πεζ. Συντ.*)

Ὁ λόχος ἔλαβε γνώσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1051 ἐμπιστευτικῆς Διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων Συντάγματος ἑνταλμαί, — ἐνῶ εὐρίσκετο ἐν προφυλακαῖς περικεχαρακμένους εἰς ὄρυγματα ἅτινα ἀπὸ τῆς προηγουμένης εἶχεν ὀρύξει, παρὰ τὸ χωρίον Σουζούς — ὑπὸ τοῦ Τάγματος νὰ ἐξορμήσῃ ἐκ τῆς θέσεώς του μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῶν Α. ὑψομάτων Τσαντιάρ, Γκουζελλιμ-Τεπέ.

ΔΗΜ. ΚΑΡΑΣΣΟΣ
Λοχαγὸς Πεζικοῦ
Ἐφρονεῖται τῇ 20-9-1921

Ὡρα ἐξορμήσεως ὠρίσθη ἡ 10 πρωϊνῇ. Ἡ προχώρησις θὰ ἐγίνετο ἐν συνδυασμῶ μετὰ τοῦ 8ου λόχου, κατέχοντος τὸ ἀριστερὸν τῆς ἡμετέρας παρατάξεως, τῶν τμημάτων ἐκατέρου ἀλληλοὑποστηριζόντων τὴν προχώρησιν πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

Κατὰ τὴν 9.30' γίνεται ἡ ἐξόρμησις μὲ τὰς τρεῖς Διμοιρίας τιθεμένας εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος τοῦ ἀριστερὰ 5 λόχου. Ἡ προχώρησις γίνεται τακτικῇ, τῶν τμημάτων ἀλληλοὑποστηριζόντων τὴν προέλασιν δι' ἀλμάτων, μολονότι βάλλονται θεριστικῶς ὑπὸ πολυβόλων καὶ πυρῶν πεζικοῦ. Τὰ τμήματα ἀμιλλῶνται ποῖον νὰ ὑπερβῇ τὸ ἄλλο εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐτοθυσίαν. Εἶναι ἀξία

Α. ΜΠΡΙΑΛΑΚΗΣ
Ἐκ Κρήτης
Ἐφρονεῖται εἰς Μ. Ἄσταν

ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως ἢ διαγωγῇ τοῦ ἀν)γοῦ Ν. Κατσιμπαλι παροτρύνοντος τοὺς ἄνδρας πρὸς τὰ ἔμπροσ. Τὸν μιμοῦνται ὁ Ἄνθ)στης Παπαλέξης Ἄθ. καὶ οἱ λοιποὶ ἡγήτορες τῶν τμημάτων, Ἐπιλοχίας Ζέρβας Ἰωάν. Λοχίαί Κούβελος Ἀριστείδης, Μυλωνόπουλος Στυλιανός, Σαρδέλης Χρῆστος, Τσίμης Γεώργιος, Κανακόπουλος Κωνστ., Γιαννόπουλος Ἰωάν., Σταθόπουλος Παν., Ἀνάγνου Νικόλ., Μουκάκος Νικόλ., Πανλόπουλος Γεωργ., Κωνσταντόπουλος Κωνστ., Κοντογιάννης Παναγ., Βέζος Κωνστ., Πατάσης Γεώργ. καὶ τὸ σύνολον τοῦ λόχου παρουσιάζει ἀπαράμιλλον εἰκόνα γενναιότητος καὶ αὐτοθυσίας. Περὶ τὴν 10 1)2 ἐπιτυχάνεται σύνδεσμος μετὰ τοῦ III τάγματος (11 λόχου) δρῶντος δεξιὰ ἡμῶν μετὰ μιᾶς ἐνωμοτίας τῆς ἐφφδρικῆς διμοιρίας. Πρὸς στιγμὴν παρατηρεῖται ὕψους ἐν τῇ ὀρητικότητι. Ἡ ἐξάντλησις τῶν πυρομαχικῶν καὶ τὰ ὀλονὲν δραστικώτερα πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, βάλλοντος δαμονιωδῶς ἵνα ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν μας, μᾶς καθηλώνουσι.

Γίνεται μερικὸς ἀνεφοδιασμὸς πυρομαχικῶν διότι τὸ ἀκάλυπτον τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπιτρέπει τὴν παρακολούθησιν μεταγωγικῶν μάχης. Εἶναι δίκαιον νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέτως ἡ διαγωγῇ τοῦ μεταγωγικοῦ στρατ. Ρηγοπούλου Σπυρίδωνος, ὅστις μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ὠδεύσε φορτωμένος μὲ ἐν κινβότιον φυσιγιῶν ἐπὶ τῶν ὤμων μέσῳ τῆς βαλλομένης ζώνης. Ἐπίσης ἡ διαγωγῇ τοῦ συνδέσμου σαλπικτοῦ Στασινοπούλου Κωνστ., βοηθήσαντος τοῦτον ἵνα φθάσῃ μέχρις ἡμῶν.

Ἡ ὥρα εἶναι 14,30' περίπου ὅτε ἀναφαίνεται ὁ Συνταγματάρχης Β. Τυπάλδος ὅστις διαπνθανόμενος περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς ἀνακοπῆς τῆς προελάσεως, παρακελεύει νὰ ὀρμήσωμεν ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς λόγγης καὶ λίθων. Τὸ τί ἐπηκολούθησε τότε εἶναι ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Ὁ λόχος εἶναι εὐθυγραμμισμένος. Τὰ τμήματα ὀρμῶσιν ἀκάθεκτα καὶ ἀμιλλῶνται ἀψηφῶντα τὸν θάνατον ποῖον νὰ φθάσῃ πρῶτον εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Ὁ ἀν)γὸς Κατσιμπαλι Νικ. θεᾶται κρατῶν ἀνὰ χεῖρας πότε ὀπλοπολυβόλον, πότε τρομπλὸν ἐξαπολύον μύδρους κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, πότε Μάνλιχερ, πότε ἐπισείων τὴν ράβδον του καὶ ἐφορμῶν καὶ ἀκολοιθούμενος ὑπὸ πάντων ἐπὶ τὰς ὀχυρὰς ἐχθρικὰς θέσεις. Ὅλα τὰ τμήματα μαίνομαι. Τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καταπίπτουσι τὰ ὀχυρὰ προπύργια τοῦ ἐχθροῦ. Εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ τελευταίου ὅτε μία σφαῖρα ἐχθρικῇ, φθονήσασα φαίνεται τὴν δόξαν τοῦ γενναίου Κατσιμπαλι ἀφίνει τοῦτον ἄπνον.

Παρακειμένως πίπτει ὁ λεοντόθυμος λοχίας Κοιτογιάννης Παναγ. Πίπτουσι γενναίως ἐπίσης μα-
χόμενοι, οἱ στρατιῶται Λαδάς Ἰωάν. καὶ Κόλλιας Γεωρ. Ἡ ὥρα εἶναι ὡσεὶ 15.30' Τὸ περιμάχητον ση-
μεῖον, τὸ ἀπροσπέλαστον φρούριον Γκουζελιμ-Τεπέ ἔχει ἀλωθῆ, τοῦ ἐχθροῦ τραπέντος εἰς ἐπονείδιστον
φυγὴν. Οὕτω συνετελέσθη ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Ὁ λόχος ὅμως ἐθρόνησε τοὺς ἄνω μνημονευθέντας ἥρωας σχὼν καὶ τοὺς ἐξῆς τραυματίας:

Λοχίαι. 1) Γιαννόπουλος Ἰωάν. 2) Κούβελος Ἀριστ. 3) Μυλωνόπουλος Στυλ. Δεκανεὺς. 4) Παπα-
γεωργίου Γεώργ. Στρατιῶται. 5) Μεγρέμης Γεώργ., 6) Πρίντζος Νικ., 7) Κολομπέρδας Μαρ., 8) Μπλά-
θρας Ἰωάν., 9) Κουστογιάννης Φώτιος, 10) Λυκογιάννης Ἰωάν., 11) Ἀγιώτης Δημ., 12) Παπανικολάου
Νικ., 13) Καγιούλης Ἰωάν., 14) Ἀναστασόπουλος Δημ., 15) Τσώνης Ἀναστ., 16) Λατσώνας Ἀθαν., 17)
Παπατοῆς Χαρ., 18) Κατσικερὸς Παν., 19) Καρβελᾶς Ἀντ. 20) Νικολόπουλος Γρηγ.

Ἐν Τ. Τ., 929 22 Ἰανουαρίου 1922

Ἡλ. Παντελόπουλος

Ἐφ. Λοχαγὸς

Σημ. Ὁ ἄνω μνημονευόμενος ἀνθυποσπιστὴς Ἀθανάσιος Παπαλέξης ἐκ Βοστυμπόης τῆς Λα-
μίας καταγόμενος, προαχθεὶς εἰς ἀνθυπολοχαγὸν ἔπεσε γενναίως μαχόμενος, τῇ 14 Ἀυγούστου 1922 ἐν
Μαύρῳ Βράχῳ διεδικδικῶν, μετὰ τοῦ ἐπίσης πεσόντος λοχαγοῦ Ἐμ. Βιστάκη Κορητὸς (Ρέθυμνον), πρὸς τὸν
ἐχθρὸν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὸ ἔδαφος τῆς Μικρασιατικῆς γῆς. Ἡ.Π.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

[Παρά τὸ χωρίον Τσαβντάρ Χισάρ εἰς τὸ μεσον τῆς ἀπὸ Οὐσάκ εἰς Κιευτάχειαν ὁδοῦ]

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟ ΑΦΙΟΝ ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1921

Ἡ ἡμετέρα Στρατιά, ἐκστρατεύσασα κατὰ τῆς Ἀγκύρας, ἀφῆκεν εἰς τὸ Νότιον αὐτῆς σκέλος τὰς IX καὶ IV Μεραρχίας, τὸ ἀνεξάρτητον 49 Σύνταγμα Πεζικοῦ, συγκροτηθὲν εἰς Μικτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Ἀν)χην Ἀνδριτσόπουλον, τάγμα Μηχανικοῦ ὡς καὶ τινὰς ἄλλας μετόπισθεν δυνάμεις, πρὸς κάλυψιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης καὶ συγχρόνως, πρὸς παρασκευὴν διὰ προέλασιν πρὸς Ἰκόνιον, ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας τῶν πρὸς Ἀγκυραν ἐπιχειρήσεων. Αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις τοῦ Νοτίου σκέλους ἀπετέλεσαν τὸ Ν. συγκρότημα Μεραρχιῶν ὅπερ ὑπήχθη ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην. Ἐκ τῶν δυνάμεων ὅμως τούτων ἡ IX Μεραρχία συνεπεία διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀπεστάλη παρ' αὐτῆ ἀχθεῖσι διὰ τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου κατόπιν ἀφορήτων κόπων καὶ στερήσεων.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΖΑΒΟΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐφρονεῖται εἰς Ἀφίον Καραχισὰρ τὸν Σεπτέμβριον 1921

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΑΧΤΛΙΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐφρονεῖται τῆ 20 Σεπτεμβρίου 1921

Τμήματα τοῦ Συγκροτήματος τούτου προήλασαν 100 χιλιομ. πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἰκονίου καὶ κατέλαβον μετὰ μάχην τὸ Τσαῖ καὶ Μπουλαβαντί. Ἐξῆρα τμήματα ἐνήργησαν ἐπιτυχεῖς ἐπιδρομαὶ πρὸς Σαντουκλί καὶ ἄλλοι, τὸ δὲ τάγμα Μηχανικοῦ ἐπεσκεύασε πλήρως τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατεστομιμένην ἀπὸ

Τὸ φρούριον καὶ τμήμα τῆς πόλεως Ἀφίων Καραχισαρ

Κιουτσούκ μέχρις Ἀφίων Καραχισσάρ σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἀπειλὴν τοῦτε τακτικοῦ καὶ ἀτάκτου Τουρκικοῦ Στρατοῦ.

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἀποσυρόμενος πρὸς Ἄγκυραν ἀφῆκεν ἔναντι τοῦ Συγκροτήματος τούτου τὴν VI Μεραρχίαν, μικρὰς ἐφίπλους μονάδας καὶ τμήματα ἀτόκτων. Αἱ δυνάμεις αὗται ἐνισχύοντο ἐκ Ντι-ἔρ καὶ Ἄκ-Σεχλήρ ἔνθα ἡ ἔδρα ἐμπέδων τμημάτων.

Ἡ VI Τουρκικὴ Μεραρχία ἐνήργησε κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς πρὸς Ἄγκυραν ἐκστρατείας τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς τρεῖς ἐρωμέναις ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Τουλοῦ Μπουνάρ (Κέντρον Ἐφοδιασμοῦ καὶ κλεις τῆς πρὸς Σμύρνην ὁδοῦ) ἀποκρουσθείσας παρὰ τῶν ἡμετέρων, πλείστας ὅσας ἔναντιον Γεφυρῶν, τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὡς καὶ τοιαύτην κατὰ τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ Μπάλ-Μαχμούτ. Κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τῆς ὑποχωρήσεως ἐξ Ἀγκύρας τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς κατέλαβε τὰ ὑπερθεν τοῦ χωρίου Πασάκιοι ὑψόμενα, τὸ Καλεντζίκ Ντάγ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξηρημένα ὑψόμενα, φθάσασα πρὸς τῆς Ν. Α. εἰσόδου τοῦ Ἀφίων Καραχισσάρ. Ἀρξαμένης τῆς ὑποχωρήσεως ἐξ Ἀγκύρας ὁ Κεμάλ ἀφῆκε μέρος

Ἄνεφοδιασμός πολυβόλων κατὰ τὴν μάχην

μόνον τῶν δυνάμεών του διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἐπιφυῆς μετὰ τῆς ἡμετέρας Στρατιᾶς, τὰς δὲ μεζίζονας αὐτοῦ δυνάμεις ὧν προηγούντο 2 Μεραρχίαι ἱππικοῦ ἔστρεψε κατὰ τοῦ Ἀφίων Καραχισσάρ. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ Διοικητὴς τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος καὶ κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Στρατιᾶς συνέπτυξε τὰς ἐν Τσαί καὶ Μπουλαβαντί δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς Ἀφίων Καραχισσάρ. Τὸ δὲ μικτὸν ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, μείον ἑνὸς Τάγματος ὅπερ εἶχε κάλυψιν πρὸς Τσιβρίλ, τὸ μετέφερον ἐκ Μπάλ-Μαχμούτ εἰς χῶρον περὶ τὸ χωρίον Τσακισσάρ, 6 χιλ. ἔξωθεν τοῦ Ἀφίων Καραχισσάρ καὶ Δ. αὐτοῦ.

Τὴν 18ην τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1921 ἤρξατο ἡ κατὰ τοῦ Ἀφίων Καραχισσάρ ἐπίθεσις τῶν κατελθουσῶν Τουρκικῶν φαλάγγων. Ἐναντίον αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον ἡ ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Βαλέτταν καταφθάσασα II Μεραρχία καὶ ἡ IV Μεραρχία ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Δημασάν, ταχθεῖσα δεξιὰ τῆς II καὶ θέσασα ἐν πρώτῃ γραμμῇ τὸ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Β. Τυπάλλον 11ον Σύνταγμαί της Β. Ἀκάρ ποταμοῦ, μετ' αὐτὰς δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Φράγκον I Μεραρχία. Βραδύτερον κατέφθασε καὶ ἡ XII Μεραρχία ὑπὸ τὸν Συν/χην Καλλιδόπουλον μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α'. Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστρατήγου Κοντούλη. Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ Στρατηγοῦ Κοντούλη ὁ Ὑποστράτηγος Τρικούπης συνεπέια διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀνεχώρησε καὶ ἀνέλαβε τὴν Διοίκησιν τοῦ Β'. Σώματος Στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἐκ Κίς Βεράν καὶ Σεϊντί Γαζῆ, ἀνατολικῶς Ἐσκί Σεχλήρ ἤγαγε διὰ Μπορντί 35 χιλιόμετρα

Β.Α. Ἀφιόν Καραχισσάρ κατά τῶν νότων τοῦ ἐπὶ τῶν Μιν Τεπέδων Β. Ἀφιόν Καραχισσάρ ἐπιτιθεμένων ἐχθρικῶν φαλάγγων κατά τῶν Ι καὶ ΙΙ Μεραρχιῶν. Καθ' ὃν χρόνον αἱ Μεραρχίαι Ι καὶ ΙΙ γενναίως ἠγωνίζοντο ἐπὶ τῶν Μιν τεπέδων τὸ ἐν χώρῳ Τσακιρσάζ μικτὸν ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου διετάχθη πρὸς τῆς ΙV Μεραρχίας, νὰ προρευθῆ πρὸς Καλσεντζίκ Ντάγ, ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐπ' αὐτοῦ ἐχθροῦ καὶ καταλάβῃ τοῦτο. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου καὶ ὥραν 7ην πρωϊνὴν τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐκκινήσαν ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἐπετέθη περὶ τὴν 8 1/2 ὥραν π.μ. θέσαν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τὸ 3ον αὐτοῦ τάγμα (4 λόχοι Πεζικοῦ, οὐλαμὸς πολυβόλων), τὸ ὁποῖον λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους ἐτιμήθη εἰς δύο φαλάγγας. Καὶ τῆς μὲν δεξιᾶς ἡγεῖτο ὁ ἐκ Ζακύνθου καθηγητῆς Ἐφεδ. Ὑπολοχαγὸς Ξένος ἔχων, ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν Λόχον τοῦ Ἐφέδρου Ὑπολοχαγοῦ Παπανικολάου ἐκπαιδευτικοῦ ἐπίσης λειτουργοῦ, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ὁ ἐξ Ἀμφίσης Ἐφεδρος Ὑπολοχαγὸς Διον. Κοκκινόπουλος ἔμπορος, ἔχων ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν Λόχον τοῦ ἐπίσης Ἐφέδρου Ὑπολοχαγοῦ Μπουτοῦ καθηγητοῦ, ὡς καὶ τὸν πολυβολητὴν Ἀνθυπολοχαγὸν Χόρτην.

Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε σφοδρὰ καὶ σταθερά, ὑποστηριζομένη παρὰ τῶν ὀρειβατικῶν πυροβόλων

Εὔζωνοι πολυβοληταὶ μαχόμενοι

τοῦ παντὸς ἐπαίνου ἀξίου Ἀνθυπολοχαγοῦ Ραυτοπούλου. Οἱ ἀντίπαλοι κατέχοντες τὰς ἀποτόμους καὶ ὠχυρωμένας ἐκεῖνας θέσεις ἔβαλλον κατὰ τῶν ἡμετέρων ἐν πάσει ἀνέσει καὶ ἀσφαλείᾳ μέχρι τῆς ἀποστάσεως τῶν 500 περίπου μέτρων, εἰς ἣν ἀπόστασιν οἱ ἡμέτεροι ἠναγκάσθησαν διὰ τὴν ἀνάγκησιν τῶν σωματικῶν τῶν δυνάμεων ν' ἀνακόψωσι τὴν προχώρησιν καὶ νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πυρῶν. Παρελθούσης ὅμως ὥρας περίπου ἐσυνέχισαν τὴν ἐπίθεσιν μετὰ τῆς αὐτῆς ὀρμητικότητος. Οἱ Τούρκοι συνεχίζουν τὴν βολὴν τῶν μετ' ἐντάσεως μὲν, ἀλλ' ἐκνευρισμένοι πλέον. Τὰ ὄμματά των καὶ ἡ ψυχὴ των στρέφονται πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ φαίνονται κινούμενοι σπασμοδικῶς.

Οἱ Ἀξιωματικοὶ τῶν ὄρθιοι, ἀψηφούντες τὰ βλήματα τῶν ἰδικῶν μας, ἐφρόντιζον διὰ τοῦ παραδείγματός των νὰ τοὺς συγχατήσωσι. Ἐκ τῶν κινήσεών των ἐφαίνετο ὅτι τοὺς ἔλεγον. «Ἡ ζωὴ εἶναι ἐδῶ, πρὸς τὰ ὀπίσω ὁ αἰσχρὸς θάνατος καὶ ἡ δυστυχία». Δυστυχῶς ὅμως δι' αὐτοὺς τὸ θάρρος των δὲν μεταγίγεται μέχρι τῶν ψυχῶν ἀνδρῶν των, οἵτινες βλέποντες πλέον τὴν λόγην τῶν γενναίων ἀνδρῶν

τῶν προαναφερθέντων ὀρητικῶν Ἐφείδρων Ἀξιωματικῶν, ἐγκαταλείπουσι τὰ ὄχυρά των καὶ τρέπονται πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ τῶν χαραδρώσεων ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ βλήματα τοῦ Ραυτοπούλου καὶ τῶν πεζῶν πλείστους ἔρριψαν κάτω διὰ νὰ μὴ ἐγερωθῶσι πλέον. Τὴν 4ην μ. μ. ὥραν ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐντελῶς ἐγκαταλείψει τὰ φύσει καὶ θέσει ὄχυρά του εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Ἀνδριτσπούλου. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην διεκρίθη διὰ τὴν τόλμην του καὶ τὴν ἰκανότητα ὁ ἐκ Σωκίων σύνδεσμος τοῦ ἐπιτεθέντος τάγματος Μάρκος Ἰωαννίδης.

Τὴν μεθεπομένην τὸ 35ον Σύνμα τῆς IV Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Συν)χην Παπαπαναγιώτου, τῆ συνδρομῆ καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ ἀποσπάσματος Ἀνδριτσπούλου, ἀπάθησε τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἐδαφικῶν ἐξάρσεων τοῦ Ἀφιδὸν Καραχισσάρ. Τὴν 25 Σεπτεμβρίου ὁ ἐπὶ τῶν Μὴν Τεπέδων ἐχθρὸς ἠναγκάσθη ταχύτατα νὰ ἀποσυρθῆ ἰδίως ἐπὶ τῶν νότων αὐτοῦ προσεγγίσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Τὴν δὲ 26 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ 8ον Σύνμα τῆς IV Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ἀν)χην Μελᾶν, μετ' ἀναλόγου Πυροβολικοῦ κατόπιν ἀγῶνος κατέλαβε τὰ ὑπερθεν τοῦ χωρίου Πασάκοι ὑψώματα.

Ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἀνωτέρω μάχης τοῦ Ἀφιδὸν Καραχισσάρ, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ ἐκανόνισε κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν τὴν ὅλην γραμμὴν ἀντιστάσεώς της, μέχρι τῆς 13 Αὐγούστου τοῦ 1922 ἡμέραν καθ' ἣν ἤρξατο ἡ τελικὴ Τουρκικὴ ἐπίθεσις, οὐδὲν πολεμικὸν γεγονός σοβαρὸν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν ἐξειλίχθη ἐν Μικρασίᾳ, πλὴν τῆς καταλήψεως τῶν Σωκίων ὑπὸ τοῦ Μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Συν)χου Ζεγκίνη κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου κατόπιν τῆς ἐγκαταλείψεως τούτων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

Ν. Νικλάμπας

Ἀξιωματικὸς ἐν ἀπ.

(ἡ ἀνωτέρω ἀφήγησις συνετάχθη ἀπὸ μνήμης)

Ο ΛΟΦΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΡΑΛΗ

Ὁ λόφος τοῦ Κατραλῆ παραμένει ἀθάνατον μνημεῖον μαρτυροῦν τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ Ἑλλήνος στρατιώτου. Ἡ ὄνομασία τοῦ λόφου τούτου, ὅστις ἦτο ἡ κλεις τοῦ βορείου συγκροτήματος καὶ ὅστις ἀπέχετο περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Δορυλαίου (Ἑσκή Σεχλή) ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἔφεδρον ἀνθυπολοχαγὸν Παναγ. Δ. Κατραλῆν ἐκ Κυπαρισσίας. Ἐβλεπέ τις τούτον κατὰ τὰς μάχας νὰ βαδίζῃ ἀτάραχος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μετὰ τὸ μεϊδιάμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὴν φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς τὴν καρδίαν. Ὅλοι οἱ συνάδελφοί του τὸν ὑπερηγάπων ὁ δὲ Διοικητὴς του τὸν ἐκαμάρωνε. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἀνθυπολοχαγὸς βαδίζων ἀφελῶς ἐπὶ τοῦ ἐπικινδύνου τούτου λόφου ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς περιφρονοῦντας τὸν θάνατον ἐδέχθη σφαῖραν ἐχθρικὴν καὶ ἔμεινεν ἄπνους. (21 Σεπτεμβρίου 1921). Τὸν λόφον τούτον ἀνήκοντα εἰς τὸν ὑποτομέα Τσαριντζῆς ἐφύλαττε τὸ βον Σύνταγμα πεζικοῦ (Πατρῶν) ὅπερ διὰ τὴν στρατηγικὴν σημασίαν τῆς θέσεως ἐκείνης παρέμεινεν ἐπὶ τῆς γραμμῆς διαρκῶς καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος σχεδὸν μέχρι τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Στρατοῦ ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ βον Συντάγματος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1921 οἱ Τοῦρκοι κατανοήσαντες τὴν τακτικὴν σημασίαν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνθ' υπασπιστῆς ἐξ Ἀργινοῦ

Ἐφον. εἰς Σιμάβ τὸν Μάρτιον τοῦ 1922

τοῦ λόφου καὶ ἐπιζητοῦντες τὴν κατάληψιν τούτου, ἐπετέθησαν αἰφνί διαστικῶς μετὰ δύο λόχων ὑποστηριζομένων ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ των ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑφ' ἐνὸς καὶ μόνου οὐλαμοῦ πεζικοῦ τοῦ Συντάγματος καὶ δύο πολυβόλων. Ἐκτοτε ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ὑπῆρξε διαρκὲς πεδῖον πάλης ἐπὶ τοῦ ὁποίου νυχθημερὸν διεσταυροῦντο πυρὰ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ τοῦ ἐχθροῦ ὅστις εἶχεν ἐγκαταστήσει τὰς γραμμάς του εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκ τῆς γραμμῆς τῶν ἡμετέρων. Ἡ φήμη ἡ ὁποία διέτρεχε τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ περὶ τοῦ λόφου τούτου ἦτο τοιαύτη ὥστε δσάκις οἱ ἀξιωματικοὶ ἠπείλουν τοὺς στρατιώτας ἔλεγον «θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν λόφον τοῦ Κατραλῆ». Καὶ πράγματι οἱ αὐστηρῶς τιμωρούμενοι στρατιῶται

ἑστέλλοντο ἐκεῖ ἀποτελοῦντες πειθαρχικὴν διμοιρίαν καὶ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν τελειοτέραν ὀργάνωσιν τοῦ λόφου ὑπὸ τὰ διαρκῆ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα ὁ λόφος εἶχεν ὀργανωθῆ ἰσχυρῶς καὶ εἶχε καταστῆ μικρὸν φρούριον.

Ὅστις εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ πεδῖον τοῦτο τῆς μακροχρονίου καὶ σκληρᾶς πάλης ἠσθάνετο ἱερὰν κατάνυξιν. Ὁ λόφος ἦτο ἀληθὲς προσκύνημα τῶν πολεμιστῶν. Ὅτε μὲν νεκρικὴ σιγὴ ἐβασίλευε πανταχοῦ. Οἱ ἄνδρες τῆς φρουρᾶς νυχθημερὸν εὐρίσκοντο εἰς τὰς θέσεις των, ἀκίνητοι, ἄγρυπνοι, σιωπηλοί. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ψυχὴ ζωσα οὐδαμοῦ ὑπῆρχεν, ἐὰν δέ τις ἤθελε ἐγείρει τὴν κεφαλὴν ἀμέσως ἐφρονεύετο παρὰ τῶν ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως καραδοκούντων σκοπευτῶν Τούρκων. Ὅτε δὲ τὴν νεκρικὴν σιγὴν διεδέχοντο πυρὰ δραστικὰ πυροβολικῶν καὶ πολυβόλων, θόρυβος, ἀλαλαγμὸς καὶ τέλος τὰ πάντα ἐπανέπιπτον εἰς τὴν προτέραν σιγὴν καὶ τότε δὲν ἤκουέ τις εἰμὴ τὸ τραγοῦδι πολεμιστοῦ διακομιζομένου εἰς τὸ χειρουργεῖον ἢ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον συναδέλφου του, ὅστις μετεφέρετο πρὸς ταφὴν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος παρὰ τὸ χωρίον Τάνι-

Σκοπὸς προφυλακῶν μάχης

σιαν. Ἐνίοτε ὅμως συνέβαιναν ὅλος ἀντιθέτως διότι ὑπῆρχον στιγμαὶ καθ' ἃς πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν ἔπληττον ἐκ τῆς μονοτονίας καὶ ἤθελον ν' ἀναπνεύσουν ἀέρα, ἤθελον ν' ἀπολαύσουν τὴν ἀγρίαν ἐκείνην φύσιν, νὰ ρίψωσι τὰ βλέμματά των πέραν τῶν γραμμῶν πρὸς τὸν Σαγγάριον, ὁ ὁποῖος ἐκύλιεν ἠρόμα τὰ νερά του εἰς οὐχὶ μεγάλην ἀπόστασιν καὶ οὕτω διαλανθάνοντες τὴν προσοχὴν τῶν ἀξιωματικῶν των καὶ ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὸν θάνατον περιεφέροντο ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκείνου ὡς λέοντες ἐν κλωβῷ καὶ βαλλόμενοι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ εὔρισκον τὸν θάνατον. Τὸ 61ον Τουρκικὸν Σύνταγμα τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀπέναντι τοῦ ἡμετέρου εἶχε πάθει κυριολεκτικῶς θραῦσιν διότι πολλοὶ ἐτίθεντο ἐκτὸς μάχης καὶ πολλὰ φυλάκια ἀνηρπάζοντο παρὰ τῶν ἡμετέρων. Ὁ τρόμος καὶ αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου Συντάγματος ἦσαν τοιαῦται ὅστε καὶ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ Λόφου οἱ Τούρκοι δὲν ἠννόουν νὰ καταλάβουν τοῦτον καὶ προχωρήσουν πρὸς καταδίωξιν τῶν ἡμετέρων εἰμὴ ἀφοῦ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀργά οἱ Τούρκοι κάτοικοι τοῦ χωρίου Τσαρίντζης εἰδοποίησαν ὅτι τὸ Σύνταγμα εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας.

Ἄλλὰ καὶ τὸ βον Σύνταγμα κατὰ τὴν ἀποχώρησίν του οὐδόλως ἀνησύχησεν ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθρικοῦ Συντάγματος, τοῦ ὅπερ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εὐθὺς ὡς ἀπεμακρύνθη εἰς ἀπόστασιν περίπου μιᾶς ὥρας, δύο ὀχήματα τοῦ πεδικοῦ πυροβολικοῦ ὅπερ παρηκολούθει τὸ Σύνταγμα ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου σκότους καὶ τῆς ἀνομαλίας τῆς ὁδοῦ κατέπεσαν εἰς βαθεῖαν χαράδραν. Πεζοὶ καὶ πυροβοληταὶ δὲν ἠννόουν ν' ἀφήσουν ὄχημα. Καίτοι ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκετο πλησίον ἔπρεπε πυροβόλον καὶ βλητοφόρον ν' ἀνεγκυθῶσι διὰ σχοινίων ἐκ τῆς χαράδρας καὶ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς πυροβολητάς των, οἱ ὅποιοι, ὡς ἔλεγον εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος οὐδέποτε θὰ ἄφινον τὰ κανόνια των μὲ τὰ ὁποῖα ὀλόκληρα χρόνια ἀγκαλιασμένοι ἔζησαν καὶ ἐπολέμησαν. Ὁ Διοικητὴς ἀποφασίζει νὰ σώσῃ τὰ ὀχήματα ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην γὰ τὰ ἀνεγκύση μαχόμενος.

Εἰς ἐνέργειαν λοιπὸν διμοιρίαι, πυροβοληταί, σχοινιά, θόρυβος ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς οὐδαμοῦ ἠνεφάνη καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Μέχρι πρωΐας τὰ ὀχήματα εἶχον ἀνεγκυθῆ ἐκ τῆς χαράδρας καὶ ἡ φάλαγξ ἐπανάλαβε τὴν πορείαν τῆς τελείως ἀνενόητος. Οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν χαρακωμάτων παραταθέντος ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἐπὶ τοῦ Λόφου τοῦ ἥρωος Κατραλῆ εἶχον λάβει πικρὰν πείραν καὶ εἶχον πεισθῆ ὅτι τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἶναι ἀήτητον.

Χαράλ. Τσοχανιάρης

Συντ. Πεζ.

Ἄντικεμαλικὴ ὁμάς Κιρκασίων ἔτοιμος πρὸς ἐξόρμησιν

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Γ. ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΣ

*Εφεδρος Λοχαγός

Ὁ Χαράλαμπος Μπεκατώρος υἱὸς τοῦ ἐν Πάτραις ἐμπόρου Γερασίμου Μπεκατώρου, ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1893.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του ἔμεινε πλησίον τοῦ Πατρός του βοηθῶν αὐτὸν ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἕως ὅτου ἐφθασεν ἡ 3η Δεκεμβρίου 1913 ὅτε περιεβλήθη τὸ ἔνδυμα τοῦ στρατιώτου. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν Οὐλαμὸν Ἐφεδρῶν γενόμενος ἀνθυπολοχαγός. Ἀπολυθεὶς μετὰ τὴν εἰρήνην ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Κληθεὶς ὁμως καὶ πάλιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους πολυκέρους μάχας τραυματισθεὶς σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σκρά.

Μετέσχεν ἐπίσης τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας.

Κατὰ τὴν 15ην Ἀπριλίου τοῦ 1922 διετάχθη νὰ βαδίση ἐναντίον τῶν ἀτάκτων Τσετῶν. Πράγματι παραλαβὸν τὸν λόχον του ἀποτελούμενον ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι λεοτοθύμων ἀνδρῶν ἐβάδισεν ἐκ Κιουταχρίας πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας.

Τὴν ἐπομένην 16 Ἀπριλίου συναντᾶται μεταξὺ χωρίων Ἀμὲν καὶ Σούγια μὲ σῶμα ἐκ 4.000 καὶ πλέον ἀτάκτων Τσετῶν. Ἐπηρεολούθησε φονικωτάτη μάχη καθ' ἣν ὁ λόχος του ἐπάλαισεν ἀπεγνωσμένως ἐπὶ 48ωρον. Οἱ ἄνδρες τοῦ Χ. Μπεκατώρου λαμβάνοντες θάρρος ἀκατάβλητον ἀπὸ τὸν λοχαγόν των ἀνθίσταντο λυσσῶδως. Ἀλλ' ἡ μάχη ἦτο ἄνισος καὶ ὁ λόχος του ἤρχισε ν' ἀποδεκατίζεται. Ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐνισχύσεις ὅταν ὁ θαρραλέος λοχαγὸς ἔδωσε τὸ παράδειγμα τῆς μεγαλοφυχίας καὶ ἐπήδησεν εἰς τὴν διὰ τῆς λόγχης ἔφοδον, ἐνῶ τὸν ἀκολουθοῦσαν οἱ ὀλίγοι ἄνδρες τοῦ λόχου του, οἱ ὅποιοι ἔμεναν ἀκόμη. Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε τρομακτικὴ. Ἡ νίκη δὲν ἐγνώριζεν εἰς ποῖον ἐκ τῶν δύο μαχομένων νὰ δώσῃ τὸ γέρας τῆς, ὅτε πίπτει ὁ Χαράλαμπος Μπεκατώρος, ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν ἔνδοξον διὰ τοὺς νεκρούς τῆς Μικρασίας.

Η ΥΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐνισχυόμενος καὶ ἀνυποχώρητος συνεχῶς, μεθοδικῶς καὶ ἐν πάσει ἀνέσει ἀπὸ τῆς λήξεως τῶν περὶ τὴν Ἄγκυραν καὶ τὸ Ἄφιόν Καραχισὰρ ἐπιχειρήσεων, δι' ἀνδρῶν καὶ ὑλικῶν πάσης φύσεως, κατώρθωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ἰουλίου τοῦ 1922 νὰ παρατάξῃ ἔναντι τῆς ἡμετέρας Στρατιᾶς ἴσας μαχίμους δυνάμεις, ἰσάριθμα δὲ πυροβόλα ὧν πλεῖστα τοῦ τελευταίου συστήματος Σκόντα. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου ἤρξατο θέτων ἐν ἐφαρμογῇ τὸ σχέδιόν του ὅπερ συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐπιτεθῇ ἔναντιόν του ὑπὸ τὸν Ἐποστρ. Ν. Τρικού πῆν Νοτίου συγκροτήματος τῆς Ἑλλην. Στρατιᾶς καὶ εἰδικῶς ἔναντιόν του τομέως Ἄφιόν Καραχισὰρ, (οὗ ἡ πρώτη γραμμὴ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I, ὑπὸ τὸν ἑποστράτηγον Α. Φράκκον, IV ὑπὸ τὸν Ἐποστράτηγον Δημ. Δημαρᾶν καὶ τοῦ ἀνεξαρχ. 49 Συν)τος Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Ἄνασ Κλάδην) καὶ διὰ σήγματος διασπάσῃ τὸ Ν. συγκροτήμα ἀπὸ τοῦ Β. τοιοῦτου, οὕτω δὲ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ μὴ ἔχουσα σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῶν προθέσεων τούτων τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἔχουσα ἐκ τῶν προτέρων κανονίση διὰ διαταγῶν της πρὸς ἀμφοτέρω τὰ συγκροτήματα Νότιον καὶ Βόρειον τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας αὐτῶν μέ-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Γεν. Ἀρχηγός
Ἐφρονεῦθη εἰς Μ. Ἀσίαν (17-8-1922)

χους ἐνὸς σημείου ἐν περιπτώσει ἐχθρικής ἐπιθέσεως, δὲν ἐπενέβη μέχρι τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐχθρικής ταύτης ἐπιθέσεως σοβαρῶς.

Τὴν 12ην Αὐγούστου ὁ ἐχθρὸς εἶχε συγκεντρώσῃ πρὸς Ἄφιόν Καραχισὰρ τὰς ἀπαιτούμενας ἐπιθετικὰς ἰσχυρὰς αὐτοῦ δυνάμεις Πεζικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἴππικοῦ ἀνερχομένας εἰς τὸ διπλάσιον τῶν τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ἀφήσας τὰς ἐλάσσονας αὐτοῦ τοιαύτας πρὸ τοῦ Β. συγκροτήματος. Τὴν δὲ 13 Αὐγούστου καὶ περὶ 4 πρωϊνὴν ὥραν ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ τῆς ὁποίας προηγῆθη δραστικὴ βολὴ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς V Μεραρχίας εὐρισκομένης ἀριστερὰ τῆς IV τοιαύτης, παρ' ἧς ἀπεκρούσθη, ἐπίσης δὲ καὶ κατὰ τῶν IV καὶ I καὶ 49 Συν)τος κατεχόντων ὀργανωμένας θέσεις ἐπὶ τοῦ Καλεντζικ-Ντάγ, Χασάν Μπέλ καὶ Τιλκι Κιλίτ Ἀρλάν, ἔναντιόν τῶν ὁποίων ἐστρέφετο καὶ ἡ κυρία τοῦ ἀντιπάλου ἐπίθεσις. Οἱ ἡμέτεροι ἀντιστάμενοι ἐπὶ δύο συνεχεῖς περὶ πού ἡμέρας 13 καὶ 14 Αὐγούστου μετ' ἀρκούσης ἐπιμονῆς, ἐκάμφθησαν τέλος πρὸ τοῦ πυκνοτάτου πυρὸς τοῦ σημαντικῶς ὑπερέχοντος Πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ καὶ συνεπεία τῆς χαλαρώσεως τῶν μετόπισθεν ὑπηρεσιῶν. Οὕτω ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης (15 Αὐγούστου) ἤρξατο ἡ κάθοδος τοῦ Ν. συγκροτήματος, τὸ ὁποῖον ἐκρατήθη εἰς τὰ ὑψώματα Σιδηρ. Σταθμοῦ

ΓΡΗΓ. Α. ΓΛΑΒΑΣ

Ἀπεβίωσεν ἐν καιουχιῶν αἰχμᾶ-
λωσίαις (23-2-1923)

ΝΙΚ. Α. ΓΛΑΒΑΣ

Ἐφρονεῦθη εἰς Ἄφιόν Καραχισὰρ
(14 - 8 - 1922)

Ἀδελφοὶ ἐκ Δερβενίστης Αἰτωλοακαρνανίας, ἀμφοτέρω Δεκανεῖς Ἐδζώνων.

καὶ ὁμωνύμου χωρίου Μπάλ Μαχμούτ, κατελθὼν ἐξ αὐτῶν ταχύτατα εἰς Τουλὸν Μπουνάρ καὶ καταλα-

ΑΡ. ΚΙΡΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐπεσον εἰς Καραχισάρ (13-8-1922)

βὸν τὰς πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουλίου 1921 θέσεις, καίτοι—ὡς τὸ 26 Σύν)μα πεζικοῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἀπέδειξεν ἐπὶ τῶν συνεχόμενων ὑψομάτων Κιουπρουλοῦ Β. Α. Μπάλ Μαχμούτ, ὑπὸ τὸν γενναῖον αὐτοῦ Διοικητὴν Ἄντισυντ. Δημ. Καλλιαγκάκη, ὅστις καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκώτατα,—ἢ πρὸς Τουλὸν Μπουνάρ σύμπτωξις ἠδύνατο νὰ εἶναι βραδύτερα καὶ κανονικότερα. Εὐρισκόμενον τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ εἰς Τουλὸν Μπουνάρ, πρὸς τὸ ὁποῖον συνεπτύσσετο πιεζόμενον σφοδρῶς καὶ τὸ Β΄ τοιοῦτον,

ΤΡΥΦΩΝ ΚΟΚΚΙΝΗΣ

Ἰλαρχὸς ἐν Διακοφτοῦ

Ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν ὑποχώρησιν

ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θέσεις του, ἀκολουθοῦμενον καὶ ὑπὸ τῆς ἀδρανοῦσης παρὰ τὸ Μπανάζ ΙΙ Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Συν)χην Γονατῶν εἰς τρόπον ὥστε τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ οὐ μόνον νὰ μὴ κατορθώσῃ νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποστῇ δεινοτάτην συντριβὴν συνεπείᾳ τῆς ὁποίας σημαντικὸν τμήμα αὐτοῦ κυλωθὲν καὶ ἀποκοπέν παρεδόθη εἰς Ἄλῃ-Βεράν εἰς τὸν ἐχθρόν. Κατόπιν τῆς δεινῆς δοκιμασίας τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ νότιον ἐν γένει συγκρότημα ἐπῆλθε τοιαύτη ἀταξία καὶ σύγχυσις ὥστε ἐπεκράτησεν, ἀντὶ πάσης ἄλλης σκέψεως, ὁ πόθος τῆς ταχύτερας καθόδου πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐνῶ τὸ Ν. συγκρότημα ὑπεχώρει ὑπὸ τὰς ἄνω συνθήκας, ἢ ὑπὸ τὸν Συν)χην Δημ. Θεοτόκην ἀνεξάρτητος Μεραρχία συμπτυσσομένη καὶ αὕτη, ἀλλ' ἐν ἀπολύτῳ τάξει πρὸς Δυσμᾶς καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἀϊβαλί ἐπεβιάσθη ἐξ αὐτοῦ ἀποπλευσασα.

Ἡ στρατιὰ, ἔχουσα πληροφορίας ὅτι δύο Μεραρχίαι Τουρκικαὶ κατήρχοντο διὰ τῶν ἡμιονικῶν ὁδῶν Κοῦλα-Σαλιχλῆ καὶ Λεμερτζῆ-Σαλιχλῆ πρὸς Σαλιχλῆ μετὰ τὸν σκοπὸν ὅπως καταλαμβάνουσαι τοῦτο, ἀποκόψουν τὴν κἀθοδον τοῦ Ν. Συγκροτήματος, διέταξεν ἐξ Οὐσᾶκ τὸ ὑπὸ τὸν Συν)χην Ν. Πλαστήραν μικτὸν ἀπόσπασμα (5-42 Εὐζῶνων μετὰ πυροβολικοῦ) ν' ἀχθῆ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς εἰς Σαλιχλῆ, ἐνθα ἐνούμενον μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καλλίνσκην Μεραρχίας Ἰππικοῦ νὰ καταλάβῃ θέσεις πρὸ τοῦ Σαλιχλῆ καὶ Ἀνατολικῶς αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἀποκόψωσι τὴν κἀθοδον τῶν Τουρκικῶν Μεραρχιῶν καὶ διευκολύνωσιν οὕτω τὴν διάρρησιν τοῦ Συγκροτήματος.

Τμήμα τῆς παραλίας Σμύρνης

Αἱ Τουρκικαὶ Μεραρχίαι φθάσασα πρὸ τοῦ Σαλιχλῆ καὶ εὐρεθεῖσαι πρὸ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκτελέσωσι μεταβολὴν καὶ ν' ἀπομακρυνθῶσι καταδιωχθεῖσαι ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ.

Συντελουμένης τῆς καθόδου τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ἡ Στρατιὰ θέλουσα νὰ ἐπιβραδύνη ταύτην πρὸς ἀνασυγκρότησιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἀναχαίτισιν τοῦ ἐχθροῦ, μετεκάλεσεν ἐκ Θράκης τὴν ὑπὸ τὸν Ὑποστρωτ. Κ. Σκαρλάτον Α'. Μεραρχίαν, ἔχουσαν τότε τὰ 28ον καὶ 56ον Συν)τα Πεζικοῦ, τάγμα Εὐζώνων καὶ ἀνάλογον πυροβολικόν. Ἡ Μεραρχία Α', κατελθοῦσα εἰς Ραιδεστόν ἤρξατο τῆς ἐπιβιβάσεως

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΟΡΤΗΣ
*Εφ. Ὑπολοχαγὸς ἐκ Λευκάδας
*Εφονεύθη εἰς Οὐσάκ (12-8-1922)

τὴν 21ην Αὐγούστου περατώσασα ταύτην τὴν πρωΐαν τῆς 22ας· τὴν δὲ 8 πρωΐνην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπέπλευσε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Σμύρνην. Ἐπίσης μετεφέρθη ἐκ Θράκης καὶ τὸ 61 Συν)γμα Πεζικοῦ. Τὴν 23ην ἰδίου μηνὸς καὶ ὥραν 7 μ. μ. τὰ ἀτιμόπλοια εἶχον καταπλεύσει εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης ἀφοῦ προηγουμένως κατὰ τὴν ἐκ Τσανάκ-Καλὲ διέλευσιν τῶν ἐκρατήθησαν παρὰ τῶν Γάλλων ἐπὶ δίωρον.

Μετὰ παραμονὴν 40 καὶ πλέον ὡρῶν ἐν τῷ λιμένι, καθ' ἣν τὸ ὑπὸ τὸν Συν)χην Δημ. Κοσμόπουλον 28ον Συν)μα Πεζικοῦ ἀπεβιβάσθη καὶ κατέλαβε θέσεις εἰς Πάγον, τὰ ὑπόλοιπα

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ
*Ανθ)γὸς ἐκ Σουλῶν Ἡρακλείου
*Εφονεύθη κατὰ τὴν ὑποχώρησιν

τμήματα συνεπεῖα διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀπέπλευσαν καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Σκάλαν Βρουύλλων μὲ τὴν ἐντολήν νὰ καταλάβωσι τὸν Ἴσθμὸν Γκιουλ Μπαξὲ Σιγαδτζικ καὶ προστατεύωσι τὴν πρὸς Ἐρυθραίαν καθόδον τοῦ Ν. Συγκροτήματος. Τὴν 26 Αὐγούστου καὶ περὶ τὰς προμεσημβρινὰς ὥρας ἡ ἀποβίβασις εἶχε περατωθῆ. Ἡ φάλαγξ τοῦ 56 Συν)τος Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Συν)χην Φ.Κολαίτην καὶ τοῦ Τάγματος τῶν Εὐζώνων ἐκ Σκάλας τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ ὥραν 3 μ. μ. διελθοῦσα διὰ τῆς πόλεως Βρουύλλων ἔφθασεν ἔξωθι τοῦ χωρίου Γιαρτζιλὰρ καὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς ἐπιούσης ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ Γκιουλ-Μπαξὲ Σιγαδτζικ πλάτους 10 χιλιομ. καὶ ἐπὶ τῶν Α. ὑπερειῶν Λεστρὲν Ντάγ ὑψοδ. 506. Ἐκτὸς τῶν τμημάτων τούτων καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν περιέπλεον ἀπὸ τοῦ Β. μέρους τῆς Ἐρυθραίας τὰ Θωρηκτὰ «Κιλκίς», εὐδρομον «Ἐλλη» καὶ ἀντιτορπιλικὰ «Ἀσπίς» καὶ «Νίκη» ἅπαντα ὑπὸ τὸν Πλοίαρχ-

Συνεικία Ἑλληνικῆ τῆς Σμύρνης πυρπολουμένη ὑπὸ τῶν Τούρκων

χον Θεοφανόπουλον, ἀπὸ δὲ τοῦ Ν. αὐτῆς τὸ θωρηκτὸν «Λῆμιος», ἀντιτορπιλικὰ «Σφενδόνη» καὶ «Λόγ-
χη» καὶ τὸ ἐξοπλισμένον «Νάξος» ὑπὸ τὸν Ὑποναύαρχον Καλαμίδαν. Ἄμα τῇ ἐγκαταστάσει τῶν ὡς

ΑΝΑΠΡΕΑΣ Κ. ΜΟΥΣΤΗΣ
Λοχίας ἐκ Κροκόβης Ἀχαΐας
Ἐφρονεῦθη εἰς Ἀφίων Καραχισιὰρ (14-8-22)

ἄνω τμημάτων ἤρξαντο καταφθάνουσαι καὶ εἰσερχόμεναι ἄνευ ἐχθρικῆς πιέσεως ἐν τῇ Ἐ-
ρυθραίᾳ αἱ Μονάδες τοῦ Ν. Συγκροτήματος
ἀποτελοῦσαι Τμήμα Στρατιᾶς ὑπὸ τὸν ὑπο-
στράτηγον Ἀθ. Φράγκου. Ἄλλαι μὲν διὰ τῆς
ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Βρουύλων-Τσεσιμὲ καὶ ἄλλαι
διὰ τῆς ἡμιονικῆς Βρουύλων Γιαρτζιλάρ.

Ἐκ τῶν εἰσελθουσῶν Μονάδων αἱ II καὶ
VII Μεραρχία διετάχθησαν καὶ κατέλαβον
θέσεις ἐπὶ τῆς γραμμῆς ὅπου τὸ ὄχιον μετὰ
τοῦ Τάγματος Εὐζώνων καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, τῆς
II Μεραρχίας ἐχούσης τὸ ἀριστερόν της στη-
ριγμένον ἐπὶ τοῦ Γκιουλ-Μπαξέ, τῆς δὲ VII τὸ

δεξιόν της ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Λεστρὲν Ντάγ. Μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν τούτων παρενετέθη-
σαν 2 Τάγματα τοῦ 56 Συν)τος Πεζικοῦ ὑπαχθέντα ὑπὸ τὴν VII Μεραρχίαν καὶ συμπτυχθέντα πρὸς
τὴν γραμμὴν τῶν Μεραρχιῶν. Τὸ ἕτερον Τάγμα τοῦ Συν)τος τούτου κατῆλθε πρὸς Τσεσιμὲν, τὸ δὲ Εὐ-

ΑΘΑΝ. ΧΡ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ
Ἐκ Σκαπέλου Σαρόντα Ἐσκλησιῶν
Ἐφρονεῦθη εἰς ὀπαχό_ησιν

ζωνικὸν ἐτάχθη ὑπὸ τὸ 5)42 Συν)μα Εὐζώνων
διατελοῦν ὡς ἐφεδρεία τῶν ἄνω Μεραρχιῶν.
Τὴν προΐαν τῆς 27 Αὐγούστου τοῦ 1922 εἰ-
σήλθον τὰ πρῶτα ἄτακτα Τουρκικὰ τμήματα
εἰς Σμύρνην. Τὴν δὲ 29ην Αὐγούστου πᾶσαι αἱ
Μονάδες τοῦ Ν. Συγκροτήματος ὡς καὶ ἡ τε-
λευταία ἀπὸ Σαλιχλῆ ἀκολουθοῦσα Μεραρχία
Ἰππικοῦ εἶχον εἰσελθῆ ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ, πλὴν
ἐνός Τάγματος τοῦ μὴ εἰσελθόντος Μικτοῦ
Ἀποσπάσματος Συν)χου Ζεγκίνη τὸ ὁποῖον πε-
ρισυνελέγη παρὰ πολεμικοῦ μας πλοίου παρὰ
τὴν Σκάλαν Βρουύλων.

Τὴν 30ην τοῦ μηνὸς ἐχθρικὸν ἰππικὸν ἐμφανι-
σθὲν μετὰ δισταγμοῦ πρὸ τῶν γραμμῶν μας ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, τὴν δὲ νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας θελή-
σαν νὰ λάβῃ ἐγγυτάτην ἐπαρῆν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ταύτην ταχύτατα καὶ νὰ τραπῆ πρὸς Βρούουλλα

Τὴν 31ην Αὐγούστου 1922 καὶ ὥραν 7 1)2 μ. μ. συνεπείᾳ διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἅπασαι αἱ ὡς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΒΑΤΙΚΙΑΝΗΣ
Ἐκ Χαλασμένης Αἰγίνης
Ἐφρονεῦθη εἰς Ἀτζιτζά Μ. Ἀσίας
[6 - 8 - 1922]

ἄνω Μονάδες ἐτέθησαν ἐν ὑποχωρητικῇ πορείᾳ
πρὸς κωμόπολιν Ἀλάτσατα. Ἡ II Μεραρχία
καὶ τὸ 5)42 Συν)μα Εὐζώνων διὰ τῆς ἀμαξι-
τῆς ὁδοῦ, ἡ δὲ VII καὶ τὸ 56 Σύνταγμα πε-
ζικοῦ ἀρχικῶς διὰ τῆς ἡμιονικῆς Λεστρὲν
Ντάγ—χωρίου Σεϊτελιῶ καὶ εἶτα διὰ τῆς
ἀμαξιτῆς.

Μετὰ πορείαν 9 ὡρῶν καὶ τρίωρον παρα-
μονὴν εἰς Ἀλάτσατα τὴν 1 Σεπτεμβρίου ἡ VII
Μεραρχία καὶ τὸ 5)42 Σύνταγμα Εὐζώνων ἐγ-
κατέστησαν προφυλακὰς ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ Ἀλά-
τσατα, τὸ μὲν 5)42 Συν)γμα Β. Α. τοῦ λαιμοῦ,
ἡ δὲ VII Μεραρχία Ν. Α.

Τὴν 2 Σεπτεμβρίου καὶ ἀπὸ τὰς προΐνας ὥρας τὰ ἄνω τμήματα ἀφήσαντα καὶ τὴν Ἀλά-
τσαταν κατῆλθον εἰς Τσεσιμὲν, εἰς τὸν λιμένα τοῦ ὁποίου ἦτο ἠγκυροβολημένος κατὰ μέγα αὐτοῦ μέρος ὁ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΚΑΚΕΖΟΣ
Ἐξ Ἀγ. Εὐστρατίου Λέσβου
Ἐφρονεῦθη εἰς Οὐσάκ (15-8-1922)

ΛΥΜΠΕΡΗΣ ΠΑΤΟΥΧΕΑΣ
Ἐξ Οὐτῆλου. Ἐφρονεῦθη εἰς Μπάλ.
Μαχμοῦτ (15-8-1922)

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΡΟΥΝΗΣ
Ἐξ Ἀγ. Εὐστρατίου Λέσβου
Ἐφρονεῦθη εἰς Μπάλ Μαχμοῦτ
(15 - 8 - 1922)

Ἑλληνικὸς ἔμπορικὸς στόλος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβιάσθησαν ἅπαντα τὰ τμήματα τοῦ Ν. Συγκροτήματος

ΓΕΩΡΓ. Β. ΤΟΠΑΛΙΔΗΣ

Χοροφύλαξ ἐν Δραγουμανίστῃ Πέλλῃ
Ἐφεντέρη εἰς Σόμα [26-8-1922]

ἄνευ σχεδὸν μεταγωγικῶν, καλυπτόμενα παρὰ τοῦ 1ου Συν)τος Πεζικοῦ καθὼς καὶ παρὰ Τάγματος τοῦ 34ου Συν)τος Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Αὐγερινὸν Γάικαν—τοῦ καὶ τελευταίου ἐπιβιασθέντος—καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ στόλου, ἀπεβιάσθησαν εἰς Χίον καὶ Μυτιλήνην.

Πρὸς τοὺς ἐγκαταλειπομένους ὁμοσθνεῖς κατοίκους Γιαρτζιλάρ καὶ διαφόρων ἄλλων χωριῶν τῆς Ἐρυθραίας ἐγένοντο συστάσεις ὅπως παραλαμβάνοντες τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἀποσυρθῶσι πρὸ ἡμῶν. Δὲν ἠθέλησαν ὅμως νὰ πεισθῶσι διότι δὲν ἐφάνταζοντο τὴν συμφορὰν ἣ ὁποία τοὺς ἀνέμενε.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἠθέλησεν ἡ Μοῖρα νὰ κλείσῃ ἡ ἱστορία τῆς ἐκστρατείας τῆς παρούσης γενεᾶς ἀνὰ τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἄλλ' ἡ τελικὴ καταστροφή δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σβύσῃ τὴν δόξαν τῶν ἀπαρμιλλῶν τροπαίων τὰ ὁποῖα ἔστησαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῶν προθύρων τῆς Ἀγκύρας. Καὶ οἱ τάφοι τῶν ἀειμνήστων ἡρώων οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος θὰ μαρτυροῦν αἰωνίως διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ διὰ τὴν ὑπέροχον πολεμικὴν ἀλκὴν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς,

ΒΑΣΙΛ. Ν. ΣΟΥΡΟΥΤΗΣ

Ἐκ Παναγίας Λήμνου. Ἐλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας Μακεδονίας καὶ Μ. Ἀσίας ἀντ' ἀγαθῆς. Τραυματίσθη εἰς τὴν 13-8-1922 εἰς Μασάλ Μαχμοῦτ ἀπεβίωσε συνεπείρ τοῦ τραύματος

Ε. Π.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Σμύρνης συνωθούμενοι εἰς τὴν παραλίαν

Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ Γ'. ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

(Επιχειρήσεις 18 Αυγούστου—5 Σεπτεμβρίου 1922)

Τὸ Γ'. Σῶμα Στρατοῦ προπαρασκευάσαν, συνεπεία διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας τὴν πρὸς Προὔσαν ὑποχώρησίν του διὰ τῶν ἀπὸ 16 καὶ 17 Αὐγούστου διαταγῶν του, κατεῖχε κατὰ τὴν 18ην Αὐγούστου τοὺς τομεῖς Σεϊντί-Γαζή, Καρᾶ-Τοκάτ, Πουρσάκ-Μπόζ Ντάγ, Κιοπρού-Χισσάρ, τινὲς τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εὗρισκοντο εἰς Τσόγκραν, εἰς περιοχὴν Χατζή Μουσταφᾶ Μπέη Τσιφλικ καὶ περιοχὴν Τουτλουτζᾶ Τεπέ, τὸ δὲ βαρὺ πυροβολικὸν του καὶ τὸ ἀντιαεροπορικὸν εἰς τὸν Σιδηρ. Σταθμὸν Δορυλαίου πρὸς μεταφορὰν.

ΔΗΜΗΤΡ. Ι. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ
Ἀνθυπασπιστὴς
ἐξ Ἀνογείων Κεῆτης
Ἐφρονεὺς εἰς ὑψώματα Κίου (26-8-1922)

ΓΕΩΡ. ΓΟΥΣΗΣ
ἐκ Περσάντων. Μετέσχον ὡς ὑπαξιωματικὸς τῶν εὐζώνων τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Προήχθη εἰς ἀνθυπασπιστὴν ἐπὶ στρατ. ἀρσενή. Ἐφρονεὺς εἰς Κιουτάχεια (18-8-1922).

Ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 18ης πρὸς τὴν 19ην Αὐγούστου ἤρξατο ἡ σύμπτυξις τοῦ Σ. Στρατοῦ. Ἡ Χ Μεραρχία διετάχθη ν' ἀποσυρθῆ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Καζάν-Καγιὰ μέχρι τῆς ὁδοῦ Δορυλαίου-Γενὶ χάν, ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ν' ἀποσύρη τὰ στρατεύματα τοῦ Κέντρου ἀντιστάσεως Ὅρτᾶ Τεπέ καὶ Σαοὶ Καβτζῆ Ντάγ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Δορυλαίου, Γενὶ - Χάν, ὑψώματα βορείως Καρᾶ-Ἐσκὰτ μέχρι τοῦ Κέντρου ἀντιστάσεως

Ἀγᾶ-Μπουνάο, τὸ ὁποῖον διετάχθη νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις του καθὼς καὶ τὸ λοιπὸν μέτωπον τῆς Μεραρχίας. Ἐπίσης ὁ ὑποτομεὺς Βιλετζίκ, ἡ ΧΙ Μεραρχία καὶ ὁ ὑποτομεὺς Κίου παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των. Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐκαλύφθη πρὸς Κιουτάχεια διὰ τάγματος τοῦ 52ου Συν. Πεζικοῦ καὶ διὰ τοῦ Μικτοῦ Ἀποσπάσματος Βλαχογιάννη κατέλαβε τὸν ὄγκον Χατζή Μουσταφᾶ Μπέη Τσιφλικ.

Ἡ σύμπτυξις τοῦ Σ. Στρατοῦ διεξήχθη κατὰ τὴν νύκτα τῆς 18—19 Αὐγούστου ἐν ἀπολύτῳ ἡρεμίᾳ. Ἡ ἀπὸ νότου κάλυψις διὰ τὴν 19ην ἀνετέθη εἰς τὸ 52ον Συν. Πεζικοῦ καὶ εἰς τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα Βλαχογιάννη, ἧς ὁ ὑπήχθη καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Μηχανικοῦ Στρατιᾶς. Κατὰ συλλεγείσας πληροφορίας αἱ ἔναντι τοῦ Σώματος (πλὴν ΧΙ Μεραρχίας καὶ ὑποτομέως Βιλετζίκ) ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἦσαν αἱ ἑξῆς: Τὸ 61ον Συντ. Πεζικοῦ, τμήματα 4ης Μεραρχίας μὴ ἐξηκριβωμένης δυνάμεως, ἡ 1η Μεραρχία Πεζ. καὶ ἡ Σύνθετος Μεραρχία Ἴππικοῦ.

Τὴν 20ην Αὐγούστου διετάχθη ἡ ΙΙΙ Μεραρχία νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Τσουκούρ Χισσάρ Ἀβγκίν, ἡ δὲ ΧΙ καὶ ὁ ὑποτομεὺς Βιλετζίκ νὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των. Ἐπίσης ἡ Χ Μεραρχία νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν ἀπὸ Καλᾶ Τεπέ μέχρι Τσουκούρ Χισσάρ καὶ τὰ Μ. Ἀποσπάσματα Χρυσόσπαθη, Βλαχογιάννη καὶ Λέφα νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς ὁδοὺς ἀπὸ Ἐρεγκλί πρὸς Μπόζ Ἐγιούκ καὶ Μπόζ Ἀλὰν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν γραμμὴν ἀπὸ Μπόζ Ἀλὰν μέχρις ὑψώματος νοτίως Ἴν Ἐϋνοῦ καὶ τὴν γραμμὴν ἀπὸ ὑψωμάτων Τουτλουτζᾶ μέχρι Καλᾶ-Τεπέ.

ΓΕΩΡ. Θ. ΠΟΡΦΥΡΗΣ
Λοχίας τῶν Εὐζώνων ἐκ Μπουλτσης Ζαγορείου. Ἐφρονεὺς εἰς Ἀλαγιόνν Κιουταχίας (18-8-1922)

ΝΙΚΟΛ. Μ. ΜΠΟΤΣΑΚΗΣ
Λεκανεὺς ἐκ Σουλῶν Ἡρακλειῶ
Ἐφρονεὺς εἰς Μουδανιά κατὰ τὴν ὑποχώρησιν

Τὴν νύκτα τῆς 20-21 Αὐγούστου ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ τμημάτων Εὐζ. Συν.τος (ΙΙΙ Μεραρχ.) ἀποκρουσθεῖς. Διὰ τὴν 21 διετάχθη ἡ κατάληψις τῆς μετωπικῆς γραμμῆς: Ὑψωμα Ἐρεγκλί Γιαϊλά—ὑψ. Κοβαλίτζα-Ντούζ Ντάγ—ὑψωμ. Ἀκτσέ Μπουνάο. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 21 ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ Κοβαλίτζας, ἀναγκάσας εἰς ὑποχώρησιν τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συντ., τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε καὶ τὸ 52ον Συν.

Πεζικού. Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπεμβάν ἀνεσημάτισε τὸ Σύνταγμα τοῦτο, τὸ δὲ 27ον Σύνταγμα καθ' οὗ κυρίως διηυθύνετο ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις παραμείναν εἰς τὰς θέσεις του ἀπέκρουσε τὸν ἐχθρὸν, ὅστις ὁμως ἐπελθόντος τοῦ σκότους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν ἐπιτυχίαν του ταύτην. Συγχρόνως τὸ Σ.

ΙΩΑΝ. Α. ΑΠΟΣΠΟΡΗΣ
Λεκανεὺς ἐξ Αἰγίνης
Ἐφρονεὺθι εἰς Μ. Ἀσίαν
(25 - 8 - 1922)

Στρατοῦ συνεκέντρωσε πυροβολικὸν ὀπίσω τῆς ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ 52ου Συν)τος κορυφῆς Κοβαλίτζης καὶ ἀπηγόρευσε εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν κἀθοδον πρὸς Μπόζ Ἐγιούκ. Διὰ τὴν νύκτα τῆς 21ης πρὸς τὴν 22αν διατάχθη ὅπως αἱ III καὶ X Μεραρχία ἀποσυρθῶσιν ἐπὶ τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς στενωποῦ Καρᾶ Κ. Τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξεν ἐπίσης ὅπως τὸ Πεδινὸν Πυροβολικὸν καὶ αἱ φάλαγγες τῶν μεταγωγικῶν ἐξέλθουν τῆς στενωποῦ ταύτης ἀπὸ τῆς 15ης ὥρ. τῆς 20ης ἐλευθεροῦσαι τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν. Αἱ διαταχθεῖσαι κινήσεις ἐξετελέσθησαν ἄνευ ἐχθρικῆς ἐνοχλήσεως. Ἀπὸ τῆς πρωίας

ΝΙΚΟΛ. Ε. ΜΑΓΟΥΛΙΑΣ
Λεκανεὺς
ἐκ Λογιάστρας Λακωνίας
Ἐφρονεὺθι εἰς ὑποχώρησιν

τῆς 22ας τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξεν ὅπως τὰ μεταγωγικὰ κινήθωσι πρὸς Νασίφ - πασσᾶ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἄκ-Σοῦ, τὸ δὲ πεδινὸν πυροβολικὸν συνεκεντρώθη περὶ τὸν Σιδηρ. Σταθμὸν Καρᾶ Κ.

Ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 22ας ὁ ἐχθρὸς καταλαβὼν τὰ ὑψώματα Κούρτ Κ. ἔβαλε διὰ πυροβολικοῦ τὸν σταθμὸν Καρᾶ Κ. Τὸ ἀπόσπασμα Ζήρα διαταχθὲν ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ὁποῖον ἀνέτρεψε καὶ κατεδίωξε παρασυρθὲν εἰς μέγα βάθος καὶ ἀνακόψαν τέλος τὴν προέλασιν του διαταγῆ τοῦ Σ. Στρατοῦ ὅπως μὴ ἀγκιστρωθῆ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ τοῦ ὑποτομέως Κίου ἐπιτυχὸν τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων 957 καὶ 850 καὶ δύο βραδυβόλων πυροβόλων. Ὁ ὑποτομεὺς συνεπτύχθη κατὰ τὴν νύκτα, διατάχθη ὁμως ὅπως ἀντεπιτεθῆ πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθεισῶν θέσεων, ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ 55ου Συν)τος ἀντισυνταγματάρχης Πολίτης διατάχθη ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποτομέως.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 22 - 23 Αὐγούστου διατάχθη ὅπως τὸ Σ. Στρατοῦ συμπτυχθῆ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ταχτᾶ Χιοπρί-Μπακματζᾶ—Νασίφ πασσᾶ—Ἀλμαλῆ Κεμπιρ—Ἀζι ὄρος—ὑψώματα Ὀτλού Τεπέ-Γενί Σεχίρ Παμπουτζᾶκ-Λίμνη Ἀσκανίας. Ὁ ὑποτομεὺς Κίου διατάχθη νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις του. Συγχρόνως συνετελεῖτο ἡ μεταφορὰ τοῦ εἰς τὸν Σιδηρ. Σταθμὸν Καρᾶ Κ. συγκεντρωθέντος ἐκ Δορυλαίου ὑλικοῦ, τὸ δὲ δευτερεῖον τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταφερθῆ εἰς Προύσσαν ἐπυροπολήθη καταστραφέν.

Ἡ ὑποχώρησις κατὰ τὴν νύκτα ἐγένετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐχθρικῆς ἐνοχλήσεως. Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ὑποτομέως Κίου ἐξηκολούθησε καὶ τὴν 23ην ἐνισχυθέντος τοῦ ἐχθροῦ. Γενομένης ὁμως ἀντεπιθέσεως παρ' ἡμετέρων, ἦν συνέτρεξε καὶ τὸ πῦρ 4 ἀντιτοπιλικῶν ὁρμούντων ἐν Κίῳ, ἐπετεύχθη ἡ ἀνακατάληψις τοῦ ὑψώματος 850 ἔνθα ἀνεκτίθησαν καὶ τὰ δύο πυροβόλα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ὑποτομεὺς Κίου ἐνισχύθη διὰ τοῦ ἀποσπάσματος Ζήρα μεταφερθέντος κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ φορητῶν αὐτοκινήτων. Ὁ συνταγματάρχης Ζήρας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποτομέως.

Γ. ΣΩΤΗΡΑΚΟΣ
ἐκ Λακωνίας. Ἐφρονεὺθι κατὰ τὴν ὑποχώρησιν (18 - 8 - 1922)

Διαταγῆ τῆς Στρατιάς τὸ Σ. Στρατοῦ ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν νύκτα τῆς 23 - 24 Αὐγούστου τὴν πρὸς δυσμᾶς ἀποχώρησιν ἐγκατασταθὲν ἐπὶ τῆς παλαιᾶς Α. Προύσσης «τοποθεσί-ας», ἧτοι: κορυφῆ Ὀλύμπου - ὑψώματα χωρίου Μπαϊδίν-Καζατζῆ Κ.-Ἀντηρίδες Α. Οὐμνταλάκι - ὑψώματα Α. Μπακτσὲ Ντερέ - ὑψώματα Α. Σιμέν - ὑψώματα Δ. Κογιὸν Χισσάρ—κορυφῆ 3 χλμ. περίπου νοτίως Μουσκερέ—διὰ τῆς κυρίας ἀντηρηδοῦ τῆς διη. οὐσης πρὸς βορρᾶν μέ-χρως ἐξέχοντος ἀγροτηρίου ἐκ τῆ Ἀσκανία λίμνη.

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Λογιάστρας Λακωνίας
Ἐφρονεὺθι εἰς ὑποχώρησιν

Τὴν 16ην ὥραν τῆς 24ης Αὐγούστου ἐλήφθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.
21157]6145]3

Γ'. Σῶμα Στρατοῦ

Τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ μετὰ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του στρατ. Δ)σεων Προύσης καὶ Πανόρμου συμπυκνωθῆ πρὸς Προύσαν νὰ ἄρξηται ἐπιβ.βάσεως διὰ Κίου καὶ Μουδανιῶν πρὸς διαθέσειν ἀλλαγῶν Στόπ. Προσπαθήσατε. . . . Πάνορμον καὶ χερσόνησον Κυζίκου ὅπως χρησιμοποιήσετε καὶ ταύτας διὰ. . . Μικρᾶς Ἀσίας ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς πιέσεως.

23—8—1922—ὥρα 18.46'

Χατζανέστης

Ἐπειδὴ ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἦτο σαφῆς ἀπεστάλη ὁ ὑπολ. Κουκᾶς εἰς Μουδανιά ἵνα μεταβῆ δι' ἀντιτορπιλικῶν εἰς Σμύρνην πρὸς λήψιν σαφῶν διαταγῶν. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἤχθη εἰς πέρας μὴ διατεθέντος ἀντιτορπιλικῶν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΣΩΚΟΣ
ἐκ Δομνίστης Εὐρυτανίας
Ἐκπευργήθη ὑπο Τσετσῶν κατὰ
τὴν ὑποχώρησιν

Κατὰ τὴν 25ην Αὐγούστου ἐνεφανίσθη φάλαγξ ἐχθρική δυνάμειος 4000 κατερχομένη ἐκ Νασίφ πασσᾶ, ἧς ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ πλησιάσασα τὰς γραμμὰς ἀποσυντετέθη ὑπὸ βαρέος πυροβολικοῦ. Ἐπίσης ἀπεκρούσθησαν ἐπιθέσεις εἰς ὑποτομεῖς Κίου καὶ Μπουρτζούκ. Εἰς τὸ Ἄνεξαρι. Σύνταγμα Μηχανικοῦ (σχηματισθὲν ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος μηχαν. Στρατιᾶς καὶ τινῶν ἄλλων λόχων) ἀνετέθη ἡ ἀπὸ νότου ἐξασφάλισις τῆς Προύσης.

Τὴν 16 καὶ 20' ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 26183]6169 διαταγὴ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας ἔχουσα οὕτω. «Γ'. Σῶμα Στρατοῦ.—Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπιβιασθῆ ἄνευ ἐτέρας διαταγῆς τῶν εἰς Μουδανιά καὶ Κίον εὐρισκομένων πλοίων, ἀποβιβαζόμενον Ραιδεστόν. Ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς πιέσεως καθιστώσεως ἀδύνατον ἐπιβίβασιν ἄνω λιμένας κατευθυνθῆτε πρὸς Πάνορμον, ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ πρὸς Κυζικικὴν χερσόνησον πρὸς ἐπιβίβασιν ἐκεῖ.

24—8—1922 ὥρα 22.30'

Στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας

Πολυμενᾶκος

Τὴν 26 Αὐγούστου ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XI Μεραρχίας, διὰ δυνάμειος δὲ δύο Συν)των μετὰ πυρο)κῶν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς III Μεραρχίας ἀποκρουσθεῖς ἀμφοτέρωθεν. Ὁ ὑποτομεὺς Κίου διετάχθη καὶ ἀπέστειλε δύο τάγματα εἰς ἐνίσχυσιν τῆς XI Μεραρχίας.

Τὸ Σ. Στρατοῦ κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀποφασίσαν τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προέκρινε πρὸς τοῦτο τὸν λιμένα τῆς Πανόρμου ὅστις, μολονότι εὐρίσκειτο περισσώτερον ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τοὺς λιμένας Μουδανιῶν καὶ Κίου τοῦ νῦν χώρου συγκεντρώσεως τοῦ Σώματος, παρουσίαζεν ἐν πρώτοις μὲν τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκόλου ἐπιβίβασεως, κυρίως δὲ τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς πιέσεως ἠδύνατο τὸ Σ. Στρατοῦ, τηροῦν δι' ὀλίγων δυνάμειων καὶ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πολεμικῶν πλοίων τὸν λαίμων Ἀρτάκης, ν' ἀποσυρθῆ πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς τὴν χερσόνησον Κυζίκου καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς λιμένας Ἀρτάκης καὶ Γωνίας.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο πιέζων τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπεφασίσθη ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς 27ης, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἐπιτεθῆ ἐκ νέου, ἐκτελεσθῆ ἀντεπίθεσις πρὸς συντριβὴν του. Πρὸς τοῦτο ἐξεδόθησαν αἱ δέουσαι διαταγαὶ πρὸς τὰς III, X καὶ XI Μεραρχίας.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 27- 28 Αὐγ. διετάχθη ἡ πρὸς Δ. κίνησις τοῦ Σ. Στρατοῦ ὅπερ θὰ κατελάμβανε τὴν γραμμὴν: ὑψώματα περὶ Προύσαν - ὑψώμ. Καλασάν - ὑψώματα Ἄβδαντζικ - Χαμηγιτὲ - ὑψώμ. περὶ Καρσάκ - ὑψώμ. Βορ. Κίου,

ΔΗΜ. ΖΑΧ. ΛΙΑΝΟΥΡΗΣ
ἐκ Λογιάστρας Λακωνίας
Ἐφρονεῦθη εἰς ὑποχώρησιν

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 26ης πρὸς τὴν 27ην ἐπετέθη κατὰ Μουσταφᾶ (III Μεραρχία) ἐνεργήσας 7 ἐπιθέσεις ὑποστηριζόμενας ὑπὸ πυροκ. Κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γραμμὴν τῶν συρματοπλεγμάτων κατὰ τὰς δύο τελευταίας του ἐπιθέσεις, ἀλλ' ἐξεδιώχθη διὰ τῆς λόγχης, ἐγκαταλείψας πολλὰ πτώματα, τραυματίας καὶ ὄπλα. Τοῦ λόφου Μουσταφᾶ ἠμύνετο Τάγμα Εὐζωνικοῦ Συν)τος καὶ

ΔΗΜΗΤ. Κ. ΚΟΡΙΝΗΣ
Ἐκ Καλυβίων Σοφίας
Ἐφρονεῖται εἰς ὑποχώρησιν

λόχος (βου Συν)τος πεζικοῦ. Ἐπελθούσης τῆς ἡμέρας ὁ ἐχθρὸς διέκοψε τὴν ἐπαρῆν, ἔνεκα τούτου δὲ διατάχθη ὅπως μὴ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀντεπίθεσις. Ἡ XI Μεραρχία διατάχθη νὰ ἐπαναφέρῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ὑποτομέως κίου τὰ 2 τάγματα ἅτινα τῇ εἶχον ἀποσταλῆ τὴν 26ην. Διὰ διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ καθωρίσθη ὅτι ἡ ἐπιβίβασις εἰς Μουδανιά καὶ ἡ ἐκκένωσις τῆς πόλεως ἔδει νὰ περατωθῇ μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 29ης.

Κατὰ τὴν 28ην οὐδεμία ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ βαρὺ πυροβολικὸν διατάχθη νὰ κινήθῃ διὰ τριημέρου πορείας πρὸς Πάνορμον. Διὰ τὴν νύκτα τῆς 28 - 29 διατάχθη ἡ σύμπτυξις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς: Ἀχτσαλᾶρ - ὕψωμ. Μπᾶς Κ. - ὕψωμ. Ἀγ. Θεοδώρων - Ντερε Κ. - ὕψωμ. Τσαρσάν ἢ Καρσίν Β. γερφυρῶν σιδηροδ. καὶ ὀδικῆς—ὕψωμ. Φιλαδᾶρ Δᾶγ-- Ἐλιγμοὶ (παρὰ τὴν θάλασσαν Α. Μουδανιῶν).

Τὴν μεσημβριάν τῆς 28 Αὐγ. παρουσιάσθη εἰς Σ. Στρατοῦ ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν Ἀγγλοῦ, Γάλλου καὶ Ἰταλοῦ δηλώσασα ὅτι εἶναι ἐπιφορητισμένη νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς Προύσεως καὶ τῶν τεμενῶν της καὶ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εὐρίσκονται εἰς Μουδανιά ἐπὶ τῶν πλοίων 2 λόχοι Γαλλικοὶ. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐδηλώθη ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἡ ἀποβίβασις Γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι οὐδὲν εἶχον νὰ πάθωσιν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὴν 29ην αἱ Μεραρχίαι III καὶ X ἔφθασαν εἰς τὰς καθωρισθείσας ταύτας θέσεις ἄνευ ἐχθρικοῦ πίεσεως. Ἡ XI Μεραρχία, κινουμένη βραδύτατα, ἔφθασε μόλις περὶ τὸ Μασκαρᾶ-Ἀχμὲν Μπέ (Ν. ὄρους Φιλαδᾶρ). Λόγω τῆς βραδύτητος ἡ Μεραρχία εἶχε κυκλωθῆ ἀπὸ Α. καὶ Ν. ὑπὸ χωρικῶν Τούρκων, ἀπὸ Δ. δὲ ὑπὸ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐξηκολούθησε τὴν μάχην μέχρις ἑσπέρας. Ἄν κρίνῃ τις ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τῆς XI Μεραρχίας (32 ἐκτὸς μάχης) φαίνεται ὅτι μόνον ἀπασχόλησις αὐτῆς ἐνηργεῖτο πρὸς καθήλωσίν της ὅπερ καὶ ἐπετεύχθη.

Τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα Ζήρα ἀπὸ τῆς 12ης ὥρας τῆς 29ης ἤρξατο μαχόμενον κατ' ἐχθροῦ ἐπιτιθεμένου εἰς Πελαδάκι. Τὴν ἑσπέραν ἐθεάθησαν δύο ἐχθρικοὶ φάλαγγες βαδίζουσαι ἐξ Ἀρμουτλί πρὸς Β.Δ. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διέταξεν ὅπως τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐπιβίβασιν τῶν ἀνδρῶν ἐξ οἰωνδήποτε λιμένων τῆς Προποντίδος καὶ μεταβῇ εἰς Ραιδεστόν, παραλαμβάνον ὅσα δυνηθῇ κτήνη καὶ ὄπλα κατ' ἐπιλογὴν, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἐπιβραδυνθῇ ἡ ἐπιβίβασις τῶν ἀνδρῶν.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 29 - 30 Αὐγ. διατάχθη ἡ κατάληψις τῆς μετωπικῆς γραμμῆς: ἀπὸ Ἀρτυνίας λίμνης - δι' ὕψωμάτων Β. Ὀρχανέ - χωρίον Μπάδεργα - ὕψωμ. Β. Μεσουδιέ - Μονῆς Π. μέχρι θαλάσσης. Ἡ XI Μεραρχία διατάχθη νὰ συγκεντρωθῇ ὡς ἐφεδρεία εἰς τὸν χώρον Πελαδάκι Ἀγ. Κυριακῆ. Ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 29ης δὲν ὑπῆρχε σύνδεσμος μετὰ τῆς XI Μεραρχίας καὶ ἐπειδὴ αὕτη δὲν εἶχεν ἐπαφὴν μετὰ τῆς III Μεραρχίας, τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε πρὸς σύνδεσμον τὰς III καὶ X ἡμιλαρχίας. Πλὴν τούτου πρὸς μεταβίβασιν τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεων καὶ σύνδεσμον μετὰ τῆς Μεραρχίας ἀπεστάλησαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ στρατηγείου ὑπίλαρχος Μπαλοδήμος καὶ ἀνθυπολοχαγὸς Ἐλαιώτης εἰς οὓς ἐδόθη καὶ οὐλαμὸς ἱππικοῦ καὶ οἵτινες βαλλόμενοι ὑπὸ χωρικῶν ἔφθασαν εἰς Τσιπνί, ἔνθα εἶχε ὀρισθῆ ὁ Σταθ. Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, ἦν ὅμως δὲν εὑρον ἐκεῖ. Τὴν 17ην ὥραν τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπεκινώνησε δι' ἀσυστάτου μετὰ τῆς XI Μεραρχίας, εἰς ἣν μετέδωσε τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν νύκτα τῆς 29 - 30 Αὐγ. καὶ τὴν ἐντολὴν ὅπως μεταδώσῃ ταύτην εἰς τὸ Μικτὸν Ἀπόσπασμα Ζήρα.

Ὁ στρατ. διοικ. Μουδανιῶν συν)χης Ροντήρης εἰσελθὼν εἰς τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας τῆς

ΓΕΩΡ. Α. ΚΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
ἐκ Σουκαράγης Ροδόσσης
Ἐφρονεῖται εἰς ὑποχώρησιν

29ης (ἡ διαταγὴ Σ. Στρατοῦ ὄριζεν ὅτι τὰ Μουδανιά θὰ ἐκκενωθῶσι μόνον τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας) ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Γάλλους ν' ἀποβιβασθῶσιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως προστατεύσωσι τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους πρόσφυγας.

Τὴν νύκτα τῆς 29 - 30 Αὐγούστου αἱ III καὶ X Μεραρχίαι ἀπεχώρησαν ἀνενόητοι. Τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Ζήρα ἤρξατο ἀπὸ τῆς 19 ὥρ. τῆς 29ης τμηματικῆς ἀποχωρήσεως μετ' ἡμεῖς συγκεντρώσεως τὸ Νεοχώριον. Εἶχε λάβῃ παράκλησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς XI Μεραρχίας νὰ προστατεύσῃ τὸ ἀριστερόν της. Ὅντως ἡ ἀποχώρησις τμημάτων τινῶν τοῦ ἀποσπάσματος ἐγένετο τὴν 2.30'—3 ὥραν τῆς 30ης

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΑΡΑΦΑΝΗΣ

Ἐφρονεῖται κατὰ τὴν ὑπόφωτον

Αὐγ., ὅποτε εἶχε παύσῃ πλέον ἐντελῶς ἡ μάχη. Τὴν 3.30' ὥραν τῆς 30ης Αὐγούστου τὸ Ἀπόσπασμα ἀφίχθ' εἰς Νεοχώριον ἐληροφορήθη ὅτι εἰς Μουδανιά εὐρίσκετο Γαλλικὸς στρατός, εἰς τὸν ὅποιον εἶχον μεταβῆ ὡς αὐτόμολοι πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ ἀποσπάσματος. Ἐπειδὴ τὸ ἀπόσπασμα εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην πρὶν μεταβῆ εἰς νέαν διαταχθεῖσαν θέσιν ὅπως ἐφοδιασθῆ εἰς τροφὰς καὶ πυρομαχικά, ἔκρινε σκόπιμον νὰ μεταβῆ διὰ Μουδανιῶν εἰς τὰς νέας ὁρισθείσας θέσεις, ἀκολουθοῦν τὴν δημοσίαν ὁδὸν Μουδανιῶν - Μιχαλίτσι. Ὅτε ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος (Συν)χης Ζήρας μετέβη εἰς Μουδανιά, συνήντησε Γάλλον λοχαγόν, ὅστις τῷ ἐδήλωσεν ἐν ἀρχῇ ὅτι ἦτο ἐκεῖ μετὰ Γαλλικοῦ στρατοῦ διὰ τὴν προστασίαν τῶν προσφύγων καὶ ὅτι τὸ ἀπόσπασμα ἦτο αἰχμάλωτον τῶν Γάλλων καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἀπήντησεν ὅτι «ἐὰν ὑπάρχῃ Κεμαλικὸς Στρατός ἄς ἔλθῃ νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσῃ», ἀμέσως δὲ διέταξε τὸ ἀπόσπασμα καὶ δι' ὄρειων διαβάσεων ἀνεχώρησεν ἐκ Μουδανιῶν, ἐκείθεν δὲ διὰ γεφυρῶν Τσερνεῖρ ἐπὶ Νιλουφερ ἐφθάσε τὴν 31ην εἰς Οὐλουμπιάδ.

Τὴν νύκτα τῆς 29 - 30 Αὐγ. ἡ XI Μεραρχία ἐτέθη ἐν κινήσει μετ' ὃν 45ον Συν)μα ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ τὸ 17ον ὡς ὀπισθοφυλακὴν. Τὰ τμήματα ταῦτα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διανύσωσι μέχρι πρωΐας εἰμὴ 4 μόνον χιλμ. ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους. Τὴν 4 καὶ 30' ὥρ. τῆς 30ης Αὐγούστου ἡ Μεραρχία εὐρέθη ἐπὶ τοῦ ἀγένοσ Β. Ἀχμετ Μπέη μετ' ἡμῶν πρὸς Μουδανιά ἀμαξιτήν. Κατὰ τὴν πορείαν ἐδέχετο πυρὰ ἐκ τῶν Δ. τῆς Μεσοπολέως ὑψωμάτων ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως. Τὴν πρωΐαν τὸ 45ον Συν)μα ἐδέχθη πυρὰ μικρῶν ἱπικῶν τμημάτων ἀπὸ μέσης ἀποστάσεως καὶ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ ὅπερ ἐπροστατεύετο ὑπὸ σταθερῶν καὶ κινητῶν πλαγιοφυλακῶν. Εἶτα τὸ Συν)μα τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὴν παραθαλάσσιον γῶρον παρὰ τὸν Σιδ. Σταθ. Μουδανιῶν, μετ' ὅλων τῶν πυροβόλων καὶ μεταγωγικῶν. Ἐκεῖ ἐκαλύφθη διὰ σταθερῶν πλαγιοφυλακῶν ἐπὶ τοῦ ἀγένοσ Ν. ΝΔ. καὶ Ν.Α. τοῦ Σιδ. Σταθμοῦ ὑψωμάτων. Ὅταν ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγος ἐπλησίαζεν εἰς Μουδανιά ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ 3ου ταγ. 17ου Συν)τος ἐβλήθη ἐξ ἀποστάσεως 200 μ. ἐκ τῶν Β. τῆς βαθείας γραμμῆς ὑψωμάτων. Τὰ ἐχθρικά ταῦτα τμήματα πιθανῶς ἦσαν ἐκ τῶν ἔναντι τοῦ Ἀποσπάσματος Ζήρα, τὸ ὅποιον κατέχευε τὰ ὑψόμενα Πελαδάκι καὶ ὅπερ καίτοι ἐτέθη ἐν πορείᾳ βραδύτερον, ἐπειδὴ ἦτο ἐλαφρότερον κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Ἡ ὀπισθοφυλακὴ αἰφνιδιασθεῖσα οὕτω διελύθη, τὸ δὲ πυροβολικόν της μόλις ἠδυνήθη νὰ βάλῃ 5-10 βολὰς καθόσον ἐβάλλετο διὰ πυρῶν πεζικοῦ ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως. Διετέθη ἕτερον τάγμα τοῦ 17ου Συν)τος ν' ἀναπτυχθῆ ὅπως βοηθήσῃ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς φάλαγγος. Οὕτω ἡ Μεραρχία πιεζόμενη ἀπὸ Βορρᾶ (Μουδανιῶν), Ἀνατολῶν καὶ Νότου διὰ πυρῶν Πυρ)κοῦ ἤρχισε ν' ἀποσυντίθεται. Τὸ 45ον Συν)μα ἐμπλέκεται εἰς ἀγῶνα σφοδρὸν ἀναγκασθὲν ν' ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του. Κάμπτεται τὸ ἀριστερόν του καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες τρέπονται ἀτάκτως πρὸς τὸ σημεῖον ἔνθα τὰ γαλλικὰ τμήματα τῆς κατοχῆς. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μετ' ὃν 17ον Συν)μα. Πᾶς ἀποπειρώμενος νὰ εἰσέλθῃ εἰς Μουδανιά, χωρὶς νὰ δεχθῆ ν' ἀφοπλισθῆ ἐπυροβολεῖτο ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες τοῖς ἐδήλωσαν ὅτι θὰ τοὺς παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρεθεῖς ὁ Μέραρχος ἐπεζήτησε συνενόησιν μετ' ὃν Γάλλους πρὸς παράδοσιν. Ὁ ταγματάρχης Μαυρομμάτης τοῦ 17ου Συν)τος, πληροφορηθεὶς τοῦτο, παρέστρεψε περὶ τοὺς 800 ἄνδρας καὶ ἐτρόπη πρὸς Λυσμάς, ὅπου εἰσέτι δὲν εἶχε καταληφθῆ τὸ ἔδαφος καὶ ἐσώθη ἐνωθεῖς μετ' ὃν προηγηθὲν ἀπόσπασμα Ζήρα.

Οὕτω ἡ Μεραρχία ἐκ δύο Συν)των Πεζικοῦ, 20 πεδ. πυροβόλων, 10 ὄρειβατικῶν καὶ 2 Σκόντα

ἔμεινεν αἰχμαλώτος εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἄνδρες αὐτῆς καὶ ἀξιωματικοὶ διέφυγον κολυμβῶντες εἰς ἀγγλικά πολεμικά πολλοὶ δὲ ὀδικῶς συνηνώθησαν μὲ τμήματα Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σ. Στρατοῦ μὴ ἔχον οὐδεμίαν πληροφορίαν ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 30ης Αὐγ. περὶ τῆς XI Μεραρχίας καὶ τοῦ ἀποσπάσματος Ζήρα, διέταξε τὴν X Μεραρχίαν νὰ ᾤθῃσῃ ἰσχυρὸν τμήμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τῆς ἡμιλαρχίας τῆς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς XI Μεραρχίας ἵνα συνδεθῇ μετ' αὐτῆς. Ἡ ἡμιλαρχία τῆς Μεραρχίας βυδίσασα διὰ τῆς ὁδοῦ Ρογκοῦς - Μουδανιά συνήνητσε τμήματα ἀποσπασμ. Ζήρα παρ' οὗ ἔμαθε τὰ συμβάντα εἰς τοῦτο καὶ τὴν XI Μεραρχίαν.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 30 - 31 Αὐγούστου διετάχθη ἡ κατάληψις τῆς γραμμῆς Μανιάς λίμνη - ὑψόμενα Ἀξακάλ - χωρίον Κελεσέν - χωρίον Καραγὰς - Σαρμαζλῆ - Μακρῆ Κ. - Ἀρτυνία λίμνη - 6 χιλ. Α. Οὐλουμπάδ μέχρι χωρίου Πιμικίρι.

Ἡ X Μεραρχία διετάχθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τηροῦσα τὰς ἄς κατεῖχε θέσεις μέχρι τῆς ὀλοσχεροῦς διαδροῆς διὰ τῆς γεφύρας Ρογκοῦς τῆς XI Μεραρχίας καὶ τοῦ Μ. ἀποσπ. Ζήρα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἤρξατο εἰς Πάνορμον ἡ ἐπιβίβασις τῶν μὴ Μεραρχιακῶν μονάδων τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ Κέντρου ἱππωνείας Μουδανιῶν.

Τὴν νύκτα τῆς 30 - 31 Αὐγ. δὲν ἐγένετο ἡ ἀποχώρησις τῆς X Μεραρχίας, καθόσον ἡ XI Μεραρχία οὐδαμῶς ἐφάνη. Τὴν 7ην ὥραν τῆς 31ης Αὐγ. τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξε τὴν X Μεραρχίαν ν' ἀποσυρθῇ τάχιστα Δ. Οὐλουμπάδ. Ἡ X ὁμως Μεραρχία, κατόπιν τῆς πληροφορίας ὅτι ἡ XI Μεραρχία διελύθη, καὶ κατόπιν τῆς διελεύσεως τοῦ Μ. Ἀποσπ. Ζήρα, διέταξεν ἀπὸ τῆς 7.30' ὥρας ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τὴν ἔναρξιν ἀποχωρήσεως, ἣτις διεξήχθη ὁμαλῶς.

Τὴν 31ην Αὐγ. διετάχθη ὁ Στρατ. Διτῆς Πανόρμου καὶ ὁ Κυβερνήτης «Ἀβέρωφ» ὅπως εἰς οὐδένα ξένον στρατιωτικὸν ἢ ξένον τμήμα στρατοῦ ἐπιτρέψωσι ν' ἀποβιβασθῇ εἰς Πάνορμον. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξηκολούθησεν εἰς Πάνορμον ἡ ἐπιβίβασις βοηθητικῶν τμημάτων καὶ βαρέος πυροβολικοῦ.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Αὐγ. - 1ην Σεπτεμ. διετάχθη ἡ κατάληψις τῆς γραμμῆς: Μανιάς λίμνη - ὑψ. Ἀξακάλ - ὑψ. Καδὶ Κ. - κορυφὴ 832 Καρὰ Ντάγ. Διετάχθη ἐπίσης ἡ κατασκευὴ ἀποβάθρας εἰς τὸν λιμένα Ἀρτάκης διὰ τὴν ἐκεῖ γενησομένην ἐπιβίβασιν. Ἡ σύμπτυξις κατὰ τὴν νύκτα ἐγένετο ἀκωλύτως.

Διὰ τὴν 1 Σεπτεμβρίου διετάχθη πρὸς κάλυψιν τῶν λιμένων Πανόρμου καὶ Ἀρτάκης ἡ σύμπτυξις ἐπὶ τῆς γραμμῆς: ὑψ. Κουροῦ Κ. - ὑψ. Τσιφλικ - Ντελμπέ Κ. - Ἀκτσέ Μπουναρ - Ἐρικλῆ - Μπαϊράμ Τεπέ. Ἡ κίνησις αὕτη ἐγένετο ἀνενόχλητος, ἐξηκολούθησε δὲ ἡ ἐπιβίβασις εἰς τὸν λιμένα Πανόρμου. Εἰς τὸν ὑποναύαρχον Ἀρχηγὸν Ὀρωρηκτοῦ Στόλου διεβιβάσθησαν αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Σ. Στρατοῦ σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιβίβασιν καθ' ἃς διὰ τῆς καταληφθείσης ὡς ἄνω γραμμῆς ἐξασφαλίζεται ἡ χρησιμοποίησις τῶν λιμένων Ἀρτάκης καὶ Πανόρμου, ἐν περιπτώσει ὁμως ἰσχυρᾶς ἐχθρικής πίεσεως τὸ Σ. Στρατοῦ ἀναγκαζόμενον νὰ συμπυκθῇ ἔτι μᾶλλον θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀπόφραξιν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κυζίκου, χρησιμοποιοῦν πρὸς ἐπιβίβασιν μόνον τὸν ὄρμον τῆς Ἀρτάκης. Ὁρίσθησαν δὲ ἐν ἐκατέρῳ τῶν περιπτώσεων καὶ οἱ ἐνδεχόμενοι στόχοι τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Στόλου.

Κατὰ πληροφορίας Στρατ. ἀποστολῆς Κωνπόλεως ἐχθρική φάλαγξ 2 Μεραρχιῶν διήλθε τὴν 30ην Αὐγούστου ἐκ Μουδανιῶν διευθυνομένη πρὸς Μιχαλίτσι. Τὴν 8.30' ὥραν τῆς 2ας Σεπτ. φάλαγξ τάγματος πεζικοῦ μετὰ 3 ἰλῶν ἐθεάθη κατευθυνομένη πρὸς γραμμὰς μας. Τὴν 10 ὥρ. οὐλαμὸς ὀρειβατ. πυρ. ἤρξατο βάλλων ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως κατὰ γραμμῶν μας. Τὴν αὐτὴν ὥραν ἐθεάθη φάλαγξ Μεραρχίας βαδίζουσα Α. Καδὶ Κ. πρὸς Νότον.

Τὴν 2αν Σεπτεμ. διετάχθη ἡ σύμπτυξις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς: κόλπου Ἀρτάκης—ὑψόμενα Κουροῦ Κ.—ὑψώμ. Β. Τσιφλικ—ὑψώμ. Καγιατζικ—Μπαϊράμ Τεπέ. Ἡ κίνησις αὕτη ἐξετέλεσθη ἀκωλύτως, ἐξηκολούθησε δὲ ἡ ἐπιβίβασις ἐξ ἀμφοτέρων τῶν λιμένων Πανόρμου καὶ Ἀρτάκης. Ἐπειδὴ καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἐπιβίβασις πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ὄχημάτων διετάχθη ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ καταστροφὴ μέρους αὐτῶν τῶν ἦτιον χρησίμων.

Τὴν 3ην Σεπτεμ. ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε κίνησιν ἐχθρικῶν τμημάτων εἰς Μπεη Κ' ἐπὶ τῆς Β. Α. ὄχθης ποταμοῦ Οὐλουμπάδ, ἐπὶ κερροποιήτου ὁδοῦ ἀπὸ Καδὶ Κ. πρὸς Ἐμπέ Κ. καὶ ἐντὸς χωρίου Γενῆ Κ. Φάλαγξ πιθανῶς Συνατος ἐθεάθη τὴν 10ην ὥρ. βαδίζουσα ἀπὸ ὑψ. Ντελμπέ Κ. πρὸς Τσιφλικ Γκιουμέν, Οὐλαμὸς ἐχθρικοῦ Πυρκοῦ βάλλει 10 καὶ 30' ὥραν κατὰ ἀριστεροῦ 27ου Συνατος

(Μπαϊράμ-Τεπέ). Φάλαγξ ἐχθρική 3 ταγμάτων και 1500 ἰσπέων ἐφάνη 15.45' ὥρ. ραδίζουσα ἐκ Μπεή Κ. πρὸς Σαλιβέρ. Πρωτοπορεία αὐτῆς φθάσασα εἰς Σαλιβέρ και βληθεῖσα ὑπὸ Πυρκοῦ διεσκορπίσθη. Ἀπὸ 13ης ὥρ. ὁ ἐχθρὸς ἐπιτίθεται κατ' ἄκρου ἀριστεροῦ 27ου Συντος. Τὸ ἐκεῖ τάγμα τὴν 13.45' ὥρ. κατόπιν πίεσεως συνεπτύχθη 800 μ. ὀπίσω καταλαβὸν ἐτέρας θέσεις, ἀλλὰ και αἱ θέσεις αὐταὶ ἐγκατελείφθησαν κατόπιν ἰσχυρᾶς πίεσεως. Τὸ 27ον Συνῆμα συγκεντρῶσαν ἐκεῖ και τὰ 3 τάγματά του κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ τὴν ἐχθρικήν προέλασιν, σχὸν 60 ἐκτὸς μάχης, ἐν οἷς και τὸν διοικητὴν του ἐλαφρῶς τραυματίαν. Τοῦ ἀγῶνος μετέσχον και 2 ἀντιτορπιλικὰ διὰ τοῦ πυρκοῦ των, προσενεγκόντα πολυτίμους ὑληρεσίας. Τὴν 17ην ὥραν βλήματα ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἔπεσαν ἐντὸς τοῦ ὄμου και τῆς πόλεως Πανόρμου. Ὁ ταγματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου Στυμφαλιάδης ἐξηκρίβωσεν ὅτι τὰ ὑψώματα Κουροῦ Κ. δὲν κατεῖχοντο, ὡς εἶχε διατάξῃ τὸ Σ. Στρατοῦ, ὑπὸ τῆς III Μεραρχίας ἣτις κατεῖχε τὴν γραμμὴν τοῦ λαίμου Ντελικῆ Μπαῖο. Τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξε τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων τούτων. Ἡ III Μεραρχία ὅμως ἀπήντησεν ὅτι ἐκ τῶν ὑψωμάτων Κουροῦ Κ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βληθῆ δι' ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ ὁ κόλπος Ἀρτάκης, ὅτι ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν κατάληψιν τούτων θὰ ἐγκατασταθῆ ἐπὶ ἐτέρων Ν. και Ν. Δ. αὐτῶν και ὅτι ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τῶν ἀνδρῶν καθίστα ἐπικίνδυνον, ἐν περιπτώσει ἰδία ἀποτυχίας, τὴν τοιαύτην ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. Τὸ Σ. Στρατοῦ δὲν ἀπήντησεν ἔνεκα τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας εἰς τὴν ἀναφορὰν ταύτην τῆς Μεραρχίας. Ὁ ἐπιτελάρχης ὅμως τοῦ Σώματος ἐπέμεινε προφορικῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, ὑποδείξας αὐτῷ ὅτι ὁ ἐχθρὸς δύναται ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων Κουροῦ Κ. νὰ βάλῃ τὴν ὁδὸν Πανόρμου—Ἀρτάκης και νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων μας. Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῇ προβλέψει ὅτι ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς ἐχθρικής πίεσεως θὰ ἠναγκάζετο νὰ συμπτυχθῆ ἔτι μᾶλλον διέταξε τὴν III Μεραρχίαν ὅπως μελετήσῃ τὴν ἐνδεχομένην κατάληψιν τοῦ ὑψωμ. Ντελικῆ Μπαῖο.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 3—4 Σεπτεμ. διατάχθη ἡ συνέχισις τῆς ἐπιβίβασεως και ἡ κατάληψις τῆς γραμμῆς: Ὑψωμα Ντελικῆ Μπαῖο ἀπὸ κόλπου Πανόρμου μέχρι κόλπου Ἀρτάκης. Τὴν 3ην Σεπτεμ. ἐξηκολούθησεν ἡ ἐπιβίβασις, ἡ δὲ ἀποχώρησις εἰς τὰς ὀρισθείσας θέσεις ἐγένετο ἀκωλύτως.

Τὴν 5ην ὥρ. τῆς 4 Σβρίου διατάχθη ἡ X Μεραρχία ν' ἀποσυρθῆ ἐὰν κρίνῃ σκόπιμον Β. τοῦ ἰσθμοῦ τάσσουσα ἐπὶ ἀντηρίδος δεσποζούσης τοῦ λαίμου και τῶν πρὸς τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ Ν. ὀδεύσεων ἐν ἡ δύο τάγματα ἢ και Συνῆμα μετὰ 4 Ὀρειβ. Πυρῶν. Ἡ θέσις αὕτη ὄφειλε νὰ τηρηθῆ πρὸς ἄμεσον κάλυψιν τοῦ λιμένος και ἐπ' αὐτῆς ἔδει νὰ δοθῆ ἡ ἐσχάτη ἄμυνα. Ἡ Μεραρχία συνεπεία τῆς διαταγῆς ταύτης ἐγκατέστησεν ἐπὶ θέσεων Β. ἰσθμοῦ τάγμα 27ου Συντος μετὰ πεδινῆς πυρίας.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 4ης Σεπτεμ. ἐχθρική δύναμις 2000 πεζῶν, ὑποστηριζομένη ὑπὸ πυροβολορχίας Σκόντα ἐπετέθη μετὰ σφοδρότητος κατὰ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ 30ου Συντος. Παρὰ τὸν πεισματώδη ὅμως ἀγῶνα τοῦ ἐχθροῦ, τὸ 30ον Συνῆμα ἐπεδείξατο λαμπροτάτην διαγωγὴν, καίτοι ἔστρεφετο ἀναλόγου πυροβολικοῦ, τηροῦν τὰς θέσεις του. Τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν ὑπῆρξεν ἀπροσδοκῆτως ἄριστον. Ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων περὶ τοὺς 70 τραυματίας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλαφρῶς. Ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ σοβαραί. Εἰς τὸν ἀγῶνα συνέβαλον και 2 ἀντιτορπιλικὰ βάλλοντα λίαν ἐπιτυχῶς ἐκ τοῦ λιμένος Πανόρμου τὸ ἐχθρικὸν πυρῶν. Τὴν 15.30' ὥραν φάλαγξ ἐχθρική 1500—2000 ἀνδρῶν ἐθεάθη διευθυνομένη πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως τῆς X Μεραρχίας και ἔτεροι δύο φάλαγγες, 1500 πεζῶν, ἐθεάθησαν βαδίζουσαι τὴν 19.20' ὥρ. πρὸς Κουροῦ Κ. Κατὰ τῶν φαλάγγων τούτων παρεκλήθη ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου νὰ βάλῃ.

Κατὰ τὴν 4ην Σεπτεμβρ. ἐπεβιβάσθησαν τὰ βον και 27ον (2 τάγματα) Σύντα πεζικοῦ και ἄλλα τινα τμήματα ἐκ τοῦ λιμένος Ἀρτάκης.

Διὰ τὴν νύκτα τῆς 4—5 Σεπτ. διατάχθη ἡ X Μεραρχία νὰ περατώσῃ τὴν ἐπιβίβασιν τῆς ἀποσυρομένη τῶν θέσεων τῆς και χρησιμοποιοῦσα ἀμφοτέρως τὰς ὁδοὺς πρὸς τὸν ἰσθμὸν Κυζίκου. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου εἰδοποιήθη ὅπως, ἐν ἡ περιπτώσει ὁ ἐχθρὸς ἐπιχειρήσῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν X Μεραρχίαν, ἀποφραχθῆ τελείως εἰς αὐτὸν ἢ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ διάβασις διὰ σφοδροῦ συγκεντρωτικοῦ πυρὸς.

Τὴν 24ην ὥραν τῆς 4 Σεπτεμβρίου διῆλθε τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ λαίμου τῆς χερσονήσου.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 4—5 Σεπτεμβρίου ἐγένετο ἐντατικὴ ἐπιβίβασις τῶν ὑπολειφθεισῶν μονάδων ἐκ τοῦ λιμένος Ἀρτάκης. Πλὴν τούτου ἐχρησιμοποιήθη και ὁ λιμὴν Γωνίας διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τοῦ 30ου

Συν)τος καὶ Μοίρας Ὀρειβ. Πυρ)κοῦ, καθόσον ἐκραγεῖσα πυρκαϊὰ ἐν τῇ παραλίᾳ Ἀρτιάκης κατέστησεν ἀχρησιμοποίητον τὴν κυριωτέραν τῶν ἀποβαθρῶν.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου καὶ τοῦ Ταγματάρχου τοῦ Ἐπιτελείου Στυμφαλιάδου μετέβησαν εἰς τὰς προκεχωρημένας θέσεις Ντελικλῆ-Μπαῖρ (12ον Συντ.) ἔνθα διετάχθη ἡ κάλυψις τοῦ ὑφισταμένου κενοῦ μεταξύ τῶν δύο Συν)των 12ου καὶ 30ου. Τὴν 2αν ὥραν τῆς 5ης Σεπτεμβρίου ἀπεχώρησεν ἐκ τῶν θέσεων Β. λαιμοῦ τὸ τάγμα τοῦ 27ου Συν)τος πεζικοῦ ὅπερ εἶχεν ἀφεθῆ ὡς ὀπισθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας. Τὴν 6ην ὥραν ἐτελείωσεν ἡ ἐπιβίβασις πάντων τῶν ἐν Ἀρτιάκη τμημάτων (12ου Συν)τος πεζ., τάγματος 27ου Συν)τος, Μοίρας Ὀρειβατ. πυροβολικοῦ, Στρατηγείου Χ Μεραρχίας, λόχου ἀποβαθρῶν καὶ Στρατηγείου Σ. Στρατοῦ). Τὴν 11ην ὥρ. ἐτελείωσε καὶ ἡ ἐπιβίβασις ἐν τῷ λιμένι Γωνίας (30ου Συν)τος καὶ Μοίρας Ὀρ. Πυρ)κοῦ). Οὕτω ἅπαν τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπεβιβάσθη συγκεντρωθὲν εἰς Ραιδεστόν.

Συνολικαὶ ἀπώλειαι Σ. Στρατοῦ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας.

III Μεραρχία Ἀξιωμα. νεκροὶ 2 Τραυμ. 15 Ὀπλίται νεκροὶ 15 Τραυμ.	91.
X » » » 7 » 22 » » 49 »	251.
Ἀπόσπασμα Ζήρα » » 3 » 8 » » 20 »	104.
Σύνολον	12 45 84 446.

XI Μεραρχίας δὲν ἐγνώσθησαν.

(Κατ' ἀκριβῆ περίληψιν ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκθέσεως τοῦ Γ'. Σ.Στρατοῦ συνταχθείσης ἐν Ἀρκαδιουπόλει τῇ 21ῃ Σεβρίου 1922 ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου Ν. Κ. Σπυροπούλου καὶ θεωρηθείσης ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ'. Σ. Στρατηγοῦ Π. Σουμίλα).

ΔΗΜ. ΚΑΛΛΙΑΓΚΑΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ

Ὁ Καλλιαγκάκης κατήγετο ἀπὸ τὴν Δαύλειαν τῆς Βοιωτίας καὶ προήρχετο ἀπὸ τὸ σχολεῖον τῶν ὑπαξιωματικῶν. Συμμετέσχεν εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τοὺς ὁποίους τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος διεξήγαγε κατὰ τὴν δεκαετίαν 1912—1922. Καὶ διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν σύνεσίν του, διὰ τὴν διοικητικὴν του ἰκανότητα καὶ διὰ τὴν ὑπὸ οἰασδήποτε περιστάσεις ἀκλόνητον εὐφυχίαν του. Εἰς τὴν μαύρην ὥραν τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀδάμαστος καὶ ὁ ἀπτόητος. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ροχθούτων κυμάτων τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν φεύγοντος ἀνθρώπινου χειμάρρου ἐστάθη βράχος ἀκλόνητος, ὑπερασπιστὴς τῆς Τιμῆς τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Πατρίδος, ὅταν ὅλα τὰ ἄλλα ἐχάνοντο. Ἐκράτησε τὸ ἀντάξιον αὐτοῦ Σύνταγμα τοῦ ὑποχείριον, πειθαρχικόν, συμπαγές, ἀμείωτον εἰς μαχητικότητα. Καὶ ἐκράτησεν ἀπτύχωτον τὴν Σημαίαν ἀπέναντι τοῦ λυσσαλέως διώκοντος ἐχθροῦ. Τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιαγκάκη θὰ μείνῃ μία τιμία παράδοσις διὰ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Μία φωτεινὴ καὶ ἀνέσπερος λάμψις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυκνοῦ ζόφου. Παρηγορία διὰ τὸ παρὸν καὶ ὑπόσχεσις διὰ τὸ μέλλον.

Πάνος Ματραλῆς

Ταγ. Πεζ.

* *

Ὁ θάνατός του. Εἰς τὰς 16 Αὐγούστου 1922 τὸ ἥρωϊκὸν Συν)μα τοῦ Καλλιαγκάκη (26ον πεζικόν) ἐπολεμοῦσε μετὰ πείσμα στὸ Χαμούρκοϊ καὶ εἶχε καθηλώσει τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον ἐχθρόν. Ὅταν κάποιον γειτονικὸν τμημα ὑπεχώρησε, ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη λυσσαλέος διὰ νὰ σαρώσῃ τὸ 26ον. Αἱ πρῶται μας γραμμαὶ ἤρχισαν νὰ κλονίζονται. Ἀμέσως ὁ Συνταγματάρχης ἱππεύει καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς ἐφεδρικοῦ Τάγματός του, μετὰ τὸ ὅποιον ἀντεπετέθη. Ἐμπρὸς ὁ Καλλιαγκάκης ἀντιμετωπίζει τὴν κόλασιν καὶ προχωρεῖ παρασύρων Ἀξιωματικούς καὶ Στρατιώτας εἰς τὴν νίκην.....

Εἰς μίαν τέτοιαν στιγμὴν ἐσωριάσθη κάτω ἀπ' τ' ἄλογό του ὁ Συνταγματάρχης μας μετὰ τραῦμα ποῦ τοῦ ἐστοίχισε τὴν ζωὴν.

Τὸ τελευταῖον του γεῦμα. Τὴν 16 Αὐγούστου 1922 ἐπορευόμεθα ἀπὸ Ὀλουτζάκ εἰς Χαμούρκοι. Διὰ μίαν στιγμὴν εβρέθημεν μαζὺ τρεῖς Ἀξιωματικοί. Ὁ Ἀντιχης Καλλιαγκάκης, ὁ Λοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Κ. Ἀνδρόνικος καὶ ὁ γραφὸν τὰς γραμμὰς αὐτὰς, Ὑπασπιστὴς τοῦ Καλλιαγκάκη. Εἴμεθα νηστικοὶ ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν. Ὁ Ἀνδρόνικος κατορθώνει καὶ ἐξοικονομεῖ μὰ γαλέτα καὶ ἓνα κουτὶ κονσέρβα. Δὲν ἐχρειάσθησαν πολλαὶ διατυπώσεις γιὰ νὰ στρωθῇ δίπλα σὲ κάποιον θάμνον τὸ πρόχειρον τραπέζι.

Ὁ Ἀνδρόνικος ἔκαμε τὴν πρότασιν νὰ κρατήσωμεν τὴ μισὴ γαλέτα καὶ τὴ μισὴ κονσέρβα μήπως τυχὸν καὶ μᾶς ἐπεφυλάσσετο καμμιά ἄλλη προσεχὴς μεγαλύτερη πείνα.

«Ὡχ ἀδερφε», λέγει ἐπεμβαίνων ὁ Καλλιαγκάκης, μήπως ξεύρομε ἂν θὰ ζοῦμε αὔριον ἢ μήπως θέλης νὰ ξεκόψης γιὰ νὰ τὰ φᾶς μονάχος σου»;

Πράγματι ὁ Καλλιαγκάκης εἰς τὰς 17 τὸ βράδυ εἶχε παραδόσει τὴν ἡρωϊκὴν ψυχὴν του, εἰς τὰς 20 δὲ ὑπέκυπτε καὶ ὁ ἐν τῷ μεταξὺ τραυματισθεὶς Λοχαγὸς Ἀνδρόνικος.

Λάρισα 1926

Σπυρ. Πανταζῆς

Ταγμ. Πεζ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Τὴν 13ην ὥραν τῆς 17ης Αὐγούστου 1922 ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς πεδιάδος Τάς-Κιοῦ, ὁ Συν)χης Τσάκαλος ἐλάμβανε διαταγὴν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑποχωρήσιν τῶν συντριμμάτων τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀκοκοπῆ πρὸς Βορρᾶν.

Ἡ διαταγὴ εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν, ἦτο διαταγὴ θυσίας, ἦτο ὡς νὰ ἔλεγε: Θυσιασθῆτε σεῖς ἐπὶ τῶν θέσεων αὐτῶν διὰ νὰ σώσητε τὰ ἄλλα τμήματα, δίδοντες εἰς αὐτὰ τὸν χρόνον νὰ ὑποχωρήσουν.

Ἡρεμος καὶ ἀπαθὴς, ἀποφασισμένος νὰ ἀποθάνῃ, διατάσσει τὰ τμήματά του εἰς μάχην διὰ τὴν υπερτάτην αὐτὴν θυσίαν.

Δύο τάγματα καταλαμβάνουν τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως ὑψώματα, τὸ βον τάγμα τηρεῖ διαθέσιμον ἐγγὺς τῆς γραμμῆς τῆς μάχης μετὰ τὴν ἀπόφασιν ὅταν ἐξαντλεῖται ἡ ἰσχὺς τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ οἱ Τούρκοι ἀνέρχονται ἐπ' αὐτῆς, νὰ ριφθῇ μὲ ὀλόκληρον τὸ διαθέσιμον τάγμα καὶ μετὰ τοὺς περηφάνους αὐτοῦ νικητὰς τῶν τόσων μαχῶν, νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὴν ὑστάτην αὐτὴν στιγμὴν καὶ ἢ νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν.

Ὁ ἡρωϊκὸς Συν)χης μένει εἰς τὸ κριώτερον σημεῖον τοῦ ὑψώματος καὶ ἐκεῖ παρὰ τὰς ἀπεγνωσμένας ἐχθρικὰς προσπαθείας, παρὰ τὰ ἀλεπάλληλα τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κύματα, κρατῶν ὀλίγους περὶ αὐτὸν ἥρωας εἰς τὴν σπουδαιότατην ἐκείνην θέσιν, ἐξ ἧς ἐξηρτάτο ἡ σωτηρία καὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου καὶ ἐνῶ μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἡ ἀπεγνωσμένη αὕτη πάλη κατέληξεν εἰς βάρος τῶν Τούρκων, τελευταία ἔφοδος αὐτῶν καταλαμβάνει τὴν κορυφὴν καὶ ὁ γενναῖος Συν)χης ἐτραυματίσθη εἰς ὀλίγων δεκάδων βημάτων ἀπόστασιν καὶ μέλλει νὰ πέσῃ μετ' ὀλίγον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ οὕτω ὁ ἐξαιρετικῆς στρατιωτικῆς καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως ἀξιωματικὸς οὗτος, ὁ λαβὼν μέρος εἰς ἀπάσας τὰς ἐκστρατείας ἀπὸ τοῦ 1912—1922 καὶ διακριθεὶς εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν μαχῶν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καὶ τὸ ἰδεῶδες διοικητικόν του Συνταγματάρχης, μετὰ κομμένον πόδα καὶ μετὰ σοβαρώτατα περὶ τὴν ὁσφρακὴν χώραν τραύματα ἅτινα ἔλαβεν εἰς τὴν ἀνωτέρω μάχην, συνίστα εἰς τοὺς περιστοιχίσαντας αὐτὸν ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας του νὰ σπεύσουν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τῇ γραμμῇ μαχομένων τμημάτων κρατήσας παρ' αὐτῷ διὰ τὴν περιποίησιν τῶν τραυμάτων του ἓνα καὶ μόνον στρατιώτην, ὅστις τοῦ ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ διὰ παντὸς κλείσιμον τῶν ὀφθαλμῶν του.

ΔΗΜΗΤΡ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ ἐκ Ναυπακτίας

Ἀπόγευμα τῆς 17ης Αὐγούστου 1922. Μεσ' τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ - Βερὰν. Μέσα σὲ μία κόλασι τραγική. Τμῆμα τοῦ 26ου Συντος μάχεται σὲ δύο ὑψώματα (Διδύμους λόφους) μὲ μέτωπον πρὸς τὴν διεύθυνσιν Τουμλοῦ Μπουναρ. Ὁ Τούρκος ἀφρίζει ἀπὸ τὴ λύσσα του γιὰ νὰ σαρώσῃ τὸ ἡρωϊκὸ αὐτὸ τμῆμα ποῦ μὲ πείσμα τοῦ ἀμφισβητοῦσε τὴν εἴσοδο μέσα στὴν κοιλάδα. Μία δλόκληρη σειρά ἐπιθέσεων καὶ ἀντεπιθέσεων ἐκτυλίσσεται ἕως τὸ βράδυ. Πτώματα Τούρκων καὶ Ἑλλήνων κατὰκεινται ἀδελφωμένα στὴ στενὴ ἑδαφικὴ λωρίδα ποῦ ἐχώριζε τοὺς δύο ἀντιπάλους.

Ἐκεῖ ὁ Ταγματάρχης Παπαῖωαννίδης ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς ἀντεπιτιθεμένου Οὐλάμοῦ εὗρηκεν ἔνδοξον θάνατον μαζί μὲ τὸν Ἀνθ)γὸν Μπῆτον καὶ τὸν Ἀνθ)τὴν Νάτσην. Καὶ τὰ ἔνδοξα αὐτὰ κορμιά ἐστήθησαν ἀδιάβατον

πρόχωμα διὰ τὸν ἐχθρὸν ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ ἄλλου τὰς ἐνεργείας του.

Λάρισα 1926.

Σπυρ. Πανταζῆς

Ταγ. Πεζικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Βιδιάκι τῆς Γορτυνίας. Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους 1912—1913 καὶ 1917—1922. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διώκει τάγμα τοῦ 27ου Συν. Πεζ. Εἰς τὸ Τουμλοῦ-Μπουναρ ἐν μέσῳ τοῦ πανικοῦ, ὄχι μόνον συνεκέντρωσε τὸ τάγμα του καὶ ἀντέταξε κραταιὰν ἄμυναν καὶ διέσωσεν οὕτω πολλοὺς ἐκ τῶν ὑποχωρούντων, ἀλλὰ καὶ μόνος του κρατῶν ὄπλοπολυβόλον ἔδωκε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνδρισμοῦ καὶ τῆς αὐτοθυσίας εἰς τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας. Ἔπεσε βαρύντατα τραυματισθεὶς εἰς πολλὰ τοῦ σώματος μέρη καὶ ἐξέπνευσε μὲ τὸ μεδίαιμα εἰς τὰ χεῖλη.

Ἀθῆναι 21-11-1925.

Ἰω. Ράϊκος

Ταγματάρχης ἐν μον. διαθ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΚΟΤΙΝΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ τὸ 1891 καὶ ἐτελείωσε τὰς Γυμνασιακὰς του σπουδὰς ἐν Πάτραις καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἐν Κερκύρᾳ Διδασκαλεῖον, ἐξῆλθε δὲ ἀριστοῦχος. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 ὑπηρετεῖ ὡς λοχίας εἰς τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου ἔλαβε τρεῖς πληγὰς, ἐσώθη δὲ ἐκ θαύματος, λησμονηθεὶς ὑπὸ τῶν τραυματιοφορέων καὶ εὗρεθεὶς εἰς μίαν χαράδραν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του στρατιώτου Τριανταφύλλου Κοτίνῃ. Κατόπιν ἐκδέσεων τοῦ 6ου Πεζ. Συντάγματος προήχθη εἰς ἀνθυπασπιστὴν ἐπ' ἀνδραγαθία. Ἐφοίτησε παρὰ τῇ Γαλλικῇ ἀποστολῇ ἐν Ἀθήναις, κάτοχος ὄν τῆς Γαλλικῆς, καὶ ἔλαβε δίπλωμα πολυβόλων.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπηρετήσεν εἰς τὰ 41ον καὶ 14ον Πεζ. Σύνταγμα τῆς XII Μεραρχίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς ἀπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις. Τὴν 4ην Ἰουλίου 1921 συνεπλάκη ὁ λόχος του εἰς τὰ ὑψώματα

τοῦ Μπάς 'Εἰρὲν καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐμάχετο, τὴν δὲ πρωΐαν δι' ἐπιθέσεως ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν ἀτάκτως νὰ ὑποχωρήσῃ. Περιῆλθον πλείστα λάφυρα εἰς χεῖρας του καὶ κατέλαβε τὸ χωρίον 'Ιτσεῖν. Τὴν 6ην 'Ιουλίου μετὰ τοῦ λόχου του καὶ ἐνὸς λόχου πολυβόλων κατέλαβε τὰ ὑψώματα 'Αλπανός, ἐξεδίωξε τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς λόγχης, τὴν δὲ 13ην κατέλαβε τὸ χωρίον Καρὰ Σεχίρ.

Τὴν 16ην Αὐγούστου ὁ λόχος διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὰ φυσικῶς καὶ τεχνητῶς ὠχυρωμένα ὑψώματα Καρὰ-Μπουρνάρ καὶ Ταμποῦρ-'Ογλοῦ. Δι' ἀναρροχίσεως καὶ ἀλμάτων ἐπλησίασε τὰ χαρακώματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ δι' ἀποφασιστικῆς καὶ μεθοδικῆς ἐφόδου ἔτρεψε τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν ἀποσπάσας τὰ συγχαρητήρια τοῦ διοικητοῦ τοῦ Τάγματος Παπαβασιλείου. Τὴν 18ην Αὐγούστου διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα 'Αρντίζ. Περιέσφιξε τὸν ἐχθρὸν δι' ἀποφασιστικῶν ἐπιθέσεων καὶ πανικόβλητα συνεπτύσσοντο τὰ ἐχθρικά τμήματα, ἐν ᾧ ἕξ ἀριστερῶν περιέσφιγγε τὰ πολυβολεῖα τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς λόχος τοῦ 46 Συντάγματος τάσσεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Μετὰ διήμερον ἀγῶνα ὁ ἐχθρὸς κἀμπτεται καὶ ὑποχωρεῖ ἀτάκτως. Συλλαμβάνει τμήμα Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ 4 πολυβόλα καὶ τὴν ἀνιχνευτικὴν περίπολον, ἀποσπάσας τὰ συγχαρητήρια τῶν προϊσταμένων του καὶ προταθεὶς διὰ τὸ ἀριστεῖον ἀνδρείας καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου.

Τὴν 2 Σεπτεμβρίου ἐνισχύσας τὸ 5ον Εὐζωνικὸν Συνμμα, ὅπερ εἶχε κυκλωθῆ εἰς Μπὲς-Κιοπροῦ-Κιόι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπετέθη διὰ τῆς λόγχης καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ διέσπασε τὴν κύκλωσιν.

Τὴν 27 Σεβρίου ἔφθασεν εἰς 'Αφιὸν καὶ ἐτάχθη εἰς τὸν Β. Α. τομέα. Περὶ τοῦ ἠρωϊκοῦ θανάτου του ἀποσπῶμεν τινα ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ 14ου Πεζ. Συντάγματος Θ. Γούλα λοχαγοῦ σταλείσης πρὸς τὴν οἰκογένειάν του.

«Τὴν 13ην Αὐγούστου 1922 ἔγινεν ἡ ἐπίθεσις εἰς τὸν τομέα 'Αφιόν. Τὴν 16ην εὐρισκόμεθα ἐν πορείᾳ ὑποχωροῦντες πρὸς Τουλοῦ-Μπουρνάρ. Τὴν 16ην ἀνεπτύχθημεν εἰς μάχην εἰς τὰ ὑψώματα Τσαί-Κιόι. Εἰς τὰς 10 π. μ. διέτασεν ὁ Συνταγματάρχης ν' ἀντιληφθῶ τὴν πορείαν τῆς μάχης καὶ τὴν 11 π. μ. ἔφθασα εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ 3ου Λόχου. Τὸν Κώστα εἶδον ὄρθιον καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του. Θὰ ἐγίνετο ἀντεπίθεσις καὶ ὁ Κώστας ἠσχολεῖτο εἰς προπαρασκευαστικὰς διαταγὰς, ὄρθιος βαδίζων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμμῆς. Εἰς τὴν συνειδησίν μου θὰ μείνῃ ὡς ἕνας ἦρωες! Μαυρισμένος ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀψηφῶν τὸν θάνατον παρῶτρυνεν ὄρθιος τοὺς στρατιώτας πρὸς τὸν θάνατον. Ἦτο μία συγκινητικὴ στιγμὴ ἐξόχου παλληκαριᾶς ἡ ὁποία μοῦ ἐζωγράφησε τὴν μορφήν τοῦ ἦρωος αὐτοῦ πολὺ βαθειὰ στὴν ψυχὴ μου. Σὰν Ἕλληνα ἀξιωματικὸς στάθηκα καὶ τὸν καμάρωνα διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν αὐτοθυσίαν του! Δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν νοῦν μου ἡ ἠρωϊκὴ καὶ σκληραγωγημένη μορφή του, καθ' ἣν στιγμὴν παρῶτρυνε τὸν λόχον του εἰς ἐφοδὸν τὴν 10 1)2 π. μ. Τρέχω εἰς τὸ παρατηρητήριον τοῦ Συντάγματος καὶ ἐν ᾧ ἀνέφερον τ' ἀνωτέρω εἰς τὸν Διοικητὴν φθάνει ἀγγελιαφόρος καὶ μοῦ ἀναφέρει: 'Ο λοχαγὸς Κοτίνης ἐφρονεύθη τὴν 11 π. μ. ὥραν.—Θ. Γούλας»

ΤΑΣΣΟΣ ΕΥΑΓΓ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Λοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Μιάνδρᾳ τῆς Μεγαρίδος τὴν 21ην Μαΐου 1896. Τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1916 κατετάγη Ἐπιτελεσιάρχης τοῦ Μηχανικοῦ ἐκ τοῦ Στρ. Σχολείου τῶν Εὐελπίδων. Ὡς ὑπολοχαγὸς τῇ 1918 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρὸς Σερβίαν προέλασιν καὶ ὡς λοχαγὸς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1921 ἐτοποθετήθη εἰς τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν XI Μεραρχίαν, λαβὼν μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν μέχρι Καλὲ-Γκρόττο προέλασιν, πέραν τοῦ Σαγγαρίου, ὕστερον δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1921 ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ.

Ἐχων ἄλλας βλέψεις, ἀνέμενε τὸ τέλος τῆς ἐνστρατείας ὅπως παραιτούμενος ἰδιωτεύσῃ. Εἰς τοὺς γονεῖς του οἵτινες παρακαλοῦντες τοῦ ἔγραφον ὅπως ζητήσῃ ὀλιγοήμερον ἀδειαν ἵνα ἔλθῃ ἐνταῦθα νὰ τὸν ἴδωσιν, ἔγρα-

φεν, ὅτι «ἐν ὅσῳ μένουσι ἐδῶ οἱ ἄλλοι συναδέλφοί μου, ἡ συνείδησίς μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀποχωρισθῶ ἐξ αὐτῶν, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον, διὰ νὰ ἔλθω νὰ σᾶς ἴδω».

Κατὰ τὴν καταστροφὴν, εὐρισκόμενος εἰς Ἀφιὸν Καραχισσά, ἀπεχωρίσθη ὄλου τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῶν συναδέλφων του ἵνα μὴ παραδοθῆ. Συναντήσας μικρὸν τι τμήμα τῆς IV Μεραρχίας, ἄνευ ἡγήτορος, συνέταξεν αὐτό, καὶ κατὰ τινα συμπλοκὴν, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Χαμούλκιοι, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος παρὰ τὸν αὐχένα τοῦ Ὀλουτζάκ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀλίγων ἐκείνων οὓς καθ' ὁδὸν συνέλεξε.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τὸ 1889. Περαιτώσας τὰς Γυμνασιακὰς σπουδὰς του ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ κληθεὶς ὑπὸ τὰ ὄπλα κατὰ τὸ 1910 κατετάγη εἰς τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν ἐφέδ. ἀξιωματικῶν ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγός. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετῶν εἰς τὴν VI Μεραρχίαν μετέσχε τῶν μαχῶν Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Ὀστρόβου, Κορυτσᾶς, Κιλκίς, Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας καὶ Τζουμαγιάς. Ἐπίσης μετέσχε τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνατολ. Θράκης.

Εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν μετέσχε ὑπηρετῶν εἰς τὴν XII Μεραρχίαν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἀφιὸν-Καραχισσά, Ἐσκιῆ-Σεχίη καὶ Ἀγκύρας. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν διώκει τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 46ου πεζ.

Συντάγματος. Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Τουλοῦ-Μπουναρ τὴν 17ην Αὐγούστου 1927 καθ' ἣν στιγμὴν ἔν τινι χαράδρᾳ προσεπάθει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης λιποψυχήσαντας ἄνδρας.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΣΤΟΡΑΚΗΣ

Ἐπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ

Εἰς τὴν Μοῖραν μας περὶ τὰ τέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἦλθεν ὁ ἐκ τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων ἐξεληθὼν τότε ἀνθυπολοχαγὸς Γεράσιμος Μαστοράκης, νέος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μὲ ψυχὴν χαλυβδίνην. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Βουλγάρων ἐτραυματίσθη διὰ πολλῶν τραυμάτων ὑπὸ τυχαίως ἐκτραγείσης, ἐγκαταλειφθεὶς Βουλγαρικῆς χειροβομβίδος. Μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου ἐχωρίσθημεν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1919, ὅτε ἐγὼ ἐκ τοῦ Συντάγματος Μακρῶν τῶν 120, μετετέθην εἰς τὴν διὰ Μ. Ἀσίαν συγκροτούμενην Μοῖραν τοῦ 9ου Συνταγ. Πεδ. Πυροβολικοῦ. Καθ' ὅλην τὴν συντηρησίαν μας εἰς τὴν Μοῖραν μετὰ τοῦ Μαστοράκη εἴμεθα στενοὶ φίλοι. Τὸν ἐξετίμων διὰ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος του καὶ διότι ἦτο πολὺ πειθαρχικός, φιλότιμος καὶ γενναῖος.

Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος—τὸν ὁποῖον μόνον ἅπαξ κατόπιν εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπανίδω (μέσα τοῦ 1921) εἰς Μ. Ἀσίαν, εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μανταλάκα Προύσης, εὐρισκόμενον μάλιστα κατὰ τύχην μετὰ τοῦ ἡγαθητοῦ μου φίλου ὑπολοχαγοῦ Ἀναργύρου Μητσόπουλου—κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ 1922 μαχόμενος ὡς ἦρωας, μετὰ τὸν φόνον τοῦ λοχαγοῦ του Κατρίτση ἔπεσε δοξάσας τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα διὰ τῆς τόλμης του. Ὡς ἐπίσης ἐκάλυψεν ὁ θάνατος κατὰ τὴν αὐτὴν ὑποχώρησιν καὶ τὸν ἕτερον φίλον μου Μητσόπουλον.

Θεσσαλονίκη 1-12-1925.

Χρῆστος Μαντᾶς

Ταγ. Πυρ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Ἀνθυπασιστης Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ ἐν ἔτει 1892. Κατετάγη ὡς κληρωτὸς ἐν Ἀθήναις τὸ 1913 λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάχας τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Ἐτραυματίσθη εἰς Βογραδέτσι Λίμνης Ὀχρίδος Κορυτσᾶς κατὰ συμπλοκὴν πρὸς συμμορίαν Βουλγαροκομιτατζίδων κατὰ τὸ 1916 ὑπηρετῶν ὡς λοχίας εἰς τὸ 46ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς κλασεῶς του παρέμεινεν ἐθελουσίως εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξειρίχθη εἰς πρώτης τάξεως Ὑπαξιωματικόν, εἰδικευθεὶς εἰς τὰ πολυβόλα.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1918 συγχωνευθέντος τοῦ 46ου Συντος Πεζικοῦ εἰς τὸ 25ον τοιοῦτον τῆς IX Μεραρχίας ὑπηρετεῖ ὡς ἐπιλοχίας παρὰ τῇ I Πολυβολορχία αὐτοῦ, μεθ' οὗ μετέσχεν τῶν ἐξῆς ἐκστρατειῶν: Μακεδονικοῦ Μετώπου κατὰ τὸ 1918. Πρὸς κατάληψιν τοῦ τριγώνου τῆς Ζάνθης κατὰ Ὀκτώβριον 1919. Πρὸς κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης κατὰ Ἰούλιον 1920. Εἶτα προαχθεὶς εἰς Ἀνθ)στην μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ Μαΐου 1921 μέχρι τῆς ἐκκένωσης αὐτῆς λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας: Τὴν 3ην Ἰουλίου 1921 εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ὄχρωμένου στρατοπέδου Κιουταχίας.

Τὴν 8ην Ἰουλίου 1921 κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν ἐπιστροφὴν ὀλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ παρὰ τὸ Ἐσκή Σεχίρ. Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν διαγωγὴν ἣν ἐπεδείξατο κατὰ τὰς μάχας ταύτας ἐτιμῆθη διὰ τοῦ Ἀριστείου Ἀνδρείας.

Τὴν 3ην Αὐγούστου 1921 παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου Ἀμορίου, ἐντὸς τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου.

Τὴν 15ην καὶ 16ην Αὐγούστου 1921 κατὰ τὴν ἐπικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἀπορθητοῦ Καλὲ-Γκρόττο.

Διὰ τὸν ἀπαράμυλλον ἡρωϊσμόν ὃν ἐπεδείξατο κατὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας ἀπὸ 22—29 Αὐγούστου 1921 κατὰ τῶν ὄχρωδων τοῦ Συγκροτήματος Μπαϊμπούτ-Καμιστῆκ, ἐπροτάθη διὰ δευτέραν φορὰν διὰ τὸν ἀστερίσκον τοῦ Ἀριστείου Ἀνδρείας.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἔλαβε μέρος:

α) Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸν αὐχένα Οὐλοντζῆκ τὴν 15ην Αὐγούστου 1922.

β) Εἰς τὴν μάχην τῆς 16ης Αὐγούστου 1922 παρὰ τὸ Χαμούρκοι ἐγγὺς τοῦ Τουλοῦ-Μπουνάρ.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἀνθ)στης Βασίλειος Τσάκαλος ἐφρονεῦθη βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας ἐχθρικοῦ Πολυβόλου εἰς τὸ στήθος περὶ τὴν 18ην καὶ 30' ὥραν καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἰστάμενος ὄρθιος παρὰ τὰ πολυβόλα τῆς Διμοιρίας του ἐνεθάρρυνε τοὺς στρατιώτας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐνεψύχωνε τούτους διὰ τῶν φράσεων «Βαστᾶτε παιδιὰ, μᾶς ἔρχονται φυσίγγια ἀπὸ τὴν IV Συζυγαρχίαν», καθ' ὅσον εἶχον ἐξαντληθῆ ὅλα τὰ φυσίγγια τῆς IX Μεραρχίας καὶ ἡ γραμμὴ ἤρχιζε νὰ κλονίζεται.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἐξ Ἡρακλείου Κρήτης

Ἀνήκων εἰς τὴν κλάσιν 1922 κατετάγη εἰς τὰ Ἐμπεδα Πεζικοῦ V Μεραρχίας ἐν Ἡρακλείῳ τὸν Ὀκτώβριον 1921, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς τὸ μέτωπον Μ. Ἀσίας τοποθετηθεὶς εἰς τὸν 2ον Λόχον τοῦ 33ου Πεζικοῦ Συντάγματος,

Ἀρχικῶς ὑπηρετήσεν εἰς τὴν φρουρὰν Ὀδεμησίου, ὁπόθεν, μετὰ δέμηνον ἐκπαίδευσιν, ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Συντάγματος του εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Ἴν-Τεπέ, 25 χιλιόμετρα περίπου Β. Α. τοῦ Ἀφιὸν Καραχισσά, ἔνθα παρέμεινε συνεχῶς μέχρι τῆς καταστροφῆς.

Μετέσχεν ὄλων τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ 1922 τοῦ νοτίου Συγκροτήματος τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν 16ην Αὐγούστου 1922, βληθεὶς ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας εἰς τὸ στήθος, ἔπεσεν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μπάλ-Μαχμούτ παρὰ τὸ Τουλοῦ-Μπουνάρ, ἡρωϊκῶς μαχόμενος.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Γ. ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ

Ἐκ Πρεβέζης

Ἐγεννήθη τὸ 1900. Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 τελειόφοιτος ὄν τῆς Νομικῆς κατατάγη ὡς κληρωτὸς εἰς τὸν στρατόν. Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1921 ἀπεστάλη εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἔνθα ὑπηρετήσῃ παρὰ τῷ Στρατηγείῳ τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ. Μετέσχῃ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀγκύρας. Ἐφρονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς 16ης Αὐγούστου 1922 εἰς Τουλοῦ-Μπουνάο ἀπὸ ἔκρηξιν ὀβίδος.

Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ 1ου Λόχου τοῦ 26ου Πεζ. Συντάγματος ἐν Κιουταχεῖα κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1921.

Ὁ εἰς τὸ μέσον τῆς φωτογραφίας εἶναι ὁ διοικητὴς τοῦ λόχου ἀνθυπολοχαγὸς Ἀθαν. Μπῆτος ἐκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ Ἀλεξ. Χριστοφίλης (ἀριστερὰ) καὶ Ἀλεξ. Ζαχαριζῆς (δεξιὰ).

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἀθαν. Μπῆτος ἐφρονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεταξὺ Ἀφιόν-Καραχισσὰρ καὶ Τουλοῦ-Μπουνάο. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὑποχώρησιν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ ἕτερος ἀξιωματικὸς τοῦ λόχου Ἀλ. Ζαχαριζῆς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Προήχθετο ἐκ τοῦ Σχολείου Ἐφ. Ἀξιωματικῶν Κερκύρας, ὑπηρετήσε δὲ κατὰ τοὺς πολέμους 1912-1913 ὡς ἀνθυπολοχαγός, εἰς τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ, διακριθεὶς διὰ τὴν λαμπρὰν δρασίαν του, δι' ἣν καὶ ἐπαραιομοφορήθη μὲ τὸν Ἀργυρῶν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, μονιμοποιηθεὶς ὡς ἀνθυπολοχαγός.

Ἐλαβε μέρος εἰς ἀπάσας τὰς ἐκστρατείας ἐκτελέσας τὸ καθῆκον του κατὰ τὴν ἡρωϊκώτερον τρόπον.

Ὡς Ἀ)τὴς τῆς Πολυβολοαρχίας τοῦ 1ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἐκράτησε διὰ τῶν Πολυβόλων του ὑποχείριον τὸν ἐχθρὸν ἐν Οὐκρανίᾳ, μέχρι τῆς ὑποχωρήσεως καὶ τοῦ τελευταίου στρατιώτου τοῦ Συν)τός του.

Εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατ. Μ. Ἀσίας ἐπεδείξατο σύνεσιν καὶ πνεῦμα δημοουργικόν, ἐργασθεὶς ἀθορυβῶς. Ἡ μετριοφροσύνη του ἐφθάνε μέχρι πάθους.

Ὡς Ἀ)τὴς Τάγματος τοῦ, ὑπὸ τὸν φρονεθέντα ἀντο)χην Καλλιαγκάκη Δ., 2βου Συν)τος Πεζικοῦ, κατὰ τὴν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὑποχώρησιν ἠγωνίσθη λαμπρῶς, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Τάγματος του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν τελείᾳ συγκροτήσει μέχρις οὗτο ἐξηφανίσθη ὁ Ταγματάρχης του. Ἐθεάθη παρ' ἀξιοπίστων μαρτύρων, κρατῶν ὑποχωροῦντας στρατι, ὡτας του εἰς τὸ καθῆκον, ὑπὸ τὴν κίνησιν τοῦ πολυκρότου του, μέχρι τῆς 23 Αὐγούστου 1922, ὁπότε ἐξηφανίσθη.

Διεκρίνετο διὰ τὴν ἀρτίαν ἐπογγεματικὴν καὶ ἐγκωλοπαδικὴν μόρφωσίν του, διὰ τὸν ἀκαμπτον χαρακτήρα του, τὴν βαθεῖαν του σύνεσιν καὶ εὐγένειαν τοῦ ἤθους του, τὴν σπανίαν μετριοφροσύνην του, τὴν ἀοκνον καὶ τελείως ἀθόρυβον φιλεργίαν του καὶ τὸν ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν του. Ἦτο ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων τύπων οἱ ὁποῖοι πιστεύουν, ὡς θεότητα τὸ καθῆκον καὶ ἀποθνήσκουν ἐν τῇ ἐκτελέσει του μειδιῶντες.

Εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀκοίην ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Πατρίδος καὶ δὲν εὐρέθη τρόπος νὰ πεισθῇ, ὁ ἀλησμόνητος ἦρως, νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μετὰ 7ετείς ἀγῶνας, μολονοῦ ἡ ὑπηρεσία εἶχε διατάξει τὴν παραμονήν του. Κατὰ τινὰ δὲ φήμην εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀκοῆς του ὀφείλεται καὶ ἡ ἐξαφάνισίς του.

Ἀθήναι 9-5-1926

Νίκος Κατηφόρης

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

ΑΘΑΝ. Γ. ΣΑΚΚΕΤΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ

Κατήγετο ἐκ Σπάρτης. Καταταγείς εἰς τὸ στράτευμα ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τὸ ἔτος 1903 ἐξῆλθε τοῦ σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν κατὰ τὸ 1910 ὡς ἀνθυπολοχαγός τοῦ πεζικοῦ. Μετέσχεν εἰς ὅλους τοὺς πολέμους ἐπιδείξας γενναιότητα καὶ διοικητικὴν ἰκανότητα. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπηρετεῖ ὡς ἐπιτελιάρχης τῆς XII Μεραρχίας καὶ τραυματισθεὶς τὴν 15 Αὐγούστου 1922 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων παρ' ὧν ἐφονεύθη.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΚΟΚΚΟΡΟΣ

Ταγματάρχης Πεζικού ἐκ Λακωνίας

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ ἐτραυματίσθη παρὰ τὸ στόμα ὑπὸ σφαίρας μάουξερ ἐξεληθούσης διὰ τοῦ αὐχένου.

Μετέσχεν ἐπίσης εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διακρινόμενος πάντοτε διὰ τὴν γενναϊότητά του. Κατὰ τὴν υποχώρησιν ἐτραυματίσθη εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Πανόρμου εἰς τὸ στήθος καὶ τὸν μηρόν. Ἐγκαταλειφθεὶς δὲ συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπεβίωσε, κατὰ τὴν διαβίβασθεϊσαν τουρκικὴν ἀνακοίνωσιν, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Πανόρμου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΚΤΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐφεδρὸς Ἴατρός

Ἐγεννήθη ἐν Αἰτωλικῷ Αἰτωλοακαρνανίας τῷ 1891. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914. Ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος ὑπῆρξεν ὑπόδειγμα ἀρετῆς. Ὁ ἀλτροῦσμός του καὶ ἡ ἀνιδιοτελεία του ἦσαν παροιμιώδεις.

Ὡς κληρωτὸς τῆς κλάσεως τοῦ 1912 κατετάγη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1913. Εἴκοσι ἡμέρας μετὰ τὴν κατάταξίν του ἐπεζήτησε καὶ ἐπέτυχεν νὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὴν πρώτην ἀποστολὴν εἰς τὸ μέτωπον ἀμέσως μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Παγγαίου. Ἐκεῖ τὸν ἀπέσπασαν παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ὡς νοσοκόμον, ὁπότε κατόπιν αἰτησέως του ἀπεστάλη εἰς χειρουργεῖον τοῦ μετώπου, ὅπου κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς χολέρας ἐπεδείξατο αὐταπάρνησιν καὶ γενναιοφυσίαν ἀμίμητον.

Ὀνομασθεὶς ἀνθυπίατρος τῷ 1915 ἀφυπηρέτησε τῷ 1916. Κληθεὶς δὲ καὶ πάλιν τῷ 1917 παρηκολούθησε τὴν στρατιάν εἰς Μακεδονίαν καὶ Μ. Ἀσίαν καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐκστρατείας ἐκεῖνης προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφεδρῶν ἱατροῦ τῷ 1922. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν υποχώρησιν ὑπηρετῶν εἰς τὸ 14ον Σύνγμα ὡς ἱατρός Συν)τος καὶ ὑποχωρῶν μετὰ τῶν λοιπῶν εὐρέθῃ περικυκλωμένος ὑπὸ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ὡς γνήσιος δὲ ἀπόγονος τῶν Μεσολογιτῶν συναθροίσας διὰ τοῦ θάρρους του, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ διεκρίνετο, ὀλίγους ὑποχωροῦντας, ἐπετέθη πρὸς ἓν τῶν πλευρῶν καὶ διανοίξας δίοδον ὑπεχώρει πρὸς Σμύρνην, τραυματισθεὶς κατὰ τὴν ἀνωτέρω συμπλοκὴν μὲ τραῦμα διαμπερὲς τοῦ μηροῦ. Ὑποχωρήσας μέχρι Οὐσάκ καὶ μὴ δυνηθεὶς πλέον νὰ ἀνθῆξῃ λόγῳ τοῦ τραύματός του ἐπεχείρησε νὰ αὐτοκτονήσῃ, τῇ ἐπειβάσει δὲ ἐνὸς φίλου του λοχίου δὲν ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀπόπειρά του.

Ἐκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη του· κατὰ μεγάλην δὲ πιθανότητα ἐφονεύθη.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ

Ἐφεδ. Ἀνθυπολοχαγός

Ἐγεννήθη ἐν Οἰτύλῳ τῆς Μάνης τὸ 1896. Ὁ πόλεμος τοῦ 1912 εὔρε τοῦτον τετραετῆ τῆς Νομικῆς καὶ ὑπάλληλον Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν. Κατετάγη εἰς τὸν 3ον Λόχον τοῦ 8ου Συν)τος ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Λελοῦδαν.

Κατὰ τὴν τελειωτικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μπιζανίου ὁ λοχαγός του ἐφονεύθη τραυματισθεὶς δὲ καὶ οὗτος ἐλαφρῶς εἰς τὸν μηρόν, συνεχίζει τὴν ἐπίθεσιν διὰ τῆς λόγχης ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του, ἔνθα εἰς τελευταῖον χαράκωμα πίπτει, δεχθεὶς δεύτερον τραῦμα.

Εἰς τὴν Ἐπανάστασιν Βορείου Ἠπείρου ἀναχωρήσας ἐκ Λιαψίστης μετὰ 45 εὐζώνων ἔσπευσεν εἰς τὸν ἀγῶνα καταταγείς ὡς διοικητῆς Λόχου εἰς τὸ Τάγμα Ἀρίνου ὑπὸ τὸν

ἀδελφόν του Δημ. Ἀποστολάκον. Μετέσχε τῶν μαχῶν Λιαμπόβου καὶ Σαλιασι τμηθεὶς διὰ τοῦ βαθμοῦ λοχαγοῦ τῆς Αὐτονόμου.

Εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὑπηρετεῖ εἰς τὴν Στρατ. Βάσιν Σμύρνης καὶ ἔχων ἀποθήκας ἔκτος τῆς Σμύρνης εἰς Ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ μὴ λαβὼν ἔγγραφον διαταγὴν ἀποχωρήσεως, παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του ἔνθα ἐμπλακεῖς μετὰ τῶν πρώτων τμημάτων Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ τραυματισθεὶς κατεκρεουργήθη μαρτυρικῶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Τούρκων οἵτινες ἔσφαραν τοῦτον μέχρι τῆς παραλίας ὅπου καὶ ἐξέπνευσεν.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας ὁ τουρκικὸς στρατὸς θὰ εἰσέλθοι εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 27ην Αὐγούστου ἡμέραν Σάββατον.

Λίαν προῖ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης κ. Βασίλειος Παπαδόπουλος, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας, μετέβη ἐκ τῆς ἐν Βέλλα-Βίστα κατοικίας του εἰς τὰ ἰδιαιτέρα δωμάτια τοῦ Μητροπολίτου ἔνθα εὗρεν αὐτὸν ἡσύχως καθήμενον.

«Σήμερον, εἶπε πρὸς αὐτὸν, θὰ εἰσέλθῃ ὡς γνωρίζεις ὁ Τουρκικὸς στρατὸς. Ἐπειδὴ δὲ παρευρέθην καὶ ἄλλοτε εἰς κατάληψιν πόλεως ὑπὸ στρατοῦ ἐν καιρῷ πολέμου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀποχωρεῖ ὁ ἕτερος, εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἢ καὶ ἡμέρας ἐπικρατεῖ πλήρης ἀναρχία καὶ πολλὰ ἐγκλήματα διαπράττονται, διὰ τοῦτο θὰ ἦτο καλὸν νὰ μὴ εὐφρόσκειαι κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἀλλ' εἰς τι τῶν ξένων Προξενείων, ὅποτε ἀναμφιβόλως θὰ ἐξυπηρετήσης καλλίτερον τὸ ποιμνίόν σου, ἐνῶ ἐνταῦθα εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ φονεθῆς τὰς πρώτας στιγμὰς ὑπὸ τοῦ τυχόντος ἀλήτου».

Ὁ Μητροπολίτης ἐδέχθη τότε καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν του νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος του τότε ἔσπευσεν εἰς τὸ Γάλλ. Προξενεῖον, ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ Γάλλος Προξενός ἀπουσίαζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ δὲ ἀντικαθιστὼν αὐτόν, ὢν ἀπασχολημένος εἰς τὴν λήψιν ἐνδεχομένων μέτρων διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως δὲν ἠδυνήθη νὰ δεχθῇ αὐτόν, μετέβη παρὰ τῷ καθολικῷ ἀρχιεπισκόπῳ, ὅστις συνεννοηθεὶς μετὰ Εὐρωπαϊκοῦ Προξενεῖου ἀπίντησεν ὅτι εὐχαρίστως δέχεται νὰ μεταβῇ καὶ διατρίβῃ μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης εἰς τὴν καθολικὴν Μητρόπολιν, ὡς ἀσφαλεστέραν καὶ φρουρημένην ὑπὸ ξένων ἀγνημάτων.

Ἐπιστρέψας ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀνήγγειλε τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Σμύρνης, ὅστις τοιουτοτρόπως, ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως ταραχῶν, εἶχεν ἀσφαλεστέρον μέρος, ἵνα ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του.

Τὰ πρώτα τμήματα τῆς πρωτοπορείας τοῦ στρατοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Σμύρνην περὶ τοῦ κατὰ τὴν 11ην ὡρ. π. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ καταλαβὼν τὴν πόλιν ἀξιωματικὸς, μεταξὺ ἄλλων ἐκάλεσεν εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ τὸν Μητροπολίτην Σμύρνης, ὅστις μετέβη κατὰ τὴν 3ην μ. μ. περιόλου τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Ἡ πρὸς τὸν Μητροπολίτην γενομένη ἐκ μέρους τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τῶν αὐτόθι συνηγμένων Ὀθωμανῶν ὑποδοχὴ ὑπῆρξεν εὐγενῆς.

Ὁ ἀξιωματικὸς συνέστησεν εἰς τὸν Μητροπολίτην νὰ διαβεβαιώσῃ τὸν λαόν, ὅτι οὐδὲν ἔχει νὰ πάθῃ καὶ ὅτι θὰ τηρηθῇ πλήρης τάξις.

Μετὰ τοῦτο ὁ Μητροπολίτης ἐπανήλθεν εἰς τὰ ἴδια περὶ τὸ ἐσπέρας ὅμως ἐκλήθη ἐκ νέου ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ διοικητήριον μετὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Παραλαβὼν τότε δύο ἐκ τῶν Δημογερόντων, τὸν Ν. Τσουρουξόγλου καὶ Γ. Κλιμάνογλου μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον ἔνθα ὅμως ἐκρατήθη μετ' αὐτῶν.

Κατὰ τὰ ἀδόξενα, οἱ μὲν Ν. Τσουρουξόγλους καὶ Γ. Κλιμάνογλους τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐτυφεκίσθησαν, ὁ δὲ Μητροπολίτης τὴν ἐπομένην ὠδηγήθη ὑπὸ ἀστυνομικῶν εἰς τὴν παρὰ τὸ διοικητήριον θέσιν Ἰκῆ-Τσεσμελίκ, ἔνθα παρεδόθη εἰς τὸν Τουρκικὸν λαόν, ὅπως δικάσῃ καὶ ἀμείψῃ ἢ τιμωρήσῃ αὐτὸν συμφώνως πρὸς τὴν πρὸς αὐτοὺς διαγωγὴν του. Ὁ συνηγμένος ἐκεῖ Τουρκικὸς ὄχλος ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἀποχώρησιν τῶν ἀστυνομικῶν ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατεκροῦργησεν. Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐδαμοῦ ἀνευρέθη.

ΙΩΑΝ. ΜΟΥΖΑΚΙΩΤΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ

Προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν μὲ τραῦμα διαμπερὲς εἰς τὸν θώρακα, κατόπιν ἐκθέσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Συνταγματάρχου Α. Καμπάνη τῷ 1913.

Ἐπεδείξατο ἀνδρείαν καὶ ἀνταπάγησιν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13 καταλαβὼν μὲ 200 ἄνδρας τὰ ὑψώματα τῶν Μεταξάδων. Προήχθη ἐπίσης κατ' ἐκλογὴν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου, τοποθετηθεὶς εἰς τὸ 8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1919 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Ἐμπεδον Πεζικὸν II Μεραρχίας. Τρεῖς ἀναφορὰς ὑπέβαλεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ζητῶν ὅπως ἀποσταλῇ εἰς τὸ Μέτωπον, τῷ ἐχορηγήθη δὲ τέλος φύλλον πορείας διὰ Σμύρνην, ἀλλὰ ἐξετασθεὶς ἀπὸ τὸν Γενικὸν ἀρχίατρον κ. Ἀλ. Καναβατζόγλου εὐρέθη ἱκανὸς μόνον δι' ἐλαφρὰς ὑπηρεσίας διότι τὸ τραῦμα δὲν τοῦ ἐπέτρεπε τὴν μάχimon τοιαύτην. Κατόπιν Διγῆς τῆς Στρατιᾶς ἐτοποθετήθη ὡς Ὑποφρούραρχος Σμύρνης, ἀλλὰ τὸ κλίμα ἤρχισε νὰ ἐπιδρῶ ἐπὶ τοῦ τραύματος. Ἀνέπνεε μὲ τὸν ἕνα πνεῦμονα μόνον διότι ἡ σφαῖρα εἶχεν διατρήσῃ τὸν ἕτερον. Τὴν ἐποχὴν ταύτην τῷ ἀπνευμήθη καὶ τὸ Μετάλλιον Στρατ. ἀξίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1922 ὑπέκλυψεν εἰς τὸν μοιραῖον συνεπεία τοῦ τραύματός του.

***

IV Μεραρχία

8ον Σύνταγμα Πεζικοῦ

*Εκθέσεις

Ὁ υποφαινόμενος Συνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ἀντώνιος Καμπάνης Διοικητὴς τοῦ προσημειωθέντος Συντάγματος ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 13 Νοεμβρίου π. ἔ. Βασιλικὸν Διάταγμα καὶ λαβὼν ὑπ' ὄψει μου τὴν ὑποβληθεῖσαν μοι ἐκθεσὶν τοῦ Λοχαγοῦ Ἀντωνίου Πραντούνα, διοικητοῦ τοῦ III Τάγματος τοῦ ὑπ' ἐμὲ Συντάγματος, ἀφορῶσαν τὴν δρᾶσιν κατὰ τὰς διαφόρους μάχας, εἰς ἃς ἔλαβε μέρος τὸ ὑπ' ἐμὲ Σύνταγμα, τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Ἰωάννου Μουζακιώτου, ἔξ ἧς προκύπτει ὅτι ὁ εἰρημένος, ἐνισχύσας κατὰ τὴν Διαταγὴν μου, τὸ μέτωπον τοῦ ἄνω τάγματος διὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν 8ου Λόχου τοῦ Συντάγματος μου τὴν 7. 30' ὥραν τῆς πρωΐας τῆς 20ης Ὀκτωβρίου ε. ἔ. ἐν τῇ μάχῃ τῶν Γιαννιτσῶν, καὶ ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Πραντούνα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός, ἐπεδείξατο ἔξοχον ἀνδρείαν καὶ διοικητικὴν ἰκανότητα ἐν τῇ μάχῃ.

Ἄτυχῶς ὅμως, ἐκτεθείς ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ σφοδρὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὅπως παρασύρη τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας, ἐπλήγη καιρίως εἰς τὸν θώρακα μετὰ δίωρον πάλην.

Πρὸς δὲ καὶ τὰς συστάσεις τοῦ διοικητοῦ τοῦ II Τάγματος τοῦ ὑπ' ἐμὲ Συντάγματος λοχαγοῦ κ. Μαστραπᾶ Γεωργίου, ἀποφαινομένου διὰ τὴν τελείαν πρακτικὴν μόρφωσιν, στρατιωτικὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν τοῦ ἐν λόγῳ Ὑπολοχαγοῦ.

Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ προσωπικῶς ἀντιληφθεὶς τὰ τε ῥηθέντα σπατιωτικά προσόντα ὡς καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν καὶ αὐταπάρησιν αὐτοῦ, δυναμένου λίαν ἐπαξίως νὰ καθέξη τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ.

Προτείνω τοῦτον διὰ προαγωγὴν ἐπὶ στρατιωτικῆ ἀρετῆ.

Ὑψώματα Μανωλιάσης τῆ 8 Δεκεμβρίου 1913.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 8ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

(Τ. Σ.) Ἀντώνιος Καμπάνης

Συνίαρχης

ΞΑΒΕΡΙΟΣ Π. ΓΙΩΤΗΣ

Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ τὸ ἔτος 1887. Ἀπεφοίτησε τοῦ Β' Βαρβακείου Γυμνασίου Ἀθηνῶν. Εἰσηλθὼν ἐν ἔτει 1909 εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Ὑπαξιωματικῶν δευτέρως μετὰξὺ ἑκατὸν περίπου εἰσελθόντων. Ἐξῆλθε τοῦ Σχολείου ἐν ἔτει 1912 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ Πεζικοῦ καταταγείς εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Κατὰ τοὺς δύο Πολέμους 1912 καὶ 1913 ὑπηρετεῖ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Φωκίωνος Διαλέτη διοικούμενον 1ον Πεζικὸν Σύνταγμα τῆς II Μεραρχίας, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Συντάγματος, εἶτα δὲ ὡς Διοικητὴς τοῦ 3ου Λόχου τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος.

Ἑλληνοτουρκικὸς Πόλεμος. Ἐλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἡπείρῳ δὲ εἰς τὴν μάχην τῶν Ἁγίων Σαράντα, τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὰς μετέπειτα πρὸς κατάληψιν τῆς Ἡπείρου μικρὰς μάχας. Εἰς Ἁγίους Σαράντα, ὡς γνωστόν, πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μπιζανίου ἐγένετο ἀπόβασις μικτοῦ ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας πρὸς ἀντιπερασπισμὸν τῶν Τούρκων οἵτινες οὕτω θὰ ἐξηναγάζοντο ν' ἀποσύρουν ἐκ τοῦ Μπιζανίου δυνάμεις. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν ἐπέτυχε πλήρως,

καθ' ὅσον τὸ Σύνταγμα εὗρεθὲν πρὸ πολὺ ὑπερέτερον δυνάμειν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβιβασθῆ μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἐκ νέου ἐπὶ τῶν πλοίων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀνδρείας καὶ ἐπεμβάσεως συνετέλεσε, τὰ μέγιστα, εἰς τὴν διάσωσιν τῆς καταστάσεως ἀναλαβὸν προσωπικῶς τὴν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν διεύθυνσιν τῆς βολῆς τῶν ὑποστηριζόντων τὸ Σύνταγμα πυροβόλων.

Ἑλληνοβουλγαρικὸς Πόλεμος. Ἐλαβε μέρος ἐνεργὸν ἐπὶ κεφαλῆς μονάδος εἰς τὰς ἐντὸς τῆς Θεσπίας λαβούσας χώραν πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Βουλγάρων ἐπιχειρήσεις, μεθ' ἧ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς μάχας Ἀμπάρκιοι (προκεχωρημένη θέσις ὄχρου συγκροτήματος Κιλκίς), Κιλκίς, Δοϊράνης, Κρέσνας Τζουμαγιᾶς μέχρι τῆς ἀνακωχῆς.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀμπάρκιοι ἔπεσε παραπλεύρως αὐτοῦ ὁ Διοικητὴς τοῦ 1ου Συντάγματος Ταγματάρχης Φωκίων Διαλέτης, αὐτὸς δὲ ἐδέχθη ἐχθρικὴν σφαιρὰν ἐνσφηνωθείσαν εἰς τὸ πιστόλιόν του, ὅπερ ἔφερεν ἐπὶ τῆς ὀσφύος του καὶ παρὰ τὴν κοιλίαν.

Ἀναλαβὸν τὴν Διοίκησιν τοῦ 3ου Λόχου τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου του Λοχαγοῦ Ἀναστασίου Γιώτη ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μετέπειτα καὶ μέχρι τῆς ἀνακωχῆς συναρθεῖσας μετὰ τῶν Βουλγάρων μάχας.

Ἑθροπαϊκὸς Πόλεμος. Κατὰ τὸν μέγαν Πόλεμον ἔλαβε μέρος εἰς ἅπάσας τὰς κατὰ τὸ ἔτος

1918, συναφθείσας ἐν Μακεδονίᾳ (τομεὺς Στρυμῶνος) ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας μάχας ὑψηρῶν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον αὐτῆς.

Ἐστρατεία Ρωσσίας. Ἔλαβε μέρος ὡς Ταγματάρχης ἀξιωματικῶς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥωσσίας.

Ὡσαύτως διετέλεσε κατὰ τὴν ἐστρατείαν ταύτην Σύδεταιος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου παρὰ τῷ Ἀρχιστρατήγῳ τῶν Συμμαχικῶν ἐν Ῥωσσίᾳ δυνάμεων Γάλλῳ Στρατηγῷ Ντ' Ἀνσέλμῳ.

Ἐκστρατεία Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥωσσίας μετέβη εἰς τὴν Σμύρνην λαβὼν μέρος εἰς πάσας τὰς διεξαχθείσας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις, ἄλλοτε μὲν ὡς Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, Σύνδεσμος μετὰ τῶν μαχομένων Μεραρχιῶν, ἄλλοτε δὲ ὡς Ἐπιτελάρχης τῆς I Μεραρχίας. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν (Αὐγούστον 1922), καίτοι ἀσθενῶν, παρὰ τὰς συστάσεις τῶν ἰατρῶν, παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του παρακολουθῶν τὰς διεξαγομένας ἐπιχειρήσεις.

Κατὰ τὴν υποχώρησιν ἐνῶ ἐβάδιζεν ἔφιππος ἀνετράπη ὑπὸ ὀβίδος Σκόντα τῶν 10,5 πεσοῦσης παραπλεύρως του καὶ ἐπενεγκούσης εἰς αὐτὸν ἑλαφρὸν τραῦμα εἰς τὸ μέτωπον.

Αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τὸ Οὐσάκ, εἰσήχθη λίαν ἐξηντλημένος ἐκ τῆς ἀσθενείας του, εἰς τὸ Τουρκικὸν Νοσοκομεῖον Οὐσάκ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 16ην Νοεμβρίου 1922 λόγῳ κακῆς διαίτης καὶ ἐλλείψεως περιποιήσεως.

Κατὰ πληροφορίας αἰχμαλώτου ὀπλίτου, συνοδεύσαντος αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκφορὰν, ἐτάφη εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ἐν Οὐσάκ Ἑλληνικοῦ Νεκροταφείου.

ΚΩΝΣΤ. Π. ἌΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Κατήγετο ἐξ Ἀνδρούσης. Περαιτῶσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του εἰς τὸ ἐν Μεσσήνῃ Γυμνάσιον, ἐφοίτησε κατόπιν εἰς τὸ διδασκαλεῖον Θεσσαλονίκης ἔνθα ἠρίστευσε.

Μετέσχε τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὑπηρετήσας εἰς τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ. Αἰχμαλωτισθεὶς δὲ κατὰ τὴν υποχώρησιν ἀπεβίωσε εἰς Οὐσάκ τῇ 26—27 Αὐγούστου τοῦ 1922.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΣΕΛΛΟΣ

Ἰατρός

Κατήγετο ἐκ Λάρνακος Κύπρου. Μετὰ τὰς ἰατρικὰς του σπουδὰς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ὑπηρετήσεν ὡς ἰατρός κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον κατὰ πρῶτον εἰς τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀμυναν μετασχὼν καὶ τῆς κατὰ τῶν Μποσεβίκων Ἐκστρατείας.

Ἀκολουθῶς ὑπηρετήσεν ὡς λοχαγὸς ἰατρός εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον Τρικυῦπη μέχρι τῆς καταστροφῆς ὁπότε συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἤχθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅπου κατὰ θετικὰς πληροφορίας ἔπεσε θύμα τῆς Τουρκικῆς θηριωδίας εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ
 Ἄντιλοχος Πυρρῶν
 Ἐξηφανίσθη εἰς ὑποχώρησιν

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΑΠΑΔΙΜΑΣ
 Ἄντιλοχος Πυρρῶν
 ἠτύχησεν μετὰ τὴν κατὰστροφὴν

ΒΑΣΙΛ. ΜΠΟΒΟΛΕΤΗΣ
 Ἰλαρχος
 Ἐφορευθῆναι εἰς ὑποχώρησιν

ΓΕΩΡ. Ι. ΚΑΤΣΟΥΛΙΑΔΗΣ
 Ἀνθυπασπιστὴς ἐκ Ζίτσης Ἰωαννίνων
 Ἀπέθανεν εἰς Οὐσάκ
 ἐν αἰχμαλωσίᾳ [20-1-1923]

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΣ
 Λοχίας ἐξ Ἁγ. Εὐσταθίου Λέσβου
 Ἐφορευθῆναι εἰς ὑποχώρησιν

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΚΑΛΚΕΖΟΣ
 Ἐξ Ἁγ. Εὐσταθίου Λέσβου
 Ἐξηφανίσθη εἰς ὑποχώρησιν

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α. ΤΖΩΡΤΖΗΣ
 *Εκ Σιάμου Οίχαλιας
 *Εξηφανίσθη εις υποχώρησιν

ΑΛΕΞ. Β. ΜΑΝΩΛΑΚΟΥΔΑΣ
 *Εκ Παναγίας Λήμνου
 *Εξηφανίσθη εις υποχώρησιν

ΕΜΜ. Ν. ΜΙΑΧΗΣ
 *Εξ 'Αγ. Νικολάου Βιτών
 *Εξηφανίσθη εις υποχώρησιν

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΡΑΙΜΗΣ
 *Εκ Βασιλοπούλου Σηρομέρου
 *Απέθανεν εν αιχμαλωσία

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓ. ΑΠΟΣΠΟΡΗΣ
 *Εξ Αιγίνης
 *Εξηφανίσθη εις υποχώρησιν

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Β. ΑΝΑΡΕΣΑΣ
 *Εκ Καλυβίων 'Αργιου
 *Εξηφανίσθη εις υποχώρησιν

ΕΜΜ. Χ. ΚΑΤΡΙΑΛΑΚΗΣ
 *Εκ Μοχού Πεδιάδος Κρήτης
 *Απέθανεν εν αιχμαλωσία

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Φ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
 *Εκ Κροκόβης 'Αχαιοήλιδος
 *Απεβίωσεν εκ κακουχιών εν
 Μ. 'Ασία [1921]

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΣΚΙΑΔΑΣ
 *Εκ Λογιάστρας Λακωνίας
 *Απεβίωσεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ

ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ
 *Εκ Σκυλῶν Ἡρακλείου
 *Απέθανεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ

ΠΑΝΑΓΗΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
 *Εκ Παναγίας Λήμνου
 *Ἐξηφανίσθη εἰς ἀποχώρησιν

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ
 *Ἀνθοκολλοχᾶς
 *Εκ Δαρβενίστης Αἰτωλοακαρνανίας
 *Ἐφροσύνθῃ εἰς Κων/πολ. γ [6-10-1922]

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ
 *Ἐξ Ἁγ. Εὐστρατίου Λέσβου
 *Απέθανεν ἐν κακουχίᾳ ἐν Μ. Ἀσίᾳ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
 *Εκ Δαρβενίστης Αἰτωλοακαρνανίας
 *Ἐφροσύνθῃ εἰς Τυρολόην [6-10-1922]

ΤΖΑΝΕΤΟΣ ΠΙΕΡΡΟΥΤΣΑΚΟΣ

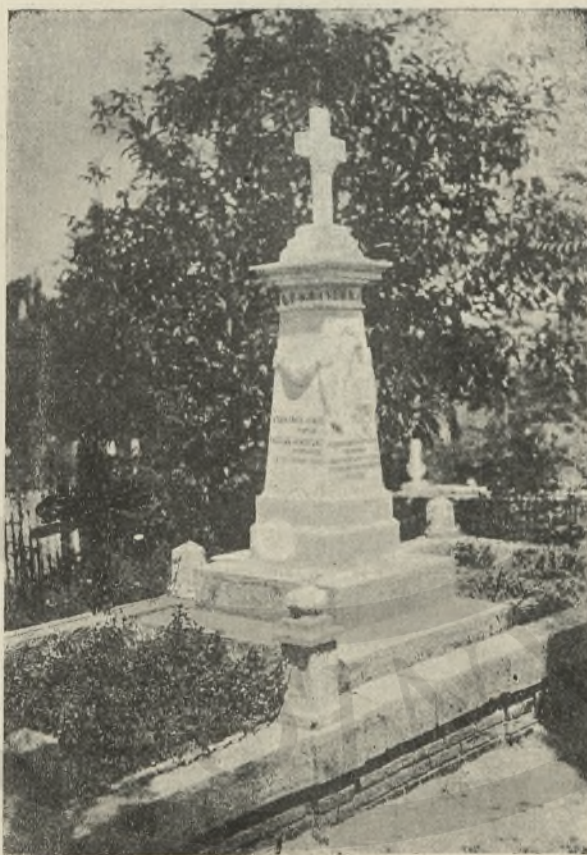
Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Συντετριμμένοι ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Μ. Ἀσίας συνεκεντρούμεθα παρὰ τὸν Ἔβρον. Εἰς τὰς διαφόρους κατασκηνώσεις τοῦ Σιν)τος μία κουκουβάγια μᾶς παρηκολούθει κατὰ περίεργον ὄντως τρόπον. Μεταξὺ τῶν σκηνῶν τῶν τριῶν Γαμματαρχῶν Σ.Κ. καὶ Κ.Β. καὶ τοῦ Πιερρουτσακού ἐξέλεγε πάντοτε διὰ τὸ θλιβερὸν ἄσμα τῆς τῆν σκηνῆν τοῦ ἀλησμονήτου Πιερρουτσακού καὶ τοῦτο ἐπὶ σειρὰν νυκτῶν, οὕτως ὥστε καίτοι ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος οὐδέποτε ὑπῆρξε δεισιδαίμων, ἐν τούτοις ἐροισώθη ἡ ἔμμονος ἰδέα εἰς τὴν ψυχὴν του ὅτι κατὰ τὴν ἐπικειμένην πρὸς Κωνσταντινούπολιν προέλασιν, θὰ ἐπιπτε καὶ ὑπερηφάνως ἔλεγε τοῦτο. Ἡ μοῖρα ὅμως ἔγραψε νὰ δολοφονηθῆ ἄγρίως κατὰ τινα ἐπιθεώρησιν τῶν φυλακίων ὑπὸ συμμορίας κομιτατζήδων τὴν 20 Μαΐου 1923 εἰς Σαχὴν καὶ ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ Ἐλμανλή, καὶ ἦν ἐπιθεώρησιν ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη ὁ συνοδευὼν τοῦτον ταγματάρχης Β. Γκορτζῆς. Ἄς εἶναι ἕλαφρὰ ἡ γῆ ἢ ὁποῖα ἐκάλυψε τὸν τίμον, καὶ εἰλικρινῆ καὶ γενναῖον συνάδελφον.

Σωτ. Κωστῆκος

Ταγ. Πεζικοῦ

Μνημεῖον τοῦ Ἰλάρχου ΦΩΚΑ καὶ τοῦ ἀνθυπλάρχου ΛΕΛΟΥΔΑ
(ὄρα σελ. 318) κατασκευασθὲν ἐν Προύση ὑπὸ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κοινότητος

ΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΟΙ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

*Ανθυπλοίαρχος

*Εφρονεύθη εν Ἀθήναις συνεπεία πτώσεως τοῦ ἀεροπλάνου του τὸν Νοβριον 1919

ΑΝΑΣ. Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

*Ανθυποπλοίαρχος ἐκ Καλαβρυτῶν

*Εφρονεύθη συνεπεία πτώσεως τοῦ ἀεροπλάνου του εἰς Τατόι [23-11-1919]

Α. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ

*Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἀεροπορίας
*Εφρονεύθη εἰς πτήσιν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀθήνας τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1918

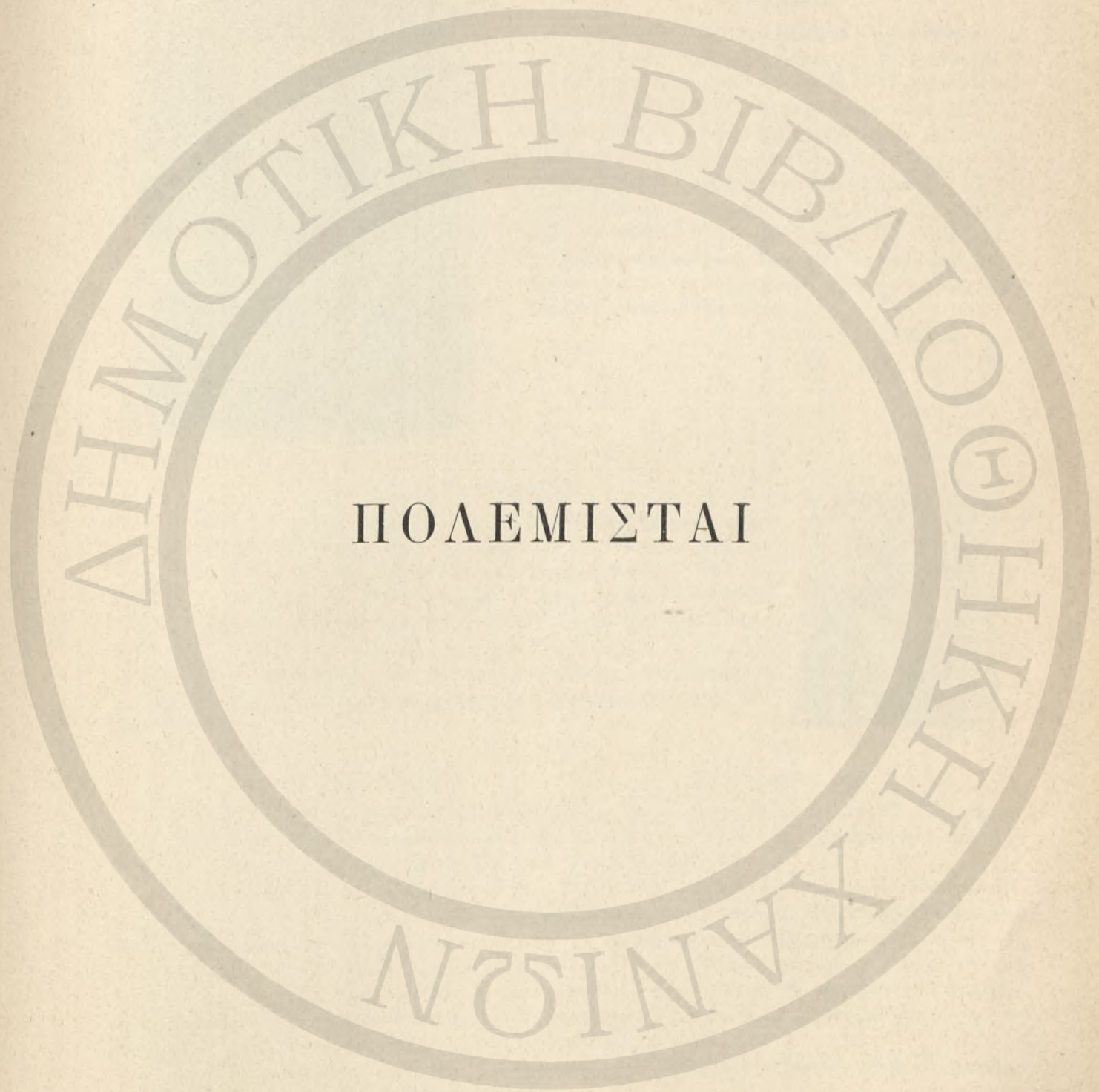
ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

*Εφρονεύθη ἐν Μακεδονίᾳ ἀναφλεγνόντος τοῦ ἀεροπλάνου του καὶ ἦν στιγμήν ἐπέστρεφεν εἰς ἐπιχειρήσας εἰς τὸ μέτωπον τὸν Ἰούνιον τοῦ 1918

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

*Εφρονεύθη ἐκ πτώσεως ἐν Φαλήρῳ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1920

ΠΟΛΕΜΙΣΤΑΙ

ΑΡΙΣΤ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Ὁ στρατηγὸς Τσακίρης μετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὡς λοχαγός. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-13 διόκει τὸ δὸν Σύνταγμα περσικοῦ, τὸ ὁποῖον διεκρίθη διὰ τὴν πειθαρχικότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμήν, τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξε. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο μετέσχε τῶν μαχῶν Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Λαχανᾶ, Δεμίρ-Ἰσσάρ, Σιμιτλή (ὄρα σχετικὰς ἐκθέσεις) κατὰ τὰς ὁποίας πάντοτε ἐξεπλήρωσε τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοὺς ταχθέντας εἰς αὐτό. Παρὰ τὰς μεγάλας δὲ ἀπολείας τὰς ὁποίας ὑπέστη, ἴδια κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, διετηρήθη ἀκμαῖον πάντοτε εἰς φρόνημα καὶ εἰς πειθαρχίαν ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου του.

N. N.

Κυρία ΕΛΕΝΗ Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ὡς ἀδελφὴ νοσοκόμος ὑπηρέτησε : Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912 εἰς νοσοκομειακὸν συρμὸν Λαρίσης-Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν 1913 εἰς νοσοκομεῖον Ἑλλην. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Διασυμμαχικὸν 1917-18 εἰς τὸ Α' Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν 1920-1921 ἠκολούθησε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας κατ' ἀμφοτέρας τὰς πρὸς Ἑσκιῇ-Σελήν ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ νοσοκομεῖον Προύσης. Καὶ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου ἠκολούθησε τὰ Στρατεύματα εἰς τὸ αὐτοκίνητον χειρουργεῖον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

* *

Ἐπεισόδιον Οὐζοῦμπεη

26 Αὐγούστου 1921

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο παρέμεινε τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ οἱ τραυματῖαι μετὰ τῶν δύο αὐτοκινήτων χειρουργείων ὑπηρετουμένων ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων Κυρίας Ἑλένης Ν. Τρικούπη καὶ τῶν Δεσποινίδων : Σοφίας Δεληγιώργη, Νίτσας Γαζῆ καὶ Μαρίας Ἀντωνοπούλου.

Ἐν ᾧ προητοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Οὐζοῦμπεη. Ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀ. Παπούλας πρὶν ἐκκινήσῃ τὸ στρατηγεῖον εἰδοποίησε τὰς ἀδελφὰς Νοσοκόμους ὅπως ἀναχωρήσωσι μετὰ τοῦ Γεν. Στρατηγείου καθόσον ἐκεῖ παραμένονσαι διέτρεχον μεγάλους κινδύνους.

Ἡ κυρία ὅμως Ἑλένη Ν. Τρικούπη, ὡς προϊσταμένη τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων, ἔχουσα καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν τριῶν ἄλλων, ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ μετὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου, δηλώσασα ὅτι θὰ παραμείνῃ πλησίον τῶν τραυματιῶν, προτιμῶσαι νὰ συμμερισθῶσι τοὺς κινδύνους καὶ τὴν τύχην τούτων, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τοὺς οὖς περιέθελπον τραυματίας.

Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀνεχώρησε. Ἡ μάχη διήρκεσεν ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν. Περὶ τὸ ἔσπερας κατόπιν ἀφίξινος ἐνισχύσεων, ὁ ἐχθρὸς ἀπεκρούσθη.

* *

Κατὰ τὴν ἐκ Σαγγαρίου ὑποχώρησιν, ἔν ᾧ τὰ αὐτοκίνητα χειρουργεῖα μετὰ τῶν τραυματιῶν καὶ

τῶν τεσσάρων ἄνω Κυριῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων διηυθύνοντο πρὸς Σιβηρί-Χισάο, εἰδοποιήθησαν αὐταὶ καθ' ὁδὸν δι' ἀεροπλάνου ὅπως ἐπιστρέψωσι μετὰ τῶν τραυματιῶν εἰς τὸν, ἔξ οὗ ἀνεχώρησαν, καταυλισμόν, καθόσον τὸ Σιβηρί-Χισάο, εἰς ὃ διηυθύνοντο, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἱππικοῦ τούτου Συνταγματάρχης ἀνεζήτηε εἰς τὰ ἐν τῇ πόλει Σιβηρί-Χισάο εὐρισκόμενα ἤδη νοσοκομεῖα νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὴν Κυρίαν Ἑλένην Ν. Τρικούπη, ὅπως ἐκδικηθῆ, ὡς ἔλεγε, τὸν σύζυγόν της στρατηγὸν Ν. Τρικούπην ὅστις διοικῶν τὴν ΙΙΙ Μεραρχίαν κατὰ Μάρτιον εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν ἐπροξένησε πανωλεθρίαν εἰς τὸ Ἴππικόν του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΡΡΟΔΟΥ

Συνταγματάρχης

Ἐγεννήθη ἐν Ὑπάτῃ τὸ 1857. Μετέσχε τῶν συγκρούσεων τοῦ 1886 ὡς ἀνθ'αγὸς καὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ὡς Ὑπολῆγός.

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 διώκησε τὸ ἀριστύτερον τότε 17ον Σύνταγμ. Πεζικοῦ. Εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν κατεῖχε μὲ τὰ δύο τάγματά του τὸ ἀριστερὸν τῆς ὅλης παρατάξεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης περιέτρεχεν αὐτοπροσώπως τὴν γραμμὴν τῶν ἀκροβολιστῶν, ἐξορμήσας δὲ πρῶτος παρέσυρε τὰ ὑπ' αὐτὸν τμήματα καὶ κατέλαβε τὸ Πυλωρὶκὸ ἀνατρέψας τὸ δεξιὸν τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Χίου ἐτύγγανεν ὑπαρχηγὸς τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ καὶ διώκησε μικτὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον ᾠδήγησεν ὄρθιος καὶ ἀκάλυπτος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ καταδιώξας αὐτὸν καὶ ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ παραδοθῆ. Ἀποστρατευθὴ τὸ 1914. Ἀπεβίωσε τὸ 1924.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΙΝΑΝΙΩΤΗΣ

Ὑποστράτηγος

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ὑπηρετήσας εἰς τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διώκησε τὸ 14ον Ἀνεξάρτητον Σύνταγμα Κρητῶν, συχνάκις δὲ καὶ μικτὸν ἀπόσπασμα.

Περὶ τῆς δράσεως τοῦ Συν)τος τούτου παραθέτομεν τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 21-2-1913 ἡμερ. διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Δ. Ἰωάννου.

«Παρατήρησα μὲ εὐχαρίστησιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς 19ης καὶ 20ης τὴν ἄκραν εὐταξίαν καὶ ἀνδρείαν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος τῶν Κρητῶν ὅπερ διοικεὶ ὁ Ἀντισυνταγματάρχης κ. Σινανιώτης· οὗτος διὰ τῆς πατρικῆς διοικήσεώς του καὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ προσόντων ἐνεψύχωνε κατὰ τὴν δράσιν τὰ ὑπ' αὐτὸν τμήματα εἰς τρόπον ὥστε ζηλευτὴ ἦτο ἡ ἐν τῷ ἀγῶνι προθυμία καὶ δομητικότης τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἐν λόγῳ Συντάγματος,

Ὁ κ. Ἀντισυνταγματάρχης καὶ ἄλλοτε, καθ' ὃν χρόνον ἐξετέλουν τὰ χρέη τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Στρατοῦ Ἡπείρου, μοι ἔδωκε τὸ ἐνδόξιμον νὰ ἐκτιμῶ τὰ πατριωτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὰ προσόντα στρατιωτικῆς μορφώσεως καὶ ἐμμονῆς εἰς δυσκόλους περιστάσεις καθ' ἃς ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ Ὑψίστας εἰς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις.»

Ὁ Μέραρχος Δ. Ἰωάννου

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΛΑΜΟΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ Χ. Μαλάμος ὑπηρετεῖ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ Ἡπείρου. Ἀποστέργων ὁμως τὴν παθητικὴν ταύτην, λόγῳ τῶν συνθηκῶν τῆς ἡπειρωτικῆς ἐκστρατείας, ὑπηρεσίαν ἐπροτίμησε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν ἐθελοντικῶν σωμάτων. Διὰ τῶν σωμάτων τούτων, ἀποτελουμένων ἐκ συμπατριωτῶν τοῦ Σουλιωτῶν, Κρητῶν καὶ ἄλλων ἐθελοντῶν, ὁ Μαλάμος, ἐκάλυψε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐπιχειροῦντος στρατοῦ, περιέσφιγγεν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους καὶ συνάψας πεισματώδεις μάχας ἀπέκοψε τὰς συγκοινωνίας των, ἐδρίσκειτο δὲ καὶ εἰς συχνοτάτην ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Ἰωαννιτῶν Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἤρῳετο πολυτιμοτάτας καὶ ἐξηκριβωμένας περὶ τοῦ ἀντιπάλου πληροφορίας αἵτινες ὑπῆρξαν χρησιμώταται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον.

Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΡΚΑΔΙΚΟΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὁ Ν. Μιχαλόπουλος Ἀρκαδικὸς διόκει τὸ 21ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, μετασχὼν τῶν μαχῶν Αἰκατερίνης, Λουδία, Νιγρίτης, Ζιγνόβου, Πρέντελ Χὰν καὶ πολλῶν ἄλλων, κατὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ἐπέδειξε πάντα τὰ προσόντα καλῶς διοικουμένης καὶ φρονηματισμένης μονάδος. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο κατὰ τὴν 1ην Ἰουλίου 1913 διὰ ραγδαίας καὶ ὀρμητικῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἔσωσε τὴν Δράμιν ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς τὴν ὁποίαν εἶχον προπαρασκευάσῃ οἱ ὑποχωροῦντες Βούλγαροι.

Π. ΠΙΕΡΡΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου τοῦ 1912 διετέλεσεν ὑποδιοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, κατόπιν δὲ διοικητὴς Ἀνεξαρτήτου Συν)τος Ἰππικοῦ μετασχόντος τῆς ἐκστρατείας Ἡπείρου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον διόκησε τὸ 3ον Ἰππικὸν Σύνταγμα. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1923 διόκησεν ἐπὶ τινα χρόνον τὸν στρατὸν Ἐβρου μέχρι τῆς ἀποστρατεύσεως.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1912 διώκει τὸ 7ον Εὐζωνικὸν Τάγμα τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη περιφανῶς ἐν Ἠλείῳ μετὰ τῶν ἄλλων εὐζωνικῶν ταγμάτων. Ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος ἀντισυνταγματάρχης τότε Καπετανάκης εὐρισκόμενος κατὰ τὴν μάχην τῶν Πεσῶν τῆς 29ης Νοεμβρίου 1912 εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ ὀρμῶντος ἀκαθέκτως πρὸς ἐπίθεσιν τάγματός του ἐτραυματίσθη διὰ διαμπεροῦς τραύματος τοῦ θώρακος καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διώκησε τὸ 6ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμιανὸν III Μεραρχίας ἐπιδείξας ἀκλόνητον πάντοτε ψυχραιμίαν καὶ σπάνια διοικητικὰ χαρίσματα.

Περὶ τῆς δράσεως τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του ἐνδόξου 6ου Πεζ. Συν]τος μαρτυρεῖ ἡ ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ πολέμου ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δαμιανοῦ διαταγὴ (ᾄρα αὐτὴν εἰς σελ. 23).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πολέμου τοῦ 1897. Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 διώκησε τάγμα τοῦ 7ου Πεζ. Συν]τος. Ἐτραυματίσθη γενναίως μαχόμενος εἰς Μανωλιάσαν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΤΗΣ

Υποστράτηγος

Ο Ιωάννης Άρτης ὄν ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τοὺς πολέμους 1912-1913 καὶ διοικήσας ἰσχυρᾶς δυνάμειως τμήματα τοῦ ὄπλου τούτου ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν τόλμην, ἐπιβολὴν καὶ πρωτοβουλίαν ἐνεργείας.

ραρχίαν καὶ οὕτω ἐματαιώθη τὸ σχέδιον τῶν Μεραρχίας. (βρα ἐπίσης καὶ σελ. 75).

Τὴν 10ην Νοεμβρίου 1912 ἐπὶ κεφαλῆς 25 ἱππέων καὶ 3 ἀξιωματικῶν ἐβάδισε κατὰ τῆς Καστορίας, ἣτις κατεῖχετο ὑπὸ τρισχιλίων Τούρκων μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ ὑπιάρχου του ὅστις εἶχε προαποσταλῆ εἰς ἀναγνώρισιν. Ἐνεργήσας δὲ θαρραλέως καὶ ἐπιτηδείως ἐπέτυχεν ὥστε νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἐν Καστορίᾳ Τούρκους οἵτινες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οὕτω ἐσώθη ἡ πόλις ἣτις ἐπρόκειτο τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο νὰ παραδοθῆ εἰς τὸ πῦρ καὶ ἡ ὁποία ἠπειλεῖτο ἐξ ἄλλου καὶ ἐκ τῆς Σεβικῆς καταλήψεως. Ὁ Λῆμος τῆς Καστορίας εὐγνωμονῶν ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάν. Ἄρτη εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τῆς πόλεως.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ὄν ἐπὶ κεφαλῆς 2 ἰλῶν κατώριωσε νὰ κρατήσῃ τὰ ὑπερκείμενα τοῦ χωρίου Ἄβρητ-Ἰσσὰρ ὑψώματα Κρέτης, τὰ ὁποῖα οἱ Βούλγαροι προσελάθον νὰ καταλάβουν, ἀναγκάσαντες προηγουμένως εἰς ὑλοχώρησιν τὸ 3ον ἱπ. Σύνταγμα. Τὰ ὑψώματα ταῦτα, κρατηθέντα διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης δυνάμειος τοῦ Ἄρτη μέχρι τῆς ἐσπέρας, παρεδόθησαν εἰς τὴν III Με- Βουλγάρων, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὴν κύκλωσιν τῆς X

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διόκει τάγμα τοῦ 3ου Πεζικοῦ Σύντος ἐπιδείξας «κατὰ τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Χάδοβας, Στενῶν Τριποτάμου, Γιαννιτσῶν, Μανωλιάσας, Μπιζανίου, Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Χασάν-Πασᾶ καὶ ἄλλας εὐψυχίαν καὶ θάρρος, ὀρμητικότητά λελογισμένην καὶ καρτερίαν ἀξιοθαύμαστον, πασιφανῶς ἐκθέσας πολλὰς τὴν ζωὴν του», ὡς ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ εἰδικῇ ἐκθέσει τοῦ ἐν τοῖς πολέμοις τούτοις διοικητοῦ τοῦ ἀνωτέρου Συντάγματος Ἰωάννου Γιανγαλίτσα.

ΕΠΑΜ. ΖΥΜΠΡΑΚΑΚΗΣ

*Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 διόκει ἐπιλοχίαν
Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόκησε τὴν
Μεραρχίαν Σερρών, ἣς ἡ δράσις ἀναφέρεται
ἀνωτέρω ἐν τῇ σελ. 266.

ΕΥΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΕΣΣΑΣ

*Υποστράτηγος

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-1913 διοικήσας τὸ
2ον Τάγμα τοῦ 12 Πεζ. Συντος. *Ἐλαβε μέρος εἰς
τὰς μάχας Γιαννιτσῶν, Ὀστρόβου, Κορυτσᾶς, Κιλ-
κίς, Μπέλες (ἐνθα ἔλαβε τραῦμα διαμπερές εἰς τὸν
ἀριστερὸν πόδα) ἐπιδείξας πάντοτε ἐξαιρετικὴν
γενναϊότητα καὶ διοικητικὴν ἰκανότητα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΣΜΑΝΗΣ

*Υποστράτηγος

Ἐγεννήθη εἰς Ἀράχωβαν τῆς Ναυπακτίας. Μετέσχε
τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ὡς Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ ἐν
Ἠλείῳ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἔλαβε μέρος ὡς Δι-
οικητὴς Λόχου τοῦ 4ου τάγματος εὐζώνων εἰς τὰς μάχας
Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Ὀστρόβου καὶ Κορυτσᾶς.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913 ὡς
Διοικητὴς Λόχου καὶ ὡς Διοικητὴς τοῦ 4ου Τάγματος εὐ-
ζώνων τῆς X Μεραρχίας ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Κιλ-
κίς-Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, Τζουμαγιάς, Δοϊράνης, Πε-
τσόβου, Χασάν Πασσᾶ, Καδίτσης-Μπούκοβι.

ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΡΕΒΕΛΗΣ

Ἀντιστράτηγος

Μετέσχε τοῦ πρὸ τῶν πολέμων ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Κατὰ τοὺς πολέμους 1912-1913 διόκει τάγμα διακριθὲν διὰ τὴν ὀρμητικότητά αὐτοῦ. (ὄρα καὶ σελ. 185 καὶ ἐπ.). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας διόκησε τὴν VIII Μεραρχίαν ἐν Ἡπείρῳ καὶ εἶτα τὴν Μεραρχίαν Ἀδριανουπόλεως ἐν τῇ Ἀνατολ. Θράκῃ, ἥτις μετὰ τῆς Α' τοιαύτης εἶχε προορισθῆ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΑΝΑΡΑΣ

Ἰποστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ 2ου Εἰζ. Τάγματος μετέσχε τῶν μαχῶν Φαρσάλων, Λομοκοῦ Δερβέν Φούρκας καὶ τῆς παρὰ τὴν Ταράτσαν Λαμίας, καθ' ἣν τὸ τάγμα του ἐτάχθη ὡς ὀπισθοφυλακὴ τοῦ ἐν ὑποχωρήσει στρατοῦ.

Εἰς τοὺς πολέμους 1912-1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον Στρατοῦ Ἡπείρου καὶ κατόπιν ὡς βοηθὸς τοῦ Διευθυντοῦ Μετόπισθεν ὑπηρεσιῶν. Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1917 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους εἰς τὸν τομέα Σκοῦ ντὶ Λέγκεν καὶ ὡς τοιοῦτος διηύθυνε τὴν κατὰ τοῦ Σκοῦ ἐπιχείρησιν καὶ κατόπιν κατὰ τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεραρχίας ἐνήργησε τὴν κατάδιωξιν τοῦ ἐχθροῦ, οὗ ἡ ὑπὸ τὸν Σαπουνάρωφ Μεραρχία παραδοθεῖσα ἀφωπλίσθη. Γενομένης τῆς ἀνακωχῆς διόκησεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους καὶ Κρήτης καὶ διετέλεσε στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ὁ στρατηγὸς Μαγκανάρας διακρίθη πάντοτε διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν διοικητικὴν του ἰκανότητα, τὴν ὁποίαν ἐνήσκει

πατρικῶς μὲν, ἀλλὰ καὶ μετὰ σθένους, καθὼς καὶ διὰ τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὴν σπανίαν τακτικὴν του ἀντίληψιν.

Π. Ν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΙΒΑΣ

Ἰποστράτηγος

Μετέσχε εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, καὶ Ἰωαννίνων. Ἐλαβε τραῦμα διαμπερὲς εἰς τὸ ὑπογάστριον κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου. Πρὶν ἀκόμη ἰαθῆ ἐντελῶς μετέβη εἰς Χειμάρραν ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν λόχου.

Κατὰ τὴν γενομένην τὸν Μάιον τοῦ 1917 εἰσβολὴν τῶν Γάλλων εἰς Θεσσαλίαν, κληθεὶς νὰ παραδοθῆ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν 4ου Πεζ. Συν]τος ἠγνήθη μετὰ τοῦ Ἀθαν. Φράγκου διοικοῦντος τὸ 1ον Εἰζ. Σύν]γμα. Συνεπεία δὲ τῆς ἀρνήσεώς των ταύτης ἐπηκολογήθησεν αἱματηρὰ συμπλοκὴ μετὰ τοῦ εἰσβαλόντος Γαλλικοῦ στρατοῦ.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ ΛΙΝΙΑΝ

Ἄντιστρατήγος

Ἄπὸ νέον Ἀξιωματικὸν τὸν ἐγνώρισαν τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας ὡς Καπετὰν Ἀκρίταν. Τὸ 1912, μέλος τοῦ ἐπιτελείου ὧν, ἐπεζήτησεν αὐθομήτως καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν Προσκόπων. Βλέπων τὴν ταχθεῖαν προσέλασιν τοῦ στρατοῦ μας, συλλαμβάνει τὴν ἰδέαν νὰ τραπῇ πρὸς τὰ Στενὰ

Ὁ Στρατηγὸς ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ

παρασημοφορούμενος εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον (1917) καὶ προπαρασκευάσας δύο Τάγματα ἐθελοντῶν ἅτινα παρετάχθησαν παρὰ τὰ πλευρὰ τῶν Συμμάχων παρὰ τὸν Στρυμόνα. Παρέδωκε μετὰ τοῦ τότε Συνταγματάρχου Παμίκου Ζυμβρακάκη τὴν κυβέρνησιν εἰς χεῖρας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἐλθόντος 2 μῆνας μετὰ τὸ κίνημα εἰς Θεσσαλονίκην. Διορισθεὶς προσωπάρχης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν του ταύτην καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ Μέτωπον, ὅπου διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Σερρών. Ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ Ρενιὸ καὶ ἐπαρασημοφορήθη εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον.

ΝΙΚΟΛ. ΑΡΤΗΣ

Συνταγματάρχης

Εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἠρίστευσεν ὀργανώσας, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας πλείστας ἐλλείψεις, τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ πυροβολεῖον «Κεφάλι Παναγιάς», τὸ ὁποῖον ἤρην ἀληθῶς θριαμβευτικὰς ἐπιτυχίας κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὡς λοχαγὸς πυροβολάρχης, ὑπηρετήσας ἀλληλοδιαδόχως εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Μεραρχίας, παρέσχεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας ἐπιδείξας πάντοτε ἡρωϊσμόν, βαθεῖαν γνώσιν τοῦ ὄπλου του καὶ ἐξαιρετικὴν ἀντίληψιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάλληλον αὐτοῦ χρησιμοποίησιν ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε ἐμφανιζομένης τακτικῆς καταστάσεως.

Πέτρας μόνος, νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς προαποσταλέντας προσκόπους καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἔξοδον τῶν Στενῶν, διαπεραιούμενος διὰ πλοιαρίου εἰς Τσάγξι. Τὸ ἐγχείρημα ἦτο τολμηρὸν καὶ στρατηγικόν. Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐνεθυμήθησαν τὰ Στενὰ ἦτο πλέον ἀργά. Ἐλθόντες εἰς Αἰκατερίνην εὔρον εἰς τὴν ἔξοδον τὸν τότε λοχαγὸν πυροβολικοῦ Μαζαράκη καὶ ὀπισθοχώρησαν. Ὁ Μαζαράκης εἰδοποιεῖ τότε τὴν Στρατιὰν καὶ προκαλεῖται οὕτω ἀποστολὴν ἡμετέρου στρατοῦ ἐκεῖ. Ὁ λοχαγὸς Μαζαράκης ἡγούμενος τῶν προσκόπων, 200 περίπου, προχωρεῖ κατόπιν μεθ' ἐνὸς τάγματος Εὐζώνων πρὸς Γιδᾶ, διαβαίνει διὰ συμπλοκῆς τὴν γέφυραν Ἀλιάκιμονος καὶ τὴν σφίξει ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Ἡ Στρατιὰ βραβεύουσα τὴν πρωτοβουλίαν του ταύτην ἐκδίδει διαταγὴν δι' ἧς τὸν διορίζει σύνδεσμον διὰ τὴν VII Μεραρχίαν καὶ τὸν μνημονεύει διὰ τῆς ἐξῆς ἡμερησίας διαταγῆς. «Προσκαλῶ πάσας τὰς Μεραρχίας ν' ἀναγνωρίσωσι τοὺς ὑπὸ τὸν λοχαγὸν ΜΑΖΑΡΑΚΗΝ Κ. »προσκόπους ὡς τακτικὸν σῶμα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς λόγῳ τῶν μεγίστων ὑπηρεσιῶν ἃς προσέφερε»

Τὸ 1916 ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλονίκης

ΟΙ ΠΥΡΟΒΟΛΗΤΑΙ ΜΑΣ

Τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1912 ἡ ΠΙ Μεραρχία μετὰ ἀσήμαντον ἀγριμαχίαν μετὰ τῶν προφυλακῶν τοῦ ὑπὸ τὸν Τζαβίτ Πασσᾶν στρατεύματος, πρὸ τοῦ χωρίου Σαῖν-Κολά, ἐπροχώρησε πρὸς Κορυτσᾶν. Ἡ πυροβολορχία μου, δηλ. ἡ 2α τῆς Α΄ Μοίρας Ὁρειβ. Πυροβολικοῦ ἐναπέμεινε μετὰ τοῦ βου συντάγματος Πεζικοῦ ὡς ὀπισθοφυλακὴ ἐπὶ τόπου. Τμήμα Τουρκικοῦ στρατοῦ ὑποχωροῦν διὰ τῆς πρὸς Λάρδαν ὁδοῦ, ἐξελίφθη ὡς κατεχόμενον εἰς τὰ νῶτα τῆς Μεραρχίας καὶ ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου ἐλίφθη ἡ ἀπόφασις τῆς παραμονῆς μας ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Σαῖν-Κολά ὑψωμάτων.

Ἐξ ὄλου τοῦ Ἑλλ. στρατεύματος μόνον οἱ τῆς ἄνω πυροβολορχίας πυροβοληταὶ ἐστεροῦντο ἀντισκήνων. Ἡ ἐκκίνησίς μας ἐγένετο μετὰ 50 τοιούτων. Ἐκτοτε ἐπειδὴ ἡ πυροβολορχία εὗρισκετο διαρκῶς ἐπὶ τῶν ὄρεων δὲν ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἐκ τῶν Τουρκικῶν ἀποθηκῶν, διότι αὐταὶ εὗρισκοντο, ὡς τοῦτο εἶναι ἐπόμενον, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ πεδινὰ μέρη.

Τὴν ἐπομένην τὴν 14ην περίπου ὥραν διετάχθημεν διὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντος ἀξιωματικοῦ συνδέσμου, ὑπὸ τῆς Μεραρχίας, νὰ ἀκολουθίσωμεν τὰ ἴχνη ταύτης διὰ Μπάμπανης πρὸς Τίσνιτσαν ἀφοῦ διαβῶμεν τὸ ὄρος Γράμμον.

Τὴν νύκτα τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἐκοιμήθημεν εἰς τὴν ἡμίκανστον Μπάμπανην. Ἐκεῖ εὗρέθη τρόπος καὶ οἱ ἄνδρες ἐκοιμήθησαν ὀψωδῆποτε πεφυλαγμένοι ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας. Τὴν πρωΐαν ἤρξατο ἡ ἀνάβασις τοῦ ὄρους. Ἡ πυροβολορχία μέχρις ὥρας εἶχε ἐκτελέσει κοπιαστικωτάτας καὶ ἐπικινδύνους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν φόρτων ὄρεινὰς πορείας. Ἄπασαι αἱ συναντηθεῖσαι μέχρις ὥρας δυσχερεῖαι μὴδὲ τῶν νυκτερινῶν πορειῶν ἐξαιρουμένων ἦσαν μηδὲν, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς δυσχερεῖας τῆς ἀναβάσεως ἢν τὴν πρωΐαν ταύτην ἀνελάβομεν. Δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀπότομος τοῦ ὄρους ἀνωφέρεια ἣτις ἀπῆτει τὴν καταβολὴν μεγίστου ἔργου ἵνα ῥησπονηθῆ, οὔτε ἡ ἔλλειψις ἔστω καὶ ἴχνους ὁδοῦ κεχαραγμένης εἰς ἡν νὰ δύναται νὰ πατήσῃ ποῦς ἀνθρώπου, οὔτε οἱ λίθοι καὶ χάλικες οἵτινες καθίστων ἀσταθῆς καὶ κλονούμενον τὸ βῆμα. Ἐκεῖνο ὅπερ μᾶς ἔφερε κυριολεκτικῶς εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἐξήντησε τελείως τὰς ἐναπομένουσας δυνάμεις μας, ἦτο ἡ διὰ μέσου τοῦ χιονοσκεποῦς καὶ βορβορώδους δάσου πορεία μας. Πῶς νὰ διέλθωσιν οἱ ἀσταθεῖς φόρτοι διὰ μέσου τῶν κλάδων τῶν δένδρων ; Ποῦ νὰ στερεωθῶσιν οἱ πόδες τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἡμιόνων ; Ἐκεῖ μόνον εἶδον τὸ θέαμα βορβορώδους πηλοῦ μετὰ χιόνος νὰ ῥεῖ εἰς στενὸν χάνδακα, ὡς βρομερὸς ῥύαξ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ πατήσωσιν οἱ πόδες τῶν ἡμιόνων καὶ τῶν ὑποστηριζόντων τούτους διὰ τῶν χειρῶν των, πρὸς τὰ ἄνω τεταμένον, πυροβολητῶν. Πολλάκις οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐβυθίζοντο ἐντὸς τοῦ πηλοῦ μέχρι τοῦ μηροῦ, ἀλλὰ δὲν ἔπαυον νὰ ἐνθαρρύνωσι τὰ κτήνη καὶ νὰ ἀνακουφίζωσι ταῦτα ὑποστηρίζοντες διαρκῶς διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὑπερανθρώπων κόπων τοὺς φόρτους. Ἐστράφημ πρὸς ἕνα ἀξιωματικὸν εὐρεθέντα παρὰ τὸ πλευρόν μου καὶ εἶπον μετὰ τῆς ὑπερηφανείας πατρὸς δεικνύοντος τοὺς ἦρωας υἱοὺς του.

Νομίζω ὅτι δὲν εἶνε μόνον οἱ Ἰάπωνες καλοὶ στρατιῶται. Γενναῖοι πυροβοληταί, καθ' ἣν στιγμὴν παρηκολούθουν πλήρης ἀνησυχίας μόλις συγκρατῶν τοὺς παλμούς τῆς καρδίας μου, τὴν περιπετειώδη καὶ ἐπικίνδυνον πορείαν σας, καθ' ἣν καὶ τὸ ἐλάχιστον παραπάτημα τοῦ ποδὸς σας, θὰ σᾶς ἐκρήμιζεν εἰς τὸ βάθος τοῦ κρημνοῦ, μετὰ τοῦ τιμαλφοῦς σας φορτίου, σεῖς ἀδιαφοροῦντες ἂν εἴσθε βεβερωγμένοι μέχρις ὀσφύος καὶ πλήρης βορβόρου, μὴ αἰσθανόμενοι οὔτε τὸ ψῆχος οὔτε τὸν κάματον, ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός σας, εὐθυμοὶ καὶ μὲ τὸ μειδιάμα εἰς τὰ χεῖλη, ἀπηυθύνετε ὁ εἰς ἐναντίον τοῦ ἄλλου τὰ εὐθυμα σκώμματά σας. Ἦτο δυνατόν νὰ μὴ σᾶς θανατώσῃ, νὰ μὴ σᾶς ἀγαπήσῃ κανεὶς ; Καλὴ σας ὥρα ὅπου καὶ ἂν εὗρισκεσθε.

Μετ' ἀγῶνας δεινοὺς ὀλοκλήρου ἡμέρας διὰ μέσου πηλοῦ, χιόνων, δασῶν, χαραδρῶν, κρημνῶν, περὶ τὴν ἐσπέραν ἐφθάσαμεν πρὸ τοῦ χωρίου Τίσνιτσα τέρας τῆς πορείας μας.

Ἐκεῖ ἐγένετο σύναξις καὶ σύνταξις τῶν ὑπὸ τῶν ἐμποδίων διασκορπισθέντων ἀνδρῶν μεθ' ὃ ἐσλήθημεν εἰς τὸ χωρίον.

Ἐντὸς τοῦ πρὸς καταυλισμὸν τῆς πυροβολορχίας ὀρισθέντος περιβάλου οἱ ἄνδρες κατεβίβασαν τοὺς φόρτους, συνέδεσαν τὰ πυροβόλα κα' ἠναψαν πυρὰς ἵνα στεγνώσωσι τὰ ἐνδύματά των, ἅτινα ἦσαν πλήρη βορβορώδους πηλοῦ, ἐκ τοῦ πηλοῦ ἐκεῖνου ὅστις εἶχε καλύψει τὸ πᾶν ἐν τῇ πυροβολορχίᾳ.

Ἦσαν κυριολεκτικῶς ἐπικεκαλυμμένοι ὑπὸ τοῦ πηλοῦ οἱ ἄνδρες τὰ κτήνη καὶ τὰ πυροβόλα.
Ἐκάλεσα τοὺς πυροβολητὰς παρ' ἐμοί.

— Παιδιά, τοὺς εἶπον, ἡμεῖθα ὄλοι κατάκοποι, βρεγμένοι, παγωμένοι. Ἐν τούτοις καλὸν θὰ ἦτο ἂν τὰ πυροβόλα μας ἐκαθαρίζοντο ἀπόψε. Τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους ἀναφερομένους εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν συντήρησιν ἀλλὰ καὶ διότι δὲν γνωρίζομεν πότε καὶ ποίαν ὥραν θὰ λάβωμεν τούτων ἀνάγκην καὶ ἂν ἡ ἀνάγκη αὕτη θὰ εἶνε ἐπείγουσα.

— Πανιὰ ὑπάρχουν πονθενά, Κύριε λοχαγέ; ἠρώτησεν ὁ πυροβολητὴς Νιότης.

— Πανιά; Ἰδοὺ . . . Ἐδῶ ὅλα τὰ Τούρκικα σπῖτια εἶνε ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἀνοικτά. Ὑποθέτω ὅτι θὰ εὔρετε ὅσα κουρέλια σὰς χρειάζονται.

— Πηγαίνετε Κύριε λοχαγέ, εἶπον πέντε ἕξ πυροβοληταὶ καὶ μείνατε ἡσυχος ὅτι τὰ πυροβόλα θὰ καθαρισθοῦν. Αὐτὸ εἶνε δική μας δουλειά. Μὴν ἀνησυχῆτε καὶ θὰ τὴν κάμωμε. Πηγαίνετε νὰ ἀναπαυθῆτε.

Τὴν ἐπομένην λίαν πρωτὶ τὰ πυροβόλα ἔλαμπον ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς καθαριότητος ἧς ἀφ' ἐσπέρας ἔτυχον.

— Ἐ Νιότη εὐρήκατε κουρέλια; ἠρώτησα.

— Μάλιστα Κύριε Λοχαγέ, ἐπανέλαβον πάντες ἐν χορῷ. Δυστυχῶς δὲν εἶχον εὔρη. Τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος σπῖτια εἶχον ἤδη λεηλατηθῆ καὶ οὔτε ἓνα κουρελάκι δὲν εἶχεν ἐντὸς αὐτῶν ἐναπομείνει ἀπὸ τοὺς παραμείναντας ἐντοπίους.

Καὶ τὰ πυροβόλα;

Ἐμαθον κατόπιν ἡμερῶν ἀπὸ τὸν Ἐπιλοχίαν τὸ μυστικόν.

Οἱ πυροβοληταί, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξοικονομήσωσι ἀλλαχοῦ τὰ ἀναγκαιούνη διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν πυροβόλων ῥάκη, ἔκοψαν τὰ ὑποκάμισά των καὶ δι' αὐτῶν προέβησαν εἰς τὴν κάθαρσιν τῶν πυροβόλων των. Καὶ τὸ χιόνι, τὸ ψῦχος; Ἀδιάφορον, ὁ λόγος ὄν πρὸς τὸν λοχαγόν των ἔδωσάν ἐτηρήθη.

Ἀθήνησι 29-3-26.

N. Ἀετῆς.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ὑποστράτηγος

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-1913 διοικῶν λόχον τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος Κωνσταντινουπόλου μετασηματιθέντος εἰς Σύνγγραμμα εὐζωνικὸν κατὰ τὸ β'. πόλεμον. Ἐλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Καλινόβου, Δοϊράνης, Μπέλες, Πετσόβου, 1378 καὶ ἄλλας δευτερευούσας ἐπιδείξας γενναιότητα καὶ ψυχραιμίαν. Ὁ λόχος του ἔφθασε πρῶτος κατὰ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912 εἰς τὰ δυτικὰ κράσπεδα τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ δὲ ἦν πρὸς Βλαχολεῖβαδον ἐπιχείρησιν (10-10-1912), διοικῶν διλοχίαν, ἐνήργησε πλευρικὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπίθεσιν, ἧς παρὰ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας ὑφ' ἧς διεξήχθη, ἐπέτυχε πλήρως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΣΑΡΡΟΣ

Συνταγματάρχης

Ἐγεννήθη εἰς Γεράκι Σπάρτης. Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰσήχθη εἰς τὸ σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν, ἐξ οὗ ἐξήλθεν ἀνθυπολοχαγός. Μετέσχε τῆς εἰς Κρήτην ἀποβάσεως κατὰ τὸ 1897 καθὼς καὶ τῶν τελευταίων περὶ τὸ Λοιοζὸν μαζῶν. Ὑπηρετήσε κατόπιν τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὸ ὄνομα Καπετᾶν Κούλας. Κατὰ τὸ 1912 μετέσχε τῆς Ἑπαιρωτικῆς ἐκστρατείας ὑπηρετῶν εἰς τὸ 7ον Εὐζωνικὸν τάγμα. Ἐτραυματίσθη πρὸ τὸν ὄχνησμάτων τοῦ Μπιζανίου. Ἀπεβίωσε τὸ 1922.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΣΤΡΑΠΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῆς κατὰ τὸ 1897 εἰς Κρήτην ἐκστρατείας καὶ κατόπιν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 διόκησε τάγμα τοῦ 8ου πεζικοῦ Συν|τος λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάχας.

Ἀπεβίωσε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1920 ἐν Ναυπλίῳ διατελὼν διοικητῆς τῆς IV Μεραρχίας.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΠΙΚΟΥΛΑΣ

Ἐπιστρατήγος

Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὑπηρετῆσι εἰς τὴν Ταξιωματικὴν Σχολὴν καὶ τυχὼν τῆς ἐπαρρησίας τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τοὺς πολέμους διόκησε τάγμα τοῦ 16ου Πεζικοῦ Συν|τος λαμπρῶς ἀγωνισθεὶς εἰς τὰς μάχας Λαζαράδων, Ναλυπάντζοι, Μπαλίσης, Σόροβιτε, Κόμιο καὶ Κιλκίς. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μάχην ὀδηγῶν τὸ τάγμα του εἰς τὴν τελεικὴν πρὸς ἄλωσιν τοῦ Κιλκίς ἔφοδον ἐδέχθη θραῦσμα ὀβίδου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξ οὗ ὑπέστη βαρῦτα τον τραῦμα. Παρὰ τὸν τραυματισμὸν του ὅμως ἐξηκολούθει νὰ παροτρύνῃ τοὺς ἀνδρας του πρὸς τὴν ἔφοδον μέχρις οὗ κατελίφθη ὑπὸ δαρείας ἐκ τῆς εἰρεοραγίας.

ΣΠΥΡΟΣ ΦΩΚΑΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὑπηρετεῖ εἰς τὸ τάγμα Κουμουνδούρου τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῶν Πέντε Πηγαδίων. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ὑπηρετήσεν ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ 18ου Πεζ. Συν|τος μέχρι τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, καθ' ἣν, τραυματισθέντων τῶν ἀνωτέρων του, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Συν|τος ὀδηγήσας αὐτὸ μεθ' ἡρωϊκοῦ σθένους εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του μέχρι πέρας τῆς μάχης, μολοντί ἐτραυματίσθη ἐν τῷ μεταξῷ εἰς τὸν ἀριστερὸν πόδα.

Ἐτραυματίσθη ἐπίσης καὶ πάλιν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, καταστάς ἐκ τοῦ τραύματος τούτου ἀνάπηρος.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΠΑΡΤΙΝΟΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὑπηρετήσεν ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπὸ τὸν Καμάραν 16ου Πεζ. Συν|τος. Εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον διόκησε τάγμα τοῦ αὐτοῦ Συν|τος. Μετέσχεν ἐπίσης εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1920 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1922. Διεκρίθη διὰ τὴν γενναϊότητά του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸ καθῆκον.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

Συνταγματάρχης

Ἐλάβε μέρος ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 διετέλεσεν ὑπασπιστὴς καὶ διόκησε τάγμα τοῦ 4ου Συν|τος Πεζικοῦ. Εἰς τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόκει τὸ 2δον Σύν|γμα Πεζικοῦ, κατὰ δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρασίας μέχρι τῆς ἐκκενώσεως αὐτῆς διετέλεσε Στράτ. Διοικητῆς Οὐσὰκ [καὶ ἀρχηγὸς Πεζικοῦ τῆς IX Μεραρχίας καὶ διοικητῆς τῆς I Μεραρχίας. Ἐμνημονεύθη ὀκτάκις εἰς ἡμερ. διαταγὰς διὰ τὴν πολυμικὴν του δρασίαν καὶ τὴν διοικητικὴν του ἰκανότητα. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1894 εἰς συμπλοκὴν μετὰ τῆς συμμορίας Παπακρητισσοπούλου καὶ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Λοσφρακίου Τυρνάβου (1897) εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΤΖΑΣ

Συνταγματάρχης

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-13 μετέσχεν ὡς λοχαγός. Κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν Μ. Ἀσίας, ἀρχικῶς μὲν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας, κατόπιν δὲ ὡς διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας.

Ο ΕΛΛΗΝ ΜΑΧΗΤΗΣ

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἅμα τῇ κηρύξει του, ὑψηροτέρων ἐν Κρήτῃ ἐν ἣ προπαρεσκευάσα τὴν ἐπιστοράτευσίν της, ἐθαύμασα τὴν σπουδὴν καὶ προθυμίαν ἣν ἐπεδείξαντο τὰ τέκνα της νὰ σπεύσωσιν ὑπὸ τὰς σημαίας. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἰς τὸ σχηματισθὲν 1ον ἀνεξάρτητον Σύνταγμα Κρητῶν συνυπηρέτουσαν δύο καὶ τρεῖς ἀδελφοί, ὁ δὲ πατήρ μὴ ἔχων στρατεύσιμον ἡλικίαν μετέσχε τοῦ πολέμου εἰς ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀνταρτικὰ σώματα.

Ἡ Κρήτη ἦς γῆ δὲν ὑπάρχει νὰ μὴ ἔχη βραχὴν μὲ αἷμα τῶν τέκνων της, χωρίον δὲ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχη τὴν πολεμικὴν του ἱστορίαν κατὰ τοὺς μακροὺς κατὰ τοῦ κατακτητοῦ ἀγῶνας, προσέφερε κατὰ τοὺς πολέμους τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἐφεδρείας ἀνεπίστους, ἐπέδειξε δὲ πολεμικὰς ἀρετὰς ἀξίας μνημονεύσεως.

Κατὰ τοὺς πρὸ τῶν Ἰωαννίνων ἀγῶνας, τὸ τάγμα τοῦ τότε λοχαγοῦ Ξενοφῶντος Κονταράτου παρέμεινεν εἰς τὰ ὑψώματα Μανωλιάσας εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς δεκατιζόμενον καθεκιάστην ἐπὶ εἴκοσιν ὀκτὼ ἡμέρας. Τὸ δὲ τάγμα τοῦ τότε λοχαγοῦ Ρήγα Σταύρου εἰς τὴν Ἀετορράχην ἐτήρησε τὰς θέσεις του καίτοι ἡ ἐκ 1200 ἀνδρῶν δύναμίς του εἶχε μειωθῆ εἰς 420 ἀνδρας καὶ δύο μόνον ἀξιωματικούς.

Τὸ τάγμα τοῦ ἰδίου συντάγματος ταγματάρχου Κολοκοτρώνη Γεωργίου ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον εἰς τὰς μάχας Κιλκίς, Λαχανᾶ καὶ Στρομῶνος, ἀρῆκεν ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης τὸν διοικητὴν του, τοὺς διοικητὰς τῶν λόχων του καὶ πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς δυνάμεώς του.

Ἡ Κρήτη, μετασχοῦσα οὕτω τοῦ τελευταίου ἀπελευθερωτικοῦ της ἀγῶνος, προσέφερε μετὰ τοῦ μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ θυσίας δικαιολογούσας πλήρως τὸ δικαίωμα νὰ διακηρύττῃ, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν της ἀπὸ τοῦ κατακτητοῦ ἐκέρδισε διὰ τοῦ αἵματός της, τῇ βοηθείᾳ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μπιζανίου τῷ 1912—1913 ἀγῶνας εἰς τὴν Ἀετορράχην κατεχομένην ὑπὸ τερσάρων ταγματῶν εὐζώνων καὶ τοῦ συντάγματος Κρητῶν ἔλαβον χώραν ἡρωϊσμοὶ ἀπαράμειλλοι. Ἡ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφυΐαν ὀφειλομένη πρωτοβουλία μετὰ τῆς ἀνδρείας καὶ αὐταπαρηγήσεως ἣτις χαρακτηρίζει τὴν φυλὴν μας ὅταν ἐν τῇ ἐνότῃ ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων ἀγωνίζεται διὰ τὴν πατρίδα της, παρέσχον δείγματα πλεῖστα ἀποδεικνύοντα τὸν στρατιώτην μας ἰκανὸν διὰ μεγάλα ἔργα, ὡς τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλὰ καὶ μεταγενεστέρως ἐδείχθη, ὅταν ἡ ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον Ἀναστάσιον Παπούλαν Στρατιὰ ἀκάθεκτος ἀπὸ νίκης εἰς νίκην ὤδενε πρὸς τὸν Σαγγάριον.

Ἡ παραμονὴ τῆς Στρατιᾶς ὑπὸ πρόχειρα στέγαστρα κατὰ τὸν δομὴν χειμῶνα τοῦ 1921—1922 εἰς τὰ βάρη τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ συνθήκας καιρικὰς λίαν δυσμενεῖς καὶ ἐλλείψεις ἐπαρκοῦς ἐφοδιασμοῦ λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τοῦ μετώπου καὶ τοῦ βάρους ἀπὸ τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ, χαρακτηρίζει πλέον ἢ ἐπαρκῶς τὰς μεγάλας ἀρετὰς τοῦ Στρατοῦ μας, ὅταν οὗτος εἶνε πεπεισμένος ὅτι ἀγωνίζεται χάριν τῆς Πατρίδος του.

Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν, ἔχων τὸ εὐτύχημα νὰ ἡγοῦμαι τῆς III Μεραρχίας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ (B. Συγκρότημα Ἐσκιῆ-Σελήρ) καὶ ἀντιμετωπίσας μετὰ τῶν δύο ἄλλων Μεραρχιῶν τῆς X καὶ τῆς XI (μέχρι Προύσης) ἑπτὰκις τὸν ἐχθρὸν εἰς ἑπτὰ μάχας, ὁμολογῶ πρὸς τιμὴν τοῦ Στρατοῦ μας, ὅτι οὗτος, μὴ γνωρίζων τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Ν. Συγκρότημα καταστροφὴν, μὴ δικαιολογῶν συνεπῶς τὴν ὑποχώρησίν του, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπώλεσε τὸ θάρρος του οὐδὲ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς εἰς Πάνορμον καὶ Ἀρτάκην Κυζίκου ἐπιβιβάσεώς του εἰς τὰ πλοῖα καθ' ἣν, ὀλιγάριθμα τμήματα τῶν X καὶ III Μεραρχιῶν ἠγωνίζοντο μέχρι βαθείας νυκτὸς τῆς 4ης Σεπτεμβρίου ἐναντίον τριῶν Μεραρχιῶν ἐχθρικοῦ στρατοῦ καταβαλόντος μεγίστας προσπαθείας καὶ τὰς ὑστάτας, πρὸς αἰχμαλώτισιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Τὰ οὕτω συντόμως ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὡς μνημόσυνον τῶν ὑπὲρ Πατρίδος εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1922 πολέμους πεσόντων, δεικνύουν τὰς ἀποδόσεις ἐνὸς Στρατοῦ ἔχοντος φυσικὰς ἀρετὰς τοιαύτας, ὥστε ὅταν διοικεῖται καλῶς, νὰ παράσχη τὴν ἐγγύτησιν εἰς τὴν Πατρίδα του, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀκεραιότης της εἶνε ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τῶν ἐχθρῶν της.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1925

Γ. Κορτζᾶς.

ΚΩΝΣΤ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Υποστράτηγος

Ἐγένετο ἀξιωματικὸς ἐπ' ἀνδραγαθία ἐπιδειχθεῖσα εἰς συμπλοκὰς μετὰ ληστών. Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἀγωνισθεὶς μετ' ἐξαιρετικῆς γενναιότητος. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ὡς ἀρχηγὸς σώματος ὑπὸ τὸ ὄνομα Καπετὰν Κίτσος. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διετέλεσε διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος εἰς τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐπιδείξας ἡρωϊσμόν. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάο.

ΚΩΝΣΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Υποστράτηγος

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διόκει λόχον τοῦ 16ου Πεζ. Συντος, μετὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς τοῦ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τάγματος τοῦ αὐτοῦ Συντος. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Λαζαράδων, Κόμανο, Καραμπουρνάο, Ναλμπάνκιοι, Σόροβιτς, Κιλκίς καὶ Στρωμνίτσης, ἐπιδείξας ἡρωϊσμόν καὶ αὐτοθυσίαν. Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὁ Μέραρχος τοῦ Γεννάδης τῷ ἀπηύθυνε τὸ ἐξῆς ἔγγραφον. «Πρὸς τὸν λοχαγὸν κ. Γεωργίου, διοικητὴν 3 τάγματος 16ου Πεζ. Συντος. Ἐκφράζω τὴν πλήρη ἡμῶν εὐαρέσκειαν διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ ἐπιτυχή ἐνέοργειαν τοῦ τάγματος ὧν κατορθώσαντος οὐ μόνον τὴν σύλληψιν 28 ἀξιωματικῶν καὶ 987 ὑπαξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ διασώσαντος ἐκ βεβαίας καταστροφῆς τὴν πόλιν Στρωμνισαν». Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσε διοικητὴς τοῦ Ἐμπέδου Προύσσης καὶ Φρούραρχος Δορυλαίου. Ἐπαρσημοφορήθη ἀπὸ τοῦ 1901 ἀνθυπολοχαγῶν διὰ τὴν ἐξόντωσιν ληστοσυμμορίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΟΔΙΟΣ

Συνταγματάρχης

Ἐγεννήθη τὸ 1874. Ἔλαβε μέρος ὡς διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος εἰς τὰς μάχας Ἐλασσῶνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτῶν, Μελιχόβου, Μανωλιάσας, Πεστῶν, Ἀετορράχης, Μπιζανίου (καθ' ἣν ἐτραυματίσθη), Κιλκίς-Λαχανᾶ, Μπέλες, Κρέσνας, Τζουμαγιάς, ὑψ. 1050, Ζελενίτσης (καθ' ἣν καὶ πάλιν ἐτραυματίσθη). Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσεν Ἀρχηγὸς Πεζικοῦ τῆς Χ Μεραρχίας μετασχὼν καὶ τῶν κατὰ τῆς Ἀγκύρας ἐπιχειρήσεων.

Λιὰ τὴν ἐξαιρέτην ἐν πολέμῳ δρᾶσιν του τῷ ἀπενειμήθησαν ἐπαινετικὰ μέρη καὶ εὐαρέσκεια ἐκ μέρους τῶν στρατηγῶν Γεννάδη, Σουμίλα καὶ Χριστοδούλου. Ἀπεβίωσε τὸ 1927.

Κ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ὡς ἀρχηγὸς σώματος ὑπὸ τὸ ὄνομα Καπετὰν Πετρίλος δράσας ἰδίᾳ εἰς τὴν λίμνην Γιαννιτῶν. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρέτησεν εἰς 7ον Πεζικὸν Σύνταγμα ὡς διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος.

ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΣ ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΚΗΣ

Συνταγματάρχης

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ἔλαβε μέρος ὡς λογαγὸς διοικήσας λόχον καὶ τάγμα τοῦ 9ου Συν]τος Πεζικοῦ. Διεκρίθη διὰ τὴν γενναϊότητά του καὶ τὴν ὁρμὴν του ἰδίᾳ εἰς τὰς μάχας Γιαννιτσῶν, Μανωλιάσης, Κιλκίς. Διὰ τὴν δρασίην του κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐμνημονεύθη ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ τῆς IV Μεραρχίας.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΑΓΙΑΣ

*Υποστράτηγος

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 τραυματιζθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῶν Φαρσάλων εἰς τὴν κάτω σιαγόνα. Μετέσχεν ἐπίσης τῶν πολέμων τοῦ 1912-1913 δράσας ἐξόχως, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ κατὰ τὰς μάχας τοῦ Κασαλίν καὶ τῆς 17 Ἰουλίου 1913. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τοῦ Β'. Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος μνημονευθεὶς ἐπανειλημμένως εὐφήμεως εἰς ἡμερησίας διαταγὰς καὶ λαβὼν τὸ Ἄριστεϊον ἀνδρείας. Διακρίνεται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν μόρφωσίν του. Ἐξέδωκε τὸν «πόλεμον» τοῦ στρατηγοῦ Κέσλερ, τὴν «Μυδραλιοβόλον», τὴν «Ἐθνικὴν ἀγωγὴν τοῦ στρατεύματος», «Μεθόδους ἐκπαιδεύσεως

Συντάγματος» καὶ τὴν «Διοίκησιν Συντάγματος», συγγράμματα ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας καὶ θεωρούμενα χρησιμώτατα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀξιωματικῶν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΑΤΣΗΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἐπιδείξας ἐξαιρετικὴν γενναϊότητα ἰδίᾳ εἰς τὴν μάχην Σαρανταπόρου. Ἀσθενήσας κατόπιν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου ἀπεβίωσεν ἐν Καβάλλα τὸν Αὐγούστου τοῦ 1913.

ΙΩΑΝ. ΚΑΛΛΙΚΑΤΖΑΡΟΣ

Λοχαγὸς Πεζικοῦ

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ὑπηρετεῖ εἰς τὴν VI Μεραρχίαν ὡς διοικητὴς λόχου. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ μάχας διακριθεὶς διὰ τὴν τόλμην του. Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου τῇ 16 Ἰουλίου 1913 εἰς Μαχομίαν παρὰ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΔΡΙΤΣΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῆς εἰς Λέσβον ἀποβάσεως ἐπιδείξας γενναιότητα καὶ συγκροτήσας τὴν «Λεσβιακὴν φάλαγγα». Διετέλεσε κατόπιν φρούραρχος Γιαννιτοῶν ἐκκαθαρίσας τὴν περιφέρειαν. Μετέσχεν ἐπίσης τῆς μάχης τῆς Γευγελῆς. (18-7-1913.)

ΚΩΝΣΤ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπίαιτος

Ἐπηρετήσε κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 εἰς τὸ 8ον Εὐζών. Τάγμα ὡς ἐπίαιτος καὶ ὡς ἰατρός τοῦ 1ου Εὐζών. Συντάγματος. Εὐρίσκειτο πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἀκροβολιστῶν, παρέχων τὴν ἰατρικὴν του βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ συναγωνιζόμενος μετὰ τῶν Εὐζώνων.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΙΑΝΝΕΤΑΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Ὡς λοχαγὸς ὑπηρετήσε πρὸ τοῦ 1912 εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς I Μεραρχίας. Κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον ὑπηρετήσεν εἰς τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν εἰς τὸ 2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

ΠΑΝΑΓ. Ξ. ΜΗΝΗΣ

Ἐποστράτηγος

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διώκει τὸν 10ον λόχον τοῦ 9ου Πεζικοῦ Συν|τος. Εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτοῶν ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κεφαλὴν ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἅμα τῇ ἀποθεραπείᾳ του εἰς τὸ Σύν|μά του. Μετέσχε τῆς ἐν Ἠπείρῳ ἐκστρατείας ὡς διοικητὴς τοῦ 3ου τάγματος τοῦ αὐτοῦ Συν|τος. Κατὰ τὸν ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ἐμνημονεύθη εἰς τὴν ἡμερ. διαταγὴν τῆς IV Μεραρχίας διὰ τὴν δρᾶσιν του κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀριστερὸν γόνυ κατὰ τὴν μάχην Κρέσνας Τζουμαγιᾶς (9-7-1913). Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1918 διώκησεν ἀλληλοδιαδόχως τὸ 36ον Πεζ. Σύν|γμα καὶ τὸ 9ον Σύν|γμα Κρητῶν. Ἐτραυματίσθη διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὴν κύστιν κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης (5-9-1918). Τῷ ἀπενεμήθη ὁ Ἑλλ. πολ. σταυρὸς, ὁ γαλλικὸς πολεμικὸς σταυρὸς μετὰ δάφνης καὶ τὸ Βρετανικὸν παράσημον «διότι κατώρθωσε κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 5-7-1918 κατὰ τῆς θέσεως Πλάγγα Πλανίνα νὰ ὀδηγήσῃ τὸ Σύνταγμα του μέχρι τῆς κυρίας γραμμῆς ἀντιστά-

σεως τοῦ ἐχθροῦ μετ' ὀρμῆς καὶ τάξεως κατὰ τε τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν, ἐτραυματίσθη δὲ σοβαρῶς εὐρισκόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ πλησίον τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων».

ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε των πολέμων 1912-1913 υπηρετήσας εις τὰ 1ον και 7ον
Συν|τα Πεζικου. Έτραυματίσθη εις την μάχην του Κιλκίς υποστάς
ἀκρωτηριασμόν και καταστάς έκτοτε ανάπηρος.

ΓΕΩΡΓ. ΜΠΗΤΡΟΣ

Υποστράτηγος

Ός μαθητής του σχολείου των ύπαξιωματικών μετέ-
σχε του πολέμου 1897 λαβόν μέρος εις τὰς μάχας Αγίας
Παρασκευής και Βελεστίνου. Κατά τους πολέμους του
1912-1913 διοικων λόχον του 7ου Συντάγματος μετέσχε
των μαχων Έλασσωνος, Σαρανταπόρου, Γιαννιτσων, Χίου,
Άετοράκης, Μανωλιάσας, Δουρούτης και Κρέσνας-Τζουμα-
γιας. Έτραυματίσθη εις Μανωλιάσσαν και Τζουμαγιάν.
Κατά την περίοδον 1920-1922 διόκησε τὸ ἐν Διδυμοτείχῳ
19ον Πεζ. Σύν|μα και την VI Μεραρχίαν.

Α. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Υποστράτηγος

Διόκησε λόχον, διλοχίαν και τάγμα κατά τους πολέμους του 1912-1913 διακριθείς ιδία εις τὰς
μάχας Ναλμπάνκιοϊ, Κόμανο και Κιλκίς. Η κοινότης Μολίστης τῷ ἐδώρησε σπάθην εις ένδειξιν εὐγνω-
μοσύνης διὰ την ἀπελευθέρωσίν της. Κατά την Μικρασιατικὴν ἐστρατείαν διόκησε τὸ 17ον Πεζικὸν
Συν|μα και την X Μεραρχίαν. Εἰς την μάχην Παπουτζάκ—Ότουράκ συνέλαβε 300 αἰχμαλώτους και
2 πυροβόλα.

Ν. ΧΡΥΣΟΣΠΑΘΗΣ

Συνταγματάρχης

Εἰς τους πολέμους του 1912-1913 διόκησε τὸν 2ον λόχον του 8ου Πεζ. Συν|τος. Ό λόχος του με-
τέσχεν εις ὅλας τὰς μάχας του Έλληνοτουρκικου και Έλληνοβουλγαρικου πολέμου, ἀριθμήσας ἐν ὄψι
317 ἐκτὸς μάχης. Η δύναμίς του, λόγω των ἀπολειων, ἀνενεώθη πολλάκις. Διεκρίθη ιδία κατά τὰς μά-
χας των Γιαννιτσων και Μανωλιάσας.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΛΑΔΟΣ

Ἐπιτελεστής

Προέρχεται ἐκ τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πολέμου τῶν Παρισίων. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τὸν Συμμαχικὸν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸν Μικρασιατικόν. Ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους μονάδας καὶ ἐπιτελεῖα, Διόκησε Μεραρχίας καὶ Σῶμα Στρατοῦ καὶ διετέλεσεν Ἀρχηγὸς τοῦ Γ. Ἐπιτελείου. Ἐξέδωκε στρατιωτικὰ συγγράμματα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΚΑΝΗΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Διεκρίθη ἐπ' ἀνδρεία καὶ διοικητικῇ ἱκανότητι εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913, ὡς λοχαγὸς Διοικητῆς τοῦ 5ου λόχου καὶ τοῦ 2ου τάγματος τοῦ 6ου Συντάγματος τοῦ πεζικοῦ, τῆς III Μεραρχίας μαχόμενος πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Λιὰ τῆς ἀνδρείας του καὶ τῆς ἱκανότητός του ἐνέπνεε τὴν ἄκραν ἐκτίμησιν τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν ὀπλιτῶν. Τὸ δὲ 6ον Σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ, εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις του, πάντοτε τὸν λοχαγὸν τοῦτον διέθετε. — Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Κλεισούρας (Β. Ἡπείρου) Ἀβρὲτ—Ἰσὰρ, Κιλκίς, Μπέλες, ὑψ. 1450 Β.Δ. Πετσόβου, καὶ Πετσόβου.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς, ὁ λοχαγὸς Καλκάνης ἐπὶ κεφαλῆς διλοχίας, ὑπὸ τὰ πυκνὰ πυρὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ, δι' ὀρμητικῆς ἐπιθέσεως κατέλαβε τὸ χωρίον Ἀρμουτζῆ, τὸ κείμενον 7 χιλιόμετρα Β.Δ. τοῦ Κιλκίς καὶ ὅπερ ἀπετέλει τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς παρατάξεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἐξαναγκάσας τὰ κατέχοντα τὸ χωρίον τοῦτο τμήματα τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν πρὸς τὸ χωρίον Γιάννες, τὸ κείμενον εἰς ἀπόστασιν 3 χιλ. Β.Α. τοῦ Ἀρμουτζῆ καὶ συνεπείᾳ τούτου ἠπελείπει τὸ δεξιὸν τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως, ὅπερ ἀρκούντως συνετέλεσεν εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Κιλκίς.

Κατὰ τὴν προέλασιν πρὸς Δοϊράνην τῆς III Μεραρχίας, ἣς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀπετέλει τὸ 6ον Σύνταγμα πεζικοῦ, ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αἰφνιδιάσθη, ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ οἱ ἄνδρες τῶν λόχων ἐν ἀταξίᾳ ἔφενγον πρὸς Νότον κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Δοϊράνης—Κιλινδίου, ὁ 5ος λόχος τοῦ 6ου Συντάγματος τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ν. Καλκάνην ἀποτελῶν μέρος τοῦ κορμοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, οὐ μόνον δὲν αἰφνιδιάσθη, χάρις εἰς τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὴν ταχεῖαν ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως, παρὰ τοῦ λοχαγοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ ὠδηγήθη ὑπὸ τούτου, ἐν πλήρει τάξει, ἐκ τοῦ Κιλινδίου κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν θέσεων τῆς Δοϊράνης καὶ κατέλαβεν ὑπὸ τὰ πυρὰ του Βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ τὰ Ν. τῆς Δοϊράνης ὑψώματα, τὰ εὐρισκόμενα εἰς ἀπόστασιν 3 χιλ. Β.Δ. τοῦ Κιλινδίου, ἐνῶ οἱ λοιποὶ λόγοι τοῦ Συντάγματος, μόλις μετὰ παρέλευσιν 1 30' ὥρας, ἦλθον καὶ κατέλαβον θέσεις ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν καταληφθέντων παρὰ τοῦ λόχου τούτου.

Τὴν δὲ 12ην Ἰουλίου 1913 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του, καὶ τὴν 15ην Ἰουλίου ἐπὶ κεφαλῆς δι-
λοχίας, εἰς τὸ ὕψωμα 1450, τὸ κείμενον 6 χιλιόμετρα ΒΑ τοῦ Πετσόβου, ἀπέκρουσεν ἐπανειλημμένας
σφοδρὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἀπέναντί του Βουλγαρικοῦ πεζικοῦ, ὅπερ ἐπετίθετο βοηθούμενον ὑπὸ σφοδρῶν
πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ πολυβόλων, κατέχων δὲ τὴν 15ην Ἰουλίου τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τῆς III
Μεραρχίας καὶ ἀποκρούσας πάσας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων, ἠμπόδισε τὴν υπερφαλάγγισιν τοῦ
ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τῆς III Μεραρχίας, ἣτις ἐπεδιώκετο παρὰ τῶν Βουλγάρων, συντελέσας οὕτω
τὰ μέγιστα εἰς τὴν κανονικὴν πρὸς Πέτσοβον ὑποχώρησιν τῆς III Μεραρχίας.

Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1917-1920 ἐχορημάτισε Διοικητὴς τοῦ 13ου Συντάγματος τῆς XI Μεραρ-
χίας, Φρούραρχος Θεσσαλονίκης καὶ Διοικητὴς τοῦ 13ου Συντάγματος πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Ξάνθης.

Κατὰ δὲ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τῷ 1921 ἐχορημάτισε Διοικητὴς τοῦ 43ου Συντάγματος
πεζικοῦ τῆς V Μεραρχίας καὶ Διοικητὴς τοῦ 12ου Συντάγματος πεζικοῦ τῆς III Μεραρχίας καὶ Ἀρ-
χιηγὸς τοῦ πεζικοῦ τῆς III Μεραρχίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΑΝΤΗΣ

Συνταγματάρχης Μηχανικοῦ

Ἐπηρετήσε κατὰ τὸν πόλεμον 1912—1913 ὡς ἔφεδρος (παραιτηθεὶς) Λοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ
προαχθεὶς μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκστρατείας εἰς Ταγματάρχην καὶ κατὰ τὸ 1914 ἐμονιμοποιήθη μὲ τὸν
βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου. Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλε-
μον ὑπηρετήσας ὡς διοικητὴς τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου εἰς τὸν Στρατὸν Ἡ-
πείρου. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἐξετέλεσε διαφόρους μηχανικὰς
ἐργασίας, κατασκεύασε γέφυραν διὰ κορμῶν δένδρων ἐπὶ τοῦ Λούρου εἰς
χωρίον Κλεισοῦρα καὶ ὁδὸν ἀπὸ Κλεισοῦρας εἰς Πέντε Πηγάδια. Ἐξετέλε-
σεν ἀναγνωρίσεις ἐπιτυχῶς 15 ἕως 20 χιλιόμετρα πρὸ τῶν γραμμῶν τῶν
προφυλακῶν.

Κατὰ τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον ὑπηρετήσεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν
συγκοινωνιῶν τῶν πρόσω, ἧτοι ἀπὸ Δεμιρ-Ἰσσάρ μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς
Κρέσνας. Κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς
τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ὀργανώσας τὴν Στρατιωτικὴν Ταχυδρομικὴν Ἐπηρεσίαν καὶ πρῶτος διοική-
σας ταύτην.

ΖΕΝΟΦΩΝ ΑΝ. ΚΩΣΤΑΣ

Συνταγματάρχης ἐν μον. διαθ.

Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν 1912—1913 ὡς λοχαγὸς πεζικοῦ διοικητὴς
λόχου τοῦ 9ου Συν)τος. Ἐλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας τῆς Μακεδονίας
καὶ κατόπιν τῆς Ἡπείρου. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰ ὑψόμενα Μανωλιάσας.
Συνεπεία τοῦ τραύματος ἀπόλεσε τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν ἀκροὴν
τοῦ ὀμοστοίχου ὠτός, γενόμενος ἔκτοτε ἀνάπηρος.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΔΙΑΛΕΤΗΣ

Υποστράτηγος

Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 εἰς τὸν Συμμαχικὸν τοῦ 1918 καὶ τέλος εἰς τὸν Μικρασιατικὸν μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως, ἐπιδείξας πάντοτε γενναϊότητα καὶ ὁρμὴν. Ἐξαιρέτως ἰδίᾳ ἡ δρασίς του εἰς τὴν μάχην τοῦ Τουλοῦ-Μπουνάο κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1921, δι' ἣν καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου ἐπὶ διακεκομμένην πράξει (ὄρα καὶ σελ. 327).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΗΜΟΝΑΡΑΣ

Συνταγματάρχης

Ἐγεννήθη εἰς Ἄνω Βόλον τὸ 1873. Ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν τὸ 1907 ὡς ἀνθυπολοχαγὸς ἀρχηγὸς σώματος ὑπὸ τὸ ὄνομα καπετὰν Ζίριας. Μετέσχε τῆς Ἠπειρωτικῆς ἐκστρατείας, τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καθ' ἣν διόκησε τὸ 16ον Συνγύμα Πεζικοῦ μνημονευθὲν εἰς τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν «ἡρωϊκωτάτην» δρασίαν του. Ἀπέθανε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1922.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΝΝΙΚΩΣΤΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 ὡς διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος ὑπηρετήσας εἰς τὸ 9ον Πεζ. Συνγύμα. Ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀναμνήσεών του ἀφηγεῖται τὰ ἑξῆς:

«Ὁ στρατιώτης τοῦ λόχου του Δ. Παπαγεωργίου, ἄρτι ἐπανελθὼν ἐξ Ἀμερικῆς ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Ἐπὶ τῶν θυλακίων του εὐρέθη ἡ ἀκόλουθος ἐπιστολὴ ἔτοιμος πρὸς ἀποστολήν.

«**Σεβαστέ μου Πατέρα.**—Σήμερα ἔχουμε τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ πολεμοῦμε στὸ Κιλκίς. Ἐὰν σκοτωθῶ νὰ μὴ λυπηθῆτε, διότι σκοτώνουμαι γιὰ τὴν Πατρίδα μας. Ἔχω 35 χιλ. δραχμὰς εἰς τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, τὰς 20 δίδεις εἰς τὰς δύο ἀδελφάς μου καὶ τὰς 15 κρητὰς διὰ νὰ μεγαλώσετε τὸ μαγαζί. Ὁ υἱὸς σας.—Δ. Παπαγεωργίου».

ΝΙΚ. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συν/χης Ίππικῶ

Κατετάχθη ἐθελοντῆς εἰς τὸ Ίππικὸν τῷ 1893 μὲ βαθμὸν λοχίου ὡς φοιτητῆς τῆς Νομικῆς.—Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐν Θεσσαλίᾳ (μάχαι ἐν Δελερίοις, Φαρσάλαις, Δομοκῶ, Δερβὲν Φούρκα)—ἐξῆλθε τοῦ Σχολείου ὑπαξιωματικῶν ὡς ἀνθυπίαρχος τῷ 1901.—Μετέσχε τῶν βαλκανικῶν πολέμων ὡς ὑπίαρχος (μάχαι Ἐλασσῶνος καὶ Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, Ὀστροβόν, Γκορνιτσόβου, περὶ τὴν Μπίγλισταν, Τσαγκόνι) καὶ ὡς ἕταρος (μάχαι Κιλκίς, Λοϊράνης, Κορένας, Ἄνω Τζουμαγιάς).—Μετέσχε τοῦ μεγάλου πολέμου ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Σ. Ε. Ἀμόνης (μέχρι τοῦ Σκοῦ), ὡς ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Κρήτης (μέχρι Λοϊράνης) καὶ ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ταξιαρχίας Ίππικῶ.—Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Σ. Σμύρνης (ἐπιχειρήσεις Ἰουνίου 1920), ὡς Διοικητῆς τῆς Ταξιαρχίας Ίππικῶ, ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ Γ. Σ. Στοατοῦ καὶ τοῦ Βορείου συγκροτήματος Μεραρχιῶν ἐν Προῦση καὶ Ἑσθὴ Σελίῳ [ἐπιχειρήσεις Μαρτίου 1921 (μάχαι Κοβαλίτσης, Τσεπνί, Ἀβγκίν)—ἐπιχειρήσεις Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου 1921 (μάχαι περὶ τὴν Κιουτάχεια, μάχη περὶ τὸ Δορύλαιον τῆς 1ης καὶ 8ης Ἰουλίου 1921—ἐπιχειρήσεις Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου 1921 πρὸς Σαγγάριον—Ἀγκυραν (μάχαι περὶ τὴν Σαπάντζαν, ἐπὶ τοῦ ὄρους Τσαῦ περὶ τὸ Μπαϊμπουρι, ἐπὶ τοῦ ὄρους πεδίου Ἰλιτῶ περὶ τὸ Γόρδιον, περὶ τοὺς διδύμους λόφους κλπ.)—ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ 1922 ἐκ Σειντή Γαζῆ καὶ Δορυλαίου διὰ τῆς Κυζίκου πρὸς Α. Θοάκην (μάχαι περὶ τὸ Ἴν Ἐϋνοῦ καὶ τὸ Τσοκὸν Χισαῶ, περὶ τὴν Κοβαλίτταν, περὶ τὸν Σιδ. Στ. Καράκιο, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Μουσταφᾶ Πασᾶ, περὶ τὴν Κίον, περὶ τὴν Πάνορμον, ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Ἀρτάκης]. Συνέγραψε Στρατ. Ἱστορίαν καὶ Στρατ. Γεωγραφίαν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ πλείστας ἄλλας ἀξιολόγους μελέτας, ὅτε ὑπηρετεῖ ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ τοῦ Στρατοῦ καὶ ὡς Καθηγητῆς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, τοῦ Σχολείου Πολέμου καὶ τοῦ Σχολείου ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ τῶν εἰρημένων μαθημάτων καὶ τῆς Πολεμικῆς Τέχνης: (ὄρα καὶ σελ. 337 καὶ ἑπ.)

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΙΜΗΤΡΙΟΥ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἀγῶνι ὡς ἀρχηγὸς σώματος. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ὑπηρετήσεν ὡς ὑπαπιστής τοῦ Κωνσταντινουπόλου. Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν συμμαχικὸν πόλεμον 1917-1919,

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΥΚΑΣ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τὸ 1912-1913 μετέσχε τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐκστρατείας τραυματισθεὶς. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν μάχην Κερῆς Ντὰγ Κιουταχίας.

Ε. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΗΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ Ἰόν Εὐζωνικὸν Τάγμα τοῦ ἡρωικοῦ Ἰατροῦ. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ 1878 εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην.

ΘΩΜΑΣ ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

Συνταγματάρχης

Κατά τούς πολέμους τοῦ 1912—1913 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Λαζαράδων, Ἀλμπάνιοι, Σαρανταπόρου, Σόροβιτς, Ὀστρόβου, Κορτσάς, καὶ Κιλκίς-Λαχανᾶ. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΣ

Συνταγματάρχης

Κατά τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 διόκησε πεδινήν πυρρίχίαν τῆς IV Μεραρχίας, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πυρρίχίαν τῶν 0,15.

ΚΩΝ. ΚΑΚΟΥΣΑΙΟΣ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας διώκησε τὸ 45^{ον} Σύντ. Πεζικοῦ μετασχὼν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου 1921 καὶ τῶν μαχῶν Μπιλεντζίκ, Κιοπρού Χισάρ καὶ ἄλλων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΜΠΡΑΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Ἐξῆλθε τὸ πρῶτον εἰς Μακεδονίαν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κ. Ρουπακιάς, ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ Ρούβα (ὑποστρατήγου Κατεχάκη). Μετέσχε τῆς μάχης Μουρικίου (παρὰ τὸ χωρίον Μπλάτσι) συναρθείσης πρὸς δύο λόχους Ἀλβανῶν Κυνηγῶν (Ἀβτζῆ Ταμπούρ). Ἡ μάχη ὑπῆρξε λυσσώδης διαρκέσασα περὶ τὰς 7 ὥρας. Οἱ Τούρκοι κατετροπώθησαν ἀφίσαντες πολλοὺς νεκροὺς καὶ

αἰχμαλώτους μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπασματος καὶ εἰς ἀκόμη ἀξιωματικὸς. Ἡ μάχη αὕτη ἀνύψωσε τὸ γόητρον τῶν Ἑλληνικῶν Σωμάτων καὶ ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς καταπονηθέντας μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ σώματος Καλομενοπούλου Μακεδόνας. Ὁ Γ. Τόμπρας μετέσχεν ἐπίσης τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ χωρίου Ἀλάρ τῆς περιφερείας Γιαννιτσῶν. Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο περὶ τὴν 7 μ. μ. ὥραν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Ρουπακιάν καὶ Καβοντόρον (Σταῦρον Ρήγαν συνταγματάρχην πεσόντα ἐν Μ. Ἀσίᾳ). Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ὀλόκληρος ἡ συμμορία Ἰβάνωφ ἀποτελουμένη ἀπὸ χωρικούς, στρατιώτας καὶ ὑπαξιωματικούς τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ ἔχουσα δύναμιν 70 ἀνδρῶν κατεστράφη. Τὰ ἐνεργήσαντα τὴν ἐπίθεσιν σώματα ἀποχωροῦντα μετὰ τὴν ἐπίθεσιν συνεκρούσθησαν μετὰ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπὶ

τρίωρον, πολλῶν τραυματισθέντων καὶ φονευθέντων.

Ὡς ἀρχηγὸς ἐν τῇ περιφερείᾳ Μπιγλίστης καὶ Δυτικῶν Κορσετίων ἐξόντωσε μεγάλην Ἀλβανικὴν συμμορίαν παρὰ τὴν Δάρδαν. Ἐξόντωσεν ἐπίσης εἰς τὸ χωρίον Γκρέντσι μεγάλην συμμορίαν Κομιτατζήδων ὑπὸ τὸν περιφήμον Κρασάκωφ, φονευθέντα κατὰ τὴν μάχην, καθ' ἣν ἐπιπεσότος καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ σώματος Τόμπρα, ἠναγκάσθη τοῦτο νὰ κρατήσῃ διμέτωπον ἀγῶνα ἐπὶ πεντάωρον.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον ὁ Τόμπρας διαταχθεὶς ὑπὲρ τοῦ διοικητοῦ Μ. Ἀποσπάσματος τότε Ταγματάρχου Κατεχάκη ὅπως ἐπιτεθῆ τὴν 19ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, 7 π. μ. ὥραν, κατὰ τῶν παρὰ τὴν Λαψίσταν ὠχρωμένων Τούρκων, ἠγήθη τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος καὶ ἐνεργήσας ἐπίθεσιν ἐτραυματίσθη βαρέως 200 μέτρα πρὸ τῶν ἐχθρικών χαρακωμάτων καταστάς ἔκτοτε ἀνάπηρος.

ΝΙΚΟΛ. ΡΟΚΑΣ
Συνταγματάρχης

Συμμετέσχεν εις τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς ἀογηγὸς σώματος. Μετέσχεν ἐπί-

σης εἰς τοὺς πολέμους 1912—1913. Κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον διόκησεν τὸ 16ον Πεζικὸν Συντάγμα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου μετέσχε καὶ τῆς εἰς Ρωσσίαν ἐκστρατείας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρασίας διόκησεν τὸ 33ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ τὴν V Μεραρχίαν. Ἐξαιρεται ἰδίᾳ ἡ δράσις

του εἰς τὰς μάχας Δεμερτζή, Τσεντές, Μπανάζ, Τσαλ-Τελὲ καὶ κατὰ τὴν πρὸς Ἀγκυραν προέλασιν.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΜΠΙΡΗΣ
Ἵποστράτηγος

Εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχεν ὡς ὑπαξιωματικός. Εἰς τοὺς πολέμους

τοῦ 1912—1913 ὑπηρέτησεν ὡς ὑπολοχαγὸς καὶ λοχαγὸς τραυματισθεὶς κατὰ τὴν πρὸς ἄλλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ἐπίθεσιν. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας μέχρι τοῦ 1920 ὡς ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Κυθωνίων εἰς τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν τῆς ὁποίας εὐφρόμως ἐμνημονεύθη τετράκις διὰ τὴν δράσιν του.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13 διόκησεν τὸν 11ον λόχον τοῦ 6ου Πεζ. Συντος. Προϋτάθη ἢ ἐπ' ἀνδραγαθία προαγωγή του διὰ τὴν δράσιν του ἰδίᾳ κατὰ τὰς μάχας Γιαννιτσῶν καὶ Πετσόβου. Μετέσχε τῶν κατὰ τῆς Ἀγκύρας ἐπιχειρήσεων ὡς διοικητῆς τοῦ 41ου Πεζικοῦ Συντος λαβὼν μέρος εἰς πολὺς μάχας καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὴν πολύνεκρον, διὰ τὸ Σύνταγμα του ἰδίᾳ, μάχην τοῦ Ἀρνιτζί.

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΙΒΕΡΙΟΥ

Συνταγματάρχης

Κατάγεται ἐκ Ναυπακτίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὑπηρέτει ὡς ἐπιλοχίας εἰς τὸν ἀποβατικὸν στρατὸν Κρήτης τραυματισθεὶς βαρῶς εἰς τὴν μάχην Λειβαδιῶν. Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διόκησεν λόχον τοῦ 12 Πεζικοῦ Συντάγματος. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν καὶ διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὴν μάχην τοῦ Πετσόβου. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόκησεν τὸ 3ον τάγμα τοῦ 1]38 Συν. Εὐζώνων λαβὼν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα χαρακωμάτων ἐπὶ τοῦ Στρουμῶνος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὡς ἐπιτελὴς Μοίρας καὶ ὑπασπιστῆς τοῦ 3ου Συντάγματος Πεδινῶ Πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον διόκησεν τὴν 4ην πυροχίαν τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος. Εἰς τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῶν πυροβολικοῦ τῆς II Μεραρχίας, κατὰ δὲ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Δ. ΚΑΘΕΝΙΩΤΗΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς VII Μεραρχίας προσενεγκῶν σπουδαίας ὑπηρεσίας. Προσχωρήσας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους κατόπιν δὲ ὑπηρέτησεν ὡς σύνδεσμος μετὰ τῆς Ἀνωτάτης Συμμαχ. Διοικήσεως. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης διετέλεσε σύνδεσμος παρὰ τῷ Ἀγγλικῷ Στρατηγεῖῳ, μνημονευθεὶς εἰς τὴν ἡμερ. διαταγὴν τῆς Μεραρχίας Κρήτης διὰ τὴν δρασίν του, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ τότε Μεραρχοῦ Ἰωάννου διὰ τὴν συμμετοχὴν του κατὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Βουλγάρων. Διαρκούσης τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας προέτεινε κατ' Αὐγουστον τοῦ 1920 ἀποβατικὴν ἐνέοργιαν εἰς Πόντον διὰ 2 Μεραρχιῶν. Ἐπελθούσης κατόπιν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς ἀπεστρατεύθη, ἐπανῆλθε δὲ κατὰ τὸ 1922 εἰς τὸ στράτευμα. Ἐπεδόθη εἰς εὐρύτερας σπουδὰς κατὰ τὸ 1910 εἰς τὸ ἐν Γαλλίᾳ σχολεῖον πολέμου ὅπου καὶ διεκρίθη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΤΕΚΑΣ

Συνταγματάρχης Μηχανικοῦ

Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν 1912—1913 ὡς διοικητὴς τοῦ Β' λόχου σκαπανέων τῆς II Μεραρχίας Ὁ λόχος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς Μηχανικὸν καὶ ὡς Πεζικόν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Σαρανταπόρου, Γιαννιτσῶν, τὴν πολιορκίαν Μπιζανίου, τὴν μάχην Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν ὑπενόμευσε καὶ ἀνετίναξεν αὐτοπροσώπως μετὰ μιᾶς διμοιρίας τὴν Βουλγαρικὴν σχολὴν ὑπὸ τὰ διαρκῆ πυρὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὄχρωμένων Βουλγάρων, καὶ εἰς τὰς μάχας Κιλκίς, ὑψώματα Ἀμπάρκιοι, Μπέλες καὶ Κρέσνας. Εἰς τὴν μάχην Κιλκίς δύο διμοιρίαι του ὑπὸ τοὺς λοχίας Γ. Παπαδάκη καὶ Νικ. Μαχαίραν ἐξεπόρθησαν διὰ τῆς λόγγης ὀχρωτάτην κορυφογραμμὴν, φονευθέντος τοῦ πρώτου ἐκ τούτων. Τὸ ὄνομα τοῦ Παπαδάκη ἐξεφωνεῖτο κατὰ τὰ προσκλητήρια ἐπὶ ἔτος τιμῆς ἔνεκεν, ὃ δὲ διμοιρίτης ἀλήντα γεγονυῖα τῆ φωνῆ: «Ἐφονεύθη εἰς Ἀμπάρκιοι τὴν 20 Ἰουνίου 1913!» Ὁ ἕτερος λοχίας Μαχαίρας, προαχθεὶς ἀμέσως τότε εἰς ἀνθυπασπιστὴν, ἀνεδείχθη ἀληθὴς ἥρωσ εἰς τοὺς κατόπιν πολέμους καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ, ἐξαφανισθεὶς εἰς Μ. Ἀσίαν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν.

Ὁ λόχος τοῦ Α. Νιέκα κατεσκευάσεν κατὰ τὰς ἐκστρατείας 120 χιλμ. ὁδούς, ἐγεφύρωσε 4άκις τὸν Στρυμῶνα καὶ κατεσκευάσεν πλείστα πυροβολεῖα καὶ ὄχρωματικά ἔργα, πολλὰ δὲ ἐκ τούτων ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς οὐλαμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ λοχαγοῦ ἠγήθη τῆς φάλαγγος Δελαγραμμάτικα κατὰ τὴν τριήμερον αὐτῆς πορείαν ὄπισθεν τοῦ ὄρους Ὀλύτσια, ἀνοίγων διόδους καὶ θραύων τοὺς παγετώνας ὑπὸ συνεχῆ χιονοθύελλαν διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν διέλευσιν τῆς φάλαγγος ταύτης.

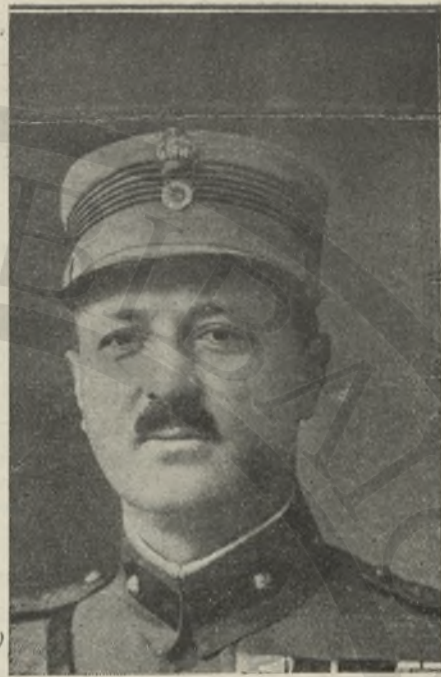

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Υποστράτηγος

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς IV Μεραρχίας. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Στρατιάς Θράκης (ὄρα σελ. 133)

ΘΕΟΔ. ΧΑΒΙΝΗΣ

Υποστράτηγος

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διετέλεσεν ὑπολοχαγὸς καὶ διοικητὴς πυροβολορχίας ἐν Ἠπείρῳ καὶ παρὰ τῇ X Μεραρχίᾳ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν διέφυξε Μοῖραν πυροβολικοῦ καὶ διετέλεσεν ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας Κρήτης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας διεθύετο τὸ 3ον Ἐπιτελικὸν Γραφεῖον (ἐπιχειρήσεων) τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, κατὰ δὲ τὴν πρὸς Προὔσαν ἐπιχείρησιν διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγου.

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΚΩΤΟΥΛΑΣ

Συνταγματάρχης

Κατήγετο ἐκ Ναυπάκτου. Μετέσχε τοῦ πολέμου 1912—1913 ὡς διοικητὴς λόχου τοῦ 15ου Συν(το)ς, τραυματισθεὶς εἰς τὴν Ἀετορράχην διὰ βολίδος εἰς τὴν κεφαλὴν. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διέφυκε τὸ 4ον Συν(το)μα πεζικοῦ. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀρντίτς εἰς τὸν δεξιὸν μηρὸν. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν διέφυκε τὸ 41ον Συν(το)μα. Ἐτραυματίσθη καὶ διὰ τρίτην φορὰν βαρύτερα τὴν 17ην Ἀύγουστου 1922 εἰς Ἀλῆ Βερὰν. Διὰ τὰς ἀπρησίας του ἐτιμῆθη διὰ πολεμικοῦ σταυροῦ, ἀριστείου ἀνδρείας μετ' ἀστερίσκου καὶ τοῦ Ταξιαρχοῦ Γεωργίου τοῦ Α'. συνεπέλαξ ἐκθέσεων τοῦ Μεραρχοῦ του Ἀθ. Φράγκου. Ἀπεβίωσε τὸ 1927.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΡΘΗΣ

Συνταγματάρχης ἰππικοῦ

Ἐξῆλθεν ἀνθυπίαρχος ἐκ τοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν τὸ 1905. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912'

ευρισκόμενος ἐκτός τοῦ στρατεύματος, ὠργάνωσε σῶμα ἐθελοντῶν εἰς Ἄρταν καὶ ἐκεῖθεν κατηυθύνθη εἰς Ἄγναντα καὶ κατόπιν εἰς Παραμυθιά, ἀνατεθείσης αὐτῷ καὶ διοικήσεως τμήματος στρατοῦ. Εἰς Παραμυθιάν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν πάντων τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων, κατὰ τὰς γενομένας δὲ ἐκτὶ συγκρούσεις ἐτραυματίσθη δίς. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἰπιτελεῖον τῆς VIII Μεραρχίας. Μετέσχε κατόπιν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος καὶ ἔλαβε τραῦμα διαμπερές εἰς τὸ στήθος, ἐπανελθὼν μετὰ 20 ἡμέρων μόνον νοσηλείαν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ συμμετασχὼν τῆς κατὰ τοῦ Τεπελενίου ἐπιθέσεως. Ἀνακληθεὶς μετὰ τοὺς πολέμους εἰς τὴν ἐνέργειαν ὑπηρέτησεν εἰς τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διόκησε τὸ 3ον Ἴππικὸν Σύνθημα, λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου καὶ Ἰουλίου τοῦ 1921 καὶ τοῦ Σαγγαρίου καὶ διατελέσας φρούραρχος Προύσης.

ΓΕΩΡΓ. ΖΗΡΑΣ

Συνταγματάρχης

Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς ἀρχηγὸς σώματος. Μετέσχε τῆς εἰς Μακεδονίαν ἐκστρατείας τοῦ 1912 μέχρι Θεσσαλονίκης, ἐκεῖθεν δὲ διὰ Μετσόβου καὶ Λοίσκου κατήλθε μέχρι τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον προετάθη δίς τηλεγραφικῶς ὅπως προαχθῆ ἔπ' ἀνδραγαθία ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Μανουσσογιαννάκη διὰ τὴν δρασίμην του κατὰ τὰς μάχας Λαχανᾶ καὶ Σμιτλῆ. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον τιμηθεὶς διὰ τοῦ Γαλλικοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ διὰ τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ ἀστέρος μετὰ δάφνης. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διόκει μικτὸν ἀπόσπασμα, διακοιθεὶς πάντοτε διὰ τὴν δρασίμην του. Ὁ συνταγματάρχης Ζήρας ὑπῆρξε κατὰ τοὺς δεκαετίαις πολέμους εἰς ἐκ τῶν γενναιοτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπτόητος πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων, ἀπαράμυλλος εἰς ὁρμὴν καὶ πολεμικὸν μένος. Ἐκ τῆς μακρᾶς ὑπηρεσίας του ἀπεκόμισε τὸ ἐξῆς συμπέρασμα

«Ὁ Ἕλλην στρατιώτης θέλει τὸν διοικητὴν του καὶ ἐν γένει τοὺς προϊσταμένους του νὰ φροντίζουν περὶ αὐτοῦ, τῆς τροφῆς του καὶ τῆς ἐνδυμασίας του ὡς γονεῖς. Νὰ εἶναι γενναῖοι περισσύτερον ἀπὸ αὐτὸν καὶ κατόπι αὐτοῦ καθίσταται ἀδάμναστος καὶ γενναῖος.»

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΧΑΣΑΠΙΔΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν 1912—1913, τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1918 ἐν τῷ Μακεδονικῷ μετώπῳ, τῆς ἐκστρατείας εἰς Οὐκρανίαν καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ

Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ

Μετέσχε τῆς Μακεδονικῆς Ἀμύνης ἀπὸ τοῦ 1906—1909, τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1912, τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου (Σκοῦ, Δοϊράνη) καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Ἐτραυματίσθη τὴν 5ην Σεβρίου 1918 εἰς Δοϊράνην λαβὼν τραῦμα διαμπερές τοῦ θώρακος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Π. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13 μετέσχε ὡς διοικ. Λόχου. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν 1917—1918 διόκει τὸ 29ον Σύνθημα Πεζικοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας τὸ 11ον Σύνθημα. Κατὰ τὴν μάχην ἰδίᾳ τῆς 20 Σεβρίου τοῦ 1921 πρὸ τῶν Β.Α. ὑψομάτων τοῦ Καραχισσᾶ ἐπεδείξατο ἀληθῆ ἡρωισμόν ἡγήθειαις πρῶτος τοῦ ὁρμησαντος πρὸς ἔφοδον Σύνθητός του.

ΧΑΡΑΛΑΜ. Ν. ΤΣΟΧΑΝΤΑΡΗΣ

Συν/ρχης Πεζικού

Κατάγεται ἐξ Ὑπάτης Φθιώτιδος. Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὡς διοικητῆς λόχου, εἰς τὸν ἀγῶνα χαρνακωμάτων τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου κατὰ τὸ 1917—1918 ὡς διοικητῆς τάγματος καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὡς διοικητῆς τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συντάγματος [ᾶρα καὶ σελ. 319 καὶ 381].

ΙΩΑΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Συν/ρχης Πεζικοῦ

Κατάγεται ἐξ Εὐρυτανίας. Ἐξῆλθε τοῦ Σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν τῷ 1907. Μετέτρε των πολέμων τοῦ 1912—13 ὡς διοικητῆς τῶν 3ου καὶ 4ου λόχων τοῦ 10ου Εὐζῶν. Τάγματος. Κατὰ τὸ 1918 διόκησε τὸ 1ον Τάγμα τοῦ 1ου Πεζ. Συν/τος εἰς τὸ μέτωπον Στρυμῶνος προκαλέσας ἐξαιρετικὸς ἐπαίνους τοῦ 16ου Ἀγγλικοῦ Σώματος, τοῦ Συν/τος του καὶ τῆς II Μεραρχίας. Μετέτρε τῆς εἰς Οὐκρανίαν ἐκστρατείας διακριθεὶς εἰς τὰς μάχας Χερσῶνος καὶ Μπερζόφσκαζ. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1919 μέχρι Φεβρουαρίου τοῦ 1921 διόκησεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ 2ον Συν/γμα, ἀπὸ δέ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1921 μέχρι τοῦ Σεβρίου 1922 τὸ 51ον Συν/γμα Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ προὔταθη τρεῖς ὅπως προαχθῆ ἐπ' ἀνδραγαθία, ἐμνημονεύθη ἐξάκις εἰς ἡμερ. διαταγὰς καὶ ἐτιμῆθη μὲ 11 παράσημα καὶ μετάλλια ἑλληνικὰ καὶ ξένα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΖΑΝΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέτρε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐπιδείξας ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν καθὼς καὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1912—1913 ὡς διοικητῆς λόχου εἰς τὸ τάγμα τοῦ Βελισσαρίου, ἐκ μέρους τοῦ ὁποῦ ἀπῆλαυν ἀκλονήτου ἐμπιστοσύνης διὰ τὸν ἡρωισμόν του. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ὀνιάρ Μαχαλά. Εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν μετέτρε ὡς ὑποδιοικητῆς τοῦ 1]38] Εὐζῶν. Συν/τος, τραυματισθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὴν μάχην Κηρῆς Ὁγλοῦ. Ἐμνημονεύθη πολλάκις εἰς ἡμερησίας διαταγὰς, [ᾶρα καὶ σελ. 137 καὶ 214].

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΓΡΑΒΑΝΗΣ

Συν/ρχης Πεζικοῦ

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ 4ον τάγμα Εὐζῶνων. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τῆς Μπιγλίστης. Ἐτυχεν ἐπανειλημμένως τῆς εὐαρεσκείας τοῦ στρατηγοῦ Γεννάδη διὰ τὴν δρᾶσιν του. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον διόκει λόχον τοῦ αὐτοῦ τάγματος καὶ προὔταθη πρὸς προαγωγὴν ἐπ' ἀνδραγαθία ὑπὸ τῆς X Μεραρχίας. Μετέτρε τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διόκησε Μ. Ἀπόσπασμα εἰς τὸν τομέα Κίου. Τῷ ἀνεμνήθη ὁ πολεμικὸς Σταυρὸς καὶ τὸ ἀριστεῖον ἀνδρείας διὰ τὴν δρᾶσιν του.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΕΩΡ. ΑΒΡΑΜΙΟΣ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 μετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Ἠπειροῦ ὡς διοικητῆς οὐλαμοῦ πολυβόλων τοῦ 3ου Εὐζῶν. Τάγματος καὶ ὑπαπιστῆς παρὰ ταῖς διοικηταῖς τῆς ομάδος εὐζωνικῶν ταγμάτων Κοντούλη καὶ Ἰωάννου. Μετὰ τὴν πῶσιν τῶν Ἰωαννίνων προσελήφθη εἰς τὸ ἐλατελεῖον τῆς ὑπὸ τὸν Ἰωάννου IX Μεραρχίας. Κατόπιν ὑπηρετήσεν εἰς τὴν ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ, μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1921 ὅτε ἐπέτυχεν τὴν μετάβασίν του εἰς Μ. Ἀσίαν ἔνθα διετέλεσεν ὑποδιοικητῆς τοῦ 2ου Πεζ. Συν/τος. Μολοντί τραυματισθεὶς ἐξ ἐκρήξεως τορπίλλης καὶ μὴ ἀποθεραπευθεὶς μετέτρε τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουλίου 1921 καὶ τῶν μέχρις Ἀγκύρας τοιούτων. Ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν κατὰ τὴν υποχώρησιν. (ᾶρα καὶ σελίδα 123).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὑπηρετήσεν ὡς ἐπιτελὴς 2ου Τάγματος τοῦ 2ου Πεζ. Συν)τος. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν ὡς διοικητὴς τοῦ 4ου λόχου τοῦ αὐτοῦ Συν)τος. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως ἐπιτελάρχης τῆς II Μεραρχίας, διοικητὴς Ἀνεξαρτήτου ἀποσπίσματος, διοικητὴς τοῦ 1ου Συν)τος, ὑποδιοικητὴς τοῦ 7ου Συν)τος καὶ κατὰ τὰς πρὸς Ἀγκυραν ἐπιχειρήσεις ἐπιτελάρχης τῆς I Μεραρχίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν διόκει μικτὸν ἀπόσπασμα 5 ταγματίων καὶ 3 πυρο)χιῶν τῆς II Μεραρχίας. Διεκρίθη παντοῦ διὰ τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὴν στρατιωτικὴν του μόρφωσιν.

ΔΗΜΗΤΡ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Συνταγματάρχης

Κατάγεται ἐκ Λευκάδος. Συμμετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὡς διοικητὴς οὐλαμοῦ πολυβόλων καὶ εἶτα διοικητὴς τοῦ 10ου λόχου εἰς τὸ 10ον Πεζικὸν Σύνταγμα. Ὁ λόχος του ἐνήργησεν ἐπιτυχη) ἀντεπίθεσιν ἐν Πετσόβφ ἧτις ἔσχε κρίσιμα ἀποτελέσματα διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας τὴν κύκλωσιν τοῦ ἀριστεροῦ ἡμῶν Βουλγάρου. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1920—1923 διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς Α' Μεραρχίας.

ΙΩΑΝ. ΙΩΑΝΝΟΥ
 Συνταγματάρχης

Κατήγετο ἐκ Κιάτου Κορινθίας. Ἐξῆλθε τὸ 1909 ἐκ τοῦ Σχολ. Ὑπαξιωματικῶν. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ 10ον Πεζ. Σύν)γμα, μετασχὼν εἰς πλείστα μάχας. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διόκησε τὸ 35ον Σύν)γμα λαβὼν μέρος εἰς τὰς περὶ τὸ Ἀφιὸν Καραχισσάφ μάχας. Ἀπεβίωσε τὸν Δ)βριον τοῦ 1922.

ΧΡ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ
 Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσας εἰς τὸ 12ον Πεζικὸν Σύνταγμα καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου εἰς τὴν Μεραρχίαν Κρήτης. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν Μ. Ἀσίας διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς XI Μεραρχίας.

ΑΝΤΩΝ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ
 Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913, τοῦ Συμμαχικοῦ, τῆς καταλήψεως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Τὸ Σύν)γμά του ἐν Ἀσίᾳ διεκρίνετο.

ΓΕΩΡ. Κ. ΨΑΡΡΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε των πολέμων τοῦ 1912—1913, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας [1920—1922]. Ἐτραυματίσθη εἰς Σκρᾶ, χωρὶς ν' ἀποχωρήσῃ τῆς μάχης καὶ εἰς τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις Ἀφίων Καραχισσᾶ ἀγωνιζόμενος ἡρωϊκῶς διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ μετώπου. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ὑπηρετῶν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ 7ου Πεζ. Συν]τος ἐτέθη αὐτοβούλως ἐπὶ κερφαλῆς τμήματος τοῦ Συν]τος τούτου ἐνεργήσας ὀρηκτικὴν ἔφοδον καὶ καταλαβὼν ὄχυρά τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11—12 Αὐγούστου τοῦ 1921 ἐπενέβη προσωπικῶς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὡς διοικητῆς τοῦ 22 πεζ. Συν]τος ἀποκρούσας σφοδροτάτας ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.

ΓΕΩΡ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Συν]χης Ἴππικοῦ

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 καὶ τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 ὡς ἀνθυπίαρχος. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐκστρατείαν Μ. Ἀσίας διόκησεν ἐπιλαρχίαν καὶ μικτὸν ἀπόσπασμα. Τῷ ἐξεφφράσθη ἡ εὐαρέσκεια τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας του διὰ τὴν δράσιν του κατὰ τὸ 1913. Ἐν Μ. Ἀσίᾳ τῷ ἀπενεμήθη ὁ πολεμικὸς σταυρὸς καὶ ἐγένετο πολλάκις εὐφημος μνηστὴς τοῦ ὀνόματός του.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΤΣΟΓΚΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχεν εἰς τὰς μάχας Γεφύρας Ἀράχθου, Πέντε Πηγαδίων καὶ Γομπόβου, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη δὶς. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ βον Συν]γμα πεζικοῦ διακριθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύθνης διόκησε Τάγμα τοῦ 5ου Συν]τος. Μετέσχεν ἐπίσης τῶν ἐπιχειρήσεων κατοχῆς τῆς Θράκης ὡς διοικητῆς τάγματος τῶν 20 καὶ 21 Συν]των Πεζικοῦ. Ἐπαρσημοφορήθη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ ἐτιμήθη κατὰ τοὺς μετέπειτα πολέμους διὰ τοῦ πολεμικοῦ σταυροῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΚΤΣΙΡΑΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας καθ' ἣν διετέλεσε διοικητὴς τοῦ 47ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σιμιτλῆ ἐτραυματίσθη εἰς πάλιν ἐκ τοῦ συστάδην μὲ τοὺς Βουλγάρους.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Συνταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διώκησε λόχον τοῦ 8ου Συντάγματος Πεζικοῦ τραυματισθεὶς εἰς τὰς μάχας τῆς Μανωλιάσας καὶ τῆς Στρομωνιάσας. Κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης διώκησε τάγμα. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας ὡς ὑποδιοικητὴς τοῦ 8ου Πεζ. Συν)τος καὶ διοικητὴς τοῦ 35ου Συν)τος. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαλιχλῆ. Προϋτάθην ἢ προαγωγή του ἐπὶ στρατιωτικῇ ἀρετῇ ὑπὸ τοῦ Συν)χου Καμπάνη κατὰ τὸ 1912 καὶ τῷ ἀπενεμήθη τὸ Ἀριστεῖον ἀνδρείας μετ' ἀστερίσκου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΗΜΟΛΙΤΣΑΣ

'Αντισυνταγματάρχης

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 προσῆλθεν, ἔφηβος ἀκόμη, ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν φάλαγγα. Μετέσχε κατόπιν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 μετέσχε τῆς Ἠπειρωτικῆς ἐκστρατείας, τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῶν Πεστώων. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας ὡς διοικητὴς τάγματος τοῦ 340 Εὐζων. Συν)τος καὶ ὡς διοικητὴς Συν)τος. Διακρίθη διὰ τὴν γενναϊότητά του, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν τελικὴν καὶ ἐπιτυχῆ πρὸς ἄλωσιν τοῦ Καλέ-Γκρόττο ἐπίθεσιν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΙΝΑΣ

'Αντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου 1897 καὶ τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 ὡς διοικητὴς Εὐζωνικοῦ λόχου.

ΚΩΝΣΤ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΖΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐν Ἠλείῳ. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρετήσεν εἰς τὸ 15ον Συν)μα Πεζικοῦ. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἑλβανλῆ τῆς 23 Ἰουνίου 1921. Ἀπεβίωσε κατὰ τὸ 1927.

ΗΛΙΑΣ ΖΑΡΚΙΑΣ

Ταγματάρχης

* Ἐλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας 1912—1913 καὶ 1917—1922 ὡς διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος διακριθεὶς διὰ τὴν γενναϊότητά του. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος.

Π. ΠΟΛΥΜΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄντισυνταγματάρχης
Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—
1913. Ἐτραυματίσθη δις κατά
τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν, μὴ
ἀποχωρήσας μετὰ τὸ πρῶτον
τραῦμα του. Καταστάς ἀνάπηρος
πολέμου ἐτέθη εἰς μ. διαθεσιμό-
τητα ἀπὸ τοῦ 1916.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΣΟΣ

Ἄντισυνταγματάρχης
Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912
—1913, τῆς καταλήψεως τῆς Ἀ-
νατολικῆς Θράκης καὶ τῆς ἐκ-
στρατείας Μ. Ἀσίας ὡς ἐπιτε-
λάρχης τῆς III Μεραρχίας.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΙΑΣ

Ἄντισυνταγματάρχης
Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912
—13. Διεκρίθη κατὰ τὴν κατά-
ληψιν τῆς Χίου, τὸν αἰφνιδιασ-
μὸν τοῦ ὄχρου Τσοῦκα καὶ τὴν
μάχην τοῦ Κιλκίς. Παθὼν ἐκ
τῶν κακουχιῶν ἐτέθη εἰς μόν.
διαθεσιμότητα.

ΓΕΩΡ. ΚΟΤΣΗΣ

Ἄντισυνταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ὑπηρε-
τησεν εἰς τὸ 8ον Εὔζων. Τάγμα. Ἐτραυματί-
σθη βαρῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ. Κατὰ
τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας ὑπηρετήσεν
ἀπὸ τοῦ Ν)βρίου 1920 ἐπὶ 4μηνον ὡς διευθυν-
τῆς τοῦ Ἐπιτελ. Γραφείου Στρατιᾶς, κατό-
πιν δὲ ὡς ἐπιτελάρχης τῆς I Μεραρχίας.

ΝΙΚΟΛ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ἄντιστρατήγος

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—13 ὑπηρετήσεν ὡς ἐπιτε-
λῆς τάγματος τοῦ 5ου Συν]τος Πεζικοῦ. Μετέσχε
τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου ὡς διοικητῆς τάγματος
καὶ τῶν εἰς Οὐκρασίαν καὶ Μ. Ἀσίαν ἐκστρατειῶν
ὡς διοικητῆς τοῦ 5]42 Εὔζων. Συν]τος, [ἄρα σελ,
279 καὶ 385 καὶ ἐπ.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΟΣ
 Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1212—13 ὡς διμοιρίτης καὶ διοικητῆς λόγου. Ἐπίσης μετέσχεν εἰς τὸν Συμμαχικὸν καὶ εἰς τὴν ἔκστρατείαν Μ. Ἀσίας ὡς διοικητῆς τάγματος.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΚΩΣΤΑΚΟΣ
 Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ

ΔΗΜ. ΛΙΑΚΟΣ
 Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καθὼς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἔκστρατείας.

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΟΥΚΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης ἐν. μ. διαθ.

Ἐπληρέτησε κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13 εἰς τὸ 8ον Εὐζ. Τάγμα. Ἐτραυματίσθη βαρῶς εἰς τὸ Μπιζάνι. Κατὰ τὴν ἔκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας ὑπηρετήσεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Στρατιᾶς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἔκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰς μάχας Λαχανᾶ, Ἄνω Τζουμαγιάς καὶ Καρᾶ-Μπουγιῶ.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΛΙΑΔΗΣ

Συνταγματάρχης

Ἐπηρετήσε τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαραντιπόρου. Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου ἀπὸ τοῦ 1916. Προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία προτάσει τοῦ Σαρδαίου διὰ τὴν δρᾶσίν του κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 23-4-1917. Ἐτιμήθη διὰ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ σταυροῦ μετὰ δάφνης καὶ ἄλλων παρασήμων. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας διόκησε τὸ 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ μικτὸν ἀπόσπασμα.

ΑΛΕΚΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντιχης ἐν. μον. διαθ.

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—13 ἐπηρετήσεν εἰς τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Γριμπόβου. Μετασχὼν τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου ἐτραυματίσθη δις βαρύτερα εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκοῦ, μὴ ἀποχωρήσας τοῦ ἀγῶνος μετὰ τὸν πρῶτον τραυματισμὸν του.

ΓΡΗΓ. ΓΟΥΛΙΑΝΟΣ

Συνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόκει τὸ 2ον Τάγμα τοῦ 1ου Πεζ. Συντ. Διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ τάγματος τούτου κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ραβινὲ ἐξεδόθη ἡ ἐξῆς διαταγή τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων. «Ὁ λοχαγὸς Γ. Γουλιανὸς, διοικῶν τὸ 2ον τάγμα τοῦ 1ου Ἑλληνικοῦ Συντ.τος ᾠδήγησε 3 λόχους τοῦ τάγματός του ἐναντίον ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον κατέλαβε παρὰ τὸ σφοδρὸν πῦρ, κατόπιν λυσσώδους μάχης ἐκ τοῦ συστάδην. Διετήρησε τὴν θέσιν του ἄνευ οὐδεμιᾶς φυσικῆς προφυλάξεως ὑπὸ βομβαρδισμὸν ἀνηκούστου σφοδρότητος· καίτοι φέρον 6 τραύματα. ἐξ ὧν τὸ ἓν λίαν σοβαρὸν καὶ μεταφερθεὶς εἰς τὸ φορητὸν νοσοκομεῖον δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης καὶ ἐξεδήλωσε ζωηρὰν χαρὰν, ὅταν ἔμαθε τὸ ὀριστικὸν τῆς ἐπιτυχίας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταῦτας ἐπεδείξατο διαγωγὴν ἀληθοῦς ἥρωος». Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀν. Θράκης διοικῶν Συντ.μα συνέλαβε τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Τούρκων Τζαφέρ Ταγιάρ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ταγματάρχης

Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 ἐπηρετήσεν εἰς τὸ 3ον Εὐζων. Τάγμα. Μετέσχεν ἐπίσης τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτιμήθη δι' εὐφήμου μνείας διὰ τὴν δρᾶσιν του κατὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἐπιθέσεως τμημάτων τῆς VI Τουρκ. Μεραρχ. κατὰ Τολουῦ-Μπουνάφ. (7 Σεπτεμβρίου 1921).

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ι. ΑΝΔΡΙΤΣΟΥ

Συνταγματάρχης Χωροφυλακής

Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἑνωμοτάρχης ὄν καὶ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γριμπόβου ἀνήκων εἰς τὸν 2ον λόχον τοῦ τάγματος χωροφυλακῆς διοικούμενον ἀπὸ τὸν Ὑπομοίραρχον Λυοβουνιώτην Ἰωάν. ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην διοικητὴν τοῦ μιστοῦ Συντάγματος Δημ. Μπαϊρικιάρην.

Ὁμοίως εἰς τοὺς πολέμους 1912—1913 ὡς ὑπομοίραρχος μὲ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς VI Μεραρχίας, λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας Σαρανταπόρου καὶ Γιαννιτσῶν. Διετέλεσε Φρουραρχὸς Βοδενῶν ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῆς VI Μεραρχίας (1—11—912) μέχρι 14 Ν]βρίου 1912 ὅποτε παραδοὺς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φρουραρχείου παρῆκοιούθησε τὴν Μεραρχίαν του μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΟΥΗΣ

Ταγματάρχης

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 προσελθὼν ὡς ἐθελοντῆς ἑτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Γριμπόβου. Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχ. πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐτιμηθῆ ὁ πολεμικὸς σταυρὸς καὶ ἐτιμήθη δι' ἐδφίμου μνείας διὰ τὴν δοῶσιν του κατὰ τὰς μάχας Κανίτης, Σεϊγκούν καὶ Ἀβγκίν.

ΜΙΧΑΗΛ ΦΟΥΡΙΑΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐτιμήθη δι' ὄλων τῶν Ἑλλήνικων παρασήμων καὶ μεταλλίων, τοῦ διασυμμαχικοῦ τοιούτου καὶ τοῦ Πολεμικοῦ Σταυροῦ. Κατὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν προϋσταμένων του κατὰ τὰς μάχας «ἦτο δομητικὸς καὶ ἐνέπνεε τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτόν».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΑΛΚΗΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΕΖΑΪΤΗΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 ὑπηρετήσας εἰς τὸ 15ον Σύνγμα Πεζικοῦ (δρα σελ. 117).

ΣΤΑΜΟΣ ΓΕΡΟΜΗΤΣΟΥ

Λοχαγὸς μεταγωγικοῦ
Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1915. Παθὼν ἐκ τῶν κακουχιῶν τῶν πολέμων ἀπεβίωσε τὸ 1921.

ΧΡΗΣΤΟΣ Β. ΚΙΤΣΟΣ
Ἀντισυνταγματάρχης

* Ἐλαβε μέρος εἰς πάντας τοὺς ἀπὸ 1912 μέχρι 1922 πολέμους. Ἐν Μ. Ἀσίᾳ διήκνησε τάγμα καὶ σύνταγμα. Ἐξαιρεται ἡ τακτικὴ του ἀντίληψις καὶ ἡ ἀνδρεία του.

ΚΛ. ΒΛΟΧΑΪΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ ὡς ἐπιτελής τῆς III Μεραρχίας καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας ὡς διοικητὴς τάγματος.

Θ. ΝΙΚΑΣ
Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη δις εἰς Σελγκόντ τῆ 20—3—1921.

ΙΩΑΝ. ΤΣΑΓΓΑΡΙΔΗΣ
Ἀντ)χης ἰππικοῦ

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας, ἔγθα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Σαγγαρίου, διήκνησε καὶ μικτὸν ἀπόσπασμα, ἐπιδείξας ἀπαράμιλλον πάντοτε θάρρος (δρα σελ. 313 καὶ 360).

ΘΡΑΣ. ΣΠΑΝΟΒΑΓΓΕΛΗΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας, προταθεὶς ἐπανειλημένως πρὸς προαγωγὴν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ. Τῷ ἀπενεμήθησαν ὅλα τὰ πολεμικὰ παράσημα (δρα σελ. 255).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΪΚΟΣ

Ταγματάρχης ἐν μ. διαθ.

*Ελαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912—13, τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην Πετσόβου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας διόκησε τάγμα καὶ σύνταγμα ἐπιδείξας πάντοτε γενναϊότητα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον.

Μετέσχε τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος, τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 διακριθεὶς, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τοῦ Μιζροσιατικοῦ. Διὰ τὴν γενναίαν δράσιν του κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σκοῦ ἐτιμήθη διὰ παρασήμου καὶ προήχθη ἐπὶ στρατ. ἀρετῇ εἰς τὸν ἄνωτερον βαθμὸν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΟΖΙΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

ἈΠΟΛ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους 1912—13.

ΙΩ. ΓΑΡΔΙΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

*Ελαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13, τὸν Συμμαχικὸν καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπιδείξας πάντοτε γενναϊότητα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΙΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897, τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος καὶ τῶν πολέμων 1912—13 τραυματισθεὶς δις εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς.

ΝΙΚΟΛ. ΓΙΑΧΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897, τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος, τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν γενναϊότητά του (δρα σελ. 117).

ΝΙΚΟΛ. ΝΙΚΑΛΑΜΦΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος, τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΝΙΚΟΛ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Ταγματάρχης

*Ελαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912—13 καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὸν θώρακα εἰς Οὐράνοβον, συνεπεία δὲ τοῦ τραύματος τοῦ ἀπεβίωσε τὸ 1925.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΑΛΕΤΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13 καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτιμήθη 16άκις δι' εὐφήμευ μνείας ἐπὶ διακεκριμέναις πράξεσι κατὰ τὰς μάχας Δεμερτζή, Ἰντίς κλπ.

Ν. Ι. ΒΑΜΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντισυνιαγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου, τραυματισθεὶς, τῆς εἰς Οὐκρανίαν ἐκστρατείας καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΚΩΝΣΤ. ΑΝΑΝΙΑΔΗΣ

Ταγματάρχης ἐν. ἀπ.

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912-13 καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Οὐτς Σεράϊ γενναίως μαχόμενος.

ΗΛΙΑΣ Κ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

Ἐπιτολ. Πεζικοῦ

Κατήγγοτο ἐκ Κομποτίου Ἄρτης. Μετέσχε εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-13 διακριθεὶς καὶ μονιμοποιηθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Ἀπέθανε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1920 εἰς Λυκότροφον Μεσσηνίας.

ΣΤΕΦ. Κ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

Λοχ. Πυροβολικοῦ

*Ἀδελφὸς τοῦ ἔναντι. Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13 καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας, διακριθεὶς διὰ τὴν γενναϊότητά του. Ἐφρονεύθη τῇ 22α Ὀκτωβρίου 1923.

ΠΑΝ. ΠΑΡΓΚΑΛΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13, τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου, καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν μάχην τῆς Κοβαλίτσας.

Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ταγματάρχης πυροβολικοῦ

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13 [ἴδρα σελ. 195] καὶ τῆς ἐκστρατείας Μικρᾶς Ἀσίας διακριθεὶς.

Β. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912-13, τὸν Συμμαχικὸν καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διακριθεὶς.

ΧΡ. ΑΡΕΛΛΙΑΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας, τραυματισθεὶς κατὰ τὴν ὑπόχωρησιν.

ΧΡΗΣΤΟΔ. ΛΑΖΑΡΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

Β.Σ. ΒΡΑΧΝΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τραυματισθεὶς εἰς Κιλίκι, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῶν εἰς Ρωσίαν καὶ Μ. Ἀσίαν ἐκστρατειῶν διακριθεὶς διὰ τὸ θάρρος του.

ΔΗΜ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ

Ἐπίλαρχος

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 καὶ τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος, καθ' ὃν ἐτραυματίσθη. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—13 ὑπηρετῶν εἰς ἔθελον. σώματα ἐτραυματίσθη εἰς Κοντοβράκι. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Βορειοηπειρ. ἀγῶνος τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας, δις ἐπαινεθεὶς.

ΑΘΑΝ. ΣΤΡΑΓΓΟΣ

Ἀντισυνταγματάρχης ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη δις εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλίκης, μὴ ἀποχωρήσας μετὰ τὸ πρῶτον τραῦμα. Ἐτραυματίσθη διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΕΛΙΜΑΣ

Ταγματάρχης πυροβολικοῦ

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας ὡς διοικητῆς πυροχίας. Ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀναμνήσεών του ἀφηγεῖται τὰ ἑξῆς: «Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ταμπούρογλου ἢ πυροβολορχία μου κατέλαβε τὸ ἀπόγευμα τῆς 15 Αὐγούστου 1921 θέσιν εἰς χωρίον Ἐκ-Νταλή καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Μία τῶν ἐχθρικῶν ὀβίδων διασραγεῖται εἰς τὸ πυροβόλον ἔθεσεν ἐκτὸς μάχης πάντας τοὺς πυροβολητάς. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβόλου Ἄντων. Βαλβούτης, ὀλίγον πρὶν ἐκπνεύσῃ ἐξήτει ν' ἀντικατασταθῇ καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ πυροβόλον τὴν βολὴν του. Μεταφερόμενος δὲ εἰς τὸ χειρουργεῖον, ἐφίλησε τὸ πυροβόλον καὶ ἀπεχαιρέτισε τοὺς συναδέλφους του τοὺς ὁποίους δὲν ἐπανεῖδε πλέον, καθόσον μετὰ δύο ὥρας ἐξέπνευσε».

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐφεδ. Λοχαγός

Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ εἰς τοὺς πολέμους 1912—13 ὡς διμοιρίτης καὶ διοικητῆς λόχου ἐπιδείξας καρτερίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον.

ΓΕΩΡ. ΜΗΟΥΡΔΑΡΑΣ

Ἀντισυνταγματάρχης ἐν.μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13 τραυματισθεὶς εἰς Λαχανᾶ, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας.

ΙΩΑΝ. ΣΚΑΝΤΖΑΛΑΚΗΣ

*Εφ. Λοχαγός Πυρροῦ

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13

ΕΠΑΜ. ΜΑΛΛΙΝΟΣ

*Εφ. Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΤΡΕΠΕΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῶν εἰς Ρωσίαν καὶ Μ. Ἀσίαν ἐκστρατειῶν. Ἐτιμήθη πολλάκις δι' εὐφρήμου μνείας εἰς ἡμερησίαις διαταγῆς, διὰ τοῦ ἀριστείου ἀνδρείας καὶ ἄλλων παρασήμων καὶ προτάθη ἢ προαγωγή του ἐπ' ἀνδραγαθία.

ΘΕΟΔ. ΜΠΟΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

*Εφ. Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλίκις μὴ ἀποχωρήσας τοῦ ἀγῶνος. Αἱ ἐκθέσεις τῶν προϋσταμένων του ἐξαιροῦν τῶν ἡρωϊσμῶν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε.

ΠΑΝ. Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

*Εφ. Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας ὡς Λοχ. τῆς Στ. Δικαιοσύνης.

Κ. Γ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ

Ταγματάρχης

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1912-13, τὸν Συμμαχικόν, τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἔνθα καὶ ἐτραυματίσθη.

ΓΕΩΡ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Ταχ/χης ἐν μ. διαθ.

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912-13 καὶ τὸν Μικρασιατικόν. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰς μάχας Γιαννιτσῶν καὶ Δορυλαίου

ΓΕΩΡ. ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ

*Εφ. Λοχαγός

Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας εἰς
Μ. Ἀσίαν τραυματισθεὶς εἰς
τὴν κεφαλήν.

ΘΑΝΟΣ ΛΙΝΑΡΛΑΤΟΣ

*Εφ. Λοχαγός

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέ-
μους 1912-13 καὶ τὸν Συμια-
χικόν.

ΓΕΩΡ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ταγματάρχης

*Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέ-
μους 1912-13, εἰς τὸν Συμια-
χικόν καὶ τὴν ἐκστρατείαν Μικ.
Ἀσίας.

ΑΛΕΞ. ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-
1922 ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὡς
καὶ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶ-
νος.

ΒΑΣ. ΒΑΛΑΚΗΣ

Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων
1912-13.

Γ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου 1912-
13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῶν ἐκ-
στρατειῶν Ρωσσίας, διοικῶν τὸν
7ον λόχον τοῦ 5|42 Εὐζ. Συντάγ-
ματος (ὄρα σελ. 280) καὶ Μ.
Ἀσίας διακριθεὶς.

ΧΡΗΣ. ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγχιης στρατολογίας

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ
1912-13 καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ Ἐ-
τραυματίσθη εἰς τὴν Ἀετοροά-
χην δις μὴ ἀποχωρήσας τοῦ ἀ-
γῶνος μετὰ τὸν πρῶτον τραυμα-
τισμὸν του.

ΑΡΧ. Θ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου 1912-
13 καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ. Ἐτραυ-
ματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Λα-
χανᾶ.

ΤΑΣΟΣ ΣΚΛΗΡΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-
13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκ-
στρατείας Μ. Ἀσίας τραυματι-
σθεὶς εἰς τὸν θώρακα κατὰ τὴν
μάχην τοῦ Ταμπούρογλου.

ΚΩΝΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Υποστράτηγος

Κατὰ τὴν Ἠπειρωτικὴν ἐξστρατείαν τοῦ 1912 ἀντισυνταγματάρχης ὧν διόκησε τὸ 10ον Εὐξωνικὸν τάγμα, τὸ ὁποῖον ἀπ' ἀρχῆς συμμετέσχεν εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπιδείξαν ἀπαράμιλλον ὁρμὴν, μαχητικότητα καὶ καρτερίαν. Ἀπὸ τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1913 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ομάδος τῶν Εὐξωνικῶν ταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸ 2ον Εὐξωνικὸν Σύνταγμα, ἀντικαταστήσας τὸν τότε ἀντισυνταγματάρχην Δ, Ἰωάννου, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν τῆς VIII Μεραρχίας Ὁ Κ. Νικολάου ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν εὐαρίθμων ἀνωτέρων ἡγητῶρων οἱ ὁποῖοι ἐκράτησαν τὸν χαλεπώτατον ἀγῶνα τῆς Ἀετορράχης. Διεκρίνετο διὰ τὸ ἀκατάβλητον σθένος του καὶ τὴν διοικητικὴν του ἱκανότητα.

(Αἱ φωτογραφίαι τῶν στρατηγῶν Νικολάου καὶ Μάρκου ἐπιποθετήθησαν ἐνταῦθα, ἀντὶ τῶν σελίδων 419 καὶ 422 ἔχοντα εἶχον τὴν κατὰ σειρὰν θέσιν των, ἐνεκεν τῆς ἀπρόσπου καταστροφῆς τῶν κατὰ πρότον κατεσκευασθέντων κλισιῶν).

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΚΟΥ
Υποστράτηγος

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1897 καὶ τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 ὡς διοικητὴς λόχου καὶ τάγματος. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον διόκησε τὸ 1ον Σύνταγμα Σερῶν συμβαλὸν σπουδαίως εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου ἐν τῷ τομεῖ Δουβρανῆς. Διὰ τὴν ἐπιθετικὴν ταύτην ἐνέργειαν τοῦ Συν]τος προὔταθη ἡ προαγωγή του καὶ ἐμνημονεύθη εὐφύμῳ τὸ Σύν]μά του ἐν τῇ διαταγῇ τῆς Στρατιάς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὴν ἐξστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας διετέλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ τῆς III Μεραρχίας. Ἐτιμήθη δι' ἀνωτέρων παρασήμων Ἑλληνικῶν καὶ Συμμαχικῶν.

ΛΥΟΣΤ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Ταγματάρχης μεταγωγικοῦ

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Βορειο-ηπειρωτικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἐξστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σόροβιτε. Ἡ πόλις Πρεμετὴ εὐγνωμονοῦσα διὰ τοὺς ἀγῶνας του τὸν ἀνεχέρησεν ἐπίτιμον δημότην καὶ ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν (ᾶρα σελ. 56).

ΓΕΩΡΓ. ΠΕΡΑΚΑΚΗΣ
Ταγματάρχης ἐν μον. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐξστρατείας Μ. Ἀσίας. Τραυματίσθαι εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου ὑπέστη ἀκρωτηριασμὸν τοῦ ποδὸς καὶ κατέστη ἀνάπηρος. Προὔταθη πρὸς προαγωγήν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ καὶ τῷ ἀπενεμήθη τὸ ἀριστεῖον ἀνδρείας.

ΛΘΑΝ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῶν εἰς Οὐκρανίαν καὶ Μ. Ἀσίαν ἐξστρατειῶν.

Παθῶν ἐκ τῶν κακουχιῶν ἀπεβίωσε τὸ 1926.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗΣ

Λοχαγός

Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912—13, τὸν Συμμαχικὸν καὶ τὴν ἐξστρατείαν Ρωσσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰς μάχας Κιλκίς καὶ Οὐκρανίας.

ΔΗΜ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Θράκης ὀψιθεύσας πάντοτε εἰς μάχων ὀπλισίαν. Παθῶν ἐκ τῶν κακουχιῶν κατέστη ἀνίκανος πρὸς ἐξστρατείαν.

ΒΑΣ. ΜΕΪ ΜΑΡΑΚΗΣ

Ἐφ. Ταγ|χης Στρατ. Διζ.
Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντῆς μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13.

ΔΗΜ. ΖΗΡΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—22. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τῶν στενῶν τοῦ Μπέλες ὑψ. 750 [13-9-1918].

ΑΛΑΜ ΕΞΑΡΧΟΣ

Ἐφ. ἰατρός

Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐξστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας.

ΣΩΓ. ΤΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε του πολέμου 1912—13 και της εκστρατείας Μ. 'Ασίας τμηθείς διά παρασίμον και εφάρμον μνείας.

ΑΝΤ. ΦΩΚΑΣ

*Εφ. Ιατρός

Μετέσχε τής εις Μ. 'Ασίαν εκστρατείας. Κατά την επίθεσιν του Ιουλιού-Μπουνάρ τής 7-9-1921 επέδενε τους τραυματίας υπό τὰ βλήματα του έχθρου μη υπάρχοντος καταφυγίου.

ΑΔΕΣ. ΜΑΓΡΙΠΑΗΣ

*Αντισυνταγματάρχης

*Έλαβε μέρος εις τους πολέμους 1912—13, τον συμμαχικόν και την εκστρατείαν Μ. 'Ασίας τραυματισθείς εις την μάχην Λαχανά.

ΓΕΩΡ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

*Επίλαρχος

Μετέσχε των πολέμων του 1912—13, τής καταλήψεως τής Θράκης και τής εκστρατείας Μ. 'Ασίας.

ΑΠΟΣΤ. ΦΙΓΡΑΚΗΣ

Λοχαγός

Μετέσχε των πολέμων 1912—13, του συμμαχικου και τής εκστρατείας Μ. 'Ασίας.

ΔΗΜ. ΛΑΓΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε εις τους πολέμους 1912—13, τον συμμαχικόν και την εκστρατείαν Μ. 'Ασίας διακριθείς.

Κ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

Ταγχιης εν μον. διαθ.

Μετέσχε των πολέμων 1912—13, του συμμαχικου και τής εκστρατείας τής Μ. 'Ασίας τραυματισθείς εις την κεφαλήν κατά την μάχην του Κανλή-Γκιόλ (12-8-921.)

Κ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

Ταγματάρχης

Μετέσχε του πολέμου 1897, των πολέμων του 1912—13 και τής εκστρατείας Μ. 'Ασίας.

ΛΕΩΝ. ΚΑΡΚΑΛΕΤΣΟΣ

Ταγματάρχης Πυρηνικού

Μετέσχε εις τους πολέμους 1912—13 και εις την εκστρατείαν Μ. 'Ασίας τμηθείς δι' εφάρμον μνείας.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ

*Εφ. Αρχίατρος

Μετέχεν ως εθελοντής τοῦ πολέμου τοῦ 1913, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΠΡΟΒΙΔΑΚΗΣ

Ταγματάρχης ἐν μον. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13. Τραυματισθεὶς εἰς τὸ Μπιζάνι κατέστη ἀνάπηρος.

ΧΑΡΙΣΙΗΣ ΠΑΛΑΜΙΩΤΗΣ

Ταγματάρχης.

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον καὶ εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΡΑΤΖΕΝΙΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε ἐν τοῖς πολέμοις 1912—13 καὶ τὸν Συμμαχικόν. καθ' ὃν ἐτραυματίσθη. Ἐτιμήθη δι' εὐφήμεν μνείας.

ΛΕΩΝ ΠΑΝΑΓΩΤΓΙΟΥ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος τραυματισθεὶς δις καὶ τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τραυματισθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὸ Μπιζάνι. Μετέσχε ἐπίσης τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τραυματισθεὶς βαρέως, καὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.

ΧΡ. ΚΟΥΖΕΛΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1212—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΑΛΕΞ. ΚΟΚΟΝΕΤΣΗΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχετ εἰς τοὺς πολέμους 1912—13, τὸν συμμαχικὸν καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας.

ΑΡΙΣΤ. ΜΠΑΚΟΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ταγματάρχης

Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους 1912—13 καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν Μ. Ἀσίας διακριθεὶς.

ΓΕΩΡΓ. ΠΟΛΥΜΕΡΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχετ εἰς τοὺς πολέμους 1912—13 καὶ εἰς τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείαν διακριθεὶς.

ΔΗΜ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας.

ΓΕΩΡ. ΑΣΤΕΡΗΣ

Ταγῆς ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τραυματισθεὶς εἰς Χόστιτσαν, τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας ἐπιδείξας ἥρωισμόν. Ἐτραυματίσθη βαρύτερα εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν.

ΣΠΥΡ. ΤΡΙΑΜΠΕΛΛΑΣ

Ταγῆς ἐν μον. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—1922. Ἐτραυματίσθη τῇ 17ῃ Αὐγούστου 1922 καταστάς ἀνάπηρος.

ΑΝΑΣΤ. ΚΟΜΒΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς Ὀλουτζάκ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν (16-8-1922).

ΑΝΤ. ΚΟΥΛΟΥΦΑΚΟΣ
Επίταρος

Μετέσχε των πολέμων 1912—
18 και της έκστρατειας Μ. 'Ασί-
ας. 'Απεβίωσε τῷ 1927.

ΑΝΑΡ. ΚΟΥΛΟΥΦΑΚΟΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε των πολέμων τῶν 1912
—13, τοῦ Συμμαχικοῦ και τῆς ἐκ-
στρατειας Μ. 'Ασίας. Τῷ ἀνενε-
μηθη τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον ἀν-
δρείας ἰδιοχείρως ἀπὸ τὸν Βασι-
λέα Κωνσταντῖνον διὰ τὴν ἡρω-
ϊκὴν δράσιν του.

ΓΕΩΡ. ΚΟΥΛΟΥΦΑΚΟΣ
'Υπολοχαγὸς ἀεροπόρος

Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πο-
λέμου και τῆς έκστρατειας Μ.
'Ασίας.

ΚΩΝΣΤ. Α. ΚΩΤΟΥΛΑΣ
Λοχαγὸς

Μετέσχε των πολέμων τοῦ
1912—13 και τοῦ Συμμαχικοῦ

ΝΙΚΟΛ. ΜΠΑΦΑΛΗΣ
Λοχαγὸς πυρικού

Μετέσχε των πολέμων τοῦ
1912—13 και τοῦ Συμμαχικοῦ.

ΔΙΟΝ. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
'Εφ. Ταγμ. μηχαν. Τ.Τ.Τ.

Μετέσχε των πολέμων τοῦ
1912—13.

Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ
1897.

ΜΙΧΑΗΛ ΣΓΟΥΡΟΣ

Μετέσχε τῆς ἐν 'Ηπειρῷ ἐκ-
στρατειας τοῦ 1912 ὡς ἀρχηγὸς
ἐθελοντικοῦ σώματος.

ΝΙΚ. ΜΠΕΜΠΕΛΗΣ

Μετέσχε ὡς ἐθελοντῆς τοῦ
πολέμου τοῦ 1897 και των πολέ-
μων τοῦ 1912—13.

ΙΩΑΝ. ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ

Ταγματάρχης Χωροφυλακῆς
Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13,
τῆς ἐντὸς τῆς Θεσπιάκης μάχης
καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΕΜ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐφ. Ἀνθυπολοχαγός
Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐφ. Υπομύραρχος
Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13.

ΒΛΑΣΙΟΣ ΚΟΥΤΡΗΣ

Λοχαγός ἐξ Εὐρυτανίας

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τοῦ Βορειοπειρωτικοῦ ἀγῶνος γενναίως πάντοτε ἀγωνισθεὶς. Ἐτραυματίσθη βαρύτερα κατὰ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν Μάχην Κιλκίς—Λαχανᾶ ἐξ οὗ τραύματος ἐπηκολούθησε μετὰ τινα χρόνον ὁ θάνατός του.

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς του σταλείσης πρὸς τοὺς γονεῖς του κατὰ τὴν ἀνάγκησίν του ἐκ τοῦ νοσοκομείου.

«Σὰς γράφω διὰ πρότην φορὰν ὕστερα ἀπὸ τὸ τραῦμα. Εἶμαι τώρα καλὰ καὶ κατευχαριστημένος διότι συνετέλεσα καὶ ἐγὼ μὲ τὸ αἷμα μου νὰ ἀπελευθερωθῶν οἱ ἀδελφοί μας. Ἐδῶ ἔμαθα καὶ τὸν θάνατον τοῦ συμπατριώτου μας Γεωρ. Μαλαίνου. Εἶχε προβιβασθῆ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς ἔφ. ἀνθυπασπιστὴν. Ὁ λοχαγός Δ. Ζήσης ἤθελε νὰ τοῦ ἀναθέσῃ μὴ μάχιμον ὑπηρεσίαν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐννοοῦσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν λόχον του. Ἐφρονεῦθη εἰς τὴν μάχην τῆς Τσουμαγιάς. Οἱ ἐδῶ τραυματῆαι συμπολεμισταὶ του ἐκφράζονται μὲ θαυμασμὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν του».

ΣΠΥΡ. ΣΚΑΛΤΣΑΣ

Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς Κιλκίς. Ἐπέδειξε πάντοτε ἡρωϊσμόν. Παθὼν ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἀπεβίωσε.

ΓΕΩΡ. ΦΡΑΓΚΙΑΛΑΚΗΣ

Μετέσχε τῆς ἐν Ἠπειρῷ ἐκστρατείας τοῦ 1912 ὡς ἀρχηγὸς ἐθελοντικοῦ σώματος.

ΜΙΧ. ΚΥΡ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

Μετέσχε τῆς ἐν Ἠπειρῷ ἐκστρατείας τοῦ 1912 ὡς ἀρχηγὸς ἐθελον. σώματος.

ΜΑΡΚΟΣ Α. ΜΑΝΤΑΚΑΣ

Μετέσχε τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1896—97, τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος ὡς ἀρχηγὸς ἐθελον. σώματος.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΣΝΙΑΔΗΣ

Λοχαγὸς

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13. Ἐφρονεύθη ἐν Πάτραις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1923.

ΛΥΚ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἐπιδείξας γενναιότητα καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΝΤΑΣ

Ταγματάρχης πυροβ. β. β.

Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτιμήθη δι' εὐφίμου μνείας, παρασήμου καὶ ἀριστείου ἀνδρείας.

Α. ΣΑΜΑΡΑΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΛΟΥΚΑΣ

Ταγματάρχης

Μετέσχε τῶν πολέμων τῆς δεκαετίας 1912—1922.

ΑΛ. ΛΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ταχ. β. β.

Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΟΣ
Ἐπίλαρχος

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—1922. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Μεντεχώρας (ὄρα σελ. 33).

Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
Ταγῆς ἐπιμελητείας

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 ὡς ἑφ. ἀνθ' ἰγός' τοῦ πεζικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας ὡς ἐπιμελητῆς τῆς ΧΙΙ μεραρχίας

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΗΗΛΙΟΣ
Λοχαγός ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῶν ἐκστρατειῶν Ρωσίας καὶ Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη δις εἰς τὰς μάχας Τατάροισι Μαγνησίας καὶ Καλέ-Γκρόττο.

ΑΘΜ. ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ
Λοχαγός ἐν τιμ. ἀποστρ.

[ἐν στολῇ ὀπλ]γοῦ Β. Ἠπείρου] Κατάγεται ἐκ Μεσολογγίου. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13, τοῦ Βορειοηπειρ. ἀγῶνος, τοῦ συμμαχ. ἀπ' ἀρχῆς καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὰς μάχας Σκοῦ καὶ Σαγγαρίου. Προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗΣ
Λοχαγός ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου Ἐτραυματίσθη εἰς Μπιζάνι, διὰ δευτέραν δὲ φορὰν εἰς τὴν μάχην τῆς Λοϊράνης διὰ χειροβομβίδος ὑποστὰς ἀκρωτηριασμόν. Ἐμνημονεύθη πολλάκις εὐφύμως ἢ δρᾶσις του εἰς ἡμερ. διαταγὰς'

ΤΑΚΗΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ
Ἐπίλαρχος ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην Μπαλοῦ—Κεσέρ. Ἐτιμήθη δι' ἀριστείου ἀνδρείας καὶ ἄλλων παρασήμων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Ἐπίλαρχος

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13, τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ
Λοχαγός

Μετέσχε του συμμαχικού πολέμου και της εκστρατείας Μ. Ασίας. Τῷ ἀπενεμήθη τὸ ὀριστεῖον ἀνδρείας καὶ ἄλλαι ἠθικαὶ ἀμοιβαί. Διεκρίνετο μεταξὺ τῶν συναδέλφων του.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΟΡΕΙΑΝΟΣ
Λοχαγός

Μετέσχε τοῦ πολέμου 1912—13, του Συμμαχικοῦ καὶ τῆς εκστρατείας τῆς Μ. Ἀσίας.

Γ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ
Λοχαγός

Μετέσχε τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῆς εκστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τῆς Κοβαλίτσας.

Ι. ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΡΑΣ
Ἵπολοχαγός

Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν εκστρατείαν Μ. Ἀσίας.

ΑΝΤΩΝ. Θ. ΚΟΥΚΟΒΙΝΟΣ
Ἀνθ'ῆγός ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην Τζουμαγιάς.

ΔΗΜΗΤΡ. ΝΟΝΑΣ
Ἵπολοχαγός

Μετέσχε τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῶν εκστρατειῶν Οὐκρανίας καὶ Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Δορυλαίου.

Κ. Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀνθυπομοίραρχος
Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13.

ΣΠΥΡΟΣ Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Ἀνθυπολοχαγός

Μετέσχε τῆς εκστρατείας Μ. Ἀσίας μόλις ἐξελθὼν τότε τοῦ σχολείου.

ΑΝΤΩΝ. ΓΑΛΑΝΗΣ

Μετέσχε τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος καὶ τῶν πολέμων 1912—13.

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Δ. ΔΟΥΛΗΣ

Ἄνθυπολοχαγός

Υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αὐτονόμου Ἠπείρου Δ. Δούλη. Μετέσχε τῆς ἐστρατείας Μ. Ἀσίας μόνις τότε ἐξελεθὼν τοῦ σχολείου. Ἀπέθανεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῷ 1921.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΧΑΤΖΑΚΗΣ

Ἵπολοχαγὸς ἐν μ. διαθ.

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐστρατείας Μ. Ἀσίας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸν θώρακα κατὰ τὴν μάχην του Μπανάζ.

Κ. Ε. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἵπολοχαγός

Ἐλαβε μέρος εἰς πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912—1922 πολέμους. Διεκρίθη εἰς τὴν κατὰ Τουλοῦ—Μπουναρ γενομένην ἐκ μέρους τῆς VI τουρκικῆς Μεραρχίας ἐπίθεσιν 7]9]21.

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΛΑΚΗΣ

Ἀρχηγὸς ἐθελοντ. σώματος

Ἡγούμενος σώματος ἐθελοντῶν μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 καὶ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος λαβὼν μέρος εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἐπιδείξας ἥρωισμόν.

ΚΩΝΣΤ. ΤΖΩΡΤΖΗΣ

Ἀρχηγὸς ἐθελοντικ. σώματος κατὰ τὸ 1897, περιεκυκλώθη ἐν Καμαρίνα ὑπὸ πολυαρίθμου τακτικοῦ καὶ ἀτάκτου τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐνήγγησεν ἔξοδον περισώσας μέχρις ἐνὸς τὰ γυναικόπαιδα, κατὰ δὲ τὸν πόλεμον 1912—13, προσήνεγκεν ὑψίστας ὑπηρεσίας ἀπασχολῶν πρὸς Μαργαρέτε τμημα τουρκικοῦ στρατοῦ. („Ὅρα σελ. 19).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΙΚΩΝΥΜΟΣ

(Καπετὰν Μαζρῆς)

Ἀρχηγὸς ἐθελοντ. σώματος

Ἡγωνίσθη ἥρωικῶς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ τραυματισθεὶς καὶ καταστάς ἀνάπηρος. Μετέσχε ἐπίσης τοῦ πολέμου τοῦ 1912.

ΗΛΙΑΣ ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
*Εφ. Λοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912-13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας τιμηθεὶς μετὰ τὸ Ἀριστεῖον Ἀνδρείας (ἴδρα σελ. 376).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΘΙΟΠΟΥΛΟΣ
*Εφ. Ὑπολοχαγός

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-13, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας. (ἴδρα σελ. 380).

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΙΚΡΙΤΖΗΣ
*Εφ. Ὑπίατρος

Μετέσχε τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐκστρατειῶν Μ. Ἀσίας. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἄλλη-Βεράν ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν κοιλίαν.

ΑΘΑΝ. ΝΑΤΣΗΣ
*Εφ. Ὑπίατρος
Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΔΙΟΝ. Κ. ΠΑΥΛΑΚΗΣ
*Εφ. Ὑπολοχαγός
Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΝΕΤΟΣ
*Εφ. Ἀνθυπασπιστῆς
Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
*Εφ. Ὑπίατρος

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τοῦ συμμαχικοῦ καὶ τῶν ἐκστρατειῶν Οὐκρανίας καὶ Μ. Ἀσίας.

ΠΥΡΡΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δημοσιογράφος
*Εφ. Ὑπολοχαγός

Μετέσχε ὡς ἐθελοντῆς τοῦ πολέμου 1912-13 τραυματίσθηκε καὶ καταστάς ἀνίτηρος.

ΑΛΕΞΑΝ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΗΣ
Ἀνθυπολοχαγός ἐν ἄπ.

Προσελθὼν ὡς ἐθελοντῆς μετέσχε τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου καὶ εἰς τὰς ἐκστρατείας Οὐκρανίας καὶ Μ. Ἀσίας, τραυματίσθηκε εἰς Σεβαστούπολιν.

ΙΑΝΟ - ΚΕΝΤΡΟΣ

Ἀνήκει εἰς τὴν ἡρωικὴν οἰκογένειαν Κέντρου (σελ. 199). Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Μπιζάνι καὶ διὰ δευτέραν φοράν εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον. Μετέσχεν ἐπίσης τοῦ Βαρειο-ηπειρωτικοῦ ἀγῶνος.

ΔΗΜΗΤΡ. ΠΑΠΑΜΙΚΧΑΛΗΣ

Ἄοχηγὸς ἐθελοντ. σώματος

Υἱὸς τοῦ ἐνδόξου πεσόντος κατὰ τὸ 1897 ἱερέως Μιχαὴλ ἐκ Καμαρινῆς Ἠπείρου. Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως καὶ μὴ ἀποχωρήσας μετὰ τὸν τραυματισμὸν του.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΑΚΑΣ

Ἄοχηγὸς

Μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος εἰς ὃν καὶ ἐτραυματίσθη βαρῶτατα, ἐπίσης τῶν πολέμων τοῦ 1912—13.

ΑΘΑΝ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΣ

Ἐφ. ἀνθυπολοχαγὸς διαχ.

Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΑΡΙΣΤ. ΤΣΟΥΖΗΣ

Ἐφ. ἀνθυπολοχαγὸς διαχ.

Μετέσχε τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.

Ν. ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Λοχίας πυροβολικοῦ

Ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Μπιζάνι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΟΥΛΙΑΣ

Ἄοχηγὸς

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΤΖΟΥΛΙΑΣ

Ἄοχηγὸς

Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—13 τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Σιατίστης.

ΓΕΡΑΣ. ΒΕΡΥΚΙΟΣ

Μετέσχε τοῦ Μακεδ. ἀγῶνος καὶ τῶν πολέμων 1912—1913 διακριθεὶς.

ΑΘΑΝ. ΣΤΡΑΚΑΛΗΣ

Ὅμιλῶν τις περὶ Σιατίστης, δηλαδή περὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ ἄλλοτε Τουρκικῇ Μακεδονίᾳ, δὲν δύναται ν' ἀντιπαρέλθῃ τῆς δράσεως τοῦ ἐκ Σιατίστης ἰδιώτου φαρμακοποιοῦ

Στρακαλῆ Ἀθανασίου, ἄλλοτε δημογέροντος κτλ., προσεγγόντος τόσα καὶ τόσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Διότι καθ' ὃν χρόνον ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὐρίσκειτο ἀκόμη εἰς Σαραντάπορον, ὁ Στρακαλῆς, τῇ βοήθειᾳ Σιατιστέων καὶ Κρητῶν, ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν ἐν Σιατίστῃ καὶ ἀπληθυνέρωσε ταύτην ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ξυγοῦ περὶ τὰς 4 ἕως 5 ἡμέρας πρὶν ἢ καταφθᾶσῃ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς. Διότι ἔσπευσεν ἀμέσως καὶ ἠνοιξε τὰς Τουρκικὰς ἀποθήκας ὄπλων καὶ δι' αὐτῶν ὤπλισε περὶ τοὺς 50 Σιατιστεῖς, πολεμήσαντας κατόπιν κατὰ τὴν μάχην τῆς Σιατίστης μετὰ τῶν σωμάτων Κρητῶν. Διότι ἐπὶ πέντε περίου μηνᾶς (Νοέμβριος 1912—Μάρτιος 1913) παρεῖχεν ἀμισθεὶ τὰ διὰ τὸν ἐν Σιατίστῃ στρατὸν ἀπαιτούμενα φάρμακα καὶ χειρουργικὰ ὑλικά. Διότι κατὰ τὴν μάχην τῆς Σιατίστης τῆς 4 Νοεμβρίου 1912 ἔξε-

τέλεσεν ἐθελοντικῶς ὑπηρεσίαν τραυματιοφορέως καθ' ἣν ὑπέστη σοβαρώτατον, κάταγμα τῆς χειρὸς του, ἀφῆσαν αὐτῷ ἔκτοτε τὰς συννεπείας.

Νικόλαος Κλαδάς

ΑΝΤΩΝ. Ν. ΓΩΝΙΑΝΟΣ
Ὁπλαρχηγός

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—13 καὶ τοῦ Βορειοπειρωτικοῦ ἀγῶνος.

ΑΝΤΩΝ. ΑΣΤΡΙΝΑΚΗΣ
Ὁπλαρχηγός

Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΟΥΪΤΣΗΣ
Λοχίας ἐκ Μαυρόβου

Μετέσχε τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου, τῆς καταλήψεως Θράκης καὶ τῆς ἐκστρατείας Μ. Ἀσίας.

ΕΜΜ. Γ. ΜΟΥΝΤΟΥΦΑΡΗΣ
ἐκ Βουτῶν Ἡρακλείου

Μετασχὼν τῶν ἐκστρατειῶν Θράκης καὶ Μ. Ἀσίας, ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τὸ 1923.

ΚΩΝΣΤ. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

Ἐξ ἀγ. Εὐστρατίου Λέσβου

Μετέσχε τῶν πολέμων. Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν κακουχιῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

ΚΩΝΣΤ. ΠΡΟΚΑΚΗΣ

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΡΟΚΑΚΗΣ

Ἄδελφοὶ ἐξ Ἀμφιλοχίας.

Μετασχόντες εἰς τοὺς πολέμους ἔθανον ἐκ τῶν κακουγιῶν τῆς ἐκστρατείας καὶ οἱ τρεῖς.

ΑΘ. ΠΡΟΚΑΚΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΙΕΡΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—
13 γενναίως ἀγωνισθεὶς.

ΑΝΑΓΚΑΙΑΙ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Εἶναι ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ προκρίτως ὅτι δὲν κατωρθώθη ἀτυχῶς, ἕνεκα τοῦ περιορισμένου χώρου τοῦ Λευκώματος, ἡ δημοσίευσίς ὅλων τῶν ἀποσταλῆσων ἐκθέσεων, ἀφηγήσεων καὶ ἀνεκδότων, προτιμηθειῶν ἰδίᾳ ἐκείνων αἵτινες ἀφεώρων φονευθέντας ἐν πολέμῳ καὶ αἱ ὁποῖαι ἄλλως προσηρομόζοντο πρὸς τὴν ὅλην οἰκονομίαν τοῦ ἔργου.

Αἱ βιογραφίαι τῶν φονευθέντων καθὼς καὶ τῶν ζώντων πολεμιστῶν κατηγορίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγκεντρωθέντων στοιχείων.

Αἱ φωτογραφίαι κατετάχθησαν ἐν μὲν τῷ ἱστορικῷ τμήματι τοῦ ἔργου κατὰ χρονολογίαν τῶν μαχῶν, ἄνευ τινος διακρίσεως μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ ἀποκλειστικῶς βιογραφικῷ κεφαλαίῳ κατετάχθησαν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατὸν τυπογραφικῶς, κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπετηρίδος τοῦ 1915, τῆς μόνης ἣτις περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμιστὰς ἀξιωματικούς.

Ἐν τῷ ἱστορικῷ μέρει περιελήφθησαν ἐπίσης πλὴν τῶν φονευθέντων καὶ αἱ φωτογραφίαι τῶν ἐν ἐκάστη πολεμικῇ περιόδῳ ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν καὶ ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ.

Τὸ μέγεθος τῶν φωτογραφιῶν, ὀφειλόμενον εἰς τυπογραφικούς καὶ ἐν γένει τεχνικούς λόγους, ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεως τῆς διευθύνσεως τοῦ Λευκώματος.

Ὅφειλει ἐν τέλει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐλάχιστον μόνον μέρος τῶν δημοσιευομένων φωτογραφιῶν ἀπεστάλησαν παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων, αἱ δὲ λοιπαὶ περισυνελέγησαν ἐκ τῶν κοινοτήτων καὶ ἐκ τῶν ἐφημερίδων τῆς πολεμικῆς περιόδου καὶ διὰ τοῦτο τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν παρουσιάζουν τὴν ἀπαιτουμένην καθαρότητα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Οἱ ἀναγνώσται παρακαλοῦνται νὰ διορθώσουν τὰ κάτωθι παροράματα, ἄλλοιοῦντα τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου.

Σελ.	15 στιχ.	τελευταῖος	— ἀντι	«τὸ συνέδριον τοῦ»	— γράφε	«τὸ συνέδριόν τῆς»
»	29	» 17 ἐκ τῶν κάτω	— »	«Κοταρί»	— »	«Κοντάρι»
»	78	» 11 »	— »	«πολυβόλων»	— »	«πυροβόλων»
»	97	» 8 »	— »	«αὐτὸ»	— »	«ἦτο»
»	109	» 1	— »	«σαμεν»	— »	«ἐφθάσαμεν»
»	»	» 9 ἐκ τῶν ἄνω	— »	«καὶ 35' καὶ»	— »	«καὶ 35'»
»	»	» 20 »	— »	«σῶν»	— »	«τῶν»
»	114	» 5 »	— »	«χελιώτης»	— »	«Χελιώτης»
»	148	» 16 ἐκ τῶν κάτω	— »	«νὰ μὴ»	— »	«νὰ μοὶ»
»	161	» 17 »	— »	«Σερσεμπλῆ IV Μεραρχία»	»	«Σερσεμπλῆ V Μεραρχία»
»	162	» 15 »	— »	ἐσπέρας(	— »	ἐσπέρας)
»	166	» 19 »	» ἄνω	«Κεστέας»	— »	«Κωστέας»
»	168	» 6 »	— »	«Ὁκυμπίου»	»	«Ὀλυμπίου»
»	»	» 25 »	— »	«Δεσεπτόπουλος»	— »	«Δεσποτόπουλος»
»	171	» 20 »	» κάτω	μετὰ τὰς λέξεις «τοῦ Πανεπιστημίου καὶ»,	νὰ προστεθῆ ἡ λέξις «εἶτα»	
»	175	» 23 »	» ἄνω	— ἀντι «πυροβολισμὸς»	— γράφε	«κανονιοβολισμὸς»
»	176	» 21 »	— »	«ἐπίσης δὲν»	— »	«ἐπίσης δὲ»
»	180	» 25 »	— »	«βου τάγματος»	— »	«9ου τάγματος»
»	191	» 13 »	— »	«ὑπ' αὐτῶν»	— »	«ὑπ' αὐτὸν»
»	197	» 23 »	— »	«ἐν στρατῶ»	— »	«ἐν τῷ στρατῶ»
»	»	» 37 »	— »	«Λουκᾶς Δ.»	— »	«Ὁ Λουκᾶς Δ.»
»	259	» 7 »	» κάτω	— »	«1926»	«1916»
»	266 ἐν τῷ τίτλῳ τῆς εἰκόνας	»	»	«τεχνητῶν»	— »	«τεχνητῶν»
»	276 στίχος προτελευταῖος	— »	»	«γρήγορα νέο»	— »	«γρήγορα γέα»
»	285 » 11 ἐκ τῶν ἄνω	— »	»	«XI διλοχία»	— »	«IX διλοχία»
»	» » 5 »	» κάτω	— »	«τὸ Ἄποσπ.»	— »	«τοῦ Ἄποσπ.»
»	311 » 5 »	» ἄνω	— »	«κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλ- γαρικὸν ἐπιτελάρχης τῆς V»	γράφει	«ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν»
»	329 » 15 ἐκ τῶν ἄνω	— »	»	«ὁ υἱὸς»	— »	«ὁ υἱὸς σας»
»	358 » 7 »	» κάτω	— »	«1914»	— »	«1913»
»	380 » τελευταῖος	— »	»	«τῶν ψυχῶν ἀνδρῶν»	— »	«τῶν ψυχῶν τῶν ἀνδρῶν»
»	390 » 24 ἐκ τῶν ἄνω	— »	»	«ἦς ὁ»	— »	«εἰς ὁ»

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελ.	3
Οἱ Πρόδρομοι (Μακεδονομάχοι)	»	5— 6
Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄	»	7— 8
Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος	»	9— 10
Παῦλος Κουντουριώτης	»	11— 14
Παναγ. Δαγκλῆς	»	15— 16
Γενικὸν Ἐπιτελεῖον	»	17
Κ. Σαπουτζάκης	»	19
Οἱ Μέραιοι τῶν πολέμων 1912—1913	»	21— 30

Α΄. Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος

Ἡ Μάχη τῆς Ἐλασσῶνος — βιογραφ. καὶ φωτογ. φονευθέντων	»	31— 36
Ἡ Μάχη τοῦ Σαρανταπόρου » » » »	»	37— 52
Σόφοβιτς » » » »	»	53— 58
Ἡ Μάχη τῶν Γιαννιτσῶν » » » »	»	59— 72
Σιάτιτσα » » » »	»	73— 74
Ἡ κατάληψις τῆς Φλωρίνης » » » »	»	75— 78

Β΄. Ἡ δρᾶσις τοῦ Στόλου

Οἱ κυβερνήται	»	81— 84
Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλης — φωτογ. φονευθέντων	»	85— 89
Ἡ Ναυμαχία τῆς Λήμνου	»	90— 94
Ἡ δρᾶσις τοῦ «Λέοντος» (ἀπὸ τὸ ἡμερ. τοῦ δοκ. Κ. Ἀλεξανδροῦ)	»	95— 99
Ἡ καταβύθισις τοῦ «Φετιχ-Μπουλέντ»	»	100—111
Βιογραφία καὶ φωτογ. φονευθέντων ἀξιωματ. καὶ ὀπλιτῶν τοῦ Στόλου καὶ ἄλλων μετασχόντων τῶν Ναυμαχιῶν	»	112—114

Γ΄. Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἐκστρατεία

Ἡ αἰφνιδιασμὸς καὶ ἡ μάχη τοῦ Γριμπόβου — βιογ. καὶ φωτογ. φονευθ.	»	117—118
Ἡ Μάχη τῶν Πεσῶν » » » »	»	119—120
Ἡ Ἀγὼν πρὸ τοῦ Μπιζανίου » » » »	»	121— 123
Ἡ δρᾶσις τῆς ομάδος τῶν Εὔξ. Ταγμάτων » » » »	»	123—132
Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἰωαννίνων (τὸ σχέδιον - ἡ ἀναγνώρισις)	»	133—136
Ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων — βιογρ. καὶ φωτογ. φονευθέντων	»	137—142

Δ΄. Ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος

Ἡ Μάχη τοῦ Κιλκίς — βιογ. καὶ φωτ. φονευθέντων	»	145—173
Ἡ Μάχη τοῦ Δεμιρ-Ἰσάκ » » » »	»	174—185
Ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης	»	185—194
Ἡ διάβασις τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας—βιογ. καὶ φωτογ. φονευθ.	»	195—200
Ἡ Μάχη τοῦ Σιμιτλῆ — βιογρ. καὶ φωτ. φονευθέντων	»	201—227
Ἡ Μάχη τοῦ Πρέντελ-Χάν » » » »	»	228—235
Ἡ ἀνακοχὴ	»	235—237

Ε'. Ὁ ἀγὼν τῆς Ἀυτονομίας Ἠπείρου

Α. Δούλης	»	240—244
Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κορυτσᾶς	»	245—251
Βιογραφίαι καὶ φωτογραφίαι φονευθέντων καὶ ἄλλων μετασχόντων τοῦ ἀγῶνος	»	252—256

ΣΤ'. Ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος

Σωματάρχαι καὶ Μέρραρχοι	»	259—260
Ὁ πόλεμος τοῦ Μακεδον. Μετώπου — φωτογ. φονευθέντων	»	261—265
Ἡ δοῦσις τῆς Μεραρχίας Σερρῶν εἰς τὸ μετ. Μακεδονίας — βιογ. καὶ φωτ. φονευθέντων	»	266—276
Ἡ εἰς Οὐκρασίαν ἐκστρατεία (Κ. Νίδερ — τὸ ὀκταήμερον τῆς Χερσῶνος)	»	277—278
Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Α'. Σώμ. Στρατοῦ εἰς τὴν μεσημ. Ρωσίαν	»	279—283
Ἡ κατάληψις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης — βιογ. καὶ φωτ. φονευθέντων	»	284—289

Ζ'. Ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία

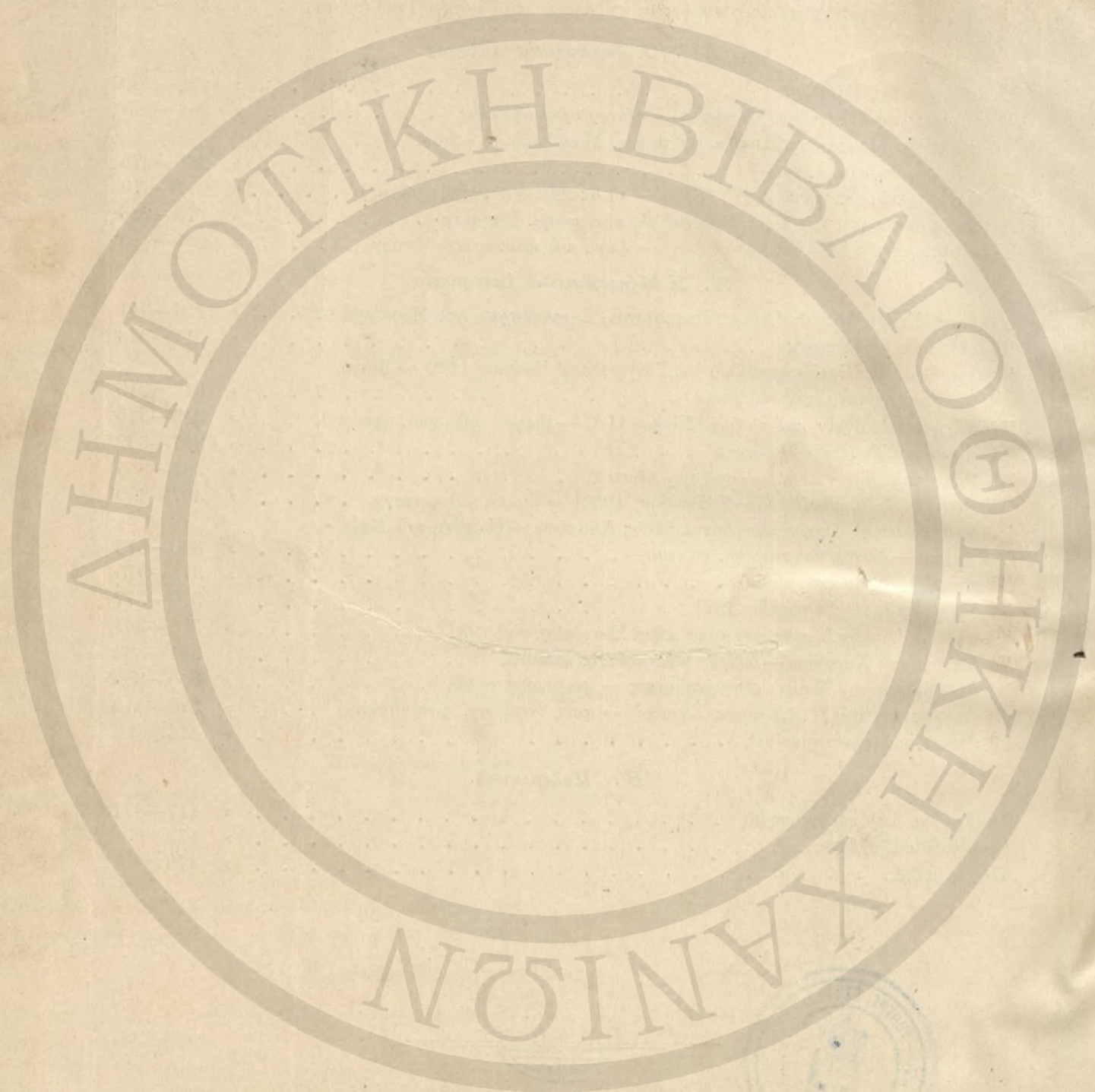
Διοικηταὶ Στρατ. Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπιτελάρχαι, Σωματάρχαι καὶ Μέρραρχοι	»	293—311
Ἡ ἀπόβασις εἰς Σμύρνην	»	311—313
Ἐπιχειρήσεις Π' Ἐπιλαρχίας Βου (π. Συν)τος κατ' Ἰούνιον 1920 — βιογ. καὶ φωτογ. φονευθέντων	»	313—319
Ἡ Μάχη τοῦ Ἀβγκίν καὶ τὸ βον Σύν]μα Πεζ. — βιογ. καὶ φωτ. φονευθ.	»	319—326
Ἡ Μάχη τοῦ Τουλοῦ - Μπουναρ	»	327—332
Ἡ Μάχη τοῦ Οὔτζ - Σεραϊ — φωτογ. φονευθ.	»	333—336
Ἡ Μάχη τοῦ Δορυλαίου (7—8 Ἰουλίου 1921) — βιογ. καὶ φωτογ.	»	337—359
† Ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἀπομνημονεύματα δίδος Λαμπίση.—Ἡ μάχη τοῦ Καλέ - Γκρόττο — βιογ. καὶ φωτογ. φονευθ.	»	360—373
Ἡ πρὸς Ἀγκυρὰν ἐκστρατεία	»	374—375
Ἡ Μάχη τῆς 20 Σεπτεμβρ. 1921	»	376—377
Τὰ περὶ τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ κατὰ μῆνα Σεπτέμβρ. τοῦ 1921	»	378—381
Ὁ Λόφος τοῦ Κατραλῆ — βιογ. καὶ φωτογ. φονευθ.	»	381—384
Ἡ ὑποχώρησις τοῦ Νοτίου συγγροτήματος — φωτογ. φονευθ.	»	385—389
Ἡ ἀποχώρησις τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ — φωτ. καὶ βιογ. φονευθέντων	»	390—413
Οἱ ἀεροπόροι (φωτογραφίαι).	»	414

Η'. Πολεμισταί.

Βιογραφίαι καὶ φωτογραφίαι	»	417—471
Ἀναγκαῖαι ἐξηγήσεις	»	472
Παροράματα	»	473

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΜΝΙΩΝ

ΚΑΜΝΙΩΝ 1925